

Yesu Kerisoné So
Whj Tao Sere Kisi
Fo Wisi

The New Testament in the Folopa Language of Papua New Guinea

**Yesu Kerisoné So Wh̄j Tao Sere Kisi Fo Wisi
The New Testament in the Folopa Language of Papua
New Guinea**

Nupela Testamen long tokples Folopa long Niugini

copyright © 2005 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Folopa

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2016-09-20

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020

4e9b4b04-0b47-5583-9c4d-fb82cfdd65c2

Contents

Matyu	1
Mark	95
Luk	150
Jon	241
Aposel	309
Rom	397
1 Korin	438
2 Korin	477
Kalesia	502
Efesus	517
Filipai	531
Kolosi	541
1 Tesalonaika . .	550
2 Tesalonaika . .	558
1 Timoti	563
2 Timoti	576
Taitus	584
Filimon	590
Hibru	592
Jems	621
1 Pita	632
2 Pita	644
1 Jon	651
2 Jon	661
3 Jon	663
Jud	665
Hękearaletei . .	669

Matyu

¹ Ita, Yesu Keriso deyaairaalu, deté wale whijrapené doirape aseyóló muló beterapó. Abraham-né deale naalené mepaae whij deté fóló, Depit dealepó. Depit-né deale naalené mepaae whij deté fóló, Yesu Keriso dealepó. ² Ai whijrapené doirapeta i ape.

Abraham-né Aisak dealepó. Aisak-né Jekop dealepó. Jekop-né ti Judaró ama nomarapetamo dealepó.

³ Judané Peres-ró Seratamo dealepó. Atimaa-moné hamata, Tamar-pó. Kale whij Peres-né Hesron dealepó. Hesron-né Ram dealepó.

⁴ Ram-né Aminadab dealepó. Aminadab-né Nason dealepó. Nason-né Salmon dealepó.

⁵ Salmon-né Boas dealepó. Boas-né ama hamata, Rahab-pó. Boas-né Obed dealepó. Obed-né ama hama ti Rut-pó. Obed-né Jesi dealepó.

⁶ Jesiné ti kale teteróló kaae tare doasi topo whij Depit dealepó. Depit-né Solomon dealepó. Solomon-né hamata, Uria-né dokale so wulia betepa, kale doasi topo whij Depit-né dokalepó.

⁷ Solomon-né Rehoboam dealepó. Rehoboam-né

Abaija dealepó. Abaijané Asa dealepó.

⁸ Asané Jehosapat dealepó. Jehosapat-né Joram dealepó. Joram-né Usia dealepó.

⁹ Usiané Jotam dealepó. Jotam-né Ahas dealepó. Ahas-né Hesekia dealepó.

¹⁰ Hesekiané Manase dealepó. Manasené Amon dealepó. Amon-né Josaia dealepó.

¹¹ Josaiané Jekoniaró ama nomarapetamo dealepó. Ai whijrapeta, kale Israel fake so whij bőe whijrapené Babilon hae kwiapaae wae sóró faaitere alimó dealepó.

¹² Atéró, atima u Babilon hae kwiapaae wae sóró fele sisópae

Jekoniané Sealtiel dealepó. Sealtiel-né Serubabel dealepó.

¹³ Serubabel-né Abiud dealepó. Abiud-né Eliakim dealepó. Eliakim-né Asor dealepó.

¹⁴ Asor-né Sadok dealepó. Sadok-né Akim dealepó. Akim-né Eliud dealepó.

¹⁵ Eliud-né Eliasar dealepó. Eliasar-né Matan dealepó. Matan-né Jekop dealepó.

¹⁶ Jekop-né Maria dokale whij Josep dealepó. Mariané ti Yesu dealepó. Ai sekéta, so whij feané Kerisopó du betere whijpó.

¹⁷ Atéró, i doi mole whijrapé deté wale whij Abraham-mó kaae sóró

bitiré wóló, Depit betale alimó sókó wale whírapené doirape fea touróturaalu, 14 whírapepó. Téró, Depit betale alimó kaae sóró bitiré wóló, kale bóe whírapené atima u Babilon hae kwiapaae wae sóró bitiré fele alimó sókó wale whírapené doirape fea touróturaalu, 14 whírapepó. Téró, u kale Babilon hae kwiapaae wae sóró fele alimó kaae sóró bitiré wóló, Kótóné so whí teteróló kaae tanópóló, sóró beteró betere whí Keriso betale alimó sókó wale whírapené doirape fea touróturaalu, 14 whírapepó.

*Yesu Keriso deale fo
(Luk 2:1-7)*

¹⁸ Yesu Keriso etéró dealepó. Ama hama Maria ą dokaai tukóló beteró betere whí Josep-tamo kuni hale betepatei, Dëi Kepe Wisiné naale eró betepa kelalepó. ¹⁹ Atépa, kale so dokaai yale whí Josep ą me dowi alakélé ini, mo donoi whí wisinaale betereteiné so whí feané erateremó, kale so ą hale yaqsóró, kikiti tokó daalaai kisipa mualepó.

²⁰ Atei kisipa mutu betepa, nokenarótei Talené *ensel-né* Josep-paae duraalu, “Depit-né deté wale whíné naalema Josep-ó, Mariané ai ere naaleta, kale Dëi Kepe Wisinétei eró beterapa ya haleni, naao sopa dokaai dapesó fae. ²¹ Ama ai ere naale detepata, ti so whí feané du betere dowi alamó saaire kwia tokóló kemeróló

tao saalopóló, ama doi Yesu mulae,” yalepó.

²² Ai alarape feata, hale kaayóló ini, Talené fo eratere kóló whíné mo taketi aséyóló muló betere fo dokonóturaalu, yalepó. ²³ Ai fo i ape.

“Betä so seimale whí metamo kunipatei, naale yaalopó.

Ai naale deyóló betepa so whí feané ą kilituraalu, ita Emanuel-pó yaalo ai ape,” erapó.

Ai fo bete feteyóló Kótó dątamo beterapó.

²⁴ Atéró, kale whí Josep ą turukó horóló, Talené *ensel-né* nokenaró ąpaae yae yale alatóró sya fóló, kale so Maria dokaai ama bepaae dape salepó. ²⁵ Téyaletei, ama somatamo kotere ala ini, hale bitiré fóló kale so naale detepa, Josep-né ai naalené doi Yesu mulalepó. Atéyale klılipaae ti atimaamo kwęalepó.

2

Suka hoterepaae betere whírapené Yesu deóló betere kelale fo

¹⁻² Judia hae kwiamó tene Betelehem be huluamó, Yesu deyale klılipaae etéyalepó. Jerusalem bemó Herot ą doasi topo whí betale sukamó, kale hörené dere ala bete kisipare whírapené atima suka hotereró wóló, ai be huluamó betó mole so whípaae woseturaalu, “Kale Juda fake so whí teteróló

kaae tawaaire topo whj-a, momó deyóló betere? Ti noatepae, dä suka hotereró bitu, ą deyóló beteretei kisipa yópóló, ó sámó daale hore dë yó tapa kolóló, ą aqmó bitu ama doi hale sóró horaai dä i wale ape,” yalepó.

³ Tétepa, doasi topo whj Herot-né ai fo woseturaalu, ama kisipa feléni, ą doasi whaaliatu betalepó. Atétepa, kale Jerusalem be huluamó betó mole so whjkélé ama mutere kisipa kaaetóró mutu betalepó.

⁴ Kale doasi topo whj Herot-né so whjmó Talepaae momaratere topo whjraperó Moses-né yóló muló betere fo yó matere whjrapetamopaae ape yóló woseturaalu, “Kótóné so whj fea teteróló kaae tanópóló, sóró beteró betere doasi topo whj Keriso-a, mé bemó deyaalopóló asémó yóló muló betere?” yalepó.

⁵ Ti fo depa, atimané tokó mótu duraalu, Judia hae kwiamó tene Betelehem be huluamó deyaalopóló, mo taketi Kótóné ama kóló whjné aseyóló muló betere fo i ape.

⁶ “Juda haemó tene Betelehem be huluamó betó mole so whj diaaq kisipané-a, Juda fake so whj teteróló kaae tare topo whjrape kuamó, dákó doi munipó fo du bitu de? Meipó.

Kótóné so whj teteróló kaae tawaaire topo whj betä dią tuqmótei, sókó waalo ai ape.

Ai sekéné amata, *sipsip hupurape teteróló* kaae taru dere kaae, yålö Israel fake so whj teteróló kaae tawaalopó erapó,” yalepó.

⁷ Téró, Herot-né kale hörené dere ala bete kolóló kisipare whjrapepaae ape, fo kikiti yó faralepó. Atéró kale whjrape wapa, atimassisí bitu duraalu, “Diaaq kelalepó dere hore-a, noa sukamó kelaleé?” yóló wosetepa, atimané ąpaae mo i be dämótörötí kelalepóló, yalepó.

⁸ Ama atima Betelehem be huluapaae dotonaai duraalu, “Kale naale momó sóró beteréró kelaasepóló, mo wisiyóló kekæ. Atéró kekenalemó, sóró betere tiki keletepa, ti mo hapale tétitóró ępaae ene ape. Ti ekélé ą aqmó sinóló bitu, ama doi hale sóró horaairaalu, fenérápó,” yalepó.

⁹ Atéró, kale doasi topo whj Herot-né atimapaae yae yale fotóró wosóló, atima faai wale tikipaae furaalu, atima take suka hotereró bitu kelale höretóró ó sámó hale fu betepa kelalepó. Atétepa, atimakélé ai hore foletei kelené kaae sóró felemó, kale naale deyóló betere tikimótöró kejyóló daane felepó.

¹⁰ Ai hörené dere ala kilituraalu, atimakélé mo doasi hékessené sinalepó.

¹¹ Atima ai bemó sókó felemó, kale naaleró hama Mariatamo betepa kólóló, atima buku-

tiri teyərō bitu, Doa Tale-ó yóló, ą hale sóró horalepó. Atéró, atimané kale naalemó hale melaairaalu sóró wale wisi wisi olarape *kold kapakélē*, si keletómó bilitepa, felé kəlaa wale əlakélē, *mur wel wəikélē*, teyóló melalepó. ¹² Tale Kótóné kale whjrapepaae nokenaró atimané hae kwiapaae momó fesaae furaalu, Herot betereró faqse yale fo kisiparu, Herot betere týró feni kae týmó felepó.

*Josep-ró Mariatamoné
Yesu Isip hae kwiapaae
dapesó fele fo*

¹³ Atéró, atima fi sisópaae Talené *ensel* Josep noke firepaae wóló, nokenarótei duraalu, “Herot-né ai naale daaираалу kekçalo ai ape. Térapa, yálo yapaae ape dere alimó waasepóló, yá turukó holóló ai naaleró hamatamo dape sóró u Isip hae kwiapaae botokó fae,” yalepó.

¹⁴ Ai fo woseturaalu, kale whj ą mo dikitamotei turukó holóló, kale naaleró hamatamo dapesó u Isip hae kwiapaae faaираалу, felepó. ¹⁵ Atéró, kale whj Herot sukj tikimó waairaalu, atimaamo u Isip hae kwiamó bitiré felepó. Mo take Talené ama kóló whjné aseyóló muló betere foné duraalu,

“Yálo naale u Isip hae kwiamó betepa, ai hae kwia taaróló ape,” yalepó.

Ai fo dokonóturaalu, motóró yalepó.

¹⁶ Kale topo whj Herot-né ama yaaire ala kikiti hiróló kale hörené dere ala kisipare whjrape dilikäletei, atimané kilirapóló ą mo doakale fopaae bualepó. Tétu, ama diki tare whjrapepaae yóló mulótú duraalu, Betelehem be huluaró ai hae kwiamó t̄ mole ipu betamomó mioti teó sóró betó mole naalerapemó kaae sóró dilé fóló, ba fo tamo kemeyóló betó mole naalerapekélē mo fea dóló kemerae yóló doteyalepó. Ti aita hale meipó. Kale hörené dere ala bete kisipare whjrapepaae wosetepa, atimané ąpaae yó melale be d̄ tué muluraalu, atéró dóló kemerae yóló doteyalepó. ¹⁷ Ti aita hale tuqmó kaayóló inipó. Kótóné ama kóló whj Jeremaiané i fo aseyóló muló beterapó.

¹⁸ “Rama bemó betere so Resel-né dekené sukj moló doasi du betepa, mepaae so whjné ą kisipa felératere fo yalemó, mo wosenipó. Ti noatepae, ama naale senaale fea sisiraae feleteinépó.”

Ti ai naalerape dele alata, kale yóló muló betere fo mo dokonóturaalu yalepó.

*Nasaret be huluapaae
momó fesaae fele fo*

¹⁹ Téró eteyalepó. Kale doasi topo whj Herot sukj tikimó, kale whj Josep Isip hae kwiamó betepa, nokenaró Talené *ensel-né* duraalu, “Josep-ó, ai kale naale daaираалу du betale

whjrapeta, ai sukale ape.
²⁰ Térəpa, ya turukó horóló, ai naaleró hamatamo dape sóró u Israel hae kwiapaae tokó fae,” yalepó.

²¹ Tétepa, Josep a turukó horóló, kale naaleró hamatamo dapesó Israel hae kwiapaae felepó. ²² Atéró Josep a Judia hae kwiapaae bitj faai yaletei, ai hae kwia kale doasi topo whj Herot betale sirimó, naalema Akelausiné teteróló kaae tarapó dere fo wosóló, witepa taaralepó. Talené ąpaae nokenaró Judia hae kwiapaae bitj faqse yale fo kisipa iruraalu, Kaleli hae kwiamó tene Nasaret be huluapaae tokó felepó. ²³ Atéró feleteita, mo taketi Kótóné ama kóló whjrapené asemó duraalu,

“So whj feané a Nasaret be hulua whjkópó yaalo ai ape,”

ere fo mo dokonóturaalu, atima Nasaret be huluapaae tokó felepó.

3

Jon-né Yesu waaire tu alerótua betale fo

(Mak 1:2-8, Luk 3:1-18, Jon 1:19-28)

¹⁻² Atéró bitiré wóló etéyalepó. Kale wéi tópuratere whjkó Jon a Judia hae kwia tuamó so whjkélé bitini, hale kópu kaae fi tikimó sókó wóló beterepó. A aimó betepa, mepaae a beterepaae wuatere so whjpaae Kótóné fo wisi yó mótu duraalu, “Tale

Kótóné ama hepen bemó teteróló kaae tare ala mió mo felekemó walapa, dijané du betere dowi ala taaróló, kisipa tiki feteyóló beta,” du betalepó. ³ Ti ata, me kae mei, mo take Kótóné ama kóló whj Aisaiané waalopóló, bope du betale whjpó. Aisaiané ama aseyóló muló betere fo i ape.

“So whj bitini hale kópu kaae fi tikimó, betä whj wóló daalu, fo fakeyóló duraalu,
 ‘Tale waaire tu donoróló aleyae,’” erapó.

⁴ Jon-né ama derótua yale kutita, *kamel* hupu nikiné aleyale kuti derótua yóo, ama sua yale tokélé hupu sekaené aleale to sua yóo, yalepó. Ama nukua yale ɻakélé meke wéiró ero nusutamo maaté nukua yalepó. ⁵ Jerusalem be hulua taaróló wua yale so whjkélé, Judia hae kwiamó betó mole so whjkélé, kale Jordan wéi felekemó betó mole so whjkélé, mo fea a beterepaae wua yalepó. ⁶ Atimané dowi ala fea hakeamó yó mótu depa, Jon-né atima Jordan fole wéimó tópurótua yalepó.

⁷ Téyaletei, Farisi whjrapero Sadyusi whjrapetamo so whj wéi tópurótua betere tikipaae wua depa, ama atimapaae duraalu, “DiẠ dowi wuli kaae so whj dilikitu betere whjrape-ó, Kótóné dijtamo fopaae buturaalu kwia melaqsóró, botokó fae fo né yaleé? ⁸ Diaaq ai

du betere dowi ala taaróló, motóró kisipa feteyóló wapa, ti diaaq du betere alakélé mo kisipa tiki fetere whjné dere ala kaaetóró yae. ⁹ Diaتا, Abraham-né deté wale naale senaale betereteiné diapaae me ala eraalomeipóló kisipa muaqisé. Yalo diapaae mo i dere ape. I muó mole kaporapetei, Kótóné ama mo sumó Abraham-né naale senaale aleyóló beteranérápó. ¹⁰ Mepaae nirapetamo naaire du wisi olenitepa, ti diyóló si duku betere dolopaae taae deraalopó. Atéyaaíraalu, kutó talené ai ni baalemó káwei ai bukó tare ape.

¹¹ Yalo diaq wéi tópurótú betereteita, diaaq dere dowi ala taaróló, kisipa feteyóló wópóló tópurótú beterapó. Tétu betepatei, yalo kílipaae waaire whj betäta é kaae meipó. A mo doasi fotokó bole whj betepa, é naale belekçamale kaae, a aqmó beterapó. A atei kaae doasi fotokó bole whj bitu, diaq wéi tópuróturaalu, ti kale Dëi Kepe Wisiró sitamoné tópuraalopó. ¹² Ama naasené ti kale *whit* o fumi beséné só fópóló, káyóló taae fótua dere ekepé fake tarapó. Kale *whit* duné fumirape ama fuóló taae faróló, mo *whit* ke maaté ti mulótua dere be dolopaae mulaalopó. Atéró fumirapeta, ti sukókélé feni hale dótóró tare si dolopaae fesekée deraalo ai ape,” yalepó.

*Yesu wéi tópurale fo
(Mak 1:9-11, Luk 3:21-22)*

¹³ Téró, Yesu a Jordán wéimó Jon-né wéi tópurópóló, Kaleli hae kwia taaróló, Jon beterepaae walepó. ¹⁴ Tétepa, Jon-né Yesupaae ya wéi tópuraalo meipóló seséyóló duraalu, “Naaø epaae ya wéi tópurae dere-a, é whj wisi betepa ya tópuraró de? Naaotei é wéi tópuraasepólópo,” yalepó.

¹⁵ Ai fo depa, Yesuné apaae duraalu, “Aita mo deretei, mió dämoné i dere alané Talené ama so whj donoraaitere ala mo dokonópólópa, naao é wéi tópurae,” depa, Jon-né wisirapóló a wéi tópuralepó.

¹⁶ Atéró, Yesu a wéi tópuóló tétitóró hae taopaae taae hotepa kelalemó, ó hepen be tu tukwé fóló, Kótóné Dëi Kepe Wisi ba hökösere kaae, ama tikimó bitj dorowalepó.

¹⁷ Atéró, ó hepen bemó fo tekerótú duraalu, “Ata, yalo yaala sókó fóló mo hosaa mole Naale ai ape. Ama dere ala fea yalo kilitu, é mo doasi hëkesené sinitu beterapó,” yalepó.

4

*Yesu dée nópóló Satan-né
sų sale ala*

(Mak 1:12-13, Luk 4:1-13)

¹ Téró etéyalepó. Satan-né Yesu a sų sóró dée nalópóló, so whjékélé bitini kópu káae fi tikipaae Dëi Kepe wisinétei álisóró felepó. ² A aimó be dëtereró dikiteretamo whj siki tamо bitu, qla mo

sawakélé néni wote siri hale betaletikimó, ą mo wotené sinalepó. ³ Atéró betepa, dowi ala yópóló su sóró dée nalatere seké wóló ąpaae duraalu, “Yatamo Kótóné Naalemapata, ti i kanerapepaae *bred o* alée fae yae,” yalepó.

⁴ Ai fo depa, Yesuné ąpaae tokó mótu duraalu, “I fo aseyóló muló beterapó.

‘Whj betere beteta, mo ąla nokoleteiné maaté bitini,

Kótóné ama dere fo fea woseturaalu bitiré fenérapó,’ yalepó.

⁵ Téró, kale dowi Satan-né Yesu ą Kótóné mo kae tēnó betere doasi be huluapaae dapesó fóló, aimó tene momatere be mo ó hulua tómó daalalepó. ⁶ Atéró daaróló ąpaae duraalu, “Yatamo Kótóné Naalemapata, ti naaotei ya haepaae tūwó derepae. Ti i fo aseyóló muló beterapó.

‘Ya a haepaae muni durupuraalu, kaponé kotóo sóró doalé yaqsóró,

Kótóné ama *ensel-rapené* naase tómó muni dorowópóló, ya tao sae yaalopó,’ yalepó.

⁷ Ai fo depa, Yesuné ąpaae tokó mótu duraalu, “Ti i fokélé aseyóló muló beterapó.

‘Betə whinékélé ą teteróló kaae tare Tale Kótóné noa alakó déró kaae kelaai dapóló su saqse,’ erapó,” yalepó.

⁸⁻⁹ Atéró kale dere kaae, momó dowi Satan-né ą mo doasi sokore hasi fosópaae dapesó holóló, i hae kwia feamó kae kae doasi whírapené teteróló kaae tare alaraperó ai ala tuamó mole mepaae doasi wisi wisi alarapetamo yó mótu duraalu, “Yafo i dere fotamo naao mo betə wosóló, ya ę aqomó bukutiri teáró bitu, doa whj-ó yóló ępaae moma depa, ti ai ąla ąla fea naao teteróló kaae tanópóló, yafo ąpaae melaalopó,” yalepó.

¹⁰ Ti fo depa, Yesuné ąpaae duraalu, “Satan-ó, ya ę taaróló fae. Ti i aseyóló muló betere fo wosae.

‘Naao Tale Kótópaae betə doasi-ó, yóló ą aqomó bitu, ama alatórō erótú beta,’ yalepó.

¹¹ Atétepa, kale dowi Satan-né Yesu taaróló foletamo, Kótóné ama *ensel-rapené* wóló, ą tao salepó.

Yesuné fo yó melaai kaae sale fo

(Mak 1:14-15, Luk 4:14-15)

¹² Atéró Jon dipula beteralepó dere fo Yesuné ama wosóló, ą Kaleli hae kwiapaae momó fesaayóló felepó. ¹³ Atéró ą betere Nasaret be hulua taaróló, Kaleli wēi kēla felekemó tene Kapeneam be huluapaae tokó fóló betalepó. Ai be huluata, Sepulun hae kwiáró Naptali hae kwiátamo tuamó tēnápó.

¹⁴ Atéyaleteita, Kótóné ama koló whj Aisaiané yóló muló betere fo dokonóturaalu yalepó.

15 Ai fo i ape.

“Sepulun fakeró Naptali faketamoné hae tikita, u kale Jordan fole wéiró Kaleli wéi kēlatamo molepaae eróló erapó. Ai hae tikita, Sepulun fakeró Naptali faketamoné haetei, Juda meire fake tokó fóló, atimané hae aleróló betó molepó.

16 Ai hae tikimó betó mole so whj atima diliği dolomó beteretei, mió mo doasi dë wisinaale kolóló betó mulapó. Mepaae so whjta, sinitere alané dilikiró betepatei, mo deei suka sókó huturaalu dëró betepa, ai dë tuamó betó mulapó,” fo aseyóló muló beterapó.

17 Atéyale sukamó kaae sóró, Yesuné ama fo so whj feapaae hakeamó yó mótu duraalu, “Kótóné hepen bemó teteróló kaae tare ala mió mo felekemó ai walapa, diaaq dowi ala taaróló kisipa tiki feteyae,” yalepó.

*Yesuné yó matere whjrape kaae sóró saletei
(Mak 1:16-20, Luk 5:1-11)*

18 Atéró, Yesu ą ai Kaleli wéi kēla fóku seseké durupu bitu kelalemó, Saimon doi mupatei, Pitapó du betere whjró ama noma Andrutamo haleke wa wéi kulu tuapaae derótú beterepó. Ti atimaamota, ya siré kotere whj tamopó. **19** Tétu betepa,

Yesuné atimaamopaae duraalu, “Diaamo ai ya su dere kaae, so whj atéró siré kwéyaasepoló, dä fea betamó kuturaalu, yalo diaamopaae yó melaalopa ę sya ape,” yalepó. **20** Ai fo depa, atimaamoné haleke warape mulópolo taaróló, mo hapale tétitóró ą sya felepó.

21-22 Atéró ą tumó fu betalemó, me whjró nomatamokélé daapa kelalepó. Ai whj tamota, Sebediné naalema Jems-ró Jon-tamopó. Atimaamoné alimakélé atima fea wéi nukumó bituraalu, atimané haleke warape tukó faletei, wisi wisiyóló numutu betepa kelalepó. Atétu betepa, Yesuné atimaamopaae duraalu, “Diaamokélé ę sya ape,” depa, kale whj tamо mo hapale tétitóró turukó holóló, atimaamoné wéi nukukélé, alimakélé betepatei taaróló, ą sya felepó.

*Yesuné kisi daae mole so whj wisirale fo
(Luk 6:17-19)*

23 Atéró, Yesu ą ai Kaleli hae kwia tuamó kuturaalu, Kótóné teteróló kaae tare aqmó mole kisi fo wisi so whj feané wosópolo, atimané fo wosetere be dokó yó maté kwéyalepó. Atéturaalu, ai so whj kuamó dowi hepo daae mole so whjró mepaae tiki momaare so whjtamokélé wisiraté kutu betalepó. **24** Ama so whj

fea atéró wisirótú beterapó deté kotere fo Siria hae kwiamó betó mole so whjné woseturaalu, kae kae dowi kisi daale so whjkélé, doasi dele su betere so whjkélé, dowi kepe tepeyóló betó mole so whjkélé, mepaae kae kae kisiné kele olopa olopa yóló sinaaitu betere so whjkélé, mepaae momaayóló betere so whjkélé, mo fea ą beterepaae dapesó wua depa, ama wisirótua yalepó. ²⁵ Atéró, kale Kaleli hae kwia taaróló wale so whjkélé, Dekapolis hae kwia taaróló wale so whjkélé, Jerusalem be hulua taaróló wale so whjkélé, Judia hae kwiaró, Jordan wēi fóku uté tēró betó mole so fea ą beterepaae wóló, ama dere ala kelaai dapóló Yesutamo touyóló kutu betalepó.

5

*Du sokoremó Yesuné so whipaae yó mótu betale fo
(Luk 6:20-23)*

¹⁻² Téró Yesuné kelalemó, so whj mo hale qla kaae wóló touró betepa, ą sokore du aopaae holóló beterepó. Atéró beteremó, ama yó matere whjrape ą beterepaae walepó. Atéró wóló betó mupa, ama atimapaae yó mótu duraalu,

³ "Mepaae so whj dené yalo kepe bete tuamó me wisi alakélé muni, mo yayrapó du betepa, ti Kótóné wisiró beterapóló hajné sukutu betae.

Ti noatepa meipó. Ai so whjta, Kótóné hepen bemó teteróló kaae tare ala sóró ai tare ape.

⁴ Mepaae atima dekené sukutu wole du betere so whjta, Kótóné wisiró beterapóló hajné sukutu betaes.

Ti noatepa meipó. Mió dekené sukóló wole du beteretei, take Kótóné atima tué tiki feléraalo ai ape.

⁵ Mepaae naame yóló mo dua betere so whj ti Kótóné wisiró beterapóló, hajné sinitu betae.

Ti noatepa meipó. Kótóné hae tiki mo turó atimamó matepa saalopó.

⁶ Mepaae so whj de woteró wēi nokoletamo du dere kaae, Kótóné mo donoi ala wisi eraairaalu ekèle du betepa, ti Kótóné wisiró beterapóló hajné sukutu betaes.

Ti noatepae, atétere so whipaaeta Talené ama donoi ala mo ti suraalo ai ape.

⁷ Mepaae so whj denétamo mené ąpaae me dowi ala eratepa me qla meipóló hale kemeróo, me whj sekéi ala tuamó betepa kolené sukutu tao sóo du betepa, ti atétere so whj Kótóné kolené sukutu tao sóró, atimané dowi

alakélé ama ke-
meró beterapa, hajné
sukutu beterópóló
yae.

8 Mepaae so whj atimané
hosaa tuamó me
alatamo hosekéní, mo
wisi alatóró erótú
betepa, ti hajné
sukutu betaе.

Ti noatepae, atétere so
whjné ti Kótó mo ke-
laalopó.

9 Hole sere ala ó bóe dele
ala taalae yóló, filitere
so whjta ti Kótóné
wisiró beterapóló
hajné sukutu betaе.

Ti noatepae, atétere so
whj kilituraalu, ita
Kótóné ama naale
senaale beterapó
yaalo ai ape.

10 Mepaae so whjtamo
Kótóné mo donoi
alamaaté erótú
beteremó, kae kae
sekéi alané só derótú
betepa, ti Kótóné
wisiró beterapóló
hajné sukutu betaе.

Ti atétere so whjné
Kótóné hepen bemó
teteróló kaae tare ala
sóró ai tare ape.

11 Diq yalo ala erótú
beteremó, mepaae
so whjné diapaae
kae kae sekéi ala
eratepa, ó so whj
feané keletómó kapala
fo yóló faletepa, ó kae
kae eratere fo yóló
diq só deratepakélé,
Kótóné wisiró beter-
apóló hajné sukutu
betaе.

12 Ti noatepa meipó. Take
Kótóné ama kóló
whjrapepaaekélé mió
diapaae ai erótú
betere sekéi ala kaae,
erótú bitipakalepó.

Atérapa ó hepen bemó
mole doasi dupu
saaireteimó, mo kée
yóló hajné sukutu
betaе,”

*Keriso so whj i haemó
kóró dëtamо kaae beterapóló
yale fo*

(Mak 9:50, Luk 14:34-35)

13 “Diqta, i haemó betó
mole so whjtamo kó felé
kaae yóló ai betere ape.
Téretei, kóné felé kemetepa,
ti momó kae netéró felé bu-
laaloé? Mo meipó. Atéró felé
initere kó me ala enénipó.
Atétere kó taae faróló hae
tikimó beseké yóló mupa,
so whjné tēiya tēiya yaalo ai
ape.

14 Diqta, i haemó betó
mole so whjtamo mo dë
kaae beterapó. Doasi
sokore hae du tómó mo
hakeamó té mole be huluá
bóe whjné kelaqsóró, me
qlané kinanénipó. 15 Atére
kaae, mepaae whjné *lamp*
sá dëróló doasi ni fake aqmó
kinóló mulótimpó. Ti noa
yopóló meipó. Be tuamó
betó mole so whj fea dëmó
beterópóló kisipa mutu, sá
dëróló mulatere ni fake
tómótóró hakeamó mulótua
dapó. 16 Atétu dere kaae,
diq tuamó ere dë so whj
feané kolópóló, hakeamó
dëró betaе. Atépa, so whjné
kilituraalu, ó hepen bemó

betere diaaq Ayané doi sóró horótú beterópóló, wisi ala hakeamó erótú betaе.”

Kótóné tukóló muló betere foné erae ere ala dokqnale fo

17 “Ę waleteita, Moses-né yóló muló betere foró Kótóné ama kóló whírapené yó melale fotamo tokóló aluraai wénitei, ai asemó yóló muló betere fo dokon-aairaalu wóló i betere ape.

18 Yalo diapaae mo i dere ape. Ó saró i haetamo kemeyaaí teópa, Moses-né yóló muló betere fo kwia mo sawakélé aluyaalomeipó. Atéyaałopóló muló betere fo fea hásokó feni, dokonóló motóróti eraalo ai ape.

19 Whí me dené i asęyóló muló betere fo mo sawakélétamo tikitepa, ó me whípaaekélé ai ala tukóló yae yóló yó matepa, ti atétere so whí Kótóné teteróló kaae tare hepen be tuämó doikélé mo muaalomeipó. Téyałotei, mepaae so whí dené kale yae yóló muló betere fo wosóló eróo, mepaae so whípaaekélé i fo sya fóló erae yóló yó meloo, du betere so whíta, hepen bemó Kótóné teteróló kaae tare aqmó doasi doi muaalo ai ape.

20 Yalo diapaae mo i dere ape. Dięné dere mo donoi ala wisinaalené kale Moses-né asemó ere fo yó mótu betere whírapéró, Farisi whírapetamoné du betere donoi ala teteró bitinipa, ti ó hepen bemó betere Kótóné

teteróló kaae tare aqmó mo sókókélé faalomeipó.”

*Dei tué muóló fopaae buturaalu whí daqse yale fo
(Luk 12:57-59)*

21 “Mo take diaaq nouter-erapepaae yóló mulale fo i ape. Me whí mo ti dóló sukunaqse. Atétepa, ti ai whí ą kwia moleteiné taleyóló só deraalo ai ape.

22 Atépatei, yalo diapaae dere fo i ape. Whí me dené ama no hamomatamo me bete munipatei, hale fopaae depa, ti atétere whí ą kwia moleteiné taleyóló só deraalopó. Atétere kaae, whí me dené me whí hamoma eratere fo depa, ti atétere whí fo taletere whírapé beterepaae dapesó faalopó. Téyałotei, whí me dené ama no hamomapaae duraalu, ya topo doyóló kisipa tikikélé okokoi-ó depa, ti atétere so whí doasi kwia moleteiné mo hale dótóró tare dowi sipaae faai ai du betere ape.

23-24 Térapa, naao me ąla Kótópaae hale melaai dapóló, kale momatere tikipaae sóró fenalemótamo, naao noné yatamo sekęrapó depa, ti Kótópaae hale melaaire ąla melaitei folosóró, naao notamo mole sekępi teraayóló wisirae. Atéró nalo ti naao hale melaaire ąla Kótópaae melae.

25 Whí me dené yatamo fo tokótamo yaai ya dapesó fupa, ti diaamo tū tuämó furaalutei ą kisipa wisi

mulóló, hapale donorae. Até initepa, ti ya taletere whj beterepaae dapesó fóló, fo tokótamo yóló, ai whjnémó *dipula* be teteróló kaae tare whjrapené doasi topo whjné naase tuamó mulaalopó. Ai whjné amamo ya *dipula* beteraqsóró kisipa mutu dapó. ²⁶ Yalo diapaae mo i dere ape. Ya *dipula* beteretei sokópóló, däle mulale kwia belekqamale sonaai *monikélé* mo turó kemeróló menitepa, ti ya *dipula* hale bitiré fóló, kemeróló duputere sukamó sokaalo ai ape. Meitepa, ti ya *dipula* hale betó tawaalopó.”

Nópu naqse yale fo

²⁷ “I dere fota, diaaq taketi woseté wou beterapó. ‘So ó whj nópu naqse,’ erapó. ²⁸ Ai fo epatei, yalo diapaae mo i dere ape. Whj me denétamo me so kelené kolóló kisipa tikiné au nukupa, ti atétere whjné ama hosaa tuamó nópu mo ai nale ape. ²⁹ Naa turu kelenétamo ya dowi ala yópóló dée nalatepa, ti atétere kele sokóló taae falae. Ti noatepae, naao tiki turó dowi si duku beterepaae faqsóró, ya atéró dée nalatere tiki kwia tukóló taae faróló, wisi tikipaae fupa mo wisirapó. ³⁰ Naa turu naasenétamo ya dowi ala yópóló dée nalatepa, ti ai naase tukóló taae falatepa mo wisirapó. Ti noatepae, ya dée nalatere naase tukóló taae farénitepa, naao tiki turó dowi si duku beterepaae faqsóró dapó.”

Whjné so tokó fateremó yale fo

(Mat 19:9, Mak 10:11-12, Luk 16:18)

³¹ “Upulé i fo aseyóló muló beteretei diaaq ai tuére ape. ‘Whj me dené ama sotamo tokó falaai depa, ti tokó fatere asé sóró fópóló sopaae melae,’ erapó. ³² Ai fota mo epatei, yalo diapaae i dere ape. Whj me dené ama so me whjtamo nópu nénipatei hale tokó fatepa, ti soma amatei nópu nalatapó. Atéró tokó fatere so me whjnémó dokotepa, ti ai whj akélé nópu nukulapó.”

Talené doi yóló malo yaqse yale fo

³³ Yesuné atimapaae du-raalu, “Take bitiré wale so whjpaae yóló mulale fo me i ape. ‘Naa Talepaae i ala mo yaalopóló, malo yale fo tikini, motóró eró tawae,’ erapó. ³⁴ Tépatei, yalo diapaae mo dirii fo i dapa wosae. Malo dere alakélé momókó yaqse. Naa dere fo diriróturaalu, hepen be doi yóló malo momókó yaqse. Ti noatepae, ó hepen beta, fea ala fea teteróló kaae tare Kótó betere tikipó. ³⁵ Ó diaaq dere fo diriróturaalu, i haekélé doi yóló malo momókó yaqse. Ti i haeta, Kótóné ama hó dée daaló betere tiki ai ape. Jerusalem be hulua doi yólókélé momókó malo yaqse. Ti noatepae, ai be huluata, fea ala fea teteróló kaae tare doasi topo

whj betere tikipó. ³⁶ Diaaq dere fo diriróturaalu, naase horóló kutiri teketera alakélé momókó yaqse. Ti noatepae, naao topo niki mo betákélé dë niki ó diliki niki bili-ranénipó. ³⁷ Diané me ala mo ipa, ti épó yalepótóró yae. Inipa, ti mo inipótóró yae. Naao ai dere fo mopó yópóló, mepaae kae kae hóko fotamo touróló dereteita, ti dowi Satan-né yae yóló tñatepa dapó.”

Mené sekéi ala eratepa tokó melaqse yale fo
(Luk 6:29-30)

³⁸ “Mo take yóló muló betepa, diaaq woseté wou betere fo i ape. ‘Whj menétamo me whj kele doratepa, ti menémo ama kelekélé dorae. Me whjnétamo me whj sereke dukutepa, ti menémo ama serekékélé dukae,’ erapó.

³⁹ Ai fo mo epatei, yálo diápaae i dere fo wosae. Me whjnétamo diápaae me dowi ala eratepa, ti diaaqmo atimapaae momó tokó matere ala yaqse. Me whjnétamo ya faamumó okolope deké supa, ti me tikiró faamumókélé dópóló yó melae. ⁴⁰ Mepaae whjné yátamо fo tokótamo yóló, naao deró betere kuti sokotepa, ti me foloi kutikélé sónpóló sókó melae.

⁴¹ Mepaae whjnétamo, yapaae 1 kilomitamó ama qla qla beleróló fae yóló sëtepa, ti naaomo me beleróló, 2 kilomita alerae.

⁴² Whj menétamo yapaae me olakó kematepa, ti ama ai kematera qla melae. Me whjnétamo naao me olakó kapala asiri saai dapóló yapaae wosetepa, melaalomeipóló ama dere fo sisópaae eraqse.”

Bóe whjipaae yaala sókó fae ere fo

(Luk 6:27-28, 6:32-36)

⁴³ “Taketi yóló muló betepa, diaaq woseté wou betere fo i ape. ‘Naao be whj so whjipaae yaala sókó furaalu, bóe whj hóróló bóe du betaе,’ erapó. ⁴⁴ Tépatei, yálo diápaae i dere ape. Diaaq bóe whjrape hëkesené sinóló yaala sókó furaalu, wisi ala erótú betaе. Mepaae whjnétamo diápaae sekéi ala eratepa, atétere whj Tale Kótóné tao sóró, kisipa tiki wisi mulópóló momarae.

⁴⁵ Atétepa, ti diq ó hepen bemó betere diaaq Ayané naale senaletóró betaalo ai ape. Talené suka dérótú betereteita, dowi ala dere so whjipaaekélé, wisi ala dere so whjipaaekélé erótú beterapó. Ama hali anatere alakélé, dowi ala du betere so whjró donoi ala du betere so whjtamo wusurópaae anótua dapó. ⁴⁶ Dianétamo, mepaae diq hësekené sukóló yaala sókó fole so whjipaae maaté yaala sókó fu beteretei doasi alapakó, Kótóné diámó dupu melaalopóló de? Ti kale takis moni siré kotere whjrapenékélé atei kaae ala dua dapó. ⁴⁷ Diaaq mo no

ne apupaae maaté naamei fo yóló, kóleó du betere-a, ai doasi alaé? Ti mepaae Kótó tué inire so whjnékélé ai ala dua dapó. Tépatei, hale mo so whjpaækélé naameiné kóleó du betepa, ti mo doasi ala ai ape. ⁴⁸ Térápá, ó hepen bemó betere diaaq Aya ą me wisi ala yayani, mo ti sru ere kaae, diákélé wisi alatóró eraté fóló, Talené ama ala mo ti sure whj betae.”

6

Mepaae yayare so whj tao sae ere fo

¹ “Diaaq du betere wisi ala so whjné kolóló dukirópóló, momókó yaqse. Diaaq dere wisi ala tamo kolóló dukirópóló du betepa, ti ó hepen bemó betere diaaq Ayané melaaitere dupu saalomei ai ape.

² Até yaqsórópa, dijané mole əla olarape mepaae yayare so whjmó hale melaai depa, ti tiki tuapaae dorutei tó tikané hale sikilitere whjrapené wisi ala dapó yópóló, du betere ala kaae mo yaqse. Ti ai whjrapenéta, fo wosetere berapemókélé, tū tómokélé, so whjné atima doi hale sóró horópóló kisipa mutu, touró betere so whjné keletómó dua dapó. Yalo diapaae mo i dere ape. Atétere whjrape atima me dupu kaae saalomei, mo sumótóró ai sóró tare ape. ³ Térápá, naao əla əla mepaae yayare so whjmó hale melóló, yalo etei kaae

ola melalepóló kisipa yó tani, mo keterae. ⁴ Diaaq mepaae əla əla yayare so whjmó materetei so whj feané kelaqsóró kikiti melae. Ti atéró kikiti dere ala keletere Aya Talené amatóró diaaq ai dere alamó dupu melaalopó.”

*Yesuné moma etéró yae yóló yó maletei
(Luk 11:2-4)*

⁵ “Téyaałopa, diaaq Talepaae momaturaalu, tuapaae dorutei wisire nisiyóló hale sikilitu betere whjrapené dere moma kaae mo yaqse. Ti atimané momaturaalu, fo wosetere berapemókélé, doasi tū tómokélé, so whj feané dukirópóló dua dapó. Yalo diapaae mo i dere ape. Atétere so whjné duputa me kae muni, mo sumótóró ai sere ape. ⁶ Téni, Talepaae moma yaairaalu, naao be dolopaae fóló tū kinóló bitu, kelené kilinire diaaq Aya Talepaae betə momaya. Atétepá, ti kikiti kinóló dere ala keletere Ayané diámó dupu melaalo ai ape. ⁷ Diaaq Talepaae momaturaalu, Kótóné ala kisipa inire whjrapené bete munire forape hale hóko deté fu dere kaae yaqse. Ti atimané atéró folo siyóló dere momata, Talené wosaalopóló kisipa muóló dua dapó. ⁸ Térápá, atimané ai dere ala kaae diaaqkélé yaqse. Ti noatepae, diaaq yayare əla əpaae wosaai

teópatei, diaaq Ayané ama mo kisiparapó.

⁹ Térapa, diaaq Talepaae momaturaalu etéró yae.

'Hepen bemó betere dñé Aya-ó, Yata dowi ala mo betákélé muniruraalu, naao ere ala mo kaepó. Téreteiné yata, fea alané bete Tale betepa, so whjné naao doi hale sóró horóló, mo doasi doi mulópóló yae.

10 Naao teteróló kaae tare aqmó mole ala wisinaale wópóló yae. Naao kisipa mole ala ai hepen bemó irure kaae, i haemókélé atérópóló yae.

11 Dñé mió i be dñmó naaire qlakélé naao súmó ąlae.

12 Mepaae whjrapené däpaae erale dowi ala kwia dñé taní, me qla meipóló hale kemerótú yale kaae, dñé dowi ala kwiakélé naao hale kemerae.

13 Da me dowi ala yóló dñé naaire tikipaae ąlisóró faqsóró, naao seséyóló tu wisitei yó mótu betaie.

Téturaalu, da dowi ala yópóló sesemeratere bóe whjné só de-raqsórópa, ai tu naao seséyóló da tao sae, yóló dua yae.

14 Ti mepaae whjrapené diapaae erale dowi alatamo,

me qla meipóló hale kemeratepa, ti ó hepen bemó betere diaaq Ayané diqné yale dowi alakélé, hale kemeráalo ai ape.¹⁵ Téyaałotei, mepaae whjrapené erale dowi ala me qla meipóló, diaaqtamo hale kemerénitepa, ti ó hepen bemó betere Ayané diaaq dowi alakélé, hale kemeraalomeipó."

Yesuné qla weyóló hale betere alamó yale fo

¹⁶ "Diaaq Talepaae momayaairaalu, qla weyóló hale betere suksamó, tuapaae dorutei tó tikińe sikilitere whjrapené dere ala suróló yaqse. Ti so whjné atima mo wisirapó yópóló kisipa mutu, qla weyóló atimané kelepaahumula yóló bitua dapó. Yalo diapaae mo i dere ape. Ai whjrape atimané duputa, me kae saalomei, mo súmó ai sere ape.

¹⁷ Tépatei, diaq moma yaai qla weyóló bituraalu, diaaq topo nikimó wel wéi diloo, diaaq kelepaakélé fokoo du betaie. ¹⁸ Ti noa yaqsóró meipó. Mepaae whjrapené diaq qla weyóló beterapóló kisipa yaqsóró dapó. Diaaq kelené keleneire Ayané ama betä diaaq ai kikití dere ala kelerapó. Atére Aya Talené amatóró diqmó dupu wisi melaalo ai ape."

I haemó wisi wisi qla betapaae huatu betaqse yóló yale fo
(Luk 12:33-34)

¹⁹ “Dią i haemó bituraalu, ekęle yóló ita yálo əlapóló, betapaae huatu betaqse. Ti noatepae, i haemótá hoti dakóló ó dowi ero siné turukóló ó əlémi nokole whirapenékélé kikiti be fulukóló sua dapó.

²⁰ Aténi, diaaq wisi wisi əla ó hepen bemó betapaaeróló mulaté holópoló yae. Ti ai bemótá ero sinékélé, hotinékélé doréni, əlémi nokole whirapenékélé be fulukóló əlémi saalomeipó.

²¹ Ti naao wisi wisi əla mole tikimótóró naao hosaakélé mo turó ai mole ape.

²² Naao keleta, ti tiki turó dərō betere *lamp* sə su ai ape. Naao kele tamo wusuró wisipa, ti tiki turó dəyó falapó. ²³ Téni, naao keletamo dilikipa, ti tikikélé turó dilikirapó. Naao tiki tuqmó ere dətamó aluróló dilikipa, ti naao betere betekélé mo turó diliki yó falapó.

²⁴ Betə kutó diratere whjnétei teteróló kaae tare whj tamoné kutó diranénipó. Ti me whjné du, i kutó dirae, me whjnékélé i kutó dirae depa, atimaamo wusuróné kutó betə whjné diraaire mo sunipó. Ti noatepae, me whj hóróló me whjpaaemo hékisené sinóló yaala sókó fole ala yaalo ai ape. Ó me whjpaaemo doasi hékisené sinóló yaala sókó fóo, me whjmo hóróló sisópaae eroo yaalopó. Tétereteiné betə whjtei Kótóné ala eratere whj betoo, moni dią teteróló

kaae tare whj aqróló, moniné kutó diratere whjkélé betoo, enénipó.”

Nokole əla ó deraaire kutmó whaalia yaqse ere fo
(Luk 12:22-31)

²⁵ “Térapa, yálo diapaae i dere ape. Dią betere beteta diaaq naaire əla ó wéi nisiyóló ə noa naaloé? ó kuti noa deraaloé? yóló, whaalia du betaqse. Ti ai əla əla, doasi əlapa whaalia du betere? Yá betere beteta, ti mo doasi topo əla ai ape. Naao deró betere kuti-a doasi topo əlapa, whaalia du betere? Naao tikita, ti mo doasi topo əla ai ape.

²⁶ Barapepaae eratere ala dijané kisipa muae. Atimané naaire əla wae bilitere ala ó əla sóró bepaae mulatere ala dua de? Tétumitei, ó hepen bemó betere diaaq Ayané atimané naaire əla sumó mótuə dapó. Ti ai barapeta doasi əla meitei, ama tao sua dapó. Ti dią so whjta, mo doasi əla beterapa, ama kisipa keteraalopóló de?

²⁷ Me whjné ama whaalia dere alané ə bitiré faaire be də ama sumó hikili faranére? Mo meipó.

²⁸ Dią kuti noa deraaloé yóló, whaalia du betere-a, kale hoko yó mole nerape kisipa muae. Ti atima kemi bisikóló kuti nomotere ala dumipó. Mo meipó.

²⁹ Tépatei, yálo diapaae i dere ape. Mió i yó mole nerapené ere au wisiné kale doasi topo whj Solomon-né

sua yale kuti wisinaalené ere aukélé mo teraae falapó. ³⁰ Dią tué tiki tiratere ala tómó dakeró betere whírapé-ó, i haemó yó mole nerapeta, mió betä yóló dóta, doyaaire qlatei, Kótóné ama mo wisiyóló aurótua dapó. Ti Talené ai ne aurótua dere kaae, diaaq saaire kuti diámó súmó melaalomeipóló du bitu de? ³¹ Atérapa, qlaró wéitamo noa naaloé? ó kuti ę noa saaloé? yóló, whalia du betaqse. ³² Ti noatepae, hale hoko betó mole so whírapené ai qla qlarape saaitapóló doasi keteké butu beterapó. Tépatei, dijané ai yayá du betere qla qlata, ó hepen bemó betere diaaq Ayané ama mo kisiparapó. ³³ Térapa, folosóró Kótóné ama teteróló kaae tare alaró, mo donoi ala wisinaletamota, mo doasi bete mole alapa, keteké buóló erótua betae. Atétepa, ti mepaae yayatere qla qlakélé fea Talené ama mo súmó melaalo ai ape. ³⁴ Atérapa, dó be démó noa ala yaaloé yóló whalia du betaqse. Ti dó be démó yaaire alata, ai be démótóró erópóló yae. Upaae bitiré faaire be démó yaaire sekëi ala, mió i be démó dere alatamo touraçse.”

7

*Mepaae so whíné dere ala taleyóló só deraçse ere fo
(Luk 6:37-38, 6:41-42)*

¹ “Dią Tale aqyóló mepaae no ne hamomané dere ala taleyóló só deraçse. Ai ala deremó, Talené diákélé taleyóló só deraçsórópa taalae. ² Ti noatepa meipó. Mepaae so whípaae dijané me noa kaae ala eróló tale itikimó, ti naao me whípaae ai erale ala mo sútóró Talené yapaaekélé eraalo ai ape. Naao me noa kaae ala me whí hamomapaae erélipa, ti ai erale sútóró Talené yapaaekélé eraalopó.

³ Naao kele dolomó doasi ni fake bupatei bunire aqyóló, naao no hamomané kele dolomó sawatamo bole mome kolóló, no-ó, naao kelemó ai bole mome sokaalopa maé dere fo-a, noatepa du betere? ⁴ Naao kele dolomó bole doasi ni fake-a, sokoni hale bupatei, me no hamomapaae naao kele dolomó bole mome sokotapa maé fo-a, noatepa du betere? ⁵ Tó tikané wisire nisiyóló hale sikjili du betere whírapé-ó, folosóró naao kele dolomó bole doasi ni fakepi sokae. Atéró naao kele feléyóló, qla qla diriyóló kilituraalu, ti naao noné kele dolomó bole mome wisiyóló sokonérapó.

⁶ Kótóné ama mo kaae tukóló muló betere qla haqrape nòpóló melaçse. Meleke wisinaale hupurape daae mole tikipaae fesekée falaçse. Dijanétamo ai ala depa, ti hupurapené hóné tèiya tèiya yóló, momó fesaae wouraalu diatei dósuyóló naalo ai ape.”

*Kótópaae me qla wosetere
fo (Luk 11:9-13)*

7 “Dią yayatere ola Kótópaae wosetepa, ti diaaq so wosetere ola ama mo melaalopó. Me qlakó saai dapóló keketepa, ti diaaq keketere ola mo kólóló saalopó. Diaaq tū tukjyae yóló tū dupa, ti ama tū tukjaalo ai ape. 8 Mepaae so whj atima yayatepa, wosetere ola mo sua dapó. Whj me dené senée yóló keketere ola ti mo sua dapó. Tū tukjyae yóló, tū du betere so whj fea be dolopaae wópóló, tū tukjtua dapó.

9-10 Dią ai betó mole whj betané naalemané alimapaae aya-ó, okó ąmaletamo ąlæ depa ai kematera ola taaróló, kapo fake nae yóló melaaloé? ó yakó ąlæ depa, ai kematera ola meni whj tukó nokole dowi wuli betepatei, nae yóló melaaloé? Meipó. 11 Dią i haemó dowi ala du betere whjrape bitutei, dijané naale senaalemó wisi wisi ola hale matere ala ti diaq mo asarapó. Atére kaae, ó hepen bemó betere diaaq Ayanéta, mepaae whj dené ąpaae kematera wisi wisi ola mo hamokoróló melatere alané, i haemó betere ayané matere ala mo ti bosené falapó. 12 Térápá, Kótóné ama kóló whjrapené ere foró Moses-né yóló muló betere fotamo fea touróturaalu, ere fo beteta me kaae mei ai ape. Kae kae ala yaairaalu,

mepaae whjrapené yapaae eranée dere alatóró mepaae so whjpaekélé erótua yae.”

*Doasifakere türó betekene
tütamo*

13 “Dią sawatamo betekene tū serekemó sókó fae. Mo ti aluyaaitere tikipaae faai fole tū fake yóo, mo tükélé doasi fake yóo erapó. Ti mo dekéró so whjta, ai fakere tütöröti sya fu beterapó. 14 Téretei, mo ti betó tawaaire tikipaae fole tūta, so whj feané kilini, betä betä so whjné maaté ai betekene tū kekóló sya fu beterapó.”

*Ni du oletere kilituraalu
etei kaae nipóló tué dere ala
(Luk 6:43-44, 13:25-27)*

15 “Dią kópaae fópóló, dilikçai Kótóné ama kóló whj aqyóló waalopa, mo hotowaró kaae tawae. Atima atéró wouraalu, kale *sipsip* hupu niki kaae bilipa mo hiti nisijaalotei, atimané tiki tuapaaeta, ti whj dóló nokole dowi bete haqné tiki daalapó. 16 Ti atima noa kaae whj baterémóló, folosóró atimané dere alapi kaae kolóló tué yae. Ti noatepae, so whjné besşae tekituraalu, hale hóko képimó olopa tekaaloé? Nose dukélé hale hóko nimó olopa tekaaloé? Mo meipó. 17 Atétu dere kaae, wisi niné ti wisi du oleyóo, dowi niné ti dowi dutóró oleyóo, dua dapó. 18 Wisi nimó ti dowi ni du oleyóo, dowi nimó wisi ni du oleyóo, dumipó. 19 Mepaae du wisiyóló woleneitere

nirape feata, ti diyóló sipaae taae derótú beterapó. ²⁰ Térapa, ai kale whírapené du betere ala mo wisiyóló kaae keletepa, ti atima etei kaae whírape beterapóló, mo diriyóló kisipa yaalo ai ape.

²¹ So whí mo feané atima hepen-paae faalopóló kisipa muturaalu, yálo doi yóló Tale-ó, Tale-ó, du betepatei, ai so whí mo fea faalomeipó. Ai tuámotei, mepaae so whí de ó hepen bemó betere yálo Ayané ama kisipa mole ala sya fóló, erótú betere so whí betä mo sumó fenérapó. ²² Taletere be démó, mepaae so whíjné yálo doi yóló Tale-ó, Tale-ó, dä naao kóló whí bitu, so whípaae Kótóné fo i ape yóló yó melóo, naao doimó dáné mepaae dowi keperape so whí tuámó beteretei dóló hókó falóo, mepaae kelemei alarapekélé eróo, du betalepó, yaalopó. ²³ Ai fo depa, yálo atimapaae hakeamó teraae faróló duraalu, ‘Diä dowi ala du betale so whí-ó, diä e mo tuékélé inipa taae fae,’ yaalopó.”

*Be mo kekemeyóló tētere
whíró hókó tētere whítamō
(Luk 6:47-49)*

²⁴ “Tépatei, mepaae whí dené yálo fo mo wisiyóló wosóló, sya fóló eró tapa, ti kisipa tiki fosó fosóre whíjné ama be tēyaairalaal mo hae káyóló taae faróló, kapo tómó tētu dere kaae dapó. ²⁵ Atépa, doasi hali tiki wóo, wéi milikélé wóo,

doasi besé tikikélé wóo duraalu, ai bemó hairaletei tokó fenipó. Ti noatepae, ai be kapo tómó tēyaleteiné mo dirirapó. ²⁶ Tépatei, mepaae whírapené yálo fo wisiyóló wosólótei sya fóló erénitepa, ti kale kolea koleare whíjné wéi atiká tómótei be hóko tētu dere kaae dapó. ²⁷ Atépa, doasi hali tiki wóo, wéi mili wóo, doasi besé tiki wóo duraalu, ai kale bemó hairale tikimó, mo ti kolokó felepó,” yalepó.

²⁸ Téró, Yesuné ai forape yóló kemetepa, aimó wóló touró betere so whí mo feané ama yó mótu betale fomó haió! yóló, siratu betalepó. ²⁹ Ti noatepa meipó. Ama atéró yó mótu betale fota, Moses-né yóló muló betere fo yó matere whírapené dere kaae yó meni, me doasi tēteróló kaae tare whíjné sóró beteratepa yó matere fo kaae, mo bete tokóló yó matapó du betalepó.

8

*Yesuné betä dowi humu
fulu derqé whí wisiraletei
(Mak 1:40-44, Luk 5:12-14)*

¹ Ai ala yóló kemetepa, Yesu a ai du sokore aqmó beteretei taaróló, dorowou betalemó, so whí mo feané a sya wou betalepó. ² A atéró daalemó, dowi humu fuluné tiki dore whí a beterepaae wóló, bukutiri teyáró bitu apaae woseturaalu, “Tale-ó, naao fotokóné e wisiraii

kisipa mutepa, ti mo súmō wisiranérapó,” yalepó.

³ Atéró, Yesuné kale whjné tikimó naase mulóló duraalu, “Naao tiki doretei mió yalo wisiraai dapa, mo ti wisi yae,” yalepó. Ai fo deretamo, ama tiki mo turó wisiyalepó. ⁴ Téró, Yesuné ąpaae duraalu, “Wosae, mió naao tiki ai wisi yalepa, hale mo so whjpaae i ala yalepó fo momókó yaçse. Téni ya fóló, Talepaae momaratere whjné maaté naao tiki fopeyópóló, yó melae. Téró, mo take Moses-né yóló muló betere fo sya furaalu, naao tiki wisir-ateremó Talepaae melae ere qla melae. Atimané ai ala kilituraalu, ita Talené eró beterapó fo yópóló dapó,” yalepó.

*Betq topo dikitare whjné
Yesupaae tué tiki tirale ala
(Luk 7:1-10)*

⁵⁻⁶ Atéró, Yesu ą Kapeneam be huluamó sókó felemó, 100 Rom diki tare whjrape teteróló kaae tare topo whj betq wóló ąpaae duraalu, “Tale-ó, yalo kutó diratere whj betq doasi hepo daalu ama tikikélé mo däamu sókó fóló, bemótóró hale fió mulapó. Téruraalu, doasi dele su beterapa naao ę tao saaloé?” yalepó.

⁷ Ti fo depa, Yesuné ąpaae duraalu, “Yalo ą wisiraai faalopó,” yalepó.

⁸ Ti fo depa, kale topo whjné ąpaae tokó mótu duraalu, “Tale-ó, ę whj wisi bitupakó ya yalo

bepaae ape yaalomeipa, imó naao fonémaaté ama kisi bete wisiyae depa, súmō wisiyaalopó. ⁹ Ti noatepa meipó. Ekélé ę teteróló kaae tare whjrape betepa, atima aqmó beterapó. Atéruraalu, yälokélé mepaae diki tare whjrape teteróló kaae tarapó. Ai whjrapékó betapaae yalo fae depa ą fóo, ape depa wóo dua dapó. Yalo kutó diratere whjpaae i kutó diyae depa, ama ai alatóró dua dapó,” yalepó.

¹⁰ Yesuné ai whjné dere fo wosóló, haió yóló siratu, ą sya wou betere so whjpaae duraalu, “Yalo diapaae mo i dere ape, i whjné doasi kisipa tiki tiró betere kaae ere whj Israel hae kwiamó betepa, yalo mo kilinipó.

¹¹ Yalo diapaae i dere fo wosae. Suka hoterepaae betere so whjékélé, suka doropolepaae betere so whjékélé, atimané be taaróló qla detere tikipaae wóló, atima beterópóló tukóló muló betere tikimó qla naai betaalopó. Atima atéró touróló, Abraham, Aisak, Jekop-sépitamo hepen bemó betere Kótóné teteróló kaae tare tuämó bituraalu, ai doasi detere qla atima fea betämó nuku betaalopó.

¹² Téyaalotei, mepaae so whj Kótóné teteróló kaae tare aqmó ama naale senaale beterópóló yóló mulatei, diliki tuämó beterópóló, belapaae hökó deraalopó. Aimó doasi dele su bituraalu,

atimatei yale alamópóló dekené sukóló wole du betaalo ai ape,” yalepó.

13 Téró, Yesuné kale doasi topo whípaae duraalu, “Naao kisipa tiki tiratere alatóró yálo yapaae mo eraalopa, fae,” yalepó. Mo ai fo deremotóró kale whíné ama kutó diratere whíné kisi bete wisi ipakalepó.

Yesuné mepaae so whíné kisi wisirótua yale fo

(Mak 1:29-31, Luk 4:38-39)

14 Téró, Yesu ą Pitáné bepaae sókó felemó, Pitáné ama somané hama sere tiki suputere kisiné sinóló mupa kelalepó. 15 Atépa kolóló, kale soné naasémó ama wolaa yó salemó, ama tiki supu du betale kisi bete wisitepa, kale so ą turukó holóló, Yesumó qla kaae sóró biliralepó.

16 Atéró, be dikiteretamo dowi kepe tepeyóló betó mole so whí mo turó ą beterepaae dapesó wua depa, dowi keperape foné sua yalemó, sókó fua yóo, atima so whí feané hepo betekélé mo ti wisitua yóo, yalepó. 17 Ai alata hágé inipó. Kótóné ama kóló whí Aisaiané yóló muló betere fo dokonóturaalu yalepó. Ai fo i ape.

“Dáné momaare tikiró kisi betetamo fea ama tikimó sóró tokóló aluraai walepó,” erapó.

Yesu ą so whíné sya kotoopa yale fo

(Mak 1:32-34, Luk 4:40-41)

18 Atéró kelalemó, so whí mo hágé qla kaae ą boperäle wapa, Yesuné ama yó matere whírapaae duraalu, “Dá wéi kélá tégóló uté téro faalopa fiépe,” yalepó. 19 Atétepa, Moses-né yóló muló betere fo yó matere whí betä ą beterepaae wóló duraalu, “Yó matere whí-ó, ya mopaae fupa, ti ekélé ya sya waalopó,” yalepó.

20 Ai fo depa, Yesuné ąpaae tokó mótu duraalu, “Kale haqnaraperó barapetamota, atima fitere tiki ai ere ape. Téretei, kale whíné Naalema ą betä ama topo beleróló fitere tiki meipó,” yalepó.

21 Ti fo depa, ama yó matere whí betäné duraalu, “Tale-ó, folosóró yálo ayapi dourale faaipa, naao ępaae fae fo enére?” yalepó.

22 Ai fo depa, Yesuné ąpaae duraalu, “Sinale whírapeta, ti sinale whírapenétóró dourópólópa, ya ę sya ape,” yalepó.

Yesuné doasi besé tikiró wéi asyatamo béraletei

(Mak 4:36-41, Luk 8:22-25)

23 Atéró, ą kale wéi nukupaae bitj hotopa, ama yó matere whírapékélé ątamo betä nukupaae bitj holalepó.

24 Atéró, atima wéi tuämó fu betalemó, mo doakale hálí tikiró besé tikitamo kilitainé hapale sókó walapó duraalu, wéi asya wóló atima betere nuku dolopaae wéi bosenée horóló, kale nuku buó deraai depatei, Yesu ą noke hágé fió molepó. 25 Yesu atéró fipa,

ama yó matere whírapené ą turukuróló duraalu, “Tale-ó, dą felekemó węiné aluraai dapa, naao dą tao sae,” yalepó.

²⁶ Ai fo depa, Yesuné atimapaae tokó mótu duraalu, “Dią noatepa wi du bitu de? Diaaq kisipa tiki tiró betere ala tómó ai ererapó,” yalepó. Tétepa, ą turukó holóló, kale węi asyaró besé tikitamopaae tikae yóló foné salepó. Atéylemó, kale węi asyaró besé tikitamo tukóló ama ere kaae mo dono felepó.

²⁷ Atétepa, kale whírape atimasisitei duraalu, “Haió! i whjita, noa kaae whjrópó. Kale węi asyaró besé tikitamonékélé mo whjné dere kaae, ama dere fo mo betatóró wosóló, erótua dapó,” yalepó.

Kepe tepeyóló betere whjamo wisirale fo

(Mak 5:1-17, Luk 8:26-37)

²⁸ Atéró, Yesu ą uté téro té fóló Kadarin hae kwiamó sókó felepó. Aimó dowi kepe tepeyóló betere whj tamo whj dourótua dere tikimó biti, ątamo hokolaa yaai dapóló walepó. Ai whj tamo dowi kepené sesemeratepa doasi fopaae butu, sereke fisikó sóró whj daai du betepa, so whj fea wituraalu ai tumó fua inipó. ²⁹ Até du betere whj tamoné fo fakeyóló duraalu, “Kótóné Naalema-ó, naao dámopaae noa alakó eraai waleé? Tukóló mulale suka teópatei,

yą ipaae dámó susupuraai waleé?” yalepó.

³⁰ Téró, mepaae hupurape mo häle ąla kae mo umó kimimó daae molepó. ³¹ Kale dowi keperape atima witepa Yesupaae kema duraalu, “Naaotamo dą dóló hókonaaai depata, ti u hupurapené depe tuapaae dotonaasepe,” yalepó.

³² Atéró, ama kale keperapeaae duraalu, “Dią whj tuamó beteretei taaróló sókó fae,” depa, atima kale whjné depe tuamó betaletei taaróló, hupurape tiki tuapaae tepeyóló bitj fupa, kale hupurape fea botokó furaalu, kula dolomó derepeletikimó, węiné sorokó fóló kale hupurape sisiraae felepó. ³³ Atétepa, ai hupu kaae tare whírape atima ai ala kilitu, mo hapale doasi be huluapaae fóló, i kale whj tamopaae erale alaró mepaae eratepa kelale alatamo so whj feapaae yalepó. ³⁴ Atétepa, ai be huluamó betó mole so whj fea Yesu kelaai dapóló walepó. Atéró walemó Yesu betepa kilitu, atimané ąpaae yą i hae kwia taaróló fae, yóló setu betalepó.

9

Yesuné tiki dğamui whj wisirale fo

(Mak 2:1-12, Luk 5:17-26)

¹ Atéró, Yesu ą węi nuku- paae bitj holóló, ai węi kela teyóló ą betere be huluapaae felepó. ² Atéró

q aimó betepa, mepaae whjrapené betq tiki däamui whj besekëtamö turó Yesu beterepaae beleyóló walepó. Atétepa atima kisipa tiki tiróló wale ala Yesuné kolóló, kale tiki däamui whjpaae duraalu, "Ti naale-ó, naao dowi ala kwia mió yálo i kemeratapa whalia ini, naao hosaa diriyóló dua betae," yalepó.

³ Ai fo depa, mepaae Moses-né ere fo yó mótu betere whjrape atima kisipanétei duraalu, "I whjné q Kótó kaae beterapóló du betere foné, Kótóné doi doróló faletu beterapó," yalepó.

⁴ Yesuné atimané atéró mutere kisipa kolóló duraalu, "Diaaq atei kaae dowi kisipa noatepa mutu bitu de? ⁵ Fo tamo mulapa, so whjné taleyóló mé fo diaaq enére? Naao dowi alamó saaire kwia yálo aluratapó fo enérepé, ya turukó horóló naao beseké sóró fae fo enére? Diq tué tekeyóló kisipa yae. ⁶ Atérené i haemó betó mole so whjné dowi ala kwia tokóló aluraaire fotokó Whjné Naalemané súmō bulapóló, kisipa muópólópa," kale whjpaae, "Ya turukó horóló naao beseké sóró bepaae fae," yalepó. ⁷ Ti fo depa, kale whj turukó holóló ama beseké sóró bepaae felepó. ⁸ Atétere ala aimó betó mole so whj feané kolóló, atima doasi hokomó sókó furaalu sira yalepó. Mo whjné etei kaae

ala yópóló Kótónétei sóró beteró beterapóló, ama doi hale sóró horalepó.

Yesuné Matyupaae q sya ape yale fo

(Mak 2:13-17, Luk 5:27-32)

⁹ Atéró Yesu q ai hae tiki taaróló fu betalemó, *takis moni* siré kotere whj Matyu *takis moni* saairaalu, tene furu bemó betepa kelalepó. Atépa ama qapaae duraalu, "Ya q sya ape," depa, kale seké q turukó horóló Yesu sya felepó.

¹⁰ Atéró, Yesu q kale whj Matyuné bemó betepa, *takis moni* siré kotere whjrapero mepaae dowi ala dere whjrapetamo mo turó wóló, Yesuró ama yó matere whjrapetamo fea touyóló qla nuku beterepó. ¹¹ Atéró qla nuku betepa, mepaae Farisi whjrapené kolóló ama yó matere whjrapetamo duraalu, "Diq yó matere whj-a, *takis moni* siré kotere whjrapero dowi ala dere whjrapetamotei, noatepa qla betamó nuku bitu de?" yalepó.

¹² Ai fo wosóló Yesuné duraalu, "Kisi daanire so whj *dokta* beterepaae fumi, kisi daale so whjmaaté fua dapó. ¹³ Kótóné aséyóló müló betere fo i ape. 'Simó sukúlaa dalóló hale matere ala Kótóné q saai doasi hékéseni, kólené sinóló hale tao sere ala depa, ti q mo doasi hékésapó,' erapó. Térápia diq fóló, ai ere fo bete wosóló kisipa tekeyae. Ti é

waleiteita, donoi ala dere so whjpaae ape yaai anitei dowi ala dere so whjpaae ape yaai walepó,” yalepó.

*Qla weyóló hale betere ala
(Mak 2:18-22, Luk 5:33-39)*

¹⁴ Téró, Jon-né yó matere whjrape Yesu beterepaae wóló ąpaae woseturaalu, “Dáró Farisi whjrapetamota me sukamó qla weyóló hale bitua depatei, naao yó matere whjrapemo qla weyóló hale bitinitere-a, noatepa de?” yalepó.

¹⁵ Ai fo depa, Yesuné atimapaae tokó mótu duraalu, “Kale so dokaaire whj ąma fulumu whjrapetamo hale betepatei, ama fulumu whjrape dekëtu molómó betaaloé? Téni, nalo kale so dokore whj mené dapesó fupa, ti ama fulumu whjrape atima qla weyóló hale betaalo ai ape.

¹⁶ Mo whj betanékélé, kisi kuti kwia sóró si kutitamo nomotumipó. Ti noatepae,

kisi kuti kwia sóró deraaakele kutitamo dakoróló nomonalemó, momó bisqae fóló mo ti fake yaalopó.

¹⁷ Whj betanékélé, kisi *wain* wéi tepeturaalu, upulé moi hupu sekaené nomóló mole wutimó tepetumipó. Atéró tepetepa, ti kale moi hupu sekaemó tepeyale *wain* wéi tóputuraalu, fulukó fóló wéi sunée faalopó. Atéyaqsóró, atima kisi *wain* wéi tepeturaalu, ti kisi hupu sekaené aleale wutimótórti tepetua dapó. Atétepa, ti kale wutiró

wéitamo wusuró mo wisiyóló muó tawaalo ai ape,” yalepó.

Yesuné folosóró betq so wisiróo, senaale kepaaróo yale ala

(Mak 5:22-43, Luk 8:41-56)

¹⁸ Atéró ama fo teó du betepatei, betq doasi topo whj wóló ą daalemó bukutiri teyaró bitu duraalu, “Doa whj-ó, yalo senaale mo miótórti sinalepó. Téyaletei, yá wóló ama tikimótamo naao naase mulatepata, ti ą mo kepaanérápó,” yalepó.

¹⁹ Atétepa Yesu ą turukó horóló kale whjamo fupa, ama yó matere whjapekélé felepó.

²⁰ Até deretamo, betq so wéliéné du betepatei, 12 ba fo kemere so Yesuné sisóró sókó wóló, ama deró betere kuti salemó wolaayalepó. ²¹ Kale soné ama i kisipa mualepó. “Yalotamo ama kuti salemó wolaatepa, ti yalo kisi bete súmó wisiyaalopó.”

²² Tétepa, Yesu ą fetée fóló kale sopaae duraalu, “Ti senaale-ó, naao kisipa tiki tirale alané naao kisi bete wisiralepa, hosaa tuämó sekëni, diriyóló dua fae,” yalepó. Ai fo deremótóró kale soné kisi bete mo ti wisiyalepó.

²³ Atéró, Yesu ą kale doasi topo whjné be dolopaae sókó felemó, so whj fea fo tiki whaa du bitu, fó wuti hale yóló moló-u du betepa kelalepó. ²⁴ Até du betepa, Yesuné atima foné sóró duraalu, “Ai

senaaleta sukuni, a noke firapa diq taae fae," deremó atimané a dø nalalepó.
 25 Atéró, ai touró betere so whj fea belapaae hókó deróló, Yesu a kale senaale mole be dolopaae fóló, kale senaalené naasemó tao salemó, a mo ti sukáletei momó kepaayalepó.
 26 Atéró, Yesuné i ala yalepóló, ai be hulua feapaae deté kwéyóló fakeralepó.

Kele dilikire whj tamoró kqlo nomone whjtamo wisirale fo

27 Atéró Yesu ai be taaróló fu betalemó, kele dilikire whj tamoné a sya wou fo fakeyóló duraalu, "Depit-né deté yale whjné Naalemáó, naao dámó kólené sukutu tao sae," yalepó.

28 Atétepa, Yesu a be tuapaae sókó fi tikimó nalo kale kele dilikire whj tamo a beterepaae wapa, atimaamopaae woseturaalu, "Yalo diaamo sumó wisiranérápóló kisipa mute?" depa, atimaamoné duraalu, "Tale-ó, naao fotokóné dámomo sumó wisiranérápó," yalepó.

29 Ai fo depa, ama kale whjtamoné kelemó wolaa yóló duraalu, "Diaamoné kisipa tiki tiró betereteiné i wisiratere ape," yalepó.

30 Ai fo yalemó, kale whjtamoné kele fisqae fóló wisitepa Yesuné atimaamopaae fo mulóló duraalu, "Yalo diaamopaae i erale ala so whjpaae

momókó deté kwéyaqse," yalepó.
 31 Téyaletei, atimaamo be hulua feapaae fóló, Yesuné i ala yalepóló deté kwéyóló fakeralepó.

32 Atéró kale whjtamo fi tikimó, dowi kepe tepeyóló bituraalu kqlo nomóló fokélé initere whj betä Yesu beterepaae dapesó walepó.
 33 Atétepa, Yesuné kale dowi kepe dóló hókonaletkimó, kale kqlo nomóló betale whjtei, fo kaae sóró yalepó. Atéteremó, so whj feané kolóló siraturaalu, "Take bitiré wale alimó etei kaae ala Israel hae kwiamó depa mo kolókél inipó," yalepó.

34 Ai fo depa, kale Farisi whjrapené duraalu, "Ai dowi keperape dóló hókonaleteita, dowi keperapené doasi topo whjné fotokóratepa, dóló hókonótua dapó," yalepó.

Kótóné kutómó qla dekéró ylumépatei saaire whj meipó

35 Atéró etéyalepó. Yesu a doasi be huluapaaekélé, sawa be huluapaaekélé, ai be huluamó té mole fo wosetere berapemókélé, Kótóné teteróló kaae tare aqmó mole ala i ape yóló, kale mió wosetere kisi fo wisi yó melaté kwéyoo, mepaae tiki momaare whjrapero hepo daale whjrapetamokélé wisiraté kwéyoo yalepó.
 36 Téró, so whj mo hqale qla kaae betó mupa kelalemó, atima tao saaire whjkélé meiruraalu, bokonaale sipsip hupurape aqyóló betó mupa, Yesu

kolené sukutu ama hosaamó salepó. ³⁷ Atépa ama yó matere whjrapepaae du-raalu, “Kutómó ere qlata, mo dekéró ұluméretei qla saaire whj betə doaló meipó. ³⁸ Térapa, ai kutómó ұlumére qla saaire whjrape dotonópóló, ai kutó Talepaae wosae,” yalepó.

10

Yesuné 12 whjrape doteyale fo

(Mak 3:13-19, Luk 6:12-16)

¹ Atéró, Yesuné ama yó matepa wosetere 12 whjrape ą beterepaae ape yalepó. Mepaae so whj tuqmó betere dowi kepe hókó falóo, mepaae kae kae hepo daale so whjró tiki momaare so whjtamо wisiróo yópóló, atima fotokó mo súmó bulóló sórō beteralepó.

²⁻⁴ Ama ai sórō beterale 12 *apousel* whjné doirape i ape. Folosóró sale whjta, Saimon doi mupatei, Pitapó du betere whjró ama noma Andrutamo yóo, Sebediné naalema tamо Jems-ró noma Jon-tamo yóo, Filip-ró Batolomiu-tamo yóo, Tomas-ró *takis moni* siré kotere whj Matyu-tamo yóo, Alpias-né naalema Jems-ró Tadeus-tamo yóo, kálo kálo whj Saimon-ró Iskariot be whjkó Yesu dópóló eleké deyale whj Judas-tamo yóo yóló, atima atérópó.

⁵ Yesuné ama dosşayóló sórō beteró betere 12 whjrape dotonaairaalu,

foliosóró atimapaae i fo yalepó. ⁶ “Juda fake mei, kae fakené be huluaro Samaria whjrapené be huluatamopaae feni, *sipsip* hupu kaae fókó fale Israel fake beterepaae fae. ⁷ Dią furaalu, i fo so whj feapaae hakeamó yó maté kwéyae. Hepen bemó betere Kótóné teteróló kaae tare aqmó mole ala wóló, mió mo felekemó i mole ape. ⁸ Mepaae kisi daae mole so whj wisiróo, sinale so whjrape kepaaróo, mepaae humu fuluné tiki dore so whj wisiróo, tiki tuqmóbetere dowi kepe doló hókonóo, yae. Ai ala yaaire fotokó diaaq *moniné* dupuyóló sini, yálo diapaae hale melalepó. Téyalepa, diaaqmo me dupu sini, so whj hale tao sórō wisiraté kwéyae. ⁹ Dią atéró furaalu, *kold ó silpa ó kopa moni* sórō faqse. ¹⁰ Naa wa ó tómó deró betere kuti, ó horó betere hó be, ó dotó tikikélé tawóló faqse. Ti noatepae, ai kutó diratere whjrape atimané naaire qlakélé, ó fiyaaire bekélé ti ai be talenétóró melatepa ti mo wisirapó.

¹¹ Dią mé doasi be huluamó ó sawa be huluamó sókó fupa, ti mo wisi kisipa mole whjkó aimó beterémóló kelenaalemó betepa, ti mo ai whjtamotóró bitiré fóló, dią me bepaae furaalu, ti ai be taalae. ¹² Dią ai whjné ama bemó sókó huturaalu, atimapaae kóleó, Talené dią wisiró beterapa, hosaa

muni deyóló dua betae fo yae. ¹³ Ai be talerape wisi kisipa mole whjtamo betepa, ti dijané hosaa muni deyóló mo dua betae dere foné atima sumó tao sóró wisiraalopó. Atima wisi tué mole whjtamo bitinipa, ti dijané hosaa muni deyóló dua betere ala wisinaale hale besekéréni, diapaae momó fesaae wópolo yae. ¹⁴ Mepaae whjnétamo diq wisiyóló dape sini yóo, diaaq yó matere fokélé wisiyóló woseni yóo depa, ti diq ai betere be, ó doasi be hulua taaróló faaираalu, atimané ai be hae diaaq hómó dakepatei faqsóró, aimó terepée deróló fae. ¹⁵ Yalo diapaae mo i dere ape. Kótóné taleyóló kwia melaaire sukamó, diq wisiyóló dape sinitere be huluamó betó mole so whipaae eraaire sekéi alata, Komoraró Sodom be huluatamomó betó muale so whipaae eraaire seké bosenóló, mo doakale dowi seké melaalo ai ape. ¹⁶ Diqta, kale bete haq betó mole tuapaae *sipsip* hupu kaae yalo i dotonatere ape. Térpa, diq wuliné kisipa kaae fosó fosó irutei, diq me dowi ala muniru, kale ba hókóserape kaae, naame yóló mo dua betaе.

¹⁷ Ti noatepae, mepaae whjrapené kae kae sekéi ala diapaae mo eraalopa, diq mo hotowayóló kaae tawae. Téturaalu, atimané diq fo tokótamo yóló taletere whjrapené naase

tuapaae mulóo, atimané fo wosetere berape tuámokélé diq susupuróló fokosói ala yóo yaalo ai ape. ¹⁸ Diq yalo doi erótú beteremó, teteróló kaae tare *Gavman* whjrapetamo beterepaae fo tokótamo yaai dapesó faalopó. Atéró, fo tokólo dere ala Juda meire so whjnékélé wosóló kisipa yaalopó. ¹⁹ Téyaalotei, atimané diq *dipula* bетераai dapesó fupa, diq noa fo yaaloé ó fo neyóló yaaloé yóló, whalia yaqse. Atéró fo teketeré be demótóróti diaaq yaaire fo Tale Kótóné ama yó melaalo ai ape. ²⁰ Ti atéró yaaitere fo dijané kisipané yaalomeitei, diaaq Ayané ama Kepe Wisiné i fo yae yóló yó mótu betepa, yaalo ai ape.

²¹ Me whjné ama nomatei me whjné dópolo eleké deyaalo ai ape. Betä whjné ama naale senaale me whjné mo ti dóló sukunópolo eleké deyaalo ai ape. Naale senaalené hama alimatamo bóe dóló só deróló, mepaae whjné dópolo melaalopó.

²² Diq yalo ala erateremó, so whj feané diq hóróló, bóe du betaalo ai ape. Tétu betepatei, whj me detamo ai sekéi ala hale beleté fóló kemeteré kwiapaae sókó fupa, ti atétere so whj aluyaqsóró, yalo tao saalopó. ²³ Diq ai be huluamó sókó félalemó, ai be hulua so whjné diqamo bóe dóló diapaae susupui ala eratepa,

ti ai be taaróló me be huluapaae botokó fae. Yálo diápaae mo i dere ape. Ai Israel fakené be huluarape dokó fea kwéyóló kemeréni teó kutu betepatei, kale Whjné Naalema sókó waalo ai ape.

²⁴ Betä *skul* naalené ą yó matere whj ama teteranénipó. Atétere kaae, kutó diratere whjnékélé ą teteróló kaae tare whj ama teteranénipó. ²⁵ Kale *skul* naale ą kisipa siré fóló, ama kisipare alakélé ą yó matere whjné kisipare alatamo betä su yoo, kale kutó diratere whjné dere alakélé ą kaae tare whjné dere alatamo betä su yoo epata, ti mo wisirapó. Mo so whjné be tale kilituraalu, ąta dowi keperapené doasi topo kepe Belsebul-pó du betepa, ti ama be whj so whjpaækélé betä kaae eratere fotóró yaalo ai ape.

²⁶ Atérapa, atima ai whjape kolóló wiyaqse. Ti noatepae, mió kinóló mole qla qlarape fea take hakearatepa kelaalopó. Kinóló mole ala ó fo so whj feané kisipa yaalo ai ape.

²⁷ Yálo diápaae dilikitamo yó mótu betere fota, ti be détamo hakeamó yae. Diaaq kikiti woséli dolomó du betere fo ti so whj feané wosópóló, siki bemó daalu hakeamó yó melae. ²⁸ Ti diaaq kepe bete doréni, mo tó tikimaaté sukópóló dele mo whjape koróló,

dią wiyaqse. Téni, naao tikiró kepe betetamo wusuró dowi si duku beterepaae taae deranére Talepaae betä wiya. ²⁹ Whjrapené ba male tamo duputuraalu, sonaai *moni* kené dupu dua dapó. Téretei, diaaq Aya Kótóné ama kisipané ai ba belekşamale haepaae derepae initepa, ti haepaae derepenénipó. ³⁰ Diaaq topomó bilire niki feata, Tale Kótóné ama dosayóló mo tuérapó. ³¹ Atérapa, dią whaalia yóló wiyaqse. Ti i haemó betó mole ba belekşatiki kolósu, dią kolósu depa, diąta mo doasi qla ereteiné Kótóné ama dią kisipa keteraalopóló de? Mo meipó.

³² Mepaae whj denétamo amatei, so whj feané keletómó, ęta Keriso whj beterapó depata, ti atétere whj ó hepen bemó betere yálo Ayané keletómó ita yálo ne nopó yaalo ai ape.

³³ Téyalotei, mepaae whj dené so whj feané keletómó, ęta Keriso whj meipó depa, ti yálokélé hepen bemó betere yálo Ayané keletómó ą yálo ala eratere whj meipó yaalopó.

³⁴ Ę i haepaae waleteita, ti i haemó betó mole so whj fea bóe dele ala taaróló, dua beterópóló wale nisiaqse. Téni, i haemó betó mole so whj tuámó tekeróló me fake kae beteróo, me fake kae beteróo yaairaalu walepó.

³⁵ Ę wóló betere bete i ape.

‘Naaleró alimatamo tuämó tekeróló bóe deloo, senaaleró hamatamo betere alakélé tuämó tekeróló bóe deloo, whjné dokore soné ama hyama seretamo bóe doo, yaalopó.

36 Whj mené ama fake so whj ó åtamo betämó betere so whjnétei, åtamo bóe daalo ai ape,’ erapó.

37 Mepaae whj dené ę sisópaae eróló, ama alima ó hamapaae doasi hëkesené sukóló yaala sókó fu betepa, ti atétere so whj etamo betämó betaaire sunipó. Mepaae whj dené ama naale ó senaalepaae yaala sókó furaalu, ę sisópaae eratepa ti atétere so whj etamo betämó betaaire sunipó. 38 Mepaae whj dené ą sukqaire filipaa ni amatei beleyóló ę sya ąnitepa, ti ai so whj yálo fo wosetere so whj betaaire sunipó. 39 Mepaae whj dené ama betere bete me ala yaqsórópóló, amatei hotowayóló kaae tapa, ti atétere whjné ama betere bete aluyaalo ai ape. Mepaae whj dené yálo ala eraairaalu, ama betere bete me əla meipóló aluratepa, ti atétere whjné ama betere bete aluni, hale muó tawaalo ai ape.

40 Whj me dené dią wisiyóló dape sóró kaae tatepa, ti ętei wisiyóló dape sirapó. Mepaae whj dené ę wisiyóló dape supata, ti ę dotęyale seké yálo Ayatei wisiyóló dape sirapó.

41 Whj me dené mepaae whj kilituraalu, Kótóné ama fo eratere kóló whjpóló, mo wisiyóló dape supa, ti atétere whjné Kótóné ama kóló whjné sere dupu sütöröti saalopó. Whj me dené mepaae whj kilituraalu, ata mo donoi ala dere whjpóló mo wisiyóló dape supa, ti atétere whjné kale mo donoi ala dere whjné sere dupu sütöröti saalo ai ape. 42 Yálo diąpaae mo i dere ape. Whj me denétamo mo belei sokótei betere whj yálo ala erótü betere whjpóló siri wéi nae yóló melatepa, ti ai ala deremó dupu hásokó feni, motóró saalopó,” yalepó.

11

Yesuró wéi tópuratere whj Jon-tamo

(Luk 7:18-35)

1 Atéró, Yesuné yó matere 12 whjrapepaae fo yó melóló kemetepa, ai betere tiki taaróló, ą Kaleli hae kwiamó t̄ mole be huluapaae felepó. Atéró fóló, hale mo betó mole so whjpaae kale kisi fo wisi yó melóo, ama fo wosetu betere so whjpaaekélé yó melaté kwęyoo yaairaalu felepó.

2-3 Kale Jon *dipula* bitu, Yesu Kerisoné i ala du beter-apóló deté kotere fo wosóló, ama yó matere whjrapepaae I fo wasae yóló dotęyalepó. “Yáta kale waalopóló bope du betale whj h̄itipé, whj me kae wópóló kaae tawaaloé yóló wosene fae,”

yalepó. Atétepa, kale Jon-né dotonale whjrape fóló, Yesupaae wosalepó.

⁴ Tétepa Yesuné atimapaae duraalu, "Dią Jon beterepaae fóló, diaaq wosale foró kelale alatamo ąpaae yó móituraalu, i fo yae. ⁵ Kale kele diliki yóló betale whjrape wisiróo, hó doyóló betale whjrape wisiróló falóo, mepaae dowi humu fulu dorowóló betale whjrape wisiróo, woséli kjne so whj tukwé falóo, mepaae mo ti sinale so whitei kepaaróo, yoleale yóló betere so whjpaee kale kisi fo wisi yó mótu betoo, du beterapó ene fae. ⁶ Mepaae whjitalmo yalo du betere ala kolóló, e sya waletei hóturaalu, dée nénitete whj ti Kótóné wisiratepa, hajné sukuu beterópóló yae," yalepó.

⁷ Atéró, kale Jon-né ama yó matere whjrape fi kinipaae, Yesuné Jon-né du betere alamó tué muturaalu, aimó betó mole so whjpaee yó melaai duraalu, "So whjkélé bitinire hale kópu kaae fi hae tikipaae fua yaleteia, noakó kèle fua yaleé? Beséné féporótú betere kape kelaai fua yaleé? Mo meipó. ⁸ Dią upaae noakó kelaai fua yaleé? Whj betə mo kuti wisinaale deróló betepa kèle fua yaleé? Meipó. Atei kaae kuti wisinaale deró betere whjta, ti kale doasi topo whjrape bitua dere tiki dokélé ini, mo sisi yóló sorokoi be wisinaalemó

bitua dapó. ⁹ Téretei, dią noakó kèle fua yaleé? Kótóné ama kóló whj kelaai dapóló fua ipa, ti ątóróti mo híti ai ape. Yalo diapaae mo i dere ape. Kótóné ama kóló whjrapé fea beteretei, ai whjné ama ditere kutóné mepaae kóló whjrapené ditere kutó mo bosene falapó. ¹⁰ Ai sekémó kisipa mutu, Kótóné asémó i fo erapó.

'Yá waai teópa yalo fo eraaire whj folosóró ąpi wópóló dotęaalopó.

Ai whjné amata, yá waaire tų donoróló wisiraalopó,' erapó.

¹¹ Yalo diapaae mo i dere ape. I haemó betó mole sorapené deyale whjrapekélé fea betó moletei, kale wéi tópuratere whjkó Jon-né atima fea teteróló bosene falapó. Tépatei, Kótóné teteróló kaae tare aqmó belei sókó deóló betere whjné ti kale wéi tópuratere whj Jon teteró beterapó. ¹² Kale wéi tópuratere whj Jon betale alimó kaae sóró, hepen bemó betere Kótóné teteróló kaae tare aqmó mole ala mo doasi fotokötamo wouraalu, fakeraté wou beterapó. Ai ala saairaalu, keteké buóló bóe du betere whjrapené ai ala kekeparó fasó sua dapó. ¹³ Kótóné ama fo eratere kóló whjrapéró Moses-né asère fotamoné Kótóné i ala yaalopóló yó maté wóló, kale wéi tópuratere whjkó Jon betale alimó sókó

walepó. ¹⁴ Térené diaaqo kisipanétamo waalopóló kale bopetu betale whj Elaijata Jon ątóróti h̄tipóló kisipa mutupa, ti mo wisirapó. ¹⁵ So whj de woséli daapa i dere fo mo wisiyóló wosóló kisipa muae.

¹⁶ Mió i alimó betó mole so whj etérápóló bete kisipa yópóló, yało noa ala suróló yaaloé? Atimata, etei kaae naale senaale kaaené kelerapó. So whj tourqleta dere tikimó bituraalu, mepaae naale senaalené mepaae naale senaalepaae melaa yaalopa ape yóló etei fo dapó.

¹⁷ ‘Djané fó wutiné haleratepa, dijané mepaae wole forape yóló sama kilini yoo,

djané mepaae wole forape depa diaaqo moló ini yoo yaleteia, noatepa hale daae mualeé?’ dua dapó.

Ai kale keteirapené dere ala kaaetóróti diaaqkélé ai du betere ape. ¹⁸ Kale wéi tópuratere whj Jon wóló beteretei qlakélé, wain wéikélé nénitere ala mepaae so whjné kolóló, ama depe tuamó dowi kepe bituraalu dapó dua yalepó. ¹⁹ Kale Whjné Naalema wóló bitu, qlaró wéitamo nokole kilitu, so whj feané ai whjta, qlakélé wain wéikélé dekéró nuku betere whjpó. Ata, kale takis moni siré kotere whjraperó dowi ala dere whjraperamóné fulumu whjpó, ai du betere ape. Tétu

beteretei, mepaae whjné ama dere ala kaae kolóló, ai whjta Kótóné mo dotoróę fale kisipa muluraalu dapó yaalo ai ape,’ yalepó.

Mepaae dowi ala taaróló kisipa fetenire be huluamó ere fo

(Luk 10:13-15)

²⁰ Téró, Yesuné ama kae kae kelemei alarape erale be huluarapemó betó mole so whj dowi ala taaróló, Talepaae kisipa tiki feteyóló bitini yalemó, ai so whj só deraai yalepó. ²¹ Atéró ama duraalu, “Korasin be huluaró Betsaida be hulua so whjrapetamo-ó, dią tuapaae mo dowi sekéi ala waalo ai ape. Yało dią tuapaae erótua yale kelemei alarape kaaetamo, Tair be huluaró Saidon be huluatamomó eróluqsóró, ti atimané dowi ala mo taketitei taaróló, tuę tiki feteyóló kili diyóló yei kutitamo bituapó. ²² Yało diapaae mo i dere ape. Tale Kótóné taleyóló kwia matere sukamó, Kótóné i haemó betó mole so whjpaae kwia matere alata, ti kale Tair be huluaró Saidon be huluatamopaae melaire kwia mo bosene faalo ai ape.

²³ Dią Kapeneam be huluamó betó mole so whj-ó, dią ó sapaae holaalopóló kisipa mute? Mo meipó. Diąta, mo apaae derepale dolopaae Kótóné sóró deraalo ai ape. Dią ai Kapeneam be hulua tuamó erale kelemei alarape kaae, Sodom be hulua tuamó eróluqsóró, ti ai be hulua

doróluqmeipó. Miókélé hale
tē tawuapó. ²⁴ Téretoi,
yalo diapaae i dere ape.
Tale Kótóné Sodom so whj
taletere sukamó doasi kwia
melaalotei, diapaae eraaire
sekéi alata, ti bosenóló mo
doasi ala eraalopó,” yalepó.

*Fóturu depa sqa nóló dua
betere ala melaalopóló dere fo
(Luk 10:21-22)*

²⁵ Atéyale sujamó, Yesuné
ama Alima Kótóné doi hale
sóró horóló duraalu, “Sáró i
haetamo teteróló betere Aya
Tale-ó, naao mió i alimó yó
mótu betere alarape feata,
doasi kisipa sóró betó mole
whjrapené kelaqsóró hyó
mulóló, i naale belekqatikiné
maaté kolópóló, hakeamó yó
melaleteiné yapaae mo kée
dapó. ²⁶ Aya-ó, mo dapó. Ti
ai alata, mo naao kisipa mole
alatórti ai ape,” yalepó.

²⁷ “Fea alata, yalo teteróló
kaae tanópóló, yalo Ayané
epaæ meló beterapó. Mo
whj betanékélé Naalema
kisipa initei, Alimané ama
betá kisiparapó. Térure
kaae, mo whj betanékélé Al-
ima kisipa initei, Naalemané
betá ama Alima kisiparapó.
Naalemané ama kisipa mole
so whjpaæ yalo Ayata, etei
kaae Tale beterapóló, yó
matere so whjné maaté tué
yaalopó.

²⁸ Diq mepaae whj
sekéi qla beleyaletikimó,
fóturuyóló bétu betere so
whj-ó, diq sqa nóló mo dua
betaaire ala yalo melaalopa,
e beterepaae ape. ²⁹ Yalo

hulumó belere ni fake
beleyóló, dámó wusóró
furaalu, yalo dere ala kolóló
kisipa sae. Ti noatepae,
yalo hosaa tuqmó mole
naamei ala wisi diaaq kisipa
yaasepóló, yó melaalopa,
ape. Até depata, ti diaaq
hosaa muni deyóló mo dua
betaalopó. ³⁰ Ti noatepae,
yalo kutó ditere alaró be-
leyóló fole qlatamo sekéi,
mo esepelérapó,” yalepó.

12

*Yesu qta sqa nópóló tukóló
muló betere be dë tale
(Mak 2:23-28, Luk 6:1-5)*

¹ Atéyale sujamó, Yesuró
ama yó matere whjrapetamo
whit kutó tuqmó kutu be-
talepó. Téyalemó, ama yó
matere whjrape wotetepa
sqa nópóló däle muló betere
sukamótei, kale ai kutómó
yó mole whit du kqaeusu yóló
nukulé fu betalepó. ² Atei
ala depa, Farisi whjrapené
kolóló Yesupaae duraalu,
“Naao yó matere whjrapené
sqa nóló beteropóló tukóló
muló betere be dëmótei, kale
yóló muló betere fo tukóló,
qla ai su betere ape,” yalepó.

³ Ai fo depa ama atimapaae
duraalu, “Depit-ró ama
fulumu whjrapetamo atima
wotetepa yale ala diaaq
dosayóló, kisipa muni
airapó. ⁴ A Kótóné be
tuqaae holóló bituraalu, mo
kae muló betere bred o Depit-
ró ama fulumu whjrapetamo
atima wotepa sóró nalepó.
Ti ai ota, Kótópaae melaletei,

mo hale whjrapené naqsóró fo mupa, Kótópaae momaratere whjrapené maaté nukua dapó. ⁵ Mosesné yóló muló betere fo sya furaalu, momatere be kaae tare whjrape kale däle muló betere sukamótei atimané ditere kutó diyaai be dolopaae fua dapóló, ere fo diaaq dosayóló kisipa muni airapó. Ti kale yóló muló betere fota, mo tikitu betepatei, me dowi ala yalepóló inipó. ⁶ Yało diapaae mo i dere ape. Kótóné ama momatere beta, doasi qlapatei, Kótóné ama ala erótú betere sekéró, mió ama erótú betere alatamoné ai momatere be teteróló teraae falapó. Atére sekéta, mió diqtamo betámó i betere ape. ⁷ Tale Kótóné i fo aşeyóló muló beterapó.

'Kale sipsip hupu ó me qla simó sukylaa daróló momaratere alata, ti yało hękesere ala meipó. Me whj kólené sinóló tao sere alata, ti yało hękesere alapó,' erapó.

Ai fotamo dijané tué uAŞóró, ti dowi ala munire whjrape só deroluqmeipó. ⁸ Ti noa betené meipó. Kale Whjné Naalemata sşa nóló beterópóló, däle muló betere be de teteróló kaae tare Tale beterapó," yalepó.

9-10 Téró Yesu ą aimó betaletei taaróló, atimané fo wosetere be tuapaae sókó felemó, aimó betä naase dowi whj betepa kelalepó.

Atima mepaae so whjné ą dowi ala yale whjpóló só deraaire bete kikitu Yesupaae woseturaalu, "Sşa nóló beterópóló däle muló betere sukamótei, whj wisiratere ala depa fo mulepé meié?" yalepó.

¹¹ Ai fo depa ama atimapaae duraalu, "Diąkó whj me denétamo, kale sşa nóló beterópóló tukóló muló betere sukamó betä sipsip hupu nóku dolomó doropóló mupa, tao saalomeié? ¹² Tépatei, whjta ti mo doasi bete mole qla ereteiné whj tao sere alané sipsip hupu tao sere ala bosene falapó. Atérené sşa nóló beterópóló däle mulale sukamó wisi ala depa, fo munipó," yalepó.

¹³ Téró ai fo yóló kemetepa, kale naase dore whjpaae duraalu, "Naao naase teré falae," depa, kale whjné ama dore naase teré faralemó, me tikiró wisire naase kaae yó felepó. ¹⁴ Atétepa, kale Farisi whjrape atima belapaae tóé fóló, Yesu netéró daaloé yóló fo dokalepó.

Kótóné ama kutó dirópóló sókó sere whj

¹⁵ Até yaaire ala Yesuné ama kisipa yóló, ą betale tiki taaróló felepó. Atétepa, kisi daae mole so whj feané ą sya wou betepa, ama wisirótua yalepó. ¹⁶ Atéró, ama atimapaae fo mulótua duraalu, "Yało i dere ala kolóló ę etei kaae whj beterapóló mepaae so whjpaae momókó yaqse," yalepó. ¹⁷ Yesuné

ai du betale alata, mo take Kótóné ama kóló whj Aisaiané aseyóló muló betere fo motóró dokonóturaalu yalepó. ¹⁸ Ama ai ere fo i ape.

“Yało kutó dirópóló, sókó sóró kae beteró betere whj i betere ape.

Ama dere alamó, ę hajné sukutu ąpaae yaala sókó fóló, mo hosaa mulapó.

Atérené yało kepe bete ą tuapaae beteratepa, amamo Talené mo donotóró taleyóló kwia melaaire fo i hae kwiamó kae kae tiki daae mole so whjpaae hakearóló yó melaalo ai ape.

¹⁹ Téró yało kutó diratere whj hole sere alaró hole fotamo ini dereteiné, ai be belamó ó tumó fua wua dere so whjné mo wosokélé yaalomeipó.

²⁰ Kale kape siki kqae faaираалу, bitikine tikimó ama mo ti kqayaalomeipó.

Téturaalu, kale wisiyóló dó tanire sakélé ama hapale sukunéni, hale dó tanópóló kaae taté faalopó.

I haemó du betere kae kae dowi alamó, mo donotóró taleyóló kwia melaaire alané hoko taletere ala aluraté fóló, mo donoyóló taletere alané teteróló kaae tawaalopó.

²¹ Atéturaalu, hae kwia feamó betóló fale so whjné ąpaae

kisipa tiki tiróló hajné sukutu bitu, i sekénéta, dä mo tao saalopó du betaalo ai ape,” erapó.

Yesu ą topo kepe Belsebul-né fotokoratepa dapóló yale fo

(Mak 3:20-30, Luk 11:14-23, 12:10)

²² Téró, betä whj dowi kepe tepeyóló bituraalu, kele diliki yoo, kólókélé nomoo ere whj Yesu beterepaae dapesó wapa, ama wisiralepó. Atéró wisiratepa fo yoo, kelené qla qlakélé wisiyóló koloo, yalepó. ²³ So whj feané ai ala kolóló sirayóló duraalu, “Ai whjta Depit-né deté wale fake tuämó, waalopóló bopetu betale whj hiti irurapó,” yalepó.

²⁴ Ai fo kale Farisi whjrapené wosóló duraalu, “Meipó. Ai whjta, doasi keperapené topo kepe Belsebul-né fotokoratepa, dowi kepe ai dóló hókonótú betere ape,” yalepó.

²⁵ Atéró, atimané mutere kisipa tiki Yesuné kolóló atimapaae duraalu, “Mepaae hae kwia teteróló kaae tare doasi topo whjrape atimasitei bóe dupa, ti atimané teteróló kaae tare ala mo doraalo ai ape. Atéturaalu, doasi be hulua ó betä bemó betere so whj atimasitei bóe dupa, ti mo wisiyóló bitini, mo doyaalo ai ape. ²⁶ Satané ama fake whjtamotei

bóe dóló hókó fatepa, ti ama teteróló kaae tare ala amatei teketepe, ti netéró fotokó buóló daayaaloé? 27 Atére kaae diaaq du-raalu, i sekénéta kale dowi kepené doasi topo kepe Belsebul-né fotokorratepa dóló hókonalepó dere-a, diaaq be whjné dowi kepe dóló hókonótua deteretei né fotokorratepa, du betere? Atétepa, ti atimanétei diatamo fo tokótamo yóló, taletere sukamó diaq só deraalo ai ape. 28 Téretei, Tale Kótóné Dëi Kepe Wisiné é fotokorótu betereteiné, dowi kepetamo yalo dóló hókonótua betepa, ti kale Kótóné teteróló kaae tare aqomó mole ala diaq tuapaae wóló mulapóló kisipa yaalo ai ape.

29 Whj mené mo doasi fotokó bole whjné qla qla qlémi saairala, noa alapi yaaloé? Fulosóró kale seképi dirii képiné dokóló mulóló, nalo ama bemó muó mole qla sóró fenérapó.

30 Etamo betamó bitinire whjné ti bóe dóló é só derótú beterapó. Mepaae whjné ama qla qla etamo mulénitepa, ti atétere whjné ama qla qla hóko besérótú beterapó. 31 Atétu batereteiné yalo diaapaae mo i dere ape. Mepaae kae kae dowi alaró Kótó faletere fotamo yólótei, nalo Talepaae kemerae depa, ti Tale Kótóné me qla meipóló hale kemeraalopó. Tépatei,

kale Dëi Kepe Wisiné erótú betere alatamo faletepa, ti Tale Kótóné me qla meipóló kemeraalomeipó. 32 Atére kaae, mepaae whjnétamo kale whjné Naalema faletepa, ti ama ai dowi ala kwia me qla meipóló hale kemeraalotei, mepaae whj dené kale Dëi Kepe Wisiné erótú betere alatamo faletepa, ti mió i betere alimókélé ó take nalo waaire alimókélé, ama ai dowi ala kwia kemeréni, hale muó tawaalopó.

33 Ni wisi daapa, ti ama dukélé wisi oleyaalopóló kisipa muóo, Dowi niné ama dukélé ti mo dowitóró oleyaalopóló kisipa muóo, yae. Ti noatepae, so whjné olere du kilituraalu etei kaae nipóló kisipanérapó.

34 Diaq whj tukó nokole dowi wulirape-ó, diaq dowi alané fajanuraalu wisi fo noayóló yaaloé? Ti noatepae, so whj feané hosaa tuamó fayóló mole alatórti kolónékélé foparóló hakeamó dua dapó.

35 Whj wisiné ama hosaa tuamó ti wisi alatóró fayóló muluraalu, ama dere fokélé wisi fotóróti dua dapó. Dowi whjné ama hosaa tuamó ti dowi alatóró fayóló muluraalu, dowi fotóróti dua dapó. 36 Térápá, yalo diaapaae mo i dere ape. Diaaq dere fotamo, kisipa tekeyóló ini, hapale hóko depa, ti take taletere sukamó diaapaae etei kaae hóko fo noatepa yaleé yaalopó. 37 Ti noatepae, taleyyaire sukamó diaaq

yale wisi fonétei diq hale fópóló eróo, mepaae yale dowi fonétei diq só deróló kwia meloo, yaalo ai ape,” yalepó.

So whjné tué yópóló Talené Jonapaae erale kelemei ala

(Mak 8:11-12, Luk 11:29-32)

³⁸ Téró, mepaae Farisi whjraperó Moses-né asere fo yó matere whjrapetamoné ąpaae duraalu, “Yó matere whj-ó, Talenétei eratapóló dāné kisipa yaai dapa, kelemei alakó erótumié?” yalepó.

³⁹ Ai fo depa ama atimapaae duraalu, “Diq nópu nokole alaró mepaae sonaalei dowi alatamo du betere whjrape-ó, Talenétei eratapóló sira yaaire ala erae yóló, wosó maaté tarapó. Me sira yaaire alakó yó melaalomeitei, Kótóné ama kóló whj Jonapaae erale ala kaae betä eratepa kelaalo ai ape. ⁴⁰ Ti noatepae, kale whj Jona be dē sore yóo, diki sore yóo yóló, doasi yané depe dolomó bitu yale kaae, kale Whjné Naalemakélé, be dē sore yóo, diki sore yóo yóló, dou dolomó hale muaalopó.

⁴¹ Téyaalotei, take nalo kale Ninipa be hulua whjrape taletere be dēmó mió i alimó betó mole so whj mo só deraalopó. Ti noatepae, atima Jonané yó mótu betale fo wosóló, dowi ala taaróló kisipa tiki feteyalepó. Téyaletei, Jonakélé teteróló bosene fale

whj i betepatei, kisipa tiki tirénitere-a, noatepa de? ⁴² Talené taletere be dē sókó wapa, betä Saut-paae mole hae kwiamó betere doasi *kwin* so ą turukó holóló daalu, diq mió i alimó betó mole so whj só deratere fo yaalopó. Ti noatepae, ai sota, mo saletópaae betale sotei, kisipa tiki dotoróf fóló mole whj Solomon-né yó matere fo wosaaai dapóló weipakalepó. Téyaletei, Solomon-né kisipa tiki fosó fosore alakélé teteróló bosenée fale whj i betere ape.

⁴³ Kale dowi keperape whjné depe tuamó beteretei taaróló furaalu, i ala dua dapó. ą kópu kääe fi tikimó mo wisiyóló betaai dapóló kekäai fälalemó, betaaire tiki kilinitepa momó fesaae wóló duraalu, ‘Yało taaróló wale bepaae, ę momó bitj faaitapó,’ dua dapó. ⁴⁴ Atéró, ą fóló kelerälemótamo whj mekélé bitini kale be fuóló taae faróló qla qla fea hotowaró betäpa aeró betepa, keletapó. ⁴⁵ Atépa kale dowi kepe ą momó fesaae fóló, mepaae doasi dowi alamaaté du betere wéikeró keperape dapesó wóló, kale whj tuamó bitj walapó. Atétepa, ai whj ą take folosóró betale ala sawa doretei, mió kale wéikeró dowi keperape bitj waleteiné, kale whjné betere bete mo ti doratapó. Atétere kaae, mió i alimó dowi ala du betere so whjpaækélé eraalo ai ape,” yalepó.

Yesuné hamaró nomarapetamo

(Mak 3:31-35, Luk 8:19-21)

⁴⁶ Yesuné ai touró betere so whípaae fo hale du betepatei, ama hamaró nomarapetamoné ątamо fo yaairaalu, wóló belamó daae molepó. ⁴⁷ Tépa whí betané duraalu, “Naao haeró norapetamoné yatamo fo yaai wóló belamó daae mulapó,” yalepó.

⁴⁸ Ti fo depa Yesuné duraalu, “Yalo haeró norapetamo-a, deé?” yalepó.

⁴⁹ Ti fo yóló, ama yó matere whírake beterepaae naasené yóló duraalu, “Yalo haeró norapetamota, ti i betó mole ape. ⁵⁰ Ti mepaae so whí denétamo hepen bemó betere yalo Aya Kótóné ama kisipa mole ala erótú betepata, ti yalo no ne ó haetóró ai betere ape,” yalepó.

13

Yesuné whit ke biliterepaae dó faróló yale fo

(Mak 4:1-9, Luk 8:4-8)

¹ Atéyale be démótóró Yesu ą ai be tuamó yó mótu betaletei taaróló, kale doasi wéi kela fókupaae biti derepelepó. ² Atéró, ai wéi fókumó so whí mo hale ąla kaae bopéróló daae moleteiné ą daayaaire té munipa, nuku tuapaae daane horalepó. ³ Atéró, so whípaae du betale fo fea ti fo sale maaté yóló duraalu,

“Whí betané ąla wae kerape ama kutómó terepéte kwéyaaai sóró felepó. ⁴ Atéró, kale whíne ama ąla wae kutómó terepeté kuturaalu, mepaae ke ti tu tómó sókóta yóló mupa, barapené nalepó. ⁵ Mepaae kerape ti kane tómó dakere haepaae taae durupua yalepó. Atéyale ąla waeta, mo haepaae derepéní, kane tómó dakere haemó taae derepeleiné, kale ąla wae mo hapale holalepó. ⁶ Téyaletei, mo dirii sukané kale ąla mo hapale botokole yó salepó. Ti noatepae, ama feleke mo apaae derepénireteinépó. ⁷ Mepaae kerape, ti kale mu daai ne tuamó taae durupua yalepó. Téturaalu, kale ąla wae dowi mu daai netamo betamó holale tikimó, ai kale dowi nené kale mo ąla bopée sóró aluralepó. ⁸ Mepaae kerape ti mo hae wisimó taae durupua yalepó. Atéyale ąla ti mo wisiyóló holóló, du wisinaale woleyalepó. Ąla wae bili furaalu, yo betá sóró feletei, ąla ȳlumétepa suraalu ti 100 yorape mepaae 60 yorape ó 30 yorape fānóló sóró walepó. ⁹ Mepaae whí de woséli daapa, ti i dere fo bete wisiyóló wosóló kisipa muae,” yalepó.

¹⁰ Atéró, ama yó matere whírake wóló ąpaae wose-turaalu, “So whípaae naao fo salené maaté du betere-a, noatepa de?” yalepó.

¹¹ Ai fo depa ama tokó

mótú duraalu, “Ó hepen bemó betere Kótóné ama teteróló kaae tare tuámó kinóló mole kisipa tiki wisinaale diápaaeta meló betheretei, atimapaae ti meló bitini ai ape. ¹² Mepaae whj dené kale fo wisitamo sóró tapa, ti ai tómó mepaae kae beleróló melaalopó. Téturaalu, ai whj a mo dekéró muaalo ai ape. Mepaae whj dené kale fo wisi sóró tanitepa, ti ama sawatamo tareteikélé fasó saalo ai ape. ¹³ Yálo atimapaae fo salené maaté i yó mótu bethereteita, hale meipó. I ere fo dokonóturaalu, erapó.

‘Atimané kelené mo kilirutei, me qla wisiyóló koló fumipó.

Atimané wosélinékélé wosetu bitutei, bete wisiyóló kisipa mutumipó.’

¹⁴ Ai so whj tuámó ere alata, Aisaiané aséyóló muló betere fo dokonóturaalu dapó. Ai asére fo i ape.

‘Diaq wosótá yaalotei, fo bete wisiyóló kisipa muaalomeipó.

Diaq kelenée yaalotei, wisiyóló kelaalomeipó.

¹⁵ Ti noatepa meipó. Ai so whjné hosaa taróo, kelekélé dilikiróo, atimané wosélikélé kinoo erapó.

Ti noa yaqsóró meipó. Atimané kelené mo bete koloo, woséliné wosóló bete kisipa yoo, yaqsóró erapó.

Ai ala ere so whj atima e beterepaae momó feteóló wapa, ti yálo atima sumó wisir-anérápó,’ erapó.

¹⁶ Téretei, diaq kelenékélé mo wisiyóló koloo, wosélinékélé fo wisiyóló wosoo yaleteiné, Kótóné diaq wisiró betherapóló, hajné ai sukutu betere ape. ¹⁷ Yálo diápaae mo i dere ape. Mo take Kótóné ama koló whjrapero mo donoi alamaaté dere whjrapetamo feané mió diaq kilitu betere ala atimané kelenée du betaletei mo kilinipó. Diaq wosetu betere fokélé atima feané wosenée du betaletei, mo wosókélé inipó.

¹⁸ I kale qla wae ke terepeté kwéyale whjné yale fo sale fo bete i dapa, diaq mo wisiyóló wosae. ¹⁹ Mepaae whj de Kótóné teteróló kaae tare aqmó mole fo wisi wosóló, bete wisiyóló kisipa initere so whjta, ti kale qla wae ke tñ tuámó sókota yóló mupa, barapené nale kaaeta, ti kale dowi Satan-né atima hosaa tuámó muló betere fo wisi tokó sua du betherapó. ²⁰ Kale kane tómó dakere haemó taae derepele qla waeta, ti mepaae so whj dené kale fo wisi hapale wosóló, hñkesetu dere kaaepó. ²¹ Tépatei kale fo wisi wosóló, ama feleke mo apaae derepéniruraalu, sawa haleke sukmó beteró, susere ala ó me seké ala wapa, ti kale seké hapale títitei dée nóló Talené ama fo

wisi erateretei mo ti taalatua dapó. ²² Kale dowi mu daai ne tuq̄ dolomó taae durupu yale kaaeta, ti whj̄ me de Kótóné fo wosólótei, i haemó doasi *moni* sóró neli whj̄ betenée dere alaró whaaliané sukutere alatamota, mo doasi bete mole nisiyóló sya furaalu, Kótóné fo aluróló du wisiyóló ulutimipó. ²³ Kale hae wisi bolemó taae derepele qla wae kaaeta, ti whj̄ me de Kótóné fo wisiyóló wosóló, kisipa mutere so whj̄ ai ape. Atétere whj̄ta, kale qla ɻumétepa, mepaae 100 mepaae 60 mepaae 30 yorape deyóló faanótú dere kaaepó,” yalepó.

Dowi neró wisi qlatamopaae dó faróló dere fo

²⁴ Atéró, Yesuné so whj̄paae fo sale fo me kae yóló duraalu, “Ó hepen bemó betere Kótóné teteróló kaae tare aqmó mole alata, i ala dere kaaepó. Whj̄ betané ama kutómó qla wae wisi biliyalepó. ²⁵ Atéró biliyóló, so whj̄ fea noke firepaae ama bóe whj̄ wóló, kale qla wae ke biliyó mole tikimó dowi nené kekélé terepée daalóló, felepó. ²⁶ Kale qla wae holóló du woleyaaire alimó, kale dowi netamo wusuró betamó hopa kelalepó.

²⁷ Atépa, kale kutó diratere whj̄rapené ai kutó talepaae duraalu, ‘Doa whj̄-ó, naao kutómó mo wisi qla wae ke maaté biliyaletei, dowi nemo noayóló sokaleé?’ yalepó.

²⁸ Ti fo depa kale kutó talené tokó mótu duraalu, ‘Aita, bóe whj̄né du yalepó,’ depa ama kutó diratere whj̄rapené ɣapaae duraalu, ‘Dá fóló ai dowi ne tokó farópé nearóé?’ yalepó.

²⁹ Ai fo depa ama duraalu, ‘Meipó. Diaaq kale dowi ne teketurálu whit-tamotei tokó falaq̄sórópa, ama erópoló taalae. ³⁰ Kale whit-tamo wusuró enópoló kaae tawóló, qla ɻumétepa sere sukamó yaasepólópó. Atéró qla sere sukamóta, ti kale qla sere whj̄rapepaae siré kwéyæ depa, dowi nerapepi tokóló si biliraai betapaae eróló mulaalopó. Téró kale mo naaire whit maaté siré kwéyóló betapaae yóló, mulatere bepaae mulaalo ai ape,’ ” yalepó.

Yesuné mastard ni keró yist-tamopaae dó faróló yale fo

(Mak 4:30-32, Luk 13:18-19)

³¹ Atéró, ama atimapaae fo sale fo me yóló duraalu, “Ó hepen bemó betere Kótóné teteróló kaae tare aqmó mole alata, ti betq̄ whj̄né kale *mastard* niné ke ama kutómó biliyale kaaepó. ³² Ai kale *mastard* niné keta, mepaae i yó mole niné ke kaae meipó. I niné keta mo belekq̄amaletei huturaalu, ti mepaae kutómó ere nirape fea teteróló mo doakale ni ami daatua dapó. Atépa, ai ni tēirapemó barape daaneta dua dapó,” yalepó.

³³ Atéró ama kale dere kaae, fo sale fo me yóló duraalu, “Hepen bemó betere Kótóné teteróló kaae tare aqmó mole alata, betä soné *flawa* o bulu duraalu tópuópóló bulatere sawa əla yist kaaepó. Ai sawa əlanétei *flawa* o bulu doasi tóputua dapó,” yalepó.

³⁴ Atéró, Yesuné so whj feapaae yó matere dokó fo saletamo touróló yó du betalepó. ³⁵ Ama ai ala du betaleteita, ti Kótóné koló whjrapené yóló muló betere fo dokonóturaalu, du betalepó. Kale fo i ape.

“Take i hae kwia fea kaaraaipatei, kinóló mulaté wóló, mió i alimókélé hæle kinóló mole forape fea, ti yalo fo sale fonétóró yó melaalo ai ape,” yalepó.

Kale dowi nepaae dó faróló yale fo bete hækearale fo

³⁶ Téró, ai touró betere so whj fea betó mupatei taaróló, ə be dolopaae felepó. Atétepa, ama yó matere whjrape ə beterepaae wóló duraalu, “Kutó tuamó dowi ne botokorapó dere fo salené bete däpaae yó əlæe,” yalepó.

³⁷ Ai fo depa, ama atimapaae tokó mótu duraalu, “Wisi əla wae ke feseketé kotere whjta, ti kale Whjné Naalema ai ape. ³⁸ Kale kutóta, ti so whj fea betó mole hae tiki ai ape. Kale

əla wae ke wisita, ti Kótóné teteróló kaae tare aqmó betó mole so whj ai ape. Kale dowi neta, ti dowi Satan-né naale senaale ai ape. ³⁹ Kale dowi ne du biliyale bóe whjta, ti dowi Satan-pó. Kale kutómó ere əla əlumétepa saaitere sukata, ti kale kemeyaaite be dëpó. Kutómó ere əla əlumétepa sere whjrapeta, ti kale *ensel-rape* ai ape.

⁴⁰ Kale dowi nerape tokóló sipaae taae fatu dere kaae, take kemeterere sukamó atéyaalo ai ape. ⁴¹ Atéró, kale Whjné Naalemané ama *ensel-rape* dotonóló, Kótóné teteróló kaae tare aqmó betó mole so whjró dowi ala dere so whjtamo hoseké yóló betaqsóró, ama *ensel-rapené* tokósu deté kwęyaalopó. ⁴² Atéró, me whj dowi ala yópóló dée nalatere so whjró dowi ala du betere so whjtamo si duku betere dolopaae taae deraalopó. Aimó siné duku bitu, doasi wole yóló kaketuraalu, atima serekené atimatei tukó nuku betaalo ai ape. ⁴³ Atima atéró k̄lipaae ti mo donoyóló betere so whj atimané Aya Kótóné teteróló kaae tare aqmó, suka wisi duraalu dë tekée fu dere kaae, dë tekée fi so whj betaalopó. Whj me de woséli daapata, ti i dere fo wosóló bete mo wisiyóló kisipa muae,” yalepó.

Doasi moni sere wisi wisi əlapaae dó faróló yale fo

⁴⁴ Atéró, Yesuné duraalu, “Hepen bemó betere Kótóné teteróló kaae tare aqmó mole alata, ti etei ala dere kaaepó. Whj betané ama hae kwiamó doasi *moni* sere wisi wisi qla bupa kikiti koló salepó. Atéró kale qla hyó muóló, q bepaae hëkesetamo felepó. Atéró fóló, ama bemó muó mole qla qla fea mepaae whjtamo dotonóló *moni* sóró, kale wisi wisi qla mole hae tiki ama dupu yalepó.

⁴⁵ Atére kaae, hepen bemó betere Kótóné teteróló kaae tare aqmó mole alata, ti meleke kaae dui qla qla wisi kekóló keletapa, dotonóló *moni* sere whjné dere kaaepó. ⁴⁶ Ai kale meleke kaae dui qla wisi mupa koló sóró fóló, ama tare qla qla mo fea dotonóló, ai kale qla wisinaale dupu yalepó.”

Ya sere hëleke wapaae dó faróló yale fo

⁴⁷ “Fo sale fo me i ape. Ó hepen bemó betere Tale Kótóné ama teteróló kaae tare aqmó mole alata, mepaae ya siré kotere whjrapené ya saairaalu, atimané hëleke wa wéi kulpaae deróló, kae kae yarape sutere kaaepó. ⁴⁸ Atéró, kale hëleke wamó dere yarape taleyaairaalu, hëleke wa tukó sóró wéi fókumó turukwé mulóló, taleyóló wisire ya yopaae derótua yoo, doretei ti taae fatua yoo, yalepó. ⁴⁹⁻⁵⁰ Atétu dere kaae, take kemeteré

sukamókélé, ai ala yaalo ai ape. Kótóné ama *ensel*-rape wóló, wisi ala du betere so whj taleyóló kaepaae beteróo, dowi ala du betere so whj kaepaae beteróo, yaalopó. Atéró bukótamo yóló, dowi ala du betere so whjta, si duku beterepaae taae deraalopó. Aimó siné duku bitu, atimanétei yale dowi alamópóló doasi wole yóló serekené tukó nuku betaalo ai ape,” yalepó.

⁵¹ Téró Yesuné atimapaae duraalu, “Ai yale forape fea diaaq wosóló bete wisiyóló kisipa yaleé?” depa, atimané duraalu, “Épó,” yalepó.

⁵² Tétepa Yesuné duraalu, “Moses-né aseyóló muló betere fo yó mótu betere whjrapaee, Kótóné hepen bemó teteróló kaae tare aqmó mole ala i ape yóló, mené yó matepa kisipare whjta, ti be tale kaaepó. Betä be talené ama wisi wisi qla muó mole tikimó mió sale kisi qlakélé, mo take mole qlatamo touróló, Talené ala erótú beterapó,” yalepó.

Kótóné kóló whj q ama turuku bemó doi munipóló yale fo

(*Mak 6:1-6, Luk 4:16-30*)

⁵³ Yesuné ai fo sale forape yó melóló kílipaae q ai be hulua taaróló felepó. ⁵⁴ Atéró, ama turuku bemó sókó fóló bituraalu, atimané fo wosetere bemó fo kaae sóró yó mótu betalepó. Ama atéró yó matere fomó sirayóló duraalu, “Ai whjné

kisipa tiki dotoróę fale alaró kae kae erateré kelemei alarapetamo-a, né yó matepa du bitutérópo,” yalepó.
 55 I naaleta, kale be teteré whjné naalema h̄iti meié? Ama hamata Maria ai ape. Kale Jems, Josep, Saimon, Judas, ai wh̄irapeta, ti ama nomarape ai ape. 56 Ama nemarapekélé, d̄atamo i betere ape. Ama doa ai du betere ala feata, momó sóró du bitu dérótóló, ątamo dei tué mualepó.

57 Atéró, Yesuné ątamo dei kisipa mutere ala kolóló, ama atimapaae duraalu, “Be hulua feamóta Kótóné ama koló whjné doi doasi moletei, ama turuku be hulua so whjró ama fake so whjtamo tuämó, ti doasi doi muni ai ape,” yalepó.

58 Atimané ama dere fo wosóló kisipa tiki tirénireteiné ai be hulua tuämó, ama kae kae doasi fotokqi kelemei alarape mo dekéró eréni, tóróti eralepó.

14

Kale w̄ei tópurale wh̄i Jon dale ala

(Mak 6:14-29, Luk 3:19-20, 9:7-9)

¹ Atéyale su kamó, kale Kaleli hae kwia teteróló kaae tare wh̄i Herot-né Yesuné i alarape du beterapó dere fo wosalepó. ² Ai fo wosóló ama kutó diratere wh̄irapepaae duraalu, “Aita, kale w̄ei tópuratere wh̄i Jon kepaayóló biturapó. Atéró, mo kae kae doasi kelemei alarape ai erótú betere ape,”

yalepó. ³⁻⁴ Ai fota, h̄ale inipó. Herot-né Yesuné i alarape du beterapó dere fo wosaa bitutei, i ala yalepó. Jon-né Herot-paae duraalu, “Naa no Filip-né so Herodias-tei noatepa tokóló dokaleé?” yale fomótei, kale Herot-né Jon dipula beteralepó. ⁵ Ai fo deremó, kale Herot-né Jon dipula beteróló daai yaletei so wh̄i kolóló ą wituraalu, dipula bemó h̄ale beterópolo taaralepó. Ti noatepae, Jonta, Kótóné ama koló wh̄ipóló, so wh̄i feané kisiparapó.

⁶⁻⁷ Kale doasi topo wh̄i Herot-né ama hamané ą deyale be d̄e wapa, doasi ąla deyóló nuku betalepó. Até du betepa, kale so Herodias-né senaalema wóló, ąla nuku betere so wh̄irapené keletómó k̄ilitu betalepó. Atéró k̄ilitu betepa, Herot ą mo doa h̄ekesené sukutepa kale so seimalepaae duraalu, “Naa ępaae noa ąlakó kematepa, ti naao ai kematere ąlatóróti yalo yamó melaalopóló,” doasi dirii fo yóló mulalepó. ⁸ Ai fo depa, kale so Herotasiné senaalepaae ya fóló, kale w̄ei tópuratere wh̄i Jon-né topo tukóló ąlae fo ene fae depa, kale senaale ą fóló Herot-paae duraalu, “W̄ei tópuratere wh̄i Jon-né topo betq tukóló nuku tómó beleróló ąlae,” yalepó. ⁹⁻¹⁰ Kale doasi topo wh̄i Herot-né ai fo wosetu ą mo doasi fomoné sukatelei, ama ąla naai wale so whjné

keletómó i ala mo yaalopó yóló mulale fo tикинéпа, ama diki tare whjrapepaae Jon-né depa tikae yóló, dotonalepó. Atétepa atima fóló, Jon *dipula* bemó betepa, depa tukóló ama topo nuku mó beleróló sóró walepó. 11 Atéró, kale whjné topo du nuku tómó beleróló kale senaalepaae melatepa, ama sóró fóló, hamapaae melalepó. 12 Atétepa, Jon-né ama yó matere whjrape wóló, kale sekéné ama tupuló tiki sóró fóló douralepó. Téró atima fóló, Yesupaae i alarape yalepóló ene felepó.

Yesuné 5,000 whjmó qla melale fo

(Mak 6:31-44, Luk 9:10-17, Jon 6:1-13)

13 Atei ala yalepó dere fo Yesuné wosetu, ai so whj betó mole tiki taaróló, ama yó matere whjrape atimanale maaté wéi nuku sóró so whj bitinire tikipaae felepó. Aimó betó muale so whj feané Yesu upaae felepó dere fo wosóló, atima betere doasi be huluarape taaróló, ḷamо hokolaa yaai dapóló atima hae tumó felepó. 14 Atéró, Yesu ḣ hae tópaae taae fóló kelalemó, so whj mo hale qla kaae wóló betó mupa kolóló, ama hosaa tuamó mo doasi kolené sukutepa, atimané hepo beterape wisiralepó.

15 Atéró, be felekemó diki yaaiteretamo, ama yó matere whjrape ḣ

beterepaae wóló duraalu, “Dä so whjkélé bitini hale tuq tikimó betepatei be dikiyalepa, felekemó tē mole be huluarapepaae atimané naaire qlakó dupuyaai fópóló, dotonae,” yalepó.

16 Ai fo depa, Yesuné tokó mótu duraalu, “Imó dāné menanénipa, atima dupune fópóló de? Diaaqtet, atimané naaire qla melótumié,” yalepó.

17-18 Ti fo depa, ama yó matere whj betané duraalu, “Dāné imó moleteita, *bred* o bulaporo yóo, ya tamo yóo yóló betä i mole ape,” depa, ama duraalu, “Ai qlarape epaae sóró ape,” yalepó.

19 Atéró, ama so whj feapaae ai ne tómó betaе yóló atima fea betó mupa, ama kale *bred* o bulaporo sóo, ya tamo sóo yóló taruraalu, hepen-paae kese horóló Tale Kótópaae mo kée yóló, terekéraalu yalepó. Atéró ama yó matere whjrapepaae melatepa, atimamo so whjmó melaté kwęalepó. 20 Atéró, so whj mo fea nóló sútepa, buki muni feletei kale yó matere whjrapené betapaae yóló, 12 yorape deyóló fąanalepó. 21 Atéró, ai kale qla nale so whjrapeta, soraperó naale senaletamo dosqani, whjrape maaté dosqayóló touróturaalu, 5,000 whjrapepó.

Yesu wéi tómó daaté fele fo
(Mak 6:45-52, Jon 6:16-21)

²² Atéró Yesuné ama yó matere whjrapepaae duraalu, “Eta, i betó mole so whj atimané be séle sélepaae fópóló dotonóló walapa, wéi té utéró betaai diäpi ai nukutamo fae,” yalepó.
²³ Téró, so whj fea fópóló dotonóló kílipaae Yesu ą ama wotoró du sokore aqomó momayaairaalu holalepó. ą aimó wotoró betepatei, be dikiyalepó. ²⁴ Aimó betepatei, kale wéi nuku wéi kulu tuämó hale fu betepa doasi wéi asyaró besé tikitamo atima faaire tikiró waleteiné, kale nuku hapale feni, dua wóputé fu betalepó.

²⁵ Felekemó be dényó holaai deretamo, Yesu ama yó matere whjrape beterepaae waairaalu, wéi tómó daaté wou betalepó. ²⁶ ą atéró daaté wou betepa atimané ą kolóló, mo doasi witu diri furu furu yóló duraalu, “Kepe ai wale ape,” yalepó.

²⁷ Atéteretamo Yesuné atimapaae duraalu, “Ita ępa diä wini, hosaa diriyóló mo dua betae,” yalepó.

²⁸ Tétepa Pitané Yesupaae duraalu, “Tale-ó yapata, ti ękélé yatamo hokolaa yaai wéi tómó daaté waaitapa, ape yae,” depa ama duraalu “Ape,” yalepó.

²⁹ Ti fo depa, Pita wéi nuku taaróló wéi tópaae taae doropóló, Yesu walepaae daaté felepó. ³⁰ Téyaletei, doakale besé tiki wale kolóló wituraalu, wéi dolopaae buó deyaaai depa ama fo fakeyóló

duraalu, “Tale-ó, wéiné ę felekemó aluraai dapa, tao sae,” yalepó.

³¹ Atéteretamotóró, Yesuné ama naasemó taosu duraalu, “Naao kisipa tiki mo ti tiró bitini airapó. Noatepa kisipa tiki tamo dekaaporóló mualeé?” yalepó.

³² Atéró, atimaamo wéi nukupaae biti holalemó, kale besé tiki tikalepó. ³³ Tétepa, kale ai nuku tuämó betó mole whjrape Yesu aqomó sukóló bitu, ama doi hale sóró horótú duraalu, “Yata so whj fea teteróló kaae tare Tale Kótóné Naalematóró mo hítipó,” yalepó.

³⁴ Atéró, atima ai wéi dàala téyóló, Kenesaret hae utéró sókó felepó. ³⁵ Ai be huluamó betó mole so whjné ą kolóló ita, kale Yesu airapó yóló kisipa mutu ai hae kwiamó betó mole be hulua so whjpaae Yesu wóló i betere ape, yó faralepó.

Atétepa, kale kisi daae mole so whjrape atimané ą beterepaae dapesó wua yalepó. ³⁶ Atéró wóló betó mulu, whjrapené ąpaae woseturaalu, i kisi daae mole so whjné naao kuti salemómaaté wolaa yópóló yae yalemó, téyae depa ą wolaatua yale so whjné kisi beterape fea wisitua yalepó.

15

Farisi whjrape atimané mara mole ala dorapóló yale fo

(Mak 7:1-13)

¹⁻² Téró, kale mepaae Farisi whjrapero Moses-né yóló muló betere fo yó matere whjrapetamo, Jerusalem be huluamó biti wóló, Yesu beterepaae fóló woseturaalu, "Naaao yó matere whjrapené djané ayarapené mara mole ala noatepa tikitu bitu de? Atimané əla naairaalu, folosóró naase fukunipatei əla nuku betere-a, noatepa de?" yalepó.

³ Ti fo depa, Yesuné atimapaae tokó mótu duraalu, "Mo diaaqtóró dijané ayarapené mara mole ala sya fu bituraalu, Kótóné yae yóló muló betere fo noatepa tikitu betere? ⁴ Ti noatepae, Kótóné duraalu,

'Naaao hae aya wisi doi muópóló hale sóró horótú betaе, fo erapó.

Mepaae whjnétamo ama hama alimané doi doróló, dowi tekani fo depata, ti sinópóló, mo ti daae erapó," yalepó.

⁵ "Ai fo aseyóló mupatei, diaaq etei fo dua dapó. Whj betané ama mole əla ó monikó alimaró hamatamo tao sóró melóluqtei, ita Kótópaae melaaiipó yaleteiné, diaamo melanénipó dua dapó.

⁶ Atéturaalu, hamaró alimatamo aqmó bitu, atimaamoné doi hale sóró horatere ala iniyóló alurótú beterapó. Diaaq ayarapené mara mole ala sya fóló du betereteiné, Kótóné fo hale

əla kaae aqróló alurótú beterapó. ⁷ Diq tiki tuapaae dorutei, hale sikili du betere whjrape-ó, diaaq ai du betere alamó Kótóné ama kóló whj Aisaiané asere fota, ti mo diapaaetóró erapó. ⁸ Ai asere fo i ape.

'I so whjné hale kólónémaaté yalo doi hale sóró horótú bitu, atimané ə hosaa tuamó muló bitini, kisipa keteróló mo sisópaae eró beterapó.

⁹ Atimané əpaae, "Aya Tale doa whj-ó," du beterelei ti mo hale du baterapó. Atéró yó mótu betere fota, ti mo whjné tuéné kekeme nóló i ala yae yóló, yó matere fotei yó mótu baterapó," erapó," yalepó.

¹⁰ Yesuné aimó daae mole so whj feapaae ape yóló duraalu, "I dere fo bete dijané wisiyóló wosóló kisipa muae. ¹¹ Whj betere bete doratereteita, mo nokole əlané dorótimatei, whjné tiki tuamó kaayóló kólómó sókó wale foné betə Kótóné keletómó ai whjné betere bete mo dorótua dapó," yalepó.

¹² Tétepa, ama yó matere whjrape ə beterepaae wóló duraalu, "Ai Farisi whjrapené naao ai du betere fo woseturaalu, atima dei kisipa mutu beterelei naao kelere?" yalepó.

¹³ Ti fo depa ama duraalu, "Ó hepen bemó betere

yalo Ayané ama biliniyale əlarapeta, ti ama feleketamo turó tokó saalo ai ape. ¹⁴ Ti ai whjrape atimata, kele dilikirutei mepaae whjrape ai əlisóró fu beterapa, atima atétóró du beterópóló taalae. Me kele dilikire whjné me kele dilikire whjpaae tū i mole ape yóló əlisóró fupa, ti atimaamo wusurótóró dée nóló, kulu dolopaae derepaalo ai ape,” yalepó.

¹⁵ Ai fo depa Pitané duraalu, “Tale-ó, naao nokole əlané whj dorótumipó, yale fo salené bete dāpaae hakearóló yó əlae,” yalepó.

¹⁶ Ti fo depa, Yesuné atimapaae duraalu, “Diákélé yalo ai yale fo bete wisiyóló kisipa muni, diaaq kutirikélé hapólu ai ere ape. ¹⁷ Whjné kólómó nóló, depepaae bitj doropole əlané whjné tiki dorótumipó. Ai əlata, depepaae bitj doropóló nalo, di alée fua deretei diaaq kisipanié? ¹⁸ Téretei hosaa tuqmó kaayóló, whjné kólómó sókó wale foné betj ti whj dorótua dapó,” yalepó. ¹⁹ “Whjné hosaa tuqmó kaayóló wouraalu, whj doratere alarape ti i ape. Doi ala yaai mutere dei tuékélé, whj dele alakélé, whjné dokore so ó so dokore whjtamo nópu nokole alakélé, kokopei ó seimaléné kae kae nópu nokole alakélé, kikiti əla əlémi sere alakélé, whj me dilikóló ama əla əla sere alakélé, fo tokóló taleturaalu kapala fo dere

alakélé, me whj eratere alakélé, ai alarape feané so whj dorótua dapó. ²⁰ Whj doratereteita, naase fukuni bólutamo əla nokole alané dorótumipó,” yalepó.

*Kenan soné Talepaae tué tiki tirale fo
(Mak 7:24-30)*

²¹ Atéró Yesu ə ai kale Juda so whjné hae tiki taaróló, Tair-ró Saidon be huluatamo felekemó mole hae kwiapaae felepó. ²² Téyalemó, ai Juda meire be huluamó betere Kenan fake so betj Yesu beterepaae wóló, fo fakeyóló duraalu, “Depit-né deté yale whjné Naalema Tale-ó, yalo senaale dowi kepe tepeyóló bitu, mo sonaalei dowi ala eróló, ama tiki doasi susupu su beterapa, naao ə koletu tao sae,” yalepó.

²³ Ai fo deté wou betepatei, Yesuné kale sopaae me fo tokó menitepa, ama yó matere whjrapené əpaae duraalu, “Ai soné dā sya wouraalu dotopoi fo deté wou beterapa, fópóló hókó falótumié?” yóló səyalepó.

²⁴ Ai fo depa ama kale sopaae tokó mótu duraalu, “Eta, Israel fake so whj tuqmó fokó fóló betó mole hupurape tao sónpóló, dotonatepa wóló i betere ape,” yalepó.

²⁵ Tétepa, kale so Yesu daalemó bukutiri teáró bitu duraalu, “Tale-ó, ə naao tao sae,” yalepó.

²⁶ Ti fo depa ama kale sopaae duraalu, “Kale naale

senaalené nokole qlatei yuwirape nópóló melatere-a wisire?" yalepó.

²⁷ Ai fo depa kale sokó duraalu, "Tale-ó, naao dere fota mo deretei, haqrapenékélé ą whaatere whjné bemó, qla nokole ni fake tómó beleróló nokole qla folope aqmó sorokótá deretei nukua dapó," yalepó.

²⁸ Tétepa, Yesuné kale sopaae tokó mótu duraalu, "Ti so-ó, ya betä mo doasi kisipa tiki tiróló beterapa, naao ępaae eraasepé dere ala mió i eratere ape," yalepó. Ai fo deretamotóróti kale soné senaalemané kisi bete mo ti wisi ipakalepó.

Yesuné 4,000 whirape qla melale fo

²⁹ Atéró Yesu ai hae kwia taaróló, Kaleli wēi kēla fóku seseké fu beteró, du sorokó mole aopaae holóló beterepó. ³⁰ Atéró beteremó, holeke momaare so whjkélé, kele dilikire so whjkélé, tiki dore so whjkélé, kóló nomone so whjkélé, mo hale qla kaae mepaae so whjné beleóló ą daalemó mulaleta depa, atimané kisi beterape ama wisirótua yalepó. ³¹ Kale kóló nomóló betale so whirapetei fo yoo, holeke momaayóló betale whirapekélé wisi yoo, bukutiri doyóló betale whirapekélé mo wisi yoo, kele dilikiyóló betale whirapekélé kele wisiyóló koloo, depa so whj feané sirayóló Israel so whjné

Kótóné doi hale sóró horótú betalepó.

³² Atéró, Yesuné ama yó matere whirape ą beterepaae ape yóló duraalu, "I so whj mo doa kolené sinitapó. Ti noatepae, atima ɬakélé néni wote siri betepa be dë sore kemeyaleteiné atima tu tuqmó wotené sisiraae faqsóró, dotonaalo meipó," yalepó. ³³ Ti fo depa, ama yó matere whirapené duraalu, "So whjkélé bitini, hale tuq tikimó beterapa, doai betó mole so whjné naaire qla momó mupa melaaloé?" yalepó.

³⁴ Ai fo depa Yesuné atimapaae woseturaalu, "Diané meteró bred o bularape tare?" depa atimané ępaae duraalu, "Weikeró o bularape yoo, ya belekäatiki sawa téti yoo yóló betä i tare ape," yalepó.

³⁵ Ti fo depa, ai betó mole so whj feapaae duraalu, "Ai hae tikimó betó muae," yalepó. ³⁶ Téró, ama kale wéikeró o bularaperó yarapetamo taruraalu, Tale Kótópaae mo kée yóló, terekée daalu yóló ama yó matere whirapepaae melatepa, atimanémo so whjmó ąliralepó. ³⁷ Atéró, atima mo fea nóló sútepa, buki muni feletei ama yó matere whirapené betapaae daseté kwęyóló 7 yorape deóló ɬaanóló mulalepó. ³⁸ Ai kale qla nale so whjta, soraperó naale senaaletamó dosqani, whirape maaté

dosayóló touróturaalu, 4,000 whírapépó. ³⁹ Atéró, Yesuné so whí fea dotonóló nalo ą wéi nukupaae bitj holóló, Makatan be hulua felekemó ere hae kwiapaae bitj felepó.

16

Yesupaae kelemei alakó kelaalopa erae yale fo
(Mak 8:11-13, Luk 12:54-56)

¹ Téró, kale Farisi whírapero Sadyusi whírapetamo Yesu beterepaae wóló, ą kaae kolóló su saairaalu i fo yalepó. “Kótóné ó hepen bemó mole ala kolóló, ita Talenétei eratapóló sira yaai dere kelemei alakó damaletamo kelaaitapa, erótumié?” yalepó.

² Ai fo depa ama atimapaae duraalu, “Be kuluka sako sonaa dere ala kolóló, dóta suka wisi yaalo ai ape dua dapó. ³ Híka be suka sokoteretamokélé sako dilikiyóló sonaatepa, diaaq i fo dua dapó. Mió doasi hali waai dapó, dua dapó. Sañé dere ala bete diaaq wisiyóló kolóló kisipa irutei, mió i alimó me ala yaairemó dere alarape diqné kolóló kisipa enéipó. ⁴ Diq mió i alimó, dowi ala du betere so whíró nópu nuku betere so whítamonétei Kótó mo beterapóló kisipa muópóló, mo doa yaai dere kelemei alakó eratepa, kelenée yóló keteké butu beteretei, kelemei ala me kae eraalomeipó. Jonapaae erale ala kaae

betä eratepa, diaaq kelaalo ai ape,” yalepó. Atéró, ai whírapé atima betó mupatei Yesu ą felepó.

Farisi whírapero Sadyusi whírapetamoné yó mótu betere ala
(Mak 8:14-21)

⁵ Atima nukutamo ai wéi kela tē fóló, kelalemó ama yó matere whírapené bred o sini, keyó yóló weipakalepó. ⁶ Tétepa, Yesuné atimapaae duraalu, “Farisi whírapero Sadyusi whírapetamoné bred o tópuratere əla yistné diq doraqsórópa, mo hotowayóló kaae tawae,” yalepó.

⁷ Yesuné ai fo depa, atimasitei fo kelaaróló duraalu, “Ti ama ai dere fota, dñé bred o sóró anipa du dapó,” yalepó.

⁸ Atimasisi atéró kelaarótú betepa, Yesuné kisipa yóló, atimapaae duraalu, “Diq tómó maaté kisipa tiró betere whírapé-ó, diqsisitei noatepa fo kelaaróló, bred o sóró anipó du bitu de?

⁹ Diaaq Yało yale alarape kolóló, wisiyóló kisipa muni airapó. Kale 5,000 whírapemó aporó bred o bulá terekeyóló melaletei-a, diqné kisipa keteraleé? Kale buki muni fele bred o diaaq betapaae yóló, meteró yorape fānaleé? ¹⁰ Ó kale wéikeró bred o bularape terekeyóló, 4,000 whírapemó melatepa, nóló buki muni feletei diaaq betapaae yóló, meteró yorape fānóló

mulaleé? 11 Yalo take yale fota, *bred* omó kisipa muóló iniyaletei, diaaq wosóló kisipa munié? Ti ai yale fota, kale Farisi whjrapero Sadyusi whjrapetamoné yistné diaq doraqsóró, kisipa mutu yalepó.” 12 Téró, atimané ai dere fo wosóló, ama yale fota, kale *bred* o tópuópolo bulatere qla yistmó initei, Farisi whjrapero Sadyusi whjrapetamoné yó matere foné dä atima doraqsóró, hotowaró kaae tawae yóló irapóló kisipa salepó.

Pitané Yesupaae yata mo Keriso ai ape yale fo

(Mak 8:27-30, Luk 9:18-21)

13 Atéró, Yesu Filipainé tçale be Sesaria Filipai doi mole hae kwiamó sókó fóló, ama yó matere whjrapepaae woseturaalu, “Mo so whjné kale Whjné Naalema-a, depó du bitu de?” yalepó.

14 Ai fo depa atimané apaae duraalu, “Mepaae so whjnéta, ya kale weí tópurateré whjkó Jon-pó du beterapó. Mepaae so whjnémo, ti Elaijapó du beterapó. Mepaae so whjnémo, Jeremaiapó du beterapó. Tétepa, mepaae so whjné duraalu, Kótóné ama betä kóló whjkó duyalepó, du beterapó,” yalepó.

15 Ti fo depa ama atimapaae woseturaalu, “Ti aita atimané mutere kisipapa, diaaq kisipané ę-a, depó du bitu de?” yalepó.

16 Ai fo depa Saimon Pitané duraalu, “Yata, mo häle betótóró tare Kótóné Naalema so whj fea teteróló kaae tanópolo, sóró beteró bétore whj Keriso ai ape,” yalepó.

17 Tétepa Yesuné apaae duraalu, “Jonané naalema Saimon-ó, ya betä Kótóné wisiró betereteiné mo hajné sinitu bétore whj ai ape. Ti noatepae, naao ai yale fota, mo whjné yapaae yó menitei, ó hepen bemó bétore yalo Ayané yó matepa dapó. 18 Térápa, yalo yapaae i dere ape. Yata Pitapó. I doasi kapo fake tómó be tétu dere kaae, yalo so whj doasi fake firaalo ai ape.

Atéró tçeyoló betepa, sukutere alané bole fotokoné bóe daalotei, yalo tétu bétore be fisikóló mo doraalomeipó. 19 Téyalomeitei, ó hepen bemó teteróló kaae tare tuapaae faaire be tü tukiyaaire kirape yalo ya melaalo ai ape. Diaaq i haemó dowi ala deretei dokóló mulatepa, ti Kótóné hepen bemókélé dokóló muló beterapó. I haemó diaaq teraayóló häkeamó mulatepa, ti Kótóné ó hepen bemókélé, teraayóló häkeamó muló beterapó,” yalepó.

20 Téró, Yesuné ama yó matere whjrapepaae dirii fo yóló mulótú duraalu, “Eta, Kótóné so whj fea teteróló kaae tanópolo sóró bétore whj Kerisopó fo mepaae so whjpaae momókó

yaqse,” yalepó.

*Yesu Kerisoné q sukqalopóló
yale fo*

(Mak 8:31–9:1, Luk 9:22–27)

²¹ Mo ai be dêmó kaae sóró, Yesuné ama yó matere whjrapepaae duraalu, “Ę Jerusalem be huluamó fóló betepa, kale whj disiraperó mo so whjmó Talepaae momaratere topo whjrapenékélé, Moses-né yóló muló betere fo yó matere whjrapenékélé ępaae kae kae susupui ala eróló, ę mo ti sukópóló daalopó. Atéró sukóló sore be dę kemetepa, ę momó kepaayóló betaalopó,” yalepó.

²² Ti fo depa, Pitané q tų depaae dapesó fóló duraalu, “Tale-ó, mené yapaae atei kaae ala mo yaalomeipó,” yalepó.

²³ Ai fo depa Yesuné Pita-paae duraalu, “Satan-ó, ya taae fae! Ę faai dere tų wisi naao ai dere alané sesé dapó. Naao ai dere alata, Kótóné kisipa mole ala mei, mo whjné kisipa mole ala ai dere ape,” yalepó.

²⁴ Téró Yesuné ama yó matere whjrapepaae duraalu, “Whj me detamo ę sya waai kisipa mutepata, ti ama yaai kisipa mole ala taaróló, q dóló oloraaire filipaa ni, amatei beleyóló wópóló yae. ²⁵ Ti noatepa meipó. Mepaae whj dené ama kisipané q betere bete me ala yaqsórópóló, amatei

hotowayóló kaae tapata, ti ai whjné ama betere bete aluyaalo ai ape. Téyalotei, mepaae whj dené yalo erae dere ala sya fóló eróturaalu, ama betere bete me ąla meipóló q sinitepata, ti atétere whjné ama betere bete aluni, mo ti betó tawaalopó. ²⁶ I haemó yó mole wisi wisi ąla fea whj betané amatórótipóló tawóló beterälemó, ai whjné ama betere bete alutepa, ti me noa ąlatamo dupu yóló ama betere bete momó saaloé? Ama betere bete mo ti aluyaalo ai ape. ²⁷ Ti noatepae, kale Whjné Naalema ama Alimané ere au wisinaaletamo ama ensel-rapetamo wouraalu, so whj dokq feané yale alarape sumótóróti dupu melaalopó. ²⁸ Yalo diąpaae mo i dere ape. Dią i betó mole whjrape mepaae sukuni hale betepatei, kale Whjné Naalema ama teteróló kaae tare alatamo wapa, kelaalo ai ape,” yalepó.

17

*Yesuné ama tiki kae daane
wale fo*

(Mak 9:2-13, Luk 9:28-36)

¹ Naase apomiró be dę kemetepa, Yesuné ątamo faairaalu, Pita, Jems-ró noma Jon-tamo atimanale mo doasi hasi fosópaae holalepó. ² Atéró holóló bituraalu, atimané kele tómótei Yesuné tiki mo kae daane wóló, ama kelepaakélé, sukané dę kaae yó felepó. Atéturaalu,

ama deró betere kutikélé fea mo dē tekée felepó.
 3 Atima atéró daae mupa, Moses-ró Elaijatamo sókó wóló Yesutamo fo du betepa kelalepó.

4 Atétu betepa, Pitane Yesupaae duraalu, "Tale-ó, dā fea imó betepa mo wisirapó. Naaō kisipanétamo furu be sore əpaae təyae depa, ti me ya betóo, me Ilaija betóo, me Moses betóo yaairetei, yało tənaalopó," yalepó.

5 Ama ai fo hale du betepatei, mo dēi səkoné atima husurale dorowóló ai səko dolomó i fo depa atimané wosalepó. "I whita, yało mo doasi hosaa muóló yaala sókó fóló mole naalepó. Ama dere ala yało kilitu, ę mo doasi həkeserapó. Atérapa, diaaq ama dere fotóró mo wisiyóló wosae," yalepó.

6 Ama ai dere fo wosetu-raalu, atima mo doasi winé sinitu, haemó deraapisa fóló muó molepó. 7 Atépa, Yesu ą wóló, atima tikimó olaayóló duraalu, "Dią wiyaqse, turukó holóló betó muae," yalepó. 8 Ai fo depa atimané kelalemó, whi me daale kilini, Yesu betə ama wotoró daapa kelalepó.

9 Atéró, atima hasi fosómó dorowou bitu, Yesuné kale whjrapepaae fo mulótú duraalu, "Kale Whjné Naalema mo ti dóló momó kepaayóló betaaire suka teópatei, i ala depa kelalepóló, mepaae so whjppaae momókó yaqse," yalepó.

10 Tétepa, ama yó matere whjrapené əpaae duraalu, "Ti Moses-né ere fo yó matere whjrapené Elaijapi folosóró waalopó du betera-a, noa betené du bitu de?" yalepó.

11 Ti fo depa, Yesuné atimapaae duraalu, "Ti aita mo dapó. Ilaija ą wouta, take folosóró wisiyóló mole əla fea dopa, ama momó wisiróló mulaalo ape. 12 Ai alata mo yaalotei, yało diąpaae i dere ape. Elaijata, ti mo walepó. Téyaletei, ita Elaijapóló kisipa muni, atimané əpaae eraai kisipa mole ala fea mo erótua yalepó. Atéyale kaae, ai whjrapené kale Whjné Naalemapaaekélé kae kae sekəi alarape eraalo ai ape," yalepó. 13 Ai fo depa, ama yó matere whjrapené kale wəi tópuratere whjko Jon-mó dapóló kisipa yalepó.

*Yesuné dowi kepe tepeyóló betere naale wisirale fo
 (Mak 9:14-29, Luk 9:37-42)*

14-15 Atéró, atima so whi fea betó mole tuapaae sókó walemó, whi betə Yesu daalepaae wóló, ą daalemó bukutiri teáró bitu duraalu, "Tale-ó, yało naale topo doturaalu, hó naase kotokó yó sóró, si dolopaae ó wəi dolopaae biliyó sua du beterapa, naao kolené sukuturaalu tao saaloé? 16 Naaō yó matere whjrape beterepaae dapesó waletei, atimané wisir-airetei sunipó," yalepó.

¹⁷ Ai fo depa, Yesuné tokó mótu duraalu, “Dią mió i alimó betó mole so whıta, Kótópaae kisipa tiki tiróló betaaire tų wisi mupatei, kisipa tiréni, dowqae fóló kópaae ai fu betere ai ape. Dią tų wisipaae fópóló kisipa mutu, ę diqtamo betale sumó hóné sukutapa, ai naale ę beterepaae dapesó ape,” yalepó. ¹⁸ Atéró, kale naale Yesu beterepaae dapesó wapa, Yesuné foné seremó, dowi kepe sókó felepó. Mo ai be démótóróti kale naale topo doretei, mo ti wisiyalepó.

¹⁹ Téró, ama yó matere whırape Yesu beterepaae wóló, atimasisi bitu ąpaae woseturaalu, “Dąné ai kale dowi kepe dóló hókonalemó, sókó feniyaletei, noa betené yalerópó,” yalepó.

²⁰ Ti fo depa, ama atimapaae duraalu, “Diaaq kisipa tiki tiró betere ala tómó ereteiné ai yale ape. Yalo diaqaae mo i dere ape. Diaaq kisipa tiki tiró betere alata, sawatamo *mastard* ni ke kaae bulu, diaaq i ulupaae duraalu, ‘Hiljki fóló tumó daayaе,’ depa ai ulu mo hiljki fóló daane faalo ai ape. Diaaq kisipa tikitamo mo ti tiró betepa, ti fea ala fea sumó enérapó,” yalepó. ²¹ (-) ²² Téró, ama yó matere whırape atima Kaleli haemó touriale wóló bitu, ama atimapaae duraalu, “Kale Whjné Naalema dópóló mené eleké deyóló, mepaae whırapené naase

tuapaae mulaalo ai ape. ²³ Atéró atimané ą mo ti doló sukunaalotei, tamo be démó maaté doumó muóló, sore be dęné ti ą momó kepaayaalo ai ape,” depa, ama yó matere whırape atima dekéné suku tu batelepó.

Mamatere be kaae tawaaire moni derale fo

²⁴ Atéró, nalo Yesuné ama yó matere whırapetamo Kapeneam bemó sókó felemó, kale momatere bemó *takis moni* siré kotere whırape Pita beterepaae wóló woseturaalu, “Dią yó matere whjné momatere bemó *takis moni* móta dépé meié?” yalepó.

²⁵ Ai fo depa, ama tokó mótu duraalu, “Epó. Mótua dapó,” yalepó. Atéró, Pita ą be tuapaae sókó holalemó, folosóró Yesunépi Pitapaae woseturaalu, “Saimon-ó, naao noa kisipa mute? Naao kisipané i haemó betó mole doasi topo whırapené kae kae ąla ąlamó *moni* suatere alaró *takis moni* siré kotere alatamo, mo atimané naalerapepaaekélé ąlae dua dépé, mo whırapepaae maaté ąlae yóló, sua de?” yalepó.

²⁶ Ti fo depa, Pitané ąpaae tokó mótaala, “Mepaae mo whırapepaae maaté ąlae yóló sua dapó,” depa, Yesuné duraalu, “Atétepa, ti doasi whırapené naalerapepaae ąlae yóló sinitu dapó. ²⁷ Tépatei, dąmotamo atima dei tué muaqsórópa, ya naao kemei sóró węipaae derane

fae. Atéró derälemó ya supa, ti ai folosóró sere yané kóló däyóló kelenaalemótamo, 4 *drakima moni* ke bupa kelaalo ai ape. Ai *moni* sóró fóló, dämo wusuróné *takis* mulae,” yalepó.

18

Kótóné teteróló kaae tare hepen be tuqmó doasi doi mole whj deé yale fo

(Mak 9:33-37, Luk 9:46-48)

1 Atéyale sukamó, Yesuné ama yó matere whjrape ą beterepaae wóló woseturaalu, “Heften bemó Kótóné teteróló kaae tare aqmó whj fea betó moletei, mo doasi topo betere whj-a, de?” yalepó.

2-3 Ai fo depa, ama betä naale belekäamale dape sóró atima betó mole tuqmó daaló bitu duraalu, “Yało diapaae mo i dere ape. Dią kisipa tiki feteyóló, etei naale ketei kaae bitinitepa, ti Kótóné teteróló kaae tare aopaae mo sókó faalomeipó. 4 Térapa, mepaae so whj detamo amatei deróló i naale male kaae mo dua betepa, ti ó hepen bemó betere Kótóné teteróló kaae tare aqmó topo whj ai betere ape.

5 Mepaae whj dené etei kaae naale male yało doimó, mo wisiyóló dape supa, ti ętei wisiyóló dape sirapó. 6 Téretei, mepaae whj denétamo mepaae doi muni, ępaae kisipa tiki tiróló betere belei sókó dei so whj dowi ala yópóló

me ala eratepa, ti atétere whjné depamó mo doakale kane fake duwóló wēi kēla tuapaae taae faluṣoró mo wisi wuapó.

7 Mepaae i haemó betó mole so whjné mepaae so whj dowi ala yóló dée nöpóló, mepaae alarape mo eraalo ai ape. Atétere whj ątei mo dowi kwia saaireteimó, doasi wiyópóló yae! Ai alarape mo yaalotei, u kale whj dowi ala yóló, dée naaitere tū muaqsoró yae. Me whj atéró dowi ala yópóló, tē mulatere whj ti doakale dowi kwia saaireteimó wió yae! 8 Nao naase ó hóné ya dowi ala yópóló dée nalatepa, ti atétere naase ó hó tukóló taae falae. Ti noatepae, nao naase ó hó betä daayóló, mo ti betó tawaaire be tuapaae sókó fupa wisirapó. Nao hó ó naase tamo daayóló beterale tikimó, Talené mo ti dó tare si dolopaae taae deratepa mo dorapó. 9 Nao kelenétamo ya dowi ala yópóló dée nalatepa, ti atétere kele sokóló taae falae. Ti noatepae, betä keletamó bitu, mo ti betere be tuapaae sókó fupa wisirapó. Nao kele tamo daayóló betepa, mo ti dó tare dowi sipaae Talené ya taae deraoṣoró dapó.”

Fokó fole sipsip hupupaae dó faróló yale fo

10 “Yało diapaae mo i dere ape. I betó mole naale momale mo doi muni

belei sokótei betepa, diaq teteirapepóló teteraqse. Ti noatepae, atima kaae tare *ensel-rape* ó hepen bemó betere yálo Aya Kótóné kelepa koló tarapó. ¹¹ (-) ¹² I dere fo wosóló, diaaq noa kisipa mute? Whj betané ama 100 *sipsip* hupurape whaanalemó, betá hupu alutepa, ama neté yaaloé? Kale 99 hupurape du sokoremó betó mupatei taaróló, kale betá aluyale hupu kekene faalo ai ape.

¹³ Yálo diapaae mo i dere ape. Kale whjné ai aluyale hupu keletepa, ti q̄ mo hajn̄e sinóló betaalo ai ape. Ti noatepae, betó mole 99 *sipsip* hupurape kilitu hajtu betepatei, kale aluyale *sipsip* hupu keletepa, dere hajn̄e mo teraae falapó. ¹⁴ Atére kaae, i kale doi muni belei sokótei so whj betakélé aluyaqsóró, ó hepen bemó betere diaaq Ayané doasi kisipa mutu beterapó,” yalepó.

Yapaae eratere dowi ala donoraе yóló dere fo

¹⁵ “Naaō noné yapaae me dowi ala eratepa, ti ya q̄ beterepaae fóló, diaamosisi betamó bitu no-ó, naao ępaae etei kaae dowi ala eralepóló yó melae. Ama naao dere fotamo wosóló, hapale donoratepa, ti diaamo tuamó muale seké kemeyóló, betamó wisiyóló ai betere ape. ¹⁶ Aténi, naao dere fotamo woseni hóróló dowqae fupa, ti kale

asémó yóló muló betere fo sya furaalu, fea ala fea mo yalepóló, kelale whj tamo ó sore dapesó fóló, diaq fea bituraalu, teraayóló ai seké wisirae. ¹⁷ Amatamo dijané dere fokélé wosenitepa, ti touró betere Keriso fake so whjné keletómó hakeamó yó melopóló yae. Atérqlemókélén, Keriso so whjné dere ma fo woseni hóratepa, ti q̄ Keriso doi muni, hale mo whj kaae ó *takis moni* sere whj kaae beteropóló yae.

¹⁸ Yálo diapaae mo i dere ape. Naaō me whj hamopaae erale dowi ala, mo yalepóló teraayóló kemeréni hale muó tapa, ti Kótóné ó hepen bemókélén dokóló ai muló betere ai ape. Naaotamo me whj hamomapaae erale dowi ala mo yalepóló teraatepa, ti Tale Kótóné ó hepen bemókélén, teraayóló muló beterapó.

¹⁹ Yálo diapaae i dere ape. Atétere kaae, diaqó whj tamo mo betá kisipa muóló ó hepen bemó betere yálo Aya Talepaae momaturaalu, me ǫlakó wosetepa, ti ai wosetere ǫla ama mo melaalo ai ape. ²⁰ Ti noatepae, yálo doi hale sóró horaairaalu, whj tamo ó sorekélén touróló betepa, ti atima tuamó ękélé beterapó,” yalepó.

Mené erale dowi kwia hale kemeratere fo sale fo

²¹ Tétepa, Pita Yesu beterepaae wóló ąpaae

woseturaalu, “Tale-ó, yálo noné ɻpaæ erale dowi ala hález kemeraalopóló meteró fapo enére? Wéi keró fapomó maaté yóló súpóló taaranére?” yalepó.

²² Ai fo depa, Yesuné ɻpaae tokó mótu duraalu, ‘Yálo ɻpaae mo i dere ape. Weikeró félimó maaté deretei sunipa, deté fu beteró 77 félimó, ama dowi ala kemerále wópóló yae.

²³ Atéró kale ó hepen bemó betere Talené teteróló kaae tare aqmó mole alata, etei ala dere kaaepó. Betá doasi topo whjné ama *moni* kwia mulóló saletei, ama kutó diratere whjrapené meteró saleró taleyaai ɻ beterepaae ape yalepó. ²⁴ Atéró, kaae sóró taletu betalemó, betá 10,000 *kold kapa* seké dález sóró, kwia mulóló sale whj kale doasi topo whj beterepaae dapesó walepó. ²⁵ Ai whjné ama kwia mulóló sale *moni* tokó melaairetei súmó tanipa, ama doasiné mepaae kutó diratere whjpaae duraalu, ai whjkélé, ama somakélé, naale senaalekélé, mené wae sóró dupu yópóló dotonoo, ama ɻla ɻlakélé mo fea me whjné dupu yópóló dotonoo, yae. Téró, ai *moniné* ti ama mole kwia kemeraairaalu, sóró ape yóló mulalepó.

²⁶ Ai ala yaaitepa, kale whj ɻ ama doasi daale felekemó bukutiri teáró bitu dua naamei fo yóló duraalu, ‘Yálo ya betemó kwia mulóló sale ɻla ɻla fea

tokó melaalopa, sawa kaae tawae,’ du betalepó. ²⁷ Kale kutó diratere whjné fo depa, ama doasiné ɻ kelalemó, ɻ kolené sukuturaalu, kwia mole *moni* me ɻla meipóló, kale whj ɻ hález fópóló dotonalepó.

²⁸ Téyaletei, ai kale whj ɻamo furaalu, ama 100 *denarias moni* kwia mulóló sale whj kélé felepó. Ti ai whjta, atimaamo betá kutó ditere whjpóló kisipa muni, ama depamó botokó sóró taru, mo detersayóló duraalu, ‘Yálo 100 *denarias moni* ɻpaae kwia mulapa, mo miótitei, hapale tokó ɻlae’ yalepó.

²⁹ Ai fo depa, kale whj ɻ bukutiri tēane doropóló, mo dua naameiné ɻpaae duraalu, ‘Yálo tokó melaalopa, sawa kaae tawae,’ yalepó.

³⁰ Téyaletei, kale whjné kaae tawaalomeipóló, *dipula* be kaae tare whjpaae duraalu, ‘Ama kale kwia sale *moni* tokó melatere suksamó ti ɻ sókó daalaasepólópa, hález beterópóló yae,’ depa, kale whj *dipula* beteralepó. ³¹ Atétepa, mepaae atima betá kutó ditere whjrapené ai ala kolóló, atimakélé dei tué muóló sekétepa, atimané doasi topo whjpaae i ala yalepóló ɻpaae yalepó.

³² Atéró ene wale fo wosóló, kale doasiné ai ala yale whjpaae ape yóló, ɻpaae duraalu, ‘Yáta mo dowi ala yó tare kutó diratere whj ai ape. Naao ɻpaae mo dua naamei fo depa,

yalo yapaae doasi kwia moletei, me əla meipóló taaralepó. ³³ Térapa, yalo ya kolené sukóló taalótú yale kaae, naakélé diaamo betə kutó ditere no hamoma koluturaalu, ai ala iniyólópó,’ yalepó. ³⁴ Atéró, kale doasi topo whj ə fopaae buólo, u kale *dipula* be kaae tare whjpaae duraalu, ‘Ama kwia mole *moni* momó tokó melópólópa, ə *dipula* beteróló, susupuróló fokosói ala deté fu betae,’ yalepó.

³⁵ Ai fo deté fóló kemetepe, Yesuné ama yó matere whjrapepaae duraalu, “Naa no hamomané yapaae erale dowi ala me əlameipóló, mo hosaa turóné kemerénitepa, ti ó hepen bemó betere yalo Ayané diq dokq feapaaekélé ai kaae alatóró eraalo ai ape,” yalepó.

19

Soró whjtamo dokoretei teketeremó yale fo

¹ Atéró, Yesuné ai forape yóló kemetepa, ai Kaleli hae taaróló Judia hae kwiamó fole Jordan wēi teyóló uté fakeró felepó. ² Atéró fóló beteremó, so whj feané ə sya wou betepa, atimané kisi beterape wisirótua yalepó.

³ Atéró, mepaae Farisi whjrape Yesu beterepaae wóló ə hásokó fuléró kqae kelaai woseturaalu, “Kale yóló muló betere foné betə whjné ama so sawa hásokó fole ala, ó mepaae kae kae doasi dowi ala depakélé tokó

falatepa Kótóné fo mulepé munié?” yalepó.

⁴ Ti fo depa, Yesuné ama tokó mótu duraalu, “Asémó yóló muló betere fo dosayóló diaaq kisipa munié? Take keké nale alimó so whj aleturaalu, whj kae aleyoo, so kae aleyoo erapó. ⁵ Atére betené betə whj ə so dokoturaalu, ama alimaró hamatamo taaróló, ama somatamo mo betə tikitóró daayóló betaalo ai ape,” yalepó.

⁶ “Atimaamo tamotei, Kótóné dekaaporóló mo betə tikitóró alée faló beteretei, mo whjné tekeyaosóró yae,” yalepó.

⁷ Ai fo depa, kale Farisi whjrapené əpaae duraalu, “Ti ai fo epateimo, Moses-né yóló muló betere foné duraalu, whj betəná ama soma tokó falaai depata, ti so tokó falatere asə ai soné sóró fópóló, melae ere fomo, hale noatepa yaleé?” yalepó.

⁸ Ai fo depa, Yesuné atimapaae tokó mótu duraalu, “Moses-né ai ere fota, diaaq dowqae fóló du betere alamó, so tokó falaai depa, hale hoko tokó feni, asə sóró fópóló melae yóló ai ere ape. Ti atéró so tokó fatu betere alata, take keké nale alimó, Talené atei ala yae yóló inipó. ⁹ Yalo diapaae mo i dere ape. Mepaae whjné ama soma me nōpu nénipatei, hale tokó faróló, ai whj ə me kae sotamo dokotepa, ti atétere whj ə dowi ala yóló mo ti folokoleratapó,” yalepó.

¹⁰ Ti fo depa, ama yó matere whjrapené ąpaae duraalu, “So dokóló betere ala doasi hapóló ereteiné dà so dokoni hale betepakélé, mo wisirapóló kisipa mutapó,” yalepó.

¹¹ Tétepa, Yesuné atimapaae duraalu, “Whj fea so dokoni, hale betenénitei, atei ala yópóló Talené ama tukóló muló betere whjné betä mo sumó enérápó. ¹² Ti noatepae, take mepaae whjrape hamané deyale su kamótei, nóluku fo pei deyoo, mepaae whjrape ti mo whjnétei nóluku sokoo, mepaae whjrape ti Kótóné ó hepen be tuamó teteróló kaae tare aqmó mole ala eraairaalu, so dokotere ala taaróló, Talené kutó betä diróo dua dapó. Mepaae whjrapené i dere fo sya fóló, ya naao wotoró bitu Talené ala mo sumó eranérápóló kisipa mutepata, ti téyópóló yae,” yalepó.

Yesuró belekqatiki naale senaale tamo
(Mak 10:13-16, Luk 18:15-17)

¹³ Téró, so whj atimané naale senaale Yesuné naase mulóló momarópóló dapesó walepó. Téyaletei, ama yó matere whjrapené ai kale naale senaale dapesó wale so whj foné sóró seséyalepó.

¹⁴ Atétepa, Yesuné duraalu, “Mepaae so whjtamo i naale senaale kaae betepa, ti Kótóné teteróló kaae tare hepen bemó mole alarape

saalo ai ape. Térapa, ai naale senaale atima ę beterepaae wópólópa, sesé yaçse,” yalepó.¹⁵ Atéró, ama atimané tikimó naase mulóló momayóló kemetepa, atima ai betere tiki taaróló felepó.

Yesuró betä kokopei neli whjtamo
(Mak 10:17-31, Luk 18:30)

¹⁶ Téró, whj betä Yesu beterepaae wóló woseturaalu, “Yó matere whj-ó, mo ti betó tare bete saairaalu, noa wisi alakó yaaloé?” yalepó.

¹⁷ Ti fo depa, Yesuné ąpaae duraalu, “Noa wisi alakó yaaloé? yóló, ępaae wosetere-a, noatepa de? Ti wisi ala erótú betere Tale betä beterapa, ai ti betere bete saaitepa, ti ama yae yóló muló betere fo betä wisiyóló sya fóló eró tawae,” yalepó.

¹⁸ Ai fo depa, kale whjné duraalu, “Noa ala maaté?” depa, Yesuné ąpaae tokó móituraalu, “Whj me ti dóló sukunaçse, so nópu naçse, ola olémi saçse, me whj dilikóló só deraairaalu, kapala fo yaçse erapó.¹⁹ Naao dere alaró dere fotamoné naao hae aya wisi doi muópóló hae aya aqmó naameyóló mo dua betae. Téturaalu, naaotei ya yaala sókó fu dere kaae, naao be whj so whjpaækélé, atéró yaala sókó fu betae,” yalepó.

²⁰ Tétepa, kale kokopei whjné duraalu, “Ai yae yóló muló betere alarape betákókélé yało tikini, betere

dokó fea yálo sya fóló eró tarapa, me noa alakómo hásokó fóló yálo inire?” yalepó.

²¹ Ti fo depa, Yesuné ápaae duraalu, “Naao kisipanétamo mo betá alakókélé hásokó feni, mo turó sya fóló eratere whj betaaí kisipa mutepa, ti ya fóló, naao tare qla olarape fea dotonóló moni sóró yoleale yóló betere whjrapemó hágé melae. Atétepa, ti naao saaire qla qla ó hepen bemó mo doasi horóló mupa, saalo ai ape. Atéró melólóta, ya é sya ape,” yalepó.

²² Téró, kale kokopei whjné ai dere fo wosóló furaalu, q qla qla fea tare néli whj betereteiné, q fomoné sinité felepó.

²³ Téró, Yesuné ama yó matere whjrapepaae duraalu, “Yálo diapaae mo i dere ape. Fea qla qla mole néli whj Kótóné teteróló kaae tare hepen be tuapaae sókó faairetei mo dirirapó. ²⁴ Yálo diapaae momó i dapa wosae. *Kamel* hupuné ketéli dolomó sókó fenéretei, qla qla fea tare néli whj Kótóné teteróló kaae tare hepen be tuapaae sókó faairetei mo doasi dirirapó,” yalepó.

²⁵ Tétepa, ama yó matere whjrapené ai dere fo wosóló atima fomo depa, ápaae woseturaalu, “Noa kaae whjmo aluyaqsóró, tao saaloé?” yalepó.

²⁶ Ai fo depa, Yesu atima beterepaae fetée fóló du-

raalu, “Atei ala fea mo whjné enénitei, Kótóné ama betá fea ala fea mo sumó enérápó,” yalepó.

²⁷ Ti fo depa, Pitané ápaae duraalu, “Tale-ó, miótá dğné tare qla qla fea taaróló, ya sya walapa, naao dğpaae noa qlakó melaaloé?” yalepó.

²⁸ Ai fo depa, Yesuné atimapaae duraalu, “Yálo diapaae mo i dere ape. Take i haeró sätamo ó qla qla fea momó kae kisi aleyóló mulatere sukamóta, kale Whjné Naalema teteróló kaae tare doasi betere tikimó ama mo kae ere ai wisinaale yóló betepa, kelaalopó. Téró, diaq é sya wale whjrapékélé ai kale 12 doasi topo whj betere tikimó bituraalu, 12 Israel fakerape taleyaalo ai ape.

²⁹ Mepaae whj dené ama be ó noma ó nema ó hama alima ó ama naale senaale ó ama kutó ó hae tikikélé fea taaróló, yálo ala eraairaalu fupa, ti ai taaróló wale qla qlamó Talené beleróló, 100 félimó melaalo ai ape. Téturaalu, ai tómó mo ti betó tare betekélé matepa saalo ai ape. ³⁰ Téyalotei, mepaae mió mo doasi doi mole so whjrapé take nalo atima doi munire whj kaae betaalopó. Mió mepaae doasi doi muni, hágé hóko sókó deyóló betere so whj, ti take nalo mo doasi doi mole topo whj kaae betaalo ai ape,” yalepó.

20

Kutó diróló dupu serepaae dó faróló yale fo

¹ “Ó hepen bemó Kótóné teteróló kaae tare alata, etei ala kaaepó. Betä hae tale mo híkati ama *wain* kutó dirópóló, whírape sóró beteraai dapóló felepó.
² Atéró, kale kutó talené mepaae whírape sóró atimapaae duraalu, ‘Betä be démó ditere kutómó *denarias moni* betä melaalopa, yálo *wain* kutó dirane faaloé?’ yóló wosalemó, téyaalopó depa, dini fópóló dotonalepó.

³ Atéró, híka 9 kilok sukakelemó, kale kutó tale à momó fóló kelalemó, mepaae whírape so whí fea touratere tíkimó hále daae mupa kelalepó. ⁴⁻⁵ Atépa, ama atimapaae duraalu, ‘Diaaq ditere kutó sútóróti diákélé yálo dupu yaalopa, yálo *wain* kutó dirane fae,’ depa, atima felepó. Atéró, 12 kilok sukakelemókélé, mepaae whírape hále daae mupa kale dere fo kaae yóló dotonóo, kuluka 3 *kiloc*-mókélé, atéró dotonóo yalepó. ⁶ Mo kuluka 5 *kiloc*-mó à momó fóló kelalemó, kale dere kaae mepaae whírape hále daae mupa kolóló, duraalu, ‘Diá imó hále noatepa daae mulu de?’ yalepó.

⁷ Ai fo depa, atimané duraalu, ‘Me whíné dà ama kutó dirópóló sinitepa hále i daae mole ape,’ depa, kale whíné duraalu, ‘Diákélé, yálo kutó dirane fae,’ yalepó.

⁸ Atéró, be diki deretamo kale kuto talené ama kuto diratere whírape kaae tare

whípaae duraalu, ‘Ai kutó diratere whírapepaae ape yóló, atimané dupu mótu, nalo ki dini wale whírapemó kaae sóró melaté fóló, folosóró wale whírapepaae kemerale fae,’ yalepó.

⁹ Téró, kuluka 5 *kiloc*-mó kaae sóró kutó diyale whírapékélé fea *denarias moni* betatóró matepa sua yalepó. ¹⁰ Atérótóró maté fóló kemetepa, kale folosóró híkati kutó dini fele whírape atimané *moni* horóló melaalo nisi yalemó, kale nalo wale whí melale *denarias monitóró* atima fea betä betä yóló matepa, sua yalepó. ¹¹ Atéró *moni* sóró kemetepa, kale kutó taletamo dei tué muturaalu, *monimó* dokó dokó dere ala kaae sóró du betalepó.

¹² Atima mo híkati kaae sóró kutó dirale whírapené kale kutó talepaae duraalu, ‘Dáta, doasi suka suputamokélé, mo depe tukó wei kutó ditu betalepó. Téyaletei, kuluka mo betä sukakelemó kutó dirane wale whírapékélé, dà melale sútóróti ai melale ape,’ yóló, kale kutó taletamo fo tokótamo du betalepó.

¹³ Tétepa, ama atimakó whí betapaae duraalu, ‘Noó, yálo naao *moni* tukóló menéni, mo donotóróti i matere ape. Take híkati dámó fo dokoturaalu, yapaae *denarias moni* betatóró melaalopó fo yapaae inié? ¹⁴ Térápa, mió naao *moni* sóró fae. Nalo yálo kutó dirane wale

whjrapekélé, diaq melale kaaetóró, atimakélé melaai kisipa mutapó. ¹⁵ Yálo moniné me ala enépa, ti yálo mo súmó enérapó. Yálo hamokoturaalu me whjipaae eratere alamó naao ętamo noatepa dei kisipa mutu de?" yalepó.

¹⁶ Ai ala du dere kaae, nalo wale whj folosóró fóo, folosóró fele whj ti nalo wóo yaalo ai ape," yalepó.

*Yesuné q sukqalopóló sore dakoróló momó yale fo
(Mak 10:32-34, Luk 18:31-33)*

¹⁷⁻¹⁸ Téró, Yesu ą Jerusalem be huluapaae holaaираalu, ama yó matepa wosetere 12 whjrape atimasisi fu bitu tų dępaae dapesó fóló, atimapaae duraalu, "Miótä dä Jerusalem be huluapaae holaaai i fole ape. Téteretei, kale whjné Naalema mepaae whjné eleké deyóló, so whjmó Talepaae momaratere whjraperó Moses-né asere fo yó matere whjrapetamoné naase tuqmó mulale faalopó. Ai whjrapenémo ątamo fo tokótamo yóló, ą só deróló, mo ti sinópóló, daairaalu fo dokaalopó. ¹⁹ Atéró, ai whjrapenémo ti Juda mei, kaae fakené naase tuapaae mulatepa, atimané ą faleyóló doka doka yóo, fokosói ala yóló susupuróo, filipaa ni tómó oleróló dóo yaalo ai ape. Atéró mo ti sukqalotei, sore be démó ti Talené ą

momó kepaaróló beteraalo ai ape," yalepó.

Jems-ró Jon-tamomó hamané Yesupaae woserale fo

(Mak 10:35-45)

²⁰ Téró, kale Sebediné naalema tamo hamané Yesu beterepaae dapesó walepó. Atéró, wóló kale so ą bukutiri tçane doropóló bitu duraalu, "Yálo i eraasepé yóló yapaae wosetere ala wisinaalekó naao eraaloé?" yóló wosalepó.

²¹ Tétepa, ama ąpaae duraalu, "Yálo yámó noa alakó erópóló kisipa mute?" depa, kale soné duraalu, "Naao teteróló kaae tare be tuqmó, yálo i naale tamokó me naale naao turu naase démó beteróo, me naale naao fé naase démó beteróo, yaasepóló dapó" yalepó.

²² Ai fo depa, Yesuné kale whj tamopaae duraalu, "Diaamoné ępaae ai wosetere fo beteta, diaamo kisipa inipó. Dowi ala kwia tokóló aluraairaalu, susupu sörö sinaaire ala, diaamonékélé súmó senére?" depa, atimaamoné duraalu, "Dämonékélé súmó senérapó," yalepó.

²³ Ai fo depa, Yesuné atimaamopaae duraalu, "Yálo naaire wutímó belere węi diaamonékélé súmó naalotei, turu naase ó fé naase démó betaaire alata, ti yálo teteróló kaae tanipó. Ai alata, yálo Ayané ama teteróló kaae taru, aimó betaaire whj tamokélé, ama

mo taketitei tukóló beteró beterapó,” yalepó.

²⁴ Tétepa, kale mepaae yó matepa wosetere naase tamo whírapené ai dere fo woseturaalu, u kale whíró nomatamopaae fopaae yóló dei tué mualepó. ²⁵ Atétepa, Yesuné atimapaae tourále ape yóló duraalu, “Juda mei, kaae fake téteróló kaae tare topo whírapené mo so whí téteróló kaae tawóo, atimané sóró beteró betere whírapenékélé mo so whí téteróló kaae taru, i ala erae du beteretei diaaq ai kisipare ape. ²⁶ Atétere kaae, diq tuámokélé ai ala momókó yaqse. Aténi, diq tuámótamo doasi topo whí betaai kisipa mutepa, ti so whí feané kutó diratere whí beterópóló yae. ²⁷ Whí me de doasi doi mole whí betaai kisipa mutepa, ti diqné wae sóró kutó diratere whí kaae betae. ²⁸ Kale Whíné Naalema waleteita, ama kutó dirópóló mepaae whírapé sóró beteraai wéni, mo whíné kutótei ama diróo, so whíné betere bete aluyaqsóró, ama betere bete hágé melóló, dupuróló tao sóo yaairaalu, walepó,” yalepó.

Yesuné kele dowi whí tamo wisirale fo

(Mak 10:46-52, Luk 18:35-43)

²⁹ Atéró, Yesu ą ama yó matere whírapetamo ai Jeriko be hulua taaróló fu betalemó, so whí mo feané atima sya wou betalepó.

³⁰ Atétepa, kale kele dilikire whí tamo tū dēmó beteremó, Yesu fu beterapó dere fo wosóló, fo fakeyóló duraalu, “Depit-né Naalema Tale doa whí-ó, dámō kólené sukuturaalu, tao sae,” yalepó.

³¹ Ai fo depa, so whí feané kale whítamopaae taalae yóló foné supatei, woseni nisiyóló, mo ti fo fakeyóló duraalu, “Depit-né Naalema doa Tale-ó, dámō kólené sukuturaalu tao sae,” yalepó.

³² Atétepa, Yesu ą aimó kejyóló daalu, kale whí tamopaae ape yóló, atimaamopaae woseturaalu, “Yalo diaamopaae noa alakó erópóló de?” yalepó.

³³ Ai fo depa, atimaamoné duraalu, “Tale-ó, naao dámóné kele wisiraasepóló dapó,” yalepó.

³⁴ Tétepa, Yesuné mo kólené sukuturaalu, atimaamoné kelemó olaa yalepó. Atéró olaa yaletamotóró atimaamoné kele wisitepa, Yesu sya felepó.

21

Yesu doasi topo whí aqyóló Jerusalem be huluapaae sókó fele fo

(Mak 11:1-11, Luk 19:28-40, Jon 12:12-19)

¹⁻² Atéró, atima Jerusalem be huluapaae felekemó sókó faai, kale *Olip* du sorokó molemó tene Betpas bemó sókó felepó. Aimó Yesuné ama yó matere whítamo dotonaaí duraalu, “Diaamo u be huluapaae

fóló kelenalemó, betə *donki* hupu ama maletamo halikané duló betaalo ai ape. Téyaalopa, ai hupu ama maletamo wusuró ẽ beterepaae taayóló sóró ape. ³ Whj menétamo diaamopaae, ai hupu neyaai taayóló só fute? depa, i fo yae. ‘Talené ama kutó doasi moletei, diyóló kemetepa, momó sóró waai, kapala asiri seräle fae yale tikimó sóró fulapó,’ yae,” yalepó.

⁴ Até yaleteita, take Kótóné ama kóló whjné yóló muló betere fo motóró dokonóturaalu yalepó. Ai fo i ape.

⁵ “Jerusalem be hulua so whjó, diaaq doasi topo whj ai walapa, kelae. Åta fopaae buni, mo naamei whj teó utú *donki* hupuné sisó tómó betóló ai walapa, kelere?” erapó.

⁶ Atéró, Yesuné ama yó matere whjtamo fóló, atimaamopaae yae yale alatóró yalepó. ⁷ Téró, kale whj tamoné *donki* hupu ama maletamo wusuró dapesó wóló, atima feané kuti sokóló, ai hupuné sisó tómó whamenóló, ai tómó Yesu beteralepó. ⁸ Atéró, so whj feané kutirape sokóló tü tómó whamenaté fóo, mepaae so whjné ti ni tetejirape tukóló whamenaté fóo du betalepó. ⁹ Atétepá, mepaae so whj ti åtamo folosóró fóo, mepaae so whj

nalo wóo du bitu, fo fakeyóló ą dukiróturaalu, “Hosana, Depit-né Naalema doa whj-ó, dä tao sae.” “Talené doimó wale whj wisinaale Kótóné wisirópóló yae.” “Mo ó taoró betere Tale Kótóné doi hale sóró horae,” deté fu betalepó.

¹⁰ Atéró, Yesu ą Jerusalem be huluapaae sókó felemó, so whj feané fo tiki whaatamo ą busuró wou betepa, ai be huluamó betó mole so whjné woseturaalu, “Ai wale whj-a de yaleé?” yalepó.

¹¹ Ti fo depa, ą busuró wale so whj feané atimapaae duraalu, “Åta, Kaleli haemó tene Nasaret be hulua whjkó Kótóné fo eratere kóló whj Yesupó,” yalepó.

Yesuné momatere be dolomó hókó farale fo

¹² Atéró, Yesu ą momatere be dolopaae sókó holalemó, ai be dolomó whjrape qla qla dotonóló duputamo yóló su betepa, atima hókóló taae faralepó. Téró, kae kae be hulua whj atimané kae kae *moni* duputamo du betere whjrape bitua dere ni fakerapekélé, kale ba hókósere dotonóló dupu du betere whjrape bitua dere fglo ni fakerapekélé fea fesekeyó mepaae whjrape dóló hókó faróló, fetée deralepó. ¹³ Atéró, ama atimapaae duraalu, “I fo aseyóló muló beterapó. Yalo i beta moma betə yaairaalu

tēnapó. Tépatei, diaaq ai dere alané olémi nokole whjrape betere be aqrotú beterapó,” yalepó.

¹⁴ Téró, mepaae kele dilikire whjraperó hó momaare whjrapetamo, ai momatere be tuapaae wua depa, Yesuné atima wisirótú betalepó. ¹⁵ Téyaletei, ama ai dere ala wisinaale koloo, ai momatere be tuamó betó mole naale senaalené fo fakkeyóló, “Hosana, Depitné Naalema-ó,” yóló du betere fo kale mo so whjmó Talepaae momaratere topo whjraperó Moses-né asere fo yó matere whjrapetamoné wosoo, yóló, atima dei tué muturaalu fopaae bualepó.

¹⁶ Tétepa, atimané ąpaae woseturaalu, “I naale senaalené du betere fo-a, naao wosere?” depa, Yesuné tokó mótu duraalu, “Épó. Kale aseyóló muló betere fo diaaq dosşayóló kisipa muni airapó. Ketei naale senaaleró tēnemó teó belere naale senaletamoné Kótóné doi hale sóró horópólópó yóló, Talenétei tukóló muló beterapó,” yalepó.

¹⁷ Atéró, atima ai be huluamó betó mupa taaróló, ą u Betani be huluapaae fóló, diki betą fiyalepó.

*Yesuné nose sélirale fo
(Mak 11:12-14, 11:20-24)*

¹⁸ Atéró, ą mo híkati u kale be huluapaae momó fesaae yóló fu betalemó, tumó ą mo wotené sinalepó. ¹⁹ Atépatei, ą fu betalemó, tumó ni nose

daapa, nose daale felekepaae fóló kelalemó, duklé woleni, hale sókumaaté epa kelalepó. Atépa, ai nipaae duraalu, “Du momó kaae woleyalo mei ai ape,” yalepó. Ai fo yaletamotóró kale ni mo ti séliyó deyalepó.

²⁰ Atéró ama yó matere whjrapené ai kale ni sélitere ala kolóló siraturaalu, i ni hapolale tétei séliyale-a, neyóló yalerópóló, atimané ąpaae wosalepó.

²¹ Ai fo depa, Yesuné atimapaae duraalu, “Yało diąpaae mo i dere ape. Diaaq kisipa tiki tamo muni, mo ti tiró bitutamo, yało nipaae yale kaae, diaaqkélé ai ulupaae ya daale tiki taaróló, a węi kęla tómó daane derepae depa, mo téyalo ai ape. ²² Diaaq kisipa tikitamo Talepaae mo ti tiró bitu, moma duraalu, noa olakó wosetepa, ti diaaq ai wosetere ąla mo saalopó,” yalepó.

*Yesupaae ya né sóró beteraleé yóló wosale fo
(Mak 11:27-33, Luk 20:1-8)*

²³ Atéró, Yesu ą matere be tipiné bopéró daaló beterepaae fóló, yó mótu betepa, mo so whjmó Talepaae momaratere whjraperó mepaae whj disirapetamo wóló ąpaae woseturaalu, “Naao ai alarape du beterópóló, ya né sóró beteraleé?” yalepó.

²⁴ Ti fo depa, Yesuné atimapaae tokó mótu duraalu, “Yałokélé diąpaae betą wosetere fo yaalopó. Yało

wosetere fotamo diaaq ępaae tokó matepa, ti ępaae ya né sóró beteratepa de? yóló wosale fokélé yało diąpaae tokó melaalo ai ape. ²⁵ Take Jon-né so whj węi tópurale ala momó kaayóló waleé? Ó hepen bemó betere Talené yae depa yalepé, hale mo whjné yae depa, yaleé?” yalepó. Ai fo depa, atimasisitei fo kęlaaróló duraalu, “Dənétamo ó hepen bemó Talené yae depa yalepó enalemó, ti dąpaae diaaq ama dere fo wosóló, ąpaae kisipa tiki tiréni dere ala noatepa yale? fo yaalopó.

²⁶ Ti mo whjné yae depa yalepó fo uątei, Jon ą Kótóné ama fo eratere koló whjpóló so whj mo feané kisipareteiné, atima dą daqsóró wirapó,” yalepó.

²⁷ Atétepa, atimané Yesupaae duraalu, “Dą kisipanipó,” yalepó. Ti fo depa, ama atimapaae duraalu, “Mené ępaae i alarape yae depa dapóló, yałokélé diąpaae yó melaalomeipó,” yalepó.

Betą whjné naale tamopaae dó faróló yale fo

²⁸⁻²⁹ Atéró atimapaae duraalu, “I dere fo wosóló, diaaq noa kisipa muaaloé? Whj betané ama naale tamo beterepó. Tépa, kale whj ą ama me naale beterepaae fóló duraalu, ‘Ti naale-ó, yało wain kutó dirane faasepólópó,’ yalepó. Téyaletei, kale naalené alimapaae naao

kutó dirane fole ą hórapó yaletei, nalomo ama kisipa feteyóló wisirapóló dirane felepó.

³⁰ Tétepa, kale whj ama me naale beterepaae fóló, me naalepaae yale fo kaaetóró yalemó, ai naalené duraalu, ‘Aya-ó, wisirapó téyaałopó,’ yalepó. Téyaletei ą feni, hóyalepó. ³¹ I kale naale tamokó mé naalené ama alimané kisipa mole ala eraleé?” depa, atimané tokó mótu duraalu, “Folosóró yale naalenépó,” yalepó. Tétepa, Yesuné atimapaae duraalu, “Yało diąpaae mo i dere ape. Kale takis moni siré kotere whjraperó nópu nokole sorapetamo Tale Kótóné teteróló kaae tare be tuąpaae sókó furaalu, folosóró atimapi faalo ai ape.

³² Ti noatepae, kale węi tópuratere whjkó Jon waleteita, mo donoi alamaaté yó melaai waletei, diąné ama dere fo wosóló, kisipa tirénipó. Téyaletei, takis moni siré kotere whjraperó nópu nokole sorapetamoné ti ama dere fo wosóló, mo dapóló kisipa tiralepó. Atéró, atimané du betere alakélé diaaq kolólótei, mo dapóló diąné dowi ala taaróló, kisipa feteyóló, tirénipó,” yalepó.

Wain képi kutópaae dó faróló yale fo

(Mak 12:1-12, Luk 20:9-19)

³³ Atéró, Yesuné duraalu, “Fo sale fo me kae i dapa wosae. Betą whjné ama

haemó *wain* kutó diyóló, tipiné bolaayóló atimané *wain* képi du dówóló wéi tepeyyaairaalu, kutú diri dukjyoo, kale kutópaae qlémi whj wale kelaai kaae tawóló betaaire be folo mo sikipaae horóló týoo yalepó. Atéró kale whj ą mepaae uké faaираalu, mepaae kutó diratere whjrapepaae ama kutó kaae tawae yóló, atima sóró beteróló ą felepó. ³⁴ Atéró, kale *wain* du teketere ali wapa, ama mepaae kutó diratere whjrape u kale kutó kaae tare whjrape beterepaae үlumétepa sóró muló betere qlakó senaale fae yóló, dotonalepó. ³⁵ Téyalemó, ai kale kutó kaae tare whjrapené u kutó diratere whjrape me whj hale fokosói ala yóló susupuróo, me whj mo ti dóló sukunóo, whj me kapo duné siriyóló dóo, yalepó. ³⁶ Até itikimó, momómo kale whjné ama mepaae kutó diratere whjrape dotonalemó, ai whjrapekélé take folosóró doteyale whjapepaae erale ala kaaetóró ipakalepó. ³⁷ Atéró, nalo mo ti ke-meróturaalu, kale whjné ama naale so whjné mo wisiyóló dape saalopóló kisipa muóló, dotonalepó.

³⁸ Téyaletei, kale kutó kaae tare whjrapené kale whjné naalema wale kolóló, atimasisi fo kelaaróló duraalu, ‘Ai naalenéta, ama alima sinitepa, qla qla fea ama saai du beterapa, ai qla qla

fea dñé saai ąkélé daalopa, siépe,’ yalepó. ³⁹ Atéró, atimané kale naale ai kutó alépaae tao sóró taae deróló mo ti dalepó.

⁴⁰ Atépa, ai kale *wain* kutó tale wouraalu ai kutó kaae tare whjapepaae noa alakó eraaloé?” yalepó.

⁴¹ Ti fo depa, atimané ąpaae tokó mótu duraalu, “Mo sonaalei dowi ala du betere whjape atima mo ti sinópóló ama daalo ai ape. Atéró, ama kale *wain* du үlumétepa sóró wisiyóló bukóló atima sóo, kale kutó tale melóo, yópóló mepaae whjapepaae kaae tawae yaalopó,” yalepó.

⁴² Ai fo depa, Yesuné atimapaae duraalu, “Kótóné asemó yóló muló betere fo diaaq dosayóló kisipani airapó.

‘Kale doakale kane fake be teteré whjrapené dopa taae farale kapotei, be hulua deyaaire doasi eleké alée felepó.

Ai kelaalo kokoi ala, Talenétei eró betepa dñé kilituraalu, sira du beterapó,’ erapó.

⁴³ Térpa, yalo diapaae i dere ape. Kótóné ama teteróló kaae tare ala wisi diq tuamó moletei, ama tokó sóró du wisinaale woleraaire so whjapee melaalo ai ape.

⁴⁴ Whj me de ai kane fake tómó dé nukupa, ti ai whjné ama diri derakó faalotei, whj me detamo ai kane fake dorowouraalu t̄iyarat̄epa,

ai whj mo ti derakó fóló muaalo ai ape," yalepó.

⁴⁵ Atéró, mo so whjmó Talepaae momaratere topo whjraperó Farisi whjraperamóné ai yale fo sale forape woseturaalu, Yesuné ai yale fota, atimapaaetóró yalepóló kisipa mualepó ⁴⁶ Atétepa, atimané ą daaire tū kikitu betaletei, so whj feané kisipané ąta hale mo whj mei, Kótóné ama fo eratere kóló whjpóló kisipareteiné, atima daqsóró witepa taaralepó.

22

So dokotere be dêmó qla deyóló nokolepaae dó faróló yale fo
(Luk 14:16-24)

¹⁻² Atéró, Yesuné atimapaae fo sale me kae yóló duraalu, "Kótóné ó hepen bemó teteróló kaae tare aqmó mole alata, betą doasi topo whjné ama naalemané so dokotere be dêmó qla deraairaalu, donoróló mulatere kaaepó.
³ Kale whjné atéró detere qla naai ape yóló ali male so whj dape sene fae yóló, ama kutó diratere whjape dotonaletei, atima hóyóló waalomeipó yalepó.

⁴ Tétepa, ama mepaae kutó diratere whjrapemo dotonótú duraalu, I detere qla naai ape yóló ali male so whjpaae i fo yae. Yalo qlata taleyóló mulóló, *bulmakau* hupuró mepaae seraai huputamo dóló turukiyóló mulóo, mepaae qla qlakélé

fea mo sümó taleyóló mulóo erapa, yalo naalené so dokotere be dêmó detere qla naai ape yae,' yalepó.

⁵ Téyaletei, atima ai dere fo woseni nisyóló, dapo dapo yóló, me whj ama kutópaae fóo, me whj ti ama yaai tué mole alapaae fóo, yalepó. ⁶ Mepaae feni hale betere whjrapené ti ama kutó diratere whjape fokosoi ala yóo, mepaae mo ti dóló sukunóo yalepó. ⁷ Atétepa, kale doasi topo whj ą fopaae buóló ama díki tare whjape u kale whjape dale whjape dóló kemeróo, atimané doasi be huluakélé si biliyóló, torokó fale fae depa atima fóló, si biliyóo yalepó.

⁸⁻⁹ Téró, ama kutó diratere whjrapepaae duraalu, 'Kale so dokoteremó detere qla sümó taleyóló muló betepatei, ai qla naai ape yale whjape atima i detere qla naaire mo sunipa taaróló, diaq fóló, doasi bepaae fole tū dêmó ó sawatamo tumó mepaae so whjkó keletepa, ti i detere qla naai faalopóló dape siré kwęae,' yalepó. ¹⁰ Atétepa, ama kutó diratere whjape doasi be huluapaae fóló, tütu so whj keketé kwęyóló, wisi so whjró dowi so whjtamo hóko dape siré kwęyóló, tourale tikimó, be mo ti fąae felepó.

¹¹ Téyaletei, kale doasi topo whj ai qla naai wóló betó mole so whj kuapaae

fóló kelalemó, whj betə kale so dokotere be dəmó qla naairaalu, derótua dere kuti deró bitinipa kelalepó. ¹² Atépa, kale doasi topo whjné ąpaae woseturaalu, ‘No-ó, ya so dokotere be dəmó detere qla naai derótua dere kuti derénire noatepa yaleé?’ yóló foné salemó, kale whj haleturaalu, fokélé tekeni, hokomó sókó fi beterepó.

¹³ Tétepa, kale doasi topo whjné ama kutó diratere whjpaae duraalu, ‘Ai whj belamó diliki dolomó wole du bitu ama serekenétei, ą turukóló nuku beterópólópa, hó naase dokóló taae derae,’ yalepó. ¹⁴ Ti noatepae, so whj mo turó ape yaletei, tóróti sokósu yale so whjmaaté wóló beterapó,’ yalepó.

Sisapaae takis moni melae yale fo
(Mak 12:13-17, Luk 20:20-26)

¹⁵ Téró, kale Farisi whjrapé fóló, Yesuné ama dere fomó ą só deraai dapóló, fo dokóló mulalepó. ¹⁶ Atéró, atimané yó matere whjrapé Herotné fo eratere whjrapetamo Yesu beterepaae dotonóló, atimané ąpaae duraalu, “Yó matere whj-ó, ya betə mo fomaaté yó mótu bituraalu, Kótóné ama kisipa mole ala ó yóló muló betere fo mo sya fóló erótua beteretei, dğné kisiparapó. Ti noatepae, naao fo yó mótnuraalu doasi doi mole so whj kolóló

yá wini, doasi doi mole so whjpaaekélé, doi muni belei sókó deóló betere so whjpaaekélé, mo betə kaae alatóró erótua beterapó. ¹⁷ Sisapaae *takis moni* matere ala wisirépé, dore? Ti naao noa kisipa mute?” yalepó. ¹⁸ Ai fo yaletei, atima dowi kisipa muturaalu, Yesuné ą só deraai tū kikitu betere ala kolóló, atimapaae duraalu, “Dorutei tó tikiné hale sikili du betere whjrapé-ó, noatepa diaaq ę só deraai tū kikitu bitu de? ¹⁹⁻²⁰ Térápa diğné *takis* melótua dere *moni* yalo kelaalopa sóró ape,” yalepó. Tétepa, atimané ą beterepaae betə *denarias* *moni* sóró wapa, ama atimapaae woseturaalu, “I asoró i mole doitamo-a, né?” yalepó.

²¹ Ai fo depa, atimané ąpaae tokó mótu duraalu, “Aita Sisanépó,” yalepó. Tétepa, ama atimapaae duraalu, “Sisané qlapa ti Sisapaaetóró melae. Kótóné qlapa, ti Kótópaaetóró melae,” yalepó.

²² Yesuné atéró dere fo woseturaalu, “Haió!” yóló sirayóló, atima ą taaróló felepó.

Kepaayóló betere whjrapé so dokotimipóló yale fo
(Mak 12:18-27, Luk 20:27-40)

²³ Atéyale be dğtamotóróti mepaae Sadyusi whjrapé Yesupaae betə fo wosaai dapóló walepó. Ti ai Sadyusi whjrapé atima kisipanéta, sukale so whj momó kae

kepaayaalo meipó dua dapó. ²⁴ Atétere whírapené Yesupaae woseturaalu, “Yó matere whí-ó, Moses-né dapaae etei fo yóló muló beterapó. ‘Whí betá naale senaale deni, hágé bateró sukutepa, ti so wulia nomané dokóló naalekó detepa, ti noma betale sirimó, ai naale baterópólópó,’ erapó. ²⁵ Téró, wéikeró nomarape dátamo betalepó. Téru, topo whí ą betá so dokaletei, naale senaale dini, hágé bateró kale whí sinitepa, kale so wulia ama noma me whjnémó dokalepó. ²⁶ Téyaletei, ai kale whjkélé naale senaale dini, noma yale kaaetóró hágé sukalepó. Atétepa, kale so wulia me whjnémó dokalemó, ai whjnékélé naale senaale dini, hágé sukalepó. Mepaae doyró nomarapekélé atérótóró sisiraae felepó. ²⁷ Nalo mo ke-merótú, kale sokélé sinalepó. ²⁸ Téyalepa, mió kale sinale whírapé kepaayóló betaaire su kamó, kale wéikeró nomarapekó mé whjné ai kale so dokaaloé? Ti noatepae, aita nomarape dokó feané dokoté wale sopó,” yalepó.

²⁹ Ti fo depa, Yesuné duraalu, “Diaaq ai mutu betere kisipata, kale asémó yóló muló betere foró Kótóné doasi bole fotokötamo wisiyóló kisipani, hásokó furaalu du beterapó. ³⁰ Kale sinale whírapé momó kepaayóló betaaire su kamó whjkélé so dokoo,

sokélé whítamo fóo ini, ó hepen bemó betere ensel-rape kaae betaalo ai ape. ³¹⁻³² Kale sinale whírapé atéró kepaayóló betaalopóló, Kótóné diápaae asémó ere fo dosayóló kisipanié? Téró ama duraalu, ‘Eta, Abraham, Aisak, Jekop-sépi atimané Kótópó,’ yalepó. Ti ai sukále so whí mo ti alu wuásoró ti i dosayale so whírapé teteróló kaae tare Kótópó fo wuámeipó. Ti ata, mió i betó mole so whírō take sukóló kepaayóló betó mole so whítamo teteróló kaae tare Kótópó,” yalepó.

³³ Tétepa, so whí feané ai dere fo woseturaalu, haió! yóló sirayalepó.

*Tale q waaiire be dę ó suka
kele mené tuénipóló yale fo
(Mak 12:28-31, Luk 10:25-28)*

³⁴ Téró etéyalepó. Yesuné kale Sadyusi whírapené wosetere fo mo donotóró tokó matepa, kale Farisi whírapé, atima betapaae touróló atimasisi fo kelaaralepó. ³⁵⁻³⁶ Atéró, Moses-né asere fo yó matere kisipa tiki fosó fosore whí betané ą kqae kelaai sú sóró woseturaalu, “Yó matere whí-ó, kale yóló muló betere foné i ala yae ere doasi topo fo-a, mé foé?” yalepó.

³⁷ Ai fo depa, Yesuné tokó mótu duraalu, “Naao Talepaae yaala sókó fóló, hékessené sinitere alata, naao hosaa bete turónékélé, naao kepe bete turónékélé, naao

kisipa tiki bete turónékélé, yaala sókó fu betae.³⁸ Ti ai alata, ama folosóró yae yóló muló betere mo doa topo ala ai ape.³⁹ Ai kílipaae me tamo dakoróló yae yóló muló betere mo doasi topo fo i ape. Naaotei ya yaala sókó fóló hékesené sukutu dere kaae, naao be whj so whjipaaekélé atéró yaala sókó fu betae.⁴⁰ Kale yae yóló muló betere forape fearó Kótóné ama fo eratere kóló whjrapetamoné ere fota, ti i doasi topo fo tamo tómó beleró beterapó,” yalepó.

Keriso q né naalemaé yóló yale fo

(Mak 12:35-37, Luk 20:41-44)

⁴¹⁻⁴² Atéró, kale Farisi whjrape betapaae tourále wóló betó mupa, Yesuné atimapaae woseturaalu, “Kótóné so whj teteróló kaae tanópóló, sóró beteró betere whj Keriso-a, né naalemaé?” yóló wosetepa, atimané tokó mótu duraalu, “Depit-né deté wale whjné deale naalepó,” yalepó.

⁴³⁻⁴⁴ Ai fo depa, ama atimapaae duraalu, “Kale Dëi Kepe Wisiné Depit fotokoratepa, Depit-né ąpaae Tale-ó ere fo-a, me whjné ama deale naalené deté fele naalepaaetei Tale-ó fo dua de? Té dumitei, Dëi Kepe Wisiné fotokoratepa Depit-né ąpaae Tale-ó fo aşeyóló i muló betere ape. Ai fota i ape.

‘Talené ę teteróló kaae tare Talepaae duraalu, “Naao bóst whjrape atima yálo teteirape aleróló, naao hó aqmó beteraalopa, ya yálo turu naase dëmô bitu kaae tawae,”’ erapó.

⁴⁵ Ti Depit-né ąpaae Tale-ó fo du bitipa, momómo ama naale-ó, dere fomo neyóló yaleé?” yalepó.⁴⁶ Ti fo depa, whj betanékélé Yesuné ai yale fo mené tokókélé menénipó. Ai be dëmô kaae sóró fóló, mepaae whjrapené wosetere fo me kae ini, taaróló felepó.

23

Dowi kwia saalopa kaae tawae yale fo

(Mak 12:38-39, Luk 11:43, 11:46, 20:45-46)

¹⁻² Téró, Yesuné aimó touróló betó mole so whjró ama yó matere whjrapetamopaae duraalu, “Moses-né aşere fo yó mótu betere whjrapero Farisi whjrapetamota, kale doasi whj Moses betale sirimó bituraalu, ama yó matere ala yó tarapó.³ Atimané yó matere fo diaaq wosóló, sya fóló erótua yae. Tépatei, atimané ai du betere ala momókó sya fóló yaqse. Ti noatepae, atimané yó mótu betere fota wisiyóló yó mótu bitutei, sya fóló eratere alamo dumipó.

⁴ Atimané doasi sekçı qlarape whjrapené beleyópóló, dokóló atimané hylumó belerótua dapó. Téteretei,

atimanémo ai kale sekéi
qla belere whjape fasóló
mo sawa tao sere alakélé
dumipó.

⁵ Atimané du betere
ala feata, ti so whjné
kolóló dukirópóló, dua
dapó. Téturaalu, Kótóné
fo atimané kutiri tuámó
bulapóló, so whjné kolóló
aunópóló, aséyóló atimané
kutirimó meleke kaae be-
leyóo, naasemó hó kaae sóo,
Kótópaae moma yaaikélé,
atima mo ekelerapó yópóló,
deratere fóloí kuti mo ti
foloróló kwiamó, mepaae
auratere qla olerótua yóo
dapó.

⁶ Téturaalu, qla
detere be dêmó mo doasi
doi mole whjape bitua dere
tikimótóró betaai ekéle yóo,
moma dere bemó doasi topo
whjape bitua detere tikimó
maaté betaai ekéle yóo dua
dapó. ⁷ So whj fea touratere
tikimó betó mole so whjné
atimapaae doasi doi mole
yó matere whj wisi koleó
yóló, dukiratere kokomó dua
dapó.

⁸ Atétu dere kaae, mepaae
whjrapené diápaae Rabai, yó
matere whj-ó, yaqsóró yae.
Ti noatepae, diaq tuámó doasi
topo whj betatóró betepa,
diaq fea ti mo norapetóró
ai betere ape. ⁹ Mepaae
i haemó betó mole mo
whjpaaetei diaq né aya-ó, du
betaqse. Ti noatepae, diaq né
Aya mo betó ó hepen bemó
beterapó. ¹⁰ Mepaae whjné
diaq kilituraalu, diaq yó
matere whj-ó, yaqsóró yae.
Ti noatepae, diaq yó matere

whjta, so whj fea teteróló
kaae tanópóló, Kótóné sóró
beteró betere doasi whj
Keriso q betá beterapó. ¹¹ I
haemó diaq tuámó doasi doi
mole topo whj betepa, ti ai
whj q diaq né kutó diratere
whj betaalo ai ape. ¹² Ti
noatepae, mepaae whj dené
ama doitei hale sóró horótú
betepa, ti atétere whjné
doi haepaae só deraalopó.
Téretei, mepaae whj dené
amatei q deróló dua betepa,
ti atétere whjné ama doi
doasi muaalo ai ape.

¹³ Diaq Moses-né asére fo
yó mótu betere whjrapero
Farisi whjrapetamo-ó, tiki
tuápaae dorutei hale sikili
du betepa, Kótóné diaq
dowi kwia melaalopa, mo
doasi witu betae. So whj
fea Kótóné teteróló kaae
tare bepaae sókó faai fu
betepatei, faqsóró ai tu diaq
dere alanétei seséyóló kinótú
beterapó. Ti diaqta, ai tumó
sókó fumitei, aipaae sókó faai
fole so whj ai sesétu betere
ape. ¹⁴ (-)

¹⁵ Diaq Moses-né asére fo
yó mótu betere whjrapero
Farisi whjrapetamo-ó, tiki
tuápaae dorutei, tóné hale
sikili du betepa, Kótóné
doasi dowi kwia melaairetei
wió yae. Mepaae whjape
diatamo touróló doasi fake
firaai dapóló, wéi tómokélé,
hae tómokélé, kutu beterapó.
Atéró, me whjkó diaq
dere fo wosóló diaq fake
alene wapa, diaq dere ala
yó melóló, ai yó matere
alanétei diaq du betere

dowi ala bosenóló, mo
dowi si duku beterepaae
faai betere whjrape kaae
beterótua dapó.

¹⁶ Diákélé kele dilikire whjrape bitutei, me whjapee
tu i mole ape yóló yó matere
whj kaae betepa, mo doa
dowi kwia saalopa, wió
yae. Ti noatepae, diañé
etei fo dua dapó. Whj me
dené Tale Kótóné momatere
be doi yóló mo dirii malo
depa, ti me bete muni, Tale
Kótóné momatere be tuámó
mole *kold kapa* doi yóló,
Kótópaae mo dirii malo
yóló mulatere fo tikitepa, ti
mo doasi kwia saalopó dua
dapó. ¹⁷ Dià kele dilikiyóló
tuékélé okokore whjrape-
ó, doasi topo qla-a, noaé?
Momatere beta, doasi topo
qla ai ape. Ai *kold kapanéta*,
ti momatere be wisiróló
kae mulótumipó. Tétumitei,
Momatere be tuámó Kótóné
ala eratereteiné, ai be tuámó
mole *kold kapatei* wisiróló,
kae mulótua dapó. ¹⁸ Meta,
diaaq i fokélé dua dapó.
Me whjné ama dere fo
diriróturaalu, Talepaae hale
matere qla belerótua dere
kapo doi yóló, malo depa, ti
ai bete munipó. Kale ai kapo
tómó sukylaa dalaai beler-
atere qla doi yóló, dirii malo
depa, ti mo dirirapó dua
dapó. Ai fotamo tikitepa, mo
doasi dowi kwia saalopó du
beterapó. Dià kele dilikire
whjrape-ó, mé qla doasi bete
mule? Talepaae hale matere
olapé ai qla beleratere tiki
doasi bete mule? Ti ai hale

matere qla beleratere tикиné
Talepaae hale matere qla
wisiróló, kae mulótua dapó.
¹⁹ Dià kisipa tiki okoko yóló,
kelekélé dilikire whjrape-
ó, mé qla-a, doasi topo
qlaé? Kótópaae hale matere
olapé, ai qla mulatere tikié?
²⁰ Térapa, whj me dené ama
fo diriróturaalu, hupu ó
mepaae qla beleratere tiki
doi yóló malo depata, ti kale
sukylaa dalaai beleratere
olakélé wusuró doi yóló malo
ai dere ape. ²¹ Whj me
dené Kótóné momatere be
doi yóló dirii malo depa, ti
ai momatere beró ai bemó
betere sekétamo wusuróné
doi yóló malo ai dere ape.
²² Whj me dené dirii malo
duraalu, hepen be doi depa,
ti kale doasiné teteróló
kaae tare tikiró aimó betere
sekétamoné doi yólókélé, du
beterapó.

²³ Moses-né asére fo yó
mótu betere whjaperó
Farisi whjrapetamo-ó, dià
tiki tuápaae dorutei, hale
sikjili du betereteiné, doasi
dowi kwia saalopa, mo wió
yae. Ti noatepae, diaaq
kutómó ere qla naase tamo
epa, betä ti naao Kótópaae
hale matapó. Téretei,
mo doasi bete mole ala
diaaq kisipa muni, sisópaae
eróló, mo keteró beterapó.
Ai doasi bete mole ala i
ape. Fo tokótamo yóló mo
donoyóló taletere alakélé,
kölené sinóló tao sere
alakélé, Kótópaae kisipa tiki
tiróló, ama ala hale eró
tareteikélé, fea diaaq kisipa

keteró beterapó. Ti mepaae yóló muló betere doasi bete alarape fea wisiyóló eróturaalu, mepaae sawa alarapekélé kisipa keteréni, fea touróló eróluqsóró mo wisi uapó. ²⁴ Dią kele dilikirutei, mepaae whjapaae tū i mole ape yóló yó mótu beterapó. Diąne əla nukuraalu, mo sawa dokqletamo hoko naqsóró, mepaae əla əla sorokóló nuku beterapó. Tétu bitutei, doasi *kamel* hupumo, ti diąne kiliniyóló əlatamo touróló hoko ai nuku betere ape.

²⁵ Moses-né yóló muló betere fo yó mótu betere whjraperó Farisi whjrapetamo-ó, dią tiki tuapaae doruraalutei, hale sikili du betereteiné mo dowi kwia saalo ai ape. Diąne wēi nokole wutiró nukutamo tómaaté fukuturaalu, tuapaae fukutumpó. Ti ai tómó maaté fukutu betere so whjita, əlémi nokole alakélé, ukusi yóló ekèle dere alakélé mo fəanapó. ²⁶ Kele dilikire Farisi whj-ó, folosóró ti kale wēi nokole wutiró əla nokole nukutamo tuapaae hotowayóló fokae. Atétepá, ti tótá ama haletei fokó faalo ai ape.

²⁷ Moses-né asere fo yó mótu betere whjraperó Farisi whjrapetamo-ó, tiki tuapaae doruraalutei tóné hale sikili du betereteiné mo doasi dowi kwia saalo ai ape. Diąta, kale whj dou tómó kale dēi ni fəné aurale tikimó kelaalo mo kokre

kaae erapó. Ti whj dou tótá kelaalo kokoretei, whj mole dou tuq dolopaaeta, suqale whjné diriró kae kae kelaamilitamo fəanapó. ²⁸ Diąkélé u tuapaae atei kaae ala epatei, so whj feané diaaq tó tiki maaté kilituraalu, mo donoi ala du betere whjrape nisi du baterapó. Diaaq tiki tuapaaeta, whj dilikitere alaró kae kae mo sonaalei dowi alatamoné ai fəane ape.

²⁹ Moses-né asere fo yó matere whjrapetamo-ó, dią u tuapaae dorutei, tómó hale sikili du betepa, mo dowi kwia saaireteimó wió yae. Diąta, Kótóné ama fo erale kóló whjrape dourale tikiró, mo take donoi ala yóló sinale whjrape dourale əkitamo hotowa yóló be ténoló aurótú beterapó.

³⁰ Atéturaalu, diaaq etei kaae fokélé du beterapó. Dątamo, noutererape betale alimó bituqsóró, ti Kótóné ama kóló whjrape dóló samea sókó fatua wuq meipó dua dapó. ³¹⁻³² Diąta kae whjrape meipó. Diaaq ai du betere fonétei dią só deróturaalu, Tale Kótóné ama kóló whjrape dilé wale whjrapené deté wale naalerapeta, diątóró ai ape. Térəpa, atimané deté wale dowi ala diaaqkélé mo ti fakeróló du betae.

³³ Dią whj sinópóló tukó nokole mo dowi wulirape-ó, diątamo fo tokótamo yóló dowi si duku beterepaae só

deraairetei noa yóló hásokó faaloé? ³⁴ Térapa, yálo diaq beterepaae Kótóné ama kóló whírakekélé, kisipa tiki fosó fosóre whírakekélé, Kótóné yóló muló betere fo yó matere whírakekélé, dotonótua beterapó. Tétu betepatei, mepaae whírape ti diaaq dóo, mepaae whírape filipaare ni tómó oleróló dóo, mepaae whírape diaaq fo wosetere be tuámó fokosói ala yóo, mepaae whírape atima me be huluapaae botokó fupa, diaaq daai sya kwéyoo yaalo ai ape. ³⁵ Atéyaleteiné, donoi ala du betale whíj Abel-né samea sókó feleteimó, kaae sóró dilé wóló, kale Barakayané naalema Sekaraiaakélé momatere beró Talepaae hale matere qla sukúlaa dalatere tikitamo tuámó diaqne dalepó. Ai dilé wale whírapené samea sókó feletei fea touróturaalu, diaq mió i alímó betó mole whírakepaae doa kwia melaalopó. ³⁶ Yálo mo i dere ape. Take atéró whíj dilé walemó dowi ala kwia fea touróturaalu, mió i betó mole so whíjné saalopó.

³⁷⁻³⁸ Jerusalem be huluamó, betó mole so whíj naao teyae! Kótóné ama kóló whírake diaq beterepaae dotonótua deatei, kapo duné siróló dua yale so whíjó, kale bané ama malerape baase aqpaae buó su dere kaae, yálo diákélé atéró dape saalopóló dua yaletei, diaaqtei hóyóló dowqae fuá

yalepó. Téyaleteiné mo doasi koleó, Talené diaq taalatepa, mió diaaq be hulua ai wópu mutapa, kelere? ³⁹ Térapa, yálo diaqpaae mo i dere ape. Diaaq é kilini bitiré fóló, ‘Talené doimó wale whíj Kótóné wisiratepa aq hajné sinóló beterópóló yae’ dere sukaamó, ti diaaq é momó kelaalopó,’ yalepó.

24

Take kemetere sukaamó yaaire ala

(Mak 13:1-2, Luk 21:5-6)

¹ Téró, Yesu momatere be taaróló fu betepa, ama yó matere whírape átamó hokolaane fóló duraalu, “Momatere be wisinaale ai téyoló muló beterapa, kelere?” deté fu betalepó.

² Tétepa, Yesuné atimapaae duraalu, “Ai té mole berape diaaq kelere? Yálo diaqpaae mo i dere ape. Ai berape fea fisikó furaalu, kapo fave betákélé me kapotamo ollokopa kelaalomeitei, mo fea kolokó fóló mupa kelaalo ai ape,” yalepó.

³ Atéró, Yesu aq *Olip* du sorokó molepaae fóló betepa, ama yó matere whírape aq beterepaae wóló atimasisi bitu ápaae woseturaalu, “Dá mokoleyaa yóló betepa, yaq walemó kilita sókó faqsórópa, folosóró noa alapi eratepa kolóló, dáné tué yaaloé? Keme yaaire be déró yaq waaire be détamó, dáné kisipa yópóló noa alapi eraaloé?” yalepó.

⁴ Ai fo depa, Yesuné atimapaae duraalu, "Me whjné diaq dilikgló kópaae qlisóró falaqsóró, mo hotowayóló kaae tawae. ⁵ Ti noatepae, whjrape mo feané diaq dilikituraalu yalo doi yóló, 'Eta, so whj fea teteróló kaae tanópóló, Kótóné sóró beteró betere whj Kerisopó,' depa, so whj feané mo nisi yóló sya faalo ai ape. ⁶ Me tikipaae bóe du beterapó dere fokélé wosoo, mo felekemó bóe du betere alakélé koloo duraalu, diaq tué sekeyóló wiyaqse. Ti noatepae, ai alarapeta mo yaalopóló tukóló muló betereteiné hásokó feni, mo yaalotei, kemeyaaire be deq ti teórapó," yalepó. ⁷ "Me hae kwiamó betere be hulua whjró me hae kwiamó betere be hulua whjtamo bóe doasi daalo ai ape. Me hae kwia teteróló kaae tare topo whjró me hae kwia teteróló kaae tare topo whjtamokélé bóe daalo ai ape. Atéturaalu, doasi wote aliró doasi bao dere alatamo hae kwia feapaae wou betaalo ai ape. ⁸ Ai alarape feata, ti kale sorape naale saai sisó kaae sóró nuku dere kaae dapó.

⁹ Téturaalu, diaq e sya wóló, yalo ala erótú bateremó, i hae kwia feamó betó mole so whjné diaq hóróló fokosoi ala yóló, mo ti sinópóló daalo ai ape. ¹⁰ Atétere sukamó, so whj mo fea kisipa tiki tiró betere ala taaróló, me whj hóróló atimasisitei bóe daairaalu, eleké deyóló u

só deráne, i só derále, du betaalopó. ¹¹ Atétu betepa, mepaae whjrape mo fea Kótóné ama mo kóló whj aqyóló wóló, so whj dilikgló kópaae faraalo ai ape. ¹² Ti noatepa meipó. I hae kwia feamó betó mole so whjné dowi ala mo ti faketé furaalu, so whj feané yaala sókó fóló hékessené sukutu betere ala siri buóló, mo ti haepaae derepaalopó. ¹³ Tépatei, mepaae whj de kisipa tiki tiró betere ala mo ti yó taté fóló, kemene fole sukamó sókó fupa, ti ai whj aluni, Tale Kótóné ama mo tao saalopó. ¹⁴ Atéturaalu, Kótóné teteróló kaae tare aqmó, mió wosetere kisi fo wisi i hae kwia feamó betó mole so whjpaae yó maté koteremó, ita Talenétei eratapóló kisipa yaalopó. Ai ala yale kílipaae, ti mo kemetere be deq sókó waalo ia ape.

¹⁵⁻¹⁶ Atétepa, Kótóné ama kóló whj Daniel-né mo taketi asémó yóló muló betere foné duraalu, be wópu mulaai, kelaalo mo sonaalei qla Talené ama kae tukóló muló betere tikimó daapa kilitu, ai asére fo dosqatere whj dijané wisiyóló kisipa muae. Ai ala kilituraalu, Judia hae kwiamó betó mole so whj du sorokó mole tikipaae botokó fópóló yae. ¹⁷ Mo betá whjkókélé siki be kemó biti até aqró bemó mole qlakélé sene derepéni, mulápóló taaróló, botokó fae. ¹⁸ Whj me kutómó daapatamo ai

ala depa, ti momó fesaayóló ama bukaaire kuti sene feni, mulópóló taaróló botokó fae.¹⁹ Atétere sukamó kale naale ere soraperó teó naale tare sorapetamo mo doa kolerapó.²⁰ Dią̄ botokó faairetei doasi sosóli aliró sáa nóló beterópóló, tukóló muló betere be dëtamó tuqamó eraqsóró, Talepaae momatu betae.²¹ Ti noatepa meipó. Ai waaire doasi sekéi alata, i hae keké nale alimó kaae sóró wóló, mió i betere alimókélé, take nalo betaaire alimókélé ai kaae sekéi ala mo kelaalomeipó.²² Atétere be dëmó, waaire sekéi alara-petamo Kótóné hâlekeróló tukóló mulóluqmeisóró, ti mo betǟ whjikékélé hâşókó fóló bituqaméipó. Até yaqsóró, Kótóné sorokó suyóló sóró beteró betere so whjmó kisipa mutu, ai be dërape hâlekeróló tukóló mulaalo ai ape.²³ Atétere sukamó, mepaae whjné duraalu, Kótóné so whj fea teteróló kaae tanópóló, sóró beteró betere whj Keriso i wóló beterapa kelae depa, ó u wóló betere ape depa, mo dere nisiyóló wosóló kisipa tiraqse.²⁴ Ti noatepae meipó. Mepaae dilikitere Kerisoró Kótóné ama kóló whjpóló, kapala fo yó matere whjrapetamo waalo ai ape. Atétu, kae kae ala yaairemó eratere doasi alaró kae kae kelemei alarapetamo eróturaalu, Kótóné sorokó suyóló beteró betere so whjkélé kópaae falaai, kqae

kolóló sú saalopó.²⁵ Ai alarape yaai teópatei yalo diqpaae ai yale ape.

²⁶ Téyaalopa, mepaae whjné diqpaae duraalu, 'Kale seké ą̄ whjkélé bitinire tikimó wóló i betere ape,' depa, wosóló mo dapóló kelaai faqse. Ó, 'Be dolomó i betere ape,' depa, mo dere nisiyóló kisipa tiraqse.²⁷ Ti noatepa meipó. Suka hotereró dere epéenétei suka doropolepaaekélé dëyó fu dere kaae, kale Whjné Naalema atéró mo hâkeamó wapa so whj feané kelaalo ai ape.²⁸ Diqne ó sapaae kese honalemótamo, kale ba dukaarape sé kweyóló bopétu betepa kilitu, sinale na ó hupu mupa dapó kisipa muiae.

²⁹ Ai sekéi alarape yale kqlipaaetóró

'Suka kekélé dilikiróló, wéliékélé mo dë yaalomeipó.'

Hörerapekélé torokó dorowóló,

ó sámó ere qla qlakélé fea wore yaalo ai ape,' er-apó.

³⁰ Atétere sukamó, kale Whjné Naalema mo felekemó waai dapóló kisipa yópóló, ó sámó doasi ala eratepa kelaalopó. Atéró ama doasi ere au wisinaale-tamo ó sákomó hâkeamó sókó wapa i hae kwiamó betóló fale so whj feané kilitu, doasi moló-u yaalopó. Kale Whjné Naalema ó sámó atéró wouraalu, ama bole doasi fotokoró Kótóné ama

kae ere ala wisinaaletamo ó sako dolomó sókó wapa, kelaalo ai ape.³¹ Atéturaalu, ama *ensel*-rapené ukulumó wuti mo doasi fakeyóló hale deté kuturaalu, hae kwia dë dokó feamó ama sorokó suyóló kae beteró betere so whj̄ dape siré kwęyópóló dotonaalopó.

³² Térapa, mió kale ni nosené dere ala kolóló, wisiyóló kisipa muae. Sóku fóló momó hulu depa kilituraalu, kale ba fo mo felekemó ai sókó wale ape fo dua dapó. ³³ Até dere kaae, ai bopeyale alarape dią betere tuapaae wapa kilituraalu, miótä ą mo felekemó waairaalu tū sókó walemó daapa, ai dere ape kisipa muae. ³⁴ Yalo diapaae mo i dere ape. Mió i alimó betó mole so whj̄ fea sukuni hale betó mupatei, ai alarape mo fea yaalo ai ape. ³⁵ Ó sáró i haetamota, mo kemeyaalotei, yalo fo betä kemekélé ini, hale muó tawaalopó,” yalepó.

Whjné Naalema waaire be dėrō suka keletamo mené tuénipó

(Mak 13:32-37, Luk 17:26-30, 17:34-36)

³⁶ “Até yaaire be dėrō sukakeletamota, mo whj̄ betanékélé, hepen bemó betó mole *ensel*-rapekélé, ama Naalemanékélé mo tuénitei, Alimané ama betä tuérapotó. ³⁷ Kale whj̄ Noa betale alimó yale ala kisipa muae. Kale Whjné

Naalema woukélé, mo ai ala kaaetóró yaalo ai ape.³⁸ Ti noatepae, atéyale sukamó kale wēi doasi ąlaai teópa, atima mo wisiyóló bitu, ąlaró węitamo nóló, whj̄ so dokotere alakélé, so whjtamo dokotere alakélé deté fu beteró, Noasépi nuku tuapaae bitj̄ holale sukamó sókó walepó.³⁹ Atima betere tuapaae ai ala sókó waairetei kisipani, hale mo koleaa yóló bitiré wóló, wēi doasi anóló, so whj̄ fea aluralepó. Kale Whjné Naalema wale sukamókélé, atétu yale kaaetóró yaalo ai ape.⁴⁰ Whj̄ tamo kutómó daayaalotei, me whj̄ dapesó furaalu, me whj̄ daalópóló taaróló faalopó.⁴¹ So tamo whit o derakóló detu betaalotei, me so dapesó furaalu, me so betepa taaróló faalopó.

⁴² Ti noatepa meipó. Dią teteróló kaae tare Tale waaire suka, dią kisipanipa, mo hotowayóló kaae tawae.

⁴³ I alarapeta mo yaalopa, i dere fo bete wisiyóló wosóló kisipa muae. Betä be talené dilikitamo etei kaae sukakelemó ąlémi nokole whjné ama be fulukene waalopóló, kisipa muóló bituąsóró, ti ama be fulukóló ąla ąla sóró fópóló, ą noke fió muni, siki siki yóló bituąpó.⁴⁴ Térapa, diąkélé donoróló mo siki siki yóló betae. Ti noatepa meipó. Kale Whjné Naalema waalomei nisiyóló, kisipa keteróló betere sukamó, ą sókó waalo

ai ape.

⁴⁵ Ti i dere fo wosóló, diąkó me whj etei kaae kekemeyóló kutó diratere whj beterémóló, diaqotei kaae kelae. Betä be tale ą mepaae uké faairaalu, ama dere fo sya fóló, mo eró tare fosó fosó yóló kekemere whjpaae mepaae kutó diratere so whj naao teteróló kaae taru, qlakélé mo wisiyóló melae yóló ą fulapó. ⁴⁶ Ai kale kutó tale doasi topo whj ą momó fesaae wouraalu kelerəlemó, ą faai bituraalu diyae yale kutórape fea ama súmó dipa, ti ai kutó diratere whj ą mo hajné sinaalo ai ape. ⁴⁷ Yalo diąpaae mo i dere ape. Kale be talené ama qla qla mo fea ai seképaae naao mo hotowayóló kaae tawae yóló, ama naase tuámó mulaalopó. ⁴⁸⁻⁵⁰ Tépatei, ai kutó diratere whjtamо dowi tué mole whj betepa, ti i ala dere kaaepó. Kale kutó diratere whjné kisipané ama doasi hapale waalomei nisiyóló, ątamo kutó ditere whjrapetei fokosoi ala yóo, topo dotere wéi nokole whjrapetamo fulumu yóló hoko bitu, qlaró wéitamo mo dekéró nóo du betaalopó. Téturaalu, ama doasi waalomei nisiyóló mokoleyaaaró betere tuámó, kale whj sókó wapa kilita sókó faalopó. ⁵¹ Atéró, kale whj ama doasiné fokosoi ala yóló, ama tiki mo turukée fi kale tó tikiné wisire nisiyóló

sikili du betere whjrapetamo betamó beteraalopó. Tétepa, aimó doasi susupu sóró kaketu bitu naao téyae yóló, atima sereke fisikó sóró doasi wole du betaalopó,” yalepó.

25

Naase tamo so seimalepaae dö faróló yale fo

¹ Téró Yesuné duraalu, “Atéyaaire sukamó, ó hepen bemó Kótóné teteróló kaae tare aqmó mole alata, i ala kaae yaalopó. Kale naasetamo so seimalerape atimané *lamp* sá dirirape sóró so dokotere be dêmó detere qla naai kale so dokaaire whjtamо hokolaa yaai felepó. ² Atéró mepaae aporó fele seimale senaalerapeta, ti kisipa fosó fosó yóo, mepaae aporó so seimale ti kisipa tiki fosó fosó ini yóo erepó. ³ Kale kisipa tiki fosó fosó inire seimale sorape atimané *lamp* sá dirimó wéi belepa sóró feletei, kemetepa saaitapóló mepaae *wel* wéi wutimó tepeóló sóró fenipó. ⁴ Téyaleteiné, kale kisipa tiki fosó fosó yóló kekemere seimale sorape atimané *lamp* sakélé wéi belepa sóró fóo, kemetepa saaire *wel* wéikélé wutimó tepeyóló sóró fóo yalepó. ⁵ Atéró, kale so dokaaire whj hapale wéni, diki deté fu betepa, atima fea noke kęletepa noke foposaa yó molepó.

⁶ Atima atéró noke fope-saapa, diliki sú tuatamo whj

betənē fo fakeyóló duraalu, 'Kale so dokaaire whj i walapa, ḡtamo hokolaayaai faalopa ape,' yalepó.

⁷ Atétepa, kale so seimalerape turukó holóló, atimané *lamp* sə dirirape wisiyóló dópóló donoralepó. ⁸ Atéró, kale kisipa tiki fosó fosó inire so seimalerapené kale kisipa tiki fosó fosó yóló, kekemere so seimalerapepaae duraalu, 'Dənē *lamp* sə dirirape *wel* wəi kemeturaalu, felekemó sukó faai dapa, diğné tare *wel* wəikó dəmaletamo ḡlae,' yalepó.

⁹ Ti fo depa, atimané duraalu, 'Meipó. Dənē tare *wel* wəi diğ melatepa, ti dənē sə dirimó tepeyaaire mei yaqsórópa, mepaae *wel* wəi dotonatere whjrapetamo dupune fae,' yalepó.

¹⁰ Ai fo depa, atima *wel* wəi dupune fi tikimó, kale so dokaaire whj sókó walepó. Atétepa, kale donoróló betere so seimalerape kale so dokaaire whjtamо so dokoteremó detere ḡla naairaalu, be dolopaae horóló tū kinalepó.

¹¹⁻¹² Atéró beteremó, nalomo mepaae kale fele so seimalerape wóló, atimané fo fotoko yóló duraalu, 'Doa whj-ó, doa whj-ó, də holaaitapa tū tukjae,' depa, ama atimapaae duraalu, 'Yalo diğpaae mo i dere ape, diğ e kisipanipa diğ deé?' yalepó.

¹³ Atérapa, diaq doasi waaire be dərō suka kele-

tamo diğ kisipanipa, mo hotowaró kaae tawae," yalepó.

Doasi monipaae dó faróló yale fo

(Luk 19:11-27)

¹⁴ "Fo me i ape. Talené teteróló kaae tare alata, whj betə q me bepaae faairaalu, ama kutó diratere whjrape q beterepaae ape yóló, ama ḡla olarape kaae tawópóló, sóró beteratere kaaepó. ¹⁵ Téró, ama kutó diratere whjrapepaae *moni* melaairaalu, folosóró me whjné dere ala ḡiae kolóló, 5,000 melóo, whj mené ama dere alakélé ḡiae kolóló, 2,000 melóo, me whjné ama dere alakélé ḡiae kolóló 1,000 melóo, yóló duraalu, 'Yalo i *moniné* mepaae kutó dirótú betae,' yóló, q felepó.

¹⁶ Atétepa, kale 5,000 *moni* sale whjné ai *moniné* mepaae kutó diyóló, ama kale sale 5,000 tómó 5,000 me beleróló salepó. ¹⁷ Atéró, me kale 2,000 *moni* sale whjnékélé mepaae kutó dité fóló, 2,000 me beleróló salepó. ¹⁸ Téyaletei, kale 1,000 *moni* sale whj ḡpaae melale *moniné* me kutó dini sóró fóló, hae dukjyóló kikiti hyó mulalepó.

¹⁹ Atéró, kale doasi q hapale wéní, bitiré fóló me sukamó momó fesaae wóló, ama kutó diratere whjrapepaae kale melale *moni* taleyaalopa, ape yalepó. ²⁰ Atétepa, kale 5,000 *moni* melale whj wóló duraalu, 'Doa whj-ó, naao

epaae 5,000 melaletei, kutó dité fóló, tómó beleróló saletei me 5,000 i ape,’ yalepó.

²¹ Ti fo depa, ama doasiné ąpaae duraalu, ‘Yalo kutó diratere whj wisinaale-ó, naao fosó fosóre alané yalo yapaae yae yale ala naao wisiyóló ereteiné, mepaae qla olakélé fea naaotóró teteróló kaae tawaasepólópa, yakélé naao doasitamo hékese dere ala tuamó betaalopa ape,’ yalepó.

²² Atétepá, kale 2,000 moni melale whj wóló duraalu, ‘Doa whj-ó, naao epaae 2,000 melaletei, kutó dité fóló, tómó beleróló 2,000 me saletei i ape,’ yalepó.

²³ Ti fo depa, ama doasiné ąpaae duraalu, ‘Yalo kutó diratere whj wisinaale-ó, naao fosó fosóre alané yalo yapaae yae yale ala naao mo wisiyóló ereteiné mepaae qla olakélé fea naaotóró teteróló kaae tawaasepólópa, yakélé naao doasitamo hékese dere ala tuamó betaalopa ape,’ yalepó.

²⁴ Téró, kale 1,000 moni melale whjkélé wóló du-raalu, ‘Doa whj-ó, naao dere alata, yalo tuérapó. Yata mo deteraai whj bituraalu, qla wae bilitere alakélé, qla wae ke terepetere alakélé dumitei, hale hoko tikimókélé naao qla wisi sua dapó.

²⁵ Atérené ę wituraalu, naao epaae melale moni yalo hae dukjyóló hyó mulaletei, i tarapa sae,’ yalepó.

²⁶ Ti fo depa, ama doasiné ąpaae duraalu, ‘Yata, kutókélé diyaalo mo dekané sini, kutó diratere whj dowi ai ape. Ti yalo naasené qla wae bilini yóo, qla kekélé terepeni yóo, dere tikimótei qla sua dapó fota, naaotei ai yale ape.

²⁷ Atétere ala naao tuérutei, yalo yapaae melale moni tómó beleróló sónpóló, moni kaae tare whjrapetamo muléliyólópó. Até uásoró ti ę fesaae wouraalu, yalo melale moni tómó mepaae beleróló suapó,’ yalepó.

²⁸ Térápá, ama ai tare 1,000 moni tokó sóró kale 10,000 moni tare whjrapetamo melae.

²⁹ Ti noatepae, mepaae whj dené me qla tapa, ti Talené tómó beleróló móituraalu, ai whjné mo dekéró tawaalopó. Mepaae whjné mo sawa tapa, ti ai sawa tareteikélé ama fasó saalo ai ape.

³⁰ Téró, ai kale deka kutó diratere whj mo dilikire tikipaae taae deratepa aimó kaketu bituraalu, amatei yale alamópóló doasi wole du betaalopó,’ yalepó.

Sipsip-ró meme huputamopaae dó faróló dere fo

³¹ “Kale Whjné Naalema ą waaire sukamó, ama mo kae ere dę wisinaale-tamo wouraalu, ama ensel-rapekélé, mo fea betamó waalopó. Atéró wóló, ama teteróló kaae tare doasi topo whj betere tikimó bituraalu, ó hepen bemó mo ama kae ere au wisitamo bitu, taleyaalo ai ape.”

³² Atéró

bituraalu, i hae kwiamó betó mole so whj mo fea q̄ betere tikipaae tourale wóló betepa, kale *sipsip* hupuró *meme* huputamo kaae tare whjné taleyóló, *sipsip* hupurape kaepaae daaloo, *meme* hupu kaepaae daaloo, du dere kaae, so whjkélé atéró taleyaalo ai ape. ³³ Atéró taleyóló, kale *sipsip* hupu ti ama turu naaseró beteróo, *meme* hupurape ti ama fē naaseró beteróo, yaalopó.

³⁴ Téró, kale doasi topo whjné kale turu naaseró betere so whjpaae etei fo yaalopó. 'Yalo Ayané wisiró betepa hajné sukutu betere so whj-ó, Kótóné t̄teróló kaae tare aqmó mole ala take saró haetamo aleyaaipatei, diqmó melaai dapóló, taleróló muló betere q̄la saai ape. ³⁵⁻³⁶ Ti noatepae, ę wotené sinóló mupa, q̄la meloo, ę wēi nokoletepa, wēi nōpóló meloo, ę uké whj kaae betepa, diaaq bepaae wisiyóló dapesoo yalepó. Ę bukaaire kutikélé meipa, diaaq meloo, ę kisiné sukóló mupa, diaaq mo hotowayóló kaae tawoo, ę *dipula* betepa, wisi kisipa muópóló dijané ę kēle wua yoo yalepó.'

³⁷ Tétepa, kale mo donoi ala du betere so whjné ąpaae i fo yaalopó. 'Tale-ó, ya wotené sinóló mupa, ó wēi nokole du betepa, djané yamó metéli melaleé? ³⁸ Tale-ó, ya uké whj kaae betepa, djané dape sóo, ya bukaaire kuti meipa kuti meloo, yalepó

dere-a, djané yamó metéli melaleé? ³⁹⁻⁴⁰ Ya kisiné sinóló mupa, ó *dipula* betepa kisipa tiki feléyópóló, djané ya metéli kēle waleé?' depa, kale topo whjné i fo tokó melaalopó. 'Yalo diapaae mo i dere ape. Diaaq mepaae wisi ala i doasi doi mole yalo norapepaae eróturaalu, mo belei sokótei betere so whjpaaekélé erélipa, ti ępaaetóró eró beterapó,' yaalopó.

⁴¹ Téró kale fē naaseró betere so whjpaae i fo yaalopó. 'Talené só deró betere so whjrape-ó, diaq ę betere tiki taaróló mo sukókélé feni, hqale dó tare sipaae bitj fae. Ai sita, mo dowi Satan-ró ama kutó dirópóló doteyale keperapetamo dópóló, tukóló muló betere sipó. ⁴²⁻⁴³ Ti noa betené meipó. Ę wote betepa, me q̄lakókélé meni yoo, wēi nokole depa wēikélé meni yoo, uké whj kaae betepa, diaaq dape sini yoo, bukaaire kuti meitepa kutikó meni yoo, ę hepo daróló betepa, ó *dipula* betepa wisiyóló tao sini yoo yalepó,' yaalopó.

⁴⁴ Ti fo depa, atimané ąpaae etei fo yaalopó. 'Ya wotené sinóló betepa, ó ya wēi nokole depa, ó uké whj kaae betepa, ó bukaaire kuti meitepa, ó ya kisiné sukóló mupa, ó ya *dipula* betepa, djané ya wisiyóló tao sinipó dere-a, metéli tao sinipóló de?' yaalopó.

⁴⁵ Ti fo depa, ama atimapaae i fo yaalopó. Yálo diapaae mo i dere ape. Diaaq mepaae wisi alakó i doi mole whírapepaae erénituraalu, i betó mole belei sókóteipaaekélé erénipa, ti ɻpaæetei erénipó, yaalopó.

⁴⁶ Ai ala du betale so whíta kemekélé ini, mo ti sótóró tawaaire dupu saalopó. Téyaalotei, mo donoi ala du betale so whíta, ti mo titóró betó tawaaire bete saalo ai ape,” yalepó.

26

Yesu daairaalu fo dokale ala

(Mak 14:1-2, Luk 22:1-2, Jon 11:45-53)

¹⁻² Atéró, Yesuné ai forape yóló kemetepa, ama yó matere whírapepaae duraalu, “Kale boseneyóló fele be dêmó qla deyóló naaire be dë sókó waai be dë tamo betä hâle moletei diaaq ai kisipare ape. Ai be dêmó kale Whíjné Naalema mepaae whírapené filipaa ni tómó oleróló dôpóló, atimané naase tuqmó mulaalo ai ape,” yalepó.

³⁻⁴ Téró, kale so whímó Talepaae momaratere topo whírapero mepaae whí disirapetamo, momaratere doasi topo whí Kaiapas-né be wisinaalepaae tourâle walepó. Atima atéró wóló touró bitu, Yesu ą tawóló daai kikiti fo dokalepó. ⁵ Atima atéró fo dokóló mulótú duraalu, “I alata, kale qla detere suksamó

yaalomeipó. Ti noatepae, so whí feané keletómó ai ala depa doasi foya yaqsóró, me be dêmó yaalopó,” yalepó.

Betä soné Yesuné topomó felé kela wale wel wéi suniyale fo

(Mak 14:3-9, Jon 12:1-8)

⁶ Téró etéyalepó. Yesu ą Betani be huluapaae fóló, kale dowi humu fuluné tiki dopa ama wisirale whí Saimonné bemó qla nuku betalepó.

⁷ Atéró beteremó, so betané doasi moniné duputere felé kela wale wel wéi alabasta kane fakené aleale wutimó belepa tawóló walepó. Téró, kale soné ai wel wéi wisinaale wuti faayóló Yesu ą tiróló firu qla nuku betepa, ama topomó suniyalepó.

⁸ Atétere ala, ama yó matere whírapené kolóló, dei kisipa muóló duraalu, “Ai wel wéi wisinaale-a, hóko noatepa besekéróló suniyaleé? ⁹ I felé kela wale wel wéi wisinaale, mepaae whítamó dotonóló doasi moni sóró, hâle yoleale yóló betó mole so whímó móluqşóró mo wisiuüpó,” yalepó.

¹⁰ Atimasisi atéró du betere fo Yesuné tuéyóló, atimapaae duraalu, “Ai soné ama ɻpaæe mo kokoi ala wisinaale eralepa, diaaq ama kisipa tiki dorakesé. ¹¹ Kale hâle yoleale yóló betó mole so whíta, ti betere dokø diqtamo betó tawaalotei, ɻta diqtamo betó tawaalomei ai ape. ¹² Ai soné kale felé kela

wale wel wéi yálo tikimó suniyaleteita hágé meipó. É sukutepa douratere suksamó felé kélao wópoló ai dilale ape. ¹³ Yálo diapaae mo i dere ape. I hae kwiamó betó mole so whírapaae kale mió i wosetere kisi fo wisi yó maté kuturaalu, i soné ama i yale alakélé yó melaalo ai ape. Téturaalu, i kale soné i ala yalepóló kisipatóró hágé yó tawaalopó,” yalepó.

Judas-né Yesu eleké deale fo

(Mak 14:10-11, Luk 22:3-6)

¹⁴⁻¹⁵ Téró, kale yó matepa wosetere ¹² whírapékó betä Iskariot be whíkó Judas so whímó Talepaae momaratere topo whírapa beterepaae fóló woseturaalu, “Yálo i seké diaaq naase tuapaae mulatepa, diaaq émó noa qlakó melaaloé?” yalepó. Ai fo depa, atimané ³⁰ silpa moni dosayóló ámō melalepó. ¹⁶ Ai suksamó kaae sóró, Judas-né Yesu á mepaae whíné naase tuámó mulaaire tū kikitu betalepó.

Yesuró ama yó matere whírapetamo qla nale ala

(Mak 14:12-21, Luk 22:7-14, 22:21-23, Jon 13:21-30)

¹⁷ Téró, yist buni fopei bred o deóló nukuatere be dé kaae suraalu i ala yalepó. Yesuné ama yó matere whírapa á beterepaae wóló woseturaalu, “Kale boseneyóló fele be démó deyóló naaire qlaa, mé bemó dáné taleróló mularoé?” yalepó.

¹⁸ Ti fo depa, ama atimapaae duraalu, “Dią u doasi be huluapaae fóló, ai bemó me whíkótamo betepa, ápaae i fo yae. ‘Kale yó matere whíné duraalu, “Ápaae me ala eraai tukóló mulale be dé felekemó sókó waai depa, kale bosenóló fele be démó, yálo yó matere whírapetamo naao bemó qla deyóló naai dapó,”’ ene fae,” yalepó. ¹⁹ Atétepa, ama yó matere whírapé fóló, Yesuné atimapaae yae yale alatóróti yóló, kale boseneyóló fele be démó deyóló naaire olarape taleróló mulalepó.

²⁰ Atéróló, be dikiteretamo Yesu á ama yó matepa wosetere ¹² whírapetamo qla nukuatere ni fake tómó tiróló firu qla nuku beterepó. ²¹ Atéró qla nuku bitu, ama atimapaae duraalu, “Yálo diapaae mo i dere ape. Diákó betä whíné é mepaae whíné dópoló eleké deyaalo ai ape,” yalepó.

²² Ai fo depa, atima kisipa tiki fomaake yóló, dekené suku duraalu, “Tale-ó, ai ala dáné mo yaalopóló de?” yóló, atima feané betä kaae fotóró deté felepó.

²³ Ti fo depa, Yesuné atimapaae duraalu, “Aita etamo betamó qla nuku betere whínétei mepaae whíné é dópoló eleké deyaalo ai ape. ²⁴ Ti noatepae, whíné Naalemata, kale asémó yóló muló betere fo motóróti dokonóturaalu sinaalopó. Téyalotei, Whíné Naalema mepaae whíné dópoló eleké

deyaaire whị ya betą doasi kwia saaireteimó mo wió yae. Ai whị ą hamané dewuāmeisóró, ti mo wi- siuāpó,” yalepó.

²⁵ Tétepa, ą dópóló eleké deyaaire whị Judas-né duraalu, “Yó matere whị-ó, ai ala yalo yaalopóló de?” depa, Yesuné ąpaae duraalu, “Épó mo naaotóróti yaalo ai ape,” yalepó.

²⁶ Atima atéró ola nuku bituraalu, Yesuné *bred* o buła tao sóró Tale Kótópaae mo kée yóló, terekée daalu yóló ama yó matere whịrape ąlirótú duraalu, “Ita, yalo tikipa dią feané sóró nae,” yalepó.

²⁷ Téró, kale dere kaae węi belere wuti tao sóró Kótópaae mo kée yóló, atima melóló duraalu, “Dią feané i węi nae. ²⁸ Ti i węita, so whị mo feané yale dowi ala kwia aluraai, Kótóné dią tao saalopóló tukóló muló betere fo diriróturaalu, sókó farale yalo sameapa dią feané nae. ²⁹ Yalo diapaae mo i dere ape. I nokole képi du węi momó kae néni hale bitiré fóló, yalo Ayané teteróló kaae tare aomó dą fea betamó bitu, kisi *wain* węi naalopó. Ai be dę sókó waai teópa, ai węi me kaae néni hale bitiré faalopó,” yalepó.

³⁰ Atéró, atima wole fo betą yóló, *Olip* du sorokó mole tikipaae felepó.

Pitané Yesu q tuénipóló

yale fo

(*Mak 14:27-31, Luk 22:31-34, Jon 13:36-38*)

³¹ Téró, Yesuné atimapaae duraalu, “Mo mió i dikitamotóró atimané ępaae eratere ala kilituraalu, dią fea ę taaróló botokó faalopó. Ti noatepae, até yaaire alata, asémó i yóló muló betere fo mo dokonóturaalu yaalo ai ape.

‘Kale *sipsip* hupurape kaae tare whị yalo dupa, *sipsip* hupurape dapo dapo yó faalopó,’ erapó.

³² Téyaalotei, ę momó kepaayóló u Kaleli haepaae ępi folosóró fimó dią nalo waalopó,” yalepó.

³³ Ai fo depa, Pitané ąpaae duraalu, “Yapaaetamo mené noa kaae ala eratepa, ti mepaae whịrape atima ya taaróló fupa, yalo betą ya mo taaróló faalomeipó,” yalepó.

³⁴ Ti fo depa, Yesuné ąpaae tokó mótu duraalu, “Yalo yapaae mo i dere ape. Mo mió i dikitamotóró wą *kakaruk* bané hale yaaipatei, naao ę tuénipó fo sore félimó yaalopó,” yalepó.

³⁵ Ai fo yalemó, Pitané ąpaae duraalu, “Ę yatamo betamó sukutepa ti mo wisirapó. Yalo ya tuénipó fo mo yókélé yaalomeipó,” depa, mepaae ama yó matere whịrapenékélé ama dere fo kaaetóró yalepó.

Kelaalo kokqi tiki Ketse-manimó yale ala

(Mak 14:32-42, Luk 22:39-46)

³⁶ Téró, Yesu ą ama yó matere whjirape fea kelaalo kokqi tiki Ketsemanipaae fóló, ama atimapaae duraalu, “Ę upaae momane fulapa dią imó betaе,” yalepó.

³⁷ Atima atéró beteróló, Pita kale Sebediné naalema tamo atima fu bitu, ama hosaa tuqmó mo doasi dekéné sukultere ala kaae sóró, sekéi kisipa muté felepó. ³⁸ Atéró ama atimapaae duraalu, “Yalo hosaa tuqmó dekéné sukuluraalu, ę felekemó sukaai depa upaae momane fulapa, dią imó ę kaae tawóló bitu noke fini, etamo momatu betaе,” yalepó.

³⁹ Téró ama yó matere whjirape aimó betó mupa taaróló, ą sawa tupaae fóló, haemó deraapisa fóló fió mulu momatu duraalu, “Yalo Aya-ó, i sekéi ala ępaae waqsóró seséyaaire tı̄ mupa, ti naao sesé yae. Tépatei yalo kisipa mole ala eréni, naao kisipa mole ala betę erópóló yae,” yalepó.

⁴⁰ Téró, ą ama yó matere whjirape beterepaae momó fesaae wóló kelalemó, atima fea noke foposaa yó molepó. Atépa, ama Pitapaae duraalu, “Sukakele betamó ę kaae taruraalu, momatu bitinié? ⁴¹ Dią me dowi ala yópóló sú sere alané só deraqsóró, hotowayóló kaae taru, momatere ala yó tawae. Kepe betenéta wisi ala eraai

mo doasi keteké bupatei, tó tiki fotokó bunipó,” yalepó.

⁴² Kale yale kaae, ą momó fesaae fóló momatu duraalu, “Yalo Aya-ó, ępaae i eraaire sekéi ala waqsóró seséyaaire tı̄ mupa, ti seséyae. Seséyaaire tı̄ munipa, ti naao kisipa mole alatóró ępaae erópóló yae,” yalepó.

⁴³ Atéró, ą momó fesaae wouraalu kelalemó, atima fea kale dere kaae, noke foposaa yó molepó. ⁴⁴ Atima atéró foposaapa taaróló, ą momó sore dakoróló fesaae fóló momaturaalu, kale yale moma kaaetóróti momó yalepó.

⁴⁵ Téró, ą momayóló fesaae wóló, ama yó matere whjirapepaae duraalu, “Dią sá nóló bitu noke foposaa yó mole-a, mió dą hale bettaaire be dę dekéró mupa de? Kale Whjné Naalema dowi ala dere whjrapené dópóló eleké ai deyale ape. ⁴⁶ Ę dópóló eleké deyale whj ai walapa, dią turukó horóló dą faalopa fiépe,” yalepó.

Yesu ą tawale fo

(Mak 14:43-50, Luk 22:47-53, Jon 18:3-12)

⁴⁷ Yesuné ai fo du betepatei, ama yó matepa wosetere 12 whjirapekó Judas sókó walepó. Åta, kale momatere be teteróló kaae tare whjiraperó so whj teteróló kaae tare whj disirapetamoné dotonale whjrapetamo walepó. Atima atéró wouraalu, nópuluró bóe dele sepaketamo tao

diliki yóló walepó. ⁴⁸ Téró, Yesu mepaae whjné dójpóló eleké deyale whjné ątamo wale whjrapetamo fo dokóló duraalu, “Yalotamo kóló tukó nukupa, ti ątóró hjtipa, tawae,” ipakalepó. ⁴⁹ Atéró, kale Judas ą folosóró Yesu daalepaae sókowóló duraalu, “Yó matere whj, koleó,” yóló, apuóló kóló tukó nalepó.

⁵⁰ Ti fo depa, Yesuné ąpaae duraalu, “No-ó, naao yaaираalu, wale ala téti yae,” yalepó. Tétepa, kale whjrape atima hapale sókó woutóró Yesu botokó sóró tawalepó. ⁵¹ Atétepa, Yesuné ama fulumu whjrapekó whj betané bóe dele sepake sókó sóró, so whjmó Talepaae momaratere doasi topo whjné kutó diratere whjné woséli sääe deralepó.

⁵² Tétepa, Yesuné ąpaae duraalu, “Naao ai sepake bulatere be dolomó momó bulae. Ti noatepae, mepaae whj denétamo sepakené whj dupa, ti ai sepakenétei ą mo ti dóló sukunaalo ai ape. ⁵³ Naao kisipané-a, yalo Ayapaae 72,000 enselrapené ę tao sene wópóló dotonae depa, ama doton-aalomeipóló de? ⁵⁴ Yalotamo ai ala depa, ti kale asemó yaalopóló muló betere fo netéró dokonaaloé?” yalepó.

⁵⁵ Atéyale sukmó, Yesuné ai so whjpaae duraalu, “Diaaq kisipané ęta, Gavman whjrapetamo bóe dóló atimané teteróló kaae tare ala fasó saai, whjrape fea

ałisóró fole whj beteparaalu, ę tawóló daai sepakeraperó nöpulurapetamo tao diliki yóló wou de? Betere dokó fea dijané momatere be tipiné bopéró daaló betere tikimó ę fo yó mótu betepa, diaaq ę tanipó. ⁵⁶ Ténitei ai yale alarape feata, ti Kótóné ama kóló whjrapené asemó yóló muló betere fo motóró dokonóturaalu dapó,” yalepó. Atétepa, ama yó matere whjrapené ą taaróló, atima fea botokó felepó.

*Juda fakené Yesu só deraai
fo tokótamo yale fo*
(Mak 14:53-65, Luk 22:54-
55, 22:63-71, Jon 18:13-14,
18:19-24)

⁵⁷ Atétepa, mo so whjmó Talepaae momaratere doasi topo whj Kaiapas-né bemó touróló betó mupa, Yesu tawale whjrapené ą dapesó felepó. Aimó kale Moses-né asere fo yó matere whjrapero so whj teteróló kaae tare whj disirapetamo touróló betó molepó. ⁵⁸ Téyaletei, Pita ą Yesu fi tikimó nalo taaeta deté furaalu, so whjmó Talepaae momaratere doasi topo whjné be bopéró betere tipi tuapaae doropóló, aimó betó mole diki tare whjrapetamo bituraalu, Yesupaae noa alakó eratéró kelaai, kaae tawóló beterepó.

⁵⁹ Atéró, so whjmó Talepaae momaratere whjrapero fo tokótamo yóló taleratere whjrapetamoné

kapala so whj dilikóló Yesu sukópóló, só deróló daaire bete kikitu betalepó.

⁶⁰⁻⁶¹ Atéró, atimané ą só de-raai dapóló kapala fo yaletei, ai foné ą só deraaire sunipa, nalo whj tamo wóló duraalu, “Ai sekénéta, ‘Kótóné ai momatere be fisikóló sore be démó ama momó t̄yaalopó,’ depa d̄amoné wosalepó,” yalepó.

⁶² Tétepa, mo so whjmó Talepaae momaratere doasi topo whj turukó holóló Yesupaae duraalu, “Ai whjrapené ya só deratere fo dapa, naao atimapaae fo mekó tokó menitere-a, noatepa de?” yalepó. ⁶³ Téyaletei, Yesu fo tekeni hale daalepó. Atépa, kale momatere be kaae tare topo whjné ąpaae duraalu, “Mo titóró betó tare Kótóné keletómó yało yapaae mo dirii fo i dere ape. Yata mo so whj fea teteróló kaae tanópóló, sóró beteró betere whj Kótóné Naalema Kerisopata, ti mió d̄apaaetóró yó ąlæe,” depa Yesuné duraalu, “Épó. Naao mo dono ai dere ape.

⁶⁴ Téretei, yało dią feapaae i dere ape. Take nalo waaire be démó, kale Whjné Naalema mo doasi fotokó bole Kótóné turu naasemó betepa koloo, ó hepen be taaróló sako dolomó sókó wapa koloo, yaalo ai ape,” yalepó.

⁶⁵ Ai fo depa, so whjmó Talepaae momaratere doasi topo whjné ama deró betere

kuti bisayóló duraalu, “Kótó faleyóló doka doka ai du betere ape. Ti ama h̄asókó fole ala depa kelalepó yaaire meipapakó kek̄aloé? Ti Kótó faleyóló doka doka dere fota, amatei depa dią feané ai wosale ape. ⁶⁶ Térapa, diaq noa kisipa mute?” depa, atimané duraalu, “A sinaaitere fo amatei ai dapa sinópóló yae,” yalepó.

⁶⁷⁻⁶⁸ Téró, atimané ama kele dolomó fesaa apuróló, naase duné dóo, mepaae whjné ą okolope deké sóo yóló duraalu, “Kótóné so whj teteróló kaae tare whj Keriso-ó, ya Kótóné ama kqoló whjpata, ti ya dale whj d̄apaae yó ąlæe,” yalepó.

Pitané Yesu ą tuénipó yale fo

(Mak 14:66-72, Luk 22:56-62, Jon 18:15-18, 18:25-27)

⁶⁹ Atéró Pita, ai be bopéró daaló betere tipi bolaad dolomó betepa, kale kutó diratere so seimale betq ą beterepaae wóló duraalu, “Yakéle u Kaleli whjkó Yesutamo betamó kwçale whj ai ape,” yalepó.

⁷⁰ Ti fo depa, so whj feané keletómó Pitané kale so seimalepaae duraalu, “Naao ai dere fota, noa fo yóló déró ę kisipanipó,” yalepó.

⁷¹ Atéró, kale whj ą ai be bolaare dopóku t̄u serekepaae sókó durupupa, me so seimalené ą kolóló ai betó mole so whj feapaae duraalu, “I whj ąkélé, Nasaret whjkó Yesutamo

betämó kutu betale whj ai ape," yalepó.

⁷² Ti fo depa, Pitané kale dere fo kaae Talené keletómó dirii malo yóló duraalu, "Naaø ai bopetere whjta ę tuénipó," yalepó.

⁷³ Atéró sawa betale kjlipaae, aimó daae mole mepaae whjirape Pita beterepaae wóló duraalu, "Yata atimatamo kutu betale whj mo h̄iti ai ape. Ti noatepae, naao dere fo nakomené ya mo h̄itipóló h̄akeamó yó matapó," yalepó.

⁷⁴ Ai fo depa Pitané duraalu, "Yało diapaae mo i dere ape. Ai whj ę mo tuénipó. Yało kapala fo depata, ti Talené ę mo doasi kwia melópolópó," yalepó. Ai fo deretamotóró w̄a kakaruk bané hale yalepó.

⁷⁵ Tétepa, Pitané Yesuné ąpaae kale *kakaruk* bané hale yaaipatei, naao ę tuénipó fo sore félimó yaalopó yale fo kisipa muni walepó. Atétepa, Pita ą belapaae sókó doropóló bituraalu, mo doasi dekéné sini wole du betalepó.

27

*Judas képi w̄ei nale fo
(Mak 15:1, Luk 23:1-2, Jon
18:28-32)*

¹ Atéró, so whjmó Talepaae momaratere topo whjrapéró so whj teteróló kaae tare whj disirapetamo, mo h̄ikatitei Yesu sukópoló

daairaalu, fo taleyóló mulalepó. ² Atimané ą halika tikané naase tamo dokóló, kale doasi *Gavman* topo whj Pailat beterepaae dapesó fóló, ama naase tuámó mulalepó.

³⁻⁴ Atéró, Yesu mepaae whjné dópóló eleké deale whj Judas-né Yesutamo fo tokótamo yóló só deratere ala kolóló, amatei yale alamó dapóló, mo dowi fomaake kisipa mualepó. Atéró duraalu, mo so whjmó Talepaae momaratere whjrapéró so whj teteróló kaae tare whj disirapetamoné ą melale 30 *silpa kapa moni* u kale whjrapaae momó melaai felepó. Atéró atimapaae duraalu, "Me h̄asókó fele alakélé inipatei, ą dópóló yało h̄aletei eleké deale alané ę doasi dowi ala yalepó," yalepó. Ai fo depa, atimané ąpaae duraalu, "Dapaae noa yaró de? Ai alata, naaotei ai yale ape," yalepó.

⁵ Atétepa, Judas-né ama sale *moni* ai kale momaratere bepaae fesekée faróló, amatei ą képi w̄ei nalepó.

⁶ Atétepa, so whjmó Talepaae momaratere topo whjrapené kale whjné teraae farale *moni* sóró taru duraalu, "I *monita*, whj daai dupuyaleteipa, Kótópaae matere *monitamo* touraqse yóló fo mulapó," yalepó.

⁷ Téró, atima fo taleyóló duraalu, i *monita* mepaae wale whjrapé sukutepa douraire tiki, kale doka haené wuti aletua dere whjrapené hae

dupu yaai dapóló mulalepó.
 8 Ai hae tikita, whj dójpóló eleké deyalemó, melale *moniné* dupuyaleteiné ai haené doi whjné samea sókó fele haepó, miókélé häle du beterapó. 9-10 Atéyale ala Kótóné kóló whj Jeremaia-paae yó matepa, ama aséyóló muló betere fo motóróti dokonóturaalu yalepó.

“Talené əpaae i ala yae yóló muló betere fo sya furaalu, Israel so whj atimané ą dupu yóló melale 30 *silpa moniné* doka haené wuti aletu betere whjrapené hae tiki atimanétei dupu yópóló yae,” fo erapó.

Doasi topo whj Pailat-né Yesutamo fo tokótamo yale fo (Mak 15:2-5, Luk 23:3-5, Jon 18:33-38)

11 Ai ala häle du betepa, atimané Yesukélé doasi *Gavman* whjné sóró beteró betere topo whj Pailat-né keletómó daapa, əpaae woseturaalu, “Yá Juda so whj teteróló kaae tare doasi topo whjé?” depa, Yesuné əpaae duraalu, “Naaotóró mo dono ai dere ape,” yalepó.

12 Ai fo depa, so whjmó Talepaae momaratere topo whjrapéró so whj teteróló kaae tare whj disirapeta-moné kae kae só deratere fo əpaae depatei, ama me fo tokó menipó. 13 Tétepa Pailat-né əpaae duraalu, “Atima kae kae forapené yá só derótú betepatei, yá fo tekeni dere-a noatepa de?” yalepó. 14 Ai fo depatei,

Yesuné kale Pailat-né dere fo mo sawa tokó matere alakélé inipó. Ai ala kale doasi *Gavman* topo whjné kilituraalu, i whjta atimané dere fo tokó matere alakélé mo dumipóló sira yalepó.

15 Téró, *Gavman* doasi topo whjné ba fo dokó fea atimané dua dere ala sya furaalu, qla detere su kamó so whj touróló, atimané kisipa mole *dipula* beteró betere whjkó betq häle fópóló doteyae depa, ti ai whjtóró dotonótua dapó. 16 Atéyale su kamó, dowi ala du betere doi mole whj Barabas *dipula* beteró beterepó. 17 So whj fea atéró wóló touró betepa, Pailat-né atimapaae woseturaalu, “Diaaq kisipané-a, mé whj *dipula* sokóló häle fópóló kisipa mute? Barabas doteyarópé, so whj feané Kerisopó du betere whj Yesu doteyaró de?” yalepó.

18 Ti noatepa meipó. Kale Juda so whj teteróló kaae tare whjrapené so whj feané Yesuné doi hale sóró horóló, dukirateremó atima dowi kisipa muturaalu, atimané ą daai kale Pailat-né ą beterepaae dapesó weirapóló kisipa mualepó.

19 Atéró, kale Pailat ą so whjtamo fo tokótamo yaai bituatere tikimó betepa, ama somané fo yó fótú duraalu, “Yalo mió mo dowi noke yaleteiné ę doasi seké yalepa, ai dowi ala mo betákélé munire whjpaae me ala momókó eraçse,” yalepó.

20 Téyaletei, so whjmó Talepaae momaratere topo whjraperó whj disirapetamoné so whjpaae duraalu, “Barabas ipaae wópóló dotonóturaalu, Yesu sinópóló oleróló dae yae,” yóló, so whj feapaae sesemeratere fo du betalepó.

21 Tétepa, kale Gavman whjné sóró beteró betere doasi topo whjné woseturaalu, “I whj tamokó mé whj diq beterepaae wópóló sokóló dotonaróé?” depa, atimané duraalu, “Barabas wópóló dotonae!” yalepó.

22 Tétepa, kale Pailat-né so whjpaae woseturaalu, “So whj feané Kerisopó du betere whj Yesu neyaroé?” yóló wosetepa, aimó daae mole so whj feané duraalu, “Ata, filipaa ni tómó olorae!” yalepó.

23 Ai fo depa, Pailat-né atimapaae duraalu, “Ai whjta me dowi alakélé inipatei, hale noatepa daró de?” depa, atimané fo mo ti fakeyóló duraalu, “A filipaare ni tómó olorae!” yalepó.

24 Tétepa, ai yó mole so whj atimané kisipa mutere ala eraqsóró, Pailat-né seséyalemókélé mo suni, so whjné doasi foya yaaitere ala kolóló, so whj feané keletómó wéiné ama naase fukutu duraalu, “I whj delemó Kótóné matere kwiata, yalo saalomeitei, diaaqtóró saalopó. Atéró sókó fatere samea yalo

naasemó yaqsóró, i fokotapa kelere?” yalepó.

25 Ai fo depa, so whj feané duraalu, “Ai whj dele kwiata, Kótóné dáró dáné naale senaletamopaae melópólópó,” yalepó.

26 Téró, so whj atimané Pailat-paae dtonae yale whj Barabas hale fópóló dtonóturaalu, mepaae diki tare whjrapené Yesu fokosói alapi yóló, nalo filipaa ni tómó oleróló daai dapesó fae yóló melalepó.

Diki tare whjrapené Yesu faleyale fo

(Mak 15:16-20, Jon 19:2-3)

27 Atéró, kale Gavman whjné sóró beteró betere topo whjné ama diki tare whjrape betere tiki wisinaale Pretorium-paae Yesu duwóló sóró felepó. Téyalemó, diki tare whjrape feané à boperóló daane walepó. 28-29 Téró, atimané ama deró betere kuti sokóló betà sonaai kuti deralepó. Atéró, mu daai képinétei doasi topo whjné deratere topo taopóló bopeyóló, ama topomó deralepó. Téró, atimané betà dotó tiki ama turu naasemó taróló, à daalemó bukutiri tçane doropóló duraalu, “Juda so whjné topo whj-ó!” yóló faleyóló doka doka du betalepó. 30 Atéró atimané à fesàa apuróló, kale dotó tiki momó fasó sóró, ama topomó momó du momó du betalepó. 31 Atéró, atimané à doka doka du beteró, sonaai kuti sókó sóró

ama kuti momó deralepó. Téró, a filipaa ni tómó oloraai dapesó felepó.

Yesu filipaa ni tómó sukqle fo

(Mak 15:21-32, Luk 23:26-43, Jon 19:17-27)

³² Atéró dapesó fu beteremó, Sairin be huluá whjó Saimon a tumó hokolaa depa, a fasóló ai filipaa ni ąpaae naaomo beleyae! yóló sęyalepó.

³³ Atéró, atima betä hae doi Kolkotamó sókó walepó. Ai fo feteyóló whjné topo diri mole tikipó. ³⁴ Aimó atimané Yesumó betä hakesçai wéiró mo wain wéitamo hosekéróló tepeyaletei melalemó néni hóyalepó. ³⁵ Atéró atimané a filipaa ni tómó oleróló, klılipaae ama kuti saairaalu atimané ni kukwia teraae horóló mé whjné ni kukwia mo donotóró muni dorowapa, ti ai whjnétoró sua yalepó. ³⁶ Atéró, a teó sukutu betepa, kale diki tare whjrape atima kaae tawóló betó molepó. ³⁷ A oleró betere ni topomó i betené dalepóló asęyóló oleralepó. Ai asęyóló olerale fo i ape.

JUDA SO WHJ TĘTERÓLÓ KAAE
TARE TOPO WHJ YESU I APE

³⁸ Kale olémi nuku betale whj tamokélé ątamo betámó, me whj ama turu naase déró nimó oleróo, me whj fę naase déró me nimó oleróo yalepó. ³⁹⁻⁴⁰ Mepaae ai tumó fua wuatere so whj atimané folópu kelepéyóló faleyóló doka doka duraalu,

“Yata kale momatere be fisikóló, sore be démó momó tęyaalopó du betale whjpa, naaotei ya tao sae. Yatamo Kótóné Naalemapata, ti ai filipaa ni taaróló dere ape,” du betalepó.

⁴¹ Atéró kale dere kaae, mo so whjmó Talepaae momaratere topo whjrapenékélé, Mosesné asëre fo yó matere whjrapenékélé, mepaae whj disirapenékélé, faleyóló doka doka duraalu, ⁴² “Mepaae whjrape sukaqsóró ama tao sua yaletei, a sinaqsóró amatei tao sinitupó. Ti ąta, Israel fake so whjné doasi topo whj ereteiné filipaa ni taaróló dorowapa, ti dä ąpaae kisipa tiki tiraalopó.” ⁴³ Ama duraalutamo, a Kótóné Naalemapóló kisipa tiki tirateremó, Kótóné a tao saai kisipa mutepa, ti tao sópóló yae,” yalepó. ⁴⁴ Yesutamo kale betámó olerale olémi nuku betale whj tamonékélé u whjrapené dere kaae, a faleyóló doka doka dere forape dekéró du betalepó.

Yesu sukqle ala
(Mak 15:33-41, Luk 23:44-49, Jon 19:28-30)

⁴⁵ Téró suka tuämó 12 kilok sukakelemó kaae sóró fóló, be kuluka derepaae 3-kilok-mó hae kwia mo fea dikiyalepó. ⁴⁶ Atéró be kuluka 3-kilok seretamo, Yesuné doasi fo fakeyóló duraalu, “Eloi, Eloi, lama sabakatani,” ai fo feteyóló,

“Ę teteróló kaae tare Kótóó, Ę teteróló kaae tare Kótóó, ę yalo wotoró beterópóló noatepa taaróló feleé?” yalepó.

⁴⁷ Ti fo depa, mepaae aimó daae mole so whjrapené ama ai dere fo wosóló duraalu, “Ama Elaijapaae ape yóló ai dere ape,” yalepó.

⁴⁸ Tétepa, atimakó whj betä mo hapale sururu yóló fóló, kale wépi kaae qla sóró séli kälaa kaae ere moi wain wéi kale wépi kaae olamó tópuró sóró, kapemó haka sóró Yesu nópóló melaai sóró felepó. ⁴⁹ Téyaletei, mepaae whjrapené duraalu, “Ilaija wóló tao sene walémóló kelaalopa, atéró olerópóló taalae,” yalepó.

⁵⁰ Atéró, Yesuné ama kepe bete sókó furaalu, kale dere kaae doasi fo fake yóló ą sinalepó.

⁵¹ Atéteretamotóró kale momatere be satáleróló oleró betere kuti óté kaae sóró tereketé doropóló, a salepaae sókó de ralepó. Téturaalu, doasi bao yale tikimó kapo rapékélé terekeyóló felepó.

⁵² Atéturaalu, whj dourale tikikélé turukwé fóló, mo take Kótóné ama kae sóró beterale so whj sukutepa douraletei, dou taaróló momó kepaayóló fua yalepó.

⁵³ Yesu atéró kepaayóló fi k̄lipaae, ai kale kepaayale so whjrape mepaae so whjné kolópóló, Kótóné ama kae t̄nó betere Jerusalem be huluapaae yó male felepó.

⁵⁴ Atétepa, kale diki tare whjrapené topo whjró Yesu me ala yaqsóró, kaae tare diki tare whjrapetamoné doasi bao dere alaró mepaae kae kae dere alarapetamo kolóló, atima fea winé sukóló diri furu furu yóló duraalu, “Haió! i whjta, Kótóné Naalematóró mo hijtipó,” yalepó.

⁵⁵ Téró, Yesu ą mepaae qla qla yayatepa tao sóró mótuā yale sorape, Kaleli hae kwia taaróló wóló, Yesupaae eratere ala kelaai mo tumó daae mulu, kese faló beterepó. ⁵⁶ Atima ai sorape kuamó Maktala be hulua sokó Mariakélé, Jems-ró Josis-tamoné hama Mariakélé, Sebediné naalema tamoné hamakélé, atima atéró daae molepó.

Yesu dourale ala
(Mak 15:42-47, Luk 23:50-55, Jon 19:38-42)

⁵⁷ Be mo felekemó dikiyaai deretamo, betä Arimatea be whjkó néli whj Josep walepó. Ai whj akélé Yesuné yó matere whj betalepó.

⁵⁸ Kale sekéné Yesuné tiki saai dapóló, kale topo whj Pailat-paae wosene felemó, Pailat-né ama diki tare whjrapepaae duraalu, “I sekéné Yesuné tiki ama sóró faaipó dapa, sóró fópóló melae,” yalepó. ⁵⁹⁻⁶⁰ Atéró matepa mo d̄ tekée fi linen kuti wisinaalené Yesuné tiki bopeyóló só fóló, mepaae sukałe whj dourénire kane dolomó Yesuné tiki mulalepó. Téró kale dou t̄ kinaai aleyóló mulale kane

fake biliraté fóló kinóló ą felepó. Ti ai kane dolota, kale whj Josep ą sukutepa dourópóló, aleyóló muló betere tikipó. ⁶¹ Atétepa, kale Maktala be hulua sokó Mariaró ama yakoma Mariatamo ai kale whj douró betere tiki kese faróló beterepó.

*Yesuné tiki me ala yaqṣóró
diki tare whjrapené kaae tare
ala*

⁶²⁻⁶³ Atéyale sisópaae dótóró sāa nóló betaairaalu, ola ola taleyóló mulóló, be dētepa i ala yalepó. Kale moma dere be kaae tare topo whjrapero Farisi whjrapetamo Pailat beterepaae fóló duraalu, “Doa whj-ó, ai kale so whj dilikité kutu betale whj ą sukāai bitu be dēsore kemetepe, ą momó kepaayóló betaalopó depa, dāné wosalepó.” ⁶⁴ Atéró ai kale sukāle whjné ama yó matere whjrapené ama tiki qlémi sóró fóló, mo whjpaae ą momó kepaayóló beterapó deté kuturaalu, so whj dilikāalo ai ape. Atéró dilikitere alané ama take folosóró so whj dilikāletei teraae faalopó. Téyaqṣórópa, naao diki tare whjrapené ai kale whj dourale tiki be dēsoremó mo wisiyóló kaae tawópóló yae,” yalepó.

⁶⁵ Ai fo depa, Pailat-né so whj tēteróló kaae tare whjrapepaae duraalu, “Whj douró betere tiki mo wisiyóló kaae tawópóló, mepaae diki tare whjrape

dapesó fóló, etéró kaae tawae yóló yó melae,” yalepó. ⁶⁶ Atétepa atima fóló, kale whj dou mené tukjyalemóló kelaai tū kinale kane fakeró hāle daale kane kwiatamo meke eróló, tuqmó siri mulóló diki tare whjrapepaae kaae tawae yóló sóró daalalepó.

28

*Yesu kepaayóló fele fo
(Mak 16:1-10, Luk 24:1-10,
Jon 20:1-18)*

¹ Téró kale sāa naai tukóló mulale suka kemeyóló *fula* kaae sere be dēmó mo hīkatitei, Maktala be hulua so Mariaró yakoma Mariatamo kale whj dou kelaai felepó.

² Atéró, kale so tamo dou tópaae sókó faai teó fu betepatei, betā *ensel* hepen bemó dorowóló, dou kinó betere kane fake tukwē faróló ą tómó beterepó. Ai kane fake tukwē falateremó, mo doakale bao yalepó.

³ Ama tiki mo epée dē kaae iruraalu, ama deró betere kutikélé mo dē tekée fapa kelalepó.

⁴ Ai dou kaae tawóló betó mole diki tare whjrapené ą kolóló, winé sukóló diri furu furu duraalu, sukóló mole whjrape aqyóló haemó deraapisa fóló molepó.

⁵ Téró kale so tamo sókó wapa, kale *ensel*-né atimaamopaae duraalu, “Diaamo wiyaqse. Diaamota, filipaa nimó dale whj Yesu kēle waletei yālo tuérápó.

⁶ Ti ąta imó muni, ą mulale tiki hälerapa kelaai ape. Ti take ama yale fotóró dokonóló, ą kepaayóló falapó. ⁷ Atérapa, diaamo hapale fóló, ama yó matere whírapaape i fo yae. Ą mo ti sukäletei kepaayóló, dią nalo wópóló ąpi Kaleli haepaae furaalu, ątamo aimó hokolaa yóló kelaalopa, ape yale fo yalo diaamopaae i dere ape,” yalepó.

⁸ Atétepa, kale so tamo wirutei mo hajtamo whí dou taaróló, ama yó matere whírapaape yaai dapóló sururuyóló felepó. ⁹ Atéró fu betepa, Yesu hapale sókó wóló daalu koleó yalepó. Atétepa, atimaamo ą daalepaae fóló, ama hómó apúó taru Tale-ó du betalepó.

¹⁰ Atétu betepa, Yesuné atimaamopaae duraalu, “Wiyaqse! Diaamo fóló, yalo norapepaae diaaq ę u Kaleli haemó kelaasepóló ape yalepó, yaai fae,” yalepó.

Diki tare whírapené i ala kelalepóló yale fo

¹¹ Téró ai kale so tamо fu betepatei, kale mepaae dou kaae tawóló betale diki tare whírapе atima momatere be kaae tare topo whírapе beterepaae fóló, atimané kelaale alarape fea yó melalepó. ¹² Ti fo depa, mo so whíjmó Talepaae momatere topo whírapero mepaae so whí teteróló kaae tare whí disirapetamo betapaae touróló bitu, i ala yaalopóló taleyóló mulalepó. ¹³ Atéró fo deyóló,

kale diki tare whírapе atimané kelale ala mo so whípaae yaqsóró fo mulótú duraalu, “Mené diaپaae noa ala yaleé depa i fo yae, ‘Dą firepaae Yesuné ama yó matere whírapе wóló, ama tiki qlémi sóró falapó yae,’” yóló doasi moniné dupuyalepó. ¹⁴ Atéró duraalu, “Gavman topo whjné i dere fo wosetepa, diałamo doasi fopaae buóló me ala eraqsóró dią seséturaalu, dąnétei ama kisipa tiki feléraalopó,” yalepó. ¹⁵ Téró, kale diki tare whírapе doasi moni sóró furaalu, atimapaae yae yale fotóróti deté kwęyalepó. Atéró dere fo so whí feané wosóló, fakerale fo mió i alimó betó mole Juda so whjnékélé wosóló mo kisiparapó.

*Yesuné ama yó matere whírapaape yale fo
(Mak 16:14-18, Luk 24:36-49, Jon 20:19-23)*

¹⁶ Téró Yesu ą sukäai bitu, ama yó matepa wosetere ¹¹ whírapaape, ątamo Kaleli haemó daale hasi fosómó hokolaa yaalopó, yale fo tuéru atima felepó. ¹⁷ Atéró fóló, aimó atimané ą kolóló, hemée deyóló betó mulu Tale-ó du betalepó. Tétu betaletei, mepaae whírapené Yesu ą h̄iti yale molópóló, kisipa tamо mutu beterepó. ¹⁸⁻¹⁹ Tétepa, Yesu ą atima betere felekepaae fóló duraalu, “Ó hepen bemókélé i haemókélé ere ala fea yalo teteróló kaae tanópóló, Kótóné ę sóró

beteró beterapó. Térapa, dią i hae kwiamó betóló fale so whị beterepaae fóló, atimakélé yálo yó matepa wosetere so whị beterópóló, yó maté kwęyae. Atéturaalu Alima, Naalema, Dęi Kepe Wisi, dąné betą doimó węi tópurótua yae.²⁰ Tétu, yálo diąpaae yae yóló mulale ala fea, atimanékélé wosóló sya fópóló yó mótu betae. Yálo dią taaróló feni, dą fea betämó bitiré fóló, kemene fole alimó sókó faalopóló i yóló mulatere ape,” yalepó.

Mark

*Jon-né Yesu waaire tū
alerale fo*

(*Mat 3:1-12, Luk 3:1-9,
3:15-17, Jon 1:19-28*)

¹ Kótóné Naalema Yesu Kerisoné kisi fo wisi etéró kaae sirapó.

² Mo take Kótóné ama fo eratere kóló whj Aisaiané aseyóló muló betere fo i ape. “Yało fo eräle fae yóló doto-natere whj ya waaire tūmō ḥapi folosóró fópóló, yało dotęyaalo ai ape.

Ai sekénéta, ya waaire tū aleóló donoraalopó.

³ I whj ḥata, so whj kélé bitinire kópu kaae fi tikimó sókó wóló daalu, fo fake yóló i fo yaalo ai ape.

“Tale waaire tū donoróló aleyae,” erapó.

⁴ Atéyale fo dokonóturaalu, betä whj Jon walepó. ḥata so whj kélé bitini kópu kaae fi tikimó sókó wóló duraalu, “Mepaae so whj de atimané yale dowi ala taaróló, tué tiki feteyóló walemó wēi tópuratepa, ti Kótóné diaaq dowi ala kwia tokóló aluraalopó,” du betalepó. ⁵ Atétere fo woseturaalu, Judia hae kwiamó betó mole so whj Jerusalem bemó betó mole so whj amo ḥa beterepaae wóló, atimané yale dowi alarape fea hakeamó yó matepa, Jon-né atima Jordan wēimó

tópurótua yalepó. ⁶ Jon-né ama bukutua yale kutita, ti kale *kamel* hupu níkiné dokóló moletei bukutua yóo, ama tokélé hupu sekaené aleyaleti sua yóo, yalepó. Ama nukua yale ola ti ero nusuró meke wēitamopó.

⁷ Atéró ama atimapaae duraalu, “Eta folosóró wale whj i ape. Nalo yało kılıpaae, ti mo doa fotoko bole seké whj waalo ai ape. Ai seké ḥata e kaae mei, mo doasi seké whj betepa, e a aqmó belekqamale naale kaae beterapó. Téru, ama hó bené képi yało teraayaairetei mo sūnipó. ⁸ Yałota, dią hale wēi maaté tópurótua beteretei, amata dią Dēi Kepe Wisitamo tópuraalo ai ape,” yalepó.

*Yesu wēi tópurale alaró sū
sale alatamo*

(*Mat 3:13-17, Luk 3:21-22*)

⁹ Atéyale sukamó, Yesu a Kaleli hae kwiamó tene Nasaret be taaróló wapa, Jon-né a Jordan wēimó tópuralepó. ¹⁰ Téró, Yesu a wēi tópuróló hae taopaae hutu betepa, Jon-né ó sapaae kese horalemó hepen, be tū kuti tekée fu dere kaae yóló, Dēi Kepe Wisi ba hökösere kaae Yesuné ama tikimó bitj dorowapa kelalepó. ¹¹ Atéró betepa ó sámó fo tekerótua duraalu, “Yała, yało mo yaala sókó fóló, hosaa mole Naalepó. Naao dere ala fea mo wisi alatóró dereteiné e mo doasi hajnē sukutapó,” yalepó.

¹² Téyalemó mo ai fapotóróti, kale Dëi Kepe Wisiné Yesu so whjkélé bitini, kópu kqae fi tikipaae sęyóló falalepó. ¹³ Yesu ą atéró fóló betepa, be dë whj siki tamo kemeyalepó. Atépa, Yesu ą dée nöpóló Satan-né ąpaae kae kae su sere alarape erótú betalepó. A aimó syaae ąlatamo betepa, me ala yaqsóró Kótóné ama ensel-rapse dorowóló, Yesu tao salepó.

*Yesuné ama yó matere whjrape ą sya ape yale fo
(Mat 4:12-22, Luk 5:1-11)*

¹⁴ Jon dipula beterale k̄lipaae, Yesu ą Kaleli hae kwiapaae sókó wóló, Kótóné ama kisi fo wisi so whj feapaae yó mótu betalepó. ¹⁵ Atéró yó mótu duraalu, “Talené eraaire ala ama kqoló whjrapené deté wale fo mió i dokonatere ape. Téturaalu, Kótóné t̄teróló kaae tare alakélé mió sókó wóló i mole ape. Téräpa diaaq du betere dowi ala taaróló, tué tiki feteyóló kale kisi fo wisi wosóló, kisipa tiró beta,” du betalepó.

¹⁶ Atéró, Yesu ą ai Kaleli w̄i fóku seseké hutu bituraalu kelalemó, Saimon-ró noma Andrutamo haleke wané ya su beterepó. Atimaamota, suka fea ya siré kotere whj tamopó. ¹⁷ Atétu betepa, Yesuné atimaamopaae duraalu, “Diaamo ai ya siré koteretei taaróló, ę sya ape. Ti noatepa mei diaamoné ai

ya su dere kaae so whjkélé siré kwęyaasépóló, yalo diaamo sóró bетeraalopa ape,” yalepó. ¹⁸ Ama ai fo deretamotóró atimaamóné kale ya siré kotere haleke wa taaróló, Yesu sya felepó.

¹⁹ Atéró ą sawa fóló, kale dere kaae Sebedi naalema Jems-ró noma Jon-tamo nukumó bituraalu, haleke warape turukó feletei wisi wisiyóló nomotu betepa kelalepó. ²⁰ Atétu betepa, mo ai fapotóróti Yesuné atimaamopaae duraalu, “Diaamo ę sya ape,” yalepó. Tétepa, atimaamóné alima Sebediró ama kutó diratere whjrapetamo nukumó betepatei taaróló, atimaamo Yesu sya felepó.

*Yesuné dowi kepe h̄qkonale fo
(Luk 4:31-37)*

²¹ Atéró, atima fea touyóló Kapeneam bemó sókó fóló, ai bemó kale saa nöpóló tukóló muló betere su kamó atimané fo wosetere be dolopaae fóló, Yesuné fo yó melaai kaae salepó. ²² Téró, ai kale so whjné ama yó matere fo wosóló duraalu, “I sekéné yó matere fota, doasi kisipare whjrapené dere fo kaae dapóló, siratu betalepó. Kale Mosesné asere fo yó matere whjrapené dąpaae atéró yó móturnipó,” du betalepó. ²³⁻²⁴ Atétu betalemó, mo ai fapotóróti kale ai fo wosetere be dolomó betə dowi kepe tepeyóló betere whjné fo fakeyóló duraalu, “Nasaret

be whjikó Yesu-ó, naao dámopaae noa alakó eraai waleé? Dámo noatepa dóló aluraai waleé? Yata, dowi ala mo betákélé munire whj wisinaale betepa, Kótóné sóró kae beteró beteretei, yalo mo kisiparapó,” yalepó.

²⁵ Tétepa, Yesuné kale dowi kepe foné sóró duraalu, “Fo taaróló, whj tuämó beteretei sókó fae,” yalepó.

²⁶ Ai fo deremó, kale dowi kepe sókó faairaalu, kale whj tao sóró feseróló fo fakeyóló keterétamo sókó felepó. ²⁷ Atéteremó, kale so whj atimasisitei u wosene i wosene yóló duraalu, “Ita, noa ala yalerópó. Ama i yó matere kisi fota, mo doasi topo whjrapené dere fo kaae dapó. Dowi keperapenékélé, mo whjné dere kaae, a aqmó sukóló bituraalu, ama yae dere ala motóró dapóló,” siratu betalepó. ²⁸ Atétere ala so whj mo feané kolóló, Yesuné i ala du beterapóló kulu kulu só kotepa, Kaleli hae kwiamó betó mole so whj feané wosalepó.

Yesuné kisi daae mole so whj wisirale fo

(Mat 8:14-17, Luk 4:38-41)

²⁹ Atima fo wosetere be taaróló furaalu, Jems-ró Jon-tamokélé dape sóró Saimon-ró noma Andru-tamoné bepaae felepó. ³⁰ Atéró fóló beteremó, kale Saimon somané hamasere tiki supu kisiné sukóló mupa, Yesupaae yalepó. ³¹ Tétepa, Yesu kale so kisi dalóló molepaae fóló, ama naasemó tao

sóró turukó horalemó, kale soné tiki supu du betaleteti tukóló, atimamó qla kaae sóró biliralepó.

³² Atéyale suka doropóló be hoteretamo, mepaae kisi daae mole so whjro dowi kepe tepeyóló betó mole so whjtamo, Yesu beterepaae dapesó wóló beteräleta dua yalepó. ³³ Ai be hulua feamó betó mole so whj wóló, Yesu betere be tu sókó walemó touróló betó molepó. ³⁴ Atéró betó mupa, mepaae kae kae hepo daae mole so whjikélé wisirótua yóo, so whj tuämó tepeyóló betere dowi keperapekélé hókonóló sókó fatua yóo, yalepó. Kale dowi keperapené Yesu a atei kaae whjpóló tuéreteiné mo so whjpaae fo yaqsoró Yesuné ama sesýalepó.

Yesu ama wotoró bitu momayale fo

(Luk 4:42-44)

³⁵ Téró, Yesu a be deýaaai du beteretamotei turukó holóló ai be taaróló, so whjikélé mei tikipaae fóló, momatu betalepó. ³⁶ Yesu atéró momatu betepa, Saimon-ró ama fulumu whjrapetamoné a kikitu betalepó. ³⁷ Téró, atimané a kekóló keletepa ąpaae duraalu, “Tale-ó, so whj feané ya mopaae felerópóló kikitu beterapó,” yalepó.

³⁸ Ai fo depa ama atimapaae tokó mótu duraalu, “Dá i be taaróló, felekemó té mole berapepaae kale fo

wisi yó melaai faalopa fiépe. Ti noatepae, ɿta ai kutó diyaairaalu i wóló betere ape,” yalepó. ³⁹ Téró, ɿ ai Kaleli hae kwia tuamó t̄ mole fo wosetere berapemó, kale fo wisi yó melaté kuturaalu dowi keperapekélé dóló h̄okonótua yalepó.

Dowi humu fuluné tiki dore wh̄j wisirale fo

(Mat 8:1-4, Luk 5:12-16)

⁴⁰ Atéró dowi humu fuluné tiki dore wh̄j bet̄ Yesu beterepaae wóló, bukutiri teáró bitu i fo yalepó. “Yesúó, naaoitamo ɿ wisiraai kisipa mutepa, ti wisiraasepólópó,” yalepó.

⁴¹ Ai fo depa Yesuné kale wh̄j kelalemó, k̄lené sukutu ama tikimó naase mulóló duraalu, “Yało ya wiśiraai kisipa mutapa, wisi yae,” yalepó. ⁴² Ai fapotóró kale wh̄j dowi humu fuluné tiki doretei mo ti wisiyalepó.

⁴³⁻⁴⁴ Atéró, Yesuné kale wh̄j dotonaai mo dirii fo yóló duraalu, “Yało naao tiki wisiralepó fo mo so wh̄jpaae momókó deté kwęyaçse. Ya fóló, Kótópaae momatere be kaae tare wh̄jrapepaae maaté naao tiki wisiraletei yó melae. Téró, wh̄jné tiki wisirateremó, mo take Moses-né melae yóló ere ɿla male fae. Ti noatepae, ai wh̄jrapené naao tiki kilituraalu, ita Talené erapó yópóló, yó melaai fae,” yóló dotonalepó. ⁴⁵ Yesuné kale seképaae ai fo yaletei taaróló, ama tiki wisirale fo

so wh̄j feapaae h̄akeamó yó melaté kwęyalepó. Atéyale tikimó, Yesu ɿ so wh̄j betó mole kuamó konénipa, so wh̄j bitinire tikipaae bit̄ fua yalepó. Atétua yalemókélé, kae kae tikimó betó mole so wh̄j mo h̄ale ɿla kaae ɿ beterepaae wuatóró yó tarepó.

2

Yesuné tiki sukóló d̄amui wh̄j wisirale fo

(Mat 9:1-8, Luk 5:17-26)

¹ Téró nalo me sujamó, Yesu ɿ momó Kapeneam bepaae wóló beteremó, so wh̄j mo feané Yesu ama bemó wóló beterapó dere fo wosalepó. ² Ai fo woseturaalu so wh̄j dekéró wale tikimó, be dolokélé, t̄ sókó walekélé, so wh̄j daayaaire t̄ munipó. Atépa, atimapaae ama kale fo wisi h̄akeamó yó mótu betalepó. ³ Yesu ɿ atéró yó mótu betepa, mepaae dojró wh̄jrapené bet̄ tiki d̄amui wh̄j Yesu beterepaae beleyóló walepó. ⁴ Téyaletei, so wh̄j mo f̄anuraalu kale wh̄jrapé atima wh̄j sóró faaire t̄ munipa, siki bepaae holóló, Yesu daale mo donotóróti kale siki be keya dolo sokóló tiki d̄amui wh̄j besekétamo turó deralepó. ⁵ Atétepa, Yesuné ai kale dojró wh̄jrapené kisipa tiki tiratere ala kolóló, kale tiki d̄amui wh̄jpaae duraalu, “Ti naale-ó, naao yale dowi ala kwia fea mió yało tokóló aluratapó,” yalepó.

⁶ Yesuné ai fo depa, kale Moses-né asere fo yó melatere whjrape atima tué tekitu betalepó. ⁷ “I whj ata, Kótó kaaepó du betere foné Kótó faletu beterapó. Ti dowi ala kwiata, Kótóné betä súmó aluranérápó,” du betalepó.

⁸ Atima atéró mutu betere tué tiki Yesuné kisipanétei mo hapale kolóló, atimapaae duraalu, “I kale yale fomó diq noatepa atei kaae tué mutu bitu de? ⁹ Ti diásisitei taleyae. Mepaae whjné duraalu, naao dowi ala kwia yalo aluratapó fo so whj feané enérepé, ya turukó holóló naao beseké sóró fae, fo enére? ¹⁰⁻¹¹ Téretei, i haemó betóló fale so whjné dere dowi ala tokóló aluraire fotokó Whjné Naalemané súmó bulapóló, so whj feané tué yópóló i dapa, ya turukó holóló naao beseké sóró bepaae fae,” yalepó. ¹² Mo ai fapotóróti, kale whj atima feané keletómó turukó holóló, ama beseké sóró felepó. Atétere ala kolóló, so whj feané sirayóló, atima Kótóné doi hale sóró horótú duraalu, “Mo take bitiré wale alimkélé, dñé etei kaae ala mo kolökélé inipó,” yalepó.

*Lipaipaae q sya ape yale fo
(Mat 9:9-13, Luk 5:27-32)*

¹³ Téró etéyalepó. Yesu a momó wéi fókumó fóló beteremó, so whj mo dekéró a beterepaae wóló betó molepó. Atépa, fo kaae sóró yó melalepó. ¹⁴ Atétu beteró,

tumó furaalu kelalemó, Alpias-né naalema Lipai a takis moni saairaalu kapala tene furu bemó betepa, apaae duraalu, “Ya e sya ape,” depa, kale whj a turukó holóló Yesu sya felepó.

¹⁵ Atéró Yesu a Lipainé bemó qla naai fóló beteremó, mepaae takis moni sere whjrapekélé, dowi ala dere whjrapekélé, Yesuné ama yó matere whjrapekélé, ama dere fo wosóló a sya fu betere so whjkélé, fea qla nuku betalepó. ¹⁶ Atépa, Farisi whjrapero mepaae Moses-né asere fo yó melatere whjrapetamoné Yesu a dowi ala dere whjrapero takis moni sere whjrapetamo betamó qla nuku betepa kelalepó. Atépa, Yesuné yó matere whjrapepaae woseturaalu, “A takis moni siré kotere whjrapero dowi ala dere whjrapetamotei noatepa qla betamó nuku bitu dérópó,” yalepó.

¹⁷ Atéró dere fo Yesuné wosóló atimapaae duraalu, “Hepo daani hale sesere so whj dokta beterepaae fumitei, hepo daale so whjró tiki dore so whjtamo maaté fua dapó. Atétere kaae, e wale alata wisí ala dere so whjpaae ape yaai anitei, dowi ala dere so whjpaae ape yaai walepó,” yalepó.

*Qla weteremó Yesupaae
wosale fo
(Mat 9:14-17, Luk 5:33-39)*

¹⁸ Téró, Jon-né yó matere whjrapero Farisi whjrapetamo atima ai sukamó qla weyóló hale beterepó. Tépa, mepaae so whj Yesu beterepaae wóló ąpaae woseturaalu, “Jon-né yó matere whjrapero Farisi whjné yó matere whjrapetamo qla weyóló bitu dere kaae, Nao yó matere whjrapekélé qla weóló bitini dere noatepa de?” yalepó.

¹⁹ Tétepa, Yesuné atimapaae tokó mótu duraalu, “Kale nomarape atima so dokore whjtamo betamó bituraalu, qla weyóló hale betaaloé? So dokore whjkélé atima fea betamó betereteiné qla weyóló hale betenénipó. ²⁰ Téretei, me sukamó kale so dokore whj atima betamó betepatei, mené ą tawóló só fole sukamó, atima qla weyóló hale betó muaalopó.

²¹ Mepaae whjné kisi kuti kwia sóró derjakele kuti dakoróló nomotumipó. Atétepa, ti kale kisi kuti fe sókó fóló kóputuraalu, derjakele kuti dotouyó sóró, mo ti bisqae faalopó. ²² Atétere kaae, mepaae whjrapené kale kəlaa wale kisi wain wéi hupu sekaené aleyale arói wutimó tepeatumipó. Até enalemó, kale wéi mómu sókó faai tóputuraalu, ai kale hupu sekaené aleyale arói wutikélé fulukó fóló, wéjkélé hale besekläralopó. Até yaqsóró, atimané kisi

wain wéi tepeituraalu, ti hupu sekaené aleyale kisi wutimótóro tepeuta dapó,” yalepó.

Yesu qta sqa nokole be dë Talepó

(Mat 12:1-14, Luk 6:1-11)

²³ Téró etéyalepó. Sáa nópóló tukóló muló betere sukamó, ą ama yó matere whjrapetamo *whit* kutó tuamó kutu betalepó. Atéró kutu bituraalu, ama yó matere whjrapené ai kutómó ere *whit* bokóló nukulé fu betalepó. ²⁴ Atétere ala Farisi whjrapené kolóló, ąpaae duraalu, “Sáa nokole sukamótei, naao yó matere whjrapené atei kaae ala noatepa yópóló kaae tare? Sáa nokole sukamó kutó ditepa, mo doasi fo mulapó,” yalepó.

²⁵ Ai fo depa, ama atimapaae tokó mótu duraalu, “Depit-ró ama fulumu whjrapetamo wotetepa yale ala asémó yóló muló beteretei, diaaq dosayóló tué muni airapó. ²⁶ Kótópaae momaratere be Abiané teteróló kaae tawale sukamó, Depit ą Kótóné be dolopaae sókó fóló, Kótóné keletómó melaairaalu muló betere *bred* otei, ą wotetepa sóró nalepó. Téturaalu, ama fulumu whjrape atimakélé matepa nalepó. Ti ai olata, mo hale whjné nukupa, fo moleteiné kale momaratere be kaae tare whjrapené maaté nukua dapó,” yalepó.

²⁷ Téró, Yesuné atimapaae duraalu, “Kótóné whj

aleyaleteita, s̄a naai tukóló muló betere be d̄e doi sóró horópóló ini, wh̄j tao saai kisipa mutu, ai s̄a nokole be d̄e tukóló muló beterapó. ²⁸ Atéreteiné Wh̄jné Naalema ąta, ai s̄a nópóló tukóló muló betere be d̄e t̄eteróló kaae tare Talepó,” yalepó.

3

¹ Téró me sukamó Yesu ą fo wosetere bepaae sókó walemó, naase dowi wh̄j bet̄a betepa kelalepó. ² Kale S̄a naai tukóló muló betere sukamótei, naase dowi wh̄j Yesuné wisiratémóló kelaai, mepaae wh̄jrapené kele mulóló betó molepó. Aita h̄ale mei, kale tukóló muló betere be d̄emótei wh̄j wisiratepa, ą só deraai kisipa mutu yalepó. ³ Tépatei, Yesuné naase dowi wh̄jpaae duraalu, “So wh̄j feané kolópólópa, ya turukó holóló daayaee,” yalepó.

⁴ Atéró ama atimapaae woseturaalu, “S̄a nokole sukamó so wh̄j tao sere ala depa fo mulepé, dowi ala depa fo mule? Wh̄j sukaqsóró tao sere ala depa fo mulepé, wh̄j dele ala depa fo mule?” yóló wosalemó, atimané ąpaae me fokélé tokó menipó.

⁵ Ai wh̄jrapené atei kaae dore wh̄jpaae koletere ala ini, dow̄ae fu betepa Yesu ą doasi sek̄i kisipa mutu, atimatamo fopaae buóló kale wh̄jpaae duraalu, “Naao naase teré falae,” depa, ama naase teré faralemó, kale

dore naase mo wisiyó felepó. ⁶ Atéteremó, kale Farisi wh̄jrapero Herot-né dere ala sya fu betere wh̄jrapetamo belapaae tóé fóló daalu, Yesu netéró daaloé? yóló atimasisi k̄elaaróló, fo dokotu betalepó.

Mo turó so wh̄jné Yesu sya fele fo

(Luk 6:17-19)

⁷ Téró Yesuró ama yó matere wh̄jrapetamo ai be taaróló, w̄ei k̄ela molepaae fóló beteremó, Kaleli haemó betó mole so wh̄j mo fea ą sya wou betalepó. ⁸ Yesuné ai alarape du beterapó dere fo woseturaalu, mepaae Judia hae kwiamó betó mole so wh̄jkélé, Jerusalem be hulua so wh̄jkélé, Idomia hae kwiamó betó mole so wh̄jkélé, Jordan w̄ei fóku uté téró betó mole so wh̄jkélé, Tair be huluaró Saidon be huluatamo felekemó betó mole so wh̄jkélé, mo fea Yesu beterepaae wou betalepó.

⁹ So wh̄j mo dekéró wóló touró betepa, ama yó matere wh̄jrapepaae duraalu, “So wh̄j touró betereteiné ą daayaaire t̄e munipa, w̄ei nuku belek̄amalekó taleyóló mulae,” yalepó. ¹⁰ Ti noatepae, mepaae folosóró hepo dalóló betó mole so wh̄j wisirale ala kolóló, atima mepaae hepo daale so wh̄jkélé wisirópóló kisipa mutu, Yesuné tikimó wolaa yaai dapóló, aralatamo t̄eté t̄eté wou betalepó. ¹¹ Téró, mepaae dowi keperapené Yesu keletere dok̄ ą daale

aqmó deraapisa fóló fió mulu, fo fakeyóló duraalu, "Yata, Kótóné Naalemapó," dua yalepó. ¹² Ai fo depa, Yesuné kale dowi keperapepaae duraalu, "Eta, Kótóné Naalemapóló, mo so whípaae hakeamó momókó deté kwęyaqose," yóló doasi fo mulalepó.

12 aposel whírapē sóró beterale fo

(Mat 10:1-4, Luk 6:12-16)

¹³ Téró, Yesu ą du sorokó mole aqpaae horóló bituraalu, ama tué mole whírapē maaté dosşayóló ape depa, atima ą beterepaae walepó.

¹⁴⁻¹⁵ Atéró wóló, ątamo fulumuyóló betámó betóo, ama fo wisi yó melaté kwęyoo, dowi keperape doló hókonoo yópóló, ¹² aposel whírapē sóró beteralepó.

¹⁶ Atima atéró sóró beterale ¹² whírapené doi etérópó. Saimon-tei, me doi Yesuné Pita mulalepó.

¹⁷ Sebedi naalema tamo Jems-ró noma Jon-tamokélé, Yesuné kisi doi Boanersis mulalepó. Ai doi beteta, Be Sapalaané naalema tamopó. ¹⁸ Andru, Filip, Batolomiu, Matyu, Tomas, Alpias naalema Jems, Tadeus, kalo kalo whí Saimon, Iskariot whíkó Judas atima atéró whí sóró beteralepó. ¹⁹ Kale Iskariot be whíkó Judas-ta, Yesu daai eleké deyale whípó.

Yesu Belsebul-pó yale fo
(Mat 12:24-32, Luk 11:14-23, 12:10)

²⁰ Téró, Yesu ą betá be dolopaae wóló beteremó, so whí mo fea momómo tourale tikimó, Yesuró ama yó matere whírapetamo ąla naaitere tékélé munipó. ²¹ Atétu beterapó, dere fo Yesuné hamaró nomarapetamoné wosetu ą keyaa fole whí kaae beterapóló, atima Yesu dape saai wóló betó molepó.

²² Atépa, mepaae Jerusalem be huluamó wale Moses-né asere fo yó matere whírapené duraalu, "Dowi keperapené topo kepe Belsebul Yesu tuamó bitu ą fotokoratepa, dowi keperape hókonótua du beterapó," yalepó.

²³ Ai fo du betepa, Yesuné ai kale so whípaae ą beterepaae ape yóló atimapaae fo sale forape yóló duraalu, "Satan ątamo betá kutó ditere hamoma netéró doló hókonaaloé? Ai kaae ala mo enénipó.

²⁴ Betá doasi topo whíne teteró betere be hulua so whí atimasitei bóe dupa, atétere be huluarape fotokó buóló betaaloé? Meipó.

²⁵ Betá faketamotei bóe dupa, ti atétere fake fotokó buóló betaaloé? Mo aténénipó.

²⁶ Atétere kaae, Satan-né ama fulumu whírapetamotei bóe dupa, ti ątei tuamó teketapó. Atéturaalu, fotokó buóló betaaire suni, ątei kemeyaalo ai ape.

²⁷ Mepaae whíne doasi fotokó bole whí dokóló munéni, hale

betepatei ama be fulukóló, ola qla senénipó. Folosóró kale whj ąpi mo dirii képiné dokó mulóló, nalo ti ama be fulukóló qla fea súmó sóró fenérápó.

²⁸ Yalo diapaae mo i dere ape. Kae kae dowi alaró Kótó faletere fotamota, ti Kótóné mo súmó tokóló aluraalopó. ²⁹ Téyaalotei, mepaae whjné kale Dëi Kepe Wisi faletepa, atétere so whjné dowi ala kwia mo alukélé eraalomeipó. Ai dowi ala kwia, mo hale muó tawaalo ai ape,” yalepó.

³⁰ Ai fota Yesuné hale inipó. Atimané duraalu, “Yesu ą tuqmó dowi keperape tepeyóló bituraalu dapó,” depa, ai fo yalepó.

Yesuné hamaró nomarapetamo

(Mat 12:46-50, Luk 8:19-21)

³¹ Ai fo du betepa, Yesuné ama hamaró nomarapetamo wóló be belamó daae mulu, Yesupaae belapaae dere ape yae! yóló yó horalepó. ³² Tétepa, ą boperóló betó mole so whjné ąpaae duraalu, “Naaø haeró nonaaorapetamoné ya kële wóló belamó ó daae mole ape,” yalepó.

³³ Ai fo depa Yesuné atimapaae tokó mótu duraalu, “Ti yalo hae ó norape-a, de maaté?” yalepó.

³⁴ Ai fo yóló, ą boperóló betó mole so whj kelené dokoyóló duraalu, “Yalo hae ó norapeta, ti diatóróti i

betere ape. ³⁵ Ti noatepae, mepaae so whj de Kótóné ama kisipa mole ala erótú betepa, ti yalo no ó ne ó haetóróti ai betere ape,” yalepó.

4

Ola wae terepetere fo sale
(Mat 13:1-23, Luk 8:4-15)

¹ Téró me sukamó ą wéi fókupaae momó fóló bitu, kale fo wisi kaae sóró yó melótú betalepó. Atéró, yó melótú betepa so whj mo dekéró waletikimó, ą beteketepa ai so whj wéi fókumó betó mupatei, ą wéi nukupaae daane holalepó. ² Ama atéró yó matere kae kae forape fea, fo salenétóró du betalepó. ³ Ama atéró yó mótu duraalu, “Yalo i dere fo wosae. Whj betané ama kutópaae qla wae ke terepeyaairaalu sóró felepó.

⁴ Atéró só furaalu, mepaae ke tū tuqmó sókó deóló muó mupa barapené dósu yóló nukua yalepó.

⁵ Téró, kale whjné kutómó terepeté kuturaalu, mepaae ke kapo tómó bole haemó terépée durupua yalepó. Até yaletei, ai hae mo apaae derepéni, kane tómó bole hae ereteiné kale qla wae mo hapale holalepó. Téyaletei, feleke hae tuapaae doaló derepénipó. ⁶ Atéró, kale qla wae holótá yaletei, mo doasi diri suka wouraalu, kale qla kapo supuné tukó sóró séli yaairaalu yalepó. Ti aita, kale qlané feleke haepaae

diriyóló derepénireteinépó.
 7 Mepaae keta, dowi mu daai ne dolomó terepée durupua yalepó. Atéyale qla wae holaletei, dowi nené bopée sóró muluraalu, du wisiyóló wolenipó. 8 Mepaae ke ti hae wisimó terepée durupua yalepó. Atéyale qlata mo wisiyóló holóló, du woleyalepó. Atéró, betä yo sóró fóló biliyaletei үlumétepa suraalumo, 30-yorape ó mepaae 60-yorape ó 100-yorape fajanótua dapó,” yalepó.

9 Ai fo sale kemetepa, ama atimapaae duraalu, “Dią so whj detamo woséli daapa, ti i dere fo sale bete mo wisiyóló wosóló tué munérapó,” yalepó.

10 Ai fo du beteró, nalo so whj mo fea fi tikimó, ą ama wotoró be dolopaae fóló betepa, ama yó matere
 12 whjrapero mepaae ątamo fuluyóló betó mole whjrapetamoné ąpaae wose-turaalu, “Naao ti yale fo sale dą kóló kólórappa noa betené yaleé?” yóló wosalepó. 11 Ai fo depa, Yesuné atimapaae tokó mótu duraalu, “Tale Kótóné so whj mo fea ama teteró kaae tare ala hiróló moletei, diapaae betä hakearóló i yó melatere ape. Téteretei, mepaae hale mo so whjpaeta, ti fo sale foné maaté du beterapó. 12 Ti aita, i fo betené erapó.

‘Mió atimané kelené kilitu bitutei, ai qla mo

diriyóló tué mutumipó.
 Atimané woséliné wosetu bitutei, mo diriyóló wosóló, bete kisipa mutumipó.

Ai alatamo ini, atimané dowi ala taaróló, kisipa feteyóló Kótó beterepaae wapa, ti atimané yale dowi ala kwia me qla meipóló, hale kemeranérápó,’ erapó.

13 Téró Yesuné atimapaae duraalu, “I fo sale bete dią tuéni kóló kóló depa, ti mepaae fo sale forapekélé netérómo tué yaaloé? 14 Kale qla ke terepeté kutu dere kaae, Kótóné ama fo wisi yó mótu beterapó. 15 Kale qla wae ke tūmó sorokó doropole kaaeta, mepaae whjné Talené fo yó matepa so whjné wosóló, tué tuämó mulateretei, Satan-né mo hapale tokósu beterapó. 16 Téró, kale kapo tómó bole haemó terepée derepele qla wae kaaeta, kale fo wisi wosóló hakesetamo sua dapó. 17 Téretei, qla wae feleke haepaae mo ti derepéniru ere kaae, kale fo wisi haleke su kamó maaté wosóló taalatapó. Ai kale fo wisi woseteremó, mepaae sekéi ala ó doasi delei ala eratepa, atima téti hapaletóró dée nukua dapó.

18 Kale dowi mu daai ne dolomó terepée derale qla wae kaaeta, kale fo wisi mo wisiyóló wosóló hakesené sukutere whjpó. 19 Téteretei,

mió i haemó bitu doasi whaalia du betere alakélé, doasi néli whj betenée yóló, mutere kisipané kópaae faróló dilikitú betere alakélé, mepaae wisi wisi ola senée yóló mutere tuékélé ą tuämó kaayóló sókó wouraalu, kale fo wisi botokó sóró alurótú betereteiné du wisi oletimipó. ²⁰ Hae wisimó terepée derepele ola wae kaaeta, ti kale fo wisi mo wisiyóló wosóló, ama tué tiki tuämó sóró mulótua dapó. Atétere whjta, ola wae yo betə sóró fóló biliyaleteinétei, үlumétere alimó suraalu mepaae 30 yorape ó 60 yorape mepaae 100 yorape fəanótua dere kaae, mepaae so whj tuämó Kótóné fo atéró du oletua dapó,” yalepó.

*Sq dalóló hakeamó mulatere fo
(Luk 8:16-18)*

²¹ Téró ama atimapaae duraalu, “Sä déróló nuku aqmó ó me ni fake aqmó kinóló mulótimpó. Téni, ai sa də so whj feané kolópóló, sä daalatere ni fake tómó fopa hakeamó mulótua dapó. ²² Ti mió kikiti hiró betere ola feata, take nalo hakeamó mulatepa so whjné tué yópóló erapó. Mió kinóló muló betere ola fea take nalo hakeamó mupa, so whj feané kolópóló erapó. ²³ Dią mepaae so whj woséli daapa, ti i dere fo sale bete mo wisiyóló wosóló tué yópóló yae,” yalepó.

²⁴ Atéró, ama yale fo kaae atimapaae momómo duraalu, “Yalo diapaae i dere fota mo wisiyóló wosóló tué muae. Naao meteró ola atimamó matepa, ti Kótóné yámokélé naao ai matere sütöröti móituraalu, mepaae tómó belerólókélé melaalo ai ape. ²⁵ Whj me dené ama tare olatamo tawóló betepa, ti atétere whjpaae ama ai tare tómó, Kótóné me kae beleróló melaalopó. Whj me denétamo me ołakó tanipa, ti ai sekéné ama mo sawa tareteikélé, Kótóné momó tokó saalo ai ape,” yalepó.

Ola wae hoterepaae dó faróló yale fo

²⁶ Téró ama kale yale fo kaae momó duraalu, “Kótóné teteróló kaae tare aqmó betere alata, ti betə whjné kutómó ola wae ke bilitu dere kaaepó. ²⁷ Atéró biliyale k̄lipaae dətamó ó dilikitamo fipa, ó turukó horóló betepakélé, kale biliyale ola wae t̄mu haemó noaró sokotérópóló, kale whjné ama tué mutumipó. ²⁸ Ere ola feata, haenétei fotokqróló sókó hotapó. T̄mupi sókó horóló, sóku woleyóló, nalo ti fua dua dapó. Atéró fua yóló, tuq dolomó ti whjné naaire ke butapó. ²⁹ Ai kale ola үlumétere alimó, ti kale kutó tale ą sepaketamo fóló, үlumére ola siré kotapó,” yalepó.

*Mastard kepaae dó faróló
yale fo sale*

(Mat 13:31-35, Luk 13:18-19)

30 Téró, atimapaae kale fo kaae momó duraalu, “Kótóné teteróló kaae tare aqmó mole ala diaaq kisipa yópoló, yało noa ala suróló yó melaaloé? Me noa fo salepaae dó faróló yaaloé? 31-32 Kótóné teteróló kaae tare aqmó mole alata, *mastard* ni ke kaaepó. Ti *mastard* ni keta, mo sawa belekqamaletei, haemó bilitepa huturaalu, ti kutómó mepaae yó mole qla fea teteróló, tetejrape folo fua dapó. Atéru, doasi tēi fale sirimó barape daaneta dapó,” yalepó.

33 Yesuné so whjapee fo yó móituraalu, atei kaae fo salenétóró dekéró yó mótu betalepó. Téturaalu, atima so whjné wosóló kisipa yaaitere sütóró yó melaté fu betalepó. 34 Ama fo yó matere dokq hale mo so whjapeeta, ti fo sale fonémaaté yó mótna yalepó. Téyaletei, ama yó matere whjape atimasisi bituraalu, ti ama yó matere forape fea bete tokóló yó mótna yalepó.

*Yesuné wēi asya béraley
(Mat 8:23-27, Luk 8:22-25)*

35 Atétu beteró, be dikiteretamo ama yó matere whjapepaae duraalu, “Dä nukutamo uté tē faalopa fiépe,” yalepó. 36 Ai so whj atima wēi fókumó betó mupatei taaróló, Yesu ą nukumó hale betepa, ama yó

matere whjape atima maaté felepó. Atéró fupa, mepaae nukurapekélé, atima fea betamó felepó. 37 Téró ai wēi tuamó fu betalemó, doakale besé tikiró wēi asyatamo hapale sókó wouraalu, wēi nuku dolopaae bosene dorowóló, kale nuku mo felekemó buó deyaai yalepó. 38 Até depatei, Yesu ą nuku sisóratere salemó toró mulóló noke fipa, ama yó matere whjrapené ą turukuróló duraalu, “Yó matere whj-ó, dä wēiné mió mo felekemó sóró i aluratapa, naao dä kōlenié?” yalepó.

39 Atétepa, Yesu ą turukó holóló, kale wēi asyaró besé tikitamo foné sóró duraalu, “Ai whaa yóló hoteretei taaróló, býóló dono fae,” yalepó. Téyalemó, kale wēi asyaró besé tikitamo tukóló býóló dono felepó.

40 Ai fo yóló, ama yó matere whjapepaae duraalu, “Dię noatepa wiyló diri furu furu dute? Dię tué tiki tiróló bitini airapó,” yalepó.

41 Ai fo deremó, winé sukóló atimasisitei duraalu, “Haió! ą noa whjné dérópó. Kale wēi asyaró besé tikitamonékélé, ama dere fo wosóló, ą aqmó sukóló bitupó,” yalepó.

5

*Dowi kepe betere whj
wisirale fo
(Mat 8:28-34, Luk 8:26-39)*

¹ Téró, atima ai wéi këla tégyló Kadarin whírapené hae kwiamó sókó felepó. ² Atéró fóló, ą nuku taaróló hae taopaae taae felemó, betä dowi keperape tepeyóló betere whí, whí douratere tikimó biti Yesutamo hokolaayaai walepó. ³ Ai whí ą mo bemó bitini, whí dou tómó bitua yalepó. Atére whí mené mo képiné ó dirii *sein* képinékélé ą dokonénipó. ⁴ Take suka fea *sein* képiné ama hóró naasetamo dokotua yalemó, ama fotokónétei hale turukó falatua yalepó. Atéreteiné whjnékélé ą tawóló dokóló béránénipó. ⁵ Ai whí ata, sukatamokélé, dikitamokélé, be dëtere dokó fea whí dou tómó bituraalukélé, du sorokó mole tikimó bituraalukélé, doasi keteré yóló, amatei ama tiki kapo fosóné tikitua yalepó.

⁶ Atétu betere sekéné Yesu mo umó daapa ą sururu yóló wóló kelalemó, Yesu doa whípa kilituraalu, ama hó aqmó bukutiri teyáró biti derepelepó. ⁷ Atéró bitu, fo fake yóló Yesupaae duraalu, “Yata, ó sá taoró teteró betere Tale Kótóné Naalemapa, naao ępaae noa alakó eraai waleé? Naao ę dele seróló susupu eraalomeipóló, Kótóné doi yóló dirii malo dumié?” yalepó. ⁸ Ai fo depa, Yesuné kale whípaae duraalu, “Dowi kepe-ó, ya ai whí tuámó beteretei taaróló sókó fae,” yalepó.

⁹ Ti fo fóló, Yesuné ąpaae woseturaalu, “Naao doi deé?” depa, ama tokó mótu duraalu, “Yalo doita Lisanipó. Dä mo hale ąla kaae i betó mole ape,” yalepó. ¹⁰ Atéró Yesupaae atima betere tiki taaróló fópóló hókonaqse fo momó du, momó du, du betalepó.

¹¹ Ai du sokore aqmó, hupurape mo hale ąla kaae kimimó daae molepó. ¹² Atépa, kale dowi keperapené Yesupaae duraalu, “Dä ai hupurape tuapaae biti derepaai dapa, naao dä dotonaasepe,” yalepó. ¹³ Ti fo deremó, Yesuné atimapaae téyae, depa atima kale whí tuámó betatei taaróló sorokó furaalu, hupurape tuapaae bitita yalepó. Atétepá, kale hupurape atima botokó feletikimó, kulamó doropóló wéiné sorokó fóló, mo fea sisiraae felepó. Ai hupurape dokó sóró touróturaalu, 2,000-rópó.

¹⁴ Atétere ala kolóló, kale ai hupurape kaae tare whírapé atima botokó fóló, ipu bemó betó mole whírapéró doasi be huluamó betó mole whírapetamopaae i ala yalepóló ene felepó. Tétepá, kale so whí atima doasi be hulua tuámó noa alakó du bitu dérópóló, kelaai felepó. ¹⁵ Atéró, atima Yesu betere tikimó sókó wóló kelalemó, dowi keperape mo hale ąla kaae tepeyóló betale whítei kuti wisi deróló mo kisipa wisi

mole whj kaae betepa kilitu, atima wiyalepó. ¹⁶ Téró, ai ala depa kelale so whjné mepaae wale so whjpaae i kale whj tuamó betale dowi keperape hókonale alaró hupurapepaae erale alatamo fea yalepó. ¹⁷ Atei fo woseturaalu, so whjné Yesupaae, “Yá atima betere hae kwia taaróló fae,” yóló, setu betalepó.

¹⁸ Ai fo deremó, Yesu ą nukupaae bitj derepaai depa, kale dowi kepe tepeyóló betale whjné Yesupaae, “Akélé yatamo fenére?” yóló wosalepó. ¹⁹ Tétepa, ai whj ątamo faai waqsóró seséyóló du-raalu, “Talené kólené sukutu yapaae erale ala naao hae aya, no nerapepaae yó melaaí fae,” yalepó. ²⁰ Ai fo depa, kale whj ą atéyale tiki taaróló, Dekapolis be huluarapepaae fóló, Yesuné ąpaae erale ala so whj feapaae yó melalepó. Téyalemó, kale so whj mo feané ai dere fo woseturaalu, hai-ó! yóló siratu betalepó.

Sukgle senaaleró betq kisi daale sotamo wisirale fo

(Mat 9:18-26, Luk 8:40-56)

²¹ Téró, Yesu ą nukumó kale wéi momó ipaae té wóló daapa, so whj mo dekéró ą beterepaae boperale wóló betó molepó. ²² Yesu ą atéró beteremó, Kótóné fo wosetere be kaae tare topo whj Jairus wóló Yesu kelalemó doasi whjpa kilitu, ą daale aqmó deraapisa

fóló muluraalu, i fo yalepó. ²³ “Doa whj-ó, yalo senaale felekemó sukaí depa ę ya kélé walepa, kisi bete wisi yópóló, ama tikimó naao naase mulaasepóló mo miótóró dámó wusuró faalopó,” du betalepó.

²⁴ Ai fo depa, Yesu ą kale whjtamo wusuró fupa, so whj mo feané atimaamo busuró felepó. ²⁵ Atima atéró fu betepa, 12 ba fo tuamó hepo daalu samea fu betere so betq walepó.

²⁶ Dokta whjrape feané kale so wisiraai dapóló, fea ala fea yalemó wisini, atimané ai yale alané kale soné kisi betetei mo ti fake yalepó. Téturaalu, ama moniklé häle kemeralepó. ²⁷ Yesuné mepaae so whj wisiraté kutu beterapó dere fo kale soné wosóló, ą so whj kuamó buté buté wóló, Yesuné kuti salemó wolaayó salepó. ²⁸ Ti noatepae, kale soné ama tuéné Yesuné kutimó maaté wolaa depa, ama tiki tuamó daale kisi bete wisiyaalopó kisipa mutu wolaayalepó. ²⁹ Atéró, wolaa deretamotóró kale so ą samea fu betaletei tikituraalu tiki felétepa ama kisi bete mo ti kemeyalepó kisipa mualepó.

³⁰ Até yale tikimó, Yesuné ama fotokó sókó foletei kisiparú, ą so whj kua dolomótei fetée fóló duraalu, “Yalo kutimó né wolaa yaleé?” yalepó.

³¹ Tétepa, ama yó matere

whjrapené ąpaae tokó mótu duraalu, "Mo turó so whjné ya ai betekini betekini du beterapa, ę né wolaa yaleé? fo-a, noatepa de?" yalepó. ³² Tétepa, Yesuné ą wolaayale whj kelaai kelené dokó du betalepó. ³³ Atétepa, kale soné ąpaae erale alamó tué muturaalu, ą witamo diri furu furu du bitu Yesu daale aqmó deraapisa fóló mulu, ama mo yale alatóró fea Yesupaae hakearóló yó melalepó. ³⁴ Tétepa Yesuné kale sopaae duraalu, "Ti senaale-ó, naao tué tiki tiró betale alané ya dele su betale kisi bete ai wisiyalepa, naao hosaa muni deóló dua fae," yalepó.

³⁵ Kale sotamo ai fo du betepatei, Kótóné fo wosetere be kaae tare whj Jairus-né ama be whjrape wóló ąpaae duraalu, "Naao senaaleta mo ti sukalepa, ai yó matere whjpaee naao me fo kae ini, ama teópoló taalae," yalepó.

³⁶ Ti fo depa Yesuné atimané ai dere fo sisópaae eróló, kale fo wosetere be kaae tare whjpaee duraalu, "Ya whaalia yóló dei tué muni, tué tiki betä tiraе," yalepó.

³⁷ Mepaae whjrape ątamo faaitapóló waqsóró seséyóló, Pita, Jems, ama noma Jon atima betä ątamo faai dape salepó. ³⁸ Atima atéró fóló, kale fo wosetere be kaae tare whjné bemó sókó felemó, so whj mo hale ąla kaae kale senaale bopé tómó betó

muluraalu, mo dekené suki moló yóo, mepaae so whj ti atima hosaa tuámó dekené sukuturaalu, wole kaape maaté dorowóo, mepaae so whj ti hale fo tiki whaa yóo, du betepa kelalepó. ³⁹ Atéró, Yesu ą be tuapaae fóló, aimó betó mole so whjpaee duraalu, "Dią fo tiki whaaró wole-utamo noatepa du bitute? Ai senaaleta mo ti sukuni, kapala noke ai fire ape," yalepó. ⁴⁰ Ama ai fo deremó, kale so whjné ą dō nalalepó. Tétepa, Yesuné mo so whj fea belapaae hókó faróló, ątamo wale whjrapero kale senaalené hamaró alimatamo betä kale senaale mole be dolopaae felepó. ⁴¹ Téró, Yesuné kale senaale naasemó tao sóró duraalu, "Talita kum" i fo feteyóló "Ti senaale-ó, yało yapaae dapa turukó holae," yalepó. ⁴² Ai fo deretamotóró kale senaale turukó horóló kwęyalepó. Ai senaale ą betale ba fota, 12-rópó. Ai be dolomó ątamo daae mole so whjné atétere ala kilituraalu, hai-ó! yóló siratu betalepó. ⁴³ Atéró, Yesuné atimapaae i ala yalepóló mepaae so whjpaee momókó deté kwęyaçse yóló fo mulóló, kale senaalemó ąlakó melae yalepó.

6

*Kótóné kóló whj ama
bemó doi munire fo
(Mat 13:53-58, Luk 4:16-30)*

¹ Téró Yesu ą atéyale be taaróló, ama yó matere whjrape atima ama turuku be huluapaae felepó. ² Atima atéró fóló bituraalu, kale saa nóló beterópóló tukóló muló betere sukamó ą fo wosetere be dolopaae fóló, fo kaae sóró yó melalepó. Atéró yó melalemó, so whj feané ama yó matere fo wosóló sirayóló duraalu, “I whjné ama tué tiki dotoróę fóló du betere doasi kelemei alarape-a, momó salerópó? ³ Ti ąta whj me kae mei, kale Mariané naalema be tetere whj meié? Ama nomarapeta, Jems, Joses, Saimon, Judas-sépi atima imó bitinié? Ama nemarapekélé, dątamoi betó mole ape,” yóló atimané ą hale mo whj nisiyóló dei tué muturaalu faletu betalepó.

⁴ Ai fo depa Yesuné atimapaae duraalu, “Kótóné ama kóló whj kae be huluapaae fupa ti ai so whjné ą dukiróló, ama doi sóró horótú beteretei, ama kekelé so whjró ama turuku be hulua so whjamoné ą dukiróló, ama doi mulatere ala dumipó,” yalepó. ⁵ Atéró ą ai bemó bituraalu, mepaae kelemei alarape erénitei, betą betą hepo daae mole so whj maaté ama naase mulóló, wisirótua yalepó. ⁶ Atéró, so whj feané ąpaae tué tiki tirénitare noatepa dérópó kisipa mualepó. Téró, felekemó têté fale be hulua dokó Yesuné kale fo wisi yó melaté fu betalepó.

Yesuné 12 whjrape
doteyale fo

(Mat 10:5-15, Luk 9:1-6)

⁷ Ama sóró beteró betere 12 whjrape ą beterepaae ape yóló, so whj tuämó betere dowi keperape doló hókonópóló, atima fotokó bulóló sóró beteralepó. ⁸ Atéyale k̄lipaae atima tamo tamo yóló dotonaairaalu, etei ma fo yalepó. “Dią furaalu mepaae nokole ɔlakélé, monikélé to dolomó bulóló faqse. ⁹ Tétu, bukaaire kutikélé me dekaaporóló sóró feni, holeke be betą horóló, dotó tiki tawóló fae. ¹⁰ Dią me be huluamó sókó furaalu, betą whjné bemó fitepa, ti ai bemótóró bitiré fóló, me bepaae furaalu, ai be taalae. ¹¹ Kale dere kaae, dią me be huluamó sókó f̄lalemó, dią wisiyóló dape seni yóo, diaaq dere fokélé woseni yóo depa, dią faaираalu i ala yae. Ai be hulua so whj diaaq atimapaae wisi ala eraai yalemó, atimanétei hótepa taaróló felepóló kisipa yópóló, diaaq holeke bemó dakere hae terepée deróló fae,” yalepó.

¹² Atima atéró fóló, kale fo wisi yó mótu duraalu, “Diaaq dowi ala taaróló tué tiki feteyóló betenérápóló,” yó melaté kutu betalepó.

¹³ Atima atéró kuturaalu, mepaae so whj tuämó betere dowi keperape doló hókonótua yóo, mepaae kisi dalóló mole so whj wel wēi dilóló wisirótua yóo, yalepó.

*Jon depa tikale fo
(Mat 14:1-12, Luk 3:19-20,
9:7-9)*

14 Yesuné erótú betere kelemei ala so whj feané kolóló duraalu, “Aita, wéi tópuratere whjkó Jon mo sukópóló daletei, momó kepaayóló beterapó. Atére fotokóné ama mepaae doasi kelemei alarape erótú beterapóló,” so whjné ama doi só kotere fo kale topo whj Herot-né wosalepó.

15 Atépa mepaae so whjné duraalu, “Ata Ilaija kepaayóló beterapó,” depa, mepaae so whjnémó duraalu, “Ata, Kótóné kóló whjkó du yalepó,” du betalepó.

16 Atéró kulu kulu só kotere fo topo whj Herot-né wosóló duraalu, “Ai whjta me kae mei, yálo depa tukóló dale whj Jon momó kepaatu yalepó,” yalepó.

17-20 Ai alata hale ini, Filip-né so Herodias noma Herot-né tokóló dokalepó. Atéteremó, Jon-né kale topo whj Herot-paae, “Naao noné sotei tokóló dokotere ala fo mulapó,” yalemótei, Herot-né ama diki tare whjrapapaae Jon dapesó fóló, dirii képiné dokóló, “*Dipula beterae*,” yalepó. Atéteremó, kale so Herodias ą doasi fopaae buturaalu, Jon daaitere tū kikitu betalepó. Téyaletei, Herot-né Jon ą mo donoi alamaaté yó tapa, Kótóné mo kae beteró betere whj wisipóló kisipa mutu, ama somané yaai dere ala

seséyalepó. Ti noatepae, Herot-né Jon-né du betere fo ekélé yóló wosetu betaletai, ai foné bete ama kisipa seni, kóló kóló yalepó.

21 Téró, Herodias-né Jon daaire tū keketé fóló, nalo ti etei kaae tū kelalepó. Herot ą deale be dē wapa, ama sóró beteró betere doasi whjrapemókélé, ama diki tare whjrapené topo whjrapemókélé, Kaleli haemó betó mole doi mole whj disirapemókélé, mo doasi qla deralepó. 22 Atima atéró qla deyóló nuku betalemó, kale so Herodias-né senaalema sókó wóló, kiliyaleteiné Herot-ró ama qla naai wóló betó mole so whjtamó doasi hékeserótú betalepó. Atéteremó ą hékeseturaalu, kale topo whjné kale so seimalepaae duraalu, “Yá noa qlakó saai tué mute? Naao saai tué mutere qla yálo melaalopa, épaae yae,” yalepó. 23 Atéró, Herot-né kale so seimaletamó mo dirii fo yóló mulótú duraalu, “Yálo teteróló kaae tare haekélé tuamó tekeyóló, ó mepaae qla qla kwiapaae yá saai tué mutepa, yálo yá melaalopó,” yalepó.

24 Ai fo depa kale so seimale ą fóló, hamapaae woseturaalu, “Emó noa qlakó melópóló ąpaae yaróe?” depa, hamané duraalu, “Kale wéi tópuratere whj Jon depa tukóló, ama topo du betä ąlæe yae,” yalepó.

25 Ti fo depa, kale senaale hamané dere fo wosóló, ą

kale doasi topo whij Herot beterepaae fóló duraalu, “Kale wéi tópuratere whij Jonné topo mo miótóróti tukóló, nuku tómó beleróló ąlae,” yalepó.

²⁶ Kale senaalené ai fo deremó, Herot ą fomo duraalu, kutiri humula yalepó. Téyaletei, ama qla naai wóló bétó mole so whij feané keletómó, ama yóló mulale dirii fo tикиépa, téyaalopó yalepó. ²⁷⁻²⁸ Atéró, Herot-né hapale tétitóró kale whij du betere whipaae duraalu, “Yaq dipula bepaae fóló, Jon depa tukóló ama topo du sóró ape,” yóló doteyalepó. Tétepa kale whij fóló, Jon depa tukóló topo nuku tómó beleróló sóró wóló, kale so seimalepaae melatepa, amamo hamapaae male felepó. ²⁹ Jon atéró depa tikalepó dere fo woseturaalu, ama yó matere whirape wóló, ama tupuló tiki betq sóró whij bulatere kane dolomó douralepó.

Yesuné 5,000 whij qla melale fo
(Mat 14:13-21, Luk 9:10-17, Jon 6:1-13)

³⁰ Téró Yesuné doteyale, aposel whirape atima ą beterepaae fesaae wóló Yesu boperóló daalu, atimané yó male foró yale alatamo ąpaae yalepó. ³¹ Atéró yó mótu betepa, so whij mo fea fua wua du bituraalu atima qla naaire tékélé munipa, Yesuné atimapaae duraalu, “Dá i betere tiki taaróló, so

whij bitinire tikipaae sáa nóló bitj faalopa ape,” yalepó.

³² Atéró, atimasisi so whij bitinire tikipaae betaai wéi nukumó felepó. ³³ Téyalemó so whij feané atima foletei kolóló, atimatamo hokolaa yaairaalu, Yesusépi faai dere tikipaae hae týmó so whij atimapí hapale sókó fóló betó molepó. ³⁴ Atéró, Yesusépi atima nuku taaróló, haepaae taae doropóló kelalemó, so whij mo hale qla kaae wóló betó molepó. Ai so whjta kaae tare whij meiyóló, atima koleaané betó mole sipsip hupurape kaae betepa kilitu, Yesuné atima kólené sukalepó. Téturaalu, Yesuné atimapaae bete mole forape fea yó melaai kaae salepó.

³⁵ Atéró yó melaté fu betepatei, be mo ti dikiyalepó. Atétepa, ama yó matere whirape ą daalepaae wóló duraalu, “Doai so whj-a, whjkélé bitinire tikimó betepatei, be ai diki yale ape.” ³⁶ Térápa, ti felekemó té mole beraperó ipu berapeta-mopaae qlakó atimanétei dupuyóló naleta yópóló, doteyaaasepe,” yalepó.

³⁷ Ai fo depa ama atimapaae duraalu, “Atimané naaire qla diaaqtéi melae,” depa, atimané ąpaae duraalu, “Atima naaire qla 200 denarias moniné sumó dupunére?” yalepó.

³⁸ Ai fo depa ama atimapaae duraalu, “Ti wisirapa, bred o bulakó meteró muléró kèle fae,” yalepó. Ai fo depa,

atimané kèle fóló ąpaae duraalu, “*Bred o* bula aporó yóo, ya tamo yóo yóló betá mulapó,” yalepó.

³⁹ Atépa ama atimapaae duraalu, “Bukóló kae kae beterae,” yalepó.

⁴⁰ Ai fo depa, ama yó matere whírapené kale so whírape dosayóló, 100 whírape betápaae yóló kae beteróo, mepaae 50 whírape betápaae yóló, kae beteróo, yalepó.

⁴¹ Atéró beteróló, kale *bred o* bula aporó yóo, ya tamo yóo yóló, taru hepen-paae kese horóló momaturaalu, Talepaae mo kée yóló kemetepa, kolokóraalu yóló, ama yó matere whírapepaae melalepó. Tétepa atimanémo mo so whjmó aliralepó.

⁴² Atéró, ai ąla atima mepaae so whj hásókó dini, mo fea sumó nalepó.

⁴³ Atéró nóló muni fele *bred oró* ya bukitamo ama yó matepa, wosetere whírapené siré kwęyóló, 12 yorape deyóló fąanalepó.

⁴⁴ Soraperó naale senaaletamo dosąani, ai ąla nale whírape maaté dosayóló touróturaalu, 5,000 whírapepó.

*Yesu wéi tómó daaté fele fo
(Mat 14:22-33, Jon 6:16-*

21)

⁴⁵ Atétu beteró, mo ai fapotóróti Yesu ą ai touró betere so whípi fópóló kaae taru, ama yó matere whírape atimapi wéi nuku sóró Betsaida bepaae fópóló, dotonalepó.

⁴⁶ Atéró, nalo

Yesu ą ama wotoró bituraalu, so whípaae kôle-ó yóló fópóló dotonóló, ą du sorokó mole aopaae moma yaairaalu felepó.

⁴⁷ Atéró be dikité dorowaletamo, Yesuné ama yó matere whírape atima nukutamo wéi kułu tuämó fu betepa, ą ama wotoró wéi fókumó beterepó.

⁴⁸ Atéró bituraalu kelalemó, ama yó matere whírape atima nuku bisiki fotokqyóló ịtu betepa kelalepó. Ti noatepae, atima faai fole tikiró besé tiki wouraalu, fotokoné bisiki t̄t̄epa, mo fotokqyóló ịtu betalepó.

Atétu betepa, be mo deyaaai du bateretamo Yesu ą atima dekeróló faai, wéi tómó daaté walepó.

⁴⁹ A wéi tómó atéró daaté waletei atima feané kolóló, kepe wale nisiyóló wituraalu atima keteré yalepó.

⁵⁰ Até deretamo Yesu sókó wóló atimapaae duraalu, “Ita ępa, wiyaqse. Diaaq hosaa diriyóló dua betae,” yalepó.

⁵¹ Yesu atéró wéi tómó daaté wóló, nuku tuapaae taae holalemó, kale wou betale besé tiki tikalepó.

Atétere ala kolóló, kale whírape atima siratu betalepó.

⁵² Atéró ąla kolokó daalu yóló nale bete atima wisiyóló kisipa muni, atimané tué tiki hapólu ipakalepó.

⁵³ Atéró, atima wéi t̄ Kenesaret haeró fóló, kale nuku ai dulalepó.

⁵⁴ Atima atéró, nuku dulóló haepaae taae feletamotóró so whj mo

feané Yesu kilitu, ą Yesupóló kisipa yalepó.⁵⁵ Atéró, Yesu kelale so whj mo hapale fóló, ai hae kwiamó té mole be hulua feamó hepo daróló betó mole so whj beleyóló, Yesuné wisirópóló, ą kotere tiki dokosó fua yalepó.⁵⁶ Atéró Yesu ą sawa be huluarapepaaekélé, doasi be huluarapepaaekélé, ipu berapepaaekélé, kota pa so whjné ai ala deté kutu betalepó. Atéturaalu, mepaae ai be huluamó hepo dalóló betó mole so whj ąla dupuneta dere tikimó beteräleta yalepó. Atéró betó mulu, Yesupaae woseturaalu, “Naao kuti salemó maaté dğné wolaa yó su yaaitapóló,” dotopoi fo du betalepó. Atéró, Yesuné kuti salemó maaté wolaa yale so whj fea wisitua yalepó.

7

Bólu inipatei fokotere fo (Mat 15:1-20)

¹ Atéró, kale mepaae Farisi whjraperó Moses-né yóló muló betere fo yó melatere whjrapékó mepaae whjrapetamo atima Jerusalem be taaróló, Yesu beterepaae wóló ą bopéróló betó molepó. ² Atima atéró wóló betó mulu, Yesuné yó matere whjrape atima naase fokoni, ąla nuku betepa kelalepó. Atétepa, kale whjrapené duraalu, “Dą ąla naai naase fokutu dere kaae atimakélé fokotere

noatepa dérópó,” du betalepó. ³ Ti noatepae, kale Farisi whjraperó Ju-dia whjrapetamo atima alimarapené mara mole ala sya furaalu, naase bólu epa, ó bólu inipatei naase fokonitepa, ti atima ąla naalomeipó. ⁴ Atéturaalu, atima ąla dupuneta dere tikipaae fi wóló, atimané tiki bólu inipakélé węi tópunipa, ti atima ąla nukua dumipó. Téturaalu, atimané alimara-pené kae kae mara mole alarapekélé hotowa yóló sya fu dere kaae, atimané ąla detere wutirape ó węi nokole wutirapekélé fea fokóló nukua dapó.

⁵ Atéreteiné kale Farisi whjraperó Moses-né asere fo yó matepa whjrapetamoné Yesupaae duraalu, “Naao yó matere whjrapené dğné ayarapené mara mole ala sya fóló, atimané naase fokonipatei ąla nukua dere-a, noatepa de?” yalepó.

⁶ Ai fo depa Yesuné atimapaae tokó mótu duraalu, “Kótóné ama kóló whj Aisaiané dią tó tикиné sikilire whjrapemó tué muturaalu, i fo mo donotóró asęyóló muló beterapó.

‘I so whj atimané hosaa tuámó ę sóró beterénirutei, hale kólóné maaté yało doi hale sóró horótú beterapó.

⁷ Atimané yó mótu betere fota, bete munipatei mo whjné kisipané

kekeme nóló i ala yae
ó yaqse du beterapó.

Atima é aqmó bi-
tinirutei, hale foné
maaté Tale-ó du beter-
apó,’ erapó.

⁸ Ti diaaq ayarapené mara
mole alatóró hale sya fu
bituraalu, Kótóné yae yóló
muló betere fo eréni, taaló ai
betere ape,” yalepó.

⁹ Téró ama atimapaae
duraalu, “Kótóné yae yóló
muló betere fo sisópaae
eróló, dijané ayarapené mara
mole ala wisirapóló ai sya fu
betere ape. ¹⁰ Ti noatepae,
Moses-né i fo aseyóló muló
beterapó.

‘Naaø ayaró haetamo aqmó
sukóló bituraalu, ati-
maamoné doi hale
sóró horótú betaé,’
erapó. Me fo i ape.
‘Mepaae whjné ama
hamaró alimatamo
tekeratere fo depa,
atétere whjí mo ti
sukópóló dae.’ fo
aseyóló muló beter-
apó.

¹¹ Ai fo epatei, diaaq i
fo du beterapó. ‘Mepaae
whjné ama hamaró ali-
matamopaae duraalu, “Yalo
mole qla qla diaamo tao
sóró móluqtei, Kótópaae
melaleteiné diaamo wer-
apó. Yalo mole qla feata,
Koropani, ai fo feteyóló Kótó
melale olapóló mo so whjné
supa, ti fo mulapó,” dua
dapó. ¹² Kale mepaae whjné
ama hamaró alimatamo tao
saairetei diaaq atétere alané
sesétu beterapó. ¹³ Ti diaتا,

diaaq ayarapené mo deté
wale mara mole ala sya
furaalu, Kótóné fo hale qla
kaae aqrótú beterapó. Take
ai ala deté wale kaae, mió
diaaqkélé atei kaae alarape
hoko ai du betere ape,”
yalepó.

¹⁴ Téró, Yesuné kale mo so
whjí a beterepaae momó ape
yóló duraalu, “Diⱑ feané yálo
i dere fo mo diriyóló wosóló
tué muae. ¹⁵ Mo nokole qla
whjné tiki tuapaae durupu-
raalu whjí dorótimpó. Téni,
whjné tiki tuamó kaayóló
sókó wale alané betä whjí do-
ratapó,” yalepó. ¹⁶ (-)

¹⁷ Atéró, Yesu a ai so whjí
betepa taaróló, fóló bemó
beteremó, ama yó matere
whjírape a beterepaae wóló,
ama kale yale fo sale fo
noa betené yalerópóló apaae
wosalepó. ¹⁸ Ai fo depa
ama atimapaae duraalu,
“Diⱑkélé, diaaq kisipa tiki
hapólú eruraalu, yálo ai
yale fo bete tuéni airapó.
Mo nokole qla whjné tiki
tuapaae doropóló whjí doréni
deretei, diⱑ kisipanié? ¹⁹ Ti
mo nokole qlata, whjné
hosaa tuapaae sókó fumitei,
depepaae doropóló, di alée
fulapó,” yalepó. Yesuné ai
fo ereteiné nokole qla fea
naaitepa fo munipa, nae
erapó.

²⁰ Ai fo tómó olekeyóló
atimapaae duraalu, “Whjné
tiki tuamó kaayóló belapaae
sókó wale alané betä whjí
doratapó. ²¹⁻²³ Ti whjné
hosaa tuamó kaayóló wale

alarape i ape. Dei tué mutere alakélé, aqni kae kae hóko nópu nokole alakélé, mené qla olémi sere alakélé, whj dele alakélé, nópu nokole alakélé, fea qlamó ekéle dere alakélé, me whjtamo dei tué mutere alakélé, kapala dilikitere alakélé, mo enénire dowi alakélé, mené qla senée yóló dei tué mutere alakélé, me whj eratere fokélé, seké whjpóló bopé faketere alakélé, wisi tué muniru, sonaalei hóko du betere dowi alakélé, ai dosqayale alarape fea whj tuqmó kaayóló wouraalu, whj dorótua dapó,” yalepó.

Juda meire soné kisipa tiki tirale fo

(Mat 15:21-28)

²⁴Téró Yesu ą ai be taaróló, doasi Tair be hulua bopéróló tē mole berapepaae felepó. Atéró, ą betə whjné be dolomó fóló betepa, mepaae whjrapené ą kelaqsóró bope yaqse yaletei, ą kinóló betenénipó. ²⁵ Ą atéró beterapó dere fo betə dowi kepe tepeyóló betere senaale hamané wosóló, ą Yesu beterepaae hapale sókó walepó. Atéró, ą Yesu daale aqmó deraapisa fóló fió mualepó. ²⁶ Ąta Juda fake mei, Krik so ą hamané Siria haemó tene be Fonisiamó dealepó. Ai so Yesu daale aqmó fió mulu duraalu, “Yalo senaale tuqmó betere dowi kepe naao hókonaasepé,” du betalepó.

²⁷ Ai fo depa, Yesuné kale sopaae duraalu, “Folosóró naale senaalené nokole qla atimapí nöpóló melae. Ti noatepae, atima sumó nénipatei, yuwirape nöpóló matere ala dorapó,” yalepó.

²⁸ Ti fo depa, kale soné ąpaae tokó mótu duraalu, “Tale-ó, aita mo deretei, kale keteirapené qla ni fake tómó beleróló nokole folope sorokóta deretei haqrapenékél nukua dapó,” yalepó.

²⁹ Ai fo depa, Yesuné kale sopaae duraalu, “Naaø ai dere foné naao senaale tuqmó betere dowi kepe sókó felepa, dua fae,” yalepó.

³⁰ Ai fo depa, kale so ą ama bepaae sókó fóló senaalema kelalemó, ama tiki tuqmó betere dowi kepe sókó fóló, beseké tómó ą feléyóló fió molepó.

Kolóró wosélitamo kjne whj wisirale fo

³¹ Atéró Yesu ą ai Tair hae kwia taaróló, Saidon hae kwia tuqmó teyóló fóló, Kaleli wēi fókumó tē mole be Dekapolis hae kwiamó sókó felepó. ³² Yesu atéró sókó fóló bateremó, betə woséli kijyóló fokélé alure whj Yesuné wolaa yópóló, atimané dapesó wóló beteralepó.

³³ Atéró betepa, kale so whj daae mole tiki taaróló, Yesuné dəpaae dapesó fóló daalu, ama naase doy tamо kale whjné woséli dolopaae kesekée faróló sókó salepó. Atéró, ama naase

doymó fesəa fē eróló, kale whjné hapemó wolaayalepó.
 34 Atéró, Yesu ą hepen-paae kese horóló fomo sókó faróló duraalu, “Epapeta” i fo feteyóló, “Kjnetei tukwē fae,” yalepó. 35 Ai fo deremó, kale whjné kine woséli tukwē fóo, ama kólókélé tukwē fóo duraalu, fo du betere whj kaae, fo kaae sóró yalepó.

36 Atéró, Yesuné atimapaae erale alarape mepaae whjpaae, “Yaqse,” yóló fo mulaletei, Yesuné yale ala so whj feapaae deté kwęyóló fakeralepó. 37 So whj feané atétere fo wosetu, sirayóló duraalu, “I whjné du betere ala feata, mo kokoi ala alamaaté erótua dapó. Woséli kine whjtei tukwē falóo, kóló nomone whjkélé fo yoo, dapó,” du betalepó.

8

*Yesuné 4,000 whj qla male
fo*

(Mat 15:32-39)

1-2 Atéró kale yale kaae, mepaae so whj mo dekéró ą beterepaae touräle wóló betó molepó. Atéró betó mole so whj atima naaire qla meipa, ama yó matere whjrapepaae ape yóló duraalu, “I so whj sore sukamó ętamo bituraalu, qlakélé néni, hale betaleteiné atima ę mo doasi kolené sukutapó. 3 Ti atima mepaae so whjta, saletómó waleteiné wote siri hale fópóló dotonatepa, tü tuámó wotené sisiraae faqsóró dapó,” yalepó.

4 Ti fo depa, ama yó matere whjrapené ąpaae duraalu, “Aita mo deretei, so whjkélé meitikimó atimané naaire qla-a, momó mupa melaaloé?” yalepó.

5 Ai fo depa, Yesuné atimapaae woseturaalu, “Ti dijané *bred* o bulakó meteró mule?” depa, atimané ąpaae duraalu, “Węikeró o bularape betä mulapó,” yalepó.

6 Tétepa, Yesuné ai betó mole so whj fea hae tikimó betae yóló, kale *bred* o bularape ama sóró taru, Talepaae mo kée yóló, momayalepó. Atéró momayóló kemetepa, Yesuné kolokó daalu yóló, ama yó matere whjrapepaae melae depa, atimanémo, kale so whjmó ąliróló melaté kwęyalepó.

7 Téró, ama yó matere whjrape atimané torótí mole ya belekqatikikélé melatepa, Talepaae mo kée yóló, atimapaae duraalu, “I yarapekélé nöpóló, melaté kwęyae,” yalepó. 8 Atéró, atima nóló suturaalu buki muni feletei, ama yó matere whjrapené daseté kwęyóló, węikeró yorape fąanalepó.

9 Atima ai qla nale whjrape dokö sóró touróturaalu, felekemó 4,000-whjrapepó. 10 Atéró kemetepa, ai betó mole so whj fópóló doteyóló, Yesu ą ama yó matere whjrape atima Dalmanuta hae kwiapaae nukutamo felepó.

11 Atima atéró fóló betepa,

mepaae Farisi whirape Yesu beterepaae wóló, ąpaae kae kae wosetere fo du betalepó. Aita, ąkäae kolóló su suraalu, naao hepen bemó mole kelemei alakó damaletamo kelaai dapa, eranéié? du betalepó. 12 Atéteremó, Yesu ąfomo sókó faróló atimapaae duraalu, “Diá mió i alimó betere so whjné me kelemei alakó kelaipa erae du betere-a, noatepa de? Talené diapaae kelemei ala me kae eraalo meipóló yalo diapaae mo i dere ape,” yalepó. 13 Ai fo du beteró kemetepa, kale so whj betó mupatei taaróló, atima nukutamo wéi fóku utéró momó tē felepó.

*Yist-paae dó faróló yale fo
(Mat 16:5-12)*

14 Atima atéró furaalu, mepaae qla uté téró mupatei kéköró *bred* o bula betä maaté atima nukumó mupa kelalepó. 15 Téró, Yesuné ama yó matere whirape kisipa mulóló ma duraalu, “Kale Farisi whiraperó Herottamoné *bred* o tópuratere qla yist-ta mo doropa, wisiyóló kaae tawae,” yalepó.

16 Ai fo deremó, ama yó matere whirape atimasitei duraalu, “I dere fota, dğné kale *bred* o bularape kęyó yóló weimó ai dere ape,” yalepó.

17 Atimasitei atéró kelaarótú betere fo Yesuné ama tué yóló atimapaae duraalu, “*Bred* o meipóló, diasisitei noatepa fo tiki kelaarótú bitu de? Diaaq

tué tiki hapóluraalu, ai yale alarape diğné kilitu bitutei, diaaq tuéni airapó. 18 Diaaq kelenékélé mo koloo, wosélinékélé mo wosoo yaletei, yalo erale alarape diaaq kisipani, ai keterélirapó. 19 Yalo aporó *bred* o bula kolokó daalu yóló 5,000-whirape atima nalemó sútepa, buki daseté kwęyóló meteró yorape deyaleé?” depa, atimané duraalu, “12 yorape deyóló fajanalepó,” yalepó.

20 “Yalo me 4,000 whirapemó, wéikeró *bred* o bularape kolokó daalu yóló melóló, atima nalemó sútepa, buki daseté kwęyóló meteró yorape deyaleé?” depa, “Wéikeró yorape fajanalepó,” yalepó.

21 Ai fo depa, Yesuné atimapaae duraalu, “Ti ai yale alarape fea diaaq kolólótei, bete diriyóló tué muni airapó,” yalepó.

Betsaida bemó kele dilikire whj wisirale fo

22 Atétu beteró, atima Betsaida bemó sókó walemó, mepaae whirapené betä kele dilikire whj Yesupaae ą wolaa yae yaairaalu dapesó walepó. 23 Atéró wapa, ai be hulua taaróló, depaae Yesuné kale kele dilikire whj naasemó tawóló felepó. Atéró fóló, kale whjné kelemó fesşa apuróló, Yesuné ama tikimó naase mulóló duraalu, “Mió naao kelené me qlakó wisiyóló kelete?” yalepó.

²⁴ Ai fo depa, kale sekéné ama kele fisæae faróló duraalu, “Whirape kotereteita, ni kaae tokóló só kotapó,” yalepó.

²⁵ Ti fo depa, kale dere kaae momó Yesuné naasené kale whjné kelemó wolaay-alemó, ama kele mo ti wisituraalu, qla qla diriyóló kellelepó. ²⁶ Atéró, Yesuné kale whj ą ama bepaae fópóló dotonótú duraalu, “Yá doasi be huluapaae feni, mo naao bepaaetóró fae,” yalepó.

Pitané yata Kerisopó yale fo
(Mat 16:13-20, Luk 9:18-21)

²⁷ Atéró, Yesu ą ama yó matere whirapetamo ai be taaróló Sesaria-Filipai be hulla bopéróló t̄ mole be hluuarape tuámó fu bitu atimapaae woseturaalu, “Mo so whjné ę-a, depó du bitute?” yalepó.

²⁸ Ai fo depa, atimané ąpaae tokó mótu duraalu, “Mepaae so whjnéta, yá kale wēi tópuratere whj Jon-pó. Mepaae so whjné duraalu, yata Elaijapó, mepaae so whjné duraalu, yata, Kótóné ama kóló whjpó du beterapó,” yalepó.

²⁹ Ai fo depa Yesuné duraalu, “Diaaq tuéné-a, ę depó du bitu de?” depa, Pitané ąpaae tokó mótu duraalu, “Yata, so whj fea t̄teróló kaae tanópóló, Kótóné sóró beteró betere whj Kerisopó,” yalepó.

³⁰ Ai fo depa, Yesuné atimapaae duraalu, “Eta, Kerisopóló, mepaae so whjpaae momókó bope yaqse,” yalepó.

Yesuné q sukqalopó yale fo
(Mat 16:21-28, Luk 9:22-27)

³¹ Ai fo yóló, Yesuné ąpaae eraaire ala atimapaae kaae sóró yó mótu duraalu, “Whjné Naalema kae kae sek̄i ala mo saalopó. Mepaae whj disirapenékélé, kale mo so whjmó Talepaae momaratere doasi topo whirapenékélé, Mosesné asere fo yó matere whirapenékélé ęta Whjné Naalema meipóló, mo ti só deraalopó. Atétepá, mepaae whirapené ą mo ti daalotei, be d̄e sore kemetepa, ti ą momó kepaayóló betaalo ai ape,” yalepó. ³² Yesu ąpaae eraaire ala amatei h̄akearóló depa, Pitané ą tu d̄epaae dapesó fóló, atei fo ekesé yóló, foné salepó.

³³ Ti fo deparatei, Yesu ą ama yó matere whirape beterepaae fetée anóló Pita foné sóró duraalu, “Satan-ó, yá yalo sisópaae fae. Naaai mole tuéta, ti Kótóné yaaire alamó kisipa muni, mo whjné yaaire ala maaté kisipa mutu ai dere ape,” yalepó.

³⁴ Atéró, ama yó matere whiraperó ai betó mole so whj featamopaae ą beterepaae ape yóló duraalu, “Dią mepaae so whjtamo ę sya waai kisipa mutupa,

ti naao yaaire ala taaróló, sisópaae mulóló, ya sukäaire filipaa ni naaotei beleyóló ę sya ape. ³⁵ Whj me dené ama betere bete me ala yaqsórópóló, amatei wisiyóló kaae tapa, ti atétere whj ą ama betere betetamo turó aluyaalo ai ape. Téretei, whj me de yalo ala eróturaalu, i kale fo wisi erótú betere tuämó ama betere bete kemeratepa, ti ai whjné betere bete aluni, mo ti muó tawaalo ai ape. ³⁶ Mepaae whj de i haemó muó mole wisi wisi qla dekéró betapaae du betere tuämó, ama betere bete mo ti alutepa, ti ai wisirapóló kisipa mute? Mo meipó. ³⁷ Ama betere bete alutepa, momó saairaalu, noa qlatamo dupu yaaloé? ³⁸ Mió i alimó dowi alaró nópu nokole alatamo du betere tuämó me whjné duraalu, 'Yata, Yesu tuéru, ama ala erótú betere whjé?' yóló wosetepa ą witu halemó, ai whjró ama fotamo ą tuénipó depa, ąpaae i fo yaalo ai ape. Kale Whjné Naalema Alimané doasi doi mole dę wisinaaleró ama mo kae betere ensel-rapetamo wale su kamó folosóró halemó ą tuénipó yale whjpaae, Whjné Naalemanékélé ai whj ą tuénipó yaalo ai ape," yalepó.

9

*Yesu kae tiki daane wale fo
(Mat 17:1-13, Luk 9:28-36)*

¹ Téró, Yesuné atimapaae duraalu, "Yalo diapaae mo

i dere ape. Dią mió i betó mole so whj mepaae sukuni hale betepatei, Kótóné ama teteróló betere aqmó mole ala mo doasi fotokötamo wapa kelaalopó," yalepó.

² Atéró apomiró be dę kemetepa, Yesuné Pita, Jems, Jon-sépi atima dape sóró doasi sokore hasi fosópaae holalepó. Atéró horóló betheremó, atimané kele tómótei, Yesuné ama daale tiki taaróló, kae tiki daane walepó. ³ Atéturaalu, ama deró betere kutikélé, mo yako kaae dę tekée fi deró betepa kelalepó. I haemó betó mole so whjné deró betere kuti dę kaae aleraai fokotepakélé, ai kutiné dę kaae alée fenénipó. ⁴ Téró aimó, atimané keletómó kale Moses-ró Elaijatamokélé mo betere whjné tiki kaae daayóló sókó wóló, Yesutamo fo du betalepó.

⁵ Atétere ala kolóló, Pitané Yesupaae duraalu, "Yó matere whj-ó, dą fea etéró betämó betheretei mo wisirapó. Térápa, me ya betoo, me Moses betoo, me Ilaija betoo, yaaire furu be sore dąné tēnaalopa, wisire?" yalepó. ⁶ Ai fota hale ini, atima wituraalu, yaaire fo ketetepa, hoko fotei erapó.

⁷ Atéró daae molemó, kitikiné atima husurale dorowóló, ai kitiki dolomótei fo fakeyóló duraalu, "Ita, yalo mo hosaa mole naalepa, ama dere fo mo wisiyóló wosae," yalepó.

⁸ Ai fo deretamotóró atimané kele kele yalemó, kale whj tamo daani, Yesu ama wotoró daapa kelalepó.

⁹ Atétu beteró, atima ai hasi fosó taaróló durupu bitu, Yesuné atimapaae duraalu, “I yale alarape mepaae so whipaae diğné mió folo hapale momókó yaqse. Kale Whjné Naalema q dóló mo ti sukunaletei, momó kepaayóló fi tikimó ti yaasepóló, mió hapale bope yaqse,” yalepó. ¹⁰ Ama ai yale fo wosóló, atimané mepaae whipaae ini, atimasisitei kelaaróló duraalu, “Mo ti doló sukunóló momó kepaayóló betaalopó dere fo-a, noa fo betené yaleropó,” du betalepó.

¹¹ Atéró, atimané ąpaae woseturaalu, “Kale Moses-né asere fo yó matere whirapené Tale waai teópatei, Elaijapi waalopó du betere-a, noa fo betené du bitute?” yalepó.

¹² Ai fo depa, Yesuné atimapaae tokó mótu duraalu, “Ti mo dapó. Elaijapi wóló, qla qla fea ama momó donoróló mulaalopó. Téretei, Kótóné fo asere tuqmó i fo erapó. Whjné Naalema, q mo doasi dele su betepa, atimané ąfaleyóló só deraalopó ere fo-a, metéli yaaireteimó ere?

¹³ Téretei, yalo diçpaae mo i dere ape. Ilaija ąta, mo walepó. Tétepa mepaae so whjné kale yóló muló betere fo mo dokonóturaalu, atimané ąpaae mo eranée yale

alarape fea motróti ai erale ape,” yalepó.

Dowi kepe betere naale wisirale fo

(Mat 17:14-21, Luk 9:37-43)

¹⁴ Téró Yesu ątamo fele whjrape fesaae walemó, mepaae beteróló fele yó matere whjrape mo so whjné bopéróló daae mupa kelalepó. Aita hale mei, ai whiraperó Moses-né asere fo yó matere whirapetamo foné u só derótú, i só derótú du betepa, kaae tawóló daae molepó. ¹⁵ Atétu beteremó, Yesu sókó wapa kilitu, so whj feané doasi sirayóló, ątamo hokolaa yóló kqleó yaairaalu felepó.

¹⁶ Téró, Yesuné ama yó matere whirapepaae woseaturaalu, “Noa fo betemó diğ fo tokótamo du bitu de?” yalepó.

¹⁷ Ai fo du betepa, ai wóló daae mole so whj kuamó betä whjné duraalu, “Yó matere whj-ó, yalo naale dowi kepe bituraalu, ama kqlo nomunu fo initeretei naao wisiraasepóló, yapaae dapesó walepó. ¹⁸ Ti noatepae, dowi kepené haepaae taae deróló haeratépa, ama sereke hatua yósóró kqlómó dako sókó wua dapó. Téturaalu, ama hó naase, tikikélé fea sosoro falótua depa, naao yó matere whirapepaae hókonaasepé yalemó, atimané hókonaaitere sunipó,” yalepó.

¹⁹ Ai fo depa Yesuné atimapaae duraalu, “Mió i alimó tué tiki tiréni hóko betó mole so whírapé-ó, diá tué tiki tirópoló meteró sukamó é diátamo betaaloé? Diaaq hapólure kisipa taaróló, wisi kisipa sópoló é diátamo meteró sukamó betaaloé? Térpa, ai naale ępaae dapesó ape,” yalepó.

²⁰ Ai fo depa kale naale ą beterepaae dapesó walemó, dowi kepené Yesu kilitraalu, téti kale naale mo fotokqiné tao sóró feseróló haemó haeratepa biliraté feletikimó, kólómó dako sókó walepó.

²¹ Atétere ala kolóló, Yesuné kale naalené alimapaae woseturaalu, “Naao naale ai ala du betepa, ba fo meteró kemeyaleé?” depa alimané duraalu, “Mo ketemó kaae sóró deté waletei, miókélé hale ai yó tare ape. ²² Yalo naale doló sukunaairaalu, ai dowi kepené sipaaekélé ó weipaaekélé, tao sóró taae falatua yalepó. Térpa, naao dámó koleturaalu súmó tao senépa ti tao saasepólópó,” yalepó.

²³ Ai fo depa, Yesuné ępaae duraalu, “Naao ępaae súmó tao saaloé? dere-a, mepaae whí dené Talepaae tué tiki tiratepa, ti ai whípaae fea ala fea Talené ama súmó eranérápó,” yalepó.

²⁴ Ai fo depa kale naale alimané ama ere ala hakearóló duraalu, “Yalo tué tiki tiró betepatei doa meipa, me

kwiapaae halekeretei naao ę tao saasepé,” yalepó.

²⁵ Yesu ą ai ala du beterepaae so whí fea sururu yóló wapa kolóló, dowi kepe foné sóró duraalu, “Whjné kólóró wosélitamo kinó betere dowi kepe-ó, ya ai whí tuamó beteretei, yało i hókonatapa, momó kae bitj weni, mo ti fae,” yalepó.

²⁶ Yesuné ai fo deremó, kale naalené tiki tao sóró feseróló kale dowi kepe keterétamo sókó felepó. Atépa, kale naalené tiki mo sukj whí aopa, kolóló so whí feané duraalu, “A mo ti ai sukale ape,” du betalepó.

²⁷ Atépa, Yesuné kale naale naasemó tao salemó turukó horóló daane holalepó.

²⁸ Atétu beteró, nalo Yesu ą be dolopaae doropóló betepa, ama yó matere whírapé atimanalemaaté bitu ępaae duraalu, “I dowi keperape djané doló hókonatepa, sókó fenitere-a, noatepa dérópó,” yalepó.

²⁹ Ai fo depa, ama atimapaae duraalu, “Moma dere alané betä atei kaae dowi keperape súmó hókonanérápó,” yalepó.

³⁰ Téró atima ai be taaróló, Kaleli hae tuamó teyóló felepó. Ti atéró feleteita, Yesuné ama yó matere whírapepaae maaté kale fo wisi yó melaai kisipa mutu, mo so whjné atima betere tiki tué yaqsoró yalepó.

³¹ Atima atéró fóló bitu, ama atimapaae duraalu, “Hale mo whjné kale Whjné

Naalema dópóló, whj mené eleké deyaalopó. Atéró, mo ti dóló sukunaalotei, sore be dë kemetepa, ti ą momó kepaayóló betaalo ai ape,” du betalepó. ³² Ama atéró yale fo bete atima tuénitepa, noa betené yalerópóló, wosaaí yaletei, atima wituraalu, taaralepó.

Doasi topo whj deé? yale fo

(Mat 18:1-5, Luk 9:46-48)

³³ Téró, atima Kapeneam bepaae fóló, atima fiyaaire bemó bitu, ama yó matere whjrapepaae woseturaalu, “Dią tū tuämó alale siré wou betale-a, noa fokó deté wou betaleé?” yalepó. ³⁴ Yesuné ai fo depa tūmō wou bituraalu, topo whj-a de betere yóló atimasisi alale siré waleteiné haletu, Yesupaae tokó matere fokélé inipó.

³⁵ Téró Yesu ą bitj̄ deyóló ama yó matere 12 whjrape ą beterepaae ape yóló duraalu, “Whj me detamo topo whj betaai kisipa mutupa, ti belei aqyóló so whj feané kutó diratere whj betae,” yalepó.

³⁶ Atéró, ama betj̄ naale belekäamale dape sóró atima tuämó daalóló, ama apuó taru duraalu, ³⁷ “Mepaae whj denétamo yalo doimó etei kaae naale mo wisiyóló dape supata, ti ętei mo wisiyóló dape sirapó. Atétere whjné ęmaaté dape sumitei, ę dotęyale sekékélé dape sirapó,” yalepó.

*Dątamo bőe dinitere whjta dąné be whjipó
(Luk 9:49-50)*

³⁸ Téró, Jon-né Yesupaae duraalu, “Yó matere whj-ó, whj betané naao doimó dowi kepe hókutu betepa, ąta dątamo betamó kotere whj meipóló, dąné seséyalepó,” yalepó.

³⁹ Ai fo depa Yesuné atimapaae duraalu, “Atei kaae whjné ama yaaire ala yópóló sesékesé. Ti noatepae, mepaae whjné yalo doimó mepaae kelemei ala erale kılıpaaemo, yalo doi doróló faleyaalo meipó. ⁴⁰ Mepaae dątamo bőe dini dere whjrapeta, ti dątamo mole whj ai ape. ⁴¹ Yalo diapaae mo i dere ape. Dią Keriso whj bitu, yalo ala erótú beteremó, mepaae whjné węi melatepa, atétere whj dupu hásókó feni, mo saalo ai ape,” yalepó.

*Me whj dowi ala yópóló dée nalatere ala
(Mat 18:6-9, Luk 17:1-2)*

⁴² “Mepaae whj denétamo ępaae tuę tiki tiró betere doi muni, sókótei sókó dei so whj dowi ala yópóló dée nalatepa, atétere whj mo doasi dowi dupu saalo ai ape. Atei ala dere whj ama depamó mené doasi kane fake dulóló węi kęlapaae taae faluçasóró wisi uapó. ⁴³ Naao naasenétamo yę dowi ala yópóló dée nalatepa, atétere naase tukóló taae falae. Yę betj̄ naasetamo bituraalu, mo ti betaaire tikipaae sókó

faasepólópó. Naase tamo daayóló beteräletikimó, me naasené naao tiki turó doasi surukókélé feni, hale dó tare sipaae ålísóró faqsóró dapó.

⁴⁴ (-) ⁴⁵ Naao hóné ya dowi ala yópóló dée nälatepa, atétere hó tukóló taae falae. Ya betä hotamo bituraalu, mo ti betaaire tikipaae sókó faasepóló dapó. Ti noatepae, ya hó tamo daayóló beteräletikimó, me hóné naao tiki turó si duku beterepaae ålísóró faqsóró dapó.

⁴⁶ (-) ⁴⁷ Naao kelené ya dowi ala yópóló dée nälatepa, ti atétere kele sokóló taae falae. Betä keletamo bituraalu, ya mo ti betaaire tikipaae sókó faasepólópó. Ti noatepae, naao kele tamo wusuró buóló betepa, naao tiki turó hale dó tare sipaae faqsóró dapó. Ti Kótóné teteróló kaae tare tikimó mole alata, betä keletóró daayóló bituraalu, sene fupa mo wisirapó.

⁴⁸ Ti dowi dele su betaaire tikimó kisipa mutu, asémó i fo erapó. Aimó betere whjrapeta, mokené turukóló nokoletei mo kemekélé ini yóo, sikélé surukó feni hale dótóró tawóo yaalopó.

⁴⁹ Na ó hupu mi këlaayaqsóró kó terepetu dere kaae, so whj fea tuämó mole dore alaró wisire alatamo sinétei biliyóló taleyaalo ai ape.

⁵⁰ Ti kóta, qla feléróló nokole qla wisipó. Téretei, kale kóné felé kemetepa, momó kae noayóló felé bualaaloé?

Mo meipó. Térapa, ai kó wisinaale diaaq hosaa tuämó mulóló, so whjamo hosaa muni deyóló wisi kisipatamo mo dua betó muae,” yalepó.

10

So ó whj tokó fateremó dere fo

(Mat 19:1-12, Luk 16:18)

¹ Téró, Yesu ą ai be taaróló Judia hae kwia tuämó kutu beteró Jordan wéi uté fakerokélé felepó. Aimó sókó felemó, so whj mo fea kale duatere kaae tourale wóló betó mupa, ama dua dere alatóró yóló yó mótu betalepó.

² Atétu betepa, mepaae Farisi whjrape wóló, ą susóró ąpaae woseturaalu, “Mepaae whjné ama soma tokó fatepa fo mulepé meié?” yalepó.

³ Ai fo depa ama atimapaae tokó mótu duraalu, “Diaaq dosayóló tué yópóló, Moses-né diapaae noa ala yae yóló, aşere?” yalepó.

⁴ Ti fo depa atimané ąpaae tokó mótu duraalu, “Mepaae whjné so tokó falaai depa, ti soné aşe sóró fópóló melae yóló Moses-né aşerapó,” yalepó.

⁵ Ai fo depa Yesuné atimapaae duraalu, “Ti aita, diaaq hosaa táruraalu dowqae fu betepa, Moses-né ai fo aşeyóló muló beterapó.

⁶ Téretei mo take kaarale alímó, ‘Kótóné whjró sotamo ali-pakalepó.’

7 'Atéyale betené whjné ama
hamaró alimatamo
taaróló, sotamo
dokóló atimaamo
mo betq tikitóró
daayaalopó.'

8 Atéreteiné atimaamo tamo
mei, mo betq tikitóró
ai daale ape. 9 Kótóné
atimaamo atéró betq tiki
daaróló beteró betereteimó,
mo so whjné tekeróló whj
kae beteróo, so kae beteróo,
yaqsóró yae," yalepó.

10 Ai fo yóló Yesu q ama
yó matere whjrape atima fea
bemó betó mulu, Yesupaae
woseturaalu, "Naao ti yale fo
dákélé kisipa yaai dapa, bete
mo ti hékearóló yae," yalepó.
11 Ai fo depa ama atimapaae
duraalu, "Whj me dené
ama topo so tokó daalóló
so me dokotepa, ai whjné
Kótóné fo tukóló topo sotamo
betere ala mo ti doratapó.
12 Atétere kaae sonékélé,
oma whj tokó daalóló, whj
metamo dokotepa, atétere
soné Kótóné fotei tukóló,
ama omatamo betere ala mo
ti doratapó," yalepó.

*Naale senaale Yesupaae
dapesó wale fo*

(Mat 19:13-15, Luk 18:15-
17)

13 Téró etéyalepó. So whjné
kale keteirape Yesuné wolaa
yópóló, q beterepaae dapesó
wua yalepó. Atétepa, ama
yó matere whjrapené kale
so whj foné sóró sesétu
betalepó. 14 Yesuné atétere
ala kolóló, ama yó matere
whjrapetamo fopaae buóló
duraalu, "Ai naale senaale

é beterepaae wópolópa
sesékese. Ti noatepae,
atei naale senaale kaae
betere so whjta, ti Kótóné
teteróló betere aqmó sókó
fóló beterapó. 15-16 So whj
i naale senaale kaae aqyóló
bitinitepa, ti Kótóné teteróló
betere aqmó sókó fenénipó,"
yalepó. Ai fo yóló, Yesuné
kale naale senaale dokó
apuósu yóló, naase mulóló
atima wisiratere fo dua
yalepó.

*Doasi néli teó whipaae
yale fo*

(Mat 19:16-30, Luk 18:18-
30)

17 Téró etéyalepó. Yesu
q ama kisipa mole tikipaae
faai fu betalemó, whj betq
sururu yóló wóló, Yesu
daalemó bukutiri teáró
bitu, qapaae duraalu, "Yó
matere whj wisi-ó, é mo ti
betó tawaairaalu, noa alakó
yaaloé?" yóló wosalepó.

18 Ti fo depa, ama kale
whipaae duraalu, "Naao
épaae noatepa whj wisi-ó fo
du de? Whj betákókélé wisi
whj bitini, Kótó q betq mo
wisirapó. 19 Ti Kótóné yae
yóló muló betere alarape i
ape.

'Whj daqse, so nópu naqse,
qlémi naqse, kapala fo
yóló me whj só de-
raqse, me whj dilikóló
qla qla qlémi saqse.

Naao hae aya wisi doi
mulápóló, atimaamo
aqmó bitu, wisi ala
betq erótú betae yóló,
ere fo fea ti naao ai
tuére ape,' " yalepó.

²⁰ Ai fo depa kale whjné ąpaae duraalu, "Yó matere whj-ó, ai alarape feata, ę mo naale belekqamalemó bitutei deté wóló, miókélé hale yó tarapó," yalepó.

²¹ Ai fo depa Yesuné kale whj yaala sókó fóló kelené ą kaae taru duraalu, "Mo betə ala betə yq mei ai ere ape. Térapa yq fóló, naao mole qla qla fea dotonóló *moni* sae. Atéró sere *moni* ti qla qla meiyóló yolealere so whjmó ąliróló melae. Atéró melóló yata, ti ó hepen bemó taleróló muló betere wisi wisi qla saasepóló dámō faalopa ę sya ape," yalepó.

²² Ai fo depa, kale seké ą fea qla qla mole néli whj ereteiné, ama kelepaahumula yóló fomoné sukuté felepó.

²³ Téró Yesuné ama yó matere whjrape kaae taru duraalu, "Doasi néli whjrape Kótóné teteróló betere aqmó sókó faairetei mo doasi hapólurapó," yalepó.

²⁴ Ama yó matere whjrapené ai dere fo woseturaalu, atima siratu betalepó. Tétepa, ama atimapaae momó duraalu, "Ti naalerape-ó, Kótóné teteróló betere tikimó sókó faairetei, béní mo doasi hapólurapó. ²⁵ Doasi *kamel* hupu kuti nomotere ketéli dolomó sókó fenénipó. Atére kaae, fea qla qla tare néli whj Kótóné teteróló betere aqmó sókó faairetei mo doasi hapólurapó," yalepó.

²⁶ Yesuné ai fo deremó, ama yó matere whjrape atimasisitei doasi sirayóló duraalu, "Atéró hapólupa, ti noa kaae so whjmó mo ti aluyaqsóró tao saaloé?" yalepó.

²⁷ Ti fo depa, Yesuné atima kaae taru duraalu, "Mo whjné atei kaae ala fea súmó enénipó. Mo whj ere kaae Kótó ą aténi, fea ala fea ama mo súmó eranérapó," yalepó.

²⁸ Ai fo depa, Pitané ąpaae duraalu, "Dá yatamo kwęyaaираalu, dāné qla qla fea mo ti taaróló i wale ape," yalepó.

²⁹ Ai fo depa, Yesuné atimapaae duraalu, "Yalo diąpaae mo i dere ape. Whj me detamo yalo ala eróturaalu, kale fo wisi yó maté kwęyaaи, ama be ó no nemarape ó hama alima ó naalemarape ó hae tiki fea taaróló wapa, ti atétere whjmó i ala eraalo ai ape.

³⁰ Ama betə qla taaróló walemótei, nomarapekélé kutórape, nemarapekélé, hamarapekélé, alimarapekélé, naalemarapekélé, berapekélé 100 tómó beleróló saalo ai ape. Téturaalu, dowi susupui alakélé saalotei, nalo waaire alimó mo ti betó tawaaire bete saalopó. ³¹ Téyaałotei, mió i alimó mepaae doasi doi mole whjrape take nalo doi munire whj kaae betaalopó. Mió mepaae doasi doi muni, sókó deyóló betere so whjta, take nalo mo doasi doi mole

topo whj kaae betaalo ai ape," yalepó.

*Yesu q sukqairemó yale fo
(Mat 20:17-19, Luk 18:31-34)*

32 Atéró, atima Jerusalem bepaae furaalu, Yesu ąpi fi tikimó, ama yó matere whjrape nalo haió! yóló sira deté fu betalepó. Tétepa, mepaae atima sya wou betere so whjkéle wiyalepó. Atéró, Yesuné ama yó matere 12 whjrape tū dępaae dapesó fóló daae mulu, ąpaae eraaire ala fea atimapaae momó yó melalepó. 33 Atéró, atimapaae duraalu, "Mió dą Jerusalem bepaae i fole ape. Téteretei, kale Whjné Naalema me whjné eleké deyóló mo so whjmó Talepaae momaratere whjraperó Moses-né asere fo yó matere whjrapetamoné naase tuqmó mulaalopó. Téró fo tokóló só deróló, Juda mei kae fakené ą dójpóló, melaalo ai ape. 34 Atéró, atimané ą faletere alakélé, fesą apuratere alakélé, halika tикиné fokosó sere alakélé, faleyóló haleratere alakélé erótú beteró, nalo atimané ą mo ti sukópóló daalopó. Téyaalotei, be dę soremó dou dolomó muóló ą momó kepaayóló betaalopó," yalepó.

*Jems-ró Jon-tamoné Yesupaae wosale fo
(Mat 20:20-28)*

35 Téró, kale Sebedi naalema tamo Jems-ró Jon-tamo Yesu beterepaae wóló

duraalu, "Yó matere whj-ó, dąmoné yapaae wosetere ala naao eraaloé?" yalepó.

36 Ai fo depa, Yesuné atimaamopaae duraalu, "Yalo diaamomó noa alakó eraró de?" yalepó.

37 Tétepa, atimaamoné ąpaae duraalu, "Take naao mo kae ere dę wisinaale hąkearatere sukmó dąmo me whjkó naao turu naase dęmό beteróo, me whj fę naase dęmό beteróo, yaasepóló dapó," yalepó.

38 Ti fo depa, Yesuné kale whj tamopaae duraalu, "Diaamoné ępaae ai wosale fota, Talené teteróló kaae tare tikimó ere ala diaamo tuęni keteruraalu dapó. Dowi ala kwia tokóló aluraai susupu sóró sinaaitere ala, diaamonékélé sumó senére? Ó ę węi tópuratere kaae, diaamokélé tópurópóló kisipa mute?" yalepó.

39-40 Ai fo depa, atimaamoné duraalu, "Dąmokélé ai ala sumó enérapó," yalepó. Ai fo depa, Yesuné atimaamopaae duraalu, "Yalo tikimó doasi susupu sóró sinaaire alaró ę węi tópuraitere alatamo diaamopaaekélé sumó eraalotei, turu naase ó fę naase dęmό beteraaire alata, ti yalo teteróló kaae tanipó. Ai alata, yalo Ayané ama teteróló kaae taru, aimó betaaire whj tamokélé, ama mo taketitei tukóló beteró beterapó," yalepó.

41 Tétepa, mepaae ama yó matere naase tamo

whjrapené ai fo woseturaalu, Jon-ró noma Jemstamopaae doakale fopaae bualepó. ⁴² Atétepá, Yesuné atimapaae tourâle ape yóló duraalu, “Juda mei kaae fake teteróló kaae tare topo whjrapené mo so whj teteróló kaae tawóo, atimané sóró beteró betere whjrapenékélé mo so whj teteróló kaae taru, i ala erae du beteretei diaaq ai kisipare ape. ⁴³ Atétere kaae, diaq tuqmókélé ai ala momókó yaqse. Diaq tuqmótamo betã whjkó doasi topo whj betaai kisipa mutepa, ti so whj feané kutó diratere whj betenérápó. ⁴⁴ Whj me de doasi doi mole topo whj betaai depa, ti diaqne wae sóró kutó diratere whj kaae betae. ⁴⁵ Ti noatepae, kale Whjné Naalema waleteita, a topo whj bitu mepaae whjrapaae ama kutó dirae yaairaalu wéni, a mo so whjné kutó diratere whj bitu, atima aluyaqsóró ama betere bete hale melóló, dupuraai walepó,” yalepó.

Kele dilikire whj Batimeus wisirale fo

(Mat 20:29-34, Luk 18:35-43)

⁴⁶ Atéró atima Jeriko bepaae walepó. Atéró, nalo ama yó matere whjrapéró mo so whj featamo ai doasi be taaróló fu betalemó, betã kele dilikere whj Timeus naalema Batimeus tû dêmó bituraalu, monikó ąlæe yóló kematu du beterepó.

⁴⁷ Atétua dere whj a tû dêmó beteremó, kale Nasaret whjkó Yesu walapó dere fo wosóló, fo fakeyóló duraalu, “Depit-né deté fele whjné Naalema Yesu-ó, e kolené sukuturaalu, tao sae,” du betalepó.

⁴⁸ Ai fo du betepa, mepaae so whjné taalae yóló, foné salepó. Tétepatei, kale whjné woseni nisiyóló, fo mo ti fakeyóló duraalu, “Depit-né deté fele whjné Naalema Yesu-ó, naao e kolené sukuturaalu, tao sumié?” yalepó.

⁴⁹ Ai fo deremó, Yesu a kejyóló daalu, “Apaae ape yae,” yalepó. Tétepá, kale whjrapené kale kele dilikire whjpaee duraalu, “Mió yapaae ape dapa, whaaliani, hajtamo turukó horóló fae,” yalepó. ⁵⁰ Tétepá, kale whjné ama bukóló betere kuti dæae faróló, a Yesu beterepaae hapale tûwó felepó.

⁵¹ Atéró daapa, Yesuné apaae duraalu, “Yało yámó noa alakó eraró de?” yalepó. Ai fo depa, kale kele dilikire whjné duraalu, “Yó matere whj-ó, yało kelené qla qla kelenée du beterapa, naao wisiraasepé,” yalepó.

⁵² Ti fo depa, Yesuné apaae duraalu, “Naao tué tiki tiratere alané ya wisiralepa dua fae,” yalepó. Ai fo deretamotóró kale whjné ama kele wisitepa, Yesu sya felepó.

11

*Yesu doasi topo whij
aqyóló fele fo
(Mat 21:1-11, Luk 19:28-
40, Jon 12:12-19)*

¹ Atéró atima Jerusalem be huluapaae felekemó sókó faaираalu, Olip du sorokó mole aqmó tene Betpas beró Betani betamomó sókó felepó. Aimó Yesuné ama yó matere whjrapekó tamo whj dotonai duraalu, ² “Diaamo fole be huluamó sókó feñalemó, whj betóló konire utu *donki* hupu duló betepa kelaalo ai ape. Térapa, ai hupu taayóló ipaae dapesó ape. ³ Atéró taanalemó me whjné duraalu, ‘Ai hupu neaai só fute?’ depa, ąpaae i fo yae. ‘Momó hapale sóró waaitei, Talené ama me kutó diyaai, kapala asiri sene fae yale tikimó sóró fulapó,’ yae,” yóló dotonalepó.

⁴⁻⁵ Atétepa atimaamo fóló kelalemó, be bela tu dëmō tene be tu sókó walemó, kale bopeyale hupu duló beterepó. Atépa, kale hupu taatu betalemó mepaae aimó daae mole so whjné atimaamopaae duraalu, “Di-aamoné ai hupu neyaai taatu de?” yalepó. ⁶ Ai fo depa Yesuné atimaamopaae yae yale fotóró yalemó, atimané “Wisirapa sóró fae,” yalepó. ⁷ Atéró, kale hupu dape sóró Yesu beteremó sókó felemó, ama yó matere whjrapené deró betere kuti sókósu yóló, ai kale *donki* hupuné sisó tómó whamenatepa Yesu ą bitj holalepó. ⁸ Atéró betóló

fupa, mo turó so whjné atima kuti sorokóló týmó whamenaté fóo, mepaae so whjné sapo däa ó wolou däarape turukóló whamenaté fóo, deté fu betalepó. ⁹ Yesu ą tuämó fupa, mepaae so whj folosóró fóo, mepaae so whj nalo wóo du bitu fo fakeyóló duraalu,

“Hosana! Talené doimó wale whj wisinaale-ó!
Talené ya mo wisiró beterapó.

¹⁰ Mo take dğné ayarape deté wale whj Depit-né teteróló kaae tawale ala mió dä tuämökélé sókó walapó.

Térapa, Talené ya wisirópóló yae!

Hosana, ama doi doasi ó sikipaae sóró horópóló, yae!” deté fu betalepó.

¹¹ Téró Yesu ą Jerusalem bepaae sókó fóló, momatere be dolopaae felepó. Atéró, ai be dolomó muó mole ąla ąla fea kelené dokq du betalepó. Atétu betalemó, be dikitepa ama yó matere 12 whjrapené atima fea Betani bepaae felepó.

*Yesuné momatere bemó hokqle fo
(Mat 21:12-17, Luk 19:45-
48, Jon 2:13-22)*

¹² Atéró fiyóló be dëtepa, hika ai Betani be taaróló fu betalemó, tu tuämó Yesu ą wote yalepó. ¹³ Atétepa, ą týmó fu bitu kese falalemó betä nose mo umó daapa kelalepó. Atépa betepaae

fóló, dukó olerémóló ke-lalemó, oleni hágé sókumaaté erepó. ¹⁴ Atépa kale ni-paae duraalu, “Me sukamó wouraalu whj betanékélé naao du momó kae tokóló naalomeipó,” depa ama yó matere whjrapené wosalepó.

¹⁵ Atéró, atima momó Jerusalem bepaae sókó wóló bituraalu, kale momatere be dolopaae fóló kelalemó, whjrape ai be dolomó qla qla dotonóló dupu du betepa hókó faralepó. Atéró, be kaepaae wale whjrape atimané *moni* ai be talené *monitamo* duputamo du betere ni fakeraperó ba hókósere beleróló dotonótú betere foloi ni fakerapetamo fesekeyóló taae faralepó. ¹⁶ Téró, mepaae whjné momatere be tuq dolomótei dotonaaire qla qla beleyóló sóró fua wua du betepa, Yesuné ama seséyóló kaae sóró hókonalepó. ¹⁷ Atéró ama atimapaae yó mótu duraalu, “I aseyóló muló betere fo diaaq dosayóló tué munié?”

‘Yalo beta, i hae kwia feamó betó mole kae kae tiki daae mole so whjné Talepaae betá moma yópóló ténó betere bepó, erapó.’

Ai fo epatei, diaaq du betere alané olémi nokole whjrape touróló betere be aqrotú beterapó,” yalepó.

¹⁸ Yesuné atéró yó mótu betere fo mo so whjné wosóló siratu betere ala,

mo so whjmó Talepaae momaratere topo whjrapero Moses-né asere fo yó matere whjrapetamoné wosóló atima dei kisipa muturaalu, Yesu daaire tū kikitu betalepó.

¹⁹ Atétu beteró be dikitepa, atima ai doasi be hulua taaróló felepó.

Yesuné nose sélirale fo (Mat 21:20-22)

²⁰ Atéró, atima mo híkati tumó fu bituraalu kelalemó, kale ni nose betekélé mo turó sélipa kelalepó. ²¹ Atépa, Yesuné take kale yale fo Pitané tué muni wapa ąpaae duraalu, “Yó matere whj-ó, naao foné dorale ni nose ai sélirapa kelere!” yalepó. ²² Ti fo depa Yesuné ąpaae duraalu, “Kótópaae tué tiki tiróló betae. ²³ Yalo diapaae mo i dere ape. Mepaae whj de kisipa tamo muni, Talepaae tué tiki tiróló i ulupaae ya ai daale tiki taaróló wéi kela tómó daane derepae depa, mo téyáalo ai ape. ²⁴ Térápa, yalo diapaae i dere fo wosae. Diagné moma duraalu me noa qlakó wosetepa, ti ai wosetere qla naao mo serapóló tué tiki tiratepa, ti diaaq mo saalo ai ape. ²⁵ Diagné moma duraalu, hepen bemó betere Aya Kótóné diaaq yale dowi ala kwia hágé kemerópóló, mené diapaae me dowi ala erélipa, ti ąpaaemo kwia tokó melaii dapóló tao taní, me qla meipóló kisipa keterae,” yalepó. ²⁶ (-)

*Yesupaae ya né sóró
beterale éyale fo
(Mat 21:23-27, Luk 20:1-8)*

²⁷ Téró atima momó Jerusalem bepaae wóló bituraalu, q momatere be tipiné bopéró daaló betere tuqmó kutu betalemó, mo so whjmó Talepaae momaratere topo whjrapekélé, Moses-né asere fo yó matere whjrapekélé, mepaae whj disirapekélé, fea q beterepaae walepó.
²⁸ Atéró wóló ąpaae wose-turaalu, “Ai alarape du beterópóló ya né sóró beteraleé?” yalepó.

²⁹ Ai fo depa Yesuné atimapaae tokó mótu duraalu, “Yålökélé diąpaae betq wosetere fo yaalopó. Yalo wosetere fotamo diaaq ępaae tokó matepa, ti diaaq wosetere fokélé yalo tokó melaalopó.
³⁰ Ti take Jonné so whj wéi tópurale ala, momó kaayóló waleé? Ó hepen bemó betere Talené yae depa yalepé, mo whjné yae depa yaleé?” yalepó.

³¹ Ai fo depa, kale whjrape atimasisitei fo kelaaróló duraalu, “Dqné hepen bemó Talené yae depa yalepó enalemó, ti dąpaae ama dere fo wosóló ąpaae tué tiki tirénitere noatepae? yaalopó.
³² Atéyaqsóró, mo whjné yae depa yalepó fo uatei, Jon q Kótóné fo eratere koló whjpóló so whj feané kisipareteiné atima kapo duné dä siróló daqsóró ai fo yaalo meipó,” yalepó.

³³ Atétepá atimané Yesupaae duraalu, “Dä tuénipó,” yalepó. Ti fo depa ama atimapaae duraalu, “Mené ępaae i alarape yae depa dapóló, yålökélé diąpaae yó melaalomeipó,” yalepó.

12

*Kutó tale faai yale fo sale
(Mat 21:33-46, Luk 20:9-19)*

¹ Téró, Yesuné ama kale fo sale forape momó kaae sóró yó melótú duraalu, “Whj betqné wain képi wae biliyaaí kutó diyóló tipi bopé yalepó. Atéró, kale képi du ყlumétepá tokóló fę dowqaire tiki kaponétei aleyóló mulalepó. Atéró kemetepa, kutó kaae tawóló betaaire be mo sikimó deróló təalepó. Téró ai kutó tale q me bepaae faai kutó kaae tawópóló, mepaae whjrape sóró beteróló duraalu, ყla ყlumétepá sere su kamó dä bukaalopa, kutó wisiyóló kaae tawae yóló q felepó.

² Atéró fóló bitu, ama biliale képi du ყlumétepá sere alimó bukóló, ama saaire sų ti ama kutó diratere whj betqné sene fópóló, kale kutó kaae tare whjrape beterepaae dotonalepó.
³ Atéró dotonalemó, atimané q tawóló fokosoi ala du beteró me ყlakélé menéni, hale fópóló dotonalepó.
⁴ Tétepá, kale whjné ama me kutó diratere whjmó dotonalemó, ai whjkélé kale dere kaae topomó

kapóró dóló haleróló faralepó. ⁵ Atétepa kale dere kaae, me whjimo dotonalemó ai whjkélé mo ti dalepó. Tétepa, mepaae whjrape mo dekéró dotonótua yalepó. Téyalemó, mepaae whjrape dóló hágé susupuróo, mepaae whjrape mo ti dóló sukunóo dua yalepó.

⁶ Whjrape fea atétu beteró kemeróturaalu, ama hosaa mole naale betä bitj felepó. Ai naale dotonaai duraalu, mió atima yálo i naale aqomó bituraalu, ąpaae mo wisi ala betä eraalopóló kisipa mutu doteyalepó.

⁷ Téyaletei, kale naale wale kilitu, kale kutó kaae tare whjrape atimasisi duraalu, 'I kutó tale sukutepa ą betale sirimó betaaire whj ai wale ape. Tétu ai kutó ama saqsóró dą saairaalu, ą daalopa siépe, yalepó. ⁸ Atéró, atimané kale sekékélé mo ti dóló sukunóló, ai kutó tipi aqpaae taae deralepó.

⁹ Atétepa, ai kutó talené ama noa ala yaaloé? Kale kutó tale ą wouraalu ai kutó kaae tare whjrape fea mo ti dóló aluraalopó. Atéró ai kutó kaae tawópóló, mepaae whjrape sóró beteraalopó. ¹⁰ Ti i aséyóló muló betere fo diaaq dosqayóló tué munié? 'Kale be tțtere whjrapené dopa taae farale kapo faketei, doasi be hulua deyyaaire eleké wisinaale alée felepó.

¹¹ Ai ere ala wisinaale dğné kilituraalu, Talené eró beterapóló dukiróló siratu beterapó,' " yalepó.

¹² Yesuné ai yale fo sale beteta, Juda topo whjrape atima só deratapóló kisipa mutu, ą daaire tų kikitu betalepó. Aimó ą tawaai yalemó, ai touró betere so whjné atimapaae me ala eraqosóró witepa taaróló felepó.

Sisapaae takis moni matere fo
(Mat 22:15-22, Luk 20:26)

¹³ Atéró, nalo mepaae Farisi whjrapero Herot-né ama kisipa mole ala erótú betere whjrapetamo Yesuné dere fo bete wosóló ą só deraairaalu, kaae tawóló beterópóló dotonale whjrape walepó. ¹⁴ Atima wóló Yesupaae duraalu, "Yó matere whj-ó, yata mo fomaaté dere whj beteretei dğné tuérapó. Téruraalu, doasi doi mole so whjró wisi so whjtamo maaté tao sóró wisi ala eróturaalu, mepaae belei sókó deyóló betó mole so whj taalatimipó. Téni, kale mo fo bete sya furaalu, Kótóné ama ere ala i ape yóló yó mótu beteretei dğné kisiparapó. Térapa, dğné topo whj Sisapaae *takis moni* matere ala wisirépé dore? ¹⁵ Naao kisipané melarópé melaqseróe?" yalepó.

Ti fo depa, Yesuné tiki tuapaae dorutei tó tikiné wisire nisi du betere whírapené kapala dilikitu betere ala bete ama tuépatei duraalu, “Diáné ę dópóló só deraai noatepa dilikitu bitu de? Ti ai *denarias moni* yało kelaalopa ipaae sóró ape,” yalepó. ¹⁶ Tétepa, atimané kale *denarias moni* kolópóló sóró wóló matepa, atimapaae woseturaalu, “I ere aséró mole asotamo-a, né?” yóló wosetepa, atimané ąpaae duraalu, “Aita Sisané aséró asotamopó,” yalepó.

¹⁷ Ai fo depa Yesuné atimapaae duraalu, “Sisané ąlata, ti Sisapaae melae. Kótóné ąla ąla ti Kótópaae melae,” yalepó. Ama ai dere fo woseturaalu, atimané haió! yóló siratu betalepó.

Kepaayóló bitu so ó whí dokaalomeipóló dere fo
(Mat 22:23-33, Luk 20:27-40)

¹⁸ Atéyale kılipaae etéyalepó. Sukutere so whí momó kae kepaayaalomei, mo ti alutapó du betere Sadyusi whírape Yesu beterepaae wóló i fo wosalepó. ¹⁹ “Yó matere whíó, Moses-né i fo aseyóló muló beterapó. ‘Mepaae whjné so dokaletei naale dini hale beteró sukutepa, ti nonanémo ai so wulia dokóló naale detepa, ti sukale whí sirimó bituraalu, ama ąla ąla teteróló kaae tanópóló yae,’ fo erapó. ²⁰ Take wéikeró nomarape beterepó. Atéró kale topo whí so

dokaletei, naale senaalekélé dini hale sukałepó. ²¹ Atéró sukutepa, ai so wulia noma me whjnémó dokalepó. Téyalemó, ai whjkélé naale dini hale sukałepó. Atétepa, noma me whjnémó dokalepó. Téyalemó, ai whj ąkélé hale sukałepó. ²² Atétepa, kale so wulia wéikeró nomarapené dokoté waletei, kale wéikeró whírape fea naale betakélé dinipó. Téró nalo kemeróturaalu, kale sokélé sukałepó. ²³ Atéyale so take kepaayóló wale sukamó, mé whjné ą dokaaloé? Ti noatepae, betə sotei take nomarape feané dokoté waleteinépó,” yalepó. ²⁴ Ai fo depa Yesuné atimapaae duraalu, “Kótóné aseyóló muló betere foró ama fotokötamo wisiyóló tué munireteiné dią fea kópaae falapó. ²⁵ Ti sukałe so whí momó kepaayóló betere sukamó, so dokotere ala yaalomeipó. Sokélé, whjtamo dokotere ala mo yaalo meipó. Hepen bemó betere *ensel*-rape ere kaae, haletóró betó tawaalo ai ape. ²⁶ Sukale whí momó kepaayóló betaalopóló, Moses-né aseyóló muló beteretei, diaaq dosayóló tué muni airapó. Hasi fosómó ni sesaape dolomó Kótóné Moses-paae duraalu, ‘Ęta Abraham, Aisak, Jekopsépi, teteróló kaae tare Kótó i betere ape,’ erapó. ²⁷ Ti ąta, mo take sukóló aluyale

so whj teteróló kaae tare Kótó mei, mió i alimó betó mole so whjkélé teteróló kaae tare Kótópó, erapó. Atépatei dią tuéniru, hoko fo du beterapó,” yalepó.

Kótóné yóló muló betere doasi topo fo

(Mat 22:34-40, Luk 10:25-28)

²⁸ Atéró, Sadyusi whjrapené Yesupaae wosetere fo fea ama wisiyóló tokó mótu betepa, Moses-né asère fo yó matere whjrapékó betané Yesupaae woseturaalu, “Kótóné yae yóló muló betere forape tuámó mo doasi bete mole fo-a, mée?” yalepó.

²⁹ Ti fo depa Yesuné duraalu, “Mo doasi bete mole topo fo i ape.

‘Israel fake so whj-ó, wosae!

Dá teteróló kaae tare Tale Kótóta me kae bitini, mo betatóró beterapó.

³⁰ Térpa, Tale Kótópaae yaala sókó fole alata, tué tiki turónékélé, naao hosaa turónékélé, naao kepe bete turónékélé, naao fotoko turónékélé yaala sókó fu betae.’

³¹ Tamó dakoróló dere fo me i ape.

‘Naaotei ya yaala sókó fu dere kaae, naao be whj so whjpaaekélé atéró yaala sókó fu betae.’

I fo tamoné mepaae yae yóló muló betere forape fea teteró beterapó,” yalepó.

³² Ai fo depa kale whjné tokó mótu duraalu, “Yó matere whj-ó, Kótó tekeyóló tamo bitini, mo betatóró beterapó dere fota, naao mo dono ai dere ape. ³³ Ti naao hosaa turónékélé, naao tué tiki turónékélé, naao fotoko turónékélé, Talepaae yaala sókó fu betae. Téturaalu, naaotei ya yaala sókó fu dere kaae, naao be whj so whjpaaekélé atéró yaala sókó fu betae. Ai doasi bete mole fo tamota hupu dóló Talepaae simó sukulaa dalatere alaró mepaae qla qla hágé matere alatamo mo téroró beterapó,” yalepó.

³⁴ Téró, Yesuné ama ai yale fo bete kale whjné mo wisiyóló tokó matepa ąpaae duraalu, “Yaṭa, Kótóné teteróló kaae tare tikipaae mo felekemó sókó faai dapó,” yalepó. Ai fo deremó, me whjnékélé ąpaae wosetere fo kae ini, atima witepa taaralepó.

Keriso né naaleé yale fo
(Mat 22:41-46, Luk 20:41-44)

³⁵ Atéró, Yesu ą momatere be bolaare tuámó daalu so whjpaae fo yó móturnaalu, i fo wosalepó. “Kale Moses-né asère fo yó matere whjrapené duraalu, Kótóné sóró bétéró betere whj Kerisota Depit-né naalemapó du betere fo-a, noa betené du bitute? ³⁶ Mo take

Déi Kepe Wisiné Depit ą fotokqoratepa, ama hąkearóló i fo ipakalepó.

Talené ę teteróló kaae tare Talepaae duraalu,

"Naao bóe whırape ya aqmó beterópóló, yało dóló teteraalopa, ya yało turu naase dəmótóró betó tawae," erapó.

³⁷ Depit-né ama deyale naalené deyaaire naalepaaetei, ą teteróló kaae tare Tale-ó du betale-a, neyóló yaleé?" yalepó. Ama atéró dere fo aimó touró betere mo so whjné hękesetamo wosetu betalepó.

³⁸ Téró, Yesuné so whjpaae fo yó mótu duraalu, "Moses-né asere fo yó matere whjrapené dere alané dią doraqsóró, mo hotowa yóló kaae tawae. Ti atimata, so whj feané whj wisipó yóló dukiratere kokomó, so whj tourqleta dere tikipaae faairaalu, fəloı kuti wisi-naale maaté deróló fua dapó.

³⁹ Téró, Kótóné fo wosetere berapepaae furaalukélé, mo doasi topo whjrape bituatere tikimótóró betaai ekęle yóo, kale əla detere sukamókélé, doasi doi mole topo whjrape bituatere tikimótóró ekęle yóló betóo, dua dapó. ⁴⁰ Atéturaalu, kale wulia sorapekélé dilikóló atimané muó mole əla əlakélé əlémi sóo, atima dukirópóló momatere alakélé mo folo sıyóló yóo, dua dapó. Atétere whjrapeta take taletere

sukamó, mo doakale dowi kwia saalo ai ape," yalepó.

Wulia soné Talepaae male moni ke

(Luk 21:1-4)

⁴¹ Atéró, me etéyalepó. Momatere bemó so whj atimané tare *moni* sütóró Talepaae hąle derqleta duraalu mepaae néli so whjné ti doasi *moni* derótua yalepó. Atétu betepa, Yesu ą kaae tawóló daalepó. ⁴² Téyaletei, betə yolealere wulia soné ama sonaai *moni* ke tamo sóró wóló deralepó. Ai *moni* keta, kale sonaai *moni* ketamo sunipó.

⁴³ Yesuné ai kale wulia soné derqle wale *moni* ke kolóló, ama yó matere whjrapaee ape yóló duraalu, "Yało diąpaae mo i dere ape. I yolealere wulia soné derqle wale *moni* kené so whj feané derqleta yale *moni* fea teraae falapó.

⁴⁴ Ti noatepae, mepaae so whjnéta doasi *moni* mupatei, tómó moletei maaté sóró wóló derqleta yalepó. Téyaletei, i wulia sonéta ama depe dolo sesé taretei mo ti kemeróló derqle walepó," yalepó.

13

Mió betere ali kemeteremó yaaire ala

(Mat 24:1-35, Luk 21:5-33)

¹ Téró, atima ai momatere be taaróló fu bitu, ama yó matere whjrapékó betané ąpaae duraalu, "Yó matere whj-ó, doakale kapo fakené

be wisinaale ai tēnapa kelere?" yalepó.

² Ai fo depa Yesuné du raalu, "Ai tē mole doasi be wisinaalerape take fisikó furaalu, mió i ere kaae betā kane fakekélé metamo olekepa kelaalomeipó. Mo featóró kolokó fóló muaalo ai ape," yalepó.

³⁻⁴ Atéró, Yesu ai momatere be ópaae tēne fapa, *Olip* du sokoremó Pita, Jems, Jon, Andru atimasisi bitu ąpaae woseturaalu, "Naa mió ti bope yale alarape-a metéli yaaloé? Ai yale fo mo dokonaairaalu noa alapi depa, kolóló dāné kisipa yaaloé?" yalepó.

⁵ Ai fo depa Yesuné du raalu, "Mepaae whjné kapala fo yóló dią dilikaqsoró, mo wisiyóló kaae tawae.

⁶ Mepaae dilikitere whjrape wóló, yało doi yóló duraalu, 'Eta diąné wópóló kaae tare whj Keriso i ape,' yóló, so whj fea kópaae fópóló dilikqalo ai ape. ⁷ Bóe mo du betepa kolóló dere foró, me bemó bóe du beterapóló deté kotere fotamo wosóló, diri furu furu duraalu wiyaqse. Ti ai alarapeta, mo yaalotei kemeyaaire be dę sókó waai teórapó.

⁸ Me hae kwiamó betere whjró me hae kwiamó betere whjítamo bóe daalo ai ape. Me hae kwia tēteróló kaae tare topo whjrapero me hae kwia tēteróló kaae tare topo whjrapetamo bóe daalopó. Kae kae hae kwiapaae

doakale baotere alaró, ąla sóku alutere alitamo waalo ai ape. Ai alarapeta, sorapené naale saai sisó kaae sóró nukutere kaae dapó. Ai alarape yóló kemetepa, nalo mo doasi sekēi ala waalopó.

⁹ Ai sekēi alarapeta hásókó feni, diąpaae mo eraalopa siki sikiyóló betó muae. Ti noatepae, mepaae mo whjrapené dią be kaae tare whjrapené fo tokóló só derópóló, atima naase tuamó mulóo, mepaae whjrapené dią fo wosetere bepaae dapesó fóló fokosói ala yóo, yaalopó. Dią yało ala erateremó, tēteróló kaae tare *Gavman* doasi topo whjrapero atimané sóró beteró betere topo whjrapetamoné keletómó sóró daalaalo ai ape. Atétere be dęmό, Talené diąpaae erale alarape atimané wosópóló, diaao yaaire tē amatei mulaalo ai ape.

¹⁰ Atéró, kemeyaaire be dę sókó waai teópa, folosóró i hae kwia feamó betó mole so whjpaae mió wosetere fo wisi yó maté kwęyóló sýraalopó.

¹¹ Atétepa, mepaae whjné diątamо fo tokótamo yaai dapesó fupa, noa fo yaalorópóló whaalia yaqse. Diąné fo yaai kaae seretamo, diaaq yaaire fo Talené yó melaalo ai ape. Diaaq kisipané yaalomeitei, Kótóné ama Dęi Kepe Wisiné yae dere fotóró yaalo ai ape.

¹² Me whjné ama nomatei mené döpóló eleké deyóo, me whjné ama naaletei me

whjné dópóló eleké deyoo, naale senaalenékélé hama alima aqmó betere hóróló, mepaae whjné dópóló eleké deyoo, yaalopó. ¹³ Diq yalo ala erótú beteremó, so whj mo feané diqtamo dei tué muturaalu, diaq hóróló bóe daalo ai ape. Téyaalotei, mepaae so whj de ępaae kisipa tiki tiróló, diriyóló bitiré fóló kemetere kwiamó sókó fupa, ti atétere so whj aluyaqsóró yalo tao saalopó.

¹⁴ Diaaq kelerälemó, Kótóné ama kae bemótei, mo kelaalo sonaalei dowi ala du betepa, Talené doi folokoleróló, be mo wópu mulaalopó. Ai ala enénire tikimótei epa kilitu, i asère fo dosqatere so whj diqné mo wisiyóló kisipa muae. Ai ala depa, Judia hae kwiamó betó mole so whj hasi fosópaae botokó fópóló yae. ¹⁵ Diq siki be kemó beterälemó i sekéi ala wapa kilitu, siki bemó beteretei taaróló, aqró be kemó mole ola ola sene derepéni taaróló botokó fae. ¹⁶ Mepaae whj kutómó daarälemó ai ala depa, ama däae mulale bukutere kuti momó sene feni, mulópóló taaróló botokó fae. ¹⁷ Atétere sujamó, mepaae naale ere soraperó naale senaale tare sorapetamo botokó faaire suni bipi ereteiné mo doa kolerapó. ¹⁸ Térápá, ai alarape sosóli alimó yaqsórópa, moma betq du betae. ¹⁹ Ti noatepae, Atétere alimó mo doakale dowi seké waalo ai ape. Mo take Kótóné

keké nale alimó kaae sóró bitiré wóló, mió i alimókélé atei kaae dowi sekéi ala mo kolókélé inipó. Téró bitiré fóló, nalopaaekélé atei kaae dowi sekéi ala momó kae kelaalomeipó. ²⁰ Ai be dërape Talené halekeróló tukóló mulóluq meisóró, ti so whj mo betqkókélé hásokó fuq meipó. Talené ama sorokósu yóló kae beteró betere so whjmó kisipa mutu, be dërape halekeróló tukóló muló beterapó. ²¹ Ai sujamó whj mené diqpaas duraalu, ‘Kale sóró beteró betere whj Keriso ai walapa kelae!’ Ó u wóló betere ape depa wosóló, mo dapóló momókó tué tiki tiraçse. ²² Ti noatepae, mepaae Keriso aqyóló dilikitu betere whjrapero Kótóné kóló whjpóló kapala fo yó matere whjrapetamo waalo ai ape. Atétu, kae kae ala yaairemó eratere doasi alaró kae kae kelemei alarapetamo eróturaalu, Kótóné sorokósu yóló kae beteró betere so whjkélé kópaae fenérémóló kaae kolóló su saalopó. ²³ Téyaalopa, diaq dilikóló kópaae falaqsóró, siki siki yóló bituraalu mo wisiyóló kaae tawae. Ai alarape fea yaai teópatei, yalo diqpaas i dere ape.

²⁴⁻²⁵ Ai sekéi alarape wale kijlipaae ti i asère fo dokonóturaalu, i alarapepi yaalo ai ape.

‘Suka ke aluróló dilikiróo, Wéliékélé dę iniyóo, hörerapekélé

i haepaae torokó dorowóo, yaalopó.

Téturaalu, Kótóné ama bole fotokonétei ó sə woreróturaalu, səmō ere əla qlakélé fea wore yaalo ai ape,’ erapó.

²⁶ Atétere sukamó, kale Whjné Naalema ə ama fotokoró mo kae ere də wisinaaletamo səko tuamó sókó wapa, so whj feané kelaalo ai ape. ²⁷ Atéró wóló daalu, ama sorokós yóló kae beteró betere so whj dape siré kwęyópóló, ama ensel-rape dotonaalopó. Haeró sə kwiatamo dene fale dokó feamó, betóló fale so whj dape siré kwęyópóló dotonaalopó.

²⁸ Téró fo me i ape. Ni nosepaae dó faróló dere fo diaaq wisiyóló tué yaasepóló, i dapa wosae. Nose sóku fóló, totokó momó beletepa kilituraalu, kale ba fo ali mió felekemó sókó walapó dua dapó. ²⁹ Yalo i bopeyale alarape eratepa kilituraalu, kale Whjné Naalema felekemó waai, tū serekemó daapa dapóló tué muae. ³⁰ Yalo diapaae mo i dere ape. Mió i alimó betó mole so whj fea sukuni hale betepatei, i alarape mo eratepa kelaalo ai ape. ³¹ Ó sərō i haetamo kemeyaalotei, yalo fo betə mo kemekélé ini, hale muótóró tawaalopó.

Ə waaire be dəró suka keletamo tuénipó yale fo
(Mat 24:36-44)

³² Mo whj betənékélé, hepen bemó betere ensel-rapekélé, Naalemanékélé, ai be dəró suka keletamo tuénitei, i be dəmó i alarape yaalopóló, Alimané betə tuérapó. ³³ Térpa, ə waaire be də dią tué inireteiné ali ali yaqsóró, betere dokó siki siki du betae. ³⁴ Kale Whjné Naalema waaireteita, i ala dere kaaepó. Betə whj metikipaae faaираalu, ama kutó diratere whjrapepaae kutó betə betə yóló dokoratapó. Atéró, be tū sókó walemó daayaaire whjpaækélé, mo wisiyóló kaae tawae yóló ə fulapó.

³⁵⁻³⁶ Ti be tale fesaae waaire suka dią tuenipa, ai be də kaae tawóló betae. Ti noatepae, suka doropolepaae ó dilikitamo ó be deyaaai bané hale deretamo ó dią noke firepaae ó suka sokoterepaae ə hapale sókó walemó, dią ali ali eraqsóró kele diriyóló betaasepóló dapó. ³⁷ Yalo i dere fota, diapaae maaté dumitei, so whj feapaae ə mo waalopa, hotowayóló kaae tawae, yóló i dere ape,” yalepó.

14

Betani bemó Yesu wel wəi dilale fo

(Mat 26:1-13, Jon 12:1-8)

¹ Atéró, kale boseneyóló fele be dəró fopei bred o deyóló nokole be dətamó sókó waai, tamo be də hale mupa etýalepó. Kale

so whjmó momaratere whjraperó Moses-né asére fo yó matere whjrapetamoné Yesu tawóló daaire tu kikitu duraalu, “Djané ą neyóló tawóló daaloé?” yalepó.
² Tétepa, mepaae whjné duraalu, “Itei kaae qla detere be démó djané ai ala enalemó, ti so whjné hole sóró doasi foya enérápó,” yalepó.

³ Téró, Yesu ą Betani bemó dowi humu fuluné tiki dopa, take ama wisirale whj Saimon-né bemó qla nuku beterepó. Atétepa, so betané *alabasta* kanené aleale wutimó felé kelaas wale *nadi wel* wéi maapa tawóló walepó. Ai wéita, doasi *moni*-né duputeretei kale soné ai wuti topo dopó faróló, Yesuné topomó suniyalepó.

⁴ Atétere ala mepaae whjrapené kilitu, ai sotamo dei tué muóló atimasisitei duraalu, “Ai wéi wisinaale noatepa hale besekéróló suniyalerópó? ⁵ I wéita, dotonóló 300 *denarias moni* sóró mepaae hale yolealere so whjmó móluqsóró wi-siuapóló,” detersayóló tamo foné su betalepó.

⁶ Atétu betepa, Yesuné atimapaae duraalu, “Ama ępaae mo kokoi ala wisinaale eralepa, diaaq ą foné sere ala taalae. ⁷ Ai yolealere so whjta, suka fea diqtamo bitu, diaaq tao saai kisipa mutere sukamó tao sua enérápó. Téyaalotei, ęta suka fea

diqtamo betó tawaalo meipó.
⁸ Téyaireteiné ai soné ama enére ala ai yale ape. Ama ai yale alata, yalo tiki douratere sukamó felé kelaas wisi wópoló yaaire ala suralepó.
⁹ Yalo diqpaas mo i dere ape. Hae kwia feapaae kale fo wisi yó maté kuturaalu, i soné ępaae erale alakélé tuétóró hale yó taru, yó melaté kwęyaalopó,” yalepó.

¹⁰ Téró Yesuné ama yó matere ¹² whjrapekó Iskariot be whjkó Judas ą Talepaae momaratere topo whjrape beterpaas Yesu daaire tu aleyópoló eleké dene felepó. ¹¹ Atéteremó, kale whjrape atima hękesené sukuturaalu, Judas-mó *moni* melaai taleyóló mulalepó. Tétepa Judas ą bituraalu, Yesu eleké deyaaire tu kekitu betalepó.

Talepaae erale ala tué muóló nokole qla
(Mat 26:17-30, Luk 22:7-23, Jon 13:21-30, 1Korin 11:23-25)

¹² Téró, kale fopei *bred* o deyóló nokole *fula* kaae sere be démó i ala yalepó. Atimané mara mole ala sya furaalu, kale boseneýóló fele be démó qla deyaaai *sipsip* hupu male dóló simó biliyóló nukua dapó. Ai ala yaai, Yesuné ama yó matere whjrapené ępaae woseturaalu, “Kale boseneýóló fele be démó deyóló naaire qla djané mé bemó taleyóló mularóé?” yalepó.

¹³ Ai fo depa, ama yó matere whírapekó tamo dotonaai duraalu, “Diaamo ai doasi be huluapaae fóló kelenalemó, tü tuamó betä whí a wéi wuti beleyóló wou betepa hokolaayaalo ai ape. Téyālopá, diaamokélé ątamo fae. ¹⁴ Atéró, a fole be dolopaae diaamokélé fóló, ai be talepaae i fo yae. Yó matere whí a ama yó matere whírapetamo, kale bosneyóló fele be démó detere qla naairaalu wale whírape betaaire be ke mé eré?” yóló wosae. ¹⁵ Ténalemó, qla qla fea sumótóró sisóló muló betere siki be ke doasi ama diaamopaae yó melaalo ai ape. Ai be dolomó dñé naaire qlakélé taleyóló mulale fae,” yóló dotęyalepó.

¹⁶ Tétepa, ama yó matere whí tamo fóló kelalemó, Yesuné atimaamopaae epa kelaalo ai ape yale alatórótí, mo epa kelalepó. Atépa, ai be ke dolomó kale bosneyóló fele be démó deyóló naaire qla taleyóló mulalepó.

¹⁷ Téró, be dikiteretamo Yesu a ama yó matere 12 whírapetamo sókó walepó. ¹⁸ Atéró, atima be dolomó qla nuku bitu, Yesuné ama yó matere whírapepaae duraalu, “Yalo diapaae mo i dere ape. Mió ętamo i qla nuku betere whírapekó betané ę dópóló me whípaae eleké deyaalo ai ape,” yalepó.

¹⁹ Ai fo deremó, atima tué

sekëtepá ąpaae duraalu, “Yá yalo eleké deyaalopóló de?” yóló, atima feané betä kaae fotóró deté felepó.

²⁰ Tétepa, Yesuné atimapaae duraalu, “Ai ala yaaire whíta, dią 12 whírapekó mió i nuku dolomó *bred* o wéimó tópuró su yóló nuku betere whjnétei ę dópóló eleké deyaalo ai ape. ²¹ Atéró, kale Whjné Naalemapaae eraaire alata, kale asémó ere fo mo dokonaalo ai ape. Téyālotei, kale Whjné Naalema dópóló eleké deyaaire whí a betä doasi dowi kwia saairemó wió yae! Ai whí a hamané dewuq meisóró, mo wisi wuapó,” yalepó.

²² Atéró atima qla nuku bitu, Yesuné kale *bred* o buła betä tao sóró taru, Talepaae mo kée yóló kolokó daalu yóló, ama yó matere whírape dokoróló mótu duraalu, “Ita yalo tikipa, sóró nae,” yalepó.

²³ Téró kale dere kaae, *wain* wéi wutikélé sóró taru Talepaae mo kée yóló, ama yó matere whírapemó matepa, atima feané betä wutimótei nukulé felepó.

²⁴ Atéró melóló duraalu, “I wutimó maane wéita, Kótóné ama so whí fea aluyaqsóró tao saalopóló, diriróturaalu sunée farale yalo sameapó. ²⁵ Yalo diapaae mo i dere ape. Ę diatamo etéró bitu, *wain* wéi momó kae néli hale bitiré fóló, Kótóné teteróló kaae tare aqmó bituraalu, kisi *wain* wéi naalopó,” yalepó.

26 Atéró, atima wole fo betə yóló kemetepa, Olip du sorokó mole aqapaae holaai felepó.

*Yesuné Pitapaae naao q
kisipanipó yaalopóló yale fo*
(Mat 26:31-35, Luk 22:31-
34, Jon 13:36-38)

27 Atéró fóló, Yesuné atimapaae duraalu, “Mió diq etamo betamó titiyóló beteretei, ę taaróló botokó dapo dapo yaalo ai ape. Ti asemó i fo erapó.

‘Kale sipsip hupu kaae tare whi yalo dupa, hupurape atima botokó dapo dapo yaalopó,’ erapó.

28 Téyaałotei, ę momó kepaayóló Kaleli haepaae ępi fimó, diq nalo waalo ai ape,’ yalepó.

29 Ai fo depa Pitané Yesupaae duraalu, “Mepaae whjrapené ya taaróló fupa, ę betə mo até yaalomeipó,” yalepó.

30 Ai fo depa Yesuné ąpaae tokó mótu duraalu, “Yalo yapaae mo i dere ape. Mo mió dilikitamo wą kakaruk bané hale tamo dakoróló yaaipatei, naao ę tuénipó fo sore félimó yaalo ai ape,” yalepó.

31 Ti fo depa, Pitané fo diriné momó duraalu, “Atimané ekélé yatamo wusuró döpóló, yalo ya tuénipó fo mo yaalomeipó,” yalepó. Mepaae yó matere whjrape feanékélé, ama ai dere fo kaaetóró yalepó.

Ketsemanimó yale ala
(Mat 26:36-46, Luk 22:39-
46)

32 Atéró, atima kelaalo kokçi tiki Ketsemanimó sókó felepó. Aimó ama yó matere whjrapepaae duraalu, “Ęta momane fulapa diq imó betó muae,” yalepó. 33 Atéró Pita, Jems, noma Jon, atima maaté Yesutamo felepó. Atéró, Yesuné ama hosaa tuämó mo doasi dele duraalu, sekéné sukóló dei fomaake kisipa kaae sóró muté fu betalepó. 34 Atétepa, ama atimapaae duraalu, “Yało hosaa tuämó dekéné sukuṭu ę mo felekemó sukçai dapa, diq imó kaae tawóló betó muae,” yalepó.

35-36 Ai fo yóló, ą atima betere tiki sawa taaróló fóló, ąpaae waaire sekę häsökó föpóló, haemó deraapisa fóló mulu momaturaalu, “Apao, ępaae i eraaire sekęi ala waqsóró seséyaire tų mupa, ti naao seséyae.

Tépatei, yalo kisipa mole ala sya fóló ini, naao kisipa mole ala betə eröpóló yae,” yalepó.

37 Téró ą ama yó matere whjrape beterepaae momó fesaae walemó, atima noke fopesaapa kelalepó. Atépa, Pita turukuróló duraalu, “Saimon-ó, suka kele betamó ę kaae tawóló bitini, ya noke ai firerapó. 38 Kae kae sų sere alané diq me dowi ala yóló dée nalaqsóró, mo hotowayóló kaae taruraalu momatu betae. Ti noatepae,

kepe betenéta mo wisi alamaaté yaai keteké bupatei, gó tikiñé dowi ala yaqsoró sesé yaaire fotokó buni, bérápó,” yalepó.

³⁹ Atéró ą fesaae fóló, ama kale yale moma kaaetóró momó yalepó. ⁴⁰ Atéró, ą kale dere kaae momó fesaae wou kelalemó, atima noke kęle depa, fopesaapa yó molepó. Atima atéró noke mo fiyaleteiné, ąpaae noa fo yaalorópóló kóló kóló yalepó.

⁴¹ Atéró, ą sore dakeróló momane fi wouraalu kelalemó, noke fire alatóró yó tapa atimapaae duraalu, “Dią saja nóló noke fitere ala hález ai yó tare? Súmó fiyalepa miótá, kale tukóló muló betere sukakele i sókó wale ape. Kelae! miódowi ala dere whírapené kale Whjné Naalema dópóló, mené eleké ai deyale ape. ⁴² Mió ę dópóló eleké deyaaire whj ai walapa, turukó hóróló dą faalopa fiépe,” yalepó.

Yesu tawale fo

(Mat 26:47-56, Luk 22:47-53, Jon 18:3-12)

⁴³ Ai fo deretamotóró, ama yó matere 12 whírapékó betä Judas sókó walepó. Ama kílimó, whírape mo fea sepakeró nópulutamo tao diliki yóló wó tarepó. Ai whírapeta, mo so whjmó Talepaae momaratere topo whírapékélé, Moses-né asére fo yó matere whírapékélé, whj disirapekélé, atima fea

betamó fo deyóló dotonatepa walepó.

⁴⁴ Téró, Yesu dópóló eleké deyaaire whjné ą tawaaire whírape atima kóló kóló duraalu, “Hóko whjtei tawaqsoró ę fóló, yalotamo kóló tukó nukupa, ti ątóró hiti ai ape. Térápá, tawóló dokóló só furaalu, ą botokó faqsoró mo wisiyóló kaae tawae,” yóló mulélipakalepó.

⁴⁵ Téró, kale Judas ą Yesu daalepaae mo hapale sókó fóló duraalu, “Yó matere whj-ó,” yóló kóló tukó nalepó. ⁴⁶ Atétepá, ai wóló daae mole whírape sókó furaalu, Yesu naasemó etée sóró fotokoyóló tawalepó. ⁴⁷ Atétere ala kolóló, Yesutamo daale whj betané ama separe sókó sóró, so whjmó Talepaae momaratere topo whjné kutó diratere whjné woséli saja deralepó.

⁴⁸ Tétepá, Yesuné atimapaae duraalu, “Eta, Gavmantamo bóe dóló so whj yalo ąlisóró fulapóló ę daai nópuluró sepaketamo tao dilikiyóló woute? ⁴⁹ Ti

ę suka fea momatere be belamó daalu diapaae fo yó mótu betepa, fo tokótamo yaairaalu, dijané ę aimó tanipó. Tépatei, kale asémó yóló muló betere fo dokon-aairaalu dapa, mo erópóló yae,” yalepó. ⁵⁰ Yesu atéró tateremó, ama yó matere whírape atima wimó ą taaróló, botokó dapo dapo yalepó.

⁵¹ Tétepá, betä kokopei

whj kutikélé deréni, ama bukutere dēi kuti maaté bukóló Yesu sya fu betalepó. 52 Atéró fu betalemó, atimané ąkélé ama bukure kutitamo touróló tawalemó, ai kutitei atimapaae dāae melóló, ą tiki daapi hāle botokó felepó.

Juda topo whjrapené Yesu só derale fo

(Mat 26:57-68, Luk 22:54-55,63-71, Jon 18:13-14,19-24)

53 Téró, atimané Yesu ą Talepaae momaratere doasi topo whj beterepaae dapesó walepó. Atéró betepa, ai doasi topo whj aqmó betere momaratere whjrapekélé, Moses-né asère fo yó matere whjrapekélé, whj disirapekélé, fea wóló touralepó. 54 Téró Yesu tawóló só fupa, Pita ą nalo dua tokó su deté fu betalepó. Atéró fóló, momaratere whjrapené topo whjné be bopéró daaló betere dopóku tų serekemó sókó felepó. Atéró ą ai be kaae tare diki tare whjrape betó mole kua dolomó, sosólitepa simó beterepó.

55 Atépa, kale momaratere topo whjrapero fo tokóló taletere whjrapetamoné Yesu sukópóló daaire bete kikitu betaletei, bete mekélé kilinipó. 56 Atimané ą dópóló kapala fo yóló só deraitere fo whj feané yaletei betä fotóró ini, mené fo kae, mené fo kae, du betalepó.

57 Atéró, ą só deraai mepaae whj turukó holóló

daalu i fo yalepó. 58 "Mo whjné naasené tēale be ama fisikóló, whjné tēnénire momatere be ama sore su kamótóró momó tēyallopó depa, dāné wosalepó," yalepó. 59 Téyaletei, atima feané betä fotóró ini, mepaae whjné dere fo kae, mepaae whjné dere fo kae du betalepó.

60 Atétu betepa, momaratere topo whj kale fo tokóló taleratere whjrapené keletómó turukó horóló daalu, Yesupaae wose-turaalu, "Yą só deratere whjrapené doa i dere fo a, naao atimapaae tokó menitere noatepa de?" yalepó.

61 Ti fo depa, Yesuné atimapaae fo me tokó menipó. Atétepa, kale momaratere topo whjné ąpaae momó wose-turaalu, "Yata, wisi alamaaté erótú betere Talené naalema so whj tēteróló kaae tanópóló, sóró beteró betere whj Kerisoé?" yalepó.

62 Ai fo depa, Yesuné duraalu, "Ai whjta, etóróti i ape. Whjné Naalema mo doasi fotokó bole Talené turu naase dēmō betóo, ó sako dolomó wóó depa, diaaq kelaalo ai ape," yalepó.

63-64 Kale momaratere topo whjné ama deró betere kuti bisayóló duraalu, "Ą só deraaire bete kilinipakó, ama dere ala kelale whj me kae kekālaoé? Ti Kótó falete- fota, amatei deremó dāné wosalepa, diāné noa kisipa

mute?” depa, atimané duraalu, ą só deraaire fota amatei ai yalepa, ą sukópóló daalopó yóló mulalepó.

⁶⁵ Atéró, mepaae whírapené ą fesäa apuróo, mepaae whírapené ti kuti kwiané ama kele husiróló dokóló, naase duné dóo yóló, ąpaae duraalu, “Yatamo Kótóné ama whípata, ti ya dale whí däpaae yó ąlæe,” yalepó. Atéró, diki tare whírapenékélé, ą tao taru du betalepó.

Pitané Yesu ą tuénipó yale fo

(Mat 26:69-75, Luk 22:56-62, Jon 18:15-18,25-27)

⁶⁶ Atétu betepa, Pita ą momaratere topo whjné be boperó betere dopóku aomó kese horóló betepa, kale topo whjné kutó diratere so seimalerapekó betä ą beterepaae walepó. ⁶⁷ Atéró, Pita ą sosóli depa simó beteremó, kale so seimalené ą kelené kikéró kaae taru duraalu, “Yakélé Nasaret be whjkó Yesutamo betämó kutua yale whjpó,” yalepó.

⁶⁸ Ti fo depa, Pitané kale senaalepaae duraalu, “Naao ai dere fo beteta ę tuéni, kóló kólórapóló,” ą witepa dopóku tū sereke felekemó bitj felepó.

⁶⁹ Atétepa, kale so seimalené Pita kolóló, aimó daae mole so whjpaae momó duraalu, “I whjkélé Yesutamo betämó kwéale whjkópó,” yalepó. ⁷⁰ Tétepa, Pitané ama kale dere fo

kaae momó duraalu, “Ę mo meipó,” yalepó. Atéró sawa betóló, kale dere kaae mepaae felekemó daae mole whírapekó betäné ąpaae duraalu, “Ti yata, ątamo betämó kwéale whí mo hiti ai ape. Ti noatepae, naao dere fota, Kaleli be fo nakome wosetapó,” yalepó.

⁷¹ Ti fo depa, Pitané atimapaae duraalu, “Diaq ai bopetere whjta, ę tuénipó. Yalotamo diapaae kapala fo depa, ti Talené ę döpóló yae,” yóló, mo dirii däle dere fo kaae yalepó.

⁷² Ai fo deretamotóró, kale wą kakaruk bané hale tamo dakoróló yalepó. Tétepa, take Yesuné Pita ąpaae du, wą kakaruk bané hale tamo dakoróló yaaipatei, naao ę tuénipó fo sore félimó yaalopó yaletei, kisipa muni walepó. Atétepa, ą dekené sukuluraalu, doasi wole du betalepó.

15

Pailat-né Yesu dae yale fo (Mat 27:1-2,11-26, Luk 23:1-5,13-25, Jon 18:28-19:16)

¹ Atéró, mo hikati so whjmó momaratere topo whírapekélé, whí disirapekélé, Moses-né asere fo yó matere whírapekélé, fo tokóló taleratere whírapekélé, atima fea fo dokóló, mo betä tuétóró muóló, Yesu naase tamo dokóló dapesó Pailat-né naase tuámó mulalepó.

² Atéró wóló daapa, Pailat-né ąpaae woseturaalu, “Yata,

kale Juda fake so whj teteróló kaae tare doasi topo whjé?” depa, Yesuné ąpaae tokó mótu duraalu, “Épó. Naaø ai dere fota, mo dono dapó,” yalepó.

³ Ai fo deremó, Talepaae momaratere topo whjrapené dei tué mutu, i sekéné kae kae hóko alarape yalepóló, só deratere fo du betalepó.

⁴ Atétu betepa, Pailat-né ąpaae momó woseturaalu, “Atima kae kae forapené ya só derótú betere fo fea naao woserutei, tokó menitere-a, noatepa de?” yalepó.

⁵ Ai fo depatei, Yesuné kale topo whj Pailat-paae me fo tokó menitere ala kilitu, ama sirayalepó.

⁶ Atimané ola detere alimó, mara mole ala ipó. *Dipula* beteró betere whj betákó ba fo dokomó so whjné sokae dere whjtoró Pailat-né sókó daalótua dapó. Atéró dotéyaaí so whjpaæe wosóló, atimané doi dere whjtoró dotonótua dapó.

⁷ *Gavman*-tamo bóe dóló whj dupa, *dipula* beteró betere whjrapetamo Barabas-kélé beterepó. ⁸ Atépa, so whj mo fea Pailat beterepaae wóló woseturaalu, “Naaø kale duatere kaae yaaloé?” yalepó.

⁹ Ti fo depa, Pailat-né atimapaae woseturaalu, “Diaaq kisipané Juda so whj teteróló kaae tare topo whj dotonáró de?” yalepó. ¹⁰ Fo yaleteita, momaratere topo whjrape Yesutamo dei tué

muturaalu, a daai dapesó wale bete Pailat-né ama kisipa yalepó. ¹¹ Tétepa, kale momaratere topo whjrapené mo so whjpaæe Barabas sokópóló, yae yóló sesemeratere fo deté kotepa, atimané ai fo yalepó.

¹² Ti fo depa, Pailat-né atimapaae momó duraalu, “Juda so whj teteróló kaae tare topo whjpaæe yaø noa alakó eraró de?” yalepó.

¹³ Tétepa, kale so whjné fo fakeyóló duraalu, “Ai whj filipaa ni tómó oleróló dae,” yalepó.

¹⁴ Ai fo depa Pailat-né atimapaae duraalu, “A me dowi ala initepatei, hale noatepa daró de?” yalepó. Tétepa, kale so whj feané mo ti fo fakeyóló duraalu, “Filipaa ni tómó sukópóló olerae,” yalepó.

¹⁵ Atétepa, ai so whjné Pailat ąpaae wisi tué muópóló, Barabas atima beterepaae fópóló sokóló daalóló, Yesu mo dirii halika tикиnépi fokosoi ala du beteró, filipaa ni tómó sukópóló olerae yóló, diki tare whjrapené naase tuamó mulalepó.

Diki tare whjné Yesu doka doka yale fo

(Mat 27:27-31, Jon 19:2-3)

¹⁶ Téró, kale diki tare whjrapené Yesu dape sóró kale topo whj Pailat-né be bela wisinaalené doi Pretorium-paae dapesó felepó. Ai dopóku bolaa dolopaae mepaae diki tare

whjrapekélé mo fea ape depa, atima touralepó. ¹⁷ Atéró daaló bitu, sonaai kuti deróo, mu daai képitez topo whjrapené deratere topotao suróló bopeyóló, ama topomó deróo yóló, a faletu betalepó. ¹⁸ Atéró, atimané duraalu, "Juda so whj teteróló kaae tare doasi topo whj-ó," yóló, fesaa apuróló dotó tikané du betalepó. ¹⁹ Atéró, dotó tikané ama topomó momó du momó du yóló fesaa apurótua betalepó. Atéró atima Yesu aqomó bukutiri teáró bitu, doa whj-ó yóló doi sóró horóló faletu betalepó. ²⁰ Atétu beteró, atimané a derale sonaai kuti sókóló, ama kuti momó deralepó. Atéró a filipaa ni tómó sukópóló, oleraairaalu dapesó felepó.

Yesu filipaa ni tómó olerale fo

(Mat 27:32-44, Luk 23:26-43, Jon 19:17-27)

²¹ Atéró dapesó fu betepa, Sairin be whjkó Aleksandaró Rufus-tamoné alima Saimon a ipu bemó biti, doasi be huluapaae faai wapa, kale diki tare whjrapené aqaae Yesu dóló oleraire filipaa ni a fasóló naao belerae yóló sęyalepó. ²² Atéró, atimané Yesu dapesó fóló, betá hae Kolkotamó sókó felepó. Ai doiné beteta, topo diripó. ²³ Téró, aimó wain węiró kale mur ni fętamo hosekéróló tepeyóló nöpóló melaletei, ama nénipó. ²⁴ Atéró, atimané

a filipaa ni tómó sinópóló oleralepó. Atéró oleróló, ama kuti atima saairaalu, betá melaa yalepó. Kale diki tare whjape atima betá betá yóló kapo fakemó siri eróló, sikipaae fesekée horótua yalemó, mé whjné siri moletei wisiyóló muni doro wapa, ti ai whjné ama kuti sua yalepó.

²⁵ Téró hijka 9 kilok sukakelemó, Yesu dóló oleralepó. ²⁶ I betené dalepóló, a woleraale ni topomó aseyóló olerale fo i ape.

**JUDA SO WHJ TETERÓLÓ KAAE
TARE TOPO WHJ**

²⁷ Atéró, olémi nuku betale whj tamo me whj Yesuné fé naase dęro oleroo, me whj turu naase dęro oleroo, yalepó. ²⁸ (-) ²⁹⁻³⁰ Atéró oloró betepa, mepaae tua wua du betere whjrapené kili fépo yóló duraalu, "Yata, momatere be fisikóló sore sukmótóró momó tęyaalopó du betale whjpa, mió naaotei ya tao sóró, ai filipaa ni taaróló dere ape," dua yalepó.

³¹ Kale yale fo kaae, momaratere topo whjrapero Moses-né asere fo yó matere whjrapetamo atimasisitei duraalu, "Mepaae so whj sukaqşóró tao sua yale kaae, amatei a tao sinitupó," du betalepó. ³² "Yatamo Israel fake so whj teteróló kaae tare doasi topo whj Kerisopata, ti dą tué tiki tiraai dapa, ai filipaa ni taaróló dere ape," du betalepó. Téró, atamo oleró betere whj tamonékélé,

u wh̄irapené dere kaae,
faletu betalepó.

*Yesu sukale fo
(Mat 27:45-56, Luk 23:44-49, Jon 19:28-30)*

³³ Atéró, suka tuamó 12 kilok kaae sóró be dikiraletei, kuluka 3 kilok-mó momó déralepó. ³⁴ Atéró, ai sukakelemó, Yesuné fo fakeyóló duraalu, “*Eloi, Eloi, lama sabakatani*,” ai fo bete feteyóló “Ę teteróló kaae tare Kótóo, ę teteróló kaae tare Kótóo, ę wotoró beterópóló, noatepa taaróló feleé?” yalepó.

³⁵ Ama ai dere fo felekemó daae mole wh̄irapené wosóló duraalu, “Elaijapaae ape yóló, ai dere wosere?” yalepó.

³⁶ Tétepa, betą wh̄i hapale fóló, wépi kaae ąla kape sikimó haka sóró, séli kēlāa kaae ere *wain* wéi tópuróló melaai yalemó, mepaae whjné duraalu, “Ilaija wóló ą tokóló só fulémóló kelaalopa, kaayaee,” yalepó.

³⁷ Atéró, Yesuné fo fakeyóló, ą mo ti sukalepó.

³⁸ Atéteretamo, kale momatere be tuamó satale yóló oleró betere kuti, haletei ó kwiamó kaae sóró tuamó teketé doropóló, salepaae sókó deralepó. ³⁹ Téró, kale 100 diki tare wh̄irape kaae tare doasi topo wh̄i ą Yesu oleró betere tiki felekemó daalemó, ą sukqairaalu, dere fo fake wosoo, sukutere alakélé koloo duraalu, “Haió! Ąta, Kótóné Naalematei ai dirapó,” yalepó.

⁴⁰ Mepaae sorapekélé mo tumó kese anóló daae molepó. Ai sorape kuamó, Maktala sokó Mariakélé, Jems-ró Joses-tamoné hama Mariakélé, Salomekélé, atima atéró daalepó. ⁴¹ Ai sorapeta Yesu sya fóló, take Kalelimó ątamo kuturaalu, ą ya yatere ąla melóló kaae tawale sorapepó. Mepaae ątamo Jerusalem bepaae wale sorapekélé fea atima daae molepó.

*Yesu dourale fo
(Mat 27:57-61, Luk 23:50-55, Jon 19:38-42)*

⁴² Kale Juda wh̄irape atima sāa nóló betere be de dótóróti sókó waipa, miótóró kulukapaae ąla sisóló mulatere be demó ai ala yalepó. ⁴³ Tétepa, kuluka deretamo Israel fake so whjné fo tokóló taleratere wh̄irape tuamó doasi doi mole Arimatea be whjkó Josep walepó. Ai sekéta, Kótóné teteróló kaae tare ala wópóló kaae tare whjpó. Atéreteiné ą witere alakélé ini, halaainé Yesuné tiki melaaloé? yóló, Pailat-paae wosene felepó. ⁴⁴⁻⁴⁵ Atéró, Yesu mo sukalepó dere fo kale Pailat-né wosóló, ą kilita sókó fu sira yalepó. Tétu, diki tare wh̄irapené doasi topo whjpaae woseturaalu, “Yesu mo ti sukaleé?” depa, kale sekéné duraalu, “Ępó. Ą mo ti sukalepó,” yalepó. Ti fo depa, kale Palaitiné Josep-paae wisirapa tokóló sóró fae yalepó. ⁴⁶ Tétepa,

Josep-né ama betə dəi *linen* kuti wisinaale dupuyóló, Yesu tokóló haemó mulóló, ama tiki bopeyóló dokalepó. Atéró só fóló, mené aleyóló muló betere kane dolomó douralepó. Atéró, Josep-né ai dou tu kinaaire kane fake biliraté fóló kinalepó.⁴⁷ Atéró, Yesu dourótú betepa, Maktala sokó Mariaró Joses-né hama Mariatamo mo tumó daalu, kese faló beterepó.

16

Yesu kepaayale fo

(Mat 28:1-8, Luk 24:1-12, Jon 20:1-10)

¹ Téró, kale səa nokole be də kemene fupa, Maktala so Mariakélé, Jems-né hama Mariakélé Salomekélé, atima felé kəlaa wale wisi wisi əla Yesuné tikimó diləle faai dupuyalepó. ² Atéró, *fula* kaae sere be dəmō, hıka suka hoteretamo kale sorape atima Yesu mole dou tópaae felepó. ³ Atéró atimasisi fu bituraalu, “Kale dou dolo kinó betere doasi kane fake betə né tukwəyóló biliraté faalorópó?” deté fu betalepó.

⁴ Atima atéró mo umó wou bitu kese faralemó, kale dou dolo kinó betere doasi kane fake biliraté fóló, dəmō muló betepa kelalepó. ⁵ Atépa, atima dou dolopaae felemó, betə kokopei whj dəi kuti wisinaale deróló, turu naase dərō betepa kólóló, atima witu kilita sókó felepó.

⁶ Atétepa kale whjné atimapaae duraalu, “Diə wiyóló kilita sókó faqse.

Diəta, atimané filipaa ni tómó oleróló dale Nasaret whj Yesu kekitu beterapó. Aتا imó muni, kepaayóló ai fele ape. A mulale tikikélé hale ai erapa kelae. ⁷ Térapa diə fóló, ama yó matere whj Pitaró mepaae yó matere whjrapetamopaae i fo ene fae. Take ə sukəai bituraalu, yale fo motóróti dokonóturaalu, diə wópóló, folosóró əpi Kaleli haepaae ai fale ape. Térapa, diə aipaae fupa, ə aimó ke-laalopó,” yalepó.

⁸ Ai fo deremó, kale sorape atima diri furu furu yóló kilita sókó furaalu, doutó taaróló botokó felepó. Atéró, kale sorape atima aso sókó feleteiné witepa, atimané kelale alarape me whjpaee inipó.

⁹ Fula kaae sere be dəmō Yesu ə kepaayóló mo hıkatı Maktala be sokó Maria daalemópi sókó walepó. Aتا, take Yesuné węikeró dowi keperape betepa, hıkonale sopó. ¹⁰ Téró, Maria ə fóló, Yesutamo kwęydale whjrape dekənē sukuturaalu, molómó betó mupa, ama kelale ala fea atimapaae yalepó.

¹¹ Téyalemó, atimané kale soné Yesu kepaayóló betepa kelalepóló ene wale fo wosóló, mopóló tué tiki tirénipó. ¹² Téró nalomo, ama yó matere whjrapékó tamo whj, doasi be hulua taaróló, me tikipaae faai fu betalemó, Yesuné ama tiki mo kae daayóló, atimaamo

fu betere tuämó sókó wóló, daapa kelalepó. ¹³ Atétepa, kelale whj tamoné mepaae yó matere whjrapepaae ą mo kepaayóló beterapó fo ene walemókélé, mo dapóló atima tué tiki tirénipó.

¹⁴ Atéró, nalo Yesu ą ama yó matere 11 whjrape ąla nuku beteremó sókó walepó. Atéró wóló, atimané ą mo kepaayóló beterapó dere fo wosóló, tué tiki tiréni deremó, atima foné sóró duraalu, “Diaaq kutiri hapóluru dowäae fóló, ę kepaayóló beterapóló ene wale fo wosóló, mopóló tué tiki tirénitere noatepa de?” yalepó.

¹⁵ Atéró, atimapaae du-raalu, “Kótóné kaaróló beteró betere kae kae tiki daae mole so whj feapaae i kale kisi fo wisi yó melaté kwéyae. ¹⁶ Mepaae so whj detamo tué tiki tiróló bitu wéi tóputepa, ti atétere so whj aluyaqsóró Kótóné tao saalotei, mepaae tué tiki tirénire so whj ti ama só deróló, dowi dupu melaalopó. ¹⁷⁻¹⁸ Atéró, tué tiki tiró betere so whjné etei kelemei alarape eraalo ai ape. So whj tuämó betó mole dowi keperape yálo doimó hókonótua yóo, kae kae be fo tuénirutei tuére whjné dere fo kaae yóo, whj dele dowi wulirape naasené tatua yóo, hereikélé naalotei sukuni yóo, hepo daróló mole so whjné tikimó naase mulatepa wisi yóo, yaalo ai

ape,” yalepó.

¹⁹ Atéró, Tale Yesuné atimapaae ai forape yóló kemetepa, Kótóné ą hepen-paae dapesó holóló, Talené ama turu naase dëmô beteralepó. ²⁰ Atéró, ama yó matere whjrape atima hae kwia feapaae kale kisi fo wisi yó maté kwéyaafelepó.

Atima atéró yó maté kotere fo so whjné mo dapóló tué muópóló, mepaae kelemei alarape eraaire fotokó Talené atima tuäpaae mo súralepó.

Luk

*Wēi tōpuratere whī Jon
deyaalopóló yale fo*

¹ Kótóné eraalopóló muló betere fo dā tuapaae mo eró betepa, mepaae whjné kolóló aseyalepó. ² Ai whjrape atima kōleaané aseñi, yale alarape mo kelale whjrapené deté wale fotóró yó maté wou betalepó. Ai whjrapeta, kale fo wisi kae fotamo hoseké eraqsóró hotowayóló kaae taru, yó mótu betalepó. ³⁻⁴ Mepaae whjrapené deté wale fo aseyale kaae, mió yalokélé ai fo wisiyóló taleyóló betemó kaae sóró, mo donotóró aseyaaai kisipa mutapó. Doa whī Tiopilusó, take mepaae whjrapené yapaae yó melale fota, mo erapóló naao diriyóló tué yaasepóló, yalo i asetere ape.

⁵ Kale Judia hae kwia teteróló kaae tare topo whī Herot betale alimó etéyalepó. So whjmó Talepaae momaratere whī betā beterepó. Ai whjta, Lipai faketei, Abaijané deté wale whī Sekaraiapó. Ama soma Elisabet-ta, momaratere topo whī Eron-né deté wale sopó. ⁶ Kótóné keletómó atimaamo mo donoi soró whjtamo bitu, Kótóné yóló muló betere fo aqmó sukóló, ama erae dere ala betā eraté fu betalepó. ⁷ Atéretei, kale so Elisabet atimaamo naale senaalekélé mei, ni daayóló betepa,

sokélé sere yóo, whjkélé otere yóo yalepó.

⁸ Atéró betere tuämó Abaija fake whjrapené so whjmó momarópoló, tukóló muló betere be dēmō Sekaraiaró ama fake whjtamoné momatere be kaae tarepó. Atéru, Sekaraia q so whjmó momarótú betalemó etéyalepó. ⁹ So whjmó momaratere whjrape atima mara mole ala sya furaalu, atimané doi mole ni fakerape fesekée deralemó, Sekaraiané doi mole ni fake dono fetée horóló muni dorowalepó. Atétepa, q kale momatere be tuapaae fóló, felé kēlaa wale fetera kaae qla si keletómó biliyópoló, atimané q sóró beteralepó. ¹⁰ Atéró, kale felé kēlaa wale fetera kaae qla simó sukylaa dalatere su kamó q momatere be dolopaae fóló, simó terepetu betalepó. Atétu betepa, mepaae momayaai wale so whī atima belamó kaae taru momatu betalepó.

¹¹ Até du betepa, Talené dotonale *ensel* wóló, kale felé kēlaa wale qla bilitera tiki turu naase dēró daapa kelalepó. ¹² Ai *ensel* sókó walemó, Sekaraia kilita sókó furaalu, mo winé sukutu betalepó. ¹³ Tétepa, kale *ensel*-né qapaae duraalu, “Sekaraia-ó, ya wiyaqse, naao du betale moma Talené wosalepó. Naao so Elisabet naale deyaalo ai ape. Téyaałopa, ama doi Jon mulae. ¹⁴ Ai naale

deter kilituraalu, ya doasi hajné sukóo, mo so whjékélé ai naale kilituraalu, hajné sukóo yóló Talepaae mo kée du betaalo ai ape. ¹⁵ Ti noatepae, Talené keletómó ą mo doasi whj betaalopó. Å doayóló bitukélé, *wain* weiró topo doyóló keyaa fole wéitamo naalomeipó. Å hamané depemó betepatei, kale Dëi Kepe Wisi ą tuámó fayóló mo suró betaalopó. ¹⁶ Atéru, take kópaae fu betere Israel fake so whj atima teteróló kaae tare Kótó aqmó beterópóló, ai naalené momó dapesó waalo ai ape. ¹⁷ Tale wópóló folosóró ąpi wouraalu, ama yaaire alata, take betale whj Ilaija ą keperó fotokötamo faanuraalu du betale ala kaae, ai seké ą tuámokélé até yaalopó. Ai naale doayóló bitu, alimaraperó naale senaaletamopaae momó hosaa muópóló, atima tué tiki feteraalo ai ape. Atéturaalu, mepaae Kótóné fo woseni dowqae fu betere so whj Kótóné donoi ala tuámó wisi kisipatamo beterópóló eraalopó. Atéturaalu, so whj fea Tale beterepaae faaire ala amatei, donoróló beteraalo ai ape,” yalepó.

¹⁸ Atéró Sekaraiané *ensel*-paae duraalu, “Atei ala mo eraalopóló yalo noayóló kisipa yaaloé? Ti ę otene yoo, yalo sokélé sere yoo, erapó,” yalepó.

¹⁹ Tétepa, kale *ensel*-né

ąpaae duraalu, “Eta Kótóné keletómó daalu i ala yae depa du betere *ensel* Kebriel-pó. Mió i dere fo wisi yalo yapaae yó melópóló, ama ę ya beterepaae dotonatepa wóló yatamo fo i du betere ape. ²⁰ Mió yalo i dere fo wosóló kisipa tiki tiréni depa, ti naao fo aluyaalo ai ape. Ya atépatei bitiré fóló, mió i dere fo dokonóló eratere suamó ti naao fo momó yalo ai ape,” yalepó.

²¹ Téró, Sekaraia momatere be dolopaae holóló betepa, belamó ą kaae tawóló betó mole so whjné duraalu, “Å mo taketi holaletei, diki du betera-a, noakó su bitu déropó,” du betalepó. ²² Téró kale whj ą belapaae dorowóló atimapaae fo yaairetei suni, ama fo alureteiné naasené maaté du betepa, so whjné etei kisipa mualepó. Be tuámó Talené me alakó ąpaae nokené dere ala kaae eratepa kilitu yalepó du betalepó.

²³ Atéró, momatere be tuámó kutó diyópóló däle mulale be dë kemetepa, ama bepaae felepó. ²⁴ Ai alarape yale kílipaae ama soma Elisabet naale yalepó. Atétepa, kale so ą kelaqsóró ama bemó kinóló betepatei, wélié aporó kemeyalepó. ²⁵ Å atéró bitu duraalu “Take ę ni daapa so whj feané faletu betaletei, mió i be dëmô Talené ępaae erale wisi alané so whj feané keletómó yalo hale kemerelepó,”

yalepó.

Yesu deyaalopóló yale fo

²⁶ Téró, kale so ą naale yóló betepa, apomi wélié tuámó Kótóné ama *ensel* Kebriel, Kaleli haemó tene Nasaret be huluapaae dotéyalepó.
²⁷ Atéró, kale *ensel* Kebriel betä so seimale Maria beterepaae felepó. Ai sota, Depit fake whíkó Josep-né dokaairaalu tukóló beteró beterepó.
²⁸ Téró, kale *ensel* ą beterepaae fóló duraalu, “Talené hékeshire so seimale-ó, Tale yátamó ai betere ape,” yalepó.

²⁹ Atei fo Mariané woseturaalu, etei kaae köleó dere fo-a, noa betené dérópóló ą kisipa teketu betalepó.

³⁰ Até du betepa, kale *ensel*-né ąpaae duraalu, “Maria-ó, Kótóné ama ya mo wisiyóló kolóló hosaa mutu, ąpaae wisi ala eraai dapa, wiyaqose.
³¹ Yáta, naale yaalo ai ape. Ai naale detepa, ama doi Yesu mulae.”

³² Ą doasi topo whí betepa kilituraalu, so whí feané mo ó taoró betere Kótóné Naalemapó du betaalo ai ape. Ai naaleta, take ama noumatere Depit bitu yale kaae, so whí fea teteróló kaae tanópóló, Kótóné amatei ą doasi whí sóró beteraalo ai ape.
³³ Ąta topo whí bituraalu, Jekop-né firale fakerape teteróló kaae tare ala kemekélé ini, hale yótóró tawaalopó,” yalepó.

³⁴ Tétepa, Mariané *ensel*-paae duraalu, “Ęta,

whítamokélé konipa, ai ala neyóló yaaloé?” yalepó.

³⁵ Ai fo depa, *ensel*-né ąpaae tokó mótu duraalu, “Kale Dęi Kepe Wisi ya tuapaae bitj waalopó. Téturaalu, mo ó taoró betere Kótóné fotokoné ya teteróló husuró betaalo ai ape. Ai deyaaire naaleta, me dowi alakélé muni, mo kae naale detepa so whí feané kilitu, ita Kótóné Naalemapó fo yaalo ai ape.

³⁶ Aita ya maaté mei, naao kekelé so Elisabet-kélé seretei naale erapó. Upulé ą ni daapa mepaae so whjné atei serené naale deyaalomeipó dua yaletei, mió ą naale epa, apomiró wélié kemeyalepó.

³⁷ Ti fea ala fea Kótóné sumó enénipóló de?” yalepó.

³⁸ Ai fo depa, Mariané ąpaae duraalu, “Ti ęta Kótóné ama kutó diratere so beterapa, naao yale fotóró ama ępaae erópóló yae,” yalepó. Téró, kale *ensel* felepó.

Maria ą Elisabet kęle fele fo

³⁹ Atéyale be dęmótóró, Maria ą ąla ąla hapale sisóló ai be hulua taaróló, Judia du sorokó mole haemó tene be huluapaae felepó.

⁴⁰ Atéró, kale so ą Sekariaró somatamo betere be dolopaae fóló, Elisabet-paae duraalu, “Fapa köleó,” yóló apualepó.

⁴¹ Mariané Elisabet-paae ai dere fo woseturaalu, Elisabet-né depemó betere naale toróyó

holalepó. Atéturaalu, Dëi Kepe Wisi ą tuämó fayóló suralepó. ⁴² Atéru Elisabet-né fo fakeyóló duraalu, "Sorape fea betó mupatei, ya betä Tale Kótóné mo wisiró beterapó. Atéturaalu, naao deyyaire naalekélé ama mo wisiró beterapó. ⁴³ E mé so wisi betepa, e teteróló kaae tare Talené hama naao e kèle waleé? ⁴⁴ Naao koleó dere fo woseturaalu, yało depemó betere naalekélé hëkesené sukutu toróyó holalepó. ⁴⁵ Kótóné yapaae eraalopó yale fo wosóló, naao kisipa tiki tiralemó ya wisiró beterapa, miota ya hëkesené sukæ," yalepó.

Mariané Kótóné doi hale horótú yale wole fo

- ⁴⁶ Téró, Mariané duraalu, "Yało hosaa tuämó Talené doi hale sóró horat-apó.
⁴⁷ Yało hosaa turónékélé e aluyaqsóró tao sale Kótópae mo kée yóló hajné sukutapó.

⁴⁸ Ti eta, kutó diratere doi muni sókótei so betepatei, ama e wisiyóló tao salepó. Mió i be dëmó kaae sóró bitiré faaire so whj feané e kilituraalu, ita Kótóné wisiró betere sopó yaalo ai ape.

⁴⁹ Ti noatepae, mo doa fotoko bole Tale Kótóné emó mo doakale ala eralepó.

Ama doi mo kae muluraalu, dowi ala

mo betákélé munire Talepó.

⁵⁰ Mepaae so whj de Kótópae wine sukóló ą aqmó dua betepa, ama kölené sukutere ala mió i alimó betere so whjpaækélé, take bitiré faaire so whjpaækélé, hale yó tarapó.

⁵¹ Ama doasi bole fotokoné mepaae doasi alarape eralepó.

Atéturaalu, mepaae whj de atima kisipanétei duraalu, 'Eta mo doasi seké whj beterapóló,' bopé faketu betale whjrape dapo dapo yóló fópóló, hökó faralepó.

⁵² Mepaae teteróló kaae tare doasi topo whjrapené kaae tare alarape ama kemeróló, haepaae só deroo, mepaae naameyóló sókótei betere so whj ama sikipaae horoo, yalepó.

⁵³ Mepaae wotené sukutere whjrape ama ąla wisi melóló hairoo, mepaae ąla ąla dekéró mole néli so whj hale fópóló dotonoo, dua yalepó.

⁵⁴ Ama kutó diratere Israel fake whjrape kisipa keteréni, kölené sukturaalu, atima tao sere ala hale yó tarapó.

⁵⁵ Talené Abraham-ró ama deté faaire naaletamopaae wisi ala er-

aalopó yóló mulale fo keteréni, dạné ayara-pepaaekélé eralepó.

Atéyale kaae, mió i alimó däpaaekélé ama kólené sukutere ala hale yó tarapó,” yalelepó.

⁵⁶ Téró, wélié soremó Maria ą Elisabet-tamo beteró, nalo ama bepaae fesaae felepó.

W̄ei tópuratere wh̄i Jon deyale fo

⁵⁷ Téró etéyalelepó. Kale so Elisabet ą naale saaitere be dêmó ama naale dealelepó. ⁵⁸ Tale Kótóné doasi kólené sukuturaalu, ąpaae erale alamó Talepaae mo kée yóló doasi hékese yalelepó. Atétepa, ama be wh̄i so wh̄iró kekelé so wh̄itamokélē ama dere hékese kaaetóró du betalelepó.

⁵⁹ Atéró kale so naale sóró beteró, bokó wale be dêmó ama tiki sekaé tukóló siriróo, kale naalené doikélé alima Sekaraiané doi yakoroo yaai, ama fake so wh̄i walelepó. ⁶⁰ Até yaaitepa, ama hama Elisabet-né duraalu, “Meipó. Ama doita, Jon mulaai dapó,” yalelepó.

⁶¹ Ai fo depa, atimané ąpaae duraalu, “Yá fake wh̄jkó mo betákélē atei doi munipó,” yalelepó.

⁶² Ti fo depa, atimané alimapaae naasené maaté yóló duraalu, “Nao kisipané ą de doi mulaaloé?” yalelepó.

⁶³ Tétepa, ama atimapaae naasené maaté yóló duraalu,

as̄etere sóku sóró ape depa, sóró walelepó. Atéró, ai kale sóró wale qla tómó Jon doi as̄eyalelepó. Ai doi as̄etere kilituraalu, so wh̄i feané haió yóló, sirayalelepó. ⁶⁴ Até yaletamotóró Sekaraia ą fo aluretei momó duraalu, Kótóné doi hale sóró horalelepó. ⁶⁵ Atimaamoné be felekemó betó mole so wh̄iné atétere ala kilitu, me ala kae dapóló winé sinalelepó. Du sorokó mole Judia hae kwiamó betó mole so wh̄i feapaae i ala yalepóló deté kw̄eyóló fakeralelepó. ⁶⁶ Mepaae i fo wosale so wh̄iné “I naaleta, Tale Kótóné mo doasi fotokó bete ą tuámó mupa kilitu, take doayóló ą noa kaae wh̄i betaalorópó,” du betalelepó.

Sekaraiané yale wole fo

⁶⁷⁻⁶⁸ Kale naale Jon-né alima Sekaraia D̄ei Kepe Wisiné fotokoratepa, Kótóné ąpaae yae depa mo so wh̄ipaae duraalu,

“D  n   Tal  n   doi hale sóró horaalopó. Israel fake so wh̄i t  ter  l   kaae tare K  t  p  aae mo k  e   du betae.

Ti noatepae, d   ama so wh  p  l   dupuró beter  ap  .

⁶⁹ Ama kut   diratere wh   Depit-n   firale fake tu  m   Kótóné wh   bet   s  r  o beteró beter  ap  .

Ai sekéné ama fotok  n   d   i hae so

whj̄ aluyaqsóró tao
saalopó.

70 Ti mo take Kótóné ama
kae beteró betere kóló
whj̄rapené yale fo mo
dokonóturaalu yalepó.

71 Dá bóe whj̄ kuamó betepa,
ama tao saalopó.
Téturaalu, mepaae
whjné dowi kisipa
muóló dátamo bóe
dupa, ama fotokné
sesé yaalopó.

72 Dáné ayarape ama kisipa
keterení, kólené suku-
turaalu mió dä tao
saaire whj̄ doton-
aalopó.

73 Ti aita hâle mei, Kótóné
dáné aya Abraham-
paae i ala eraalopóló
mo dirii fo yóló muló
betereteinépó.

74 Take ai yóló muló betere
fo dokonóturaalu, bóe
whj̄rapené dä dóló
tēteraqsóró, tao sóró
beteró beterapó.

Atérené mió dä wikélé
ini, halaainé Kótóné
kutó betä dirótú
betenérapó.

75 Ti betere dokq̄ fea dä
ama keletómó ama kae
ere alaró mo donoi
alatamo tuámótóró
betó tawaalopó.

76 Yäta, yalo naalepó. Take
nalopaae so whj̄ feané
yä kilituraalu, mo
taoró betere Kótóné
ama kóló whj̄pó
yaalopó.

Ti Tale waaipa yäpi
foliosóró wouraalu, ä

waaire tü donorae
yaaire whj̄ betaalopó.

77 Téturaalu, Kótóné ama
so whjné dowi alamó
melaaire kwia aluróló
tao saaire ala naao
atimapaae yó melaalo
ai ape.

78 Ti Kótóné kóle dere ala
ama hosaa tuámó
fāneteiné ai ala
eraalopó.

Ti atéyaaire alata, hïka
teó sokotere suka
dáné tikimó felétu
dere kaae, Kótóné
ama hepen-mó ere
dë dä betere tuapaae
eraalopó.

79 Ti aita, noa yaai mei,
mepaae diliki tuámó
betó mole so whj̄ró
mo felekemó sukçai
du betere so whj̄tamó
Kótóné hosaa muni
deyóló dua betere ala
tuapaae bitj̄ fópóló, ai
déné yó melaalopó,”
yalepó.

80 Atéró, kale naale
ä doaturaalu, ama kepe
tuapaaekélé doasi fotokq̄
bualepó. Atéru, ä Israel so
whj̄ beterepaae hâkearóló
sókó waairaalu, so whj̄ bitini
hâle wópu tikimó bitiré
felepó.

2

*Yesu deale fo
(Mat 1:18-25)*

¹ Ai alarape du betale
tuámó etéyalepó. Rom Gav-
man topo whj̄ Sisa Akastus-
né i hae kwiamó betó mole
so whj̄ doi siré kwęyae yóló

mulalepó. ² Atéró so whj doi saleteita, Siria hae kwia Kvirinius-né teteróló kaae tapa, folosóró kaae sutóró yalepó. ³ Atétepa, kale so whj mo fea doi sónpoló, atimané turuku be séle sélepaae felepó.

⁴ Atétepa, Josep a Depit-né deté wale whj ereteiné Kaleli hae kwiamó tene Nasaret be taaróló, Judia haemó tene Depit-né be hulua Betelehem-paae felepó. ⁵ Ama dokaai tukóló beteró betere so Maria naale epa, atimaamoné doikélé mulaai felepó. ⁶ Atéró fóló, atimaamo ai bemó betepa, kale so naale saaire be dë sókó walepó. ⁷ Ai be dëmô kale soné ama topo naale deyalepó. Atéró, kale naale kutiné bope yóló hupurape qla melótua dere ni fakené aleyale nuku tómó beleró beterepó. Ti noatepae, uké wale so whjné fitere be fãaneteiné yalepó.

Ensel-rapené sipsip hupu kaae tare whjrapaee yale fo

⁸ Téró etéyalepó. Ai hae kwiamó mepaae *sipsip* hupu kaae tare whjrapaai be hulua taaróló, ne yó molepaae fóló, dikitamo atima hupurape kaae tawóló betó molepó. ⁹ Atéró beteremó, Talené *ensel* betá atima betere tikimó sókó wouraalu, Talené ama ere doasi dñené atima betere tikikélé døyó felepó. Atéteremó atima fea winé sukutu betalepó. ¹⁰ Atétepa,

kale *ensel*-né atimapaae duraalu, “Dią wiyaqose, eta i hae kwia feamó betó mole so whjné wosóló doasi hajné sukäaire fo wisinaale ene walepó. ¹¹ Dią i haemó betó mole so whj aluyaqosóró, tao saaire whj mió i be dëmô Depit-né be huluamó aí deyale ape. Ata, Kótóné so whj fea teteróló kaae tanópoló, sóró beteró betere Kerisopó. ¹² Dią fóló kele-nalemó, miótóró deale naale kutiné bopeyóló hupurape qla melótua dere ni fakené aleale qla tómó beleró betepa kilituraalu, ita kale bope yale naale hjtípó yaalo ai ape,” yalepó.

¹³⁻¹⁴ Atéró, mo tétitóró kale *ensel* betá daalepaae ó hepen bemó betó mole *ensel*-rape mo hale qla kaae dorowóló daae mulu, Kótóné doi hale sóró horótú duraalu, “Mo taoró betere Kótóné doasi mole doi hale sóró horae.

Kótóné ama tuéné wisi ala eraaitere so whjpaae hosaa muni deyóló mo dua betere ala erópoló yae,” yalepó.

¹⁵ Kale *sipsip* hupu kaae tare whjrapaai betó mu-patei taaróló, *ensel*-rape hepen-paae fesaae holalepó. Atétepa, kale whjrapaai atimasisi duraalu, “Talené däpaae yó melale ala kelaai, Betelehem be huluapaae faalopa fiépe,” yalepó.

¹⁶ Atéró, atima hapale fóló Mariaró Josep-tamo betóo, kale naalekélé hupurape qla

melótua dere qla tómó firóo, epa kelalepó. ¹⁷ Atimané kale naale kolóló *ensel*-rapené atimapaae yale fo so whj feapaae deté kweyóló fakeralepó. ¹⁸ Ai fo depa wosale so whj feané ita, noa kaae fo yalerópoló, sirayóló tué teketu betalepó. ¹⁹ Até du betepatei, Mariané ai dere fo wosóló, ama hosaamó muló bitu kisipa hale yo tarepó. ²⁰ Téró, kale *sipsip* hupurape kaae tare whjrapé atima bepaae fesaae furaalu, kale *ensel*-rapené atimapaae i ala epa kelaalo ai ape, yale ala motóró epa kelaleteiné Kótóné doi hale sóró horaté fu betalepó.

Yesu momatere bepaae yo male fele fo

²¹ Atéró kale naale sóró bitiré fóló, bokó wale be démó ama tiki siriróló Yesu doi mulalepó. Aita kale so naale yaaipatei, *ensel*-né mulae yale doipó.

²² Moses-né asémó soné naale sale tiki Talené keletómó wisiyópoló, kaae tawae ere be dë kemetepe, Josep-ró Mariatamo kale naale Talepaae melaai dapóló, Jerusalem bepaae dapesó felepó. ²³ Aita hale meipó. Talené fo tuamó “Topo naale Talepaae melaae,” ere fo sya furaalu yalepó. ²⁴ Téró, me ere fo i ape. “Betä soné naale senaale detepa, kale soné naale ditu yale ala Talené wisirópoló, ba hókósere tamo ó sukusi tamo Talemó

melaee,” ere fo sya furaalu atéyalepó.

²⁵ Até yale sujamó, Jerusalem bemó whj betané doi Simeon beterepó. Åta, mo donoyóló bituraalu, Kótóné ala betä erótú betale whjpoló. Atéró, kale Israel fake so whj dowi sekéi ala tuamó betepa, tao saaire whj wópoló, kale Dëi Kepe Wisi åtamó betamó beterepó. ²⁶ Apaee kale Dëi Kepe Wisiné etei fo yóló munélipakalepó. Ya hapale sukuni, Talené sóró beteró betere whj Keriso kolóló sukáalo ai ape. ²⁷ Atéyale sujamó, Simeon otere Dëi Kepe Wisiné fotokorratepa, momatere be tuapaae fóló beterepó. Atéró beteremó, kale yóló muló betere foné yae ere ala yaairaalu, hamaró alimatamoné Yesu apuóló momatere bepaae sókó walepó. ²⁸ Atéró wapa, kale Simeon oterené kale naale tao sóró ama naase tómó beleróló, Kótóné doi hale sóró horotú duraalu,

²⁹ “Qla qla fea téteróló kaae tare Tale-ó, naao kale yóló mulale fo mió mo dokonatereteiné naao kutó diratere whj sukutepa, hosaa muni deyóló dua fópoló yae.

³⁰⁻³¹ Ti noatepae, naao so whj aluyaqsóró, tao saaire ala so whj feané keletómó donoróló muló betepa mió yalo i keletere ape.

³² Ai dñené Juda mei, kae fake so whj tuapaae Kótóné

ere ala hąkearatepa kolóló tué yóo, Israel fake so whıkélé doasi doi sóo, yaalopó,” yalepó.

³³ Téró, kale naale hamaró alimatamoné Simeon oterené yale fo wosóló, haió i yale fo-a, noa betené yalerópóló siratu betalepó. ³⁴ Kale Simeon oterené atima wisiratere fo yóló, hama Mariapaae duraalu, “I naalenéta, Israel fake so whı fea haepaae só deróo, mepaae so whı tao sóró sikipaae horóo, yaalopó. Atétere ala kilituraalu, Kótóné hiróló mole ala so whı feapaae hąkearóló yó matepa, mepaae so whjné ai dere fo wosaalomeipóló, a só deraalo ai ape. ³⁵ Atétere alané mepaae so whjné hosaa tuqmó mole tué tiki hąkeamó mulaalopó. Atéteremó, sepake kwia kaaené naao hosaamó deyaalo ai ape,” yalepó.

³⁶⁻³⁷ Aimó Kótóné ama betə kóló so wulia Aser fakékó Fanuel-né senaalema Anakélé beterepó. Ama whjtamo dokóló betepa węikeró ba fo kemeyóló, oma sukutepa wulia bitu kemeyale ba fotamo touróturaalu ⁸⁴ ba fo biti serepó. Atéró Kótópaae kisipa tiró bitu, momatere be taaréni, dikitamokélé, dętamokélé, moma dere ala hąle yó tarepó. Atéró, a qla weyóló bitu, moma dere ala betə dua yalepó. ³⁸ Téró ai fapotóró kale so Ana atima beterepaae sókó

wóló Kótópaae mo kée yóló, Jerusalem bemó betó mole so whı aluyaqsóró dupuróló tao saaire whı wópóló kaae tare so whıpaae kale naale i ape yóló yó mótu betalepó.

³⁹ Atéró, Josep-ró Mariata-moné Talené yae yóló muló betere alarape yóló kemetepa, Kaleli haemó tene atimané diri Nasaret be huluapaae momó fesaae felepó.

⁴⁰ Kale naale a doaturaalu, mo doasi fotokó buóo, tué tiki dotoróe fóló fosó fosó yóo, Kótóné ąpaae hosaa muóló yaala sókó fóo erapó.

*Yesu a teó naale
belekqamale, momatere
bemó betere fo*

⁴¹ Téró etéyalepó. Kale bosenée fele be dę sókó wapa qla deteremó, ama hamaró alimatamo ba fo dokó fea Jerusalem be huluapaae fua yalepó. ⁴² Kale naale doayóló 12 ba fomó betepa, atima dua dere kaae, qla detere sukamó atimaamo Jerusalem be huluapaae holalepó. ⁴³ Kale bosenée fele be dęmō qla detere ali kemetepa, ama hamaró alimatamo bepaae fesaae furaalu, kale naale Yesu Jerusalem bemó betepatei, fole so whjtamo fele nisiyóló atimaamo felepó.

⁴⁴ Téró kale soró whjtamoné kisipané so whjtamo fole nisiyóló atimaamokélé fu betepa, be dę betə kemeyalepó. Atéró fóló kale naale atimaamoné fake so whjró fulumu whjrapetamo

betere tikimó kekälepó.
 45 Até yalemó bitinipa, kekäai Jerusalem be huluapaae momó fesaae felepó.
 46 Atéró kekitu betepa, be de sore häle kemeyóló nalo kale momatere be bopére tipi tuämó betepa kelalepó. Atéró, mepaae Juda yó matere whírapené dere fo wosoo, mepaae wosetere forapekélé yóo du betalepó. 47 Kale naale atéró kisipa fosó fosórú atimané ąpaae wosetere fo mo donotóró tokó matepa woseturaalu, whírape feané siratu betalepó. 48 Atétere ala hamaró alimatamoné kilitu, atimaamo kilita sókó fóló hamané ąpaae duraalu, “Ti naale-ó, ayanaao dámó ya whaalía depa kekäle supa, noatepa atei kaae ala yaleé?” yalepó.

49 Ti fo depa, atimaamopaae duraalu, “Yało ayané ę beterópoló ere bemó fóló beteretei diaamo tué iniru ę kekenapó,” yalepó.
 50 Ama ai yale fo bete atimaamoné diriyóló wosóló kisipa sinipó.

51 Téró, kale naale ama hama alimatamo Nasaret be huluapaae fóló, atimaamoné dere fo betə wosóló aqmó sukóló beterepó. Téruraalu, Yesuné ama yale fo fea hamané kisipa keteréni, ama hosaamó muló beterepó. 52 Téró, Yesu ą teó doatutei kisipa tiki dotoróę fóló, fosó fosói naale wisi doatepa Kótónékélé, mo so whjnékélé, hësekeyóló ąpaae

hosaa mualepó.

3

*Wéi tópuratere whí Jon-né yó male fo
 (Mat 3:1-12, Mak 1:2-8,
 Jon 1:19-28)*

1 Taiperius Sisa 15 ba fo tuämó ą topo whí bituraalu, Rom hae kwia mo fea ama teteróló kaae tarepó. Atéyale su kamó, Pontias Pailat ąkélé doasi *Gavman* topo whí bitu, Judia hae kwia teteróló kaae tawóo, Herot ąkélé doasi topo whí bituraalu, Kaleli hae kwia teteróló kaae tawóo, ama noma Filip-né Ituraea hae kwiaró Trakonaitis hae kwiatamo teteróló kaae tawóo, Lisanias ą doasi topo whí bitu, Abilene hae kwia teteróló kaae tawóo, erepó. 2 Anas-

ró Kaiapas-tamo Kótópaae momaratere doasi topo whí betere su kamó, Sekaraiané naalema Jon whí bitini wópu mole tikimó betepa, Kótóné fo ą tuapaae sókó walepó. 3 Atéró, Jon ą Jordan wéi fole hae kwiamó tə mole be hulua dokopaae fóló, fo yó mótu betalepó. Atéró, Kótóné fo yó mótu duraalu, “Diaaq du betere dowi ala taaróló, Kótópaae kisipa tiki feteyóló ape. Atétepa, yało dią wéi tópuraalo ai ape. Diaaq dowi alamó saaire kwia Kótóné me ąla meipóló, häle kemeraalo ai ape,” deté kutu betalepó. 4 Mo take betale Kótóné ama kıló whí Aisaiané aşeyóló muló betere

fo mo donotóróti yalepó. Ai fo i ape.

“Whj betä hale wópu mole tikimó bitu fo fakeyóló duraalu,

‘Tale waaire tū aleyae, ą waaire tū donorae.

⁵ Tukwé derepale tiki, hae mulóló wisirae.

Doasi hasi uluró du sokoreteitamo dukiyóló mulurae.

Wé wére tükélé, mo donoyóló aleyae.

Kapo ó hapisä muóló dore tū dukiyóló taae faróló wisirae.

⁶ Até depa, ti Kótóné so whj fea aluyaqsóró tao saaire ala wisi so whj mo feané kelaalo ai ape,’ yalepó.

⁷ So whj mo fea Jon-né wéi tópurópóló ą beterepaae wua depa, atimapaae duraalu, “Diaaq dere alata, wuliné tū kotere kaae dapó. Kótóné diqtamo fopaae butu taleyaqsóró, mopaae botokó faai de? ⁸ Diq dowi ala taaróló kisipa feteyóló tū wisipaae fulapó du betere fo, hakeamó motóró du betae. Ti noatepae, Abraham-ta diaaq ayapó du betere fomó yalo diapaae i dere ape. I muó mole kapo fakerape Kótóné whj aleyóló, Abraham-né naale senaale beteranérápó.

⁹ Talené káwei ni bete dokó taketi muló beterapó. Mepaae ninétamo du wisi olenitepa, ti ai nirape fea diyóló sipaae taae deraai Talené ama tō

ai ni betemó bukó tarapó.” yalepó.

¹⁰ Ai fo depa so whj feané ąpaae duraalu, “Ti dğné noa alakó yaaloé?” yalepó.

¹¹ Ti fo depa Jon-né atimapaae duraalu, “Me whj dené kuti tamo deró betepa, me kuti sokóló yayare whj melae. Whj me dené ąla huyóló mupa, ti aikélé betä kaae alatóró yae,” yalepó.

¹² Mepaae *takis moni* siré kotere whjrape atimakélé wéi tópuuai dapóló wóló ąpaae woseturaalu, “Yó matere whj-ó, dą noa alakó yaaloé?” yalepó.

¹³ Tétepa, ama atimapaae duraalu, “Diaaq *takis moni* siré kutu, bosenóló sini, sae yale sütóró sae,” yalepó.

¹⁴ Ti fo depa, mepaae diki tare whjrape wóló ąpaae woseturaalu, “Dą noa ala yaaloé?” depa ama duraalu whjné *moni* saai, so whj teteréli fo yóló ó dilikóló saqse. Naa Gavman-né diq matere *moni*-tóró tawóló betae. I su meipóló, dokó dokó yaqse,” yalepó.

¹⁵ So whj feané Jon kilituraalu, i seké Kótóné sóró beteró betere whj Keriso du yalepóló, tué tekitu betalepó. Ti noatepae, atima Keriso mo kelaai kisipa mutu betaleteinépó.

¹⁶ ¹⁶ Até du betepa, Jon-né atimapaae tokó mótu duraalu, “Yalota, diq wéi maaté tópuratapó. Téteretei, mo doa seké whj betä waalo ai ape. Əta ę kaae meipó. Ə ą aqmó

naale belekqamale kaae betereteiné yało ama hó be dokore képi teraayaairetei mo sunipó. Amata, kale Dëi Kepe Wisiró sitamoné dią wéi tópuraalo ai ape.¹⁷ Ama naasené *whit* betapaae eróló kane fake kaae qla tómó mulóló, fumi beséné só fópóló epeyóló horatere qla tarapó. Tétu, mo *whit*ta betapaae eróló mulótú beterapó. *Whit* fumita, mo sukókélé feni hale dó tare sipaae taae deraalopó,” yalepó.¹⁸ Atéró, Jon-né kale mió wosetere kisi fo wisi so whj feapaae yó melóturaalu, so whjné kisipa tiki feteraire forapekélé, yó melótú betalepó.

¹⁹ Tétu betaletei, kale doasi *Gavman* topo whj Herot-né noma Filip-né sotei ą dokoo, mepaae kae kae dowi alarape yóo, du betalepó. Até du betepa, Jon-né Herotpaae atei alarape taalae yóló, foné salepó.²⁰ Herot-né take yale alarape tómó, me i alakélé yalepó. Kale Jon *dipula* beteralepó.

Jon-né Yesu wéi tópurale foró Yesu deté yale whjrapené doirape

(Mat 3:13-17, Mak 1:9-11)

²¹ Atéyale sujamó, Jon-né so whj fea wéi tópuróturaalu, Yesukélé wéi tópuralepó. Atéró ą momatu beteremó, ó hepen be tų tukwé fóló molepó.²² Atépa, kale Dëi Kepe Wisi ba hókósere kaae Yesuné tikimó bitj dorowalepó. Até deretamo,

hepen beró fo fakeyóló duraalu, “Yała, yało Naalepó. Naa dere ala wisi kilitraalu, ę mo doa hékesené sinitapó. Ti yała yało mo yaala sókó fóló mole Naalepó,” yalepó.

²³ Téró etéyalepó. Yesu ą kutó kaae saai betale sujamó, 30 ba fo beterepó. Ą atéró betepa so whjné ąta, Josep-né naalema nisi yalepó.

Josep-ta, Heli-né naalemapó.

²⁴ Heli-ta, Matata-né naalemapó.

Matata-ta, Lipai-né naalemapó.

Lipai-ta, Melki-né naalemapó.

Melki-ta, Janai-né naalemapó.

Janai-ta, Josep-né naalemapó.

²⁵ Josep-ta, Matatias-né naalemapó.

Matatias-ta, Amos-né naalemapó.

Amos-ta, Naham-né naalemapó.

Naham-ta, Esli-né naalemapó.

Esli-ta, Nakai-né naalemapó.

²⁶ Nakai-ta, Mat-né naalemapó.

Mat-ta, Matataias-né naalemapó.

Matataias-ta, Semen-né naalemapó.

Semen-ta, Josek-né naalemapó.

Josek-ta, Joda-né naalemapó.

- 27 Joda-ta, Joana-né naalemapó.
 Joana-ta, Resa-né naalemapó.
 Resa-ta, Serubabel-né naalemapó.
 Serubabel-ta, Sealtiel-né naalemapó.
 Sealtiel-ta, Neri-né naalemapó.
 28 Neri-ta, Melki-né naalemapó.
 Melki-ta, Adi-né naalemapó.
 Adi-ta, Kosam-né naalemapó.
 Kosam-ta, Elmadam-né naalemapó.
 Elmadam-ta, Er-né naalemapó.
 29 Er-ta, Josua-né naalemapó.
 Josua-ta, Elieser-né naalemapó.
 Elieser-ta, Jorim-né naalemapó.
 Jorim-ta, Matata-né naalemapó.
 Matata-ta, Lipai-né naalemapó.
 30 Lipai-ta, Simeon-né naalemapó.
 Simeon-ta, Juda-né naalemapó.
 Juda-ta, Josep-né naalemapó.
 Josep-ta, Jonam-né naalemapó.
 Jonam-ta, Eliakim-né naalemapó.
 31 Eliakim-ta, Melea-né naalemapó.
 Melea-ta, Mena-né naalemapó.
 Mena-ta, Matata-né naalemapó.
- Matata-ta, Natan-né naalemapó.
 Natan-ta, Depit-né naalemapó.
 32 Depit-ta, Jesi-né naalemapó.
 Jesi-ta, Obed-né naalemapó.
 Obed-ta, Boas-né naalemapó.
 Boas-ta, Salmon-né naalemapó.
 Salmon-ta, Nason-né naalemapó.
 33 Nason-ta, Aminadab-né naalemapó.
 Aminadab-ta, Atimin-né naalemapó.
 Atimin-ta, Arni-né naalemapó.
 Arni-ta, Hesron-né naalemapó.
 Hesron-ta, Peres-né naalemapó.
 Peres-ta, Juda-né naalemapó.
 34 Juda-ta, Jekop-né naalemapó.
 Jekop-ta, Aisak-né naalemapó.
 Aisak-ta, Abraham-né naalemapó.
 Abraham-ta, Tera-né naalemapó.
 Tera-ta, Nahor-né naalemapó.
 35 Nahor-ta, Seruk-né naalemapó.
 Seruk-ta, Reu naalemapó.
 Reu-ta, Pelek-né naalemapó.
 Pelek-ta, Eber-né naalemapó.
 Eber-ta, Sela-né naalemapó.
 36 Sela-ta, Kainan-né naalemapó.

Kainan-ta, Arpaksat-né naalemapó.

Arpaksat-ta, Sem-né naalemapó.

Sem-ta, Noa-né naalemapó.i fo erapó.

Noa-ta, Lamek-né naalemapó.

³⁷ Lamek-ta, Metusela-né naalemapó.

Metusela-ta, Enok-né naalemapó.

Enok-ta, Jared-né naalemapó.

Jared-ta, Mahalalel-né naalemapó.

Mahalalel-ta, Kainan-né naalemapó.

³⁸ Kainan-ta, Enos-né naalemapó.

Enos-ta, Set-né naalemapó.

Set-ta, Adam-né naalemapó.

Adam-ta, ti Kótóné naalemapó.

4

Satan-né Yesu dée nòpóló su sale fo

(Mat 4:1-11, Mak 1:12-13)

¹ Yesu ą Dëi Kepe Wisi fayóló sururaalu, Jordan wëi taaróló wapa, Dëi Kepe Wisiné ą whj bitini, hale wópu mole tikipaae ąlisóró felepó. ² Aaimó betepa, dowi Satan-né ą dée nòpóló, su sere alarape deté fu betepa 40 be dérape kemeyalepó. Atéyale be dëmó ą əlakélé néni wote siri bitiré fóló, kemene folepaae ą wote yalepó.

³ Atéró betepa, dowi Satan-né əpaae duraalu, "Yatamo Kótóné Naalemapata, ti haepaae tñó derepae. ¹⁰ Ti noatepae, asemó i fo erapó.

kapopaae *bred* o alée fae yae," yalepó.

⁴ Ai fo depa Yesuné əpaae duraalu, "Tale Kótóné asemó

Sem-ta, Noa-né naalemapó.i fo erapó.

Noa-ta, Lamek-né naalemapó. 'So whj betereteita, mo əla maaté nukuraalu bitinipó erapó,' yalepó.

⁵ Atéró, kale dowi Satan-né ą mo ópaae hore dupaae dapesó holóló daalu, i hae kwia dokø teteróló kaae tare alarape fea əpaae tétitóró hapale yó melalepó. ⁶ Téró, əpaae duraalu, "Yalo yamó doasi doi muaaire alaró i haemó muó mole wisi wisi alatamo naao teteróló kaae tawaasepóló melaalopó. Ti noatepae, take əpaae matepa taretei, mepaae yalo kisipa mole whjrape melaai depa, ti sumó manérápó. ⁷ Yalo i dere fotamo naao betä wosóló ę aqmó bitu, doa Tale-ó depa, ti i əla əla fea naaotóró teteróló kaae tawaasepóló melaalopó," yalepó.

⁸ Ti fo depa, Yesuné əpaae duraalu, "Kótóné asemó ere fo i ape.

'Tale Kótó mo betatóró beter-apa, ą aqmó sinóló bitu, Aya doa Tale-ó, yóló ama ala betä erótó betae erapó,' yalepó.

⁹ Téró, kale dowi Satan-né Jerusalem bemó tene momatere be hulua tómó dapesó holóló daaló bitu duraalu, "Yatamo Kótóné Naalemapata, ti haepaae tñó derepae. ¹⁰ Ti noatepae, asemó i fo erapó.

'Kótóné ama *ensel-rapepaae*
yä me qlané doalé
yaqsóró, *wisiyóló* kaae
tawae yaalopó.'

11 Me fo i ape. 'Yä atimané
naase tómó muni du-
rupuraalu, me qlané
yä kotóo sóró doalé
yaalomeipó,' "yalepó.

12 Ai fo depa, Yesuné kale
dowi Satan-paae duraalu,
"Asémó i fokélé erapó.

'Naaoo Tale Kótóné yä tao
sirémóló kaae kolóló
sü saqse,' erapó,"
yalepó.

13 Atéró, kale dowi Satan-
né Yesu dée nópóló sü
sale kílipaae me té mutere
sukamó momó sü saai
dapóló taaróló felepó.

*Nasaret so whj Yesuné
dere fo wosaalomeipó yale fo*
(Mat 13:53-58, Mak 6:1-6)

14 Atéró, Yesu kale Dëi
Kepe Wisiné fotokoratepa,
ä Kaleli hae kwiapaae
momó fesaae felepó. Ä
atéró wóló beterapó dere
fo ai hae kwiamó betó
mole so whj feapaae deté
kwéyalepó. 15 Atéró, ä ai hae
kwiamó bituraalu, atimané
fo wosetere be dokó fo yó
maté kotopa, so whj feané
ama doi hale sóró horótú
betalepó.

16 Take ä doayóló betale
Nasaret be huluapaae fóló
bituraalu, kale sáa nokole be
démó ama dua dere kaae,
fo wosetere be dolopaae
holalepó. Atéró, Kótóné
asémó ere fo dosayaaираalu
turukó holalepó. 17 Kótóné

ama kóló whj Aisaiané asére
buku bopeyóló moletei, ama
dosayópóló, whj mené
apaae melalepó. Tétepa,
ai *buku* sóró dääe faróló,
ama tué mole fo kekalemó
keletepá dosayale fo ipó.

18 "Talené ama Dëi Kepe
Wisi é tuámó beteró
beterapó. Ti aita
hale mei, ama kale
fo wisi so whjpaae
yó melópóló é sóró
beteralepó. Atéró,
dipula kaae betere
so whj hale fópóló
dotonóo, kele dilikire
so whjné kele fisqae
faloo, mepaae wae
sóró sonaalei ala
tuámó beteró betere
so whj sokóló hale
beteróo yópóló, é
dotonalepó.

19 Talené so whj wisiyóló
beterópóló, ama
kólené sukutu
hamokoróló hale tao
sere ali i wale ape fo
so whjpaae yópóló, é
dotonalepó," yalepó.

20 Téró, Yesuné kale fólo
buku momó bopeyóló kaae
tare whjpaae melóló, ä bitj
deyalepó. Atéró betepa, ai
fo wosetere be dolomó betó
mole so whj feané apaaetóró
kele fopolaa yalepó. 21 Téró,
ama atimapaae momó du-
raalu, "Mió diaaq wosale
asémó yóló muló betere fota,
motóró dokonalepó," yalepó.

22 Ama yó matere fo
wosale so whj feané i
whjné kólómó mo kokoi

fo wisinaale dapóló, siratu betalepó. Tétu atimasisitei duraalu, “Ita, Josep-né naalema meié?” yalepó.

²³ Ai fo depa, Yesuné atimapaae duraalu, “I mara mole fo diaaq ępaae mo enérápó. ‘Dokta whi-ó, naaotei ya tikimó daale kisi bete wisirótumié? Ti Kapeneam be huluamó du betere alarape dąné wosalepa, umó erótú betale ala kaae naao i turuku bemókélé erótumié?’” yalepó.

²⁴ Atéró ama atimapaae momó duraalu, “Yało diapaae mo i dere ape. Kótóné kóló whjné ama be whj so whipaae Kótóné fo i ape yóló yó matepa, atimané mo dapóló wosetimpó. ²⁵ Yało diapaae mo i dapa wosae. Mo take Israel haemó Ilaija betale alimó mepaae sorape atimané whj sukóló wulia betó molepó. Ai sujamó ba fo sorené wélié apo mirómó hali kinó betepa, hae kwia feamó qla sóku aluyóló, wote ali walepó. ²⁶ Téyaletei, Kótóné Ilaija dtonaleteita, mo betə Israel fake sorapekó tao sónpóló dtonénipó. Ténitei, Saidon hae kwiamó tñe Sarepat be huluamó betere betə wulia so tao sene fópóló doteyalepó. ²⁷ Téró, Kótóné ama kóló whj Elaisané Israel hae kwiamó dowi humu fuluné tiki doyóló betó mole so whj mo betkélé wisirénipó. Israel hae kwiamó atei kaae whjrape betó mupatei, mo betkélé

wisiréni, Siria hae kwiamó betere whjkó Naaman maaté wisiralepó,” yalepó.

²⁸ Ai kale fo wosetere be dolomó betó mole so whj mo feané ama ai dere fo wosóló, atima doasi fopaae bualepó. ²⁹ Atéró atima hapale turukó huturaalu, ą belapaae hókó deralepó. Téró, ai be hulua felekemó ere kulapaae taae deraai dapóló dapesó felepó. ³⁰ Téyaa depa, ai touró betere so whj kua dolomótei sókótamo yóló, ama faai yale tipaae felepó.

*Yesuné dowi kepe
hókonale fo
(Mak 1:21-28)*

³¹ Téró, Yesu ą Kaleli hae kwiamó tñe Kapeneam be huluapaae derepelepó. Aimó bituraalu, kale saja naai tukóló muló betere be dñmō so whj feapaae ama fo momó kaae sóró yó mótu betalepó. ³² Ama ai yó matere fo so whj feané woseturaalu, sóró beteró betere topo whjné fo kaae dapóló, siratu betalepó.

³³ Ai fo wosetere be dolomó dowi keperape tepeyóló betere whj betə beterepó. ³⁴ Ai sekéné fo fakeyóló duraalu, “He! Nasaret be hulua whjkó Yesu-ó, naao dąpaae noa alakó eraai waleé? Naaø dądoraai waleé? Yata, me dowi alakélé muni, Kótóné mo kae beteró betere whjpóló, yało kisiparapó,” yalepó.

³⁵ Ai fo depa, Yesuné kale dowi kepe foné sóró duraalu, “Fo taaróló ya ai whj

tuämó beteretei, sókó ape,” yalepó. Ti fo depa, dowi kepe kale whj tuämó betaletei, so whj feané keletómó ama tiki haepaae taae deróló ą sókó felepó. Atéyaletei, kale whj ą doalékélé inipó.

³⁶ Atétere ala so whj feané kolóló, sirayóló atimasisitei duraalu, “I whjné yó mótu betere fota, mo kaepó. Ti ama fota, doasi fotokötamo yó matepa, dowi keperapenékélé ama dere fo mo betä wosóló, ai sókó fulapa, kelae!” yalepó. ³⁷ Yesuné i ala du beterapó fo, ai hae kwiamó betó mole so whj mo feapaae deté kwęyalepó.

*Yesuné so whj feané kisi wisirale fo
(Mat 8:14-17, Mak 1:29-39)*

³⁸ Yesu ą ai fo wosetere be taaróló, Saimon-né bepaae felepó. Ai bemó kale Saimon-né auma sere tiki suputere kisiné sinóló mupa, atimané Yesupaae, “Naao wisiraaloé?” yóló wosalepó. ³⁹ Atétepa, ą kale so molepaae fóló hemene doropóló, kale soné tiki supu dere kisi bete foné salemó, kemeyalepó. Atéteretamotóró kale so ą turukó holóló, atimamó qla kaae sóró biliyóló melalepó.

⁴⁰ Be dikiyaairaalu, suka doropoletamo mepaae hale betere whjrapené kae kae hepo daale so whj Yesu beterepaae dapesó walepó. Atéró wóló betó mupa, so whj dokø feané tikimó ama

naase mulótua yalemó, atimané kisi beterape wisiyalepó. ⁴¹ So whj feané tiki tuämó tepeyóló betere dowi keperape fo fakeyóló sókó furaalu, yata Kótóné naalemapó dua yalepó. Ai fo depa, atimané ąta hale whj mei, Kótóné so whj teteróló kaae tanópóló sóró beteró betere whj Kerisopó yaqsóró, kale dowi keperape foné sua yalepó.

⁴² Mo hijkati Yesu ama wotoró so whjkélé bitinire tikipaae felepó. Atépa, kale so whj feané keketé kwęyóló, ą betere tikimó sókó walepó. Atéró wóló bituraalu ą metikipaae faqsóró, atimatamo betaai dapóló, sesé du betalepó. ⁴³ Tétepatei, ama atimapaae duraalu, “Kótóné teteróló kaae tare aqmó mole fo wisi i ape yóló yó maté kwęyópóló, Kótóné ę dotęyalepó. Atéreteiné ę diątamо betenéni, mepaae be huluapaae faai dapó,” yalepó. ⁴⁴ Téró, ą Judia hae kwiamó tē mole fo wosetere be dokø fea fo yó matétóró kutu betalepó.

5

*Yesuné mepaae ama yó melaaire whjrape ape yale fo
(Mat 4:18-22, Mak 1:16-20)*

¹ Téró etyalepó. Me be dēmó Yesu ą Kenesaret wēi fókumó daalepó. So whj mo fea hale qla kaae wóló tourale tikimó, hae tiki fjae fóló mulu, Kótóné

fo wosetu betalepó. ² Até du betepa, wéi nuku tamo ai wéi fókumó duló betepa kelalepó. Ai nuku tamota, ya siré kotere whírapené nukupó. Atimané nuku aimó dupa teraae fóló, wéi fókumó hález warape fukutu betalepó. ³ Atétu betepa, ą nukumó bitj holalepó. Ai nuku tale, Saimon-paae duraalu, "Naao nuku ai wéi kulu tuapaae sawa híkili falae," yalepó. Téró, ą nuku tómó bituraalu so whí feapaae fo yó mótu betalepó.

⁴ Ą fo yó melóló kemetepa, Saimon-paae duraalu, "Yakó detémóló kelaalopa, nuku wéi kulu tuapaae fóló, diaaq hález warape wéi dolopaae derae," yalepó.

⁵ Ai fo depa, Saimon-né ąpaae duraalu, "Doa whí-ó, mió dikitamo yakó saalo nisiyóló dä depe tukó wei ala yóló deraté kwéyalemó, mo betákókélénipó. Téyaletei, naao derae depa ti hález warape dáné deraalopó," yalepó.

⁶ Atéró, atimané hález warape deralemó mo doakale yarape deale tikimó, atimané hález warape tukó faairaalu yalepó. ⁷ Atéteremó, atimané fulumu whírapapaae atima tao sene ape depa wóló, mepaae yarape nuku dolopaae bulóló fu betalemó, kale nuku tamo wusuró mo felekemó wéi dolopaae buó deyaai yalepó.

⁸⁻¹⁰ Atétepa, Saimon-ró ątamo kutó ditere whírapetamokélén, atima betamó ya siré kotere Sebedi naalema tamo Jems-ró Jontamokélén, ya mo dekéró sóró muló betere kilituraalu, haió yóló siratu betalepó. Atétepa, Saimon Pita ą Yesuné hó aqomó bukutiri teáró bitu duraalu, "Tale-ó, etá dowi ala du betere whípa, taaróló ya fumié?," yalepó.

Tétepa, Yesuné Saimon-paae duraalu, "Ya wiyaqse, naao ya su dere kaae, mió kaae sóró so whí siré kwéyäasepólópó," yalepó. ¹¹ Atétepa, atimané nukurape wéi fókupaae tao sóró mulóló, atimané ąla qlakélén mupatei taaróló ą sya felepó.

*Dowi humu fuluné tiki dore whí Yesuné wisirale fo
(Mat 8:1-4, Mak 1:40-45)*

¹² Téró etéyalepó. Yesu ą betá be huluamó beteremó, dowi humu fuluné tiki dore whí walepó. Atéró, Yesu betere felekemó ama kelepaah ahepaae deróló bukutiri teáró bitu ąpaae woseturaalu, "Tale-ó, yało tiki doretei naao kisipané wisiraai depa, ti wisir-aasepólópó," yalepó.

¹³ Atétepa, Yesuné ama naase teréę faróló kale whíjné tikimó wolaayóló duraalu, "Naao tiki yało wisiraai kisipa mutapa wisiyae," yalepó. Téyalemó, mo ai fapotóró kale whíjné dore tiki mo ti wisiyó felepó.

¹⁴ Atéró, Yesuné kale whị dotonaai ąpaae mo diri ma fo yóló duraalu, “Yało naao tiki wisiralepóló, mo whipaae momókó yaqse. Ya fóló, Kótópaae momaratere whjné naao tiki fope yópóló, yó male fae. Atéró fopeyóló naao tiki wisipa kilitu, Moses-né ere fo sya furaalu, Talepaae hale melae ere əla melae. So whị feané ai ala kilituraalu, ita Talené erapó kisipa muaalopó,” yalepó.

¹⁵ Yesuné mo so whipaae yaqse yaletei, i ala yalepóló deté kwęyóló fakeratepa, so whị feané woseturaalu, atimané kae kae kisi beterape wisiroo, ama dere fo wosoo yaairaalu, wua yalepó. ¹⁶ Atépatei, Yesu ą so whjtamo betere tiki taaróló so whjkélé bitinire tikipaae suka fea moma eneta dua yalepó.

Yesuné tiki momaare whị wisirale fo

(Mat 9:1-8, Mak 2:1-12)

¹⁷ Atéró, me sukamó etýalepó. Ama fo yó mótu betepa, mepaae Farisi whjraperó Moses-né asere fo yó matere whjrapetamo Kaleli haeró Judia haeta-momó betó mole so whjkélé, Jerusalem be hulua so whjkélé, wóló betó molepó. Ai sukamó, so whị feané kisi bete wisiraaire Talené fotoko sumó bolepó. ¹⁸ Atépa, mepaae whjrabené betą tiki momaare whị besekēn dokopatei, beleyóló wóló be tuapaae holóló Yesu

beterepaae sóró holaai kisipa mualepó. ¹⁹ Téró, kale whị sóró faaire tumó so whị mo fea daayale tikimó fenénipa, siki bepaae sóró holóló kea sokóló, kale whị dokopatei, besekētamo Yesu daale donotóró deralepó.

²⁰ Atéró, atimané kisipa tiki tiratere ala Yesuné kolóló, kale tiki momaare whipaae duraalu, “Ti naale-ó, naao dowi alamó kwia melaai yaletei mió i kemera-tate ape,” yalepó.

²¹ Yesuné ai fo depa, Farisi whjraperó Moses-né asere fo yó matere whjrapetamo atimasisi fo yaai tué teketu betalepó. “Ti whjné ąta, Kótó kaaepó du betere foné Kótó faletu beterapó. Mo whị betanékélé dowi alamó melaaire kwia kemera-nénitei, Kótóné betą sumó enérapó,” du betalepó.

²² Atéró mutere kisipa Yesuné kolóló, atimapaae duraalu, “Noatepa dią atei tué mutu bitu de? ²³ Ti mé fo so whị feané enére? Naao yale dowi alamó saaire kwia aluratapó enérépe, ya turukó holóló naao besekē sóró fae fo enére? ²⁴ I haemó betó mole so whjné dowi ala bete tokóló aluraaire fotoko Whjné Naalemané sumó bulapóló, kisipa yaasepóló i whipaae eratere ala kelae. Yało yapaae mo i dere ape, ya turukó holóló naao besekē sóró bepaae fae,” yalepó. ²⁵ Ai fapotóró kale be whị so whị feané keletómó turukó horóló ama besekē sóró

bepaae furaalu, Kótóné doi hale sóró horaté felepó. ²⁶ Atéteremó, so whj fea winé sukutu sirayóló duraalu, “Mo take etei kaae ala depa, djané kolókélé ini, mió kisi ala keletapóló,” Kótóné doi hale sóró horótú betalepó.

Takis moni sere whj Lipaipaae Yesuné q sya ape yale fo

(Mat 9:9-13, Mak 2:13-17)

²⁷ Ai ala yóló kemetepa, Yesu q betä *takis moni* siré kotere whjkó ama doi Lipai *moni* su betepa kolóló, Yesuné apaae duraalu, “Ya ḋ sya ape,” yalepó. ²⁸ Ti fo depa, q turukó holóló ama qla qlakélé mupatei, taaról q sya felepó.

²⁹ Téró, Lipainé Yesu ama bepaae dapesó fóló, ḋamo doasi qla deralepó. *Taks moni* siré kotere whjraperó mepaae so whjtamo fea touró bitu, qla nuku beterepó. ³⁰ Tétu betepa, mepaae Farisi whjraperó atima betä kisipa mulu Moses-né asäre fo yó matere whjraperamoné Yesuné yó matere whjraperaae duraalu, “*Taks moni* siré kotere whjraperó dowi ala du betere whjraperamo wéiró qlatamo betamó noatepa qla nuku bitu dérópó,” yalepó.

³¹ Ti fo depa, Yesuné atimapaae duraalu, “Hepo daanire so whj dokta whj beterepaae fumi, hepo daale so whj maaté sua dapó. ³² ḋ waleteita, donoi ala du betere whjpaae ape yaai ani,

dowi ala du betere so whj atimané dowi ala taaróló ape yaairaalu walepó,” yalepó.

Yesuné yó matere whjrape qla woteremó yale fo
(Mat 9:14-17, Mak 2:18-22)

³³ Atimané apaae duraalu, “Jon-né yó matere whjrapeta, Kótópaae kisipa muóló, me féli qla weyóló bitu, momatua dapó. Atétere kaae, Farisi whjrapené yó matere whjrapékélé atétua dapó. Tétepatei, naao yó matere whjrape ai ala ini, atima qlaró wéitamo nokole ala suka fea hale yó tarapó,” yalepó.

³⁴ Tétepá, Yesuné atimapaae duraalu, “Betä whj q so dokotere sukamó ama nomarape qla weyóló hale bitua de? Meipó. ³⁵ Téyaalo meitei, me sukamó kale so dokaaire whj atima betamó bituraalu, qla nuku beterälemó, q tawóló só fole sukamó atima qla weyóló hale betaalopó,” yalepó.

³⁶ Ama atimapaae yale fo kisipa sópóló, me fo sale etéró yalepó. “Mepaae whjné kisi kuti bisayóló derqakele kuti bisqae faletei nomotua de? Atétepá, ti derqakele kutiné kisi kuti hukulu yóló doróo, nomaleteikélé kokq ini yoo, yaalopó. ³⁷ Atétere kaae, mepaae whjrapené wain wéi hupu sekaqené aleyale derqakele wutimó tepetumipó. Até enalemó, kale wéi fotokoné kale hupu

sekaené aleyale deraqekele wuti fulukó furaalu, wékélé sunée faalopó.³⁸ Até yaqsoró, atimané kisi *wain* wéi tepeturaalu, ti hupu sekaené aleyale kisi wutimó tepetua dapó.³⁹ Folo moi *wain* wéi nokole whírapé atima kisi *wain* wéi naai hekese dumipó. Ti noatepae, folo moi *wain* wéi nóló toureteiné mo wisirapó, du beterapó,” yalepó.

6

Yesu qta, sqa nokole be de teteróló kaae tare Talepó yale fo

(Mat 12:1-14, Mak 2:23-28, 3:1-6)

¹ Téró, sáa naai tukóló muló betere be démó, Yesu ą ama yó matere whírapetamo *whit* kutó tuamó teyóló felepó. Atéró furaalu, ama yó matere whírapené ai kutómó ere *whit* du kqae sóró fumi hotokóló nukulé fu betalepó.² Mepaae Farisi whírapené até dere ala kolóló, ąpaae duraalu, “Sáa nokole suksamó naao yó matere whírapené atei ala yópóló, noatepa kaae tare?” yalepó.

³ Ai fo depa, Yesuné atimapaae tokó mótu duraalu, “Depit-ró ama fulumu whírapetamo wotetepa yale ala asémó moletei, diaaq dosayóló kisipa muni airapó.⁴ Depit ą Kótóné be dolopaae holóló bituraalu, Kótópaae melale mo kae muló betere *bred*

otei ama sóró nalepó. A nóló, kwiapaae ama fulumu whírapékélé matepa, atimané sóró nalepó. Ai ota, hale mo whjné nukumi, Talepaae momaratere whírapené maaté nukua dapó,” yalepó.⁵ Téró, Yesuné atimapaae duraalu, “Sáa nópóló tukóló muló betere be dé teteróló kaae tare Taleta, ti kale whjné Naalemapó,” yalepó.

⁶ Téró, sáa nokole me be démó, Yesu ą Kótóné fo wosetere be dolopaae fóló, fo yó mótu betalepó. Atéró yó mótu betalemó, betä whj ama turu naase sinóló dopa kelalepó.⁷ Atétepa, mepaae Farisi whírapero Moses-né asere fo yó matere whírapetamoné Yesu só deraaire bete kikitu, kale sáa nokole be démó naase dowi whj wisiratéró kelaairaalu, kaae tawóló beterepó.⁸ Atimané atéró mutere kisipa ama kolóló, kale naase dowi whírapae duraalu, “Yá so whj kuamó turukó holóló, daayaee,” yalepó. Atétepa, kale whj ą so whj feané keletómó daane holalepó.

⁹ Tétepa, Yesuné atimapaae duraalu, “Yalo diapaae betä fo wosetapó. Sáa nokole suksamó noa ala yaqse yóló mule? Whj tao sóró wisiratere alapé, dowi ala deretei? Ó whj sukaqsoró tao sere alapé ó whj betere bete doratere alaé?” yalepó.

¹⁰ Ai so whj beterepaae kele keleyóló kale whírapae

duraalu, "Naaø naase teréø falae," depa, kale whjné naase teréø faralemó, wisiyalepó. ¹¹ Atéteremó, doasi fopaae buóló atimasisitei fo kælaaróló duraalu, "Dané aqaae noa alakó eraaloé," du betalepó.

Yesuné 12 whjrape sókó sóró beterale fo

(Mat 10:1-4, Mak 3:13-19)

¹² Téró betä su kamó Yesu ą moma yaairaalu, du sorokó mole aqaae felepó. Atéró, aimó Kótópaae moma deté fu betepatei, be déralepó. ¹³⁻¹⁴ Atéró be deyó hotepa, hïka ama yó matere whjrapaape ape yóló, fea betó mupatei, ¹² whjrape maaté sorokó sóró, *aposel* doi mulalepó. ¹⁵ Saimon doi mupatei, ama me doi Pita mulalepó. ¹⁶ Ama noma Andru, Jems, Jon, Filip, Batolomiu, Matyu, Tomas, Alpias-né naalema Jems-kélé, kålo kålore whj Saimon, Jems-né naalema Judas-kélé, Yesu döpóló eleké deyaaire whj Judas Iskariot, atima atéró whjrape sóró beteralepó.

¹⁷ Atéró, Yesu ą kale du sorokó mole tiki taaróló, ai aqmó sawa mulure tikipaae ama sóró beterale whjrapetamo derepelepó. Kale mepaae yó matere whjrapékéle, Judia hae kwiamó wale so whjkélé, Jerusalem be huluamó wale so whjkélé, wéi fóku felekemó tñe Tair beró Saidon betamomó wale

so whjkélé, mo hale ąla kaae wóló touró beterepó.

¹⁸ Atéró waleteita, ama dere fo wosoo, atimané kisi bete kemeróo, mepaae so whjkélé dowi kepe tepeyóló beteretei dóló hókonóo, yópóló walepó. ¹⁹ Ama

fotokoné aimó betó mole so whj atimané kisi bete wisirótua yaleteiné, ama tikimó wolaayaai dapóló walepó.

Yesuné ama yó matere whjrapaape dere fo

(Mat 5:1-12)

²⁰ Atétepa, Yesuné ama yó matere whjrape kaae taru duraalu,

"Dią yoleale betere whjrapeta, ti Kótóné teteró betere ala sereteiné dią hajné sukutu beterapó.

²¹ Dią mió wotené sukóló mole so whjrapeta, take ąla sumó naalopóló kisipa mutu, hajné ai sukutu betere ape.

Mió dią dekené sukóló moló du betere so whjta, take hajné sinóló betaaireteimó, Talené wisiró beterapa, wisi kisipa muoló betae.

²² Atéró, dią Whjné Naalema sya fu beteremó, mepaae whjrapené dią hóróo, kae beterópóló hókó falóo, dowi ala dere whjpóló diaaq doi doróló fale

yóo du betepa, ti Tal-ené dią wisiró beter-apa, hajné sukutu betaet.

23 Atétere sukamó hękesené sukutu, tıwó holae. Ti noatepae, diaaq take saaire doasi dupu wisi hepen-mó muló beterapó. Ti take atima alimara-penékélé Kótóné ama kóló whırapepaae betaet kaae ala erótua yalepó.

24 Téretei, néli whırape dią mo doa wió yae! Ti noatepae, diaaq tiki feléyóló mo dua betaaire ala taketi sóró tareteiné, nalopaae atei wisi wisi əla momó kae saalomeipó.

25 Mió dią mepaae whı de əla súmó nóló betere so whı dią mo wió yae! Ti noatepae, take dią wotené sukçalo ai ape.

Mió dią mepaae whı de də nóló hękesetu betepa, take dią dekéné sukuturaalu doasi wole yaaireteiné mo doasi kolerapó.

26 So whı feané yapaae whı wisi-ó, yóló dukiratere fo du betepa, kolerapa mo doasi wió yae. Ti noatepae, mió dią dukiratere so whı atima alimara-penékélé take betale kapala kóló whırape atéró dukirótua er-apó,” yalepó.

*Bóe whıpaae yaala sókó fu
betae yale fo
(Mat 5:38-48)*

27 “Téretei, mepaae yalo

fo wosetere so whı diąpaae i dere ape. Dią hóróló bóe duraalu, dowi ala erótua betere so whıpaae yaala sókó fóló hękesené sukutu, wisi ala betə erae. 28 Mepaae whı dené dią doróló sekératere fo depa, Kótóné atima wisirópóló, fo wisitei yae. Mepaae whı dené diąpaae sekēi ala eratepa, Kótópaae atima wisirae yóló momarae.

29 Mepaae whı dené naao faamumó deké supa, metikirókélé dópóló yó melae. Mepaae whı dené naao tómó deró betere kuti sokotepa ti naao tuqmó deró betere kutikélé seséni, sokópóló yae. 30 Mepaae whı dené yapaae me əlakó əlae depa, ama kematera əla melae. Mepaae whı dené naao tare əla fasetepa, momó əlae fo yaqse. 31 Mepaae so whıne yapaae eranée dere ala kaae, naao mepaae so whıpaaekélé erótua yae.

32 Diąpaae yaala sókó fu betere whıpaae maaté yaala sókó fu betere-a, ai doasi alaé? Mepaae dowi ala dere whırapenékélé atimané fulumu whırapepaae atéró yaala sókó fole ala du beterapó. 33 Mepaae whı dené diąpaae wisi ala erótua betepa, diaaqkélé atimapaae wisi ala eratepa, aita doasi ala meipó. Ti aita, dowi ala du betere so whınekélé dere

alapó. ³⁴ Diaaqtamо mepaae whјné diapaae momó tokó melópoló me ԛla mелatepa, ai-a hapólure? Ti mepaae dowi ala dere whјrapenékélе momó tokóló saai ai ala dua dapó. ³⁵ Tépatei diaaqta, bóe whјpaae yaala sókó fóló wisi ala betә erótua yae. Atéturaalu, naao me ԛla mótu, momó tokó melópoló kisipa muóló meni, hale meló betә yae. Atétepa, ti diaq mo taoró betere Kótóné dupu wisi menóló, ama naalerape betaalo ai ape. Ti noatepae, ama kolené sukutere alaró hale tao sere alatamota, dowi ala du betere whјraperó ԛpaae mo kée initere whјrapetamopaae erótua beterapó. ³⁶ Diaaq Ayané mo so whј feapaae kolené sukutu dere kaaetóró diaaqkélé me whјpaae atéró kolené sukutu betaе, yalepó.

Me whј haletei foné só deraqse yale fo

(Mat 7:1-5)

³⁷ “Diaaq me whј taleyóló só deratere ala yaqse. Naaotamo me whј só deratere ala initepa, ti mené diakélé taleyóló só deraalomeipó. Diqné mepaae whјtamo foné só deréni depa, ti yakélé mené só deraalo meipó. Mené yapaae erale dowi ala me ԛla meipóló hale kemeraalopó. ³⁸ Mepaae ԛla yayare so whјmó hale matepa, menékélé diaqmó

hale melaalo ai ape. Naao me ԛla melaai depa, ti deyóló mo ti fajanóló melae. Ti noatepae, naao mepaae whјmó mo dekéró mótu dere kaae, menékélé yámó naao male sútoró melaalo ai ape,” yalepó.

³⁹ Atéró, ama i yale fo tómó atimapaae i fo sale yalepó. “Betә kele dilikire whјné me kele dilikire whјpaae tu i mole ape yóló ԛlisóró fenére? Atétepa, ti ԛ dée nukuraalu, atimamo wusuró dée nóló dolopaae derepaalopó. ⁴⁰ Betә skul naalené ԛ yó matere whј teteraalo meipó. Téyalo meitei, kisipa siré fóló sútepa, ti ԛ yó melale whј kaae betaalopó.

⁴¹ Naao kele dolomó doakale bole ni fake kilini, naao noné kelemó sawatamo bole mometei noatepa sokaai du betere? ⁴² Naao nopaee duraalu, ‘No-ó, naao kele dolomó bole mome sawa sokotapa maé,’ dere noatepa de? Naao kele dolomó bole doasi ni fake sokóló naao kele felérurqalu, ti naao noné kelemó bole mome sokotepa mo wisirapó,” yalepó.

Wisi niné dowi du oletimpó yale fo

(Mat 7:16-20, 12:33-35)

⁴³ “Ni wisiné dowi du oletimpó. Dowi ninékélé wisi du ulutimpó. ⁴⁴ Mo nirape fea du oletepa kolóló, ita du wisi oletepare nipó, ita, kokola oletepare nipó dua dapó. Whјrape feané nose du tekaturaalu, mu daai képi tikimó ó hale hoko ni

tikimó olepa teketumipó. Mo besæae teketukélé hâle képimó olepa tekete? Meipó. 45 Whj wisiné hosaa tuämó wisi alatóró fãayóló muluraalu, ama dere fokélé, wisi fotóró dua dapó. Dowi whjné ama hosaa tuämó fãayóló mole alatóró dowi fo hâkeamó depa wosetua dapó.

Be hoko tetera alaró wisiyóló tetera alatamomó yale fo

(Mat 7:24-27)

46 Yalo diapaae yae dere alamo diaaq iniyóló, ɻpaae doasi Tale-ó fo noatepa du betere? 47 Mepaae whjné yalo dere fo wosóló, yalo yae dere alakélé wisiyóló erótú betere so whj ti etei kaae alané kelerapó. 48 Whj betané ama be t̄yaairaalu, tó hae fea dukuté doropóló, hae dirimó kapo fake mulóló, ai tómó be t̄tua dapó. Atéró t̄ne be doakale hali tikiró wéi asyatamo waalotei, ai be mo wisiyóló t̄nêteiné tokó fenipó. 49 Téyaalotei, whj me dené yalo fo wosetutei, yalo erae dere ala erénitepa, ti etei ala kaaené kelerapó. Whj betané ama be t̄yaairaalu, tó hae kãayóló taae faréni, hâle hoko t̄napó. Atépa, doakale hali tikiró wéi ayatamo waletikimó, kale be tokó taae faróló, mo ti doralepó,” yalepó.

7

Topo diki tare whjné kutó diratere whj wisirale fo
(Mat 8:5-13)

1 Téró, Yesuné so whjpaae fo yó melóló kemetepa, ą Kapeneam bepaae felepó. 2 Ai bemó betá topo diki tare whjné ama hosaa mole kutó diratere whj betá heponé mo felekemó sukaai du betalepó. Ai topo whjné 100 Rom diki tare whjrape teteróló kaae tarepó. 3 Atépa, kale topo whjné Yesu wóló beterapó dere fo woseturaalu, ama kutó diratere whj Yesuné tao sene wópóló, mepaae Juda topo whjrapené ɻpaae ene fópóló doteyalepó. 4 Atima Yesu beterapaae wóló ɻpaae duraalu, “U whj wisinaale mo felekemó sukutapa, naao ą wisiraasepóló ya da faalopó. 5 Ti noatepae, da Juda fake so whjtamo h̄kesené sukóló yaala sókó fole ala muluraalu, dñé fo wosetere bekélé ama tñalepó,” yalepó.

6 Atépa, Yesu ą atimatamo fóló, kale whjné be felekepaae sókó waairaalu wou betepa, kale diki tare whjrapené doasi topo whjné ama fulumu whjrape Yesutamo tumó hokolaatu, i fo yae yóló dotonalepó. 7 Atépa, atima fóló, kale topo whjné Yesupaae yae yale fo yalepó. “Tale doa whj-ó, ą whj wisi betepapakó ya ama be tuapaae ape yaalomeipa, ya tika tumó

daalu kisi bete wisi yae fo betə yae. ⁸ Ti noatepae, ękélé ę teteróló kaae tare whj aqmó beterapó. Yalo diki tare whjrape atimakélé ę aqmó beterapó. Ai whjrapaee yalo 'Fae,' depa fóo, 'Yə ape,' depa wóo, dua dapó. Yalo kutó diratere whipaae i ala yae depa, ai alatóró ama dua dapó," yalepó.

⁹ Yesuné i kale whjné ene wale fo wosóló sirayalepó. Téró, Yesu fetée fóló ą sya wou betere so whipaae duraalu, "Israel hae kwiamó etei kaae kisipa tiki tiró betere whj mo betakélé betepa kilinipó," yalepó. ¹⁰ Téró, kale doasi topo whjné doteyale whjrape bepaae momó fesaae wóló kelalemó, kale kutó diratere whjné hepo bete wisiyóló, mo betepa kelalepó.

Yesuné wulia soné naale kepaarale fo

¹¹ Atéró, Yesu ą Kapeneam be huluamó sawa beteró, ama yó matere whjrapékélé, mo so whjékélé, fea ątamo Nain be huluapaae sókó faai fu betalepó. ¹² Atéró fu betalemó, ai be hulua tipiné bopéró daaló betere tikimó sókó felemó, betə sukale whj beleyóló walepó. Ai naalené hamata, oma sukóló wulia bituraalu, ai naale betatóró kaae tarepó. Ama tiki sini beleyóló fupa, ai be huluamó betó mole so whjékélé fea ątamo fu betalepó. ¹³ Atétepə, Talené

kale so kelalemó, kolené hosamó supa, ą daalepaae fóló duraalu, "Yə wole ekesé," yalepó.

¹⁴ Téró, Yesu ą wóló kale sukale whj dokore besekə olaatepa, beleyóló fu betere whjrape feni, kejyóló daayalepó. Atétepə ama duraalu, "Ti naale-ó, yalo yapaae dapa turukó holae," yalepó. ¹⁵ Tétepə, kale sukale whjtei turukó holóló bituraalu, fo kaae sóró yalepó. Téró, Yesuné kale sukale naalené hamapaae naao naale ai ape yóló melalepó.

¹⁶ Ai ala kolóló, so whj fea winé sukutepa, Kótóné doi hale sóró holóló duraalu, "Kótóné mo doasi kóló whj betə ama so whj tao saai i wóló betere ape," yalepó. ¹⁷ Yesuné ai ala du beterapó fo Judia hae kwiaró ai hae kwia tuamó betóló fale so whjtamо feapaae deté fóló fakeralepó.

Jon-né ama yó matere whj tamo Yesu beterepaae dotonale fo

(Mat 11:2-19)

¹⁸ Atéró, kale Jon-né ama yó matere whjrapené Yesuné i alarape du beterapóló, Jon-paae ene walepó.

¹⁹ Jon-né ama yó matere whj tamopaae ape yóló, Tale beterepaae fópóló doteyalepó. Atétepə, atimaamo fóló ąpaae woseturaalu, "Waalopóló bope du betale whj yapé? Whj me kae wópóló kaae tawaróe?" fo ene fópóló dotonalepó.

20 Atéró, kale whj tamo Yesu beterepaae wóló ąpaae duraalu, “Dámota, wéi tópuratere whjkó Jon-né yapaae wosene fae depa walepa, yata kale waalopóló bopetu betale whjpé, whj me kae wópoló kaae tawaaloé?” yalepó.

21 Atéyale su kamótóró Yesuné mepaae hepo daale so whjkélé, depe dolomó dowi kepe betere so whjkélé, kele dilikire so whjkélé, wisirótú beterapó. 22 Atéró, ama atimaamopaae duraalu, “Diaamo fesaae fóló diaamoné wosale foró kelale alatamo Jon-paae ene fae. Mepaae kele dilikiyóló betale so whjné kele fisqae fóló qla qla koloo, hóleke dore so whj mo sesere whj kaae kwéyoo, dowi humu fuluné tiki dore whjrape sesé mo betere whjné tiki kaae daayoo, mepaae woséli kinu fokélé wosenire so whj woséli tukwé faloo, mepaae sukutepa douraai yale so whjtei kepaaroo, mepaae yoleale betere whjrapepaaekélé, kale mió wosetere fo wisi yó matepa wosetu beterapó fo ene fae. 23 Mepaae so whj de yalo du betere alamó dée néni, suka fea eró tare so whjta, hajné sukópoló yae fo ąpaae ene fae,” yalepó.

24 Atéró, kale Jon-né doteyale whj tamо fimó, Yesuné Jon-mó kisipa mutu, ai betó mole so whjpaae duraalu, “Upulé dią so whjkélé bitini kópu kaae fitikipaae

fua yale-a, beséné kape fépo eratere kelaai felepé, whj kuti wisinaale deróló auretei kelaai feleé? Meipó. 25-26 Ti mepaae wisi wisi kuti maaté deratere whjta, topo whj betere be wisimótóró bitua dapó. Åta atei ala inipa, dią noa qlakó kelaai feleé? Atépatei, diątamo Kótóné ama kóló whj mo kelaai fitikimó, ti ąta ai kutó maaté mei, mepaae kutókélé dirópoló sóró beteró beterapó. 27 Asémó yóló muló betere fota, i whjmó kisipa mutu erapó.

‘Whj betä ąpi folosóró fu-
raalu, ya waaire tų
donorae fo ene fópóló
yalо doteyalo ai ape.’

28 Yalo diąpaae i dere ape. I haemó betó mole soné deale whjrapékélé fea betó moletei, kale wéi tópuratere whj Jon-né teteró beterapó. Tépatei, whj me detamo Kótóné teteróló kaae tare aomó, belei sókó deóló betepa, ti kale wéi tópuratere whj Jon bosenée falapó,” yalepó.

29 Mo so whj fearó takis moni siré kotere whjrapetamo Jon-né dere fo wosóló sya fupa, atima wéi tópuraleteiné Yesuné yale fo wosóló, Kótó ąta, mo donotóró taletere Talepó du betalepó. 30 Téyaletei, mepaae Farisi whjrapero Moses-né asere fo yó mótu betere whjrapetamo Kótóné tao sóró eraai yale wisi ala atimanétei hóralepó.

Ti noatepae, atima Jon beterepaae węi tópuuaираalu feni yaleteinépó.

³¹ Téró, Yesuné duraalu, “Mió i alimó betere so whjrapené du betere ala yalo noapaae dó faróló yaaloé? ³² Atimata, so whj mo fea touróló betere tikimó, kale keteirape atimasisitei melaa duraalu, etei kaae ala dere naale senaale kaaené kelerapó.

‘Dią kjiliyópóló dąné fó wuti haleróló mepaae wole forape yaletei, dią hękeseyóló sama kılınipó.

Dią dekē duraalu moló yópóló, mepaae wole forape yaletei, dią wolekélé inipó,’ yalepó.

³³ Atére kaae, kale węi tópuratere whjkó Jon əlakélé, węikélé, néni, weyóló hąle betepa, diaaq duraalu, ‘A tuamó dowi kepe tepeyóló beterapó,’ dua yalepó. ³⁴ Kale whjné Naalema əlaró wain węitamo nokole ala kolóló diaaq duraalu, ‘Kelere? i whjta, əla mo dekéró nőo, takis moni siré kotere whjrapero dowi ala dere whjrapetamo fulumu yoo, du beterapó,’ fo diaaq ai dere ape,” yalepó.

³⁵ Atei fo diaaq du beteretei, mepaae so whj de Kótóné mo fo wisi wosóló sya fupa, so whj feané hąkeamó kilitu, ita Kótóné mole fosó fosore tuę sya feleteiné erapó, yalepó.

Dowi ala du betale soné

Yesuné hó fokale fo

³⁶ Téró etéyalepó. Farisi whjrapekó betané Yesupaae ətamo əla naai faalopó depa, fóló beterepó. ³⁷ A atéró wóló Farisi whjné bemó əla nuku beterapó dere fo ai be huluamó dowi ala du betere soné wosóló, *alapasita* kanené aleyale wutimó felé kęlaa wale *wel* węi sóró walepó. ³⁸ Atéró wóló, ą Yesuné sisópaae fóló, ama hó aqmó hemée deyóló bitu, wole du betalepó. Atéró du betale wole kaape Yesuné holeke tópaae durupu beterepó. Tétepa, kale soné ama topo nikinétei, helekóló kópurótú betalepó. Atéró, kale soné Yesuné holeke tamо kóló tukó nóló, kale felé kęlaa wale *wel* węi ama hómó suniyalepó.

³⁹ Atétere ala betą Farisi whjné kolóló, ama kisipanétei duraalu, “I whjta, Kótóné kóló whj uąsóró, ti ama hómó olaa deremó, dowi ala dere sonétei ą olaa dapó, kisipa muapó,” yalepó.

⁴⁰ Tétepa, Yesuné əpaae duraalu, “Saimon-ó, yalo yapaae yaaitere fo betą mulapó,” yalepó. Ti fo depa, ama duraalu, “Yó matere whj-ó, naao əpaae yaaitere fo yae,” yalepó.

⁴¹ Ti fo depa, Yesuné əpaae duraalu, “Betą whjné moni momó tokó melaai dapóló, tamо whjné kwia mulóló me whjné 500 *denarias* moni sóo, me whjné 50 *denarias* moni sóo, yalepó. ⁴² Kale whj

tamoné sale *moni* talepaae tokó melaairetei sunipa, kale whjné me ola meipóló, taaralepó. Atéró taalatepa, atimaamokó mé whjné kale *moni* talepaae doasi hosaa muóló yaala sókó fole ala enére?" yalepó.

⁴³ Ti fo depa, Saimonné ąpaae duraalu, "Yało kisipanéta, kale doasi *moni* sale whj ą hékese yaalo ai ape," Tétepa, Yesuné duraalu, "Naaao dere fota, mo dono dapó," yalepó.

⁴⁴ Téró, ą kale so daalepaae fetée fóló, Saimon-paae duraalu, "I so naao kelere? E naao bepaae waletei, yało holeke fokópóló, naao wéikó ę menipó. Ténitei, i soné betą ama wole kaape fę yało hómó epa, ama topo nikinétei helekóló kópuralepó. ⁴⁵ E naao bepaae wale suksamó, yało faamumó naao kóló tukó néni, i soné betą yało hó kóló tukó nuku betalepó. ⁴⁶ Naaao yało topomó *wel* wéi dilénitei, i soné betą yało holekemó felé kəlāwale *wel* wéi dilalepó. ⁴⁷ Atéyale kaae, yało yapaae i dere ape. I soné ama mo doasi du betale dowi alamó saai yale kwia yało hágemereateiné ama ępaae hosaa muóló doasi yaala sókó fu beterapó. Tépatei, whj me dené ama dowi ala hágemereatepa, ti ama yaala sókó fóló hékessené sukutere alakélé hágemereateiné ama ępaae hosaa muóló doasi yaala sókó fu beterapó." yalepó.

⁴⁸ Téró, Yesuné kale sopaae

duraalu, "Naaao yale dowi alamó saaire kwia hágemereatepa, baterapó," yalepó.

⁴⁹ Ai fo depa, ątamo betamó ola nuku betere whjrape atimasisitei, fo kəlaaróló duraalu, "I whjta, Tale kaae bitu, dowi alamó saaire kwia ama hágemereatepa, alopóló dérápó," yalepó.

⁵⁰ Tétepa, Yesuné kale sopaae duraalu, "Naaao kisipa tiki tiró betere alané ya tao sóró wisiralepa, naao hosaa muni deyóló mo dua fae," yalepó.

8

Ola wae biliterepaae dó faróló yale fo sale

(Mat 13:1-23, Mak 4:1-20)

¹ Ai ala yóló kemetepa, Yesu ą doasi be huluatamopaae fóló kale fo wisi yó mótsuraalu, Kótóné teteróló kaae tare aqmó mole ala etérapóló yó maté kwéyalepó. Ą atéró kotere alata, ama yó matepa wosetere 12 whjrapekélé feapó. ² Téró, take depe tuámó dowi keperape betepa wisirale sorapekélé, mepaae hepo daapa wisirale sorapekélé, fea ątamo felepó. So whjné Maktala be huluasokó Mariapó du betere so felepó. Ai sota, take wéikeró dowi keperape tepeyóló betepa, dóló hókonale sopó. ³ Kale topo whj Herot-né ama be ó ola fea kaae tanópóló, sóró bateró betere whj Kusané soma Joanakélé, so me Susanakélé, mepaae

sorapekélé, mo fea ątamo felepó. Ai sorape atima moninétei, Yesuró ama yó matere whjrapetamo tao sua yalepó.

⁴ Atéró so whj fea betapaae tourótú betepa, mepaae kae kae doasi be huluamó betó mole so whjklé wóló tourótú betalepó. Atépa, Yesuné ama i fo sale yalepó.

⁵ "Whj betané ąla wae ke ama kutómó terepeté kwęyaa iradlu, sóró felepó. Atéró furaalu, mepaae kerape tumó sorokótá yóló mupa, so whjné hólekené tēiya tēiya yalepó. Atépa, sikimó kotere barape dorowóló, kale kerape dósu yóló nalepó. ⁶ Téró, kale whjné kutómó kerape terepeté kwęyaletei, mepaae ti kane tómó dakere haemó taae doróló hapale holalepó. Téyaletei, kapo tómó dakere hae fę meiru, kale ąla wae feleke doaló derepeniyóló, hapale séliyalepó. ⁷ Mepaae ke ti dowi ne eremó taae derepelepó. Atéyaletei, dowi netamo betamó holóló kale ke ąla wae wisi dowi nené bopeyóló aluralepó. ⁸ Mepaae hae wisimó terepée derepele ąla wae wisiyóló holóló, du oleyalepó. Ai ąla ęlumétepa sóró, 100 yorape fęanalepó," yalepó.

Ama i fo sale yóló keme-tepa, fo fotokqiné duraalu, "Whj de woséli daapata, i dere fo wisiyóló wosóló tué muae," yalepó.

⁹ Tétepa, ama yó matere whjrapené ąpaae wosetu-

raalu, "Naaō ti yale fo sale noa betené yaleé?" yalepó.

¹⁰ Ai fo depa, ama atimapaae duraalu, "Tale Kótóné teteróló kaae tare aqmó kinóló mole ala diaaq tué yópóló, mené dią sóró beteró beterapó. Téretei, mepaae hale mo so whjpaeta, ti fo salené maaté du beterapó. Ti noatepae,

'Take atima kelené ke-laalotei, mo diriyóló koló faalomeipó.

Take atimané fo wosaalotei, bete mo diriyóló kisipa yaalomeipó,' erapó.

¹¹ I yale fo sale bete i ape. Kale ąla wae keta, ti Kótóné fo wisipó. ¹² Kale ąla wae ke tumó taae doropóló mupa, barape dorowóló dósu yóló nale kaaeta, mepaae whj de Kótóné fo wisi wosóló, atimané hosaa tuamó mulatepatei, dowi Satan wóló, kale fo wisi tokó sua du beterapó. Aita hale mei, kale fo wisi wosóló kisipa tiratepa, Kótóné atima tao saqsóró du beterapó. ¹³ Téró, mepaae kane tómó dakere haemó taae derepele ąla waeta, i ala dere kaaepó. Kótóné fo hękesetamo wisiyóló woseteretei, atimané tué tuamó mulótimpó. Sawa sukaamó kisipa tiki tiró bitu, woseté fu betaalotei, sekéi ala wale be dęmó hapale dée nukua dapó.

¹⁴ Kale dowi ne dolomó taae doropóló ąla wae botokó sóró honiyale kaaeta, i ape. Mepaae whj

de Kótóné fo wosólótei, tumó furaalu, atima betere alamó doasi whaalia dere alakélé, tó tикиné felé yaaire alakélé, atimané kisipa tiki tuämó muló bitu, kale fo wisi botokó sóró aluróló, du wisi oletimipó. ¹⁵ Tépatei, hae wisimó taae derepele qla waeta, i ala dere kaaepó. Mepaae so whjné kale fo wisi kisipa wisitamo wosóló keteréni, atimané hosaa tuämó mulóló eró tareteiné, qla wae kaae holóló, kale fo wisi du oletua dapó,” yalepó.

*Mo whj betqnekélé lamp
sa kinóló munanénipó yale fo
(Mak 4:21-25)*

¹⁶ “So whjné lamp sa déróló haené aleale nuku aomó ó fitere kea aomó kinóló munéni, so whj feané kolópóló déróló hakeamó mulótua dapó. ¹⁷ Ti so whjné kelaqsóró mió hiróló muló betere ala fea take fopa hakeamó mulatepa, so whj feané kelaalopó. ¹⁸ Téyaałopa, mió diaaq wosetere fo wisi mo wisiyóló sya fóló, erótóró tawae. Ti noatepae, mepaae so whj dené Kótóné fo wisi mo bete mulapóló tao tapa, atétere so whjpaae Talené tómó beleróló mo dekéró melaalopó. Mepaae so whj dené wosale fo wisi ama kisipané tare nisi du betereteikélé Kótóné fasó saalopó,” yalepó.

*Yesuné hamaró nomara-
petamo wóló belamó daalopó*

yale fo

(Mat 12:46-50, Mak 3:31-35)

¹⁹ Téró etéyalepó. Yesuné ama hamaró nomarapetamo ą kelaai waletei, so whj fea touraletikimó, ą daale felekepaae fenénipa, atima belamó kaae tawóló daae molepó. ²⁰ Atépa, mepaae whjné ąpaae duraalu, “Nao haeró nonaaorapetamo ya kelaai wóló belamó daae mulapó,” yalepó.

²¹ Ai fo depa, ama atimapaae duraalu, “Mepaae so whj de Kótóné fo wosóló erótú betepa, ti yało haeró norapetamo ai ape,” yalepó.

*Yesuné hali tikiró besé tiki-
tamo foné sale fo*

(Mat 8:23-27, Mak 4:35-41)

²² Téró me be dêmó Yesuné ama yó matere whjrapepaae duraalu, “I węi kęla uté téró faalopa fiépe,” yalepó. Atétepa, atima nuku tuąpaae bitj holóló, tē felepó. ²³ Atéró, atima nukutamo węi tómó fu bituraalu, ą nuku salemó toró mulóló, noke firepó. Atéró węi tómó fu betalemó, doakale besé tikiró węi asyatamo wale tikimó, nuku dolopaae węi bō dorowóló fąaturaalu, węiné atima mo felekemó aluratapó, du betalepó.

²⁴ Tétepa, ama yó matere whjrape fóló, ą turukuróló duraalu, “Doa whj-ó, mió węiné dą mo felekemó i aluraterape,” yalepó.

Atétepa, ą turukó holóló kale besé tikiró wéi asyatamopaae taalae yóló foné salemó, býóló dono felepó.
25 Atéró, ama yó matere whjrapepaae duraalu, “Diq kisipa tiki tiró bitini airapó,” yalepó.

Ai fo deremó atima witepa, sirayóló atimasisitei duraalu, “I sekénéta, noa whjrópó. Wéi asyaró besé tikita-mokélé, ą aqmó bitu, ama dere fo mo betä wosetapó,” yalepó.

Dowi kepe tepeyóló betale whj wisirale fo

(Mat 8:28-34, Mak 5:1-20)

26 Atéró, atima ai Kaleli wéi kela týóló, Kadarin hae kwiamó sókó felepó.
27 Atéró, Yesu ą nuku taaróló hae tópaae taae felemó, ai be huluamó betä dowi kepe tepeyóló betere whj ątamo hokolaa yaai walepó. Ą mo take bitiré woutei, kutikélé deréni, tiki hale whj dou tómótóró bitua yalepó.

28 Atéyale whjné Yesu daale kolóló, keteré yóló ama hó aqmó deraapisa fóló fió mulu fo fakeyóló duraalu, “Mo taoró betere Tale Kótóné Naalema-ó, ýalo yapaae dapa, naao ę momó kae susupuraçse,” yalepó.

29 Ti noatepae, Yesuné kale dowi kepepaae duraalu, ai whj tuamó beteretei taaróló sókó fae dere fomó yalepó. Ti ąta, take mepaae whjné sein képiné dokóló mulótua yaletei, kale dowi kepené ą

whj bitinire tikipaae fópóló, hókó fatua yalepó.

30 Yesuné ąpaae wose-turaalu, “Nao doi deé?” depa ama duraalu, “Ýalo doita Lisanipó,” yalepó. Ti noatepae, ą tuamó keperape mo hale ąla kaae woló, betó moleteinépó.
31 Téró, kale dowi keperape atima betere tiki taaróló, mo apaae derepale dolopaae hókó deraçse yóló momó du, momó du, yalepó.

32 Ai du sorokó mole aqmó hupurape kimimó daae mupa, dowi keper-apené Yesupaae woseturaalu, “Dä ai hupurape tuapaae bitj faai dapa, naao däpaae fae yaaloé? depa, Yesuné wisirapa téyae,” yalepó.

33 Atétepa, kale dowi keperape kale whj tuamó betatei taaróló, kale hupurape tuapaae tepeyóló bitj felepó. Tétepa, kale hupurape botokó fele tikimó wéiné sáane kulamó doropóló, wéiné sorokó fóló, fea sisiraae felepó.

34 Atétepa, kale hupu kaae tare whjrape wituraalu botokó fóló, doasi be huluaró ipu berapetamopaae fóló atimané kelale ala deté kwéyalepó.

35 Ai fo wosale so whj feané noa ala yalerópóló kelaai felepó. Atéró, Yesu beteremó sókó felemó, dowi keperape tepeyóló betale whjtei tué wisi muóló, mo whj kaae kuti wisitamo betepa kilitu, atima wiyalepó.
36 Téró, mepaae ai ala depa, kelale so whjné

ai wale so whjpaae duraalu, "I whjta, dowi keperape tepeyóló betale whjtei, mió ą wisiyóló mo sesere whj kaae, ai beterape kelae," yalepó. ³⁷ Téró, ai kale Kadarin hae kwiamó betó mole so whj doasi wituraalu, Yesupaae atima taaróló fae yóló, sétu betalepó. Atétepa, ą faairaalu, wéi nukupaae bitj holalepó.

³⁸ Tétepa, dowi keperape tepeyóló betale whjné Yesupaae ąkélé yatamo fénéré? yóló wosalepó. ³⁹ Tétepa, Yesuné ą doteyaaai duraalu, "Ya etamo faalomeipa, Kótóné yapaae erale ala yó melaai naao bepaae fessaae fae," yalepó. Atétepa, kale whj ą fóló, Yesuné ąpaae erale alarape ai be huluamó betó mole so whj feapaae yó melaté kwęyalepó.

Yesuné betq senaaleró sotamo wisirale fo

(Mat 9:18-26, Mak 5:21-43)

⁴⁰ Atéró, Yesu ą momó wéi kela tęyóló uté téro sókó fóló beteremó, ą wópoló kaae tawóló betó mole so whj fea hękesetamo ą boperale walepó. ⁴¹ Yesu atéró betepa, Kótóné fo wosetere be kaae tare whj Jairus wóló, Yesu kelalemó, mo doasi whjpa, ama hó aqmó deraapisa fóló fió mulu, ąpaae mo miótóró ama bepaae faalopóló, wosetu betalepó. ⁴² Aita hale mei, 12 ba fo kemere senaale mo betatóró

beteretei mo felekemó sukaai depa yalepó.

Téró, Yesu tūmó fu betepa, so whj feané betekj betekj deté fu betalepó. ⁴³ A atéró sókó felemó, fąke fu betepa 12 ba fo kemere so betq walepó. Tétu betepatei, mo whj betanékélé ama ai kisi bete wisiraaire mo sunipó. ⁴⁴ Atére so ą so whj kuamó Yesuné sisóró kikiti sókó wóló, ama tómó deró betere kuti salemó olaa yaletamotóró, ama samea fu betaletei tikalepó.

⁴⁵ Atétepa Yesuné atimapaae duraalu, "Ę né olaa yaleé?" yalepó. Téyalemó, ai so whj feané atima meipó depa Pitáné duraalu, "Doa whj-ó, so whj feané ya t̄ alu yóló ai daae mole ape," yalepó.

⁴⁶ Tétepa Yesuné duraalu, "Diąkó whj betané ę olaa yaletikimó, yalo fotokó sókó felepa, ę né olaa yaleé?" yalepó.

⁴⁷ Téró, so whjné keletómó kale soné ama yale ala hiranénipa, ą Yesuné hó aqmó deraapisa fóló fió molepó. Atéru, ama kisi bete wisi yópoló kisipa mutu olaa yalemó, kisi bete mo hapale tétitóró wisiyalepo. ⁴⁸ Téró, kale sopaae duraalu, "Ti senaale-ó, naao kisipa tiki tiraleteiné ą ai wisiyalepa, hosaa muni deyóló dua fae," yalepó.

⁴⁹ Kale sotamo ai fo du betepatei, fo wosetere be kaae tare topo whj Jairus-né ama be whj wóló ąpaae

duraalu, "Naa senaale mo ti ai sukale ape. Térapa, yó matere whípaae fo me kae ini taalae," yalepó.

⁵⁰ Ai dere fo wosóló, Yesuné kale whí Jairus-paae duraalu, "Naa senaaleta wisiyaalopa, ya fomoyóló whaaliani, kisipa tiki betá tirae," yalepó.

⁵¹ Atéró etéyalepó. A kale fo wosetere be kaae tare topo whí Jairus-né bemó sókó fóló duraalu, "Mepaae whírape étamó faai dapóló waqse. Pita, Jon, Jems, kale senaalené alimaró hamatamo betá wópóló yae," yalepó. ⁵² Atéró, sókó fóló kelalemó, kale senaale sukóló mupa molóró fo tiki whaatamo du betepa, Yesuné atimapaae duraalu, "Ai senaaleta, sukuni noke firapa, diaaq fo tiki whaaró moló-utamo taalae," yalepó.

⁵³ Ai fo depa, atima mo so whjné kisipané i senaaleta, mo ti suku-napóló, a dō nanalepó.

⁵⁴ Tetepa, kale senaalené naasemó tao sóró duraalu, "Ti senaale-ó, ya turukó holae," yalepó. ⁵⁵ Atétepa, ama kepe bete a tuapaae momó bitj wouraalu, mo hapale tétitóró turukó holóló daayalepó. Tétepa, Yesuné atimapaae duraalu, "Me olakó nópóló melae," yalepó.

⁵⁶ Atétere ala kolóló, kale senaalené ama alimaró hamatamo hokomó sókó furaalu, sirayalepó. Tétepa, Yesuné atimaamopaae fo mulótú

duraalu, "I ala yalepóló, mepaae so whípaae momókó yaqse," yalepó.

9

*Yesuné sóró beterale 12
whírape dotonale fo*
(Mat 10:5-15, Mak 6:7-16)

¹ Atéró etéyalepó. Yesuné ama dosayóló sóró beteró betere 12 whírape betapaae tourale ape depa, walepó. Atéró wóló betó mupa, ama doasi fotoko buloo, so whí tuamó dowi keperape beteretei, dóló hókonótua yóo, mepaae kae kae kisi daale so whírape wisirótua yóo, yópóló sóró beteralepó.

² Atéró atima dotéyaaai duraalu, "Diq be hulua dokó feapaae fóló, Kótóné teteróló kaae tare aqmó mole ala yó melóo, mepaae hepo daale so whíkélé wisiróo yaasepóló fae," yalepó.

³ Atéró ama atimapaae duraalu, "Diq furaalu dotó tikikélé, waró yotamokélé, mo nokole olakélé, monikélé, kutikélé me dekaaporóló momókó sóró faqse."

⁴ Diq me be huluamó sókó fénalemó, betá whjné diq dape supa, ti ai whítamotóró fitua yóló, fole su kamó ai be taalae.

⁵ Mepaae so whjné diatamo dape sini depa, ti atimané yale alamó dapóló kisipa muópólópa, ai be hulua taaróló faairaalu, diaaq hómó dakere hae terepée deróló fae," yalepó.

⁶ Atéró atima fóló, be hulua dokó feamó kale fo wisi yó maté

kwęyoo, atima kotere be huluamó kisi muó mole so whjékélé, fea wisiraté kwęyoo, yalepó.

⁷ Atima ai ala deté kutu beterapó dere fo Kaleli hae kwia teteróló kaae tare whj Herot-né wosalepó. Mepaae so whjné kale sukale whj Jon momó kepaayóló beterapóló deté fele fo wosetu, Herot-né ama kisipa tiki kóló kóló du betalepó. ⁸ Atétepa mepaae so whjné duraalu, "Mo take betale whj llaija wóló biturapó. Tétepa, mepaae so whjné du, mo take betóló sukale Kótóné ama kóló whjrapekó, momó kepaayóló wou yalepó," du betalepó. ⁹ Tétepa kale topo whj Herot-né duraalu, "Jonta, yalo diki tare whjrapené depa tikalepa, aita démó dérópóló," ama kèle faai kisipa mualepó.

Yesuné 5,000 whjrape qla melale fo

(Mat 14:13-21, Mak 6:30-44, Jon 6:1-13)

¹⁰ Téró, ama dotęyale whjrape atima momó fesaae wóló, atimané yale alarape Yesupaae yó melalepó. Téró, ama atima maaté dape sóró, Betsaida be huluapaae felepó. ¹¹ Atima atéró felepó dere fo so whj mo turóné woseturaalu, a beterepaae wapa, wisirapóló dape sóró, Kótóné teteróló kaae tare aomó mole ala atimapaae yó meloo, mepaae hepo daapa

wale so whjkélé wisiroo, yalepó.

¹² Atéró, suka doropoletamó ama yó matepa wosetere 12 whjrape a beterepaae wóló duraalu, "Dąta qlakélé meire tikimó beterapa, i so whj felekemó té mole berapepaae fóló atimané naaire əlaró fiyaaire betamo atimanétei kekçai fópólópa, dotonae," yalepó.

¹³ Ti fo depa, ama atimapaae duraalu, "Diaqotei, atima naaire qla melae," depa atimané əpaae duraalu, "Dąnéta, *bred* o bulaporo yó, ya tamo yó, yóló betä i mole ape. Térpa, naao kisipané i betó mole so whjné naaire əlakó dąnétei dupune fópóló kisipa mute?" yalepó.

¹⁴ Atéró, aimó betó muale soró naale senaale-tamo dosşani, whj maaté dosşayóló touróturaalu, 5,000-rópó.

Tépatei, ama yó matere whjrapepaae duraalu, "Dosşayóló 50 whjrape kae kae yóló beteraté kwęyae," yalepó. ¹⁵ Tétepa, ama yó matere whjrapené so whj fea taleróló beteraté felepó.

¹⁶ Atépa, Yesuné *bred* o bulaporo yó, ya tamo yó yóló taruraalu, hepen-paae kese holóló Kótópaae mo kée yóló terekée daalu yalepó. Téró, ama yó matere whjrapepaae melatepa, atimanémo so whj feamó əliraté kwęyalepó. ¹⁷ Atéró, atima fea nalemó sütapa, buki muni feletei, ama yó matere whjrapené

siré kwéyóló, 12 yorape
deyóló fajanalepó.

*Pitané Yesupaae Kótóné
sóró beteró betere whí
Kerisopó yale fo*
(Mat 16:13-28, Mak 8:27-
9:1)

¹⁸ Téró, me su kamó
etéyalepó. Ama yó matere
whírape atimasisi maaté
moma du bitu, ama atimapaae
duraalu, "Ai so whí
feané e-a, depó du bitu de?"
yalepó.

¹⁹ Ti fo depa, atimané du-
raalu, "Mepaae so whíné
yatá, wéi tópuratere whí Jon-
pó, mepaae so whíné ti Elai-
japó, mepaae so whíné ti
mo take betale Kótóné koló
whírapekó kepaayóló bitu-
raalu, du beterapó," yalepó.

²⁰ Ai fo depa, ama atimapaae
duraalu, "Diánéta e
depóló kisipa mute?" yalepó.
Atétepa Pitané duraalu,
"Yata, Kótóné so whí fea
teteróló kaae tanópóló, sóró
beteró betere whí Kerisopó,"
yalepó.

²¹ Ti fo depa, Yesuné
atimapaae fo fotokqiné
duraalu, "Pitané ai yale
fota, so whípaae momókó
yaçse," yalepó. ²² Téró
ama duraalu, "Kale Whíné
Naalema kae kae sekéi ala
saalo ai ape. Doasi whí disir-
apenékélé, mo so whímó
Talepaae momaratere topo
whírapenékélé, Moses-
né asére fo yó matere
whírapenékélé, a mené
dópóló, só deraalo ai
ape. Téyaalotei, a momó

kepaayóló betaalopó,"
yalepó.

²³ Téró ama yó matere
whírapepaae duraalu, "Whí
me de e fole tumó waai
kisipa mutepa, ti naao
yaaire ala teteróló ya
dóló oleraaire filipaa ni
naaotei beleyóló, betere
dokq e sya ape. ²⁴ Mepaae
so whí dené ama betere
bete me ala yaçsórópóló
amatei hotowaró kaae
tapa, atétere so whíné
betere bete aluyaalo ai ape.
Téyaalotei, whí me dené
yalo ala eróturaalu, Talepaae
naaopóló taalatepa, atétere
whíné betere bete aluni, mo
ti betó tawaalopó. ²⁵ Betá
whíné i haemó muó mole
wisi wisi qla dekéró sóró
betapaae du betere tuamó
ama betere bete alutepa, ti
me noa dupu wisikó saaloé?
²⁶ Mepaae whí de witu
halemó, ekélé, yalo fokélé
tuénipó depa, kale Whíné
Naalemakélé, Alimakélé, mo
kae betere ensel-rapekélé
ama mo kae ere dëtamó
wale su kamó, Whíné Naale-
manékélé ai whí a tuénipó,
yaalopó. ²⁷ Téyaalopa, yalo
diapaae mo i dere ape. Diq
i daae mole so whí mepaae
sukqaipatei, Kótóné teteróló
kaae tare ala mo kelaalopó,"
yalepó.

*Yesuné ama tiki kae daane
wale fo*

(Mat 17:1-13, Mak 9:2-13)

²⁸ Yesuné i forape yóló
bitiré fóló, bokó waleró be
dë kemetepa, etéyalepó. Pita,

Jon, Jems, atima Yesuné dape sóró du sorokó molepaae moma yaairaalu felepó.
 29 Atéró holóló momatu betalemó, ama kelepa kae daane wóo, ama deró betere kutikélé mo epée dē kaae yó fóó, yalepó.
 30-31 Atére tuamó, whj tamo Moses-ró Elaijatamo mo kae ere dētamó sókó wóló, Yesutamo fo du betepa kelalepó. Atima atéró du betale fota, Yesu ą i hae taaróló hepen-paae momó fesaae faaire ala dokonóló, Jerusalem bemó eraalopó du betalepó. 32 Pitaró ama fulumu whjrapetamo noke fi turukó horóló kelalemó, kale whj tamo mo doasi ere dē tuamó daalu, Yesutamo fo du betalepó. 33 Atéró, kale whj tamo Yesu taaróló faai depa Pitané duraalu, "Yó matere doa whj-ó, dą fea etéró betere ala mo wisirapó. Dāné diámó furu be sore tēnaai kisipa mutapó. Me yámó tēnóo, me Moses-mó tēnóo, me Elaijamó tēnóo, yaalopó," yalepó. Aita, Pita ą noa fo enénitepa, kóló kóló duraalu yalepó.

34 Pitané atéró fo du betepatei, sako dorowóló atima husuratepa, doasi winé sukutu betalepó. 35 Ai sako dolomó i fo yalepó. "Ita, yalo Naalepó. ą sókó sóró, yalo kae beteró beterapa, ama dere fo wosae," yalepó.
 36 Ai fo yóló kemetepa kelalemó, Yesu ą betá daapa kelalepó. Ama yó matere whjrape atimané ai kelale

alarape mo so whjpaae ini, hiróló bitiré felepó.

Yesuné dowi kepe tepeyóló betere naale wisirale fo
(Mat 17:14-21, Mak 9:14-29)

37 Atéró be dēyó hotepa, atima ai du sorokó mole tiki taaróló dorowou betalemó, so whj mo hale ąla kaae ątamó tumó hokolaa yaai walepó. 38 Ai so whj betó mole kua dolomó betá whj turukó holóló daalu, fo tokoróló duraalu, "Yó matere whj-ó, yalo mo betá naale naao wisirale waaloé? 39 Suka fea dowi kepené ą taneta depa, keteré yóló ama kóló dako sókó wua dapó. Até duraalu, dowi kepené ą taaróló feni, fotokoné ama tiki feseróló, hó naasekélé sosoro faróló mo dorótua dapó. 40 Até du betepa, naao yó matere whjrapetamo hokonaaloé? yóló wosalemó, atima sunipó," yalepó.

41 Ai fo depa, Yesuné atimapaae duraalu, "Mió i alimó kisipa tiki tiréni, dowqae fóló kópaae fu betere so whj-ó, dią tū wisipaae fópóló ę diątamó betale supa, ai naale ipaae dapesó ape," yalepó.

42 Kale naale dapesó wou betepatei, dowi kepené haepaae taae deralepó. Atéró haemó mulu, feserótua betepa, Yesuné kale keperape foné sóró duraalu, ai naale tuamó beteretei hókó faróló, alimapaae malepó.

43-44 Kótóné doasi fotokoné eralepóló, so whj feané

kilituraalu, siratu betalepó. Yesuné atéró yale alamó so whj feané haió, i-a noa ala yalerópóló, siratu betepa, ama yó matere whjrapepaae duraalu, “Yało diąpaae i yaaitere fo mo wisiyóló wosóló kisipa muae. Kale Whjné Naalema mo whjrapené dójpóló, mené eleké deyaalo ai ape,” yalepó. ⁴⁵ Ama atéró yale fo kinóló moleteiné bete atima wisiyóló kisipa initepa wosaaai yalemó, atima wituraalu taaralepó.

Doasi topo whj de betaaloé yale fo

(Mat 18:1-5, Mak 9:33-40)

⁴⁶ Téró, Yesuné ama yó matere whjrape atimasisitei de doasi topo whj beteré yóló, u só derólu i só derólu dere ala kaae salepó. ⁴⁷ Atimané atéró mutere kisipa Yesuné kolóló, naale betä tao sóró turukó horóló ą daale démó daalalepó. ⁴⁸ Téró, ama atimapaae duraalu, “Whj me dené yało doimó etei kaae naale wisiyóló dape supa, ti ętei dape sirapó. Whj me dené ę wisiyóló dape supa, ti ę dotęyale sekétei dape sirapó. Whj me de dią tuämó naale belekşamale aleyóló belei betepa, ti ą doasi whj ai betere ape,” yalepó.

⁴⁹ Ai fo depa wosóló, Jonné duraalu, “Tale doa whjó, betä whjné naao doi yóló dowi kepe hókonótú betepa, ąta dákó meipóló kisipa mutu, dąné ąpaae atékese

yóló, sesé du betalepó,” yalepó.

⁵⁰ Ai fo depa, Yesuné ąpaae duraalu, “Diaaq ą sesé yaqse. Ti noatepae, mepaae diątamo bóe dinitere whjta, ti diątamo mole whj ai ape,” yalepó.

Yesu wisiyóló dape sini yale fo

⁵¹ Téró, Yesu i hae taaróló hepen-paae dapesó holaai feleke deremó, ą me tikipaae faai kisipa muni, Jerusalem be huluapaae maaté faai fotokó yalepó. ⁵² Téró, Yesu ą nalo faaираalu, mepaae whjrape beró naaire ąlatamo donoróló mulaai atimapi fójpóló dotonatepa, atima Samaria hae tuämó tene bemó sókó felepó.

⁵³ Téyaletei, ai be hulua so whj feané ą Jerusalem bepaae faai wale kilitu, dape sinipó. ⁵⁴ Atétere ala kilitu, ama yó matere whjtamó Jems-ró Jon-tamoné ąpaae duraalu, “Tale-ó, i be huluamó betó mole so whj fea hepen-mó mole si dorowópóló yaé yóló kisipa mute?” yalepó. ⁵⁵⁻⁵⁶ Ai fo depa, Yesu ą fetée fóló atimaamo foné sóró, atima me be huluapaae felepó.

Betä whjné Yesupaae ya sya walapó yale fo

(Mat 8:19-22)

⁵⁷ Atéró atima fu betalemó, tų tuämó whj betané ąpaae duraalu, “Yało mopaae fupa, ti ękélé yatóró sya waalopó,” yalepó.

58 Ai fo depa, Yesuné duraalu, "Häonarapeta, atima fitere tiki yóo, barapekélé fiyaaire dépi daayóo eretei, Whjné Naalema betä toró mulóló fiyaaire tiki inipó," yalepó.

59 Atéró, whj̄ mepaae duraalu, "Ya ę sya ape," yalepó. Ai fo depa, kale whjné duraalu, "Tale-ó, folosóró ę yało ayapi dourałe fulapa, wisire?" yalepó.

60 Ai fo depa, Yesuné ąpaae duraalu, "Sukune aqre whjné ti sukune whj̄ dourópóló, ya ti Kótóné teteróló kaae tare aqmó mole ala yó maté kwęyae," yalepó.

61 Atéró, me whjnékélé duraalu, "Tale-ó, ę ya sya waaitei, yało hae ayapaae koleó fo ene faai kisipa mutapó," yalepó.

62 Ti fo depa, Yesuné ąpaae duraalu, "Whj̄ me de ama kutó ditu bitutei, dępaae kele mulatere whjné Kótóné teteróló kaae tare aqmó mole kutó diraaire sunipó," yalepó.

10

Yesuné 72 whj̄rape
dotęyale fo

¹ Atényale k̄lipaae. Talené mepaae 72 whj̄ape sóró beteróló, ą faai dere be hulua dokopaae atimapí fópóló, tamo tamoyóló dotęyalepó. ² Atéró dotęyaaai atimapaae duraalu, "Kutómó ąla mo dekéró ęlumépatei, ai ąla saaire whj̄ betä doaló meipó. Térappa, ai ąla

sere ala teteróló kaae tare Talené mepaae whj̄rapekó ai kutópaae dotonópóló, Talepaae kemaya. ³ Dią bete häorape betere tuapaae sipsip hupu malerape kaae, yało i dotonatere ape. ⁴ Dią furaalu moni detere bekélé, mo yokélé, hó bekélé, sóró faose. Tumó furaalu, so whj̄paae koleó fokélé ini, fó betä yae.

5 Dią betä whjné bemó sókó furaalu, Kótóné hosaa muni deyóló dua betere ala dią tuamó mulópóló yae, fo betä yae. ⁶ Ai be tuamó hosaa muni deyóló dua betere whj̄tamo betepa, ti Kótóné hosaa muni deyóló dua betere ala ai whj̄ tuamó muaalopó. Meipa, ti ai ala diałamo momó fesaae waalo ai ape. ⁷ Ai fitere bemótóró bitu, atimané diałamo matere ąlaró węitamotóró nuku betae. Ti aita, diaaq diteremó kutómó dupu dono ai sere ape. Térappa, dią be dokó hóko fité kuni, fitere bemótóró fitua yae.

8 Téró, dią betä be huluamó sókó fenalemó, ai be hulua so whjné dią wisiyóló dape sóró ąla matepa, ti ai ąlatóró nae. ⁹ Atéró bitu, ai be huluamó kisi daae mole so whj̄ wisirótua yae. Diaaq atimapaae yó mótu, 'Kótóné teteróló kaae tare alakélé dią beterepaae mo felekemó wale ape,' fo yae. ¹⁰ Téyalotei, dią betä be huluamó sókó fenalemó, atimané dią wisiyóló dape

sinitepa, ti ai be bela tuämó daalu, atimapaae i fo yae. ¹¹ Diaaq yale alamó, diañé be hae dñé hómó dakeretei diaaq keletómó i helektere ape,’ fo yae. Diañé dowqae fu betepa, Kótóné teteróló kaae tare aqmó mole ala mo felekemó waalopa, diañ diriyóló kisipa muae yae,” yalepó. ¹² Atéró, Yesuné ama yó matere whírapepaae duraalu, “Yalo diapaae mo i dere ape. Kótóné i haemó betó mole so whíj taletere su kamó, Sodom be huluamó betó mole so whípaae doasi sekéi ala eraalotei, diañ wisiyóló dape sinitere be hulua so whípaae eraaire sekéi alata, mo doasi bosenóló eraalo ai ape.

¹³ Korasin beró Betsaida be huluatamomó betó mole so whíj diañ tuapaae doasi sekéi ala waalopa, diañ mo wió yae. Ti noatepae, i be hulua tamomó erale kelemei kaae, Tair-ró Saidon be huluatamomó erólugósóró, ti atima mo taketitei yei kuti bukóo, kili diyóo, yóló kisipa feteyóló bituapó.

¹⁴ Téyalotei, Kótóné fo tokóló tale dere su kamó Taia-ró Saidon be hulua so whítamopaae sekéi ala eraalotei, diapaaeta, ai bosenóló mo doasi sekéi ala eraalo ai ape. ¹⁵ Diañ Kapeneam be hulua so whíjó, diaaq kisipané diañ Talené ó sápaae dapesó horaalopóló de? Meipa, doa kóleó. Whíj mo ti sukóló aluyaaire dolopaaetei derepaalo ai

ape,” yalepó.

¹⁶ Tétepa, Yesuné ama yó matere whírapepaae duraalu, “Mepaae diaaq dere fo wosetere so whíjné ti yalo dere fokélé wosetapó. Mepaae so whíj dené diañ hóratepa, ti ekélé hóratapó. Téretei, mepaae whíj dené yalo dere fo woseni nisiyóló hóratepa, ti e doteyale whíkélé hóratapó,” yalepó.

¹⁷ Téró, kale doteyale 72 whírape héksetamo momó fesaae wóló duraalu, “Tale-ó, dñé naao doi yóló dowi keperape doló hókonatepa, dñé dere fo mo betá wosóló fua dapó,” yalepó.

¹⁸ Ti fo depa, ama atimapaae duraalu, “Hepen bemó dowi Satan epée de kaae fitqa deté i haepaae dorowapa kelalepó. ¹⁹ Dowi wuliró tórapetamo diañ téya depa, dñé bóe whíj Satan-né bole fotokóné diañ doraalomeipó. ²⁰ Ti ai alata motei, kale dowi keperape diañ aqmó sukóló beteremó hékseti, hepén bemó diaaq doi aséyóló moleteimó betá diañ héksetu beta,” yalepó.

²¹ Atéyale su kamó, Yesu a Dei Kepe Wisiné fotokóratepa, doasi hajné suku duraalu, “Hepen beró haetamo aleóló muló betere Aya Tale-ó, skul yóló doasi kisipa sere whírapero fea ala tuére whírapetamoné kelaqósóró kinóo, ketei aqre whírapené kolópóló, hákearóo dere kilitu, yalo yapaae mo kée yóló, naao doi

sóró horatapó. Aya-ó, aita mo naao kisipa mole alatóró erapó,” yalepó.

²² Téró, Yesuné atimapaae duraalu, “Ai ala feata, yało teteróló kaae tanópóló, Ayané ępaae meló beterapó. Whị betanékélé Naalema tuéni, Alimané betä tuérapó. Atére kaae, Alimakélé whị betané tuéni, Naalemané betä tuérapó. Atérené Naalemané ama Aya i ape yóló yó melaai tué mole so whípaae yó matepa, ai so whjné maaté Alima tuénérapó,” yalepó.

²³ Téró, Yesu ą ama yó matere whírape atimanale bitu, ą atima beterepaae fetée fóló duraalu, “Mió diaaq kelené i kilitu betere ala tué sere so whị Kótóné wisiró beterapóló, hajné sukutu beterópóló yae. ²⁴ Ti noatepae, yało diapaae mo i dere ape. Mió keletere ala take betale kóló whírapero topo whírapetamoné kelenée deté waletei kilini yóo, diaaq wosetu betere fokélé wosenée deté waletei woseni yóo ipakalepó,” yalepó.

Samaria whjné Juda whị tao sale fo

²⁵ Téró, Moses-né asere fo yó matere whị betä turukó holóló Yesu susóró duraalu, “Yó matere whị-ó, ę mo ti betó tawaairaalu, noa alakó yaaloé?” yalepó.

²⁶ Ti fo depa ama duraalu, “Ai asémó noa fo ere? Ai yóló muló betere fo dosçatu, naao noa kisipa mute?” yalepó.

²⁷ Ai fo depa, kale whjné ępaae tokó mótu duraalu, “Tale Kótópaae hékessené sinóló yaala sókó fole alata, naao hosaa turónékélé, kepe turónékélé, fotoko turónékélé, kisipa tiki turónékélé, du betae. Tétu, naaotei ya hékessené sukutu dere kaae, naao be whị so whípaaekélé, atéró hékessené sukóló yaala sókó fu betae,” yalepó.

²⁸ Ti fo depa, Yesuné kale whípaae duraalu, “Aita, naao mo dono tokó matapa, ya mo ti betaasepóló, ai alatóró hale yó tawae,” yalepó.

²⁹ Téró kale whjné ama yale fonétei ą só deranépā, ą donore whị aqyóló Yesupaae woseturaalu, “Naao ępaae be whípó dere fo-a, demó de?” yalepó.

³⁰ Ai fo depa, Yesuné duraalu, “Whị betä i Jerusalem be taaróló, Jeriko bepaae durupu betalepó. Téyalemó, ǫlémi nokole whírape tų tuamó melaa muóló, ama kuti sorokóló taae faróló ą susupuróló felekemó sukai du betepa atima felepó. ³¹ Atéró, Talepaae momaratere whị betä ai kale whị derepele tumó durupuraalu kelalemó, kale whị tumó mupa, dekeróló ą dəmō derepelepó.

³² Atétepa, betä Lipai fake whị ąkélé sókó walemó, kale whị sinóló mupa kolóló, dekeróló ąkélé dəmō felepó. ³³ Téyaletei, betä Samaria whị ąkélé kale whị mole tikimó

sókó wouraalu kelalemó, kólei ala epa kilitu, ama tao saai kisipa mualepó. ³⁴ Atéturaalu, ą kale whj mole felekepaae fóló, kale whjné doalére tikimó wel weiró wain wéitamo dilóló dokalepó. Téró, kale whj ama donki hupu tómó beteróló fóló, uké whjrape fitua dere bemó beteróló, kale whj ama mo wisiyóló kaae tarepó. ³⁵ Téró, be dëtepa híka kale whjné ama silpa moni tamo sóró, kale uké whjrape fitere be kaae tare whjpaae duraalu, ‘Yało i matere moniné ą kaae taté felalemó, ai moni tamo kemetepa, ti ę wóló naao moni yało tokó melaalopa, ą mo wisiyóló kaae tawae,’ yalepó.

³⁶ Téró, Yesuné kale Moses-né asere fo yó matere whjpaae duraalu, “Naao kisipané i whjrape sorekó mé whj kale dale whjné ama be whj kaae aqyalee?” yalepó.

³⁷ Ti fo depa, kale whjné momó tokó mótu duraalu, “Kolené sukutu tao sale whjpó,” yalepó. Ai fo depa, Yesuné ąpaae duraalu, “Ama yale ala kaae, naaokélé yaai fae,” yalepó.

Yesu Mataró Meriatamo betere be huluamó betale fo

³⁸ Téró, Yesu ą ama yó matere whjrapetamo tumó fité woló, Mata betere be huluamó sókó wapa, Matané ątamo betaai dape salepó. ³⁹ Matané kema

Mariakélé Yesuné hó aqmó bituraalu, ama dere fo wosetu betalepó. ⁴⁰ Atétu betepatei, Marta ą atima naaire qlamó bipi du bituraalu, ama yó matere fo wisiyóló wosenipó. Atétepa, kale so Yesu beterepaae wóló ąpaae duraalu, “Tale-ó, ę yało wotoró depe tukó wei ala du beterapa, ama ę tao sene wópóló, naao ąpaae dumié?” yalepó.

⁴¹ Ti fo depa, Talené ąpaae duraalu, “Ti senaale Mata-ó, yaṭa mepaae ala noa yaaloé yóló, doasi whaalia du betereteiné ya ai só deró betere ape. ⁴² Térebei, mo doasi topo ąla betę ya seni, yayę ai ere ape. Mariané ama betę mo doasi topo ąlapóló kisipa muóló sóró taretei dąné fasó saalomeipó,” yalepó.

11

Yesuné Talepaae moma dere ala yó melale fo (Mat 6:9-15, 7:7-11)

¹ Téró me sukamó. Yesu ą me tikimó bitu, moma du beterepó. Atéró, moma yóló kemetepa, ama yó matere whj betané ąpaae duraalu, “Tale-ó, Jon-né ama yó matere whjrapetaae Kótópaae momatere ala yó melale kaae, naao dákélé yó melaasepé,” yalepó.

² Ai fo depa, ama atimapaae duraalu, “Diaq Talepaae moma dere ala etéró yae.

'Aya-ó, yata dowi ala mo betákélé munire Kótó betereteiné so whj feané naao doi wisi-naale doasi mulópóló yae.

Naaø teteróló kaae tare aqmó mole ala wisi wópóló yae.

³ Be dë dokø betä betämó dñé naaire qla naao sumó Ʉlae.

⁴ Mepaae so whjné däpaae erale dowi ala kwia tani, me qla meipóló hæle kemeratapa, dñé dowi ala kwiakélé naao hæle kemerae.

Téturaalu, su sere alané dä deé nalaq sóró, naao dä Ʉlisóró fae."

⁵⁻⁶ Téró, ama atimapaae duraalu, "Diąkó betä whjné ama fulumu whj saletómó wóló betepa, Ʉ diliki su tuqtamo ama noma beterepaae fóló duraalu, 'No-ó, yalo fulumu whj miótí sókó waleteteiné naaire qla meitepa, yapaae *bred* o bula sorekó Ʉ maletamo melaasepé fo dekéró yó tapa, noa ala yaaloé?'

⁷ Ai be dolomó betere whjné i fo yaalopó. 'Be tū kinóló yalo naale senaale-tamo fireteiné turukó holóló, naao kematera qla menanénipa, Ʉpaae dotopoi fo ekesé,' dua dapó. ⁸ Yalo diapaae i dere ape. Kale whj Ʉ halaainé kematóró hæle yó tapa, ama fulumu whj turukó horóló kematera qla manénipatei, mo sumótóró melaalo ai ape.

⁹ Atérapa, yalo diapaae i dere ape. Talepaae me olakó kematepa, ai kematera qla melóo, keketepa ti ai qla mo koloo, tū tukjyae yóló tū dupa, ti tukj yóo yaalopó. ¹⁰ Ti noatepae, mepaae kematera so whjné ti mo sua dapó. Mepaae so whjné keketepa ti ai qla mo kilitua dapó. Mepaae so whjné tū tukjyae yóló tū dupa, atétere so whj wópóló tū tukjtuua dapó.

¹¹ Diąkó me whjné diaaq naale senaalené yakópóló kematepa, ya taaróló, dowi wuli male melaaloé? ¹² Ó naao senaale naalené ba kekó 'Ʉlae' depa, ai kematera qla taaróló, whj tukó nokole tō melaaloé? Meipó. ¹³ Dią dowi ala du betere whjrape bitutei, diaaq naale senaalemó wisi wisi qla matere ala diaaq ai kisipare ape. Atére kaae, mepaae so whj dené Dëi Kepe Wisi kematepa, ó hepen-mó betere diaaq Aya Talené mo melaalo ai ape," yalepó.

*Yesupaae Belsebul-né fotokoratepa dapó yale fo
(Mat 12:22-30, Mak 3:20-27)*

¹⁴ Téró me sukamó etéyalepó. Dowi kepené whj betä kóló nomonó betepa, Yesuné dóló hókonalepó. Atétepa, kale dowi kepe sókó furaalu, ama fo kaae sóró deremó, ai touró betere so whj feané sirayalepó. ¹⁵ Atétepa, mepaae so whjné

duraalu, "Aita, dowi keperapené topo kepe Belsebul-né fotokoratepa, dóló hókonótú beterapó," yalepó.¹⁶ Ai fo depa, mepaae whjrapené ama noa ala deró ą su sóró kaae kilituraalu, ąpaae hepen bemó mole betə fareyópu eratapóló dğané kisipa yaipa, erae yalepó.

¹⁷ Atéró mutere tué tiki Yesuné kisipa yóló atimapaae duraalu, "Mepaae doasi topo whjrape atimané teteróló kaae tare tuámó atimasisitei bóe dupa, ti teteróló kaae tare ala mo haepaae doropóló doyoo, betə be huluamó betó mole so whjékélé atimasisitei bóe dupa, ti ai be haepaae doropóló mo doyoo yaalopó.

¹⁸ Satan ama fake atimasisitei bóe dupa, ti ama teteróló kaae tare ala netéró fotokó buaaloé? Yalo i dere fota, diaaq ępaae ya dowi keperapené topo kepe Belsebul-né fotokoratepa, hókonótú beterapó depa i dere ape. ¹⁹ Ti diaaq ępaae topo kepe Belsebul-né fotokoratepa, dóló hókonalepó dere-a, dia fakenékélé dóló hókonótú betere ala né fotokoratepa de? Motamo Kótóné fotokó bulatepa dapó depa, ti fo tokóló taletere sukamó atimanétei dia só de-raalopó. ²⁰ Téretei, yálotamo Kótóné fotokóné dowi keperape dóló hókonélipa, ti Tale Kótóné teteróló kaae tare aomó mole ala dia tuápaae wóló i mole ape.

²¹ Fotokó bole whjné be ó ąla ąla mepaae whjné doraqsóró, sesé duraalu, kale whjné ama töró dikitamo tawóló, siki siki yóló kaae tapa, whj mené doraalomeipó. ²² Téretei, mepaae doasi fotokó bole whjné bóe sókó wouraalu, kale doasi fotokó bole whj dóló teteróló, bóe dele ąla ąlakélé fea fasóló, ama bemó muó mole wisi wisi ąlakélé fea sóró ama be whjtamo ąli yaai sóró fulapó.

²³ Whj me de ętamo betamó bitinipa, ti ętamo bóe dilapó. Whj me de ętamo bitu, ę fasóló ąla ąla betapaaeróló munénitepa, ai whjné yalo ąla ąla hóko besekératapó.

²⁴ Atéró, kale dowi kepe whjné depe tuámó beteretei, sókó furaalu kópui hae tikipaae ą feléyóló betaaire tiki kekqairaalu fua dapó. Atéró fóló, kelenalemó betaaire tiki kilinitepa, ą take betale be kelaai momó fesaae faai dapó dua dapó.

²⁵ Atéró ą sókó wóló kele-nalemó, kale be wisiyóló fuóló taae faróló, wisiró betepa keletapó. ²⁶ Téró, kale dowi kepe ą momó fóló, mepaae dowi ala mo turó fğane wékeró keperape dape sóró, kale bepaae momó bitj walapó. Atétepa, kale whj ą take bitu sawa doyaletei, mió mo ti doyó faalopó," yalepó.

²⁷ Atéró Yesuné ai forape du betepa, so whj fea betó

mole kuamó so betané fo fakeyóló duraalu, “Yä deyóló awä male so naao hae Tale Kótóné wisiró beterapa, ą hajné sinóló beterópóló yae,” yalepó.

²⁸ Ti fo depa, Yesuné atimapaae duraalu, “Ai dukiratere fota mepaae whj de Kótóné fo wosóló, sya fóló erótu betere so whjta, Tale Kótóné wisiró betereteiné hajné sukutu beterapó,” yalepó.

*Yesupaae me ala yaairemó dere fareyópukó erae yale fo
(Mat 12:38-42, Mak 8:12)*

²⁹ Téró, so whj fea wóló touró betepa Yesuné du-raalu, “Mió i alimó betere so whj dowi alané fjanutei, ępaae doasi sira yaire me fareyópukó erae du beterapó. Tépatei, me kae eraalomeipa, mo take Jonapaae erale ala kaae betä eratepa kelaalo ai ape. ³⁰ Ti noatepae, Ninipa so whjné Jonapaae erale fareyópu kili-turaalu, ita Kótóné dotonale whjpóló kisipa moipakalepó. Atéyale kaae, mió i alimó betere so whjnékélé Whjné Naalemapaae eratere ala kilituraalu, ita Tale Kótóné dotonó betere whjpó kisipa muaalo ai ape. ³¹ Betä Saoti hae kwia teteróló betere doasi topo *kwin* soné mió i alimó betó mole so whjtamo fo tokóló taletere be démó, dią só deraalo ai ape. Ti noatepae, ai sota hae kwia dene falepaae biti wóló, Solomon-né fosó fosói kisipa

muóló yó matere fo wosaai walepó. Téyaletei, Solomon-né mole kisipa bosenóló whj betä i betere ape. ³² Téretei, Ninipa be hulua so whjró dią mió i alimó betó mole so whjtamo só deraai fo tokóló taletere be démó atimanétei dią só deraalopó. Ti noatepae, atima Jonané yó mótu betale fo wosóló, kisipa tiki feteyalepó. Tépatei, Jonakélé teteróló bosenée fale mo doasi seké whj betä wóló i betere ape.

*Keleta tiki fea dėrō betere
są supó yale fo*

(Mat 5:15, 6:22-23)

³³ Mo whj betanékélé, *lamp* są dėróló kinéli tikipaae ó nukuné husiróló mulótimpó. Dėróló daalótua dere tikimótóró mulótua dapó. Mepaae so whj be dolopaae wapa, ai démó beterópóló, dėrō beterapó. ³⁴ Naa keleta, ti tiki turó dėrō betere *lamp* są su ai ape. Naa kele tamo wusuró wisipa, ti naao tikikélé turó dėrapó. Téretei, naao kele tamo wusuró dilikipa, ti naao tikikélé turó dilikirapó. ³⁵ Naa tiki tuamó dó tare dę diliki yaqsóró, mo hotowa yóló kaae tawae. ³⁶ Térapa, naao tiki turótamo dępa, ti tiki me kwiapaae sawa dilikikélé ini, tiki featóró deyó furaalu, belapaaekélé sókó faalo ai ape,” yalepó.

*Yesuné Farisi whjrapepaae
wiyó yae yale fo*

(Mat 23:1-36, Mak 12:38-40, Luk 20:45-47)

³⁷ Yesuné ai fo yóló kemetepa, Farisi whj betənē ątamo ąla naairaalu ama bepaae dapesó fóló, ąla nukuatere ni fake tómó tiróló beterepó. ³⁸ Atérū, Yesu ąla naairaalu, atimané mara mole ala sya furaalu, folosóró ama naase fokunitepa, kale Farisi whj ą hokomó sókó fu sirayalepó.

³⁹ Atétepa Talené ąpaae duraalu, "Aita motei, dią Farisi whjnē ąla nokole nukuró wutitamo hale tómó ere bólú maaté fukutua dapó. Téturaalu, diaaq tiki tuapaaeta, ti fea ąla senée yóló ekęletere alaró ukusitere alatamoné ai fğane ape. ⁴⁰ Dią okokoi tué mole whjrape-ó, Kótóné diaaq tó tikimó ere ala fea taleturaalu, u tuapaaekélē tale dumipóló de? ⁴¹ Diaaq nuku tuamó mole ąla sóró yolealere so whj tao sóró melae. Atétepa, ti diaaq tiki tuamó ere ala fea Kótóné kilitu, mo kokɔrapó fo yaalo ai ape.

⁴² Farisi whjrape-ó, diąné kutómó ere sawa ąlakélē naase tamo supa, dekeyóló betə Kótópaae hale móuturaalutei, mo donotóró taletere alaró Kótópaae yaala sókó fole alatamo sisópaae erótú beterapó. Atére alamó doasi sekēi ala dią tūpaae waalopa, wiyo yae. Donoyóló taletere alaró Kótópaae yaala sókó fole alatamo touróló, Kótópaae hale matere alakélē uásóró mo wisi uapó.

⁴³ Farisi whjrape-ó, dią fo wosetere bepaae furaalu, doasi doi mole whjrape bitua dere tikimótóró betaai ekęle yóo, ąla dotonatere tikimó daalukélé, so whjnē doasi whj wisi-ó yóo, yóló dukiraterere kokomó ai ala dua dapó. Atétere alamó diąpaae doasi sekēi ala waalopa wiyo yae.

⁴⁴ Farisi whjrape-ó, diąta u tūpaae whj dou epatei hale tiki aqpa, ai tómó so whj fua wua du beterapó. Ti diąta, douró betere whj kaae aqrapa, wiyo yae," yalepó.

⁴⁵ Tétepa, Moses-né asere fo yó matere kisipa fosóre whjnē ąpaae duraalu, "Yó matere whj-ó, naao ai dere forapené dą mo ti só derat-apó," yalepó.

⁴⁶ Ti fo depa Yesuné duraalu, "Moses-né asere fo yó matere whjrape-ó, diaaq so whjpaai ala yae, i ala yaqse, du betere alata, doa sekēi ąla so whjnē hylumó belerótú dere kaae du beterapó. Ai sekēi ąla diaaq belerótú bitutei, atima fasóló tao sere alamo dumipó. Atérāpa, diąpaae waaire sekēi alamó wiyo yae.

⁴⁷⁻⁴⁸ Take diaaq noutererapené dale Kótóné kóló whjrape dourale tiki be wisiyóló tēnótú beterapó. Mió atétu betere alané diaaq ayarapené whj dale ala wisirapóló, hakeamó yó matapó. Atéteremó diąpaae doasi sekēi ala eraalopa, wiyo yae. ⁴⁹ Atéró betale

alamó Kótóné ama fosó fosóre kisipa sya furaalu, i fo erapó.

‘Yálo kóló whírapero aposel whírapetamo atima beterepaae doton-aalotei, mepaae whí mo ti dóo, mepaae hale susupuróo yaalopó,’ erapó.

⁵⁰ Atérápa, mo take kaae sóró dilé wale kóló whírapené samearó mió diaaq du betere whírapené sameatamomó kwia turó mió i alimó betere so whí diaaq saalo ai ape. ⁵¹ Ita, mo dapó. Atéyaaire alata, Abelmó kaae sóró dilé wóló, kale momatere bemó Kótópaae simó sukylaa dalatere tikiró kae tukóló muló betere be ke tuqmó dale whí Sekaraiamó dale yóló kwia feata, mió i alimó betó mole so whíné saalopó.

⁵² Moses-né asére fo yó mótu betere whírapero, Kótóné mo bete mole alapaae sókó faaire so whí faqosóró tý tukíttere ki diaaq fasó salepó. Ti diáta, ai tumó fumitei, atima faai du betere so whí diaaq sesétu beterapó. Atétere alamó diá doasi sekéi ala saalopa, mo wiyó yae!’ yalepó.

⁵³ Ai fo yóló kemetepa, Yesu ą felemó, kale Farisi whírapero Moses-né ere fo yó matere whírapetamoné ą só deraairalaal, deteraai fo du betalepó. ⁵⁴ Aita hale mei, ą hásokó fuléró kelaai kae kae wosetere fo du betalepó.

12

*Farisi whírapé wisiyóló kaae tawae yóló yale fo
(Mat 10:26-33)*

¹ Atéró, so whí mo dekéró wale tikimó hae tiki fáapa, folosóró Yesuné ama yó matere whírapepaae duraalu, “Farisi whírapé tuqmó bole yist diápaee tekaqsóró hotowaró kaae tawae. Atimata tiki tuqpaee dopatei, tó tikimó hale wisire nisi du beterapó,” yalepó. ² “Mió kilini hiró betere ala fea, take hakearatepa so whí feané kolóló tué yaalopó. ³ Diaaq diliki tuqmó du betere fo démó depa wosoo, be dolomó dua kikiti dere fo be huluamó daalu fakeyóló depa so feané wosoo, yaalopó.

⁴ Norape-ó, diápaee i dere fo wosae. Mepaae whírapené diaaq tó tikita dóló sukunaalotei, take diápaee me ala eraalomeipa, ai alapaae wiyaqse. ⁵ Wiyaai depata, ti naao mo tikikélé, kepe betekélé, doróló mo ti dó tare sipaae deraaire fotokó bole Kótó beterapá, ąpaae betá mo doasi wiyaie. ⁶ Sonaai moni ke tamoné aporó ba belekatiki dupunérápó. Atére barape betákélé Kótóné kisipa keterótimpó. ⁷ Diaata, ai ba belekatikitamo suni, Kótóné ama hosaa mole doasi gla ai ape. Diaaq topo nikikélé Kótóné ama sumó doshayóló kisipareteiné diá wiyaqse.

⁸ Yalo diapaae mo i dere ape. So whj feané kele tómó mepaae whjné duraalu, Yesuta ḑ teteróló kaae tare Talepó depa, Whjné Naalemanékélé Kótóné *ensel-rapené* keletómó ḑ yalo fo eratere whjpó yaalopó. ⁹ Téyaałotei, whj me dené so whj feané keletómó ḑ Keriso fake meipó depa, ti Whjné Naalemanékélé, Kótóné *ensel-rapené* keletómó ai whj ḑ kisipanipó yaalopó. ¹⁰ Mepaae whj dené Whjné Naalema eróló foné só deratepa, ai dowi ala kwia kemeróló aluranérápó. Tépatei, kale Dëi Kepe Wisiné ditere kutó faleyóló só deratepa, ai kwia mo aluranénipó.

¹¹⁻¹² Bóe whjrapené fo wosetere bepaae ó so whj teteróló kaae tare whjrapepaae ó *Gavmanné* sóró beteró betere topo whj beterepaae fo tek̄ai dapesó fupa, diq noa fo yaaloé yóló, whalia yaqse. Ti noatepae, atétere sukamó diaaq yaaitere fo fea Dëi Kepe Wisiné yó melaalo ai ape,” yalepó.

*Néli whjné hoko ala yaletei
fo salepaae dó faróló yale fo*

¹³ Tétepa so whj fea touró betere kuamó, whj betané Yesupaae duraalu, “Yó matere whj-ó, yalo no dämoné ayané mómu ḥla ḥla bukóló, ḑmale melópolópa, naao yalo nopaae yae,” yalepó.

¹⁴ Ti fo depa Yesuné duraalu, “Ti whj-ó, diaamomó ḥla ḥla bukóló melópoló né ḑ sóró beteraleé?” yalepó.

¹⁵ Téró ama atimapaae duraalu, “Kae kae ḥla fea senée yóló au nokole alané diq dorąsóró, mo hotowaró kaae tawae. Ti noatepae, ḥla ḥla mo dekéró sóró tare alané whj beteró bitinipó,” yalepó.

¹⁶ Téró, ama atimapaae fo sale fo etéró yalepó. “Betä neli whjné ama diyale ke kutómó ḥla dekéró salepó. ¹⁷ Ai ala kilitu, ama etei kisipa mualepó. ‘Ama kutómó yó mole ḥla mulaaire tiki meipóló,’ ḑ fomo du betalepó.

¹⁸ Téró ama duraalu, ‘Yalo ḥla ḥla mulaai t̄ale be fisikóló mo doakale be t̄eyóló yalo kutómó sere ḥlaró mepaae wisi wisi ḥlatamo mulaalopó. ¹⁹ Atéróló yalotei etei fo enérápó. Ḙ ḥla ḥla mo sumó moleteiné mió me kutó dini doasi ba fomó s̄a nóló hâle bitu, mole ḥlaró w̄itamo maaté hajtamo nukulé fu betaalopó,’ ere fo kisipa muni airapó.

²⁰ Tépatei Kótóné apaae duraalu, ‘Kisipa okokore whj-ó, naao betere bete mió dilikitamo yalo tokó sirapa, naao donoróló mulale ḥla né saaloé?’ yalepó.

²¹ Whj me dené mepaae ḥla ḥla whj tao sóró hâle móituraalu, ita Kótópaae matapóló kisipa muóló meni, ḑtóró neli whj betaaai dapóló fea ḥla ek̄leyóló betapaae du betepa, ti i ere fo ai

whjpaetóró eraalo ai ape,”
yalepó.

*Naaire qla ó yaqare qlamó
whalia yaqse yale fo*
(Mat 6:25-34)

²² Téró, Yesuné ama yó matere whjrapepaae duraalu, “Yalo diapaae i dere ape. Diq naaire qla meitepa, noa naaloé yóló whalia du betaqse. Naao tikimó kisipa mutu, kutikélé noa saaloé yóló whalia du betaqse. ²³ Nokole qlata, wisi qlatei whjné betere beteta, mo doasi qlapó. Kutikélé wisi qlatei, whjné tikita mo doasi qlapó. ²⁴ Barapené dere ala kolóló kisipa muae. Atimané naaire qla wae biliyoo, ýlumé depa sóró bepaae mulatere alakélé yóo, dumipó. Tépatei, Kótóné atima kaae taru, betere dokq fea atimané naaire qla mótuá dapó. Hepen bemó betere diaaq Ayané barape kolósu, diq kolósu depa, diq so whjpaee ama hosaa mo turó mulapó. ²⁵ Diqkó betä whjné ama betaaire alamó kisipa muóló whalia duraalu, a betaaire ba fo sumó foloranére? ²⁶ Ai sawatamo ala diqné enénipa, ti mepaae doasi alarapemó noatepa whalia du betere?

²⁷ HALE yó mole nerape fuatere ala kolóló, kisipa muae. Ai ne fua kémi bisikóló kuti nomotumitei, ama ere au wisi kelaalo mo kokrapó. Atére auné Solomon-né derótua yale kokqoi kutiné au bosene

falapó. ²⁸ Diq kisipa tiki sawa tiró betere so whjrapeó, haemó hale yó mole nerapeta mió maaté yóló dó simó biliraaire qlatei, Kótóné wisiyóló aurótua dapó. Ai nerapepaae erótua betere alakélé mo bosenóló, diaaq deraaire kuti Kótóné sumó melaalomeipóló de? ²⁹ Diqné naaire qla ó wémó hosaa turó muóló noa naaloé yóló doasi whalia du betaqse. ³⁰ Ti noatepae, hale hoko betere so whj feané ai qla saai dapóló keteké buóló wóputu beterapó. Ti diqné yayatere qla hepen bemó betere diaaq Ayané ama mo tuérapó. ³¹ Térapa, Kótóné teteróló kaae tare aqmó betaai dapóló, keteké buóló kikitu betepa, ti yayá du betere qla qla ama sumó melaalo ai ape.

³² Yalo sipsip hupu malerape-ó, diaaq Ayané ama teteróló kaae tare ala a wisi kisipa muóló hajtamo diqmó hale melaalopa, whalia yaqse. ³³ Térapa, diaaq muó mole qla dotonóló moni sóró mepaae yolealere so whjmó hale melae. Atétere alané hale muó tawópóló, moni detere be wisi aletapó. Atétepa, ti wisi wisi qla hepen bemó hale muó taru, kemekélé yaalomeipó. Aimó qlémi nokole whjkélé, hoséli ó ero sinékélé, turukóló doraaalomeipó. ³⁴ Mé tikimó naao wisi wisi qla mupa, ti naao hosaakélé aimótóró

mulapó,” yalepó.

Kutó mo wisiyóló kaae tawale fo
(Mat 24:42-51)

³⁵ “Dią kutó dine faairaalu kuti deróló bitu, şarapekélé duku beterópoló, deróló mulae. ³⁶ Ti atétere alata, mepaae kutó diratere whjrape atimané doasi whj betə so dokotere be dəmō detere əla nale feletei fesaae wópoló, kaae tatu dere kaaepó. Atépa, kale whj wouraalu be tū dupa, ə be dolopaae holópoló, hapale atimané be tū tukıyaalo ai ape. ³⁷ Atéró, atima teteróló kaae tare whj wouraalu kelerälemó, ama əla əla mo wisiyóló kaae tapa, ə hékkeseturaalu atimapaae mo wisi ala eraalopó. Yalo diapaae mo i dere ape. Kale topo whj ə kuti wisi deróló, ama kutó diratere whjrape wópoló əpi fóló, əla nokole ni fake tómó kaae tawóló betaalopó. ³⁸ Kale doasi whj ə be diliki tuamó ó be teó dəterepaae sókó wouraalu ama kutó diratere whjrape kelerälemó, fea əla əla sümó donoró betepa, ə hékkeseturaalu atimapaae mo wisi alatóró eraalo ai ape. ³⁹ Tépatei, i dere fo mo diriyóló wosóló tué muae. Betə be talené ama be fulukóló əla əla əlém̄i saaire whj i sukakelemó waalopóló kisipa uásóró ti ama be fulukóló əla əla sóró fópoló kaae tawuá meipó. ⁴⁰ Térapa, diákélé hotowaró donoróló betae.

Ti noatepae, kale Whjné Naalema waalomei nisiyóló mokoleyaa yóló betere tuamó waalo ai ape,” yalepó.

⁴¹ Tétepa Pitané duraalu, “Tale-ó, naao ai fo salepaae dó faróló dere fo-a, dəpaae maaté dépé, so whj feapaaekélé de?” yalepó.

⁴² Ai fo depa Talene duraalu, “Betə fosó fosóre kutó diratere whj ama doasiné dere fotóró wosóló eró tapa, mepaae kutó diratere so whj əpaae teteróló kaae tawae enérapó. Tétu, tukóló muló betere su kamótóró atimané naaire əla maté fópoló, ama naase tuamó mulóló ə fulapó. ⁴³ Téró kale doasi whj ə momó fesaae wouraalu kelerälemó, ama diyae yóló fele kutó mo wisiyóló dipa kilitu, ai whjpaae mo doa hékkesené sinóló mo wisi ala eraalo ai ape. ⁴⁴ Yalo diapaae mo i dere ape. Kale topo whjné ama əla əla fea ai whjpaae naao mo wisiyóló kaae tawae yóló ama naase tuamó mulaalopó.

⁴⁵ Tépatei, kale kutó diratere whjné ama etei kisipa munérapó. ‘Yalo doasi ə foloti feletei hapale wómipó,’ dua dapó. Atéreteiné, ə bitu mepaae kutó diratere whjrapero sorapetamo fokosói ala yóló, du beteró ə əlaró wəitamo dekéró nóló topo doyóló keyaa faalopó. ⁴⁶ Atéró kale doasi whj waalopóló kisipani, mokoleyaa yóló betere tuamó ə sókó wouraalu, kale

whj diyóló turukópi sóró kisipa tirénire so whjtamo touyóló beterópóló, hókó faraalopó.

⁴⁷ Ai whjné ama doasiné mole ama kisipa tué irutei, q donoróló bitu doasiné dirae yale kutó dirényalemó, fokosói ala yóló mo doasi susupuraalo ai ape. ⁴⁸ Téyaalotei, mepaae kutó diratere whjné atima doasiné mole kisipa bete wisiyóló sinipa, ti ai whjpaae kwia mórukélé sawa tétitóró meloo, dele alakélé dekéró ini, tétitóró dóo yaalopó. Nalo kale doasi wóló, ama doasi alarape teteróló kaae tawae yale whjpaae duraalu, yalo yapaae melóló fele kutórape fea maé yóló wosaalopó. Mepaae so whjné me whjpaae duraalu, ‘Djané qla qla kaae tawae,’ yóló huyóló mélipa, ti atima momó fesaae wou ama male súróló maé yóló wosaalopó,’ yalepó.

Fake tekeyóló, betaalopóló yale fo (Mat 10:34-36)

⁴⁹ “Eta i haepaae waleteita si sóró walepó. Ai si i haemó mo hapale dó holópóló, mo taketi noke uapóló kisipa mutapó. ⁵⁰ Tépa, e mo kae wéi tópuuaire ala betá moletei kemeraai kaae taru, mo doasi sekéné sukutu beterapó. ⁵¹ E i haepaae waleteita, diaaq kisipané dia i haemó betó mole so whjtamo hosaa muni deyóló dua betaaire ala sóró

walepóló de? Meipó. Yalo diapaae mo i dere ape. Eta, dia fake tekeyóló beterópóló, tekenale walepó. ⁵² Atérené mió i betere alimó kaae sóró, betq bemó aporó so whj betepa, atimasisitei bóe dóló tekeyóló, sore whj kae betoo, tamo whj kae betoo, yaalo ai ape. ⁵³ Atimasisi atéró fake tekeyóló kae bitu, alimané naaletamo bóe dóo, naalené alimatamo bóe dóo, hamané senaletamo bóe dóo, senaalené hamatamo bóe dóo, whjné hama hyama sotamo bóe dóo, hyama soné ama whj hama sotamo bóe dóo, yaalopó,” yalepó.

Dere ala kilituraalu i ala yaalopóló kisipa yaaire fo (Mat 16:2-3)

⁵⁴ Téró, Yesuné aimó touró betere so whjpaae duraalu, “Suka doropolepaae sáko hókolo depa kilitu, etei fo dua dapó. Mió hali waairaalu ai dere ape deretei, motóró wua dapó.

⁵⁵ Besékélé Saut depaae wapa kilitu, mió mo dirii suka yaai dapó deretei motóró dua dapó. ⁵⁶ Diq tó tikené wisire nisi du betere so whjrape-ó, i haemó dere alaró sámó dere alatamo ti diaaq mo diriyóló kisiparapó. Mió i alimó dia tuamó erótú betere ala diajné kilitu beterapa nalo waaire alimó yaaire ala bete diriyóló tué initere noatepa de?

⁵⁷ Diajné dere ala diaaqtei taleyóló, ita mo dono ala dapóló kisipatere noatepa de? ⁵⁸ Whj mené yatamo fo tokóló só deraai taletere

whj beterepaae dapesó fupa, diaamosisi tumó furaalu donoratepa wisirapó. Ti noa yaqsóró meipó. Ama ya dapesó fóló, taletere whjné naase tuqmó mulatepa, ai whjnémó diki tare whjrapené topo whjné naase tuapaae mulatepa, ya *dipula* beteraqsóró dapó.⁵⁹ Yalo yapaae mo i dere ape. Naaø melópóló däle mulale *moni* fea melaletei, kale sonaai *moni* ke mo ti kemeróló menitepa, ti ya sókó feni, hale bitiré faalo ai ape,” yalepó.

13

Kisipa fetenitepa aluyaalopó yale fo

¹ Ai forape yóló kemetertamo Pailat-né dale mepaae Kaleli whjrapené samea Kótópaae sukulaa dalóló hale matere qlatamo touróló mótu beterapó fo mepaae whjrapené Yesupaae ene walepó. ² Ai fo depa Yesuné atimapaae duraalu, “Diaaq kisipané ai dale Kaleli whjrapeta, mepaae hale betó mole Kaleli so whjné yale dowi ala bosenóló, atima mo doasi dowi ala ereteiné dalepóló kisipa mute? ³ Ténipa, yalo diapaae i dere fo wosae. Diaaq dowi ala taaróló kisipa fetenitepa, ti diákélé ai whjrape yale kaae yaalo ai ape. ⁴ Ai fo kaae, me i ape. Sailoam be huluamó tñe foloi be kolokó dorowouraalu, mepaae 18 whjrape dalepó.

Diaaq kisipané ai whjrapené yale dowi alané mepaae Jerusalem be huluamó betó mole so whjné dowi ala bosenée faleteiné erapóló kisipa mute? ⁵ Aténipa, yalo diapaae i dere fo wosae. Diákélé diaaq du betere dowi ala taaróló kisipa fetenitepa, ti atima yale kaae diákélé fea dóló aluraalo ai ape,” yalepó.

⁶ Téró, ama atimapaae i fo sale yalepó. “Whj betané ama képi du kutómó betä nose biliyaletei oloréró kèle felemó, du betákélé olenipa kelalepó. ⁷ Atépa, ai kutó talené ama kutó kaae tare whjpaee duraalu, ‘Ai nose du oloréró ba fo sore tuqmó keleta yaletei, du mo betákélé olere kilinipa, diyó mulae. Ti ai dowi wåsa daale niné hae fę hale kemerópóló, noatepa kaae awalaaloe?’ yalepó.

⁸ Ai fo depa, kale whjné apaae duraalu, ‘Doa whjó, ba fo betä tuqmó yalo mepaae këlaai ola ola sóró ai ni betemó munaalopa, daalópóló taalae. ⁹ Waaire ba fo tuqmó kaae tarälemó, olotepa ti wisirapó. Olenitepa ti diyó mulaalopó,’ yalepó.

Saq naai däle muló betere su kamó sisó fulukó tare so wisirale fo

¹⁰ Saq nokole be dëmô Yesu ą fo wosaaí t̄e mole berapekó betä bemó Talené ala etérópóló yó mótu betalepó. ¹¹ Tétu beteremó, aimó dowi kepené sisó fulukuró

betepatei, 18 ba fo kemere so beterepó. Atéruraalu, ą donoyóló betere alakélé ini, mo heméetóró tarepó. 12 Atépa Yesuné kolóló ąpaae ape yóló duraalu, “Ti so-ó, ya dokóló muló betere kisi bete mió ai kemeratere ape,” yalepó. 13 Atéró, kale soné tikimó naase mulaletamotóró, ama sisó fulukó taretei donone hotepa, Kótóné doi sórò holalepó.

14 Sąa nokole su kamótei Yesuné ai so wisiratere ala kilitu, ai fo wosetere be kaae tare topo whj ą fopaae butu, aimó betó mole so whjpaae duraalu, “Kutó diyaaire be dərapeta apo miró mulapó. Térpa, diaaq kisi bete wisirópóló depa ti Sąa nokole be dəmō wéni, hale be dərapemó wua yae,” yalepó.

15 Ai fo depa, Talené ąpaae duraalu, “Dią tó tikiné hale wisire nisi du betere whjrape-ó, Sąa nokole su kamótei diaaq bulmakau ó donki hupurape duló beteretei węi nöpóló dapesó fua dumié? 16 Atére kaae, Abraham-né deté yale i betere so dowi Satan-né képiné dokóló muló betepa, 18 ba fo hale kemeyalepó. Atépa ą fópóló, Sąa nokole be dəmōtei, yalo teraayalepa ai ala dore?” yalepó.

17 Ama ai fo deremó, ątamo dei kisipa muóló só deraaire whjrape atimatei hale duraalu, wi yalepó. Téyaletei, so whj feané ama

ai dere ala kilituraalu, kokoj ala dapóló doasi hëkesené sukutu betalepó.

Mastard niró yisttamopaae dó faróló yale fo sale
(Mat 13:31-33, Mak 4:30-32)

18 Téró Yesuné duraalu, “Kótóné teteróló kaae tare aqmó mole ala etérapóló noa alapaae dó faróló yaaloé? 19 Ti aita, i ala kaaené kel-erapó. Betj whjné *mastard* ni ke sawatamo só fóló, kutómó biliyalepó. Atéró kale ni holóló, doasi ami daapa, tetejmó sikimó kotere barape sirimó daaneta dua dapó,” yalepó.

20 Atéró, ama kale yale kaae momó duraalu, “Kótóné teteróló kaae tare aqmó mole ala noatamo suróló enére? 21 Aita, i ala dere kaaepó. Betj soné *flawa* o bula duraalu, *yist* mo sawatamo bulatereteiné doasi o bula alerótua dapó,” yalepó.

Betekene sawa týmó fae yale fo

(Mat 7:13-14,21-23)

22 Ai alarape yóló keme-tepa, Jerusalem-paae fole týmó té mole doasi be huluaró sawa be huluara-pemó Yesu faai furaalu, Talené fo yó maté fu betalepó. 23 Atéró, mepaae whjné Yesupaae duraalu, “Tale doasi-ó, betj betj so whj maaté aluyaqsoró tao saaloé?” yalepó.

24 Ai fo depa ama atim-paae duraalu, “Dią mo sawa betekene týmó sókó

faairaalu, keteké buóló fae. Yálo diapaae mo i dere ape. So whj fea ai sawa tumó faai dapóló faalotei fenénipó.²⁵ Ai be talené ama be tų kinó betepa diq wóló belamó daalu tumó haluróló fo fakeyóló duraalu, ‘Tale doa whj-ó, dä holaai dapa tų tukiyae,’ yaalopó. Ai fo depa ama diapaae duraalu, ‘Diq maae so whjrapeé?’ yaalopó.

²⁶ Tétepa, diaaq i fo yaalopó. ‘Dä fea betamó bitu, əlaró węitamo nōo, ya dąné tırapemó daalu yó matere fo wośoo, du betale so whjpó,’ yaalopó.

²⁷ Ai fo yaalotei, ama atimapaae i fo yaalopó. ‘Dowi ala yó tare so whjrapeó, diq maae wale so whjró ę kisipanipa, taae fae,’ yaalopó.

²⁸ Atétepa, diaaq Abraham, Aisak, Jekop, mepaae Kótóné whjrapekélé fea ama teteróló kaae tare be tuamó betó mupa kelaalopó. Téyaalotei, diq ai be tuapaae honi, belamó dele doasi sóró wole du bitu, diaaq serekenétei diq tukóló nuku betaalo ai ape. ²⁹ Atétere be dəmótóró suka hotereró wale so whjkélé, suka doropoleró wale so whjkélé, u dəpaae wale so whjkélé, i dəpaae wale so whjkélé, mo fea Kótóné teteróló kaae tare be tuamó detere əla naairaalu, atima betaaire tiki séle séle sóró betaalopó. ³⁰ Mió i alimó mepaae nalo wale so whj folosene fóo,

mepaae folosóró fole so whjrape nalone fóo yaalo ai ape. Yálo i dere fota, həsökó feni, mo yaalopó,” yalepó.

*Yesuné Jerusalem so whj
hosaamó sirapóló yale fo
(Mat 23:37-39)*

³¹ Atéyale sukamótóró, mepaae Farisi whjrape Yesu beterepaae wóló duraalu, “Herot-né ya daai du beterapa, i be taaróló, metikipaae fae,” yalepó.

³² Ai fo depa, atimapaae duraalu, “Diq fóló, ai whj dóló nokole dowi haopaae i fo yae. Mióró dótamota, ę mepaae kisi daae mole so whjró dowi kepe tepeyóló betere so whjtamо wisiróló, sore be dənē ti yálo diyai yale kutó fea kemeróló dälemó sókó fatapó yae.

³³ Téyaalotei, mió ó dó ó duąkélé, atimané ępaae me ala eratepa taaréni, hale fó maaté yaalopó. Ti noatepae, Kótóné kóló whj kae tikimó sukutepa aqni, Jerusalem bemótóró sukutepa ti mo donorapó.

³⁴ Jerusalem, bemó betó molę so whirape-o, Kótóné ama fo eratere kóló whjrape dóo, mepaae ama diq beterepaae dotęyale whjrapekélé kapo duné siróló dóo, dua yalepó. Kale bané malerape ama baase aopaae buósu dere kaae, diaaq naale senaale yálo atéró buó saalopóló dua yalemó, diq né hóralepó. ³⁵ Térapa, mió diaaq be mo wópu maalo ai ape! Yálo

diapaae mo i dere ape. E diaaq kilini hale bitiré fóló, Talené doimó wale whjó, Kótóné hamokoróló tao sere alané wisirópóló yae dere sukamó ti e momó kelaalopó,” yalepó.

14

Yesu Farisi whjné bemó qla naai betere fo

1-2 Téró, Saa nokole sukamó Yesu a Farisi whjrapekó doi mole whjné bemó qla naai fóló beterepó. Atépa, betá hó naase tópure whj Yesu betere felekemó betepa, me alakó déró kelaai kaae tawóló betó molepó. 3 Atépa, Yesuné Farisi whjrapero Moses-né asere fo kisipare whjrapetamopaae duraalu, “Saa nokole sukamótei whj wisiratepa fo mulepé, meié?” yalepó. 4 Ai fo depa, atimané me fokélé tokó menipó. Atétepa, Yesuné kale whj wisiyópóló tikimó tawóló, turukó hóróló fópóló doteyalepó. 5 Atéró, Yesuné atimapaae duraalu, “Diákó whj betané ama naale ó bulmakau hupu saa nokole be dëmótei nóku dolopaae doropóló mupa, téti hapale tao saalo meié?” yalepó. 6 Ai fo depa, atimané ąpaae me fo tokó menipó.

7 Téró, atima qla naai wale so whjrape doasi doi mole whj betere tikimó betaai dapóló fole ala kilitu, atimapaae etei fo sale yalepó. 8 “Whj mené ama

so dokuturaalu detere qla naai ape depa furaalu, doasi doi mole whjrape bitua dere ni fake wisimó betaai ekéle yaqse. Ti noatepae, ya teteró betere doasi doi mole whjrapepaae ape eretei, ya kisipani ai ape. 9 Atéró wóló betepa, diaamopaae ape yale whjné duraalu, ya betaai yale tikimó i seké beterópóló, ya hale tikimó beta depa, ya doasi hale saalopó. 10 Atéyaqsóró, yapaae qla naai ape depa furaalu, doasi doi mole whjrape betere ni fake aqmó hoko beta. Atépa, yapaae qla naalopa ape yale whjné kilituraalu, ‘No-ó, ya i wisi tikimó bitj holae yaalo ai ape.’ Atétepa, yatamo betamó qla nuku betere so whjné keletómó naao doi hale sóró horaalopó. 11 Ti noatepae, mepaae whj dené amatei a doi sóró horatepa, atétere whj ti Kótóné haepaae só deroo, whj me de amatei deróló dua betepa, ti Kótóné a sóró horóló doasi doi muloo, yaalo ai ape,” yalepó.

12 Téró, Yesuné ąpaae qla naai ape yale whjape duraalu, “Naao suka tuamó ó dikitamo qla naairaalu, naao fulumu whjrape ó naao norape ó fake so whjrape ó yatamo felekemó betere néli so whjrapepaae maaté qla naai ape yóló dape saqse. Naaotamo ai ala depa, atimapaae erale ala kaae, yapaaekélé eraalo ai

ape. ¹³ Téni, ai detere qla naairaalu, hâle yolealere so whj ó tiki dore so whj ó hó dore so whj ó kele dilikire so whj fea ape yóló dape supa, ti Kótóné ya wisiróló hale horaalopó. ¹⁴ Ti atei kaae so whjrapené naao erale alamó yapaae momó tokó menanénipó. Naao ai dere alamó saaire dupu wisita, take wisi ala yóló sukâle so whjrape kepaayóló wale sujamó senérapó,” yalepó.

So dokoteremó detere doasi qlapaae dó faróló yale fo sale

(Mat 22:1-10)

¹⁵ Atéró, Yesuné ai dere fo wosóló, aimó qla nuku betere whjrapekó betané ąpaae duraalu, “Kótóné teteróló kaae tare aqmó bitu, detere qla naalopóló kisipa mutu betere so whjta ti Kótóné wisiró beterapa, doasi hajné sukutu beterapó,” yalepó.

¹⁶ Ai fo depa, Yesuné ąpaae tokó mótu duraalu, “Whj betané ama doasi qla deyaairaalu, taleyóló mulóló so whj feapaae naai ape yalepó. ¹⁷ Atéró kale whjné qla deyaaire be d̄e wapa, qla naai ape yale so whj dapesene fópóló, ama kutó diratere whj dotonalepó. Atétepa, ą fóló atimapaae duraalu, ‘Mió qla taleróló muló betepa faalopa ape,’ yalepó.

¹⁸ Atéró deté kwéyaletei, atima fole hómó kutórapené bipi epa fenénipó dua

yalepó. Folosóró whj betané duraalu, ‘No-ó, yalo dótí dupuyóló diyaaire kutó kele faaireteiné, ę yâtamo faalomeipó,’ yalepó.

¹⁹ Kale dere fo kaae whj menékélé duraalu, ‘No-ó, ęta yalo dótí dupuyale naasetamo bulmakau hupurapené dere ala kele faaireteiné yâtamo fenénipó,’ yalepó.

²⁰ Whj menékélé kale dere fo kaaetóró yóló duraalu, ‘No-ó, ę so mo dótóró dokóló betereteiné yâtamo fenénipó,’ yalepó.

²¹ Atétepa, kale kutó diratere whj momó fesaae wóló, whjrapené yale fo ama doasipaae yalepó. Tétepa, kale be tale ąfopaae buóló ama kutó diratere whjpaee duraalu, ‘Ya mo hapale fóló ai doasi be huluáró sawatamo be huluatamopaae fole tūmó yolealere so whjkélé, tiki momaare so whjkélé, kele dilikire so whjkélé, hó naase dore so whjkélé, fea wópóló dapesene fae,’ yalepó.

²² Ti fo depa, ama yae yale alarape yóló k̄lipaae kale kutó diratere whjné duraalu, ‘Doa whj-ó, naao ępaae yae yale alarape fea yalo sumó yaletei, mepaae whj beteraaire d̄e hâle ai mune fale ape,’ yalepó.

²³ Tétepa kale doasi whjné ąpaae duraalu, ‘Ya doasi tūrapemó fóló, tū d̄emó betó mole so whjkélé fea dape siré kwéyóló wapa, ti be kerape fea sunérapó. ²⁴ Yalo yapaae

i dere ape. Mepaae whij de qla naalopa ape yalemó wéni yale so whijrapeta, yalo doasi detere qla mo sawakélé hoteyaalomeipó,’ ” yalepó.

Filipaa ni beleyóló feneitepa Yesuné yó matere whij betenénipó ere fo
(Mat 10:37-38)

²⁵ Téró, so whij mo hale qla kaae Yesutamo fu betepatei, Yesu fetée wóló i fo yalepó.

²⁶ “Mepaae so whij detamo ę beterepaae wouraalu, ti ama aya ó hae ó ama so, naale senaale ó ama noraperó nerapetamopaaekélé ó ama betere betekélé hóróló bóe dinitepa, ti ą yalo dere fo wosóló yó matere whij betenénipó. ²⁷ Mepaae whij dené ą oleraaire filipaa ni amatei beleyóló ę sya anitepa, ti atétere whijkélé, yalo yó matere whij betenénipó.

²⁸ Diąkó betą whij ama kisipanétamo, doasi foloi be olekeyóló tęyaaираalu, ama tare moniné sümó tñéréró kisipanépi talenérápó. ²⁹⁻³⁰ Ti noatepae, be tęyaii folosóró bete kaaturaalu, dirii eleké bilitapó. Téteretei, kale be kemerénipa kilitu, mepaae so whjné dō nanóló doka doka duraalu, i sekéné mo folo tęale betei kemerénipóló dō nanaalopó,” yalepó.

³¹ Fo sale me i ape. Me hae kwia teteróló kaae tare topo whjné me hae kwia teteróló kaae tare topo whjrapetamo bóe dèle faairaalu, 10,000 diki tare whjrapetó

me topo whjné 20,000 diki tare whjrapetamo bóe dupa, 20,000 diki tare whjrapetamo dóló kemeraalopé neté yaalorópoló kale topo whij ą kisipapi tekenérápó. ³² Atéró bóe whjrapetamo umó wou betepatei, ama kisipanétamo atimatei betapaae dęlépa, ti bóe dele ala taarópoló. Mió dą bóe fiyóló dua betaalopó fo ene fae yaalopó. ³³ Atétere kaae, diąkó whij me dené ama muó mole qla fea me qla meipóló taarénitepa, ti yalo fo eratere whij betenénipó.

³⁴ “Kóta, mo feléi qla wisitei ama felé kemetepa, ti momó kae neyóló felé bu laaloé? ³⁵ Atéró felé initere kóta, qla betepaaekélé munéni, hale tikipaae taae fatua dapó. Mepaae whij detamo woséli dapa, ti i dere fo wisiyóló wosópóló yae,” yalepó.

15

Aluyale sipsip hupupaae dó faróló yale fo
(Mat 18:12-14)

¹ Téró, mepaae takis moni sere whjrapetamo so whjné dowi ala dere whjrapetamo Yesuné dere fo wosaai ą beterepaae touriale wóló betó molepó.

² Atépa, mepaae Farisi whjrapetamo Moses-né asere fo yó matere whjrapetamo Yesu kikiti eratere fo yóló duraalu, “I whjnéta dowi ala du betere whjrapetei,

touróló qla betamó nuku beterapó,” yalepó.

³ Ti fo depa, Yesuné atimapaae etei fo sale yalepó. ⁴ “Diákó whj betané 100 sipsip hupurapekó betə hupu alupa, 99 hupurape hale tuq tikimó beteróló, alure hupu keketé kweyóló dape sumié? ⁵ Atéró, dape supa, q hekesené sukóló bepaae dapesó wua dapó. ⁶ Atéró, bepaae só fóló, ama fulumu so whjró be whj so whjtamopaae tourâle ape yóló duraalu, Yalo kale aluyale hupu kekitu beteró dape salepa, diákélé fea q dere kaae hekese yae,’ yaalopó. ⁷ Yalo diapaae i dere ape. Atétere kaae, betə dowi ala du betere whj kisipa tiki feteyóló Kótó betherpaae wapa, ti hepen bemó mo doasi hekese dere alané i haemó dere hekese teteróló bosene falapó. Téretei, mepaae 99 so whjné duraalu, dä me dowi alakélé dumipa, kisipa tiki hale neyóló feteyaaloé dere so whjpaae hekese doaló dumipó,” yalepó.

Aluyale moni kepaae dó faróló yale fo

⁸ Ai ala kaae me i ape. “So betané silpa kapané aleyale naasetamo moni kekó betə alutepa, ama noa ala yaaloé? Kekqairalaal sə dęyóló be tuqmó muó mole mome wisiyóló fuóló kekóló mupa sumié? ⁹ Atéró su, ama fulumu so whjró be whj so whjtamopaae kale aluyale

moni ke saleteiné dä hekese yaalopa, diaq fea betapaae tourâle ape enérapó. ¹⁰ Yalo diapaae i dere ape. Ai ala dere kaae, mepaae whj de ama dowi ala taaróló, kisipa feteyóló Kótópaae wapa, ti ó hepen bemó betere ensel-rape mo doasi hekesené sinaalo ai ape,” yalepó.

Aluyale naalepaae dó faróló yale fo sale

¹¹ Atéró, Yesuné ama deté wou betere fo tómó me i fo yalepó. “Whj betané naale tamo betherpó. ¹² Téru, me deké naalené alimapaae duraalu, ‘Apa-ó, naao yalo no dämomó melai muló betere qla qla bukóló emaletamo qlae,’ depa, alimané naalema tamo tuqmó bukuralepó.

¹³ Atéró kale deké naale alimané melale qla qla fea sóró, mo saletó tikipaae felelepó. Atéró bitu, mepaae kae kae ala hoko deté fu betheró, ama kale sóró fele qla qla fea kemeralepó. ¹⁴⁻¹⁵ Atéró betheremó, ai hae kwiamó doasi wote ali wóló q naaitere qlakélé meitepa, q fóló whj betapaae duraalu, ‘Naao me kutókó mupa yalo diraalopó yóló wosalepó.’ Ti fo depa, kale whjné ama hupurape kaae tawaaire kutó betə mulapa dirane fae yóló dotęyalepó. ¹⁶ Atéró fóló, kale hupurape kaae tapa mené qmó nokole qlakélé menipó. Tétepa, q wotemó kale hupurape matere besqaae bolo naai kisipa mutu betalepó.

¹⁷ Atétu ama take muale kisipa feteyóló, momó wisi kisipa muóló duraalu, 'Yalo ayané ama kutó diratere whjrapeta, qla dekéró mupa nuku beteretei, é imó wotené sukutapó. ¹⁸ Tétereteiné, mió é momó yalo aya beterepaae fesaae fóló i fo yaalopó. Apa-ó, ó hepenmó betere Kótópaaekélé, yapaaekélé yalo wisi ala eréni, mo doasi dowi ala eralepó. ¹⁹ Atéyaleteiné, mió é naao naale aqréni, kutó diratere whjrape kaae beterae,' yaairaalu faai kisipa mualepó.

²⁰ Atéró tué teketu beteró, kale naale ą betere tiki taaróló, alima beterepaae momó fesaae felepó. Atéró kale naale mo umó wou betepa alimané kolóló, ama hosaamó suraalu, ą mo hapale sururu yóló fóló, apúó taru kóló tukó nalepó.

²¹ Atétepa kale naalené alimapaae duraalu, 'Aya-ó, naao kele tómokélé, hepen bemó betere Aya Kótóné kele tómokélé, mo doasi dowi ala yalepó. Téyalepa, mió é naao naale aqraçse,' yalepó.

²² Téyaletei, kale naale alimané ama kutó diratere whjrapepaae duraalu, 'Diá mo hapale fóló, ąmó deraaire kuti wisi sóo, naasemó bulaaire bi sóo, hómó horraire holeke be sóo, yóló derae,' yalepó. ²³ Atéró, ama kutó diratere whjrapepaae duraalu, 'Dané ą hékéseróló qla deraalopa, betə seraai bulmakau hupu male sene

fae. ²⁴ Ti noatepae, yalo i naaleta sukaleti momó kepaayóló biture kaae erapó. Mo ti aluyale whjtei momó dape sóró biture kaae epa, mió dąné ąmó qla deróló hékese yaairaalu i dere ape,' yalepó.

²⁵ Até du betepa, kale whjné topo naale kutómó daai be bela felekemó sókó walemó, kitatamo wole fo yóló, kilitu betere fo wosalepó. ²⁶ Até du betepa, ama kutó diratere whjrapekó betapaae ape yóló duraalu, 'Doa ai-a, noa alamaaté du bitu de?' yalepó. ²⁷ Ti fo depa ama ąpaae duraalu, 'Naao no me alakélé ini, mo wisiyóló sókó waleteiné, ayanaaoné seraai bulmakau hupu male dóló qla i derótú betere ape,' yalepó.

²⁸ Ai du betere ala kilitu, kale topo naalené alimatamo doasi fopaae buóló, bepaae hotere hóyóló belamó dalepó. Atépa, alima doropóló naalema be dolopaae holópóló, bératere fo yalepó. ²⁹ Téyaletei, ama alimapaae duraalu, 'Kelere! Ba fo dokø fea é naao wae sóró kutó diratere whj kaae bitu, hókélé ini naao erae dere ala yalo eró tawalepó. Téyaletei, yalo fulumu whjrapetamo dóló nópóló, naao meme hupu male betákókélé menipó. ³⁰ Até yaletei, naao ai naale hóko nópumó kutu beteró naao melale wisi wisi qla fea aluróló wapatei, naao ąmó seraai bulmakau hupu male

dóló qla ai deratere ape,’ yalepó.

³¹ Ai fo depa alimané duraalu, ‘Ti naale-ó yata, suka fea etamo betereteiné yalo mole qla qla feata, ti naao tóró ai ape.’ ³² Téreteiné dä fea hékese duraalu, qmô qla deralepa, ya depe sekñi hékese yae. Ti noatepae, naao no q mo ti sukale whj momó kepaayóló wóló biture kaae epa qla deratere ala taaréni, mo enérápó. Ata, aluyale whjtei, momó sókó wapa dape sóró i betere ape,’ yalepó.

16

Qla qla teteróló kaae tawae yale fo sale

¹ Téró, Yesuné ama yó matere whjrapepaae i fo yalepó. ‘Whj mené betä néli whjpaee duraalu, naao qla qla kaae tare whjné wisiyóló kaae taní, hoko besekérótú beterapó depa wosalepó. ² Atei fo depa, ama sóró baterale whjpaee ape yóló ąpaae woseturaalu, ‘Naao du betere ala mené ępaae ene walepa, naao yalo qla qla netéró kaae tare? Mió naao ditu betere kutó kemeraai dapa, naao teteróló kaae taru deté wale ala fea ępaae yae,’ yalepó.

³ Ai fo depa kale whjné ama kisipanétei duraalu, ‘Yalo doasiné ę melale kutó kemeraepa, mió ę noa kutókó diyaaloé? Hae dukjyaaire fotokökélé buni yóo, me whjpaee qla

kema dere alakélé, hale yóo ereteiné, ę noa ala yaalorópó. ⁴ Tépatei, ę i kutó taaróló fupa, mepaae so whjné ę mo wisiyóló dape sónpóló, i ala betä yaai kisipa mutapó,’ yalepó.

⁵⁻⁶ Atétepa, kale whjné ama doasiné qla qla kwia mulóló sale whjrape betä betä ape depa, walepó. Atéró kale folosóró kwia mulóló sale whjpaee woseturaalu, ‘Yalo doasiné qla naao meteró saleé?’ depa, ama duraalu, dale 4,000 *lita olip wel* wéi salepó,’ depa, kale whjpaee duraalu, ‘Ya hapale fóló sawa beteró, naao sale 4,000 *lita wel* wéi dale helekóló, 2,000 *lita aséyae*,’ yalepó.

⁷ Téró, kale dere kaae me whjpaee woseturaalu, ‘Naao yalo doasiné qla meteró saleé?’ depa, kale whjné duraalu, ‘Whiti yorape 1,000 salepó,’ yalepó. Ti fo depa, kale whjné ąpaae duraalu, ‘Naao melaaí sale kwia aséretei helekóló 800 aséyae,’ yalepó.

⁸ Atéró, kale qla qla talené ama sóró baterale whj wisipa meitei q dukiróló duraalu, ‘I whjta olémi nuku bitutei, topo daalu fosó fosói ala maaté du beterapó. Ti i haemó betere so whj atimasisi u tao su i tao su dere ala mepaae so whjné kilitu, mo fosó fosóre so whjpóló dukiratere alané, kale dë tuamó betó mole so whj teteróló ketei aqratapó,’ yalepó. ⁹ Yalo diapaae i

dere ape. I haemó bituraalu, naao sere *moni* mepaae yayare so whj̄ tao sóró hale melae. Atéró fea melóló kemeratepa, atimané ya mo ti tē tare bepaae holae yóló dape saalo ai ape.

¹⁰ Mepaae whj̄ dené sawa kutó mo wisiyóló kaae taru dirótua betepa, so whjné kilitu i sekéné kutó mo dono ditapóló kisipa tiratere whjnéta ti doasi kutókélémō wisiyóló diranérápó. Mepaae so whj̄ denétamo sawa əla mekó əlémi supa, ti doasi əlakélé əlémi senérápó. ¹¹ Atétepa, i haemó muó mole əla əla diaaq wisiyóló kaae tawaaire sunipa, mo ti muó tare wisi wisi əla diapaae kaae tawae yóló né melaaloé? ¹² Me whjné diapaae kaae tawae dere əla əlatamo diaaq mo wisiyóló kaae tanitepa, naao mo ti muó tawaaire əla yámó né melaaloé?

¹³ Betə kutó diratere whjnétei, doasi topo whj̄ tamoné kutó diranénipó. Atétepa, ti me whjpaae yaala sókó fóló mulu, ama kutó diróo, me whj̄ hóróló ama erae dere alakélé eréni yóo, yaalopó. Ai ala dere kaae, betə whjnétei Kótóné kutóró mepaae *moni* saaitere kutótamo touróló diranénipó,” yalepó. ¹⁴ Ai fo depa, mepaae *monimó* hosaa muóló ekélere Farisi whjrapené Yesuné ai dere fo woseturaalu, faleyóló doka doka du betalepó. ¹⁵ Ti fo depa, ama atimapaae

duraalu, “Diāné ai du betere ala so whjné kilitu, mo wisirapó du betepatei, diaaq hosaa tuşmó kinóló mole ala ti Kótóné kolóló mo kisiparapó,” yalepó. Atétepa, ama atimapaae duraalu, “Mo so whjnéta, diāné mo doasi bete mole ala dapó du betepatei, Kótóné keletómó ti bete muni, mo sonaalérápó.

¹⁶ Kale Moses-né asere foró Kótóné kóló whjrapetamoné yó maté waletei, Jon betale alimókélé taaréni, hale yó matétóró fu beterepó. Atétu betepa, Kótóné teteróló kaae tare aqmó mole kisi fo wisi wosaai dapóló hajné sukuturaalu, so whj̄ fea aipaae alaletamo fu beterapó. ¹⁷ Ti şaró haetamota kemeyaalotei, Kótóné fo kwia mo sawakélé aluyaalomeipó.

¹⁸ Whj̄ me dené ama topo so tokó daaróló so me kae dokotepa, ti Kótóné fo tukóló nópu nukulapó. Whj̄ me dené me whjné tokó daalale so dokotepa, ti aikélé yóló muló betere fo tukóló nópu nukulapó,” yalepó.

Néli whjró Lasarus-tamoné yale ala

¹⁹ “Téró suka fea kelaalo mo kokoi sonaai kuti maaté derótua yóo, mo feléi wisi əla maaté nóo du betere néli whj̄ beterepó. ²⁰ Ai néli whjné ama be tū sókó walemó yoleale whj̄ humu fulu daayóló bitu, suka fea əla kematu betere whjné doi Lasarus beterepó. ²¹ Atéró bitu, ə wote depa kale

néli whj ni fake tómó əla nukuraalu, folope sorokótá deretei naai kisipa mutu betepa haçrapené ama humu æe nukua depakélé, dowqae fóló beterepó.

²² Ai ala du betere tuámó kale whj Lasarus sukutepa, *ensel-rapené* ə beleyóló fóló, Abraham betere uté téro beteralepó. Atéró ə sukále kjlipaae kale néli whjkélé sukutepa douralepó. ²³ Téró, kale néli whj mo ti dó tare simó duku bituraalu kese falalemó, kale Lasarus Abraham-tamo daapa ke-lalepó. ²⁴ A atépá kolóló duraalu, ‘Aya Abraham-ó, naao ə köle depata, ti kale Lasarus-né naase doumó wéi fę eróló yalo hape siri bulále wópóló doteyae. Ti noatepae, ə siné dukuraalu doasi dele sereteiné dapó,’ yalepó.

²⁵ Ai fo depa Abraham-né duraalu, ‘Ti naale-ó, aita mo deretei, naao kisipa muae. Take ya haemó betale su kamó wisi wisi qlamaaté su betalepó. Até du betepa, Lasarus ə dowi əla sua yaletei, mió ə imó hosaa muni deyóló hékisené sinitu betepa, ya doasi dele ai su betere ape. ²⁶ Téretei, dą imó betere whj aipaae wóo, atéró betere whj ipaae wóo yaçsóró, tuámó doasi fao muló betereteiné dą aipaae té wonénipó,’ yalepó.

²⁷ Ai fo depa, kale whjné Abraham-paae duraalu, ‘Aya Abraham-ó, Lasarus yalo ayané bepaae fóló

norapepaae ene fópóló yae. ²⁸ Ti noatepae, yalo norape aporó beterapa, ə doasi dele su betere tikipaae atimakélé waçsóró, ene fópóló dapó,’ yalepó.

²⁹ Ti fo depa Abraham-né duraalu, ‘Moses-ró Kótóné kóló whjrapetamoné yó mótu betere fo wosóló, atima kisipa feteyóló tué tiki tiratepa, ti té yópólópó,’ yalepó.

³⁰ Ai fo depa, kale whjné Abraham-paae duraalu, ‘Aita mo deretei, sukále so whj fólótamo depa, ti atimané du betere dowi ala taaróló, kisipa feteyóló waalopó,’ yalepó.

³¹ Ti fo depa ama duraalu, ‘Moses-ró Kótóné kóló whjrapetamoné yó mótu betere fo wosenitepa ti sinóló kepaayóló wale whjné dere fokélé wosóló kisipa tiki tiraalomeipó,’ yalepó.

17

Dowi alamó dée nalatere whj sek̄ei ala erópóló yae yale fo

(Mat 18:6-7,21-22, Mak 9:42)

¹ Téró, Yesuné ama yó matere whjrapepaae duraalu, “So whj fea dowi ala yóló dée nópóló kae kae súsere alarape waalo ai ape. Té yaalotei, whj me dené me whj dowi ala yópóló dée nalatepa, ti atétere whjpaae doasi sek̄ei ala eraalopó. ² Diákó mé whjné i betó mole naale senaale belekäti kikó dowi alamó dée nalatepa,

ti atétere whjné depamó képi dulóló, doasi kapo fake oleróló wéi kēlapaae taae deróluqşóró mo wisi uapó.

³ Atérapa, diaaq dere alarape dijanétei mo hotowa yóló kaae tawae. Naaao notamo mepaae dowi ala depa, ti atékesé yóló ą foné sae. Ténalemótamo, naao dere fo wosóló ą kisipa feteyóló wapa, ti ama yale ala me qla meipóló hale kemerae. ⁴ Betä be démótei, naao noné wéikeró félimó yapaae dowi ala eralepóló, ya beterepaae fesaae wóló, ‘No-ó, yalo yapaae wéikeró félimó dowi ala eraleteiné doasi koleó ene wapa,’ ti naaomo kwia tani, me qla meipóló hale kemerae,” yalepó.

⁵ Téró, Kótóné ama fo eragle fópóló doteyle whjrapené duraalu, “Tale-ó, dğné kisipa tiki doaló tiró bitinireteiné mo diriyóló tiraai dapa, naao dą yó ąlae!” yalepó.

⁶ Ti fo depa Yesuné atimapaae duraalu, “Dią kisipa tiki tiró betere alatamo mo sawa *mastard* niné ke kaae bupa, ti i daale *malberi* nipaae naao feleke turó tokóló, doasi wéi kēla tuqmó daane derepae depa, naao dere fo wosóló mo téyalo ai ape.

⁷ Diąkó betä whjné ama kutó diratere whj ąla wae biliyaai hae dukjyóló mulale fóló, ó *sipsip* hupu kaae tane fi teó waletamotei kale doasiné ama kutó diratere whjpaae, ‘Ya qla naasepóló hapale ape,’ fo dua de?

Meipó. ⁸ Doasi whjné atei fo yaalomeitei, etei fota ti enérapó. ‘Yalo naaire qlaró wéitamopi donoróló, ę nuku betepa ti naao naaire qla donoraasepólópó dua dapó.’ ⁹ Kale kutó diratere whjné ama doasiné ąpaae dirae dere kutó fea diyóló kemeratepa, ama doasiné ąpaae mo kée fo dua de? Meipó. ¹⁰ Atétere kaae, Kótóné diapaae dirae dere kutó diyóló kemetepa, diaaqtei dią bopé fake enére? ‘Dąta, whj wisi meitei, dğné ditere kutóró diyalepó fo enérapó,’” yalepó.

Naase tamo whjrape dowi humu fuluné tiki dopa wisirale fo

¹¹ Ai fo yóló kılıpaae Yesu ą Jerusalem be huluapaae sókó faairaalu, Samariaró Kaleli haetamo dale tuqmó fu betalepó. ¹² Atéró ą betä be huluamó sókó felemó, dowi humu fuluné tiki dore naase tamo whjrape ątamó hokolaa yaai wóló, mo tumó daae molepó. ¹³ Atéró daalu fo fake yóló duraalu, “Doa whj Yesu-ó, naao dą kolené sukutu tao sae!” yalepó.

¹⁴ Ai fo depa, Yesuné atima kelalemó kolené sukutepa duraalu, “Dią fóló, so whjmó momaratere whjrapaae diaaq tiki yó melale fae,” yalepó. Atétepa, atimané tiki yó melaai tų tuqmó fu betepatei, atimané dowi humu fulu torokó fóló wisiyalepó.

¹⁵ Atétepə, atimakó betə whjné ama tiki fopeyalemó wisipa kilituraalu, momó fesaae fóló fo fakeyóló Kótóné doi sóró horaté fu betalepó. ¹⁶ Até deté wóló, Yesu daale felekemó deraapisa fóló mulu, mo kée du betalepó. Åta, Samaria hae kwiamó wale whjkópó.

¹⁷⁻¹⁸ Tétepa, Yesuné atimapaae woseturaalu, “Mepaae naase tamo whjrape yało wisirénié? Ita, kae fake whjtei Kótóné doi hale sóró horatapa, Naase aporó kemeyóló douró whjrape-a, neyaleé?” yalepó. ¹⁹ Téró ama ąpaae duraalu, “Naao kisipa tiki tiró betale alané ya wisiralepa, turukó holóló mo dua fae,” yalepó.

*Kótóné t̄eteróló kaae tare
ala wóló mulapóló yale fo*

(Mat 24:23-28,37-41)

²⁰ Atéró, me sukamó Farisi whjrapené Yesupaae duraalu, “Kótóné t̄eteróló kaae tare ala noa be d̄emó wapa so whj feané kelaaloé?” yalepó. Ti fo depa Yesuné atimapaae duraalu, “Kótóné t̄eteróló kaae tare alata, whjné kelené kolóló tué yópóló me fareyópu kae yaalo meipó. ²¹ So whj feané imó ó umó wóló beterapó fo enénipó. Ti noatepae, Kótóné t̄eteróló kaae tare alata, mió diā tuämó i wóló mole ape,” yalepó.

²² Téró, ama yó matere whjrapaee duraalu, “Take waaire be d̄erapekó betə tuämó kale Whjné Naalema

kelenée du betaalotei mo kelaalo meipó. ²³ Atéró kekitu betepa, mepaae so whjné duraalu, ‘Kale Whjné Naalema umó wóló beterapó,’ ó ‘Imó wóló beterapó,’ depa, mo dere nisiyóló sya faqse. ²⁴ Ti noatepae, kale Whjné Naalema ą wouta, epée duraalu hae kwia fea d̄eyó fu dere kaae yaalo ai ape. ²⁵ Ai alarape fea yaaipatei, folosóró ąpi kae kae susupui ala supa, ti mió i alimó betó mole so whjné ama fo woseni, ą hóraalo ai ape.

²⁶ Take Noa betale alimó yale kaae, mió Whjné Naalema waaire alimókélé atétóró yaalo ai ape. ²⁷ Take Noa betale alimó, so whj fea őlaró w itamo nokole alakélé, so whjamo beteratere alakélé, whj so dokotere alakélé, deté fu betepatei, Noasépi nuku tu paae bitj horalepó. Até deretamotóró, atima ai du betale ala kemene felepó. Atéturaalu, doasi w i dukulé horóló so whj fea sisiraae felepó.

²⁸ Ai yale kaae, take Lot betale alimókélé, so whj fea wisiyóló bitu őlaró w itamo nokole alakélé,  la  la dotonóló duputere alakélé,  la wae bilitere alakélé, be t ttere alakélé, fea det  fu bitipakalepó. ²⁹ At tu betepatei, Lot   Sodom be hulua taaróló foletamot r  hepen bem  sir  kapo whaa kaae ere sulpa sitamo hali kaae dorowóló, so whj fea

doralepó.

³⁰ Atétu yale kaae, kale Whjné Naalema mió kinóló beteretei hakeamó wapa, so whj feané kelaalo ai ape. ³¹ Atétere sukamó, whj me ama siki bemó biti hae bemó mole qla wisi saai dapóló derepaqse. Kutómó daale whj momó fesaae fóló, bemó mupa wale qla momókó sene faqse. ³² Ti noatepae, Lot-né soma yale ala kisipa muae. ³³ Mepaae whj de yálo ala erótutei, ama betere bete me ala yaqsórópóló, amatei hotowayóló kaae tapa, ti atétere whjné betere bete aluyaalopó. Tépatei, whj me dené ama betere bete me qla meipóló taalatepa, ti ama betere bete aluni, mo ti muó tawaalopó. ³⁴ Yálo diapaae i dere ape. Dilikitamo whj tamo betä besekémó fipatei, me whj dapesó furaalu, me whj fipa taaróló faalopó. ³⁵ So tamo *flawa* o bulayaai deráketu betepa, me so dapesó furaalu, me so taaróló faalo ai ape,” yalepó. ³⁶ (-)

³⁷ Tétepa, kale yó matere whjrapené Yesupaae wose-turaalu, “Tale-ó, ai alarape-a momó eratepa kelaaloé?” depa, ama duraalu, “Na ó hupu kelaai nokole barape sikimó sé kwéyóló bopétu betepa, ti ama naaire qla kelaai mupa ai dere ape yóló kisipa yaalopó,” yalepó.

18

Tao sae yóló dotopo du be-

tale wulia sopaae dó faróló yale fo

¹ Ai fo yóló kemetepa, Yesuné ama yó matere whjrapené Talepaae mo-matere ala hale yó tanópóló, etei fo sale yalepó. ² “Ai doasi be huluamó fo tokóló taletere whj betä beterepó. Ai whjta, Kótó kolóló witere alakélé ini, dotoróé falepó. ³ Ai be huluamó betä wulia so beterepó. Ai so ama bóe whjné ątamo fo tokóló só deraqsóró ą tao sónpóló, suka fea fo taletere whj beterepaae eneta du betalepó.

⁴⁻⁵ Kale soné betä fo maaté eneta du betepa, ą hóturaalu i fo yalepó. ‘Eta, Kótókélé mo so whjkélé, kolóló wi inire whjtei, i wulia soné ą tao sae yóló dotopoi fo maaté eneta yó taneteiné ę hótepá ą tao saalopó,’ ” yalepó.

⁶ Téró Talené duraalu, “Kale fo tokóló taletere dowi whjné i sopaae yale fo wosóló kisipa muae. ⁷ Kótóné ama sorokó su yóló beteró betere so whjné dëtamokélé, dikitamokélé, kematóró yó tapa, ai kematore qla ama melaalomeié? ⁸ Yálo diapaae i dere ape. Kale fo tokóló só deraaire whjné dią só deraqsóró, ama mo hapale tao saalo ai ape. Téyaalotei, kale Whjné Naalema i haepaae wale sukamó so whj fea kisipa tiki tiró betepa kelaalorópó,” yalepó.

Farisi whjró takis moni siré kotere whjtamoné yale ala

⁹ Yesuné i fo sale atimapaae yó mótu duraalu, mepaae whj atimata mo donoi ala dapóló bopé faketuraalu, mepaae so whj teteratere alamó Yesuné etei fo sale yalepó. ¹⁰ “*Taks moni* sere whjró Farisi whjtamo moma yaairaalu, momatere be dolopaae holalepó. ¹¹ Téró, kale Farisi whj a turukó holóló daalu amatei, ḥmó etei kaae moma yalepó. Tale Kótó-ó, ḫta mepaae whjrape dere kaae qla qlémi nokole alakélé, nópu nokole alakélé, mepaae dere dowi alakélé, ó i daale *takis moni* sere whj kaae bitinipó. Téró yalo yapaae mo kée dapó. ¹² ḫta, betə fulamótei be dē tamomó qla néni, weyóló hale bitu, yalo qla naase tamo moletei dekeyóló, betə Talepaae mótuapépó,’ yalepó.

¹³ Téyaletei, kale *takis moni* sere whj a mo tumó daalu, hepen bepaae kese horéni haepaae hemée deyóló daalu, ‘Tale Kótó-ó, ḫta dowi ala dere whjpa naao kólené sukutu, yalo dowi ala kwia kemerae,’ yalepó.

¹⁴ Yalo diapaae i dere ape. Kale nalo momayale *takis moni* sere whjné ama dowi ala Talené kemeratepa, a hajtamo bepaae feletei, me whjné ama dowi ala hale mupatei felepó. Mepaae whj de amatei a deróló dua

betepa, ti Kótóné a sóró horaalo ai ape,” yalepó.

Naale belekqatiki Yesupaae dapesó wale fo
(Mat 19:13-15, Mak 10:13-16)

¹⁵ Téró so whj feané teó sóró betó mole naale senaale tikimó Yesuné naase mulópolo, a beterepaae dapesó wua dere ala kilitu, ama yó matere whjrapené dapesó wakesé yóló, atima foné salepó. ¹⁶ Téyaletei, Yesuné kale naale senaale a beterepaae dapesó ape yóló duraalu, “Atei kaae naale belekqatiki ḫ beterepaae wópolópa, sesékese. Ti noatepae, Kótóné teteróló kaae tare aqmó betaaire alata, atei naale senaale belekqatiki kaae fóló betenérapó. ¹⁷ Yalo diapaae mo i dere ape. Mepaae so whj detamo i betó mole naale senaale belekqatiki kaae betepa, ti Kótóné teteróló kaae tare aqmó sókó fóló betenérapó,” yalepó.

Néli whjné Yesupaae wosale fo
(Mat 19:16-30, Mak 10:17-31)

¹⁸ Atéró, betə Juda topo whj wóló Yesupaae woseturaalu, “Yó matere whj wisi-ó, mo ti betere bete saairaalu, yalo noa alakó yaaloé?” yalepó.

¹⁹ Ai fo depa, Yesuné apaae tokó mótu duraalu, “Betə whjkélé whj wisi bitini, Kótó a betə wisirapa, naao

epaae noatepa whj wisi-ó fo de? ²⁰ Ti noatepae, kale tukóló muló betere fota, naao dosçayóló ai kisipare ape. So nópu naçse, whj daçse, qlémi naçse, me whj dilikóló kapala fo yaçse, naao hae aya aqmó mo dua betae erapó,” yalepó.

²¹ Ai fo depa, kale whjné tokó mótu duraalu, “Ai alarape feata take ę ketemó bitu deté waletei, miókélé hale yótóró tarapó,” yalepó.

²² Ai fo depa, Yesuné ąpaae duraalu, “Mo betä ala beta yaqayaçrapó. Térapa, naao muó mole ąla ąla fea dotonóló, moni sóró mepaae yolealere so whjmó melae. Atéró yaqata, hepen-mó mole wisi wisi ąla saasepóló ę sya ape,” yalepó.

²³ Kale hamoko whjné ai fo woseturaalu, ą doasi néli whj mo beterapóló kisipa mutu, kutiri hümula yóló fomotamo felepó.

²⁴ Atéteremó, Yesuné ą kelené kikéyóló kaae taru duraalu, “Qla ąla fea tare whj Kótóné teteróló kaae tare aqmó sókó fóló betaaire mo doasi dirirapó,” yalepó.

²⁵ “Ti noatepae, kamel hupu ketéli dolomó sókó faaire hapóluni, sumó fenérápó. Tépatei, doasi ąla ąla mole néli whjrapeta, Kótóné teteróló kaae tare aqmó sókó faaire mo hapólurapó,” yalepó.

²⁶ Ai fo depa wosale so whjné Yesupaae woseturaalu, “Dä feata alunérapa,

Kótóné demaaté tao saaloé?” yalepó.

²⁷ Ai fo depa Yesuné duraalu, “Mo whjné enénire ala Kótóné mo sumó enérapó,” yalepó.

²⁸ Tétepa Pitané duraalu, “Däne be ó ąla ąla fea mupa taaróló, ya i sya wale ape,” yalepó.

²⁹ Ai fo depa Yesuné duraalu, “Yalo diąpaae mo i dere ape. Mepaae whj dené ama be ó soma ó nomarape ó hama alima ó naale senaale taaróló, Kótóné teteróló kaae tare aqmó betaai dapóló fupata, ti mió i alimó bitukélé ama taaróló wale ąla ąla tómó beleróló, Kótóné mo dekéró matepa saalo ai ape. ³⁰ Ai ąla maaté meitei, take waaire alimó mo ti betaaire betekélé saalo ai ape,” yalepó.

Yesu ą sinaire fo mó yaletei

(Mat 20:17-19, Mak 10:32-34)

³¹ Atéró, Yesuné yó matere 12 whjrapeté dępaae dapesó fóló bitu duraalu, “Däta Jerusalem be huluapaae holai foletei, Kótóné ama kóló whjrapené i ala yaalopóló asere fo mió mo dokonóló kale Whjné Naalemapaae eratepa kelaalo ai ape. ³² Ata, Juda meire fake whjrapené döpóló eleké deyóló, atima naase tuapaae mulaalo ai ape. Atétepa, atimané ą doka doka yoo, haleroó, fesaa apuroo, képi tikiné fokosoi ala yóló, ą mo ti sukópóló dóo, yaalo ai

ape yalepó. ³³ Téyaalotei, sore be dəmó ą mo ti sukqletei momó kepaayóló betaalopó,” yalepó.

³⁴ Ama yó matere whjrapené ai yale fo wosota yaletei, bete hiróló moleteiné diriyóló kisipa sini, kóló kóló du betalepó.

Kele dilikire whj wisirale fo
(Mat 20:29-34, Mak 10:46-52)

³⁵ Téró Yesu ą Jeriko be huluapaae felekemó sókó faai tumó fu betalemó, betə kele dilikire whj tų dəmó bituraalu, fua wuatere so whjpaae monikó ąlæe yóló, kema du betalepó. ³⁶ Atéró wosalemó, so whj mo fea tumó fua wua du betepa, ai so whjpaae woseturaalu, “Doa ai-a, noa ala maaté du bitu de?” yalepó. ³⁷ Ti fo depa, atimané ąpaae duraalu, “Nasaret be hulua whjkó Yesu i fole ape,” yalepó.

³⁸ Ai fo depa, ama fo faketyló duraalu, “Depitné Naalema Yesu-ó, naao ę kolené sukuturaalu tao sae,” yalepó. ³⁹ Atéró, mepaae folosóró fele so whjné kale whjpaae momó yaai dée yóló foné salepó. Tétepatei, kale sekéné fo faketóró dekéró yó taru duraalu, “Depitné Naalema Yesu-ó, naao ę kolené sukqe,” yalepó.

⁴⁰⁻⁴¹ Atétepa Yesu ą kejyló dala, kale whjrapaee duraalu, “Ai whj ę beterepaae dapesó ape,” yalepó.

Atétepa, kale whj dapesó wóló felekemó daapa, Yesuné ąpaae woseturaalu, “Yalo yámó noa alakó erópóló de?” depa, kale whjné duraalu, “Tale-ó, yalo kelené qla kelenée yóló kisipa mutapó,” yalepó.

⁴² Tétepa, Yesuné ąpaae duraalu, “Naao kisipa tiki tirale alané naao kele ai wisiyalepa, mió kelae,” yalepó.

⁴³ Yesuné ai fo deretamotóró kale whjné ama kele wisitepa, Yesu sya furaalu, Kótóné doi hale sóró horaté felepó. Ai ala depa kelale so whjnékélé Kótóné doi hale sóró horalepó.

19

Takis moni siré kotere whj Sakius-né yale ala

¹ Atéró, Yesu ą Jeriko be huluamó sókó fóló, ai be belamó fu betalepó.

² Téyalemó, takis moni siré kotere whjrapené doasi topo whj Sakius beterepó. Əta, fea qla qlané néli whjpó. ³ Ama kisipané Yesu deró kelaai dapóló felemó, aimó mo hæle qla kaae so whj touróló daae moleteiné, Sakius ą hælekeruraalu Yesu wisiyóló kilinipó. ⁴ Atépa, kale whj ąpi sururu yóló fóló, Yesu tumó wale kelaai, betə nose kaae ni siki doló holóló kaae tawóló beterepó.

⁵ Atépa, Yesu ą ni betemó sókó fóló ai ni sikipaae kele horalemó Sakius daapa kolóló duraalu, “Sakius-ó, mió ę yatamo naao bemó betaai kisipa mutapa,

yä mo hapale dere ape,” yalepó. ⁶ Atétepa, ä hapale téti dorowóló, hëkesetamo Yesu dape sóró ama bepaae felepó.

⁷ Atétepa, ai daae mole so whj feané Yesu Sakiusné bepaae fupa kolóló, atimasisi kikiti eróló duraalu, “Åta dowi ala du betere whjtamotei, betaai ai fele ape,” yalepó.

⁸ Téyaletei, kale Sakius ä turukó holóló Talepaae duraalu, “Tale-ó, miota, yaio i mole ola olarape bukóló, mepaae yolealere so whjmó meloo, yälotamo so whj dilikóló mepaae monikó simó ti douró félimó tómó beleróló tokó meloo, yaai dapó,” yalepó.

⁹ Ai fo depa Yesuné ąpaae duraalu, “Kótóné so whj aluyaqsóró tao sere ala mió i bepaae walepó. Ti noatepae, i whj ąkélé Abraham-né naaletóró beterapó. ¹⁰ Ti Whjné Naalema ä waleteita, aluyale so whj kekóló tao saairaalu, walepó,” yalepó.

Naase tamo whjrapené doasi whjné kutó diraai moni sale fo sale

(Mat 25:14-30)

¹¹ Atéró, ama ai du betere fo wosetu betepatei, ä Jerusalem be hulua felekepaae sókó waleteiné Kótóné teteróló kaae tare aomó mole ala so whjné kisipané mo felekemó sókó waaitere nisi du betalepó. Atétepa ama du betere fotamo touróló, atimapaae i

fo salekélé yalepó. ¹² Atéró ama duraalu, “Hae kwia fea teteróló kaae tare topo whjrapené fake whj betä topo whj sóró beteratepa momó fesaae wóló, hae kwia ama teteróló kaae tawaai dapóló, ä felepó. ¹³ Ä atéró faairaalu, ama kutó diratere naasetamo whjrapepaae ape yóló duraalu, ‘Yaio i matere moniné mepaae kutó diraté fóló, tómó beleróló sóró muló betepa, momó fesaae wou kelaalopóló,’ ä felepó.

¹⁴ Téyaletei, ama be whj so whjné ai sekéné atima teteróló kaae tawaqsóró kisipa mutu, ‘Kale doasi topo whjpaae ene fópóló, atimakó mepaae whjrape ä fi kílipaae doteyalepó.’

¹⁵ Até yaletei, doasiné kale whjpaae naaotóró teteróló kaae tawaasepóló, ya sóró beteratapa fae depa, ä bepaae fesaae walepó. Téró, ama kutó diratere whjrapepaae melale moniné mepaae kutó diróló, tómó beleróló meteró saleró kelaipa, dapesene fae yóló, whjrape doteyalepó.

¹⁶ Atétepa, ama moni melale whjrapekó betä whj folosóró wóló duraalu, ‘Doa whj-ó, take naao ępaae betä melale moni bosenóló, mo dekéró sóró muló beterapó,’ yalepó.

¹⁷ Ti fo depa, kale topo whjné duraalu, ‘Yaio kutó diratere whj wisi-ó, naao ai ere ala mo wisirapó. Ti noatepae, yaio mo sawatamo melale ola naao mo wisiyóló

kaae tawirapa, naasetamo be huluakélé naaotóró teteróló kaae tawaasepe, yalepó.

¹⁸ Kale dere kaae whj me wóló duraalu, ‘Doa whj-ó, naaota ɻpaae moni betə melaletei, yalo mepaae kutó dité fóló, naao melale moni tómó beleróló aporó sóró muló beterapó,’ yalepó.

¹⁹ Ti fo depa, ama topo whjné tokó mótu duraalu, ‘Aporó be hluuarape naao teteróló kaae tawaasepóló, yalo ya sóró beteratapó,’ yalepó.

²⁰ Téró kale dere kaae, ama kutó dirale whj me wóló duraalu, ‘Doa whj-ó, naao kale melale monita, yalo me kutókélé dini, kuti kwiané bopeyóló mulaletei, i sóró wale ape. ²¹ Ti noatepae, yata mo kekepai whj bitu, mené ɻlatei naao sóo, me whjné biliyale ɻla naao bukóló, kwiapaae ya sóo dua dapó. Atétere ala yalo tuéruraalu, e witepa naao yae yale ala inipó,’ yalepó.

²² Ti fo depa ama topo whjné ɻpaae duraalu, ‘Yata, kutó diratere whj dowipó. Yatamo fo tokóló ya só de-raaitere ala ti naao dere fonétei ya ai só deretere ape. ²³ Ti naao atei kaae kisipa mulutei, e fesaae wouraalu hýróló sópóló moni mulatere tikipaae mulale fole noatepa yaleé?’ yalepó.

²⁴ Téró, kale topo whjné aimó daae mole whjrapapaae duraalu, ‘Ama ai tare moni fasóló naase

tamo moni tare whjpaee melae,’ yalepó.

²⁵ Ai fo depa, atimané kale topo whjpaee duraalu, ‘Doa whj-ó, ai whjta naase tamo moni taketi sóró tarapó,’ yalepó.

²⁶ Ti fo depa ama duraalu, ‘Yalo diapaae i dere ape. Mepaae ɻla ɻla hýróló mole whjpaee ti mo dekéró beleróló melaalo ai ape. Téyalotei, mepaae whj de ɻla ɻla sawa téti mupa, ti ai ɻla fasó saalo ai ape.

²⁷ Téyalotei, mepaae yalo teteróló kaae tare aqomó betere hýróló bóe dele whjrapeta, ipaae dapesó wóló, mo ti sinópóló dae,’ yalepó.

Yesu Jerusalem be huluapaae doasi topo whj aqyóló sókó wapa hale sóró horale fo
(Mat 21:1-11, Mak 11:1-11, Jon 12:12-19)

²⁸ Téró Yesuné i fo yóló kemetepa, atima Jerusalem be huluapaae furaalu, ama ɻlisó felepó. ²⁹ Atéró, q Betpas beró Betani betamopaae sókó faai fu betalepó. Ai be hulua tamo felekemó *Olip* dupó du betere tiki erapó.

³⁰ Aimó ama yó matere whj tamo dotonaai atimaamopaae duraalu, “U bepaae diaamopi fae. Ai bemó sókó fóló kelenalemó, whjklé betóló kunire teó *donki* hupu duló betaalopó. Téyalopa, ai hupu taayóló ipaae dapesó ape. ³¹ Atéró taanalemótamo, whj mené diaamopaae woseturaalu,

‘Ai neyaai de?’ depa, ti i fo yae. ‘Momó dapesó waaitei, Talené ama diyaaire kutó mupa sóró ape yale tikimó sóró fulapó yae,’ yalepó.

³² Atéró dotonatepa fóló kelalemó, atimaamopaae yale fotórómo epa kelalepó.

³³ Atépa, atimaamo kale *donki* hupu halika teraatu betalemó, hupu talerape wóló atimaamopaae wose-turaalu, “Ai hupu teraatu betere-a noayaai de?” yalepó.

³⁴ Ti fo depa atimaamoné duraalu, “Ita Talené ama diyaaire kutó mupa, serále fae yale tikimó sóró fulapó,” yalepó.

³⁵ Atéró, Yesu beterepaae dapesó wóló daaló bitu, atimaamoné deró betere foloi kutirape sorokóló, Yesu ą hupuné sisó tómó beterópóló, whamenalepó.

³⁶ Atéró ą ai hupu tómó betóló wapa, so whj̄ folosóró furaalu, atimané deró betere kutirape sorokóló týmó whamenaté felepó.

³⁷ Atéró, ą Jerusalem be huluapaae felekemó sókó faairaalu, *Olip* du sokore aopaae doropole týmó sókó derepelepó. Aimó, ama yó matere so whj̄ mo feané Kótóné kae kae kelemei alarape eratepa kelaleteiné atima hékesené sukuturaalu, fo fakeyóló Kótóné doi hale sóró horaai kaae salepó.

³⁸ “Mió Talené doimó wale doasi topo whj̄ wisí-ó, Kótóné ą̄ wisirópóló yae!”

“Kótóné hepen be tuámó mole hosaa muni deyóló dua betere ala so whj̄ feapaae erópóló yae.

Téturaalu, mo taoró betere Kótóné kae mole doasi doi hale sóró horae!” deté fu betalepó.

³⁹ Tétepa, ai so whj̄ kuamó betó mole Farisi whj̄rapené Yesupaae duraalu, “Nao yó matere whj̄rapepaae taalae yóló, foné sae,” yalepó.

⁴⁰ Ti fo depa ama atima-paae duraalu, “Yalo diapaae mo i dere ape. Atimatamo fo ini dua betepa, ti týmó ai daae mole kaporapenétei doasi fo fake yaalo ai ape,” yalepó.

⁴¹ Atéró, Yesu ą Jerusalem be huluapaae felekemó sókó faai fu bitu, ai doasi be hulua tuápaae kese deralemó, mo kólei ala epa, ą doasi wole yalepó.

⁴² Atéró woleyóló duraalu, “Hosaa muni deyóló dua betaaire ala mió i be démótóró diā beterepaae walapóló, kisipa uásóró ti mo wisi uąpó. Téuqtei, ai ala yaaire be dę kemeyaleteiné mió diaaq kelené kelaçsóró, kinó beterapó.

⁴³ Téretei, nalo me be démó kale bőe whj̄rape atima naao bepaae dorowaairaalu, be bopéró betere tipimó hae káyóló mulaté holóló, naao be bopéró betaalopó.

⁴⁴ Atére tómó atima daane holóló, diākélé diaaq naale senaalekélé tao sóró haemó hairaalo ai ape. Kane fake me tómó beleretei, atéró

mulópolo taalaalomeipó. Ti noatepae, Tale Kótóné diaq tao saai wale be dę diaaq kisipani, hóraleteinépó,” yalepó.

Mamatere bemó gla dupu du betepa Yesuné hókonale fo (Mat 21:12-17, Mak 11:15-19, Jon 2:13-22)

⁴⁵ Téró, q̄ momatere be bolaare tipi tuapaae sókó holalemó, whjrapené gla gla dotonóló dupu du betepa fópóló dóló hókonalepó.
⁴⁶ Atéró, ama atimapaae duraalu, “Yalo beta, moma maaté yaai tēnápóló asemó epatei, diaaq ai du betere alané olémi whj betere be aqrótú beterapó,” yalepó.

⁴⁷ Atéró momatere bemó, betere dokq̄ fea ama fo yó maleta du betalepó. Tétu betepatei, so whjmó momaratere topo whjrapekélé, Moses-né asere fo yó matere whjrapekélé, so whj kaae tare mepaae whj disirapekélé, fea touyóló, Yesu daaire tū kekitu betalepó.
⁴⁸ Téyaletei, atimané q̄ daaire tū me kilinipó. Ti noatepae, yó matere fo so whjné wosóló, hosaamó su betaleteiné q̄ daaire tükélé kilinipó.

20

Yesupaae yq topo whj né sóró beteraleé yóló wosale fo (Mat 21:23-37, Mak 11:27-33)

¹ Téró, me sukamó Yesu q̄ momatere be tuqmó Kótóné ala etérópolo so whj feapaae

yó matere alaró, kale mió wosetere fo wisitamo yó mótu betalepó. Tétu betepa, mo so whjmó momaratere whjrapekélé, Moses-né asere fo yó matere whjrapekélé, mepaae whj disirapekélé, fea touyóló q̄ beterepaae walepó. ² Atéró wóló apaae duraalu, “Naaø ai alarape yópolo, ya né sóró beteraleé?” yalepó.

³ Ti fo depa, ama atimapaae duraalu, “Yalokélé diapaae wosetere fo betq̄ i dapa, ępaae tokó ąlae.
⁴ Jon-né wēi tópuratere ala ó hepen bemó yae depa yalepé, mo whjné yae depa yaleé?” yalepó.

⁵ Ai fo deremó, whjape atimasisitei fo kelaaróló duraalu, “Djanétamo, hepen bemó yae depa yalepó depa, ti dąpaae ama dere fo wosóló kisipa tiki tiratere noatepa deé enérapó. ⁶ Tépatei djané duraalu, mo whjné yae depa yalepó depa, ti doai wóló betó mole so whjné kapo duné dą siróló daalopó. Ti noatepae, Jonta so whjpaae yó matere Kótóné kqłó whj betaletei feané kisiparapó,” yalepó.

⁷ Atétepa, atimané ąpaae duraalu, “Jon-né wēi tópuratere ala ąpaae né yae depa yaleró, dą kisipanipó,” yalepó.

⁸ Ai fo depa Yesuné duraalu, “Diaaq yalo wosale fo tokó menitepa, ti dijané ępaae wosale fokélé tokó melaalo meipó,” yalepó.

*Whj betqné ama kutó kaae tanópóló sóró beteratere alapaae dó faróló yale fo
(Mat 21:33-46, Mak 12:1-12)*

⁹ Téró Yesuné so whjpaae ai fo deté fóló, me i fo salekélé yalepó. “Whj betqné ama kutó diyóló *wain* képi wae biliyalepó. Atéró, ai kutó mepaae whjrapené kaae taru, ʉlumétere ɬla sóró dotonótú betae yóló, ɏ folo sukamó me be huluapaae bitj felepó. ¹⁰ Kale ɬla ʉlumétepa sere alimó, kale kutó talené ama kutó diratere whjkó betqnaae duraalu, ya kutó kaae tare whj beterepaae mepaae ʉlumére ɬlakó serále fae yóló doteyalepó. Téyaletei, kutó kaae tare whjrapené ɏ du beteró, hale fópóló doteyalepó. ¹¹ Téró, kale dere kaae ama kutó diratere whj me doteyalepó. Téyaletei, ai whjkélé atimané dóló susupuróló, haletamo hale fópóló doteyalepó. ¹² Atéró, kale dere kaae sore dakoróló whj memo doteyalepó. Téyaletei, ai whjkélé atimané du beteró samea sókó faróló, belapaae sóró taae deralepó.

¹³ Téró, kale *wain* képi kutó talené duraalu, ‘Mió yalo noa alakó yaaloé? Yalo yaala sókó fóló hosaa turó mole naale betqnaae beterepaae dotonatepa, atimané ɏ mo wisiyóló dape sóró, ama dere fo wosaalopóló kisipatu, doteyalepó,’ yalepó.

¹⁴ Téyaletei, kale kutó

diratere whjrapené ɏ wale kolóló, atimasisitei fo dokóló duraalu, ‘Aita, i kutó talené ama naalepó. Alima sinitepa, i kutóró mepaae mómu ɬla ɬlatamo fea ama saqsóró, dà saairgalu, ɏ daalopa siépe,’ yalepó. ¹⁵ Atéró, atimané ɏ kale *wain* képi kutó tuqmó sóró belapaae taae deróló mo ti dalepó. Atétepa, kutó tale wóló atimapaae noa alakó eraaloé? ¹⁶ Kale kutó diratere whjrape mo ti dóló sukulóló, ai kutó mepaae whjrapené kaae tawópóló melaalopó,’ yalepó.

Tétepa, aimó betó mole mo so whj feané ai dere fo wosóló duraalu, “Aita enénire alatei dapó,” yalepó.

¹⁷ Téró, Yesuné kelené kiké yóló kaae taru atimapaae woseturaalu, “Kótóné fo tuqmó,

‘Mepaae be teteré whjrapené taae farale kane faketei, sóró be hulu eleké wisinaale botokoróló deyaalo ai ape,’ yóló asémó ere fo-a, noa betené yaleé?

¹⁸ Téyaałotei, mepaae so whj de ai kapo fake tómó kotoo sóró dée nukupa, ti ama tiki turukó fóló doalé maaté yaalo ai ape. Téyaałotei, ai kale kapo dokó dorowouraalu tēya dere so whjta, mo ti derakó fóló muaalo ai ape,’ yalepó.

¹⁹ Tétepa, Moses-né asére fo yó matere whjrapero mo so whjmó momaratere topo whjrapetamoné ama ai

yale fo saleta, atimapaaetóró dapóló aimótóró tawóló daai yaletei, ai touró betere so whjné atimapaae me ala eraqsóró, witepa taaralepó.

Sisapaae takis moni melaróe yóló wosale fo
(Mat 22:15-22, Mak 12:13-17)

²⁰ Atétepa, atimané Yesuné me alakó hásokó fóló déró kelaai, mepaae whjrape mo ala dere whj aqyóló kikiti kaae tawóló beterópóló, mepaae whjrapé dotéyalepó. Aita hale mei, q hásokó fóló, ama i fo mo depa wosalepóló, Rom *Gavman* topo whjné naase tuamó mulale faai kisipa mutu yalepó. ²¹ Atétepa, kale whjrapené ąpaae woseturaalu, “Yó matere whj-ó, naao dere foró so whjpaae yó matere alatamota, mo dono dapó. Naao fake so whj maaté taosuraalu, mo so whj sisópaae erótumipó. Naaota, Kótóné tué mole alatóró mo dono yó mótu beteretei dñé kisiparapó. ²² Ti dñé *takis moni* Sisapaae materetei-a, donorépe meié?” yalepó.

²³⁻²⁴ Atimané q só deraai dere ala ama kolóló, atimapaae duraalu, “Ai *denarias moni* yalo kelaalopa ępaae yó ąlæe yóló matepa tao sóró duraalu, *moni* tómó i mole asoró doitamo-a né?,” yalepó.

²⁵ Ti fo depa, atimané duraalu, “Sisanépó,” yalepó. Tétepa ama duraalu, “Sisané ąlapa, ti Sisapaae melae.

Kótóné ąla ti Kótópaae melae,” yalepó.

²⁶ Atéró, Yesu so whj feané keletómó me alakó hásokó fuléró kelaai su saletei, q hásokókélé feni, ama atimapaae fesaayóló dere fomó, atima hokomó sókó furaalu fokélé tekini, siratei du betalepó.

Sinale whj kepaayóló so dokaaloé yóló wosale fo
(Mat 22:23-33, Mak 12:18-27)

²⁷ Mepaae sukale so whj kepaayaalo meipó, du betere Sadyusi fakekó mepaae whjrapetamo Yesupaae wosetere fo yaai walepó. ²⁸ Atéró duraalu, “Yó matere whj-ó, whj betä so dokaletei, naale senaalekélé deni hale sinitepa, noma me whjné ai so wulia dokóló naale detepa, ti ai naale noma sukale whj betale sirimó beterópóló yae fo Mosesné asémó dąpaae erapó,” yalepó. ²⁹ “Take wéikeró nomarape beterepó. Atéró bitu, topo whj so dokaletei, ai sotamo naale deni, q hale sinalepó. ³⁰ Atéró sukutepa, kale so wulia noma me whjnémó dokalemó, ai whjkélé naale deni, hale sukalepó.

³¹⁻³² Nomarape fea até deté fóló, nalo mo kemerótuaalu noma awa taalu whjné dokaletei, ąkélé hale sukalepó.

Atéró mo ti kemeróturaalu, kale sokélé sukalepó. ³³ Atéró, wéikeró whjrapené dokale so take kepaayóló wale sukamó, mé whjné dokaaloé?” yalepó.

34 Ti fo depa Yesuné atimapaae duraalu, "Mió i alimó bitu, whj so dokoo, so whjtamó fóo, du beterapó.
 35 Tétu betepatei, sukale so whj momó kepaayóló betaaire alimó atéró whj so dokotere alakélé, so whjtamó beteratere alakélé, sinitere alakélé ini, hepen bemó betere *ensel* kaae betaalo ai ape.
 36 Téturaalu, atima kepaaró betere naale senaale ereteiné Kótóné ama naale senaaleletóró betaalopó.
 37 Ni sesaapemó duku betere si mi dolomó yale fo Moses-né aserapó. Åta, Abraham, Aisak, Jekop-sépi fea teteróló kaae tare Kótó beterapó. Atére foné sukale so whj aluni, kepaayóló beterapóló, hakeamó yó matapó.
 38 Ti åta, sukale so whj maaté teteróló kaae tanitei, mo betere so whjkélé teteróló kaae tare Kótó beterapó. Ti noatepae, sukale so whjkélé, betere so whjkélé, fea amatóró beteró beterapó," yalepó.

39 Moses-né asere fo yó matere whjrape mepaaené ąpaae tokó mótu duraalu, "Yó matere whj-ó! naao dere fota, mo dono dapó," yalepó.
 40 Téyaletei, ama ai yale foné atima haleturaalu, whj betanékélé ąpaae me wosetere fo inipó.

*So whj teteróló kaae tare whj-a né naaleé yale fo
 (Mat 22:41-46, Mak 12:35-37)*

41 Téró, Yesuné atimapaae duraalu, "Kótóné so whj teteróló kaae tare whj Kerisota, Depit-né naalepó du betere-a noa fo betené de?
 42-43 Ti ai fo bete Depit-né amatei, hakearóló *buk* Sammó aseyóló muló beterapó.
 'Talené ę teteróló kaae tare Talepaae duraalu, "Yalo naao bóe whjrape tétei aleróló, naao hó aqmó beteraalopa, kaae tawóló yalo turu naase dêmó betae,"' erapó.

44 Ti Depit-né ą teteróló kaae tare Tale-ó du betaleteimo, ama naalepó, fo neteró yaleé?" yalepó.

45 Téró, aimó betó mole so whj feané ama yó mótu betere fo wosetu betepatei, Yesu ą ama yó matere whjrape daalepaae fetée fóló duraalu, "Moses-né asere fo yó matere whjrapené dere alané diq doraqsóró mo wisiyóló kaae tawae.
 46 Ti atimata, so whj feané doasi whj-ó yóló, dukiratere kokomó so whj fea tourqleta dere tikipaae faairaalu, mo foloi kuti wisimaaté deróló fua yóo, Kótóné fo wosetere be dolopaae fukélé, mo wisi tikimótóró betaai hékese dua yóo, qla detere sukamókélé, topo whjrape bitua betere tikimó, betaai ekélé yóo, dua dapó.
 47 Téturaalu, kale wulia sorapekélé dilikóló atimané qla qla fea olémi sóo, moma duraalukélé, so whjné dukiratere kokomó folo

siyóló yóo, dua dapó. Take kemeterere su kamó atétere whírapené saaire kwiata, mepaae so whíné saaire seké bosenóló, mo doasi saalo ai ape,” yalepó.

21

Wulia soné moni ke derále wale fo

(Mak 12:41-44)

¹ Téró Yesu ą momatere bemó bitu kaae taremó, mepaae néli whíné Kótópae hale matere *moni* deratere dolopaae dekéró deráleta du betalepó. ² Atétepa kelalemó, betä yoleale wulia sonékélé sonaai *moni* ke belekqamale tamo derále walepó. ³ Atétepa ama duraalu, “Yalo diapaae mo i dere ape. I yolealere wulia soné derale *moni* kené so whí feané derale *moni* taaróló, mo bosene falapó. ⁴ Ti noatepae, so whí feanéta doakale *moni* mupatei, téti maaté deráleta yalepó. Téyaletei i wulia sonéta, ama depe dolo sesé mole *moni* ketei, mo ti kemeróló derále walepó,” yalepó.

Sgró haetamo kemeyaaí deremó eratere fareyópu

(Mat 24:1-35, Mak 13:1-31)

⁵ Téró, mepaae ama yó matere whírapé atima furaalu, “Mepaae so whíné Kótópae hale matere qla qlaró kapo fake wisitamoné momatere be wisinaale téyale tikimó kokoné sininó beterapa kelae,” yalepó.

⁶ Tétepa, Yesuné atimapaae duraalu, “Diaaq mió i keletere qla qla feata, take waaire su kamó me kapotamo atéró wolekepa kelaalomeitei, fea fisikó fóló, haemó kolokó doropóló mupa kelaalo ai ape,” yalepó.

⁷ Ti fo depa atimané apaae woseturaalu, “Yó matere whí-ó, ai alarape-a noa su kamó yaaloé? Noa kaae fareyópu eratepa, kolóló kisipa mu aaloé?” yalepó.

⁸ Ai fo depa Yesuné duraalu, “Mepaae whíné kapala fo yóló diq dilikaqsóró, mo hotowa yóló kaae tawae. Ti noatepae, mepaae dilikitere whírapé wouraalu yalo doi yóló, ‘Kale waalopó du betere whí etórótipó. Ali mió felekemó walapó,’ depa mo nisiyóló sya faqse. ⁹ Doasi bóe dele alaró mepaae whírapé atimané hae tiki atimatei teteróló kaae tawaairaalu, *Gavman* whítamo bóe du beterapó dere fo wosóló wiyaqse. Ti noatepae, folosóró ai alarape mo yaalotei, kemeyaaire ali folo sókó waalomeipó,” yalepó.

¹⁰ Téró atimapaae duraalu, “Me hae kwiamó betó mole so whírō me hae kwiamó betó mole so whítamo bóe dóo, me hae kwia teteróló kaae tare topo whírapero me hae kwia teteróló kaae tare topo whírapetamo bóe dóo, yaalo ai ape. ¹¹ Atéturaalu, hae kwia feamó doakale bao dere alakélé, doasi

sekéi alakélé, wotetere aliró hepo alitamokélé waalopó. Téturaalu, so whj mo doa winé sinóló diri furu furu yaaire alaró me ala yaairemô dere fareyóputamo sámô eratepa, diaaq kelaalopó.

¹² Ai alarape yaaitei folosóró, mepaae whjné diq dóló susupuróló, fo wosetere berapepaae dapesó fóló, *dipula* beteraalo ai ape. Atéró, diq doasi topo whjraperó *Gavman* whjraperamo beterepaae dapesó faalopó. Diq yálo ala erótú beteremó bóe duraalu ai alarape yaalopó.

¹³ Atétere alané yálo yó melale alarape atimané keletómó yó melóppóló, diq tē ai mulatere ape. ¹⁴ Atimané diq só deraairaalu, fotokqiné depa diq noa fo yaaloé, yóló whalia yaqse. ¹⁵ Ti noatepae, ai ala deretamo yálo diapaae kisipa tiki dotoróé fole alaró atimané dere fo tokó melaaire fotamo yó melaalo ai ape. Diqné ai fo depa woseturaalu, diq só deraaitere whjraper folópu kolokó fóló, mo betá whjnékélé me tokó matere alakélé yaalomeipó.

¹⁶ Diaaq hae aya ó norape ó fake whjraper ó fulumu whjraperékélé, diq dópóló eleké deyaalo ai ape. Téturaalu, diq mepaae whjraper atimané mo ti dóló sukunaalopó. ¹⁷ Atétu, so whj mo feané diqtamo bóe dóló, diq hóraalo ai ape. Ti atétere alata, atimané ę

hórótú diákélé ai hórateré ape. ¹⁸ Téyaalotei, diaaq topo niki mo betákókélé aluyaalo meipó. ¹⁹ Diq mo ti betaaire bete saairaalu, mo diriyóló betae.

²⁰ Diaaq keleralemó, Jerusalem be hulua bóe whjraperené bopéró betepa kilituraalu, kale be hulua mió mo felekemó dóló wópu mulaai dapóló, kisipa muae. ²¹ Atétere sukamó, Judia hae kwiamó betó mole so whj diq ti du sorokó molepaae botokó fóo, mepaae doasi be hulua tuqmó betó mole so whj diq ai be hulua taaróló fóo, mepaae ai hae kwiamó betóló fale so whjkélé ai doasi be hulua tuqpaee faqsóró yae. ²² Ti atétere alimó yaaire alata hale meipó. I haemó betóló fale so whjné yale alamó Kótóné kwia móaturaalu, doasi sekéi ala eraalopóló, asemó ere fo dokonóturaalu, mo eraalo ape. ²³ Ti aita, Kótóné i hae kwia feamó betó mole so whjtamo doasi fopaae buturaalu, só ai deratere ape. Atétere be dêmó mepaae naale ere soraperó, naale teó awá nuku betere sorapetamo betá kóleó, mo doasi sekéi ala saalo ai ape. ²⁴ Téturaalu, atima mepaae ti bóe dele sepakené dóló kemeróo, mepaae so whj ti hae kwia feapaae *dipula* sóró dapo dapo yóo, yaalopó. Tétu, Jerusalem be mo ti doróló torokó faróló, Juda meire fake atimané teteróló kaae taté fóló, Kótóné däle

muló betere kwiamó sókó fupa, ti kemeyaalo ai ape.

²⁵ Atéturaalu, sámó daale sukanékélé, hörerapenékélé, wéliénékélé, kae kae alarape depa kolóo, doasi wéi këla whaaú yóló holóo yaalopó. Atétere ala i hae kwia feamó betó mole so whjné kilitu, noa ala du derópoló hosaa wéi wéi yóló wiyaalopó. ²⁶ I hae kwia feamó betó mole so whjné ó sá wore duraalu, hörerape torokó dorowale kilitu, i haemó noa ala du derópoló, doasi winé sukålopó. Tétu, diri furu furu yóló be fesaaetamo du dere kaae yaalo ai ape. ²⁷ Ai alarape yóló kemetepa, kale Whjné Naalema ó sáko dolomó doasi bole fotokoró mo kae ere dë wisinaletamo hakeamó wapa kelaalopó. ²⁸ Ai alarape kaae sóró depa kilitu, aluyaqsóró Kótóné ama dupure so whj mo felekemó dapesene walapóló kisipa mutu, hajtamo turukó holóló daae muae.

²⁹ Atéró, ama atimapaae i fo sale yalepó. Ti daale ni noseró mepaae nirapetamoné ere ala diaaq kolóló kisipa muae? ³⁰ Nirape sóku fóló, tokó momó beletepa kilituraalu, kale ba fo ali mió mo felekemó ai sókó wale ape dua dapó. ³¹ Atei alarape kaae depa diaaq kilitu, Kótóné teteróló kaae tare ala mió mo felekemó walapóló kisipa muae.

³² Yalo diapaae mo i dere ape. Mió i alimó betó mole so whj sukuni hale betepatei,

i alarape folosóró yaalo ai ape. ³³ Saró i haetamo kemeyaalotei, yało fo betə mo kemekélé ini, hale muó tawaalopó.

³⁴ Dią wéi nóló topo dotere alané diaaq tiki ó naao dere ala hale əla kaae taae fatereteikélé, ó i haemó whaliatu betere alakélé, diaqne hosaa tuamó sekéné sinitere alakélé du betepa, i be dë sókó wouraalu ya hemó duku dere kaae yaqsóró, mo hotowaró kaae tawae. ³⁵ Ti noatepae, ai yaaire alarapeta, i hae kwiamó betó mole so whj mo feapaae waalo ai ape. ³⁶ Kale Whjné Naalema betere tikimó diákélé betaalopó. Téyalopa, ai alarapené dią só deraqsóró, betere dokó fea hotowayóló kaae taru, momatere ala yó tawae,” yalepó.

³⁷ Atéró, Yesu ə suka fea ai momatere bemó Talené ala etérapóló yó melóló, be kuluka deretamo ə Olip du sorokó molepaae fini fi wuatu betalepó. ³⁸ Atei ala du betepa, so whj fea mo hikatitei turukó holóló Yesuné momatere bemó yó mótu betere fo wosaii wua yalepó.

22

Judas-né Yesu eleké deale fo

(Mat 26:1-5,14-16, Mak 14:1-2,10-11, Jon 11:45-53)

¹ Kale bosene fele be dë kisipa mutu, fopei bred o deyóló nokole be

dé felekemó sókó waai depa etéyalepó. ² So whjmó momaratere topo whjraperó Moses-né asère fo yó matere whjrapetamo so whjné kapo duné siróló daqsóró wituraalu, Yesu kikiti daaire tū kekitu betalepó. ³ Téró, atima 12 yó matere whjrapékó betq whjné doi Judas Iskariot tuapaae dowi Satan bitj walepó. ⁴ Tétepa kale Judas q̄ fóló, mo so whjmó momaratere topo whjraperó momatere be kaae tare diki tare whjrapené topo whjrapetamo betó molepaae felepó. Téró Yesu dópóló netéró eleké deyaaloé? yóló, fo dokaaí felepó. ⁵ Atéró, fo dokóló keme-tepa, hékese duraalu moniné q̄ dupuyaalopó, yóló mulalepó. ⁶ Atéró, Judas-né wisirapó depa, so whj touróló bitinitere suksamó Yesu dópóló naase tuapaae mulaaire tū kekitu betalepó.

Yesu ama yó matere whjrapetamo siki bemó bitu qla nale fo

(Mat 26:17-30, Mak 14:12-26, Jon 13:21-30, 1Korin 11:23-25)

⁷ Kale bosene fele be dé kisipa mutu, fopei *bred* o deyóló nokole be démō betq *sipsip* hupu male dóló, Talepaae simó sukylaa daróló melaaire be dé sókó walepó. ⁸ Téró, Yesuné Pitaro Jon-tamo dotonaii duraalu, “Diaamo fóló, kale bosene fele be démō deyóló

naaire qlakó taleyóló mulaai fae,” yalepó.

⁹ Ti fo depa atimaamoné q̄paae woseturaalu, “Nao kisipané ai qla-a, dāmoné momó taleyóló mulópóló de?” yalepó.

¹⁰ Ai fo depa ama duraalu, “Diaamo ai be hulua tuqmó sókó fēlalemó, whj betq wēi wuti beleyóló tūmō diaamotamo hokolaa yaalo ai ape. Téyalopa q̄ sya fóló, fole be dolopaae diaamokélé buó deyae. ¹¹ Téró, ai be talepaae etei fo yae. Yó matere whjné yapaae duraalu, ‘Yalo yó matere whjrapetamo bosene fele be démō, qla deyóló naaire be kekó momó donoróló muló betere?’ yóló, wosae yalepó,” yalepó. ¹² Aténalemó, ama diaamopaae óté taoró doasi be ke yó melaalo ai ape. Ai be ke dolomó betaaire ni fake ó mepaae qla qlakéle fea sūmō donoróló muló betepa kelaalo ai ape.

¹³ Atétepa atimaamo fóló kelalemó, Yesuné yale fo motóró epa kelalepó. Atéró bituraalu, kale bosene fele be démō atimané deyóló naaire qla aimó donoróló mulalepó.

¹⁴ Atéró, kale qla naaire suka kele sókó wapa, Yesuné yale fotóró mo epa kelalepó. Atéró *aposel* whjrapetamo qla nokole ni fake tómó boperó bitu qla nuku beterepó.

¹⁵ Atéró, ama atimapaae duraalu, “Ę doasi seké saaire ala feleke depa, kale bosene fele be démō detere qla dā betamó nokoleteiné ę mo

doasi hékese dapó. ¹⁶ Ti yalo diapaae i dere ape. I bosene fele be dêmó detere qla ę néli hale bitiré fóló, Kótóné teteróló kaae tare aqmó mió i qla detere ala bete dokonatepa, ti momó naalo ai ape,” yalepó.

¹⁷ Atéró, Yesuné *kap* wuti sóró taru, Tale Kótópaae mo kée yalepó. Atéró mótu, Yesuné atimapaae duraalu, “I matere wéi tao sóró, diq fea nósu deté fóló, kemerae. ¹⁸ Ti yalo diapaae mo i dere ape. Mió i nokole *wain* képi wéi momó kaae néli hale bitiré fóló, Tale Kótóné teteróló kaae tare ala sókó wale su kamó momó naalopó,” yalepó.

¹⁹ Téró, ama *bred* o bula tao sóró Kótópaae mo kée yóló, terekée daalu yóló ąnirótua duraalu, “Ita, yalo tiki diámó i matere ape. Térapa, diámé ę kisipa muóló nukulé fu betae,” yalepó.

²⁰ Atéró, atima qla nóló kemetepa, kale yale kaae wéi wuti tao sóró taru duraalu, “I *wain* wéita, Kótóné ama so whj tao saalopóló, kisi yóló mulale fo diriróturaalu, diq tao saai sunée farale yalo sameapó. ²¹ Téretei, i ni fake tómó ętamo betamó qla nuku betere whjnétei, ę dópóló eleké deyaalopó. ²² Téyalotei, Whjné Naalema i ala yópólópó yóló, Kótóné tukóló muló betere fo mo dokonóturaalu eraalo ai ape. Téyalotei, Whjné Naalema dópóló eleké deyaaire

whj betä mo doasi sekéi ala saaireteiné kolerapó,” yalepó. ²³ Ti fo depa, ai ala-a né yaai dée yóló, atimasisitei u wosene i wosene du betalepó.

²⁴ Atéró kale dere kaae, ama yó matere whjrape atimasisi doasi topo whj-a, de betaai dée yóló fonétei alale su betalepó.

²⁵ Tétepá Yesuné atimapaae duraalu, “Kale Juda meire fake teteróló kaae tare topo whjrapenémo so whj teteróló kaae tanópóló, sóró beteró betere whjrapeta doasi néli whj bitu, so whj fea tao sóró wisi ala erótua betere whjrapépó dua dapó.

²⁶ Tépatei, diq atei kaae ala ini, diq tuqmótamo doasi topo whj betepa, ti mo ketei kaae betóo, diq teteróló kaae tare topo whj ti kutó diratere whj kaae betóo yae.

²⁷ Ti noatepae, qla deyóló nokole su kamó doasi doi mole whjrapené noa ala dua de? Ti atima doasi whjrape ni fake tómó bitu, qla maaté nuku beterepé, kutó diratere whj kaae bitu, qla biliyóló maleta dua de? Meipó.

Ai doasi doi mole whjrape atima ai ala dumi, ni fake tómó bituraalu, qla maaté nukua dapó. Tépatei, ęta diq feané kutó diratere whj kaae beterapó. ²⁸ Diqta, ępaae sekéi ala wou betepatei ę taaróló botokó feni, ętamo betamó bitiré walepó.

²⁹ So whj teteróló kaae tanópóló yalo Ayané ę sóró beterótua yale kaae, yálokélé diq so

whj teteróló kaae tanópóló, sóró beteratapó. ³⁰ Até dapa, yálo teteróló kaae tare ala tuámó ni fake tómó bitu, qla nóló, wéi nóló du betaalopó. Atéturaalu, doasi topo whj betere tikimó bitu, 12 Israel fakerapetamo diaaq fo tokóló tale yaasepóló, sóró beteratapó.

*Pitané yaaire alamó
Yesuné yale fo*

(Mat 26:31-35, Mak 14:27-31, Jon 13:36-38)

³¹ Saimon, Saimon-ó, yálo yapaae i dere fo wosae. Mepaae so whjné whit ke buléró kelaai fumi sukutu dere kaae, yá tuámó noa alakó muléró kqae kelaairaalu, Satan-né yapaae wosene walepó. ³² Téyaletei Saimon-ó, naao kisipa tiki tiró betere ala taaróló haepaae derepaqsóró, yálo yámó momaralepó. Naao kisipa tiki feteyóló, yá ę beterepaae momó wapata, ti naao norape tao sóró fotokó bulaasepé,” yalepó.

³³ Tétepa Pitané ąpaae duraalu, “Tale-ó, yá dipula beteratepa ti ękélé wusuró beteróo, sukutepakélé ti wusurótóró sukó enérapó,” yalepó.

³⁴ Ai fo depa Yesuné duraalu, “Pita-ó, yálo yapaae i dere ape. Mió i be démó wá kakaruk bané hale yaaipatei, naao ę kisipanipó fo sore félimó yaalo ai ape,” yalepó.

³⁵ Téró, Yesuné atimapaae woseturaalu, “Yálo diaq dotonale sukamó moni

butere be ó hóleke be ó me qlakélé sóró fae ini, hale fópóló doteyalepó. Téyaletei, diaq me qlakó mei yaleé?” depa atimané duraalu, “Meipó,” yalepó.

³⁶ Ai fo depa, ama atimapaae duraalu, “Mió diaaq moni detere be mupa sóo, yokélé sóo yae. Bóe dele sepakekótamo munipa, ti diaaq tómó deró betere kuti sokóló, me whjtamo dotonóló sepake betákó dupuya. ³⁷ Ti noatepae, i fo aséyóló muló beterapó. Dowi ala dere whjrape dosqaturaalu, ąkélé touróló dosqayalepó. Yálo diapaae i dere ape. Ai ere fo dokonóturaalu ępaae mo eraalopó. Mo dapó. Emó kisipa muturaalu, Kótóné kóló whjrapené asémó ere forape fea dokonóló ępaae motóró eraalo ai ape,” yalepó.

³⁸ Téró, ama yó matere whjrapené ąpaae duraalu, “Tale-ó, dğné bóe dele sepake tamo i tarapa kelere?” depa, ama duraalu, “Ai súpó,” yalepó.

*Yesu Olip dumó daalu
moma yale fo*

(Mat 26:36-46, Mak 14:32-42)

³⁹ Atéró, Yesu ą belapaae sókó doropóló ama dua dere kaae, *Olip* du soko-repaae fupa, ama yó matere whjrapekélé, ą sya felepó.

⁴⁰ Atéró, aimó sókó fóló, ama atimapaae duraalu, “Sú sere alané diaq dowi

alamó dée nalaqsórópa, Talepaae momatu betaе,” yalepó. ⁴¹ Atéró, ą atima daale tiki sawa taaróló fóló, bukutiri teyáró bituraalu momayalepó. ⁴² Ama i moma yalepó. “Aya-ó, naao kisipané ępaae i waaire sekęi ala waqsóró sesé yaai depa ti té yae. Yalo kisipané enére ala yaalomeipa, naao yaai kisipa mole ala betä erae,” yalepó. ⁴³ Atétepa, ó hepen bemó betere *ensel* betä dorowóló ą tao sóró fotokö bulalepó. ⁴⁴ Atéró, Yesuné ama hosaa tuqmó mo doa sekéné sinitepa, Alimapaae mo fotoköi moma yalepó. Atéturaalu, ama tikimó fosono doasi fąke kaae dorowóló, haepaae fu betalepó.

⁴⁵ Atéró momayóló keme-tepa, ą turukó holóló ama yó matere whjrape beterepaae momó fessae fóló kelalemó, atima dekené sukuturaalu fotokökélé meiyóló, noke foposaa yó molepó. ⁴⁶ Atépa ama atimapaae duraalu, “Dią noatepa, noke foposaa yó mule? Sų sere alané dią ąlisóró fóló, dowi alapaae só deraqsóró, turukó holóló Talepaae momatu betaе,” yalepó.

Judas-né Yesu bóe whjné naase tuqpaae mulale fo
(Mat 26:47-56, Mak 14:43-50, Jon 18:3-11)

⁴⁷ Ama fo kemeni hale du betepatei, so whj mo hale ąla kaae walepó. Kale yó matepa wosetere 12

whjrapekó betä whj Judas-né Yesu koló tukó naai, ą daale felekepaae walepó. ⁴⁸ Téyaletei, Yesuné ąpaae duraalu, “Judas-ó, kale Whjné Naalema dópóló, eleké deyóló koló tukó naai wou de?” yalepó.

⁴⁹ Até yaaire ala, Yesuné ama yó matere whjrapené kolóló ąpaae duraalu, “Tale-ó, dąné i tare sepakerapené deyaróe?” yalepó. ⁵⁰ Téró, atimakó betä whjné mo so whjmó momaratere doasi topo whjné kutó diratere whjné tururó woséli sääe deralepó.

⁵¹ Tétepa Yesuné duraalu, “Ai ala me momókó yaqse!” yalepó. Atéró, Yesuné kale whjné woséli ama ere kaae eralepó.

⁵² Téró, Yesuné mo so whjmó momaratere doasi topo whjrapekélé, momatere be kaae tare whjrapené topo whjapekélé, whj disirapekélé fea woló, ą tawaai boperóló daae molepó. Atépa ama duraalu, “Diaaq ęta, i hae kwia teteróló kaae tare doasi topo whjrapené kaae tare alarape fasó saai, bóe daai ąlisóró fole whjpóló, sepakeró nópulutamo tao diliki yóló, ę tawaai wou de? ⁵³ Take ę diątamó momatere be tuqmó bitua yaletei, diaaq ę daai tanipó. Ténitei, miótá, dilikire alané teteróló kaae tapa, diaaq yaaitere ala yópóló, tukóló muló betere sukakelemó dapó,” yalepó.

*Pitané Yesu tuénipó yale fo
(Mat 26:57-58,69-75, Mak
14:53-54,66-72, Jon 18:12-
18,25-27)*

⁵⁴ Téró, atimané ą tawóló so whjmó momaratere topo whjné bepaae dapesó felepó. Atétepa, Pitakélé Yesu sya nalo taaeta deté fu betalepó.

⁵⁵ Téyaletei, ai momatere be bolaare dopóku tuq dolomó si noke yóló, atima fea simó boperóló betó mupa, Pitakélé atimatamo beterepó. ⁵⁶ Atéró ą simó beteremó, kutó diratere so seimale betané kolóló, mo ti kikéyló kaae taru duraalu, "I sekéta, Yesutamo betamó kwéale whjkópó," yalepó.

⁵⁷ Ai fo depa Pitané duraalu, "Ti senaale-ó, naao ai bope dere whjta ę mo tuékélé inipó," yalepó.

⁵⁸ Atéró sawa beteró, whj me kaené ą kolóló duraalu, "Yakélé atimatamo kwéale whjkóe?" depa, Pitané duraalu, "Ai whjta ę meipó," yalepó.

⁵⁹ Atéró, suka kele betá kemetepa kale dere kaae, whj menémo duraalu, "I sekéta, Yesutamo betamó kwéale whjkó irurapó. Ti ąkélé Kaleli whjtóró mo hijtipó," yalepó.

⁶⁰ Ti fo depa, Pitané duraalu, "Diaq ai bope dere whjta, demó déró ę tuénipó," yalepó. Ai fo deretamotóró wą kakaruk bané hale deremó, ama du betale fo tukó felepó. ⁶¹ Tétepa, Tale ą Pita daalepaae fetée wóló, kelené kikéyló kaae

tawalepó. Até deremó, take Talené Pita ąpaae kakaruk bané hale sore félímó yaaipatei, naao ę kisipanipó yaalopó yale fo kisipa muni walepó. ⁶² Atétepa, Pita ą belapaae sókó doropóló, mo doa dekené sini wole du betalepó.

Diki tare whjrapené Yesu faleyale fo

(Mat 26:67-68, Mak 14:65)

⁶³ Atéró, Yesu botokó faqsóró, kaae tare whjrapené ą doka doka duraalu faletere forape yóló dëleta du betalepó. ⁶⁴ Atéró, ama kelepaatimané kutiné kinóló dokóló ąpaae woseturaalu, "Ya né daleé? Ya dale whj däpaae yó ąlæ," yalepó. ⁶⁵ Atéró, atimané ą faleyóló kae kae dowi forape du betalepó.

Pailat-ró Herot-tamoné Yesutamo fo tekale fo

(Mat 26:59-66, Mak 14:55-64, Jon 18:19-24)

⁶⁶ Atéró, be teó dëteretamo fo tokóló tale yópóló beteró betere whj disirapekélé, mo so whjmó momaratere doasi topo whjrapekélé, Moses-né asere fo yó matere whjrapekélé, fea betapaae tourale walepó. Atéró touró bitu, Yesu fo tokóló taleyópóló tale dere whjrape beterepaae dapesó felepó. ⁶⁷ Atéró atimané duraalu, "Yata, Kótóné so whj teteróló kaae tare whj Kerisopata, ti däpaae yó ąlæ," yalepó. Ai fo depa, Yesuné duraalu, "Yalo

diapaae depa diaaq ępaae kisipa tiki tiraalomeipó.
⁶⁸ Yalo diapaae mepaae fo wosenalemókélé, diaaq tokó melaalomeipó. ⁶⁹ Téretei, mo miótóró kaae sóró kale Whjné Naalema mo doasi fotokó bole Kótóné turu naase tuqmó betaalo ai ape,” yalepó.

⁷⁰ Ai fo depa, atima mo feané ąpaae woseturaalu, “Ti yata, Kótóné Naalemaé?” depa ama duraalu, “Me kae mei, diaaq mo dono ai dere ape,” yalepó.

⁷¹ Ti fo depa, atimané duraalu, “Me kae noa fokómó depa, wosaai de? Fo feata, ama kólómótóró sókó wapa dñé ai wosale ape,” yalepó.

23

Yesu Pailat-né keletómó fo tokóló, filipaa ni tómó olerae yale fo

(Mat 27:1-2,11-26, Mak 15:1-15, Jon 18:28-19:16)

¹ Téró, atima aimó betó mole whj mo fea turukó horóló, Yesu Pailat beterepaae dapesó felepó.
² Atéró, atimané ąfaleyóló só derótú duraalu, “Ai whjnéta, so whj feané Sisapaae takis moni melaqsóró sesé yóló, so whj kópaae ąlisóró fu beterapó. Tétu, amatei ąta so whj teteróló kae tare topo whj Kerisopó du betere alané dñé teteróló kaae tare alarape fea dorótú beterapó,” yalepó.

³ Atétepa, Pailat-né Yesupaae woseturaalu, “Yata,

Juda fake so whj teteróló kaae tare topo whjé?” depa, Yesuné duraalu, “Épó. Naaotóró dono ai dere ape,” yalepó.

⁴ Téró, Pailat-né Talepaae momaratere topo whjaperó so whj featamopaae duraalu, “I whj yalo kaae kelalemó, fo tokóló ą só deraaire betemekélé mupa kilinipó,” yalepó.

⁵ Tétepa, atimané fo fakeyóló deteraainé duraalu, “Ai whjné Judia hae kwiamó betó mole so whjpaee yó matere fo wosetu, fo tiki whaa deté fu betalepó. Ama Kaleli hae kwiamó kaae sóró yó maté wóló, mió ipaae ai sókó wale ape,” yalepó.

⁶ Ai dere fo wosóló, Pailat-né atimapaae woseturaalu, “Ąta, Kaleli whjé?” yalepó.

⁷ Ai fo depa, atimané duraalu, “Ai whjta, Herot-né teteróló kaae tare hae kwiamó beterapó,” yalepó. Atéyale sukamó Herot ąkélé ai Jerusalem be huluamó betepa, Pailat-né Yesu Herot beterepaae dotyalepó.

⁸ Téró, Yesu atéró sókó wapa kilituraalu, ą mo hajné sinalepó. Ti noatepae, ama mepaae kelemei alarape erótú beterapó deté fole fo woseturaalu, Yesuné kelemei alakó eratepa kelenée yóló, kisipa mutu betaleteinépó. ⁹ Atéró, kale Herot-né ąpaae kae kae forape woseté feletei, Yesuné fo betakélé tokó menipó.
¹⁰ Atétepa, so whjmó momaratere doasi topo

whjrapero Moses-né asere fo
yó matere whjrapetamoné
q faleyóló só deratere fo
du betalepó. 11 Téró, kale
Herot-ró ama diki tare
whjrapetamoné q faleyóló
duraalu, wisi wisi kuti deróló
Pailat beterepaae momó
fesaae fópóló dotonalepó.
12 Upuléta, kale Herot-
ró Pailat-tamo bóe dóló
betaletei, mió i ala yale
sukamó fulumu whj aleyóló
beterepó.

13 Atéró, kale Pailat-né so
whjmó momaratere topo
whjrapepaaekélé, so whj
teteróló kaae tare topo
whjrapepaaekélé, so whj
feapaaekélé ape yalepó.
14 Atéró touró betepa, ama
atimapaae duraalu, "Diaaq i
whjta, take teteróló kaae tare
doasi topo whjrapetamo bóe
daai qlisóró fole whjpóló,
q beterepaae dapesó wapa
diaaq keletómó yálo q tuámó
daaló bitu, me hásokó fele
alakó muléró kekalemó
meipó. 15 Herot-nékélé
taleylemó, dowi ala mekélé
munipa, ama däpaae ai
dotonale ape. I whj mo
ti sukópóló dele alata, me
noa ala itikimó daai de?
16 Térápa, yálo q fokosó sóró
hále fópóló doteyaaí dapó,"
yalepó. 17 (-)

18 Atimané mo betá kóló
daae fóló fo fakeyóló du-
raalu, "Ai dipula betere
whj Barabas dä beterepaae
wópóló dotonóturaalu, i seké
dóló alurae," yalepó. 19 Ti
noatepae, ai whj Barabas-ta
Gavman whj betaai dapóló

bóe dóló whj dupa, q dipula
beteralepó.

20 Pailat-né ama kisi-
panéta, Yesu hále fópóló
dotonaairaalu, so whjpaae
momó yalepó. 21 Téyaletei,
atimané mo doa fo fakeyóló
duraalu, "A filipaa ni tómó
dóló olerae, q filipaa ni tómó
olerae," du betalepó.

22 Téró, ama sore dakoróló
atimapaae duraalu, "I whjné
noa dowi ala yalemó daaloé?
I whj daaire bete me mu-
nipo. Téreteiné, yálo q
dóló susupuróló, hále fópóló
dotonaaí dapó," yalepó.

23 Téyaletei, atimané
fo fake dekéró yó taru,
doasi sýyoló duraalu, "A
sukópóló filipaare ni tómó
dóló olorae," yólo, dere foné
Pailat-né fokéló só deralepó.

24 Atétepa, Pailat-né kisi-
panétei taleylóló wisirapa
téyae yólo, dotopoi fo du
betere so whjpaae melalepó.

25 Atéró, ama whj betá dóo,
teteróló kaae tare alamó
topo whjrapetamo bóe dóo
deremó, dipula beterale whj
hále fópóló dotonae yalepó.
Téró, Yesupaae atimané
kisipa mole ala erópóló,
doasi diki tare whjrapené
naase tuapaae melalepó.

*Yesu filipaa ni tómó olerale
fo*

(Mat 27:32-44, Mak 15:21-
32, Jon 19:17-27)

26 Atéró atimané Yesu
duóló sóró fu betalemó,
Sairin be hulua whjkó
Saimon ipu bemó biti doasi
be huluapaae derepaai wou

betepa tu tuamó hokolaa yalepó. Atéró a tawóló Yesu oleraaire filipaa ni bekeróló, Yesuné sisómó fópóló yalepó.²⁷ Atétepa, so whj mo feané a sya felepó. Atéró, sorape feané sya fu bitu kolené sinituraalu, mo dekené sukj wole fo deté wou betalepó.²⁸ Até deté wou betepa, Yesu fetée anóló duraalu, "Jerusalem senaalerape-ó, diaaq e wolekesé, diaqsisitei wole yóló, diaaq naale senaalekélé wole yae."²⁹ Ti noatepae, take waairesukamó diaaq etei fo yaalo ai ape. Mepaae sorape naale senaale deni, hale ni daale sorapekélé, naale senaale meiyóló hale betere sorapekélé, naale senaale awa menitere sorapekélé, hajné sinóló ai betere ape.

³⁰ 'Ai sekéi ala wale sukamó atimané i fo yaalopó.
"I daae mole ulupaae dukó dorowóló dä tēiræ," yaalopó.

Du sorokó mole hae durapepaaekélé, kqae dorowóló dä husurale dere ape yaalopó,' erapó.

³¹ Ti kisi daale nipaae atei ala depa, ti sélitere nipaae noa kaae sekéi ala eraaloé?" yalepó.

³² Kale Rom Gavman-né yóló muló betere fo tukóló dowi ala yale whj tamokélé åtamo betamó dóló oleraai dapesó walepó. ³³ Atéró, atima sókó wale tikiné doita, whjné topo diripó doi mulapó. A sukópóló

aimó atimané filipaa ni deyóló oleralepó. Atéró, me whj ama turu naase dero oleroo, me whj ama fé naase dero oleroo, yalepó.³⁴ Atéró Yesuné duraalu, "Aya-ó, e dele whjrapené saaire dowi ala kwia naao hale kemerae. Ti noatepae, atimané du betere alarape atima wisiyóló kisipanipó," yalepó. Atéró, atimané ama kuti taleyóló saairaalu i ala yalepó. Ni fakerape tao sóró fesekée horótua yalemó, me whjné doi ó siri moletei sókó dorowapa, ai whjnétóró sua yalepó.

³⁵ Atéró kale so whj fea mo tumó kese ålu yóló daae molepó. Kale teteróló kaae tare topo whjrapené Yesu faletere fo yóló duraalu, "Mepaae whj aluyaqsóró ama mo wisiyóló tao sua yaletei, åtamo Kótóné sókó sóró, beteró betere whj Kerisopata, ti amatei a tao sópóló yae," yalepó.

³⁶ Atéró, kale doasi diki tare whjrapekélé, a oleró betere tikipaae wóló daae muluraalu, faletu betalepó. Atéró, atimané åmó betä käläa wale *finika wain* wéi a nae yóló melalepó. ³⁷ Atéró åpaae duraalu, "Yatamo Juda so whjné doasi topo whjpatá, ti ya sinaqsóró naaotei tao sae," eneta du betalepó.

³⁸ Yesuné ama toporó beteremó oleró betere asémó i fo erapó.

ITA, JUDA FAKE SO WHJ
TETERÓLÓ KAAE TARE DOASI

TOPO WHÍPÓ.

³⁹ Téró, kale dowi ala du betepa dóló olerale whí tamokó betané ą faleyóló duraalu, “Yá Kerisopata, ti naaotei yá taosu dámokélé tao sae,” yalepó.

⁴⁰ Téyaletei, me fakeró oléró betere whjné me whí foné sóró duraalu, “Dámó sukutereteita, mo dámóné yale dowi alamó kwia tokó mótu dereteiné mo donorapó. Téretei i whjta, me dowi alakélé meipatei, dą fea betą ala yóló sinitapa, yá Kótópaae winié? ⁴¹ Ti noatepae, dámota dámóné yale alamó i sinitere ape. Téretei i whjta, dowi ala mo betákélé inipatei, hale dóló oleró beterapó,” yalepó.

⁴² Téró ama duraalu, “Yesuó, yá naao teteróló kaae tare be tuapaae furaalu, ę kisipa keteraqse,” yalepó.

⁴³ Ti fo depa, Yesuné apaae tokó mótu duraalu, “Yálo yapaae mo i dere ape. Miótitei, yá etamo mo kokoné sukj be wisinaalemó fóló betaalo ai ape,” yalepó.

Yesu sinale fo

(Mat 27:45-56, Mak 15:33-41, Jon 19:28-30)

⁴⁴ Atéró suka tuämó daapatei, hae kwia fea diki yalepó. Atéró dikipatei bitiré fóló, 3 kilok suka tó daane folepaae kemeyalepó. ⁴⁵ Ti noatepae, sukané de sukäleteiné, diki yó tawalepó. Talepaae momaratere be satäleróló oleró betere kuti ama

häletei tuämótóró tekete doropóló, haepaae sókó deralepó. ⁴⁶ Atétepa, Yesuné fo fakeyóló duraalu, “Ayaó, yálo kepe bete naao kaae tawasepóló, yá tuapaae i mulatere ape,” yalepó. Atéró ama ai fo yóló kemetepa, ama fomo sókó fóló ą sukälepó.

⁴⁷ Atétepa, kale diki tare whjrapené topo whjné ai yale ala kolóló, Kótóné doi hale sóró horótú duraalu, “Mo dapó, ita mo whí wisinaale ai sukjrapó,” yalepó. ⁴⁸ Atéró, betapaae touró betere so whjné kelale alarape atima bepaae momó fesaae furaalu, naao téyae yóló dekéné sinité fu betalepó. ⁴⁹ Téyaletei, mepaae ą kisipare whjrapero ątamo Kaleli haemó betämó betóló wale sorapetamo atima mo tumó daae mulu, ai dere alarape kaae dilikiyóló yó molepó.

Yesu dourale fo

(Mat 27:57-61, Mak 15:42-47, Jon 19:38-42)

⁵⁰ Atéró ai Judia hae tuämó tene Arimatea be whjkó Josep beterepó. Ata, mo whí wisinaale naameyóló dua betepa, Judia hae kwiamó betó mole so whí häsökó fupa fo tokóló taleyópóló sóró beteró betere whjpó. ⁵¹ Ai sekénéta, mo whjné dere alaró mo tikané dere alatamomó ama mo wisirapó kisipa mutumipó. Ata, Judia hae kwiamó tene Arimatea be huluamó

walepó. Téru, ą Kótóné teteróló kaae tare aqmó mole ala wópoló kaae tawóló beterepó. ⁵² Atéró, kale whj ą Yesuné tiki saaitapóló Pailat-paae wosene felepó. ⁵³ Téró, kale whjné Yesuné tiki tokóló muló bituraalu, mo dēi kutiné bopeyóló whj betakélé munénire kapo dolomó mulalepó. ⁵⁴ Atima sāa naai tukóló muló betere be dē dótóró sókó waai depa, ola qla donoróló mulatere be dēmō ai alarape yalepó.

⁵⁵ Atéró, mepaae Kaleli hae kwiamó Yesutamo wale sorape Josep-né Yesuné tiki mulaai fupa, neyóló mulatéró kelaairaalu, atima Josep sya felepó. ⁵⁶ Téró, atimané bepaae fóló kale felé kēlaa wale fetera kaae qlaró felé kēlaa wale *wel weitamo taleyóló munalepó*. Téyaletei, kale yóló muló betere fo tikinépa, Talepaae moma yaai dapóló tukóló munale sukamó sāa nóló betalepó.

24

Yesu kepaayóló fele fo

¹ *Fula* kaae sere be dēmō, mo híkati kale sorapené felé kēlaa wale qlarape sisóló whj mulale dou tópaae felepó. ² Atéró atima fóló kelalemó, whj dou tū kinale kane fake biliyó faló beterepó. ³ Atépa, atima kane dolopaae buó deóló kelalemó, Tale Yesuné tiki munipó. ⁴ Atépa, neyalerópoló atima kisipa teketu beteremó, mo kasa

kasai kuti deró betere whj tamo atima daae mole uté dērō sókó wóló daalepó. ⁵ Até deremó, kale sorape atima winé sinitu, kelepaahae hemée deyóló betó molepó. Tépa, kale whj tamoné atimapaae duraalu, “Sukale whj douró betere tikimó, betere whjné noatepa keketé kutu bitu de? ⁶ Ti noatepae, ą aimó muni kepaayóló falapó. Take dią Kaleli haemó bitu ama diapaae yale fo diaaq kisipa munié? ⁷ Whjné Naalema mepaae dowi ala dere whjrapené naase tuapaae mulaalopó. Atétepa, atimané ą filipaa ni tómó oleróló sukutepa, sore be dēmō ti ą momó kepaayóló betaalopó,” yalepó. ⁸ Téró, atimané ama yale fo mopóló kisipa yalepó.

⁹ Atéró, atima whj dou tópaae fi fesaae wóló atimané kelale alarape kale 11-whjrapero mepaae whjrapetamopaae yalepó. ¹⁰ Ai sorapeta, Maktala sokó Mariakélé, Joanakélé, Jems-né hama Mariakélé, mepaae sorapekélé, atima fea betó mulu, kelale alarape ama *aposel* whjrapepaae yalepó. ¹¹ Téyaletei, kale sorapené yale fo mo dapóló kisipa tirénipó. Ti noatepae, atimané kapala fo detere nisi yalepó. ¹² Téyaletei, Pita ą mo hapale sururu yóló fóló, whj dou tómó sókó felepó. Atéró ą dou dolopaae fóló kelalemó, ama tiki bopeyóló mulale dēi

linen kuti maaté dəmó mupa kelalepó. Atépa ą momó bepaae fesaae furaalu, i noa ala yalerópoló kisipa tekété fu betalepó.

Emeas bepaae fole tū tuqmó yale fo

¹³ Atéyale su kamótóró atimakó whj tamo Emeas bepaae faai tū tuqmó fu betalepó. Ai Emeas be taaróló Jerusalem be huluapaae fole daleta, ¹¹ kilomitapó. ¹⁴ Atimaamo tumó fu bituraalu, kale yale alarape fea s̄uraté fu beterepó. ¹⁵ Atimaamo até deté fu betepa, Yesu tū tuqmó sókó wóló, atima fea betamó fu betalepó.

¹⁶ Até yaletei, atimaamoné Yesupóló kisipa yaq̄sóró, me əlané atimaamoné kele seraaralepó.

¹⁷ Atéró fu bitu, Yesuné atimaamopaae woseturaalu, “Diaamo ai-a noa fo deté fu bitu de?” yalepó. Ti fo depa, atimaamo fu betaletei, kelepaa h̄umula yóló kejyóló daalepó. ¹⁸ Atimaamo fu betere me whj Kliopas-né əpaae duraalu, “I be dəmó yale alarape so whj feané kisiparapa, ȳta Jerusalem be huluapaae wale whjé?” yalepó.

¹⁹ Ai fo depa ama əpaae woseturaalu, “Noa alamó de?” yalepó. Ti fo depa atimaamoné duraalu, “Nasaret be hulua whj̄kó Yesupaae erale alamó dapó. Ti noatepae, əta Kótóné kóló whj bitu, ama dere foró

dere alatamo Kótóné kele tómokélé, so whj feané kele tómokélé, mo doasi fotokötamo du betalepó. ²⁰ Atéró so whjmó momaratere topo whj̄raperó dä teteróló kaae tare whj̄rapetamoné ą sukópoló dae yóló, doasi *Gavman* whj̄rapené naase tuapaae mulalepó. Atétepa, atimané ą filipaa ni tómó sinópoló oleralepó. ²¹ Téyaletei, Israel fake so whj dupuróló tao saaire whjpóló kisipa mualepó. Ai maaté mei, ai ala yóló betepa be də tamo kemeyóló, soreratere be də ti mió i ape. ²² Ai fotei me ipó. Dä betamó kotere sorape sore mo h̄ikati kale whj dou tópaae fóló, mepaae kelale alarape depa wosetu dä kilita yalepó. ²³ Kale sorape fóló kelalemó ama tiki munipa, *ensel-rapené* Yesu kepaayóló beterapóló atimapaae yale fo fea d̄apaae ene walepó. ²⁴ Téró, dənē fulumu whj̄rake atimakélé fóló kelalemó, kale sorapené ene wale ala motóró epa kelalepó. Téyaletei, atimané ą betə kilinipó,” yalepó.

²⁵ Ama atimapaae duraalu, “Diaamota, take Kótóné ama kóló whj̄rapené deté wale fo wosóló kisipani, ketei kaae kisipa tiki okokoru kutiri hapólú ai ererapó. ²⁶ Kótóné so whj teteróló kaae tanópoló, sóró beteró betere whj Keriso ą doasi doi muaaire ala tuapaae sókó faairaalu, folosóró ai sek̄ei

alarape salepó. Ai alata hásókó faalomei, mo yaalopó ere fo dokonóturaalu yalepó. 27 Mo take Moses-né asere fomó kaae sóró wóló, Kótóné koló whírape feanékélé asere fo beteta, ẽmótoró erapóló amatei hakearóló yó malepó,” yalepó.

28 Atimaamo fole bepaae felekemó sókó faai, tū aupalomó fu betalepó. Téyaletei Yesu ąta, ai be hulua boseneyóló saletópaae faai fole aq yalepó. 29 Atéró ąfupatei, kale whí tamoné ą kejróló duraalu, “Felekemó be diki yaai dapa, dą imó fiyaalopa siépe,” Depa atima fea fiyaai felepó.

30 Atéró, ą atimaamotamo qla naairaalu, qla nokole ni fake tómó beterepó. Atéró bitu, ama *bred* o buła betə tao sóró Alima Kótópaae mo kée yóló terekeyóló nöpóló sóró malepó. 31 Téró, atimaamoné kele seraaretei fisqae furaalu, kale seké airapóló diriyóló kisipa yalepó. Téyaletamо atimaamoné kele ąlinameróló ą aluyó deyalepó. 32 Tétepa, atimaamosisitei duraalu, “Dą tūmó wouraalу, asémó ere fo dámopaae yó matepa, wosóló hosaaмо si kaae dukuraalu mo feléné sukálepó,” yalepó.

33 Atétepa, mo ai fapotóró atimaamo Jerusalem be hu luapaae momó fesaae felepó. Téyalemó, mepaae 11-*aposel whírapero* atimatamo betere so whírapetamo fea betapaae touró betepa

kelalepó. 34 Atéru, atimané kale whí tamopaae duraalu, “Ai mo dapó. Tale kepaayóló furaalu, Saimon beterepaae wapa ama mo kelalepó,” yalepó. 35 Téró, kale whí tamo tū tuqmó wou bitu yale alaró *bred* o buła tekeyóló atimaamo matepa, ą kisipa yale alatamo atimapaae yalepó.

Yesu ą ama yó matere whírapepaae yó male wale fo

36 Atéró, ai fo du betepa Yesu atima betó mole tuqmó sókó wóló atimapaae duraalu, “Hosaa muni deyóló mo dua betere ala dią tuqmó mulópoló yae,” yalepó.

37 Atei fo deremó, atimá kisipané kepené dere nisi yóló kilita sókó furaalu, winé sinalepó. 38 Atétepa, ama atimapaae duraalu, “Dią wituraalu kisipa tamo muóló, hosaa noatepa węitu bitu de? 39 Etóró mo hıtipa, yało naaseró hótamo diaaq kelae. Ti noatepae, kepeta miró diritamo bunipa, ę ai ala erémóló olaa yae,” yalepó.

40 Ama ai fo yóló kemetepa, atimapaae ama naaseró hótamo yó melalepó.

41 Téyaletei, atétere ala kilituraalu, hękesetere alaró, siratere alatamo atima tuqmó mualetei, ąta Yesupóló kisipa tirénipó. Atétepa atimapaae woseturaalu, “Dią imó bitu, naaitere ąlakó mule?” yalepó. 42-43 Tétepa, atimané simó biliyale ya kwia ą matepa

tao sóró, atimané kaae tapa nalepó.

⁴⁴ Atéró ama atimapaae duraalu, “Mosesné asere fokélé, Kótóné koló whírapené ere fokélé, Sam buk-mókélé, ẽmótoró kisipa mutu ere fo fea dokonóturaalu mo er-aalopóló ẽ diatamo betamó bitu ai yale ape,” yalepó.

⁴⁵ Kótóné asémó ere fo fea kisipa yópóló, ama atima kisipa wisi mulalepó.

⁴⁶ Atéró ama atimapaae duraalu, “Kale asémó ere fo i ape. Kótóné ama so whí fea teteróló kaae tanópóló, sóró beteró betere whí Kerisota, doakale sekéi alaró susupui alatamo sóró mo ti sinaalotei, tamo be dë kemeyóló sore be dëmô ã momó kepaayaalopó.

⁴⁷ Jerusalem be huluamó kaae sóró hae kwia feamó betó mole so whípaae yálo doimó i fo yó maté kwéyaaalopó. Diaaq dere dowi ala taaróló kisipa feteyóló wapa, ti diaaq dowi ala kwia yálo hale kemeraalopó. ⁴⁸ I alarape depa kelalepóló so whípaae yó melaaire whírapeta, ti diatóró ai ape. ⁴⁹ Take yálo Ayané diã melaalopóló mulale ñla yálo diapaae dotonaai kisipa mutapó. Téyaaalopa, diã ai be huluamó bitiré fóló, mo óté taoró mole doasi fotokoné diã kuti kaae bukurâle dorowópóló, kaae tawae,” yalepó.

sapaae dapesó holale fo

⁵⁰ Téró atima wópóló,  pi folosóró Betani be huluapaae felepó. Téró, ama naase horóló fonétei atima wisiralepó. ⁵¹ Atéró, atima wisiratere fo du betepatei taaróló, Alimané   hepen-paae dapesó holalepó. ⁵² Téró, atima bukutiri teáró bitu, Doa Taleó, yóló ama doi sóró horaté h kesetamo Jerusalem be huluapaae momó fesaae felepó. ⁵³ Atéró, atima momatere bemó bitu, Kótóné doi hale sóró horatere ala suka fea deté fu betalepó.

Jon

Kale mo fo whj alée feletei

¹ Mo take qla qla fea keké nale alimó, kale fo hale bitipakalepó. Ai fota, Kótó ątamo betámó bitipakalepó. Ai fo mo Kótó ątórótipó. ² Ai kale fota, mo take keké nale alimótei, Kótótamo betámó bitipakalepó.

³ Aleyóló muló betere qla qla mo fea Kótóné ąpaae naao aleyae depa, amatóró kaarélipakalepó. Ere ó mole qla qla fea hale kaani, amatóró kaaró beterapó. ⁴ A tuámó betere bete molepó. Ai betere betené so whj fea démó beterópóló, dérótú betalepó. ⁵ Ai dëné diliki tuapaae dérótú beteretei, dilíkiné sukó faróló alurótimpó.

⁶ Kótóné betä whj dotonatepa walepó. Ai whjné ama doita, Jon-pó. ⁷ Jon ą waleteita, so whj feané ai dëtere kilituraalu ąpaae kisipa tiróló beterópóló, kale dëtere bete i ape yóló hakearóló yó melaai walepó. ⁸ Ai dëterené beteta Jon ą meitei, so whj feapaae dëtere bete ai ape yóló, yó melaai walepó. ⁹ I haemó betó mole so whj feapaae dérótú betere mo dë bete ą i haepaae sókó waairaalu, teó wou betalepó.

¹⁰ A i haemó betoo, i haeró yó mole qla qlatamo Kótóné ąpaae aleyae depa, amatóró kaaró epatei i

haemó betó mole so whjné kilitu, ą etei kaae Talepóló kisipanipó. ¹¹ Atéró, ą ama be whj so whj betere turuku bepaae waletei, atimané ą kale whjpóló wisiyóló dape sere ala inipó. ¹² Tépatei, mepaae so whj dené Yesu dape sóo, ą etei kaae whjpóló ama yó matere fo wosóló, ąpaae tué tiki tiróo, yale so whjta, Kótóné mo ama naale senaletóró beterópóló, sóró beteralepó. ¹³ Ai naale senaalaeta, mo so whjné naale senaale detere kaae ó whjné tó tiki fotokçoné ó so omané ama hëkesere alanékélé mei, Kótónétóró atima deyóló beteró beterapó.

¹⁴ Téró, kale fo mo whj alée fóló, dä tuámó kapala kuti be teyóló bitu dere kaae asiri betalepó. Atépa, ą tuámó ere ala wisinaale däné kelalepó. Ai ere ala wisinaalaeta, Alima Kótóné dotonale mo betä betere naale tuámó fajanapó. Ai seké ą tuámota, koletu hamokoróló hale tao sere alaró mo fotamo turó bulapó.

¹⁵ Jon-né ai sekémó kisipa mutu fo fakeyóló duraalu, “Take yało diapaae noa fo yaleé? ‘Nalo yało kılıpaae waaire whjta ę kaae mei, ę yało haené deyaaipa, ą mo taketi betoo, ękélé teteróló bosene fóo, ere doa seké whj waalopóló bope du betaletei ątóró ai ape,’” yalepó. ¹⁶ Ama kolené sukutu, hamokoróló hale tao sere ala wisi ą tuámó

fąanu, węi kaae feleyóló wapa dąné mo dekéró su betalepó. ¹⁷ Ti noatepae, Kótóné kale tukóló muló betere forapeta, Moses-paae matepa, amamo so whj̄paae meló beterapó. Téyaletei, kolené sukutu hamokoróló hale tao sere alaró mo alatamota, ti Kótóné Yesu Kerisopaae matepa, amamo dąpaae malepó. ¹⁸ Whj̄ mo betənē Kótó kolókélé initei, alimané hosaa tuämó betóló wale Naalené amatóró, Alima etei kaae ala ere Tale beterapóló, dąpaae hakearóló yó malepó.

Jon-né ama hó makemó dokore képi ama teraanénipó yale fo

(Mat 3:1-12, Mak 1:7-8, Luk 3:15-17)

¹⁹ Atéró etéyalepó. Jerusalem bemó betó mole Juda topo whj̄rapené dotonale momaratere whj̄raperó Lipai fake whj̄rapetamo Jon beterepaae fóló ąpaae, "Yą deé?" yóló wosalepó. ²⁰ Atétepa, Jon-né atimapaae tokó melaaire fo hiréni, ą etei kaae whj̄póló hakearóló i fo yalepó. "Kótóné so whj̄ fea teteróló kaae tanópóló, sóró beteró betere whj̄ Keriso ę meipó," yalepó.

²¹ Ai fo depa atimané ąpaae woseturaalu, "Ti yą Elaijapé deé?" depa, ama du meipó. Tétepa atimané du, "Ti yąta, take asémó ere foné waalopóló bope du betale Kótóné kóló whj̄é?" depa,

ama duraalu, "Ai whj̄kélé ę meipó," yalepó.

²² Tétepa, mo ti kemeróló atimané ąpaae duraalu, "Naao yą depó dute? Dą doteyale whj̄rapepaae ene faaipa, yą etei kaae whj̄póló dąpaae hakearóló yae," yalepó.

²³ Ai fo depa, ama atimapaae tokó matere alata, mo take betale Kótóné kóló whj̄ Aisaiané asère fo yó mótu duraalu, "Whj̄kélé bitini, hale kópu kaae fi tikimó wóló daalu fo fakeyóló, 'Tale waaire tų donoyóló aleiae,' fo maaté ene wale whj̄ta, ti ę i ape," yalepó.

²⁴⁻²⁵ Atétepa, kale mepaae dotonatepa wale Farisi whj̄rapené ąpaae duraalu, "Yąta, so whj̄ fea teteróló kaae tanópóló, Kótóné sóró beteró betere whj̄ Keriso ó Ilaija ó Kótóné kóló whj̄ betakélé meipa, ti so whj̄ naao noatepa węi tópurótū bitu de?" yalepó.

²⁶ Tétepa, Jon-né atimapaae tokó mótu duraalu, "Yalota, dią węi maaté tópurótū beteretei, whj̄ betə dią tuämó ai daaletei diaaq kisipanipó. ²⁷ Ti ai sekéta, ę wale k̄lipaae waalopóló bopetu betale whj̄pó. Ata, mo doa seké whj̄ betepa, ę naale ketei kaae, ą aqmó betereteiné ama holeke bené képi yąlo teraanénipó," yalepó.

²⁸ Ai alarape du betaleteita, kale Jordan węi té utéró tene

Betani bemó du betalepó. Ai beta, Jon-né so whj fea wéi tópurótú betale tikimó tēnapó.

²⁹ Be deyó hotopa, ai alarape yale kílipaae etéyalepó. Yesu ą Jon beterepaae wou betepa kolóló, Jon-né atimapaae duraalu, “I hae kwia feamó betó mole so whjné dowi ala tokóló aluraaire Kótóné ama Sipsip hupu male ai walapa kelae! ³⁰ Ḳékélé deyyaipa, mo taketi betere doa seké whj yalo kílipaae waalopóló diapaae bopetu betale whjta, ą ai ape. ³¹ Yalokélé ą wisiyóló tuénitei, ę wale beteta, ti Israel fake so whjné ą tué yópóló hakearóturaalu, yalo wéi tópuratere ala maaté yaai walepó,” yalepó.

³² Atéró, Jon-né ama mo kelale ala so whjpaae hakearóló yó mótu duraalu, “Kótóné ama Dei Kepe Wisi hepen be taaróló, dorowóló ba hökösere kaae ama tikimó betepa yalo kelené mo kelalepó. ³³ Yalokélé ą tué wuq meitei, so whj wéi tópurgle fae yóló ę dotéyale sekéné amatóró ępaae etei fo yalepó. ‘Dei Kepe Wisi bitj dorowale whjné amata, dia fea Dei Kepe Wisitamo wéi tópuraalo ai ape,’ ” yalepó. ³⁴ Atéró Jon-né duraalu, “Yalo kelené mo kelale alatóró diapaae i dapa wosae. Kótóné Naalemata me kaae mei, ątóró ai ape,” yalepó.

Yesuné whj tamopaae diamo noa keketé yale fo

³⁵ Atéró, fiyóló be dëtepa Jon ą ama yó matere whjrapekó tamo whj atima fea ą daatua dere tikimó momó fóló daalepó. ³⁶ Atéró daalemó, Yesu ą metikipaae faai fupa kolóló Jon-né duraalu, “Kótóné ama kale Sipsip hupu male ai fulapa kelae!” yalepó.

³⁷ Jon-né ai fo depa wosóló, ama yó matere whj tamo Yesu fimó, nalo sya felepo. ³⁸ Atétepa, Yesu ą fetée daaróló kelalemó, whj tamoné ą sya wou betepa, atimaamopaae woseturaalu, “Diaamo noa kekete?” depa atimaamoné duraalu, “Rabai,” ai fo feteyóló “yó matere whj-ó, yá betere tiki momó ere?” yalepó.

³⁹ Atéró, ama atimaamopaae duraalu, “Ape. Wapata, ti diaamoné kelallopó,” yalepó. Tétepa atimaamo fóló, ą betere be kolóló, be de betə ątamo aimó betalepó. Até dere alata, ti doq sukakelemó du betalepó.

⁴⁰ Atéró, kale Jon-né dere fo wosóló, Yesu sya fele whj tamo meta, Saimon Pitané noma Andrupó.

⁴¹ Andru ą metikipaae feni, noma Saimon-pi kekçelemó keletepa duraalu, “Mesaia dənē kelalepó,” yalepó. Ai fo bete feteyóló so whj fea teteróló kaae tanópóló, sóró beteró betere whj Kerisopó. ⁴² Atéró, Andruné noma Saimon Yesu beterepaae dapesó wóló betepa, Yesuné Saimon kolóló ąpaae duraalu, “Yata,

Jon-né naalema Saimon-pó. Mió naao kisi doita, Sipas mulatapó,” yalepó. (Sipas doi feteyóló Pitapó.)

⁴³ Ai ala du beteró híka be dëtepá, Yesu ą betere tiki taaróló, Kalelipaae faai kisipa mualepó. Atéró fóló, Filip betepa kolóló ąpaae duraalu, “Filip-ó, ya ę sya ape,” yalepó.

⁴⁴ Filipta, Andurú noma Pitatamo betere Betsaida be hulua whíkópó. ⁴⁵ Téró Filip-né Nataniel kekálemó, hokolaa depa ąpaae duraalu, “Mo take Moses-né asére Kótóné tukóló muló betere foró mepaae kóló whírapené asére fotamoné waalopóló bopetu betale whí dáné kelalepó. Åta, Nasaret be whíkó Josep-né naalema Yesupó,” yalepó.

Nataniel-né Filip-paae Nasaret bemó noa qla wisikó kelaalopóló de? yale fo

⁴⁶ Ai fo depa, Nataniel-né Filip-paae duraalu, “Ai Nasaret be huluamó noa qla wisikó sókó waalopóló de?” depa, Filip-né duraalu, “Wisirapa, naao kelaai ape,” yalepó.

⁴⁷ Tétepa, kale whí Nataniel Yesu ą beterepaae wou betepa kolóló, ąpaae duraalu, “Israel fake whíkó whí wisinaale ai walapa kelae! Å tuämota, kapala ala mo sawakélé munipó,” yalepó.

⁴⁸ Ai fo depa, Nataniel-né ąpaae duraalu, “Naao ę netéró tué yaleé?” depa,

Yesuné duraalu, “Filip-né ya ape yaaipatei, nose sirimó betepa ya ę yalo kelalepó,” yalepó.

⁴⁹ Tétepa, Nataniel-né ąpaae hákearóló duraalu, “Yó matere whí-ó, yata mo Kótóné Naalemapó. Israel fake so whí téteróló kaae tare doasi topo whíta, me kae mei, yatóróti ai ape,” yalepó.

⁵⁰ Ti fo depa, Yesuné duraalu, “Mió naao ępaae kisipa tiki tiratere beteta, ya nose soumó betepa yalo kelalepó dere fo woseturaalu dapó. Aita wisiretei, take nalopaae ti mió i keletere alakélé fea bosenóló, mo doasi alarape eratepa kelaalopó,” yalepó. ⁵¹ Ai fotamo touróló, ama me i fo yalepó. “Yalo diapaae mo i dere ape. Hepen be tū tukwé fóló mupa, Kótóné ama ensel-rape kale Whjné Naalemané tikimó daayóló, ópaae hutua ipaae durua du betepa, diaaq kelaalo ai ape,” yalepó.

2

Mo wéiné wain wéi alée fele fo

¹⁻² Atéró ai alarape yóló kemetepa, be dë tamо beteró, sore be dëmό, Kaleli hae kwiamó tene Kana be huluamó whí betä so dokoturaalu detere qla naai ape depa, Yesu ąkélé, hama Mariakélé, ama yó matere whírapékélé, atima fea fóló so dokotere tuämó beterepó. ³ Atéró, ai qla detere su kamó naai donoróló mulale *wain*

wéi fea nóló kemetepa, hamané ąpaae duraalu, "Atimané *wain* wéi fea kemeyalepó," yalepó.

⁴ Ai fo depa, Yesuné duraalu, "Ti so wisi-ó, aita atimané yaaire alapa, naao ępaae atima tao sae dere noatepa de? Yalo tukóló muló betere ala yaaire be dëta teórapó," yalepó.

⁵ Ai fo depa, ama hamané kale ąla detere ala kaae tare doasiné kutó diratere whjrapepaae duraalu, "Ama diapaae noa alakó yae depa, ti sya fóló yae," yalepó.

⁶ Kale Juda fake atimané mara mole ala sya furaalu, naase fokotua yaai dapóló, kanené aleale apo miró wutirape wéi maanipa, felekemó daalótua erepó. Ai wutirapemó wéi maatere däleta, mepaae 75 *lita*-rape, mepaae wuti ti 115 *lita*-rape súpó.

⁷ Atéró, Yesuné ai kale kutó diratere whjrapepaae duraalu, "Ai wutirape fea wéi nóló fáanae," depa, mo ti bokótá eralepó.

⁸ Atéró, ama atimapaae duraalu, "Ai belere weírakekó mepaae tepeyóló ąla detere ala teteróló kaae tare doasipaae male fae," depa male felepó.

⁹ Tétepa, kale mo wéinétei alée fele *wain* wéi kale ąla detere ala teteróló kaae tare whjné nalemó, mo *wain* felétóró yalepó. Ai sekéné ai *wain* wéi sale tiki ą tuénitei, kale kutó diratere whjrapené maaté mo wéi sóró tepeyale ala

kisipa ipakalepó. ¹⁰ Téró, kale ąla detere ala kaae tare doasiné so dokore whjape ape yóló, tu dëpaae dapesó fóló duraalu, "Whjrape feané i ala dua dapó. Fulosóró wisi *wain* wéipi nöpóló melóo, nalo mo sawa felétere *wain* wéi melóo, dua dapó. Tépatei, wisi *wain* wéi mulóló, nalo noatepa sóró waleé?" yalepó.

¹¹ Yesuné me ala yaairemó erale kelemei alata, Kaleli hae kwiamó tñe Kana be huluamó folosóró kaae suraalu yalepó. Atéró yale alané ama ere ala wisinaale hækearatepa, ama yó matere whjrapené kilituraalu, ąpaae tué tiki tiralepó.

Moma dere bemó ąla ąla duputamo du betale fo
(Mat 21:12-13, Mak 11:15-17, Luk 19:45-46)

¹² Ai alarape fea kemetepa, Yesu ąkélé, ama hamakélé, nomarapekélé, ama yó matere whjapekélé, atima fea ai Kana be taaróló, Kapeneam be huluapaae derepelepó. Aimó atima mepaae be dërape betalepó.

¹³ Atéró, ai alarape yóló kemetepa, kale bosenóló fele be dë felekemó sókó waai deremó, Yesu ą Jerusalem be huluapaae holalepó.

¹⁴ Atéró holóló bituraalu, ą moma dere be bopére tipi tuapaae sókó holalemó, whjrape mo feané *bulmakau* hupurapekélé, *sipsip* hupurapekélé, ba sukusirapekélé, mepaae whjrape atima ni fake tómó betó mulu,

kae kae fakené sóró wale *moni-kélé duputamo yóló*, u mótu i mótu du betepa kelalepó. ¹⁵ Até du betepa, kale *bulmakau hupuró sipsip* hupurapetamo belapaae fópóló, Yesuné aimó mole halika tikiné fokosó sóró hókonóo, ni fake fetée deróló fesekée falóo yalepó. ¹⁶ Até du beteró, kale ba sukusirape dotonóló *moni* su betere whírapapaae duraalu, “Yało Ayapaae maaté moma yaai tene betei, diaaq noatepa qla qla dotonatere tiki aqrótú bitu de? Até dere alané yało Ayané be doratapa, diaaq ai əlarape fea sóró fae,” yalepó.

¹⁷ Ai ala ama yó matere whírapené kilitu, kale asémó i ere fo tué mualepó. “Kótóné ama be doraqsóró wisiyóló kaae tawaaire ketekéta, ə tuqmó si kaae daalopó,” erapó.

¹⁸ Téró, kale Juda topo whírapené əpaae fo fotokiné duraalu, “Naao atei kaae ala yópóló, ya né sóró beteraleé? Yało Talené sóró beteró betere whípóló kisipa yópóló, naao əpaae noa kelemei alakó eraaloé?” yalepó.

¹⁹ Ai fo depa, Yesuné atimapaae tokó mótu duraalu. “I momatere be diaaq fisikó mulae. Tétepa, yało sore be démotóró momó teyóló kemeraalopó,” yalepó.

²⁰ Ai fo depa, atimané əpaae duraalu, “Take ai be tetu betepa, 46 ba forape kemeyalepó. Téyale betei, naao mió be dë soremó

momó teyaalopó dere fota, netéró teyaai de?” yalepó. ²¹ Yesuné ai yale fota, mo moma dere bemó initei, ama tikimó kisipa muturaalu yalepó. ²² Take ə sukóló momó kepaayóló betere kílipaae ama yó matere whírapené ama yale fo kisipa muni walepó. Yesuné i yale fokélé kale asémó ere fotóró mo dokonalepóló, atimané əpaae tué tiki tiralepó.

²³ Téró, boseneyóló fele be dë sókó wapa qla detere fulamó, Yesu ə Jerusalem bemó beterepó. Aimó bituraalu, Kótóné eratapó kisipa yópóló kelemei alarape eratepa so whí mo feané əpaae kisipa tiralepó. ²⁴ Téyaletei, so whí feané hosaa tuqmó mole alarape ama kisiparuraalu, atimané du betere fo mo dapóló wosóló, aqmó bitinipó. ²⁵ Ti noatepae, so whí feané mole tué tikiró dere alatamo kelaairetei kóló kólópákó, mené ə yó melaaie?

3

Yesuró Nikodimas-tamo yale fo

¹ Téró Farisi whíkó Nikodimas beterepó. Ata, Juda fake so whí teteróló kaae tare topo whírapetamo betamó kutó ditere doasi doi mole whípó. ² Ai whí ə dilikitamo Yesu beterepaae wóló duraalu, “Yó matere whí-ó, yaşa Kótóné dotonatepa wale yó matere whípóló dənə kisiparapó. Ti noatepae,

Kótó yátamo bituqameisóró, ti mepaae whjné enénire etei kaae doasi kelemei alarape erótú bituqameipó,” yalepó.

³ Ai fo depa, Yesuné ąpaae hąkearóló duraalu, “Yalo yapaae mo i dere ape. Whj mo betákélé hamané ą detu yale kaae momó denitepa, ti Kótóné teteróló kaae tare ala mo kelenénipó,” yalepó.

⁴ Yesuné ai fo depa, Nikodimas-né ąpaae du-raalu, “Disiyale whj haené depe tuqapaae netéró bitj doropóló, momó deyaaloé?” yalepó.

⁵ Tétepa Yesuné ąpaae duraalu, “Yalo yapaae mo i dapa wosae. Mo betá whjkélé węiró Kepe Wisitamoné deyóló muló bitinipa, ti Kótóné teteróló kaae tare ala tuqmó sókó fóló betenénipó. ⁶ Mo whjné detereteita, ti whj tiki daaitóró deyoo, Dęi Kepené deteretei, ti mo Kepe tiki daaitóró deyoo, dua dapó. ⁷ Take yalo yapaae momó denérápó yale fomó ya kilita sókó faqse. ⁸ Besé ą faaire tikipaae furaalu, hale hu dere maaté wosetua dapó. Téteretei, waleró foleteitamo diaaq kilitimipó. Kale Kepe Wisiné deyóló beterótú betere so whj feata, ai ala kaae du beterapó,” yalepó.

⁹ Ai fo depa, Nikodimas-né ąpaae duraalu, “Ai ala netéró yaalorópó,” yalepó.

¹⁰ Tétepa Yesuné ąpaae duraalu, “Ya ta Israel fake so whj yó matere doasi doi

mole whjtei, i dere alarape diriyóló tuéni airapó. ¹¹ Yalo yapaae mo i dere ape. Djané du betere fota, mo tuére fotóró yó, mo kelale alatóró yó melóo, du betepatei dijané mo dapóló wosóló, kisipa tirénitere noatepa de? ¹² Yalo diapaae i haemó du betere alarape bope yóló yaletei, dijané tué tiki tirótimpó. Yalotamo ó hepen bemó mole alarape bope yóló enalemó, ti diaj mo kisipa tiraalomeipó. ¹³ Whj mo betákélé hepen bepaae fenitei, hepen be taaróló, i haepaae kapala asiri dorowale Whjné Naalemané ama betá kisiparapó. ¹⁴ Mo take Moses-né hale kópu kjae fi tikimó kapa kwiané wuli aleyóló ni dee daaróló, sikipaae horóló oleralepó. Atéyale kaae, kale Whjné Naalemakélé, mepaae whjné atéró sikipaae só horóló oleraalo ai ape. ¹⁵ Ai fota hale ini, ąpaae kisipa tiki tiratere so whj fea mo ti betere bete saalopóló kisipa mutu yalepó.

¹⁶ Ti noatepae, Kótóné i haemó betó mole so whj kolené sinóló yaala sókó furaalu, ama mo betá betere Naaletei i haepaae wópóló dotonalepó. Mepaae so whj dené ai dotonó betere Naalepaae kisipa tiró betepa, ti atétere so whj aluni, mo ti betó tawaalo ai ape. ¹⁷ Ti noatepa meipó. Kótóné ama Naalema i haepaae wópóló doteyale beteta, i haemó

betó mole so whítamo fo tokótamo yóló só derópóló initei, so whí fea aluyaqsóró, ama yale alané tao sópóló yalepó. ¹⁸ Mepaae so whí detamo ąpaae kisipa tiró betepa, ti ai so whítamo Kótóné fo tokótamo yóló só deranénipó. Tépatei, Kótóné ama mo betá betere Naale ątóró hítipóló ąpaae kisipa tiki tirénire so whíta, fo tokótamo yóló só deró beterapó. Ti noatepae, ai so whí atima Kótóné mo betá betere Naalepaae kisipa tiki tiró bitinireteinépó. ¹⁹ Kótóné i haemó betó mole so whítamo fo tokóló só deratere bete i ape. Kale dëtere i haepaae wóló betepatei, dilikipaae hékese duraalu, atima dowi ala hágé du betereteiné witepa, ai dëtere hékese yóló wómipó. ²⁰ Mepaae so whí detamo dili ki tuámó bituraalu, dowi ala hágé yó tareteiné dë tuapaae waalo hóróló bóe du beterapó. Ti noatepae, atimané dowi ala dëné hákemó mulatepa kelaqsóró wituraalupó. ²¹ Tépatei, kale mo fo wosóló, donoi ala du betere so whíta, ti dë tuapaae wou beterapó. Ti noatepae, atimané du betere alarape Kótóné fotokorratepa yalepóló so whí feané hákemó kolópóló du beterapó,” yalepó.

²² Téró, atima ai fo yóló kemetepa, Yesu ą ama yó matere whírapetamo ai Judia hae kwiamó té

mole belekqatiki berapemó mepaae be dërape bitu, so whí wéi tópurótú betalepó. ²³ Téró, Jon-nékélé Salim be hulua felekemó ere Aenon haemó beterepó. Aimó wéi dekéró fu betereteiné so whí fea wéi tópurópóló, ą beterepaae wou betepa, ama atima tópurótú betalepó. ²⁴ Ai alarapeta Herot-né Jon ą dipula beteraaipa, hágé bituraalu du betalepó. ²⁵ Atéyale su kamó, Kótóné keletómó wisirapó yópóló, naase fokotere alamó Juda fake whíkó betané mepaae Jonné yó matere whírapetamo foné u só derále i só derále du betalepó. ²⁶ Atéró, Jonné yó matere whírapé ą beterepaae wóló duraalu, “Yó matere whí-ó, Jordan wéi uté téró yátamó bitu, naao ąpaae kale whí ai ape yóló, yó male whíné so whí fea wéi tópurótú betepa, mo turó so whí ą beterepaae fu beterapó,” yalepó.

²⁷ Ai fo depa ama atimapaae duraalu, “Me whíné me alakó yópóló ó hepen bemó betere Kótóné menitepa, ti ama koleaané me ala yaai dapóló, mo enénipó. ²⁸ Əta, so whí téteróló kaae tanópóló, sóró beteró betere whí Keriso mei, ą wópóló tū alerále wale whípóló, take yálo ąpaae yale fo diaaqtei enérápó. ²⁹ Me whíné betá so hékese yóló dokotepa, ti ai ama sopó. Ai so dokaaire seké ama fulumu whíné ą wópóló kaae

tawóló beterapó. Térəlemó, kale so dokaaire whj sókó wouraalu dere fo nakome wosetepa, ą doasi hajné sukçalopó. Atére hajta, mió ę tuamó mo fayóló mulapó.

³⁰ Ai so dokaaire whjné ama doita, suka fea sóró horaté fu betaalotei, yalo doi betä haepaae dua sókó deté doropópolo yae,” yalepó.

³¹ “Mo ó taoró dorowale whjné i haemó yó mole qla qlaró so whj featamota, amatóró teteróló bosene falapó. I haemó betere whjné ti i haemó mole qla qlamó kisipa mutu, ama dere fokélé i haemó mole fotóró dua dapó. Tépatei, ó hepen bemó dorowale whjnéta, fea ala ama teteróló bosene falapó. ³² Ama kelale alaró wosale fotamo so whjapaae yó mótu beteretei, betä whjnékélé ama yó matere

fo wosóló, mo dapóló ąpaae tué tiki tirótimipó. ³³ Tépatei, mepaae so whj de Kótóné ama fo wosóló, mo dapóló kisipa tiratepa, ti ai so whjné Kótó ą mo foné bete Talepó du beterapó. ³⁴ Kótóné ama dotonó betere whjnéta, ąpaae yae dere fotóró yó mótu beterapó. Ti noatepae, Kótóné Dëi Kepe ą tuamó mo turó fjaneteinépó. ³⁵ Alimané Naalemapaae yaala sókó fóló muluraalu, fea ala ama teteróló kaae tanópolo, ąpaae malepó. ³⁶ Mepaae so whj de Naalemapaae tué tiki tiró betepa, ti atére so whj aluni, mo ti betó tawaalo

ai ape. Tépatei, mepaae ą hórótua betere so whjta, mo ti betó tare bete kelaalo meipó. Ai so whjtamo Kótóné doasi fopaae butere ala mulapó,” yalepó.

4

Samaria soné Yesutamo yale fo

¹ Yesuné ama yó matere so whj beteraairaalu, wéi tópurótua dere so whjné Jon-né wéi tópurale so whj bosene falapó dere fo mepaae Farisi whjrapené wosalepó. ² Atéró, so whj wéi tópuratere ala Yesuné initei, ama yó matere whjrapené tópurótua yalepó.

³ Ai dere fo mepaae whjné Yesu ąpaae ene wapa woseaturaalu, ą Judia hae kwia taaróló, Kalelipaae momó fesaae felepó.

⁴ Téró, ą ama yó matere whjrapé atima fea Kaleli haepaae faaираalu, Samaria hae tuamó teyóló fu betalepó. ⁵ Atéró, ą ai Samaria hae kwiamó tene Saika be huluamó sókó felepó. Ai Saika be hulua felekemó, Jekop-né naalema Josep-mó tekée male hae mulapó. ⁶ Ai haemó Jekop-né dukiyale wéi naleta dere tiki erapó. Yesu ą doasi tumó waléné bé depa, ai wéi belere tikimó șa nóló beterepó. Até dere alata, qla nokole topo suka kele 12 kilok-mó yalepó.

⁷ Yesu aimó bateremó, betä Samaria so ą wéi naaираalu wapa, ąpaae

duraalu, “Naaō ai wéikó
ę maletamo melaaloé?”
yalepó. ⁸ Ai alata, Yesuné
ama yó matere whírape ai
felekemó tēne be huluapaae
atima naaire qla dupune
fimó du betalepó. ⁹ Atéró,
kale soné ąpaae duraalu,
“Yāta Juda fake whípa, ę
Samaria sopaae wéi netéró
kema du de?” yalepó.
Ama ai yale fota, Samaria
fakeró Juda faketamo qla
betamó nokole ala ó, fo
dere alakélé dumipóló kisipa
mutu yalepó.

¹⁰ Ai fo depa Yesuné kale
sopaae duraalu, “Kótóné
yapaae hale matere qla naao
kisipa yóo, yātamo i fo du
betere whíkélé kisipa yóo
irutamo, naao ąpaae ai wéi
wosuásoró ti ama yámó mo
ti betó tare wéi móluçpó,”
yalepó.

¹¹ Ai fo depa kale soné
Yesupaae duraalu, “Doa whí-
ó, i wéita hae dolopaae
maane doropoo, ya wéi
naaire wutikélé tawóo
inipa, mo ti betó tawaaire
wéi melaalopó dere-a,
momó wapa nóló melaai
de? ¹² Dāné mió i nuku
betere wéita, mo take
dāné noutere Jekop-né
dukjyóló, amakélé nukulé
wóló, naalemarapenékélé,
ama sipsip hupuró bulmakau
hupurapetamonékélé, nuku
bitipakalepó. Téyaletei naao
ai dere fota, take Jekop-né
yale ala naao tēteróló bosene
falapóló de?” yalepó.

¹³ Ai fo deremó, Yesuné

ąpaae duraalu, “I wéi nokole
so ó whí feata, nokole depa
momó nale waalo ai ape.
¹⁴ Tépatei, mepaae so whí
de yālo matere wéi nukupa,
momó nokole dere ala mo
yaalo meipó. Ita, mo dapó.
I haemó mo wéi sókó horótú
dere kaae, yālo i matere mo
ti betó tawaaire wéi nokole
so ó whíne tiki tuamó mo
ti betere bete mulu, hale só
tawaalo ai ape,” yalepó.

¹⁵ Tétepa, kale soné ąpaae
duraalu, “Doa whí-ó, ę
wéi nokole depa dekéró
naleta dere hórapa, naao
ai melaalopó dere wéi mo
miótóró ąlae!” yalepó.

¹⁶ Ai fo depa, Yesuné kale
sopaae duraalu, “Ya momó
waasepóló, naao whí dape
sene fae,” yalepó.

¹⁷⁻¹⁸ Ai fo depa, kale soné
ąpaae duraalu, “Eta whíne
dokonipó,” yalepó. Tétepa,
Yesuné duraalu, “Whíne ya
dokonipó dere fota, mo dono
deretei, naao ere ala yālo
yapaae hakearóló i dere
ape. Take aporó whírapené
ya dokorapó. Tépatei, mió
yātamo ai betere whíta, naao
whí meipó,” yalepó.

¹⁹ Tétepa kale soné du-
raalu, “Doa whí-ó, mió yālo
ya kilitu, Kótóné ama fo
eratere kóló whípóló kisipa
mutapó.

²⁰ Take dāné
ayarape atimata, i daale
hasi fosómó moma eneta
du bitipakalepó. Téyaletei,
Juda fake dāné dąpaae hoko
tikimó moma ini, Jerusalem
bemó touróló Tale aqmó

sukóló bitu, moma yae du beterapó,” yalepó.

²¹ Ai fo depa Yesuné ąpaae duraalu, “Ti so-ó, yálo i dere fo wisiyóló wosóló kisipa tira. Take waaire alimó Aya aqmó sukóló bitu, ama doi sóró horatere alata, i daale hasi fosómó ó Jerusalem bemó maaté yaalo meipó.

²² Samaria so whj diaṭa, diaaq tué inire ąla aqmó sukóló bitu Talené doi sóró horótú beterapó. Tépatei, Juda fake so whj diaṭa, mo ti betere Kótó tuéreteiné ą aqmó sukóló bitu, mo kée du beterapó. Ti noatepae, so whj fea aluyaqsóró tao sere alata, Juda fake tuámó kaaró beterapó.

²³ Take waalopóló bope du betale be de mió sókó wóló i mole ape. Mepaae whj dené mo alaró ama Kepe betetamo ą tuámó fānuraalu, Alima aqmó sukóló bitu, ama doi sóró horótú betaalopó. Atei ala du betere so whjpaae Kótóné ama hēkesetu beterapó.

²⁴ Ti Kótó ąta, mo whjné tiki kaae daani, kepetóró betereteiné ama doi sóró horatere so whjné ti mo alaró kepe bete turótamoné sóró horótú betenérapó,” yalepó.

²⁵ Tétepa, kale soné ąpaae duraalu, “I haemó betó mole so whj fea tēteróló kaae tanópóló, sóró beteró betere whj Mesaia, me doi Keriso waalopó fota, yálo kisi-parapó. Ai seké ą wouraaluta, fea ala ama dąpaae hakeamó yó melaalopó,” yalepó.

²⁶ Tétepa, Yesuné kale sopaae hakearóló duraalu, “Mió yātamo i fo du betere whjta me kae mei, etóró h̄iti i ape,” yalepó.

²⁷ Atimaamo ai fo du betepa, ama yó matere whjrape ąla dupune fi fesaae wouraalu kelalemó, Yesu Samaria sotamo fo du betepa, atima kilita sókó felepó. Atétepa, atimakó betə whjnékélé ąpaae ai sotamo noa ala yaai, ó noa fokó du bitu de? yóló, wosetere alakélé inipó.

²⁸⁻²⁹ Téró, kale soné ama wēi wuti aimó mupatei taaróló, ą u be huluapaae felepó. Atéró fóló, ai be huluamó betó mole so whjpaae duraalu, “Take yálo yale alarape fea ąpaae hakearóló yó matere whj tumó daalapa kelaai ape. Ąta, Kótóné so whj tēteróló kaae tanópóló, sóró beteró betere whj Keriso du yalepó,” yalepó.

³⁰⁻³¹ Tétepa, ai be hulua so whj atima Yesu beterepaae felepó. Atima ą beterepaae sókó waai teó wou betepa, ama yó matere whjrapené ąpaae duraalu, “Yó matere whj-ó, olakó yamaletamo nukumié?” yóló setu betalepó.

³² Tétepa, Yesuné atimapaae duraalu, “Nokole ąlata yálo i taretei, diaaq kisipanipó,” yalepó.

³³ Ai fo depa, ama yó matere whjrape atimasisi duraalu, “Mepaae whjné olakó ąmó mótu yalepó,” kisipa mualepó.

³⁴ Atétepa, Yesuné atimapaae duraalu, “Ę dotęale whjné ama kisipa mole ala sya furaalu, ama kutó yálo diraté fóló kemeratepa, ti aita yálo nokole զlatórótipó.

³⁵ Diaaq etei fo dua dapó. Kutómó ere զla fea յlumé depa saaire wélié doyró betá hág mulapó du beterapó. Tépatei, yálo diapaae mo i dere ape. Diaaq kele fisqae horóló, kutópaae kele kele yae! Ténalemó զla յlumépa, ti saaire alimó ai betere ape.

³⁶ Mió յlumére զla su betere whjné ama diale kutómó dupu so-ó, mo ti betere bete saaire so whjkélé mió զla kaae յlumépa sóo, du beterapó. Ama ai du betere alata hág mei, զla wae biliyale whjró sere whjtamo wusuró hékese yaairaalu dapó.

³⁷ Me whjné զla wae biliyoo, me whjné ti յlumétepa sóo dere ala, i dere foné mo hákearatapó.

³⁸ Mené diyale kutómótei յlumére զla sene fópóló, yálo dią i dotonatere ape. Mepaae whjrape doasi depe tukówei ala yóló diyale kutómó diąta, զla maaté sirapó,” yalepó.

Samaria so whj turó kisipa tiki tirale fo

³⁹ Téró, kale soné ama take bitu yale alarape fea Yesuné hákearóló yó malepó, dere fo woseturaalu, ai haemó tene be huluamó betere Samaria so whj fea զpaae kisipa tiki tiralepó.

⁴⁰ Atéró, ai Samaria so whj fea Yesu

beterepaae wóló, ya dątamo imó betaalopa sae yóló setu betalepó. Atétepa, be dę tamo ą atimatamo aimó betalepó.

⁴¹ Tépa, Yesuné ama yó matere fo woseturaalu, mepaae folosóró tué tiki tirale so whjtamo touróló mo turó so whjkélé զpaae kisipa tiralepó.

⁴² Atéró, atimané kale sopaae duraalu, “Dané զpaae tué tiki tirale alata, naao yale fo wosóló maaté mei, ama yó matere fo dąnétóró wosóló զpaae tué tiki tiralepó. Ti noatepae, ąta i hae kwia feamó betó mole so whj aluyaçsóró, tao saaire whjpóló dąnē mo diriyóló kisiparapó,” yalepó.

Yesuné doasi whjné naale kепаарале fo

⁴³ Atéró, Yesu ą be dę tamo ai Samaria so whjtamo betóló klipaae, ą Kaleli hae kwiapaae felepó.

⁴⁴ Taketi Yesuné amatei ąmó kisipa mutu etei fo erapó. “Kótóné fo eratere kóló whj ama turuku be hulua so whjné ama doi sóró horanénipó,” yalepó.

⁴⁵ Téró, Yesu ą u Kaleli hae kwiamó sókó felemó, Kaleli so whjné ą hékесетамо mo wisiyóló dape salepó.

Ti noatepae, take Jerusalem bemó kale bosenóló fele be dęmó, զla deyóló naaire sukamó atimakélé fea bitu, ama mepaae alarape eratepa kelaleteinépó.

⁴⁶ Atéró, take Yesuné mo węitei, *wain* węi aleale

Kaleli hae kwiamó tene
Kana be huluapaae ą momó
felepó. Ai bemó beteremó,
ai Kaleli hae kwia teteróló
kaae tare topo whjné
sóró beteró betere whjné
naalema Kapeneam bemó
kisiné sukóló mulapó dere
fo wosalepó. ⁴⁷ Yesu ą Judia
hae kwia taaróló, Kaleli hae
kwiamó wóló beterapó dere
fo kale whjné wosóló, ą
Yesu beterepaae wóló, ama
naale mo felekemó sukṣai
du beterapa, “Nao wisirai
faaloé?,” yóló wosetu be-
talepó.

⁴⁸ Ai fo depa, Yesuné
apaae duraalu, “Me ala
yaairemó eratere kelemei
alaró mepaae sira yaaire
alatamo eratepa maaté
kolóló kisipa tiraai de? Dią
ai eratere kelemei alarape
kilini depa, ti dią kisipa mo
tiraalomeipó,” yalepó.

⁴⁹ Tétepa, kale sóró beteró
betere doasi whjné duraalu,
“Doa whj-ó, yalo naale
sukaqsóró miótitei dámó
wusuró faalopó,” yalepó.

⁵⁰ Ai fo depa, Yesuné
apaae duraalu, “Nao naale
sinaalomei, beterapa fae,”
yalepó. Tétepa, kale whj
Yesuné dere fo wosóló,
wisirapóló ą felepó. ⁵¹ Atéró,
fiyóló hıka ą tuamó fu
betalemó, ama kutó diratere
whjrake tumó hokolaa yóló,
apaae duraalu, “Nao naale
kisi wisiyóló beterapó,”
yalepó. ⁵² Ai fo depa, kale
whjné atimapaae wosetu-
raalu, “Noa sukakelemó ama

tiki supu tikaleé?” depa,
atimané duraalu, “Mo dótóró
1 kilok sukakelemó tukóló
mo beterapó,” yalepó.

⁵³ Ai fo depa, kale naale al-
imané wosetu, Yesuné apaae
naao naale sukṣalomeipó,
yale sukakelemótóró ai wisi
irapóló kisipa mualepó. Ai
ala kilituraalu, ama soma
atimaamokélé, ama naale
senaalekélé fea Yesupaae
kisipa tiralepó.

⁵⁴ Yesu ą Judia hae kwia
taaróló, Kaleli hae kwiapaae
wóló bitu, ai kelemei alata,
tamo dakoróló eralepó.

5

*Yesuné betq tiki dğamui
whj wisirale fo*

¹ Atéró, mepaae be de
beteró klılipaae Juda fakené
tukóló muló betere be dəmō
qla detepa, Yesu ąkélé
Jerusalem be huluapaae
holalepó. ² Ai Jerusalem be
hulua bopére tipi tı sereketa,
sıpsıp hupurape fua wua
dere tıpó doi mulapó. Ai
tı sereke felekemó, betq
węi ke belerapó. Hibrı
whırapené du betere foné
ai węi ke doi Betesatapó. Ai
węi fókumó bitıta dere so whj
supu yaqsóró, be belekätiki
aporó təóló bopéró beterapó.
³ Ai tə mole bemó, mepaae
kele dilikire so whıkélé,
tiki dğamure so whıkélé,
hó naase dore so whıkélé,
mepaae kae kae kisi bete
daale so whıkélé, mo fea ai
węi ke bopéróló betó molepó.
⁴ (-) ⁵ Ai hó naase dore so whj

betó mole kuamó, kisi hale daapatei, 38 ba fo kemere whj betä fiyó molepó. ⁶ Atéró fiyó mupa kolóló, Yesuné duraalu, “I whj-a, ere alae?” depa, whj mené duraalu, “Ata, taketitei ama ere ala ai ape,” yalepó. Tétepa, Yesuné kale whjpaae woseturaalu, “Yá mo wisiyóló, betenée yóló kisipa mute?” yalepó.

⁷ Ai fo depa, kale tiki däamui whjné duraalu, “Doa whj-ó, ai wéi asya hotereteiné ę wisirópóló, né beleyóló ai wéi felekemó beterale derepaaié? Ekélé dua fu betepatei, atima folosóró furaalu ę taaróló fua dapó,” yalepó.

⁸ Ai fo depa Yesuné duraalu, “Yá turukó holóló, naao beseké sóró fae,” yalepó. ⁹ Ai fo deretamotóró, kale whjné ama tiki däamuretei mo ti wisitepa, ama beseké tukóló sóró felepó. Atétere alata, atima sáa naai tukóló muló betere be démó yalepó.

¹⁰ Atétepa, Juda topo whjrapené kale wisirale whjpaae duraalu, “Sáa naai tukóló muló betere be démó ai ala yaqsóró fo mulapó,” yalepó.

¹¹ Ai fo depa kale whjné duraalu, “Ę wisirale whjné ępaae naao beseké sóró fae yaleteiné sóró fulapó,” yalepó.

¹² Ai fo depa atimané ępaae woseturaalu, “Mé whjné ępaae beseké sóró fae yaleé?” yalepó.

¹³ Téyaletei, kale whj wisiróló Yesu ą ai touró betere so whj kuamó, buté buté feleteiné ą wisirale whj kisipanipó.

¹⁴ Atéró, nalo me sukamó Yesuné ama wisirale whj momatere bemó betepa kolóló, ępaae duraalu, “Mió naao tiki ai wisire kelere? Yá take sale seké bosenóló, doasi sekéné yá só deraqsóró, mió naao ai du betere dowi ala mo ti taalae,” yalepó. ¹⁵ Téró, kale whj ą ai moma dere be taaróló, kale Juda topo whjrapepaae Yesuné ą wisiralepóló ene felepó.

*Kale mo ti betere bete
Naalema ą tuqmó mulapó
yale fo*

¹⁶ Tétepa, kale sáa nokole sukamótei, Yesuné whj wisiraterere ala dapóló, Juda topo whjrapené ępaae sekéi ala eróló só deraai, doasi keteké butu betalepó.

¹⁷ Atétepa, Yesuné atimapaae duraalu, “Yálo Aya ą ama kutó ditere ala taaréni, betere dokó hale diyótóró tarapó. Ą atére kaae, ekélé hale bitini, yálo kutótóró i ditu betere ape,” yalepó.

¹⁸ Yesuné ai alarape deremó, Juda topo whjrapené ą só deróló mo ti daairala, doasi keteké butu betalepó. Até yaleteita, sáa nokole be dé tukóló whj wisirateremó maaté meipó. Ai alatamo touróló Kótóta, ama Ayapó dere foné ą Kótótamo betä ala erapó du betepa ą só deróló daai yalepó.

19 Téró, Yesuné atimapaae tokó mótu duraalu, "Yálo diápaae mo i dere ape. Naalemané ama kisipanétei, me ala yaai dapóló mo enénipó. Naalemané me kae kisi ala kaaróló dumi, Alimané du betere alatóró kolóló i du betere ape. Ti noatepae, Alimané du betere ala mo betákélé taaréni, turó Naalemanékélé du beterapó. 20 Ti noatepae, Alimané Naalemapaae yaala sókó furaalu, ama dere ala fea ąpaae yó mótu beterapó. Ita, mo fo dapó. Mió i dere ala bosenóló nalopaae mo doasi ala eratepa kilitu, diaaq sira yaalopó. 21 Ti noatepae, Alimané sukále so whí kepaaróló beterótú yale kaae, Naalemanékélé ama melaai tué mutere so whípaae mo ti betere bete mótu beterapó. 22 Ti ai ala maaté meipó. So whítamo fo tokóló taleyóló só deratere alakélé Alimané dumitei, Naalemané yópóló, ama naase tuamó muló beterapó. 23 Ai ala ereteita, so whí feané Alimané doi sóró horótú dere kaae, Naalemané doikélé sóró horópóló erapó. Mepaae so whí dené Naalemané doi sóró horénitepa, ti ą doteyale seké Alimané doikélé sóró horótimpó.

24 Yálo diápaae mo i dere ape. Mepaae so whí dené yálo du betere fo wosoo, ę doteyale seképaae kisipa tiki tiróo depa, atétere so whí mo ti betere bete sóró tarapó.

Atére so whíta, fo tokótamo yóló só deréni, sukutere ala tuamó beteretei, tokó sóró mo ti betaaire ala tuamó beteró beterapó. 25 Yálo diápaae mo dapó. Sukále so whínétei Kótó Naalemané dere fo wosaalopó. Mió ai fo wosetu betere so whíta mo betaalopó. Take nalo ai ala yaaire be dé hale muóo, miókélé ai be dé sókó wóló muóo i ere ape. 26 Ti noatepae, mo ti betere bete Alima tuamó moletei, Naalema tuamó mulópóló mo taketi meló beterapó. 27 Ti ąta, Whíné Naalema betereteiné so whítamo fo tokóló tale dere ala yópóló, Alimané ą sóró beteró beterapó.

28 Yálo i yale fo wosóló, dią kilita sókó furaalu sira yaqse. Ti noatepae, sukále so whí mo feané ama fo nakome woseturaalu, atima mole doumó turukó holaaire be dé sókó waalopó. 29 Atétere suksamó wisi ala yale so whí turukó holóló mo betaalopó. Téyalotei, dowi ala yale so whí atima turukó holaalotei, taleyóló mo ti só deraalo ai ape. 30 Yálo wotoró kisipané me ala yaai dapóló mo enénipó. Fo tokóló taleyóló só deraaire alakélé, yálo Ayané ama dere fo sya fóló, mo donotóró taletu beterapó. Ti noatepae, yálo du betere alata ę maaté hékese yaai dumitei, ę doteyale seké ą hékese yópóló, ama kisipa mole alatóró sya fu beterapó," yalepó.

*Yesuné amatei q etei kaae
whipó enénipó yale fo*

31 “Yaloteitamo é etei kaae whipó depa, ti yálo dere fo mo dapóló diaaq wosaalomeipó. 32 Mené yálo dere ala kilituraalu, q etei kaae ala ere whj wisipó du beterapó. Ama atéró dere fo wosetere whjné mo dapó enére ala yálo mo kisiparapó.

33 Diané é deé yóló wosaaai dapóló, mepaae whjrape Jon beterepaae dotonó beterapó. Atétepa Jon-né kale mo foné bete i ape yóló, diaapaae yó meló beterapó. 34 Ti mo whjné q etei kaae whipó dere fo mo dapóló, yálo wosaaai kisipa munipó. Atépatei, Jon-né yale ala yálo diaapaae i dere beteta, so whj fea aluyaqsoró, Kótóné tao sópóló dapó. 35 Jon ata, sá dérótü dere kaae, so whj tuamó déró beterepó. Ai sá hale dýeyó tapa, diq ai dëmô kapala asiri hajtamo bitiré fu betalepó.

36 Jon-né ama yó melale fota, ti é tuamó ere alatóró mo dono yó mótu betalepó. Téyaletei, yálo i ditu betere kutóta, é doteyale seké yálo Ayané ama ępaae diyóló kemerae yale kutó dirótü beterapó. Mió yálo i du betere alarape kolósu, Jon-né é bope yóló du betale fo kolósu depa, yálo du betere alané ama du betale fo teteróló bosene falapó. 37-38 É doteyale seké yálo Ayanékélé, é etei kaae

whjpóló hakearóló yó mótu beterapó. Tétu betepatei, diaaq ępaae kisipa tirénire betené ama dere fo diaaq wosoo, ama tikikélé dijané koloo, ama fokélé diaaq hosaa tuamó muoo inipó. 39-40 Diaaq kisipanéta, kale asémó yóló muló betere fo dosayóló kisipa sóró, mo ti betere bete saalopó du beterapó. Ti asémó i ere fo feanéta, é etei kaae whjpóló yó matapó. Atépatei, diq é beterepaae mo ti betaaire bete sene wale hórótü beterapó.

41 Mo so whjné hale foné maaté yálo doi sóró horótü betepa, mo dapóló yálo wosenénipó. 42 Tépatei, yálo diq diriyóló tuérapó. Diaaq Kótópaae yaala sókó fóló, hakesené sukutere ala dijané hosaa tuamó muniretei, yálo mo tuérapó. 43 Éta, yálo Aya Kótó q etei seké beterapóló dijané kisipa yópóló, yó melaai ama é dotonatepa waletei, diaaq é wisiyóló dape sinipó. Atépatei, mepaae whj detamo ama kóleaané wóló bitu, q etei kaae whipó depa, ti dijané q mo wisiyóló dape senérapó. 44 Mo betä betere Kótóné diaaq du betere ala kolóló, dukiratere fo wosaaai keteké buni yóo, diaaqtei diq dukiratere ala yóo, du betereteiné ępaae netéró tué tiki tiraaloé?

45 Yálo Ayané keletómó dijané i dowi yalepóló hakearóló só deratere alata, yálo yaaitere nisi yaqse.

Diq tao saalopó du betale whj Moses-nétóró diq só deraalopó. ⁴⁶ Diq nétamo Moses-né asere fo wosóló, mopóló kisipa tiróluqşóró, ti mió yalo dere fokélé mo dapóló kisipa tiróluqpó. Ti noatepae, ama ai asere fota, əmótóró kisipa muturaalu erapó. ⁴⁷ Tépatei, ama asere fo diaaq dosayóló mopóló tué tiki tiréni depa, ti yalo du betere fokélé netéró wosóló, kisipa tiraaloé?” yalepó.

6

Yesuné 5,000 whj qla melale fo
(Mat 14:13-21, Mak 6:30-44, Luk 9:10-17)

¹ Atéró mepaae be dērape kemetepa, nalo Yesu ə Kaleli wēi uté fókuró tē felepó. Ai wēi kēlané doi meta, Taiberius-pó. ² Yesu ə atéró fóló beteremó, mepaae kisi daae mole so whj wisiratere kelemei alarape kelaleteiné so whj mo feané ə sya wou betalepó. ³ Atéró, Yesu ə betə du sokore aqpaee hololó, ama yó matere whjrape atima fea betamó beterepó. ⁴ Atéyale alata kale boseneyóló fele be dēmó, Juda fake whjrapené qla detere ala felekemó sókó waai deremó yalepó.

⁵ Atéró, Yesuné ama kelalemó, so whj mo hale qla kaae, ə beterepaae wou betepa Filip-paae duraalu, “Doa i so whj naaire bred okó momó dupu yaaloé?” yalepó. ⁶ Yesuné Filip-paae atéró wosale fota, ama

yaaire ala tuérutei, Filip-né noa fokó déró ə kaae kolóló sú suraalu yalepó.

⁷ Ai fo depa, Filip-né Yesupaae duraalu, “200 silpa moni-né dupu dere bred o i betó mole so whj fea sümó naalomei, sawa téti nenérapó,” yalepó.

⁸⁻⁹ Tétepa, Yesuné ama yó matere whjkó ama doi Simon Pitané noma Andruné Yesupaae duraalu, “I betere naalené betə *bali* o bula aporó yóo, ya belekçamale tamo yóo, yóló i tare ape. Téreteiné doa i betó mole so whj fea anéli əlané sünére?” yalepó.

¹⁰ Atétepa, Yesuné atimapaae duraalu, “Ai so whj ne tómó beterópóló yae,” depa, atima betalepó. Ai tuamó betere naale senaaleró sorapetamo dosqani, whjrape maaté dosayóló touróturaalu, 5,000-rópó. ¹¹ Atéró, Yesuné kale *bali* o bularape fea sóró taruraalu, Talepaae mo kée yóló terekée daalu yóló, so whjmó əliralepó. Ya tamokélé *bred* o yale kaaetóró yóló əliratepa, atima fea mo sümó nalepó.

¹² Atéró sütapa, ama yó matere whjrapepaae duraalu, “Muni fele buki qla hale beseké yaqşórópa, fea daseté kwęyae,” yalepó. ¹³ Atéró nale aporó *bred* o bulanétei, buki muni fupa daseté kwęyóló, 12 yorape deyóló fəanalepó.

¹⁴ Ai betó mole so whjné Yesuné atei kaae kelemei ala eratepa kolóló duraalu, “I whjta, i haepaae waalopóló take bopetu betale Kótóné koló whj atóró híti irurapó,” du betalepó. ¹⁵ Atéró, ai so whjné Yesupaae woseni, atima koleaanétei ą doasi topo whj sóró beteraai kisipa mualepó. Atima atéró mutere kisipa tiki bete Yesuné kilitu atima taaróló, ą ama wotoró betä du sorokore tikipaae momó bitj holalepó.

Yesu wēi tómó daaté wale fo

(Mat 14:22-33, Mak 6:45-52)

¹⁶ Téró, atéyale sukamó kuluka be dikité dorowale-tamo Yesuné yó matere whjrape atima maaté Kaleli wēi fókupaae derepelepó. ¹⁷ Atéró, aimó atima Yesu ą kaae tawóló daapatei be diki yalepó. Atétepa, kale whjrape atima wēi nukupaae bitj holóló, Kapeneam be huluapaae faairaalu, ai wēi kēla tuámó tukóló fu betalepó. ¹⁸ Atéró fu betalemó, doakale besé tiki wouraalu, doasi wēi asya walepó. ¹⁹ Até deparatei, atima 5 ó 6 kilomita dálemó nuku jté fu bitu kelalemó, atima nukutamo wou betepa, Yesu ą hokolaa yaairaalu, wēi tómó daaté wou betalepó. Atétepa kilitu, atima doasi winé sukalepó. ²⁰ Tétepa, Yesuné atimapaae duraalu, “Ita ępa, dią wiyaçse,” yalepó. ²¹ Tétepa, kale

whjrape atima witere ala taaróló, halaainé Yesu dape sóró, nuku tuapaae beteraai kisipa mualepó. Atéró dape sóró, atima faaire wēi fóku feleke inipatei, utéró hapale tétitóró sókó felepó.

²² Atéró, Yesuné ama yó matere whjrape atima fi tikimó, ai wēi fókumó betó mupa fele so whj atima fiyóló, híka turukó hutu-raalu etei kisipa mualepó. Imó mole betä nukumóta Yesu bitini, ama yó matere whjrape maaté betóló felepó du betalepó. ²³ Atéró,

Taiberius beró wale whjrape mepaae atimané nukutamo, take Talené mo kée yóló, ąla ąliyóló nuku betale tikimó sókó walepó. ²⁴ Atéró, ai sukamótóróti mepaae whjrapékélé, kale nukutamo wale whjrapetamoné Yesuró ama yó matere whjrapetamo kekalemó kilinitepa, Kape-neam be huluapaae kekçai dapóló, atima nukupaae bitj holóló felepó.

Yesu qta, mo ti betere bred opó yale fo

²⁵ Atéró, kale so whjné Yesu kekitu beteró, wēi fóku uté téró betepa kolóló ąpaae duraalu, “Yó matere whjó, ya ipaae metéli waleé?” yalepó.

²⁶ Ai fo depa, Yesuné atimapaae duraalu, “Yalo diąpaae mo i dere ape. Diaaq ę kekitu betere beteta, sira yaaire kelemei alarape eraleteimó kisipa mutu, ę kekitu betere? Mo meipó.

Kale *bred* o súmó naleteiné diaaq e ai keketé kutu betere ape.²⁷ I haemó nokole mo qlata, ti doyóló aluyaalopó. Atéyaaire qlamótei, diq depe tukówei ala du betaqse. Mo ti betaaire qlata, kale whjné Naalemané diámó melaalopa, ai qla mo keteké buóló hajtamo sae. Atei qla melaaire whjta, Alima Kótóné fopeyóló atóró wisirapóló siriróló, beteró beterapó,” yalepó.

²⁸ Ai fo depa, atimané ąpaaee woseturaalu, “Kótóné ama dąpaae dirae dere kutó-a, noaé?” yalepó.

²⁹ Tétepa, Yesuné duraalu, “Kótóné ama dirae dere kutóta i ape. Kótóné ama dotonó betere whj betapaae kisipa tiki tiróló beta,” yalepó.

³⁰ Ai fo depa, atimané ąpaae duraalu, “Talené erat-apóló dąné kisipa tirópoló, naao noa kelemei alakó eraaloé?³¹ Mo take dąné noutererape atima hale kópu kqae fi haemó kuturaalu, *mana* o betq nöpóló ó hepen bemó derótua ipakalepóló, asemó yóló muló beterapó,” yalepó.

³² Tétepa, Yesuné atimapaae duraalu, “Diapaae yalo mo i dere ape. Hepen bemó derótua yale *bred* ota Moses-né menitei, yalo Ayané betq ó hepen bemó deratere mo bete mole *bred* o diámó mótu beterapó.³³ Ti Kótóné ai mótu betere mo bete mole ota ó hepen be taaróló dorowóló, i haemó betó mole

so whjmó mo ti betere bete matere whjta, etórótipó,” yalepó.

³⁴ Ai fo depa, atimané ąpaae duraalu, “Doa whjó, naao ai bope dere ota, mo miótóró kaae sóró dámó melaasepé,” yalepó.

³⁵ Ai fo depa, Yesuné atimapaae hakearóló duraalu, “Mo ti betere bete mole ota etórótipó. Mepaae so whj de e beterepaae wapa, ai so whj wotekélé mo yaalomeipó. Mepaae so whj de ępaae kisipa tiki tiratepa, ti ai so whj wej nokole dere ala mo sawakélé yaalomeipó.”³⁶

Take yalo diapaae yale fo kaae, momó i dere ape. E wale ala diaaq kelaletei, ępaae kisipa tiki tiratere ala dumipó.

³⁷ Yalo Ayané ępaae matere so whj feata, ti e beterepaae wou betaalopó. Mepaae so whj detamo e beterepaae wapa, ti yalo atima fae yóló hókonatere alakélé mo yaalomeipó.³⁸ Ti noatepae, e ó hepen be taaróló i haepaae dorowaleteita, yalo kisipa mole ala yaai dapóló anipó.

Téni, e doteyale whjné ama kisipa mole alatóró eraairaalu woló i betere ape.³⁹ Yalo Aya e doteyale sekéné ama kisipa mole alata ipó. Ama ępaae melale so whj mo betakélé yalo aluréni, take kemetere sukamó atima fea kepaayóló mo ti beterópoló kisipa mutu e dotonalepó.⁴⁰ Ti yalo Ayané ama kisipa mole alata ipó. So whj de ama

Naalemané dere ala kolóló ąpaae kisipa tiki tiratepa, ti atétere so whj mo ti betótóró tawaalopó. Ai so whjta, take kemetere sukamó yalo kepaaróló beteraalo ai ape,” yalepó.

⁴¹ Ai fo deremó kale Juda fake so whjné duraalu, “Ata, ó hepen be taaróló dorowale *bred* opó du betere fo-a, noa betené dérópóló,” atima dei tué mutu, ą faletu betalepó.

⁴² Kale dere kaae atimasisitei duraalu, “I sekéta, kale Josep-né naalema Yesu hiji meié? Ama hamaró alimatamota, dğné tuérapó. Tépatei, ą ó hepen beró dorowalepó du betere fota, noa betené dérópó,” yalepó.

⁴³ Atétepa, Yesuné atimapaae duraalu, “Diásisitei dei tué muóló kelaarótó betere fo taalae. ⁴⁴ Whj me de ę beterepaae ama kóleaané wonénipó. Yalo Aya ę doteyale sekéné amatei ę beterepaae ąlisóró wapa, ti wonérapó. Ai so whjta, take kemetere sukamó yalo kepaaróló mo ti beteraalo ai ape. ⁴⁵ Mo take betale Kótóné koló whjrapené asémó i fo erapó.

‘Kótóné ama so whj yó mótu betepa, ti atima fea tué yaalo ai ape.’

Yalo Ayané dere fo wosóló, kisipa sere so whjta, ti ę beterepaae wua du beterapó. ⁴⁶ Mo whj betanékélé Kótó kilinitei, kale Alimatamo betóló wale Naalené betą ti Alima kolóló kisiparapó. ⁴⁷ Yalo diąpaae mo

i dere ape. Whj me detamo ępaae kisipa tiki tiró betepa, ti ai whjné mo ti betó tare bete sóró tarapó. ⁴⁸⁻⁴⁹ Ti noatepae, mo ti betere bete bole ota ętórótípó. Mo take betale diaaq noutererape atima hale kópu kqae fi tikimó kuturaalu, Kótóné ó hepen bemó deratere *mana* o maaté nukua ipakalepó. Tétua yaletei, atima bitini sukutua erapó. ⁵⁰ Atéyaletei, ó hepen bemó dorowale betere bete bole *bred* ota i mole ape. Ai o nokole so whj sukókélé mo yaalomeipó. ⁵¹ Ó hepen bemó dorowale mo ti betere *bred* ota, ti ętórótípó. Whj me de i o sóró nukupa, ai so whj mo ti betó tawaalopó. I ota, haemó betó mole so whj mo ti beterópóló, matere yalo tiki mipó,” yalepó.

⁵² Ai fo depa, kale Juda fake so whj atimasisitei fo kelaaróló duraalu, “Haió, i whjné ama tikitei dąpaae naasepé dere fo-a, netéró nónpóló melaai dérópó,” yalepó.

⁵³ Tétepa, Yesuné atimapaae duraalu, “Yalo diąpaae mo i dere ape. Kale Whjné Naalemané ama tiki miró fąketamo nénitepa, ti atétere so whj tuqmó mo ti betere bete muni ai ape. ⁵⁴ Mepaae so whj dené yalo tiki miró fąketamo nukupa, ti ai so whjné mo ti betó tare bete sóró tarapó. Ai so whjta, take kemetere sukamó yalo kepaaróló beteraalopó. ⁵⁵ Ti noatepae, yalo tikita ti

nokole mo bete mole əla yóo, yało fąkekélé nokole mo bete mole węi yóo erapó. 56 Mepaae so whj dené yało tiki miró fąketamo nukupa, ti atétere so whj e tuąmό betóo, e ai so whj tuąmό betóo, erapó. 57 Mo ti betere seké yało Ayané e dotonatepa walepó. E betere betekélé ti yało Aya ątórótípó. Atére kaae, mepaae so whj dené e nokole əlapóló nuku betepa, ti betere bete e ereteiné ai so whj atimakélé hale betó tawaalopó. 58 Ó hepen bemó dorowale *bred* ota, ti e i ape. Mo take betale diaaq nouter-erape atimata, ó hepen bemó derótua yale *mana* o nukua yaletei, atima fea sukalepó. Tépatei, mepaae i o nokole so whjta, mo ti betó tawaalopó,” yalepó. 59 I fota, Yesuné u Kapeneam-mó tene fo wosetere be tuąmό yó mótu betalepó.

Mepaae whjrape Yesu taaróló fele fo

60 Ama yó matere whjrape mepaaené ai yale fo wosóló, atimasisi kęlaaróló duraalu, “Ama ai yó matere whj fota felékélé inipa, né wosaaloé?”, yalepó.

61 Yesuné ai yó matere fo ama yó matere whjrapené wosaalo meipóló kęlaarótú betepa, Yesuné ama kisipa yóló atimapaae duraalu, “Yało i yó matere fo diaaq wosóló felénipa, etamo dei tué mute? 62 Kale

Whjné Naalema ə take betale tikipaae momó fesaae hotepa kilitu, diaaq noa kisipa muaaloé? 63 Whjné mo tó tikita, doasi bete munitei, Dęi Kepe Wisiné betə mo ti betaaire bete mótu beterapó. Yało diąpaae yó matere fota, Dęi Kepe fąanuraalu, mo ti betere bete mótu beterapó. 64 Tépatei, dią mepaae kisipa tiki tirénire whjrapekélé ai betere ape,” yalepó. Yesuné atéró yale fota, ąpaae tué tiki tirénire whjrapero ə döpóló eleké deyaaire whjamo take kaae sale sukamótei, ama kisipa yalepó. 65 Téró, Yesuné ama yale fo kemeni, hale yótóró taru duraalu, “Yało take diąpaae yale fo i ape. Mepaae so whj de atima kęleaanétei, e beterepaae waai dapóló wonénipó. Yało Ayané e beterepaae ąlisóró wapa, ti wonérapó,” yalepó.

66 Ai sukamó kaae sóró, Yesuné yó matere whjrape mepaae ə sya fole ala taaralepó.

67-68 Atétepa, ama yó matere 12 whjrapaee duraalu, “Diaaqkélé e taaróló faai kisipa mute?” depa, Saimon Pitané ąpaae duraalu, “Tale-ó, dą me de beterepaaemo faaloé? Mo ti betaaire fota, yał tuąmό ai mole ape. 69 Yata, Kótóné ama fopeyóló kae beteró betere whj wisinaalepóló, dané ąpaae tué tiki tiró beterapó,” yalepó.

70 Ai fo depa, Yesuné

atimapaae tokó mótu duraalu, "Dią 12 whjrapeta, yalotei sorokó sóró kae beteró beterapó. Tépatei, betä whj tuapaae dowi kepe doropóló ai betere ape!" yalepó. ⁷¹ Ama ai yale fota, Iskariot be whjkó Saimon naalema Judas-mó kisipa muturaalu yalepó. Ti Judas ąkélé 12 whjrapekó ama yó matere whjtei, a dójpóló éléké deyaaire seképó.

7

Yesu qla deterepaae fele fo

¹ Ai alarape yóló keme-tepa, Yesu ą Judia hae kwiamó betó mole Juda fake whjrapené ą daai du betepa, Judia hae kwiapaae feni, Kaleli hae tuamótei kutu betalepó. ²⁻³ Tépatei, Juda fake whjrapené furu berapemó qla deyaaai tukóló muló betere be dę felekemó sókó waai depa, Yesuné ama nomarapené ąpaae duraalu, "Ya ai betere be hulua taaróló, naao yó matere whjrapené naao erótú betere kelemei alarape kolópóló, ya Judia hae kwiapaae fumié yóló setu betalepó. ⁴ Ti noatepae, betä doi mole whj betaai depa, ti ama dere ala kikiti kinóló ini, so whj feané kolópóló hakeamó enérápó. Atépa, ti naao ai du betere alarape i haemó betó mole so whj feané kolópóló hakearae," yalepó. ⁵ Ti ama nomarapené ai yale fota, atimakélé ąpaae kisipa tiréni irutei yalepó.

⁶ Ai fo depa, Yesuné atimapaae duraalu, "Diaq yaaitere alata, hale hoko sukamó deté fenérápó. Tépatei, ę ai qla deterepaae faai tukóló muló betere mo dono be dę sókó waai teórápó. ⁷ I haemó betó mole so whj feané dią hóróló bōe dele ala enénipó. Tépatei, ę hóróló bōe dele ala suka fea hale yó tarapó. Ti noatepae, atimané du betere dowi ala bete yalo hakearóló yó materemó, ętamo dei tué muturaalu dapó. ⁸ Ęta, ai qla deterepaae faalomeipa, dią maaté holae. Ti noatepae, ę yalo yaaire ala teóreteiné beterapó," yalepó. ⁹ Ama atimapaae ai fo yóló, ą Kaleli hae kwiamó sawa kaae tawóló beterepó.

¹⁰ Téyaletei, ama nomarape atima qla deterepaae fitikimó, nalo ąkélé Jerusalem be huluapaae holaletei, so whjné ą kelaqsóró hakeamó feni, kikiti sókó fóló beterepó. ¹¹ Atéró, kale qla detere tikimó atima Juda topo whjrapené ą wóló beterémóló kekalemó bitinipa atimasisi duraalu, "Kale whj momó beterérápó?" yalepó.

¹² Ai qla detere tikimó touró betere mepaae so whj atimasisi kikiti deté furaalu, "Ąta, mo whj wisipó," depa, mepaae so whjné duraalu, "Meipó. Ąta, so whj fea dilikóló kapala ala yó mótu betere whjpó," yalepó. ¹³ Téyaletei, atima Juda topo whjrape kolóló wituraalu,

mo whj betənékélé mepaae forape hakeamó inipó.

Yesu q atimané qla detere tikimó daalu yó melale fo

¹⁴ Atéró, kale qla detere be dē sókó waai mepaae be dē hāle mupa, Yesu q momatere be tipi bolaa tuapaae holóló, kale fo kaae sóró yó mótu betalepó. ¹⁵ Ama atéró yó matere fomó, kale Juda topo whjirape atima kilita sókó fu, sirayóló duraalu, “I whjné atei kaae fosó fosó yóló yó mótu betere fo-a, q skul-paaekélé fenitei, momó kisipa sóró du bitu dérójó,” yalepó.

¹⁶ Ai fo depa, Yesuné atimapaae duraalu, “Yalo i yó matere fota, yalotei kekeme nóló dumi, q doteyale sekéné yae yale fotóró du beterapó. ¹⁷ Mepaae whjnétamo Kótóné kisipa mole ala sya fóló, ama ala eraai kisipa mutepa, ti yalo i yó matere fo Kótóné ama kisipa mole ala sya fóló dépé, yalotei kekeme nóló déró, ai whjné amatei kaae kolóló talenérapó. ¹⁸ Me whjné ama tuénétei kekeme nóló yó mótu betepa, ti ama doi doasi muópóló du beterapó. Tépatei, me whjnétamo q doteyale sekéné doi doasi muópóló ama ala eratepa, ti atétere whj tuamó mo alatóró mulu, kapala ala mo sawakélé munipó. ¹⁹ Take kale tukóló muló betere fo Moses-né diapaae menénié? Téyaletei, diákó betə whjnékélé ai tukóló muló betere fo sya

feni, tikitua dapó. Atérapa, dijané q noatepa daai du bitu de?” yalepó.

²⁰ Ai touró betere so whjné apaae duraalu, “Yá tuamóta, dowi kepe tepeyóló ai fajanapa, ya né daai du betepa de?” yalepó.

²¹ Ai fo depa Yesuné atimapaae duraalu, “Yalo betə kelemei ala eraleteimó diaaq ai siratu betere ape. ²² Tétu beteretei, diaaq tiki sekaq tukóló sirirótú betere alata, Moses-né amatóró kaae sóró inipó. Ténitei, mo take diaaq noutererapené du betale ala sya furaalu, sáa naai tukóló mulale be démótei, mió dijané naalerapekélé tiki sekaq ai tikitua betere ape.

²³ Tépatei, Moses-né yóló muló betere fo diaaq tikaalo meipóló kisipa mutu, sáa naai tukóló muló betere be démótei, diaaq naalerape tiki sekaq ai tikitua betere ape. Térara, ai sáa nokole be démotóró, whjné tiki turó yalo wisirateremó, dijané etamo noatepa fopaae butu de? ²⁴ Diaaq tómó mole ala kolóló q só derótú betere fo mo taalae. Mo bete mole ala donotóró taleyae,” yalepó.

²⁵ Ama ai fo depa wosóló, mepaae Jerusalem be huluamó betó mole so whjné duraalu, “Juda topo whjrapené daai du betere whj átóró hiti meié? ²⁶ Mió q so whj feané keletómó daalu, ama fo hakeamó yó mótu betepatei, atimané apaae me fokélé dumipó. Ti Yesu ata, so whj fea téteróló kaae

tanópóló, Kótóné sóró beteró betere whj Kerisopóló, Juda topo whjrapené kisiparu démólópó? ²⁷ Dañéta, ai whj wale turuku be kisiparapó. Atépatei, so whj teteróló kaae tare whj Keriso ą wale sukamó, mo betä whjnékélé ama turuku be kisipa yaalo meipó,” yalepó. ²⁸ Atéró Yesu ą moma dere be belamó daalu, fo hale yótóró mótu bitu fo fakeyóló duraalu, “Ę wale turuku bekélé ekélé, diaaq kolóló kisiparapó dere fota, mo ai dere ape. Tépatei ę i wóló beteretei yalo koleaané ani, Ayané ę dotonatepa walepó. Ata, mo alatóró yó tare seké betepatei, dijané ą kolóló kisipanipó. ²⁹ Ténitei, ęta ątamo betamó betóló ama ę dotonatepa waleteiné yalo ą mo kisiparapó,” yalepó.

³⁰ Ama ai fo deremó, atimané ą tawóló *dipula* beteraai yaletei, whj betanékélé ą tane fenipó. Ti noatepae, ąpaae ai ala eraaire be de sókó waai teópa yalepó. ³¹ Aimó touró betere so whj atima ai fo du betepatei, mepaae kisipa tiró betere so whjné duraalu, “So whj fea teteróló kaae tanópóló, Kótóné dotonaalopó ere whj wale sukamó Kótóné dapó yópóló, i sekéné eratere kelemei alarape fea bosenóló, me noa kaae doasi ala eraaloé?” yalepó.

³² Aimó touró betere so whjné Yesuné du betere alamó, atimasisi kikiti du betepa, Farisi whjrapené

wosalepó. Atétepa, so whjmó Talepaae momaratere topo whjrapero Farisi whjrapetamoné momatere be kaae tare diki tare whjrapené Yesu tawóló *dipula* beterópóló doteyalepó.

³³ Atétepa, Yesuné atimapaae duraalu, “Ęta folo sukamó bitini, mo sawa sukamó maaté diatamo betóló, ę doteyale seké yalo Aya beterepaae momó fesaae faalopó. ³⁴ Ę diaaq kekälotei, kelaalo meipó. Ę fóló betere tikipaae dia wókélé mo yaalo meipó,” yalepó.

³⁵ Ama ai dere fo wosóló, kale Juda topo whjrapé atimasisitei, fo keläaróló duraalu, “Ai whjné ą kekóta yaalotei kelaalo meipó, ą fole tikipaae dia wókélé yaalo meipó, du betere fota, mopaae faai dérópó? Dą Juda fake whjrapé Krik fo bole be huluapaae dapo dapo yóló betere so whjpaee fo yó male faairaalu démólópó. ³⁶ Ama du, ‘Diaaq ą kekälotei kelaalo meipó, ą fóló betere tikipaae dia wókélé yaalo meipó,’ du betere-a, noa fo betené dérópó.” yalepó.

³⁷ Qla deté wóló kemerótú mo doasi qla deyale sukamó, Yesu ą turukó holóló fo fakeyóló duraalu, “Mepaae so whj detamo wéi nokole depa, ti ę beterepaae nale wópóló yae. ³⁸ Kale asére fo tuämó Kótóné i fo erapó. So whj tuämó mo ti betó tare wéi faturaalu, feleyóló faalo

ai ape ere fo mo dokonóló, mepaae whj̄i detamo əpaae kisipa tiki tiratepa, ti ai so whj̄i tuapaae mo eraalopó,” yalepó.³⁹ Yesuné ama ai yale fo beteta, take ə hepen-paae furaalu, Dēi Kepe Wisi əpaae kisipa tiratere so whjmó matepa saalopóló kisipa mutu ai fo yalepó. Aita, ama doasi doi saaire be dē teópə kaae taruraalu, ai fo yale sukamó kale Dēi Kepe hapale menipó.

⁴⁰ Ama ai dere fo wosóló mepaae so whjné duraalu, “Kótóné kóló whj̄i waalopóló bopetu betaletei, me kae mei ətóró mo h̄itipó,” du betalepó.

⁴¹ Ai fo depa, mepaae so whjné duraalu, “Əta, so whj̄ fea t̄eteróló kaae tanópóló, Kótóné sóró beteró betere whj̄ Keriso h̄itipó,” Tétepa mepaae so whjné duraalu, “Meipó. Keriso ə Kaleli haemó netéró waalopóló de?” du betalepó. ⁴² “So whj̄ t̄eteróló kaae tare whj̄ Keriso əta, Take Depit-né ama turuku be Betelehémó ama deté fele naale tuámó sókó waalopóló asemó inié?” yalepó. ⁴³ Ai fo depa woseturaalu, Yesu ə deropóló ai so whj̄ atima fea betə kisipa muni, kisipa kae kae mutu betalepó. ⁴⁴ Téturaalu, mepaae whjné ə tawóló dipula beteraai kisipa mualetei, whj̄ betənékélé ə tane fenipó.

Juda topo whjrapené Yesupaae kisipa tiki tiréni yale fo

⁴⁵ Ai alarape yóló ke-meróturaalu, kale momatere be kaae tare diki tare whj̄rape atima Yesu tawóló dipula beteraai dapóló feletei, momó fesaae walepó. Atétepa, mo so whjmó Talepaae momaratere doasi topo whjrapero Farisi whjrapetamoné atimapaae duraalu, “Ai whj̄-a, dapesó wale noatepa taaróló waleé?” yalepó.

⁴⁶ Ai fo depa, kale diki tare whjrapené atimapaae teraae faróló duraalu, “Mo take betale alimó betə whjnékélé, mió i whjné dere fo kaae depa mo wosenipó,” yalepó.

⁴⁷ Ai fo depa, kale Farisi whjrapené duraalu, “Aita, diákélé dilikituraalu yalepa kelae! ⁴⁸ Dákó i betó mole momaratere topo whjrapero Farisi whjrapetamo mo betəkélé əpaae kisipa tiki tiró beterekó diaaq kelere? Mo meipó. ⁴⁹ Tépatei, i betó mole so whj̄ Moses-né asere fo dosayóló tuéni, hale hqko betó mupa, ti Kótóné atima doróló mokoraalopó,” yalepó.

⁵⁰⁻⁵¹ Ai fo depa, take Yesu beterepaae fele Farisi whjkó ama doi Nikodimas-né mepaae Farisi whjrapetamo duraalu, “Dənē tukóló muló betere fo sya furaalu, me whjné ama i alarape yalepó dere fo wosenipatei, hale hqko só derótua de?” yalepó.

⁵² Atétepa, atimané Nikodimas-paae duraalu, “Yakélé Kaleli whjé? Kótóné kóló whjta, Kaleli hae

kwiamó waalopó fo inipó. Ai fokó asémó muléró ke-laasepóló dosqayaee,” yalepó.

⁵³ Atéró, ai tourale so whj atimané be séle sélepaae dapo dapo yóló felepó.

8

So betq whj metamo daaneta du betepa, dapesó wale fo

¹⁻² Atéró fi tikimó, Yesu q Olip du sorokó molepaae fini holalepó. Atéró fiyóló, be dëtepa mo híkati q momatere be tipi bolaa tuapaae momó fóló daalemó, so whj fea wóló q bopéró betepa, bitj doropóló atimapaae fo yó mótu betalepó. ³ Atéró yó mótu betalemó, kale tukóló muló betere fo yó matere whjrapero Farisi whjrapetamoné betq so nópu nuku betepa kolóló dapesó wóló, ai touró betere so whj tuqmó daalalepó. ⁴ Atéró daaló bitu Yesupaae duraalu, “Yó matere whj-ó, i sota nópu nuku betepa kolóló dapesó walepó. ⁵ Atei ala dere sorapeta, kapo duné siróló dae yóló Moses-né asémó er-apó. Atérapa, naao me fokó enére?” yalepó. ⁶ Atimané apaae atéró wosale fota hale inipó. A q só deraairaalu, atimasisi fo deyóló q sú su ai fo yalepó.

Tétepa, q hemée deyóló bitu, naase douné haemó asetu betalepó. ⁷⁻⁸ Atéró atimané apaae wosetere fo dekéró yó tapa, q hemée

taretei donone holóló duraalu, “Diákó dowi ala mo betákélé initere whj betepata, ti ai whjnépi q kapo duné siróló dôpóló yae,” yalepó. Ai fo yóló, q momó hemée deyóló haemó asetu betalepó.

⁹ Ama ai dere fo wosetu, mepaae teó so whj nalo wópóló, otererape atimapi be séle séle fu betalepó. Atima fea atéró fi tikimó, Yesu q betq bitu kelalemó, kale so q daale tikimótóró hale daalepó. ¹⁰ Atépa

Yesu hemée taretei donone holóló, kale sopaae duraalu, “Ti so-ó, ya só deróló daai du betale whjrape-a, mopaae feleé? Me whjnékó ya só deraleé?” yalepó.

¹¹ Ai fo depa kale soné duraalu, “Doa whj-ó, mo betq whjkélé imó bitinipó,” yalepó. Tétepa Yesuné apaae teraae faróló duraalu, “Yalo ya só derótumipa dua fae. Téturaalu, naao deté wou betere dowi ala momó kae ini, mo ti taalae,” yalepó.

Yesuné etae etei kaae whjpó yale fo

¹² Atéró Yesuné ama yale fo kaae, so whjpaae momó duraalu, “I haemó dêrótü betere dëta ti mo etórótipó. Mepaae q sya wale so whjta, diliki tuqmó kuni, dë tuqmótóró kwéyóló, mo ti betere bete sóró betaalo ai ape,” yalepó.

¹³ Ai fo depa, kale Farisi whjrape atima dei tué mutu Yesupaae duraalu, “Naaotei ya etei kaae whjpóló

dere fo mo dapóló, dạné wosaalomeipó,” yalepó.

¹⁴ Ai fo depa, Yesuné atimapaae tokó mótu duraalu, “Yälotamo ę etei kaae whípó depa, so whíné mo dapó enérapó. Ti noatepae, ę betóló wale tikiró faaire tikitamo yälotóró tuérapó. Téretei, ę wale ala ó fole ala dia tuénipó. ¹⁵ Diañé me whí hamoma taleyóló só deratere alata, mo whíné dere ala sya fóló du beterapó. Tépatei, yälo taleyóló me whí só deratere ala mo dumipó. ¹⁶ Yälotamo ai ala depa, ti ę yälo wotoró bitini, ę dotéyale seké yälo Ayatamo betä kisipa muóló, fea ala wusuró dereteiné mo donomó enérapó. ¹⁷ Téretei, diaaç sya fu betere asémó etei fo yóló muló beterapó. Whí mené fo kae ini, atimaamo wusuróné betä kaae fotóró depa, ti mo dapó du beterapó. ¹⁸ Atétu dere kaae, yälotei ę etei kaae whípóló yó meloo, ę dotéyale seké yälo Ayanékélé, ę tuámó ere alatóró fea ama mo dono yó meloo, du beterapó,” yalepó.

¹⁹ Ai fo depa, atimané ąpaae woseturaalu, “Naa Aya momó betere?” depa, Yesuné duraalu, “Ękélé, yälo Ayakélé diaaç mo kisipanipó. Ętamo diañé kisipa uásoró, ti yälo Ayakélé diaaç sumó kisipa uápó,” yalepó. ²⁰ Yesuné ama i forape du betaleteita, momatere be tipi bolaa tuámó Kótópaae moni hale maleta dere tikimó daalu, yó mótu betalepó.

Téyaletei, ąpaae me ala eraaire be dę teóreteiné betä whínékélé ą tane fenipó.

²¹ Atéró, Yesuné ama yale fo kaae, atimapaae momó duraalu, “Ęta, dia taaróló fulapó. Atéró fi tikimó diañé ę kekitu betaalotei, diaaç du betere dowi ala tuámó dia sukaalo ai ape. Ę fole tikipaae dia mo wókélé yaalo meipó,” yalepó.

²² Ai fo depa, kale Juda topo whírape atimasisi duraalu, “Ą fole tikipaae dia waalo meipóló yale fo beteta, amatei ą daalopóló du yalepó,” yalepó.

²³ Tépatei, Yesuné atimapaae yótóró taru duraalu, “Diäta, i haemó kaayóló beterapó. Ęta, ó taoró biti dorowale whípó. Diäta hae whí betereteiné haemó mole alatamo fulumu du beterapó. Tépatei, ęta ó taoró dorowaleteiné i haemó mole alatamo fulumu dumipó.

²⁴ Take yälo diapaae diaaç du betere dowi ala tuámó sinaalo ai ape yale fota, ti i betené yalepó. Diaaç yälo dere fo wosóló, ę etei kaae whípóló kisipa tikitamo tiréni depa, ti diaaç du betere dowi ala tuámó dia sinaalo ai ape,” yalepó.

²⁵ Ai fo depa, atimané ąpaae duraalu, “Ti ya deé?” yóló wosetepa, Yesuné duraalu, “Mo take kaae sale sukamótei, etei kaae whípóló diapaae deté wou betaletei me kae mei ętóróti i ape. ²⁶ Diaaç du betere alamó yälo diätamo fo tokóló

dią só deraaire fo mo dekéró mulapó. Tépatei, ę dotęale sekę ąta, mo alaró mo fotamoné betepó. Ama depa yalo wosale fotóró i haemó betó mole so whj feapaae yó mótu beterapó,” yalepó.

²⁷ Atimané ama ai dere fo wosóló, ita Alima tuamó ere alatóró yó matapóló kisipa munipó. ²⁸ Atétu betepa, Yesuné atimapaae duraalu, “Kale Whjné Naalema diąné sikipaae só horatere sukamó, ę etei kaae whjpóló diaaq kisipa yaalopó. Mió diapaae i yó mótu betere fokélé, yalo koleaané kekeme nóló dumi, Aya ę dotęale sekéné yó matere fotóró dapó. ²⁹ Ai ala yópóló, ę dotęale sekéné ę wotoró beterópóló taaréni, ą ętamo betamó beterapó. Ti noatepae, suka fea yalo du betere alata, ą hékese yaaitere alatóró erótú beterapó,” yalepó. ³⁰ Ama atéró yó mótu betale fo wosóló, mepaae so whj ąpaae kisipa tiralepó.

Atima Abraham-né naalerapepó yale fo

³¹ Atéró, Yesuné ąpaae kisipa tiró betere mepaae Juda fake so whjpaae duraalu, “Diaaqtamo yalo yó matere fo wosóló eró tapa, ti dią mo yalo yó matere so whjtóró beterapó. ³² Atéró, kale mo fo betekélé diaaq tué duraalu, dią dokóló moletei ai foné teraayóló hale fópóló eraalo ai ape,” yalepó.

³³ Ai fo depa atimané ąpaae tokó mótu duraalu, “Dą Abraham-né deale naalené deté wale whjrapeta, mo betą whjné wae sóró kutó diratere whjkélé bitinipó. Tépatei, naao dąpaae dią mené kutó diratere ala ini, hale fópóló yaalopó dere fo-a, noa betené de?” yalepó.

³⁴ Ai fo depa Yesuné duraalu, “Yalo diapaae mo i dere ape. Mepaae so whj detamo dowi ala hale yó tapa, ti ai alané wae sóró kutó diratere so whjtóró beterapó. ³⁵ Ti ai so whjta, betą whjné deale naale senaale aleóló mo ti betenéipó. Tépatei, betą whjné naalema ą betą ai whjné amatóró deyaleteiné mo titóró betó tawaalopó. ³⁶ Atérené kale Whjné Naalemanétamo dią képiné kaae dokóló mole so whj teraayóló hale fópóló depa, ti dią mo fotóró yaalo ai ape. ³⁷ Dia, Abraham-né deale naalené deté wale whjrapetere ala yalo tuérapó. Tépatei, yalo fo dią tuamó muniru, diaaq ę daai ai du betere ape. ³⁸ Yalo i du betere fota, yalo Ayatamo bitu kelale alatóró du beterapó. Atére kaae, diąné du betere alakélé, diaaq ayané diapaae yó matere alatóró ai du betere ape,” yalepó.

³⁹ Ai fo depa, atimané ąpaae duraalu, “Dąne ayata Abraham-pó,” depa Yesuné duraalu, “Dia tamo Abraham-né naale senaale bituasóró, ti ama yale alatóró

sya fóló uąpó. ⁴⁰ Yało diąpaae yó mótu betale fota, Kótóné ępaae depa wosale fotóró du betepatei, diaaąq ę daai ketekę ai butu betere ape. Ti Abraham-néta, diañé ai dere ala kaae inipó. ⁴¹ Diañé ai du betere alarapeta, diaaąq ayané yale alatóró sya fu beterapó,” yalepó. Téró atimané duraalu, “Dąta, ąlémi nóló hóko deyale naalerape meipó. Dąné Ayata, Kótó ątóró beterapó,” yalepó.

Satan-né naale senaale ai ape yale fo

⁴² Tétepa, Yesuné atimapaae duraalu, “Kótó ą diaaąq Ayatamo uąsóró, ti ępaae hękesené sinóló yaala sókó fole ala uąpó. Ti noatepae, mió ę i haepaae wóló diałamo i betereteita, yało koleaané ani, Kótóné ama ę dotonatepa walepó. ⁴³ Yało dere fo diaaąq wosetutei, kisipa initere noa betené de? Ti aita yało fo wosóló, eraaire kisipa dia tuąmó muniru dapó. ⁴⁴ Atérené diaتا, diaaąq aya Satan-né ama fake so whj bitu, ama kisipa mole ala eraai du beterapó. Ti ąta mo fo buniruraalu, mo take keké nale alimótei kaae sóró, whj dilé wou betere seképó. Atétu, ai kale fo wisi mo sawakélé ą tuąmó munipó. Ąta, kapala foné alima bitu, suka fea kapala fotóró dua dapó. Ti kapala fota, ama be fopó. ⁴⁵ Yało diąpaae

mo fo du betepatei, diaaąq yało dere fo wosóló, mo dapóló kisipa tirótimpó. ⁴⁶ Yało etei kaae dowi ala yalepóló, diałó betą whjné hękearóló enére? Yałotamo diąpaae mo fotóró yó mótu betepa, ti diañé ępaae kisipa tiki tiratere ala dumipó. ⁴⁷ Kótóné so whjnéta, ti ama dere fo wosetu beterapó. Diaتا, Kótóné ama fake so whj bitinireteiné ama fo wosetumipó,” yalepó.

Yesuné amatei q etei kaae whipó yale fo

⁴⁸ Tétepa, kale Juda whjrapené ąpaae duraalu, “Dąné yata, Samaria whjko dowi kepe tepeyóló beterapó dere kapala fo de?” yalepó.

⁴⁹ Ai fo depa, Yesuné duraalu, “Ę tuąmó dowi kepe tepeyóló bitinipó. Ęta, yało Ayané doi betą sóró horótú betepatei, diaaąq yało doi haepaae só derótú beterapó. ⁵⁰ Yało du betere alata, etei doasi doi muaai dapóló kisipa muóló dumipó. Ę doasi doi mulatere alata, mené eraai ketekę butu beterapó. Ti ąta, fo tokóló taletere bete Talepó. ⁵¹ Yało diąpaae mo dapó. Mepaae so whj detamo yało fo wosóló, sya fóló erótú betepa, ti ai so whj sukókélé mo yaalomeipó,” yalepó.

⁵² Ai fo depa, atimané ąpaae duraalu, “Ya tuąmó dowi kepe fąayóló mulu du betere alarape dąné tuęrapó. Ti noatepae, Abraham-kélé sukó, mepaae take betale

Kótóné kóló whjrapekélé sukó yalepó. Téyaletei, naao du, yálo fo sya fóló eratere so whjita, suqálo meipó ai dere ape.⁵³ Ai fota, dáné aya Abraham naao teteró beterapóló de? Ti Abraham ákélé sukó, take betale Kótóné mepaae kóló whjrapekélé sukó, erapó. Térpa, naao kisipané ya depóló de?” yalepó.

⁵⁴ Ai fo depa, Yesuné tokó mótu duraalu, “Yálotamo étei doasi doi muaaire ala depa, ti so whjné mo ala dapóló kisipa muaalomeipó. Tépatei, yálo Aya diá teteróló kaae tare Kótópó, du betere sekéné ama betá yálo doi doasi mulatere ala du beterapó.⁵⁵ Diaaqtá, ai seké kisipanitei, yálo betá ą mo kisiparapó. Yálotamo ą kisipanipó uásóró, ti ę diá kaae kapala fo dere whj bituapó. Téuqtei, yálo ą kisipa iruraalu, ama fokélé yálo eró tarapó.⁵⁶ Diaaq aya Abraham-né ę waaire be dę sókó wópóló kaae taru, ą hékessené suku bitipakalepó. Téyaletei, ę wale ala ama kilitu, ą hajné sukóló ama hosaa muni deyalepó,” yalepó.

⁵⁷ Ai fo depa, atima Juda whjrapené ąpaae duraalu, “Yáta, 50 ba fo kemenitei, Abraham naao ai kilirapó!” yalepó.

⁵⁸ Ai fo depa, Yesuné atimapaae duraalu, “Yálo diąpaae mo i dere ape. Abraham ákélé hamané deyaaipatei,

ę mo taketi betere whjpó,” yalepó.⁵⁹ Atétepa, atimané kapo durape sóró ą siróló daai yaletei, ą kelaqsóró kikití buté buté fóló, moma dere be bopére tipi taaróló, belapaae sókó doropóló felepó.

9

Yesuné kele nomone whj wisirale fo

¹ Atéró, Yesu ą tumó fu betalemó, whj betá hamané depemótei kele dilikipa deale whj betepa kelalepó.

² Atépa, ama yó matere whjrapené ąpaae duraalu, “Yó matere whj-ó, i whjné kele dilikiretei, ama yale dowi alané erépé, hamaró alimatamoné yale dowi alané erémólópó?” yalepó.

³ Ai fo depa, Yesuné duraalu, “I whjné ama kele dilikire alata, ama yale dowi alané ó hama alimané yale dowi alanékélé meipó. Aita, Kótóné fotokóné ama tiki tuamó ere ala wisiró betepa, nalo so whj feané kolópóló erapó.⁴ Be dępatei ę dotęyale whjné ama kutó dáné hale dirótú betenérápó. Miótá, be diki dere ala sókó waai ai dere ape. Atétere sukamó, whj mo betanékélé me kutó dinénipó.⁵ Ę i haemó hale bituraalu, ti haemó betó mole so whjpaae dęrótú betere dęta, ti ętórótipó,” yalepó.

⁶ Ai fo yóló, Yesuné fesşa haepaae sókó deróló, hae kaae sóró basa basa eróló, kale whjné kelemó dilalepó.

⁷ Atéró ąpaae duraalu, “Naaō dore kele u Sailoam węi kemó fokone fae,” yalepó. (Sailoam doiné bete feteyóló dotęyalepó.) Ai fo depa, kale whj ą fóló fokalemó, mo ti wisitepa, ama bepaae momó fesaae wouraalu, qla qla wisiyóló kelalepó.

⁸ Atépa, ama be whj so whjró ą kele doyóló bitu, qla qla kema du betepa kelale so whjtamoné duraalu, “Ita, take kele doyóló bitu, qla qla kema du betale whj hiti irurapó?” yalepó.

⁹ Tétepa mepaaené duraalu, “Me kae mei ątóró htipó depa mepaaené meipó, betə kaae kelepa daale whj kae irurapó,” yalepó. Tétepa kale whjné amatei duraalu, “Take kele dilikiyóló bitu, qla qla kema du betale whjta me kae mei, ętóró hti i ape,” yalepó.

¹⁰ Ai fo depa atimané ąpaae duraalu, “Naaō kele dilikiretei netéró wisiyaleé?” yalepó.

¹¹ Tétepa ama duraalu, “Atimané Yesupó du betere whjné hae sóró basa basa eróló yalo kelemó dilóló, Sailoam węimó fokone fae depa, fokale tikimó yalo kele wisiyóló mió qla qla keletapó,” yalepó.

¹² Ai fo depa atimané ąpaae woseturaalu, “Ai whj ą momó betere?” depa kale whjné duraalu, “Ą momó beteréró ękélé kisipanipó,” yalepó.

Farisi whjrapené betə whjné kele neyóló wisiraleé? yale fo

¹³ Téró, atima mepaae whjrapené kale kele dilikiyóló betale whj Farisi whjrape beterepaae dapesó walepó. ¹⁴ Yesuné kale kele dilikire whj hae dilóló wisirale alata, səa naai tukóló muló betere be dəmō yalepó. ¹⁵ Atépa kale Farisi whjrapenékélé ąpaae woseturaalu, “Naaō kele dilikiretei, netéró wisiyaleé?” depa, ama atimapaae duraalu, “Yalo kelemó hae dilóló Sailoam węi kepaae fokone fae depa, ę fóló fokalemó yalo kele wisiyóló, mió qla qla keletapó,” yalepó.

¹⁶ Ai fo depa mepaae Farisi whjrapené duraalu, “I whjta, Kótóné dotonale whj meipó. Ti noatepae, səa naai tukóló muló betere be dəmótei, ama etei kaae kutó ditu beterapó,” yalepó. Ai fo depa, mepaae whjné duraalu, “Dowi ala du betere whjné etei kaae kelemei ala netéró eraaloé?” yóló atimasisi tekeyóló fo kae kae du betalepó.

¹⁷ Téró atima ai fo yóló kemetepa, kale kele dilikiyale whj daalepaae fetée fóló duraalu, “Ai whjné naao kele wisiró beterapa, naao ą depóló kisipa mute?” depa, kale whjné duraalu, “Ąta Kótóné ama kóló whjkópó,” yalepó.

¹⁸ Tétepa, ai kale Juda whjrapené ą take

kele dilikiyóló betale whjitei, wisiró beterapóló kisipa tiréni, ą kae whj nisiyóló ama hamaró alimatamo dapesene fópóló, mepaae whjrape doteyalepó.
19 Atéró, kale whjné hamaró alimatamo wóló betepa, Farisi whjrapené atimaamopaae woseturaalu, “Ita diaamoné kele dilikipatei deyalepó yale naale hjié? Atéyaletei, mió ama kele wisiretei netéró yaleé?” yalepó.

20 Ai fo depa, hamaró alimatamoné duraalu, “Ata dàmoné naalepó. Ama kele atéró dilikipa deyaletei dàmoné kisiparapó.
21 Tépatei, ama kele wisirale whj ó netéró wisiraleró dàmokélé tuénipó. Ti ąkélé disire whjpa, ą wisirale fo amatóró yópóló ąpaae wosae,” yalepó.
22 Kale whjné hamaró alimatamoné atéró yale fo hale inipó. Yesu ąta, Kótóné so whj teteróló kaae tanópóló, sóró beteró betere whjpó dere so whj fo wosetere bepaae holaqsóró, atima Juda whjrapené belapaae hókó deraalopó ere fo atimaamoné wusuróraalu, witepa yalepó.
23 Atimaamoné ąkélé disire whjpa, ąpaaetóró wosae yale fota ai betené yalepó.

24 Téró, Farisi whjrapené kale kele dilikiyale whjpaae momó ape yóló duraalu, “Kótóné doi doasi muópóló yae. I sekéta, dowi ala

du betere whjpóló dàné tuérapó,” yalepó.

25 Ai fo depa kale whjkó duraalu, “Ata, dowi ala dere whj ó initere whjró ękélé kisipa inipó. Téretei, take ę kele dilikiyóló betaletei, mió yalo kele wisiyóló keletere ala betä yalo kisiparapó,” yalepó.

26 Atétepá atimané ąpaae woseturaalu, “Nao kele wisiraai noa ala maaté yaleé?” yalepó.

27 Ti fo depa ama atimapaae duraalu, “Take yalo diapaae yaletei, diaq woseni hóralepó. Téyaletei, diaqné momó noatepa wosaai de? Diakélé ama yó matere whjrape betaai kisipa mute?” yalepó.

28 Ai fo depa atimané ąfaleyóló duraalu, “Yata, i sekéné ama yó matere whj airapó! Data, ti Moses-né yó matere whjrape beterapó!
29 Take Kótóné Moses-paae mo yalepóló dàné kisiparapó. Tépatei, ai whj wale tikikélé dä mo kisipanipa, ą deró kelae!” yalepó.

30 Tétepa, kale whjné atimapaae tokó mótu duraalu, “Ama yalo kele wisirale alata, mo doasi alapó. Tépatei, ą wale tikikélé dia tuénipó depa, yalo doasi sira dapó.
31 Ti noatepae, dowi ala du betere whjrapené dere fo Kótóné wosenitere ala dàné kisiparapó. Téretei, ama tué mole ala sya fóló, erótú betere so whjné dere fota, ti ama wosetua dapó.

³² Mo take bitiré wale alimó, atéró kele dilikipatei detere whj mené fisqae faralepó dere fo mo wosokélé inipó. ³³ Kótóné i whjtamo dotonoluqmeisóró, ti ama betq alakökélé eroluqmeipó,” yalepó.

³⁴ Ai fo depa atimané apaae duraalu, “Yata, naao haeró ayatamoné dowi ala tuqmó deyale whjnétei, ya dä yó matere whj betaai de?” yóló, q foné sóró hókó faralepó.

Mo kelené kelepatei tiki tuqmó daale kele dilikire fo

³⁵ Kale Farisi whjrapené kele wisirale whj foné sóró hókó faralepó, dere fo Yesuné wosoló, kale whj kekalepó. Atéró kekóló, keleterpa apaae duraalu, “Yata, Whjné Naalemapaae kisipa tiró betere?” yalepó.

³⁶ Tétepa kale whjné apaae duraalu, “Doa whj-ó, q apaae kisipa tiki tiraai dapa, ai whj naao qapaae yó qlae,” yalepó.

³⁷ Tétepa Yesuné apaae duraalu, “Ata, mió naao ai kelle ape. Mió yatamo i fo du betere seké etóró i ape,” yalepó.

³⁸ Téró kale whjné duraalu, “Tale-ó, mió q yapaae kisipa tiróló i betere ape,” yóló q Yesu daale aqmó bukutiri teáró dua betalepó.

³⁹ Téró Yesuné duraalu, “E i haepaae waleteita, mepaae kele dilikire so whj wisiróo, wisire so whjné kele diliki yoo yópóló, taleyóló buku-raai walepó,” yalepó.

⁴⁰ Yesu atanmo felekemó daae mole Farisi whjrapené ama dere fo wosoló, apaae duraalu, “Naao ai dere fota, dákélé kele dilikirapóló de?” yalepó.

⁴¹ Tétepa Yesuné atimané apaae duraalu, “Diqtamo diq kele dilikirapó uásoró, ti diqne du betale dowi alamó diq só deroluqmeipó. Tépeai diaaq duraalu, diqne kele wisirapó dereteiné diaaq dowi ala hale ai mole ape,” yalepó.

10

Sipsip hupu kaae tare topo whj wisita Yesuné qatórótípó yale fo

¹ Téró Yesuné duraalu, “Yalo diapaae mo i dapa wosae. Mepaae whj de kale sipsip hupurape betere tipi tumó sókó wéni, dëmô fulukóló sókó hotepa, ti qlémi nokole whjró hupu doraai wale whjtamo ai ape. ² Téretei, whj me de kale sipsip hupurape betere tumótöró sókó hotepa, ti hupu tale ai ape.

³ Kale sipsip hupurape me ala yaqsoró, tu sereke kaae tare whjné ai sipsip hupu tale tipi tuapaae wópóló tu tukitepa, ti ama fo nakome hupurapené wosetua dapó. Atéró, kale sipsip hupurape fea doi yósu enalemó, ama fo wosoló wapa, ti belapaae olosó fua dapó. ⁴ Atéró, kale hupu talené ama hupurape fea belapaae dapesó doropóló, ama kílimó

woleyóló fua dapó. Ti noatepae, kale hupurapené ama fo nakome wosóló tuérapó.⁵ Tépatei, mo whjné fo nakome woseturaalu sya feni, atima botokótei faalopó. Ti noatepae, ai hupurapené ą kae whjpóló tuérapó,” yalepó.⁶ Yesuné atimapaae ai dó faróló yale fo bete atima sini, kóló kóló du betalepó.

⁷ Atétepa Yesuné atimapaae hakearóló duraalu, “Yalo diapaae mo i dere ape. *Sipsip* hupu fua wua dere tū sereketa, ti mo ętórótípó. ⁸ Ę waaipatei, take wua yale whjrapeta, ti ęlémi nokole whjró ąla ąla fasóló sere whjrapetamo ai ape. Tépatei, kale *sipsip* hupurapené atima dere fo wosenipó. ⁹ Kale hupurape fua wua dere tū sereketa, ti mo ętórótípó. Mepaae whj de ę tuämó sókó fupa, ti me ęlané ą doratere ala ini, tao saalopó. Atétere whjta, belapaae nerape nale fua, tipi tuäpaae hotua du betaalo ai ape. ¹⁰ Ti ęlémi nokole whjrapeta, hale wómipó. Kale *sipsip* hupurape ęlémi dóló sóró fóo, hupurape dóló doroo, yaairaalu wua dapó. Téretei, ę waleteita atima sukutere ala tuämó beteretei taaróló, ti betere bete mo turó sópóló kisipa mutu walepó.

¹¹ Kale *sipsip* hupu kaae tawóló asare whj wiśnaleta, ti mo ętórótípó. Hupurape me ala yaqsóró, tao saai yalo betere bete me

qla meipóló ę sukulérápó.¹² Me dupu saai kisipa muóló hupu kaae tatere whjta, *sipsip* hupu tale meipó. Atétere whjta, hupu dóló nokole bete haq wale kilitu, hupurape dóló nöpóló taaróló ą botokó faalopó. Atétepa kale bete haq wouraalu, *sipsip* hupurape dóló sesaape deremó, mepaae hupu botokó dapo dapo yaalopó.¹³ Ti noatepae, ai kaae tare whj ą *sipsip* hupurape kisipa muni, dupu saai kisipa muóló kaae tareteiné hupurape taaróló, botokó fua dapó.

¹⁴ Ęta, *sipsip* hupurape kaae tawóló asare whj ereteiné, hupurape yalo kisipa yoo, hupurapenékélę ę kisipa yoo erapó.¹⁵ Até irure kaae, Ayané ama ę kisipa yoo, yalo Aya ą kisipa yoo, erapó. Yalo betere bete me ąla meipóló sukaireteita, *sipsip* hupurape kisipa mutu, tao saairaalu sukulérápó.¹⁶ I tipi tuämó betere hupurape maaté tao saai mei, yalo hupurape mepaae kae betó mulapó. Ai hupurapekélę fea yalo dape sóró, i betó mole hupurapetamo touróló betämó beteraalopó. Tétepa, ai hupurapenékélę yalo dere fo wosaalopó. Tétu, *sipsip* hupurapekélę mo betatöró betoo, kaae tare whjklé betatöró betoo, yaalo ai ape.¹⁷ Yalo betere bete tokó sóró sukutepa, ę momó kepaayóló betaalopóló kisipa mutu, yalo betere bete matereteiné yalo Ayané ama ępaae yaala

sókó fóló mulapó. ¹⁸ Whj betanékélé yálo betere bete tokó seni, yálo koleaanétei matapó. É sinitere alakélé, kepaayóló betaaire alakélé, naaotei téteróló kaae tawae yóló, yálo Ayané ɻpaae maleteiné yálo téteróló kaae tarapó,” yalepó.

¹⁹ Kale Juda so whjné ai dere fo woseturaalu, atima fea betq kisipa muni, mepaaené fo kae yoo, mepaaené fo yoo, du betalepó. ²⁰ Atétu, mepaae turó so whjné duraalu, “Ai whj tuqmó dowi kepe faanuraalu, topo doyóló du betere fo diaaq noatepa wosetu bitu de?” yalepó.

²¹ Ai fo depa mepaae so whjné duraalu, “Dowi kepe tepeyóló betere whjné etei kaae fo dumipó. Dowi kepe tepeyóló betere whjné kele dilikire so whj súmō wisiranére?” yalepó.

Juda whjrapené Yesupaae kisipa tiki tiréni yale fo

²² Téró, Jerusalem be tuqmó Juda fakené moma dere be mo take bóe whjné doraalotei, momó wisiróló qla deyyai tukóló muló betere be d̄e sókó walepó. Atéró qla detere alata, sosóli alimó yalepó. ²³ Atéyale su kamó, moma dere be belamó t̄ene Solomon-né doi mole be tokwémó Yesu ɣ kutu betalepó. ²⁴ Atétepa, Juda so whjné Yesu boperâle wóló, ɻpaae duraalu, “Naao d̄apaae yó melaii yale fo yó melaalo nisiyóló kaae

tawale supa, yatamo so whj téteróló kaae tanópóló Kótóné sóró beteró betere whj Kerisopata, ti d̄apaae hakearóló yae,” yalepó.

²⁵ Ai fo depa Yesuné atimapaae tokó mótu duraalu, “Take yálo diapaae yaletei, diaqne tué tiki tirénipó. É etei kaae whjpóló diaaq kisipa tirópóló, Ayané doimó yálo i kelemei alarape du beterapó. ²⁶ Tépatei, dia yálo sipsip hupu bitinireteiné, ɻpaae kisipa tiró bitini ai ape.

²⁷ Yálo sipsip hupurapené yálo fo wosetua dapó. Ai hupurape atimakélé yálo tué yoo, atimakélé é sya woo, du beterapó. ²⁸ Yálo atimapaae mo ti betere bete matereteiné atima sukóló alukélé mo yaalo meipó. Ai so whj atima yálo naase tuqmó betepa, me whjné fasó sere alakélé mo enénipó.

²⁹ Ai sipsip hupurape yálo naase tuqmó beterale seké yálo Aya ɣta fotokó bole Tale bitu, fea whiraperó kae kae keperapetamo ama téteró beterapó. Atéreteiné atima yálo Ayané naase tuqmó betepa, me whjnékélé mo fasó senénipó. ³⁰ Yálo Ayané ama ere ala ó mole tuékélé kae mei, d̄amo wusuró mo betq alatóró erapó,” yalepó.

³¹ Ai fo depa wosetu, kale Juda whjrapené momó kapo du sóró, ɣ siriyóló daai yalepó. ³² Atétepa, Yesuné atimapaae duraalu, “Yálo Ayané ɻpaae erae depa, kae kelemei ala eralepó.

Téyalepa, mé erale kelemei alarapemó, diaaq ę kapo duné siróló daai de?" yalepó.

³³ Ti fo depa Juda whjrapené ąpaae tokó mótu duraalu, "Nao ai eratere alamó ya kapo duné siriyóló daai dumipó. Yata mo whjtei, Kótópó du betere foné Kótó faletu betepa, ya daai dapó," yalepó.

³⁴ Tétepa, Yesuné atimapaae tokó mótu duraalu, "Diagné tukóló muló betere foné diaṭa, kótórapepóló take yało diapaae inié? ³⁵ Kótóné asémó ere fo tuamó tekeyóló mepaae wosoo, me kwiapaae woseni sisópaae eróo, dere ala mo enénipó. Ama fo wosale so whjpaae diaṭa, kótórapepó depa, ti i haepaae wópóló Alima Kótóné kae beteró betere naalepaae noa fo enére?

³⁶ Atépa, yało Ayané ę ama naalepóló sóró kae beteróló, i haepaae dotonalepó. Atérené yało duraalu, 'Eta Kótóné naalemapó' dere fomó, Kótó faletapóló diaaq ę só deróló hale ola kaae aqrotu beterapó. ³⁷ Yałotamo, Ayané ama erae dere ala erénitepa, ti diagné yało dere fo wosóló, ępaae kisipa tiraqse. ³⁸ Tépatei, yało Ayané erae dere ala erateremó, diaaq ępaae kisipa tiratere hótepa, ti mepaae eratere kelemei alarape kisipa tirae. Atétepa, ti yało Aya ą ę tuamó betóo, ękélé ą tuamó betóo, ere ala bete diaaq wisiyóló kisipa

yaalo ai ape," yalepó. ³⁹ Ai fo depa, atimané take yale kaae Yesu tawóló *dipula* bетeraai yalemó, ą ai tuamótei sókó deyóló felepó.

⁴⁰ Atéró Yesu ą Jordan wéi teyóló, ama yó mótu betere ala kaae sale tikipaae momó bitj felepó. Aita, take Jonné so whj fea wéi tópurótú betale tikipó. ⁴¹ Atéró fóló beteremó, so whj mo dékéró ą beterepaae wóló duraalu, "Jon-néta, kelemei ala mo betakélé eratepa kilinipó. Ténitei, ama i whj kisipa muóló yale fo fea motóró erapó," yalepó. ⁴² Atima ai betó mole tikimó, mepaae so whj fea Yesupaae kisipa tiralepó.

11

Lasarus sukgle fo

¹ Téró, Betani be whjkó ama doi Lasarus ą kisiné sukóló molepó. Ai be huluata, Maria ama kema Martasépi atimané turuku bepó. ² Ai so Mariata, kale kisiné sukóló mole whj Lasarus-né nemapó. Åta, Talené hóleke tómó felé kēlāa wale *wel* wéi suniyóló, ama topo nikinétei helekóló kópurale sopó. ³ Kale whjné ama nema tamoné Yesupaae duraalu, "Tale-ó, naao hosaa mole fulumu whj kisiné sukóló mulapó," fo yó faralepó.

⁴ Ai fo Yesuné wosóló duraalu, "Åta, ai daale kisiné ama betere ala mo ti kemeraalo meipó. Ai kisita,

Kótó Naalemané Alimané ere ala wisi hakearatepa, so whj feané kolópóló erapó,” yalepó. ⁵ Martakélé, ama kema Mariakélé, atimaa-moné nema Lasarus-kélé, Yesuné ama hosaa mulu, yaala sókó fóló molepó. ⁶ Atépatei, ama noma Lasarus kisiné sukóló mulapó dere fo wosóló, Yesu ą hapale feni, be dē tamo hale beterepó.

⁷ Téró ama yó matere whirapepaae duraalu, “Dā Judia hae kwiapaae momó fesaae faalopa fiépe,” yalepó.

⁸ Ai fo depa, atimané ąpaae duraalu, “Yó matere whj-ó, dótí atima Juda whirapené ya kapo duné siróló daai yale tikipaaetei, momó fesaae faai de?” yalepó.

⁹ Tétepa Yesuné duraalu, “Betā be dē tuamó kutó ditere 12-ró suka kele munié? Dē tuamó kotere whita, me qlané hó kotoo sóró déekélé naalomeipó. Ti noatepae, ai whj ąta i haemó ere dētamo kutu beterapó. ¹⁰ Téretei, diliki tuamó kotere whita, kotoo sóró dée nukua dapó. Ti noatepae, ą dē tuamó konitereteinépó,” yalepó.

¹¹ Yesuné ai fo yale kılipaae ama atimapaae duraalu, “Dānē fulumu whj Lasarus ą noke fipa turukuraai ę fulapó,” yalepó.

¹² Ai fo depa, ama yó matere whirapené duraalu, “Tale-ó, ątamo mo noke fipa, ti ama hale wisiyaalopó,” yalepó. ¹³ Yesuné amata,

kale whj mo ti sukunapó yaletei, ama yó matere whirapené ti mo noke fipa dere nisiyalepó.

¹⁴ Atétepa, Yesuné atimapaae hakearóló duraalu, “Lasarus-ta, mo ti sukunapó.

¹⁵ Atei alata, dią kisipa tirópóló ę ątamo betamó betepa iniyaleteiné yalo mo kée dapó. Térapa, dą ą kelaai faalopa fiépe,” yalepó.

¹⁶ Tomas-tei ama doi Didimas-pó du betere whjné mepaae yó matere whirapepaae duraalu, “Dákélé ątamo betamó sukaçai faalopó,” yalepó.

Yesuné Mataró Mariatamo nema sukaçlemó seké yaqşóró tao sale fo

¹⁷ Téró, Yesu ą Betani bemó sókó fóló kelalemó, kale whj Lasarus douró betepa, dojuró be dērape kemeipakalepó. ¹⁸ Ai Betani bemó kaae sóró, Jerusalem bepaae foleteita, saletó mei, 3 kilomita maatépó.

¹⁹ Atérené, Juda hae kwiamó betó mole so whj mo turó Mataró Mariatamoné nema Lasarus sukaçleteiné atimaamo dekéné sukaçsóró, kôleó yóló moló bemó fea betaai walepó. ²⁰ Atéró, Yesu ą tūmó wou beterapó dere fo Matané wosóló, ątamo hokolaa yaai fupatei, Maria ą bemó hale beterepó.

²¹ Atéró fóló, tūmó hokolaa yóló, Martané Yesupaae duraalu, “Tale-ó, yatamo imó bituğsóró, ti yalo ne sukuğmeipó. ²² Tépatei,

naao noa alakó Kótópaae wosetepa, ti ama mo miótóró eraalopóló kisipa mutapó,” yalepó.

²³ Ai fo depa, Yesuné kale sopaae duraalu, “Naao neta momó kepaayóló betaalo ai ape,” yalepó.

²⁴ Tétepa Martané duraalu, “Take kemetere su kamó so whj fea kepaaturaalu, ąkélé kepaayaalopóló yalo kisiparapó,” yalepó.

²⁵ Ai fo depa, Yesuné kale sopaae duraalu, “Kepaayaaireteiró betere betetamota, ti mo ętórótipó. Whj me de ępaae kisipa tiró betere tuämó ą sukutepa ti aluni, hale betó tawaalopó.

²⁶ Mepaae so whj de mo bitutei, ępaae kisipa tiratepa, ai so whj sukókélé mo yaalo meipó. Naao yalo i dere fo wosóló, mo dapóló kisipa tiki tirate?” yalepó.

²⁷ Tétepa kale soné duraalu, “Tale-ó, yata so whj fea teteróló kaae tanópóló, sóró beteró betere whj Kerisopó dere fo mo dapó. Yata i haepaae waalopóló bopetu betale whj Kótóné Naalemapóló, kisipa tiratapó,” yalepó.

²⁸ Matané ai fo yóló kemetepa, ą fesaae fóló kema Mariapaae ape yóló, ępaae dapesó fóló duraalu, “Hama-ó, kale yó matere whj wóló daalu, ya-ó dapó,” yalepó.

²⁹ Ai fo depa, Mariané ą hapale turukó holóló, Yesu daalepaae felepó.

³⁰ Atéyaletei, Yesu

ai be huluapaae hapale sókó feni, Mata atimaamo hokolaa yóló, fo du betale tikimótóróti hale daalepó.

³¹ Atéró, Mariapaae koleó, yaai wale Juda fake so whj fea ątamo be dolomó betó mualetei, ą turukó daalóló fupa, nema molóne fole nisiyóló atimakélé ą sya felepó.

³² Atéró, Maria ą Yesu daale tikimó sókó fóló ą kelalepó. Atéró, ama hó aqmó deraapisá fóló fiyó mulu duraalu, “Tale-ó, ya imó bituqsóró, yalo ne sukuqmeipó,” yalepó.

³³ Atéró, Yesuné Maria wole dere ala koloo, ątamo wale Juda so whj kélé wole yóo, depa kilitu, ama hosaa tuämó doasi dekené sukutu betalepó.

³⁴⁻³⁵ Atétepa, ama atimapaae woseturaalu, “Diaaq ą momó douraleé?” depa, atimané duraalu, “Tale-ó, kelaasepóló ape,” yalepó.

Ai fo deremó, Yesu ąkélé wole yalepó.

³⁶ Yesuné atéró wole depa kale Juda so whjné duraalu, “Ama hosaa mole whj sukutepa wole ai dere kelere?” yalepó.

³⁷ Téyaletei atima mepaae so whjné duraalu, “I whjné take kele dilikire whj wisirótú yale kaae, i sukóló mole whj wisi erénitupó?” yalepó.

Yesuné Lasarus kepaarale fo

³⁸ Atéró Yesu ą kale yale kaae, momó ama

hosaa tuämó doasi dele duraalu, dou tópaae walepó. Téyalemó, ą dourale kane dolo tū doakale kane fakené kinó betepa kelalepó.

³⁹ Atépa, Yesu sókó wóló duraalu, “Ai kinó betere kane fake sókó sóró mulae,” yalepó. Ai fo depa, kale suköló mole whjné nema Matané duraalu, “Tale-ó, téyaalotei ą douró betepa, be dē douró kemeyaleteiné mió dowi kēlaa sókó waalo ai ape,” yalepó.

⁴⁰ Ai fo depa Yesuné duraalu, “Naaotamo kisipa tiki tiratepa, ti Kótóné mo kae ere ala wisinaale kelaalo ai ape, fo yālo yapaae inié?” yalepó.

⁴¹ Atépa, kale kinó betere kane fake atimané sókó sóró mulalepó. Téró, Yesu ą ó sápaae kese holóló duraalu, “Aya-ó, yālo moma dere fo naao wosóló, eratereteiné yapaae mo kée dapó. ⁴² Ti noatepae, betere dokó fea yālo kematere fo naao wosóló, erótú betere ala yālo tuérapó. Téretei, yālo i dere fota, i daae mole so whjné etei ala kilituraalu, ę naao dotonó beterapóló atima tué tiki tirápóló dapó,” yalepó.

⁴³ Atéró ai fo yóló keme-tepa, ama fo fakeyóló duraalu, “Lasarus-ó, yā ipaee tóé ape!” yalepó. ⁴⁴ Tétepa, kale sinale whj belapaae tóé wouraalu, ama hó naasekélé, kelepaakélé, boperóló mulale dēi *linen* kutiné bope yóo, ama kelepaakélé kutiné

husuróo, epatei sókó walepó. Atétepa, Yesuné atimapaae duraalu, “A kwéyópólópa, ama tikimó ai bopere kuti teraae falae,” yalepó.

Topo whjrapené Yesu daairaalu, fo deyaletei
(Mat 26:1-5, Mak 14:1-2,
Luk 22:1-2)

⁴⁵ Atétepa, Mariapaae kole-ó yóló, ątamo betaai wale Juda fake so whj fea Yesuné ai yale ala kolóló, ąpaae kisipa tiki tiralepó.

⁴⁶ Téyaletei, Mariapaae kole-ó yaai wale whjrapé atimapakó mepaae Farisi whjrapé beterepaae fóló, Yesuné yale alarape fea yó malepó. ⁴⁷ Atéró, mo so whjmó momaratere topo whjrapéró Farisi whjrapetamoné mepaae taleratere whjrapepaae ape yóló, touróló fo kēlaaróló atimapaae duraalu, “I whjné ama du betere ala taalápóló deparatei, ai whjné taalaire mo suni, Talené dapó yópóló, eratere kelemei alarape fea du beterapó. Térapa, dāné noa alakó yaaloró, tué tekeyaalopó.” ⁴⁸ Dānétamo ama i ala du beterápóló kaae tapa, ti so whj feané ąpaae tué tiki tiraalopó.

Atéturaalu, Rom Gavman whjrapé wóló, dā betere beró dāné tēteróló kaae tare hae kwiatamo fasó saalopó,” yalepó.

⁴⁹ Atéró, ai ba fomó atimapakó whj betə ama doi Kaiapas, ą so whjmó Talepaae momaratere doasi

topo whj beterepó. Ai sekéné atimapaae duraalu, "Diaaq ai dere fota, diq tué iniru whaalia depa hqko fo dapó." ⁵⁰ Dä Juda fake so whj fea aluyaqsóró, betä whj sukutepa wisirapó kisipa muni airapó," yalepó.

⁵¹ Ai fota, amatei kekeme nóló ini, ai ba fomó ą so whjmó Talepaae momaratere topo whj bitu, Juda fake so whj tao saairaalu, Yesu sukqaire ala Kótóné koló whjné dere fo kaae ama tikati yóló mulalepó. ⁵² Yesu ą sukqaire alata, ai Juda fake so whj maaté tao saai meitei, Kótóné ama naale senaale i hae kwiamó dapo dapo yóló, kae betó moletei, fea touróló mo betä faketóró aleróló bетeraalopó. ⁵³ Atéyale be dêmótóró kaae sóró, kale Juda topo whjrapené Yesu daairaalu, kikiti fo dokóló mulalepó.

⁵⁴ Atéreteiné Yesu ai Juda hae kwiamó momó kae hqkeamó kuni, ai hae taaróló, so whjkélé bitinire hqle kópu kqae fi hae kwia felekemó tene Epraim be huluamó, ama yó matere whjrapetamo fea beterepó.

⁵⁵ Atéró, Juda fake so whjné kale boseneyóló fele be dêmó ąla detua dere be dę felekemó sókó waai depa, kae kae be huluamó betó mole so whj fea atima betere tiki taaróló, Jerusalem bepaae holalepó. Aita hqle meipó. Talené keletómó atima wisirapó yópóló, momatere bemó

kae kae fokotere ala yaai holalepó. ⁵⁶ Atéró fóló bitu kale so whjné Yesu momó beterérópóló kikit betalepó. Atéró moma dere be belamó daae mulu atimasisi duraalu, "Diaaq kisipané ą i ąla deterepaae waalopé meié?" du betalepó. ⁵⁷ Aita, hqle inipó. So whjmó momaratere topo whjrapero Farisi whjrapetamoné mepaae whjrapepaae duraalu, "Diákó me whjnétamo ą keletepa, ti tawóló dipula bетeraalopa, atimapaae ene ape yóló mulaleteiné," ai fo yalepó.

12

*Mariané felé kelaawale
nard wel węi turó Yesuné
hómó dilale fo*

(Mat 26:6-13, Mak 14:3-9)

¹ Atéró, kale boseneyóló fele be dêmó ąla deyaairaalu, apo miró be dę hqle mupatei, Yesu ą ama kepaarale whj Lasarus-né turuku be Betanipaae sókó walepó. ² Ai bemó atimané Yesu hqkeseróturaalu, ąmó ąla deralepó. Ama nema Lasarus-kélé ąla nokole ni fake tómó Yesutamo betepa, ai deyale ąla Martané atimamó ąliróló malepó. ³ Téró, Mariané doasi moniné duputere felé kelaawale nard wel węi wuti fqapa sóró wóló, Yesuné hómó suniyalepó. Atéró ama topo nikinétei, kale wel węi fę helekalepó. Atéyale tikimó, atima betere be

dolokélélé, felé kēlaa feyó feyóró walepó.

⁴ Téyaletei, Yesuné ama yó matere whjrapekó Iskariot be whjkó Judas-né kale so foné sóró duraalu, “Ai qla hale noatepa besekekáleé?” yalepó. Ti ai sekéta, take nalo Yesu dópóló eleké deyaaire whjpó. ⁵ “Téró ama duraalu i felé kēlaa wale wel wéi wisinaaleta, dotonóló 300 silpa moni sóró, mepaae yolealere so whjmó meniyólópó,” yalepó. ⁶ Ai fo yaleteita, yolealere so whj mo tao saai kisipa muóló inipó. Ti noatepae, atimané betapaae touróló mulótú betere moni ama teteróló kaae taru, ątei qlémi sua yalepó.

⁷ Ai fo depa, Yesuné duraalu, “Ai soné ama felé kēlaa wale wel wéita, Kótóné mo taketitei i ala yópólópó yóló muló betepa, ama mo wisiyóló kaae taté wóló, mió ę douraaire suka felekemó ai ala dapa, seséni ama yópóló taalae. ⁸ Ti noatepae, ai yolealere so whjta, diştamo suka fea betó tawaalopó. Téyaałotei, ęta, dekéró be dëmó diştamo betaalo meipó,” yalepó.

⁹ Atéró, kale Juda fake so whjné Yesu Betani bemó beterapó dere fo wosóló, ą kelaai dapóló touralepó. Atéró touraleteita, Yesu maaté kelaai mei, Lasarus mo ti sukäletei, Yesuné kepaaralepó depa, ke-laairaalu walepó. ¹⁰ Atétepa,

mo so whjmó momaratere whjrapené Lasarus-kélé daai dapóló fo deyalepó.

¹¹ Ti noatepae, Lasarus kepaarale ala atima Juda fake whjrapené kilituraalu, mo so whjmó momaratere whjrape taaróló, Yesupaae kisipa tiki tiraté fu betepapó.

*Yesu Jerusalem bepaae fele
ala*
(Mat 21:1-11, Mak 11:1-11,
Luk 19:28-40)

¹² Atéró, hıka be dëtepa Yesu Jerusalem bepaae wou beterapó dere fo ai qla naai touró betere so whjné wosalepó. ¹³ A fo wosetu, ątamo týmó hokolaa yaai sapo dàarape tao diliki yóló, i fo fakeyóló deté fu betalepó.

“Hosana! Talené doimó wale whj wisinaale Kótóné wisirópóló yae. Israel fake so whj teteróló kaae tare doasi topo whj Talené wisirópóló yae,” deté fu betalepó.

¹⁴ Atéró Yesu ą faaираalu, betş utş *donki* hupu sóró ai hupuné sisó tómó betalepó. Ama ai yale alata, kale asemó i yóló muló betere fo motóró dokonalepó.

¹⁵ “Saion be huluamó betó mole senaalerape-ó, mió diş teteróló kaae tare doasi topo whj utş *donki* hupuné sisó tómó betóló ai walapa kelere?” erapó.

¹⁶ Ai yale alarape fea ama yó matere whjrape atimanékélé kelaletei, bete hapale sóró kisipanipó.

Ténitei, Yesu ą kepaayóló hepen-paae fóló, ama ere ala wisinaale hąkeearale kılıpaae ti atimané ąpaae erale alarapeta, Kótóné asémó ere fo dokonó beterapóló kisipa mualepó.

¹⁷ Téró, kale Lasarus dou dolomó mupa, Yesuné kepaaratepa kelale so whjné ai yale ala fea deté fóló fakeralepó.

¹⁸ Yesuné ai kelemei ala eralepó, depa wosale so whj mo turó ai be hulua taaróló, ątamo hokolaa yaai dapóló felepó.

¹⁹ Atétepa, kale Farisi whjrape atimasisitei duraalu, “Djané du betere alarape fea mo aąkélé inipó. Ti ama dere alamó, i haemó betó mole so whj mo feané ątóró ai sya fu betere kelere!” yalepó.

Yesu ą sinaalopóló yale fo

²⁰ Atéró, ola deyaai tukóló muló betere be dę sókó wapa, Kótóné doi sóró holóló moma yaai Jerusalem be huluapaae hotere so whjtamo, mepaae *Krik* fo bole so whj atimakélé fea touyóló holalepó.

²¹ Téró, kale *Krik* fo bole so whj atima Kaleli haemó tene Betsaida be whjkó Filip beterepaae fóló, ąpaae woseturaalu, “Doa whj-ó, dąta Yesu kelaai walepa, naao dą ą beterepaae dapesó faaloé?” yalepó.

²² Ai fo depa Filip ą wóló Andrupaae depa, Andru atimaamo wusuró fóló, Yesupaae yalepó.

²³ Ai fo depa Yesuné atimapaae duraalu, “Kale

Whjné Naalemané ere ala wisi hąkeearaaire suka mió mo felekemó sókó waai dapó.

²⁴ Yalo diapaae mo dapó. Kale whit ke haepaae taae derepeletei kęlaayóló alunitepa, ti ai ketóró hale muó tawaalopó.

Téni, ai ke kęlaayóló alutepa, ti tumu sokóló, du mo dekéró woleyaalo ai ape.

²⁵ Mepaae whj de ama betere bete me ala yaqsóró, amatei hotowaró kaae tapa, ti ai whjné betere bete aluyaalopó.

Tépatei, mió i alimó mepaae whj dené ama betere bete doraterekélé me ąla meipó dere whjta, mo ti betó tawaalo ai ape.

²⁶ Mepaae yalo ala erótú betere so whjta, ti mo ętóró sya wonérapó.

Atétere so whj atimakélé ę betere tikimótóró betamó betaalopó.

Mepaae so whj detamo yalo kutó dirótú betepa, ti atétere so whjné doi yalo Ayané sóró horóló, dukiraalopó.

²⁷ Mió yalo hosaa tuqmó doasi sekéné sukutapa, noa fokó yaaloé?

Aya-ó, i be dęmό ępaae eraaitere ala seséyóló ę tao sae fo enére?

Miό ępaae eraaire ala mo erópóló, ę wóló i betere ape.

Aya-ó, naao ere ala wisi so whj feané kolópóló hąkearae,” yalepó.

²⁸ Yesuné ai fo depa, hepen bemó fo fakeyóló duraalu, “Yalo ere ala wisi hąkearó beteretei, mo turó kolóló tué yópóló,

yalo momó hakearaalopó,” yalepó.²⁹ Ama atéró dere fo aimó touró betere so whjné wosóló, mepaaené duraalu, “Aita, be sapalaa dorowou yalepó,” depa, mepaae so whjné duraalu, “Meipó. Aita, ensel-né ąpaae fo du yalepó,” yalepó.

³⁰ Ai fo depa Yesuné duraalu, “Aita, ę tao saai ini, dią tao suraalu yalepó.³¹ Ti noatepae, i hae so whjtamo fo tokóló dowi kwia melaaire be dę mió mo felekemó sókó waai dapó. I hae teteróló kaae taru, doasi topo whj betaai dapóló wóputu betere seké mo felekemó hökó faraalo ai ape.³² Téyaalotei, ę ó sikipaae só horatere sukamó, ai so whj fea ę beterepaae wópóló, ąlisóró waaire ala eraalopó,” yalepó.³³ Ama ai yale foto, ą sukuturaalu yaaire ala hakearalepó.

³⁴ Atei fo depa kale so whjné duraalu, “Kótóné asémó ere foné i so whj fea teteróló kaae tanópóló, sóró beteró betere whj mo ti betó tawaalopó erapó. Ai fo epatei, ‘Whjné Naalema sikipaae só horaalopó dere-a, netéró de?’ Whjné Naalemapó dere fo demó de?” yalepó.

³⁵ Ai fo depa Yesuné atimapaee duraalu, “I dętereta, sawa sukamó maaté diątamo betaalopó. Atéyaalopa dią mepaae furaalu, tų tuamó be dikiyaqsóró depatei fae. Mepaae so whj de diliki

tuamótamo kutu betepa, ti ą fole tikikélé ama wisiyóló kisipa yaalomeipó.³⁶ Mió kale dę dią tuamó etéró dęro betere félitei dią ai dęterené naale senaale betaasepóló, ąpaae kisipa tirae,” yalepó. Ama ai fo yóló kemetepa, ai so whjné ą kelaqsóró, atima betó mupatei taaróló, Yesu ą kikiti kinóló betalepó.

Juda whjrapené Yesupaae kisipa tiki tiréní yale ala

³⁷ Téró, Kótóné dapó yópóló, Yesuné mepaae kelemei alarape eratepa so whj feané kelaletei, atimané ąpaae kisipa tiki tirénipó.³⁸ Atéyale alata, Kótóné fo eratere kıló whj Aisaiané i asere fo dokonalepó.

“Tale-ó, dąné yó matere fo némaaté wosóló kisipa tiki tiralee? Talené ama fotokoné yale ala depaae maaté hakearóló yó malee?” erapó.

³⁹ Ti noatepae, Yesupaae atimané tué tiki tirénire beteta, Aisaiané i asere fotóró dokonóturaalu erapó.

⁴⁰ “Kótóné atima kele dilikiróo, hosaakélé täróo yale beteta, atima yale ala kilitu, tué tiki feteyóló wapa, ama wisiraqsóró kisipa mutu yalepó,” erapó.

⁴¹ Yesuné ai ere ala wisinaale Aisaiané ama kelaleteiné ai fo asę ipakalepó.

⁴² Atéró, kale Juda topo whjrape mepaae Yesupaae

kisipa tiki tiralepó. Téyaletei, mepaae Farisi whjrape kolóló atima wituraalu, ąpaae kisipa tiki tirale ala hakearóló yó menipó. Ti noatepae, fo wosetere be tuapaae fenalemó, atima dóló hókonaqşóró kisipa mutu yalepó.⁴³ Ti noatepae, atimané dere wisi alamó, mo so whjné dukiratere fo wosaaire ekélé ini, sisópaae erótú beterapó.

⁴⁴ Téró, Yesuné fo fakeyóló duraalu, "Mepaae so whj de ępaae kisipa tiki tiratepa, ti ępaae maaté tirótimiti, ę dotęyale seképaaekélé, kisipa tiratapó.⁴⁵ Mepaae so whj dené ę keletepa, ti ę dotęyale sekétóró ai keletere ape.⁴⁶ Até ereteiné ę i haepaae waleteita, ępaae kisipa tiki tiró betere so whj diliki tuämó betere ala taaróló, dę tuämó baterópóló, i haemó dęró betaai walepó.

⁴⁷ Yalo fo wosóló erénitere so whjta, yalotei fo tokóló só derótimpó. Ti ę waleteita, i haemó betó mole so whj taleyóló só deraai wéni, atima aluyaqşóró, tao saai walepó.⁴⁸ Whj me de yalo fo woseni, ę hórótú betepa, ti ai whjtamó fo tokótamo yóló só deraaire ala mulapó. Ę i haemó bitu, yalo yó male fonétóró take kemetere sukamó so whj só deraalo ai ape.⁴⁹ Ti noatepae, yalo yale fota, yalotei kekeme nóló ini, yalo Aya ę dotęyale sekéne

ępaae yae yale fotóró yalepó.⁵⁰ Yalo Ayané ama yae yóló muló betere fo yalo sya fóló erótú betepa, ti so whj fea mo ti betaaire bete saalopóló, yalo kisiparapó. Ti yalo i du betere fota, Ayané ępaae yae yale fotóró sya foló du beterapó," yalepó.

13

Yesuné ama yó matere whjrape hó fokale fo

¹ Téró, kale bosenée fele sukamó ąla deyaaire be dę felekemó sókó waai depa etéyalepó. Yesu ą i hae taaróló Alima beterepaae faalopóló tukóló mulale ali walapóló kisipa mualepó. I haemó betó mole so whjpaee yaala sókó fole ala deté wóló kemeróturaalu, atimapaae mió bete mo turó hakearóló yó melaai dapó.

² Be dikiteretamo, Yesu ą ama yó matere whjrapetamo ąla naairaalu taletu betepa, Yesu eleké deyóló dópóló, Satan-né Iskariot be whjkó Saimon naalema Judas-né tué tuämó sesemeróló tenélipakalepó.

³ Yesuné fea ala ama teteróló kaae tanópóló, Alimané ą sórō bateró betere ala ama kisipa yóo, ą Kótó betereró wale alakélé, momó fesaae faaire alakélé, ama kisipa yóo, erapó.⁴ Ą atérapóló kisipa mutu, ąla nuku betaletei turukó holóló, ama tómó deró betere kuti sókó mulóló, betą *tawel* sórō kakeralepó.⁵ Atéró, betą nuku *dis dolopaae* węi

deróló, atimané hóleke kaae sóró fokalepó. Atéró, ama kakerale *tawel-né* atimané hó helekóló kópurulepó.

⁶ Até deté wóló, a Saimon Pita beteremó sókó wapa, ama ąpaae duraalu, “Tale-ó, naao tei yálo hó fokaai de?” yalepó.

⁷ Ai fo depa Yesuné ąpaae duraalu, “Diapaae i erótú betere ala bete mió naao kisipanitei, take nalopaae ti kisipa yaalo ai ape,” yalepó.

⁸ Tétepa Pitané ąpaae duraalu, “Yálo hó naao mo fokókélé yaalomeipó,” depa, Yesuné ąpaae tokó mótu duraalu, “Naao hótamo yálo fokoni depa, ti ya yálo fake aleyóló ętamo betamó betenénipó,” yalepó.

⁹ Ai fo depa, Saimon Pitané duraalu, “Tale-ó, yálo hó maaté fokoni, yálo naaseró topotamokélé fokotepa wisirapó!” yalepó. ¹⁰ Ti fo depa, Yesuné ąpaae tokó mótu duraalu, “Whj me de ama tiki turó wéi tópuóló betepa, ti hó maaté fokonérapó. Diá feata, wéi tópupatei, betá whj meipó,” yalepó. ¹¹ Ti noatepae, take a dópóló eleké deyaaire whj ama kisipa iruraalu yalepó.

¹² Atéró, atimané hórape fokóló kemetepa, ama deró betere kuti momó deróló a betale tikimó bitj felepó. Atéró bitu, ama atimapaae woseturaalu, “Yálo diapaae erale ala diá feané kisipare? ¹³ Diaaq yálo doi yóló, yó matere whj Tale-ó, du betere fota, ti ętóró ereteiné mo

dono dapó. ¹⁴ Mió ęta, diá teteróló kaae tare Talekélé, diá yó matere whjékélé bitu, diaaq hórape yálo fokalepó. Atéyale kaae, diásisikélé hó u fokone i fokone du beta. ¹⁵ Yálo diapaae i yale alata, diásisi bitukélé suróló deté fu betaasepóló, diá kisipa mótu yalepó. ¹⁶ Yálo diapaae mo i dere ape. Kale kutó diratere whjné a kaae tare topo whj bosenóló, a topo whj betenénipó. Kutó dini fópóló doteyale whjnékélé a doteyale whj teteranénipó. ¹⁷ Mió i dere alarape diaaq kisipayóló taaréni, sya fólótamo du betepa, ti Kótóné diá wisiratapóló, hajné sukutu betaalopó,” yalepó.

Yesuné a dópóló eleké deyaaalopóló yale fo

¹⁸ “Yálo i dere fota, diá feapaae dumitei, yálo dosayóló sóró beteró betere whjrapemó kisipa mutu dapó. Tépatei, kale asémó ere fo mo dokonóturaalu, ętamo betamó qla nokole whjnétei e dópóló, eleké deyaaai du beterapó.

¹⁹ Ai alarape depa diaaq kilituraalu, ęta, Kótóné dotonó betere whjpóló ępaae kisipa tiki tirópóló, ai alarape yaaipatei yálo diapaae i dere ape. ²⁰ Mepaae whj dené yálo doteyale whj wisiyóló dape supa, ti ętei dape sirapó. Até dere kaae, mepaae whj dené e mo wisiyóló dape supa, ti e doteyale sekétei, dape sirapó,” yalepó.

²¹ Yesuné ai fo yóló keme-tepa, ama hosaa tuqmó doasi sekéné sukalepó. Atétepa ama duraalu, “Yálo diapaae mo i dere ape. Diákó whj betané ę dópoló, eleké deyaalopó,” yalepó.

²² Ama yó matere whjrape atima kóló kóló duraalu, né yaaire alamó dérópoló, atimasisi u kolósu i kolósu du betalepó.

²³ Yesuné ama yó matere whjrapekó betä Yesuné ama hosaa mole whj ą betere felekemó titiyóló beterepó.

²⁴ Saimon Pitáné u kale whjrapee depané maaté yóló duraalu, “Ama ai yale fo-a, demó kisipa mutu yaleró, naao ąpaae wose-timié?” yalepó.

²⁵ Ai fo depa, Yesutamo titiyóló betere whj ą fetée fóló ąpaae woseturaalu, “Tale-ó, naao ai yale fo-a, demó yaleé?” yalepó.

²⁶ Tétepa, Yesuné ąpaae tokó mótu duraalu, “Yálo bred o kwia tao sóró, nukumó belere wéimó tópuróló melatepa naao kilitu, ątóróti h̄tipóló kisipa muaalopó,” yalepó. Téró, ama kale bred o kwia sóró wéimó tópuróló, Iskariot be whjkó Saimon naalema Judas melalepó.

²⁷ Atéró Judasné bred o tao seretamotóró, dowi Satan ą tuapaae biti walepó.

Atétepa, Yesuné ąpaae duraalu, “Naao ai yaai dere ala mo hapaletei yae,” yalepó.

²⁸ Atima ai ąla nuku betere tikimó betere whjrape betanékélé Yesuné ama ai yale fo wosótā yaletei, bete kisipa sinipó.

²⁹ Mepaae

ama yó matere whjrape atima kisipané Judas-ta, moni kaae tare whjreteiné ąla detere sukmó naaire ąlakó dupune fae, ó mepaae yolealere so whjmó melaaire ąlakó dupurale fae dere nisi yalepó.

³⁰ Téró, kale Judas ą bred o tao sóró, téti belapaae sókó derepelemó, be mo ti dikipa kelalepó.

Yesuné Pitapaae yale fo

³¹ Atéró, kale Judas fele sisópaae Yesuné duraalu, “Mió kale Whjné Naalema tuqmó ere ala wisi h̄akearatepa, so whjné koloo, Kótó ą tuqmó ere ala wisikélé Naalemapaae eratepa so whj feané koloo duraalu, Kótó tuqmó ere ala wisinaale kisipa yaalopó.

³² Ai alatamo mo depa, ti ama Naalema tuapaae eratere ala wisinaale so whj feané kolopóló Kótóné kaae taní, mo miótitei ama h̄akearaalopó.

³³ Yálo naalerape-ó, mo sawa sukmó maaté ę diatamo betaalopó. Take yálo Juda topo whjrapaee yale fo kaae, mió diapaaekélé i dere ape. Diaaq ę kekälotei, mo kelaalomeipó. Ę fole tikipaae dią wókélé mo yaalo meipó.

³⁴ Mió yálo diapaae yae yóló mulatere kisi fo i dapa wosae. Yálo diapaae yaala sókó fu yale kaae, diásisikélé atéró yaala sókó fu betae.

³⁵ Diásisitei, atéró yaala sókó fole ala so whj feané

kilituraalu, diq yalo yo matere whjirape beterapóló kisipa yaalopó,” yalepó.

³⁶ Ai fo depa, Saimon Pitané apaae woseturaalu, “Tale-ó, ya mopaae faai de?” depa, Yesuné duraalu, “Ę fole tikipaae diq miótí wonénitei, take nalota, wonérapó,” yalepó.

³⁷ Kale dere kaae, Pitané apaae woseturaalu, “Tale-ó, ya fole tikipaae ę miótí wapa, noa yaqsóró de? Ya tao suraalu, yalo betere betekélé melóló sukutepa wisirapó,” yalepó.

³⁸ Téró, Yesuné apaae tokó mótu duraalu, “Naaø epaæ yakélé sukutepa wisirapó fo du de? Yalo yapaae mo i dere ape. Wą kakaruk bané hale yaaipatei, naao ę tuénipó dere fo sore félimó yaalo ai ape,” yalepó.

14

Yesuné ama yo matere whjrapené kisipa seké yaqsóró yale fo

¹ Téró Yesuné duraalu, “Diaaq kisipa fomoyóló, hosaa tuamó doasi seketu betaqóró yae. Kótópaae kisipa tiki tiróturaalu, epaækélé kisipa tiróló betae. ² Ti noatepae, yalo Aya betere tikimó diq betaaire be mo surapó. Ai ala wuq meisóró, ti yalo diqpaæ hakearóló wuapó. Eta, diq bitj waaire tiki donoróló mulótú betaaí fulapó. ³ E fólótamo diq betaaire tiki donoróló kemetepa, ti momó

fesaae wouraalu, diqkélé ę betere tikimótóró betamó betaai dapesó faalopó. ⁴ E i faaitu betere bepaae fole tuta, ti diaaq ai kisipare ape,” yalepó.

Aya beterepaae faaire tuta etórótipó yale fo

⁵ Tétepa Tomas-né apaae duraalu, “Tale-ó, ya faaire tikita, dą koló kolórápó. Atérápa, ya ai faaitere tikipaae sókó fole tu dąné netéró kisipa yaaloé?” yalepó.

⁶ Ai fo depa Yesuné duraalu, “Ai bepaae faaire tukélé, mo foné betekélé, so whj betere betekélé, ti mo etórótipó. Whj mo betakélé yalo Aya beterepaae faai depa, ti ę dekeróló feni, mo ę tuamótóró fenérápó. ⁷ Diaaqtamó ę diriyóló tuépa, ti yalo Ayakélé mo tuénerápó. Mió kaae suraalu, diaaq yalo Aya kolóló, ai kisipare ape,” yalepó.

⁸ Tétepa Filip-né duraalu, “Tale-ó, Aya naao däpaae yo matepa, ti dąné ą kolóló kisipanérápó,” yalepó.

⁹ Ai fo depa Yesuné duraalu, “Filip-ó, folo suamó ę diqtamó bitiré waletei, diaaq ę kisipanié? Mepaae whj dené ę kolóló kisipa epa, ti yalo Ayakélé kisiparapó. Tépatei, diaaq epaæ Aya yo ąlae dere-a, noa fo yóló de? ¹⁰ E yalo Aya tuamó betóo, yalo Aya ę tuamó betóo, eretei diaaq kisipanié? Yalo diqpaæ yo mótu betere fota,

yalo kekeme nóló dumipó. Yalo Aya ę tuqmó bitu, ama kisipa mole ala erótú beteretei, diaaq ai kelere ape. ¹¹ Yalo Aya ę tuqmó betoo, ę yalo Aya tuqmó betoo, erapó dere fo diaaq wosóló, mo dapóló kisipa tiki tirae. Ai alatamo ini depa, ti yalo erale kelemei alarape kolóló, kisipa tiki tirae. ¹² Yalo diapaae mo i dere ape. Whj me detamo ępaae kisipa tiki tiratepa, ti ai whjné yalo yale ala kaaetóró yaalopó. Ti noatepae, ę yalo Aya beterepaae foleteiné take nalo diaaq yalo du betere alarapekélé fea bosenóló, mo doasi ala yaalo ai ape. ¹³ Naalemané Alimané ere ala bete hakearaaираalu, me noa qlakó yalo doimó ępaae wosetepa, ti ai whjpaae yalo mo melaalopó. ¹⁴ Diq feané yalo doimó me noa qlakó kematepa, ti ai ala yalo mo eraalo ai ape,”

Kale Dëi Kepe Wisi diq beterepaae waalopó yóló mulale fo

¹⁵ “Diaaqtamo ępaae hëkesené sukóló yaala sókó fu betepa, ti yalo yae yóló muló betere fokélé diaaq mo wisiyóló sya fóló, erótú betaalopó. ¹⁶ Ę betale sirimó, suka fea diqamo betó taru, diq tao sörö fotoko bulótú betaaire seké mekó yalo Ayapaae dotonaе depa, ama diq beterepaae mo dotonaalo ai ape. ¹⁷ Ti ai sekéta, mo ala maaté du betere Dëi Kepe Wisipó. I hae so whjné ama

dere fo wosóló, mopóló ą dape senénipó. Ti noatepae, atimané ą kolóló kisipakélé inireteinépó. Tépatei, mió ą diqamo betoo, take nalokélé diq tuqmó betoo, yaairetei diaaq ai kisipare ai ape. ¹⁸ Diq hae aya meiyóló, bokonaale naale senaale kaae beterópóló yalo diq taaróló fumitei, ę diq beterepaae momó fesaae waalopó. ¹⁹ Mo sawa sukamó bituraalu, i hae so whjné ę kelaalo meitei, diqnéta ę kelaalopó. Ti noatepae, ę kepaayóló betereteiné, diqkélé mo betaalo ai ape. ²⁰ Atétere sukamóta, ę yalo Aya tuqmó betepa diq ę tuqmó betoo, ę diq tuqmó betoo, ere ala diaaq kisipa yaalopó. ²¹ Mepaae whj de yalo yae yóló muló betere fo aqmó sukóló bitu, sya fóló eró tapa, ti ai whjné ępaae yaala sókó fu beterapó. Mepaae whj dené ępaae yaala sókó fu betepa, ti yalo Ayanékélé ai whjpaae yaala sókó fóo, yälokélé ępaae yaala sókó fóo du betaalopó. Téturaalu, ę tuqmó ere ala fea yalo ępaae hakearóló yó melaalo ai ape,” yalepó.

²² Tétepa, kale Iskariot be whjkó Judas-né ama yakoma Judas-né Yesupaae duraalu, “Tale-ó, i haemó betó mole so whj feané yä kolópóló yó meni, däne maaté kolópóló, yó melaalopó dere-a, noatepae?” yalepó.

²³ Ti fo depa Yesuné

duraalu, "Mepaae whj dené ɻpaae yaala sókó fu betepa, ti yalo yó matere fo wisiyóló sóró erótú betaalo ai ape. Atétere whjpaae yalo Ayané yaala sókó furaalu, dámó wusuró ɻ beterepaae wóló ɻtamó betámó mo ti betó tawaalopó." ²⁴ Mepaae whj dené ɻpaae yaala sókó fenitepa, ti yalo i yó mótu betere fokélé diaaq sya fóló eraalomeipó. I kale wosetu betere fota, yalo kekeme nóló dumitei, ɻ dotéyale seké yalo Ayané ama fotóró yó mótu beterapó. ²⁵ I fo feata, ɻ diaɻtamó betámó bitutei yó mótu betalepó. ²⁶ Tétu betaletei, diaɻtamó betámó bitu, diaq tao saaire seké kale Dëi Kepe Wisi Ayané yalo doimó dotonaalopó. Ai sekéné amata, diaɻpaae fea ala yó melaalo ai ape. Téturaalu, yalo diaɻpaae yó mótu betale forape keteni, kisipa yó tanópóló, ama diaq yó mótu betaalopó. ²⁷ ɻ tuámó mole hosaa muni deyóló mo dua betere ala diaqmó melóló ɻ i fole ape. Yalo i matere hosaa muni deyóló dua betere alata, i haemó betó mole mo so whjné matere kaae meipó. Térapa, diaaq hosaa tuámó sekétere alaró witere alatamo muaqsóró yae. ²⁸ Ʌta, diaq taaróló faalotei, diaq beterepaae momó fesaae waalopó yale fota, diaaq ai wosale ape. Diaaq ɻpaae yaala sókó fole ala mupata, ti ɻ yalo Aya beterepaae fulapó dere fo

woseturaalu, hajné sukuápó. Ti noatepae, yalo Aya ɻ doasi fotokó bole seké bitu, ama ɻ teteró beterapó. ²⁹ Take i alarape mo depa kilitu, mo irapóló diaaq kisipa tiki tirópóló, i alarape yaaipatei, folosóró yalo diaɻpaae ai yale ape. ³⁰ Yalo diaɻpaae fo me kae dekéró yaalomeipó. Ti noatepae, i hae teteróló kaae tare topo whj Satan ipaae mo felekemó sókó waai dapó. Téyalotei, ama ɻ só deraaire betemekélé mo munipó. ³¹ Tépatei, yalo Ayapaae yaala sókó furaalu, ama erae dere alatóró yalo erótú beteretei, i haemó betó mole so whj feané kolóló taaréni, mo kisipa sónpóló dapó. Térapa, mió dä faalopa fiépe," yalepó.

15

Yesu Ɂta wain képiné betepó yale fo

¹ "Mo wain képi beteta, ti etórótípó. Yalo Aya Ɂta, *wain* kutó Talepó. ² Mepaae du olenitere tetejrape ti ama tukóló taae falatu beterapó. Mepaae du oletere tetejrape mo dekéró oleyópóló, yalo Ayané mepaae séli yó moletei turukóló taae falatu beterapó. ³ Yalo take diaɻpaae yó mótu betale foné diaq fea fokóló mo ti wisiró beterapó. ⁴ Diaq ɻ tuámó betepa, ti Ɂkélé diaq tuámó betaalo ai ape. Kale képi tetejrape tikimó olekenipa, ti du oleyaalomeipó. Diaq ɻ

tikimó olekeyóló bitinipa, ti netéró du oleyaaloé?

⁵ Mo wain képita, ti etórótipó. Diaṭa tetejrape ai ape. Mepaae whítamo ḋ tuamó betoo, ḋeklé ai whj tuamó betoo epa, ti du mo dekéró oleyaalo. Téni, ḋetamo tekée fóló kae betepa, ti ai whjné ama me alakélé mo enénipó. ⁶ Mepaae whítamo ḋ tikimó olekeyóló bitinipa, ti ai whj sélitepa tukóló taae falatere ni tetej kaaepó. Ai taae falatere tetejrapeta, dasóló si bilirótua dapó. ⁷ Diąkó whj me detamo ḋ tikimó olekeyóló betoo, yało fokélé naao hosaa tuamó muó iruraalu, me ḋlakó ḋpaae kematepa, ti ai whjpaae yało mo melaalopó. ⁸ Dią tuamó du mo dekéró olepa, ti yało Ayané ama ere ala wisinaale so whj feané kolópóló hakearatapó. Atére ala so whjné kilitu, dią mo yało yó matere whjrapetóró beterapóló kisipa yaalopó.

⁹ Yało Ayané ḋpaae yaala sókó fu yale kaae, yałokélé diapaae yaala sókó fole ala du betalepó. Térapa, yało yaala sókó fóló mole tuamótóró hale betó tawae. ¹⁰ Yało Ayané ama erae yóló muló betere fo sya fóló eró taruraalu, ama yaala sókó fóló mole tuamó betó tarapó. ḋ ai ala ere kaae, yało erae dere fo diaqo wosóló erótu betepa, ti dią yało yaala sókó fole ala tuamó betó tawaalopó. ¹¹ Yało diapaae

i yale fo feata, ḋ tuamó mole hajtere ala dia tuamó faturaalu, diaqo hajtere ala mo ti sırópóló kisipa mutu yalepó. ¹² Yało diapaae yae dere fo ipó. Yało diątamо yaala sókó fóló mulure kaae, naao ne no diasisikélē ai ala du betae. ¹³ Whj mené ama yaala sókó fole whjrapetoro tao saai dapóló, ama betere bete hale melóló sukutepa, ti atéró yaala sókó fole ala fea teteró baterapó. ¹⁴ Diaqo yało yae yóló muló betere fo erótu betepa, ti dia yało fulumu whjrapetoro ai betere ape. ¹⁵ Betä kutó diratere whjné ḋ teteróló kaae tare whjné dere ala fea ama kisipa inipó. Atére betené take bitiré wouraalu, yało diapaae kutó diratere whjrapetoro yaletei, ai fo momó kaae ini, mió diapaae yało fulumu whjrapetoro, dapó. Ti noatepae, yało Ayané yó melale alarape fea diaqo kisipa yópóló, yało diapaae hakearóló yó melalepó. ¹⁶ Diaqo ḋ sókó sóró kae baterénitei, yało dia sókó sóró kae bateró baterapó. Ai alata hale inipó. Dią fóló, mo ti muó tawaaire du olerópóló kisipa mutu yalepó. Atéturaalu, yało doimó diaqo me noa ḋlakó Ayapaae kematepa, ti ai kematepa ḋla ama diajmó mo melaalo ai ape. ¹⁷ Yało diapaae yae yóló mulatere fo i ape. Diąsisitei yaala sókó fole ala du betae.

*Mo whjné Yesuné yó
matere whjrape hóróló bóe
dale fo*

¹⁸ I haemó betó mole so whjnétamo dią hóróló bóe du betepa, ti folosóró atimané ę hóróló, bóe dale ala kisipa muae. ¹⁹ Diątamo i hae tale betepa wuqsóró, ti i hae so whjné faketóró beterapóló kisipa mutu, diąpaae yaala sókó fole ala du bituapó. I hae so whjtamo touyóló betepa, yälotei dią sókó su yóló kae beteralepó. Atére betené diątamo bóe du beterapó. ²⁰ Yalo diąpaae yó melale forape kisipa muae. Kutó diratere whjné ą kaae tare whj ama teteróló kaae tanénipó. Atimané ętamo bóe dóló susupui ala erótú yale kaae, diąpaaekélé eraalo ai ape. Yalo yó male fotamo atimané wisiyóló wosóló erótú betepa, ti diaaq yó matere fokélé atimané wisiyóló wosaalo ai ape. ²¹ Ti noatepae, ę doteyale seké, atima kisipa inireteiné dią yalo so whj bitu, yalo ala erótú beteremó, atimané diąpaae kae kae susupui ala erótú betaalopó. ²² Ę i haepaae wóló, yalo fo atimapaae yó móluqşóró, ti dowi alamó atima só deraaire kwia muğmeipó. Tépatei, atimané yale dowi alamó fo tokótamo depa, meipóló hepée falaaire tü mo munipó. ²³ Whj me dené ę hóróló bóe du betepa, ti ai whjné yalo Ayakélé hóróló bóe dilapó. ²⁴ Take mo

betä whjnékélé inire ala yalo atima kuamó eróluqmeisóró, ti atimané yale dowi alamó só deraaire kwia muğmeipó. Mió i yale kelemei alarape atimané kolólótei, ętamokélé yalo Ayatamokélé, bóe dóló hóralepó. ²⁵ Atimané ai du betere alata, i asére fo dokonóturaalu yalepó, ‘Me bete munipatei, atimané ętamo hágé bóe dalepó.’

²⁶ Até du betaalotei, dią tao sóró wisiraaire seké betä waalo ai ape. Ai sekéta, ę fóló yalo Ayatamo bituraalu, dią beterepaae dotonaalopó. Ata, mo alané bete yalo Ayatamo betamó biti wouraalu, yalo ere ala fea etérapóló, dią tao sóró fotokö bulóló, yó melaaire Dëi Kepe Wisipó. ²⁷ Mo take kaae sale alimótei, dią ętamo bitiré waleteiné diaaökélé ę etei kaae whjpóló hakearóló yó mótu betenérápó,” yalepó.

16

¹ “Yalo diąpaae i yale fo feata, dią ę sya fu betere ala taaróló, kópaae faqsóró yalepó. ² Atimané dią fo wosetere bepaae waqsóró dóló hókonalaaloi ai ape. Ai ala maaté mei, mepaae whj atima Kótóné ala eratere nisiyóló, dią mo ti sukópóló daalo ai ape. Ai ala yaaire be dë mió mo felekemó sókó waai dapó. ³ Ęrō yalo Ayatamo atima kisipa inire betené diąpaae atei kaae alarape eraalo ai ape. ⁴ Atépatei, yalo

diapaae i deté wou betere fo dokonóturaalu mo eratere su kamó, noa ala dutérópóló dia kilita yaqsóró, yalo i dere fo kisipa yaasepóló dapó. Ə diqtamo hale betereteiné take yalo diapaae etei fo inipó.

Dəi Kepe Wisi wóló yaaire alamó yale fo

⁵ Téretei mióta, ə doteyale seké beterepaae momó fesaae fulapó. Até yaai depa, diaqó betə whjnékélé, 'Yä maae faai de?' yóló, əpaae wosetere fokélé dumipó. ⁶ Yalo diapaae i forape yaleteiné mió diaaq hosaa tuqmó dekéné ai sukutu betere ape. ⁷ Tépatei, yalo diapaae mo dapó. Diapaae wisi ala eraaire tū mulóturaalu, ə dia taaróló fulapó. Etamo fenitepa, ti diaq tao sóró fotokó bulóló tū yó melaaire seké diaq beterepaae waalo meipó. Etamo fupa, ti yalo ə diaq beterepaae dotonaalopó. ⁸ Ai Dəi Kepe Wisi wouraala, i haemó betó mole so whjné du betere dowi alakélé, Kótóné donoi ala etérópóló yó mótu betere alakélé, taleyóló kwia matere alakélé, fea ai sekéné ama hakearateremó, hoko ala du beterapóló diaq hosaaamó saalopó. ⁹ Ti noatepae, i haemó betó mole so whjné əpaae kisipa tirénitere beteta, dowi alapóló ai Dəi Kepe Wisiné atima hosaaamó seraalopó. ¹⁰ Ə yalo Aya beterepaae

fesaae foleteti, momó kae diaaq ə kelaalomeipó. Ə atéró foleteiné so whj feané Talené donoi ala kisipa yópóló, ai sekéné hakearóló yó melaalo ai ape. ¹¹ Mió i haemó teteróló kaae tare seké ama yale alamó, ə só deró beterapó. Tétu, i haemó betó mole so whj tale dere alakélé hoko yalepóló, hosaaamó sónpóló, ai waaire Kepe Wisiné hakearaalo ai ape.

¹² Yalo diapaae yaai dere fo dekéró mupatei, bete diaaq senénireteiné fea fo enénipó. ¹³ Tépatei, kale mo fo maaté bole Kepe Wisi ə wólóta, mo fo bete turó diaaq tué yópóló, hakearóló yó mótu betaalopó. Aita, ama kekeme nóló yaalomeitei, mo ama wosale fotóró diapaae yó melaalopó. Téturaalu, nalo waaire be dəmō yaaire alakélé yó melaalo ai ape. ¹⁴ Ai Dəi Kepe Wisiné yalo mo bete mole fo diaaq kisipa yópóló, ama tao sóró diapaae yó melaalopó. Téturaalu, yalo ere ala wisinaale so whj feané kolópóló, ama hakearaalo ai ape. ¹⁵ Yalo Ayané ama teteróló kaae tare ala fea, yalokélé teteróló kaae tarapó. Atére betené yalo fo diaaq kisipa yópóló, Dəi Kepe Wisiné ama hakearóló yó melaalopóló, yalo diapaae yalepó.

¹⁶ Mo sawa su kamó diaaq ə kelaalomeitei, sawa beteró, diaaq ə momó kelaalopó," yalepó.

*Yesuné diaaq hosaa sekę
yaalotei momó hajyaalopó
yale fo*

17 Ai fo depa, mepaae ama yó matere whjrapé atimasisitei duraalu, "Sawa su kamó ą kelaalomeipó. Téyaalotei, sawa su kamó beteró ą momó ke laalopó, dere foró ama Alima beterepaae foleteinépó yale fotamo-a, noa betené yaleropó," yalepó. 18 Atimasisitei duraalu, "Mo sawa su kamopó yale fota, noa betené yaleró dákélé kisipani, kóló kólórapó," yalepó.

19 Ama ai yale fomó, atimané ąpaae wosaaai mutere kisipa ama kolóló, atimapaae duraalu, "Sawa su kamó diaaq ę kilini bitiré fóló, sawa su kamó momó ke laalopó yale fomó, diaasisitei noatepa kelaarótú bitu de? 20 Yalo diapaae mo i dere ape. Diāta, diaaq hosaa tuqmó dekené suku turaalu, wole u du betepa, i haemó betó mole so whj atima hajné suku tutaalopó. Diaaq hosaa tuqmó sekéné suku tutaalotei, momó kisipa felé yóló, hajtu betaalo ai ape. 21 Sorapené naale saaire be dē sókó wapa sisó nukuraalu, ama tikimó doasi dele sua dapó. Téteretei, ama naale só mulóló, k̄lipaae naalené tiki kolóló h̄keseturaalu, ą doasi dele sale ala kisipa keterótua dapó. 22 Atétere kaae, mió diaq dekené ai suku betere ape. Tépatei,

ę momó diaq beterepaae wale su kamó, diaaq ę kilitu dere haj mené tokóló alu ranénipó. 23 Atétere su kamó, diaaq ępaae me wosetere fokélé mo yaalo meipó. Yalo diapaae mo dapó. Diaaq yalo doimó Ayapaae me ąlakó kematepa, ti ai whjpaae ama mo melaalopó. 24 Take bitiré woukélé, diaaq yalo doimó me ąla kematepa alakélé mo inipó. Térapa, mió bitutamo me ąlakó kematepa, ti ai ąla suraalu, diaq tuqmó hajtere ala mo turó f̄ayaalopó.

25 Taketa, yalo diapaae kinóló mole ala fo salepaae dō faróló deté waletei, nalo waaire su kamó yaaitere alata, fo salené ini, yalo Ayané ama ere ala etérápóló, mo h̄kearóló yaalopó. 26 Ai be dēmota, diaaq yalo doimó ąpaae kema yaalopó. Yalo i du betere fota, diaqmó yalo Ayapaae woseraalopóló dumipó. 27 Téyaalo meipa, diaaqtei ąpaaetóró wosae. Ti noatepae, diaaq ępaae yaala sókó fóo, ęta Kótótamo betóló wale whjpoló ąpaae kisipa tiki tiróo ereteiné, yalo Ayané ama diapaae hosaa muóló yaala sókó fu beterapó. 28 Take ę yalo Ayatamo beteró, i haepaae walepó. Mió ę i hae taaróló, momó yalo Aya beterepaae fulapó," yalepó.

29 Ai fo depa, ama yó matere whjrapené ąpaae duraalu, "Miota naao d̄apaae fo salepaae dō faróló dumi, mo h̄kearóló dapó. 30 Mió d̄ané

kisipare ala betə ipó. Fea ala naao kisiparu hakeamó yó mótu betereteiné, mené yapaae momó wosetere ala kae enénipó. Atérené yata, Kótótamo betóló wale whipóló dənē kisipa tirat-apó,” yalepó.

³¹ Ai fo depa, Yesuné atimapaae duraalu, “Diq tué tiki tirópóló kaae taté waletei, mioti əpaae diaaq tué tiki ai tiratere ape! ³² Téretei, diaaq be dokq dapo dapo yóló furaalu, ə wotoró betepa taaróló faaire be də mió i sókó wale ape. Téyadloei, ə wotoró bitini, yalo Ayatamo wusuró beterapó.

³³ Yalo diapaae i yale fota, diq ə tuqmó hosaa muni deyóló dua beterópóló yalepó. Diq i haemó bituraalu, kae kae sek̄i ala siré fu betaalotei, i haemó mole alarape fea yalo mo ti doróló teteró beterapó. Atérapa diq furu furu ini, hosaa diriyóló dua betae,” yalepó.

17

Yesuné Alimapaae momayale fo

¹ Yesuné ai forape yale k̄lipaae ó hepen-paae kese holóló momaturaalu,

“Aya-ó, mió kale tukóló muló betere be də i sókó walapa, naao Naalené ya tuqmó ere ala wisinaale so whj feapaae hakearópóló, naao ama ere ala wisi hakearae.

² Ti noatepae, i haemó betó mole so whj fea

teteróló kaae tanópóló, naao ə sóró bateralepó. Naao əpaae ai melale so whipaae mo ti betaire bete melópóló, naao fotoko ə sümó melalepó.

³ Mo ti betere bete i ape. So whjné yata, mo betə betere Kótópóló tué yóo, naao doteyale whj Yesu Kerisokélé tué yóo, dere alata, mo ti betere betepó.

⁴ Naao əpaae i haemó dirae yale kutó fea yalo diyóló kemeraleteiné, naao ere ala wisinaale i haemó betere so whjné kolópóló, hakearalepó.

⁵ Aya-ó, i haekélé kaaraaipa dəmo wusuró bitu, naao ere ala wisi hakearótu yale kaae, mió ə i hae taaróló ya beterepaae fesaae wóló betepakélé, ai ala momó eraasepóló dapó,” yalepó.

Yesuné ama yó matere whjrapemó momarale fo

⁶ “Aya-ó, i haemó betó mole so whj kuamó, mepaae naao sóró əpaae melale so whipaae ti naao ere ala wisi yalo hakeamó erótu betalepó. Atimata take naao so whj betaletei, naao sóró əpaae melalepó. Atéyale so whjné naao fo mo betə wosóló, erótu betalepó.

⁷ Naao əpaae melale alarape feata, ya betemó kaayóló walepóló, mió atimané tuérapó.

⁸ Ti noatepae, naao əpaae yó melale fo fea

yəlomo atimapaae yó matepa, atimané mopóló wosalepó. Atéturaalu, ę yətamo betóló naao ę dotonatepa wale whjpóló, atimané ępaae kisipa tiralepó.

⁹ Naao atima tao sópóló, yəlo momarótú beterapó. Yəlo i dere momata, i haemó həle betó mole so whjmó dumitei, naao sóró ępaae melale so whjmó kisipa mutu i detere ape. Ti noatepae, atimata mo naao so whjtórótipó.

¹⁰ Naao so whjta, ti yəlo so whjtórótipó. Yəlo so whj fea ti naaotórótipó. Atimapaae erale ala so whj feané kilitu, yəlo ere ala wisinaale həkearalepó.

¹¹ Mió ę i haemó doa folo sukamó be taalomeitei, i whjrape atimata i haemó həle betepa, ę ya beterepaae walapó. Mo kae betere Aya-ó, i whjrape atima me ala yaqşóró, naao ere ala tuqmó beterópóló kaae tawae. So whjné naao ere ala wisinaale kisipa yópóló, naao doasi doi mole fotokoné ę tuşpaae eralepó. Térapa, dámō mo betatóró biture kaae, atimakélē atérótóró beterópóló, naao ę male doiné teteróló kaae tawae.

¹² Ę atimatamo betamó betale sukamó, naao ępaae melale doiné atima mo wisiyóló kaae tawalepó. Atéró, kaae tawale sukamó mo betə whjkékélē alu-

nipó. Kale asémó ere fo dokonóturaalu, aluyaai yale whj ą betə mo ti aluyalepó.

¹³ Mió ę ya beterepaae waai, i haemó atimatamo betere féli, ę tuqmó mole hajtere ala mo turó atima tuqmókélē mulópóló, i forape atimapaae du beterapó.

¹⁴ Ę i hae tale bitiniru ere kaae, atimakélē i hae tale bitinipó. Naao ępaae erae yale fo yəlo atimapaae yó melalemó, i haemó betó mole so whjné atimatamo bóe dóló hóralepó.

¹⁵ Aya-ó, yəlo i dere momata, atima i haemó beteretei tokó sóró, naao kae tikipaae beterae yóló dumitei, dowi kepené atima doraqsóró, seséyae yóló dapó.

¹⁶ Ę i hae tale bitinirure kaae, atimakélē i hae tale bitinipó.

¹⁷ Atima me alatamo hoseké yóló betaqsóró, mo fonétei atima kae sóró beterae. Naao fota me kae mei, mo bete mole fopó.

¹⁸ Ę i hae so whjtamo beterópóló, naao ę i haepaae dotonótú yale kaae, i whjrape atimakélē, i haemó betó mole so whjtamo beterópóló, yəlo dotonatapó.

¹⁹ Atimakélē me alatamo hosekéní, mo kae baterópóló, ę mo naao alatóró eraai kisipa mutu, yəlotei ę kae sóró beteratapó,” yalepó.

Yesuné i haemó betó mole so whjmó momarale fo

²⁰ “Yalo i dere momata, i whjrape atima maaté tao sópóló dumitei, mepaae so whj de atima yó matere fo wosóló, épaae kisipa tiraaire so whjmókélé i dere ape.

²¹ Aya-ó, yalo i dere momata, e ya tuqmó betoo, ya e tuqmó betoo iru, mo betatórò biture kaae, atimakélé fea atérótórò beterópóló yae. I haemó betó mole so whjné e naao doteyale whjpóló kisipa tirópóló, atima dámō tuqmó beterópóló yae.

²² Naao ere ala wisinaale hakearóló épaae melaletei, yalomó atimapaae melalepó. Até yaleteita, dámō mo betá kisipa muóló biture kaae, atimakélé atéró beterópóló yalepó.

²³ Naao e doteyóo, épaae yaala sókó fóo, ere ala atimapaaekélé eró beterapóló, i haemó betó mole so whjné kisipa yópóló, atima fea mo betá faketóró alerae.

²⁴ Aya-ó, naao épaae melale so whj e betere tikimótórò betamó bitu, e tuqmó ere ala wisinaale atimané kolópóló kisipa mutapó. Ti naao ai ere ala wisinaaleta, take sáró haetamo kaaraaiatei, yaala sókó furaalu, épaae melalepó.

²⁵ Mo donoi ala maaté yó tare Aya-ó, i haemó

betó mole so whjné ya tuénitei, yalo ya tuérapó. I whjrape atimanéta, naao e doteyalepóló kisiparapó.

²⁶ Naao épaae yaala sókó fole ala atima tuqmó muóo, ekélé atima tuqmó betoo erópóló, yalo ya etei kaae Tale beterapóló, atimapaae hakearóló yó maté wou betalepó. Ai ala taaréni, miokélé hale detétórò fu betaalopó,” yalepó.

18

Yesu daai tawale fo

(Mat 26:47-56, Mak 14:43-50, Luk 22:47-53)

¹ Atéró, Yesuné moma yóló kemetepa, ama yó matere whjrape atima betere tiki taaróló, Kidron ho týyló felepó. Ai ho uté fakeró *Olip* nirape daae mulapó. Yesuró ama yó matere whjrapetamo ai ni daae mole tikimó sókó felepó.

² Ai hae tikita, Yesu dópóló eleké deyaaire whj Judas-né ama mo tuérapó. Ti aita, Yesuné ama yó matere whjrapetamo suka fea touráleta du betale tikipó.

³ Atéró, kale Judas a ai ni daae mole tikimó sókó walepó. A atéró wale alata, ama wotoró mei, mepaae diki tare whjrapékélé, Farisi whjrapéró so whjmó momaratere topo whjrapené sóró beteró betere whjrapetamokélé, dapesó walepó. Ai whjrape atima feané mo sakélé,

lamp sákélé, bóe dele əla
qlarapekélé, fea tawóló
walepó.

⁴ Yesuné əpaae eraaire ala
fea ama kisipa irutei, ə sókó
fóló atimapaae duraalu, “Diaaq ai-a, de kekitu bitu de?”
yalepó.

⁵ Ai fo depa atimané
duraalu, “Dàta Nasaret be
whjkó Yesu keketapó,” depa,
ama duraalu, “Ai whjta
etóróti i ape,” yalepó. Ai
wale whjrapetamo Yesu
dópoló, eleké deyaaire whj
Judas-kélé daalepó. ⁶ Yesuné
ai whjta, etóróti i ape dere
fo woseturaalu, atima sisóné
fele tikimó, dée nalepó.

⁷ Atétepa, Yesuné atimapaae
momó woseturaalu, “Diaaq ai kekitu betere whj-
a, de?” depa, atimané
duraalu, “Nasaret be whjkó
Yesupó,” yalepó.

⁸ Yesuné kale whjrapepaae
duraalu, “Ai whjta, etóró i
ape yóló yalo taketi diapaae
inié? Diaaqtamo ə kikitu
betepa, ti i whjrape atima
hale fópoló yae,” yalepó. ⁹ Ti
ai yale alata, take Yesuné
“Naao əpaae melale whjrape
mo betkélé alunipó,” yale fo
mo dokonóturaalu yalepó.

¹⁰ Téró, Saimon Pitáné
foloi sepake be dolomó
deró beteretei sókó sóró,
so whjmó Talepaae
momaratere topo whjné kutó
diratere whjné tururó woséli
sääe deralepó. Ai whjné ama
doita Malkus-pó.

¹¹ Yesuné Pitapaae du-
raalu, “Naao ai sepake sóró

momó be dolopaae bulae.
Naao kisipané yalo Ayané ə
melale wéi wutimó beleretei
yalo naalomeipóló de?”
yalepó.

*Fo tekqai Yesu Anas
beterepaae dapesó fele fo*

¹² Téró, diki tare
whjraperó atimané topo
whjtamo yóo, mepaae Juda
topo whjrapekélé yóo yóló,
Yesu tawóló halika tikané
dokalepó. ¹³ Atéró, atimané
ə folosóró Kaiapas-né nouma
Anas beterepaae dapesó
felepó. Kaiapas əta, ai ba fo
tuamó so whjmó Talepaae
momaratere whjrapené topo
whj beterepó. ¹⁴ I seké
Kaiapas-ta, take Juda so
whjpaae duraalu, “Dà Juda
so whj me ala yaqsóró, betə
whj sukutepa mo wisirapó,”
yale whjpó.

*Pitané Yesu ə kisipanipó
yale fo*

(Mat 26:69-70, Mak 14:66-
68, Luk 22:55-57)

¹⁵ Atéró, Yesu dapesó
fupa, Saimon Pitaró ama
yó matere whj metamo
Yesu sya fu betalepó.
Kale mo so whjmó
Talepaae momaratere topo
whjné Yesuné yó matere
me whj ama wisiyóló
tuéreteiné ai bolaare tipi
tuapaae doropópoló yalepó.
¹⁶ Téyaletei, Pita ə ai tipi
tū serekemó daapa, kale
me yó matere whj momó
fesaae wóló, tū kaae tare
senaalepaae Pitakélé ipaae
wópoló yae, yalepó.

17 Atéró, kale tū kaae tare senaaléné Pitapaae woseturaalu, “Yákélé ai whjné yó matere whjkóe?” depa, Pitané kale senaalepaae tokó mótu duraalu, “Eta, ai whjné yó matere whj meipó,” yalepó.

18 Atéró, kale mepaae kutó diratere whjraperó mepaae doasi diki tare whjrapetamo atima sosólí depa, si nokeyóló simó boperóló daae molepó. Atéró daae mupa, Pita ąkélé sosólí depa, atimatamo simó daalepó.

*Momaratere topo whjné
Yesutamo fo tekqletei*

(Mat 26:59-66, Mak 14:55-64, Luk 22:66-71)

19 Atima atéró simó betó mupa, mo so whjmó Talepaae momaratere topo whjné Yesupaae woseturaalu, “Naaو yó matere whjrape-a, deé? atimapaae naao noa fo yó maleé?” yalepó.

20 Ai fo depa Yesuné duraalu, “Yalo fo mekó kinóló yó meni, so whj feané wosópóló, hakeamótóró yó mótu betalepó. Yalo yó male fota, Kale Juda fake so whj fea tourqleta dere fo wosetere beraperó, moma dere betamo tuqmótóró yó mótu betalepó. 21 Téyalepa, naao ępaae noatepa wosete? Yalo yó matere fo wosale so whjné tuérapa, atimapaae wosae,” yalepó.

22 Yesuné ai fo depa, Juda topo whjné sóró

beteró betere whj betä ą daale felekemó daai sókó wóló, ama kelepaamó deké sóró duraalu, “So whjmó Talepaae momaratere topo whjpaae atei kaae fo dua de?” yalepó.

23 Atétepa Yesuné duraalu, “Yalo me dowi alakótamo itikimó, ti i so whj feané keletómó yalo yale ala hakearóló yae. Téni, yalotamo ąpaae mo fo itikimó, ti naao ę hale noatepa dile?” yalepó.

24 Atéró, Yesuné ama naase hale dokopatei, kale whj Anas-né ą Talepaae momaratere topo whj Kapias beterepaae fópóló doteyalepó.

25 Atima ai ala du betepa, kale whj Saimon Pita ą simótóró hale daapa, mené ąpaae duraalu, “Yákélé ai whjné ama yó male whj meié?” depa, Pitané duraalu, “Ai whjta ę meipó,” yalepó.

26 Tétepa, momaratere topo whjné kutó diratere whj betä beterepó. ąta, take Pitané woséli tikale sekéné ama fake whjpó. Ai sekéné Pitapaae woseturaalu, “Yata, u Olip ni daae mole tikimó daapa kelale whj-a, kaeé?” yalepó. 27 Ai fo depa Pitané momó meipó, deretamotóró wą kakaruk bané hale yalepó.

*Yesu topo whj Pailat
beterepaae dapesó fele fo*

(Mat 27:11-23, Mak 15:2-15, Luk 23:1-5, 18-25)

28 Dilikitamo ai ala deté wóló, hıka be dętamo Yesu

ą kale topo whj̄ Kaiapastamo betepa, Juda topo whj̄rapené Rom *Gavman* topo whjné bepaae dapesó felepó. Téyaletei, atima kale boseneyóló fele be dêmó detere ąla naaireteiné ai be dolopaae feni, belamó daae molepó. Ti noatepae, atima Juda meire whjné bepaae fupa, ai detere ąla naalomeipó, yaqsóró yalepó.²⁹ Atéró, kale Pailat ą belapaae tóę doropóló, atimapaae duraalu, “I whj̄ta, noa dowi alakó itikimó fo tokótamo yóló diaaq ą só deraai de?” yalepó.

³⁰ Ai fo depa, atimané ąpaae duraalu, “Amatamo *Gavman* whjné yóló muló betere fo tikiuqmeisóró, ti dąné ąpaae dapesó uqameipó,” yalepó.

³¹ Tétepa Pailat-né atimapaae duraalu, “I whj̄tamó fo tek̄ai depa, ti diaaq yóló muló betere fo sya fóló, diaaqtei taleyaasepóló dapesó fae,” yalepó. Ai fo depa, atimané ąpaae duraalu, “Me whj̄ dowi ala depa, taleyóló sukópóló dae fo *Gavman* whjné dąpaae inipó,” yalepó.³² Yesu hâle bitutei, ą itéró sukqalopóló taketi yóló mulale fo dokonópóló yalepó.

³³ Atéró, kale Pailat ą ama bepaae momó fesaae fóló, Yesu ą beterepaae dapesó ape, yóló woseturaalu, “Yata, Juda fake so whj̄ teteróló kaae tare topo whj̄?” yalepó.

³⁴ Tétepa, Yesuné ąpaae duraalu, “Ępaae ai wosetere fota, naao kisipanétei dépé, mené ę etei kaae whjpóló ąpaae depa de?” yalepó.

³⁵ Ti fo depa, Pailat-né ąpaae duraalu, “Naao kisipané ęta, Juda whj̄kó betepa de? Naao so whj̄ró so whjmó Talepaae momaratere topo whj̄rapetamoné yá só deraai, ę beterepaae dapesó walepó. Téyalepa, naao atimapaae noa dowi alakó eraleeé?” yalepó.

³⁶ Ai fo depa, Yesuné duraalu, “Yálo teteróló kaae tare alata, i haemó diaaq teteróló kaae tare ala kaae mei, yálo teteróló kaae tare alata, mo kaepó. Etamo diaaq teteróló kaae tare ala tuqmó bituqasóró, ti Juda whj̄rapené ę daai depa, yálo kutó diratere whj̄rapené bóe duapó. Tépatei, yálo teteróló kaae tare alata, kae tikimó kaaróló walepó,” yalepó.

³⁷ Ai fo depa Pailat-né duraalu, “Tépata, yá teteróló kaae tare topo whj̄ mo airapó!” depa, Yesuné ąpaae tokó mótu duraalu, “Naao ępaae topo whjpó dere fota, mo dono dapó. Etalené so whj̄ teteróló kaae tare whj̄ topo whj̄ betaai, i haepaae woó, ę i haemó mo soné deyoo, yalepó. Atépa, mepaae mo ala tuqmó betaai keteké butu betere so whjnéta, yálo dere fo mo dapóló wosetu beterapó,” yalepó.

³⁸ Ai fo depa, Pailat-né faletere fo kaae yóló duraalu, “Mo fo betepó dere-a, noaé?” yalepó. Ai fo yóló, kale Pailat ą Juda so whj daae mole tikipaae tóé doropóló, atimapaae duraalu, “A só deraaire bete tale yalemó, me alakélé mupa kilinipó.” ³⁹ Téretei, diaaq mara mole ala sya furaalu, kale boseneyóló fele be demó qla detere sukamó *dipula* betere whjrapekó betə fópóló, sokotua dapó. Atétua dere kaae, diaaq kisipané mió i qla detere be demó Juda so whj teteróló kaae tare topo whj sokaró de?” yalepó.

⁴⁰ Ai fo depa, atimané ąpaae fo fakeyóló duraalu, “A meipó. Djané kisipanéta, Barabas də beterepaae wópólópa, doteyæ,” du betalepó. Ti Barabas ąta, *Gavman*-tamo alale sóró boé du betale whjpó.

19

*Yesu filipaa eró betere ni
tómó oleróló dae yale fo*

(Mat 27:27-31, Mak 15:16-20)

¹ Téró Pailat-né Yesu dapésó fóló, ama diki tare whjrapepaae fokosói ala yae yóló malepó. ² Atéró, diki tare whjrapené Yesu faleturaalu, mu daai képi topo whjné deratere topo tao súróló aleyalepó. Téró Yesuné topomó deroo, sonaai kutikélé deroo yalepó. ³ Atéró, atimané momó dèle momó dèle yóló duraalu,

“Juda so whj teteróló kaae tare topo whj-ó, djané naao doi i sóró horatere ape,” yóló faletu betalepó.

⁴ Ai alarape yóló kemetepa, Pailat ą momó Juda so whj betó molepaae fóló duraalu, “Yalo ama yale ala taleyalemó, ą só deraaitere bete mekélé munipa, i dapesó walapa kelae!” yalepó. ⁵ Atéró Yesu faleturaalu, ą topo whjpóló derale mu daai topo taoró sonaai kutitamo deró betepatei, belapaae dapesó dorowalepó. Atéró daapa, Pailat-né atimapaae duraalu, “Mió kale whj i daalapa kelere?” yalepó.

⁶ Atéró, kale so whjmó momaratere topo whjrapero atimané sóró beteró betere whjrapetamoné Yesu dapesó wale kilitu, fo fakeyóló duraalu, “Filipaa ni tómó olerae!” yóló eneta du betalepó. Ai fo depa, Pailat-né atimapaae duraalu, “Yalota, ą só deraaire bete mekélé munipa, diaaqtæi ą filipaa ni tómó olerae,” yalepó.

⁷ Atétepa, kale Juda fake so whj feané ąpaae seyóló duraalu, “Amatei ą Kótóné naalemapó du betepa, djané yóló muló betere foné, etei kaae fo dere whj sukópóló dae fo erapó,” yalepó.

⁸ Pailat ą taketa sawa wiyaletei, atéró dere fo woseturaalu, mo doasi winé sukalepó. ⁹ Atéró, ą kale *Gavman* topo whjné bepaae momó fesaae fóló, Yesupaae woseturaalu, “Ya

mé be huluapaae wale whjé?" yóló wosetepa, Yesuné ąpaae me fokélé tokó menipó. ¹⁰ Atétepa Pailat-né ąpaae duraalu, "Yalo yapaae wosetere fo naao tokó menitere-a, ya fópóló dotęyaaitere ala ó, filipaa ni tómó oleraaitere ala yópóló, e sóró beteró betere ya kisipa inié?" yalepó.

¹¹ Ai fo depa, Yesuné duraalu, "Óté taoró betere Kótóné teteróló kaae tare fotokó yapaae móluqmeisóró, ti naao ępaae me alakélé eroluqmeipó. Téräpa, e naao naase tuämó mulale whjné ama yale dowi alanéta, naao dowi ala mo teraae falapó," yalepó.

¹² Atéró, kale Pailat-né ai dere fotóró woseturaalu, a fópóló sokaaire tų kikitu betalepó. Tétu betepa, Juda fake so whjné fo faketóró hale yó taru duraalu, "Naatamo a fópóló dotonatepa, ti ya Sisatamo betä kutó ditere whj meipó. Whj me de amatei, a topo whj betaai dapóló wóputu betepa, ti ai whjné Sisatamo bőe dilapó," yalepó.

¹³ Atéró, Pailat-né ai dere forape wosetu, Yesu belapaae dapesó doropóló, Pailat a fo tokótamo yóló taletere tikimó betalepó. Ai belané doita, kapo fake whamene tikipó. Hibru foné ti Kapata doi mulapó. ¹⁴ Ai alarape yaleteita, kale boseneyóló fele be dę ąla detere fulamó, ąla dótóró deyaairaalu,

ola ąla taleyóló mulatere be démó 12 kilok sukakelemó yalepó. Atéró, kale Pailat-né Juda so whjpaae duraalu, "Dią teteróló kaae tare topo whj i daalapa, kelae!" yalepó.

¹⁵ Ai fo depa, atimané duraalu, "Djané a keletere hórapa filipaa ni tómó oleraai dapesó fae yóló, dotopoi fo du betalepó. Tétepa, Pailat-né duraalu, dia teteróló kaae tare topo whj a filipaa ni tómó oléraróe?" yalepó. Ai fo depa, kale mo so whjmó momaratere topo whjné duraalu, "Dą teteróló kaae tare whjta me kae mei, Sisa betä beterapó," yalepó.

Yesu filipaa ni tómó olerale fo

(Mat 27:32-44, Mak 15:21-32, Luk 23:26-43)

¹⁶ Ai alarape yóló kemene furaalu, Yesu filipaa ni tómó olerae yóló, Pailat-né atimané naase tuämó mulalepó.

Atétepa, kale diki tare whjrapené a dapesó felepó.

¹⁷ Atéró furaalu, a oleraire ni fake amatei beleyóló oleraaire tikimó sókó felepó. Ai hae tikané doita, sukale whjné topo diripó. Hibru whjrapené du betere foné ti Kolkotapó doi mulapó.

¹⁸ Aimó atimané a filipaa ni tómó oleralepó. Atéró whj tamokélé, me whj ité dęro oleroo, whj me uté dęro oleroo, yalepó.

¹⁹ Atéyale k̄ilipaae Pailat-né kale filipaa ni topomó a i betené dalepóló etei fo aseyóló oleralepó.

ITA, NASARET BE WH̄IKÓ JUDA SO WH̄I T̄ETERÓLÓ KAAE TARE

TOPO WH̄I YESUPÓ

²⁰ Yesu dóló olerale tikita, ai be hulua felekemó ereteiné Juda fake so wh̄iné ai aseyóló oleró betere fo dosqatu beterepó. Ai

aseyale fota, Juda so wh̄i feané dosqayópóló, Hibrú wh̄irapené du betere fonékélé, Rom fonékélé, Krik fonékélé, erepó. ²¹ Atéró, mo so wh̄imó momaratere Juda topo wh̄irapené Pailat-paae duraalu, “Juda fake so wh̄i t̄eteróló kaae tare topo wh̄ipóló, aseyaqse. I wh̄iné amatei duraalu ąta, Juda fake so wh̄i t̄eteróló kaae tare topo wh̄ipó, yale fo maaté aseyóló olerae,” yalepó.

²² Ai fo depa, Pailat-né duraalu, “Yalo aseyale fo momó kae fisikini, ai fotóró atéró mulópólópó,” yalepó.

²³ Atéró, mepaae diki tare wh̄irapené Yesu filipaa ni tómó olerale k̄ilipaae doṣró diki tare wh̄irapené ama kutirape atima betá betá yóló salepó. Atéyaletei, Yesuné deróló sókó fatere boló kuti betá hâle muni felepó. Ai kutita, me kwiatamo dekaaporóló dokoni, mo betanétoró dokorepó.

²⁴ Atéró, kale diki tare wh̄irape atimasisitei duraalu, “I kutita, terekeyóló kukwia saalomeipó. Betá wh̄iné saairaalu, atima

dokó fea ni kwia siri mulóló, melaa yóló saalopa siépe yae,” yalepó. Ai alarape yaleteita, i asére fo dokonópóló yalepó. Ai fo i ape.

“Yalo kutirape atima sóró, bolómó deró betere fofo kuti betá muni fupa, ni fakerape feskée deróló salepó,” erapó.

²⁵ Atéyale k̄ilipaae, Yesuné ama hama Mariakélé, hamané kemakélé, Klopasne soma Mariakélé, Mak-tala sokó Mariakélé, Yesu oleró betere felekemó daae molepó. ²⁶ Aimó Yesuné hamaró ama hosaa mole yó matere wh̄itamo daapa kolóló, hamapaae duraalu,

“Yalo hosaa mole hae ti so-ó, ai daale wh̄ita, naao naale ai ape,” yalepó. ²⁷ Téró, ama ai yó matere wh̄ipaae duraalu, “Ata naao hae ai ape,” yalepó. Ai su kamó kaae sóró, ama ai yó matere wh̄iné Maria ątamó bettairaalu, dape salepó.

Yesu sinale fo

(Mat 27:45-56, Mak 15:33-41, Luk 23:44-49)

²⁸ Nalo kale yaalopó yóló mulale ala fea kemeyalepóló kisipa mutu, kale aseyóló muló betere fo dokonópóló, Yesuné duraalu, “Ę wéi nokolerapó,” yalepó.

²⁹ Atéró, aimó betá k̄elai wain wéi wuti f̄aanóló mupa tepeyóló, k̄elai wain wéi wépi kaae ąlamó tópuró sóró kape siki kaae ąlamó haka sóró, ama k̄olómó

hamunalepó. Ai kape siki kaae qlané doita, *hisopó*. ³⁰ Atéró, Yesu ai wéi nóló duraalu, "Kale eraai yale ala fea mió sumó eróló kemeralepó," yalepó. Atéró, ama topo haepaae hemée deyóló ama kepe bete Talepaae melóló sukälepó.

³¹ Atéró kale filipaa ni tómó olerale whírape häle olepatei, qla deyaai däle muló betere be dë sókó waqsóró, i ala yalepó. Dótóró qla deyaaire be dë sókó waaipa, qla qla taleyóló mulatere be dëmó, kale oleró betere whírape hó diri kolokóló teketaþóló, Juda topo whírapené Pailat-paae wosene felepó. ³² Ai fo depa, kale diki tare whírape fóló, kale folosóró ité olerale whjné hó diri kqayoo, uté olerale whjné hó dirikélé kqayoo, yalepó. ³³ Téyaletei, Yesu kelalemó, q taketi sukjikimó atimané ama hó diri kqanipó. ³⁴ Aténi, atimakó betq diki tare whjné ama fisinimó wuti deyalepó. Atéyale tikimó, ama fäkeró wéitamo mo wéi kaae suniyóló dorowalepó. ³⁵ Ai alarape depa kelale whjné ama mo kelale alatóró häkearóló yó male fota, mopó. Ama ai du betere fo diaaqkélé mopóló kisipa tirópóló, häkeamó yó mótu beterapó. ³⁶ Ai yale alarape feata, kale asémó i ere fo dokonóturaalu, yalepó. Ai fo i ape.

"Ama diri mo betákélé

kqayaalomeipó," er-apó.

³⁷ Me asëre fo i ape.

"Atimané ama tikimó wutiné deyale whj kelené kikéyóló kaae tawaalopó," erapó.

Yesu kane dolomó mulale fo

(Mat 27:57-61, Mak 15:42-47, Luk 23:50-56)

³⁸ Atéró, ai ala kemetepa etéyalepó. Arimatea be whjkó Josep ąkélé Yesuné yó matere whjtei, Juda topo whírape kolóló wituraalu, ama tué tiki tiró betere ala häkeamó yó menipó. A Pailat beterepaae fóló, Yesuné tiki tekaai dapóló, wosalepó. Téyalemó, kale Pailat-né ąpaae téyae depa, ama tiki tokóló só felepó. ³⁹ Mo take dilikitamo Yesu beterepaae fele whj Nikodimas-ró Josep-tamo wusuróné Yesuné tiki tokóló só faai dere ala fea yalepó. Atéró, betq ni fë mur-ró mepaae felé kqelaa wale qlarape aloes-tamo hosekéró beteretei, Nikodimas-né sóró felepó. Ai qlané seké daleta,

³⁴ kilogram-rópó. ⁴⁰ Atéró, kale whj tamoné Yesuné tiki sóró felepó. Atéró doumó mulaairaalu, *linen* kutimó mepaae felé kqelaa wale qlarape terepeté fóló, Yesuné tiki bopeyalepó. Aita, atima Juda whírape douróturaalu dere ala sya fóló yalepó.

⁴¹ Yesu olerale tiki felekemó, betq kuto erapó. Ai kuto tuämó whj mo betákélé dou erénire, kisi dou wisinaale

aleyóló muló beterepó. ⁴² Ti dótóró kale Juda fake so whj sña nóló betaaire be dë ereteiné kale doukélé mo felekemó epa, qla qla taleyóló mulatere be dëmô ama tiki aimó douralepó.

20

Yesu mulale kane dolo hqlepa kelale fo
(Mat 28:1-8, Mak 16:1-8,
Luk 24:1-12)

¹ Atéró, fula kaae sere be dëmô hïka be teó dëteretamo Maktala sokó Maria Yesu mulale dou tópaae felepó. Atéró kelalemó, q mulóló fokonale kapo fake tukwé fóló, tumó mupa kelalepó.
² Atépa, kale so q Saimon Pitaró Yesuné ama hosaa mole yó matere whj metamo beterepaae sururuyóló fóló duraalu, “Tale atimané mopaae sóró fóló mulaleró dä tuénipó,” yalepó.

³ Tétepa, Pitaró kale me whjtamo atima betere tiki taaróló, sururu yóló whj dou tópaae felepó. ⁴ Atimaamo wusuró sururuyóló feletei, Pita taaróló kale me whj qapi fóló, kale dou tómó sokó felepó. ⁵ Atéró qapi fóló, hemée deyóló kelalemó, Yesu bopeyóló mulale dëi *linen* kuti betq mupa kelalepó. Téyaletei, q dou dolopaae fenipó. ⁶ Atépa, nalo Saimon Pita sokó woló, kale dou dolopaae fóló kelalemó, mepaae dëi kutirape betq molepó. ⁷ Yesuné ama tiki bopeyóló mulale dëi *linen* kuti kae

mulóo, ama topo boperóló mulale kuti kolokóló kae mulóo epa kelalepó. ⁸ Kale folosóró dou tópaae qapi sókó fóló, daale whj ąkélé nalo dou dolopaae derepelepó. Dou dolomó ai ere ala kilitu, ama tué tiki tiralepó. ⁹ Yesu q sukóló momó kepaa yaalopóló, asémó ere fo mo dokonälérápóló, kisipa sinipó.

Yesu Maktala sokó Meripaae yó male wale fo
(Mat 28:9-10, Mak 16:9-11)

¹⁰ Téró, kale whjtamo momó bepaae fesaae felepó. ¹¹⁻¹² Téyaletei, kale Maria q dou até belaró daalu, woletu betalepó. Atétu bitu hemée deyóló, kale whj mulale kapo dolopaae kopeyalemó, *enseltamo* mo dëi kuti deróló, Yesu mulale tikimó beterepó. Me seké topo mulalepaae betoo, me seké hó eralepaae betoo, erepó.

¹³ Atéró, atimaamoné kale sopaae woseturaalu, “Ti so-ó, ya noatepa wole du bitu de?” depa, ama duraalu, “Atimané q teteróló kaae tare Tale mopaae mulale feleró q kóló kóló depa du bitupó,” yalepó. ¹⁴ Ai fo yóló, q fetée furaalu kelalemó, Yesu aimó daapa kelaletei, kale soné aita, Yesupóló kisipanipó.

¹⁵ Tépa Yesuné qapaae duraalu, “Ti so-ó, ya noatepa wole du bitu de? Ya de keketé kutu bitu de?” yalepó. Ai fo depa, kale soné ama kisipané ai kutó kaae tare whj nisiyóló

ąpaae duraalu, “Doa whi-ó, naaotamo sóró fipata, ti ą sene faai dapa, mulale tiki betə ępaae yó melaasepé,” yalepó.

¹⁶ Tétepa, Yesuné ąpaae “Maria-ó,” depa, ą daalepaae fete fóló, Eremeiki foné fakeyóló duraalu, “Raboni-ó,” yalepó. Ai fo bete feteyóló yó matere whi-ó.

¹⁷ Ai fo depa, Yesuné ąpaae duraalu, “Ę yalo Aya beterepaae fenipa, naao ę tatere ala taalae. Yatei fóló, ę yalo Aya beterepaaekélé, diaaq Aya beterepaaekélé, ę teteróló kaae tare Kótó beterepaaekélé, diaq teteróló kaae tare Kótó beterepaaekélé, momó fesaae fulapóló, yalo no-rapepaae ene fae,” yalepó.

¹⁸ Atéró, ai kale Maktala be hulua sokó Maria ą fóló, ama yó matere whi-rapepaae duraalu, “Tale yalo mo ke-lalepó,” yóló ama ąpaae yae yale forapekélé fea atimapaae yalepó.

*Yesu ama yó matere
whi-rape beterepaae wale fo
(Mat 28:16-20, Mak 16:14-18, Luk 24:36-49)*

¹⁹ Téró, *fula* kaae sere be démó be diki deretamo ama yó matere whi-rape atima kale Juda topo whi-rape kolóló wituraalu, atima touróló betó mole be türapse kinóló diróló betó molepó. Atéró betó mupa, Yesu atima betó mole tuamó sokó wóló duraalu, “Hosaa muni deyóló dua betere

ala diaq tuamó mulópolo yae,” yalepó. ²⁰ Ai fo yóló kemetepa, ama naasemó *ikoko* daleteiró fisinimó wuti deyale siritamo atimapaae yó malepó. Atéró, Tale kilituraalu, atima hosaa tuamó doasi hajné sukutere ala mo fayalepó.

²¹ Atéró, Yesuné atimapaae momó duraalu, “Diaaq hosaa muni deyóló mo dua betó muae. Yalo Ayané ę i haepaae wópolo dotonótú yale kaae, yálokélé diaq fópolo dotonatapó,” yalepó. ²² Atéró, ai fo yóló kemetepa, ama fomo atima tikipaae sókó faróló duraalu, “Dei Kepe Wisi sae. ²³ Diaaqtamo mepaae whi-nej dowi ala kwia me ąla meipóló hale kemeratopa, ti Kótónékélé atimané yale dowi ala kwia hale kemeró beterapó. Diaaqtamo mené yale dowi ala kwia me ąla meipóló kemeréni hale tapa, ti Kótónékélé atimané dowi ala kwia kemeró bitinipó,” yalepó.

*Yesu ą Tomas-paae yó
male fo*

²⁴ Yesuné ama yó matere 12 whi-rapekó betə ama doi Tomas-tei, Didimas-pó, du betere whi Yesu atima beterepaae sókó wale sujamó, mepaae yó matere whi-rapetamo betəmō bitinipó. ²⁵ Atéró, kale mepaae ama yó matere whi-rapené ąpaae duraalu, “Tale dənē mo kelalepó,” yalepó.

Ai fo depa, Tomas-né duraalu, "Yälotamo ama naasemó *ikoko* dale siri koloo, *ikoko* dale doloró fisinimó wuti deyale dolotamomó yalo naase kesekée faloo initepa, ti diaaq dere fo wosóló, mo dapóló yalo tué tiki tiraalomeipó," yalepó.

²⁶ Atéró, *fula* betá kemeyle *kílipaae* ama yó matere whírape atima momó touróló betale sukamó, Tomas ákélé atimatamo betámó beterepó. Atéró, atima tú kinóló betó mupa, Yesu ą sókó wóló atimapaae duraalu, "Diaaq hosaa muni deyóló mo dua betó muae," yalepó. ²⁷ Téró Tomas-paae duraalu, "Yalo naase ipa, naao kolóló, naase kesekée faloo, yalo fisinimókélé naao naase dou kesekée faloo ene ape. Téró, mió naao kisipa tamo mutere ala taaróló, tué tiki tiraе," yalepó.

²⁸ Ai fo depa, Tomas-né apaae duraalu, "Ę teteróló kaae tare Tale Kótóó," yalepó.

²⁹ Ai fo depa, Yesuné apaae duraalu, "Naao ę mo kelaleteiné naao tué tiki tiratapó. Mepaae whí de ę kilinirutei, kisipa tiki tiratepa, ti ai so whí atima Kótóné wisiró beterapóló hajné sukutu betaalo ai ape," yalepó.

³⁰ Atéró, Yesuné ama yó matere whírapetamo bitu, Kótóné eratapóló kisipa yópóló, kelemei alarape mo

dekéró eraletei, fea i *bukmó* asenipó. ³¹ Tépatei, Yesu so whí teteróló kaae tare whí Kerisota, Kótóné Naalemapóló tué tiki tirópóló, i alarape fea aseyalepó. Ti ąta, etei kaae Talepóló, ama doimó yó mótu betere fo fea dosayóló tué tiki tiróturaalu, dią mo ti betere bete sópóló yalepó.

21

Yesuné kelemei ala eróturaalu ya dekéró sale fo

¹ Atéró ai alarape keme-tepa, Yesuné ama yó matere whírape Taiberius wéi fókumó betó mupa, ą momó kolópóló, yó male walepó. ² Aimó, Yesuné ama yó matere whí Saimon Pitakélé, Tomas-tei me doi Didimas-kélé, Kaleli hae kwiamó tene Kana be hulua whíkó Nataniel-kélé, Sebedi naalema tamokélé, ama yó matere whí me tamokélé, atima fea touróló betó molepó. ³ Atéró bitu, Saimon Pitané atimapaae duraalu, "Eta, ya sene fulapó," depa, atimané duraalu, "Dákélé fea faalopó," yalepó.

Atéró, atima fea nukumó betóló felepó. Téyaletei, ai dilikitamo ya mo betákókélé sinipó.

⁴ Atéró, Yesu ą mo híkati wéi fókumó daapa kelaletei, ama yó matere whírapené Yesupóló kisipanipó.

⁵ Tétepa, Yesuné atima fo tekeróló duraalu, "Ti naalerape-ó, yakó saleé?"

depa, atimané duraalu, "Meipó," yalepó.

⁶ Tétepa, ama atimapaae duraalu, "Diaaq hálezekwa tao sóró, nuku mole turu naase fakeró derae. Até depa, ti mepaae ya saalo ai ape," yalepó. Ama ai yae dere alatóró yalemó, hálezekwa wamó ya mo dekéró deyaletikimó sekéné tukaaire mo sunipó.

⁷ Atéró, Yesuné ama hosaa mole yó matere whjné Pitapaae duraalu, "Aita Talepó," dere fotóró wosóló, Saimon Pitané tómó deratere kuti take sokóló mulatelei kakeróló, wéipaae tuyó derepelepó. ⁸ Atéró, Pita qá wéimó ałaaté fu betepa, mepaae yó matere whjrapé atima nukutamo qá sya fu betalepó. Atéró, atimané derale hálezekwa wamó, ya fayóló mupatei, wéi fókuró nuku fole tikitamo felekereteiné sýyló só fu betalepó. Ai wéi fókuró nuku foletikitamo daleta, 90 mita súpó. ⁹ Atéró, atima i wéi fókumó sókó walemó, aimó si duku betepa kelalepó. Ai duku betere si keletómó ya biliyó mupa koloo, bred orapekélé mupa koloo, yalepó.

¹⁰ Atépa, Yesuné atimapaae duraalu, "Diaaq mió sale yarape mepaaekó ipaae sóró ape," yalepó.

¹¹ Atéró, Saimon Pita qá nukupaae bitj holóló kale hálezekwa wéi fókupaae sýyló sóró walepó. Aimó dere doakale yarape dosayalemó, 153-ró derepó.

Hálezekwa wamó doa atei yarape deyeletei, hálezekwa mo sawa tukó fole alakélé inipó. ¹² Yesuné atimapaae duraalu, "Diq i ola naai ape," yalepó. Téyeletei, ama yó matere whjrapené qá Talepóló kisipa irutei, atimakó whj betanékélé ya deé? yóló halaainé wosaaitere kisipa munipó. ¹³ Atéró Yesu qá wóló, bred o bularape terekeyóló atimamó malepó. Yarapekélé atétóró yalepó. ¹⁴ Aita, Yesu qá sukóló kepaayóló bituraalu, ama yó matere whjrapené qá kolópóló, tamo dakoróló yó melóló, mió ita, sore dakoróló yó male walepó.

Pitapaae Yesuné apaae hosaa mulée yale fo

¹⁵ Atéró, atima ola nóló kemetepa, Yesuné Saimon Pitapaae duraalu, "Jon-né naalema Saimon-ó, naao épaae yaala sókó fole alané i whjrapené yaala sókó fole ala bosene fale?" depa, ama duraalu, "Tale-ó, épó. Yało yapaae yaala sókó fole alata, naao ai tuére ape," yalepó. Ti fo depa, Yesuné apaae duraalu, "Tépa, ti yało sipsip hupu malerapemó, ola wisiyóló melae," yalepó.

¹⁶ Yesuné kale fo kaae momó duraalu, "Jon-né naalema Saimon-ó, naao épaae mo yaala sókó fule?" depa, ama duraalu, "Tale-ó, épó. Yało yapaae yaala sókó fole ala naao ai tuére ape," yalepó. Tétepa, Yesuné

apaae duraalu, “*Yalo sipsip hupurape naao mo wisiyóló kaae tawae*,” yalepó.

¹⁷ Atéró Yesuné ama kale dere fo kaae sore dakoróló duraalu, “*Jon-né naalema Saimon-ó, naao ɻapaae mo yaala sókó fule?*” fo sore dakoróló deremó, Pitáné ama hosaa tuámó seké depa duraalu, “*Tale-ó, fea ala naao kisipareteiné yalo yaala sókó fole ala naao tuérapó*,” Ai fo depa, Yesuné apaae duraalu, “*Yalo sipsip hupurapemó ɻla mo wisiyóló melae*. ¹⁸ *Yalo yapaae mo i dapa wosae. Take ya kokopei betale sukamóta, kuti naaotei deróló, naao faai kisipa mutere tikipaae fua yalepó. Téyaletei, take nalopaae ya otere yóló betere sukamó, ti naao naase teré faló betepa, naao kuti me whjné deróló, ya hóre tikipaaetei dapesó faalo ai ape*,” yalepó. ¹⁹ Yesuné etei kaae fo yaleteita, Pita ɻ atéró sukuturaalu, Kótóné ere ala wisinaale kolópóló, hákearaalopóló kisipa mutu yalepó. Atéró Yesuné apaae duraalu, “*Ya ɻ sya ape*,” yalepó.

²⁰ Atéró Pita ɻ fetée fóló kelalemó, Yesuné ama yaala sókó fale yó matere whj atimaamo sya wou betalepó. Ai whjta, take atima ɻla nale sukamó, Yesu tikimó tiróló bituraalu, “*Tale-ó, ya dópóló eleké deyaaire whj-a, deé?*” yóló wosale whjpó. ²¹ Atéró, Pitáné ai wale whj kolóló Yesupaae

woseturaalu, “*Tale-ó, i wale seké ɻ neyaaloé?*” yalepó.

²² Tétepa Yesuné duraalu, “*Yalo kisipané ai whj ɻtamо bitiré fóló, ɻ momó fesaae wale sukamó sókó fópóló depa, aita naao yaaire ala meipa, ya ɻ sya wale ala betá yae*,” yalepó. ²³ Yesuné apaae atei fo yalemótei, mepaae Keriso no nerapené ai yó matere whj ɻ sukáalo meipó yalepóló, feapaae deté kwéyóló fakeralepó. Téyaletei Yesuné ai whj ɻ sukáalo meipóló ini, ama kisipané ɻ hágé bitiré fóló ɻ momó fesaae wale sukamó sókó fópólópó depa, aita Pitapaae naao yaaire ala meipóló yale fomótei yalepó.

²⁴ I yó matere whjta me kae mei, i alarape depa kelalepóló so whj feané tué yópóló, hákearóló aseyale whjpó. Ai sekéné ama kolóló ai yale fo feata, mo dapóló dané tuérapó.

²⁵ Yesuné kae kae ala mo dekéró yaletei, ai alarape fea imó aseñipó. Mo featamo mené ase depa, ti i hae kwia tuámó, ai fo ase re buk-rape mulaaire tiki suyaalomeipóló kisipa mutapó.

Aposel

*Yesu hepen-paae dapesó
horale fo*

¹ Tiopilus-ó, take yało folosóró asęyale *buk-mótá*, Yesuné yale alaró yó male fotamo fea kaae sóró yó maté fóló, ą hepen bepaae fele sukamó sókó fele fo asę yalepó. ² Yesu ą hepen-paae faai hale bitu, Dëi Kepe Wisiné fotokɔrətəpa, ama dosqae sóró beteró betere *aposel whjrapepaae* i alarape yae yóló yó maté felepó. ³ Ą doasi dele sale k̄lipaae, mo ti dóló sukulale whjtei kepaayóló mo whjtóró beterapóló kisipa yópóló, whj siki tamo 40 be dëmó kale whjrape beterepaae sókó wua du betalepó. Atéturaalu, Kótóné teteróló kaae tare aqmó mole ala etérápóló yó mótu betalepó. ⁴ Atéró betə sucamó ą ama yó matere whjrapetamo qla nuku bitu, etei dirii fo yóló duraalu, “Yało Ayané diámó hale hamokoróló melaalopó ere qlamó kisipa mutu, yało diapaae take yalepó. Ai qla saasepóló, Jerusalem be taaróló feni, kaae tawóló hale betae. ⁵ Ti noatepae, Jon-né dią węi hale maaté tópurótua yaletei, mió mo felekemó dią Dëi Kepe Wisitamo tópuraalo ai ape,” yalepó.

⁶ Téró, atima betamó touróló bitu, atimané ąpaae

woseturaalu, “Tale-ó, take dą Israel fake so whjné dąné hae kwia teteróló kaae taru yale kaae, miókélé ai ala yópóló yaaloé?” yalepó.

⁷ Ai fo depa, Yesuné atimapaae duraalu, “Ai ala yaaire be dərō alitamota, dıané kisipa yaaire ala mei, yało Ayané ama teteróló kaae taru, noa kaae ala yaaire depa, ti ai be dëmótóró erótua dapó. ⁸ Téretei, yało ę etei kaae whjpóló yó matepa diaaq wosale fo Jerusalem be huluapaaekélé, Judia hae kwia kwiapaaekélé, Samaria hae kwiapaaekélé, i hae kwia dene fale dokq feapaaekélé, yó maté kwęyóló mo surópóló, yało dią sóró i beteratere ape.” yalepó.

⁹ Ai fo du beteró keme-tepa, kale whjrapené kele tómótóró Kótóné ą hepen bepaae dapesó horalepó. Atéró atima kese horótū yóló daae mupa, atimané keletómó kitiki dolomó buó deyalepó. ¹⁰ Téró, atima ó sapaae kese horólu yóló hale daae mupatei, dëi kuti deréli whj tamo sókó wóló atima daae mole dëmó daane walepó. ¹¹ Atéró kale whjrapepaae duraalu, “Kaleli whjrape-ó, dią noatepa sapaae kese horótū yóló daae mulu de? Diątamo betepa hepen-paae dapesó horale whj Yesuta, momó fesaae wouraalukélé, atérótóró hepen be taaróló waalo ai ape,” yalepó.

Judas betale sirimó Matiası sóró beterale fo

¹² Ai fo yóló kílipaae, kale whírape atima *Olip* du sorokó mole tiki taaróló Jerusalem bepaae fesaayóló felepó. *Olip* du sorokó mole tikiró doasi be hulua Jerusalem betamota saletó mei, kapala asiri fua wua dere tiki kaaepó. ¹³ Atéró fóló, atima betere siki be kepaae holalepó. Ai be kemó Pita, Jon, Jems, Andru, Filip, Tomas, Batolomiu, Matyu, Alpias naalema Jems, kálo kálo whí Saimon, Jems naalema Judas atima atéró beterepó. ¹⁴ Atimatamo Yesuné ama mo nomara-pekélé, ama hama Mariakélé, mepaae sorapekélé, touyóló Kótópaae moma dere ala yó tarepó.

¹⁵⁻¹⁶ Atéyale su kamó, ¹²⁰ Talepaae kisipa tiki tiró betere so whí touró betere tuqmó, Pita turukó horóló daalu i fo yalepó. “Yalo norape-ó, mo take Dëi kepe Wisiné Depit-paae yó matepa ama ere foto, Yesu daai dere whírapa paae eleké deyaaire whí Judas-mó erapó. Atéró asémó ere fo mió mo ai dokonale ape. ¹⁷ Judas-ta, dä 12 whírapékó dátamo kutó diyópóló, sóró beterale whípó.

¹⁸ Judas-né dowi ala yóló sale *moniné* ą sinaaire hae dupuralepó. Atéró amatei yale alamó ą képi wéi naale tikimó tukó furaalu, haepaae topo fesaayóló doropóló depe fulukó felepó. Até yale hae tiki mepaae whírapené ą douraairaalu, ama dowi

ala yóló sale *moniné* dupuralepó. ¹⁹ Jerusalem so whíné Judas atéró sukalepó dere fo wosóló, atimané be foné ai hae tiki doi Akeldama mulalepó. Ai fo feteyóló samea sókó fele hae tikipó.

²⁰ Atépa Pitáné duraalu, “Ai ala yaalopóló take Sam *buk-mó* aséyóló muló betere fo i ape.

‘Atei mo ti aluyóló ama bekélé wópu mulópóló yae.’ erapó.

Me fokélé i ape.

‘Ama diyale kutó whíné diyópóló, whí kae sóró beterae,’ erapó.

²¹ Ti fo ereteiné ai seké betale sirimó, whí mekó sóró beteralopa siépe. ²² Take Jonné wéi tópurale alimó kaae sóró wóló, Tale Yesutamo dä fea betamó kutu beteró, ą hepen-paae dapesó fele be démó sókó wale whíkó sóró beteranérápó. Atétepá, ti ai seké dátamo touyóló Yesu kepaayóló fele fo wisi yó maté kwéyaalopó,’ yalepó.

²³ Téró atimané tale yaairaalu, whí tamo Josep ama me doi Barsabas me doi Jastus-ró Matias-tamo doi mulalepó. ²⁴ Atéró beteró bitu, atima feané Kótópaae moma yóló du raalu, “Tale-ó, dä feané mole kisipa tiki naao mo kelerapa, i whí tamokó mé whíné naao kutó dirópóló depa, ti naao dápaae sóró ąlae. ²⁵ Judas ą ama yale alamó dupu saaire tikipaae felepó. Téturaalu ama taaróló fele kutó mé *aposel*

whjné diranépa, ti ą betale sirimó bitu dirópóló naao däpaae yó ąlæe,” yalepó. ²⁶ Atéró moma yale kílipaae, atimaamoné doi muló betere kapo fake wutimó deróló kelé keléróló tukiyalemó, Matias-né doi moletei sókó dorowalepó. Atétepá, ą 11 aposel whjrapetamo touróló sóró beteralepó.

2

Pentikos be dêmó Dëi Kepe Wisi dotonale fo

¹ Israel so whjné ąla deyóló nukua dere *Pentikos* be dë wapa, atima fea betäpaae tourale wóló betó molepó. ² Atéró betó molemó, hapse títóró ó sámó doasi besé tикиné hu kaae deté dorowóló atima betere tikimó huyóló supa feané wosalepó. ³ Atéyale alanétei, so whj dokomó simi kaae daleta yalepó. ⁴ Tétu, kale Dëi Kepe Wisi atima tikipaae atéró biti wouraalu, sératepa kae kae be fo yaairaalu kaae salepó.

⁵ Atéyale su kamó, mepaae kae kae hae kwiamó betó mole Kótó kolóló witu betere Juda fake whjrapé kapala asiri wóló Jerusalem be hluamó betó molepó. ⁶ Atéró atima besé tикиné hu kaae woseturaalu, so whj mo fea betäpaae tourale wóló betó mulu, noa ala dutérópóló sirayalepó. Ti noatepae, atimané wosalemó, kisipa tiki tiró betere fakerapené kae kae be fo atima dokó feané mo donotóró depa

wosalepó. ⁷ Atéteremó doasi siratu duraalu, “I Kaleli whjrapetei, däné be fo netéró tué yalerópó? ⁸ Atima däné be fo mo donotóró dere-a, netéró derópó? ⁹ Da Partia whjrapekélé, Media whjrapekélé, Elam whjrapekélé, Mesopotemia whjrapekélé, Judia whjrapekélé, Kapadosia whjrapekélé, Pontus whjrapekélé, Esia whjrapekélé, i betere ape. ¹⁰ Frisia-ró Pampilia whjrapetamokélé, Isipró Sairin be hulua felekemó tene be Libia whjrapetamokélé, Rom bemó wale uké whjrapekélé, fea i wóló betó mole ape. ¹¹ Ai wóló tourale so whj mepaae mo Juda fake yóo, mepaae kae faketei, Juda fakené dere ala sya fóo, dua dapó. Ai fake tamokélé, Krit whjrapekélé, Arabia whjrapekélé, däné be foné atimapaae Kótóné kae kae hapólui alarape eralepóló yó mótu betepa, mió däné i wosetere ape,” yalepó. ¹² Atétere alamó, i dosayale be hulua so whjné sira yóló atimasisi duraalu, “I ala yóló kílipaae noa alakó sókó waai derópó,” du betalepó.

¹³ Até du betepatei, mepaae whjrapené ai ala dö nalóló duraalu, “Aita wain wéi mo dekéró naletikimó topo doturaalu, ai dere ape,” yalepó.

Pitané so whjrapaae yale fo

¹⁴ Téró Pita ą mepaae 11 whjrapetamo so whj

betó mole kuamó turukó holóló fo fakeyóló duraalu, "Jerusalem be whjró dä mepaae Juda whirapetamo-ó, i yale alarape bete diąpaae hakeróló yaai dapa, mo wisiyóló wosae." ¹⁵ Diaaq kisipané i whjrape atima wain wéi nale tikimó topo doturaalu dapóló de? Diaaqtamo atei kisipa mutepa, ti mió wain wéi nokole suka kele mei, ita hijka 9 kilok i ape. ¹⁶ I whirapeta, wain wéi nóló dumi, atima ai du betere ala take Kótóné ama kóló whj Joel-né asére fo dokonatapó.

¹⁷ Kótóné duraalu, 'Ke-meyaaí dere alimó, yálo Dëi Kepe Wisi so whj fea tuapaae wéi kaae sunée deraalopó.

Téturaalu, diaaq naale senaalenékélé, Kótóné kóló so whjné dere fo kaae yaalopó. Mepaae teó whirapenékélé, nokené kilitu dere kaae yaalopó.

Dią mepaae otene serenékélé, noke yaalo ai ape.

¹⁸ Até dere sukamó, Dëi Kepe Wisi yálo kutó diratere so whj fea tuapaae wéi kaae sunée deratepa atimanékélé, yálo take eraai dere alaró mió dere alatamo hakearóló yó melaalo ai ape.

¹⁹ Atétepa, ó sámó so whjné kolóló sira yaaitere alarape yálo eraalopó. Atéturaalu i haemókélé me ala

yaairemó eratere ala eroo, i hae samea sókó faróló, siró sukulitamokélé anoo, yaalopó.

²⁰ Ai ala dereteita, Talené ama mo kae ere dë doasi tukóló muló betere be dë waai teópa, suka bete feteyóló dilikiróo, wélikélé feteyóló samea alée faloo yaalopó.

²¹ So whj dené Talené doi yóló e tao sae depa, atétere so whj aluyaqsoró mo tao saalopó,' erapó.

²² Israel whjrape-ó, i dere fo wosae. Nasaret be whjkó Yesuta, mo hale whj nisiaqsoró, so whj feané kolóló sira yaaire alaró kelemei alatamokélé, me ala yaairemó eratere alakélé, fea erópóló, Kótóné q sóró beteró beterapó. Ai alarape feata, ama eratepa diaaq kolóló, ai kisipare ape. ²³ Betä whjné Yesu eleké deyóló diąné naase tuamó mulalepó. Atétepa mepaae Talené fo woseni, dowi ala dere whirapené dią tao sóró q filipaare ni tómó sinópóló oleralepó. Atéyle alata, Kótóné ama yaai kisipa mole ala dokonóturaalu erapó. ²⁴ Téyaletei, ama tiki dou dolomó kelaas yaqsoró sukutere alané fotoko Kótónétei aluroo, q mo ti sukaletei Kótóné momó kepaaroo, yalepó. Ti noatepae, sukutere alané q sijóló tawaaire mo sunipó.

25 Mo take ai sekémó kisipa mutu, Depit-né i fo asérapó. ‘Betere dokq fea Tale yało kelepaamó daapa kili-tua dapó.

A yało turu naase eró betere tikimó betereteiné ę me whjné woreróló só deranénipó.

26 Téreteiné yało hosaa betemó hékessené sukuturaalu, yało kólónékélé, wole fo yóló ama doi sórō horatapó.

Yało tikikélé, take me ala ini, mo wisiyóló be-taalopóló kisipa mutu, hajtamo kaae tawóló i betere ape.

27 Ti noatepae, take waaire alimó yało tiki dou dolomó mupa kēlaa yópóló naao taaraalo meipó.

Téturaalu, naao mo kae beteró betere whj wisinaalené tiki kēlaa yópóló taaraalo meipó.

28 Ę wisiyóló betaaire tikipaae fópóló, naao tu wisi alerapó. Ę yatamo betamó betepa, naao haj dere ala mo fānótū beterapó,’ erapó.

29 Norape-ó, yało diapaae mo i dere ape. Djané ayarape deté wale whj Depit sukutepa dourale douta, mió i be dēmokélé hale epa kilitu beterapó. 30 Téreteiné Depit ąta, Kótóné kóló whj betepa ąpaae dirii fo yóló

duraalu, ‘Naao deté faaire naalené detere naalekó betä ya betale sirimó teteróló kaae tanópóló yało sórō beteraalopó,’ erapó. 31 Take waaire alimó yaaire ala Depit-né ama kolóló i fo asérapó. ‘Kótóné so whj fea teteróló kaae tanópóló sórō beteraaire whj Keriso doumó kēlaa yópóló taaréni, kepaaró beterapó.’ erapó. 32 Yesu ą mo ti sukaletei, Kótóné momó kepaaró beterapó. Atépa dąta, ai alarape mo depa djané kelené kelalepóló hakeamó yó maté kotere whjrape i ape. 33 Yesuné ąla ąla fea ama teteróló kaae tanópóló ą Alima Kótóné turu naase dēmō beteralepó. Alimané yóló mulale ąla Dēi Kepe Wisi ama naase tuşmó mulalepó. Até depa, amamo dąpaae erale ala mió dijané koloo, wosokélé yóo, yalepó. 34 Depit ąta hepen-paae fenitei, take waaire alimó yaaire alamó kisipa mutu i fo yalepó.

Talené yało Talepaae du-raalu, “Ya yało turu naase dēmō betae.

35 Naao bóe whjrape ya aqomó bitu, atima belei aqraaire ala yałotei eraalopa, hale kaae tawóló betae,” , yalepó.

36 Térpa, Israel fake so whj-ó, diaq i dere fo mo wosae. Dijané ai filipaa ni tómó oleróló dale whj Yesutóró Kótóné ą kepaaróló

dä fea teteróló kaae tanópóló topo whjkélé, Talekélé, ai sóró beterale ape,” yalepó.

Mo dekéró so whj kisipa feteyóló wéi tópuale fo

³⁷ Pitané atéró dere foné ai wóló touró betere so whjné hosaamó mo sepake kaaené tikalepó. Téturaalu, Pitaró mepaae aposel whjrapetamopaae woseturaalu, “Norape-ó, mió dñé noa alakó yaaloé?” yalepó.

³⁸ Ti fo depa, Pitané atimapaae duraalu, “Diä dokö feané dowi ala taaróló, tué tiki feteyóló betepa, Yesu Kerisoné doimó wéi tópurópóló yae. Atétepata, ti Tale Kótóné naao yale dowi kwia kemeróló, ama Dëi Kepe Wisi diä hale melaalo ai ape. ³⁹ Kótóné ama eraalopóló ere fo mo dokonóturaalu, ‘Diäkélé, diäné naalerapekélé, be saletómó wale so whjkélé, mepaae Kótóné à beterepaae apé dere fo wosóló wale so whjkélé, fea ai qla mo saalopó,’ erapó.

⁴⁰ Pitané ai fotamo mepaae forape olekeyóló fotokqiné duraalu, “Mió i alimó betere so whjné du betere dowi alané diä felekemó, ai doratapa mo wisiyóló kaae tawae,” yalepó. ⁴¹ Atéyale su kamó Pitané yó matere fo wosóló 3,000 so whj dowi ala taaróló kisipa feteyóló wapa wéi tópuralepó. Atima atéró wóló take betere Keriso faketamo toune walepó.

So whj mo betq kisipa muóló betale fo

⁴² Téró, ai so whj atima aposel whjrapené yó matere fo mo wisiyóló wosoo, atima hamomatamo mo betq tué muóló u tao su i tao su dere ala yóo, qlakélé betämó nóo, Kótópaae moma dere alakélé betämó yóo, du betalepó. ⁴³ Kale aposel whjrapené so whjné kolóló sira yópóló eratere alarapekélé, kelemei alarapekélé, me ala yaairemó eratere alarapekélé depa, so whjné kolóló duraalu, Ita, Kótónétei eratapóló, winé sukutu betalepó. ⁴⁴ Talepaae tué tiki tiró betere so whjrape fea touróló betq kisipa mutu, atimané qla qla mepaae yayare so whj tao saalopóló fo dokalepó. ⁴⁵ Atéró, atimané mepaae qla qlaró haetamo dotonóló moni sóró mepaae yayare so whj malepó. ⁴⁶ Tétu, be dëtere dokö atima mo fea momateré be belamó tourqletatóró yó tarepó. Atima hosaa tuqmó hajné sukutere ala mulu, hëkesetamo atima fea me fëli mené bemó qla nuku, me fëli mené bemó qla nuku dua yalepó. ⁴⁷ Até duraalu, Talené doi sóró horaté fu betepa, mo so whjné kolóló, aita mo donoi ala dapóló dukirótü beterepó. Ai ala du betepa, so whj aluyaqsóró Talené tao sóró Keriso so whjtamó Kótónétei betere dokö touróló sóró beteraté fu betalepó.

3

Holeke dore whj wisirale fo

¹ Betä su kamó, Pitaró Jon-tamo Talepaae moma yaairaalu tukóló muló betere su kakelemó, kuluka 3 kilok moma dere bepaae fu betalepó. ² Atéró felemó, take hamané depemótei hó naase dowi whj ai be bopéró betere tipi tū sókó walemó beteraai beleyóló fu betalepó. Ai sekéta, momatere bepaae fua wua dere so whj paae monikó kema yópóló, suka fea whj rapené beleyóló mulaleta du betalepó. Ai whj beteräleta du betale tikita, mo kelaalo Kokoi tipi tūpóló doi mulapó. ³ Kale whj atéró sóró fóló beteró beteremó, Pitaró Jon-tamo moma ene faai fupa, atimaamopaae *moni* kema yalepó. ⁴ Atétepa, kale whj tamoné a kelené kikéró kaae taru Pitané ąpaae duraalu, “Naao dámó kelae,” yalepó. ⁵ Ti fo depa, kale whjné ąmó me ąlakó melaaitere nisiyóló kelené atimaamo kaae tarepó.

⁶ Atépa, Pitané duraalu, “Naao ai kematere ąla *silpa moni* ó *kold moni* ę tanitei, ąlo tare ąla betä yá i matere ape. Nasaret whjkó Yesu Kerisoné doimó i dapa, yá turukó holóló kwęyae,” yalepó. ⁷ Ai fo yóló, Pitané kale whjné turu naasemó taosóró turukó horóló daaralepó. Até deretamotóró ama dore hóró hó kelepetamo fotokó

buóló wisiyalepó. ⁸ Atéró, ai seké a tū horóló kwęyaaai kaae sóró, Pitaró Jon-tamo atima fea moma dere be belamó kutu betalepó. Atéró aimó a tū holóló taaeta deté kuturaalu, Talené doi hale sóró horaté kwęyalepó. ⁹ Aimó touró betere so whj feané kale whjné Kótóné doi sóró horaté kotere ala kelalepó. ¹⁰ Atétepa, i whjta momatere be bopéró tipi kelaalo kokore tū sókó walemó bitu *moni* kema dua yaletei, netéró wisiyalerópóló siratu betalepó.

Moma dere bemó Pitané Talené fo yó maletei

¹¹ Téró, kale whjné Pitaró Jon-tamo apuó tapa kelaai so whj mo fea, Solomon-né doi mole be belapaae tourale wóló daae muluraalu, siratu betalepó. ¹² Pitané ai ala kolóló, atimapaae duraalu, “Ti Israel so whj-ó, noatepa dią i ere alamó siratu bitute? Diaq tuéné ita, dąmoné fotokné ó Kótóné ala dąmoné eró tareteiné wisiralepóló de? ¹³ Abraham, Aisak, Jekop atimané Kótota me kae mei, dąnē ayarapené Kótökélé mo betatörötípó. Ai Kótóné ama kutó diratere whj Yesu tao sóró doi mo doasi mulalepó. Ai ala ere whjtei, diąnē a mo ti dóló su kunaaire whj rapené naasepaae mulópóló Pailat-paae melale felepó. Tétepa, Pailat-né ai whj me dowi ala munipó depatei diaaq ąpaae duraalu, fópóló dotęyaqse yalepó. ¹⁴ Mo kae beteró

betere donoi ala dere whj wisinaaletei diaaq hóróo, whj dupa *dipula* beteró betere whj diapaae dotonae yoo, yalepó. ¹⁵ Åta, mo ti betere bete kaarale whjtei, djané dóló sukunalepó. Téyaletei, Kótóné momó kepaaró beterapó. Ai alarape feata, djané keletómó mo yalepó. ¹⁶ Hó naase dopa dia feané kilitu betere whjta, dámó Yesupaae tué tiki tiró betere alané ą wisiralepó. Ai tué tiki tiratere alata, Yesuné dámopaae matepa, ama doiné i whj mo ti wisiró beteretei mió diaaq ai kelere ape.

¹⁷ Norape-ó, yalo mo i dere ape. Diánékélé, diaaq topo whjrapené yale kaae, Yesu Tale Kótóné sóró beteró betere whjpoló tué muni yale ala djané tuérapó. ¹⁸ Tépatei ai yale alata, mo take Kótóné ama kóló whjrape feané ama sóró beteró betere whj Keriso doasi dele saalopó ere fo Kótóné mo ai dokonó betere ape. ¹⁹ Térapa, du betere dowi ala taaróló, kisipa feteyóló Kótópaae ape. Atetepa, ti Kótóné ama feléyóló betere ala wisi dia tuapaae eraalo. ²⁰ Kótóné ama so whj fea teteróló kaae tanópóló sóró beteró betere whj dia beterepaae dotonaalopa, kaae tawae. Ti ai whjta, mo taketitei dia tao sôpóló sóró beteró betere whj Yesu ai ape. ²¹ Ai sekéta, Kótóné kae beteró betere kóló whjrapepaae ere fo dokonóturaalu, Talené i

haemó ere alarape momó wisiróló kisi aleraaire be dë sókó wópóló kaae tarapó. Ai be dë teópa, ti ą hepen-mó hale kaae tawóló beterapó. ²² Moses-nékélé, i fo asérapó. Tale Kótóné diámó kisipa mutu, diákótei ama fo eratere kóló whj sóró beteraalo ai ape. Téyaaalopa, ai sekéné ama dere fo fea wosóló sya fae.

²³ Kótóné sóró beteraaire ama kóló whjné dere fo dia mepaae whjné wosóló sya fenitepa, ti atétere whj Talené ama so whjamo touyóló betaqsóró sókó sóró kae beteraalopó,’ erapó.

²⁴ Samuel betale alimó kaae sóró bitiré wale kóló whjrapené deté wale fota, mió i alimó du betere alarapemó kisipa mutu erapó. ²⁵ Kótóné ama kóló whjrapené ere foró Talené ama i ala eraalopóló ere dirii fotamo dokonóturaalu, diaapaaetóró mo eraalopó. Mo take Kótóné Abraham-paae i fo yalepó.

Nao deté faaire naalerapekó betä whjpaee yalo eratere wisi alané i haemó betó mole so whj mo fea wisiraalopó,’ erapó.

²⁶ Ai ere fo mo dokonóturaalu, Kótóné ama kutó diratere whj Yesu Keriso sóró beteralepó. Atéró, ą dia Israel fake so whjpi tao sóró wisiraai kisipa mutu, dia beterepaae dotonalepó.

Dią dokq feané du betere dowi ala taaróló tų wisipaae fópóló, ai sekéné amatei diaq kisipa tiki feteraalopó,” yalepó.

4

*Jon-ró Pitamo dipula
beterale fo*

¹ Téró, Pitaró Jon-tamo kale fo wisi so whjipaae yó mótu betepa, mepaae momatere be kaae tare diki tare whjrapené topo whjkélé, Sadyusi whjrapekélé, so whjmó Talepaae momaratere whjrapekélé, fea atimaamo beterepaae walepó. ² Atima atéró betó mupa, Pitaró Jon-tamoné fo yó mótu duraalu, Yesu mo ti sukäletei momó kepaayóló beterapó. Térápa, Yesupaae tué tiki tiratere so whjkélé kepaayóló betaalopóló yó mótu beterepó. Atéró yó mótu betepa, kale whjrape atima dei tué muóló fopaae bualepó. ³ Atéturaalu, ai kale whjrapené atimaamo tawóló fo tokóló só deraai yaletei be diki depa, hika yaairaalu dilikitamo atimaamo *dipula* sóró beteralepó. ⁴ Téyaletei, atimaamoné yó male fo wosóló so whj fea Talepaae kisipa tiki tiralepó. Atéyale whjrape maaté dosqayóló touróturaalu, 5,000-rópó.

⁵ Téró hika be dëtepá, topo whjrapero Moses-né asëre fo yó matere whjrapetamokélé, Juda whj disirapekélé, fea Jerusalem bepaae tourale

walepó. ⁶ Atétepá, atimatamo so whjmó momaratere whjrapené topo whj Anas-kélé, Kaiapas-kélé, Jon-kélé, Aleksandakélé, so whjmó momaratere mepaae whjrapekélé fea wóló touró beterepó. ⁷ Atéró, Pitaró Jon-tamo dape sóró ai whjrapené atimaamopaae woseturaalu. “Ai ala yópóló diaamo né sóró beteraleé? ó né doimó diaamoné ai ala du bitute?” yalepó.

⁸⁻⁹ Tétepá, Dëi Kepe Pita tuämó fayóló seratepa atimapaae tokó mótu duraalu, “Dią so whj teteróló kaae tare whjrapero whj disirapetamo-ó, dijané dämopaae ai wosetere fota, kale hó dore whj kolené sukuturaalu wisirale alamó de? ¹⁰ Tétamo depa, ti dijanékélé, Israel so whj feanékélé, wosaasepóló hakearóló i dere ape. Dijané Nasaret whjkó Yesu Keriso filipaare ni tómó oleróló mo ti dóló sukunaletei, Kótóné q momó kepaaralepó. Atéyale sekéné doimó, dämoné wisi erale hó dore whj i daale ape. ¹¹ Yesuta, asémó ere foné duraalu,

‘Dią be teteré whjrapené dopa taae falatere kapo faketei, be hulua eleké alée felepó,’ erapó.

¹² Dä aluyaqsóró tao saaire whj me kae mo bitinipó. Yesuné doimó betä dä so whj fea mo wisiyóló betenérapó,” yalepó.

¹³ Atéró, kale whjrapené kelalemó, Pitaró Jon-tamo wikelé ini fo mo halaainé du beterepó. Atéró dere fo woseturaalu, i whj tamota me skul-kélé iniretei, dere fo mo fosó fosó dapóló siratu betalepó. Tétu atimaamo Yesutamo kwéyale whj tamopóló kisipa yalepó.

¹⁴ Téyaletei, Pitaró Jon-tamoné hó dopa wisirale whjkélé atima touró betere tikimó daaleteiné u kale whjrape atimané me fo yaaire tū mei depa taaralepó. ¹⁵ Atétepa, Pitaró Jon-tamo kapala asiri belapaae hókó deróló, ai whjrape atima fo kelaaralepó.

¹⁶ Atéró, kelaaróló duraalu, "Atimaamopaae djané noa alakó eraaloé? Jerusalem bemó betó mole so whj feané atimaamoné kelemei ala eraletei, kolóló mo tuérapó. Téreteiné djané ai ala hiróló kapala fo enénipó. ¹⁷ Tépatei, i fo so whjpaee deté fóló fakeraqsóró atimaamopaae dirii fo yóló mulaalopó. Ai Yesuné doimó so whjpaee fo yó melaqse yaalopa, siépe," yalepó.

¹⁸ Atimapí atéró fo dokoló, kale whj tamo momó bepaae ape yóló duraalu, Yesuné doimó mepaae dere alaraperó ama fo yó maté kotere alatamo momó kae yaqse yóló fo mulalepó. ¹⁹ Ti fo depa, Pitaró Jon-tamoné duraalu, "Diáné kisipané dámó diaaq dere fo wosóló sya furáalu, Kótóné fo sya foletei taalatepa, Kótóné keletómó

wisiréró dijanétei tale yae. ²⁰ Ti djané kelené kelale alaró wosale fotamo yó materetei, mo taaranénipó," yalepó.

²¹ Tétepa, kale whjrapené Pitaró Jon-tamopaae mepaae wiratere fo take yale tómó beleróló yóló, atimaamo fópóló doteyalepó. Atimaamopaae mepaae sekéi ala eraai yaletei, bete atima kóló kóló depa taaralepó. Ti noa betené mei, so whj feané atimaamoné erale alamó Talené doi sóró horatere kilituraalu, atima wi depa fópóló doteyalepó. ²² Ti noatepae, i kelemei ala eróló wisirale whjta, hó doyóló betepa ba fo whj siki tamokélé bosenée falapó.

Talepaae kisipa tiró betere whjné moma dere fo

²³ Atéró Pitaró Jon-tamo fópóló sókó daalatepa, atimaamo mepaae Keriso so whj betere tikipaae felepó. Atéró fóló bitu, so whjmó momatere topo whjrapero whj disirapetamoné atimaamopaae yale forape fea atimapaae du betalepó.

²⁴ Atétepa, Keriso so whjné ai fo woseturaalu, atima fea touyóló fo fake yóló Kótópaae doa kée yóló moma yalepó. Atéró duraalu, "Kótó-ó, yaata doasi Tale bitu, qla qla fea naaotóró kaaróló téteróló kaae tarapó. Tale-ó, i haekélé, ó sákélé, wéi kélakélé, ai sore qla tuqmó betere qlaró ere qlatamokélé fea naaotóró alerapó. ²⁵ Naaao Dëi Kepe

Wisiné naao kutó diratere whj dənē aya Depit tuqapaae suratepa, ama kəlómó ere fo i ape.

'Hae kwia dokomó betó mole so whj noatepa fopaae buóló dei kisipa mutu betere?

Juda fake so whjkélé me bete munipatei noatepa atima kikiti fo dokotu beteré?

26 I hae kwia teteróló kaae tare topo whjrape atima bóe daai siki siki yóo, mepaae Juda fake teteróló kaae tare topo whjrapekélé fea betapaae tourale wóló, Taletamo bóe dóo, so whj teteróló kaae tanópoló, Talené sóró beteró betere whjatamokélé bóe daai donoroo, erapó,' yalepó.

27 Ti ai ere fo mo dokonalepó. Kale Herot-ró Pontias Pailat-tamonékélé, Juda meire fake so whjnékélé, Israel so whjnékélé, naao kutó dirópoló sóró beteró betere whj wisinaale Yesutamo bóe dóló só deraai, doasi Jerusalem bepaae tourale walepó.

28 Atéyaleteita, atima tuéné kaayóló dere nisiyalemó, ai yale alarape fea Tale naao fotokoné eraalopóló, take ere fo mo dokonóló ai yale ape.

29 Térapa Tale-ó, mió atimané naao kutó diratere whjrape susupui ala eraairaalu wiréli fo du beterapa, naao tué muae. Atétu betere tuamó dä wikélé ini,

mo halainé daalu, naao fo betä yó mótu beterópoló halaai ala däpaae erae. 30 Naao mo kae beteró betere kutó diratere whj Yesuné doimó kisi daae mole so whj wisiróturaalu, kelemei alaraperó doasi sira yaaire alatamo eraaire fotokó naao däpaae erae," yalepó.

31 Atima ai moma yóló kemerateretamo, atima betó mole be tao sóró woreralepó. Atéturaalu, Dëj Kepe Wisiné atima mo suratepa, so whjpaae Kótóné fo mo halainé diriyóló yó mótu betalepó.

Keriso so whj u taosu i taosu yale fo

32 Kale Keriso so whj atima fea ne no aqyóló bitu, mo wisi kisipa betatóró muóló beterepó. Atéru, atimané mole qla qla fea ekelyóló sini, yayare so whjkélé tao sua yalepó.

33 Kale aposel whjrapené Tale Yesu mo ti sukaletei, momó kepaayóló beterapóló yó matere fota, Kótóné ama fotokotamo yó melaté kutu betalepó. Atima atétu betepa, Kótóné kólené sukuturaalu, hale tao sere ala atima feapaae eraleteiné mo hajtamo dua beterepó.

34-35 Ai ala iru, atima tuamó me so ó whjkó qla qla yayá dere ala mo inipó. Atima tuamótei, hae tiki tare whjné ama hae dotonóló *moni* sóo, be tene whjné ama be dotonóló *moni* sóo, yóló ai *moni* kale aposel whjrapené naase tuamó mulótua

yalepó. Ai monita, mepaae əla əla yayaare so whjimó terekeyóló əliróló mótsua yalepó. ³⁶ Lipai fake whjkó Saiprus be whj ama doi Josep beterepó. Ai sekéta, *aposel* whjrapené Banabas doi mulalepó. Ai doiné beteta, so whjné hosaa dirirótú keteké bulóló fotokoratere whjpó doi mulalepó. ³⁷ Ai whj Banabas-nékélé, ama hae kwia dotonóló *moni* sóró, ai *moni* ti *aposel* whjrapené naase tuámó mulalepó.

5

Ananias-ró Sapairata-mopaae erale ala

¹ Téró me etéyalepó. Whj betənē ama doi Ananias beterepó. Ai sekéró soma Sapairatamo atimaamoné hae kwia dotonóló *moni* salepó. ² Atéró sale *moni* mepaae soma atimaamo saairaalu fo deyóló, bukó mulóló, mepaae ti kale *aposel* whjrapepaae male felepó.

³ Atétepa, Pitané əpaae duraalu, “Ananias-ó, Satan ya tuámó bitu, Dei Kepe Wisipaae kapala fo noatepa yaleé? Nao hae dupu yale *moni* mepaae ya saairaalu bukó mulóló, i sóró waletei h̄itipó deretei, kapala fo ai dere ape. ⁴ Hae kwia dotonaai h̄ale mupa, ti nao haetóró molepó. Dotonóló sale *moni*-kélé, ti nao *moni*-tórótipó. Tétu, *moni* mepaae diaamo saairaalu, dekée sóró mepaae maaté Talepaae male waleteikélé wisirapó.

Tépatei, nao dowi kisipa sóró yale kapala fota, mo whjpaae ini, Kótópaaetei ai ere ape,” yalepó.

⁵ Atéró dere fo kale whj Ananias-né woseturaalu, Pita daalemó haepaae muni doropóló, mo ti sukalepó. Mepaae so whjné até yalepó dere fo woseturaalu, atima wió du betalepó. ⁶ Tétepa, mepaae kokopei whjrape wóló kale whjné tiki kutiné bopéyóló dourále felepó.

⁷ Atéró, sore sukakele kemeyóló ai k̄lipaae soma Sapaira ama whjpaae erale ala tuéni, mokoleyaa yóló Pita beteremó sókó walepó.

⁸ Atéró daapa, Pitané kale sopaae woseturaalu, “Nao whj diaamoné hae dupu yale *moni* i h̄itié?” yalepó. Tétepa, kale soné duraalu, “Épó. Saletei, aitóróti h̄itipó,” yalepó.

⁹ Ai fo depa, Pitané əpaae duraalu, “Noatepa nao whj diaamo fo dokóló, Talené Dei Kepe Wisipaae kapala fo yóló, k̄iae kelaai dilikaleé? Atei ala yalemó, nao whj dourále fele whjrape wóló tū sókó walemó ai daae mole ape. Atimané yakélé, atéró sóró fóló dourále faalopó,” yalepó.

¹⁰ Téyalemó, mo ai fapotóró kale so Pita daale tikimó haepaae muni doropóló sukalepó. Atétepa, kale whjrapené kelalemó mo ti sukupa sóró fóló, ama oma dourale tikimó əkélé titiróló bulalepó. ¹¹ Até yalepó dere

fo, Keriso so whjró ai fo wosale so whjtamo doasi winé sukutu betalepó.

Aposel whjrapené kelemei alarape erale fo

¹² Téró kale *aposel* whjrapené kae kae kelemei alaró so whjné kolóló sira yaaire alatamo, so whj betó mole tuqmó erótú betalepó. Talepaae tué tiró betere so whj Solomoni-né aleyale be tokwémó touróló bitua yalepó. ¹³ Mepaae so whjné Keriso so whjné dere ala kolóló, atima dere ala mo kokorapó yóló dukirótú betaletei, atima ai so whjtamo touyóló betaalo witu betalepó. ¹⁴ Tépatei, sokélé, whjkélé, Talepaae tué tiki tiróló take betere Keriso faketamo touráleta yaletikimó Keriso so whj fakeraté felepó. ¹⁵ Atétere alamó, mepaae hepo daae mole so whjrape sepelewa yóló wóló, Pita ą fua wua dere tumó beseke tómó mulótua yalepó. Ti aita, Pita fua wua duraalu, ama suka asoné mepaae whj wisirópóló kisipa muturaalu, dua yalepó. ¹⁶ Jerusalem be bopéróló tée mole be huluarapemó betó mole so whj fea Jerusalem bepaae tourále walepó. Atéró wouraalu, mepaae hepo daale so whjkélé, dowi keperapené doasi susupu mótu betere so whjkélé, mo fea beleyóló wapa wisirótua yalepó.

Aposel whjrape susupuróló dipula beteraletei

¹⁷ So whjmó momaratere topo whjró mepaae Sadyusi fakekó i sekéné ama fulumu whjrapetamoné *aposel* whjrapené dere alamó atimatamo dei fopaae bualepó. ¹⁸ Atéturaalu, kale *aposel* whjrape *dipula* sóró beteralepó. ¹⁹ Téyalemó, dilikitamo Talené ama *ensel* wóló, ai *dipula* be tü tukjyóló kale *aposel* whjrape belapaae dapesó derepelepó. ²⁰ Atéró duraalu, “Dię fóló momatere be belamó daalu, so whjpaae mió wosetere kisi fo wisi etérópóló yó melai fae,” yalepó.

²¹ Téró hika be dëtepa, *ensel*-né yale fo wosóló, momatere be belamó daalu, so whjpaae Talené fo kaae sóró yó malepó.

Atéyale kílipaae so whjmó momaratere topo whjró, ama fulumu whjrapetamoné kale fo tokóló taletere whjrapetaae ape yó faralepó. Ai whjrapeta, Israel whj disirape atimatórótipó. Ai fakerape fea wóló, mepaae diki tare whjrapetaae *dipula* bepaae fóló, kale *aposel* whjrape dape sene fae yóló dotonalepó. ²² Tétepa, fóló kelalemó, kale *aposel* whjrape *dipula* bemó bitinipa kelalepó. Atépa yaai dapóló atima momó fesaae walepó. ²³ Atéró atimapaae duraalu, “*Dipula* be tüta, däne kinale alatóró

epa kelalepó. Téró, tū kaae tare diki tare whjrape atimakélé, kale tikimótóró daae molepó. Atépa, dā tū tukiyóló kelalemó, atima bitinipó,” yalepó.
²⁴ *Dipula* be kaae tare diki tare whjrapené topo whjró so whjmó momaratere whjrapené topo whjtamoné ai dere fo woseturaalu, ai *aposel* whjrape-a, noa yalerópóló atima tué teketu betalepó.

²⁵ Atétu beteremó, whj betə wóló duraalu, “Wosae, diané *dipula* beterale whjrapeta, u momatere be belamó daalu, so whjpaee fo yó mótu betere ape,” yalepó.

²⁶ Ai fo depa, diki tare whjrapené topo whjró ama diki tare whjrapetamo fóló, kale *aposel* whjrape tawóló sóró walepó. Atéró, dapesó wouraalu, hoko siyóló só ani, naamei alané dapesó walepó. Ti noatepae, so whjné kapo duné atima siriyló daqsóró wi yalepó.

²⁷ Atéró kale whjrape dapesó fóló, fo tokóló taletere whjrape betó mole tikimó daalalepó. Atéyaleteita, moma dere topo whjné wosetere fo yóló taleyópóló yalepó.

²⁸ Téró, kale so whjmó momaratere topo whjné *aposel* whjrapetaae duraalu, “Dané diapaae ai whj Yesuné doimó momó kae yó melaqse yóló fo mulalepó. Téyaletei, diané yó mótu betale fo i Jerusalem be hulua so whj

mo feané wosalepó. Diaqo ai dere alané Yesu sukópóló daleteimó, däpaae kwia tokó melópólópó yóló kisipa mutu du bitu de?” yalepó.

²⁹ Ti fo depa, Pitaró mepaae *aposel* whjrapetamoné tokó melótú duraalu, “Mo whjné fo sya furaalu, Kótóné fo yó matere ala taarénipó. Kótóné ama yae dere ala betə mo eranérapó. ³⁰ Diaqo ni tómó oleróló dale whj Yesu dou dolomó mupa, dāné ayarapené Kótóné momó sóró ai kepaaró betere ape. ³¹ Tale Kótóné q kepaaróló ama turu naase dēmó doasi Topo whj beteróo, dā aluyaqsóró tao saaire whjkélé sóró beteróo, erapó. Ti aita noa ala yópóló ini, Israel so whj dowi ala taaróló tué tiki feteyóló wópóló erapó. Ai ala depa, ti dāné yale dowi alamó saaire kwia Kótóné tokóló alu eranérapó. ³² Ai yale alarape fea dāné kelené kolóló mepaae so whjpaee yó melótú beterapó. Ti atétere kaae Dēi Kepe Wisinékélé, dāné dere fo kwia tao sóró erótú beterapó. Mepaae so whj Kótóné fo wosóló aqmó sukóló betepa, atétere so whjpaee ama Dēi Kepe Wisi take meló beterapó,” yalepó.

³³ Kale fo tokóló taletere whjrapené i dere fo wose-turaalu, atima mo doakale fopaae buóló kale *aposel* whjrape mo ti daai kisipa mualepó. ³⁴ Até du betepatei, ai tuqmó Farisi whjkó betə

ama doi Kamaliel beterepó. Ai seké ąta, Moses-né asere fo diriyóló tuéru yó matepa, so whj feané ama dere fo mo wisiyóló wosetua dapó. A atére alamó ama doi doasi mulapó. Ai whj kale fo taleratere whjrape betó mole kuamó turukó holóló duraalu, “Ai whjrape belapaee kapala asiri doropópóló yae,” yalepó.³⁵ Atéró, kale whjrapaee duraalu, “Israel fake whjrape-ó, dijané ai whjrapaee eraai kisipa mutu betere ala hapale kilitaróló ini, tuépi tekeyae.³⁶ Ti noa betené dumitei, i ere alamó dä wisiyóló kisipa saalopó. Take bitiré wale alimó, whj betä Teudas-né duraalu, ęta hale whj meipó. Teteróló kaae tanópóló sóró daaló betere whjpó depa, mepaae 400 whjrape ątamó touné walepó. Téyaletei, bóe dale sukamó atimané ątei dupa, ama bóe belerale fele whjrape dapo dapo yalepó. Téturaalu, ama yaai kisipa muale ala alu yalepó.

³⁷ Atéyale kılıpaae *Gavman* whjrapené so whj doi siré kwęyale sukamó Kaleli whjkó Judas-né i ala yalepó. Mepaae whjrape hosaa diriróló hajraté kwęyóló duraalu, Dä *Gavman*-tamo bóe dele faalopó. Atéró atima dóló torokó faróló, atima betale sirimó dąné teteróló kaae tawaalopó,’ yalepó. Téyaletei, *Gavman* whjné kale seké ątei delemó, atima whjrape botokó dapo dapo

yalepó. ³⁸ Atérápä, mió i du betere alamkélé yalo kisipa mole fo betä diapaae i dapa, wosae. I whjrapaee me ala eréni, hale fópóló doteyae. Atimané take nalopaae yaai dere alamó kisipa mutu, mió ai du betere alatamo mo whjné kisipa mole ala yaai depa, ti doyóló haepaae derepaalopó. ³⁹ Téni, i dere alatamo Tale Kótó tuämó kaayóló wapa, ti diaaq atima dere ala sesé enénipó. Ai alatamo depa, ti Kótótamotei bóe du beterapóló dijanétei kaae kolóló kisipa yaalopó,” yalepó.

⁴⁰ Kale sekéné dere fo mepaae whjrapené wosóló, téyaalopóló kisipa mualepó. Atima ai fo yóló kılıpaae kale *aposel* whjrape momó bepaae holae yóló, halika tikiné fokosoi ala yalepó. Atétu beteró, atimapaae fo mulóló duraalu, “Yesuné doimó dijané fo momó kae yó melaqse,” yóló fópóló dotonalepó.

⁴¹ Téró, kale *aposel* whjrape atima ai whjrape betere tiki taaróló felepó. Atéró atimasisi duraalu, “Yesuné doimó dä halika tikiné fokosó sóró susupu eratere alakélé, hale seratere alakélé, erópóló Kótóné amatei, dä dosqae sóró beteralepó. Ama ai ala eró betereteita, sekéi alarape dąné mo sumó belenépa erapóló,” atima hakesené sukuté felepó. ⁴² Atéró, atima betere dokó momatere

be belamókélé, be dokø dokókélé, Yesu Keriso ą etei kaae whípóló so whípaae hakeamó kale fo wisi hale yó maté fu betalepó.

6

Wéikeró whírape sóró beterale fo

¹ Atéyale su kamó, Talepaae tué tiratere whírape mo dekéró faketé felepó. Até duraalu, aimó betó mole Krik fo bole Juda whírapené Hibru fo bole Juda whírapepaae əla taleturaalu, wisiyóló əli dumipóló alale su betalepó. Até duraalu, dia Hibru fo bole wulia sorapemó betere dokø fea nokole əla sümó əliróló móaturaalu, dä Krik be fo bole wulia sorapemó meni dere-a, noatepa de yalepó. ² Atétepa, kale 12 aposel whírapené mepaae Keriso so whírape feapaae tourale ape yóló touró betepa duraalu, “Nokole əla tale yóló əliratere kutó diaai, Kótóné fo yó matere ala sisópaae erateretei wisinipó. ³ Térapa, norape-ó, dia tuamó betó mole whírapekó fopeyóló, Dëi Kepe Wisi fānu fosó fosói kisipa mole wéikeró whírapekó sóró beterae. Atétepata, ti ai kutó atimané teteróló kaae tawópóló atimané naase tuamó mulaalopó. ⁴ Atéróló dñé diyaaire kutóta, ti so whí tao suraalu moma dere ala yóo, Tale Kótóné fo yó

melatere ala yóo, yaalo ai ape,” yalepó.

⁵ Atéró ai whírapené dere fo so whí feané wosóló mo wisirapóló kisipa mualepó. Atéró so whí feané fopeyóló, Stipen sóró beteralepó. Ai sekéta, Dëi Kepe Wisi fānu tué tiki tiró betere whípó. Atéró sóró beterale whírape ti etérópó. Filip, Prokorus, Nikanor, Timon, Parmenas, Antiok be whíkó Nikolas atima atéró sóró beteralepó. Nikolas ąta Juda whí meitei, Juda whírapené dere ala sya fu betere whípó. ⁶ Téró, kale so whíne ai whírape dapesó fóló aposel whírapené naase tuamó mulalepó. Atétepa, ai whírapené atima tikimó naase mulóló Talepaae moma eralepó.

⁷ Ai ala yale tikimó, Kótóné fo hae kwia feapaae yó melaté fóló fakeralépó. Jerusalem be hulua tuamó Talepaae tué tiki tiratere whírape mo ti fake duraalu, so whímó momaratere whírape atimakélé, mo fea tué feteyóló tiróturaalu, kale fo wisi wosóló Yesupaae kisipa tiratere aomó betalepó.

Stipen tawóló fo tekqle fo

⁸ Téró, kale seké Stipen Kótóné ama kólené sukutu hale tao sere alaró Talené fotokotamo ą tuamó fānepó. Téturaalu, mo doasi kelemei alaró sira yaai dere alatamo so whí fea kuamó erótú betalepó. ⁹ Atétu betepa,

mepaae whjrape Stipen-tamo bóe dóló fopaae butu, ą só deratere fo yalepó. Ai whjrape atimané fo wosetere be doita, wae sóró kutó diratere whj betere ala taaróló atima koleaané hale betó mole whjrapené fo wosetere bepó doi mulapó. Ai whjrape atima wale tikita, Sairin be hulua whjkélé, Aleksandria be hulua whjkélé, Silisia hae kwiamó betó mole whjrapekélé, Esia hae kwiamó betó mole whjrapekélé, atérópó. Ai fakerape atimané be huluata kae kaetei, Juda fakepó.¹⁰ Atéyaletei, Stipen-ta Dëi Kepe Wisi fjanu fosó fosó yóló du betere fomó, u whjrapené dowi kisipa mutu du betere foné atimané ą só deraairetei mo sunipó.

¹¹ Atéteremó, Stipen só deraaire tü kikituraalu, atimasisi kemei mepaae whjrapetamo fo dokóló etei kaae kapala fo yaalopa siépe yalepó. “Ai whjné Kótókélé, Moses-né ere fokélé, doka doka yóló bóe duraalu, faletere fo depa, dñé wosalepó yae,” yóló, sę yalepó.

¹² Atéró, so whjpeaekélé, Moses-né asere fo yó matere whjrapepaaekélé, whj disirapepaaekélé, Stipen-tamo fopaae buópóló, sesemeratere fo deté kwéyalepó. Atéró, kale whj Stipen tawóló só fóló fo tokóló tale dere whjrapené naase tuämó mulalepó. ¹³ Atéró daaló bitu, kale kapala fo

yóló só deraai kisipa mutu betere whjrapené duraalu, “I sekénéta suka fea kale yóló muló betere fokélé faleyóo, Kótóné ama kae tñó betere moma dere bekélé doróló doka doka yóo, deté kotapó.¹⁴ Téturaalu, etei kaae fokélé depa dñé wosalepó. Nasaret whjkó Yesuné i be fisikóló doroo, Moses-né asere mara mole fo däpaae matepa, dñé sya fu betere alakélé doroo, yaalopó depa, dñé wosalepó,” yalepó.

¹⁵ Téró, ai wóló betó mole fo tokóló taletere whjrapené kale seké Stipen kikéyló kaae tawalemó, ama kelepaan ensel-rapené kelepaan kaae daalepó.

7

Stipen-né fo tokóló taletere whjrapepaae yale fo

¹ Téró, so whjmó momaratere topo whjné Stipen-paae woseturaalu, “Atimané ą só deraairaalu ai du betere fo-a mo de?” yalepó.

² Ti fo depa, Stipen-né atimapaae tokó mótu duraalu, “Noraperó ayarapetamoó, ai fo yalo diapaae i dapa wosae. Mo take dñé aya Abraham ą Haran hae kwiapaae faai Mesopotemia hae kwiamó hale betepa, kae dë fjané Kótó Abraham beteremó sókó weipakalepó.

³ Atéró, Abraham-paae duraalu, ‘Yata, naao be whj so whjró naao turuku betamo taaróló, yalo yapaae

yó melaaire hae kwia-paae fae,’ yalepó.

⁴ Ai fo depa, ama turuku be Kaldia whjrape betere hae taaróló, Haran be huluapaae torókó felepó. Atéró fóló betepa, aimó kale whj Abraham-né alima sinalepó. Atéyale k̄lipaae Kótóné Abraham ą dapesó wóló mió dia ai betó mole hae kwiamó beteralepó. ⁵ Kótóné Abraham-mó i hae kwia melaalopó yóló mulaletei, ai alimó hae kwia mekó menipó. Kutó diyaaire s̄u mo sawakélé menipó. Atéyale alimó Abraham ą naalekélé bitinipatei Kótóné ąpaae duraalu, yaró naao deté faaire naaletamoné i hae kwia saalopóló dirii fo yóló munélipakalepó. ⁶ Kótóné Abraham-paae duraalu, ‘Naao detere naalené deté fole naalerape atima fea kae fakené hae kwiamó wale whj s̄u betaalo ai ape. Atéró betepa, ai hae talerapené atima wae sóró kutó diratere so whj beteróló, doasi depe tukó wei alaró susupui alatamo deté fu betepa, 400 ba fo kemeyaalo ai ape. ⁷ Atépa, Israel fake wae sóró beterale be hulua whjné topo whjrape yalo dowi kwia melóló yalo i so whj momó dapesó woló beteraalopó. Kótó ąta, dą teteróló kaae tare Talepóló aomó dua sukóló betaalopó. ⁸ Naao detere naalené detere naalerape tiki sekaç tukóló sirirae. Atépa, ti yalo diamó eraaire ala h̄sókó feni, mo eraalopóló dirii fo

yóló mulótú eratere siripó,’ yalepó. Atéró, Abraham-né Aisak deyalepó. Aisak deyóló be dę 8-ró kemetepa, ama naalemané tiki sekaç tukóló siriralepó. Téró, Aisak-né Jekop deyalepó. Jekop-né ti dąné ayarape deyóló fake firale 12 whjrape deyalepó.

⁹ Jekop naalemarapené noma dekē naale Josep-né dere alamó dei tué muturaalu, atimané ą Isip whjrapené wae sóró kutó diratere whj beteropóló dotonóló moni salepó. Téyaletei, Josep-paae wu- atere sek̄ei ala fea Kótóné tao sua du betalepó. ¹⁰ Téró, Josep ą Isip hae kwia teteróló kaae tare topo whj Fero beterapaae sókó fóló beterepó. Atéró betepa, Fero-né Josepené dere ala kilitu, ąpaae h̄ekese yópóló, Kótóné mo donoi ala wisi erótú betalepó. Atépa kilituraalu, Fero-né Isip hae kwiaró doasi topo whjné wisi wisi berapetamo Josep-né teteróló kaae tanopóló, sóró beteralepó,” yalepó.

¹¹ “Atéyale alimó ąla sóku aluyóló doakale wote ali walepó. Atéturaalu Isip hae kwiamokélé, Kanan hae kwiamokélé, dąné ayarape atima naaire ąla mo meipó. ¹² Atéró betalemó, dąné ayarape deyale whj Jekop-né Isip bemó mepaae nokole ąla muó mulapó dere fo wosóló, ama naalemarape dotonalepó. Ti aita, folosóró

kaae suraalu felepó. ¹³ Atéró momó felemó ti Josep-né ama nomarapepaae ą i ape, yóló yó melalepó. Atétepa, kale teteróló kaae tare doasi topo whj Fero-né Josep-né alimaró nomarapetamo tué yalepó. ¹⁴ Téró, Josep-né ama alimapaae yó fótú duraalu, 'Yakélé naao fake so whjkélé, diq fea ai hae kwia taaróló, ipaae torokóló ape,' yalepó. Tétepa, 75 so whj ai be torokóló walepó. ¹⁵ Jekop atéró bitiré fóló, ą Isip bemó sukalepó. Téró, ama naalemarapekélé, mo fea aimótóró sukalepó. ¹⁶ Atétepa, atimané tiki betq só fóló, Sekem hae kwiamó mole kapo dolomó douraleta, dua yalepó. Ai hae tikita take Abraham-né Hamor naalemarapetamo moniné dupuyale haepó," yalepó.

¹⁷ "Até deté wóló, take Kótóné Abraham-tamo yóló mulale fo dokonaaire be dę feleketepa, atimané deyale naale senaale Isip bemó mo hqle ola kaae fake yalepó. ¹⁸ Téró, take betale topo whj Fero-ró Josep-tamo sukalepó. Atéyale kílipaae ai sirimó betale topo whj Fero-né Josep-né ą ai topo whj beterale ala tué iniruraalu kale Israel fake so whj wisiyóló kaae tanipó. ¹⁹ Atéruraalu, ai topo whjné Israel fake so whjtamo doakale bóe duraalu, Israel sorapené naale detepa, sukópóló bela

tómó wapelatamo mulaleta dua yaai, atima fo dokóló mulalepó."

²⁰ "Atétu betere tuq dolomó, Moses deyalepó. Ai naaleta, Kótóné keletómó mo kae naale wisipó. Hamaró alimatamoné ai naale sóró betepa, wélié sore kemeyalepó. ²¹ Téró, hamaró alimatamoné wapela turó só fóló mulalepó. Atéró mupa, kale topo whj Fero senaalemané whaayaai salepó. ²² Téró mepaae doasi tué mole Isip whjrapené Moses tué tiki fosó fosó yópóló, mepaae alarape yó melaté felepó. Téró, ama dere fokélé, mo fosó fosó yóo, dere alakélé mo fotokq buóló yóo, yaaire whj doayalepó," erapó.

²³ "Moses doayóló bitiré fóló, ba fo whj siki tamo kemeyóló ą ama Israel so whjrape noa ala du beteréró kèle felepó. ²⁴ Atéró fóló kelalemó, kale Isip whj betané Israel whj betq doló susupurótu betepa, kelalepó. Atétu betepa, ama fake whjtamo até ekeséró seséturaalu, Isip whj mo ti dalepó. ²⁵ Moses-né ama etei kisipa mualepó. Israel fake so whj atimapaae doasi sekéi ala erótú betepa, ama fake so whj tao sópóló Kótóné ą dotonélirapóló kisipa yaalo nisi yalemó, Israel so whjné atei kisipa sinipó. ²⁶ Téró, kale dere kaae mo hqka momómo fóló kelalemó, Israel whj atimaamosisitei hqle su betepa, ama filiyóló

duraalu, ‘Diaamo Israel faketamotei noatepa hôle su bitu de yalepó.’

²⁷ Ti fo yalemó, doasi fotokö buóló me whj teterót betere whjné Moses tē daalót duraalu, ‘Ya dätamо fo tokóló taleratere alaró teteróló kaae tare alatamo yópóló né sóró beteraleé?

²⁸ Naaо dó kale Isip whj du yale kaae, ekélé atéró daai waleé?’ yalepó. ²⁹ Ai fo woseturaalu, Moses q ai Isip hae kwia taaróló, Midian haepaae botokó felepó. Téró, q ai bemó wale whj bitu, so dokóló naale tamо deyalepó.

³⁰ “Atéró ba fo whj siki tamо kemeyóló betepа, whjkélé bitire Sainai hasi fosó felekemó *ensel* q beterepaae ni sesaapemó si mi sokóló ai dolomó sókó walepó. ³¹ Atétere ala kolóló, Moses q noa ala dutérópóló kisipa teketu betalepó. Atéró, mo ti diriyóló kelaairaalu, kale ni sesaape ere felekepaae taae felemó, ai si mi dolomótei, Talené ąpaae i fo yalepó.

³² ‘Eta, dijané ayarape Abraham, Aisak, Jekop atima teteróló kaae tare Kótópó’ yalepó.

Ti fo depa, ai fo dere tiki kelaai yaletei, diri furu furu yóló wituraalu, kilini haepaae hemée deyalepó,’ yalepó.

³³ “Atépa Talené ąpaae duraalu, ‘I hae tikita, Kótóné ama tukóló kae muló betere haepa, naao

horó betere hó be sokóló taae falae,’ yalepó.

³⁴ Térápa Moses-ó, Isip whjrapené yalo so whjpaae doakale seketi ala erót betepа wosalepó. Até du betere ala kolóló yalo atima hale fópóló dotonale waairaalu, yapı Isip be huluapaae fópóló dotonaai dapó,” yalepó.

³⁵ “Moses ąta atimané hó yóló, ąpaae ya fo tokóló taleratere alaró teteróló kaae tare alatamo yópóló, né sóró beteraleé? yale whjpó. Ti fo yale whjtei, Israel fake so whj teteróló kaae tanópóló, Kótóné amatei sóró beteralepó. Atéró beteraaи ama *ensel*-né erale fópóló dotetepа, kale ni sesaapemó duku betere si mi dolomó fo sókó wóló Moses sóró beteralepó. ³⁶ Ama ai Israel so whj Isip be taaróló ąlisóró wóló beteró bituraalu, kelemei alaró so whjné kilitu sira yaaire alatamo eraté kutu betalepó. Até dere alata, kale Isip hae kwia tuämökélé, sonaai węi kela tuämökélé, so whj bitinire tikimó kuturaalukélé, ai alarape eraté kutu betepа, ba fo whj siki tamо kemeyalepó,” yalepó.

³⁷ “Ai Moses-nétóró Israel so whjpaae duraalu, ‘Kótóné kóló whj mo ę kaaetóró dotonaalopó. Ąta diąkótei, sóró

beteraalo ai ape,’
yalepó.

38 Moses ą Israel so whjtamo whj mei tikimó djané ayarape dapesó kutu betepa, *ensel*-né Sainai hasi fosómó mo ti betaire fo bete ąpaae matepa, amamo ąpaae maletei mió djané i sya fu betere ape.”

39 “Téyaletei, djané ayarape pené ama dere fo wosóló ą aqmó sinóló bitinipó. Atimané ą hórapóló faai wale tiki taaróló, Isip bepaaetei momó fesaae faai kisipa mutu betalepó. 40 Atéró, kale so whjné Eron-paae duraalu, ‘Dą Isip bemó betepa, ąlisóró wale whj Moses ą neté yalerópa, dą ąlisóró faaire kótóape kaekó alerae,’ yalepó.”

41 “Atéyale sujamó, *bulmakau* hupu male kaae suróló kapala kótó aleyalepó. Atéró, atimané aleyóló mulale ąlapaaetei, hupu dóló momaturaalu, ai ąlané doi doasi mulóló ąla deyóló kijitu betalepó. 42 Ai so whj ó sámó daale wéliékélé, horerapekélé, suakélé, atimané tale aleróló doi sóró horóló moma du beterópóló, Tale Kótóné ai so whj taaróló sisóralepó erapó. Ai fota, mo take Kótóné kóló whirapené asere fo mo h̄tipó.

‘Israel fake so whirape-ó, dią so whj bitinire tikimó 40 ba fo tuamó bituraalu, *sipsip* hupu dóló moma deté wou betaletei ępaae inipó.

43 Dijané kuti be dolomó kapala kótó Molekró whjné aleyale kótó Repan höretamo beteróló aqmó sukóló bituraalu, tale-ó yóló moma deté kutu ai betale ape.

Atétu betaleteiné yalo dią Babilon hae kwia taoró wae sóró beterópóló hókó faló ai betere ape,’ yalepó.

44 “Téró, djané ayarape atima so whj bitinire tikimó bituraalu, Tale Kótó ą dątamo mo beterapó kisipa muópóló, kuti be t̄ipakalepó. Ai kuti beta, Kótóné Moses-paae etéró téyae, yóló suróló yó matepa, kolóló t̄ipakalepó. 45 Atéró bitiré wóló, nalo djané ayarape atimané ai kuti be beleyóló sóró waleteita, Josua-né t̄eteróló kaae tawóló betale alimó yalepó. Josua ą ama be whj so whjtamo betere hae kwia taaróló, me hae kwiamó betaai fupa, Kótóné ai hae talerape mo fea dóló torokó faralepó. Atéyale sujamó sóró wale momatere kuti be beleyóló só kutu beteró, Depit betale alimó sókó walepó. 46 Tétepa, Depit-né Kótóné ą hajtere ala eratepa, djané aya Jekop-né Kótó mo ti moma dere bemó beterópóló kisipa mutu, ąmó be t̄enaa Kótópaae wosalepó. 47 Téyaletei, ama naalema Solomon-né Tale Kótóné be t̄enalepó.

⁴⁸ Atéyaletei, ó sá taoró betere Tale ą mo whjné ttere bemó bitimipó. Kale Kótóné kóló whjné i asére fo kaaepó.

⁴⁹⁻⁵⁰ 'Ó sáta, yalo teteróló doasi topo whj betere tikimó bitu, i haeta, ti yalo hó dée daaló betere tiki ai ape. Térpa, dijané noa kaae be teyóló ę beteraai du bitu de?

Talené duraalu, Ę sá nóló betere tiki mekó ere?

Qla qla feata, yalo aleyóló muló bitini nisi du betere?" fo aserapó,"

⁵¹ Stipen-né duraalu, "Diata mo dowqae fole whjrapepó. Noatepa diaaq hosaa tuamó dowi ala fapanu, Kótóné fo wosaaire wosélikélé kinó bitute? Diata, diaaq ayarape bitu yale kaaetóró iru, Dei Kepe Wisiné dere fo wosaa deretei hóyóló mo dowqae fu beterapó. ⁵² Kótóné kóló whj me dekó diaaq ayarapené susupui ala erénipó, fo yaaloé? Mo fea diaaq ayarapené susupui ala erótua yalepó. Dowi alakélé inire Talené ama mo donoi Whj wisinaale waalo ai ape, yóló yó mótu betere whjrapekélé, dijané ayarapené dua ipakalepó. Atétua yale kaae, miokélé dowi ala inire whj wisinaale eleké deyóló dópóló, diaaq sesemeralepó. ⁵³ Talené tukóló muló betere fo enselrapené diapaae yó matepa

wosaletei, diaaq ai fo tukóló sisópaae eralepó," yalepó.

Stipen kapo duné siriyóló dale fo

⁵⁴ Ai fo dere woseturaalu, kale ai fo tokóló taleratere Juda whjrape atima mo dei fopaae buturaalu, sereke hale yalepó. ⁵⁵ Téyaletei, Stipen ą Dei Kepe Wisi faturaalu, sapaae kese horalemó, Tale ą tuamó ere déró Yesutamo Kótóné turu naase dêmó daapa kelalepó.

⁵⁶ Atépa duraalu, "Kela! Hepen be tı tukwé fóló, Whjné Naalema Kótóné turu naase dêmó daapa mió yalo kelerapó," yalepó.

⁵⁷ Atétepa, atimané ai dere fo wosaalo meipóló, naasené woséli kinóló fo fake yóló ą daale tikipaae mo hapale tourale walepó. ⁵⁸ Atéró, Stipen naasemó sej sóró be tipi aopaae taae deróló kapo duné siróló daai kaae salepó. Até yaapatei, ama i ala depa kelalepóló yale whjrape atimané foloi kutirape sorokóló, betä kokopei whjné kaae tanópóló, ama hó betemó mulaleta yalepó. Ai whjné ama doita, Sol-pó.

⁵⁹ Atimané Stipen ą kapo duné siritepa, ama Talepaae momatu duraalu, "Tale Yesú, yalo kepe bete betä naao dape sae," yalepó. ⁶⁰ Atéró, ą bukutiri teyáró bitj doropóló fo fakeyóló duraalu, "Tale-ó, i dere alamó naao atimané dowi ala kwi aluróló kemerae," yalepó. Ai fo yóló kale whj ą mo ti sinalepó.

Atétere alata, Sol ąkélé aimó daalu, wisirapa téyae du betalepó.

8

Keriso so whj susupu sóró dapo dapo yale fo

¹ Atéyale su kamó, Jerusalem bemó betó mole Keriso so whjpaae doa susupu sere ala eralepó. Atei ala depa, Talepaae tué tiki tiró betere Keriso so whj Judia hae kwiaró Samaria hae kwiatamopaae dapo dapo yóló felepó. Atétepa, kale *a posel* whjrape atima betá Jerusalem bemó betó molepó. ² Téró, mepaae Kótóné ala eró tare whjrapené Stipen douróló, doasi dekené sini moló-u du betalepó. ³ Téyaletei, Sol-né Keriso so whj doraté kwęyaairaalu, kaae salepó. Tétu, be dokó ą kwęyóló, Keriso so whj fea sịyóló *dipula* beteraleta du betalepó.

Filip Samaria haepaae fóló yale ala

⁴ Atéró dapo dapo yóló fele so whj fóló betó mole tikimó, mió wosetere kisi fo wisi so whjpaae yó mótu betalepó. ⁵ Filip Samaria hae kwiamó tene be huluapaae doropóló, so whjpaae Yesu Kerisota, Kótóné i haemó betó mole so whj teteróló kaae tanpóló sóró beteró betere whjpóló yó mótu betalepó. ⁶ Aimó wóló touró betere so whj feané Filip-né yale foró erale kemei alara-petamo kilitu, ama dere fo

wisiyóló wosaairaalu, atima fea woséli muló beterepó. ⁷ Atétu, so whj tuamó tepeyóló betale dowi keperape sókó furaalu, keteré yóló sókó fua yalepó. Hó naase dore so whjró tiki dāamu yóló momaare so whjtamó wisirótua yalepó. ⁸ Atétere ala kilituraalu, ai be huluamó betó mole so whj atima mo hękesené sukutu betalepó.

Isi whj Saimon-paae yale fo

⁹ Téró, ai be huluamó whj betá Saimon beterepó. Ba fo doasimó ai seké ą isi whj bitu, du betere alamó Samaria so whj feané sira dua yalepó. Atéteremó ą mo doasi seké whjpóló bopé fake du beterepó. ¹⁰ Atétepa, mepaae doasi doi mole whjrapekélé, doi munire whjrapekélé, mo fea wóló ama dere fo wosóló ą dukirótua betalepó. Atétu du-raalu, “I whjta, Kótóné doasi bole fotokó kaae bulapó,” du betalepó. ¹¹ Téró, mo take ą isi whj bitiré wouraalu, du betale ala kolóló, siratu betaleteiné so whj fea ai alatei sya felepó. ¹² Téyaletei, Filip-né atimapaae Kótóné teteróló betere aqmó mole alaró Yesu Kerisoné ere alatamo etérópóló yó melótua betalepó. Ama atéró yó matere fo wosóló so whj fea kisipa feteyóló Talepaae wapa, Filip-né atima Yesuné doimó wéi tópurótua yalepó. ¹³ Kale whj Saimon ąkélé, tué

tiki feteyóló Talepaae wapa, Filip-né ą węi tópuralepó. Téró, Filip kotere tiki dokó fea Saimon atimaamo wusuró kuturaalu, me ala yaairemó dere kelemei alaró sira yaaire alatamo Filip-né eratepa kilitu, Saimon-né sira dua yalepó.

¹⁴ Jerusalem bemó betere *a posel* whjrapené Samaria so whj Talené fo wosalepó dere wosetu atimané Pitaró Jon-tamo doteyalepó. ¹⁵ Téró, kale seké tamo fóló, ai Samaria hae kwiamó tēne be huluamó Talepaae kisipa tiki tiró betere so whj Dēi Kepe Wisi sópóló momaralepó. ¹⁶ Ti noa betené meipó. Dēi Kepe Wisi atima tuapaae tepeyóló bitj waai teópatei, Yesu Kerisoné doimó atima węi maaté tópuralepó. ¹⁷ Atépa, Pitaró Jon-tamoné ai so whj tikimó naase mulalemó, Dēi Kepe Wisi atima tiki tuapaae bitj dorowalepó.

¹⁸ Saimon-né kale *a posel* whj tamoné so whjné tikimó naase mulalemó, Dēi Kepe Wisi bitj wale ala kolóló, atimaamomó *moni* melai i fo yalepó. ¹⁹ “Diaamoné dere ala kaae yålökélé, mepaae so whj Dēi Kepe Wisi sópóló naase mulaai dapa, ępaae ai alakó eraasepóló dapó,” yalepó. ²⁰ Ti fo depa, Pitané ępaae duraalu, “Naaو *moni* yatamo wusuró kəlāa yóló alu yópóló, yae. Ti noatepae, naao kisipané Kótóné kəlené sukuturaalu, hale matere əla *moniné* dupu dere aqrapóló

de? yalepó. ²¹ Ya dątamo Talené ama kutó dirópóló sóró beteró bitinireteiné. Kótóné keletómó naao hosaa tuamó wisi kisipa munipó. ²² Térapa, dowi ala taaróló Talepaae kisipa feteyae. Atétpa, ti Kótóné naao hosaa tuamó muale dowi kisipamó kwia melai i yaletei, hale aluraalopó. ²³ Ti naao hosaa tuamó dowi kisipa fayóló mupa, yalo kelerapó. Atéruraalu, dowi alanétei ya dokóló wae sóró beteró beterapó,” yalepó.

²⁴ Ti fo depa Saimon-né ępaae duraalu, “Ti naao ępaae ai yale fo mo yaqsórópa, naao tei ęmō momarae,” yalepó.

²⁵ Atéró, Pitaró Jon-tamoné kelené mo kelale alaró Talené fotamo yó mótu beteró, momó Jerusalem bepaae fesaae faai felepó. Atéró, furaalu, ai Samaria hae kwiamó tēne be huluatų felekemó tē mole berapemó kale fo wisi yó melaté felepó.

Filip-ró Itiopia whjtamóné yale fo

²⁶ Atéró eté yalepó. Talené ama *ensel-né* Filip-paae duraalu, “Yata, Jerusalem be taaróló Kasa be huluapaae derepaai *saoti* fakeró kópu kaae fale hae tikimó fole tų sysa fae,” yalepó. ²⁷ Téró, Filip ą ai tūmó fu betalemó, betə Etiopia whjkó nóluku soki whj mo umó wapa kelalepó. Ai whj ąta, Etiopia hae kwia teteróló

kaae tare topo so Kandasné moniró mepaae néli qlatamo kaae tanópóló sóró beteró betere doasi whjpó.
 28 Ai seké ąta, Jerusalem bepaae Talepaae moma ene fi fesaae wou, ama hos hupuné siyóló sóró kotere ąla tómó beteró Kótóné koló whj Aisaiáné asere fo dosqaté wou betalepó.
 29 Atéró dosqaté wou betepa, Talené Dēi Kepené Filip-paae duraalu, "Yä mo hapale fóló kale whj beteró wou betere hos hupuné siyóló sófole qlatamo hokolaa yóló betamó faai fae," yalepó.

30 Ai fo depa, Filip ą mo hapale fóló, kale whjtamo betamó titi yóló fu betalepó. Atéró wosalemó, Aisaiáné asere fo kale whjné dosqaté fu betepa, Filip-né ąpaae woseturaalu, "Nao ai dosqaté fu betere foné bete naao kisipare?" yalepó.

31 Ti depa kale whjné Filip-paae tokó mótu duraalu, "Mené ępaae yó menitepa, ti netéró tué saaloé?" yalepó. Ti fo yóló kale whjné Filip-paae ątamo bitj holae depa, ą titiyól bitj holalepó.

32 Kale Etiopiané whjné dosqaté wale koló whj Aisaiáné asere fo i ape.

"Ąta, sipsip hupu daai duóló ąlisóró fu dere kaae yalepó. Téró, me kale sipsip hupu male niki tikitepa, keteré initere kaae ama koló mo nomelepó.

33 Ąpaae doakale hale seróló susupuratere alakélé fo tokóló taletere alakélé ini, hale só deratere ala betə yalepó.

Ą naale senaale nalopaae yaai dere ala kolóló né yó melaaloé?

Ti atimané ą i haemó betaqsóró kisipa mutu, mo ti dalepó," yalepó.

34 Téró kale Etiopia whjné Filip-paae woseturaalu, "I asere koló whjné ere fo ąmó erépé whj me kaemó ere?" yalepó. 35 Tétepa, Filip-né Aisaiáné ai asere fomótóró kaae sóró Yesu Kerisoné mió wosetere kisi fo wisi yó maté felepó.

36 Atéró, atimaamo fu beteremó tū tuamó wēi ke belepa kolóló, kale sekéné Filip-paae duraalu, "Wēi ke wisinaale ti belerapa kelae. I wēi kemó ę tópuratere dore?" yalepó. 37 (-) 38 Ai fo yóló, kale sekéné ama hos hupu néli tare whjpaae kejróló daayaе yalepó. Atéró daapa, atimaamo wusuró ai kale wēi ke dolopaae doropóló daalu, Filip-né kale seké wēi tópuralepó. 39 Atéró, atimaamo hae taopaae taae holalemó, mo ai fapotóró Talené ama Dēi Kepe Wisiné Filip tokó sóró felepó.

Atéró, kale Etiopia whjné Filip momó kae kilinipó. Tétepa, kale seké ą tumó fu bituraalu, hękesené sukuté felepó. 40 Téyaletei, kale Filip ąkélé, kele ąlinameróló dapesó wale ala kilinipatei,

Asotas bemó sókó felepó. Atéró sókó fóló, ai tü dëmό tē mole be huluarapemó, so whjpaae mió wosetere kisi fo wisi yó melaté felepó. Atéró, yó melaté fóló, Sesaria be huluamó sókó felepó.

9

Sol dowi ala deté kutu beterapó yalefo

¹ Ai ala du betere tuämó, Sol-né Talené ala eró tare whjrape atima daalopóló wiratere fo hâle yó tarepó. Damaskus be huluapaae faai, so whjmó Talepaae momaratere topo whj beterepaae felepó. ² Atéró duraalu, “³ Damaskus be huluapaae faai dapa, dijané u bemó betere Juda fakené fo wosetere be kaae tare whjrapené ę mo whj nisuyaqsóró fas mekó aşeyóló ąlae. Ai fas-mó i kaae fo yae. Aimó Yesu Kerisoné ala sya fole so whjkó betepa, ti i Jerusalem-paae *dipula* söró wópóló, ępaae söró fae yóló aşę yae,” yalepó. ³ Atéró, Sol ą Damaskus be felekepaae sókó faai deremó, ó hepenmó Talené dë hapale sókó wóló ą daale tiki mo fea deyó felepó. ⁴ Téteremó ą haepaae deraapisa fóló mupa, şamó fo yóló duraalu, “Sol! Sol! Nao ę noatepa doróló supuraté kutu bitu de?” yalepó.

⁵ Tétepa, Sol-né duraalu, “Tale-ó, ą ne de?” depa Yesuné duraalu, “⁶ Ta, nao doróló susupuraté kutu

betere whj Yesupó,” yalepó. ⁶ “Térpa, ą turukó holóló Damaskus be huluapaae fae. Aimó betepa, ti whj mené naao yaaire ala yapaae yó melaalopa, ama dere fo naao sya fóló yae,” yalepó.

⁷ Ai ala deremó, Sol-tamo wale whjrape atima fokélé tekeni, hokomó sókó finé daae mulu, dere fomaaté wosalepó. Téyaletei, ai fo dere whjné kelepaaté atima kilinipó. ⁸ Téró, Sol ą turukó holóló kele fisqaae horóló kele kele yalemó me qlakélé koló feni, kele dilikiyalepó. Atépa, ątamo wale whjrapené ą naasemó tawóló ąlisóró fóló, Damaskus bemó sókó felepó. ⁹ Atéró, be dë soremó kele dilikiyóló bitu, qlakélé, wékélé néni, hâle betalepó.

¹⁰ Atéró betepa, ai bemó Yesuné ala eró tare whj betə Ananias beterepó. Ai whjné noke naró dere kaaené Talené ąpaae duraalu, “Ananias-ó!”, depa, ama duraalu, “Tale-ó maé, ę i betere ape,” yalepó.

¹¹ Tétepa, Talené ai kale whjpaae duraalu, “Mo donoi týpóló doi mole tü seraafóló, Judas-né bemó sókó fae. Atéró Tarsus whj Sol momó betere? yóló wosae. Ą ai bemó bituraalu, ępaae moma ai du betere ape. ¹² Atérpa, ama noke naró dere kaaené i ala depa, kelalepó. Betə whj Ananias ą beterepaae wóló ama tikimó naase mulale wapa, ama

kele wisi yaairetei kolóló, ai betere ape,” yalepó.

¹³ Ti fo depa, Ananias-né duraalu, “Tale-ó, mepaae so whjné ɻpaae i fo ene wuatepa, wosalepó. Ai seké ɻta, Jerusalem bemó naao kae beteró betere so whj doróló mo doakale dowi ala erót betere whjpó yalepó. ¹⁴ Mió ipaae wóló betereteikélé hâle meipó. Jerusalem be huluamó du betere ala kaae, i be huluamokélé, naao doi yóló momatu betere so whjrape *dipula* saai so whjmó momaratere topo whjné ai ala yaai fae yóló, *fas* matepa sóró walepó,” yalepó.

¹⁵ Tétepatei, Talené Ananias-paae duraalu, “Ai whjta, ai ala du betale whjtei, mió yalo ala yó taruraalu, yalo kutó diraté fópóló sóró beteratapa, fae. Ti ɻta, take nalopaae Juda meire fake so whjpaaekélé, doasi t teróló kaae tare topo whjrapaaekélé, Israel so whjpaaekélé, yalo doi eraté kutu betaaire whj ai ape. ¹⁶ A at  det  kutu betepa, yalo doim    mo doasi dele sóró susupui ala saalopóló, yalo  paae yó melaalopó,” yalepó.

¹⁷ Ai fo depa, Ananias   f l , Talené  paae y  male bepaae felepó. At r  sók  f l , kale sek  betere be dolopaae holóló Sol-n  tikimó naase mulóló duraalu, “Yalo no Sol- , Tale Yesu Keriso y  i Damaskus bepaae waai wapa, t  tu m  sók  walepó. Atéyale sekéné

naao ai dilikire kele mom  wisiróló  la  la kol o, D i Kepe Wisi y  tiki tu paae bit  w l  f an o yópóló, ama   y  beterepaae dotonatepa w l  i daale ape,” yalepó. ¹⁸ Ai fo deteretam t r , kale whjn  kele dolomó ya fumi kaae  la s k  dorowóló ama kele mom  wisiyalepó. At r  wisi depa,   w i tópuralepó. ¹⁹ At r     la n l  ama fotok  mom  bune walepó. Sol   Yesuné ala er t betere whjrapetamo ai Damaskus bem  mepaae be d r ape betalepó.

Sol-n  Damaskus ber  Jerusalem betam m  yale ala

²⁰ Ai be d m t r  kaae sór , Juda whjrapené fo wosetere berapemó Yesu Keriso   mo Kótóné Naalemapó y l , so whjpaae h keam  y  mótu betalepó. ²¹ Atétepa, so whj fean  ama y  matere fo wosóló sirayóló duraalu, “I whjta, take   Jerusalem bem  Yesupaae tu  tiki tiróló bet  mole so whjpaae doakale susupui ala erat  kutu betale whj mei ?   ipaae waleteita, i bem  bet  mole Keriso so whjpaae doasi dowi sek i ala er l , so whjm  momaratere topo whjpaae *dipula* sóró male faai wale whj mei ?” yalepó. ²² Téyaletei, Sol-n  Talené fo eratere ala mo ti fake det  f l  mo fos  fosóre whj betalepó. At ru, Damaskus bem  bet  mole Juda so whjpaae Yesuta, so whj t ter l  kaae tanópóló sór 

beteró betere Kerisopóló yó matepa, so whjné mo dono dapóló kisipa yalepó.

²³ Atéró, yó melaté fóló mepaae be dērape kemetepa, Juda whjrapené Sol daai kisipa mutu, atima betapaae tourâle wóló atimasisi kikiti fo dukutu betalepó.

²⁴ Atéyaletei, atimané ą daai du betere ala ama kisipa yalepó. Dilikitamokélé, dētamokélé, ai be bopéró betere tipi tū sókó wale tiki dokö ą daai, melaa yóló bitjita dua yalepó. ²⁵ Ai fo woseturaalu, kale mepaae Sol-né dere fo wosóló sya fu betere whjrapené ą tao suraalu, ai be bopéró betere tipi dolo sokóló dilikitamo yomó deyóló halikané duwóló deralepó.

²⁶ Téró, Sol ą Jerusalem bepaae holóló bituraalu, aimó mepaae Yesuné ala erótú betere whjrapetamo touyóló betaai yaletei, atima ą kelaqsóró wiyalepó. Atima wi yaleteita, ą Yesuné ala eratere whjpóló kisipa tiréni yaleteinépó. ²⁷ Atétu betepa, Banabas-né kale whj Pol *a posel* whjrape beterepaae dapesó fóló daaló bitu, i sekéta Damaskus bepaae faai fu betepa tū tuqmó, Tale wóló daapa, ama kelené mo kilipakalepó. Téró, aimó Talené ąpaae fo ipakalepó. Ai fo yóló Damaskus bemó bituraalu, ą mo wikélé ini, halaainé Yesu Kerisoné doimó fo yó mótu bitipakalepó. ²⁸ Atéró,

Sol ą atimatamo betämó bituraalu, ai Jerusalem be huluamó so whjpaee Talené fo wikélé ini, mo halaainé Yesuné doimó yó maté kutu betalepó. Atéteremó, whj mené ą sesékélé inipó. ²⁹ Téró, Sol-né Krik be fo bole Juda so whjpaee Yesu ḥta, mo Kótóné Naalemapóló kisipa yópóló, fo tokótamo du betaletei, mepaae Juda fake whjrapené Sol daairaalu du betalepó. ³⁰ Ai fo woseturaalu, Keriso norapené Sol daqsóró tao suraalu, Sesaria bepaae dapesó dorowóló, Tarsus bepaae fópóló dotonalepó.

³¹ Atéró, Judia hae kwiamokélé, Kaleli hae kwiamokélé, Samaria hae kwiamokélé, Keriso so whjtambo bōe dóló susupui ala erótú betaletei, mió i alimó hajné sukóló dua betó molepó. Talené Dēi Kepe Wisiné atima fotokoróló keteké bulatepa, Yesupaae tué tiki tiratere so whj mo ti fake deté felepó. Atéró, Kótó ḥta, mo doa fotokö bole Talepóló wi kisipa mutu, hemée deyóló mo dua betó molepó.

Pitané Enias-ró Dokastamo wisirale fo

³² Téró Pita ą mepaae Kótóné kae beteró betere so whj betó mole be hulu dokö fea keleté fóló Lida be huluamó betó mole Keriso so whjtamokélé ekei fo yóló betaai felepó. ³³ A atéró wóló, ai bemó betä whj ama doi Enias betepa kelalepó.

Ai seké ąta, tiki dğamuyóló hale fiyótóró mupa, 8-ró ba fo kemeyale whjpó. 34 Atéró mupa, Pitané kale whjpaae duraalu, “Enias-ó, Tale Yesu Kerisoné ya mió ai wisiratapa, turukó holae. Téró naao beseke tukóló bopeyóló tupaae mulae,” yalepó. Téylemό, kale whj ą mo hapale téti turukó holóló daane holalepó. 35 Atéró, ai kale Lida be huluamó betó mole so whjró Saron be huluamó betó mole so whjtamoné tiki sinóló dğamure whj Enias wisiratere ala kilituraalu, Talepaae kisipa tiki tirótua yalepó.

36 Téró, Jopa bemó Talené ala eratere sokó betə ama doi Tabitapó. Krik foné ai doi Dorkas doi mulapó. Ai so ąta, betere dokə fea hékessené sinóló yaala sókó fóló wisi ala erótua, yolealere so whjmó qla qla hale tao sóró matere ala fğane so wisinaalepó. 37 Atétu betale sukamó, kale so ą heponé sukalepó. Atéró sukutepa, mepaae sorapené ama tiki fokóló kutiné bopeyóló siki be kepaae mulale holalepó. 38 Ai be Jopata, Lida be felekemó erapó. Atéreteiné Talené ala eratere whjrabené Pita Lida bemó beterapó depa woseturaalu, atimakó whj tamо fópóló doteyalepó. Atéró fóló Pitapaae duraalu, “No-ó yaṭa, mió mo dğmotamotóró hapale faai dapesene walepó,” yalepó.

39 Tétepa, Pita ą atimaamo-

tamo fóló, Jopa bemó sókó fóló, kale so sukló mole siki be kepaae dapesó horalepó. Atéró aimó betó mole wulia sorape Pita daalepaae wóló moló-u yóló duraalu, “Ita, ai sukale so ą sukaai bituraalu, male doasi deróló sókó fatere foloi kutiró mepaae deratere kutirapetamo i ape yóló,” yó malepó.

40 Tétepa, Pitané ai sorape belapaae hókonóló ą bukutiri teyaró bituraalu, moma yalepó. Atéró moma yóló ą kale so molepaae fetée wóló duraalu, “Tapitá-ó, ya turukó holae,” depa kale so kele fisqae horóló, Pita kaae taru turukó holóló bitj holalepó.

41 Atéró betepa, Pitané kale soné naasemó tao sóró turukó horóló daalalepó. Atéró kale wulia soraperó Keriso so whjtamopaae kepaayale so i ape yóló yó malepó. 42 Pitané kale mo ti sinóló mole sotei, momó kepaaróló beteralepó dere fo kulu kulu só kweyóló fakeratepa, Jopa be huluamó betó mole so whj mo feané wosalepó. Até yalepó dere fo woseturaalu, so whj mo fea Talepaae feteyóló kisipa tiki tirótua yalepó. 43 Téró, Pita ą Saimon-tamo mepaae be dğrape betalepó. Saimon-ta, hupu sekaené mepaae qla qla ale yaairaalu, bé bé yópóló wémó fokotu betere whjpó.

10

Koniliás-né Pitapaae ape yale fo

¹ Atéyale sukamó, Sesaria whijkó ama doi Koniliás beterepó. Ata, ai be huluamó 100 Rom diki tare whírapé kaae tare topo whíjpó. Ai diki tare whírapeta, Itali hae kwiaró walepó. ² Koniliás-ró ama naale senaletamokélén, somakélén, atima mo fea Talené ala yó taruraalu, Kótóné aqomó sukóló beterepó. Atéru, yoleale yóló betó mole so whíjmó, betere dokó fea qla qla hale matere alaró, moma dere alatamo yó tarepó. ³ Atéró betqá sukamó, kuluka 3 kilok qama be dolomó betepa, noke naró dere kaaené Kótóné ensel sókó wóló daane wapa, ama mo diriyóló kelalepó. Atéru ąpaae duraalu, “Koniliás-ó,” yalepó.

⁴ Atéró dere fo woseturaalu, kale whíj q witamo ensel daalepaae kese faróló duraalu, “Tale-ó, maé?” yalepó.

Tétepa, ensel-né ąpaae duraalu, “Naao moma dere alaró yoleale yóló betó mole so whíjmó hamoko yóló hale matere alatamo Kótóné kilituraalu, kokoné sukunapó. Atei ala dereteiné ya tué keteréni, ama kisipa yó tarapó. ⁵ Térápá Koniliás-ó, Jopa bemó whíj betqá ai betere ape. Ai whíjné ama doita, Saimon-tei Pitapó du beterapó. Térápá, ai whíj Jopa bepaae dape sene fópóló, diákó mepaae whíj dotonae. ⁶ Ata ama yakoma Saimon-tamo ai betere ape. Ai Saimon-ta, hupu sekaené to ó mepaae qla

ola aleyaairaalu bé yópóló, wéi fokotere whíjpó. Ama beta wéi fókumó ai tene ape,” yalepó.

⁷ Apaee ai fo yóló, kale ensel fupa Koniliás-né ama bemó kutó diratere whíj tamo yóo, Kótóné ala eró tare ama diki tare whírapékó betqá yóo, yóló ape yalepó. ⁸ Téró betepa, atimapaae kale ensel-né ąpaae yale fo fea yóló, Jopa bepaae fópóló dotonalepó.

Pitané noke kaaené kelale ala

⁹ Atéró tumó fiyóló, hika be dëtepa, atima Jopa be huluapaae sókó faai feleke deretamo eté ipakalepó. Pita q Jopa bemó 12 kilok sukakelemó moma yaairaalu, kelekele dere siki bepaae holóló beterepó.

¹⁰ Atétepa, yakoma Saimon-ró somatamo aqró bemó naaire qla donoróló muló betepa, q siki bepaae holóló moma du betalemó, q wote yalepó. Atépa, noke naró dere kaaené i ala depa kelalepó.

¹¹ Ó hepen be tı tukwę fóló doasi dëi kuti kaae qla doyró kwia dokó dorokó fóló amatei dorowou betepa kelalepó.

¹² Ai dorowale kuti kaae qla dolomó i haemó niki daani ke detere qlaraperó barapetamokélén, hó naase daae mole qlarapekélén, mo fea ai kuti dolomó betó mupa kelalepó. ¹³ Atépa, ó sámó fo yóló duraalu, “Pita-ó, ya turukó holóló ai betó mole qla dóló nae,” yalepó.

¹⁴ Ti fo depa Pitané duraalu, "Tale-ó, mo deretei mo take naao ąpaae, 'Ai qla naqse,' yóló muló betepa ę werapó," yalepó.

¹⁵ Ti fo depa, kale dere kaae momó ąpaae duraalu, "Kótóné ąpaae wisirapa nae dere qla, ę werapó ekesé. Sóró nó betə yae," yalepó.

¹⁶ Ąpaae ai fo dere alata, sore félimó yóló mo ai fapotóró kale kuti ó heppaee momó sóró holalepó.

¹⁷ Pitané ąpaae i yó male ala noa betené yalerópóló kisipa teketu betalepó. Atétu betepa, Koniliás-né dotonale whjrape wóló, Saimon-né be momó tñérópóló keketé wóló, be bopéró betere tipi tñ sókó walemó daae molepó. ¹⁸ Atima atéró daalu, fo tekeróló duraalu, kale Saimon-tei Pitapó du betere whjko imó betere yóló wosalepó.

¹⁹ Pita ai yale alané bete kisipa hale teketu betepa, Dëj Kepe Wisiné ąpaae duraalu, "Saimon-ó, whjape sorené ya keketé ai kutu betere ape. ²⁰ Térápa, ya turukó holóló aqro bepaae derepae. Ai whjrapené ąpaae atimatamo faalopó depa me kisipa muni, atima yalo dotonalepa fó betə yae," yalepó.

²¹ Téró, Pita ą doropóló kale whjrapepaae duraalu, "Diaq ai keketé kutu betere whjta, ę i ape. Térápa dia noatepa waleé?" yalepó.

²² Ti fo depa atimané duraalu, "Däta, kale diki tare whjrapené topo whj Koniliás-né dotonatepa walepó. Ai whj ąta, dowi alakélé enei Kótóné ala erótú betepa, Juda so whj mo feané whj wisipóló doi sóró horótú beterapó. Tépa, mo kae beteró betere ensel-né ąpaae duraalu, ya ama bepaae wóló, naao dere fokó wosaaipa dape sene fae depa, walepó," yalepó. ²³ Ti fo depa, Pitané atima bepaae dapesó fóló fiyalepó. Atéró, hika be dëtepa, kale whjrapetamo Pitakélé, mepaae Jopa bemó betó mole Keriso whjrapekélé fea felepó.

²⁴ Atima atéró, tñ tuämó diki betə fiyóló, hika Sesaria bemó sókó felepó. Téyalemó Koniliás-né fake whjrapekélé, ama fulumu whjrapekélé, mo fea touróló Pita dapesó wópóló kaae tawóló beterepó. ²⁵ Pita atéró sókó wapa, Koniliás-né ą doasi whjpa kilitu, ama hó aqmó bukutiri teyaró bitj derepelepó.

²⁶ Atétepa, Pitané kale whj tao sóró turukó horóló duraalu, "Turukó holae. Dämo wusurótä mo whjpó," yalepó.

²⁷ Téró, Pitaró Koniliás-tamo fo deté fóló be tuapaae kelalemó, so whj mo fea touró beterepó. ²⁸ Atéró betó mupa Pitané duraalu, "Dä Juda fake dia Juda meire fake so whjtamó betamó fo yóló ó qla nokole ala yaqse eretei dia feané ai kisipa ere

ape. Téretei, mió Kótóné ɻpaae i ala yó malepó. Dá Juda fake so whjne kae kae fake so whjpaae i ala dorapó, i ala wisirapóló eratere fo yaose yóló ɻpaae yalepó. Atéyaleteiné mió ɻ diatamo betamó beaai ape dere fo wosóló hórapó enénipó. ²⁹ Kótóné ɻpaae ai fo yaleteiné naao ɻ dape sene wópóló dotonale whjrapepaae faalomeipó ini, atima dere fo betá wosóló i daale ape. Térpa, naao ɻ noatepa dape sene wópóló dotonaleé?" yalepó.

³⁰ Ti fo depa, Koniliás-né ɻpaae duraalu, "Dojró be de kemeyaaí hale bitu, kuluka 3 kilok suka kelemó ɻ yalo be dolomó moma du betalepó. Atétu betepa, mo dei kuti deréli ensel mo hapale sókó wóló yalo hosaa tuámó daane walepó. ³¹ Atéró daalu ɻpaae duraalu, 'Koniliás-ó, naao hamoko yóló, yolealere so whj tao sóró hale matere alaró moma dere alatamota, Kótóné ama keletómó mo donoi ala dapóló kisipa mutapó. ³² Térpa, Koniliás-ó, whj betané ama doi Saimonteí, Pitapó du betere whj Jopa bemó ama yakoma Saimontamo beterapa, dape sene fae. Ama yakoma Saimonta, hupu sekaené mepaae ɻla ɻlarape aleyaairaalu, bé yópóló wéimó fokotere whj ai ape. Ama beta, ti wéi fókumó ai tene ape,' yalepó. ³³ Ensel-né ɻpaae ai fo depa, ai whjrapené yá dape sene

wópóló, yalo atima hapale dotonalepó. Atétepa, yá atimatamo waleteiné mo kée dapó. Ti Talené keletómó dá fea wóló i betó moletei, Talené ɻpaae yae yale fo wisi naao dappaee depa wosaai dapó," yalepó.

³⁴ Tétepa, Pitané fo kaae sóró Koniliás-paae duraalu, "E Jopa bemó betepa, Talené ɻpaae yó male alané bete mió yalo tué yalepó. Tale Kótó ɻta, mepaae whj tao sóró wisi kisipa mulótú, mepaae whjmo dowi kisipa mulatere Tale meipó. ɻta, dá mo feapaae betá alatóró erótua yaaire kisipa mulapó.

³⁵ I hae kwia dokó feamó betó mole so whj Kótó aqmó sukóló bitu, ama yae dere ala betá erópóló t̄ wisi donorótú betere so whjta, ti Kótóné ama dape saalopó. ³⁶ I fota, Kótóné dá Israel so whjpaae yalepó. Ama kale mió wosetere kisi fo wisi etéró yó melalepó. Dá Kótótamo dua beterópóló Yesu Kerisoné ama yale alané dá hosaa muni deyóló beteró beterapó. Ti ɻta, i haemó betóló fale so whj mo feané Talepó. ³⁷ Jon-né so whj wéi tópuraalopó, fo yó male k̄lipaae Kaleli haemó kaae sóró Yesu Kerisoné fo yó melaté fóló, Judia haemó sókó waletei dia feané kisiparapó. ³⁸ Kótóné Dei Kepe Wisi Nasaret whjkó Yesu tuámó beteróló, so whj fea t̄teróló kaae tawópóló ama doasi fotokökélé bulóló sóró beteralepó. Atéró, hae

kwia dokø feamó kuturaalu wisi ala eróo, dowi kepe tepeyóló betere so whjkélé wisiróo yópóló, Kótó åtamo betámó kutu betalepó.

³⁹ Dåta, Israel so whj betere tikiró Jerusalem betamomó bitu, ama erale alarape dåné kelené kelaletei yó maté kutu beterapó. Åta, atimané filipaaró betere ni tómó oleróló dalepó.

⁴⁰ Téyaletei, a sinóló dou dolomó sore sukamó mupa, Kótóné kepaaró beterapó. Atéró kepaayóló betereteita, mepaae so whjné kolópóló yalepó. ⁴¹ Atéró bitu, sókó wua dere alata, so whj feané keletómó ini, Kótóné ama sorokó su yóló beteró betere so whjrape beterepaae maaté sókó wua yalepó. Ti ai sókó su yóló beteró betere whjrapetamo bituraalu, olaró wëitamo nukua yale whjrapeta, ti däpó. ⁴² Téró, take ama däpaae i fo ene fae yalepó. ‘Kale mió wosetere kisi fo wisi yó móituraalu, eta Kótóné dia sukale so whjtamokélé ó betó mole so whjtamokélé, fo tokóló talerópóló, sóró daaló beterapó yóló yó melale fae,’ yalepó.

⁴³ Take Kótóné kóló whjrape dokø feané mepaae so whj de åpaae kisipa tiki tiró betepa, atétere so whjné dowi ala kwia ama kemeróló aluraalopó erapó,’ yalepó.

⁴⁴ Téró, Pitané ama fo hale du betepatei, Dëi Kepe Wisi dorowóló ama dere fo wosetu betere so whjné tiki tuämó bitj dorowalepó.

⁴⁵ Até dere ala Jopa bemó Yesupaae tué tiki tiró bitu tiki sekaé tikire Juda whjrapené kelalepó. Tétu, Juda meire fakepaaetei, Dëi Kepe Wisi matapóló sira du betalepó. ⁴⁶ Ti noa betené mei, atimané kae kae be fo yóló Kótóné doi hale sóró horótú betepa wosalepó.

Até dere ala kolóló, Pitané i fo yalepó. ⁴⁷ “Take då Juda fake so whj Dëi Kepe Wisi su yale kaae, mió atimakélé ai sale ape. Atéró atima wëi tópuratepa né sesé yaaloé?” yalepó. ⁴⁸ Atéró, ai so whjpaee duraalu, “Dia fea Yesu Kerisoné doimó wëi tópuraalopa ape,” yóló tópurótua yalepó. Atéyale klipaae Pitapaae woseturaalu, “Mepaae be dékó ya dätamo betóló fenére?” yalepó.

11

Pitané ama du betere ala hakearale fo

¹ Juda meire fake so whjrapekélé, Kótóné fo wosóló kisipa tiralepó deté kotere fo Judia hae kwiamó betó mole aposel whjrapero Keriso norapetamoné wosalepó.

² Atéró Pita a Jerusalem bepaae holalemó, mepaae tiki sekaé tikiru Talepaae tué tiróló betere whjrapené Pita foné sóró i fo yalepó. ³ “Yata tiki sekaé tikanire fakené bemó bitu, olaró wëitamo nuku betalepó. Aita fo mole alatei naao erapó,” yalepó.

4-5 Tétepa, Pitané atimapaae duraalu, “Ę Jopa bemó betepa erale ala mo fea deté wóló Sesaria bemó betepa yale alapaae sókó waalopa dią fea wosae. Ę doasi be hulua Jopamó momatu betalemó, noke naró dere kaaené i ala depa kelalepó. Doasi bukutere kuti kaae ó şamó doyró kwia dokó dorokó fóló amatei hale dorowóló ę betere tikimó muni dorowalepó.

6 Atétepa kelalemó, i haemó betó mole niki meire ke detere əlaraperó barapetamokélé, hó naase daae mole əlaraperó syaae əlarapetamokélé, mo fea betó mupa kelalepó. 7 Atépa, ó şamó fo yóló duraalu, ‘Pitá, ya turukó holóló ai əlarape fea dóló nae,’ yalepó.

8 Ai fo depa yalo duraalu, ‘Tale-ó, ai əlarape yalo nökélé inireteiné ai ala mo enénipó.’ yalepó.

9 Ti fo yalemó, kale dere kaae momó fo yóló duraalu, ‘Tale Kótóné nae dere əlatei, werapó ekese. Talené wisipa nöpóló muló betere əla ti nae,’ yalepó. 10 Atei kaae fo sore félimó yóló, kale əlarape fea momó ó heppaee siyóló sóró holalepó,’ yalepó.

11 “Atéteretamo, Koniliassné Sesaria bemó ę beterepaae dotonale whırape sore wóló, ę betere be belamó daaipakalepó.

12 Atéparaalu, Dëi Kepe Wisiné əpaae duraalu, ‘Ya ai whırapetamo faaloé yóló

kisipa tekeni, atimatamo fae,’ yalepó. Atétepa, i daae mole aporó norape ętamo fóló kale whı Koniliassné be dolopaae dą fea holalepó. 13 Dą atéró beteremó, Koniliassné dąpaae i fo yalepó. Ama be dolomó momatu beteremó, ensel ę beterepaae sókó wóló duraalu, ‘Diąkó mepaae whırape Jopa bepaae Saimon-tei Pitapó du betere whı ai beterapa dape sene fae. 14 Ama diąpaae dere foné yaró naao naale senaaletamokélé, naao fake so whıkélé, naao be whı so whıkélé, dią aluyaqsóró tao saalopóló,’ ensel-né əpaae depa, ama əpaae yalepó.

15 Ai fo epa, ę wóló yalo fo kaae sóró du betalemó, Dëi Kepe Wisi atima tuapaae biti walepó. Aita, me kae kisi ala ini, mo take kaae suraalu, dą Juda so whıpaae erótü yale kaaetóró atimapaaekélé eralepó.

16 Ai ala kolóló, Yesuné yale fo kisipa mualepó. Yesuné dąpaae duraalu, ‘Wëi tópuratere whıkó Jon-né amata, ti dią wëi hale maaté tópuraletei nalota kale Dëi Kepe Wisitamo tópuraalopó ere fo mopó.’ 17 Térapa, i ala betä wisiyóló kisipa muae.

Yesu Kerisopaae kisipa tiki tiratepa, Dëi Kepe Wisi dämó hale mótu yale kaae Kótóné atimapaaekélé, ai melale ape. Tétepatei, ę Kótó kaae betepapakó atei ala ekesé yóló sesé yaaloé? Atei ala mo enénipó,’ yalepó.

¹⁸ Téró, kale be whjné Pitáné dere fo wosetu, atimané ą foné saletei taaralepó. Atéró Talené doi hale horótú duraalu, “Kótóné Juda meire fake so whjkélé, hoko betere ala taaróló, kepaayóló mo ti betaaire bete sópóló ai menélirapó,” yalepó.

Antiok so whj kisipa feteyale fo

¹⁹ Stipen dale su kamó su betale susupui alamó dapo dapo yóló fele whjrapekó mepaae Fonisia hae kwia-paaekélé, wéiné bopéró daaló betere Saiprus hae kwiapaaekélé, Antiok be huluapaaekélé, Juda fake so whjpaakélé, kale fo wisi yó maté kutu betalepó.

²⁰ Téyaletei, mepaae dapo dapo yóló fele Saiprus be hulua whjró Sairin whjrapetamo Antiok be hluamó betó mole Juda meire so whjpaee Yesu Kerisoné mió wosetere kisi fo wisi yó melaai kaae salepó. ²¹ Téró, kale whjrape Talené atima fotokoratepa, so whj mo feané du betere dowi ala taaróló, Talepaae kisipa tiki feteyóló wou betalepó.

²² Atétu beterapó dere fo Jerusalem bemó betó mole Keriso so whjné wosalepó. Atéró woseturaalu, ai so whjné Banabas ą Antiok bepaae fópóló dotonalepó.

²³ Téró, ą Antiok bemó sókó fóló, aimó betó mole Keriso so whjpaee Kótóné ama kólené sukutu hágé tao sere ala atima tuámó

mupa kelalepó. Atépa, Banabas hajné sukuturaalu, Kótóné ere ala dia tuámó hágé muó tanópóló yae yóló, fotokó bulóló ma fo yalepó. ²⁴ Banabas-ta, Dēi Kepe Wisiró tué tiki tiratere alatamo fáane whj wisi naalepó. Téruraalu, mo turó so whj Yesu Kerisopaae tué tiki tiralepó.

²⁵ Atétu beteró, Banabas ą Tarsus bepaae Sol kekene faai felepó. ²⁶ Atéró, kale whj ą fóló Sol kekóló dape sóró atimaamo wusuró Antiok bepaae momó walepó. Wóló ba fo betá atimaamo ai Keriso so whjtamo bituraalu, Kótóné fo so whj mo feapaae yó mótu betalepó.

²⁷ Atéyale su kamó, mepaae Kótóné kóló whjrape atima Jerusalem be taaróló, Antiok bepaae dorowalepó. ²⁸ Ai whjrapekó betá whjné doi Akabas-pó. Ai whj ą Dēi Kepe Wisiné fotokoratepa, turukó holóló duraalu, “Rom Gavman-né teteróló kaae tare hae kwia feapaae doakale dowi wote ali waalo ai ape,” du betalepó. Ai alata, kale Rom Gavman whj Kaladias-né teteróló kaae tare alimó weipakalepó. ²⁹ Atéró, Yesuné yó matere whjrapené Judia hae kwiamó betó mole Keriso so whj tuapaae wale doasi sekéi alamó kisipa mutu, ai so whj tao saai atima fo dokalepó. Atéró duraalu, dğné tare moni sütóróti deraalopóló, deräleta du betalepó.

30 Atimané atétu betaleteita, Judia hae kwiamó betó mole Keriso norape häle tao sóró, Jerusalem be huluamó betó mole whj disirapepaae male fópóló, Banabas-ró Sol-tamo sóró beteralepó.

12

*Kin Herot-né Jems dóló
Pita dipula beterale fo*

¹ Atétu betere alimó *Kin Herot-né* mepaae Keriso whjapaae doakale susupui ala eróló ama diki tare whjrapepaae *dipula* beteräleta yae yóló mulalepó. ² Atéró, Jon-né noma Jems atima doakale bóe dele sepakené depa tikalepó. ³ Kale *Kin Herot-né* Jems delemó Juda so whj hékessené sinitu betalepó. Atétere ala kilituraalu, ama diki tare whjrapepaae Pitakélé, *dipula* beteraai, dape sene fae depa, fóló tawalepó. Atétere alata, kale fopei *bred* o bulayóló nokole alimó yalepó. ⁴ Atéró Pita tawóló sóró fóló, so whj feané keletómó fo tokóló taleyaairaalu, diki tare whjrapené naase tuapaae sóró beteralepó. Téró, ai diki tare whjrape atima fake douró aleyóló beteró beterepó. Téró, Herot-né yóló mulóturaalu, kale bosenée fele be dë kemetepa, ti djané Pita q dópóló fo tokóló taleyaalopó yalepó.

⁵ Pita atéró *dipula* beteró betepa, Keriso so whjné Kótóné Pita tao sópóló,

momatere ala häle yótóró tarepó.

Pita dipula betepa, ensel-né sokale fo

⁶ Téró, kale *Kin Herot-né* hika be dëtepá, so whj feané keletómó fo tokóló taleyaai diki tare whj uté betoo, ité betoo, ere tuamó Pita *sein* képiné dokóló beteralepó. Atéró betepa, ai tu sókó walemó diki tare whjné kaae tawóló daalepó. ⁷ Tépa, Talené ama hepen bemó kutó diratere *ensel* wóló, djené Pita beteró betere *dipula* be dolo deyó felepó. Atéró kale *ensel* sókó wóló, Pita-né hylumó haróló duraalu, “Pita-ó, mo hapale turukó holae,” deremó Pitané naasemó sere *sein* képi whaalóyóló häletei teraae derepelepó.

⁸ Atétepá, kale *ensel-né* Pitapaae duraalu, “Naao hó beró kutitamo hapale sae,” depa, salepó. Atéró, “Naao tómó bukutere kutikélé, bukóló e sya ape,” yalepó. ⁹ Pita q atéró, ai *dipula* be taaróló *ensel* fole tiki sya furaalu, ita apaae *ensel-né* dapóló kisipa muni, noke naró dere nisi yalepó. ¹⁰ Atimaamo atéró furaalu, mo folosóró kaae tawóló daaló betere diki tare whj dekeróló tuamó daale diki tare whjklé, kale dere kaae dekeróló sókó felepó. Atéró furaalu, kale be hulua bopéró betere tipi tumó doakale *aiyon kapa* fakené aleyóló kinó betere tuklé, ama häletei, tukwé fóló mupa, atimaamo

belapaae sókó felepó. Téró, atimaamo ai tū dapo tópaae derepelemó, kale *ensel* Pita taaróló, aimótei alu yó deyalepó.

¹¹ Téró, Pitané *ensel*-né ąpaae erale alarape fea kisipa yóló duraalu, “Mió yálo kisiparapó. Ita, noke naró dere nisi yalemó motei irapó. Kale *Kin Herot*-ró Juda so whjtamo atima hékessené sukuturaalu, ępaae eraaire ala mo eraqsórópóló, Talené ama *ensel*-né ę tao sene ai weirapó,” yalepó.

¹² Kale *ensel*-né ąpaae erale ala mo diriyóló tué muturaalu, Mariané bepaae felepó. Mariata, Jon-tei, me doi Mark-né hamapó. Téyalemó, so whj mo fea betapaae touróló bitu, momatu beteremó sókó felepó. ¹³ Téró, Pita ą wóló bela tū aqró daalu kokopórót betepa, ai bemó kutó diratere so seimale Roda tū tukiyaii walepó. ¹⁴ Téyalemó, kale senaalené Pitané fo nakome wosóló hajtu, tū hapale tukuni, fesaae folo bemó betó mole so whjpaae kale Pita wóló a belamó daalapó fo ene felepó.

¹⁵ Ai fo deremó, kale so whjné Roda-paae duraalu, “Ti senaale yā topo doyóló keyaa fu de?” yalepó. Ai fo depa, kale senaalekó duraalu, “Meipó. Pita mo wóló até belaró daale ape,” yalepó. Tétepa, kale so whjné duraalu, “Motamo

epa, ti ą kaae tare *ensel*-né tao su yalepa kelae,” yalepó.

¹⁶ Atima ai fo du betepa, Pita daalu tu hale kokopórót betalepó. Atétu betepa, nalo kale so whj atima fóló tū tukjóló kelalemó, Pita wóló daapa kilita sókó furaalu, siratu betalepó. ¹⁷ Tétepa, Pitané ama naasenétei yóló duraalu, atimapaae fo taalae yalepó. Téró atimapaae Talené ą *dipula* bemó betepa, tao sórō dape só wale ala fea yó melalepó. Atétu beteró, ai so whjpaae duraalu, “I fota, Jems-ró mepaae Keriso norapetamopaae yó melae,” yóló ą metikipaae faai felepó.

¹⁸ Atéró hjka Pita ą kemei fi sisópaae eté yalepó. Kale diki tare whjrape atima wóló kelalemó, Pita bitinipa, ą neyóló sókó felerópóló, atima mo doakale fo tiki kelaaratu betalepó. ¹⁹ Atépa, kale doasi topo whj Herot-né ama diki tare whjrapetamo fo tokóló kemetepa, mo ti sinópóló dae yóló mulalepó.

Kin Herot ama yale alamó ą dóló sukunale fo

²⁰ Até du beteró, suka memó Herot ą Judia hae kwia taaróló Sesaria hae kwiapaae doropóló, aimó mepaae be dērape betalepó.

Ti *Kin Herot*-né Tair be hulua so whjró Saidon

be hulua so whjtamopaae doakale fopaae bualepó. Atépa, atima touróló betámó bituraalu, i fo du betalepó. “Doasi topo whj kin-ó, dagnet yatamo fo sawa yaai dapa, naao be de mekó tukóló mulaaloé?” depa kale sekéné duraalu, “Ti wisirapa téyaalopó” yalepó. Ti fo depa, kale so whjné kin-né kutó diratere whjkó betá Blastas-paae woseturaalu, “Naao dä tao suraalu doasi whj kin-tamo naamei fokó yaaloé?” depa kale sekéné téyaalopó, yalepó. Atima atéró touróló betámó bituraalu, kale doasi topo whj kin-paae duraalu, “Doasi topo whj-ó, dagnet yatamo boé dele ala taaróló dua wisiyóló betaalopó. Ti noatepae, kale kin-né téteróló kaae tare hae kwiamó nokole ola wó mupa, dupu du beteretei tikaqsóró kisipa muturaalu,” ai fo du betalepó.

²¹ Atéró, atimané kale tukóló mulale be de wapa, Herot a Kin-né kuti wisinaale deróló so whj touróló betere tikimó sókó felepó. Atéró doasi topo whj betere seamó bituraalu, so whipaae fo du betalepó. ²² So whj feané ama dere fomó doi hale sóró horóturaalu, “Ama dere fota, kótóné fo kaae dapóló,” dukirót betalepó. ²³ Téteremó, ai fapotóróti Talené ensel wóló kale sekéné Talené doi sóró horéniteremó a dóló ama tiki mokené turukó nóló mo ti sukunalepó.

²⁴ Atéturaalu, Tale Kótóné fo ai be felekemó betó mole so whj feané wosóló fakeraté felepó.

²⁵ Banabas-ró Sol-tamoné so whj tao saai sóró wale moni melóló Jerusalem taaróló momó furaalu, Jonrón Mak-tamo dape sóró Antiok bepaae fesaae felepó.

13

Banabas-ró Pol-tamo Talené kutó dirópóló dotéyale fo

¹ Atéró, Antiok bemó betere Keriso so whj kuamó Kótóné koló whjraperó yó matere whjraperamo betó molepó. Ai whjraperamo betó molepó. Ai whjraperamo betó molepó. ² Téró kale Keriso so whj Tale aqmó dua bitu, Talené doi sóró horót betalepó. Atéturaalu, qlakélé weyóló betepa, Dëi Kepe Wisiné atimapaae duraalu, “Yalo tukóló muló betere kutó Banabas-ró Sol-tamoné dirópólópa, atimaamo sóró beterae,” yalepó. ³ Atima atéró, ola weyóló hale bituraalu, moma deté fele kílipaae, kale whjtamo tikimó naase mulóló, fópóló dotonalepó.

⁴ Sol-ró Banabas-tamo Dëi Kepe Wisiné dotonatepa, Selusia bepaae doropóló, aimó atimaamo wëi nukumó wëiné bopéló daaló betere hae kwia Saiprus-paae felepó. ⁵ Atimaamo atéró ai

hae kwiamó tene be Salamis bemó sókó fóló bituraalu, Juda whírapené fo wosetere berapemó so whípaae Kótóné mió wosetere kisi fo wisi yó melótú betalepó. Téró, Jon me doi Mark-kélé, atimaamo tao sóró kutó diyaii atima fea fóló betalepó.

⁶ Atéró, atima ai wéjné bopéró daaló betere hae kwia tuámó kutu beteró Papos be huluamó sókó felepó. Aimó Juda whíkó isi whítei, Kótóné kóló whípó du betere seké Bar-Jisas beterepó. Atimaamo ai kale sekétamo Papos bemó hokolaa yalepó. ⁷ Kale isi whí Ba-Jisas, *Gavman* whí Sersias Polas sisó supuróló, ątamo kutu betere whípó. Ai *Gavman* whíta, tué tiki wisi mulu, Banabas-ró Sol-tamopaae Kótóné fokó ą wosaaipa, yó melaai ape yalepó. ⁸ Atéyaletei, kale isi whíne Banabas-ró Sol-tamoné yó matere fo *Gavman* whíne wosóló kisipa tiki tiraqsóró, kae kae fotei du betalepó. Elimas doita, Krik be foné isi whípó. ⁹ Téró Sol ąkélé, ama take mole doi Sol taaróló, Pol doi mulalepó. Téró, Pol Dëi Kepe Wisiné fotokqoratepa, Elimas kikéyló kaae taaru duraalu, “Yata, mo dowi kepené naalemapó. ¹⁰ Naaota, donoi alaró wisi alatamo bóe ai du betere ape. Yata, mo dilikitere alaró kapala fotamo fānuraalu, Tale Kótóné donoi alaró donoi fo-

tamo naao ai wérótú betere ape. ¹¹ Naao ai ala deremó, Talené ya deké supu, mió mepaae sawa be démó naao kele diliki yaalopó. Atéró bituraalu, sukané dékélé, naao kelaalomeipó,” yalepó.

Téyaletamotóró, ó sámó diliki ą tuapaae deróló kale sekéné kele dilikiralepó. Atétepa, ą naase tawóló ąlisó faaire whíkó daaléró sisité kwéyalepó. ¹² Kale ai *Gavman* whíne até dere ala kilituraalu, sirayóló ą kisipa tiki tiralepó. Ti noatepae, Talené ama fo yó matere ala mopóló kisipa mutu yalepó.

¹³ Até du beteró, Pol-ró ama fulumu whírapetamo ai Papos be taaróló wéi nukumó Pampilia hae kwia tuámó tene be hulua Perkapaae felepó. Atétepa, Jon-tei Mark-pó du betere whí ą atimaamo taaróló Jerusalem bepaae fesaae felepó. ¹⁴ Atéró, atimaamo ai Perka be taaróló Pisidia hae kwiamó tene Antiok be huluamó sókó felepó. Atéró fóló bituraalu, saja nóló betere sukamó atimaamo Juda whírapené fo wosetere be dolopaae holóló betalepó. ¹⁵ Atimaamo atéró beteremó, kale Moses-né asére foró Kótóné kóló whírapetamoné asére fo dosqatu betalepó. Atéyale kílipaae kale ai fo wosetere be kaae tare whírapené atimaamo faleyóló duraalu, “No tamo-ó, diaamoné so whí hajiratere fokó enére?” yalepó.

¹⁶ Ti fo depa, Pol ą turukó

holóló fo yaai kaae su naase horóló duraalu, "Israel whjraperó diq Juda meire fake so whjtamo-ó, Kótópaae witu, naameyóló ą aqmó betó mole so whjpaae yalo i dere fo wosae.¹⁷ Mo take dą Israel fakené Kótóné dąné ayarape deté faaire whjrape amatei sóró beteraté walepó. Atima atéró Isip bemó betepa, Talené atima so whj doasi fake firalepó. Ai ala epa, Kótóné mo Taoró mole fotokonétei ai Isip hae tale dóló ama so whj fasó sóró dapesó weipakalepó.¹⁸ Atéró, so whj bitinire tikimó kutu bitu, atimané kisipa mole ala yaairaalu, dowqae fu betepa, Kótó ąpaae feteyóló wópóló kaae tawóló bitiré felepó. Até yalemkélé, feteyóló wénitepa, hale kaae tarepó. Atétepa, ba fo whj siki tamo keme ipakalepó.¹⁹ Téró, Tale Kótóné atima beteraaire Kanan hae kwia hale muni, wéikeró fakené teteróló kaae tapa dóló tokó faaróló, ai hae kwia Israel fake so whjmó mo ti malepó.²⁰ Isip hae kwiapaae fele ba fomó kaae sóró wóló, wéikeró doasi be hulua doló torokó fale ba fomó sókó wouraalu,⁴⁵⁰ ba fo kemeyalepó. Ai alarape deté wóló k̄lipaae Kótóné kale Israel whjné bóe topo whj sóró daalaté weipakalepó. Até deté wóló, Kótóné k̄oló whj Samuel betale alimó sókó walepó.

²¹ Atéró, Kótópaae atima kaae tawaaire topo whjkó

sóró beterae yóló wosetu betalepó. Tétepa, Kótóné Benjamin fake whjkó Kisya naalema Sol topo whj Kin sóró beteralepó. Ai whj doasi Kin betepa, ba fo whj siki tamo kemeyalepó.²² Téyaletei, nalo Kótóné Sol taaróló ą betale sirimó Depit topo whj Kin sóró beteralepó. Kótóné Depit k̄aae kelalemó, ą whj wisinaalepa, i fo yalepó. 'Jesi naalema Depit-ta, mo whj wisinaalepó. ąta, yalo kisipa kaae muluraalu, yalo erae, dere ala mo fea ama erótú betaalopó,' yalepó.

²³ Yesuta, Depit-né deyale fake whjkó betané deyalepó. Atéyale Yesu ą Kótóné Israel fake so whj mo ti aluyaqsóró tao saaire whj diq beterepaae dotonaalopóló muló betere fo mo eróturaalu, ai dotonó betere ape.²⁴ Mo take Yesuné ama kutó kaae sóró diyaai epatei, folosóró Jon-pi wóló, Israel so whj feapaae Kótóné fo tué yópóló yó mótu betalepó. Atéró yó mótu duraalu, 'Diagné du betere dowi ala taaróló kisipa tiki fetepa, ti yalo diq wéi tópuraalopó,' du betalepó.²⁵ Téró, Jon-né ama diyale kutó kemeraairaalu, i fo yalepó. 'Diaaq tuéné ęta, kale waalopó du betale whj nisi yaqse. ęta, diaaq kaae tawóló betere whj meipa, i fo betə wosae. ąta, yalo k̄lipaae waalo ai ape. Ti ęta, ą kaae whj wisi bitinireteiné ama hó bené képikélé yalo

teraaayaaire mo sunipó.'

²⁶ Yalo norape-ó, diaṭa Abraham-né deyóló fakerale naaleraperó Kótópaae wituraalu, ḥ aqmó sukóló betere Juda meire fake so whjné deyóló fakerale so whjtamo da fea aluyaqsóró dapesó faalopó, ere fo Kótóné mo ai eró betere ape. ²⁷ Jerusalem bemó betó mole so whjró atimané topo whjrapetamoné Yesuta, ḥ a aluyaqsóró tao saaire whjpó tué munipó. Téró, Kótóné kóló whjrapené asémó ere fo *fula* dokó fea dosqatu bitutei wosóló kisipa munipó. Kale asémó ere fotei dokonóturaalu, atimané ḥ mo ti sukópóló dae yóló só deralepó. ²⁸ Atimané Yesu daai kisipa mutu, ḥ tuqmó me dowi ala kwiakó muléró tale yaletei, me ala mupa kilinipó. Atépatei, atimané Pailat-paae duraalu, ‘*À sinópóló dae*,’ yóló setu betalepó. ²⁹ Ai alarape yóló kemetepa, kale asémó ere fo mo dokonóturaalu, filipaa ni tómó olepa, tokóló dourale felepó. ³⁰ Téyaletei, Kótóné ḥ dou dolomó mupa kepaaralepó. ³¹ Atéró kepaayóló bitu, take betale Kaleli be taaróló, Jerusalem bepaae ḥ tamо wale whjrapené ḥ kepaayóló betere ala kelalepó. Atéyale ala kelale whjrapené ḥ Juda fake so whjpaae yó mótu beterapó.

³² Kótóné dñé ayara-pepaae duraalu, yalo diqmó take i ala eraalopóló mulale fo wisi dñé diapaae

mió i yó matapa wosae. ³³ Mo take Kótóné dñé noutererapepaae duraalu, ‘Diákélé diaaq deté faaire naale senaalekélé, atima aluyaqsóró tao saalopóló muló beterepó,’ Ai fo dokonóturaalu, Kótóné Yesu ai kepaaró betere ape. Ti ai yóló muló betere fota, *buk Sam sapta* 2-mó asērapó. Kótóné duraalu, ‘Yata, yalo naalepó. Mió ḥ naao aya alée felepó,’ erapó.

³⁴ Atéru, Yesuné tiki dou dolomó kēlaa yópóló taaréni, kepaaró beterapó. Atéyāalopóló, mo take asémó erapó. Ai fo i ape.

Yalo Depit-paae hale melaalopóló, kae muló betere ḥla ama ere fo dokonóturaalu, yámó mo melaalopóló,’ erapó.

³⁵ Ai fo kaaetei, Sam-mó duraalu, ‘Naaota, kale dowi alakélé, inire whj wisiné tiki hale dou dolomó kēlaa yópóló kaae tawaalo meipó, fo aséyóló muló beterapó,’ erapó.

³⁶ Ti noatepae, Depit doasi so whj kuamó Talené kutó dité fu beteró sukale whjitei, sinitepa atimané alimarapetamo betamó douróló ama tiki ai kēlaa yale ape. ³⁷ Depit-ta até yaletei, ama Naale wisinaale, ti Kótóné dou dolomó mupa kēlaa yópóló kaae taní, ama kepaaralepó.

³⁸ Térəpa norape-ó, dənē i yó matere fo wisi mo wisiyóló wosóló kisipa tiki tira. Ai whjné dənē dowi alamó saai yale kwia ama tokóló taae faralepó. ³⁹ Kale Moses-né asçere foné dənē dowi ala tokóló kemeróló, whj wisi beteranipó. Téretei, Yesuné də kepaayóló betaaire fo wisi yó materetei wosóló kisipa fetetepa, ti dənē dowi alamó kwia saairetei tokóló kemeraalopó. ⁴⁰ Kótóné kóló whjrapené i ala yaalo ai ape yale fo diapaae eraçsóró, mo wisiyóló kaae tawae. Ai fo i ape.

⁴¹ Dią faletei whjrapené i dere fo wosae. Yålō ai depa kolóló sira deté fu beteró deté fu beteró, sinituraalu aluya. Yålō doasi ala yaalopóló me whjnékélé diapaae depa, wosóló tué tiki tiraalo meipó,’ fo aseyóló muló beterapó,” yalepó.

⁴² Ai fo du beteró Pol-ró Banabas-tamo ai fo wosetere be taaróló faaitepa, kale be whj so whjné duraalu, “Diaamo momó kale fo wisikó uté waaire *fula-mó* yó melale waasepólópó,” yalepó. ⁴³ Atima ai fo wosetere be taaróló, belapaae sókó felepó. Téró, Banabas-ró Pol-tamo fupa Juda so whjró Juda meire fake so whjtei, Juda so whjné dere ala yó tare so whjtamo kale whjtamo sya wapa,

atimaamoné duraalu, “Dią Kótóné kólené sukuturaalu, hale matere ala tuámó betó tawópóló yae,” du betalepó.

⁴⁴ Téró, me *fula-mó* fo wosetere be dəmó ai be huluamó betó mole so whj Kótóné fo wisi wosaairaalu, wóló betó molepó. ⁴⁵ Atétepá, atimaamoné yó mótu betere fo wosó tawóló betó mupa, mepaae Juda whjrapené kolóló, atimané dere fo wosaai ai ala uásoró wisi uápóló dei kisipa muturaalu, Pol-ró Banabas-tamoné dere fo teteróló, kae kae fo du betalepó.

⁴⁶ Atétepá, Pol-ró Banabastamo né halaainé duraalu, “Kótóné fo dəmoné diapaae yó melaai yalemó, dią wosetere hó yalepó. Tétepá, mió dəmoné dią sisó eróló, Juda meire fake so whj betó molepaae i kale fo wisi yó melaairaalu fulapó. Ti aita hale mei, dią Kótóné mo ti betere ala sere hóre aqrapó. ⁴⁷ Talené dəmopaae i ala yae yóló mulalepó.

‘I hae kwia feamó betó mole Juda meire fake so whj diliki tuámó betepa dərōpóló yålō dią sóró beteralepó.

Ai dənē hae kwia dokö feamó betó mole so whj aluyaçsóró tao sene fae erapó,’ yalepó.

⁴⁸ Kale ai Juda meire fake so whj atima ai fo woseturaalu, mo doakale hajné sinóló, Talené fo hale sóró horótú betalepó. Talené

ama taketi mo ti betere bete saalopóló muló betere so whj feané ai fo wosetu ąpaae tué tiki tiralepó.

⁴⁹ Tétu, Talené fo wosóló hae kwia feapaae fakeralepó. ⁵⁰ Atétepa,

Juda whjrapené topo whjrapepaaekélé, mepaae Juda meire fake sorapekó Kótópaae winé sukóló betó mole doi mole sorapekékkélé, Polró Banabas-tamo fopaae buópóló, sesemeraté kwęyalepó. Até deté kwęyóló atimaamo ai be hulua tuámó betheretei, taaróló hókó faralepó. ⁵¹ Atétepa, faairaalu diaaq dere dowi alamó dámó i fole ape yóló, atimaamoné hó bemó ere hae terepeyóló Ikoniam bepaae felepó.

⁵² Téró, furaalu Talené ala eró tare whj tamo tuámó Dëi Kepe Wisi fjanuraalu, mo doa hękesené sukuté fu betalepó.

14

Pol-ró Banabas-tamo Ikoniam-mó Kótóné fo yó maletei

¹ Téró, Ikoniam bemó Pol-ró Banabas-tamo dua dere kaae, Juda whjrapené fo wosetere be dolopaae holalepó. Téró, atimaamoné mo wisiyóló yó matere foné, Juda so whjró Juda meire fake so whjtamo hosaamó suraalu, mo dekéró so whj kisipa tiralepó. ² Téyaletei, kisipa tiki tirénire Juda so whjné ai dere fo hó yóló, mepaae hale betó mole Juda

meire fake so whjné Keriso so whjtamo fopaae buópóló sesemeralepó. ³ Atétepa, Pol-ró Banabas-tamoné woseni, faleyóló Talené fo betä halaainé daalu, folo sukamó yó maté fu betalepó. Atéró, yó mótu betepa, Kótóné ama kólené sukuturaalu, hale tao sere fo wisi kapala fo nisi yaqsóró, kolóló sira yaaitere alaró kelemei alatamo erópóló, Talené atimaamopaae mo şurapó. ⁴ Ai be huluamó betó mole so whj bukótamo yóló, mepaae Juda whjrapetamo muóo, mepaae ti Yesuné fo yó matere *a posel* whjrapetamo muóo, yalepó.

⁵ Atéró kílipaae, Juda so whjkélé mepaae Juda meire so whjkélé, mepaae topo whjrapekélé, betäpaae touró bitu, Pol-ró Banabas-tamo kane duné siriyóló daalopó yóló fo deyalepó. ⁶ Até yaai yaletei, kale whj tamo daalopó dere fo woseturaalu, ai be taaróló Likonia hae kwiamó tene be Listra be huluaró Derbe be hulatamomó kutu betalepó. ⁷ Atéró, Kótóné ama mió wosetere kisi fo wisi yó maté kwęyalepó.

Pol-ró Banabas-tamo Listra bemó fo yó maletei

⁸ Téró, Listra be huluamó betä whj hamané depemótei hóleke dowi beterepó. Atéró, ą mo sawa turukókélé feni, betere tikimótóró hale betó tarepó. ⁹⁻¹⁰ Atéturaalu, Pol-né yó matere fo mopóló wosó tarepó.

Pol-né ai whj kikéró kaae tawalemó, ama kisipa tiki tiró betere alané ą sumó wisiranérapóló kisipa mutu ąpaae duraalu, "Ya turukó holóló, naao dore hóleke donoyóló daayaé," yalepó. Tétepa, kale whj turukó holóló kwéyaaí kaae salepó.

¹¹ Ai so whjné Pol-né yale ala kolóló Likonia be foné "Haió, ita, mo kótó tamotei dorowóló mo whj alée fóló dä tuamó i betere ape," yalepó. ¹² Atéró atima kisipané Banabas-ta, ti atimané kótó Susi nisiyóló, ai doi muloo, Pol-ta fo dere whj betepa, atimané fo fosó fosó dere kótó Hermes nisiyóló, kótó Hermes doi muloo, yalepó. ¹³ Atéró, atimané kótó Susipaae moma dere beta, doasi be tū aupalo dêmó tñepó. Ai moma dere be kaae tare whjkélé, mo so whjkélé, atima mo fea wóló Pol-ró Banabas-tamopaae hupu dóló momaraairaalu, wā bulmakau hupuraperó ne fuané aleyóló depa dere meleketamo sóró, ai be hulua bopéró betere tipi tū serekemó sókó walepó.

¹⁴ Até du betere fo Pol-ró Banabas-tamoné wosóló ai ala yaqsóró sesé duraalu, atimaamoné deró betere kuti bisayalepó. Atéró bisayóló sururu yóló fóló, kale be whj so whj wó mole kua dolomó fo fake yóló duraalu, "Diagné aita noa ala du bitu de?" ¹⁵ Dámota Kótó mei, dä fea betä tiki daale whj i ape. Dámota, kale mió

wosetere kisi fo wisi diapaae yó melaairaalu, sóró wale whj tamo i ape. Térapa, ai betekélé munire kapala kótópaae hupu dóló moma dere ala taaróló, mo ti betere Kótó, haekélé, sákélé, wéi kékélé, ere qla qlakélé, fea aleyóló muló betere Kótópaae betä kisipa tiki tiróló betae. ¹⁶ Mo take bitiré wale ba fo dokó hae kwia feamó betó mole so whjné kisipa mutere ala yaai dowaae fu betepa, Talené atimapaae até ekesé yóló sesé ini, atimané tué mole ala yópóló taalalepó. ¹⁷ Téyaletei, Kótóné amatei ą mo beterapóló kisipa muópóló, diq tao sóró wisi ala eróturaalu, dámó hali alikélé suka alikélé, ba fo alikélé, fea Talené alótú beterapó. Ti até dere alata, diq hajné sukóló beterópóló Kótóné ama eratapó," yalepó. ¹⁸ Atimaamoné ai be whj so whipaae ateí ala wisinipa ekesé yóló sesé yaletei, mo dowaae felepó. Téturaalu, felekemó atimaamopaae hupu dóló momaraai yalepó.

¹⁹ Téró, mepaae Fisiria hae kwiamó tene Antiok beró Ikoniam betamomó betó mole Juda whjape atima fea Listra be huluapaae tourale walepó. Atéró touró bituraalu, Pol-ró Banabas-tamopaae fopaae buópóló sesemeratere fo yalepó. Atéró, kapo duné siriyóló daletikimó, Pol mo ti sinale nisiyóló kale sekérapené

ama tiki siyóló sóró, ai be hulua bopéró betere tipi tū aqpaae taae deralepó.
 20 Atéró mupa, Talepaae kisipa tiró betere whjrape bopéróló daae mupa, kale seké a turukó holalepó. Atéró, a dale bepaaetei momó felepó. Téró, ai híka ti Banabas atimaamo Derbe bepaae faai felepó.

*Pol-ró Banabas-tamo Siria
hae kwiamó tene Antiok
bepaae fesaae fele fo*

21 Atimaamo ai be huluamó Kótóné mió wosetere kisi fo wisi yó melale tikimó, so whj mo dekéró Talepaae kisipa tiralepó. 22 Até du beteró nalo atimaamo momó Listra be huluamókélé, Ikoniam be huluamókélé, Antiok be huluamókélé, Talepaae kisipa tiró betere so whj atima ere alatóró yó tanópóló, ketekéró fotokötamo bulatere fo yó melaté felepó. Atéró, yó mótu duraalu, “Diagné kisipa tiki diriyóló bitu, Tale Kótóné teteróló daale aqpaae sókó faaitepa, ti doasi sekéi ala tuámókélé bitiré fu betaalopó,” yalepó.

23 Téró, Pol-ró Banabas-tamo mepaae be hulua dokó Keriso so whj kaae tanópóló, Keriso dirire whj disirape sóró beterótua deté kwéylepó. Atétua yóló, atima əla weyóló bituraalu, Talepaae kisipa tiró betere so whjmó atimané tué tiki tiratere alamó Talené atima wisiyóló kaae tanópóló momaralepó. 24 Atimaamo ai

so whjmó momaróló, Pisidia hae kwia tuámó fóló, momó kale Pampilia haemó sókó walepó. 25 Aimó atimaamo Perka be hulua so whjpaae Talené mió wosetere kisi fo wisi yó melóló, Itali bepaae felepó.

26 Ai wéi fókumó tene Atelia bemó atimaamo wéi nukumó Antiok bepaae walepó. Ai bemótá, take atimaamo Talené kutó dirópóló Keriso so whjné Kótópaae momaróló sóró beteralepó. Atéró, Kótóné ama koleturaalu, tao sóró dirae yale kutó diyóló keméróló, kale bepaae momó fesaae walepó. 27 Atimaamo atéró fóló bituraalu, kale Keriso so whj mo fea touróló betó mupa, Kótóné atimaamo fotokoratepa erale alarape fea yó melalepó. Atéró yó melótú duraalu, Juda meire fake so whjné Kótópaae kisipa tirópóló, Kótóné amatei tū tukiyóló mulalepó yalepó. 28 Ai forape yóló, Yesuné ala eró tare so whjtamo doa fólo sukamó bitiré felepó.

15

Jerusalem bemó tourale fo

1 Mepaae Judia hae kwiamó betó mole whjrape Antiok bepaae dorowóló, ai bemó betere Keriso norapepaae etei fo yó mótu betalepó. “Dią Moses-né asere fo aqmó bituraalu, diaaq tiki sekaętikini depa, ti Kótóné dią mo ti aluyaqsóró

tao saalo meipó,” du betalepó. ² Kale whírapené ai fo du betepa, Pol-ró Banabastamoné ai whírapetamo mo doasi fo tokótamo yóló atei kaae fo yó makesé yóló foné u só derótú i só derótú du betalepó. Até du beteró, Antíok Keriso so whíné Pol-ró Banabastamo yóo, mepaae tué tiki tiró betere Keriso whírape yóo, yóló Jerusalem bepaae doteyáai sóró beteralepó. Ti aita, Kótóné ama *a posel* whírapero whí disirapeta-mopaae i du betere fo moé? yóló wosene fópóló yalepó. ³ Téró, Keriso so whíné atima dotonatepa furaalu, Fonisia hae kwiaró Samaria hae kwiatamomó i fo yó melaté felepó. “Kale Juda meire fake so whí atimata, Talepaae tué tiki feteyóló betó mulapó,” deté fu betalepó. Ai fo dere wose-turaalu, ai be huluamó betó mole Keriso norape atima hajné sukutu betalepó. ⁴ Téró, atima Jerusalem be huluamó sókó felemó, kale *a posel* whírapekélé whí disirapekélé, Keriso so whíkélé, atima mo wisiyóló dape salepó. Téró, Pol-ró Banabas-tamoné Kótóné atimaamo fotokóratepa erale alarape fea atimapaae yó melalepó.

⁵ Téyaletei, mepaae Farisi fakékó Talepaae kisipa tiró betere Keriso whírape turukó holóló duraalu, “Ti ai Juda meire fake so whí Moses-né asére fo aqmó

sukóló betóo, atimané tiki sekáe tukoo, yópóló yae,” yalepó.

⁶ Atétepa, kale *a posel* whírapero whí disirapetamo fea ai fo donoraai betapaae tourále walepó. ⁷ Atima ai forape du beteró kemetepa, Pita turukó holóló duraalu, “Norape-ó, kale Juda meire fake so whí Kótóné ama kisi fo wisi yało kólóné eratepa, wosóló tué tiki tirópóló, mo taketi Kótóné dą tuamó ę sókó sóró beteraletei diaaq kisiparapó. ⁸ So whí feané tué tiki tuamó mole ala keletere Kótóné Juda meire fake so whí dape sere ala yó móaturaalu, Dëi Kepe Wisi dą melale kaaetóró atimakélé malepó. ⁹ Ama dąpaae kae ala eróo, atimapaae kae ala eróo, ini, atima tué tiki tiratere alanétei, atimané hosaa tuamó mole dowi ala tokóló taae faróló wisiralepó. ¹⁰ Térápá, diaaq Kótó surémóló kääe ke-laairaalu, ai Keriso so whíné hulumó sekéi ala noatepa belerótú de? Mo take dąné ayarapenékélé, dąnékélé, atei kaae sekéi ala beleyaire mo sunipó. ¹¹ Dąné atei kaae fo mo enénipó. Tale Yesuné ama kolené sukuturaalu, aluyaqsóró häle tao sere alané dą tao su dere kaae, atimakélé atétóró dapó,” yalepó.

¹² Téró ai touró betere so whí fea fo tekeni, Banabas-ró Pol-tamoné dere fo wosaai, dua betó molepó. Atéró betó mupa, Kótóné ati-

maamopaae kae kae kelemei alaró me ala yaai deremó eratere alatamo Juda meire fake so whj̄ kuamó eraté kwęyale fo yó mótu betalepó.

13 Atimaamoné ai fo yóló kemetepa, Jems ą turukó holóló duraalu, "Norape-ó, yálo i dere fo wosae.

14 Folosóró kaae su, Kótóné ama kólené sukuturaalu, Juda meire fake so whj̄ ama fake beteraai kisipa mutu, ere ala take Simeontei me doi Pitáné dápaae yalepó.

15 Take Kótóné ama kóló whj̄rapenékélé ai tué muturaalu, i fo asęyóló muló beterapó.

16 I ala yóló kemetepa, Depit-né tęyale be fisikó fóló moletei, ę wóló yálo momó tęyaalopó. Mepaae kēlaa yóló doyale ąla ąlarapekélé fea yálo aleyóló mulaalopó.

17-18 Fisikóló momó tęyaalopó dere fota, ti Juda meire fake so whj̄ró mepaae dosqani tukó fale so whitamo Talepaae wópóló tęyaalopóló erapó.

Ti noatepae, ai ala eraalopóló ere Talené ama fo dokonótú ai ere ape.

19 Térené yálo kisipané kale ai Juda meire fake so whj̄ Kótópaae tué tiki tiratepatei, dąné atimapaae doasi sekéi ala eraalo meipó.

20 Atei ala ini, atima etei kaae ma fotei asęyóló dotęyaalopa sae. 'Kapala kótópaae

moma yóló detere hupu ó na naqse. Mené so ó whj̄ ąlémi nokole alakélé, hupu ó na depamó képi duwóló sukuteretei nokole alakélé, na ó hupu samea nokole alakélé, mo yaqse,' yaalopó.

21 Ti noa betené dumipó. I fota, mo taketi Moses-né asęre fo atima betere be huluarapemó yó melaté waletei, feané tuérapó," yalepó.

22 Atéró, *aposel whj̄raperó Keriso* whj̄ disirapeta-mokélé, mo Keriso so whj̄kélé, fea betapaae touróló, atimakó whj̄ tamo Antiok bepaae dotonaai sóró beteraai tale yalepó.

Téró, kale so whjné Polró Banabas-tamo atima fea fópóló Judas me doi Barsabas-ró Sailas-tamo sóró beteralepó. Ai whj̄ tamota, ai bemó betó mole Keriso so whj̄ dapesó fu betere whj̄ tamopó.

23 Téró, ai dotęyaaire whj̄rapené só fópóló, i fo asęyalepó.

"Dą *aposel whj̄ró whj̄ disirapetamota, diaq norape i ape.* Dą feané diaq Antiok bemó Talepaae kisipa tiró betere Juda meire fake norapepaaekélé, Siria hae kwiamó betó mole norapepaaekélé, Silisia hae kwiamó betó mole norapepaaekélé, mo doa kóleó, dapó.

24 I dere fota, dákó mepaae whj̄rabe diaq beterepaae wóló yale foné diaq kisipa seké yalepó

depa, dənē wosalepó. Ti ai wh̄irapeta, də Keriso so wh̄iné dotoréni, atima koleyqané diq beterepaae wóló, atimané kisipa mole fo ai ere ape.

²⁵ Norape-ó, até dere alamó də fea betapaae touróló bitu, dákotei, wh̄i tamo sóró beteróo, dənē hosaa mole no Banabas-ró Pol-tamo yoo, yóló diq beterepaae ai dotonatere ape.

²⁶ Ti ai wh̄i tamota, dənē Tale Yesu Kerisoné fo yó melaté kotea atimaamo daqsóró wini, halaainé Kótóné kutó diraté kotere wh̄i tamopó.

²⁷ Térapa norape-ó, dənē aseyale fo kaaetóró Judas-ró Sailas-tamoné kólónékélé yó melaalopa wosae.

²⁸ Dənē tuénékélé, Dəi Kepe Wisinékélé, i ala kolóló mo wisirapól kisipa moleteiné i fo beta dapa, wosae.

²⁹ Kapala kótópaae momatere hupu ó nakélé, Hupu ó na sameakélé, na ó hupu depamó képi duwóló sinitereteikélé, mené so nōpu nokole alakélé, mo yaqse. Atei alarape initepa, mo wisirapó. Diq fea mo doa koleó,” dapó.

³⁰ Téró, kale doteyale whirape Antiok bemó sókó fóló, ai kale Keriso so wh̄i mo fea betapaae touróló betó mupa, kale fas malepó.
³¹ Atéró, ai bemó betó mole Keriso so wh̄iné ai fas-mó

aseyale foné atima hosaa diriralepó.³² Judas-ró Sailastamokélé, Kótóné kóló wh̄i tamo ereteiné Keriso so wh̄i fotokqról keteké bulatere fo mo dekéró yalepó.³³ Atétu beteró, atimaamo aimó betó mole Keriso so wh̄itamo mepaae be dərape betalepó. Atéró, momó atimaamo dotonale Keriso so wh̄i beterepaae fópóló dotonaai duraalu, “Kótóné diaamo hosaa muni deyóló dua betere ala erópóló yae,” yóló dotonalepó.³⁴ (-)³⁵ Atétepa, Pol-ró Banabas-tamo Antiok bemó bitu, atimaamonékélé mepaae wh̄irapenékélé, so wh̄ipaae Talené fo yó melóo, Keriso so wh̄ipaae Yesuné dere ala etérópóló yó melóo du betalepó.

Pol-ró Banabas-tamo tekeyóló fele fo

³⁶ Atétu beteró, nalo me sukamó Pol-né Banabaspaae duraalu, “Dəmo take folosóró Talené fo yó maté kwéyale be huluarapepaae dənē no nerape netéró beteréró keleté kwéyai faalopó,” yalepó.³⁷⁻³⁸ Atéró, Banabas-né Jon me doi Mark-kélé, atimaamotamo faai yaletei, Pol-né a faalo meipó yalepó. Ti noatepae, take folosóró Pampilia bemó Talené kutó diraalopó yalemó, a hóyóló atimaamo taaróló fesaae feleteinépó.³⁹ Atimaamo atéró dóroi du beteró tekeyóló Banabas-né Jon-tei, me doi Mark dape sóró wéiné bopéró daaló betere hae kwia

Saiprus-paae wéi nukumó faai felepó.⁴⁰ Tétepa, Pol-né ątamo faaitere whj Sailas dape sóró atimaamo faaitepa, Keriso norapené duraalu, “Talené kolené sukutu, hale tao sere alané diaamo wisiyóló kaae tanópóló yae,” yóló dotonalepó.⁴¹ Téró, atimaamo Siria hae kwiáró Silisia hae kwiatamo tuámó Kótóné betapaae touróló betó mole Keriso so whj fotokó bulaté felepó.

16

Timoti Pol-tamo fele fo

¹ Pol a Derbe be huluapaae fóló nalo Listra be huluamó sókó felemó, ai bemó Yesuné ala eró tare whj betä ama doi Timoti beterepó. Ama hamata, Juda fakekó Talepaae kisipa tiró betere sotei, alimata Krik fake whjgó.² Ai Listra be huluamó betó mole Keriso noraperó Ikoniam be huluamó betó mole norapetamoné Timotita, Keriso whj wisinaalepóló dukirótú beterepó.³ Pol-né Timotikélé ątamo kwęyái tué muturaalu, Timotiné tiki sekaé tukópóló yalepó. Ti aita hale mei, Timotiné alimata Krik fake whjgó ai be hulua so whj feané kisipareteiné Juda fake dée nalaçsóró yalepó.⁴ Atima atéró, ai be huluarape dokó kuturaalu, Jerusalem bemó betó mole whj disiraperó *aposel* whjrapetamoné Keriso so whjné wosóló,

aqmó beterópóló asęyale fo dosayóló yó melaté felepó.⁵ Atéró yó matere fo woseturaalu, ai be hulua dokomó betó mole Keriso so whj Talené alamó fotokó bualepó. Até dere kilituraalu, mepaae hale betó mole so whj atima Talepaae kisipa tiräleta yaleteiné be dëtere dokó Keriso so whj fakeraté fu betalepó.

*Pol-né nokenaró dere
kaaené Masedonia whj kelale
fo*

⁶ Pol-ró ama fulumu whjrapetamo Esia hae kwiapaae kale fo wisi yó melaté faqsóró Dëi Kepe Wisiné sesé depa taaróló, Frisia hae kwiáró Kalesia hae kwiatamomó maaté yó maté felepó.⁷ Atéró, atima Misia hae kwiáró Bitinia hae kwiatamo dälemó sókó wóló, Bitinia hae kwiapaae faai yaletei, Yesuné ama dotonale Dëi Kepe Wisiné aipaae faqse yóló sesé yalepó.⁸ Atétepa, atima Misia hae kwia dekeróló Troas bepaae derepelepó.⁹ Atéró, dikitamo Pol-né nokenaró dere kaaené Masedonia whjgó wóló kema yóló turaalu, “Dä Masedonia hae kwiamó betó mole so whj tao sene ape,” yalepó.¹⁰ Até dere ala kolóló, mo ai fapotóróti dä turukó horóló, kale Masedonia hae kwiapaae faairaalu, qla qla sisóló mulalepó. Ti noatepae, Kótóné mió wosetere kisi fo wisi Masedonia so whjpaae yó

melale fópóló, dä dotëtapóló kisipa mualepó.

Lidia Kótópaae kisipa tirale fo

¹¹ Atéró, dä faairaalu Troas bemó wéi nuku sóró Samotres bepaae fóló, aimó fiyalepó. Téró ai hijka ti dä Neapolis bepaae felepó. ¹² Neapolis be hulua taaróló Filipai be huluamó sókó felepó. Ai be huluata, kale Rom *Gavman-né* doasi topo be ereteiné Masedonia hae kwia tuamó doi mulapó. Dä ai bemó betepa, mepaae be dérape kemeyalepó.

¹³ Säa nóló fo wosetere be démó, dä ai be hulua bopéró betere tipi tupaee sókó fóló derepelepó. Atéró, tipi aqró fole wéi fókumó, Juda fake so whjné momaneta dere tiki kelaai felemó, mepaae sorapecélé, wóló betó mupa kelalepó. Atépa, dä doropóló, Kótóné fo yó melaairaalu kaae salepó. ¹⁴ Téró, ai yó matere fo wosetu betere sokó betané doi Lidiapó. Ai so ą Taiyatira be whj soné sonaai kuti mepaae so whítamo dotonóló *moni* su beterepó. Ai so Lidia ąta, Kótó aqmó naameyóló dua bitu, Talené doi sóró horótú beterepó. Atére so Pol-né yó mótu betere fo wosópóló, Kótónétei ama hosaa feteralepó. ¹⁵ Atéró, kale sokélé, ątamo betamó betere ama fake so whjkélé, atima fea wéi tópuralepó. Atéyle kılıpaae kale soné däpaae duraalu, “Diaaq

tuénétamo ę Talepaae kisipa tiró beterapó depa, ti diq sawa be démó ętamo betaalopa ape,” yóló dirii fo depa dä ama dere fo wosóló felepó.

Pol-ró Sailas-tamo dipula beterale fo

¹⁶ Me sukamó dä momaneta dere tikipaae felemó, tumó betq wae sóró kutó diratere so seimale hokolaa yalepó. Ai sota, dowi kepené fotokoratepa nalopaae yaaire ala kolóló i ala mo yaalopó dere fo mo dokonateremó doasi *moni* sóró ą teteróló kaae tare whjrapepaae maleta dua yalepó. ¹⁷ Ai so seimalené Pol-sépi dä sysa wou fo fake yóló duraalu, “I whjirape atimata, Mo ó Taoró daale Kótóné kutó diratere whjirapepó. Atimata diq mo ti aluyaqsóró tao saaire ala wisi i ape, yóló diqpaee yó matere whjirapepó,” yalepó. ¹⁸ Be dëtere dokq kale soné kale fo kaaetóró du betepa, Pol ą hótepa fetée wóló dowi kepe foné sóró duraalu, “Yesu Kerisoné doimó dapa, yá ai senaale tuamó beteretei taaróló sókó fae,” yalepó. Mo ai fo deretamotóró dowi kepe kale senaale taaróló sókó felepó.

¹⁹ Até dere ala kale senaale talerapené kilitu, atima take du betale kaae *moni* saai dere tı tikalepó kisipa mualepó. Téturaalu, Pol-ró Sailastamopaae doasi fopaae buóló atimaamo naasemó etée

sóró tawalepó. ²⁰ Atéró, atima sóró beteró betere whjrapetamo fo tek̄aираalu, so whj qla dotonótua dere tikipaae felepó. Atéró Rom Gavman-né fo tokóló taleyópóló sóró beteró betere whjrapené keletómó daalóló duraalu, “Atimaamota, Juda whjnétei dñé be hulua dorópóló disirótua beterapó. ²¹ Atimaamonéta, dä Rom Gavman-né yaqse yóló fo muló betere fo tukóló i ala yae yóló yó mótu beterapó,” yalepó.

²² Téró, kale senaale talerapené dere alamó so whj mo fea atimatamo muni folo, Pol-ró Sailastamo só deratere fo du betalepó. Até du betepa, kale fo tokóló tale dere whjrapené susupuratore whjrapepaae atimaamoné kuti sokóló biyané fokosói ala yae yalepó. Ti fo depa, atimaamoné deró betere kuti sorokóló taae faróló fokosoi ala yalepó. ²³ Ai ala du beteró, *dipula* be kaae tare whjné naase tuapaae mulóló, ąpaae mo dirii fo yóló duraalu, “I whj tamо botokó faqsóró mo wisiyóló kaae tawae,” yalepó. ²⁴ Téró, kale sekéné yale fo wosóló, ą wituraalu kale whj tamо mo be ke tuq dolopaae beterale felepó. Atéró, atimaamo botokó faqsóró ni fake dolopaae hóleke tamо deróló dulalepó.

²⁵ Atéró bitu, mo dikitamo 12 kilok Pol-ró Sailas-tamo Kótópaae wole fo dere alaró momatamo deté fu betalepó.

Atétu betepa, mepaae *dipula* bemó betó mole whjrapené wosó tarepó. ²⁶ Téyalemó, mo doakale wii bao wóló be tao sóró worerale tikimó, ai *dipula* be tükélé, häletei turukwé fóló whjrape dulótua yale *sein* képirapekélé, fea whaaló yóló häle teraae felepó. ²⁷ Atépa, kale *dipula* be kaae tare diki tare whj turukó holóló kelalemó, *dipula* be tū mo fea turukwé fóló mupa kelalepó. Atépa kilitu, ai whjrape mo fea dapo dapo yóló fele nisi yóló ama sepakené ątei ama daai yalepó. ²⁸ Até depa, Pol-né fo fake yóló duraalu, “Naaotei ą doraai kisipa muaqse. Däta, botokó feni, mo fea i betó mole ape,” yalepó.

²⁹ Ti fo depa, kale diki tare whjné mepaae whjapepaae ą sóró ape yóló *dipula* be dolopaae fóló kelalemó, u ere alamó ą Pol-ró Sailastamo betere aqmó deraapisá fóló muni dere felepó. ³⁰ Atéró, kale whj tamо dapesó fóló belamó daalo bitu, “Doa whj tamо-ó, ę aluyaqsóró tao sópóló, noa alakó yaaloé?” yalepó.

³¹ Ti fo depa kale whj tamoné ąpaae tokó mótu duraalu, “Yą Tale Yesu Kerisopaae kisipa tiki feteyóló tiratepata, ti Kótóné yakélé, naao fake so whjékélé, mo fea aluyaqsóró tao saalo ai ape,” yalepó. ³² Atéró atimaamoné Talené fo ąpaaekélé, ama bemó betó mole so whj feapaaekélé,

yó melalepó. ³³ Téró, mo ai dilikitamotóró kale whj atimaamo daale tikimó dowaléyde tiki wéi fokoralepó. Atéró mo tétitóró kale whj ąkélé, ama naale senaale sokélé, mo fea wéi tópuralepó. ³⁴ Atéró, kale whjné Pol-ró Sailas-tamo ama bepaae dapesó fóló, ąla melalepó. Téturaalu, kale seké ąkélé, ama naale senaalekélé, somakélé, atima fea Tale Kótópaae kisipa tiki tiróló bituraalu, hajné sukóló hékese du betalepó. ³⁵ Téró, hika be détепа, kale fo tokóló tale dere whjrapené diki tare whjrapepaae duraalu, “Kale *dipula* be kaae tare whjrapaae ai kale whj tamo fópólópa, doteyae,” fo ene fópóló dotonalepó. ³⁶ Atéró wóló ai fo depa, kale *dipula* be kaae tare whjné Pol-ró Sailas-tamopaae duraalu, “Kale fo tokóló tale dere whjrapené diaamopaae dua wisiyóló fae yó ąló beterapa, diaamo fae,” yalepó.

³⁷ Ti fo yaletei Pol-né ai whjrapepaae duraalu, “Dámó kikiti sókó daaróló mo faalo meipó. Ti noa betené mei, dámokélé Rom faketamo touróló doi betamó mole whjtei, diaaō dámotamo fo tokóló wisiyóló taleni, hakeamó so whjné keletómó dámó hale hóko doló sameatamo *dipula* beteralepó. Até yaletei dámopaae kikiti sókó daalóló fae dere wisirapóló de? Ai

ala wisinipa, mo atimatóró wóló dámó sokotepa wisirapó,” yalepó.

³⁸ Ai fo depa, kale diki tare whjrape fóló, topo whjrapepaae ene felepó. Ai fo woseturaalu, atima kisipané Pol-ró Sailas-tamo kae fake nisi yaletei, Rom faketamo touró beterapó depa, woseturaalu atima wiyalepó. ³⁹ Atéró atimané Pol-ró Sailas-tamopaae dua naamei fo yóló duraalu, “Diaamo hale fópóló *dipula* sokotapa, i be hulua taaróló dua faasepe,” yalepó. ⁴⁰ Atétepа, Pol-ró Salasitamo *dipula* be taaróló Lidiané bepaae felepó. Atéró fóló kelalemó, aimó Yesu Kerisopaae kisipa tiki tiró betere hamomarape touró betepa kelalepó. Atétepа atimaamoné atimapaae Talené ala tuamó diriyóló beterópóló, keteké bulatere fo du beteró atimaamo felepó.

17

Pol-ró Sailas-tamo daai yale fo

¹ Pol-sépi atima Ampipolis be hularó Apolonia be huluatamomó bosenóló, Tesalonika be huluamó sókó felepó. Ai be huluamó Juda fake so whjné fo wosetere be tenepró. ²⁻³ Téró, ai fo wosetere bemó Pol-né ama dua dere kaae *fula* soremó maaté ą fóló Kótóné fo dosayóló duraalu, Keriso susupu sóró sukaletei momó kepaa yalepó fo asémó eretei

mo dokonóturaalu, ai yale ape. Ai fo yóló duraalu, yalo diapaae du betere whj Yesuta, me kaae mei, Kótóné so whj teteróló kaae tanópóló sóró beteró betere Kerisomó dapó du betalepó.⁴ Mepaae mo turó Kótó aqmó sukóló betó mole Krik fo bole so whj Pol-ró Sailas-tamoné dere fo mopóló kisipa mutu, atimaamotamo muni felepó. Até yale kaae, mepaae doi mole sorapekélé, mepaae tóróti Juda so whj kélé ai alatóró yalepó.

⁵ Tétepa, Juda whjrape dei tué muturaalu, so whj qla dotonóló duputua dere tikimó, mepaae dowi ala du betere whjrape dosayóló dape siré kweyóló bóe dóló hole súpóló sesemeratere fo yalepó. Atéró ai whjrapené kale whj tamo so whj feané keletómó siyóló só faai, kisipa mutu Jeson-né be bopéróló duraalu, “Pol-ró Sailas-tamo aimó betepa ipaae tóé derae,” yalepó.⁶⁻⁷ Ti fo yalemó, kale seké tamo kilinitepa, Jeson-ró mepaae Keriso norapetamo siyóló só fóló ai be hulua kaae tare topo whjrape beteremó beterale felepó. Atéró beteró betepa, so whjné fo fake yóló duraalu, “I hae kwia feamó kuturaalu, so whjné betere ala doraté kutu betere whjrape mió imó wóló betepa, Jeson-né dape sóró firó beterapó. Téró, djané topo whj Sisané muló betere fo tukóló, teteróló

daale topo whj me Yesupó du beterapó,” yalepó.⁸ Ai fo dere woseturaalu, mo so whj kélé, doasi topo whjrapékélé, atima fea ai dere fo bete kóló kóló duraalu, kae kae seké kisipa mualepó.⁹ Atéró, kale topo whjrapené Jeson-sépipaae duraalu, dia doteyaalopa moniné dupu yae depa, atima fópóló dupu yalepó.

Beria bemó yale ala

¹⁰ Téró, até yale dikitamo kale Keriso norapené Pol-ró Sailas-tamo Beria bepaae fópóló dotonalepó. Atéró atimaamo ai bemó sókó fóló Juda whjrapené fo wosetere bepaae felepó.¹¹ Beria

whjrape atimané dere alata, Tesalonaika whjrapené dere ala kaae ini, atimata mo kisipa mulu wisi ala dua yalepó. Beria whjrapenéta, Pol-ró Sailas-tamoné yó mótu betere fo wosóló mo doasi hékkesetamo keteké buóló i ala dua yalepó. Atimaamoné yó mótu betere fo dono démoló kaae kelai, betere dokó Kótóné fo mole aşe keletétóró fu betalepó.¹² Téró, kale

Krik fo bole whjrapero Juda so whjrapetamo mo turó Talepaae tué tiralepó. Mepaae doi mole Krik sorapekélé, téyalepó.¹³ Téró, Tesalonaika bemó betó mole Juda whjné Pol-né Kótóné fo Beria bemó yó mótu beterapó dere fo woseturaalu, atima Beria bepaae felepó. Atéró,

fóló Beria so whjné Polró Sailas-tamopaae fopaae buópóló sesemeratere fo du betalepó. ¹⁴ Atei fo wosetu, mo ai fapotóró mepaae Keriso norapené Pol wéi fóku seseke fópóló dotonalepó. Téyaletei, Sailas-ró Timoti-tamo ai Beria bemó beterepó. ¹⁵ Atétepa, Beria whjné Pol dapesó fóló, Atenis bemó doteýóló atima momó fesaae faaitepa, Pol-né Sailas-ró Timoti-tamopaae à beterepaae hapale ape yae yalepó.

Pol Atenis bemó betale fo

¹⁶ Téró, Pol ai Atenis bemó kale whjtamo kaae taru, ai be huluamó whjné aleale kapala kótórape hale qla kaae yó mupa kilitu, ama kisipa tiki mo doasi seké yalepó. ¹⁷ Até dere ala kilitu, à Juda whjné fo wosetere bepaae fóló bituraalu, mepaae Juda so whjró mepaae Kótópaae winé sukutu, dua betó mole Krik so whjtamo atima ai alamó fo këlaaraléta du betalepó. Téturaalu, mepaae aimó touróló qla dotonótú betere so whjtamonékélé be dé dere dokó fo këlaaraléta du betalepó. ¹⁸ Ai be huluamó, doasi kisipare fake tamo Epikurian fakeró Stoik faketamo beterepó. Atépa, Pol-né kale mió wosetere kisi foné Yesu à mo ti sukaletai momó kepaayóló beterapóló yó melóo, àpaae kisipa tiki tiratere so whj à kepaatu

yale kaae kepaayaalopóló yó melóo, du betalepó. Atéró yó matepa, ai kale fake tamoné åtamo fo tokóló só deraai kaae salepó. Ai fakerapekó mepaaené duraalu, hóko fo du betere whjné noa fokó yaai du bitu deropó yalepó. Mepaaené duraalu i whjnéta dà kisipa inire kótóné fo eraai deropó yalepó. ¹⁹ Tétu beteró, kale Areopakus fake touraléta dere tikipaae atimané Pol dapesó fóló beteró bitu, àpaae woseturaalu, naao so whjpaae ai yó maté kutu betere kisi fo dámale kisipa yaaipa yae. ²⁰ Naao dere fota mo wosokélé ini, kisi fo depa dapa, ai foné bete dápaae hakearóló yó melaasepé yalepó. ²¹ Atenis be whjró mepaae be torókóló wóló betó mole whjraperamo atima suka fea mepaaekélé feni, mo hale betó taru atimané kae kisi ala yaairaalu dere fokélé yóo, wosokélé yóo, du beterepó.

²² Atépa kale Areopakus whjrape touraléta dere tikimó, whjrape betere kuamó Pol à disó holóló duraalu, “Ti Atenis be hulua whj-ó, diafa, betere dokó mo wisiyóló moma yó tare whj betepa, yalo kelalepó. ²³ Dia betó mole tuamó è kuturaalu kelalemó, diaaq moma dere kapo fakemó etei kaae fo aseyóló muló beterepó. ‘Ita, dàné kisipa inire Kótópaae moma dere kane fakepó,’ erepó. Ti diaaq à deropóló

koló koló irutei, ą aqmó dua bitu, momatere Kótó diapaae i yó matapa wosae.

²⁴ Ai Kótóta, i haeró haemó yó mole ąla ąlatamo fea ama alerapó. Ąta ó saró i haetamoné Tale bitu, ąla ąla fea ama teteróló kaae tarapó. Térené ąta, mo whjné naasené teteré moma dere bemó bitinipó. ²⁵ Kótóta Tale beterapa, ą mepaae ąla ąla yayatepá, dāné tao sóró manére? Dā so whj beteró betere foró fea ąla ąlatamo dāmó hale mótu beterapó. ²⁶ Mo take betə whjnétei, i hae kwia feamó betó mole so whj deteyóló fake firópoló Talené ai whj aleyalepó. Téturaalu, atima betaaire hae kwiarapekélé, atima betaaire ba fo alikélé, mo fea amatei tukóló muló beterapó. ²⁷ Kótóné atéretei hale ini, so whjné ą kekóló kolópoló kisipa muturaalu erapó. So whjné ą kelaai keteké butupa, ti mo kelaalo ai ape. Ąta dā so whj betere tiki saletópaae bitini, dā fea betere felekemó ai betere ape. ²⁸ Ti noatepae, dā betere beteta ą tuqmótóró muluraalu, ama dā fotokó eratepa beterapó. Dią mepaae fo dolqatere whjrapené duraalu, ‘Dąta, ama naale senaale beterapó.’ fo asęyóló muló beterapó.

²⁹ Téreteiné, whjné naasené aleyóló muló betere kold kapané ó silpa kapané ó kaporapené aleale ąlapaaetei, noatepa kótópó du bitu de? Ti Kótóta, whjné

kisipa fosó fosóre alané aleyóló muló betere ąla kaae aqnipó. ³⁰ Take betale alimó mokoleyaa yóló bitu du betale alamó, Kótóné kwia tokó menipó. Atétu betaletei mió Kótóné mo doakale fotokói fo yóló mulóturaalu, hae kwiamó beteró fale so whj mo feané du betere dowi ala taaróló, tué tiki feteyóló betae fo erapó. ³¹ Ti noatepa meipó. Betə su kamó Kótóné ama sóró daaló betere whjné so whj mo feané yale ala mo dono tale yópoló ai be dę ama tukóló kae muló beterapó. Até yaairaalu, ą hale whj nisi yaqsóró so whj feané kisipa yópoló ą mo ti sukaletei momó kepaaróló beteralepó,” yalepó.

³² A kepaayóló beterapó dere fo woseturaalu, mepaae so whjné faleyóló kae kae fo yaletei, mepaae so whjné duraalu, “Naao ai dere fota, me be dęmō diriyóló wosaalopó,” yalepó. ³³ Ai fo depa, Pol ą fo tale dere tiki taaróló felepó. ³⁴ Betə betə whj Pol-né yó matere fo mopóló wosóló tué tiki tiralepó. Atima kuamó kale Areopakus whjkó Dionisius-ró betə so Damaris-tamokélé, Pol sya wóló, Talepaae tué tiki tiralepó. Mepaae so whjkélé tué feteyóló tiralepó.

18

Korin bemó yale ala

¹ Atéró kılıpaae, Pol Atenis be hulua taaróló, Korin be huluapaae felepó. ²⁻³ Téró,

aimó Juda whjikó Pontus bemó deyale whj Akuila betepa kelalepó. Ai sekéta mo dótí Rom Gavman-né doasi whj Kaladias-né Juda fake terekenatepa ą ama soma Prisila-tamo, Itali hae kwia taaróló walepó. Atépa, Pol ą ai soró whjtamо beterepaaе felepó. Akuilaró soma Prisila-tamo be tētere kuti dokotere soró whjtamо betepa, Pol ąkélé ai kutó kisipa ereteiné atima fea betamó bitu, ai kutó diyaai yalepó. ⁴ Atéró, Pol ą fo wosaae tukóló muló betere be dę dokö fea Juda whjrapené fo wosetere bepaaе fóló, Juda so whjró Krik so whjtamо fea betapaaе touróló bitua yalepó. Atéró bitu Talené alamó fo tiki kelaaróló, Pol-né ama dere ala sya wópóló kisipa muturaalu, Talené ala hakearótú betalepó. ⁵ Téró, Sailas-ró Timoti-tamo Masedonia hae kwia taaróló Korin bepaaе wapa, Pol ą kae kae kutó taaróló, Kótóné fo yó matere ala betą yó tawalepó. Pol-né Juda fake so whjpaе etei fo yó mótu betalepó. “Yesuta mo hale whj mei, Kótóné so whj fea tēteróló kaae tanópóló, sórő daaló betere whjpo,” du betalepó. ⁶ Téyaletei, Juda whjrapené Pol-né yó matere fo atima kae foné tēteróló ą doka doka yóló eratere fotei du betalepó. Atétepa, Pol ą turukó holóló ama kuti terepetu duraalu, “Diaaq dowi ala tokóló aluraaire fo

wisi depatei, diaq wosetere hó dapó. Take diaq doasi seketi ala supa ti ai yalo mei, diaaq yale alanétei diaq alu yaalo ai ape. Térené mió ę Juda meire fake so whj beterepaaе kale fo wisi yó male fulapó” yalepó.

⁷ Téró, Pol ai fo wosetere be taaróló ai felekemó betere whj Titius Jastus-né bepaaе felepó. Ai sekéta, Kótópaaе doasi wituraalu, aqomó dua sukóló betere whjpo. ⁸ Téró, Juda fakené fo wosetere be kaae tare topo whj Krispas-kélé, ama somakélé, naale senaalekélé, atima fea Yesupaaе tué tiki feteyóló tiralepó. Ai sekéné mepaaе Korin bemó betere so whjpaе Talené fo yó male tikimó atima mo fea tué tiki feteyóló tiratepa, wéi tópurótua yalepó.

⁹ Betą dikitamo nokoné dere kaae Talené Pol-paaе duraalu, “Yą wiyló dua hale betaqse. Halaainé daalu, kale fo wisi yó matere ala hale yó tawae. ¹⁰ Ti noatepae, eta yatamo betamó betereteiné me whjné yapaaе me dowi ala eróló doraalo meipó. Ai be huluamota, epaaе kisipa tiki feteyóló tiraaire so whj betereteiné atima feata yalo so whjpo,” yalepó. ¹¹ Talené apaaе ai fo depa, Pol ai bemó Kótóné fo yó mótu betepa, ba fo betą kemeyóló me ba foné wélié apo miró kemeyalepó. ¹² Kaliota Akaia hae kwia tēteróló kaae tanópóló Rom Gavman-né sórő daaló betere

whjpó. Ama atéró kaae tapa, kale Juda so whj mo fea touróló Pol-tamo fopaae buturaalu fo tokóló só deraai dapesó wóló beteralepó.

¹³ Atéró, daapa Pol só deraai Kaliopaae duraalu, “I whjnéta so whjpaae Kótópaae momaturaalu, etéró yae yó mótu, kale asémó ere fo tukóló kópaae fópóló dere fotei du beterapó,” yalepó.

¹⁴ Atei fo depa, Pol-né atimapaae tokó matere fo yaai yalemó, Kalioné Juda so whjpaae duraalu, “Ti i whjné Gavman-né muló betere fo tikitere ala ó mepaae sawa hásokó fole ala uásóró, ti dijané dere fo wosóló fo tokóló tale uapó.

¹⁵ Téretei, dijané əpaae wosene wouraalu, hale fomó ó doi deremó maatépó dereteita, diq Juda whjrapené yóló muló betere fopa, diasisitei tale yae. Atei alamó yalo dijané dere fo taleyóló eraalo meipó,” yalepó.

¹⁶ Ti fo yóló, atima ai fo teketere bemó beteretei belapaae hókó faralepó.

¹⁷ Ai kale fo tokóló taletere be belamótei kale so whjné fo wosetere be kaae tare whj Sostenes tawóló fokosói ala yalepó.

Atétepa, kale kaae tare whj Kalioné ai dere alamó fo mekélé ini, hale əla nisiyalepó.

Akuila, Prisila, Apolos-sépi atimané yale ala

¹⁸ Pol ə Akuila-sépi somapiti atima ai Korin

bemó be dərape dekéró betalepó. Take ama Tale Kótópaae yóló mulótu duraalu, yalo topo niki mió folo hapale tikaalo meipóló mulalepó.

Atéró yóló mulale be də kemetepa, ama topo niki Kenkria bemó tikalepó.

Atéró atima faai furaalu, Keriso no nerapepaae koleó yóló Akuila-ró Prisila-tamokélé atima fea wéi nukumó Siria hae kwiapaae faai felepó.

¹⁹ Atéró, atima Efesus bemó sókó fóló, ai bemó Prisila-ró Akuila-tamo betepa taaróló, Pol ə maaté Juda fakené fo wosetere bepaae fóló, Juda whjrapetamo Talené ala etérópóló du betalepó.

²⁰ Ai fo woseturaalu, kale so whjné əpaae ya dətamó betaalopó depeatei, ə fulapó yalepó.

²¹ Atéró, ə faai Juda so whjpaae koleó yóló duraalu, “Me su kamó Kótóné ə diq beterepaae wópóló tə mulatepa, ti momó fesaae wonérapó,” yalepó.

Ai fo yóló kale seké Efesus be taaróló wéi nukumó felepó.

²² Téyóló, Sesaria bemó sókó fóló ai be taaróló, Jerusalem bepaae holóló Keriso so whjpaae koleó deté Antiok bepaae derepelepó.

²³ Ai bemó mepaae be dərape beteró, nalo Antiok be taaróló, Kalesia hae kwiaró Frisia hae kwiata-momó tə mole be hulua dokó feapaae felepó.

Atéró kuturaalu, Yesuné ala du betere so whjape diri yóló beterópóló keteké bulatere

fo deté kwęyalepó.

²⁴ Pol ą até deté kutu betepa, betə Juda whjikó Aleksandria bemó deyale whj Apolos Efesus bemó sókó walepó. Ai sekéta, *skul* yóló kisipare whj betereteiné Talené asémó ere fo mo wisiyóló kisiparapó. ²⁵ Apolos take mené Talené ala etérópóló ąpaae yó matepa, kisipa iruraalu yó mótu betalepó. Ata, Jon-né wēi tópuratere alamaaté kisipa epatei, Yesuné yale ala mo doakale keteké buóló so whjpaae mo donotóró yó mótu betalepó. ²⁶ Téró, ą Juda whjrapené fo wosetere bepaae fóló mo halaainé kaae sóró yó matere fo Akuila-ró soma Prisila-tamoné wosalepó. Atétu, mepaae fo bete ąpaae mo wisiyóló yó melaairaalu, atimaamoné bepaae dape salepó. Atéró bituraalu, Kótóné fo bete tokóló yó mótu betalepó.

²⁷ Atétu beteró, nalo Apolos Akaia hae kwiapaae faai depa, Efesus Keriso so whjné ą keteké bulatere fo, Akaia Keriso so whjné ą mo wisiyóló dape sópóló, fea fo asęyalepó. Atéró, ai asę sóró wēi nukumó fóló malemó, tué tiki tiró betere so whjné ą mo wisiyóló dape salepó. Aimó bituraalu, Kótóné kolené sukutu tao supa, ąpaae tué tiki tiratere so whj Apolos-né doasi tao sere ala du betalepó. ²⁸ Apolos-né Yesuta hale whj mei, Kótóné so whj

teteróló kaae tare whjpóló tué yópóló, Juda so whj feané keletómó Kótóné asémó ere fo yó mótu betalepó. Atéró yó mótu duraalu, “Yesuta, dą fea teteróló kaae tanópóló, Kótóné sóró beteró betere whjpó,” yalepó. Atéró, yó male foné Juda whjrapené yó matere fo teteralepó.

19

Pol Efesus bemó Kótóné fo yó maletei

¹ Atéró, Apolos ą Korin bemó betepa, Pol ą du sorokó mole haemó fu beteró Efesus bemó sókó felepó. Aimó, mepaae Talené ala erótú betere whjrape betó mupa kelalepó. ² Atépa atimapaae duraalu, “Dią Yesupaae tué tiki tirale sujamó, Dęi Kepe Wisi saleé?” yóló wosalepó. Tétepa ąpaae tokó mótu duraalu, “Meipó. Dą ai Dęi Kepe Wisi beterapó fokélé wosenipó,” yalepó.

³ Ai fo depa, Pol-né atimapaae momó woseturaalu, “Ti dią noa kaae ala yóló wēi tópualeé?” depa atimané duraalu, “Dąta, Jon-né wēi tópurale kaae yóló tópuralepó,” yalepó.

⁴ Ai fo depa, Pol-né duraalu, “Jon-né wēi tópurale alata, dowi ala taaróló kisipa feteyóló wale so whj tópurótua erapó. Atéró, wēi tópurótua duraalu, ‘Ę wale klijipaae betə sekę whj waalopa, diaaq dowi ala taaróló, ai whjpaae kisipa tiraе. Ti ai whjné

doita, Yesu ai ape,’ ” yalepó.
⁵ Atima fea ai fo wosóló, Tale Yesuné doimó wēi tópualepó.
⁶⁻⁷ Atéró, Pol-né atima tikimó naase mulalemó, kale Dēi Kepe Wisi atima tuapaae bitj wóló fotokorratepa, kae kae be foné yóo, Kótóné kóló whirapené dere fo kaae yóo, du betalepó. Ai wēi tópurale whirape touróturaalu, 12-rópó.

⁸ Téró, Pol ą Juda fakené fo wosetere bepaae fóló mo halaainé daalu yó mótu betepa, wélié sore kemeyalepó. Atéró, ai be whj so whjpaee Kótóné teteróló daale aqmó mole ala mopóló kisipa muópóló, diriiné wisiyóló yó mótu betalepó. ⁹ Téyaletei, mepaae so whj Pol-né yó matere fo wosaalomeipóló dowqae furaalu, hakeamó Yesu Kerisoné ala eratere fotamo bóe dóló faletu betalepó. Até depa, ai fo wosetere be taaróló Yesuné ala eratere whirape maaté dapesó fóló, Tiranus-né doasi be dolomó, betere dokq fea kale fo wisi bete tokóló kelaarótu betalepó. ¹⁰ Atétere alata, ba fo tamo tuamó bituraalu, du betalepó. Atéró, yó mótu betale tikimó Esia hae kwia tuamó betó mole Juda so whjkélé, Juda meire fake so whjkélé, mo fea Tale Kótóné fo wosalepó.

¹¹ Kótóné Pol fotokorratepa, mo kae kae kelemei alarape erótú betalepó. ¹² Até dere ala kilituraalu, mepaae kisi daale so whjró dowi

keperape tepeyóló betó mole so whjrapetamo wisirópóló kisipa mutu, kānatere kutiró fosono helekterere kuti kwiatamo só fóló, Pol-né tikimó wolaa yó seneta yalepó. Atéró, ai kuti só fóló kale hepo daale so whjró dowi kepe betere so whjamoné tikimó olaa dua depa, hepo wisi yóo, dowi keperapekélé sókó fóo, dua yalepó.

¹³ Atéró, mepaae Juda whirape atimanékélé, kale dowi keperape tepeyóló betó mole whirapepaae duraalu, “Pol-né yó mótu betere whj Yesuné doimó yalo yapaae dapa, ya whj tuamó beteretei, taaróló sókó fae,” dua yalepó. ¹⁴ Téró, Kale Juda whjkó so whjmó Talepaae momaratere topo whj Skipané naalemarape wéikeró beterepó. Ai naalerape atimanékélé, atei kaae ala du betalepó. ¹⁵ Ai ala du betalemó, betq su kamó i ala yalepó. Kale whjné tiki tuamó tepeyóló betere dowi kepené atimapaae tokó mótu duraalu, “Yesuró, Pol-tamota, yalo tuérapa, diq deé?” yalepó. ¹⁶ Ai fo yóló, kale dowi kepe tepeyóló betere whj kale naalerape tikipaae tuywó horóló, dekei ala yalepó. Atéró mo ti dóló sininóló, kale wéikeró whirape atima kutikélé fea sorokóló taae fatepa, sameatamo belapaae tiki daapi hale sókó fóló, botokó dapo dapo yalepó.

¹⁷ Até yalepó dere fo kale Efesus bemó betó mole Juda so whjró Krik so whjamoné wosetu, atima winé sukóló Tale Yesuné doi hale sóró horótú betalepó. ¹⁸ Até deremó, mepaae mo dekéró so whj Yesupaae kisipa tiki tiróturaalu, atimané take du betale dowi alarape so whj feané keletómó Talepaae yó mótu betalepó. ¹⁹ Téturaalu, atimané kale hupu sekaémó isi whjrapené dere ala aseyóló muló betere *bukrapemó* mole ala sya fu betere whjrapé atimakélé, mo fea wóló, ai *buk-rape* sóró wóló so whj feané keletómó si biliräleta du betalepó. Ai *buk-rape* dupuyale *moni* dokó sóró, 50,000 *silpa kapa moni* né dupuyalepó. ²⁰ Ai alarape yóló, so whj fea Talené fo wosóló fakeróturaalu, hae kwia feapaae ama fo doasi fotokó mo suralepó.

²¹ Atéyale kjlipaae Pol a Masedonia hae kwiáró Akaia hae kwiatamo tuámó teyóló Jerusalem bepaae faai yalepó. Atéró, fóló nalo ti a u Rom be huluapaae faai kisipa mualepó. ²² Téró, Pol tao sóró kutó ditere whj tamo Timotiró Erastus-tamo Masedonia hae kwiapaae fópóló dotonalepó. Atéró Pol ama wotoró Esia hae kwia tuámó sawa sukmó kutu beterepó.

Efesus bemó Talené ala eratere whjamo bóe dale fo

²³ Atéyale sukmó, mepaae mo so whjrapené Tale Yesu Kerisoné ala eratere so whjtamó dei kisipa mutu, kae kae eratere fo yóló bóe daai kaae salepó. ²⁴ Ai be huluamó *silpa kapané* qla aletere whjné doi Demitrias beterepó. Ai Efesus be huluamó kapala kótó Atemispaae moma dere be doasi tēnapó. Kale whj Demitrias-ró mepaae mo betá kaae kutó ditere whjrapetamoné *silpa kapa-nétei*, kapala kótó so Atemis suróló, belekqatiki aleyóló mepaae mo so whjtamó dotonóló doasi *moni* sua yalepó. ²⁵ Kale whj Demitrias-né ama dere ala kaae du betere whjrapékélé, mepaae betá kutónétei, kae kae kutó ditere whjrapékélé, tourále ape yóló duraalu, “Norape-ó, dñé doasi *moni* sere alata, ti i Atemis kótó suróló aletere qlané seretei diaaq ai kisipa ere ape. ²⁶ Kale whj Pol-né i so whj mo fea kópaae fópóló kisipa mutu, mo dere nisiyóló wosópóló i fo yalepó. Whjné naasené aletere kótórapeta, mo kótó meipó yale fo diaaq wosóo, diqné koloo, ai yale ape. Ai fota, dñ Efesus be hulua so whjpaae maaté ini, Esia hae kwia tuámó betó mole so whj feané ai wosalepó. ²⁷ Pol-né ai dere foné dñ *moni* sere kutómó maaté dumitei dñé fo wosetere bekélé, doasi kótó Atemis sokélé, so whj feané bete muni hágé qla aqroló dorópóló dapó.

Take Esia hae kwiamó betó mole so whjnékélé, i hae kwia feamó betóló fale so whjnékélé, djané kótó so Atemis aqmó sukóló bitu, ąpaae betą momatua yaletei, mió Pol-né dere foné djané kótó soné doi doróló folokole eraai dapó,” yalepó.

²⁸ Atéró dere fo woseturaalu, so whj fea mo dowi fopaae buóló fo fakeyóló duraalu, “Dą Efesus be hulua whjné kótó so Atemista doasi fotokó bole kótó wisinaalepó,” yalepó. ²⁹ Téró ai be huluamó betó mole so whjné dei tué mutu mo doakale fo whaa du betalepó. Atéró Masedonia be hulua whj tamo Kaiusró Aristarkus-tamo Talené fo eratere Pol-tamo wóló betepa, whjrape fea fóló kale whjamo siyóló só walepó.

³⁰ Atéró kale whj tamo tawóló daaló betere tikipaae Pol ąkélé faai yaletei, mepaae Yesuné ala eró tare norapené sesé yalepó. ³¹ Ai maaté mei, mepaae Esia hae kwiamó doasiné kuto derópóló sóró betero betere Pol-né ama fulumu whjrapené ąpaae so whj touró betere tuąpaae faqse yalepó.

³² Atéró touró betere so whj atima ai wóló betere bete atima kisipa ini, kóló kólóné betó molepó. Atéró betó muluraalu, mepaaené dere fo kae, mepaaené fo kae du betalepó. ³³ Atétu betepa, Juda whjrapené Aleksanda-paae naao diriyóló fo ene fae yóló tjté fóló so whj touró

betere tikimó daarale felepó. Atéró fo yaairaalu, ama naase horaletei so whjné kisiparutei ąta bóe dele ala kaaratere whj nisi yalepó. ³⁴ Téyletei, nalo atimané ą kelalemó Juda whjpa kisipa kilitu, fo fakeyóló duraalu, “Djané Efesus be hulua so whjné doasi fotokó bole topo kótó so Atemis-póló,” hale detétóró fu betepa, suka kele tamo kemeyalepó.

³⁵ Atétu beteró, betą Gavman-né asetere kutó dirópóló beteró betere whj, so whj kuamó turukó holóló duraalu, “Ti Efesus so whjó, Efesus be hulua so whjné kótó so Atemis-ró ama momatere betamo teteróló kaae tatere alata, ti i be hulua so whjné erelei, hae kwiamó betó mole so whj mo feané kisiparapó. Ai kótó Atemis so suróló aleale kane faketa, ó hepen-mó i bepaae dorowale ala kisipa inié?

³⁶ Ti aita, mené kapalapóló doraaire ala meipa, dia so whjrape bóe dóló hole sere ala hapale kilitaróló ini, dua betae. ³⁷ Diané ai dapesó wóló daaló betere whj tamota, djané momatere bemó mole qla qla qlémi sóró ó kótó so Atemis doratere fokélé inipatei, diaaq hale dapesó wóló daaló ai betere ape. ³⁸ Demitrias-ró ama betą kutó ditere whjrapetamoné mepaae whj só deraai kisipa mutepa, ti Gavman-né fo tokóló talerópóló sóró beteró betere whjrape ai betó mole ape. Ti Gavman whjrapeta,

ai ala yópóló sóró daaló beterapó. ³⁹ Motamo fo mekó yaai kisipa mutepa, ti dạné tukóló muló betere be démó yaalopó. Ti noatepae, dạné yóló mulale fo sya furaalu, ai ala yaalopó. ⁴⁰ Atei kaae doasi bóe dóló foya dere alamó *Gavman* whírapené däpaae doasi sekéi ala eraalopó. Atétere alamó *Gavman*-né mo doasi fo mupatei, dạné tukóló ai du betere ape. Atimané däpaae ai fo noa betené du bitu de? depa, dạné yaaire fo meipó,” yalepó. ⁴¹ Kale ai *Gavman*-né kutó diratere whjné ai fo yóló kemetepa, atimapaae fae yalepó.

20

*Pol Masedonia hae kwiaró
Krik hae kwiatamopaae fele
fo*

¹ Téró, kale so whj fo tiki whaa du betaletei kemetepa, Pol-né Yesuné ala erótó betere whírape tao sóró fotokó bulóló diri eratere fo yalepó. Atéró atimapaae koleó yóló, à Masedonia hae kwiapaae felepó. ² À ai hae kwia tuámó Keriso so whj keteké bulóló fotokoratere fo dekéró yó melaté fóló nalo kemene furaalu, Kirik hae kwiapaae sókó felepó. ³ À ai bemó betepa, wéié sore kemeyalepó. Atéyóló nalo ti à wéi nukumó Siria haepaae faai yaletei, kale Juda whírapené à daalopó dere fo woseturaalu, taaróló momó Masedonia hae kwiapaae hae tumó faai yalepó. ⁴ Atéró

fafaala, Beria whjkó Pirus naalema Sopatakélé, Tsalonaika whj tamo Aristarkus-ró Sekundus-tamokélé, Derbe whjkó Kaius-kélé, Timotikélé, Esia hae kwiaró wale whjtamo Tikikas-ró Tropimus-tamokélé, atima atéró felepó. ⁵ Téró, ai kale whírape atimapi fóló, Troas bemó Pol-sépi dä kaae tawóló beterepó. ⁶ Atéró dä Juda whírape atimané mara mole ala sya furaalu, fopei *bred* o bula yóló qla detere be dë kemetepa, wéi nuku sóró Filipai be taaróló, Troas bemó mepaae whírapetamo hokolaa yaai furaalu, nuku tómó aporó diki fité felepó. Téró, dä fea touyóló Troas bemó wéikeró be dë betalepó.

*Troas bemó Yutikus
kepaarale fo*

⁷ Atéró *fula* kaae sere be démó, dä so whj fea qla naairaalu betapaae touróló betó mupa, Pol-né ai so whipaae fo yó maté fu betepatei, be mo ti dikiralepó. Hjka be dëtepá à ai be taaróló me bepaae faai kisipa muturaalu, dilikitamokélé hágé yó maté fu betalepó. ⁸ Dä touróló fo yó mótu betere siki be kemó, sà hágé qla kaae wolée molepó. ⁹ Aimó betä kokopei whj ama doi Yutikus-ta, dë sókó wópóló muló betere tumó bituraalu, Pol-né yó mótu betere fo wosó tarepó. Pol-né ama yó matere fo mo folo siyóló yó maté fu betepa,

kale seké noke kelené suku tu betalepó. Atéturaalu, kale whj dukó fóló, biliyó salepó. Atéró biliyó saleteita, tam be ke teraae horóló, sore be kemó yalepó. Téró kale whj biliyó sóró mupa dä doropóló kelalemó, sukóló molepó.¹⁰ Atépa, Pol ą doropóló Yutikus-né bopé tómó deraapisa fóló mulu, ama naasené apuó sóró duraalu, "Turukó holaitei kapala asiri ai firapa whaalia ekesé," yalepó.¹¹ Téró, Pol ó siki be kepaae momó holóló atima *bred* o kolokóló ąliyóló nalepó. Atéró, kale sekéné fo momó yó maté fu beteró, be dëtepa hika ą felepó.¹² Kale kokopei whj Yutikus momó kepaayóló betepa, whjrapené bepaae dapesó fóló atima hosaa muni deyóló hajyóló betalepó.

Pol ą faairaalu Efesus Keriso whj disirapepaae koleó yale fo

¹³ Atéró mepaae whjrapa dapi folosóró wéi nukumó Asosi bepaae faai felepó. Pol-né däpaae atéró fae yóló, dätamó Asosi bemó hokolaa yaairaalu, ą hae tumó felepó.¹⁴ Dä ątamo ai Asosi bemó hokolaa yóló ą nukupaae dape sóró, Mitilini bepaae felepó.¹⁵ Téró dä aimó fiyóló, hika ti wéi nukumó wéiné bopéró daaló betere hae Kios dekeróló felepó. Téró diki me nuku tómó fiyóló ai hika ti dä tuamó tukóló fóló Samos hae felekemó epa dëro

dekeróló felepó. Téró, diki mekélé kale dere kaae nuku tómó fiyóló, ai hika ti dä Miletus bemó sókó felepó.¹⁶ Atéró Pol ą Esia hae kwiamó kutu betepa suka kele kemeyaçsóró, Jerusalem bemó *Pentikos* be dëmó dere ala kelaai ą ai Efesus be bosenóló mo hapale faai kisipa mualepó.

¹⁷ Atéró dä Miletus bemó sókó fóló bituraalu, Efesus Keriso whj disirapepaae ą beterepaae tourale ape, yó faralepó.¹⁸ Atima atéró dorowóló betó mupa, atimapaae duraalu, "Eta, Esia hae kwiamó folosóró sókó wale sukamó kaae sóró wóló, diatamo betamó bitu yale alarape feata, ti dia feané kisiparapó.¹⁹ Eta, so whj aqmó dua sukóló bituraalu, Tale Kótóné ama kutó betə mo ketekə buóló, wole kaapetamo du betalepó. Atéteremó, Juda whjrapené ę daairaalu kemei fo dokotu betateita, ai alané ę noa kaae whj beteréró sų sóró ąqae kilitu yalepó.²⁰ Atépatei, Kótóné dia tao saaire fo wisi yalo hiréni, ę mo hakeamó daalukélé, diañé be dokö dokökélé, Talené fo dia tué yópóló yó mótu yaletei, dia feané kisipa ai ere ape.²¹ Juda so whjpaækélé, Kirik so whjpaækélé, diañé du betere dowi ala taaróló, Tale Yesupaae kisipa tiróló mo dua betae yóló hakearóló ai yó male ape.

²² Térápa, mió kale Dëi

Kepe Wisiné Jerusalem bepaae sęyóló dapesó fóló betepa, ępaae noa alakó eraaloró ę tuénipó. ²³ Be hulua dokö fea fo yó maté kotopa, kale Dëi Kepe Wisiné ępaae duraalu, sekëi alaró *dipula* beteratere alatamo yapaae eraalo ai ape yale fo betä yälo kisiparapó. ²⁴ Atérené, ę sukaqsóró yälo tó tikimó wiyaalo meipó. Tale Yesuné ępaae dirae yóló male kutó betä diróturaalu, so whüpaae Kótóné däpaae yaala sókó furaalu, häle tao sere fo wisi betä yó maté fóló tukóló muló betere dälemó sókó faai dapó.

²⁵ Mió yälo kisipa fatepa, Kótóné teteróló daale aqomó mole ala dią tué yópóló yälo yó matepa, wosetu betale whjirape diaaq yälo kelepaa momó kae kelaalo meipó. ²⁶ Térené yälo diapaae häkearóló i dere ape. Mió i alimó dią tuämó whj me dené i fo wisi taaróló dowi ala ene fupa, ti aita, ępaae kwia muni diaaqtéi ai ape. ²⁷ Ti Kótóné ama yaai kisipa mole ala mekó hiréni, mo turó yälo diapaae ai yó melale ape. ²⁸ Diāta, Kótóné ama Dëi Kepe Wisiné ama *sipsip* hupu wisiyóló kaae tanópóló sóró ai beteró beterapa, ai hupurape wisiyóló kaae taru, diākélé mo wisiyóló kaae tawae. Yesuné ama sameané dupure Kótóné so whj betä mo dua wisiyóló kaae tawae. ²⁹ I dere fota

noa betené dumipó. Ę fole sisópaae dowi bete haqrape dią tuapaae wóló, Kótóné *sipsip* hupurape dóló nale waalo ai ape. ³⁰ Diąkó mepaae whjné kale Yesuné ala eró tare whjirape dei nöpóló eratere alané, kale mo fo wisi kópaae wéróló, dią ąlisóró kae tūpaae faraalo ai ape. ³¹ Até yaqsóró, dią mo wisiyóló kaae tawae. Atei ala yaairemó dią kisipa muló beterópóló ba fo sore ę diātamo bituraalu ai yale ape. Dëtamokélé, dikitamokélé, yó maté fu bitu woletamo du betalepó.

³² Téró miótä, dią Talené ama kolené sukuturaalu, häle tao sere alané dią wisiyóló tao sópóló i dere ape. Ai fonétei, diaaq kisipa tiratere ala fotokoróló, Kótóné ama wisi wisi qla dią ama kae sóró beteró betere so whjmó ai mótu betere ape.

³³ Yälo diānē *silpa kapa* ó *kold kapa* ó kutikélé senée yóló au nokole ala inipó. ³⁴ Yälo fotokonétei kutó diyóló, yälo yayare qla qlakélé, ó yälo fulumu whjrapemókélé móту yaletei diaaq ai tuére ape. ³⁵ Yälo ai dua yale alata, qla qla fea däne naasenétei depe tukó wei ala yóló sirapóló, diaaq kolópóló ai yale ape. Até duraalu, mepaae atimanétei kutó diyóló nénire so whj tao sóró häle melae. Ti noatepae, Tale Yesuné duraalu, 'Qla qla häle tao sóró matere whjné

haī kisipatamo matere alané matepa sere whjné dere hékese teteró beterapó' ere fo kisipa muae," yalepó.

³⁶ Téró, Pol-né ai fo yóló k̄lipaae atima bukutiri teyaró bituraalu, ama moma yalepó. ³⁷ Atéró ą faaitepa, kale so whj feané Pol apuó taruraalu k̄oló tukó nóló wole du betalepó. ³⁸ Atétepa, kale sekéné duraalu, yalo kelepa diaaq momó kae kelaalo meipó yale fo kisipa mutu, atima doasi dekené sinitu wole du betalepó. Atétu beteró, atimané ą dapesó fóló, wēi nukumó bateralepó.

21

Pol Jerusalem-paae fele fo

¹ Téró, dä atimapaae k̄oleó yóló atima taaróló wēi nukupaae bitj fóló wēiné bopéróló daaló betere hae Kos felekemó seseké felepó. Téró furaalu, wēi tómó diki betj fiyóló, h̄ika Rodes hae wēiné bopéróló daaló betere tiki felekemó seseké fóló, Patara bepaae sókó felepó. ² Aimó betj wēi nuku Fonisia hae kwiapaae faai fupa, dä ai nukumó bitj holóló felepó. ³ Atéró dä furaalu, wēiné bopéróló daaló betere hae kwia Saiprus hae f̄ naase fakeró epa kele falaté fóló, Siria hae kwiamó tene Tair bemó sókó felepó. Ai Tair beta, take djané i nukuné sóró wale qla ola sorokóló mulaai yale be huluapó. ⁴ Téró, ai bemó mepaae Yesuné ala

eró tare whjrape betepa, dä atimatamo w̄ikeró be d̄ betalepó. Atéró betepa, ai bemó betó mole whjrape atima D̄ei Kepe Wisiné fotokorratepa, Pol-paae duraalu, ȳ Jerusalem bepaae faqse yóló seséyalepó. ⁵ Tétu beteró, aimó betaai yale be d̄erape kemetepa dä ai be taaróló faai felepó. Atéró faai fupa, kale Yesuné ala eratere whjrape atimané somarape naale senaalekélé, mo fea d̄atamo doropóló w̄ei fóku atik̄a tómó bukutiri teyaró bituraalu, Talepaae moma yalepó. ⁶ Atétu beteró dä faaираalu k̄oleó yóló dä fea aputu beteró dä w̄ei nukumó bitj hotopa, atima momó bepaae fesaae felepó.

⁷ Dä atéró ai Tair be taaróló fóló, Tolemais bemó sókó felepó. Ai bemó betó mole Keriso norapepaaekélé k̄oleó yóló, be d̄ betj atimatamo betalepó. ⁸ Atéró, h̄ika dä ai be taaróló Sesaria be huluamó sókó felepó. Ai bemó, take atimané so whj qla taleróló melópoló beterale w̄ikeró whjkó betj Filip beterepó. Ai sekéta, kale mió wosetere kisi fo wisikélé yó matere whj betepa, dä ątamo fiyalepó. ⁹ Ai sekéné ama douró senaale seimalerape fea Kótóné fo eratere k̄oló sorape betó molepó.

¹⁰ Dä ai bemó mepaae be d̄erape dekéró betepa, Kótóné ama k̄oló whjné doi Akabas Judia hae kwiáró dorowalepó. ¹¹ Ai whj dä

beterepaae wóló daalu Pol-né to tao sóró kale sekéné ama naaseró hótamo dokóló duraalu, "Talené Dei Kepe Wisiné i fo dapó. 'I to taleta, Jerusalem bemó betere Juda whírapené tawóló i ala kaae yóló, Juda meire fakené naase tuámó mulaalo ai ape,' " yalepó.

¹² Ai fo depa woseturaalu, dánékélé, mepaae ai be whí so whjnékélé, Pol-paae Jerusalem bepaae holaqse yóló sesé yalepó. ¹³ Téyalemó ama dápaae duraalu, "Diqné noatepa atei kaae alamó wole-u yóló yálo hosaa supuréli ala dute? Eta, susupuróló dipula beteratere alamaaté erópóló Talené ę sóró betenénipó. Ę sukutere alakélé yópóló sóró beteró betereteiné yálo Tale Yesu Kerisoné doimó Jerusalem bemó suqáai dapó," yalepó ¹⁴ Dáné ą Jerusalem-paae faqóró sesé yalemó, ama dáné dere fo woseni, fo kae depa taaróló duraalu, "Ti wisirapa Talené ama yaai tué mole ala betá yópóló yae," yalepó.

¹⁵ Atéyale kílipaae dáné ąla sisóló Jerusalem bepaae holalepó. ¹⁶ Tétepa, mepaae Yesuné ala eratere Sesaria whírape dä fea touyóló atimané dä Nason-né bepaae dapesó felepó. Nason-ta, Saiprus be hulua whjkó mo taketi Talepaae kisipa tiki tiróló betere whípó.

Pol Jerusalem bemó sókó wale fo

¹⁷ Atéró dä Jerusalem bemó sókó holalemó, Keriso norapené dä héksetamo mo wisiyóló dape salepó. ¹⁸ Atéró, fiyóló hija Pol-kélé, dä mepaaekélé, Jerusalem bepaae Jems kele felemó, ą mepaae Keriso whí disirapetamo beterepó. ¹⁹ Atépa, Pol-né atimapaae kôleo fo yóló Kótóné ą fotokoratepa, amamo Juda meire fake so whípaae erale ala mo fea yalepó.

²⁰ Tétepa, kale whírapené Tale Kótóné doi hale sóró horótú ąpaae duraalu, "Noó, Yesu Kerisopaae kisipa tiki tiró betere Juda so whjta, mo hale ąla kaae i betere ape. Ai so whjta, Moses-né asere fokélé eraai mo doakale keteké bulapó. ²¹ Térápa, mepaae i betó mole Juda whírapaee metikipaae wale whírapené i fo du beterapó. 'Pol-né Juda meire fake so whí kuamó betó mole Juda so whípaae Moses-né asere foné diaaq naalerape tiki sekaę tikaer ere taalae yóo, ayarapené mara mole alakélé, sya faqse yóo,' deté kutu beterapó depa wosalepó. ²² Térápa, ai alarape mo dere ala nisi yaqórópa, dä noa ala yaaloé? Atimané ya ipaae wóló beterapó dere fo mo wosaalo ai ape. ²³ Atérápa, dáné tué mole fo betá i dapa wosae. Dä i betere dojró whírape atima Tale Kótópaae dirii malo yóló atimané topo niki tikaalo

meipóló muló beterapó.
²⁴ Ai whírapetamo yakélé touyóló fóló atimané Juda so whjné keletómó, yaai dere ala yópóló naaoiei atima dupu erae. Atéró atimané topo niki tukóló momatere be dolopaae fupa, ti wisirapó yaalopó. Ai ala depa atimané kilituraalu, i whjta, kale tukóló muló betere fo tikitere whj meipó yaalopó. Téturaalu, naao yalepó dere fomó atima fopaae butu betere ala kapala airapó kisipa muaalopó. Tétu yata, Moses-né asére fo aqmó sukóló bituraalu, ai fo tikitere whj meipó yaalopó. ²⁵ Téretei me fo i ape. Yesupaae kisipa tiki tiró betere Juda meire fake so whj dáné fo muló betere qla naqsóró, i fo aseyóló faralepó. Kapala kótópaae moma yaai dele hupu ó na, ó sameakélé, depamó képi duwóló sukunatere hupu ó nakélé, mené so qlémi nokole alakélé mo yaqse yalepó. Ai forape feata, dä fo dokóló betä tué muóló atimapaae aseyóló faralepó,” yalepó. ²⁶ Téró, fiyóló hijka Pol-sépi atima doqró whírape momatere be dolopaae faairaalu, folosóró dua dere alarape yalepó. Atéró fokotere alarape feata, kale tukóló mulale be demótóró kemeyaalopóló ali male felepó. Atéró tukóló mulale be dë sókó wapa, atimamó kale momatere be kaae tare whírapené *sipsip*

hupu daalopó yóló mulalepó. ²⁷ Téró, kale wéikeró be dë felekemó kemeyaaai deremó, Esia hae kwiamó betó mole Juda so whjné Pol momatere be belamó daapa kelalepó. Atépa, ai whírapené Pol tao taru, mepaae so whj sesemeratere fo yalepó. ²⁸ Atétu, fo fake yóló duraalu, “Israel fake so whj-ó, dä tao sae. I whjnéta, hae kwia feamó betó mole so whjpaee yó matere foné dä Israel so whjtamokélé, Moses-né asére fotamokélé, dáné momatere betamokélé, fopaae buópóló bóe delaté kotapó. Téturaalu, dáné mo dowi alakélé, inire be wisi Kirik whírapekélé, ai dapesó wóló daae mole ape. Até dere alané i be doróló folokole ai eratere ape,” yalepó. ²⁹ Atimané ai fo yaleteita, Efesus whjkó Tropimus Pol-tamo ai be huluamó daapa kelaleteiné Pol-né ai momatere bepaae dapesó fele nisyóló yalepó. ³⁰ Atéró, fopaae fo doasi depa, Jerusalem so whjné woseturaalu, fea sururu yóló wóló betapaae touróló bóe duraalu, fo tiki whaa du betalepó. Atétu beteró, Pol a moma dere be dolomó betepa, siyóló só wóló ai be bopéró betere tipi belapaae hokó derólós tū kinalepó. ³¹ Atéró daapa, atimané Pol daai Jerusalem-mó doasi bóe duraalu, fo whaa du beteretei Rom *Gavman-*né diki tare whírapené topo whjné wosalepó.

32 Téturaalu, kale sekéné ama diki tare whjrapero mepaae topo whjrapetamo atima sururu yóló, ai whaa du beterepaae dorowalepó. Téteremó, ai bóe du betale so whjné doasiró ama diki tare whjrapetamo wale ala kilitu, Pol du betaletei, taalalepó.

33 Atétepa, kale diki tare whjrapené topo whj Pol daale felekepaae fóló duraalu, *sein* képi tamoné ama naase tamo dokae yóló ai so whjpaae woseturaalu, i whj à deé? Ama noa alakó depa yaleé yóló wosalepó. 34 Ai fo deremó, mepaae so whjné dere fo kae yoo, mepaae whjrapené dere fo kae yoo yóló, doasi fo tiki whaa yalepó. Atétere foné diki tare whjrapené topóné Pol só deratere fo bete wisiyóló wosenipó. Atétepa, kale topo whjné diki tare whjrapepaae duraalu, Pol diki tare whjrape touróló betere tikipaae dapesó fae yalepó. 35 Téró, Pol diki tare whjrapené be hola tó dóló hutu betepa, so whj feané à daairaalu keteké butu betalepó. Atétepa, diki tare whjrapené topo whjné ama diki tare whjrapepaae Pol beleyóló sóró holae yalepó. 36 Atétepa, mo turó so whj sya fu bitu, doasi fo fake yóló duraalu, “À mo ti sukópóló dae,” deté fu betalepó.

Pol-né so whjpaae yale fo.

37 Diki tare whjrapené Pol atimané be dolopaae sóró faaitepa, ama diki

tare whjné topo whjpaae duraalu, “Yalo yatamo me fokó enére?” yalepó. Ti fo depa, kale whjné apaae woseturaalu, “Ya Krik fo bole whjé? 38 Yata, mepaae kemeyale be démó 4,000 whjrapé ąlisó fóló, so whj bitinire tikimó *Gavman* whjtamo bóe daale Isip whj meié?” yalepó.

39 Ti fo depa, Pol-né apaae duraalu, “Eta, Juda fake whj doasi doi mole be hulua Silisia hae kwiamó tene Tarsus be whjkopó. Térápa, ai so whjpaae yalo fo yaai dapa, naao noa kisipa mute?” yalepó.

40 Ti fo depa, topo whjné Pol-paae yae yalepó. Tétepa, à disó horóló be hola tómó daalu, naase horóló Hibru whjrapené du betere foné yalepó.

22

¹ Téró ama atimapaae duraalu, “Noraperó ayarapetamo-ó, diaaq kisipané eta dowi ala du betere whj nisi yaqsóró, yalo diapaae hakeamó i dapa wosae,” yalepó.

² Téró, Pol-né Hibru whjrapené du betere be foné deremó, fo tekeni dua betó molepó. Tépa, kale sekéné atimapaae i fo yalepó.

³ “Eta, Juda whjtei è deyale beta, ti Silisia hae kwiamó tene be hulua Tarsuspó. Téyaletei, è holóló i Jerusalem bemó doayalepó. Atéró betepa, kale doi mole yó matere whj Kamaliel-né è

skul yó malepó. Ama ę atéró yó móituraalu, kale Moses-né asere foró dąné ayarapené mara mole alatamo mo wisiyóló yó matepa, yalo mo diriyóló kisipa salepó. Atéyale be dêmó, Kótóné ala eraai mió diaaq ai bole keteké kaae yålökélé yalepó.

⁴ Ę até du bitu, Yesu Keriso sya fu betere sokélé whjkélé susupuróló mo ti sukópóló daairaalu doakale seketi ala eróló *dipulakélé* beteräleta du betalepó.

⁵ Yalo yale alata, ai so whjmó momaratere topo whjró fo tokóló taleratere whjrapetamoné kisi-pareteiné atima yalo dere fo woseturaalu, mo dapó enérápó. Ai whjrapené ę Damaskus bemó betó mole nomarapepaae asé sóró fae depa, yalo sóró felepó. Ti ai asëta, Damaskus bemó betó mole Keriso so whj tawóló Jerusalem bemó susupuróló *dipula* beteraai sóró waaire tu mulópóló yalepó.

⁶ Ę atéró fu betalemó, 12 *kiloc* felekemó saai depa Damaskus bepaae sókó faai deremó, sámó dę doasi dorowóló yalo tiki husiralepó.

⁷ Até dereteiné ę haepaae dóló taae deróló mupa, ai dę tuqmó fo fakewóló duraalu, ‘Sol! Sol! Naao ę noatepa, susupuraté kutu bitu de?’ yalepó.

⁸ Tétepa yalo duraalu, ‘Tale-ó, ya né de?’ yalemó, ama ępaae duraalu, ‘Eta, Nasaret whjkó naao susupurótu betere whj Yesu i ape,’ yalepó.

⁹ Tétepa, ętamo

wale yalo fulumu whjrapené ai dę kelatei, ępaae dere fo bete atimané diriyóló wosenipó.

¹⁰ Atétepa yalo ępaae woseturaalu, ‘Tale-ó, mió yalo noa alakó yaró de?’ depa, Talené ępaae duraalu, ‘Turukó holóló Damaskus bepaae fae. Fóló, aimó naao yaaire ala yalo tukóló muló beteretei, betä whjné yapaae yó melaalo ai ape,’ yalepó.

¹¹ Ai dëné yalo kele dilikiraleteiné tu fenitepa, yalo fulumu whjrapené ę naase tawóló ąlisóró Damaskus bepaae felepó.

¹² Ai be huluamó whj betané doi Ananias ę beterepaae walepó. Ai sekéta, Moses-né asere fo mo wisiyóló tuéru eró tare whj betepa, Damaskus bemó betó mole Juda so whjné ą mo doasi kisipa dotoróę fale whj wisipó du beterepó.

¹³ Ai seké ę fire felekemó daane wóló duraalu, ‘No Sol-ó, naao kele fisqae horóló kelae,’ yalemó, mo ai fapotóró yalo kele momó wisiyalepó.

¹⁴ Téró, ama ępaae duraalu, ‘Dąné ayarapené Kótóné tué mole ala naao tué yópóló ya sóró ai daalale ape. Dowi ala betákélé, inire whj koloo, ama kólómó sókó wale fokélé, wosoo, yópóló ya ai sóró daalale ape.

¹⁵ Naaota, ama yó matepa kelale alaró wosale fotamo so whj feapaae yó maté kwęyópóló erapó.

¹⁶ Térapa, ya noatepa hale bitu de? Yesu Kerisoné doimó naao

dowi ala kwia kemerópóló wéi tópuuai turukó horóló ąpaae kema yae,’ yalepó.

17-18 Atéró ę Jerusalem be huluapaae wale be démó fo wosetere bepaae fóló moma du betalemó noke kaaené Tale kelalepó. Atéró ama ępaae duraalu, ‘Yä hapale turukó horóló Jerusalem be taaróló fae. Ti noatepae, i Jerusalem bemó atimanpaae Yesuné ala etérópóló yó materetei atimanémo wisiyóló wosaalo meipó,’ yalepó.

19 Ai fo depa, yalo ąpaae duraalu, ‘Tale-ó, ti mo deretei, ai be hulua so whj atima feané yalo yale ala kolóló kisiparapó. Ę atimané fo wosetere be dokó feamó ępaae kisipa tiki tiróló betó mole Keriso so whj susupuróló, *dipula* beteräleta yaletei atimané mo kisiparapó. 20 Naaal ala etérópóló hakeamó yó mótu betere whj wisi Stipen dale sukamó, ękélé daalu ą dilapó depa yalo duraalu, “Téyae,” yalepó. Ai whjrapené Stipen duraalu, atimané tómó bukóló kotere kutirape ę daale tikimó sorokóló mulatepa kaae tawóló daayale whj ętórótipó,’ yalepó.

21 Téyalemó, Talené ama ępaae duraalu, ‘Yalo yä Juda meire fake so whj betó mole be huluarape saletópaae dotonatapa fae,’ ” yalepó.

Pol ą Rom Gavman-tamo doi mole whjpó yale fo

22 Kale so whj Pol-né dere fo woseté feletei, Juda meire fake so whjpaaekélé, yó male fae dere fo woseturaalu, fo fake yóló i fo yalepó. “Atei kaae whj imó dątamо bettaalo meipa, dóló alurae,” yalepó.

23 Atéturaalu, atimané tómó bukó mole kutirape sókó mulóló dokómu buó sóró ópaae fesekée horóló fo fake du betalepó. 24 Atétepа, kale diki tare whjrapené topo whjné duraalu, “Doai so whjné fo tiki whaa du betere noatepa déró, ai seké diki tare whjrapené beterepaae dapesó holóló, halika tикиné fokosoi ala yóló dae. Téaturaalu, i dere fo bete noa betené déró ąpaae wosae,” yalepó. 25 Tétepа, kale whjrapené Pol naasemó bulaakó sóró daaló bitu, halika tикиné fokosoi ala yaai yalepó. Atétepа, Pol-né ai diki tare whjrapené topo whjpaae duraalu, “Rom Gavman-né so whj tuqmó doi mole whj fo tokóló tale inipatei, fokosói ala yóló dae fo ere?” yalepó.

26 Ti fo depa, kale diki tare whjrapené topo whjné ą kaae tare topo whjpaae i fo yalepóló ene felepó. Atéró duraalu, “I whjta, Rom Gavman-né fake so whjtamo betamó doi mole whjpatei du beterapa, naao yaai dere ala kisipa faróló yae,” yalepó.

27 Tétepа kale doasi topo whj wóló Pol-paae woseturaalu, “Yä Rom whjé,” depa,

ama tokó mótu duraalu, “Épó,” yalepó.

²⁸ Ti fo depa kale topo whjné duraalu, “Yalo doi Rom fake so whjtamo touróló mulaairaalu, doakale *moniné* dupu yalepó,” yalepó. Ai fo depa Pol-né tokó mótu duraalu, “Yata atéretei, ę ti Tarsus bemó deyaleteiné Rom whj beterapó,” yalepó.

²⁹ Ai fo depa, woseturaalu, ą daai yale whjrapé mo hapaté hikili fóló tumó daane felepó. Kale doasi topo whjné Pol ąta, Rom fake so whj tuámó doi mole whjtei *sein* képiné dokirapóló ą witu yalepó.

Juda whjrapené Pol-tamo fo tekqle fo

³⁰ Téró, hika be dëtapa, kale diki tare whjrapené topo whjné Pol daai du betere fo tale yaairaalu, ą *dipula* beteraletei sokóló so whjmó momaratere whjrapené topo whjrapéró, fo tokóló taletere whjrapetamo tourále ape yalepó. Atéró wóló betó mupa, Pol dapesó fóló atima betó mole tuámó daalalepó.

23

¹ Atéró, Pol-né kale fo tokóló taletere whjrapé kaae taru duraalu, “Yalo norape-ó, ę take bitiré waletei yalo Kótóné keletómó wisiyóló bitiré wouraalu, ama erae dere ala fea eraté walepó. Atéturaalu, mió yalo hasaamó me seké muni, mo dua muni deyóló beterapó,”

yalepó. ² Pol-né ai fo depa, so whjmó Talepaae momaratere topo whj Ananias-né Pol-tamo felekemó daae mole whjrapetamo duraalu, “Ai seké folópu derakae,” yalepó. ³ Ti fo depa, Pol-né ąpaae duraalu, “Ni bolópaae kəlāa epatei, tó sekaené wisire nisi dere whj naao dere alamó, Kótóné yatei deké saalopó. Kale asémó yóló muló betere fo sya furaalu, ętamo fo tokóló taleyaai bitutei naao kólónétei mepaae whjpaas ę daae dere foné, kale yóló muló betere fo naaotei ai tikitere ape,” yalepó.

⁴ Ai fo depa, mepaae ą felekemó daae mole whjrapené duraalu, “Ya winié? Naao ai dere foné so whjmó momaratere topo whj faletapó,” yalepó.

⁵ Ti fo depa Pol-né duraalu, “Yalo norape-ó, ą so whjmó momaratere topo whj betere ę tuénipó. Ti noatepa mei, asémó i fo erapó. Dią kaae tare doasi topo whjpaas me dowi fo yaqse, yóló fo moletei yalo tuérapó,” yalepó.

⁶ Ai fo tokóló taletere whjrapé mepaae Sadyusi fake yoo, mepaae Farisi fake yoo, yóló beterapóló ama kisiparu, Pol-né fo fake yóló duraalu, “Yalo norape-ó, yalo apata Farisi whj eru ękélé Farisi whjpa. ę fo teketeremó sóró i daalo betereteita, sukale whj momó kepaayaalopó ere fomó kisipa tiki tiróló ę hajné sukutu betepa,

atimané étamo fo tokóló só deraai ai du betere ape,” yalepó. ⁷ Ai fo depa woseturaalu, kale Farisi whírapero Sadyusi whírapetamo arale sóró atima tuámó tekétamo yalepó. ⁸ Ti noa betené mei, kale Sadyusi whírapenéta, sukutere whí momó kepaayaalo meipóló kisipa mulu, *ensel-raperó* keperapeta-mokélé bitinipóló kisipa mulapó. Tépatei, Farisi whírapenéta, sukutere whí momó kepaayaalopó dere fo mopóló kisipa yóo, *ensel-rapekélé* beterapóló kisipa yóo, keperapekélé beterapóló kisipa yóo, erapó.

⁹ Até du betepa, Moses-né asére fo yó matere Farisi whírape atima turukó holóló fo fakeyóló duraalu, “I whí tikimó me dowi alakélé, munipatei, dñé ą hale noatepa só deróló, daai du bitu de? Ama dere alaró dere fotamota, ti *ensel-né* ó kepené yae depa démólópó,” yalepó. ¹⁰ Ai fo du beteró so whí tuámó bukótamo yóló bóe du bituraalu, Pol dóló sej sej yóló ama tiki turukée fóló munépa, kale topo whíne kilitu, Pol-mó whaalia doasi yalepó. Atéró, kale sekéné ama diki tare whírapetamo diaaq fotokötamo doropóló, Pol dapesó atima betere bepaae beterále fae yalepó.

¹¹ Atéyale dikitamo, Tale Pol beterepaae wóló duraalu, “Pol-ó, até dere alamó yá wi ini, diri yólótei daayae. Atéró bitu, yálo ala etérópóló

so whí feapaae Jerusalem be huluamó erótú yale kaae, Rom be huluamókélé, mo erále fae,” yalepó.

Pol daai deyatei fo

¹² Téró, ai hijka mepaae Juda whírape atima betapaae tourále wóló, Pol tawóló daairaalu kikiti fo deyalepó. Atéró du-raalu, dñé Pol ą daai hale betepa, dą qlaró wéitamo naalo meipó. Motamo dñé ą mo ti dóló alu-ratepata, ti qla naalopóló mo dirii malo yóló mulalepó.

¹³ Atéró, Pol daai fo dokale whírape touróturaalu, whí siki tamo tómó mepaae whírapékélédó. ¹⁴ Ai

whírape atima fóló, so whímó momaratere topo whíro whí disi disirapeta-mopaae i fo yalepó. “Dą fo deyóló dirii malo yóló du-raalu, dñé Pol dupa ti qlaró wéitamo naai, mió ą hale betepa ti weyóló betaalopó fo yóló mulalepó. ¹⁵ Térápá mió dijanékélé, fo tokóló taler-atere whírape feanékélé, diki tare whírapené topo whí dilikóló i fo yó falae. Pol-né yale fo bete dą mo wisiyóló wosenireteiné dą mo diri yóló wosaaipa, dapesó dere ape fo yó falae. Atéteremó ą dorowapa, ti tū tuámó melaa yóló daaipó,” yalepó.

¹⁶ Ti fo du betepa, Pol-né ama nema naalemané wosóló diki tare whírapené bepaae fóló Pol-paae du-raalu, “Yáta, atimané tumó

melaa muóló daaipó fo ai du betere ape,” yalepó.

¹⁷ Tétepa, Pol-né diki tare whjrape kaae tare whjkó betapaae duraalu, “I naalené diañé topo whjtamo fo yaai dapa, q dapesó fae,” yalepó.

¹⁸ Ti fo depa, kale whjné kale naale topo whj beterepaae dapesó fóló duraalu, “Kale *dipula* betere whj Pol-né i naale yatamo yaaire fo mulapa dapesó fae depa, i wale ape,” yalepó.

¹⁹ Tétepa, topo whjné kale naale naasemó tao sóró tu dëpaae dapesó fóló, kale naalepaae woseturaalu, “Naao ępaae noa fo yaai waleé?” yalepó.

²⁰ Ti fo depa kale naalené duraalu, “Juda whjrapené yapaae i fo yaalo ai ape. Pol-né dere fo bete mo diriyóló wosaai dapa, q fo tokóló taletere bepaae dó dapesó dere ape depa, aita mo mei, tómó melaa yóló Pol daai kapala fo ai dere ape. ²¹ Whj siki tamo kemeyóló mepaae tómó beleróló whjrapené q daai tómó melaa muuai du beterapó. Téyaaíraalu, ai whjrape atima Pol dóló ti őlaró wéitamo naairaalu, mió hale weyóló beterapó yalepó. Atéyaaíraalu, atimané yapaae wosetere fomó naao noa fokó deró kelaai wosó tawóló ai betere ape,” yalepó.

²² Ai fo depa kale topo whjné kale naale dotonaai, ępaae fo mulóló duraalu, “Naao ępaae etei fo yalepóló

mepaae so whjpaae mo yaqse,” yalepó.

Pol Sisareapaae dipula só fele fo

²³ Ti fo depa, kale topo whjné ama aqmó bitu mepaae diki tare whjrape kaae tare whjrapékó tamopaae ape yóló duraalu, “Diaamo fóló 200 diki taré whjrape tale yóló sóró beteróo, *hos* hupu tómó beteró faaire 70 diki tare whjrape sóró beteróo, bóe dele wuti tawóló faaire 200 diki tare whjrape sóró beteróo, dilikitamo 9 kilok Sesaria bepaae faai donoróló fae. ²⁴ Atéró faairaalu, Pol betóló faaire *hos* hupukókélé, tale yóló beterae. Atéró diañ furaalu, tü tuamó Pol mo wisiyóló kaae taté fae. Atéró dapesó fóló, *Gavman* whj Feliks beteremó sókó fae,” yalepó.

²⁵ Atéró diki tare whjné topo whjné *fas-mó* i fo asęyalepó.

²⁶ “Eta, Kaladias Lisiasné doasi *Gavman* topo whjné Feliks yapaae i dere ape. Ya mo doa kôleó.

²⁷ Juda whjrapené i whj tawóló daaitepa, q yalo diki tare whjrapetamo doropóló kelalemó, q Rom fake so whjtamo doi mole whjpa kilituraalu, djané atimané naase tuamó betepa fasó salepó.

²⁸ Atéró daai depa, noa betené déró yalo wosaairaaalu, Juda fake

atimané fo tokóló taler-
aterere whjrape beterepaae
dapesó felepó.

²⁹ Téyaletei, Juda
whjrapené fo tokóló
taletere tikimó ą sukópóló
daaire betekélé, ó *dipula*
beteraaire betekélé yálo
kilinitepa dapesó felepó.
Juda whjrapené muló
betere fo tikitu betepa
dapó dere fo betá yálo
wosalepo.

³⁰ Ai fomótei, atimané ą
daairaalu kikiti fo deyóló
tü tuámó melaa muuai
dere fo yálo woseturaalu,
yá beterepaae ai doto-
natere ape. Térpa, ati-
mané ą só deratere fo naao
keletómokélé yópóló, yá
beterepaae ai dotonatere
ape,” yalepó.

³¹ Kale topo whjné yale
fotóró diki tare whjrapené
sya fóló dikitamotei Pol
dapesó Antipatris bemó sókó
felepó. ³² Aimó fiyóló híka,
mepaae diki tare whjrape
ti bepaae momó fesaayóló
wapa, kale *hos* hupurape
tómó beteró fele whjrape
betá ti Pol dapesó Sesaria
bemó sókó felepó. ³³ Téró,
kale diki tare whjrape
Gavman topo whj betere
Sesaria be huluamó sókó
felepó. Atéró, kale *fas-*
kélé, melóo, Pol-kélé, kale
topo whjné naase tuámó
mulóo yalepó. ³⁴ Tétepa,
kale whjné *fas* dosayóló Pol-
paae woseturaalu, “Yá mé
hae kwiamó wale whjé?”
yalepó. Ti fo depa Pol-né

ąpaae tokó mótu duraalu,
“Eta, Silisia hae kwiaró wale
whjkópó,” yalepó. ³⁵ Ai fo
depa, kale whjné duraalu,
“Ti wisirapa, yá só deraai
dere whjrapené keletómó
naao fo bete wosaa atima
ipaae wópólópó,” yalepó.
Ai fo yóló ama diki tare
whjrapepaae duraalu “Pol
kale Herot-né doi mole doasi
be wisinaalemó beteróló
kaae tawae,” yalepó.

24

*Pol Feliks-né keletómó fo
tekgle fo*

¹ Téró aporó be dę
kemetepa, so whjmó mo-
maratere whjrapené topo
whj Ananias-ró whj disir-
apetamo yóo, me atima
tao sóró fo tekenatere whj
Tertulus yóo, yóló atima
Sesaria bepaae derepelepó.
Atima atéró, kale *Gavman*
doasi whjpaae Pol só deraai
dere fo yalepó. ² Atéró
Pol-paae ape yóló wóló
daapa, atimané fo eratere
whj Tertulus turukó holóló
Feliks-né keletómó Pol só
deróló dere fo etéró yalepó.
“Doa whj-ó, naao teteróló
kaae tare aqmó dą me ala
ini, hosaa muni deyóló
mo dua wisiyóló hajtamo
beterapó. Ti noatepae, take
dą i hae kwia feamó betó
mole so whj hóko betaletei,
naao dą betere ala wisi
eraleteiné mió dą fea mo
dua wisiyóló i betó mole ape.
³ Téró, be hulua feapaaekélé,
atimané dere ala feakélé,
naao dą wisiyóló beterópóló

tao sóró beteró beteretei tuéru, yapaae mo doa kée yóló dukirótú beterapó. ⁴ Yá fóturu yaqsóró dñé yátamo doa fo yaai dumitei, i fo sawa betá dapa wosae.

⁵ Ai whjnéta, i hae kwia feamó betó mole Juda so whj kuamó bóe dópóló fopaae bulaté kutu beterapó. Atétu, atima kae Nasaret fakepó. Téró Pol qta, ai fake so whj kuamó doasi topo whj bituraalu, atima qlisó fu beterapó. ⁶ Téturaalu, ama dñé moma dere be doraairaalu wapa, dñé q tawalepó. ⁷ (-) ⁸ Dñé qtamó fo tokóló taleyaai dere beteta, naao ai whjpaae mo wisiyóló wosetepa, ti fo fea amatei depa naao kisipa yaalo ai ape,” yalepó.

⁹ Até yóló, Pol só deratere Juda so whjné Tertulus-né dere fo mopó yópóló du-raalu, “Ai dere fo feata, mo dapó,” yalepó.

¹⁰ Ai fo depa, kale *Gavman* topo whjné Pol-paae naasené yóló qpaee naao fo yae depa, Pol-né duraalu. “Naao i hae kwia feamó betó mole so whjtamo fo tokóló taletu betepa, doasi ba fo keme yaletei, yálo kisiparapó. Térené, mió atimané é só deratere fo tokó móituraalu, naao keletómó é feléi kisipatamo yaai dapó. ¹¹ É Jerusalem bepaae Talepaae moma yaairaalu fele be démó, kaae sóró mió imó sókó wouraalu, ¹² be dë i kemetere ape. Yálo i dere fo mo dépé kapala dutéró naao

mo hakemó kelenérapó. ¹² Mió é só deraai du betere Juda so whjné é me whjtamo moma dere bemó ó fo wosetere bemó ó bela tuamó ó metikimokél, me whjtamo fopaae fo depa, kolóló dumipó. ¹³ Mió atimané étamó fopaae buló só deraai fo tokóló taleyaai deretei, i betené dapóló fo wisi mekó depa naao wosaalo meipó. ¹⁴ Atérené éta, dñé ayarané Kótó aqmó dua bitu, Yesu Kerisoné ala sya i fu beterapó. Atéruraalu Moses-né asere foró Kótóné kqló whjrabené ere fotamo aqmó sukóló bituraalu, mopóló kisipa tiróló sya fu beterapó. ¹⁵ Ai betó mole whjrabené take waaire alimó Kótóné atimapaae eraaire wisi alamó hajné sukóló biture kaae ekélé mo betá kaae alatóró yóló beterapó. Ti noatepae, wisi ala dere so whjkél, dowi ala du betere so whjkél, Kótóné ama kepaaraalopó ereteinépó. ¹⁶ Atéreteiné, suka fea mo whjné kele tómokél, Kótóné kele tómokél, hosaa tuamó me seké muni, hakeamó mo donoyóló dua i fu betere ape.

¹⁷ Be hulua dokq fea é atéró kutu betepa, mepaae ba forape keme deté felepó. Atéró momó é Jerusalem bepaae wouta, moni sóró yolealere so whj tao sóró meloo, Talepaae hale melatere alakélé yóo, yaairaalu walepó. ¹⁸ Yálo ai alarape yóló é moma dere be

dolopaae faai yaleteita, kale momaratere be kaae tare whjné ę fopeyóló duraalu, 'Ya me ala munipa fae,' depa faai yalepó. Ę mepaae so whjrapetamo touyóló betere alakélé, so whj bót delatere alakélé depa, atimané kilinipó.¹⁹ Téretei, Esia hae kwiaró wale Juda whjrapené ę só deraai kisipa mutu yaleteiné, atima ipaae wóló naao keletómó ę só deróluqasóró ti mo wisi wuapó.²⁰ Esia hae kwiaró wale Juda whjrape ętamo fo tokóló taleyóló só deraai wenitepata, ti i daae mole whjrapené yało yale dowi ala etérópóló déró kelaai atimapaae wosae.²¹ Atéyale su kamó ę turukó holóló daalu fo fakeyóló duraalu, Kótóné suku terewhj momó kepaaraalopóló kisipa tirateremó atimané ętamo fo tokóló só deraai ai du betere ape," yalepó.

²² Yesuné tu wisipaae fole ala Feliks-né mo diriyóló kisipa eruraalu, Juda so whjpaae duraalu "Doasi topo whj Lisias ą ipaae dorowapata, ti ąkélé, dą fea betamó bituraalu taleyaalopó," yalepó.²³ Feliks-né betą diki tare whjape kaae tare whjpaae duraalu, "Pol wisiyóló kaae tarutei ą bemó tu kinóló beteréni ama fulumu whjrapené mepaae ya yare ola qlakó male wapa téyópóló yae," yalepó.

²⁴ Téró mepaae be dęrape kemetepa, Feliks ama soma

Drusilatamo walepó. Drusilata Juda fake sokó ama omatamo atéró wóló bituraalu, diki tare whjrapepaae Pol dape sene fae depa, dape sene felepó. Atéró wóló bitu, Pol-né Yesu Kerisopaae tué tiki tiratera ala etérópóló yó matepa, kale sekéró somatamoné wosetu betalepó.²⁵ Pol-né atimamopaae Yesuné alamó mo dono yóló fole ala wisiró, tó tikiń dere ala fea dua wisiyóló kaae tatere alatamokélé, take nalopaae betą su kamó Kótóné dąné dere ala fea taleyaaire be dę waalopóló dere fokélé du betalepó. Feliks-né ai dere fo woseturaalu, ą witepa Pol-paae duraalu, "Mió su pa fae. Take nalopaae me dəmō tə mutepa, ti yało yapaae ape yaalopó," yalepó.²⁶ Feliks-né Pol-né dere fo wosaaai ekele yóló hékese yaleteita, hale mei, Pol-né monikó melópóló kisipa muturaalu, ama dere fo wosetua, momómo dipula beteräleta dua du betalepó.

²⁷ Atéró, ba fo tamо keme yóló kılıpaae Porsius Festus Feliks betale sirimó sóró beteralepó. Tétepa, Feliks-né Pol dipula hale beterópóló taaralepó. Aita noa betené ini, kale Juda so whjné tué tiki felé eraai kisipa muturaalu, betepa taaralepó.

25

Pol Festus-né keletómó fo tekale fo

¹ Téró, kale whj Festus-né ama teteróló kaae tawaaire hae kwia tuamó tene be Sesaria bemó sókó wóló, be dë sore kemetepa ai be taaróló Jerusalem bepaae holalepó.
² A atéró fóló beteremó, so whjmó Talepaae momaratere topo whjraperó Juda topo whjrapetamoné Festus-paae Pol só deraai fo fea yalepó. ³ Ti fo yóló ąpaae woseturaalu “Naao dä feléi kisipa muaire alakó eróturaalu, ai whj i Jerusalem bepaae wópóló, dotonaasepe,” yalepó. Atimané atéró yale fota, Pol Jerusalem bepaae hotepa tumó melaa yóló daai kisipa mutu yalepó. ⁴ Tétepa kale topo whj Festus-né atimapaae duraalu, “Pol ą Sesaria *dipula* bemó me ala yaqsóró kaae tawóló beterapó. Ekélé, imó sawa betóló momó Sesaria bepaae faai asiri horalepó. ⁵ Térapa, diaaq kisipané ai whj tuamó me dowi alakó mupa, ti diq be kaae tare whjrape etamo Sesaria bepaae fópóló dotonaasepe. Atétepa, ti atimané ama yale ala hąkearatepa, ti aimó fo tokóló tale yaalopó,” yalepó.

⁶ Festus ą Jerusalem bemó 8 ó 10-ró be dęrape kemetepa ti ą Sesaria bepaae derepelepó. Atéró hıka be dętepa, kale whj fo tokóló taleratere bemó bituraalu, Pol dape só ape, yóló fo tokóló tale

yaai yalepó. ⁷ Tétepa, Pol dapesó wóló daapa, Jerusalem beró dorowale Juda whjrape atima Pol daalepaae bopérqle wóló daae molepó. Atépa, atimané ątamo fo tokóló taleratere fo betekélé meipatei, kae kae só deróló dere dowi forape dekéró hıko du betalepó.

⁸ Tétepa, Pol-né atimapaae i fo yalepó. “Yało atima Juda whjrapené muló betere fo tukóló, ó atimané moma dere bekélé, ó teteróló kaae tare *Gavman* whj Sisané fo muló betere alakélé, doratere ala mo inipó,” yalepó.

⁹ Ti fo depa, Festus-né Juda so whjné kisipa felé yópóló kisipa mutu, Pol-paae duraalu, “Fo tokóló taletere ala yało ó Jerusalem bemó yaalopa, ya ópaae honére?” yalepó.

¹⁰ Ai fo depa, Pol-né ąpaae duraalu, “Ę i betere fo tekétere beta, Sisané fo tekétere bepó. Térené fo tekétere ala imótóró depa ti şurapó. Ai Juda fake whjrapaee yało me dowi alakélé eréniretei naao mo kisiparapó. ¹¹ Ę tuamótamo me dowi ala kwia mupa, ti ę yało yale alamó kwia mótu, sinaaipa, dópóló yae. Téretei, mepaae Juda whjné bete meipatei hıale ę só deraai depata, ti mepaae whjné Juda fakené hıkesere ala eraai ę mené naase tuamó mulaairetei Rom *Gavman*-né ai tı munipó.

Térené Rom *Gavman* Sisané yalo fo tokóló taleyópóló Sisa doi dapó,” yalepó.

¹² Atétepa, kale whj Festus ą tao su mepaae kisipa matere whjrapetamopi fo betamó yóló duraalu, “Sisané naao fo wosópólópó yóló kisipa mutupata, ti Sisa beterepaae faasepóló dotęyaalopó,” yalepó.

Festus-né Agripapaae Pol-né yale fo du betaletei

¹³ Ai ala yóló mepaae be dę kemetepa, *Kin Agriparó* ama nema Bernais-tamo Sesaria bepaae wóló, Festus ą doasi whj sóró beteró betereteiné ąpaae mo kée yóló ekéi fo wisi yaai felepó. ¹⁴ Atimaamo Sesaria bemó be dęrape dekéró bituraalu, Festus-né Pol-né yale alarape fea yó mótu betalepó. Atéró duraalu, “I whjta, mo take Feliks-né *dipula* beteraleteitóró hale betepa taaló beterapó. ¹⁵ Take ę Jerusalem bemó betere sukamó so whjmó momaratere topo whjró Juda whjrape teteróló kaae tare whj disirapetamo ę beterepaae wóló, Pol só deraaire fo ene walepó. Atéró duraalu, ama yale alamó kwia mótu só derae yalepó.

¹⁶ Ti fo depa, yalo atimapaae duraalu, dą Rom fakené fo tokóló tale inipatei, hale susupuratere ala hoko dumpó. Térpa, dią mepaae whjné ątamó fo tokóló taleturaalu, dąné

keletómó diaaq só deratere fokélé, ama yale fokélé, depa wosaalopó,” yalepó.

¹⁷ “Atéró kale whjrape dą fea wóló, ai hikatóró fo teketere bepaae fóló, atimapaae Pol dapesó ape yalepó. ¹⁸ Téró, Pol só deraai wóló betó mole whjrape wóló, i whj etei kaae dowi ala depa dapóló bete mole fokó yaalo nisi yalemó inipó. ¹⁹ Atétepa, atimané Kótópaae moma dere ala kae yóo, Pol-né kale sukale whj Yesu momó kepaayóló beterapó yóló dere fo kae yóo, dere fomó dóroi yóló dere fomaaté wosalepó.

²⁰ Atétepa, ai fo bete wisiyóló kekalemó, tü me munipa, yalo Pol-paae yá só deratere fo Jerusalem bemó fo tokóló wosaalopa, yá ópaae holaaloé? yóló wosalepó. ²¹ Téyalemó ama duraalu, Sisané fo tokóló tale erópóló depa, ą Sisa beterepaae dotonaairaalu węi nuku kaae tawóló i beteró betere ape,” yalepó.

²² Ai fo depa, kale *Kin Agripa* pané duraalu, “Ekélé ama dere fo betekó wosaii dapó,” yalepó. Ti fo depa Festus-né duraalu, “Dó hika be dętepa ama dere fo bete naao wosaasepe,” yalepó.

Pol Agripa né keletómó daayale fo

²³ Atéró hika be dętepa, Agripa Bernais-tamo *kin-né* kuti deróló walepó. Atéró wapa, kale *Gavman*-né sóró daaló betere topo whjaperó ai be hulua kaae tare doasi

whjrapetamo atima fea wóló touratere bepaae derepelepó. Atéró betepa, Festus-né diki tare whjrapené doasipaae Pol dape sene fae depa, dapesó wóló daalepó.²⁴ Téró, Festus-né duraalu, "Doa Kin Agriparó doasi whjrapetamo-ó, dijané i whj kelae. Juda so whj feanékélé, Jerusalem be hulua so whjnékélé, i be whj so whjnékélé, ai whjtamo fopaae buturaalu, epaae fo tokóló taleyóló só deraai du betere whj ai ape. Tétu, atima fo fakeyóló epaae duraalu, ai whj momó beterópóló meipa mo ti dóló alurae du betere whj ai ape.²⁵ Yalo kisipa fatepa, i whj tuamó ą sukópóló daaire betekélé, mo meipó. Téretei amatei, Sisané ama fo wosóló taleyópólópó yaleteiné yalo ą Rom Gavman Sisa beterepaae doton-aaí yalepó.²⁶ Té yaairaalu, djané doasi topo whjpaae etérápóló asé yaai dere dowi ala kwia mekó yalo kilinipó. Tépatei, yalo hale noa fo asé yaaloé? Téreteiné, doa whj Agripa yata, ti doasi teteróló daale topo whipa, naaotei fo bete donoróló wisiratere fo wosaai dapó.²⁷ Ti noatepae, ama yale alarape fea asémó eróló sóró fupata, ti wisirapó. Aténi, dipula whj Gavman whj beterepaae hale hóko dotonatere ala tū munipó," yalepó.

26

¹ Ai fo du beteró keme-tepa, Agripané Pol-paae du-raalu, "Naao yale alarape fea naaotei yae," depa, ama naase horóló atimané ą só deratere mo nisi yaqsóró, kaae sóró yalepó.

² "Doasi Kin Agripa-ó, ai Juda whjrapené ę só deratere fo yalo me dowi alakó yalemó dere nisi yaqsóró, naao keletómó ę hakesetamo atima dere fo tokó melaii dapó.³ Ti noatepae, yata dą Juda so whjné mara mole alakélé, atimané dóroi du betere fokélé, naao mo wisiyóló kisiparapó. Téreteiné, yalo i dere fo betə naao wosaasepóló dapó.

⁴ Ę mo take ketemó yalo turuku bemó bituraalu, yale alaró Jerusalem be huluamó bituraalu yale alarapetamokélé, mió i deté kutu betere alarapekélé, mo fea Juda whjrape atima kisiparapó.⁵ Ti eta mió kisi wale whj mei, take bituraalu yale alarape fea atimané tué ereteiné yalo noa alakó depa, atimané kilitikimó ti atimané enérapó. Kale Farisi whjrapeta, Kótóné ala eraai mo doakale keteké bole fakerapetamo titiyóló betə kutó yale whj ę i ape.⁶ Take Kótóné djané ayarapepaae etei ala mo eraalopóló ere fo yalo mopóló kisipa tiratere alamó atimané mió ętamo fo tokóló só deraai ai du betere ape.⁷ Kale dą 12 Israel fakerape dokopaae, Tale Kótóné i ala eraalopó yóló

mulale fo mo dokonatepa kelaai hajtamó beterapó. Tétu, dëtamokélé, dikitamokélé, betere dokø fea Kótóné dirae ere kutó betä dirótú beterapó. Agripa-ó, ai ala du beteremó ai Juda so whjné ëtamo häletei fopaae buló só deraai dapó yalepó. ⁸ Sukutere whj Kótóné ama momó kepaaróló beteratapó dere fomó, diq noatepa sira du bitu de?

⁹ Take ýalokélé, ai Nasaret whjkó Yesu Kerisoné doimó du betere ala taalópóló sesé dere ala yaairaalu, ýalo tuéné mo wisi ala nisiyóló ë mo doakale keteké buale whjpó. ¹⁰ Yalokélé ai kaae kisipa mutu, Jerusalem bemókélé, atei alatóró yalepó. So whjmó momaratere topo whjrapené Keriso so whj sörö dipula beteräleta yae depa, ai ala dua yalepó. Téturaalu, mepaae so whj mo ti daaираалу ýapaae wosetepa, ýalo ‘Téyaalopa sae,’ dua yalepó. ¹¹ Be dë dere dokø ë Keriso so whj Juda whjné fo wosetere berape dokø yóló, betó mole so whj tawóló sörö susupu eraaираалу beteräleta dua yalepó. Atéturaalu, atimané Talepaae dowi fo yópóló, doakale dowi susupui ala erótua yóló, ë doasi fopaae butu, botokó fóló kae hae kwiamó betó mole so whjkélé sya kwęyóló susupurótua yalepó.

¹² Yalo até dere alamó so whjmó momaratere topo whjrapené ýalo dere ala

wisirapóló atimané ë sóró daalóló Damaskus bepaae dotonalepó. ¹³ Kin Agripa-ó, atimané ë atéró dotonatepa fu betalemó, tü tuämó 12 kilok sukakelemó sámó mo ama kae dëné ekélé, ýalo fulumu whjrapekélé, dä fea daale tiki dërapé. Ti ai dëta, sukané dékélé ai kaae meipó. ¹⁴ Ai dënétei, dä fea dóló beseké yóló haemó muó molemó, betä foné Erameike fo yóló duraalu, ‘Sol! Sol! naao noatepa ë susupuraté kutu bitu de? Naao ai dere alata, kale bulmakao hupu hókotere whj dósuyóló nuku dere kae, naao dere alané ýatei, susupu saalo ai ape,’ yalepó.

¹⁵ Tétepa ýalo ýapaae woseturaalu, ‘Tale-ó, ýa né de?’ depa, Talené ýapaae duraalu, ‘Eta, naao susupuraté kutu betere whj Yesupó. ¹⁶ Térapa ýa turukó holóló, naao hóleke donoyóló daane holae. Mió ë ýa beterepaae wóló i daaleteita, ýa ýalo kutó diratere whj bitu, naao keletere ala yó maté kwęyópóló sörö beterale walepó. Téturaalu, nalo ýalo ýapaae me ala yó melaalopó. ¹⁷ Atétu, ýa naao fake so whjnékélé, Juda meire fake so whjnékélé, ýa daqsóró ë ýatamo wusuró betaalopó. ¹⁸ Yalo ýapaae ai eratere alata, ýa fóló kale kele dikire so whj kele fisqae faraalopó. Téturaalu, atima diliki tuämó beteretei taaróló dë tuapaae waalopó. Atima kale Satan-

né teteróló kaae taretei taaróló, Kótó beterepaae wapa, ti atimané dowi ala yalo tokóló kemeraalopó. Até depata, ti ai so whj epaae tué tiki tiróló betó mole so whj kuamó, betamó beteraalopó,’ yalepó.

¹⁹ Térapa, *Kin* Agripa-ó, i dere forape feata, yalo ó hepen bemó noke naró dere kaaené depa kelale ala taaréni, hale tué yó tareteiné yalo i fo tukóló me ala enénipó. ²⁰ Ai alarape fea, mo folosóró Damaskus be hulua so whjpaapi yó melóló nalota, ti i Jerusalem bemó betó mole so whjpaae yó melale walepó. Téturaalu, Judia hae kwiapaaekélé, Judia meire so whj betere hae kwiapaaekélé, mo fea Kótóné fo tué yópóló yó melaté kwęyalepó. Dowi ala fea taaróló, tué tiki feteyóló Kótó beterepaae wapa ti gó tikimó dere nisi yaqsóró, mo ala dapó yópóló, naao dere alané hąkearae. ²¹ Yalo ai fo yó matere betené Judia whjrape wóló moma dere be dolomó ę tawóló daai yalepó. ²² Téyaletei, Kótóné ę tao sere ala take kaae sale be dęmó deté waletei, mió i daale tuamókélé ai alatóró hale yó tapa i daale ape. Atéreteiné, mió dią doasi doi mole whjrapero doi munire whjrapetamo betó mole tuamó yalo kelale ala i yó mótu betereteita, me kae kisi fo meipó. Mo take Moses-ró Kótóné kóló whjrapetamoné

i ala yaalopó ere fo mo dokonótú erale ala i yó mótu betere ape. ²³ Ai whjrapené ere fo i ape. Teteróló kaae tanópóló sóró daaló betere whj Keriso doakale dele sóró mo ti sukqalotei, momó kepaayóló betaalopó. Å atéró kepaayóló bitu, Kótóné dą tao saaire fota, diliki tuamó dę erótú betere kaae ama Juda so whjró Juda meire fake so whjtamopaae yó mótu betaalopóló erapó. Ai ere fota, mió i yó mótu betere ape,” yalepó.

²⁴ Pol-né ai fo deremó Festus-né ama du betere fo teteróló fo fake yóló duraalu, “Pol-ó, naao ai du betere fota, ya doakale skul du betale tikimó naao topo doturaalu ai dere ape,” yalepó.

²⁵ Ti fo depa, Pol-né ąpaae tokó mótu duraalu, “Doa whj Festus-ó, ę topo doyóló dumi, mo bete mole fotóró yalo i dere ape. ²⁶ Kale *Kin* Agripané i du betere foraperó dere alatamo bete mo fea ama diriyóló kisiparapó. Atérené wi yóló ini, mo halainé ąpaae du beterapó. Ti noatepae, ai ala feata hiyóló yaaire ala meipóló kisipa mutu dapó. ²⁷ *Kin* Agripa-ó, kale Kótóné kóló whjrapené ere fo naao dosayóló mopó yóló tué tiki tiróló beterapóló yalo mo diriyóló kisiparapó,” yalepó.

²⁸ Ai fo depa, Agripané Pol-paae duraalu, “Naao ai dere foné miótitoró yalo tué tiki

hapale feteyóló Keriso whj beteraaloé?" yalepó.

²⁹ Ti fo depa Pol-né ąpaae duraalu, "Miótítóró kisipa feteyóló Keriso whj betaai depakélé, me be dəmō betaai depakélé, ti me ąla meipó. Téreteiné yəlo i dere fota, ąpaae maaté dumí, mepaae ai daai mole so whj feapaaekélé, ę betere kaae beterópóló kisipa mutu, Talepaae moma du beterapó. Tépatei ę i ere kaae *sein* képiné dokotere ala betə erópóló moma erótumipó," yalepó.

³⁰ Pol-né ai fo deremó kale *Kin Agriparó* ama nema Bernais-tamokélé, kale *Gavman whjné* sóró beteró betere whjkélé, atimatamo betó mole so whjkélé, fea turukó holóló belapaae felepó. ³¹ Atima atéró belapaae tóę fóló daae muluraalu atimasisi fo tiki kelaaróló duraalu, "I whj sukópóló daaire ala ó *dipula* beteraaire ala betekélé munipó," yalepó.

³² Téró, Agripané Festuspaae duraalu, "Ai whjné amatamo Sisané doi yóló ama fo talerópólópó uameisóró, ti miótí fópóló yəlo dotonóluqpó," yalepó.

27

Pol węi nukumó Rom bepaae fele fo

¹ Atimané dą Itali hae kwiapaae węi nukumó fópóló, taleyóló tukóló muló betepa, Pol-tamo mepaae *dipula* whjrapekélé, diki

tare whjrape kaae tare whjné naase tuämó mulóló doteyaaai yalepó. Ai kaae tare whj Julias-ta, Sisané ama kae beteró betere diki tare whj doi mole fakekópó. ² Téró, dą fóló Adramitium be whjné nukutei Esia hae kwiamó węi fóku seseké kotere nuku duló betepa, dą sóró felepó. Ai nukumó Masedonia hae kwiamó tene be Tesalonaika be hulua whjkó Aristarkuskélé, dątamo felepó.

³ Dą atéró fóló węi tómó fiyóló hijka Saidon bemó sókó felepó. Ai bemó nuku daaróló Julias tué wisi muturaalu, Pol ama fulumu whjrape betere tikipaae ą yayare ąlakó melópóló kwęyae yóló dotonalepó. ⁴ Téró, dą ai Saidon be hulua taaróló felemó, dą faaire tikiró doakale besé tiki wouraalu faai dere sunipa, Saiprus hae kwia fakeró węi fanoko seseké besé wale tiki kinaté felepó. ⁵ Téró, dą Silisia beró Pampilia betamomó mole węi kela tuämó tukóló fóló, Lisia hae kwiamó tene be Maira bemó sókó walepó. ⁶ Téró dą ai bemó sókó fóló, kale diki tare whjrape kaae tare whjné Aleksandria be huluamó Itali be huluapaae faaire nuku duló betepa kelalepó. Atépa, dą ai nukumó beteró felepó. ⁷ Téró, dą beséné dere alamó dua wóputé fu betepatei, be dęrape dekéró kemeyalepó. Até deté furaalu, Nidus be kese faté felemó doasi besé tikińe fenénipa, dępaae

bolokó felepó. Atéró, wéiné bopéró daaló betere hae kwia Krit tuämó wéi fókumó tene Salmone bemó sókó felepó. ⁸ Téró dä mo doasi besé tикиné fenénipa, hae duné kinaté mo dua wóputé wéi fanoko seseké fu betalepó. Téró Lasea be felekemó beta wéi sukóló mulale fale tiki wisinaale doi mole nuku dulótua dere tikimó sókó felepó.

⁹ Atéró, wóputé fu betepatei, be dërape dekéró hale kemeyalepó. Téró, kale Juda whírapené ola weyóló betere be dë kemene folepaae, beséró sosóli alitamo felekemó waai yalepó. Atei kaae be dëmó wéi tómó nukutamo kotere alá mo wisinipóló kisipa mutu, Pol-né nuku só kotere whírapaee i fo yalepó. ¹⁰ “Ti be whí-ó, dä mió doai sosóliró besé alitamo tuämó fupata, ti dákélé, i nukukélé ola qlakélé, mo fea tuä tikimó aluyaalopó,” yalepó. ¹¹ Ti fo yaletei, kale diki tare whírape kaae tare whíjné nuku taleró nuku só kotere whítamóné dere fo woseturaalu, Pol-né dere fo sisópaae eralepó. ¹² Kale ai wéi sukóló mulale fale tikimó dä sosóli ali kemeyópóló kaae tawóló betaai yaletei sosóliné betenénipa, fo tiki kelaaróló tale yalepó. Atéró mo turó whírapené duraalu, ai hae tikimótei me be hulua Finiks-mó betaai faalopó depa felepó. Ti ai wéi nuku duráleta dere tiki Krit haeta,

saot-ró west-tamo upaae ene fóo, norti-ró west-tamo ipaae ene wóo epa tuämó erapó.

Doasi besé tikiró hali tikitamo wale fo

¹³ Atima atéró uté *saot-ró* fakeró maaté sawa bái besé wapa, kale nuku duló betere halika teraayóló atima Krit wéi fóku seseké faairaalu felepó. ¹⁴ Téró atima mo tupaae fenipatei, hasi bosenóló wéi tómópaae dorowale doakale fotokqi besé tикиné doi *norti-ist* besé sókó wouraalu kale nuku tao sóró feteraai yalepó. ¹⁵ Ai besé tикиné nuku tao sóró wéi kulu tuäpaae taae fatepa, besé walepaaetei, jalesumó hóné sukälepó. Atétepa, ama koleaané sóró fópólópó nuku bisiki tao diliki yóló hale betó mupa, beséné amatei sóró fu betalepó. ¹⁶ Téró, besénétei sóró fóló wéiné bopéróló daaló betere hae kwia Kaodamó sókó felepó. Atéró ai hae tикиné kale besé kinóló fanokomó seseké furaalu, kale belekäamale nuku doasi nukumó dulaairaalu wolopeté felepó. ¹⁷ Téyale tikimó beséró hali tikitamo wouraalu, fotokqné fenénipa kale nuku sóró doasi nuku tómó beleralepó. Atéró halika tикиné atima betere doasi nuku tekée faqsóró, ó kwiáró a kwiatamomó sýjóló dokoo, tuämökéle sýjóló dokoo, yalepó. Aita nuku hapale hóko furaalu, atikamó dée tane fóló atima doraqsóró wituraalu yalepó.

Kale wéi tómó ama kóleaané fópóló nuku kejraté fole kuti kwia wéipaae deróló duralepó. Ai wéi kulu tuámó tukure halepané doita, Sirtis-pó. ¹⁸ Téró, fiyóló híkakélé doakale besé tikiró wéi asyatamoné dä felekemó sóró deratepa, nuku fé yópóló ai muó mole qla qla sóró wéipaae kaae sóró teraayalepó. ¹⁹ Sore eratere be dëmó dä mo felekemó alunépa, kale nuku kotere qla qlatei tao suyóló wéipaae teraayalepó. ²⁰ Atéru, sukakekélé hörekélé mo sawa keleni, besé tiki betä hale wómaaté tapatei be dërape dekéró kemeyalepó. Atétepa, dä betaaire kisipa mei, mo sukqaire kisipa betä muóló betó molepó. ²¹ Atére alamó kale be whírapa atima bitiré wale dokq qłakélé néni, wote siri betó molepó. Atéru, Pol turukó holóló duraalu “Ti be whí-ó, take yalo Krit hae kwia taaróló faalo meipó yale fo diaaq wosuqsóró, ti dä etei kaae seké sóo, diaaq qla qłakélé wéipaae teraa yóo, wuq meipó. ²² Téretei mió yalo diapaae mo dapó. Dä i betó mole whíkó wéimó aluyaalo meipa, betä kisipa muóló faalopa sae. I nuku betä wéi tuámó doyaalopa dä wi dere ala ini, hosaa diriyóló betae. ²³ Ḧ Tale Kótóné ama kutó dirópóló sóró beteró betere whíreteiné, take dilikitamo hepen bemó kutó diratere ensel ḥ felekemó

daane walepó. ²⁴ Atéró, ḥpaae i fo yalepó. ‘Pol-ó, ya wi yaqse. Kótóné kólené sukutere ala yátamó mulu, Sisané keletómó daalu fo tokóló tale inipatei, yáró ai nukumó betere whírapetamo alu yaalo meipó,’ yalepó. ²⁵ Térapa, ti be whí-ó, dia i wéiné dere alamó wiyló diri furu furu yaqse. Tale Kótóné ama kutó diratere ensel-né ḥpaae yale fo motóró eraalopóló kisipa mutu, yalo hosaa muni deyóló hajné sukóló i betere ape. ²⁶ Téyalotei, i nuku betä ti wéiné bopéróló daaló betere hae kwia felekemó tukure halepamó dene fóló doyaalo ai ape,” yalepó.

Wéi nuku doyale fo

²⁷ Téró, dä Adriatik doasi wéi kela tuámó fu betepatei, ¹⁴ be dërape kemeyalepó. Ai ¹⁴ be dë dilikitamo ¹² kilok kale nuku só kotere whírapené tuéné mió kale wéiné bopéróló daaló betere hae kwiapaae felekemó sókó faai dapó kisipa mualepó. ²⁸ Atei kisipa mutu, halepa feleke déró kelaai sawa seké qla deralepó. Téyalemó, wéi dolopaae doropóló hae olaane derepele däle dokq salemó ³⁷ mita epa kelalepó. Atéró sawa fóló tumó kale dere kaae momó deróló salemó ²⁷ mita epa kelalepó. ²⁹ Atéteremó, kale nuku hapale furaalu, wéi dolomó daae mole kapomó dene folo dä felekemó doranépa witu, seké qlarape nuku

salemó douró duwóló de-ralepó. Atéró, furaalu, be hapale deyópóló moma deté fu betalepó.³⁰ Kale nuku só kotere whírapené wéiné atima sóró aluraqsóró botokó faaire tū keketu i ala yalepó. Atimané mepaae whírape dilikóló atima faai kale sekéi əlarape nuku topomó duróló deratapóló, belekqamale nukuné halika teraatu betalepó.³¹ Téyaletei, Pol-né kale diki tare whírapené topo whíró ama diki tare whírapetamopaae duraalu, "Ai whírape atimatamo i nuku tuámó bitini depata, ti dą fea wéiné dóló aluraalopó," yalepó.³² Atétepa, kale diki tare whírapené nuku belekqá tiki duló betere képi wéi dolopaae turukóló taae deralepó.

³³ Téró be dëteretamo Pol-né ai whírapepaae duraalu, "Dią *fula* tamо tuą wéiné dere alamó aso sókó fóló bitu, əla sawakélé olaa yóló bitinipó." ³⁴ Atéyaleteiné mió yalo diapaae əla nae yóló sę dere fo i dere ape. Dią wotené sukaqsóró fotoko buópóló əla dekéró nae. Diąta, wéiné mo betə whíjkékélé aluréni, wisiyóló dua sókó fóló betaalo ai ape," yalepó.³⁵ Ai fo yóló k̄lipaae *bred* o bulá sóró taru atimané keletómó Tale Kótópaae mo kée yóló kolokó daalu yóló, ə kaae sóró nalepó.³⁶ Atétere ala kilitu, whírape fea hosaa muni deyóló hajtamo atimakélé

sóró nalepó.³⁷ Dą ai nukumó betale whírape dokó suraalu,²⁷⁶ whírapepó.³⁸ Atima əla nóló kemeróló kelalemó, kale nuku seké epa fé yópóló *whit* o yorape wéipaae sóró teraayalepó.

³⁹ Atéró folo, hıka be dëtepa, betə hae kwia epa kelaletei ai hae tiki atima wisiyóló kisipa inipó. Atéró ai hae kwia ere tikipaae kese faralemó, wéi sukóló mulale fale atiká wisinaale keletepа aimó nuku dakerále faalopó yalepó.⁴⁰ Atéyaaираalu, kale sekéi əlarape duló betere halika tikirape turukóló wéi dolopaae taae deralepó. Téró kale nuku só kotere ni fake dokore halika tikikélé teraayalepó. Kale nuku beséné sóró fópóló duló betere kuti kwiarapekélé, teraayóló mulaletei, momó ó nuku kwia fójró woloralepó. Atéró, atima wéi fóku atiká tópaae sókó faai felepó.⁴¹ Téyalemó, kale nuku furaalu, wéi tuámó sokore halepamó deyóló k̄iae saletikimó tokóló faaitere mo sunipó. Atépa doasi wéi asyané, kale nuku sale mo terekeyóló taae falepó.

⁴² Atétepa, kale diki tare whírapené *dipula* whírape botokó wéi əlääe faqsóró mo fea dóló aluraai tuę mualepó.⁴³ Té yaai yaletei, atima kaae tare whíne Pol sinaqsóró kisipa mutu, diki tare whírapené yaai yale ala sesé yóló taalalepó. Atéró, kaae tare whíne duraalu, dią

mepaae wēi ąlaae fole kisipare wh̄irapeta, ti wēi ąlaae fae yalepó. ⁴⁴ Mepaae wēi ąlaae fole ketere wh̄irapeta, ti ai nuku terekée fele ni fake halake dolomó bulóló ąlaae sua yae depa, atima fea ai fotóró sya fóló, wisiyóló sókó felepó.

28

Pol Malta haemó betere fo

¹ Dä sókó fele wēi fókuta, wéiné bopéró daaló betere hae Maltapó. ² Ai Malta so whjné dä mo wisiyóló dape sóró simó beteralepó. Aita, doasi sosóli ali tuş dolomó hali nale tikimó sosóliné dä sukutepa, simó tiki dirirótú betalepó. ³ Pol ai felekemó yó mole si detğame betəpaae yóló simó bilirótú bateremó, whj tukó nokole wuli male si detğame dolomó buói si supumó sókó wóló Pol-né naasemó tukó naalepó. ⁴ Atétepa, kale ai be tale so whjné wuliné Pol-né naasemó fó yó tapa kolóló, atimasisitei duraalu, "Ai whjta, whj dilé kotere whj erurapó. Atétereteiné dowi ala dere kwia tokó matere kótóné ą wéiné dóló aluréni, taaróló mió imó wuliné ai dele ape," yalepó. ⁵ Tépa, kale whjné ama naase fépo yalemó, kale wuli male si dolopaae taae dere felepó. Até yaletei, Pol ą naase tópuóló dotopo dere alakélé inipó. ⁶ Téró, ai daae mole so whjné Pol-né naase dotopo yóló tóputere ala ó dukó fóló sukutere ala

kelaai kaae tawóló daapatei, suka kele doasi keme yalepó. Kale seké me alakélé initere ala kilitu, atima kisipa tiki momó feteyóló duraalu, i whjta kótóteipó yalepó.

⁷ Téró, Malta hae teteróló kaae tare topo whj Pupliasné ama hae ai wēi fóku felekemó erepó. Ai sekéné dä ama bepaae mo dua wisiyóló dape sóró kaae tawalepó. Atéró, ątamo betepa be dę sore kemeyalepó. ⁸ Dä atéró bateremó, kale sekéné alima topo supu dere kisiró diasatamoné sukóló mupa, Pol-né ą kèle fóló momaróló naase mulalemó, kale whj wisiyalepó. ⁹ Até dere ala kilitu, ai bemó kisi daayóló muó mole so whj mo fea Pol beterepaae wóló betó mupa, ama wisirótua yalepó. ¹⁰ Atétere ala kilitu, ai so whjné dä dukiróló doasi whj aqralepó. Téró, dä ai be taaróló faaitepa, dä yayaře ąla ąla fea atima melalepó.

Pol Rom bemó sókó fele fo

¹¹ Dä ai bemó wéié sore beteró faaираalu, nuku kekalepó. Téyalemó Aleksandria wh̄irapené nuku sosóli ali ereteiné hale muló betepa, dä ai nukumó bitj felepó. Ai nuku kwiamó, betə be dəmō deale kótó naale tamo Kastaró Poluks-tamo suróló aleale aso dakeró beterepó. ¹² Téró dä Malta taaróló fóló, me wéiné bopéró daalo betere haemó tene Sirakus be huluamó

sókó fóló, aimó be dë sore daayalepó.¹³ Atéró, dä ai be hulua taaróló fóló, Resium be huluamó sókó felepó. Aimó fiyóló hijka ti dä u saot fakeró besé wapa, taaróló fóló tý tuämó fiyalepó. Atéró fóló, Puteoli be huluamó sókó felepó.¹⁴ Téró wëi nuku taaróló mepaae Keriso norapené dä dape sóró atimatamo be dë wëikeró betalepó. Dä atéró beteró, nalo ti mo hae týmó fóló Rom be huluamó sókó faai felepó.¹⁵ Téyalemó, Rom bemó betó mole Keriso no nerapené dä wou beterapó dere fo woseturaalu, mepaae so whj atima dätamо hokolaa yaai qla dotonóló dupu dere tiki Apius-paae walepó. Mepaae uké wale whjrape fiyópóló be sore ténó betere tikimó hokolaane walepó. Atéyaaí mo umó wapa Pol-né atima kilitu, Talepaae mo kée yóló haç yalepó.¹⁶ Téró dä Rom bemó sókó fóló, Gavman whjné Pol ą ama wotoró kae bemó beteróló diki tare whj betä ą kaae tawóló beterepó.

Pol ą diki tare whjné kaae tapatei Talené fo yó maletei

¹⁷ Téró be dë sore keme-tepa, Pol-né Juda topo whjrapepaae tourále ape yóló betó mupa duraalu, “Norape-ó, yalo so whjpeaе dowi ala mekó eréni yóo, dñé ayarapené mara mole alakélé, doréni yóo epatei, atimané ę Jerusalem bemó hale tawóló dipula

beterópóló, Rom Gavman-né naase tuämó i muló betere ape.¹⁸ Téró, Rom Gavman whjné fo tokóló talerälemó, ę doló sukunaai dere dowi ala kwia mekó munipa, fópóló dotonaai yalepó.¹⁹ Téyaletei, Juda whjrapené meipa dipula beterae dere fomó, yalo ti wisirapa Sisané yalo fo tokóló taleyópóló Sisa doi yalepó. Yalo atéyale alata, yalo so whjtamo fo tokóló atima só deraai kisipa mutu ini, atimané ę häletei dipula beterae depa yalepó.²⁰ Ai fo häkearóló diçpaae yaairaalu, ape yalepó. ę sein képiné i dokóló muló betereteita, kale Israel fake so whj Kótóné tao saalopóló hajtamo betere ala mo dokonale betené ę sein képiné dokóló i betere ape,” yalepó.

²¹ Ai fo depa, kale whjrapené ąpaae duraalu, “Mepaae Judia hae kwiaró wale norapené naao i dowi ala yalepó yóló, däpaae fas asé yóló ąlatere ala ó kólóné ene wale alakélé inipó.²² Atépatei, dñé mió naao kisipa mole fo betä wosaai dapó. Ti noa betené dumí, be hulua feamó betóló fale so whjné duraalu, dä i fake tuämó bukótamo yóló kae bitj fale so whj dorapó depa dñé wosetu beterapó,” yalepó.²³ Ai fo kelaaraai, atima momó touraaire be dë tukóló mulalepó. Ai kale tukóló mulale be dë sókó wapa, take

folosóró wale whjrapetamo mepaae kae wale tikimó, so whj mo fea hale qla kaae Pol betere bepaae wóló touralepó. Atéró betó mupa, Pol-né Kótóné teteróló kaae tare aqmó mole ala etérápóló yó mótu, Moses-né asere foró Kótóné kóló whjrapetamoné ere fotamo yó mótu betalepó. Téró ai fo mo dokonóturaalu, Yesu mo ai wale ape yóló híkati kaae soró yó maletei be dikiralepó.²⁴ Ai fo woseturaalu, mepaae so whj Talepaae tué tiki feteyóló tiraletei, mepaae tué fetenipó.

²⁵ Atéturaalu, atimasisitei kae kae kisipa muóló foné u só derótú i só derótú du betepa, Pol-né fo kemerótú i fo yalepó. “Dëi Kepe Wisiné dijané ayarapepaae Kótóné ama fo wisi yó mótnraalu, Kótóné ama kóló whj Aisané kólómó mo fo erapó.

²⁶ ‘Yá fóló, yálo so whjpaae i fo yae.

Take diaaq yálo fo wosaalotei foné bete wisiyóló kisipa muaalomeipó.

Take diaaq yálo dere ala mo kelené kelaalotei, ai alané bete diaaq kisipa yaalomeipó.

²⁷ I so whjné hosaa hapólu eru, atimané woséliné wosaaireteikélé, mo hapólurapó.

Atima kelené bete wisiyóló kelaqsóró kele hukunó beterapó.

Atimané woséliné wose-nalemó, bete wisi

wisiyóló wosóo, atimané tué tekeyóló bete kisipa duraalu, ępaae feteyóló wapa, yálo wisiróo yaqsóró hapóluró beterapó,’ erapó.

²⁸ Térapa, i ala betä dijané tué muópóló dapa wosae. Kótóné ama mo doasi tao sere alata, kale Juda meire fake so whj beterepaae dotonó beteretei diaaq kisipa yae. Térené take ai so whjné wosóló tué muaalopó,” yalepó. Atimané Pol-né ai dere fo woseturaalu, atima q taaróló faai yalepó.²⁹ (-)

³⁰ Ba fo tamo tuämó Pol q betere be amatei, dupu deté fóló beterepó. Atétu, q beterepaae wua dere so whj mo fea wisiyóló dape sóró ekei fo dua yalepó.³¹ Téturaalu, Kótóné teteróló daale aqmó mole alaró Tale Yesu Kerisotamoné ala etérápóló diriyóló halainé daalu yó mótu beterepó. Ama atéró yó mótu betepa, whj mené sesé dere ala inipó.

Rom

¹ I asəta, Yesu Kerisoné kutó diratere whj Pol-né dapó. Kótóné ama fo wisi yó maté kwęyópóló, ą beterepaae ape yóló, ę aposel whj sóró beteralepó.

² Yesu Keriso ą waai teópatei, Kótóné kóló whjrapené so whj tao saaire fo wisi waalopóló, yóló mulale fo ama kae muló betere bukmó asęyóló mulélipakalepó. Ai fota me kae mei, Kótóné ama naalemamó erapó. ³⁻⁴ Ą mo tiki daaleteita, ti Depit-né deté wale whjné deyaleteiné erapó. Mo kae beterótú betere Dēi Kepe Wisiné ą Kótóné Naalema mo doasi fotokó bole whjpóló so whj feané kisipa yópóló hakearaleteita, ą sukáletei momó kepaayale alané eralepó. Ą me kae mei, dą teteróló kaae tare whj Yesu Kerisotórótipó. ⁵ Yesuné ama doi doasi muópóló, Kótóné ąpaae matepa amamo hamokoróló dąpaae aposel kutó melalepó. Atéyaleteita, Juda meire fake so whj fea

Yesu Keriso beterepaae wóló, ąpaae kisipa tiki tiróló ama fo aqmó sukóló beterópóló, ai fo yó maté kwęyae yóló, dą sóró beteralepó. ⁶ Diákélé Yesu Kerisoné ą beterepaae ape yóló, ama fake so whjtamo touró betereteiné mo ama so whjtóró beterapó.

Pol Rom-paae faai yale fo

⁷ Yalo i dere asəta, Rom bemó betó mole Kótóné yaala sókó furaalu ą beterepaae ape yóló, sóró kae beteró betere so whjpaae dapó. Térapa, dğné Aya Kótóró Tale Yesu Kerisotamoné hamokoróló tao sere alaró hosaa muni deyóló mo dua betere alatamo, diq feapaae erópóló yae.

⁸ Yalo folosóró dere fo i ape. Diq Talepaae tué tiki tiró beterapóló, i hae kwiamó betó mole so whjné deté fupa yalo wosalepó. Diq fea atéró betepa, ę Yesu Keriso tuqmó bitu, ę teteróló kaae tare Kótópaae mo kée du beterapó. ⁹ Kótóné ala eróturaalu, yalo hosaa tuqmó doasi keteké buóló, ama naalemané fo wisi so whj feané wosópóló i yó mótu betere ape. Ai Kótóné keletómó, betere dokó yalo diq kisipa keteréni, diqmó moma hale eró taretei ama mo kisiparapó. ¹⁰ Atéró moma deté wou beteretei, mió mo dokonóturaalu ę diq beterepaae wópóló, Kótóné ama tū aleraai kisipa mupa, ti ai ala mo erópóló du beterapó.

¹¹ Dēi Kepe Wisiné ę tuapaae hamokoróló erale ala wisi diq fotokó buóló beterópóló, yalomo diq melaai ę diq beterepaae mo wonée du beterapó. ¹² Ę diq beterepaae wonée du betereteita, hale meipó. Diaq Talepaae kisipa tiki tiró betere alané ę keteké buloo, yalo kisipa tiki tiró

beteré alané diákélé keteké bulóo yaai kisipa mutu waai dapó. ¹³ Ne norapeó, yálo i dere fo diágné kisipa yaasepóló diriyóló wosae. È mepaae Juda meire fake tuápaae fóló, Kótóné ala eróló du olerótú yale kaae, diá tuápaaekélé ai ala eraai kisipa mutu wonée du beteretei mepaae alané sesé deté wóló, miókélé ai alatóró hález du beterapó.

¹⁴ Èta, Krik fo bole whíró kae be fo bole whítamokélé, *skul* yóló doasi kisipa sere whíró *skul* ini mo hález betere whítamopaaekélé i fo wisi yó matere ala Talené épaae dírae yóló melale kutó ereteiné taaréni, feapaae mo eraai doasi keteké bulapó. ¹⁵ Atére betené, diá Rom bemó betó mole so whípaaekélé kale fo wisi yó matere ala è wini, halaainé yó melaai mo doasi keteké bulapó.

¹⁶ Ti ai fo wisi tuámota, Kótóné ama fotoko boleteiné ai fo wosóló tué tiki tiró betere so whí fea aluyaqsóró, tao saaire fopóló kisipa mutu, è wini halaainé yó mótu beterapó. Ai fo wisi folosóró Juda fake so whípaae yó melóló, nalo ti Juda meire fake so whípaae i yó mótu betere ape. ¹⁷ I fo wisinéta, Kótóné keletómó mo donoi so whí beteratere ala i ape yóló, hákearóló yó mótu beterapó. Ti ai donoi alata, kaae sóró deté fóló kemene folepaaekélé me alané sumitei, kisipa

tiki tiratere alané betá sua dapó. Ti aita, asémó ere fo kaaepó. “Mo donoi so whíta, kisipa tiratere alanétóró bitiré faalopó,” erapó.

Kótó fopaae butu erótú betere ala

¹⁸ Tépatei, i haemó betó mole so whíné Kótó betere kisiparutei, bitini nisyóló ama fo wosaalo hóróló, kae kae du betere dowi alané kale bete mole mo fo wisi aluróló husirótú beterapó. Atétu betepa Kótó hepen bemó bitu, ai dowi alatamo fopaae boletei so whí feané kolópóló, hákearótú beterapó. ¹⁹ Ti ama ai fopaae butere alata hález mei, Kótó à etei kaae Tale beterapóló so whíné kisipa yópóló, amatei à hákearóló yó mótu betalepó. ²⁰ Mo take Kótóné i haeró yó mole ola qlatamo kaarale alimó kaae sóró bitiré wale so whínékélé, mió i alimó betó mole so whínékélé, Kótó à tuámó ere ala kelené kelenénipó. Tépatei, ama aleyóló muló betere ola ola kilituraalu, i ere ola ola feata, mo ti betere Kótóné doasi fotokóné alerapóló kisiparapó. Atére betené fo tokótamo yóló taletere alimó, Kótópaæe ya betere kisipa iniru yalepóló, ama kisipa felératere fokélé mo yaalomeipó.

²¹ Ti noatepae, Kótó atimané kisipa irutei, Talepóló ama doi doasi muópóló hale horatere ala ó mo kée dere fokélé dua inipó. Téturaalu, atimané mole tué tikikélé

okoko iru, hosaakélé mo
tóru yóló diliki yó falepó.
22 Ti atimanétei däta, tué
tiki fosó fosó yóló dotoróé
fale whjrape beterapó du
betepatei, atima okokoi whj
alée fóló beterepó. 23 Atéru,
sukókélé ini, ama kae ere
dē wisinaale fāane Kótó
betepatei, kelené kilinipóló
taalóturaalu, kelené keletere
qla qlatei, Kótó súróló whjné
naasené aletua yalepó. Ti
ai aletua dere qlata, whj
ó ba, na, hupu, wuli, aita
sukutua dere qlarapetei
súróló aleóló aso daaróló,
atimané Kótópóló momatua
yalepó.

24 Atétu betale betené
atima hosaa tuqmó ekélé
yóló du betere dowi ala mo ti
fakeyóló so ó whj hamomata-
motei nópu nokole ala du
betepa, Kótóné sesé ini, mo ti
deté fu beterópóló taaralepó.
Atétepa, hale deté fu betale
mo sonaalei dowi alané
atima tikitei folokoleróló, u
dorále i dorále du betalepó.
25 Atéturaalu, Kótóné mo fo
wisi taaróló, kapala fotei
tao tawalepó. Qla qla fea
aleyóló muló betere Tale
betepatei aqomó sukóló
bitini, ama aleyóló muló
betere qla suka, kósupó,
hupu, na, hasi, ni atimané
talepóló aqomó sukóló bitu,
ai qla qlané hékeshire ala
eróló momatu betalepó. Ai
qla qla feata, Kótóné aleóló
muló betereteiné ama doi
betə hale sóró horóló, mo kée
fo du betenérápó.

26 Atima atei ala hale du

betepa, mepaae mo sonaalei
dowi alakélé ekélé yóló
hale deté fu beterópóló,
Kótóné seséni taaralepó.
Sorape atima whjtamo
dere ala taaróló, so hamo-
matamotei dowi ala du
betalepó. 27 Soné ai dere
ala kaae, whjrapenékélé
sotamo dere ala taaróló, whj
hamomatamotei yaaire dowi
ala atimané hosaa tuqmó si
kaae dukuraalu, ekélé yóló
du betalepó. Whjné yópóló
Kótóné muló betere donoi
tū mupatei taaróló, whj
hamomatamotei sonaalei
ala du betaleteimó, Kótóné
matere dowi kwia atimané
tikimótóró su betalepó.

28 Ai ala tómó, Kótó a
etei kaae Tale beterapó tué
ini, hale qla nisiyóló taae
faraleteiné atima mo okokoi
tué mulóló, ené inire ala
hoko deté fu beterópóló
taaralepó. 29 Atétepa, du
betale dowi ala atima tuqmó
fāayóló súraletei i ape. Donoi
ala ini, hoko dere alakélé,
so nópu nokole alakélé, qla
qla mo dekéró senée dere
alakélé, mepaae dere son-
aalei dowi alakélé, hale yó
tarepó. Téturaalu, mepaae
whjné mole wisi wisi qla ó
du betere alakó enée yóló dei
tué mutereteikélé, whj dele
alakélé, hóle sere alakélé,
whj dilikitere alakélé, me
whipaae dei kisipa mutere
alakélé, betere dokó hale yó
tarepó. 30 Tétu me whj kikiti
eratere fokélé, mo hakeamó
yóló sininatere fokélé, Kótó
hóróló bóe dele alakélé, fo

wosóló aqmó bitini, dowqae fole alakélé, nene duraalu bopé faketere alakélé, me whjné amatei ą doi sóró horatere alakélé, hale du beterapó. Aita atimané tuénétei kae kae dowi ala kaaroo, hama alimané dere fokélé woseni dowqae fóo, duraalu dapo. ³¹ Tétu, wisi tué mutere alakélé, kisipa tiki tiratere alakélé, yaala sókó fole alakélé, kolené sukutere alakélé, atima tuamó mo munipó. ³² Kótóné ama mo donotóró taleturaalu, atei kaae ala du betere so whjta, mo ti sukópóló dae ere fo atimané tué irutei, dowi ala hale yó tawóo, atei kaae ala du betepa mepaae whjné kilitu, ai alata mo wisirapa yae yóo du beterapó.

2

Kótóné fo tokgló mo donotóró taletere ala

¹ Atérapa, dią mepaae so whjné du betere ala taleyóló só derótú betere so whj-ó, fo tokgló taletere sukamó dią hásokó faai kisipa mutu, me fo tokó matere alakélé mo yaalomeipó. Ti noatepae, atima du betere ala kaae diaqkélé du betereteiné, atima só deróturaalu diakélé ai só derótú betere ape. ² Ai ala du betere so whjta, Kótóné hale hoko taleyóló só derení, atimané mo yale ala Kótóné mo donotóró taletu beteretei djané kisiparapó. ³ Dią mo whjné mené dere

ala taleyóló só derótú betere-a, atimané ai dere ala kaae diaqkélé du betepa, Kótóné mo donotóró taletere tuamó diakélé hásokó faalopóló de? ⁴ Meta, Tale ą mo wisi alatóró erótú betere Kótó bitu, dią hásokó fóló dowi ala depa kwia hapale tokó meni yóo, dią tū wisipaae fópóló kaae taté fóo, du betere ala dią kisipani, hale ąla kaae aqróló faletu betere? Ata wisi alamaaté erótú betere Tale ereteiné, dią dowi ala taaróló tū wisipaae fópóló, kaae taté fu betere ala diaq kisipa ini airapó?

⁵ Tépatei diaq hosaa taru, dowqae fóló dowi ala hale yó taremó Kótó ą fopaae butu, kwia melaaire ala diaqtei betepaae yóló muté ai hutu betere ape. Atéró kwia matere alata, ama mo donoyóló taletere ala hakearate re be dêmó yaalopó. ⁶ Kótóné asémó i fo erapó.

“Betę betę so whj atimané yale alamó Kótóné kwia mo donotóró melatepa saalopó,” erapó.

⁷ Mepaae so whjné wisi alatóró hale yó taru, Kótóné ama kae ere dę wisinaalekélé, wisi doi muaaire alakélé, ątamo betamó betó tawaaire alakélé, senée yóló wóputu betere so whipaae Kótóné mo ti betere bete melaalo ai ape. ⁸ Téretei, mepaae so whj kale mo fo wisi wosóló aqmó bitini, atimatei hékese yaaire dowi

ala sya fóló, du betere so whj̄tamo Kótó ą fopaae butu, kwia melaalo ai ape. ⁹ Atéturaalu, dowi alatóró du betere so whj̄ fea dei fomaake kisipa muópóló, Kótóné sek̄ei ala folosóró Juda fake so whj̄paae eróo, nalo ti Juda meire fakepaae eróo, yaalopó. ¹⁰ Téyaalotei, wisi ala du betere so whj̄paae ti Kótóné ama kae ere d̄e wisinaalekélé, wisi doi muaaire alakélé, hosaa muni deyóló dua betere alakélé melaalopó. Ai alata, folosóró Juda fake so whj̄paae melóló, nalo ti Juda meire fakepaae melaalo ai ape. ¹¹ Ti noatepae, Kótó ąta me fake so whj̄paae wisi ala eróo, me fakepaaemo dowi ala eróo dumi, mo bet̄ kaae alatóró erótua dapó.

¹² Mepaae so whj̄ Kótóné ama tukóló muló betere fo tué inipatei, dowi ala du betepa, ti ai tukóló muló betere fo hâle mupatei, Talené atima só deróló mo ti aluraalopó. Atétere kaae, mepaae so whj̄ fea Kótóné ama tukóló muló betere fo tué irutei, dowi ala du betepa, ti ai tukóló muló betere fonétei só deraalo ai ape. ¹³ Ti noatepae, Kótóné ama tukóló muló betere fo hâle wosetu betere so whj̄paae mo donoi so whj̄pó yaalomeitei, sya fóló erótua betere so whj̄paae ti mo donoi so whj̄pó enérápó. ¹⁴ I dere fota mo dapó. Juda meire fake so whj̄paae kale tukóló muló betere fo mené

dos̄ayóló yó meni, atima koleaanétei ita wisi alapó, ita dowi alapóló tuépa, ti Kótóné ama tukóló muló betere foné eraaire ala atimané hosaa tuamó aséretei hâkearatapó. ¹⁵ Atéturaalu, atimané me dowi ala depa, ti hosaa tuamó atimatei só deróo, me su kamó yale ala tuénétei taleralemó, me ala yale kisipa munitepa, ti atima só derénipó kisipa muóo, dua dapó. Atétere ala Kótóné i ala yae, i ala yaqse ere fo atima hosaa tuamó aséretei hâkearatapó. ¹⁶ Ti ai alata, Kótóné so whj̄ feané hosaa tuamó hiróló mole alarape taletere be d̄emótóró Kótóné Yesu Kerisopaae tale yae depa, amamo tale yaalopó. Kale fo wisi yalo yó móituraalu me fo kae dumi, ai fotóró yó mótu beterapó.

Kótóné tukóló muló betere fo Juda fake atimanékélé tiki-tua dapó

¹⁷ Térapa, diaq Juda fake so whj̄-ó, yalo i dere fo mo wosae. Diaaq kisipané diaqta, Juda fake bitu, kale tukóló muló betere fopaae tué tiki tiróló, Kótótamo fulumu yóló betamó betere so whj̄póló bopé faketu bitu de? ¹⁸ Kale tukóló muló betere fo tuamó mo bete mole foró doasi kisipare alatamo diaaq diriyóló kisipa sóró, Kótóné ama yaai kisipa mole ala betekélé sumó tuéruraalu, kae kae ala fea taleyóló, mo bete alata i ape du betere? ¹⁹⁻²⁰ Ti diaq feata, Kótóné tukóló

muló betere fo tuämó bete mole alarape fea bulapóló kisipa mutu, kele dilikire whjirape ålísóró fóló tū yó meloo, diliki tuämó betere so whj dëmō beterópóló déróo, okokoi kisipa mole so whj donoratere ala yóo, keteirape yó matere whj betóo erapó du bitu de? ²¹ Ti dijané ai yó mótu betere fo-a, diaaökélé sya fóló du bituraalu de? Dijané mepaae so whj ma duraalu, olémi naçse du betere-a, diakélé olémi nukumié? ²² Diaaq mepaae so whj ma fo duraalu, nópu naçse du betere-a, diakélé nópu nukumipóló de? Diaq kapala kótópaae moma yaai aleale qla hórótu betere so whj-ó du betere-a, diaq momatere bemó muó mole qla olémi sinituraalu de? ²³ Diaq kale tukóló muló betere fo tuérapóló bopé faketu betere so whj-ó, diaaq ai ere fotei tukóló, Kótóné doi folokoleróló dorótumié? ²⁴ Diaaq du betere alata, asemó i ere fo kaaepó.

“Diaaq du betere alané Juda meire fake so whj tuämó Kótóné doi wisi mo ti doró beterapó,” erapó.

²⁵ Kale tukóló muló betere fo sya fóló erótu bitutamo, tiki sekaç tukóló sirótó betepa, ti bete mulapó. Téni, kale tukóló muló betere fo sya feni tikit betepa, ti tiki sekaç tikinire whj aqrapó. ²⁶ Téretei, mepaae tiki sekaç tikinire whjné kale tukóló muló betere fotamo

syá fóló erótu betepa, ti tiki sekaç tikire whjné dere ala kaae yaalo meipóló de? ²⁷ Atérapa, diaq tiki sekaç tukóo, kale tukóló muló betere fokélé tué yóo irutei, ai fo tikit betepa, ti tiki sekaç tikinirutei kale tukóló muló betere fo sya fóló erótu betere whjrapené diaq só deraalo ai ape.

²⁸ Mepaae Juda fake whj hale tó tikiné maaté däta, Juda fakepó du betepa, ti ai whj a mo Juda fake whj meipó. Ti mo tó tiki sekaç tikit betere alata, me bete munipó. ²⁹ Mepaae whj detamo ama hosaa tuämó Juda whj betepa, ti a mo Juda whj ai ape. Asemó ere fo maaté sya fóló mo siriró betepa, aita bete ala meipó. Dëi Kepe Wisiné hosaa tuämó siriró betere whjta, mo siri eró beterapó. Atei kaae whj doi sóró horatere alata mo whjné dumi, kótóné betä a sóró horótu beterapó. Kótóné betä a sóró horótu beterapó.

3

Mepaae alané Kótóné eró tare wisi ala aluranénipó

¹ Térapa, Juda fake kolósu, Juda meire fake kolósu depa, noa wisi alané Juda meire teraae fale? Ó atima tiki sekaç tikitere ala tuämó noa ke wisikó bule? ² Aita mo kae kae ala fea atimapaae meló betereteiné teraae falapó. Ti folosóró meló betere topo ala i ape. Kótóné mo ama

fotóró atimapaae wisiyóló kaae tawae yóló, melóló atima sóró beteralepó.

³ Ti mepaae Juda fake so whj ąpaae tué tiki tirénitere betené noa ala yaaloé? Ai dere alané Kótóné ama so whjpaae eró tare wisi ala doróló aluranére? ⁴ Mo meipó. So whj feané dere ala taletepá, kapala fo bupatei, Kótó ą betä mo fotóró bulapó. Aita, asémó i ere fo kaaepó.

“Naaø dere fokélé mo donotóró yoo,
fo tokóló taletere
alakélé, naao kisipa
mole ala sya furaalu
mo donotóró dapó
yoo, yópóló yae,”
erapó.

⁵ Djané hoko du betere dowi alané Kótóné mo donoi ala so whjné kolópóló hakearatepa, djané noa fo enére? Djané du betere alamó Kótó ą fopaae buturaalu kwia matepa, hoko ala dapó yaaloé? Ti atei kaae mutere tuéta, mo whjné mole tuépóló i dere ape. ⁶ Kótó ąta, hoko ala dumipó. Atei kaae ala wuásóró, ti i haemó betó mole so whj featamo netéró fo tokóló tale uaqé? ⁷ Mepaae so ó whjné etei kaae fo enérapó. “Yalo kapala ala du betepa, ti Kótóné ama bete mole alaró mo kae ere dë wisinaletamo hakearóló, mo ti fakerótu beterapó. Atétu betepatei, noatepamo Kótóné ę dowi ala dere whjpóló, só derótu betere?” enérapó. ⁸ I dere

fotamo mopa, ti etei kaae fo enérapó. “Wisi ala sókó wópóló, dä dowi ala dekéró yaalopa sae!” Djané atei kaae hoko fo du beterapóló, mepaae so whjné dä doi doróló erótu beterapó. Mepaae whjnékélé atei fo deté fupa wosalepó. Talené atei kaae so whj só derótu betere alata, mo donopó.

Donoi whj mo betákélé bitinipó

⁹ Térapa, atei kaae dere forape woseturaalu, dä noa kisipa munére? Kótóné dä Juda fake wisiyóló kilituraalu, Juda meire fake siwyóló tao sumipóló kisipa mute? Ai ala mo dumipó. Dä Juda fakekélé, Juda meire fakekélé, fea betä alatórō ereteiné dowi alané dokóló muló beterapó. ¹⁰ Aita, asémó ere fo kaaepó.

“Donoi ala dere whj mo betákélé bitinipó.

¹¹ Mo betä whjnékélé etei kaae Kótó beterapó kisipa muóo, mo betä whjnékélé Kótó kelaai dapóló keteké buóló kekóo, mo dumipó.

¹² So whj mo fea tū wisi taaróló kópaae fóló, atima feané du betere ala bete muni, mo ti doyó falapó.

Wisi ala dere whj mo betákélé bitinipó.
Mo meipó,”

¹³ “Atimané du betere fota, whj dou tukjitepa dei kelaas sókó woutere kaae yoo, atimané

dere fokélé whj di-likóló kapala fotóró yóo, atimané kólómó du betere fokélé, whj tukó nóló sukunatere dowi fę bole wuliné whj dóló sukunótú dere kaae, yóo du beterapó,”

¹⁴ “Atimané me whj yóló sin-inóló só deratere foró, whj hakesşaratere fotamo atima tuamó fəanuraalu, hale yótóró tarapó,”

¹⁵⁻¹⁷ “Atima whj daai keteké buóló kekepatamo furaalu, bekélé, qla qlakélé fea doróo, so whjkélé susupuróo yóló fi tikimó, nalo wale whjné atima kaketu betepa kelaalo ai ape. Atéturaalu, hosaa muni deyóló mo dua betere ala atima mo kisipanipó.”

¹⁸ “Ai so whj atimané du betere alamó, Kótóné kwia melaalopóló witere alakélé mo dumipó,” erapó.

¹⁹ Kale tukóló muló betere fota, hale whjrapestaae dumitei, ai fo aqmó sukóló betere so whjpaae dapóló kisipa mutapó. Atére betené i haemó betó mole so whj feané yale ala betkélé hásókó feni, mo donotóró taletere sukamó, dąné yale dowi alamó dąpaae wosetepa, me fokó hiréni, mo dono dapó fo betä enérápó. Téturaalu, mo betä whjnékélé atei ala

inipóló, Kótópaae me tokó matere fokélé mo enénipó.
²⁰ Atéreteiné Kótóné mo betä whjpaaekélé, yata kale tukóló muló betere fo wisiyóló erótú betateleiné donoi ala du betale whjpó fo mo yaalomeipó. Ti ai tukóló muló betere fonéta, dą fea dowi ala dere so whjtóró beterapó kisipa muópóló, dąpaae hakearóló yó mótu beterapó.

Tué tiki tiratere alané donoi so whj beteratapó

²¹ Tépatei, Kótóné tukóló muló betere fo mupatei, mió ama so whj donoratere ala hakearó betepa kelerapó. Ai ala yaalopóló, kale tukóló muló betere foró kóló whjrapetamoné asemó erapó. ²²⁻²⁴ Ti Juda fake ó kae fakekélé me ala kae inipó. Dą fea dowi ala yó tareteiné Kótóné ama ere dę wisinaale mo yayrapó. Atépatei, dą fea Kótóné hamokoróló hale tao sere alané donoi so whj beteralepó. Ai tao sere alata, Yesu Kerisoné ama betere bete melóló, dą dupuró beterapó. ²⁵ Ti Kótóné Yesu sukópóló meló betere alata, so whjtamo fopaae bole ala kemeróturaalu erapó. A atéró sukale ala mopóló tué tiki tiratere so whjtamo Kótóné fopaae butere ala momó kae yaqsóró, mo ti kemeró beterapó. Ai ala ereteita hale mei, ama donoi ala so whj feané kolópóló, hakearóturaalu yalepó. Ti noatepae, take bitiré wale

so whjné du betale dowi alamó, kwia hapale tokó meni, dua kaae taté fu betalepó. ²⁶ Ama ai ala yaleteita, mió i alimó betere so whjné ama donoyóló taletere ala kilitu, q̄ mo donoi Tale betóo, Yesupaae kisipa tiratere so whj̄ donoratere Tale betóo ere ala kisipa yópóló h̄akearalepó.

²⁷ Térapa, so whj̄ feané h̄ale bopé fake dere alata, noa wisi ala yale tikimó bopé fake yaaloé? Noa ala sya feleteiné bopé faketere ala hepée faraleé? Aita, Kótóné tukóló muló betere fo sya fele alané ini, Kótópaae betə tué tiki tiraleteiné yalepó. ²⁸ Ti noatepae, dənē kutirimó muló bitu eró tare mo bete mole ala betə i ape. Kótóné mepaae so whjpaae diq̄ donoi so whjpó dere fota, kale tukóló muló betere fo sya fóló erótū beteremó dumipó. Tétumitei, Kótó apaae kisipa tiki tiratere alamó betə d̄apaae mo donoi so whjpó enérápó. ²⁹ Ti Kótota, Juda fake so whj̄ maaté teteróló kaae taru, Juda meire fake so whj̄ kaae tanipóló kisipa mute? Meipó. Åta, Juda meire fake so whjkélē fea teteróló kaae tare Kótó beterapó. ³⁰ Ti noatepae, tiki sekäq̄ tikire whjró tикинire whjtamo wusuró betə kaae tué tiki tiró betepa kilitu, atima fea ama so whj̄ beterópóló, ai betə Kótónétóró donoróló, beterotu beterapó. ³¹ Tué

tiki tirae yóló dənē yó mótu betere foné Kótóné tukóló muló betere fo bete munire qla aqrótū betere? Mo meipó. Ti ai tukóló muló betere fokélé mo bete mulapóló, dənē du beterapó.

4

Abraham kisipa tiró betepa donoi whjpó erapó

¹ I yale fomó, də Judā fakené noutere Abraham-paae Kótóné noa ala eratepa ama kolóló kisipa salepóló dənē noa fo yaaloé? ² Motamo Abraham-né du betale wisi ala kolóló, Kótóné apaae mo donoi whjpó uásoró, ti q̄ bopé faketere ala uapó. Tépatei, whj̄ betanékélē Kótóné keletómó bopé fake dere ala mo enénipó. ³ Ti buk-mó noa fo aseyóló muló betere?

“Kótóné Abraham-paae i ala eraalopóló mulale fo wosóló, ama mopóló tué tiki tirale ala Kótóné kilituraalu, apaae me alakélé muni, mo donoi whjpó” erapó.

⁴ Betə whj̄ mené kutó dirateremó matere duputa, kolleyóló h̄ale mórumitei, ama diale kutómó matapó. ⁵ Ti mo whjnéta ai ala dua deretei, me whjné apaae mo donoi whjpó yópóló kisipa mutu, me wisi ala ini, dowi ala dere so whj̄ donoratere Kótópaae tué tiki tiratere kilitu, ai whjné ama dowi ala kwia tokóló aluróló, mo donoi whjpó dua dapó. ⁶ I

dere fo kaae, Depit-nékélé asérapó. Me whjné ama ditere kutó kolóló dumi, Kótóné mo donoi whjpó dere fo wosetu, ą hajné sukutu beterapó. Ai ere fo i ape.

⁷ “Mepaae whjné Kótóné fo tikitu beteremó, melaai yale kwia hale kemeróo, atimané mepaae dowi alakélé Talené ama husuróo, ere whjrapeta, mo hajné sukutu beterapó.

⁸ Mepaae whjné ama yale dowi alamó Talené kwia mo melókélé yaalomeipó, dere fo wosetere whj ą hajné sukutu beterapó,” erapó.

⁹ Mepaae whj Talené wisiralepóló hajné sukutere alata, tiki sekaę tikire whjpaae maaté eróturaalu, tикинre whjpaae eranénipóló kisipa mute? Mo meipó. Ai fake tamo wusurópaae betə kaae alatóró eraalo ai ape. Ti dənē noa fo yó maté waleé? Abraham-né Talepaae tué tiki tiratepa kilituraalu, ąpaae me alakélé muni, mo donoi whjpó yalepó. ¹⁰ Ąpaae ai fo eretei-a, tiki sekaę tikire whj betepa yalepé, tikaai hale betepa yaleé? Aita, tiki sekaę tukóló betepa ini, tikaai pa yalepó. ¹¹ Mo take Abraham ą tiki sekaę tikaai patei, Kótópaae tué tiki tiró betere kilitu, ąpaae mo donoi whjpó erapó. Até itikimó, nalo ama tiki sekaę

tukóló sirirélipakalepó. Aita, ą mo donoi whjpó ere fo mo erapó yópóló, dale muló beterapó. Abraham ą ai ala ereteiné mepaae tiki sekaę tикинrutei Kótópaae tué tiki tiró betere so whjné aya beterapó. Ą atéreteita hale meipó. Atimané tué tiki tiró betere ala Kótóné kilitu, mo donoi so whjpó yópóló erapó. ¹² Ti Abraham ąta, tiki sekaę tikire whjrapené ayakélé beterapó. Ai ala maaté mei, ą tiki sekaę tikaai patei, tué tiki tirale ala sya fu betere so whjné ayakélé beterapó.

¹³ Kótóné Abraham-paae duraalu, “Yaró naao naalené deté faaire naale-tamomó i hae tiki mo turó melaalopóló,” yóló munélipakalepó. Ai alata, Kótóné tukóló mulale fo sya fóló eraleteiné sini, Talepaae tué tiki tiratepa donoi whjpó yale ala salepó.

¹⁴ Ti noatepae, tukóló muló betere fopaae kisipa tiratere so whjné ama eraalopó yóló mulale qlatamo supa, ti tué tiki tiratere ala ke buni yóo, Talené ama eraalopó yóló muló betere fokélé bete muni yóo, ere aqratapó. ¹⁵ Ti noatepae, mepaae so whjné kale tukóló muló betere fo sya fu bitutei, tukóló dowi ala depa, Kótó ą fopaae buturaalu, kwia mótuá dapó. Ai tukóló muló betere fo kisipa inire whjrapené ai fo tikitapa, ti kale fo tikitapó fo dumipó.

¹⁶ Atérapa, Kótóné ama

eraalopó yóló mulale fo dokonóló eratere alata, Kótó ąpaae kisipa tiratere so whjné ama hamokoróló hale tao sere ala sópóló mótuá dapó. Ti ama eraalopó yóló mulale fo dokonóturaalu, Abraham-né deté faaire naale senaalepaae erópóló yalepó. Ti Abraham-né naale senaaleta de maaté? Aita, kale tukóló muló betere fo kaae tawae yóló, melale fakepaae maaté eraalomeitei, Abraham-né tué tiki tirale ala sya fu betere so whjpaækélé eraalopó. Ti ąta, dą tué tiki tiró betere so whjné ayapó. ¹⁷ Aita, i asere fo kaaepó. "Yalo ya haemó betóló fale kae kae tiki daae mole so whj feané aya beteratapó," Ti ąta, ama kisipa tirale Kótóné keletómó dąné aya beterapó. Ai Kótota, sukale so whj momó kepaaróo, me ala yaai teópatei, mo erapó dere Tale betoo erapó.

¹⁸ Kótóné Abraham-paae eraalopó yale ala eraaire aopa meitei, mo eraalopóló Talepaae kisipa tiki tiraleteiné, kae kae tiki daale so whjné aya alée felepó. Ti ai alata, Talené ąpaae duraalu, "Ó sapaae kese horóló hore dosayaae. Naao deté faaire naale senaaleta, ai ere ala kaaetóró yaalopó," yale fo mo dokonalepó. ¹⁹⁻²⁰ Abraham ą 100 ba fo betóló kemeyaleteiné mo ti otene yóo, soma Serakélé sere yóo erepó. Atéró, naale senaale deyaaire

fotokó mo buni, atimaamo otereró seretamo betere ala diriyóló tuépatei, Talené ąpaae eraalopó yale fo mo eraalopé neyqalorópóló býóló haepaae derepéni, mo eraalopóló keteké buóló tué tiki mo ti tiró bitu, Kótóné doi hale horótú betalepó. ²¹ Aita hale mei, Kótóné eraalopó yóló mulale fo ama fotokoné mo sumó eranérápóló kisipa mutu, ama tué tiki tiratere ala mo ti fotokó bualepó. ²² Atéreteiné Kótóné ąpaae "Ya mo donoi whj aleróló beteratapó," erapó. ²³⁻²⁴ Atéró donoi whjpó ere fota, Abraham ą maaté tao sóró wisirótú initei, dą nalo betaaire so whjkélé wisirótú erapó. Dą teteróló kaae tare whj Yesu ą mo ti sukaletei, momó kepaaróló beterale Kótópaae dą feané tué tiki tiratepa, ti dąpaaekélé donoi so whjpó yaalo ai ape. ²⁵ Ti dąné dowi ala tokóló aluraai Kótóné naalema dópóló melóo, dą me dowi alakélé muni, mo donoi so whjpó yaairaalu, ą momó kepaaróló beteróo erapó.

5

Hosaa muni deyóló hajnē suqaire ala

¹ Atéreteiné dą Yesu Kerisopaae tué tiki tiró betepa, Kótóné dąpaae me alakélé muni, mo donoi so whjpó erapó. Atérené mió dą teteróló kaae tare whj Yesu Kerisoné yale

alané däqró Kótótamo bóe du betaletei kemeróló, hosaa muni deyóló dua beterapó.
² Dä Yesupaae tué tiki tiró betepa, Kótóné hamokoróló hale tao sere ala däpaae erópóló, ama dä dapesó fóló, ai ala tuqmó sóró beteró beterapó. Tépa, dä Kótóné ama kae ere dë wisinaale tuqmó betaalopóló kisipa mutu, mo kée yóló hajtamo kaae tawóló i betere ape.

³ Nalo däpaae ai eraaitere ala maaté kelaai dumi, mió däpaae i erótú betere sekéi ala tuqmó bitukélé, mo kée yóló hajtu beterapó. Ti ai sekéi alané dä haepaae só deréni, hale beletétóró fu betere alanétei hajtere ala kaarótú beterapó. ⁴ Atétere alané Talené ala eratere whj wisi beterótú beterapó. Atéró whj wisi bitu, take nalopaae Kótóné wisi ala eratepa kelaalopóló, dere haj kaaratapó. ⁵ Take nalopaae wisi ala kelaalopóló hajtamo kaae taté fu betaletei, sinipóló fomo kisipa muaalo meipó. Ti noatepae, Kótóné ama yaala sókó fole ala däné hosaa tuapaae tepeyóló fajanalepó. Kótóné ama ai yaala sókó fole ala däné tué dere teita, ama dämó melale Dëi Kepe Wisiné eralepó.

⁶ I dere fo wosae. Dä Kótó tuéniru, dowi ala du betere so whj me ala yaaire fotokó bunipa, dä tao saairaalu mo dono be dëmótóró Yesu Keriso sukalepó. ⁷ Mepaae whj de mo donoi whj tao

saaai dapóló sukutere ala suka fea yó taní, betä betä sukamó maaté depa keletapó. Atétere kaae, mo donoi whj wisinaale tao saaii dapóló, mepaae whj sukçairetei mo hapólurapó.
⁸ Tépatei, Kótóné ama däpaae yaala sókó fole ala etéró hakearóló yó matapó. Däné dowi ala hale yó tapa, ai yó tare dowi ala tokóló aluraairaalu, Yesu Keriso sukalepó.

⁹ A sukuturaalu, sókó fele sameané dä donoi so whj beteró betereteiné take nalo Kótó q fopaae butu matere kwia däné saqsóró, ama tao saaire ala yaalomeipóló de? Mo tao senérapó. ¹⁰ Take däta Kótóné ama bóe whj beteretei, ama naalema sukuturaalu bóe firóló, betämó beteró beterapó. Mió q kepaayóló betereteiné dakélé mo ti beterópóló, ama ai eró betere alané mo yaalomeipóló de? ¹¹ I fota, take nalo yaaire alamó maaté dumitei, mió dä teteróló kaae tare whj Yesu Kerisoné yale alané däqró Kótótamo bóe fiyóló, betämó bitu, mo kée yóló hajné sukutu beterapó.

Adam-né ere ala tuqmó sukóo, Yesuné ere tuqmó kepaayóo erapó

¹² Térapa, betä whjné yale alané i haepaae dowi ala wópóló tñ tukjyalepó. Atéyale dowi alané sukutere ala kaaróló, so whj fea sukuté fu betalepó. Ti

noatepae, so whj fea dowi alatóró du betaleteinépó. ¹³ Kale tukóló muló betere fo sókó waai teópa, ti dowi alapi i haemó moipakalepó. Ai tukóló muló betere fo sókó waaipa, so whjné du betere dowi ala Kótóné fea taleyóló dosqanipó. ¹⁴ Atépatei, Adam betale alimó kaae sóró so whj sukuṭe wóló, Moses betale alimó betere so whjkélé fea sukuṭere alané teteróló kaae taru, hale sukuṭétóró fu betalepó. Ti Kótóné yóló mulale fo Adam-né tukóló ere dowi ala kaae, ai so whjné initie, atimakélé mepaae dowi ala hale deté fu betepa, sukuṭétóró fu betalepó. Ti Adam-né yale alata, nalo waaire whj betané yaaire alatóró suróló erapó.

¹⁵ Tépatei, Talené hale matere ala kolósu, ama fo tukóló yale dowi ala kolósu depa, mo betä kaae meipó. Téyaletei, Kótóné hamokoróló tao sere alaró betä whj Yesu Kerisoné hamokoróló hale matere wisi alatamo, so whj feapaae mo turó suralepó. Atéyale alané folosóró yale ala mo teraae falapó. ¹⁶ Kale yale fo momó dapó. Kótóné hale matepa sere alaró betä whjné yale dowi alamó sere sekéi alatamo betä kaae meipó. Betä whjné yale dowi alamótei, so whj fea taleyóló só deralepó. Atépatei, so whj feané fo tukóló yale dowi ala mo dekéró yó tapa, Kótóné hale matere

alané so whj feapaae dią me alakélé muni, mo donoi so whjpóló beteró beterapó. ¹⁷ Ti noatepae, betä whjné fo tukóló yale alamó sukuṭere ala ai whj tuqmó sókó walepó. Atéyaleteiné so whj feapaae sukuṭere ala tokó melóló, ai alané so whj fea teteróló kaae tarepó. Kótóné hamokoróló tao sere alaró hale matere donoi doitamo sere so whjta, ti betä whj Yesu Keriso tuqmó mo ti betere bete sóró teteróló kaae taté fu betaalopó. Atétu sukuṭere alané teteróló kaae taretei, mo ti bosenée falapó.

¹⁸ Atére betené betä whjné fo tukóló yale dowi alamó kwia móituraalu, so whj fea só deró beterapó. Atépatei, me whjné ti fo wosóló mo betä donoi ala wisinaale ereteiné so whj feapaae me ala muni, mo donoi so whjpóló, mo ti betere bete mótu beterapó. ¹⁹ Ti noatepae, kale yaqse yóló mulale fo betä whjné tukóló yale dowi alamó, so whj fea dowi ala yale whjtóró alée felepó. Atére kaae, betä whjné fo wosóló sya fele alané so whj fea me alakélé muni, mo donoi so whj beteraalopó.

²⁰ Kale fo tukóló du betale dowi ala mo ti fakéyópóló, Talené ama mepaae folosóró melale fotamo touróló, kale tukóló muló betere fokélé melalepó. Téyalemó, dowi ala mo ti faketepa, ai ala aluraai Kótóné hale hamokoróló tao sere alakélé

mo ti fakeralepó. 21 Aita hale meipó. So whj fea dowi alané teteróló kaae tapa sukuté fu yale kaae, mió dä teteróló kaae tare whj Yesu Keriso tuämó betepa, Kótóné hamokoróló hale tao sere alané teteróló kaae taru, däpaae me alakélé muni, mo donoi so whjpóló, mo ti betere bete mótu betaai erapó.

6

Dä dowi alamó sukóló, Yesu tuämö momó kepaayóló beterapó

¹ Térapa, mió däne noa fo yaaloé? Kótóné ama hamokoróló hale tao sere ala mo ti fake yópólópa, dä dowi ala hale yó tawae fo enére? ² Ai fo mo enénipó. Ti taketa dä dowi ala tuämó mo sukóló molepó. Atéreteiné ai ala tuämó dä momó kae netéró bitiré faaloé? ³ Ti dä fea wéi tópuale alata, Yesu Keriso tuapaae doropóló, a sukaalé ala tuämó tópualepóló kisipa mutumié? ⁴ Ti dä atéró wéi tópuale alata, åtamo betämó sukóló a tuämó douralepó. Ti hale meipó. Alimané mo kae ere dë wisinaale tuämó bole fotokoné Yesu Keriso kepaarótú yale kaae, dákélé kisi betere bete sóró åtamo betämó bitiré faairaalu yalepó.

⁵ Ti Yesu sukutu yale kaae dákélé, åtamo sukutepa ti a momó kepaatu yale kaae, dä feakélé kepaayóló betaalopó. ⁶ Ti noatepae, ai upulé ala

du betale whjta, åtamo filipaa ni tómó oleróló daletei däne kisiparapó. Atéyale beteta, dowi alané dä momó teteróló kaae tawaqsóró, tó tikiné dowi ala yaai bole fotokó kemerópóló, åtamo sukalepó. ⁷ Ti noatepae, mepaae sukutere whj ti dowi alané momó kae dokóló muni, teraae fóló hale beterapó.

⁸ Ti mió dä Yesu Keriso-tamo betämó sukunapóló kisipa mutepa, ti åtamo betämó betaalopóló kisipa tiki tiró beterapó. ⁹ Ti noatepae, Yesu Keriso a sukóló kepaayóló beteretei, momó kae sukaalomeipó. Sukutere alané a teteróló kaae tawaaire sunire ala däne kisiparapó. ¹⁰ A sukaalé beteta, dowi alamó apaae erótú betale sekéi ala mo ti kemeraairaalu, betä felítóró sukaletei a momó kae sukaalomeipó. Atéró mió a batereteita, Kótóné ala eraairaalu, beterapó.

¹¹ A atétu yale kaae, dowi alané diä teteróló kaae tawaletei, mo ti kemeróló diákélé sukjó, Yesu Keriso tuämó bituraalu, Kótótamo mo betämó betoo, erapóló kutirimó muló betae. ¹² Térapa, diaaq mo tó tikiné ekéleyóló yae dere ala sya furaalu, du betere dowi alané diä teteróló kaae tawaqsóró yae. ¹³ Diaaq hó naase, ó tiki fea, tó tikiné ekéleyóló du betere dowi alapaae mulaqse. Ti diaata,

mo sukale whj̄iei momó kepaayóló beterapa, betä whjné ama fosói tó ó separe me whjné kutó diyópóló mótu dere kaae, Kótóné ama eraai kisipa mole donoi ala wisinaale erópóló, diaaq hó naase, ó tikikélé mo turó Kótópaae melae.¹⁴ Ti mióta, diq̄ kale tukóló muló betere foné teteróló kaae tare aqmó bitini, Kótóné hâle hamokoróló tao sere alané teteróló kaae tare aqmó beterapó. Téreteiné dowi alané diq̄ momó kae teteróló kaae tanénipó.

Take dowi alané wae sóró beteretei, mió donoi alané kutó diratere whj̄ beterapó

¹⁵ Térapa, mió djané noa fo yaaloé? Däta, kale tukóló muló betere foné kaae tare aqmó bitini, Kótóné hamokoróló hâle tao sere alané kaae tare aqmó beterapa, dowi alatóró deté fu betaalopó fo enére? Mo meipó.¹⁶ Yä me teteróló kaae tare whj̄ beterepaae fóló, ama dirae dere kutó naao dirótü betepa, ti ya ai whjné wae sóró kutó diratere whj̄ beterapóló kisipa muae. Yatamo dowi alané wae sóró kutó diratere whj̄ betepa, ti ai alatóró deté fóló, sukutere alapaae sókó faalopó. Yatamo Talené fo aqmó bitu, ai mo ala wisi sysa fóló erótü betepa, ti donoi ala dere whj̄ betaalopó.¹⁷ Take diq̄ dowi alané teteróló kaae tapa, ai dowi alané kutó deratere so whj̄ betalepó. Atépa, diq̄apaae

kale fo wisi yó móituraalu, i fonéta diq̄ kaae tawaalopa, aqmó betae yóló yó maletei diq̄né wosalepó. Ai fo wisi diaaq hosaa tuamó muló bitu, keteké buóló erótü betereteimó yało Kótópaae mo kée enérapó.¹⁸ Taketa, diq̄ dowi alané dokóló muló beteretei, teraae faróló mió donoi alané waę sóró kutó diratere so whj̄ ai betere ape.

¹⁹ Diq̄ mo i hae whj̄ bituraalu, yało i yó mótu betere mo bete mole fo wisi diq̄ diriyóló tuę yaaire sunireteiné kisipa yaasepóló, mo whjné dere alapaae dó faróló i dapa wosae. Taketa, diq̄né hó naase dowi alapaae mulóló, ai alané wae sóró kutó diratere so whj̄ bitu, dowi alatóró mo ti fakeraté fu betalepó. Atétu yale kaae, mió diq̄né hó naase ó tiki fea Kótópaae hâle menóló, ama donoi alané wae sóró kutó diratere so whj̄ betae. Atétepa, ti Kótóné mo kae so whj̄ beteraté fenérapó.²⁰ Take diq̄ dowi alané wae sóró kutó dirótü betale sukamó, donoi alané teteróló kaae tare tuamó bitipó.²¹ Mió i betere alimó haleturaalu, take diq̄né du betale ala kisipa fatepa, take yale ala tuamó me noa wisi alakó bupa kelere? Take ai deté wale alané duputa, ti sukutere ala kaaró ai betere ape.²² Taketa, dowi alané diq̄ dokóló muló beteretei teraae faróló, mió Kótóné ama kutó dirópóló wae sóró beteró betere

so whj̄ beterapó. Atéró Kótóné ama kae ere wisi ala tuämó bitiré fole duta, mo ti betó tawaaire bete sóró betaalopó.²³ Ti noatepae, dowi alané ama kutó diratere so whj̄paae matere duputa, sukutere alapó. Tépatei, dä teteróló kaae tare whj̄ Yesu Keriso tuämó betepa, Kótóné mo ti betó tawaaire bete hamokoróló hale mótu beterapó.

7

So whj̄itamo dokóló betere alapaae dó faróló dere fo

¹ Norape-ó, yalo i dere fota, Kótóné tukóló muló betere fo kisipare whj̄rapepaae dapó. Whj̄ sukuni betepa, ti kale tukóló muló betere foné teteróló kaae tare aqmó beterapó ere fo diaaq kisi-parapó. ² Betä suróló dere fo i ape. Whj̄né dokore so ama oma sukuni hale betepa, me whj̄itamo dokaairetei fo mulapó. Ama omatamo sukóló wulia beteremó, me whj̄né dokotepa ti fo munipó. ³ Whj̄né dokore sotamo oma betepatei taaróló whj̄ me kaetamo fupa, so whj̄ feané ai so nópu nukulapó dua dapó. Tépatei, oma sukítikimó wulia me whj̄itamo dokotepa, ti nópu nokole sopó enénipó. Ti noatepae, whj̄né dokore ala kemeyalepó.

⁴ Térapa norape-ó, soró whj̄itamo dokoterepaae dó faróló yale fo bete i ape. Dä Yesu Keriso tuämó betepa, a mo ti dóló sukulóturaalu,

dákélé åtamo sukalepó. Ti aita hale meipó. Folosóró kale tukóló muló betere foné dokaletei mo ti kemeróló, sukóló momó kepaayóló betere whj̄né dä dokóló, ni du wisi oletu dere kaae, dä tuämó wisi ala epa kilituraalu, Kótóné ama doi doasi mulópóló erapó.⁵ Take dä tó tikiné teteróló kaae tawale alimó, kale tukóló muló betere fonétei tó tikiné ekeletere ala mo ti fakeyópóló, sesemeralepó. Atéró sesemeratepa du betale alané dä tuapaae olerale duta, ti sukutere alapó. ⁶ Take tukóló muló betere foné dä dokóló bitu, Talené ala eróturaalu, kale aşeyóló muló betere fo maaté sysa fóló erótú betalepó. Take até dua yale alata, dä sukulóturaalu mo ti kemeralepó. Mió kisi alata, ti Dëi Kepe Wisiné dä fotokö bulatepa, Talené ama ala erótú beterapó.

Dowi alané dä só deraai wóputu betere ala

⁷ Térapa, mió däne noa fo yaaloé? Kale tukóló muló betere fo-a, dowi alapó enére? Mo meipó. Ai tukóló muló betere foné épaae dowi ala i ape yóló yó melólüqmeisóró, ti dowi ala kisipa uämeipó. Ti tukóló muló betere foné mené qla senée yóló au naçse fo uämeisóró, ti au nokoletei dowi alapóló tué muämeipó. ⁸ Ti ai tukóló muló betere foné témulatepa, dowi ala ç tuapaae sókó wóló, kae kae wisi wisi

qla senée yóló au nokole ala kaaralepó. Ai fo sókó waaipa, ti dowi ala sukóló mulu, so whípaae me ala eraaire fotokó mo bunipó.⁹ Kale tukóló muló betere fo sókó waaiipa, é mo beterepó. Tépatei, kale yaqse yóló muló betere fo sókó wóló, dowi ala sukóló mupatei, kepaaróló beteraleteiné é dóló sukunalepó.¹⁰ Kale yaqse yóló muló betere foné mo ti betere bete melaalo nisi yalemó, sukutere alatei epaae eralepó.¹¹ Kale yaqse yóló muló betere foné mulale témó dowi ala é tuapaae sókó wóló, fotei dowi alané nópu kaae tao sóró é dilikóló dolóló sukunalepó.¹² Atérené kale tukóló muló betere fota, me dowi alatamo hoseké ini yóo, kale yaqse ó yae ere fokélé doni, mo donoi ala wisipóló Kótóné ama kae tukóló muló erapó.

¹³ Ti kale tukóló muló betere fo wisi-a, sukutere ala alée fóló é dóló sukunaleé? Mo meipó. Ténitei, dowi ala yálo tué yópóló, dowi alané kale wisi tao sóró, é tuamó sukutere ala kaaralepó. Atétu dowi alata, mo dowi əlapóló so whíné kisipa yópóló, kale yaqse yóló muló betere foné hékearatapó.

¹⁴ Kale tukóló muló betere fota, Kótó ə mo kepetóró bituraalu, amatei tukóló muló beterapóló, dğné kisiparapó. Tépatei, é mo hae whíj betereteiné dowi alané wae sóró kutó diratere whíj i beteró betere ape.¹⁵ Yálo du betere ala yálotei

kisipanipó. Ti noatepae, enére wisi alamo yálo dumí, yaalo hóre alatei hóko du beterapó.¹⁶ Ti yaalo hóre ala yálo du betereteiné kale tukóló muló betere fo kolósu, yálo du betere ala kolósu depa, mo wisirapóló kisipa mutapó.¹⁷ Ti ai alata, yálotei kekeme nóló dumí, dowi ala é tuamó moleteiné du beterapó.¹⁸ Atéru, wisi ala mo betakélé é tuamó munipóló kisipa mutapó. Wisi ala é tuamó munipó dere fota, yálo mo tó tikimó wisi ala munipóló dapó. Ti noatepae, yálo kisipané wisi ala enépatei, yaaire mo sunipó.¹⁹ Yálo yaai kisipa mole wisi alamó dumí, yaalo hóre dowi alatei yálo hágé yó tarapó.²⁰ Téturaalu, yaalo hóre alatei du betepa, ti yálo kekeme nóló dumí, é tuamó mole dowi alané du beterapó.

²¹ Ti yálo du betere ala tuamó i ala epa kolóló kisiparapó. Yálo wisi ala yaai kisipa mutere sukamó, dowi alakélé é tuamó mupa kelerapó.²² Ti noatepae, Kótóné tukóló muló betere fo kilituraalu, yálo tué tiki tuamó mo kée yóló hékasetu beterapó.²³ Atépatei, yálo hó naase, tiki tuamó dowi alané ama kisipa mole ala erótú betepa kelerapó. Ai alané yálo tué tiki tuamó donoi alatamo bóe du beterapó. Atéturaalu, yálo hó naase, tiki tuamó yó tare dowi alané é dokóló dipula kaae, beteró

beterapó. ²⁴ Yalo tikita, dowi alané i turukée fole ape! Yalo mo tó tикиné ę sukutere alapaae siyóló só foletei, né tao saaloé? ²⁵ Ti dä teteróló kaae tare whj Yesu Keriso tuämó bitu, Kótóné ępaae erótú betere alamó mo kée du beterapó.

Atétu betepatei, yalo tué tiki tuämó ti ę Kótóné tukóló muló betere foné wae sóró kutó diratere whj betoo, tó tikita ti yalo yó tare dowi alané wae sóró kutó diratere whj betoo erapó.

8

Dëi Kepe Wisiné mo ti betere bete mótu beterapó

¹ Térapa, mió Yesu Keriso tuämó betere so whj Kótóné fo tokóló só deratere ala mo yaalomeipó. ² Ti noatepae, dowi alaró sukutere alatamo fotokoné ę dokó muló beterapó. Atéretei, Yesu Keriso tuämó betepa, mo ti betere bete matere Dëi Kepe Wisi fotokoné ę teraae faróló, hale beteralepó. ³ Ti noatepae, kale tukóló muló betere foné dä tao saai yaletei, mo tó tикиné dere ala tuämó betereteiné tao saaire sunipó. Atépa, Kótóné ama naalematóró dowi ala du betale whj aqyóló sukópóló doteyalepó. Aita hale mei, so whjné yale dowi alamó melaai yale kwia tokóló aluraai yalepó. A atéró sukuturaalu, tó tikimó mole dowi ala ama só deroo, ai dowi alamó melaai yale kwiakélé ama tikimótei sóró

aluróo yalepó. ⁴ Atéró só deraletei hale meipó. Tó tикиné yae dere ala sya feni, Dëi Kepe Wisiné yae dere ala sya fu betere so whj dä tuapaae kale tukóló muló betere foné eraai du betale donoi ala eróló mo sûrópóló yalepó. Ai ala eró betere so whj däta, ti däne tó tикиné yae dere ala dumí, Dëi Kepe Wisiné yae dere alatóró du beterapó.

⁵ Tó tикиné yae dere alatóró sya fu betere so whj atimané kisipa tikikélé, ti tó tикиné hëkesere alapaaetóró muló beterapó. Tépatei, Dëi Kepe Wisiné yae dere ala du betere so whj atimané tué tikikélé, ti Dëi Kepené yaai hëkesere alapaaetóró muló beterapó. ⁶ Tó tикиné yaaitere ala maaté kisipa mutu betere so whjta, sukutere ala tuämó beterapó. Tépatei, Dëi Kepe Wisiné yae dere ala tué mutu betere so whj ti Kótótamo bóe fióló mo ti betere bete sóró hosaa muni deyóló mo dua beterapó. ⁷ Ti noatepae, tó tикиné ekélere ala yaai kisipa mutu betepa, ti Kótótamo bóe du beterapó. Atétere alané Kótóné tukóló muló betere fo aqmó bitini yóo, ai fo eraaire fotokokélé buni yóo, erapó. ⁸ Tó tикиné yae dere ala sya fu betere so whjné Kótó hëkese yaaire ala mo eranénipó.

⁹ Tépatei, Kótóné Dëi Kepe Wisi dią tuämó betepa, tó tикиné yae dere ala sya fóló ini, Dëi Kepe Wisiné yae dere ala sya fóló du beterapó.

Mepaae whj de tuämó Yesu Kerisoné Dëi Kepe Wisi bitinipa, ti Yesu Kerisoné so whj meipó. ¹⁰ Naao mo tikita, dowi alané dóló sukunóo, naao kepe beteta, ti Kótóné donoratere alané kepaaróló beteróo, erapó. ¹¹ Yesu Keriso kepaaróló beterale sekéné melale Dëi Kepe Wisi diä tuämó betepa, Kótóné Naalema kepaarótú yale kaae, ai Kepepaae diä kepaaróló beterae depa, diaaq mo tó tikikélé kepaaróló, mo ti beterópóló yaalopó.

¹² Téräpa norape-ó, Kótóné dä tao sóró eró betere wisi alamó dänémo ąpaae tokó melaaire kwia mulapó. Atéreteiné däné tó tикиné ekélere alané noa alakó däpaae eró betepa, dänémo ama erae dere ala sya fóló eraaloé? Até mo enénipó. ¹³ Ti noatepae, tó tикиné yae dere ala sya fupa, ti diä mo sukaalopó. Tépatei, Dëi Kepe Wisi fotoköné diä tao supa, ti diäné tó tикиné yaaire dowi ala diaaq doló sukunatepa, ti diä mo betaalopó. ¹⁴ Ti noatepae, Kótóné Dëi Kepe Wisiné ălisóró fu betere so whjta, ti Kótóné ama naale senaletóró beterapó. ¹⁵ Ti diä matepa sale Kepeta, momó wae sóró kutó diratere whj beteróló, wiratere Kepe meni, Kótóné ama naale senaletóró aleróló beterótú betere Kepe matepa salepó. Ai Kepe Wisiné dä tao sóró i fo yae depa, däné fo fakeyóló, “Apá! Aya-ó!” du beterapó.

¹⁶ Ai Dëi Kepe Wisi däné kepetamo touyóló betämó bitu, däta Kótóné ama naale senaletóró beterapó du beterapó. ¹⁷ Mió dätamo ama naale senaale betepa, ti Kótóné ama eraalopó ere ala wisi dokonóturaalu, Yesu Kerisopaae materetei dákélé saalopó. Take Kótóné ama kae ere dë wisinaale tuämó dákélé Yesu Kerisotamo betämó beterópóló, a sekéi ala su yale kaae, mió dákélé sekéi ala siré fu beterapó.

Kótóné ere dë wisinaale tuämó betaalopóló hajtu betere ala

¹⁸ Kótóné mo kae ere ala wisinaale dä tuäpaae hakearóló, eratere ala kelaai dapóló kisipa mutu, mió däpaae i erótú betere sekéi ala mo sawa qla alerótú beterapó. ¹⁹ Aleyóló muló betere qla qla feané Kótóné ama naale senaale i ape yóló hakearatere kelaai dapóló, hajtamo bitu, kele kele du beterapó. ²⁰ Kótóné aleóló muló betere qla qla fea fomaakei ala tuämó beteralepó. Ai alata, atima kisipanétei ini, ai ala tuämó beterale sekéné ama kisipa mole ala sya fóló erapó. ²¹ Atére, Kótóné aleyóló muló betere qla qla fea doróló aluraai mió dokóló mulapó. Atéretoi, take Kótóné amä naale senaale dokoretei teraayóló ama kae ere dë tuämó feléyóló betere ala atimakélé saalopóló kisipa

mutu, hajtamo kaae tawóló beterapó.

²² Kótóné aleyóló muló betere qla qla fea touyóló so naale saai sisó nóló kaketu dere kaae, take keké nale alimó kaae sóró deté waletei, mió i betere alimókélé kaketere ala hale yó taretei dñé kisiparapó. ²³ Ama aleyóló muló betere mo qla maaté mei, dä tuámokélé, Dëi Kepe Wisi betereteiné dele doasi sóró kaketu beterapó. Ti aita hale mei, Dëi Kepe Wisita folosóró ulumétere qla iki nukutere kaae erapó. Atéreteiné dä Kótóné naale senaale aleróló dape saaire be dë hapale analée yóló kaae taté fu beterapó. Ai be dëmô Talené dä dupu yaleteiné i daale tiki taaróló, kae tiki wisi saalopóló haj tamo kaketu beterapó. ²⁴ Ti Kótóné ama dä tao sóró wisiróló beteró betere beteta, take nalopaae eraaire wisi ala kelaalopóló kisipa mutu, hëkesetamo kaae taté fu beterópóló tao salepó. Atépatei, mepaae whjné wisi alatamo kelené kolóló tuépa, ti ai ala ama sóró tareteiné kelenée dere fo momó kae enénipó. ²⁵ Tépatei, mepaae ala mió dñé sóró taní, take nalo saalopóló kisipa mutu, kaae taté fu betere ala hóni, hale bitiré fu betaalopó.

²⁶ Atétu betere kaae, moma yaaire fotokö buni béruraalu, dñé hosaa tuámó ere ala kolóné enénipa Dëi Kepe Wisiné dä tao suraalu,

ąkélé deletamo keteké buóló, Kótópaae momarótú beterapó. ²⁷ Atétu betepa, dñé hosaa tuámó ere ala taletu betere Kótóné Dëi Kepe Wisiné mole kisipakélé kolóló mo tuérapó. Ti noatepae, kale Dëi Kepe Wisiné Kótóné yaai kisipa mole alatóró sya furaalu, ama kae beteró betere so whj tao sóró Talepaae momarótú beterapó.

Kae kae sek̄ei alané dä doraqsóró, Kótóné fotokqné teteró beterapó

²⁸ Ti noatepae, Kótópaae yaala sókó fu betere so whjpaae kae kae ala erótú betere tuámó Kótóné atima tao saai wisi ala erótú beteretei dñé kisiparapó. Ti ai so whjta, ama kisipa mole ala eraai ą beterepaae ape yalepó. ²⁹ Ti noatepae, mo taketitei ama kisipare so whjta, Naalema biture kaaetóró beterópóló, amatei atima wisiraté faai dapóló, tukóló mulélipakalepó. Atéreteita hale mei, ama ne nomarape kuamó ą topo naale beterópóló erapó. ³⁰ Mo taketitei ama kisipané ą beterepaae wópólópó yóló sóró beterale so whjtóró ą beterepaae ape yalepó. Atéyale so whjpaae me alakélé muni, mo donoi so whjpóló beteralepó. Atéró sóró beterale so whj tuápaae ti ama kae ere dë wisinaale eróló mo ti suró beterapó.

³¹ Atérapa, ama ai eró betere doasi alamó, mió

dạné noa fo yaaloé? Ti Kótó ąta, däpaae me ala eraqsóró tao sere seké beterapa, né dätamо bōe dóló só deraaloé? ³² Kótóné ama naalema mepaae whjné daqsóró sesé dere ala ini, dä fea tao saaираalu, ąpaae eraaire ala erópóló, atimané naase tuämó mulalepó. Dä tao suraalu ama naalema melale kaae, dạné mepaae yayatere alakélé ama hamokoróló tao sóró hale melaalomeipóló kisipa mute? Meipó. Ama mo melaalopó. ³³ Kótóné ama so whjpóló sókó sóró kae beteró beteretei, né atimatamo fo tokóló só deranére? Ti Kótónétóró mo donoi so whjpó du beterapó. ³⁴ Ti atimata, me alakélé muni, mo donoi so whjpóló Kótónétei sóró beteró beterapa, né só deraaloé? Yesu Keriso ą mo ti sukäletei, Kótóné momó kepaaróló fea ala teteróló betere tiki, ama turu naase dêmó beteralepó. Aimó bituraalu, dä só deratere ala yaqsóró, tao saaire fo Alima Kótópaae du beterapó. ³⁵ Yesu Kerisoné däpaae yaala sókó furaalu, eratere wisi ala mo eraqsóró, né sesénére? Me sekéi alané ó hosaa tuämó mole sekéi alané ó Yesuné doimó betepa sere susupui alané ó qla sóku alutere alimó wote dere alané ó kuti meiyóló tiki hale betere alané ó mepaae dä dóló sukunatere kae kae qla qlané ó whj mo ti dóló sukunatere alanékélé

sesénénipó. Mo meipó. ³⁶ I fo kaae asémókélé erapó. “Tale-ó, dä naao ala erótú beteremó, däpaae dią daalopó dere fo betere dokó fea hale yó tarapó. Ti däta, *sipsip* hupurape daai halikané kaae duló beterapóló,” erapó. ³⁷ Ai dosayale alarapené dä mo ti doratere ala enénipó. Mo bōe dóló be torokó falatu dere kaae, ai alarape dạné teteróló teraae faaire alata, däpaae yaala sókó furaalu wisi ala erale whj Yesu Kerisoné yale ala tuämó bitu, ti mo sumó enérapó. ³⁸⁻³⁹ Yalo i dere fota, mo dapóló tuę tiki tiraaire fopa wosae. Sukutere alané ó betere alanékélé, *ensel*-rapené ó dowi keperapenékélé, mió i betere alimó du betere alané ó take waaire alimó yaaire alanékélé, kae kae fotokó bole keperapené ó sə taoró betere olarapenékélé, mo apaae derepale dolomó betó mole olaró Kótóné aleóló muló betere qla qla featamoné, Kótóné ama yaala sókó fale ala, dä teteróló kaae tare whj Yesu Keriso tuapaae tepeyóló, amamo däpaae yaala sókó furaalu, wisi ala mo eraqsóró, ai dosayale alarapené seséyyaire mo sunipó.

9

Kótóné ama mole kisipatóró sya fóló dere ala

1-2 Yálo i dere fota kapala mei, é Yesu Keriso tuámó bitu, mo dapó. É dekéné sukuturaalu, yálo hosaa tuámó delei ala hágé yó taretei, Dëj Kepe Wisiné kolóló mo dapó du beterapó.

3 Yálo no nerape Israel fake so whj atima é betere kaae wisiyóló beterópóló tao suraalu, é Yesu Kerisotamo betámó betere ala tekeyóló kae beterminatepá ti wisirapóló kisipa mutapó. 4 Ti ai Israel fake so whj Kótóné dape sóró ama naale senaale beteróo, ama kae ere ala wisinaale atimané kolópóló yó meloo, Kótóné ama so whjpóló atimatamo mo dirii fo dokóló mulaté wóo, ama tukóló muló betere fokélé atimapaae meloo, momatere bemó Talené doimó mepaae alarape erótú betaé yóo, ama wisi ala atimapaae mo eraalopóló, yóló mulaté wóo erapó. 5 Ti atimata, Israel fake kaarale whjrapené deté wale so whjpó. Ai fake sonéta, so whj téteróló kaae tawaaire whj Yesu Keriso mo whj tiki daai dealepó. Ti Yesu áta, fea ala fea téteróló kaae tare Kótó beterminate, ama mole doi wisinaale mo ti muó tanópóló, sóró horótú betaé. Mo kée! Téyópóló yae.

6 Kótóné atimapaae i ala eraalopó ere fo hágókó felepóló kisipa mute? Mo meipó. Ti noatepae, kale whj Israel-né deyale naalerape fea betó moletei, atima Israel faketóró bitinipó. 7 Abraham-né deale

naale senaale betó moletei, fea ama doi mole naale senaaletóró bitini, mepaae ti ama doi munire naale senaale beterapó. Asémó i fo mulapó. Kótóné Abraham-paae duraalu,

“Aisak-né deyaaire naale senaale maaté ti mo naao naale senaale ai ape,” erapó.

8 Ai ere fo bete i ape. Abraham-né ama naale tamо dealetei, mo whjné naale senaale detere ala sya fóló deale naaleta, ti ama naale meipó. Kótóné Abraham-paae eraalopó yale fo dokonóturaalu deale naaleta, ti Kótóné ama doi mole naale senaalepó erapó. 9 Ti Kótóné ama mo eraalopó yóló mulale fo i ape.

“É momó fesaae wouraaluta, mió yálo i tukóló mulatere be dëmótóró Sera á naale mo sóró betepa kelaalopó,” fo ipakalepó.

10 Ai maaté mei, Rebekanékélé djané noutere Aisak-tamo betá be dëmó naale tamо deipakalepó.

11-12 Ai kale naale tamо betá be dëmó deyaaipatei, atimaamoné me wisi ala ó dowi ala initei, Kótóné ama mole kisipa sya furaalu, sókó su yóló kae beterminate ala mo ti muó tanópóló, kale sopaae i fo ipakalepó.

“Naao topo naaleta, deké naalené kutó diratere whj betaalo ai ape,”

Ti Kótóné ama so whjpóló sóró beterminate alata, whjné

dere ala kolóló dumitei, Talené ama kisipa mole alatóró sya fóló dua dapó. ¹³ Ai fo kaaetóró asémókélé erapó.

“Yálo hosaa mo turó Jekoppaee muluraalu, Iso yálo hékesseni hóralepó.”

¹⁴ Atérapa, mió dạné noa fo yaaloé? Kótó ata, whjné du betere ala donoyóló tale dumí, hóko taletere Kótópóló kisipa mute? Mo meipó. ¹⁵ Ti Kótóné Moses-paae i fo erapó.

“Yálo tao saai kisipa mole whjtóró koleturaalu tao saalopó. Ti koletere alata, yálo kisipa mole whjpaetóró dua dapó,”

¹⁶ Ti Kótóné tao sóró erótua betere alata, whjné mole kisipa ó keteké buóló ditere kutó kilituraalu dumitei, Kótó ą tuámó ere koletere alané tao sóró erótua dapó. ¹⁷ Kale aséyóló mole Kótóné fo tuámó topo whj Feropaae i fo erapó.

“Naa du betere ala tuámó yálo bole fotokó hékearatepa, i hae kwiamó betó mole so whj feané kolóló, yálo doi sóró horópóló, Isip hae naao téteróló kaae tawae yóló ya topo whj sóró beteró beterapó,” erapó.

¹⁸ Ti Kótóné ama koleané koleturaalu tao sere whj tao sóo, mepaae so whj hosaa taróló dowqae fole ala eraai

depa, ti mo dowqae falóo, du beterapó.

¹⁹ Diákó betä whjné épaae etei kaae fo enérápó. “Ai fotamo mo epa, Kótóné dạné yale dowi alamó dä só deratere ala, noatepa du betere? Ti atétepa ama kisipa mole ala yaqsóró, mené sesé yaairetei mo sunipó,” ²⁰ Ti ya noa kaae whj bitu, Kótópaae bi kąatere fo dute? Kale doka haenétei wuti alelu betere whjpaee “Naa noatepa é etéró hóko aleyaleé?” fo enére? ²¹ Kale wuti aletere whjné ama betä hae bula kąayóló mo qla deyaaire wuti aleyóo, mepaae hale hóko qla deyaairetei aleyóo dua dapó. Ti ama qla ereteiné ama kisipané alenére qlatóró sumó alenérápó.

²² Atétere kaae, Kótó ą fopaae buturaalu ama doraai taketi bukóló kae beterale so whj kwia melaai kisipa mualepó. A atéró fopaae butu, kwia matere alaró fotokötamo so whj feané kolópóló hapale hékearóló ini, dua kaae taté fu betere alamó dạné noa fo yaaloé?

²³ Aita hale mei, Kótóné ama kae ere dë wisinaale tuámó fğane wisi wisi ala ama koletu tao saaire so whjné tué yópóló ere alamó dạné noa fo yaaloé? Ai so whjta, Kótóné ama kae ere dë tuámó beterópóló, taketi tukóló muló beterapó. ²⁴ Atére so whjta me kae mei, dątórótipó. Ti dä Juda fake maaté ą beterepaae ape ini,

Juda meire fake so whjkélé
aq beterepaae ape erapó.
25 Yálo i dere fo kaae, Hosea
buk-mókélé Kótóné ama i fo
erapó.

"Mepaae yálo so whj mei,
kae fake so whipaae
yálo so whjpó yoo,
take hosaa muni yale
sopaaetei yálo hosaa
mole sopó yoo, yaalo
ai ape."

26 Atére kaae,

"Atima yálo so whj meipó
yale tikimótei diq mo
ti betere Kótóné naale
senaalepó yaalo ai
ape."

27 Aisaiané Israel so whjmó
kisipa mutu, fo fakeyóló i fo
erapó.

"Israel fake so whj mo hale
qla kaae betó mupatei,
betá betá so whj ti
aluyaqsóró tao saalo ai
ape."

28 Ti noatepae, Talené i
haemó betó mole
so whjné yale
dowi alamó kwia
melaairetei hásokó
feni, hapale tétitóró
mo turó melaalo ai
ape."

29 Ti i bope yale ala Israel
so whjpaae eraai teópatei,
mo take Aisaianékélé aséyóló
muló beterapó.

"Hepen bemó betó mole
bóe dele ensel-rape
teteróló kaae tare
Talené dä tao sóró,
ama naale senaale
beteroluqmeisóró,
ti dä Sodom beró
Komora betamo
doróló wópu mulótú

yale kaae uapó,"
erapó.

*Isarael fake so whj
Talepaae kisipa tirénire ala*

30 Atérapa, mió dñé noa
fo yaaloé? Juda meire
fake so whj atimapaae
Kótóné mo donoi so whjpó
yópóló, me wisi alakélé
initei, Kótópaae betá kisipa
tiki tiratere ala kilitraalú,
mo donoi so whjpó erapó.

31 Téyaletei, Israel fake so
whjné kale tukóló muló
betere foné erae dere ala
eratepa kilitu, mo donoi
so whjpó yópóló, keteké
buóló du betaletei, donoi
so whjpó yaaire dalemó
sókó fenipó. 32 Ti noatepae,
atima tué tiki tiratere ala
ini, kale tukóló muló betere
fo sya fupa saalopóló kisipa
mutu wóputu betaleteiné
sini ipakalepó. Ti atimatei
kale kotóo sóró dée nalatere
kane fakemó kotóo sóró dée
nukua yalepó. 33 Ti atima
ai ere alata, i asémó mole fo
kaaetóró erapó.

"Kotóo sóró dée nalatere
kane fake Saion
haemó yálotei i mu-
latapa kelae. Ai
kane fakemó so whj
kotóo sóró dée nukua
yaalopó.

Mepaae so whj dené ai
seképaae kisipa tiki
tiratepa, ti atétere so
whj hale dere alakélé
mo yaalomeipó," er-
apó.

10

¹ No nerape-ó, Israel fake so whj̄ aluyaqsóró yålō hosaamó suraalu, Kótóné tao sópóló momarótú beterapó. ² Ti noatepae, atima Kótóné ala eraai keteké boletei yålō kelené diriyóló kolóló mo kisiparapó. Tépatei, ai bole ketekéta, ama fo bete wosóló diriyóló tué iru meitei hágé du beterapó. ³ Ti noatepae, Kótóné hágé matere donoi ala atima tuéniru, atima dere wisi alamó Kótóné mo donoi so whjpó yópoló kisipa mutu, wóputu betalepó. Téturaalu, Kótóné donoi so whjpóló beterótú betere aqmó sukóló bitini, dowqae fu betalepó. ⁴ Ti kale tukóló muló betere foné eraai yale ala fea mo dokonóló, Yesu Kerisoné amatóró eróló kemeralepó. Atére alata, mepaae so whj̄ de qapaae kisipa tiki tiratepa, Kótóné me alakélé muni, mo donoi so whjpó yópoló erapó.

⁵ Kótóné mo donoi ala dere so whjpó yópoló, kale tukóló muló betere fo erótú beteremó Moses-né i fo erapó.

“Me whjnétamo kale tukóló muló betere fo sya fu betepa, ti ai foné erae dere ala fea hotowaró sya fóló erótú beterópoló yae,” erapó.

⁶ Tépatei, tué tiki tiratere so whjpaae me alakélé muni, mo donoi so whjpó dere fo i ape. “Diaaq hosaa tuámó etei kaae kisipa muaqsé. ‘De-

maaté hepen-paae faaloé?’” dere fota, Yesu Keriso i haemó baterópoló dapesó dorowonére? ⁷ Me fo i ape. “Demaaté mo apaae derepaaloé?” dere fota, Yesu Keriso sukóló moletei i haemó baterópoló, mé whj̄ hae dolopaae doropóló dapesó honére? ⁸ Até enénipa, Kótóné noa fo asyéló muló betere? “Kale mo fo ya betere tikimó ai mole ape. Ai fota, naao kólómokélé buóo, naao hosaa tuámokélé muóo, ai ere ape.” Ti ai fota, me kae mei, däne diapaae Yesu Kerisopaae kisipa tiki tiróló beta e yóló yó mótu betere fotórótipó. ⁹ Ti ai bete mole fo i ape. Mepaae whjpaae naao kólónétei, “Yesu qta, dä teteróló kaae tare Talepó,” yóo, q mo ti sukáletei Kótóné momó kepaaró beterapóló kisipa tiki tiróo depa, ti so whj̄ aluyaqsóró ama tao saalopó. ¹⁰ Ti noatepae, naao hosaa tuámó qapaae kisipa tiki tiróo, me alakélé muni, mo donoi whjpó yóo, naao kólónékélé q etei kaae Tale beterapó dere fo wosetu, ama ya aluyaqsóró tao sóo yaalo ai ape. ¹¹ Ai dere fo kaaetóró asémokélé erapó.

“Mepaae whj̄ de qapaae tué tiki tiró betepa, atére whj̄ haleróló só deraalomeipó.”

¹² Ti noatepae, Juda fake so whjkélé, Juda meire fake so whjkélé, teteróló kaae tare Tale mo betatóró bitu, me

fake tao suraalu me fakemo sisópaae erótumipó. Mepaae so whjné ąpaae Tale-ó, ę tao sae depa, ti wisi ala fąane Talené hamokoróló tao sóró wisi eraalo ai ape.¹³ Ti noatapae,

“Mepaae so whj dené ąta, etei kaae Tale beterapóló kisipa mutu, ‘Tale-ó, ę tao sae, depa, ti atétere so whj mo fea aluyaqsóró ama tao saalopó.’”

¹⁴ Mepaae so whj atima kisipa tiró bitinire Talepaae Tale-ó, ę tao sae fo netéró yaaloé? Me whjné ąta, etei kaae Tale beterapóló yó matere fo wosenitepa, ąpaae néteró kisipa tiki tiraaloé? Ai fo wisi yó matere whj meitepa, ti atima néteró wosaaloé?¹⁵ Kale fo wisi yó melale fópóló mené dotonéni depa, ti atimanémo ai fo netéró yó melaaloé? Ai fo kaaetóró asemó erapó.

“Kale fo wisi yó maté kotere whjrape dore tikikélé hóni, koteretei kilitu mo kokoné sukutapó.”

¹⁶ Tépatei, mepaae Israel fake so whjné kale fo wisi wosótá dua yaletei, ai fo aomó sukóló bitinipó. Ti Aisaiané i fo aseyóló muló beterapó.

“Tale-ó, dąné yó male fo némaaté wosóló tué tiki tiraleé?” erapó.

¹⁷ Atépatei, kale fo wisi yó matepa wosetere alané ti tué tiki tiratere ala kaaratapó. Ai fo wisita, Yesu Kerisoné me whjpaee yó

melae dere fotóró yó matepa so whj feané wosenérápó.
¹⁸ Tépatei, yalo diapaae wosetere fo i ape. Ai yó male fo atimané wosenié? Mei, mo wosipakalepó. I ere fo kisipa muae.

“Ai kale fo hae kwiamó betó mole so whj feané wosópóló deté kwéalepó.

Ai fo wosóló, atimanémo i hae kwia feamó betere so whjpaee yó maté kwéoló mo suralepó,” erapó.

¹⁹ Kale yale kaae diapaae momó wosetere fo i ape. Israel fake so whjné kale fo wisi wosóló kisipa inié? Folosóró Moses-né asemó Kótóné i fo erapó.

“Mo doi munire so whjpaatei yalo wisi ala eratepa kilituraalu, dąpaae eroluq alatei atimapaae eratapóló diaaq dei tué muaalo ai ape.

Diąfopaae buópóló, yalo fo tuénire so whjpaee wisi ala eraalopó,” erapó.

²⁰ Aisaia ą halaainé daalu i fo erapó.

“Ę kelaai kekenitere so whjnétei ę kolóló tué yalepó.

Ę kisipa yaaitapóló yó ąlæe fo ini yale so whjpaatei ę etei kaae Kótó beterapóló yó malepó,”

²¹ Tépatei, Kótóné Israel fake so whjmó kisipa mutu, ama i fo erapó.

“Betere dokø fea atima
yalo dere fo wosóló
aomó bitini, dowqae
fu betere so whj yalo
dape saairaalu, naase
bukó tapatei, atimané
yalo dere fo woseni,
mo ti dowqae fu
beterapó,” erapó.

11

Kótóné mepaae toróti Israel fake so whj koleyalepó

¹ Atérapa, yalo diapaae wosetere fo i ape. Kótóné ama so whj hóróló mo ti taaraleé? Mo meipó. Ti ekélé Israel fake i betere ape. Eta, Abraham-né deale naalené deté wale whj Benjamin fakené deale whjpó. ² Atima teó deyyaipatei, mo taketi Kótóné ama kisipa yale so whj hóróló mo ti taarénipó. Ti Elaijané yale ala asemó moletei kisipa muae. Kótóné Israel fake só deróló kwia melópóló kisipa mutu, Elaijané i fo erapó.

³ “Tale-ó, naao fo eratere
koló whjrape atimané
doo, yapaae moma
yaai aleóló muló
betere kane fakekélé
fisikóló taae falóo
yalepó.

Téturaalu, e betä hasókó
fóló betepa, mió atimané
ekélé dóló aluraai du beterapó,”

⁴ Ai fo depa, Kótóné Elaijapaae noa fo ipakaleé?

“Kapala kótó Baal-paae
bukutiri teáró tale-ó
yóló, moma initere
7,000 whjkélé atimané

daqsóró epaætóró
moma yópóló, yalo
atima tao sóró kae
beteralepó,” erapó.

⁵ Take ai ala ere kaae, mió
i alimokélé Kótóné ama
kisipa mole ala sya furaalu,
hamokoróló häle tao sere
alané mepaae toróti so whj
amatei sókó sóró kae beteró
beterapó. ⁶ Ti ama so whj
atéró kae beterale alata,
Kótóné ama hamokoróló
häle tao sere alané erapó.
Ti aita, whjné dere wisi ala
kolóló inipó. Motamo wisi
ala deremó uásóró, ti Kótóné
ama hamokoróló tao sere ala
häle qla aq uápó.

⁷ Atérapa, mió noa ala ere?
Israel fake so whjné saai
dapóló keteké buóló kekitu
betale qla sinipó. Téyaletei,
Kótóné ama so whjpóló sókó
suyóló kae beterale so whjné
maaté salepó. Mepaae so
whjné hosaa ti Talené amatei
taralepó. ⁸ Atére ala asemó
erapó.

“Atimané kisipa tikikélé,
Kótóné mo ti keyóróló
okokoróo, kelenékélé
me qla kelaqsóró
dilikiróo, wosélinékélé
dere fo wosaqsóró mo
ti kinóo yaletei, mió
i alimokélé ai alatóró
häle erapó,”

⁹ Depit-nékélé i fo asérápó.

“Atimané qla nokole alata,
atima daaitere he
alée fóo, kotóo sóró
déé nalatere kane
fake alée fóo duraalu,
atimatei só deróló
kwia melópóló yae.

10 Atima kelenékélé me ọla kelaqsóró kele mo ti dilikiróló, atimané seké beleyóló furaalu, sisó mo ti kaae wale nisi deretei hale yó tanópóló yae,” erapó.

Hale botokore ni, dalo nitamo olekeyale fo

11 Térapa, yálo diápaae i dere fo wosae. Atima atéró dée naletei mo ti muó tawaleé? Mo meipó. Téni, atima dowi ala maaté du betepa, Kótóné tao sere ala Juda meire fake so whípaae erótú beterapó. Israel fake so whíjné ai ala kilituraalu, atimapaae eróluq alatei kae fake so whípaae eralepóló, atima kisipa sópóló Kótónétei eralepó. 12 Juda fake so whíj atima Talené fo wosetere hóyóló dowi ala du betaleteiné, Kótóné ama wisi wisi ala i haemó betó mole so whípaae erótú beterapó. Ai erótú betere ala Juda fake so whípaae melaii yaletei, Juda meire fake so whípaae malepó. Ai Juda fake so whíj mo turó Talepaae momó fesaae waleteimó, i haemó betó mole so whípaae waaire wisi wisi alata, take folosóró erale wisi ala bosenóló, mo dekéró fayóló saalo ai ape.

13 Diá Juda meire fake so whípaae i dere fo wosae. Éta, diá tuamó Talené fo erópóló *aposel* whíj sóró beteró betereteiné, ama ala yálo diápaae eróló fakerótú beterapó. 14 Aita hale mei, yálo fake so whíjné

diá tuamó du betere wisi ala kaae, dákélé enée dere so whíj mepaae Talené tao sópóló kisipa mutu, keteketamo erótú beterapó. 15 Ti noatepae, Talené Juda fake so whíj kapala hóróló sisópaae eraleteiné, i haemó betó mole so whíj Kótótamo bóe fiyóló betamó beterapó. Ai ala mo epa, ti atima dape sere be démó sukóló mole so whíj kepaarótú dere kaae eraalomeipóló de? 16 Ti folosóró bulatere *flawa* o kaae sóró kwia Talepaae matepa, ai matere kwia Talené amapóló wisiróló kae mulóturaalu, mepaae hale mulaleteikélé fea amapóló kae muló beterapó. Atétu dere kaae, ni bete Talepaae matepa, Talené amapóló wisiróló kae mulóturaalu, ni tetejkélé kae ai muló betere ape.

17 Ti diáta, mo dalo *Olip* ni tej mei, hale botokore *Olip* ni tej tukó sóró mo dalo *Olip* ni tetejrapetamo daalópóló, mepaae tetejrape tukó faróló, talemó olekeyalepó. Ti ai olekeyale ni tej horatere feta, kale bete daale *Olip* tikimó kaaróló mótuá dapó.

18 Atérapa, diá olekeyale tetejrapené mepaae hale ere tetejrape teteróló bopé fakuyaçse. Diátamo bopé faketepa, ti yálo i dere fo wosóló kisipa muae. Bete diriyóló daalópóló diá tetejrapené fotokqró bitini, tetejrape daalópóló, betené fotokqró beterapó. 19 Ti me

whjné etei fo enérapó. “E etéró olekeyóló daalópóló, mo tetejrape tukó faralepó,” 20 Aita mo deretei, atima tué tiki tiréni yaleteiné Kótóné tukó faróló, diaaq kisipa tiki tiró betere alané diaq olekeyóló daalapó. Atérapa, me whj teteróló bopé faketere ala ini, winé sukutu Kótó aqmó beta. 21 Ti noatepae, Kótóné ama dalo ni tetejrape kóle duraalu bokó sóró taaréni, mo tukó faralepó. Atéyale kaae, diákélé tukó faraalomeipóló de?

22 Ti Kótó ata, koleturaalu taosóró wisi ala eróo, dowi ala deremó deteraayóló kwia matere alakélé yóo dapóló kisipa muae. Yesupaae kisipa tiki tiréni, haepaae derepele so whjpaae Kótóné dowi kwia meloo, diaq apaae kisipa tiró betepa ama kólené sukutu tao sóo yaalopó. Atérapa, diaq ama tao sere ala taaróló feni, ai wisi ala tuamó hale betó tawae. Aténitepa, ti Kótóné diákélé tukóló taae faraalopó. 23 Ti ai kale tukó farale tetejrape atima tué tiki tiréni, dowqae fu betere ala taaróló, momó kisipa feteyóló apaae tué tiki tiratepa, ti kale tukó farale tälemó Kótóné momó sumó olekenérapó. 24 Ti noatepae diaq, hale botokore *Olip* ni tetej tukó sóró, dalo *Olip* ni tälemó olekeyaaitere ala mo hapólupatei olekerapó. Kale mo dalo *Olip* ni tēi tukó farale tälemó momó olekeyaairetei

hapólu ini, ama mo sumó olekenérapó.

Kótóné Isarael so whj tao saalopóló yale fo

25 Norape-ó, diaq bopé faketuraalu mepaae so whj só deraqsóró, kinóló mole ala diaaq kisipa yaasepóló, hakearóló i dapa wosae. Talené mepaae Israel fake so whj atima hosaa mo ti taró betere ala hale epa, ti mepaae Juda meire fake so whj Talené ama dale muló beteretei fea sumótóró a beterepaae wapa, atima hosaa taretei Talené momó feteraalopó. 26 Atéturaalu, Israel fake mepaae turó aluyaqsóró tao saalo ai ape. Ai fo kaae asémó erapó.

“Tao saaire whj Saion be taaróló wouraalu, Jekop fake so whjné Kótó sisópaae erale ala kemeraalopó.

27 Atima aluyaqsóró yalo tao saalopóló muló betere dirii fo i ape.

Atimané dowi ala yalo tokóló aluraalopó,” erapó.

28 Juda fake so whj atima kale fo wisi hóróló sisópaae eratereteiné diaqtamo bóe du beterapó. Atima Juda fake so whjné kale wosetere fo wisitamo atéró bóe du betepatei, Kótóné ama so whjpóló sorokó su yóló kae beteró betereteiné ama hosaa mole naale senaalepóló, yaala sókó fu beterapó. Ti aita, take noumatererapepaae i ala mo eraalopó yóló mulale

fo sya furaalu du beterapó.
²⁹ Ti noatepae, Kótóné ama so whípaae hágé matere ala ama tué feteyóló momó tokó sóo, ama kutó diraai ape depa wale so whípaae, diaq fae yóló hókonatere alakélé yóo dumipó. ³⁰ Juda meire fake so whí diaq take betale alimó Kótóné fo aqomó sukóló bitini, ama fo tikitu betalepó. Tétu betaletei, mió Juda fake so whí Kótóné fo aqomó sukóló bitini, dowqae fóló du betale alané Kótóné diaq kólené sukutu tao saaire tū mulalepó. ³¹ Atére kaae, mió Kótóné diaq kólené sukutu tao sale alané take atimakélé kóletu tao sópóló, mió Kótóné fo tukóló dowqae fu beterapó. ³² Atéró dowqae fu betepa, Kótóné kólené sukutu atima mo fea tao saairaalu, fo tukóló dowi ala du betere tuamó beterapó kisipa muópóló, so whí fea ai ala tuamó sóró beteralepó.

Kótóné doi sóró horatere ala

³³ Kótóné dotoróe fóló mole tué tiki beteró fea ala bete tuére alatamo ama kaepó.

Téruraalu qla qla fea tale dere alaró ama du betere alatamo né taleyóló kisipa yaaié?

³⁴ “Talené ama mole kisipa turó né kisipa ere?

Kótóné ama du betere ala wisiyóló yópóló né yó maleé?

³⁵ Mé whjné Kótóné ąpaae momó tokó melópóló,

me qlakó melaleé?” erapó.
³⁶ Ti noatepae, Talené so whíkélé, yó mole qla qlakélé mo fea amatóró kaaró beterapó. Ai qla qla fea ama fotokoné teteróló kaae tapa yó mulapó. Betere qlanékélé, ere qlanékélé ama kisipa mole alatoró erópóló erapó. Atérapa, ai sekéné ama doasi doi hágé muó tanópóló yae. Mo kée! téyópóló yae.

12

*Dané betere bete turó
Kótópaae hágé matere ala*

¹ Térapa norape-ó, Kótóné dä kólené sukutu tao sóró erótú betere wisi ala kilitu, hupu ó na simó sukylaa daaróló Talepaae mótu dere kaae, diaq mo bitutei, diaaq hó, naase, tué tikikélé, hosaakélé fea Talepaae hágé melaasepóló i dere ape. Atétepata, Talené ala erótú mo kae so whí beterepa, ama kolóló hékseyóló senérápó. Ti aita, Talené diaqaae hágé eró betere alamó kisipa mutu, ama doimó mo donotóró dirótú betere kutó ai ape. ² Tétu, i haemó betó mole so whjné du betere ala dijané tokóló ini, take muale dowi kisipa taaróló, mió wisi kisipa muóló betae. Atétepaa, ti Talené kisi whí aleróló beteraalo ai ape. Atéró bitu, kae kae ala fea dijanétei taleyóló ita, Talené

ama yaai kisipa mole alapóló kāae kolóló, tué yaalopó. Kótóné kisipa mole alata, mo ala wisinaale, dä mo whjné eratepa, ti ą mo hēseke yaalo ai ape. Ama kisipa mole ala mepaae yayañi, mo sumótóró mulapó.

³ Ti noatepae, Talené hamokoróló ępaae melale kutó diróturaalu, dią feapaae i dere ma fo wosae. Kótóné ąpaae kisipa tiki tiratere ala yópóló, dią feamó betą betą yóló ąliró beterapó. Atérapa, dere ala fea yəlotóró sumó enérápóló, me whj só deróló bopé fakeni, Talené ya tuapaae suratepa i kutó sumó dinérápóló kisipa muae. ⁴ Dä so whj fea mo betą tikitóró daalapó. Ai betą tikimó hó naase, kae kae tiki fea daaletei, ai tikirape feané betą kaae alatóró dumi, kae kae ala dua dapó. ⁵ Atérupere kaae, dä fea Yesu Keriso tuämó mo betą tikitóró daayóló beterapó. Dä Keriso so whj fea olekeyóló betą tikitóró daaleteiné no netóró beterapó. ⁶ Dä feané Kótóné ala erópóló, amatei hale hamokoróló kae kae kutórape dokɔralepó. Mepaae whj Kótóné kōló whj bitu, Talené fo i ape yóló yó matepa, ama tué tiki tiró betere bete mole fo donotóró sya fóló erótú baterópóló yae. ⁷ Talené kutó diratere so whjirape bipi yaçsóró, tao sere kutó meló betepa, ti ai kutótóró dirótú betae. Mepaae so whjpaee Kótóné fo yó matere ala

meló betepa, ti so whjpaee yó matere alatóró du betae. ⁸ Mepaae so whjpaetamo Talené ala erótú beteretei taaréni, yó tanópóló keteké bulatere ala meló betepa, ti keteké bulatere fotóró du betae. Mepaae so whjpaee so whj tao sóró hale matere ala yópóló meló betepa, ti nalo kwia saai dapóló kisipa muóló meni, hale sae yóló meló betą yae. Mepaae so whjpaee so whj teteróló kaae taru ąlisóró fole ala meló betepa, ti kisipa ai alapaaetóró mulóló, mo hotowaró kaae tawae. Mepaae so whjpaetamo so whj kōlené sukutu tao sere ala meló betepa, ti kutiri teraae fóló, hajtamo tao sere ala du baterópóló yae.

Ne nopaae yaala sókó furáalu mo alatóró erótú betae

⁹ No nepaae hale tó tikané maaté yaala sókó feni, hosaa tuämó mo alatóró muluraalu, yaala sókó fu betae. Atétu, dowi ala mo ti sisópaae eróló, wisi ala betą botokó sóró tawae. ¹⁰ Diaaq no nepaae yaala sókó fóló, u tao su i tao su dere ala hale yó tawae. Naa no hamomané wisi ala du betepa, naao doi haepaae deróló ama doi sóró horóló, ą dukirótú betae. ¹¹ Talené ala erateretei, dekayóló hōni, Dēi Kepe Wisiné diaaq kepe bete tuämó keteké bulatepa, diaaq ama ala erótú beteretei si kaae hale dó tanópóló yae. ¹² Take nalo Talené däpaae wisi ala mo

eraalopóló kisipa mutu, sekéi
ala wapakélé me əla meipóló
hale belée taru, hajné sukóló
momatere ala betə suka fea
yó tawae. ¹³ Kótóné ama
kae beteró betere so whj
mepaae əla əla yayatepa,
naao moletei bukóló hale
melae. Mepaae uké wale
so whj naao bepaae wisi
kisipatamo dape sóró əla
melóló fira.

¹⁴ Mepaae so whjné
diapaae kae kae sekéi ala
eratepa, Talepaae atima
dorae fo ini, tao sae yóló
wisiratere fotei yae. ¹⁵ Hajné
sukutu, mo kée du betere so
whjtamo diákélé hajtere ala
yóo, dekené sukutu moló du
betere so whjtamo diákélé
moló yóo, du beta. ¹⁶ Diaaq
no netamo betə kisipa muóló
dua betóo, bopé fake dere
ala ini, doi muni sókó
deyóló betó mole so whjtamo
fulumuyóló betámó betóo
dere ala hó yaqse. Naaotei
yá fea ala fea tuére whjpóló,
naao kisipanétei mepaae
so whj só deratere ala mo
yaqse.

¹⁷ Mepaae whjné diapaae
me dowi ala eratepa, əpaae
momó tokó matere ala ini,
so whj feané keletómó mo
wisi ala maaté erótú be-
tae. ¹⁸ So whj featamo mo
betə kisipatóró muóló, naao
hosaa muni deyóló betere
ala enépa, ti naao dere ala
mo dua bituraalu du be-
tae. ¹⁹ Norape-ó, menétamo
diapaae sekéi ala eratepa,
kwia tokó matere ala ini,
Kótó ə fopaae buturaalu, ai

kwia ama melópóló taalae.
Ti noatepae, Talené asémó i
fo erapó.

“Mepaae whjnétamo dowi
ala eratepa, ti kwia
tokó matere kutótá
yalopó,” erapó.

²⁰ Atérapa, kwia tokó meni,
“Naao bóe whjtamo
wotetepa, ti əla melóo,
wéi nokolepa, ti wéi
melóo yae.

Ti naao əpaae ai er-
atere wisi aláné ama
hosaamó saalopó.

Atéró eratere ala ti ama
topomó si kelerape
hupó kaae horóló
muualopó,” erapó.

²¹ Dowi aláné yá só de-
raqsóró hotowaró kaae
taru, wisi alánétei dowi ala
teteróló alurópóló yae.

13

Téteróló kaae tare
whjrape aqmó betae

¹ So whj fea téteróló kaae
tare Gavman whjrapené
dere fo wosóló, dią fea atima
aqmó sukóló betó muae.
Ti noatepae, ai whjrape
fea atéró so whj téteróló
kaae tanópóló, mo whjné
sóró beteréni, Kótónétei
ai téteróló kaae tare kutó
melóo, ai whjrapekélé sóró
beteró erapó. ² Atépatei,
mepaae whjtamo ai téteróló
kaae tare whjrape aqmó
bitini, bóe du betepa, ti
ai whjrapetamo maaté
dumitei, Kótóné eró betere
alatamokélé bóe dilapó.
Atéró bóe dele alamó
atima só deróló dowi kwia

melaalopó. ³ Ti noatepae, mepaae donoi ala du betere whjrapeta, kale teteróló kaae tare whjrape kolóló wi dumitei, fo tukóló dowi ala du betere whjrape ti witua dapó. Kale teteróló kaae tare whjrape kolóló diq wini, halaainé betaai kisipa mutepa, ti wisi ala du betae. Atétepa, ti atimané ya whj wisipóló dukiraalo ai ape. ⁴ Ti atima, Kótóné kutó diratere whj bitu, diq wisiyóló beterópóló, wisi ala erótú betere whjrapepó. Tépatei, diq dowi ala du betepa, ti mo wi yae. Ti noatepae, ama ai tawóló kutu betere sepake hale tarapóló kisipa mute? Ti ata, Kótóné kutó diratere whj bitu, dowi ala dere so whjtamo fopaae buóló kwia matere ala yópóló, Kótónétei a sóró beteró beterapó. ⁵ Térapa, dä so whj fea kale teteróló kaae tare *Gavman* whjrape aqmó betae dereteita, i betené dapó. Naao mo dere alamó kwia meloo, naao iniyale alamókélé hosaa tuámó mole kisipanétei diq só deroo yaqsóró, atima aqmó betenérapó.

⁶ Me i alamókélé diq wituraalu, *takis moni* mótaa dapó. So whj teteróló kaae tare *Gavman* whjrapeta, Kótóné kutó diratere whjrape bitu, betere dokó fea so whj teteróló kaae tare alatóró deté fu beterapó. ⁷ Mepaae doasi doi mole whjrapepaae eraaire

ala mupa, ti feané mo erae. Ai alarape i ape. Atimané diqpaae *takis moni* etéró qlae depa, ai sútóró meloo, mepaae tómó beleróló qlae depakélé meloo, mepaae ala teteróló kaae tare whj betepa, ti ai whj kolóló witu, a aqmó betóo, mepaae teteróló kaae tare whj doasi doi mupa, ti ai whj mo doasi doi muópóló hale horoo du betae.

A waaire be dë felekerapa, ne nopaae yaala sókó fu betae

⁸ Mepaae whjné nalo tokó melaaai dapóló sale ola kwia mupa, ti ai kwia hale muó tawaqsóró hapale tokó melae. Ti yaala sókó fole ala betä kwia tokó melóló kemeraaire ala meipa, ne notamo yaala sókó fole ala hale yó tawae. Ti noatepae, mepaae whjné ama be whj so whjpaae yaala sókó fole ala du betepa, ti kale tukóló muló betere foné yae dere ala mo ai dokonatere ape. ⁹ Kale tukóló muló betere forape i ape.

“Nópu nokole ala yaqse, Whj dóló sukunaqse, Qlémi naqse, Mené ola senée yóló au naqse,” erapó. Mepaae tukóló muló betere forape fea husiró betere mo topo ala i ape.

“Naaotei ya yaala sókó fu dere kaae, so whj feapaae atéró yaala sókó fu betae.”

¹⁰ Mepaae whjné ama ne nopaae yaala sókó furaalu,

wisi ala eratepa, ti atima doratera ala mo yaalomeipó. Atéró yaala sókó fole ala du betepa, ti kale tukóló muló betere foné yae dere ala mo turó dokonatapó.

¹¹ Mió i bitu du betere ala bete diriyóló kisiparu, yaala sókó fole ala du betae. Ti noa betené dumí, dą Talepaae kisipa tirale be démó kaae sóró bitiré wóló, mió dą tao sóró dape saaire be dę mo felekemó sókó walapó. Térapa, noke firetei turukó horóló kele diriyóló betae. ¹² Mió kale be dę sókó wouraalu, diliki mo felekemó kemeraai dapó. Térapa, diliki tuqmó bitu du betere ala tu dępaae mulóló, bóe daai wase dakorótü dere kaae, kale dę tuqmó mole ala wisi diqné bopémó dakeró betae. ¹³ Dą dę tuqmó kisipa wisi muóló betere so whjné dere ala kaaetóró du betae. Dią so whj fea fo dokóló dowi węi nokole alaró so nöpu nokole alatamokélé, so ó whj nöpu nokole alaró kae kae sonaalei alatamokélé, hôle sere alaró dei tué muóló alale sere alatamokélé momókó yaqse. ¹⁴ Ai dosqayale dowi alarapekélé, mepaae naao tó tикинек екелере alakélé netéró yaaloé yóló tué teketu bitini, dą teteróló kaae tare whj Yesu Keriso betä kuti kaae deróló betae.

14

Kisipa tiró betere ala dirire whjró fotokó buni béré whjtamo

¹ Kótóné i ala yae ó yaqse fo hąkearóló inipa, me whjné ama kisipa tiró betere ala béruraalu, ama tuéné etei kaae ala dopa yaalomeipó dere kilitu, taleyóló só deraqse. Téni, mo nopóló dape sae. ² Me whj ama kisipa tiki tiró betere alané fea ąla sümó nenérápóló nóo, me whjné ama kisipa tiki tiratere ala fotokó buni béruraalu, kutómó bilitere mo ąla maaté nóo, dua dapó. ³ Fea ąla nokole whjné kutómó bilitere ąla maaté nokole whjtamo dei kisipa mutu, ą eróló belei aqraqse. Atétu dere kaae, fea ąla nénitare whjné fea ąla nokole whjkélé só deraqse. Ti noatepae, ai whjta, Kótóné ama naalepóló dape sóró beteró beterapó. ⁴ Ya noa kaae whj bitu, me whjné kutó diratere whj só deróló taletere ala du bitute? Ai whj ą teteróló kaae tare whjnétóró taleyóló ą só deróo, só deréni yóo, enérápó. Ti noatepae, me whjné ą só deratere ala yaalomeitei, diriyóló beterápóló Talené betä fotokó bulatere ala enérápó.

⁵ Mepaae whjné betä be dę Talené ama dęle muló beterápóló kisipa muóo, me whjné mepaae be dękélé fea betä kaaepóló kisipa muóo du beterapó. Dią betä betä so whjné noa kaae be dę mo dono be dępóló kisipa mutepa, ti ai kisipatóró sya fenérápó. ⁶ Me

whjné betä be dë mo doasi be dëpóló kisipa mutepa, ti ą teteróló kaae tare Talepaaetóró kisipa mutu dapó. Mepaae whj hupu, na, ba, nukupa, ti ą teteróló kaae tare Talepaaetóró kisipa mutu, mo kée yóló nukulapó. Mepaae néni were whjkélé Kótópaaetóró kisipa mutu, mo kée yóló we dapó. ⁷ Ti noatepae, dákó mo betä whjkélé ama kisipa mole ala yaai dapóló ama kolenétei betoo, betä whj sukutepakélé, ama kolenétei sukóo dumipó. ⁸ Dä betere alakélé, sukutere alakélé, ti Talené ama kele tómótóró erapó. Térapa, dä hale betepa ó sukutepakélé, Talené ama so whjtóró beterapó.

⁹ Ti Yesu Keriso ą sukóló momó kepaayóló betereteita, ti betere so whjró sukale so whjtamo teteróló kaae tare Tale betaairaalu, erapó. ¹⁰ Åta, atére Tale beterapa, naao noné dere ala ó mole tué tiki taleyóló, dorapóló noatepa só derótú betere? Ó dią mepaae so whjnékélé diaaq no nené ere ala kolóló, diąta, ę kaae mei beleipóló só derótú bitute? Ti noatepae, däné du betere ala Kótóné tale yópóló, dä fea ą beterepaae betä betä yóló fóló, daaneta yaalopó. ¹¹ I fo aseyóló muló beterapó.

“Eta mo Tale bitu, yalo i dere fo hásokó feni, mo yaaitere fotóró diapaae dapa wosae.

So whj mo fea ę

beterepaae wóló bukutiri teáró bitu, yata etei kaae Tale beterapó fo mo yaalo ai ape,” erapó.

¹² Atéturaalu, dä so whj dokö feané du betale ala Kótóné taletepa, däné yale alarape ama keletómó daalu, dänétei doshayóló eneta yaalopó.

¹³ Téyaalopa, däné ne noné dere ala taleyóló u só derale i só derale du beteretei mo taalae. Téni, naao du betere alanétei naao no nené tué doróló dée nalaqsóró, naao dere ala ti tué tekeyóló yae. ¹⁴ Ti eta, Tale Yesu Keriso tuämó bitu, fea ąla naairetei fo muni, featóró nenérapóló yalo mo diriyóló kisiparapó. Tépatei, mepaae whj ama kisipané mepaae ąla doreteiné naalomeipó depa, ti ai whj ą were ąla mo nenénipó.

¹⁵ Yesu Keriso sukóló tao sale no hamoma naao ąla nokole alané doraqsóró yae. Mepaae naao no ne were ąla nokoleteiné atima tué tiki doróló sekératepa, ti ya tuämó yaala sókó fole ala mo munipó. ¹⁶ Naao mo wisi ala deparatei, me whjné naao dere ala kolóló ą dée nukupa, ti naao ą dée nanalepóló ya eratere fo yaqsóró, naao dere ala kisipa tekeyóló yae. ¹⁷ Ti noatepae, Kótóné teteróló kaae tare tuämó, ąla nokole alaró wain wéi nokole alatamo doasi bete munipó. Tépatei, Dëi Kepe Wisiné dä tuapaae erótú betere mo donoi alakélé,

hosaa muni deyóló mo dua betere alakélé, hajné sukutere alakélé, i alarape feata, ti doasi bete mulapó.
 18 Atéreteiné mepaae whj dené Yesu Kerisoné ala eróturaalu, i dosaté wale alarapetamo du betepa, ti Kótokélé hékese yóo, mo so whjnékélé wisi ala dapóló ya dukiróo yaalopó.

19 Térapa, diaaq mepaae du betere alané hosaa muni deyóló mo dua betere ala epa, ti dä feané Talené ala eraté fóló, mo dirii whj betaaire ala betä keteké buóló eróló fakeraalopa siépe. 20 Kótóné so whj tuapaae erótú betere ala mepaae qla nokole alané doraqsóró yae. Nokole qla fea doni, nenérápó. Tépatei, naao qla nokole alané mepaae were whj dée nälatepa dorapó. 21 Hupu, na, ba, wain wéi nokole ala ó mepaae dere alanékélé, naao no dée nenérápóló kisipa mutepa ti taalae.

22 Térapa, qla nokole ala, ó wetere ala, ó kae kae be dëmó me ala yaqsóró däle mole alakélé, me noa kaae ala naao mopóló kisipa tiki tiró betepa, ti yaró Kótótamo tuämó betä erópóló yae. Mepaae whjné wisirapóló kisipa muóló dere alanétei q só derénipó depa, Kótóné wisiró beterapóló hajné sukutu beterapó. 23 Tépatei, mepaae whj de tué tamo mulu, Talepaae tué tiki tiró betere ala sya furaalu, wisirapó kisipa muni hoko

nukupa, ti ai whj dowi ala dapó. Ti däne du betere ala fea tué tiki tiró betere alatóró sya fóló initepa, ti dowi ala dapó.

15

1 Dä tué tiki tiratere ala fotokó bole so whjné dä kisipa felé yaaire ala maaté ini, mepaae tué tiki tiró betere ala béré so whjné ené inire ala tao sóró eratepa mo wisirapó. 2 Dä dokó feané ne no hamoma hékese yópóló, wisi ala eraté fu betenérápó. Atétepá, ti ama tué tiki tiró betere ala mo fotokó buturaalu, q dirii whj bitiré faalopó. 3 Ti noatepae, Yesu Kerisonékélé amatei q kisipa felé yaaire ala ini, däpaae wisi ala eróturaalu q sekçi ala salepóló asemó erapó.

"Mepaae so whjné ya faleyóló dowi fo du betaleteita, mo épaaetóró eralepó," erapó.

4 Ti noatepae, take aseyóló muló betere fo feata hale ini, däne dosayóló kisipa sónpóló erapó. Aita Talené ala eró taruraalu, ama asere foné matere keteké dä tuämó boleteiné take däpaae wisi ala eraalopóló hajné sukutu beterapó.

5 Térapa, hale yó tare alaró ketekétamo matere Kótóné dia Yesu Keriso sya fu betepa, dia fea mo betä kisipatóró muóló betere ala erópóló yae. 6 Até

iruraalu, dią feané hosaa tuämó betä kisipatóró muóo, betä fotóró yóo deremó, dą teteróló kaae tare whj̄ Yesu Kerisoné Alima Kótóné doi hale horaalopó.

⁷ Atérapa, Kótóné doi hale horaairaalu, dą teteróló kaae tare whj̄ Kerisoné dią dape su yale kaae, diaaqkélé mepaae no ne hamoma wisiyóló dape sae. ⁸ Ti noatepae yalo i dere fota, kale Juda fake kaarale noumatererapepaae yóló mulale fo mo dokonóturaalu, Kótóné ama ere fo so whjné mopóló diriyóló kisipa yópóló, Yesu Keriso ą Juda fake so whjné kutó diratere whj̄ alée felepó. ⁹ Ti Yesuné ai ere alata, Kótóné atima Juda meire fake so whj̄ kolené sukutu tao salepóló, ama doi doasi mulópóló erapó. I dere fo kaae asémokélé erapó.

“Atéreteiné ę Juda meire fake tuämó bitu, yalo naao doi doasi mulóo, naao doimó wole fo wisi wisi yóo, du betaalo ai ape.”

¹⁰ Ai fo kaae me i ape.

“Juda meire fake so whj̄ ó, diąkélé ama so whjtamo touyóló hajné sukutu betae.”

¹¹ Kale fo kaae me i ape.

“Dią Juda meire fake so whj̄ ó, i haemó betó mole so whj̄ featamo Talené doi hale sóró horatere wole forape du betae.”

¹² Ai fo kaae Aisaianékélé erapó.

“Jesi betemó kaayóló sókó holaaitere whjné i hae kwia feamó betó mole so whj̄ teteróló kaae awalaalopó.

Atépa, Juda meire fake so whj̄ atimapaae take ama wisi ala eraalopóló haj̄ kisipa mutu, ąpaae tué tiki tiróló betaalopó,” erapó.

¹³ Take dąpaae wisi ala eraalopó du betere Kótópaae dijané tué tiki tiró betepa, ti ama hosaa muni deyóló dua betere alaró hajné sukutere alatamo diąpaae eróló mo surópóló yae. Atéturaalu, kale Dëi Kepe Wisiné dią fotokoratepa, take nalopaae Kótóné dąpaae wisi ala eratepa kelaalopóló dere haj̄ mo ti fąayóló suturaalu, feleyóló fópóló yae.

*Pol Juda meire fakepaae
Talené fo yó male feletei*

¹⁴ Yalo norape-ó, dią tuämó wisi ala fąayóo, mo fo bete turó diaaq kisipa yóo, kisipa tikikélé mo fosó fosó yóo ere ala yalo kisiparapó. Téru, diasisi keteké bulóturaalu, ma fo u du, i du dere alakélé mo enérapóló kisipa mutapó.

¹⁵ Mepaae doasi bete mole forape diaaq kisipa epatei, mo ti diriyóló tué yaasepóló, ę halaainé diąpaae momó ai asęyale ape. Ti noatepa meipó. Ę Juda meire fake so whj̄ kuamó, Yesu Kerisoné kutó diratere whj̄ bitu, ama fo wisi yó maté kwęyópóló

ai kutó Kótóné hamokoróló epaae hale melóló ę sóró beteralepó. ¹⁶ Até ereteita, mo so whjmó Talepaae momaratere whjrapené kəlaa wisi wópoló simó sukylaa dalótú dere kaae, Kótóné kale fo wisi Juda meire fake so whjpaae yało erótú beterapó. Aita hale mei, ai fo wisi wosóló sya fupa, ti Dēi Kepe Wisiné atima wisiróló kae beteratere ala Kótóné kilitu, ita hale matere əla wisipó yópoló kisipa mutu, du beterapó. ¹⁷ Ə Yesu Keriso tuqmó bitu, Kótóné ama so whjpaae i erótú betere mo bete mole kutópoló dukiróló hale horótú beterapó. ¹⁸ Mepaae yało initere ala diapaae yaalomeitei, Juda meire fake so whj Kótóné fo aqmó sukóló beterópoló, teteróló kaae tare whj Kerisoné ę fotokoratepa, yało foró yale alatamo diapaae i dere ape. ¹⁹ Kale Dēi Kepe Wisiné ę fotokoratepa, kae kae kelemei alaró doasi sira yaaire alatamo eróturaalu, Jerusalem bemó kaae sóró yó maté fóló, Ilirkum hae kwiamó sókó felepó. Téturaalu, Kerisoné fo wisinaale mo turó yó maté kwęyalepó. ²⁰ Mo take yało enée yóló muté wale kisipa i ape. So whj teteróló kaae tare whj Keriso tué inire be huluapaae kale fo wisi yó maté kwęyai yalepó. Até yaleteita, hale mei, me whjné diyale kutó kwia keméróló ditu dere

kaae, yaaire hótepa yalepó. ²¹ I dere fo kaae asémokélé erapó.

“Ata etei kaae whjpóló mené yó matepa kilini yale so whjnétei ą koloo, etei kaae whjpó depa woseni yale so whjné ama fo wosóló ą kisipa yóo yaalo ai ape.”

²² Ə taketitei dią beterepaae waai yalemó, ai alarapené bi bi duraalu wénipó.

Pol Rom-paae faai tale yaletei

²³⁻²⁴ Tépatei, i hae kwiamó té mole be hulua dokó fea Talené fo yó maté kwęyóló sureteiné mió me kutó diyaaire té munipa, ba fo dokó fea yało dią kèle wonée du betalepó. Téyaletei, mió me kutó diyaaire té munipa, Spen hae kwiapaae faai wouraalu, dią keleté waai kisipa mutapó. Ti ə dią beterepaae sókó wóló, mepaae be dę diatamo ekei yóló beteró, nalo ę faaire tikipaae fupa, mepaae yagyare olarape dijané tao saasepóló dapó. ²⁵ Até yaai waairaalu, mió Jerusalem bemó Kótóné kae beteró betere so whjpi tao sene fulapó. ²⁶ Ti noatepae, Jerusalem bemó Kótóné kae beteró betere so whj kuamó, mepaae yolealere so whj hale tao suraalu, Masedonia hae kwiaró Akia haе kwiatamomó Kótóné ama kaae beteró betere so whj atima kisipanétei hękesetamo moni deräleta

yalepó. ²⁷ Atéró atima wisi kisipatamo deräleta yale *monita*, take folosóró Juda fakené atimapaae erale wisi ala kwia mulapó. Ti ai kwiata, folosóró Juda fakené Juda meire fake so whj atimané kepe tuäpaae Talené wisi ala eralepó. Atéyale alamó, Juda fakepaae momó tokó móituraalu, atimamo tao sóró yayare ola matepa, mo wisirapó. ²⁸ Aita, ępaae diyae yale kutó ereteiné atima hajtamo ai *moni* sere ala kolóló, ę Spen hae kwiapaae faai wouraalu diq keleté waalopó. Ti ai *monita*, folosóró doteyale *aposel* whjrapené ditere kutómó oleyale du ai ape. ²⁹ Ę diq beterepaae wale su kamó, so whj teteróló kaae tare whj Kerisoné eratere wisi ala ę tuämó fayóló mo suratepa, diaپaae eraai waalopóló kisipa mutapó.

³⁰ Térapa, no nerape-ó, dä teteróló kaae tare whj Yesu Keriso tuämó betere alaró Dëj Kepe Wisiné matere yaala sókó fole alatamo ę tuämó moleteiné diaپaae setere fo dapó. Ti noatepae, yalo yaaire ala yaqsóró sekëj alané sesétu beterapa, diakélé etamo ai sekë tuämó bitu, Kótóné ę tao sópóló momatu betae. ³¹⁻³² Ti emó momaraaitere ala i ape. Judia fake Kótóné fo woseni häle betó mole whjrapené ę daqsóró momaró, Jerusalem bemó kae beteró betere so whj tao sóró

melaaire *moni* atima wisi tuétamo sópóló momaróo du betae. Téturaalu, Kótóné ama kisipané etamo diq beterepaae wópóló depa, ti wóló, dä fea ekei yóló saa wisi nóló beterópóló, momatu betae. ³³ Térapa, hosaa muni deyóló mo dua betere ala mótu betere Kótó diq featamo beterópóló yae. Mo kée. Téyópóló yae!

16

Pol-né ama fulumu whjrapepaae kôleó yale fo

¹⁻² Kenkria be huluamó betó mole Keriso so whjné kutó diratere so dñéne Fibita, mo so wisipó. Atérapa, Kótóné kae beteró betere so whjné mepaae so whj mo wisiyóló dape su dere kaae yóló, ąkélé Tale tuämó betere sopa, mo wisiyóló dape sae yóló i dere ape. Atéturaalu, ą me ala ó me ąlakó yayá depa, ti diaaq ą tao sae. Ti noatepae, ąta so whj fea tao suraalu, ękélé mo wisiyóló tao su betere sopó.

³ Yesu Kerisoné doimó etamo betamó kutó diratere so Pirisilaró oma Akuilatamopaae kôleó yae.

⁴ Ti atimaamo mené delépatei witere ala ini, halaainé ę tao su betalepó. Atéteremó, yalokélé mepaae Juda meire fake Keriso so whjnékélé, atimaamoné yale alamó Talepaae mo kée du beterapó.

⁵ Atimaamoné bemó touräleta du betere Keriso

so whipaaekélé koleó yae. Yálo hosaa mole no Epainetus-paaekélé koleó yae. Ti ata, Esia hae kwiamó betó mole so whj Yesu Kerisoné doimó Keriso betaaipa, folosóró ąpi Keriso betale whipó.

⁶ Dią tao saai kisipa mutu, depe tukó wei kutó diale so Mariapaae koleó yae.

⁷ È fake whj è yale kaae, dipula beterale seké Adronikus-ró ama soma Junias-tamopaae koleó yae. Ti atimaamota, è Yesu Keriso tuamó betaaipa folosóró Keriso bitu, kale aposel whirape betere tuamó mo doasi doi mole soró whitamopó.

⁸ Tale tuamó bitu, yálo mo hosaa mole no Ampliatus-paae koleó yae.

⁹ Dä Yesu Keriso tuamó bituraalu, betq kutó ditere whj Urabanus-ró yálo mo hosaa mole no Stakis-tamopaae koleó yae.

¹⁰ Yesu Keriso tuamó betepa, kaae kolóló whj wisipó du betale seké Apelesipaae koleó yae. Aristobulus-né be whj so whipaaekélé koleó yae.

¹¹ Yálo fake whj Herodion-paae koleó yae. Narsisus-né bemó betó mole mepaae Tale tuamó betere so whipaae maaté koleó yae.

¹² Tale tuamó bitu, mo depe tukó wei kutó ditu betale so tamo Tipaenaró Triposa-tamopaae koleó

yae. Me yálo mo hosaa mole ne Tale tuamó bitu, mo doasi depe tukó wei kutó ditu betale so Persis-paaekélé koleó yae.

¹³ Tale tuamó betepa, sókó sóró kae beró betere whj Rufus-ró hamata-mopaae koleó yae. Ti ama hamata, yálo hae kaae bitu, è tao su betale sopó.

¹⁴ Asinkritus, Flekon, Hermes, Patrobas, Hermas-sépi, atimatamo betó mole mepaae norapepaaekélé koleó yae.

¹⁵ Filolokus, Julia, Nereus-ró ama nemata-mokélé, Olimpas-kélé, atimatamo betere Talené kae beteró betere so whj feapaaekélé koleó yae.

¹⁶ Kótóné ama kae beteró betere so whj bitu, koleó yóló apuóló, diásisitei kóló u tukó nuku, i tukó nuku du betae. I bemó betó mole Keriso fake so whjnékélé dią feapaae koleó i dere ape.

¹⁷ No nerape-ó, diapaae yó male mo bete mole fo wisi mupatei, mepaae kae kae hóko fo yó matere whirapené dią betamó beteretei tekeróló, diaaq du betere wisi ala taaróló, dią dée nalaqsóró, tika kae bitu, ai whirape mo hotowaró kaae tawae. ¹⁸ Ti noatepae, atei ala du betere whirapeta, dä teteróló kaae tare whj Yesu Kerisoné kutó diréni, atimané yaaire ala maaté ekęleyóló du beterapó. Atérú, mo bete mole fo diriyóló tuénire so whj di-

likóló hale mulóturaalu, mo felei foró dukiratere fotamo du betere whírapené dia kópaae falaqsóró wisiyóló kaae tawae.¹⁹ Dia fea Kótóné fo wosóló aqmó sukóló betó mulapó dere fo, i bemó betó mole so whí feané wosalepó. Dia ai ala erapóló deté fole fo yalo woseturaalu, é mo doa hajné sukutu beterapó. Térpa, dowi ala mulapóló, só derané inire so whí bitu, wisi ala betá yaai, kisipa fosó fosóre so whítóró betae.

²⁰ Mo hosaa muni deyóló dua betere ala mótu betere Kótóné Satan teteróló, diaaq hó aqmó beteratere ala mo felekemó yaai dapó. Dä teteróló kaae tare whí Yesu Kerisoné hamokoróló hale tao sere ala dia tuapaae erópóló yae.

²¹ Etamo betá kutó ditere whí Timotinékélé, yalo be whí Lusias, Jeson, Sosipata, atimanékélé diapaae kóleó dapó.

²² I fo aserale whí é Tertius dä teteróló kaae tare Tale tuamó bitu, yalo diapaae kóleó dapó.

²³ Ekélé, mepaae imó betó mole Keriso so whíkélé, dä fea touróló ola nukua dere be tale Kaius-né diapaae kóleó dapó. I doasi be huluamó moni teteróló kaae tare whí Erastus-ró dñé no Kuartustamoné diapaae kóleó dapó.

²⁴ (-)

²⁵ Yesu Kerisoné yale ala i ape yóló, mió yalo yó mótu betere fo wisi

diaaq wosetu betepa, Talené ama ai fonétei dia diriyóló beterópóló, fotokó sumó bulalérapó. Atére alamó ama doi doasi muópóló yae.²⁶ Ai ala wisita, mo take bitiré wale whírapené kilini, kinóló moletei mo ti betó tare Kótóné ama fo eratere kóló whírapepaae i fo asé yae depa asé ipakalepó. Aita hale meipó. So whí feané i fo dosayóló kisipa duraalu, kinóló muale ala i haemó betó mole so whí feané Yesu Kerisopaae tué tiki tiróló é aqmó bitu, ama ala eraté fu beterópóló hakearó beterapó.²⁷ Atére Kótó betá fea ala fosó fosóre bete tale beterapa, ama doasi doi hale muó tanópóló, dä Yesu Keriso tuamó bitu, hale sóró horótú betae. Mo kée, téyópóló yae!

1 Korin

¹ Kótóné mole kisipa sya furaalu, Yesu Kerisoné ama fo yó male fópóló, *ç apasel whj sóró beteraai*, Talené *q beterepaae ape yale whj Polné dapó*. Dañé no Sostenes dámó wusuró bituraalu i dere ape.

² Yálo i dere aşeta, Korin be huluamó Yesu Kerisoné sameané fokóló kae beteróló, Kótóné touró betere so whj diapaae dapó. Dią atéró beteraleteita dowi ala ini, ama mo kae ala betə erótú beterópóló, *q beterepaae ape yalepó*. Aita, dią maaté mei, hae kwia dokó feamó betó mole so whjkélé Yesu Kerisopaae tao sae du betere so whj dią ere kaaetóró erapó. Ti ai seké ąta, dákélé atimakélé fea teteróló kaae tare Talepó.

³ Dañé Aya Kótóró dą teteróló kaae tare whj Yesu Kerisotamo tuämó kaaróló wale hamokoróló hale tao sere alaró hosaa muni deyóló mo dua betere alatamo, dią tuapaae erópóló yae.

Talepaae mo kée dere fo

⁴ Ti diąta, dą teteróló kaae tare whj Yesu Keriso tuämó betepa, Kótóné hamokoróló hale tao su betereteimó betere dokó Kótópaae yálo mo kée du beterapó. ⁵ Ti noatepae, dią *q tuämó bitu kae kae ala erópóló*, ama fo yó matere alaró ai fo

bete mo diriyóló kisipatere alatamo Kótóné dią mo suró beterapó. ⁶ Ti aita hale meipó. Dañé diapaae Yesu Kerisoné ama yale ala i ape yóló yó matere fo diaaq wosaleteiné, Talené dią tuämó mo ala eró betepa kilituraalu, ita mo bete mole fopóló kisipa mualepó. ⁷ Atéreteiné, dą teteróló kaae tare whj Yesu Keriso hakeamó wale kelaai dapóló, dią keteké buóló kaae taté fu beterapó. Téturaalu, Talené ala eraairetei yagyani, kae kae ala fea erópóló Dęi Kepe Wisiné hale matere ala dią tuapaae mo suró beterapó. ⁸ Atépa, dą teteróló kaae tare whj Yesu Keriso wale sukamó, dią me alakélé munire so whj beterópóló amatei dią fotokó bulaté fóló kemene fole kwiapaae sókó faalo ai ape. ⁹ Kótóné dijró ama Naale Yesu Kerisotamo fulumu yóló betə kisipa muóló beterópóló, *q beterepaae ape yalepó*. Atéyale Kótóné ama eraalopó dere ala fea hásokó feni, motóró dokonóló erótua dapó.

Keriso so whj fake tekeyale ala

¹⁰ Norape-ó, yálo diapaae i dere fota dą teteróló kaae tare whj Yesu Keriso tuämó bitu, dią fake terekeni betə kisipa muóló mo betə alatóró du beterópóló, ama doimó yálo dią tao su ma fo i dere ape. ¹¹ Yálo no nerape-ó, diąsisi arale sóró fake

teketu beterapó dere fo mepaae Koloené be whjné ene wapa wosalepó. ¹² Yalo dere foné bete i ape. Diąkó mené duraalu, ęta Pol-né yó matere fo sya fulapó, mené du Apolos sya fulapó, mené du Sipas (Pita) sya fulapó, mené du so whj teteróló kaae tare whj Keriso sya fulapó, du betere fo yalo wosalepó.

¹³ Diaaq ai du betere ala-a, dą teteróló kaae tare whj Keriso terekeyóló kae kae fake betere? Dią tao saai Pol filipaa ni tómó olerale? Dią węi tópuraletei-a, Pol-né fake so whj beteraai yaleé? Mo mei ai ape! ¹⁴ Dią mepaae so whj węi tópuratere ala yalo ini, Krispas-ró Kaiustamo betą tópuraleteiné mo kée fo du beterapó. ¹⁵ Yalo mo kée dere fo bete i ape. Dią mepaae whjné duraalu, ęta Pol-né doimó węi tópualepó dere fo yaaire tuş munéni yaleteiné dapó.

¹⁶ Kisipa keteyale fo me i ape. Stepanas-ró ama fake so whjtamo betą yalo węi tópuraletei, mepaae so whj yalo tópurénipóló kisipa mutapó. ¹⁷ Ti noatepae, dą teteróló kaae tare whj Kerisoné ę dotonaleteita, so whj węi tópurópóló ini, so whj feapaae ama fo wisi yó melópóló yalepó. Ai fota, mo whjné mole fosó fosói kisipané yó móturnipó. Ti noa ala yaqsóró meipó. Mo whjné kisipané fosó fosoyóló yó matere foné, dą teteróló kaae tare whj Keriso ą

filipaa ni tómó sukóló dą tao sale foné bole doasi fotokó aluraqsóró dapó.

Kerisota Kótóné fosó fosóre kisiparó fotokqtamone betepó

¹⁸ Ti noatepae, sukóló mo ti aluyaaire so whjrapené ni tómó sukalepó dere fo wose-turaalu, bete muni hale hoko fo nisi du beterapó. Tépatei, aluyaqsóró tao sere so whj dąnéta, Kótóné ai fo doasi fotokó bulapóló kisipa mutu beterapó. ¹⁹ Ti noatepae, i fo asęyóló muló beterapó.

“Fosó fosóre so whjné kisipa tiki yalo doroo, mepaae so whjrapené doasi kisipare alakélé yalo okoko eróló mo ti doroo yaalopó,” erapó.

²⁰ Dą tao saai fosó fosói kisipa mole whj-a, de betere? Skul yóló doasi kisipa sere whj-a, de betere? Mió i alimó bitu, du betere alané bete kisipare whj-a, de betere? Mo meipó. I haemó betere whjrapené mole fosó fosói kisipata, Kótóné ama yale alané keteirapené kisipa aqroló, mo ti okokoralepó. ²¹ Ti noatepae, so whjné i haemó mole fosó fosói kisipané Kótóné ala bete kelaai kikitu beteretei, kelaqsóró Kótóné ama fosó fosóre ala sya furaalu, atimané kisipa fomaakeralepó. Atére Kótóné ama fo wisi mepaae so whjné bete muni hale hoko fopóló faletu betepatei, ai fo wosóló tué tiki tiratere

so whj̄ aluyaqsóró Kótó ą wisi kisipatamo tao sua yalepó. ²² Juda fake so whjné dere fo mopóló kisipa tirópoló, kelemei alakó erae yóo, Juda mei Krik fo bole so whjné fosó fosói kisipa bete kekitua yóo du beterapó. ²³ Tépatei dğnéta, ti so whj̄ teteróló kaae tare whj̄ Keriso filipaa ni tómó sukale fo betq yó mótu beterapó. Atéró yó matere fo woseturaalu, Juda fake so whj̄ atima dei tué mutu aita kelemei ala wisi mei, hqko alapóló atima dee nukua yóo, Krik fo bole so whjné bete munire fopóló faletua yóo, du beterapó. ²⁴ Tépatei, Juda fake so whjkélé, Krik fo bole so whjkélé fea Kótóné ą beterepaae ape yalepó. Atéyale so whjné dğ teteróló kaae tare whj̄ Keriso sukalepó dere fo woseturaalu, ąta Kótóné fotokoró ama fosó fosói kisipatamo bole bete ai ape du beterapó. ²⁵ Ti noatepae, whjné Kótóné dere ala kilituraalu, bete muni kapala hqko alapó du betepatei, ai alané mo whjrapené fosó fosore kisipa teraae falapó. Mepaae whjrapené Kótóné du betere ala kilituraalu, keteirapené dere ala kaae aqrapó du betepatei, ai alané mo whjné bole doasi fotok̄ teraae falapó.

²⁶ No nerape-ó, diq Talené ą beterepaae ape yaletei, take diq noa kaae so whj̄ betepa yaleró, diaaqteti

kisipa muae. Mo so whjrapené diq fea kqae kolóló, fosó fosói kisipa mole whjrape ó néli whjrape ó mo doasi topo whjné naale senaalerape bitinipó. ²⁷ Tépatei, i haemó mepaae doi munire alarape Kókóné tao suraalu i haemó betó mole fosó fosói kisipa mole whjrapené kisipane ala sisópaae eráló haleralepó. Téturaalu, mepaae i haemó fotok̄ buni bére ala tao suraalu, fotok̄ bole ala só deróló haleralepó. ²⁸ I haemó doi munire alakélé, bete muni hqale hqko du betere alakélé, mo inire alakélé fea Kótóné sorokó suraalu, mo doasi doi mole ala só deróló hqale qla aqrapé. ²⁹ Ti ai ere alata, noa ala yaqsóró meipó. So whj̄ mo betanékélé, Kótóné ama keletómó bopé fakeyóló nene yaqsóró erapó. ³⁰ Yesu Kerisota, dámó fosó fosói ala melaii, Kótónétei ą ai alané bete alée faralepó. Ą tuqmó bole fosó fosói ala wisi i ape. Dğ ą tuqmó betepa, Kótóné donoi so whjpó yóo, ama ala erópoló sóró mo kae beteroo, dğné dowi ala Yesuné sameané dupuróló dğ hqale beteroo erapó. ³¹ Atéreteiné, i fo aqrapó muló beterapó.

“Mepaae so whj̄ bopé fakeyóló nene yaai depa, ti Talené ama eró betere alamó betq ą dukiróló bopé faketu betaet,” erapó.

2

¹ Norape-ó, ę dią beterepaae wóló, Kótó ą etei kaae Tale beterapóló diąpaae yó móituraalu, whjné wosóló feléyópóló yało fosó fosói foné ó fosó fosóre kisipané inipó. ² Ti noatepae, ę diątamo betale sukamó mepaae ala yało kisipané enépatei, me ala kisipa inire whj aqyóló beterapó. Atéru, Yesu Keriso betą etei kaae whjpóló ere foró ą filipaa ni tómó sukałe fotamo betatóró, yó melaai kisipa mualepó. ³ Ę diątamo wóló betale sukamó, býóló otájalere alakélé, witere alakélé iruraalu, diri furu furutamo Talené fo yó mótu betalepó. ⁴ Talené fo wisi yó móituraalu, so whjné wosóló felérápó yópóló, yało fosó fosói kisiparó fotamoné yó menipó. Téni, Dëi Kepe Wisiné fotokoné erótú betere ala diaaḥ hąkeamó kolópóló, yało hąle yó betą mótu betalepó. ⁵ Ti aita, dią mo whjné fosó fosóre alapaae tué tiki tiréni, Kótóné fotokoné erótú betere alapaae betą kisipa tirópóló yalepó.

Dëi Kepe Wisiné matere fosó fosói kisipa

⁶ Tépatei, Kótóné ama bete mole mo fo wisi dą dirii kisipa mole so whjpaae yó matepa woseturaalu, ita mo fosó fosói fo wisipó du beterapó. Dąné ai yó mótu betere fota, mió i alimó betere whj ó atima teteróló kaae tare topo whjrapené dere fosó

fosói fo kaae meipó. Ti ai whjraperó atimané du betere alatamota, mo hąle ąla kaae alée fu beterapó. ⁷ Dąné atei kaae fo mo yó meni, Kótóné kinóló mole fosó fosói fo betą yó mótu beterapó. Ti ai foto, dą Kótóné ama kae ere dę tuamó beterópóló, mo take saró haetamo kaaraaipatei, mo so whjné kelaqsóró kinóló munélipakalepó. Tépatei ai ala dąpaae mo eraalopó. ⁸ Mió i alimó betó mole so whj teteróló kaae tare topo whjrapené, ai kinóló mole fosó fosói ala mo kisipanipó. Ai alatamo atimané tué uásóró, ti Kótóné ama kae ere dę wisinaale fāane Tale ą filipaa ni tómó oleróluqmeipó. ⁹ Tépatei, i fo asęyóló muló beterapó.

“Kótóné ąpaae yaala sókó fu betere so whjpaae eraaire ala ama ta leróló muló beteretei, betą whjné kelenékélé koloo, wosélinékélé wosoo, hosaa tuamókélé muloo mo inipó,” erapó.

¹⁰ Atépatei, ai kinóló mole alarape dąné kolópóló, Kótóné dą tuamó beteró betere Dëi Kepe Wisiné hąkearalepó.

Téturaalu, so whjné hosaa tuamó mole ala taleyóló, Kótóné ama mo apaae derepale fo bete mo whjné fosó fosóre alané tué enénipa, Dëi Kepe Wisinétei ai kinó betere alarape bete

tokóló hąkearótua dapó.
 11 Ti noatepae, me whjné mole tué tiki né kelere? Ai whjné ama kepené betä tuérapó. Atére kaaetóró, Kótóné mole kisipakélé me whjné tuéni, ama Kepené betä kisiparapó. ¹² Talené dą matepa sale Kepeta, i haemó betere kepe mei, Kótóné hamokoróló hale matere ala wisi dąné kisipa yópóló, ama dotęyale Kepetóró dąné salepó. ¹³ Ti dąné i du betere fota, mo whjné yó male fosó fosóre kisipané dumitei, Kótóné Dęi Kepe Wisiné dąpaae yó matepa, dąnémo dąpaae i dere ape. Dęi Kepe Wisiné erótua betere ala yó móituraalu, ama dąpaae etéró yó melae dere fotóró sya fóló, i du betere ape. ¹⁴ Kale Dęi Kepe Wisi bitinire whjné, ti Kótóné Kepené yó matere fo mo dapóló wosetumipó. Ti noatepae, ai fo bete Dęi Kepe Wisiné yó matepa, ti sümó kisipanérápó. Kepe Wisi bitinire whjné ai fo wisi hale hoko fo nisiyóló, bete wisiyóló kisipanénipó. ¹⁵ Kale Dęi Kepe Wisi betere whjné ti fea ala ama sümó taleyóló kisipanérápó. Tépatei, ai Kepe Wisi betere whjné ama dere ala me whjné a taleyóló só deranénipó. ¹⁶ Etei kaae fo erapó.

“Mé whj Talené ama kisipa
 kaae muluraalu,
 ąpaae naao kisipa
 mole alarape i ape
 yóló, a yó manéré?”

erapó.
 Tépatei, Talené sóró beteró betere whj Kerisoné mole kisipa dą tuşmókélé mulapó.

3

Kerisoné ala diriyóló tuéniру alale seretei

¹ Norape-ó, yało diąpaae Talené fo yó móituraalu, Dęi Kepe Wisi betere so whjpaae yó matere fo kaae yó manépatei, diaq tó tikiné ekélere ala du betereteiné, mo so whj kaae beterepó. Yesu Keriso tuşmó keteirape kaae betepa, ai dąlemótóró yó mótu betalepó. ² Diaq diri ąla naaire suni, keteirape kaae betepa, mo dirire so whjmó matere ąla kaae meni, ketei matere awa kaaetóró malepó. Miókélé diaq dirii ąla naaire sunipó. ³ Ti diaqta, tó tikiné ekélere ala hale yótóró tarapó. Ti noa betené yało i fo de? Mepaae whjné dere ala kolóló, diaqsi u teterótua i teterótua yóló dei tué mutere alaró arale sere alatamo hale yó tarapó. Tétu, diaq tó tikiné ekélere ala sya fu beteretei mo hąkearóló yó matapó. Diaq ai du betere alata, hale mo so whjné dere ala kaaepó. ⁴ Ti noatepae, me whjné duraalu, e Pol-né dere fo sya fulapó, mené du, e Apolos sya fulapó du betera, hale mo whjné dere ala kaae diaqkélé dumipóló de?

⁵ Ti Apolos-a, noa whjé? E Pol-kélé noa whjé? Dąmota, Talené kutó diratere whj

maaté bitu, ama fo diapaae maleteiné dią ąpaae tué tiki ai tiró betere ape. Talené amatei kutó terekeyóló whj dokq betą betą yóló matere kaae, dámopaae malepó. ⁶ Atéreteiné, qla wae yalo biliyoo, Apolos ą ti qla wisiyóló holópóló węi deroo yaletei, ai qla wae wisiyóló horatere alata, ti Kótóné amatóró eratapó. ⁷ Ti qla wae bilitere whjró węi derótú betere whjtamota, mo hale qla aqrapó. Qla horótú betere Kótó betą mo doasi ai ape. ⁸ Qla wae bilitere whjró węi deratere whjtamoné betą alatóró eraai kisipa mutu, kutó ditu beterapó. Atétere kutó Talené taleyóló, me whjné ama diyale kutó sütóró dupu meloo, me whjné diale kutómokélé atérótóró meloo, yaalopó. ⁹ Ti noatepae, dámota Kótóné ama betą kutó diratere whj betepa, diąta Kótóné ama kutóró tetero betamo kaaepó.

¹⁰ Kótóné ama hamokoróló ę hale tao saleteiné, fosó fosore whjné be tetu dere kaae teyairalaal, kaae söró hae eleké yalo deyalepó. Atéró deyale eleké tómó me whjné be tetu beterapó. Atéró be tetero whjrake dokq feané hoko tēni, mo hoto-waró kaae taru ténérápó. ¹¹ Ti noatepae, ai tene be eleké taaróló, me whjné eleké kae denénipó. Ti ai be tetero elekéta me kae mei, Yesu Kerisopaae dó

faróló erapó. ¹² Mepaae whjné ai kale dere eleké tómó be tēturaalu, *kold kapa*, ó *silpa kapa* ó doasi *moniné* duputere kane ó ni fake ó h̄ata sóku ó kape ó we dako sórotamo tētu betepa, ti Talené ama taletere be dēmó, whjrake dokq feané diyale kutó k̄ae kolóló h̄akearaalo ai ape. ¹³ Ti ai be tetero whj dokq feané diyale kutó Talené ama taletere be dēmó, mé whjné diri qla söró tēyoo, mé whjné bái qla söró tēyoo eréró siné dóló h̄akearatepa, kelaalopó. ¹⁴ Mé whjné tēale betamo siné dénitipa, ti ama diyale kutómó dupu wisi saalo ai ape. ¹⁵ Mé whjné ama tēale betamo siné doló kemeró betepa, ti ama diyale kutómó me dupu saalomeipó. Ti ą aluyaqsóró Talené tao saalotei, ama kuti ó mepaae qla qla fea siné doló tiki hale fu dere kaae yaalopó.

¹⁶ Diąta, Kótópaae moma dere be tēnuraalu, Kótóné Dēi Kepe Wisi dią tuamó ai betere kisipanié? ¹⁷ Kótópaae momatere betamo, mepaae so whjné fisikóló dorótú betepa, ti Kótóné ai so whjkélé doraalopó. Ti noatepae, Kótópaae moma yópóló tene beta, me dowi alatamo hosekéni, mo ama alatóró erópóló kae tēnó betere momatere be ti diatóró ai ape.

¹⁸ Diaqotei diąta, fea ala bete kisipare so whj nisi

yaqse. Mió i alimó betó mole so whjné kisipané i sekéta mo fosó fosórapó depa, ti ai whj ą me ala tué inire whj kaae bitu, Talené ala betq sya fu beterópolo yae. Atétepa, ti mo fosó fosóre whj betaalo ai ape. ¹⁹ Ti noatepae, i haemó betere whjrapené mole fosó fosói kisipa Kótóné kilituraalu, ita bete muni hqko alapó du beterapó. Aita, i asemó mole fo kaaepó.

“I haemó fosó fosói kisipa mole whjrapené so whj dilikitu betere alané denólótú betere alamó Kótóné atimatei daalopó,” erapó.

²⁰ Ai fo kaae me i ape.

“I haemó betó mole fosó fosóre whjrapené tué tikita, me bete muni hqle ąla kaae aqretei Talené ama mo tuérapó,” erapó.

²¹ Térapa, mo i hae whjné diámó meló betere ąla ąlakélé, take nalopaae yaaitere alakélé, fea diaq Yesu Keriso tuqmó betepa meló beterapa, mepaae whjrape doiyló bopé fake dere ala du betaqse. ²² Diapaae ai meló betere ąlata, Pol ó Apolos ó Sipas (Pita) ó mió i ere hae tiki ó betere alakélé, ó sukutere alakélé ó mió du betere alakélé, ó take nalopaae yaaitere alakélé fea Talené diámó meló betereteiné ai ąla ąla taleta, ti diatórótipó. ²³ Ti diákélé, dą teteróló kaae tare whj Kerisoné ama so whjtóró betóo, Yesu ąkélé Kótó aqmó

ama naalema betóo, erapó.

4

Dqta Kerisoné kutó diratere Aposel whj beterapó

¹ Térapa, diqné dą noa kaae whj bitu déró, i dere fo wosóló kisipa muae. Dqta, so whj teteróló kaae tare whj Kerisoné kutó diratere whj bitu, Kótóné kinóló mole mo fo wisi wisiyóló kaae taru, so whj feapaae hqkeamó yó mótu beterópolo dą sóró beteralepó. ² Téró mepaae whjné, me whjpaae i kutó ó ąla wisi mo tawae depa, ti mo wisiyóló kaae tanérapó. Nalo ama diyale kutó talené kelerälemó, hqko dini mo donotóró dipa, ti mo wisirapó yaalopó. ³ Yalo hqskó fóló yale ala diqné ó mepaae fo tokóló taletere whjrapené taletepa, ę whalia inipó. I dere fota, mo dapó. E hqskó fóló du betere ala yålotei tale dumipó. ⁴ Kótóné keletómó ę hqskó fóló yale ala yalo hosaa tuqmó munipóló kisipa mutapó. Tétu, yålotei ę taleyóló me hqskó fele ala munipó depa, ti ę me ala initere whjpóló dumipó. Yalo du betere alata, Talené ama betq taletu beterapó. ⁵ Atérapa, so whjné du betere ala taleyaai Talené tukóló muló betere be dę teópatei, diaaq me whj taleyóló só deréni, Talenétóró yópóló kaae tawae. Ą wale sujamó so whjné diliki tuqmó kinóló du betere ala hqkearóló dę tuqmó muló, so whjné me

ala yaairaalu hosaa tuämó kikiti mutu betere kisipa tikikélé hakearóo, yaalopó. Atétere suksamó, so whj feané yale wisi alamó Kótóné atima dupu betə betə yóló matepa saalopó.

⁶ Atérapa ne norape-ó, Apolos dämoné diq tao saai kisipa mutu, yale ala fea, diaapaae asémó ai deté wale fota, diaaq kisipa sópóló suróló yalepó. Ti noa betené mei, Juda fakené mara mole fo i ape.

“Talené aseyóló muló betere fota, mo whjné kisipa mole alatamo touróló yaqose,”

ere fo bete diaaq kisipa yaasepóló, du betere alapaae dó faróló dämoné yó malepó. Atéyale ala diqné wisiyóló kisipa depa, ti me whjné doi sóró horoo, me whjné doimo só deratere alata, bopé faketere ala yaalomeipó. ⁷ Ti noatepae, ya kolósu me whj kolósu yóló, me whj kae pö du betere-a, né kae kae yóló beterale? Naao ai sóró tare qlata, ya mené menipóló kisipa mute? Ai qlatamo naao sóró tarapóló kisipa mutepa, ti naaotei salepóló kisipa mutu noatepa bopé faketu betere? Téni, diqné ai mole qla qlata, mené diqmó meló beterapa, bopé faketere ala mo taalae.

⁸ Diaaq senére qla ó enére ala fea yayare nisyalemó, diaq mo sú ai ererapó! Diaq, qla qla fea yayani, mo néli whjrape ai bitirapó! Dqané diaq tao sini, diaq teteróló kaae

tare doasi topo whjrape ai bitirapó! Diq teteróló kaae tare doasi topo whjrape bituásóró, ti dákélé diqtamó betämó teteróló kaae tare whj bitu, hakesetere ala du bituapó! ⁹ Ti noatepae, yaqo kisipané *aposel* whjrape däta, Korin bemó betó mole so whjné keletómó Kótónétei dä doi muni mo belei qla kaae aqrapó. Ti däta, bönené be nóló so whj feané keletómó doasi hale seróló daairaalu, dokóló muló betere aqrapó. Atére ala i haemó betó mole so whjnékélé, hepen-mó betó mole *ensel*-rapenékélé, kolópóló hakeamó hale seralepó. ¹⁰ Däta, dä teteróló kaae tare whj Kerisoné ala erótü, kisipa okokoi whjrape aopa, diaq Keriso tuämó bitu, ama ala erótü betere fosó fosore whjrape aqrapó! Dä fotoko buni, bére whjrape betepa, diaq doasi fotoko bole whjrape ai beterapó! Diq doasi doi mole whjrape betepa, däta belei sókótei i betó mole ape! ¹¹ Take bitré wóló, mió i betere alimókélé, qla meiyóló wotetamo betere alakélé, wéi nokole dere alakélé, dowi bisinaai fi kuti deróló betere alakélé, mo doasi susupu sere alakélé, dä be meiyóló hóko fité kotere alakélé, hale yó tarapó. ¹² Dä naaire qla ó fitere bemó kisipa mutu, däne fotokonétei depe tukówei kutó ditu beterapó. Mepaae whjné dä só deróló faletere fo depa, atimapaae Talené

dią wisirópóló yae fo betə yóo, dąpaae doasi susupui ala eratepatei tokó meni, me əla meipóló hale bele yóo, du beterapó. ¹³ Mepaae whjrapené dą eratere fo depa, dąné atimapaae mo naamei fo maaté dua dapó. I haemó betó mole so whjné dą kilitu, doi muni mo dowi taae fatere əla kaae aqraté waletei, miokélé ai alatórō hale yó tarapó.

¹⁴ Yalo i asetu betere fota, dią hale yópóló dumitei, dią yalo mo hosaa mole naale senaale kaae betereteiné, dią kópaae faqsóró ma fo dapó. ¹⁵ Dią Kerisoné ala erótua betere tuamó, kaae tare whjrape mo hale əla kaae betó mupatei, diąné ayata dekéró bitinipó. Ti noatepae əta, dą teteróló kaae tare whj Yesu tuamó bitu, ama fo wisi yó maleteiné ę diaaq aya alée felepó. ¹⁶ Atéreteiné, diąné yalo dere ala kolóló suróló yaasepóló, dią keteké bulóló ma fo i dere ape. ¹⁷ Ti noa ala yaai meipó. Yalo mo yaala sókó fu betere naale Timoti ą dią beterepaae ai dotonatere ape. Ti aita hale mei, Tale tuamó bitu, tué tiki tiróló Talené ala eró tare whj wisipó. So whj teteróló kaae tare whj Yesu Keriso tuamó bitu, yalo du betere ala diaaq kisipa kete yaqsóró, ama diąpaae yaalopó. Ti be hulua dokó feamó betere Keriso so whjpaae yó maté kutu betere foró yalo yó matere fotamo wusuró mo betə alatórō

erapó.

¹⁸ Ę dią beterepaae waalomei nisiyóló, dią mepaae so whj doasi kisipare whj aqyóló bopé faketu beterapó. ¹⁹ Atétu betepatei, Talené ama kisipanétamo ę dią beterepaae wópóló depa, ti mo felekemó waalo ai ape. Atéró wóló bitu, ai bopé faketu betere whjrapené dere fo maaté wosaaai mei, ai fo tuamókélé noa kaae fotokó buléró kaae kelaai dapó. ²⁰ Ti noatepae, so whjpaae Kótóné teteróló kaae tare aqmó mole ala eróturaalu, mo whjné foné maaté ini, Kótóné ama fotokonétóró erótua dapó. ²¹ Ę aipaae wouraalu, dią supuraai biyatamo waalopé, yaala sókó furaalu naameyóló mo dua apeloé? Diaaq kisipané mé alakó diąpaae eraai ape yóló kisipa mute?

5

Nópu nokole whj keriso faketamo touyóló bitini, kae beterópóló hokó falae

¹ Dią tuamó, betə whjné ama alimané dokale sotei ą dokalepó dere fo wosalepó. Atéró ayané dokale sotei dokotere alata, mo nópu nokole alatórō ai dere ape. Ti Kótó tué inire whjnékélé atei kaae mo sonaalei ala dumipó. ² Aita dowi ala du betepatei, diaaq kisipané wisi ala dapóló bopé faketu beterapó. Ai ala deremó, dią dekéné sukuturaalu, atétere whj diątamo touyóló

betaqosóró, hókó faluqasóró mo wisi uapó.³ Ti é diqtamo bitini kae betepatei, dä fea tuqmó mo betä kepetóró betereteiné é diqtamo beterapó. Ti é kaae betóo, diä kae betóo epatei, é aimó biture kaae, ai ala yale whj yalo mo só deró beterapó.⁴⁻⁵ Diä fea dä teteróló kaae tare whj Yesuné doimó touróló betóo, yalo kepekélé diaaq kepetamo betqmó betóo, Tale Yesuné ama matere fotokó súmó buó epa, ti ai whj q Satan-né naase tuqmó mulae. Atétepa, ti ama tó tiki doraalotei, Tale waaire be démó, ama kepe bete tao saalo ai ape.

⁶ Ti ai whj hókó faréni, hale betepatei wisirapóló bopé faketere ala mo dorapó. Mo sawatamo qla yist-nétei *flawa* o bula doasi tópuratere ala diaaq kisipa inié? ⁷ Diqta, kisi *flawa* o kaae ai betere ape. Térpa, *yist* bunire kisi *flawa* o kaae alée fóló betaasepóló, upulé *flawa* omó bulótua yale moi *yist* sokóló tae falae. Ti noatepae, djané yale dowi alamó Kótóné dä kwia melaai yaletei, hásokó faróló, *sipsip* hupu male Kótópaae hale melóló sukunapó. Atéyale sekéta me kae mei, dä teteróló kaae tare whj Keriso ai ape.⁸ Atéremó, Talepaae mo kée yóló qla deturaalu, take *flawa* omó bulale moi *yist* sokóló taae falae. Ai *yista*, dowi tué mutere alaró du betale kae kae sonaalei dowi alatamopó. Ai ala

taaróló, *yist* bunire otóró deóló naalopó. Tétu, u dei tué mulutei tó tikané hale sikili dere ala ini, Talené mo alatóró erótú betereteita, ti kale *yist* bunire o kaaepó.

⁹⁻¹⁰ Take yalo diqpaee folosóró asémó, nópu nokole so whítamo fulumu yaqse yale fota, i haemó betó mole nópu nokole so whj ó qla qla mo dekéró senée yóló ekélé du betere so whj ó me whj dilikóló qla qla su betere so whj ó kapala kótópaae momatu betere so whítamo fulumu yaqse yóló inipó. Keriso so whjnétei ai dosayale alarapetamo du betepa, ti atétere so whítamo fulumu yaqse yóló yalepó. Ti i haemó betó mole mo so whj tué mutu yalo i fo uasóró, ti mé tikikómó dowi ala munipa, aipaae bitj fae fo uaqé?¹¹ Yalo i dere aséta, mepaae so whjné diqpaee qta naao Keriso nopó du bitutei, nópu nokole ala ó qla qla senée yóló ekélé dere ala ó kapala kótópaae momatu betere ala ó whjné doi doróló eratere fo ó topo dotere wéi mo dekéró nóló keyaa fole ala ó me whj dilikóló qla qla qlémi sere alakélé fea du betepa, ti ai so whítamo fulumu dere ala momókó yaqse. Tétu, betqmó qla nokole alakélé mo yaqse.

¹² Keriso so whj mei, belapaae hale betere so whjné dere ala taleyóló só derae fo Talené däpaae inipó. Ti taletere alata, Keriso so whj diqasisi maaté yae erapó.¹³ Ti

hale belapaae betó mole mo so whj taletere alata, Kótóné betá enérápó. Térapa,

“Dią tuämó dowi ala hale yó tare whj diätamo touyóló betaqsóró kae beterópóló, hókó falae,” ere fo diaaq kisipa yaasepóló i dere ape.

6

Keriso no hamoma fo tokóló só deraqse

¹ Diákó me whjtamo mepaae glamó arale supa, Kótóné kae beteró betere so whj diásisi wisiranépatei taaróló Kótó tuénire whjrapené tale yópóló sóró fu betere ala wisire? ² Take nalopaae i haemó betó mole so whj feané dere ala, Kótóné kae beteró betere so whjné taleyaalopó ere fo diaaq kisipanié? Ti diänétamo i haemó betó mole so whjné dere ala diaaq taleyópóló, Talené yóló muló betepa, ti dią tuämó ai du betere mo sawa alakélé tale enénipóló kisipa mute? ³ Take nalopaae ensel-rapené du betere ala däne taleyaalopó ere fo dią kisipanié? Ti atei kaae doasi hapólui ala däne sümó enérápá, i haemó mo sawa alatei diásisi alale sóró bóe du betere ala sümó wisiranénipa de? ⁴ Térapa, Keriso so whj dią tuämó atei kaae arale sóró bóe dupa, ti diákó mepaae doi munire so whjnékélé sümó taleyóló donoranérápá, atei kaae so

whj sóró beterae. ⁵ Yalo i dere fota, dią haleyópóló dapó. Talepaae tué tiki tiró betere so whj diásisi alale su betere ala taleyóló wisiraaire fosó fosói kisipa mole whjkó dią tuämó bitinipa du betere? ⁶ Diásisi atéró donoréni, Kótópaae tué tiki tirénire so whjné keletómó mepaae no ne hamoma só deraairaalu, fo tokóló taletere *Gavman* whjrapepaae taleyae du ai betere ape!

⁷ Dią me dupu saai kisipa mutu, mepaae ne notamo fo tokóló só derótú betereteiné, Talené ala erateretei taaróló, mo ti haepaae derepale ala hakearatapó. Mepaae whjné yapaae erale sekéi alaró kapala dilikóló naao qla qla sere alatamota, dupu saai dapóló fo tekéni, me qla meipóló taalatepa mo wisirapó. ⁸ Aténi, diäné mepaae so whj dilikóló atimané qla qla sóo, atimapaae sekéi ala eróo, du betereteita, diaaq no nepaaetei du beterapó.

⁹⁻¹⁰ Dowi ala du betere so whj Kótóné teteróló kaae tare tuämó betaalomeipó ere fo dią kisipa munié? Nópu nokole so whj ó kapala kótópaae momatere so whj ó whjné dokore so ó so dokore whj kae sotamo nópu nokole so whj ó whj hamomatamo ó so hamomatamotei nópu nokole so whj ó whjné tiki dotonóló *moni* sere whj ó qlémi nokole so whj ó néli whj betaai wisi wisi qla dekéró senée dere so whj ó

wēi mo dekéró nóló keyaa folé so whj ó me whj eratere so whj ó so whj dilikóló qla qla su betere so whj fea, Kótóné teteróló kaae tare aqmó betaalopó dere fo mo nisiyóló wosaqse. Aita, kapala fo dapó.¹¹ Ai dosqayale alarapeta, diq mepaae whjné mo du betaletei, dä teteróló kaae tare whj Yesu Kerisoné doimó fokóló kae beteróo, ama so whjpóló sóró kae beteróo, me ala muni mo donoi so whj beteróo, ere alata, dä kaae tare Tale Kótóné Dëi Kepe Wisiné erapó.

Nópu nokole dowi alamó ere fo

¹² Mepaae whjné duraalu, "Kae kae ala fea fo muni, yalo mo súmō enérápó," du betherapó. Tépatei, mepaae alané dä tao sumipó. "Kae kae ala fea yaaire fo muni, yalo mo súmō enérápó," du betepatei, mepaae alané e teteróló kaae tawaqsóró, ai qlané wae sóró kutó diratere whj momó kaae betaalo meipó.¹³ Mara mole fo i ape. "Mo qlata, wotetepa nóo, depeta, ti qla naai daayoo erapó," Tépatei, qlaró depetamo ti Kótóné doróló mo ti aluraalopó. Talené dñé tiki aleyaleteita, nópu nöpóló ini, ama kisipa mole ala betä erópóló erapó. Dñé tikikélé Talené ama dupuyóló wisiró bethereteiné, amatörötípó.¹⁴ Kótóné ama doasi bole fotokoné dä teteróló kaae tare Tale

sukqletei momó kepaaróló betheralepó. A atétu yale kaae, däkélé ama kepaaróló betheralopó.¹⁵ Whjné mo tikimó hó naase daalure kaae, diq touróló betere so whj feata, dä teteróló kaae tare whj Kerisoné tikitóró daalapóló kisipanié? Ti Kerisoné tikimó olekere so whjtei, nópu nokole sotamo olekeyóló betä tiki daatere ala wisire? Aita mo enéi ala meipó.¹⁶ Mepaae whjné nópu nokole sotamo fitepa, ti atimaamo mo betä tikitóró alée foletei diq kisipanié? Ti noatepae, i fo asérápó.

"Atimaamo tiki betämó touratepa, ti betä tikitóró alée faalopó."

¹⁷ Tépatei, mepaae whj de Taletamo olekeyóló betämó betepa, ti ai whjné keperó Talené kepetamo mo betä alatöró erapó.

¹⁸ Diq nópu nokole ala tuqmó bitini, ai ala sisópaae eróló botokó fae. Mepaae kae kae dowi alata, hale tómó maaté deretei, nópu nokole alata, mo naao tikitei doróló folokolerótü betherapó.¹⁹⁻²⁰ Diq né tikita, Kótóné diq melale Dëi Kepe Wisiné momatere be tñapó. Talené diq melale Dëi Kepe Wisi diq tuqmó betherapóló kisipa mutumié? Ti diaaq tiki taleta diq mei, Talené mo doasi qlané dupurapó. Atérapa, me noa kaae ala yaaitepa, ti Kótóné doi doasi mulatere ala betä du betae.

*Soró whítamo dokotere
ala tuqmó ere ala*

¹ Asemó diaaq ępaae wosale fo mió diapaae i tokó matapa, wosae. Mepaae whj so dokotere ala taaróló, hale betepakélé mo wisirapó. ² Tépatei, yalo diq keletepa diq betere tuqmó nópu nokole ala mo turó fajaneteiné, whjrape fea mo atimané sotamotóró betóo, sorapekélé atimané whjatamotóró betóo depa, ti mo wisirapó. ³ Soró whítamo dokore tuqmó soné tikiné hëkesere ala ama omanétóró eróo, whjné tikané hëkesere ala ti ama somanétóró eróo, du betae. ⁴ Ti soné tikita, amatóró mei, omané tiki yóo, whjné tikikélé amatóró mei, somané tiki yóo, erapó. ⁵ Soró whítamo dokore tuqmó, whj ó soné ama tikané hëkesere ala yaai wosetepa, hóyóló sesé yaqse. Aténi, soró whítamo atimaamosisi betä kisipa muóló, Talepaae moma yaairaalu, fo dokóló be de tukóló mulae. Atéró beteró, tukóló mulale be de sókó wapa, kale dere kaae momó touyóló betae. Ti noatepae, diaaq tikané hëkesere ala teteróló kaae tawaaire fotokó buni bépa, Satan-né diq dée nalaqsóró dapó. ⁶ Yalo i dere fota, yae yóló ere fo meitei, diaaq kisipané wisirapó depa, ti sysa fóló enérapó. ⁷ Whj fea so dokoni ę ere kaae hale betepa aikélé doni, wisirapóló kisipa mutapó.

Tépatei, whj dokó feapaae Talené kae kae ala meló beterapó. Me whjné dere ala kae yóo, me whjné dere ala kae yóo erapó.

⁸ Téró, whjné dokonire soraperó so dokonire whjatamopaaekélé, wulia so whjpaekélé, i dere ma fo wosae. E so dokoni hale biture kaae, diákélé atéró betaai depa ti doni, mo wisirapó. ⁹ Tépatei, wotoró bitu ama tikané hëkesere ala teteróló kaae tawaaire fotokó sunipa, ti so whítamo dokaai depa ó whj so dokaai depa ti dokonérápó. Ti noatepae, ama tikané hëkesetere ala yaai ama hosaa tuqmó si duku dere kaae yaqsóró whj so dokotepa, ó so whítamo fenépa doni, mo wisirapó.

¹⁰ Dokó mole so whjpaee i dere fota yalo kisipané dumitei, Talené yae yóló muló betere fo i ape. Whjné dokore so naao whj tokó falaqse. ¹¹ Sonétamo whj tokóló fupa, ai so whj ketaamo dokoni hale beterópóló yae. Téró, ama omatamo dowi kisipa mutu taaróló faai yaletei momó fesaae wóló, atimaamo yale ala fea wisiróló touyóló betae. Soné ai dere kaae, whjnékélé soma tekaqsóró yae.

¹² Diq mepaae so whjpaee iniyale fo i dereteita, Talené yae ere fo meitei, yalo kisipa mole fo dapó. Betä Keriso noné ama soma Talepaae tué tiki tiró bitinirutei, ama omatamo

betere ala wisipa, ti ai so tokó falaqose. ¹³ Sonékélé, ama whj Talepaae tué tiki tiró bitinitiei sotamo betere ala wisipa, ti ai whj tokóló faai kisipa muaqse. ¹⁴ Ti noatepae, tué tiki tiró betere soné oma kisipa tiki tiró bitinipatei Talené ai so kae beteró bethereteiné, ama omakélé kae beteratapó. Atére kaae, tué tiki tiró betere whjné somakélé Talepaae kisipa tiró bitinipatei, Talené ai whj kae beteró bethereteiné, sokélé kae beteró beterapó. Ai ala uameisóró, ti dijané naale senaalekélé Talené keletómó wisiyóló bitini, hale hoko bituapó. Téugtei, atimaamo Talepaae kisipa tiró bethereteiné, naale senaalekélé kae beteratapó.

¹⁵ Tépatei, soró whjtamo dokore tuamó Talepaae tué tiki tiró bitinire soné whj tokóló faai dowqae fupa, ti fópóló yae. Atétepa, tué tiki tiró betere so ó whj atimaamo dokonireteiné, whj ą so kae dokotepa ó sokélé whj kaetamo fupa wisirapó. Ti noatepae, dą soró whjtamo dokóló bitu, hosaa muni deyóló mo dua betherópóló Kótóné däpaae ape yalepó. ¹⁶ Tué tiki tiró bitinire whjné dokore so-ó, naao whj mo ti aluyaqsóró tao senéretei ó tao senéretei netéró kisipa yaaloé? Tué tiki tiró bitinire so dokore whj naaokélé so mo ti aluyaqsóró tao senéretei ó tao sené iniretei netéró kisipa yaaloé?

¹⁷ Tépatei, Kótóné ą

beterepaae ape yale whj fea me noa kaae ala epa, ąpaae ape itikimó, ai alatóró erópóló yae. Ai diri ma fota, diąpaae maaté dumitei, hae kwia dokó feamó betó mole Keriso so whjpaakélé du beterapó. ¹⁸ Mepaae whj de tiki sekaę tikipa Talené ą beterepaae ape itikimó, ti ai alatóró erópóló, tiki sekaę tикиnire whj aqyóló betaqse. Mepaae whj de tiki sekaę tikinipa, ti ai alatóró erópóló yae. ¹⁹ Tiki sekaę tikitere alaró tikinitere alatamo me bete munipó. Kótóné tukóló muló betere fo sya fóló erótü betere ala betq doasi bete mulapó. ²⁰ Dią so whj fea noa kaae ala du betere tuamó betepa, Kótóné ą beterepaae ape itikimó, ti ai ala tuamótöró hale betó tawae. ²¹ Dią wae sóró kutó diratere so whj betepa, Talené ą beterepaae ape itikimó, ti me qla meipa whalia yaqse. Dią wae sóró kutó diratere so whj betere ala taaróló, mo hale betaaire tı̄ mupa, ti wisirapa, atétöró betae. ²² Ti noatepae, mepaae so whj de wae sóró kutó diratere so whj bitipa, ti i kisipa muae. Talené ą beterepaae ape yale sukamó, dią teraayóló hale ai beteró betere ape. Atére kaae, mepaae so whj atima kolené hale betepa, Talené ą beterepaae ape imó, ti Kerisoné wae sóró kutó diratere so whj beterapó. ²³ Diąta, Talené ama doasi qlané dupuyóló beteró beter-

apa, hale mo whjné wae sóró kutó diratere so whj alée fóló betaqose. ²⁴ No nerape-ó, diq dokq fea noa kaae ala du betepa, Talené ą beterepaae ape tikimó, ti Kótóné ama keletómó ai ala tuqmótóró hale betó tawae.

²⁵ Yalo i dere fota kokopei whjirape ó so seimale whjtamo dokoteremó dapó. I fota, Talené yae ere fo dumitei, ama ę koleturaalu tao sóró beteró beteteiné yalo dere fo mopóló diqné wosenérapó. ²⁶ Noa betené i fo dumitei, mió i alimó kae kae wou betere sekéi alamó kisipa mutu, diq mió ai betere kaaetóró hale betepa mo wisirapóló dapó. ²⁷ Diq so dokopa, ti tokó falaai kisipa muaqsé. So dokonipa, ti so dokaai keketu betaqose. ²⁸ Tépatei, diq kokopei whj so dokaai kisipa mupa, ai dowi ala dumipó. Diq seimale sorapekélé whjtamo faai depa, ti aikélé dowi ala meipó. Tépatei, mió i alimó soró whjtamo dokore tuqmó doasi sekéi ala waalopóló kisipa mutu, diqpaae ma fo i dere ape.

²⁹⁻³¹ Norape-ó, yalo i dere fota, Talené kutó diraaire be dę fölo inireteiné dapó. Mió kaae sóró so dokore whjirape, so dokonire aqyóló betóo, dekené sukutu moló du betere so whj ti whj sukuni hale betere so whj aqyóló betóo, mepaae hékessené sukutu betere so whj hékese initere so whj kaae betóo,

mepaae ąla ąla duputu betere so whj ti ąla ąla dupu initere so whj aqyoo, mepaae so whj i haemó mole ąla ąla sóró taru, mepaae kutó ditutei ai ąla ąlapaae hosaa muoo, yaqsoró yae. Ti noatepae, mió dąné kelené i kilitu betere haeró ąla ąlatamota, alu deté fu beterapó.

³² Yalo diqpaae i dere fota, diq Talené ala eróturaalu, mepaae alatamo bipi yóló, whaali yaqsoró dapó. So dokonire whjta, Talené kisipa feléyópóló ama alatóró eraai kisipa mutu beterapó. ³³ Téretei, so dokore whjta, ama soné kisipa feléyópóló i haemó mole alatóró eraaire kisipa mutu beterapó. ³⁴ Atéreteiné ama tué mo betatóró muni, tamo mulapó. Whjné dokoni hale biti soró seimale sotamota, Talené ama kutó diraaire kisipa betá mulapó. Téturaalu, ama tikiró kepetamoné Talené ala betatóró eraaire keteké bulapó. Tépatei, whjné dokore sota, omané kisipa feléyópóló i haemó mole ala eraaire kisipatóró mulapó.

³⁵ Yalo i dere fota, diq so dokaqsoró sesétu dumitei, Talené ala eróturaalu, mo betá tuétóró mulu, wisiyóló eraasepóló dapó.

³⁶ Mepaae whjnétamo ama dokaai tukóló beteró betere so seimale doasi ba fomó hale bitiré faqsoró, dokaai kisipa mutepa, ti wisirapa dokópóló yae. Ti

so dokotereteita, dowi ala meipó. ³⁷ Tépatei, me whjné ama tuéné hëkesere so seimale mepaae whjné ąpaae dokae yóló sëni, amatei hële betaai dapóló kisipa mutepa, ti aikélé wisirapó. ³⁸ Térapa, whjné ama hëkesere so seimale dokotepa, ti mo wisi ala dapó. Tépatei, mepaae whjné ama hëkesere so seimale dokoni hële betepa, ti ama ai dere alané so dokore whjné dere ala mo bosenó beterapó.

³⁹ Whjné dokore so ama oma sukuni hële betepa, ti me whjamo fenéni omatamo hële dokorapó. Tépatei ama oma sukutepa, ama tuéné ą me whj kaetamo faaitepa, ti hële whjamo feni, Talepaae tué tiki tiró betere whjmotóró fupa wisirapó. ⁴⁰ Tépatei, yalo kisipané hële wulia betere sorape kolósu, folosóró whj sukutepa kae whjamo dokore sorape kolósu depa, wulia betere ala mo wisiyóló hëkesetamo beterapó. Yalo i dere fota, Kótóné Dëi Kepe Wisiné yó matepa dapóló kisipa mutapó.

8

Kapala kótópaae momatere qla nokolemó dere fo

¹ Yalo i dere fota, kapala kótópaae momayóló hële matere glamó dapó. Mepaae bete mole alarape dä feané kisipa siré waletei, mió däne mo diriyóló kisiparapó. Fea

ala fea atima tuérapó du betepatei, atima doasi whj aqyóló bopé faketu beterapó. Tépatei, yaala sókó fole alané ti so whj wisiróló, kae beteraté fu beterapó. ² Mepaaené kisipané fea ala ama bete wisiyóló tuérapó du betere whjta, mepaae ala mo diriyóló kisipanipó. Atétere whj fea ala turó kisipa yaaire teórapó. ³ Tépatei, Kótópaae yaala sókó fu betere whjta, Kótóné mo wisiyóló kisiparapó. ⁴ Térapa, kapala kótópaae momatere alamó i dapa wosae. I haemó kae kae kapala kótó suróló aleyale qla me bete muni yóo, Kótóta me kae bitini, mo betatóró betóo erelei, däne mo diriyóló kisiparapó. ⁵ Ti noatepae, so whjné mepaae i haemó ere qla qla ó sámó daae mole qla qla kilitu, kótórapekélé, talerapekélé, dekéró betó mulapó dua dapó. ⁶ Hële betó mole so whjné ai fo du betepatei, dä Keriso so whjnéta, Kótó me kaae mei, mo betatóró beterapóló kisiparapó. Ai Kótóta, däne Aya bitu, i haemó yó mole qla qla fea amatóró kaaróo, dákélé ama kisipa mole ala erópoló aleyóló beteróo, erapó. Atére kaae, dä teteróló kaae tare whj me kae bitini, Yesu Keriso mo betatóró beterapó. Fea qla qlaró wisi wisi alatamo Kótóné ąpaae aleyae depa, amatóró aleyoo, däne betere betekélé ą tuamó muóo

ereteiné, ama ala dənē həle eraté fu beterapó.

⁷ Dənēta, ai alarape diriyóló kisiparetei, mepaae teó wale Keriso so whjné ti diriyóló kisipanipó. Atére so whj atima kapala kótópaae momatua yaletei, ti dowi alapóló kisiparapó. Ti noatepae, atimané tué béruraalu kapala kótópaae matere qla nukupa, ti atimané tué tiki mo doraalopóló kisipa mulapó. ⁸ Atépatei, ai qla nokole alané dä Kótó betere felekepaae dapesó fumipó. Qla néni wetere alanékélé dä doraalo meipó. Atére dere kaae, qla nokole alanékélé dä wisiyóló beteraalo meipó.

⁹ Tépatei, naao kisipanétamo taleyóló naaitepa ó we yaaitepa ti wisirapó. Tétutei, naao tué sya fóló du betere alané mepaae tué tiki dirini, bére so whj dée nalaqsóró mo hotowaró kaae tawae. ¹⁰ Ti noatepae, ai kapala kótópaae moma dere bemó qla nuku betepa, mepaae tué tiki dirinire so whjné diq kisipa dirire so whj sya wóló, kapala kótópaae matere qla naalo wini, halaainé nukupa atima dée nalaalomeipóló kisipa mute? ¹¹ Diq fea ala tuérapó du betereteiné, kale kisipa dirinire notei dorótú beterapó. Ti ai so whjta, dä teteróló kaae tare whj Keriso sukuturaalu tao sale no nepó. ¹² Atéró du betere dowi alané, tué tiki bére

no nepaae sekéi ala eróló dorótú beterapó. Atéturaalu, dä teteróló kaae tare whj Kerisopaaekélé dowi ala erótú beterapó. ¹³ Yalo atéró, qla nokole alanétamo no nerape dée nanóló dowi ala depa, ti e hupu ó na momó kae naalomeipó. Ti noa yaqsóró mei, yalo dere alané atima dée nalaqsórópó.

9

Mo keriso so whjné Aposel whjrape tao senérapó

¹ Diaq kisipané mepaae dere alarapené e dokóló muni teraae fóló bituraalu, yalo enére ala fea sumó enénipóló de? Diqné eta, Talené doteyale *aposel* whj bitinipóló kisipa mute? Dä teteróló kae tare whj Yesu yalo kilinipó ere? E Tale tuamó bitu, diyale kutómó botokale olata, ti diatóró ai betere kisipanié? ² Mepaae so whjné e kilituraalu, atima tao sónpóló Kótóné doteyale *aposel* whjpoló kisipa mutumipó. Tépatei, e diq tuamó bitu yalo diyale kutó kilitu, i sekéta *aposel* whj mo h̄itipó enérapó. Ti noatepae, Talené ama fo yalo diqpaae mo wisiyóló yó maleteiné, diq tuamó ai olere du wisinaale diaaqtei kaae kolóló, ita, Talené *aposel* ne yale alané erale dälepóló kisipanérápó.

³ Yalo dere ala taleyóló e só deraai du betere whjrapené dere fo mo nisi yaqsóró, diqpaae dapa wosae. ⁴ Ti

dä *aposel whjrapeta*, Talené ama kutó dirane fae yóló dotéyalepó. Atéreteiné dạné naaire qlaró wéitamo mené dä tao sóró matepa dore? ⁵ Mepaae *aposel whjrape* ó, Talené nomarape ó Sipas-sépi atimané dere kaae, dámokélé Talepaae tué tiki tiró betere so dokóló, sotamo wusuró Talené ala eraté kotere dore? ⁶ Mepaae *aposel whjrape* atima kutó dini hale betepa, Banabas dámó Talené kutó diróturaalu, mo naaitere qla kutókélé dámóné maaté sumó dinérápóló kisipa mute? Talené kutó diratere so whj feanétóró dinérápó.

⁷ Bóe dele *ami whjrape* atimané nokole qlaró bóe dele qla qlatamo atimanétei dupu dua de? Mepaae whjné ama kutómó biliyale *wain* képi du ülümétepa sóró nukumié? Mepaae whj atima whaatere *meme* hupuné awa tepeyóló nukumié? ⁸ Yalo i deté wale fota, mo whjné mole kisipa sya fóló dapóló de? Ti yalo ai deté wale fo kaae, kale tukóló muló betere fonékélé, dumié? ⁹ Ti noatepae, Mosesné kale tukóló muló betere fo asére tuamkélé i fo kaaetóró erapó.

“Kale *bulmakau* hupuné *whit* o du téiya deté kuturaalu, mepaae sorokótá deretei a nópóló, kylumu faaraqse,”

Ti Kótóné ai ere fo-a, mo *bulmakau* hupumó kisipa mutu yaleé? Mo meipó. ¹⁰ Ai

fota, dä tao saai kisipa mutu erapó. Ti noatepae, kutó sóró qla wae bilitere whjró qla ülümétepa sere whjtamo nalo bukóló saai kisipa mutu, atimaamo wusuró depe tukó wei ala du beterapó. ¹¹ Mepaae whjné qla wae bilitu dere kaae, dä dia tuamó bitu, diaaq kepe bete tao sóró wisiratere ala du betalepó. Atére kaae, mo kutómó qla ülümétepa sóró me whjtamo bukutu dere kaae, dä wote yaqsoró mo qla diaaq tao sóró matere ala dore? ¹² Talené kutó diratere whjrape tao sóró qla matere alatamo donopa, ti dä tao sóró matere alakélé mo turó donorapóló kisipa mutapó. Atéró matere qla dạné senépatei taaralepó. Aita hale mei, dä *moni* ó me qla saaire kutó ditere nisiyóló, Kerisoné ama fo wisi wosaaire tý seséyaqsoró yalepó.

¹³ Mepaae momatere be kaae tare whjrapené momatere bepaae sóró wale qla buki atimané nukua deretei, diaaq kisipanié? Atétere kaae, Talepaae hale melóló simó sukúlaa dalatere tiki kaae tare whjrapenékélé, atima nenére qla kwiapaae nukua erapó. ¹⁴ Atétere kaaetóró, kale fo wisi yó matepa wosetere so whjrapené, ai fo yó matere whjrape atimané yayare qla ó nokole qla tao sóró melae yóló Talené tukóló muló beterapó.

¹⁵ Tépatei, e yayare qla

diaaq tao sóró melaaire donopatei, saalo meipó yalepó. Yálo i asetu betere alata, dijané ę yayare qla melópoló dumitei, ai fo wisi diaaq wisiyóló wosópoló kisipa mutu, ę hajtamo yó mótu betalepó. Ai fo wisi yálo diapaae yó maleteimó dupu salepóló, mepaae whírapené ę eratere fo yaqsóró kisipa mutu yalepó. Ti mepaae whíné yálo hale yó mótu betere ala seséturaalu, ę tao sóró *moni* ó me qla melaqsóró ę miótitei sukutepa wisirapóló kisipa mutapó. ¹⁶ Tépatei, Kótóné fo wisi yálo yó materemó ę bopé faketera ala enénipó. Ti noatepae, Talené ama erae dere fo taaréni, mo yó manérápó. Ai fo wisitamo yálo yó menitepa, ti ępaae eraaire sekéi alamó mo doasi wirapó. ¹⁷ Mepaae whíné ai fo wisi ępaae yó melae yóló seni, yálo kisipanétei yó mótu betepa, ti yálo saaire dupu wisi mulapó. Talené ępaae dirae yale kutó yálo kisipané diréni, mené sëteremó dirótü betepa, ti me dupu muni, hale erae ere fo maaté sya fu beterapó. ¹⁸ Ti yálo ai saalopó dere dupu-a, noa qlaé? Aita Talené fo wisi hale yó materemó, tao sóró matere qla saaire donopatei sinipó. Tétu, Talené fo wisi feléi kisipatamo hale yó matere alata, ti yálo dupu wisi ai ape.

¹⁹ Eta, mené wae sóró kutó diratere whí bitinitie,

yálo kisipané enére ala betä du beterapó. So whí mo turó Yesu Kerisoné fake beterópoló kisipa mutu, yálo tei ę atimané wae sóró kutó diratere whí aqyóló i betere ape. ²⁰ Juda fake so whí Yesu Kerisoné fake beteraai kisipa mutu, ę Juda fake betere kaaetóró betalepó. Eta, Moses-né aseyóló muló betere foné teteróló kaae tare aqmó bitini, ai fo sya fu betere so whí Yesu Kerisoné fake beteraai dapóló, ę ai fo sya fu betere so whí aqyóló betalepó. ²¹ Moses-né aseyóló muló betere fo tuénire fake so whí Yesu Kerisoné fo wosóló, ama fake beterópoló, ę ai fo tué inire whí aqyóló yó mótu betalepó. Yálo i dere fota, Kótóné tukóló muló betere fo munipóló dumitei, ę Kerisoné tukóló muló betere foné teteróló kaae tare aqmó beterapóló dapó. ²² Tué tiki tiró bitutei, béré so whí atima tué tiki diriyóló tiró betere so whí kaae beteraai kisipa mutu, ę tué tiki béré so whí aqyalepó. E so whí tuqmó bitu, atimané kae kae du betere alatóró sya fóló du betaleteita, ti so whí mo turó aluni, Talené tao sòpóló kisipa mutu yalepó. ²³ Yálo i du betere alata, kale fo wisi so whí feané wosóló fakeróo, ai fo wisiné erótü betere wisi wisi ala ępaaekélé eratepa sóo, yaai kisipa mutu du beterapó.

²⁴ Mepaae qla qla saai whí fea sururu yóló fotei, däle

muló betere tikimó sókó fole whjné betä dupu sua deretei, diaaq kisipanié? Atétu dere kaae, qla qla saairaalu keteketamo sururu yóló fu betae.²⁵ Atei kae kae melaa dere whirape hale bitini, atimané tiki fotokó buópóló qla nokole alakélé, kae kae dere alakélé, hapólupatei, betere dokó su suyóló, mo wisiyóló sya fu beterapó. Atétere whírapené su betere topo taota, sawa sukamó maaté muóló doyalotei, dñé saalopóló i bope du betere olata, dokélé ini, mo ti muó tawaalopó.²⁶ Atérapa, mepaae whj furaalu kisipa tekeyóló feni, hale hóko tétamo yóló fu dere kaae, Talené ala yalo hóko erótumipó. Naase dele whjné naasetamo duraalu, hale hóko tikimó dini, mo kelepaamótóró du dere kaae, e Talené ama dale muló betere tikimó sókó faai hale fu beterapó.²⁷ Atétere kaae, yalo dere alakélé tikiné hëkesere ala hóko yaqsóró, yalo tiki yalotei hapólui ala tuapaae mulóturaalu, wae sóró kutó diratere whj kaae, teteróló kaae tarapó. Aita, noa yaqsóró meipó. Mepaae whjné ępaae duraalu Talené fota, so whipaae mo wisiyóló yó maletei, ai tuamó ya hásokó feleteiné naao doimó mulale dupu saalomeipó yaqsóró dapó.

10

Dée naqsóró Isarael fakené deté wale ala dosqayóló

kisipa muae

¹ No nerape-ó, ita noa ala yaqsóró dumpó. Dä Juda fake firale nouter-erapepaae erale ala diaaq kisipa yaasepóló i dapa wosae. Atima fea kitikiné ąlisóró fu betepa, ai kitikitóró sya fóló, kale doasi wéi kélakélé tuamó tukóló mo hae tiki halepa atima teyóló fipakalepó.² Atima Moses-tamo touyóló kitiki aqmó fóo, wéi kela tuamó tukóló fóo yaleteita, atima fea Moses tuamó wéi tópipakalepó.³⁻⁴ Atima fea Talené Kepené dere ala tuamó şaró dorowale mo betä olatóró nóo, wéjikélé mo betatóró nóo, yalepó. Ti noatepae, mo whjné kelené kelenire Kepe atimatamo kwéalepó Ai Kepe tuamó ere kane fake dolomó sorokó wale wéi nukua yalepó. Ai betere bete matere wéi sorokó wale kane faketa, ti me kae mei, dä teteróló kaae tare whj Kerisotórótipó.⁵ Téyaletei, atima mepaae turó so whjné dere ala Kótóné kolóló ą hëkesenipó. Atéyale betené atima sisiraae fupa, so whj bitini hale kópu kaae fi tikimó hóko dourótua yalepó.

⁶ Atima atéró sisiraae feleteita, tué tiki turóné dowi ala yaai ekèle du betale alané erapó. Mió dákélé atima yale kaae yaqsóró, tó tikané ekélere ala dñé hosaa tuamó mulaqsóró kisipa mulatere fo i dere ape.⁷ Mepaae so whj atima

kapala kótópaae momatu yale kaae, mió diaaökélé yaqse. Ti noatepae, asemó i fo erapó.

“Talené so whjita, Kótó tuénire so whjtamo touyóló bitu, kapala kótó doi sóró horóturaalu, doasi ola deyóló nuku betalepó. Atéturaalu, atima fea sama sóró keyaa fole wékélé mo dekéró nóno, sotamo nópu nokole alaró kae kae dowi alatamo hékese yóló hóko yóo, du betalepó,”

⁸ Atima mepaae nópu nuku betale alané, betä be dëmótei 23,000 so whj sukälepó. Atima atétu betale kaae, dákélé yaqsóró i dere ape. ⁹ Atima mepaae so whjné Tale kääe kelaai sú saleteiné, Talené dowi wulirape dotonóló atima dóló sisiraae faralepó.

Atérapa, dänekélé Tale sú sere ala yaqse yóló dapó. ¹⁰ Mepaae so whj atima ałisóró fole whjrapetamo dokó dokó depa, Talené whj dóló kemerótú betere ensel dotonóló, so whj mo turó dóló kemeralepó. Atérapa, diákélé atéyaqsóró me whjtamo dokó dokó dere ala yaqse.

¹¹ Take betale so whjpaae eraté wale alarape mepaae so whjné dosayóló wituraalu kisipa sópóló, mené aseyóló muló beterapó. Keké nale alimó kaae sóró i ala yaalopó deté wale forape mo

dokonóló, mió i kemetere alimó däpaae mo erótú betepa kelerapó. ¹² Térapa, mepaae so whj de me dowi alané dée néni diriyóló beterapó dere so whj dią, dée naqsovó, mo wisiyóló kaae tawae yóló, dèla fo i dere ape. ¹³ Dowi ala yópóló sú sere ala diapaae maaté dumí, i haemó betó mole so whj feapaaekélé wua dapó. Tépatei, Kótóné so whj tao su betere ala hágé yó taru, diapaae ai erótú betere sú sere ala mo dekéró eréni, diaaq belenére sútóró erótú beterapó. Mepaae dowi ala yópóló sú supa, dią dée néni fotokó buóló, ai seké belleyópóló, Kótóné ama so whj tao sere ala hágé yó tareteiné, dią wisi tikipaae sókó faaire tū munaalopó.

Yesuné tikiró faketamo nukuraalu, kapala kótópaae kisipa muóló detere qlatamo touróló naqse

¹⁴ Térapa, yálo hosaa mole ne norape-ó, kapala kótópaae momatu betere ala tuamó bitini, mo tika kae betae. ¹⁵ Dią fosó fosói kisipa mole so whjtamo betepa, ti yálo i dere fo taleyóló kisipa yae. ¹⁶ Talené dä wisiróturaalu, sókó farale sameatóró dä fea touyóló bitu, mo kée yóló nukua dumie? Mo betä bred o bulatóró terekeyóló nuku dere kaae, Kerisoné ama tikimó erale wisi wisi ala dä feané sumié? ¹⁷ Ti noatepae, dä fea mo betä o bulatóró terekeyóló nokoleteiné so

whj fea mo betä tikitóró daale ala hækearóló yó matapó.

¹⁸ Israel so whjné du betale ala dijané kisipa muae. Talepaae momaturaalu, kapo tómó biliratere qla mepaae so whjnékélé nukua yalepó. Atéyaleteita, ai momaratere ala Talené wisirateretei atimakélé sir-apóló hækearó betere ala diaaq kisipanié? ¹⁹ Mo whjné naasené Kótó suróló aletu betere qlaraperó ai kapala kótópaae hæle matere alatamo, mo bete mulapóló yalo diapaae du betere? Meipó. ²⁰ Tépatei, Kótó tuénire so whjné kapala kótópaae hæle matere qlata, mo Kótópaae meni, dowi keperapepaae mótu beterapó. Atétere qlatamo diaaq nuku betepa, ti ai keperapené du betere ala diapaae tekaalopó. ²¹ Taletamo betä kisipa muóló, nokole wéi nukuraalu, dowi keperapetamo betä kisipa muóló nokole wéikélé touróló nenénipó. Talené doi sóró horótutu detere qla noó, dowi keperapené doi sóró horóturaalu detere qlakélél noó dere alata, wisini mo dorapó. ²² Ti dä ama so whj bitutei, dowi kepeta-mokélé fulumu du betere alata, Talené dätamо doasi fopaae buópóló sesemerótú beterapó. Ti aita, Talené ama bole fotokoró djané bole fotokötamo surapóló de?

Kisipa tiró betere so whjné

yaaitere ala mené seséni, atima sümó enérápó

²³ Fea kae kae ala yaaire fo muni sümó enépatei, ai dere alarapené so whj wisiyóló beterópóló tao senénipó. Kae kae yaaire ala feata, fo muni sümó enépatei, mepaae alané Tale tuamó bitu kisipa tiki tiratere ala wisiraté fumipó. ²⁴ Mepaae ala duraalu, diq maaté wisiyóló betaaire alamó kisipa muni, mepaae so whjkélé wisiyóló beterópóló kisipa mutu, erótú betae.

²⁵ Hupu na dotonatere tikimó duputeretei naairaalu, netýale qlaé yóló woseni, hoko nó betä yae. ²⁶ Ti noatepae, i fo aseyóló muló beterapó.

"I haeró ere qla qlatamo feata, Talené amatórótípó."

²⁷ Mepaae tué tiki tirénire so whjné diapaae qla naai ape depa, fóló naairaalu neté yale qlaé yóló woseni, hoko nó betä yae. ²⁸ Tépatei, mepaae whjné duraalu, "Ita kapala kótópaae momayale qlapó," depa ti naçse. Ti ai whj q̄ haleturaalu, ama tué tiki doyaqsóró dapó. ²⁹ Yalo i dere fota, naao kisipa sekeyóló kópaae faqsóró dumitei, yapaae ai fo yale whjné naao dere ala kilitu, q̄ kisipa sekeyaqósóró dapó. Ti yalo kisipané yaaitere ala du betepatei, mepaae so whj atima tuéné yalo dere ala taleyóló ę noatepa só derótú betere? ³⁰ Mené épaae qla naai ape depa

ai qla naairala, Talepaae mo kée yóló nuku beterapó. Atéró nukupatei, mepaae whjné yálo qla nokole alamó, é noatepa só derótú betere?

³¹ Atérapa, diaaq qla nokole ala ó wéi nokole ala ó mepaae dere alarape fea so whjné kilituraalu, Kótóné doi betaq doasi muópolo yae. ³² Atéturaalu, Juda fake ó, Krik fo bole fake ó, Kótóné so whj fea dée nalaqsóró me noa kaae ala depa, ti tué tekeyóló yae. ³³ Ti yálo dere alakélé hóko dumi, so whj feané wisirapó yópolo, tué tekeyóló du beterapó. Ti noatepae, yálo du betere alata, é maaté wisiyóló betaai kisipa muóló dumi, Kótóné so whj fea aluyaqsóró, wisiyóló beterópolo tao saaire ala betá du beterapó.

11

¹ Téturaalu, Yesu Kerisoné yale ala yálo suróló du bitu dere kaae, yálo dere alakélé dijané suróló yae.

Talepaae momaturaalu etéró yae yóló dere fo

² Diq Talené ala eróturaalu, djané diapaae yae yóló male alarape diaaq kutirimó muló, wisiyóló sya fóló erótú betereteimó, mo kée yóló yálo diq dukirótú beterapó.

³ Dá whj feané topota, so whj teteróló kaae tare whj Keriso betóo, soné topo ti whj betóo, Kerisoné ama topo ti Kótó betóo erelei, diaaq kisipa yaasepóló i dere

ape. ⁴ Mepaae whj dené Talepaae momatere alaró Talené kóló whjrapené ere fotamo yó matere sukamó, ama mo topo me qlané husiratepa, ti ą teteróló kaae tare topotei haleratapó. ⁵ Mepaae so dené Talepaae momaturaalu, ó Talené kóló so bitu, ama fo yó matere sukamó, kutiné ó me qlané ama topo husirénitepa, ti ą teteróló kaae tare topotei haleratapó. Ama topo husiréni halepatei, Talepaae moma depa, ti ama topo niki sakere aqrapó. ⁶ Mepaae so denétamo ama topo niki me qlané husiraalo hótepa, ti halekeróló tikinérápó. Ama topo niki turó saketepa, ó tikinalemó ą halenérápóló kisipa mutepa, ti me qlané husiranérápó. ⁷ Ti whjta, Kótóné ama kae ere dero asotamo suróló alereteiné, momatere ala ó fo yó matere ala yaai, ama topo me qlané husiranénipó. Tépatei, so betere alata, whj tao sóró hale horaairaalu erapó. ⁸ Ti noatepae, take soró whjtamó kaarale sukamó, whj so tuqmó kaani, sotei whj tuqmó kaaró beterapó. ⁹ Atére kaae, Kótóné whj alereteita, so tao sónpolo ini, soné whj tao sónpolo, kisipa mutu erapó. ¹⁰ Atére alaró ensel-rapse betere alatamomó kisipa mutu, sorape atima fea whj aqmó beterapóló kisipa yópolo, ama topo me qlané husiranérápó.

¹¹ Tépatei, Tale tuqmó

bitu so whj meiyóló ama wotoró betóo, whjékélé so meiyóló ama wotoró betóo, inipó. ¹² Ti noatepae, take sota whj tuqmó sókó wóo, miómó soné deyoo whj deyoo du beterapó. Tépatei, ai alarape feata, Tale tuqmótóró kaárótú beterapó. ¹³ Yalo i dere fo wosóló diaaqtei taleya. Sorape atima topo me olané husirénirutei, Kótópaae momatepa ai wisire? Mo meipó. ¹⁴⁻¹⁵ Whjné ama topo nikitamo foloratepa, ti ą hale yóo, soné ama topo niki foloratepa, ti ą dukiróo yópóló, erapó. Ti aita, ama ere alapóló kisipa yópóló, erapó. Ti noatepae, soné fóloi topo nikita, ama tiki husuróló eró beterapó. ¹⁶ Mepaae whjnétamo i dere fo woseni, hóróló dowqae fu betepa, ti atei kaae so whjpaae dñé ó kae kae hae kwiamó betó mole Keriso fake so whjnékélé me ala yaaire tu kae muni, dä feané mo betá alatóró yó tarapó.

Talené qla nokole alamó ere fo

¹⁷ Yalo diápaae i ala yae, i ala yaqse yóló i dere fota, diaaq du betere alamó wisirapóló yalo diq dukiróturaalu dumipó. Ti noatepae, diq touróló du betere alané so whj só deróló dorótú betereteiné, mepaae dere wisi ala teteró beterapó. ¹⁸ Yalo diápaae folosóró dere fo i ape. Diq tourótua dere su kamó, fea betá kisipa

muni, fake tekeyóló kae kae betó mulapó dere fo yalo wosalepó. Diq tuqmó ai ala mo du dapóló kisipa mutapó. ¹⁹ Diq fea betá kisipa muni, me fakené dere ala kae, me fakené dere ala kae du beteretei, Kótóné kääe kolóló, i faketa mo donorapó deretei mo so whjné kolópóló hækearatapó. ²⁰ Diq fea betamó touróló bitu nokole qlata, Talené ama erale alamó, ama doasi doi mulóturaalu nokole aqnipó. ²¹ Ti noatepae, diq atéró qla nukuraalu, so whj fea wópóló kaae tani, mepaae so whj hóko hapale nukua dapó. Diq qla betamó bitu mepaae whj woténé sukóo, mepaae whj wéi dekéró nóló keyaa fóo, du beterapó. ²² Ti diq mo olaró wéitamo naaire mo be tñipa de? Atétu betere alané Kótóné touróló beteró betere so whj hale qla aqróo, mepaae qla qla meire so whj halerótua yóo, du beterapó. Diaaq ai du betere alamó, yalo diápaae noa fo yaaloé? Aita, wisi ala dapóló yalo diq dukiranére? Mo meipó.

²³⁻²⁴ Ti noatepae, Talené ępaae yó matepa yalo diápaae yó male fotei, momó i dere ape. Tale Yesu dópóló eleké deale dikitamo *bred* o tao sóró Talepaae mo kée yóló, kolokó daalu yóló mótu duraalu, “Ita, yalo diq tao suraalu, matere tikipa diaaq nukuraalu, yalo yale alamó ę kisipa keteréni, tué yó taru nae,” yalepó. ²⁵ Atéró qla

nóló kemetepa, ola nuku yale kaaetóró wéi belere wuti tao sóró duraalu, “I wéita, yálo sókó falaaire samea Kótóné ama so whj tao saalopóló ere kisi fo dirirótú beterapó. Térápá, diaq i wéi nukua dere dokó yálo yale ala tué yó taruraalu, i ala hágé deté fu betaes,” yalepó.²⁶ Ti noatepae, betere dokó i bred oró wéitamo nukulétóró fu betaalopó. Atétere alané, Tale sukále ala hágéamó yó maté fóló, q wale sukamó sókó faalopó.

²⁷ Atérápá, mepaae so whj denétamo Talené *bred* o ó wéi kisipa tekeyóló nénitepa, ti Talené ama tikiró sameatamo bete muni, hágé ola agratereteiné, dowi ala dapó.²⁸ Ai qlaró wéitamo nokole alata, doasi bete mole qlapóló kisipa muóló, folosóró q tuámó mole ala tuénétei taleyóló nukupa, ti mo wisirapó.²⁹ Ti noa yaqsóró meipó. Mepaae whj dené ai wéiró qlatamo nukuraalu, Talené tikipóló kisipa muóló néni hágé hóko nuku betepa, ti Talené q só deraaire ala amatei eratapó.³⁰ Atétu betere alané diaq tuámó mepaae so whj turó fotokó buni, bé yoo, mepaae mo kisi daayoo, mepaae so whj mo ti sisiraae fóo du beterapó.³¹ Tépatei, dáné hásokó fóló du betere ala dánétei taleyóló donoratepa, ti Talené dä só deraalomeipó.³² Dáné du betere ala Talené ama taleyóló dä i haemó hágé betó

mole so whjtamo touróló só deraqsóró, dáné du betere dowi ala taaróló tū wisipaae fópóló donoróturaalu, ama dä deké su beterapó.

³³ Atérápá, yálo ne norape-ó, Talené qlaró wéitamo nokole sukamó, so whj fea betamó tourále wapa naasepoló, kaae tawae.³⁴ Diaq mepaae so whjtamo wotetepa, ti mo ola diaaq bemó nóló wonérápó. Ti diaq atéró fea touróló bitu, du betere ala Talené taleyóló diapei só deraqsóró dapó. E aipaae wale sukamó, yálo i dere fo tómó mepaae diaq donoratere fokélé yaalopó.

12

Mepaae so whj tao s López, Dēi Kepe Wisiné hágé matere ala

¹ No nerape-ó, Talené Dēi Kepe Wisiné hágé matere alarape diaq tuéni, kóló kóló yaqsóró i dapa wosae.² Diaq Keriso betaai hágé betale alimó, fokélé initere kapala kótórapepaae tué tiki tirópóló, netéró mepaae alané diaq kópaae ialisóró feleropó.³ Diaq ai ala ereteiné yálo diapacce i dere fo wosae. Kótóné Dēi Kepe Wisiné mepaae so whj fotokóratepa, “Yesu mo ti dorópóló yae,” fo mo enénipó. Mepaae so whj Dēi Kepe Wisiné fotokórénitipa, ti “Yesuta, dä teteróló kaae tare Talepó,” fo mo enénipó.

⁴ Talené ama ala erópóló, mo betä Dēi Kepe Wisinétei

kae kae ala erópóló, so whj feapaae hâle dokorótu beterapó. ⁵ Mepaae Keriso so whjné Talené ama so whj tao saaire ala kae kae mupatei, ai alarape fea teteróló kaae tare Tale mo betatóró beterapó. ⁶ Ai betä Kótónétóró so whj fea tuämó kae kae alarape fea erótú beterapó.

⁷ Talené so whj mo fea wisiyóló beterópóló, Dëi Kepe Wisiné ama erótú betere kae kae wisi ala hâkearóturaalu, so whj feapaae betä betä yóló dokorótu beterapó. ⁸⁻¹⁰ Betä Dëi Kepe Wisinétei, me whjpaae ti mepaae Keriso so whj fosó fosóre ala yó melópóló melóo, me whjpaae ti Kótóné mo bete mole fo tué yópóló, yó melaaire ala melóo dere alata, mo betä Dëi Kepe Wisinétóró erótua dapó. Me whjpaae ti Kótóné doasi kelemei ala mo eraalopóló, tué tiki tiratere ala melóo, me whjpaae kae kae kisi bete wisiratere ala melóo, me whjpaae kelemei ala erópóló doasi fotokó melóo, me whjpaae Kótóné ama koló whj beteróo, me whjpaae ti fea dere ala taleyóló, ita dowi kepené dapó, ita Talené Kepe Wisiné dapóló kaae kolóló tué dere ala melóo, me whjpaae ti kae kae be fo dere ala melóo, dua dapó. ¹¹ Ai dosayale alarape feata, mo betä Kepenétóró eratapó. Tétu ama kisipané enére alatóró sya furaalu, so whj feapaae betä betä yóló

dokorótu beterapó.

Betä tikimótei kae kae qlarape daale fo

¹² Mo whjné tikimó hó naase kele mepaae kae kae qla fea daae moletei, tikita ti mo betatóró daalapó. Atére kaae, dä teteróló kaae tare whj Keriso q tikimó dä fea olekeyóló mo betä tikitóró daalapó. ¹³ Ti noatepae, betä Dëi Kepe Wisiné dä fea wëi tópuróturaalu, Juda fake so whjkélé, Krik fo bole so whjkélé, wae sóró kutó diratere so whjkélé, atima kqolené betere so whjkélé, fea mo betä tikitóró alée faralepó. Até duraalu, so whj fea wëi nokole depa betä wëi nuku dere kaae, dä fea betä Dëi Kepe Wisitóró sôpóló malepó.

¹⁴ Whjné mo tikimó betä qla maaté daani, kae kae qla fea daae mulapó. ¹⁵ Hóné duraalu, eta naase meireteiné ai tikitamo olekenipó depa, ti hó q fesekée fóló kae daale? Téni, tikimótóró olekerapó.

¹⁶ Woséliné duraalu, eta kele meireteiné tikitamo olekenipó depa, ti woséli q däae fóló, kae daale? Téni, q tikimótóró olekerapó.

¹⁷ Tiki turótamo keletóró daauqásóró, ti wosetere ala netéró wuäé? Tiki turótamo wosélitóró daauqásóró, ti kälaa sere ala netéró wuäé?

¹⁸ Ti tikimó daale kele, naase, hó mepaae kae kae ere qla fea Kótóné ama kisipané etéró eraalopó yale alatóró eró beterapó. ¹⁹ Ai

qlarape featamo betə qlatóró daauqásóró, ti tikipó fo nétéró wuqué? ²⁰ Ti hó naase, kele, kae kae qlarape fea daae moletei, betə tikimótóró olekée mulapó.

²¹ Kelené naasepaae duraalu, "Me ala yaairaalu, ę ya yayañipó," fo enénipó! Toponékélé hópaae duraalu, "Me ala yaairaalu, ę ya yayañipó," fo enénipó!

²² Atei fo ini, dənē tikimó mepaae daae mole sawa doi munire qlarape meitepa, ti dənē tiki mo wisiyóló betere ala enénipó. ²³ Dənē tikimó daae mole mepaae kelaalo kokó inire qlarape kokó yópóló, dənē aurótua dapó. Dənē tikimó daae mole mepaae keletepa haletere qlarapeta, ti kutiné kinótua dapó. ²⁴⁻²⁵ Mepaae keletepa hale initere qlarape, ti dənē mo hotowayóló kinótimpó. Tépatei, Kótóné so whjné tiki aleturaalu, mepaae doi munire qlaraperó doi mole qlarapetamo dei kisipa mutu, bóe dóló fake tekeyaqsóró, doi munire qlarapekélé Talené tao sóró doi muuaire ala eralepó. Tétu, tikimó daae mole qlarape betə kisipa muóló, u tao su i tao su du beterópóló, Kótóné atéró touróló daalalepó. ²⁶ Ai qlarape betəkótamo seké supa, ti featóró seké sóo, mekó doasi doi mulatere ala depa, ti mepaae qlarapekélé fea touyóló, hëkesetamo mo kée yóló haj yóo, du beterapó.

²⁷ Atétere kaae, dią fea də teteróló kaae tare whj Kerisoné tikimótóró olekereteiné, dią fea ama tikitóró daalopó. ²⁸ Kótóné touróló beteró betere so whj tuqmó folosóró Kótóné fo erópóló, doteyale *aposel* whjrape sóró beteró, ai sisópaae Kótóné fo yó matere kóló whjrape sóró beteró, ai sisópaae yó matere whjrape sóró beteró, ai sisópaae doasi kelemei alarape eraaire so whj sóró beteró, ai sisópaae kae kae kisi bete wisirópóló sóró beteró, ai sisópaae mepaae kae kae ala dere tuqmó bipi depa tao saaire so whj sóró beteró, mepaae dere ala mo donotóró deté fu beterópóló sóró beteró, ai sisópaae mepaae so whj kae kae be fo yópóló, sóró beteró, erapó. ²⁹ Ti ai so whj featóró Kótóné doteyale *aposel* whjrape betere? Atima featóró Kótóné fo eratere kóló so whj betere? Meipó. ³⁰ Atima featóró Kótóné fo yó matere so whj betere? Atima feanétóró doasi kelemei alarape erótua de? Mepaae so whjné kisi bete wisiratere Kótóné atima feapaaetóró melaleé? Kae kae be fo-a, atima feané du betere? Dëi Kepené yó matere kae kae be fo fetere ala feané dua de? Mo meipó. ³¹ Ti so whj fea tao saaire ala betə senée yóló ekèle du betae. Talené kae kae ala eraaire tū wisi mió yálo diapaae i dere ape.

13

*No nerapepaae hosaa
muóló yaala sókó fole ala*

¹ É tuámótamo so whípaae yaala sókó fole ala munirutei, Talené ala eróturaalu, mo whíné bole kae kae be fo ó *ensel*-rapené be foné du betepa, ti hágé fo whaayóló so whí wisinarótú beterapó. ² Dëi Kepe Wisiné é fotokórataepa, Kótóné kóló whírapené dere foró kinó betere fotamo fea yálo tué yóo, Kótóné bete mole fo so whípaae yó melóo, mepaae hasi fosópaae ai daae mole tiki taaróló, kaepaae daane fae yaaire tué tiki tiratere alakélé súmó yóo epatei, yaala sókó fole alatamo é tuámó munipa, ti é mo hágé qla kaaené kelerapó. ³ Yálo mole qla qla fea yolealere so whí tao sóró melóo, Talené ala eróturaalu mepaae so whí tao saai dápóló kisipa mutu, yálo tikikélé mené simó sukylaa dalópóló melóo duraalutei, yaala sókó fole ala é tuámó munipa, ti Talené émó me dupu melaalomeipó.

⁴ Mepaae so whípaae yaala sókó fu betere so whíta, kae kae sekéi ala wapakélé, me qla meipóló dua beleyóo, naameyóló mo dua bitu wisi ala betá eróo, du beterapó. Yaala sókó fole whíné me whíné dere ala kilitu, ekélé etei kaae ala enée yóló dei kisipa muóo, nene yóló bopé fake yóo, doasi whípóló kisipa mutu mepaae so whí

só deróo, mo enénipó. ⁵ Yaala sókó fole so whíné, mepaae so whíné inire alamó hóko haleratere ala ini yóo, atima kisipa felé yaaire ala maaté ini yóo, fopaae butere ala hapale ini yóo, mepaaené eratere dowi ala kwia tokó melaaire kisipa muni yóo, erapó. ⁶ Mepaae yaala sókó fu betere so whíta, dowi ala tuámó hékeseni, mo bete mole ala wisimó betá mo kée yóló hékesetu beterapó. ⁷ Yaala sókó fu betere so whíné atima ne norapepaae sekéi ala eraqsoró sesé yóo, Talené tao saalopóló kisipa mutu, tué tiki tiratere ala taaréni, betere dokó hágé yó tawóo, take nalopaae Talené dápaae wisi ala eraalopóló kisipa tiróo, kae kae sekéi ala wapakélé haepaae derepéni, betere dokó hágé beléetóró tawóo, du beterapó.

⁸ Kótóné kóló whí bitu, ama fo erótú betere alakélé me sukmó taalóo, kae kae du betere be fokélé kemeyóo, doasi kisipa sere alakélé kemeyóo yaalotei, yaala sókó fole ala betá mo kemekélé ini, hágé muótóró tawaalopó. ⁹⁻¹⁰ Ti noatepae, mo bete mole fo dáné tuépatei, mo turó tuéni yóo, dág Kótóné kóló whí bitu, ama dápaae yó male fo dánémo mepaae so whípaae mo turó yó meni yóo du beterapó. Tépatei, mepaae alarape Talené ama mo turó eratere alimó, mepaae eréni hágé kwia mole alarapekélé fea aluraalopó. ¹¹ É ketei

kaae betale su kamó, yalo dere fokélé keteiné fo kaae yoo, tuékélé keteiné tué kaae muoo, mepaae ala bete diriyóló tué deté fole alakélé, keteiné dere ala kaae yoo, yalepó. Téyaletei, é doa yóló whj bitu, take ketemó deté wale ala mo ti taaralepó. ¹² Mió dñé i kilitu betere alata, bete diriyóló kilini, aso asore *klasmó* kelepa kilitu dere kaae erapó. Tépatei, nalo kelepa kqaaetamo duraalu, ti mo diriyóló kelaalopó. Miota, mepaae ala dñé tuéretei, mepaae wisiyóló tuénipó. Talené é mo turó diriyóló tuéru ere kaae, take yálokélé tué yaalopó.

¹³ Mió i alimó mole doasi bete alarape i ape. Tué tiki tiratere alakélé, take nalopaae Talené däpaae wisi ala eraalopóló hajtu betere alakélé, yaala sókó fole alakélé, ai alarape tuamó mo doasi bete mole alata, ti yaala sókó fole alapó.

14

Talené kóló whjné dere foró kae kae be fotamo yópóló hale matere ala

¹ Yaala sókó furaalu, Dëi Kepe Wisiné hale matere alarape mo keteké buóló su betae. Tétu Kótóné kóló whj bitu, ama fo yó matere alata, mo doasi topo alapa, mo wisiyóló sae. ² Ti noatepae, mepaae so whj dené du betere kae kae be fota, mo so whjpaae dumitei, Kótópaetóró du

beterapó. Atéró kinóló mole alarape ama kepe tuamó du betepatei, so whj feané ai dere fo wosóló bete tuéni kóló kólórapó. ³ Tépatei, mepaae Kótóné kóló so whjné mo so whjpaae Talené fo i ape yóló yó móaturaalu, so whj diriyóló beterópóló fotoko buloo, halaaíné baterópóló keteké bulóló ma fo yoo, whalia duraalu fomaake kisipa mutere so whj kisipa felératere fo yóo, du beterapó. ⁴ Whj me dené kae kae be fo du betepa, ti atétere whj aiei wisiyóló beteratere ala du beterapó. Tépatei, Kótóné kóló so whjné, ti so whj feapaae Talené ere fo i ape yóló yó mótu betepa, ti Kótóné fake so whj fea diriyóló baterópóló tao su beterapó. ⁵ Diä so whj feané kae kae be fo depa, mo wisirapóló kisipa mutapó. Tépatei, Talené kóló whirapené dere fo diä feané depa, mo wisirapó. Kótóné kóló whirapené yó mótu betere alané kae kae be fo du beteretei téteró beterapó. Tépatei, Kótóné touróló beteró betere so whj diriyóló baterópóló, kae kae be foné du beteretei bete mené feteyóló yó matepa wisirapó.

⁶ Térara, no nerape-ó, é aipaae wóló kae kae be foné du betepa, ti yalo diä netéró tao saaloé? Tépatei, Kótóné mepaae kinóló mole alarape diápaae hakearóló yó matepa, ó Kótóné so whj

mokoleyaa yóló betaqosóró ere ala bete fea yó matepa, ó Kótóné kóló whj bitu ama fo yó matere ala ó Kótóné bete mole fo etérópóló yó mótu betepa, ti ai alarapené diq mo sýmó tao saalopó.
⁷ Wole fo duraalu, mo whjné aleale fó wuti ó *kita* kaae qla *harp* wisiyóló dupa, ti so whj feané wosóló felé yaalotei, hóko dupa, ai hale wosetere so whjné noa wole fo du dérópóló, kóló kóló yaalopó.
⁸ Atétere kaae, bóe daai haletua dere ukulumó wuti wisiyóló dini hóko depa, ti bóe dele whjrape atima bóe faaираalu, netéró siki siki yaaloé?
⁹ Diaaq dere alakélé ai ala kaaené kelerapó. Diqné dere fo so whjné kisipare foné initepa, ti ai fo bete netéró kisipa yaaloé? Atéró dere fota, so whj bitinire tikimó wotoró bitu dere fo kaae aqrapó.
¹⁰ I haemó kae kae be fo buó moletei, me fokó bete munire fo kae buni, mo fea bete mole fotóró bulapó. Ai be fo talerape atimané foné bete kisiparetei dä feané mo tuérapó.
¹¹ Mepaae whjné dere be fo yálo wosóló bete wisiyóló sinitepa, ti be fo kae bole whjné e kae be fo bole whj nisi yóo, yálokélé ai whj a kae be fo bole whj nisi yóo, du beterapó.
¹² Ti diq tuamókélé atei kaae alatóró du beterapó. Dëi Kepe Wisiné hale matere ala saai dapóló, diq doasi ekéle ai du beterapa, Kótóné touróló beteró betere so whj diriyóló

beteratere alata, doasi bete mulapa, keteké buóló sae.

¹³ Atére betené, mepaae kae kae be fo du betere whjné dere fo bete amatei feteyópóló Talepaae momarae. ¹⁴ Ti noatepae, yálo be fo kaené dere momata, kepené maaté du beterapó. Tépatei, yálo tué tikita, ti kaepaae mole aqrapó. ¹⁵ Térapa, yálo noa alakó yaaloé? Yálo moma duraalu, kepetamo yóo, yálo tuénékélé yóo, wole fo duraalu, yálo kepetamo yóo, tuénékélé yóo enérapó.
¹⁶ Naaø kepetamo turóné Kótópaae mo kée yóló a hale horótú betepa, ti naao du betere fo bete wosenireteiné, "Mo kée, téyópóló yae," fo hale netéró yaaloé?
¹⁷ Ti naao mo kée fo du betepatei, ai foné u whj tao sóró diriyóló beterótumipó.

¹⁸ Ti diq feané kae kae be fo du betepatei, yálo kae kae be fo dere alané diq mo teraae faleteiné Kótópaae mo kée du beterapó. ¹⁹ Tépatei, Kótóné touróló beteró betere so whj tuamó, yálo ama fo yó móituraalu, so whjné wosóló bete kisipa yaairetóró aporó fo kwiatamo yó matepa, ti mo wisirapó. Téni, so whjné wosóló kisipa enénire 10,000 fo kukwia kae kae be foné depa, ti netéró wosóló kisipa yaaloé?

²⁰ No nerape-ó, diq keteirapené tué kaae mutu betaqose. Diq dowi ala yaaire kisipa muni, awá nokole naale senaale kaae aqyóló

betae. Tétu, dijané mole tué tikikélé, mo dirire so whjné tué kaaetóró muóló betaе.

²¹ Kale tukóló muló betere fo tuämó Talené i fo dapó.

“Yalo so whjpaae kae kae be fonékélé, be kaemó wale whjrapené kólónékélé i so whjpaae yaalotei, yalo dere fo bete atimané mo wosókélé yaalomeipó.”

²² Térapa, ai kae kae be fo du betere alata, tué tiki tiró betere so whjné kolóló tué yópóló dumitei, tué tiki tirénire so whjné kilitu, ita Talené me ala yaairemó dapóló kisipa yópóló dapó. Tépatei, Kótóné kóló whjrapené ere fo i ape yóló yó mótu betere alata, tué tiki tirénire so whj tao su dumitei, tué tiki tiró betere so whj tao suraalu dapó.

²³ Atéreteiné Kótóné fake so whj feané kae kae be fo du beteremó, mepaae ai be fo tuéni, kóló kólóre so whj ó tué tiki tirénire so whj dia beterepaae wóló, diaaq du betere ala kilituraalu, dia keyaa fole so whj aqrapó yaalomeié? ²⁴ Dia fea Kótóné kóló so whj bitu, ama fo i ape yóló yó mótu betepa, kale mo fo bete tué tiki tirénire so whj ó mepaae mo fo tuéniere so whj wouraalu, so whjné dere alané ama hosaamó suraalu, a dowi ala du betere whjpóló mutere kisipané a só deraalopó. ²⁵ Talené ai whjné du betere ala taleyóló, ama hosaa tuämó kinóló mole ala

häkearaalopó. Atéteremó, a deraapisa fóló fió mulu, so whj feané keletómó Kótóné doi hale horóturaalu, “Kótó dia tuämó mo ai betere ape!” yaalopó.

Talepaae mo dono tuy sya fóló moma yae ere fo

²⁶ No nerape-ó, diaaq kisipa yópóló djané diapaae me noa fo yaaloé? Dia fea touróló bitu, mepaae so ó whjné ama kisipare wole fo yóo, mepaae so ó whjné so whj feané wosóló kisipa yópóló, Talené fo yó melóo, mepaae so ó whjné kinóló mole ala Kótóné ąpaae yó matepa, amamo so whjpaae yó melóo, mepaae so whjné kae kae be fo yóo, mepaae so ó whjné kae be foné deretei bete feteyóo, depa mo wisirapó. Ti ai dosayale alarapeta, Kótóné fake so whj fotokó buóló bетeraaire alatamo epa, ti enérapó.

²⁷ Mepaae so whjné kae be foné yaaitepa, ti so whj feané dere fapo ini, sore ó tamо so whjné betá betá yóló enérapó. Atéró dere fo me so ó whjné bete feteyóló, so whjpaae häkearóló yó manérapó. ²⁸ Ai fo feteyaaire so ó whj bitinipa, ti Kótóné fake so whj tuämó kae kae be foné häkeamó ini, Kótópaae maaté ama kikití depa, mo wisirapó.

²⁹ Kóló whjné Kótóné ama fo Keriso so whjpaae yó matepa, ti tamо ó sore whjnépi yó melópóló yae. Atéró kemetepa, ti wosale

so whjné ai fo bete kqae kolóló hotowaró talenérápó. 30 Me whjné yó matere fo wosetu betere so whj tuámó Dëi Kepe Wisiné i fo yae yóló yó matepa, ti ai fo yó mótu betere ala kapala taaróló, ai so ó whjné fo yópóló tē melae. 31 Ai so whj fea kisipa sóró fotoko buóló beterópóló, Kótóné kóló so whjrape atima dokq fea betq betq yóló Talené fo yó melanérápó. 32 Kótóné kóló so whj tuámó betere keperapené yaai kisipa mole ala mo donotóró yópóló, ai kóló so whjnétóró tpteróló kaae tarapó.

33-34 Ti noatepae, Kótóné so whj tuápaae hóko ala kaaréni, hosaa muni deyóló mo dua beteratere ala kaaratere Tale beterapó. Be hulua dokq feamó Kótóné ama kae beteró betere so whjné du betere kaae, fo wosetere su kamó dia sorape fo tekeni, mo dua betepa wisirapó. Kale tukóló muló betere foné sorape whj aqmó beta ere fo sya furaalu, mo dua betenérápó. 35 Atima ai yó matere fo bete kóló kóló depa, ti bepaae fóló atima omaraapepaae wosenérápó. Ti noatepae, so whj touró betere tuámó soné fo depa, ti aita donoi ala mei, mo hale dere alapó.

36 Ti Kótóné fo-a, dia tuámó keké naleé? Ó ai fo wisi ai be huluamó betere so whj diápaae maaté yó maleé? 37 Whj me dené dia tuámó ama kisipané q

Kótóné fo eratere kóló whj ó Dëi Kepe Wisiné eratere kae kae ala sumó enérápó kisipa mutepa, ti ýalo i aşetere fo ti Talené ama diápaae yae dere fo dapóló kisipa enérápó. 38 Téni, mepaae whjnétamo i aşetere fo hale qla aqroló sisópaae eratepa, ti Talené ai whjkélé sisópaae eróló, hale qla kaae aqraalopó.

39 Térápá, no nerape-ó, mepaae so whjpaae kae kae be foné ekesé yóló sesé yaqse. Téni, Talené kóló so whjné yó mótu betere fota, ti mo doasi alapa, keteké buóló yó mótu beterópóló yae. 40 Tétu, diañé mepaae noa kaae ala yaai depa hóko ini, kisipa tekeyóló mo donotóró sysa fóló enérápó.

15

Yesu momó kepaayale fo

1 No nerape-ó, ýalo diapaae take yó mótu betale fo wisi diaaq kisipa keteyaqsóró momó yaai dapó. Kótóné ama fo wisita, bete mulapóló diaaq mo wisiyóló wosaleteiné, dia ai fo tómó daalu qapaae tué tiki tiró beterapó. 2 Ai fo wisiné dia alu yaqsóró tao su beterapó. Yalo diapaae yó male fo wisitamo hotowaró tao tapa, ti dia ai tao sere ape. Téni depa, ti diaaq kisipa tiki tiratere ala bete munire aqratapó.

3 Talené ai fo wisi mené ępaae yó matepa, aita mo doasi bete mole fopóló kisipa mutu, ýalomo diapaae yó

malepó. Ai fo i ape. Kótóné asemó ere fo dokonóturaalu, dñé dowi ala tokóló aluraai so whj teteróló kaae tare whj Keriso ą sukalepó.⁴ Atéró ą douróló, sore be dē kemetepa, kale asemó ere fo dokonóturaalu, Talené ą kepaaróló beteralepó.⁵ Atéró kepaayóló, Pitané ą kolópóló yó melóo, ai kílipaae ti kale 12 yó matepa wosetere whjrapepaaekélé yó melóo, yalepó.⁶ Atéyale sisópaae 500 bosenóló mepaae tómó beleróló, betere no nerape fea touró betere tikimó, ą hakeamó sókó walepó. Até yale so whj mepaae sisiraae feletei, mo turó so whj ti hale betó mulapó.⁷ Ai sisópaae Jems-paae yó male wóló, nalo ti Kótóné doteyale *aposel* whjrape feapaae yó male felepó.⁸ Mo kemerale wouraalu, soné naale deyaaire be dē teópatei, hoko be dēmō detu dere kaae, Yesuné ą i ape yóló, ępaae yó male walepó.

⁹ Ekélé Talené doteyale *aposel* whjtei, mepaae *aposel* whjrape betere aqmó doi muni, mo belei sokótei beterapó. Ti noatepae, Kótóné fake so whj yalo susupuróló dowi ala erótua betaleteiné, ę *aposel* whj beteraaire sunipatei, Talené ę sóró beteralepó.¹⁰ Tépatei, Kótóné hamokoróló hale tao saleteiné ę etei kaae whj i betere ape. Ama ę atéró tao sale ala hñeni, ę tuapaae mo doasi ala eró beterapó.

Ai ala epa kisipa mutu, yalo diale kutóné mepaae *aposel* whjrapené diale kutó mo bosenée felepó. Ti aita, yalo fotokóné initei, Kótóné hamokoróló hale tao sere ala ę tuamó muluraalu, yalepó.¹¹ Térápa, yalo ó atimané diapaae yó male fota, me kae meipó. Dä feané i yó mótu betere fo wisitoró mopóló dijané wosóló kisipa tiralepó.

Sukutere whj momó kepaayaaire fo

¹² Dñé diapaae Talené fo yó mótnraalu, so whj teteróló kaae tare whj Keriso mo ti sukaletei, Kótóné ą kepaaró beterapóló yó male fo dijané wosalepó. Atéyaletei, diákó mepaae so whjné duraalu, sukale whj momó kepaayóló betaalomeipó dere fo-a, dijané mo fo dapóló de?¹³ Sukutere whjtamo kepaayaalomeipó kisipa mutepa, ti so whj teteróló kaae tare whj Kerisokélé kepaayóló bitinipóló kisipa muae.

¹⁴ Keriso ątamo kepaayóló bitinipa, ti dñé yó mótu betere foró diaaq kisipa tiró betere alatamo bete muni, hale qla kaae aqratapó.¹⁵ Ai ala tómó, Kótó ą etei kaae Tale beterapóló dñé yó mótu betere fo, kapala fotei yó mótu bitirapó kisipa muae. Ti noatepae, so whj teteróló kaae tare whj Keriso mo ti sukaletei, Kótóné ą momó kepaaró beterapóló, dñé diapaae yó mótu betalepó. Ti sukale whj momó

kepaayaalomeipó fotamo mo du betepa, ti Kerisokélé Talené kepaaró bitinipó enérápó. ¹⁶ Ti noatepae, sukale whjatamo kepaayóló bitinipa, ti so whj teteróló kaae tare whj Kerisokélé kepaanipóló kisipa muae. ¹⁷ Kerisotamo kepaaró bitinipa, ti diaaq kisipa tiki tiratere alakélé bete muniru, diaaq du betere dowi ala tuamó diq hale betó tarapó. ¹⁸ Keriso ątamo atépa, ti ą tuamó betepa sukale so whjkélé mo ti alurapó enérápó. ¹⁹ Nalo betaaire alimó dą kepaayóló betepa, Kerisoné dąpaae wisi ala eraalopóló hajtu beterapó. Atépatei, mepaae so whjné mió i alimó maaté wisi ala kelaalopó dere fotamo mo du betepa, ti dąpaae doasi sekéi ala eraaiteremó, mo doasi wirapó.

²⁰ Tépatei, so whj teteróló kaae tare whj Keriso ą sukaletei Kótóné mo kepaaró beterapó. Atéreteita, sukutere so whjkélé kepaayóló baterópóló, kutómó ąla folosóró үlumétere kaae, ąpi kepaayalepó. ²¹ Ti noatepae, betq whjné yale dowi alané sukutere ala dą so whj tuapaae sókó walepó. Até yale kaaetóró, betq whjné yale alané ti kepaayóló betere ala kaaratapó. ²² Ti dąta, Adam-né kaarale fake ereteiné, dą fea sukutua dapó. Atétu dere kaae, Kerisoné ama fake so whj fea ti ą tuamó

betereteiné kepaayóló betaalopó. ²³ Atéyaaalotei, ai ala hale hoko ini, ama mole tutóró sysa furaalu, yaalopó. Aita, kutómó ąla folosóró үlumétu dere kaae, Keriso ąpi kepaayóló beterapó. Atérené nalo ą fesaae wale sujamó, ti ama so whjkélé fea ąre kaae kepaaróló beteraalopó. ²⁴ Téró, Kerisotamo bóe du betere topo whjapekélé, atimané teteróló kaae tare alara-pekelé, atima so whjkélé, atimané bole fotokökélé, fea doróló kılıpaae, ti ama so whj teteróló kaae tare ala Alima Kótóné naase tuamó mu-naalopó. Atéteretamotóró, mo kemeyaaitere be dę sókó waalopó. ²⁵ Ti ama teteróló kaae tare ala hale deté fóló, ama bóe whj mo ti dóló kemeratere sujamó sókó faalopó. ²⁶ Atéró bóe dilé fóló, mo ti kemeróturaalu, daaire bóe whjta, ti sukutere alapó. ²⁷ Ti fea ala fea Kerisoné ama teteróló kaae tanópóló, Kótóné ama naase tuamó mulalepó. Ti ai fea alapó dereteita, ama Naalené naase tuamó mulale seké Kótó ą Naalemané teteróló kaae tare aqmó bitiniretei mo hakearapó. ²⁸ Ai ala yóló kemetepa, fea ala teteróló kaae tawae yale Kótóné ama naalema ą aqmó baterópóló yaalopó. Ai alata, fea ala Kótóné amatóró teteróló kaae tawaai erapó.

²⁹ Sukutere whj kepaayaalomeipó dere fotamo mopa, ti sukutere so whj wisi bepaae

fópóló kisipa mutu, mepaae whjrape wéi tópuratere ala noatepa du betere? Sukutere whj kepaayaalomeipó dere fotamo mopa, ti wéi tópuratere ala hale qla kaae aqrapó.³⁰ Sukale so whjtamo kepaanitepa, ti dä i kutó diyaai kae kae bóe whj betó mole tikipaae betere dokö noatepa fua wua du betere?³¹ Yalo no nerapeó, diaq dä teteróló kaae tare whj Yesu Keriso tuqmó betepa, ama diaq tuqmó erótú betere wisi ala kilituraalu, Talepaae yalo mo kée yóló, e bopé faketu beterapó. Yalo i dere fota, mo dapó. Diaq tao saai kisipa mutu, Talené ama fo wisi eraté kotere dokö e mo felekemó sukjei hásokó fua dapó.³² Ḳ Epesus bemó whj dó nokole syaae kaae qla aqre whjrapené yalo du betere ala seséturaalu, etamo doasi bóe du betalepó. Atéyaleteita, i haemó mole wisi wisi qla saai kisipa mutu, imó ti noa qla wisikó senére? Sukutere whj kepaayaalomeipó dere fo mo depa, ti diané yó tare mara mole fo sya furaalu,

“Dóta dä sukjaireteiné, mió betä qlaró wéitamo mo dekéró naalopa sae!” enérapó.

³³ Mené diaq kópaae álisóró faqsóró yae. Du betere mara mole fo betä i ape.

“Wisi ala dere whjrape dowi ala dere whjrapetamo tamoyóló betamó kotepe, ti atimané

dowi ala yapaae tokó melaalopó.”

³⁴ Diaq topo doyóló keyaa furaalu, hoko du betere dowi ala mo ti taaróló, kisipa wisi muóló, take yale ala momó fesaae fóló yae. Ti noatepae, Kótó tuéni hale betere so whj diaq tuqmó betó moletei kilitu diaq haleyae.

Kepaayóló kae tiki daayóló betaaire fo

³⁵ Atépatei, mené i kaae fo enérapó. “Kale sukale so whj momó netéró kepaayaaloé? Atéró noa kaae tiki daayóló waaloé?” yóló wosenérapó.

³⁶ Aita, kisipa okokoi whjné dere fo kaae aqrapó. Ti noatepae, kutómó mo qla wae bilitereteimó kisipa muae. Whjné bilitere qla waeta, haemó kelaayóló u tuqmó bole kené ti tñmu sókó hotua dapó. Haemó biliteretei kelaai initepa, ti tñmu horaalomeipó.

³⁷ Diaaq qla wae bilituraalu, qla nokoletei mo turó bilini, whít ó bupi ó besqae ke maaté bilitua dapó.

³⁸ Atéteretei ai qlarape huturaalu, Kótóné kisipané daalópóló yale tikitoró daatua dapó. Ai biliyale qlarape fea mo ama tiki daaitóró hutua dapó.

³⁹ Fea qlarapené daae mole tikita betä kaae mei, so whjné tiki ama kae daayoo, hupu ó na mepaae betó mole qlarapené tiki ti ama kae daayoo, bané tiki ama kae, yané tiki ama kae, yóo erapó.

⁴⁰ Samó daae mole qlarapené

tiki ama kae, haemó ere əlarapené tiki ama kae yóo erapó. Sámó daae mole əlarapené tiki mo kokqi də wisinaale yóo, haemó yó mole əlarape kelaalo kokore ala ama kae yóo, erapó. 41 Sukané də wisinaale ama kae, wéliéné də wisinaale ama kae, horerapené də wisinaale ama kae, mepaae hörené də mo doasi yóo, mepaae hörené də mo sawa yóo, erapó.

42 Sukutere whj momó kepaatukélé, atei kaae alatóró yaalopó. Mo tiki sukóló douratepa kəlaa yaalotei, kepaaratera tiki momó kae doyóló alu yaalo meipó. 43 Sukuturaalu, tiki tuqmó hale dere alaró doasi doi munire alatamo mupa sukóló dourateretei, momó kepaaróló beteratere ala ti mo də wisinaale tuqmó beteraalopó. Sukuturaalu fotokq buni, béré ala tuqmó sukutepa dourateretei, mo doasi fotokqi ala tuqmó kepaaraalopó. 44 Sukutepa douratere mo tó tikita, hae tiki ereteiné kəlaa dua dapó.

Téretei, momó kepaatere tikita, kepené dere ala tuqmó daaleteiné mo ama kaepó. I haemó mo tiki daalure kaae, take nalo kepaayóló betaaire sukmókélé, kepené ere ala tuqmó mo kae tiki daayóló betaalopó. 45 Atéreteiné asémó i fo erapó.

“Folosóró wale whj Adam ə mo whj tiki daayóló sókó walepó.”

Nalo kemerótú wale whj Adam əta, sukóló kepaatutraalu, ti so whj betere bete matere kepené tiki daale whj alée felepó. 46 Kepe tiki daale whj folosóró sókó wéni, mo tiki daai whj folosóró wóló, ai kinipaae ti kepe tiki daale whj sókó walepó. 47 Folosóró wale whjta, i haené aleale whj betaletei nalo ti hepen-mó betere whj walepó. 48 Haené aleale whjné ama deyóló fake firale so whjta, ti ama tikitóró daayóo, hepen bemó wale whjné ama deyóló fake firale so whj ti ama hepen tikitóró daayóo erapó. 49 Dä haené aleale whjné tiki daalure kaae, hepen bemó wale whjné tiki kaae dákélé daayaalopó.

50 No nerape-ó, yalo diapaae i dere fo wosae. Dä sukutepa, ti i daale tikitamo Kótóné teteróló kaae tare tuqmó bitj faalomeipó. Atére kaae, dä sukóló kepaayóló furaalu, dñé i dorótú betere tikitamo turó feni, mo dokélé iniyaaire tiki daayóló betaalopó.

51 Kinóló mole ala yalo diapaae hakearóló i dapa wosae. Dä Keriso so whj mo fea sukgálomeitei, betere whjkélé sukgale whjkélé, mo fea take daale tiki taaróló, mo kae tiki daayaalopó. 52 Kemeróturaalu ukulumó wuti haleteretamo, dñé mió i daale mo tiki taaróló, dä mo fea kae tiki daane wale alata, epée fitja du dere kaae yaalo ai ape. Ti

noatepae, kale ukulumó wuti hale deretamo, sukale whj kepaayóló do initere tiki daayóo, dä fea i daale tiki taaróló, kae tiki daayóo yaalopó. ⁵³ Ti noatepae, doyóló sukutu betere tiki tómó dokélé ini, mo ti betere tiki kuti derótú dere kaae yóo, sukutere ala sukunitere alané husuróló aluróo, yaalopó. ⁵⁴ Doyóló sukutere tiki tómó mo betere tiki kuti kaae deróo, sukutere ala sukunitere alané husuróo deretamo, asémó i ere fo mo dokonaalopó.

“Talené ama bóe whj dóló teteraleteiné, kale sukutere alakélé ola kaae nó deróló aluralepó,” erapó.

55 Me asére fo i ape.

“Sukutere ala-ó, so whjtamo naao bóe dóló atima teterale ala momó mule? Sukutere ala-ó, Wuliné whj detu dere kaae yóló sukunale ala-a, momó mule?” erapó.

56 Wuliné whj tukó nóló sukunótú dere kaae, dowi alané dä sukópoló dua dapó. Dowi alané dä mo ti só derópoló, Kótóné tukóló, muló betere foné dowi ala fotokö bulótú beterapó.

57 Atépatei, dowi alaró sukutere alatamoné dä só deróló teteréni, dä Tale Yesu Keriso tuamó betepa, ai ala teterópoló, Kótóné ama dä fotokö mo sumó mótu beterapó. Atétereteimó, Talepaae mo kée du betenérapó.

⁵⁸ Térapa, yalo hosaa mole no nerape-ó, diq Talené ala tuamó betepa, mepaae sekéi ala ó dilikitere alané diq só deraqsóró, mo diriyóló beta. Ti noatepae, diq Tale tuamó bitu ditere kutóta hale alu yaalomei, dupu saalopóló kisipa mutu, betere dokö mo keteké buóló ditu beta.

16

Kótóné so whj tao saai moni derateremó ere fo

¹ Mió i dere fota, Jerusalem bemó betó mole so whj tao saaire *moni-mó* dapó. Kalesia hae kwiamó t̄ mole be huluamó betó mole Keriso fake so whjpaae yae yale alarape kaae, diaaqkélé yaasepoló i dere ape. ² Fula dokö kaae sere be démó, diq feané meteró *moni supa*, ti kwiapaae naao sere su dalemótóró sokósu yóló, kae mulótua yae. Ti noa yaai meipó. E aipaae wale sukamó, *moni* derae yaqsóró kisipa mutu i dere ape. ³ E aipaae wóló diqtamo bitu, diaaq sóró beteratere whjrape Jerusalem bemó betó mole so whjné tué yópoló, atimané sóró faaitere aş yalo eróló melaalopó. Diqne atéró hale tao sóró matere *moni* Jerusalem bepaae sóró fópoló doteyaalopó. ⁴ Dä taleralemó, epaae yakélé atimatamo faalopó depa, ti yalo atima dapesó fenérapó.

Pol-sépiné i ala yaai kisipa mutapóló yale fo

⁵ Folosóró ę Masedonia hae kwiapaae fóló, nalo ti diaq beterepaae waalopó. Ti ę momó fesaae wale alata, Masedonia hae kwia tuqmó tøyóló diaq beterepaae waalo ai ape. ⁶ Ę diaq beterepaae wóló häleke suksamó ó sosóli ali turó aimó diaqtamo betaai kisipa mutepa, ti betenérapó. Atéró diaq taaróló ę mepaae fupa, ti ę yayare qla diaqne melaasepólópó. ⁷ Ti noa betené meipó. Mió dą diaq beterepaae wóló, mo sawa be dëmó maaté beteró fole hórapó. Téreteiné, Talené ama kisipané fölo be dëmó diaqtamo beterópóló depa, ti ę diaqtamo betaai hékese dapó. ⁸ Téretei, kale *Pentikos* be dëmó qla deyaaire ali sókó waai teópa, ti ę Epesus bemó kaae tawóló betaalopó. ⁹ Ti noatepae, Talené ama doasi ke bole kutó diyaaire té moleteiné, aimó bitu ama kutó diraalopó. Téyaalotei, ai kutó diyaqsóró sesétere whjrapekélé, dekeró betó mulapó.

¹⁰ Timoti aipaae wapa, diaaq ąpaae me sekéi ala eratepa ą wiyaqsóró hotowayóló kaae tawae. Ti ąta, ę dere kaae Talené kutó dirótú betere whj ai ape. ¹¹ Téräpa, me whjné ą dape sóró kaae tatere ala hóni, diaq feané wisiyóló dape sae. Téró, ą momó fesaae waai depa, ti diaaq ąpaae hosaa muni deyóló häjtamo dua fae yóló, ę beterepaae wópóló doteyae. Timoti ą ipaae

momó fesaae wouraalu, ama wotoró wéni, ę beterepaae wale Keriso norapetamo wópóló kisipa mutapó.

¹² Mió dąné no Apolos-né dere alamó i dere ape. Yalo ąpaae ai wale norapetamo diaq beterepaae fae yaletei, té mutere suksamó waai dapóló taralepó.

¹³ Mené diaq dilikóló kópaae falaqsóró, hotowayóló kaae tawae. Téturaalu, kale mo fo wisi wosóló, Talepaae kisipa tiratere ala tuqmó diriyóló betae. Atéru, mené diaqtamo bóe dupa wini, halaainé fotok buóló betae. ¹⁴ Fea ala duraalu, yaala sókó fole ala tuqmó bitu yae.

¹⁵ Akaiia hae kwiamó betó mole so whj kuamó Stepanas-ró ama be whj so whjtamota, folosóró kisipa feteyóló Keriso betaletei, diaaq ai kisipare ape. Ai so whjta, Kótóné kae beteró betere so whj tao saairaalu, mo doa keteké bulapó. ¹⁶ No nerape-ó, diaq atei kaae ala dere so whjiró mepaae diaqtamo toune wóló, wisi kisipa mulu Talené kutó diratere so whjtamó aqmó dua betae yóló ma fo i dere ape. ¹⁷ Diaaq mole qla kwiapaae ę tao sóró melaai yaletei, Stepanas, Fotunatas, Akaikus, atimané mole qla ę tao sóró male waleteimó, mo hékese yalepó. ¹⁸ Ti noatepae, atimané ę tao sale alané yalo kepe hékese duraalu, diaaq kepekélé hékeseylepó. Atei kaae wisi

ala dere whjrapeta, so whj feané dukiranérápó.

Kemerótú koleó yale fo

¹⁹ Esia hae kwiamó betó mole Keriso fakerapené diapaae koleó i dere ape. Akuilaró ama soma Prisila-tamonékélé, atimaamoné bepaae tourótua dere Keriso no nerapekélé Tale tuámó bitu, diapaae hosaa mo turó muóló koleó dapó. ²⁰ Imó betó mole no nerapenékélé, diapaae koleó dapó. Kótóné ama kae beteró betere so whjné dere ala sya fóló, diásisitei apuóló kóló tukó nuku betae.

²¹ Diapaae koleó yóló i dere aséta, e Pol-né mo yálo naasenétóró dapó.

²² Mepaae whj dené Talepaae yaala sókó fole ala initepa, ti ai whj Talené mokorópóló yae. Tale-ó, ya dä beterepaae ape!

²³ Dä teteróló kaae tare whj Yesuné hamokoróló häle tao sere ala diapaae erópóló yae.

²⁴ E dä teteróló kaae tare whj Yesu tuámó bitu, yálo diapaae yaala sókó furaalu i dere ape. Mo kée, téyópóló yae.

2 Korin

¹ Ḳ̄ta, Kótóné ama kisipa mole ala sya furaalu, so whj t̄teróló kaae tare whj Yesu Kerisoné kutó dirópóló dotéyale *aposel* whj Pol-né dapó.

I dere asēta dāné no Timoti dāmo wusuró bituraalu, diq Akaia hae kwiamó Kótóné kae beteró betere so whjró, ai hae kwiamó t̄ne Korin bemó betere Kótóné fake so whjtamopaae dapó.

² Dāné Aya Kótóró dā t̄teróló kaae tare Tale Yesu Kerisotamoné hamokoróló hale tao sere alaró, hosaa muni deyóló dua betere alatamo diapaae erópóló yae.

Kótóta koleturaalu tao sóró h̄ai kisipa mulatere Talepó

³ Dā t̄teróló kaae tare Tale Yesu Kerisoné Alima Kótóné doi hale sóró horópóló yae. Ti Ḳ̄ta, kōlené sukutere ala kaaratere Aya bitu, sek̄i ala wapakélé kisipa feléróló tao su betere Kótó beterapó. ⁴ Dāné sek̄i alarape feata, ama tao sóró dā kisipa felérótua dapó. Kótóné dāpaae ai ala erótua dereteita, mepaae so whj kae kae sek̄i tuámó betepa, Kótóné dāpaae ai male kisipa feléraletere alané atimamo tao sópóló erapó. ⁵ Ti noatepae, Yesupaae erale doasi susupui ala feleyóló furaalu, dāpaaekélé mo

dekéró wou beterapó. Atétu, dāné sek̄i alakélé Yesu Kerisoné tao sóró, dā kisipa felératere ala mo dekéró erateretei fqaturaalu, feleyóló mepaae so whjpaækélé fu beterapó. ⁶ Dā sek̄i ala su betereteita hale mei, diq feléyóló betóo, aluyaqsóró tao sóó, yópóló dapó. Atétu, Talené dā tao sóró kisipa felératepa, ti diqkélé feléyóló betaalopó. Dātamo Kótóné kisipa felératere ala depa, ti aita, diq feléyóló beterópóló dapó. Dāpaae wou betere susupui ala kaae, diqpaækélé wapa, ti ai eratere feléi alané ai susupui ala hale belée tanópóló, diq fotokó bulatapó. ⁷ Diq take mo wisiyóló betaalopóló, dāné mo diriyóló kisiparapó. Ti noatepae, dāpaae wou betere susupui ala kaae, diqkélé ai su betere ape. Atétere kaaetóró, dāpaae erótua betere kisipa felératere ala diqkélé saalopó.

⁸ No nerape-ó, dā Esia hae kwiamó betepa, erale sek̄i alarape diaaq kisipa yaasepóló dapó. Mo doasi sek̄i alané dā só deró betaleteiné, beleyaaire mo sunipó. Atéru dā mo sukutere dälemó beterapóló kisipa mualepó. ⁹ Ita mo dapó. Dāné hosaa tuámó mo turó muale kisipata, dā mo sukóló mole nisi yalepó. Téyaletei, dāpaae ai erale ala dāné sunmó belenére nisi yaqsóró, sukiale so whj kepaarótua betere

Kótópaae kisipa tirópóló yalepó. ¹⁰ Dä felekemó mo ti dóló aluraletei, ama dä tao su yale kaae, nalopaaekélé atérótóró tao saalopó. Tétu diaaökélé dä tao sóró momarótu betepa, ti Talené dä aluyaqsóró tao sere ala häle yó tareteiné dä hajitamo ąpaae kisipa tiró beterapó. ¹¹ So whj feané dä tao sóró momatu betere ala mo dokonóturaalu, Talené hamokoróló häle tao sereteimó dä so whj feané ąpaae mo kée yaalopó.

*Polo-né folosóró yaai
kisipa muale ala fisikóló
taarale fo*

¹² Dä i haemó betó mole so whj kuamó kutukélé, diä Keriso so whj kuamó kutukélé, Kótó tuämó wale mo kae ere alaró tó tikiné ini, kisipa mo turóné dere alatamo dä tuämó mupa, so whj feané kelalepó. Atéró kutu yale ala däné kisipa faróló taletepa hoko ala ini, feané keletómó mo donoi ala yalepóló dä hajturaalu, bopé fake dapó. Atétu betaletei i haemó mole kisipa sya fóló ini, Kótóné hamokoróló häle tao sere ala sya furaalu yalepó. ¹³⁻¹⁴ Ti noatepae, däné diapaae i asë dere fota, hapóluni, diaaq dosayóló sumó kisipanérápó. Däné du betere ala mepaae diaaq kisiparetei, mepaae diä kisipanipó. Téretei, take nalopaae ti diaaq mo turó tué yaalopóló kisipa mutapó. Take dä teteróló kaae tare

whj Yesu wale sukamó däné diä kilitu, hajyóló bopé fake yaaire kaae, diaaökélé dä kilituraalu, hajyóló bopé fake yaalopóló, kisipa mutu i dere ape.

¹⁵ Ai betené, ę mepaae faai folosóró diä betereró waairaalu, qla qla taleyóló mulalepó. Até yaleteita, yalo yó matere fo tuämó bole wisi ala diä tamo félimó sópóló yalepó. ¹⁶ Ę Masedonia hae kwiapaae furaalu, diä keleté wóo ę momó fesaae woukélé diä keleté wóo, yaai yalepó. Atéró ę aipaae wapa, ti diaaq ę tao sóró Judia hae kwiapaae dotonaasepóló kisipa mualepó. ¹⁷ Yalo ai muale kisipata, bete munipa hoko yaleé? Ó i haemó mo whjné kisipa kaae mulu, épó téyaalopó dutei, momómo meipó du dere kaae yaleé?

¹⁸ Téni, Kótóné ama yaalopó dere ala motóró du dere kaae, däné diapaae yó mótu betere fota, épó, dutei meipó, fo kae dumipó. ¹⁹ Ti noatepae, diä kuamó ę Pol, Sailas, Timoti, dä sore whjrapené Kótó Naalema Yesu Keriso i kaae whjpóló, diä tuämó yó móituraalu, ama épó dutei meipó, dere fokélé erapóló diapaae yaleé? Ai fo ini, Kótóné ama eraalopó deté wale fo fea Yesu tuämó dokonóturaalu, épó, téyaalopó fo betä deté konapó. ²⁰ Ti noatepae, Kótóné ama mo eraalopó yóló muló betere forape fea, dä teteróló

kaae tare whj Keriso tuämó mo dokonóturaalu, épó, fotóró mulapó. Atéreteiné, Kótóné doi doasi mulóló, dä Yesu tuämó bitu mo kée, téyópóló yae, fo dua dapó. 21-22 Dákélé, diakélé, dä teteróló kaae tare whj Keriso tuämó diriyóló beteratere alata, Kótóné amatóró dua dapó. Dä Kótóné ama so whjpóló sóró beterótu, topomó *wel* wéi suni yóo, dä mo amapóló siriróo, take dapaae wisi ala eraalopó kisipa muópóló, ama Dei Kepe Wisi djané hosaa tuämó beteróo, erapó.

²³ Kótóné keletómó yálo mo fo i dere ape. É fesaae wou ai Korin beró diaq foné siré waai yaletei, dei kisipa muaqsóró taaralepó. ²⁴ Däta, diaaq kisipa tiki tiratere ala teteróló kaae tare doasi aqyóló bitu dumpó. Tépatei, diaq hajyóló beterópóló kisipa mutu, dä diatamo kutó betamó ditu beterapó. Ti noatepae, diaaq kisipa tiki tiratere alané betä diaq mo diriyóló beteranérapó.

2

¹ É diaq beterepaae waai kisipa mualetei, take yálo diaq deteraayóló foné supa, diaaq hosaa tuämó seké su yale kaae, momó yaqsóró taaralepó. ² Ti noatepae, yálotamo diaq foné sóró só deróló seké kisipa mulatepa, ti é hékese yaaitere alamo, né eraaloé? ³ Yálo diapaae aséyalefota, é diaq beterepaae

wale sukamó hékesei ala eraai yale so whjnétei, épaae doasi sekéi ala eraqsóró yalepó. É tuämó mole haj diaaökélé saai kisipa mutu, yálo dere fo mo wosóló sya fenérapóló kisipa tiralepó. ⁴ Ti noatepae, yálo diapaae aseturaalu, hosaa tuämó doasi dekeyóló wole dua yalepó. Ita, diaq dele sóró hosaa supu yópóló dumitei, yálo diapaae mo turó yaala sókó fole ala kisipa yópóló dapó.

Dowi ala yale whjné ama dowi ala kwia hale kemerae yale fo

⁵ Whj me dené me whj hosaa tuämó sekéi ala erélipa, ti é maaté hosaamó sópóló ini, diaq feapaaekélé eralepó. Aita dowi alatei, mo ti doróló aluratere ala meipó.

⁶ So whj feané ai whj foné sóró haleraletei supa, mió momó ini taalae. ⁷ Ai whj q seké duraalu mo ti haepaae derepaqsóró ama yale dowi ala kwia tani, me qla meipóló kisipa keteróló, q tao sóró keteké bulóló fo wisitei yae.

⁸ Atéró dijané yaala sókó fole ala ama kisipa yópóló, apaae hakeamó yae yóló diapaae i dere ape. ⁹ Yálo diapaae yae yale fo fea diaaq wisiyóló wosóló sya fuléró kaae kelaai kisipa mutu aséyalepó. ¹⁰ Dijanétamo me whjné dowi ala kwia tani kisipa keteratepa, ti yálokélé ai whjné yale dowi ala kwia tani, hale kemeraatapó. Ai whjné me

dowi alatamo itikimó, ti dią wisiyóló beterópóló tao saairaalu, yalokélé Kerisoné keletómó kemeralepó. 11 I dere fota hale mei, Satan-né dilikóló dğané dere ala doraqsóró dapó. Ti dğata, hale mokoleyaaayóló bitini, Satan-né so whj doraai dilikitu betere ala dğané mo kisiparapó.

Talené ama yóló muló betere fo wisi tuqmó ama kae ere dę fjanapó

12 E Troas bemó betere so whjpaae dą teteróló kaae tare whj Kerisoné fo wisi yó melaai felemó, ai fo yó melópóló Talené tē doasi muló betepa kelalepó. 13 Aimó kutó diyaai yaletei, yalo no Taitus bitinire betené yalo hosaa muni derepéní kisipa sek̄etepa, ai so whjpaae kôleó fomaaté yóló e Masedonia hae kwiapaae felepó.

14 Tépatei dą Keriso tuqmó betepa, Kótóné ama bőe whj dóló teteróló sale qlapóló betere dokó hakeamó héksetamo dapesó fu beterapó. Atétere alané me qla felé kelaas wisi woutere kaae, Kótó ą etei kaae Tale beterapóló so whj feapaae yó mótu beterapó. Atéreteimó, Kótópaae mo kée du betenérápó. 15 Kerisoné Kótópaae hale matere qla tuqmó sókó wale kelaata ti dąpó. Ti ai kelaata, aluyaqsóró tao sere so whjpaaekélé, sukóló mo ti aluyaaire so whjpaaekélé

wou beterapó. 16 Dą i fo yó matere whjrapeta, mo ti alu du betere so whjné kylumumó ti sini qla kelaas kaae wóo, aluyaqsóró Kótóné tao su betere so whjné kylumumó, ti mo betere felé kelaas wóo, du beterapó. Atei kaae hapólui ala mé whjné sumó enére? 17 So whj feané moni saai kisipa mutu, Kótóné fo yó mótu dere kaae, dğané dumipó. Ai ala ini, Kótóné keletómó ama doteyale whj aqyóló Keriso tuqmó bitu, mo wisi kisipatamo mo fotóró yó mótu beterapó.

3

1 Dğanétei dą yó matere whjpóló dukiratere fo momó yaai dapóló de? Ó dğata etei kaae so whjpó kisipa yópóló aseyóló matepa só fole whjrapené dere kaae dğané de? Mepaae whjrapené dere kaae, dą etei kaae whjpó yópóló, aşekó eróló diaپaae yó melaai, ó diaaq dą melópóló wosetere nisi de? 2 Aita ti diaatóró iru, dğané hosaa tuqmó aşereteiné so whj feané kolóló dosşanérápó. 3 Diaتا, dą teteróló kaae tare whj Kerisoné aşereteiné diaaq du betere ala so whjné kilituraalu, ita Pol-sépiné diale kutómó oleyale dupóló hakearatapó. Aita mo aştere wéjiné ini, mo ti betó tare Kótóné Kepe Wisiné eró beterapó. Ai aşta, mo kane fake tómó ini, so whjné hosaa tuqmótóró erapó.

⁴ Ai ala erémólópóló tué tamo muluraalu dumí, Kótóné keletómó dä teteróló kaae tare whj Kerisoné dä fotokoratepa, mo ere alatóró halaainé dapó. ⁵ Ai alata, däneitei kaayóló ipakó, däne yalepó fo enénipó. Aita, Kótó ą tuamó ere alané dä suratepa du beterapó. ⁶ Ti Kótóné ama kutó diratere whj bitu, ama so whj tao saalopóló mulale dirii kisi fo erópóló, ama fotokó däpaae mo suralepó. Ai fota, aseňé ini, Dëi Kepe Wisiné eró beterapó. Ti noatepae, asere foné dä dóló sukunateretei, Dëi Kepenéta, dämó mo ti betere bete mótu beterapó.

Kale kisi fo tuamó ama mo kae ere dë wisinaale fapanapóló ere fo

⁷ Take Moses-né Kótóné ala eróturaalu, kane fake tómó aseyale fo yó malepó. Ai foné so whjpaae sukutere alatei eralepó. Ai alata, dë wisinaletamo weipakalepó. Ai dëta, alu deté faaipatei Moses-né kelepaas dëyó faleteiné, kele detéliru Israel fake so whjné ama kelepaas diriyóló kilini ipakalepó. ⁸ Mió Dëi Kepe Wisiné erótú betere alatamo wale dëné take ai alatamo wale dë mo ti bosenó bitinipóló de? ⁹ Kale tukóló muló betere fo sya furaalu du betale alané, so whj fea taleyóló só deró beterepó. Ti ai alata, Talené dë wisinaletamo weipakalepó. Téyaletei, mo donoi so whjpó dere

ala tuamó wale dëné kale folosóró wale dë mo ti bosenó beterapó. ¹⁰ Ti take alatamo wale dë kolósu, mió ere alatamo wale dë kolósu depa, mió ere alané dë mo doasi ereteiné take wale dë hale ąla kaae aqro beterapó. ¹¹ Take mo haleke sujamó maaté yóló alu deté fele alata, dëtamo walepó. Téyaletei, mo ti deté fu betaaire alatamo wale dëta, mo doasipó.

¹² Take nalopaae dä atei wisi ala tuamó betaalopóló kisipa mutu dä wini, halainé Talené ala i erótú betere ape. ¹³ Moses-né kelepaamó ere dë alu deté foletei, Israel so whjné kelaqsóró, kutiné husurótua ipakalepó. Mió däne ai yale kaae enénipó. ¹⁴ Tépatei, take atimané kutiri hapólu ipakalepó. Atére kaae, take atimané kutiri husirale kuti miókélé hale iru, take tukóló mulale fo dosatepakélé, atima tué hapólutóró yó tarapó. Ai husiró betere kutita, mené däae faranénitei, Keriso tuamó betere alané betä däae faranérápó. ¹⁵ Mió i alimókélé, Moses-né asere fo dosáatu betepatei, atima kisipa tiki hapóluru, hosakélé hale tare alata, kutiné kelepaas husuró betere kaae erapó. ¹⁶ Tépatei, mepaae so whj de Talepaae kisipa feteyóló wapa, ti ai husiró betere ala kuti kaae däae fótú beterapó. ¹⁷ Tale ąta, mo Kepetóró beterapó. Talené

ama Kepe betere tikimó me alané dokoni, teraae fóló hale beterapó. ¹⁸ Mió kutiné kelepaas husirénire so whj dapaas Talené ama ere dē wisinaale erótú beterapó. Ai dē dāné kaae tapa, ti mepaae so whjné dā tuamó ai ere ala kelenérápó. Tétu, dákélé Talené ama aso kaae beterópóló, ama wisiraté fu beterapó. Ti ai dē wisi erótú betere Kepeta, Tale atórótipó.

4

Mo haené aleale wutimó doasi ke bole qlarape derapóló ere fo

¹ Atérené, Kótóné ama dā koleturaalu, tao sóró melale kutó hóyóló taaréni, hale dirótú beterapó.

² Atéturaalu, kikiti kinóló dere alakélé, enénire halei alakélé, kapala dilikitere alakélé, Kótóné fo doróló wératere alakélé, dāné mo dumipó. Ai ala ini, Talené ama mo fo yó mótu beterapóló, so whjné hosaamó sópóló, Kótóné keletómó mo hakeamó erótú beterapó.

³ Dāné i yó mótu betere fo wisitamo mepaae so whjné wosaairetei hapóluyóló husuró betepa, ti aita mo ti aluyaairo so whj ai ape.

⁴ Ti mió i alimó teteróló kaae tare kapala kótóné Talepaae kisipa tiki tirénire so whjné ai fo wisi tuamó ere dē wisinaale kelaqsóró, atimané kisipa hapóluróló husiralepó. Ti aita hale mei, kale fo tuamó Kótóné aso

kaae betere whj Kerisoné ere dē wisinaale kelaqsóró erapó. ⁵ Ti noatepae, dāné i yó mótu betere fota, dātei doi sóró horótú dumi, Yesu Keriso ą Talepóló ama doi sóró horótú beterapó. Atérené dā Yesuné ala eróturaalu, diq tao sóró diaaq kutó diratere whjrape i betere ape. ⁶ Ti noatepae, "Diliki tuamó dęyó fae," yale Kótónétóró dāné hosaa tuapaae dəralepó. Ai dęta, dā teteróló kaae tare whj Keriso atóró ereteiné dāné ą kaae tapa, ti Kótóné ama ere dē wisinaale kisipa enérápó.

⁷ Tépatei, ai bope deté wale ke bole qlarapeta, mo haené aleyale wutirapemó deró beterapó. Ti fea ala dā tuamó kaayóló dumi, Kótóné ama fotok dā tuapaae suratepa dapóló, so whjné kisipa yópóló erapó. ⁸ Kotere tiki dokq seketi ala dapaas erótú betepatei, ai alarapené dā haepaae deróló, mo ti só derótimpó. Dā noa ala yaalorópóló kqol kqol epatei, dāné kisipa mo ti fomaake inipó. ⁹ Talené ala erateremó, dapaas susupui ala erótú betepatei, Talené dā taaló bitini, tao su beterapó. Mepaae so whjné dā só deróló dorótú betepatei, mo ti dorótimpó. ¹⁰ Yesu ą kepaaróló beterale fotok dā tuamó mupa so whj feané hakeamó kolqpóló, ą sukale ala dāné tikimó mupa kutu beterapó. ¹¹ Ti noatepae, sukuni dā betere whjrape

Yesuné ala erateremó dą dóló aluranépatei, ama betere bete dąné mo tó tikimó mupa so whjné häkeamó kolópóló, yó maté kutu beterapó. ¹² Ti Talené ala erótú betereteiné sukutere ala dą tuämó mupatei, dią tuämota, mo ti betere bete moleteiné dią mo beterapó.

¹³ Asémó i fo erapó.

“Talepaae kisipa tirale betené yälo ai fo yalepó.”

Ai fo yale whj ą kisipa tiki tirótú yale kaae, dąkélé atérú, diapaae i yó mótu betere ape. ¹⁴ Tale Yesu kepaarale sekéné ą kepaarótú yale kaae, dąkélé kepaaróló ą betere tikimó ątamo touróló betämó beteraalopóló kisipa mutapó. ¹⁵ Dąné dią tao su betere alata, dią mo wisiyóló beterópóló kisipa mutu du beterapó. Até dereteiné, Talené so whj hamokoróló häle tao siré fóló, mo ti fakeraalopó. Atéturaalu, ai so whj atimanémo, Kótópaae mo kée dere fo dekéró yó tapa, ti mo kae dę fəane Kótóné doi doasi saalopó.

¹⁶ Atéyaaalopóló kisipa mutu, dąné ditere kutó fomo duraalu taaraalomeipó. Dąné mo tó tikita, do deté fu beteretei, dąné kepe tuapaae ti betere dokö kisi whj aleraté fu beterapó. ¹⁷ Ti noatepae, dąpaae erótú betere sekéi alarapeta, häleke sukamó

maaté muaaireteiné dąné sümó belenérapó. Ai sekéi alarapenétei, take nalo mo ti muó tawaaiре dę wisinaale dąpaae eraalopó. Ai eraaire ala wisi kolósu, mió su betere seké kolósu depa, mo häle qla aqrapó. ¹⁸ Atéreteiné dąta, dąné kelené kelere qla kaae taní, kelenire qla kaae tarapó. Ti noatepae, kelené keletere qlata, mo häleke sukamó maaté muaalotei, kilinitere qlata, ti mo häle muótóró tawaalopó.

5

Dą mo ti betaaire be hepen-mó erapóló ere fo

¹ I haemó dą betere kapala furu be fisikó fupa, ti me qla meipó. Ti noatepae, mo ti be Kótóné dąmó hepen-mó tēnó beterapó. Ti ai beta,

mo whjné naasené tēnipó. ² Ai bepaae faai dą i haemó häle bitu, mo kuti derótú dere kaae, hepen bemó tēne be atéró deranée yóló doasi kisipa mutu beterapó.

³ Ti atei kuti deratere be dęmō, mepaae whjné dą tiki daapi hälepa kelaalomeipó.

⁴ Dą i haemó kapala furu bemó bitu, sekéi ala beleté furaalu, i be taaróló fenée yóló doasi kisipa mutu beterapó. Ti dą daapi häle betaai kisipa muni, dą betaaire hepen beta, kuti derótú dere kaae deranée du beterapó. Téturaalu, mo ti betere alané sukutere ala qla kaae nó deróló, ama tikitóró alée faalopó.

⁵ Kótóné dą atéró aleyóló

beteró betereteita, ti i bope yale mo ti betaaire tiki wisi saalopóló kisipa mutu erapó. Ti aita, nalopaae eraaire ala mo turó saalopóló kisipa muópóló, Kótóné däpaae Dëi Kepe Wisi melalepó.

⁶ Térené, dä i haemó mo tó tikitamo hale bitu, Taletamo betämó bitinipó. Atépatei, take nalo Taletamo betämó betaaire ala däne diriyóló kisiparu whaaliani, betere dokö däne kisipa tiró beterapó. ⁷ Dä mió i betereteita, kelené keletere ala sya furaalu ini, tué tiki tiratere ala sya foleteiné beterapó. ⁸ Dä i daale tiki taaróló, Taletamo betämó betaaire kisipa mupatei, ai ali sókó waai teópa, dä wisi kisipatamo kaae taté fu beterapó. Ti nalopaae ai ala mo eraalopóló kisipa mutu, dä halaainé beterapóló i dere ape. ⁹ Téräpa, dä i betere tikimó ó kae tikimó betepakélé, me ola meipó. Ti Tale ą kisipa felé yaaire ala betä däne doasi keteké buóló du betenérapó. ¹⁰ Ti noatepae, dä teteróló kaae tare whj Keriso so whj taleyaai betere tikimó betepa, dä so whj fea taleyópóló, betä betä yóló daaneta yaalopó. Atépa, däne yale ala fea hakeamó taleyaalopó. Atéturaalu, dä mo i tiki daayóló bitu yale wisi alamó, ti wisi dupu meloo, hoko yale alamó ti dowi dupu meloo, yaalopó.

So whjró Kótótamo bóe

fióló betämó beteratere ala

¹¹ Téräpa, so whj feané du betere alamó Talené kwia melaairetei hásokó feni, mo yaalopóló dä wituraalu, so whjpaae dowi ala taaróló, tué tiki feteyae yóló, dotopo du beterapó. Ti dä betere alata, Kótóné mo hakeamó kelerapó. Atére kaae, diaaqkélé dä etei kaae whj baterapóló diriyóló kisipa eranée du beterapó. ¹² Däne diapaae i dere fota, diaq dä dukirópóló dumitei, däne du betere ala kilitu, diaq haj yópóló dapó. Tétu, hosaa tuämó ere ala kilini, tó tikimó ere ala kilitu betere whjrapené dä erateremó, atimapaae tokó melaaire fo i dere ape. ¹³ Dätamo topo doyóló keyaa fole whjrape aqpa, ti Kótóné ala eróturaalu dapó. Motamo wisi kisipa mole whjrape aqpa, ti diaq tao saairaalu dapó. ¹⁴ Däne i du betere ala feata, Kerisoné ama yaala sókó fole ala wisiné dä keteké bulatepa dapó. Ti noatepae, so whj mo fea tao saai betä whjtoró sukalepó. Téturaalu, ama so whjkélé fea ątamo betämó sukalepó. ¹⁵ Ti so whj fea tao saai ą sukale alata, betere so whj maaté wisiyóló betaaire ala ini, atima tao saai sukóló kepaayale sekéné ama kisipa mole ala betä erópóló yalepó.

¹⁶ Atérené dä mió i alimó kaae sóró bitiré furaalu, mepaae so ó whj i haemó mole kisipa sya fóló, etei

kaae so whj̄ beterapóló djané tale dumpó. Ti taketa, djané i haemó mole kisipa sya fóló, dä teteróló kaae tare whj̄ Keriso atéró tale yaletei, mió djané momó kae dumpó. ¹⁷ Térapa, mepaae so whj̄ Keriso tuamó betepa, ti ai so whj̄ Kótóné kisi kaaróló beteró beterapó. Atétere alata, take betale ala mo ti kemeróló, mió kisi ala tuamó ai betere ape. ¹⁸ Atéró beteratere ala feata, ti Kótó beteremó kaayóló walepó. Däró Kótótamo bóe du betatei, Kótóné Keriso sukópóló maleteiné bóe firóló touralepó. Atére kaae, mepaae so whj̄kélé Kótótamo bóe fiyóló dua betere ala díapaae malepó. ¹⁹ Aita hale mei, i haemó betó mole so whjné Kótótamo bóe du betepa, Kerisopaae erale alané atima yale dowi alamó Kótóné kwia melaai yaletei taaróló, bóe firalepó. Tétu, Kótóné so whjtamo bóe fiyóló betamó beteratere fo yó maté kwéyópóló, dä sóró beteralepó. ²⁰ Atérené, mió dä Kerisoné ama fo eratere whj̄rape i betere ape. Diä so whj̄ Kótónétamo bóe fiyóló touyóló betaaire fo ama diapaae yaalopó yale kaae, "Kótótamo bóe fiyóló betae," yóló Kerisoné doimó djané diapaae dirii ma fo i dere ape. ²¹ Yesu dowi ala inire whj̄tei, Kótóné ą dowi ala dere whj̄ aqralepó. Ti aita hale ini, dä Yesu Keriso tuamó betepa, Kótóné ama so whj̄ donoraaire ala

dokonótu, dä mo donoi so whj̄ aleróló beteralepó.

6

¹ Dä Kótótamo betamó ama kutó diratere whj̄ bitu, diapaae Kótóné hamokoróló hale tao sere ala eratepa, ai ala hale qla kaae díapaae mulaqsóró, diapaae ma fo i dere ape. ² Ti noatepae, ama i fo dapó.

"So whj̄ yalo hale hamokoróló tao sere alimó diaaq ępaae tao sae dere fo yalo mo wosóo, diä aluyaqsóró tao saai tukóló mulale be demótóró yalo diä tao sóo yalepó," erapó.

Yalo diapaae mo i dere ape. Mió i su kamota, so whj̄ aluyaqsóró Kótóné hamokoróló hale tao su beterapó. Ai ala yaaire be dë me kae mei, mo miótóró i ape.

Pol doasi seké sale fo

³ Djané so whj̄ tao saai erotu betere ala mepaae whj̄rapené bete muni, hoko ala nisiyóló faletu só de raqsóró, mepaae so whj̄ Kótópaae waaire tū sesé yóló dée nalatere ala djané mo dumpó. ⁴ Aténi, dä Kótóné kutó diratere whj̄ bituraalu ditu betere kutó diaaq kolóló, i whj̄rapené mo donoi ala dapóló kisipa yaasepóló i dapa wosae. Ita doasi depe tukó wei kutópatei hale diyó taruraalu, sekéi alakélé, qla qla yayatere alakélé, whaalia dere alakélé, wou betepatei

dané hale belée tarapó. ⁵ Dä kotere tiki dokö fea doasi foya dere alakélé, dóló susupuratere alakélé, *dipula* beteratere alakélé, erótua dapó. Dä nokekélé wisiyóló fini, wotetamotei doasi depe tukó wei kutó hale ditu beterapó. ⁶ Atétu, dä me dere dowi alatamo hoseké ini, mo donoi kisipatóró muóo, bete mole ala mo wisiyóló kisipa yoo, me whípaae setere ala ini, wisi kisipatamo naameiné mo dua kaae taté fóo, du beterapó. Tétu, hosaa turóné yaala sókó fole ala yópóló, Dëi Kepe Wisiné dä fotokö eratepa, ai ala dia so whí feapaae erótua dapó. ⁷ Kótóné fotokötamo mo fotóró duraalu, fo wisi yó mótu dapó. Tétu, Kótóné so whí donoratere alata, bóe dele whíné turu naasené tq tawóo, fé naasené wuti tawóo dere kaae iruraalu, ai donoi ala dané tarapó. ⁸ Mepaae whíné dané ditere kutó kilitu dä dukiróo, mepaae whíné ti eratere fo yoo, dua dapó. Mepaae whíné dané ditere kutó dorapóló mepaae so whípaae yoo, mepaae whíné ti mo wisi kutó ditu beterapó yoo, dua dapó. Dä mo ala dere whí betepatei, mepaae whíné ti dä kapala atima dilikitere whírape aqrotu beterapó. ⁹ So whí feané dä kisipa epatei, dä teó kisi wale whírapepaae eratere ala kaae dua dapó. Dä mo felekemó sukunépatei, hale bitiré fu

beterapó. Dä fokosói ala yóló susupu eraletei, mo ti dóló sukunénipó. ¹⁰ Dä dekené sukutu betepatei, betere dokö hékesé yó tarapó. Dä fea əla əla munire whírape betepatei, dané du betere alané so whí fea neli whí beterotu beterapó. Dä əla əla munipatei, fea əla mole whírape beterapó.

¹¹ Korin bemó betó mole no nerape-ó, diatamo dané hosaa mo turó muluraalu, dané mole kisipa mo fea diapaae hakeamó ai yale ape. ¹² Dané diapaae yaala sókó fole ala dané tao tani, mo turó erótua betepatei, diaaq däpaae yaala sókó fole ala ti kinóló tao tarapó. ¹³ Dia yaalo naale senaale kaae batereteiné, diaaqkélé däpaae hosaa mo turó muóló, yaala sókó fole ala u mótu i mótu yaasepóló, yaalo diapaae i dere ape.

Kisipa tiró betere so whí tirénire whítamo touyaqse ere fo

¹⁴ Dia Talepaae kisipa tiró betere so whírape kisipa tirénire so whítamo touyóló, dere ala fea betamó yaqse. Ti noatepae, donoi ala kolósu, dowi ala kolósu depa, betä ala ere? Ti dëmó kotere so whíró dilikitamo kotere so whítamo netéró fulumu enére? ¹⁵ Dä teteróló kaae tare whí Kerisoró dowi keperape teteróló kaae tare kepe Belial-tamo touyóló betä kisipa muualoé? Tué tiki tiró betere so whíró,

tué tiki tirénire so whjtamo betä ala ere? ¹⁶ Kótóné doi hale horóló moma dere beró kapala kótó suróló aleale əlarapetamo mo betä ala erapóló kisipa mute? Ti noatepae, dä Keriso so whjta, mo ti betere Kótóné momatere be tēnapó. Ai yale fo kaae asémó Kótóné i fo erapó.

“Ę atimatamo betämó bitu, atima fole tikipaae ękélé faalopó. Tétu, ę atima teteróló kaae tare Kótó betóo, atima ti yalo so whj betóo, yaalopó.”

¹⁷⁻¹⁸ Mo doasi fotokö bole Talené i fo dapó.

“Ai so whjtamo hosekéró beteretei taaróló diaq kaae betae. Atéru, mepaae naqse yóló fo mulale əla mo olaayaqse. I dere fotamo diaaq sysa fupa, ti yalo diaq dape saalopó.”

Mo doasi fotokö bole Talené i fo dapó.

“Ę ti diaaq Aya betóo, diaq yalo naale senaale betóo yaalopó,” erapó.

7

¹ Hosaa mole no nerape-ó, Talené däpaae ai wisi alarape eraalopóló muló betere fo hale mulapa, kae kae dowi alané diaaq tiki ó kepe doraqsóró, ai kaae dowi ala tuämó hosekéró bitini, tika kae betaalopa sae. Atéró Kótó kolóló wituraalu, a aqmó sukóló bitiré fóló,

Talené ama mo kae ere wisi ala maaté eróló, mo ti fakeraté fu betae.

Pol hajné suqale fo

² No nerape-ó, däpaae diaaq hosaa munire aqrapa, miótá diaqne däpaae hosaa mutere ala yaasepóló i dere ape. Ti noatepae, däne mepaae so ó whjpaae me dowi ala eréni yóo, däne du betere alané atima mepaae so whj dée naaire tū munéni yóo, däne dere ala diaaq tokóló yópóló, ó diaqne mepaae wisi wisi əla saai diaq dilikini yóo, yalepó. ³ Yalo i dere fo diaq só deraai kisipa mutu dumipó. Yalo take yale fo kaae diaqaae däne hosaa mo turó moleteiné dä tekeni diaq sukutepa ó betepa, ti dä fea betä alatórò du betenérapó. ⁴ Diaaq yalo i dere fo wosóló, mo sysa faalopóló kisipa mutu ę whaalia ini, bopé fake yóló hajtu beterapó. Kae kae seké däpaae wou betepatei, diaq Talepaae tué tiróló wisi ala hale yó tareteimó, ę haj yóló wisi kisipatamo Talepaae yalo mo kée du beterapó.

⁵ Dä Masedonia hae kwiapaae wóló bitu, Talené ala eratepa mepaae whjné däne dere ala yaqsóró tū fea mo seséyalepó. Atéru, mepaae whjrapené dätambo bōe dóló hōle sóo, däne kepe tuapaaekélé, wituraalu whaalia yóo, yaleteiné däne tiki səa nalóló bitinipó. ⁶ Téyaletei, Taitus dä beterepaae wale alané,

fomoyóló haepaae doropole so whj̄i tao sóró keteké bulótú betere Kótónétei dä tao sóró haj̄ dere ala eralepó. ⁷ Ai alané maaté mei, diaaq ą tao sóró haj̄ dere ala eratepa, amamo däpaae ene waleteiné dä tao sóró haj̄ eralepó. Diaaq ę kelenée du betereteikélé, diaaq hásokó fóló yale alamó dijané hosaamó su dekéné sukutu betereteikélé, ępaae erótú betere alamó diaaq whalia du betereteikélé, fea däpaae ene walepó. Ai fo wosetu, ę tuämó haj̄ dere ala mo turó fayalepó.

⁸ Yalo diäpaae anale asémó ere fonétamo diä deké kisipa moipa, yalo atei kaae fo noatepa yaleé? yóló kisipa mutumipó. Taketa atei kisipa mo mualetei, mió ę haj̄ kisipa mutapó. ⁹ Ti ai hajta diä deketere alamó ini, ai fo dosäaturaalu diä sawa su kamó maaté hosaamó sóró dekeyaleteiné yalepó. Atéteremó diä donoi tupaae fole kilitu, ę haj̄ du beterapó. Ti noatepae, dijané deké yale alata, djané yale foné diä mo ti doréni, Kótóné ama kisipa mole ala eraleteiné tu wisipaae feletei kisipa muae. ¹⁰ Kótó tuämó kaaróló wale deké dere alané dowi ala taaróló, Talepaae kisipa fetetere ala eratapó. Atéturaalu, kisipa fetetere alané, ti aluyaqsóró tao sere ala kaaratapó. Take deké kisipa mualetei, yalo mió kisipa fatepa, mo donoi

ala ereteiné Talepaae mo kée du beterapó. Tépatei, i haemó kaarale deké ala alané ti sukutere ala kaaratapó. ¹¹ Kótó tuämó wale deké ala alané diä tuäpaae erale alarape i ape. Kótóné ala eraai butere ketekékélé, me dowi ala inipatei, hale só deratere kapala fo so whjné mo nisi yaqsóró, keteké buóló hakearótú betere alakélé, dowi alatamo fopaae butereteikélé, mené diä doraqsóró wisiyóló kele muló betere alakélé, diä dätamó betenée du betale alakélé, so whj̄i wisiyóló beterópóló keteké bulótú betere alakélé, mené dowi ala deretei hakéamó kerérópóló, donoraai bole ketekékélé, kale deké dere alané eralepó. Yalo asémó yale forape diaaq dosäyóló ai fo mo wosóló sya feleteiné mió diä tuämó yalo foné saai dere ala muniretei hakearalepó. ¹² Take yalo diäpaae asémó yale fota, dowi ala dere whjmó kisipa mutu, ó ai dowi ala eratere whjmó kisipa mutu inipó. Téni, Kótóné keletómó djané dere fo mopóló wosóló eraaire keteké diaaqtei kisipa yópóló yalepó. ¹³ Ai alarapené dä mo tao sóró keteké bulalepó.

Ai keteké tómó diä feané Taitus-né ama kepe tuäpaae felératere ala eraleteiné ą mo hajtamo fesaae wale ala kilitu, dákélé mo doa hajyalepó. ¹⁴ Yalo diä dukirótú ąpaae yale fo

motóró dokonótú, ą wisiyóló dape saleteiné ę hale ini, feléi kisipa mutapó. Dañé diapaae yó matere fo fea motóró du dere kaae, dñé dia dukirótú Taitus-paae yale fo ama mo irapóló kisipa yalepó. ¹⁵ Taitus aipaae wapa dia winé sukutu diri furu furu yóló, naameiné diaaq ą mo wisiyóló dape salepó. Take ama atéró ene wale fo diaaq mopóló kisipa mutu wosóló, sya fele ala mió ama kisipa duraalu, diapaae yaala sókó fole ala mo ti fąatapó. ¹⁶ Yalo i dere fo fea diaaq wosóló mo eraalopóló, yalo kisipa tiróturaalu, ę mo doa hajné sukulapó.

8

Hajtamo hale matere ala yópóló keteké bulatere fo

¹ Ne norape-ó, Masedonia hae kwiamó té mole be hulumó betó mole Keriso fakerape Kótóné hamokoróló hale tao sóró male ala diaaq kisipa yaasepóló i dere ape. ² Ti ai so whj atima kqae kelaai mepaae seké wou betaletei, hękesetere ala mo turó fąayóo, mepaae qla qla ó *moni* meiyóló yoleale betóo epatei, atimamo hamokoyóló *moni* mo dekéró deralepó. ³⁻⁴ Atéró mo dekéró deräleta yaleteiné sókó faai yale dale mo ti bosene felepó. Aita, atima kqleaanétei Judia hae kwiamó Kótóné kae betéró betere so whj tao saai kisipa mutu, mepaae

so whjné hamokoróló hale derale monitamo touróló, atima mole qlakélé hajtamo deraai kisipa mutu, melaire té mulae yóló diapaae dotopoi fo yalepó. Ti aita, so whj hamokoyóló hale tao suraalu yale alapóló, yalo diapaae i dere ape. ⁵ Dñé kisipané atima sumó enérápóló kisipa muale ala mo ti bosenóló, atimané yaai dere alakélé, qla qlakélé, betere betekélé, fea Talené naase tuamó mulalepó. Atéró nalo ti atimakélé dątamо touyóló Kótóné kisipa mole ala eraai yalepó. ⁶ Atérené, Korin bemó betó mole so whj dijané ai ala yópóló, Taitus ą dia beterepaae fae yóló seyalepó. Ti aita, Taitus-né ama taketi kaae sóró diale kutó ereteiné, mió ą dia beterepaae wapa, Talené hamokoróló tao sere ala diaaq eróló mo ti kemerópóló yalepó. ⁷ Térapa, diaaq tué tiki tiratere alakélé, fo wisi yó matere alakélé, mo bete mole ala kisipa dereteikélé, mepaae ala eróturaalu, doasi keteké bole alakélé, dąpaae yaala sókó fu betere ala alakélé mo wisirapó. Atétere kaaetóró hamokoróló tao suraalu, atéró hale matere alakélé mo wisiyóló yae.

⁸ Yalo i dere fota, diapaae i ala yae yóló dumi, Masedonia whjrapené mepaae whj tao saai butere keteké kolósu, diaaq butere keteké kolósu yóló, dia tuamó mo yaala sókó fole ala muluraalu, déró kqae kelaai

dapó. ⁹ Ti noatepae, dä teteróló kaae tare whj Yesu Kerisoné hamokoróló tao sere ala diaaq ai kisipare ape. Ti ą doasi néli whj beteretei, diaq tao saai kisipa mutu, yoleale whj alée feleteiné diaq néli whj beteralepó.

¹⁰ Diaqne yaaitere alamó kisipa mutu, diapaae yalo kisipa matere fo i dere ape. U kemeyale ba fomó mepaae kae kae be hulua Keriso fake so whjné *moni* deraaipa, diaaqpi folosóró deróo yalepó. ¹¹ Diaaq atéró diale kutó keteketamo kaae su yale kaae, miókélé ai alatóró deté fóló kemerae. Atéró melaai kisipa mutepa, ti diaaq mole sútóró melae. ¹² Diaaq mole sútóró wisi kisipatamo matepa, ti Tale ą hékese duraalu, ama kisipa feléyaalopó. Mepaae whjné melaaitere qla munipa, ti Talené me qlakó menipóló dei kisipa muaalo meipó.

¹³ Dáné kisipané mepaae whjape atima qla qla mo dekéró muluraalu, diaq sawa téti moleteiné seké tuámó beteraai sumi, fea betá alatóró yóló betaai i dere ape. ¹⁴ Mió diaq qla qla mo dekéró moleteiné, atima yayatere qla diaqne meloo, nalo diaqmo yayatapa atimané dekéró moletei diaq meloo yópóló dapó. Atéró u tao su, i tao su depa, ti mo fea betá ala yólótóró betaalopó. ¹⁵ Atétere alata, asémó i ere fo kaaepó.

“Mepaae mo dekéró sale whjné qla buki muni

feni, mo súmótóró nóo, mepaae mo tórótí sale whj wote ini, mo súmó nóo, yalepó,” erapó.

Taitus Korin bepaae dotøyalefo

¹⁶ Yalo diaq tao súpóló, e keteké bulale Kótóné Taitus-paaekélé ai kaae ala eró betepa, Kótópaae yalo mo kée du baterapó. ¹⁷ Atéreteiné, ą dáné fae depa waalo meitei, mo taketi diaq beterepaae waai du betaleteiné waalopó. ¹⁸ Dáné no whj betá Taitustamo wópóló dotonatapó. Ai whjta, mió wosetere fo wisi erateremó, Kótóné kae beteró betere so whjné dukirótú baterapó. ¹⁹ Ai ala maaté mei, kale hágé melale *moni* sóró, dátamo Judia hae kwiamó betó mole so whjmó male fópóló, Kótóné kae beteró betere Keriso so whjné ą sóró bateralepó. Atéró hágé matere *monita*, Talené doi sóró horóturaalu, ai so whj tao saaire keteké kolópóló kisipa mutu, dáné hotowayóló teteróló kaae tawaai dapó. ²⁰ So whj tao suraalu, hágé melale doasi *moni* dápaae diaaq hotowaró kaae taní, qlémi serapóló mepaae whjné dä eratere fo yaqsóró kisipa mutu dapó. ²¹ Ti noa betené dumipó. Talené kele tómökélé, mo so whjné kele tómökélé, dáné du betere ala mepaae whjrapené kilitu, mo donoi

ala dapó yópóló kisi mutu, hotowayóló kaae tarapó.

22 Dạné no me whjékélé atimaamotamo dotonaai dapó. Å kaae kelalemó, mepaae dạné yae dere ala fea ai sekéné mo keteketamo dua yalepó. Diaaq mo wisi ala yaalopóló kisipa mutu, ama take bole keteké tómó miókélé å Talené ala eraai mo doasi keteké bulapó. 23 Taitus åta, étamo titiyóló kutó betämó diyóo, diå kuamó bitu betä kutó diyóo, dere whj beterapó. Dạné no me whj tamota, ti Kótóné kae beteró betere so whjné sóró beteró beterapó. Mepaae so whjné ai seké tamoné ditere kutó kilitu, dä teteróló kaae tare whj Kerisoné doi doasi hale sóró horatapó. 24 Térpa, Keriso fake so whj feané diaaq yaala sókó fole ala hakeamó kolópóló, ai sore whjrapepaae mo erae. Atétepa, ti diaaq dere alamó dạné dukirótú betere fo mopó enérapó.

9

¹ Kótóné kae beteró betere so whj tao sae yóló, deté wale fo wosóló, yaaire keteké diå bunipakó, yalo diapaae momó yaaloé. ² Ti so whj tao saai diaaq bole keteké yalo mo wisiyóló kisiparapó. Diå ai ala yaai doasi keteké boleteiné take kemeyale ba fomó kaae sóró, diå dukiróturaalu, Masedonia hae kwiamó betó mole so whjpaae diå Akaia hae kwiamó betó mole so whjmó

hale melaaire *moni* deraai du beterapó fo yalo deté kwéalepó. Ai fo woseturaalu, ai be huluamó betó mole so whj atimanékélé *moni* deraai hosaa tukalepó. ³ Diaaq hale matere alamó dạné diå dukirótú betere fo bete muni nisiaqsóró, kale bope yale sore norapepi aipaae dotonatapó. Yalo atimapaae, diå donoróló betepa kelaalopó yale fo diå tuämó motóró epa kolópóló yae. ⁴ Ti noa yaqsóró dumipó. Mepaae Masedonia whjrape étamo wouraalu, diå donoróló bitinipa kilitu, dạné diå dukirale fo kapala irapó deremó, dákélé diákélé mo doasi hale yaqsóró dapó. ⁵ Téyaqsóró, kale norape atimapi folosóró diå beterapee dotonatepa wisirapóló kisipa mutapó. Ti noatepae, diaaq hamokoróló hale melaalopó yale *moni* deróló kemerópóló kisipa mutu i dere ape. Ai ala depa, ti sëteremó dei kisipatamo meni, wisi kisipatamo hamokoróló hale melaalopó.

Häle matere alata, kutómó qla wae dekéró bilitu dere kaae dapó

⁶ I dere fo wosóló kisipa muae. Mepaae whjné qla wae sawa törötí bilitepa, ti qla sere alimókélé sawatóró saalopó. Mepaae whjné qla wae dekéró bilitepa, ti qla sere alimókélé mo dekéró saalopó. ⁷ So whj dokö betä betä sëtepä dei kisipatamo meni, atima kisipané meteró melaai depa, ti ai sutóró

melópóló yae. Ti noatepae, hosaa tuamó héksetamo matere whj Kótóné mo hékkeserapó. ⁸ Atétu, Kótóné hamokoróló hale tao sere ala diapaae suratepa, betere dokq fea dia mepaae noa kaae wisi ala yaai depa, ti me qla yayani, mo sumó enérápó. ⁹ Asémókélé i fo kaae erapó.

“Ama wisi wisi qla yoleale yóló betó mole so whjmó åliralepó.

Ama so whj tao sóró donoratere alakélé kemeni, hale yótóró tarapó,” erapó.

¹⁰ Qla waeró mo nokole bred otamo matere Kótóné diaaq biliyaaire qla wae fakeróo, qla ülumétepa dekéró sóo dere kaae, Kótóné so whj tao sóró donoratere alané du wisikélé diaaq mo ti fakeróo yaalo ai ape. ¹¹ Téturaalu, diaaq kae kae ala duraalu, mepaae so whj hamokoróló tao sónpóló, Talené dia mo súraalo ai ape. Diaqne atéró hale matere qla dánémo sóró kale yoleale so whjmó matepa, Kótópaae atimané mo kée fo yaalopó.

¹² Kótóné so whj tao sóró diaaq ai eratere alata, atima yayatere qla mótsa dapó. Ai maaté mei, Kótópaae doasi kée dere fokélé wéi kaae fáyóló felée fu beterapó. ¹³ Diaaq atéró Talené ala eróturaalu, mepaae so whj tao sóró erótú betere ala mepaaené kilitu, ita Kerisoné fo wisi sya fóló

aqmó bituraalu, hamokoróló tao sere ala dípaaekélé, mepaae so whipaaekélé, eratere kelae yóló, Kótóné doi hale horaalopó. ¹⁴ Kótóné hamokoróló tao sere ala dia tuapaae fáanó betereteiné Talepaae momaturaalu, atimané hosaa mo turó dia paae muóló yaalopó. ¹⁵ Kótóné hamokoróló hale meló betere ala wisinaale mo whjné etérápóló bete turó tokgló enénipó. Atéreteimó, ąpaae mo kée fo du betae!

10

Pol Talené kutó dírateremó kae kae eratere fo yaletei

¹ È dia tamó betamó betale sukamó, è fo kóló kóló yóló wire whj aqretei, kae tikimó bitu ti wini, halaainé asetu beterapóló è eratere fo ai du betere ape. Tépatei, Talené fo aqmó sukóló betere alaró witamo naameiné dua betere alatamo Kerisoné ępaae eratere, è ai ala tuamó bitu, è Pol-né dia paae i yae dere fo wosóló, mo yaasepóló dapó. ² Ti è dia beterapaae wale sukamó, mepaae so whjné kisipané dä i haemó mole ala sya furaalu, Talené ala eratere nisiyóló, dä eratere so whj è halaainé foné saqsóró, dia miótitei donoróló betae yóló i dere ape. ³ Ti noatepae, dä i haemó hale bituraalu dele bóeta, i haemó mo whjné dele bóe kaae meipó. ⁴ Dáné bóe dele qla olakélé, mo bóe dele qla qla kaae

meipó. Dañé bóe dele qla qlata, Kótóné doasi fotokó fāneteiné Kótótamo bóe duraalu, ere dirii sa fisikóló doranérápó. ⁵ Mepaae so whjné Kótó ą etei kaae Tale beterapóló kisipa yaqsóró sesé duraalu, kae kae fosó fosói foró, bete mole qla agratere alatamoné sa kaae depa, dñé fisikóló dorótú beterapó. Téturaalu, dä teteróló kaae tare whj Kerisoné ala eraai mole kisipa kópaae faqsóró, dñé tué tiki turó Yesuné teteróló kaae tare aqmó mulópóló, mo hotowaró kaae tarapó. ⁶ Dią Talené fo wosóló, aqmó sukóló bitu sya fóló erótua betepa, ti mepaae ai fo wosetere hóyóló dowqae fu betere so whj fea dñé só deróló kwia melaai dä siki siki yóló betenérápó.

⁷ Diąta, mo tómó ere ala maaté kilitu beterapó. Mepaae whjné ąta, Kerisoné whj beterapó depa, ti dákélé ąre kaae Kerisoné whjtóró beteretei ama kisipa yópóló yae. ⁸ Ita, dią só deróló dorai dumitei, Keriso tuámó diriyóló beteratere ala dñé teteróló kaae tanópóló, Talené däpaae melalepó. Atérené ę haleni, halaainé diapaae hakeamó i du betere ape. ⁹ Yało diapaae asémó i dere fota, dią wiratere nisi yaqse. ¹⁰ Ti noatepae, mepaae whjrpené duraalu, "Ama asémó deteraai fo du betepatei, ą woló betámó bitu dere fota, ti kisipa inire

whjné fo kaae hóko du beterapóló," erótua dapó. ¹¹ Atei kaae eratere fo dere so whjné, dä kae tikimó bitu asémó dere fo kolósu, dä aipaae wóló mo dere ala kolósu depa, me ala kae mei, mo betä alatóró epa kelaalopó.

¹² Mepaae whjrape atimané ditere kutómó atimatei doi sóró horótú dere kaae dñé dumipó. Ti atimané du betere ala atimatei taleyóló atimata, etei kaae whjrape beterapó du beterapó. Tétu, atimané dere ala kaae kolóló u kolósu, i kolósu du betere alata, wisi tué muluraalu dumipó. ¹³ Atima atépatei, däta mo dñé diale kutómótóró bopé faketu beterapó. Ti dñé i ditu betere kutóta, Kótóné däpaae diyae yale dälemótóró dituraalu, dä bopé faketu beterapó. Ai däle muló betere kutó tuámó diákélé ai bole ape. ¹⁴ Dä fo wisi yó maté kuturaalu, dią beterepaae uameisóró, ti etei kaae bopé fake dere ala uameipó. Tépatei, Kerisoné fo wisi diapaaekélé yó male waleteiné dä mo donomó bopé fake dapó. ¹⁵ Dñé diyale kutó mupatei, kae whjné diyale kutómó dä bopé fake dumi, mo dñé ditere kutómótóró bopé faketu beterapó. Ti dijané kisipa tiró betere ala faketé fupa, dä dią tuámó bitu ditere kutókélé mo ti faker-aaí kisipa mutu, Talepaae tué tiróló hajtamo i betere ape. ¹⁶ Talené mió i wosetere

fo wisi dąné erateretei diaq tuąmō faketepa, ti diaq betere tiki mo utéró betó mole so whipaaekélé yó maaté kwęyaai kisipa mutapó. Mené diyale kutómótei, dąné yalepóló hale bopé fake yaqsóró, mepaae whırapené yó menire tikipaae yó maté kwęyaai dapó. ¹⁷ Tépatei,

“Mepaae whı bopé fakeyaa depa, ti Talené fotokö ą tuąpaae şuraleteiné diyalepóló,” enérápó.

¹⁸ Ti me whjné ama diale kutó amatei fopeyóló, ątei dukiratepa, bete munipó. Tépatei, Talené me whjné diyale kutó taleyóló wisirapó depa, ti ai whjné kutó wisi diremó dapó.

11

Aposel aqre whırapené dere alata, Pol-né dere alatamo synipóló yale fo

¹ Yalo du betere fota bete muni, hoko du betere fotei wosaasepóló i dere ape. Tépatei, ai hoko fo mo taketi yalo deté wou betepa, diaaq woseté walepó. ² Yalo bole ketekęta, diaq dokaai tukóló beteró betere whı mo ątamotóró fulumu yópóló, Kótóné matere ketekéné yalo diaq mo wisi yóló kaae taru, ma fo i dere ape. Me whjné folokole erénire so seimale kaae betepa, Kerisoné amatóró dokópóló kisipa mutu, yalo diaq tukóló betalepó. ³ Tépatei, wuliné fosó fosói kisipané Ipi dilikóló dee nalatu yale kaae, diąné tuę

tikikélé mené kópaae ąlisó faqsóró yalo doasi whalia du beterapó. Ti noa betené mei, diaq Keriso ątamotóró dokaai, betə kisipa muóló beterópóló dapó. ⁴ Ti yalo whalia dereteita, hale meipó. Dąné diąpaae Yesu ą etei kaae whıpóló yó maletei, mepaae whı diaq beterepaae wóló Yesuta, etei kaae whı beterapóló hoko fo yó matepa, diaaq mopóló wosetu beterapó. Atétere kaae, take diaaq sale Dęi Kepe Wisi betepatei, me kepe kae saalopóló de? Take dąné diąpaae yó male fo wisi mupatei taaróló, kisipa tiki okokore whjné dere kaae, mió diaq kae yó matere kisi fo wosaaí ekęletu beterapó. ⁵ Ti ai whırapé atimata, doasi doi mole aposel whırapepó du betepatei, atimané ę teteró bitinipó. ⁶ Ti so whı feapaae Talené fo yalo fosó fosó yóló yó melópóló mené ę yó menitei, bete mole fo yalo mo kisiparapó. Ai ala diąnekélé kisipa yópóló, kae kae ala fea hakeamó erótú betalepó.

⁷ Kótóné fo wisi yó móituraalu yalotei ę deroo, diaq tao sóró horoo, du betalepó. Tétu, yalo diąpaae monikó ąlae yóló kema ini, hale yó mótu betaletei-a, diąpaae dowi alakó erótú betaleé? ⁸ Aita, diaq sekę yaqsóró kisipa mutu, kae be hulua Keriso fake so whjné matere monitei yalo olémi kaae sóró, ę betaaire be ó

qla dupu yóló nukuraalu, diq tao saaire kutó betá dité fu betalepó. ⁹ È diqatamo betale su kamó diq seké yaqsóró, è yayatere qla diqpaae qlae yóló wosetere fokélé inipó. È yayatere qlata, Masedonia hae kwia taaróló, etamo wale norapené tao sóró mótuá yalepó. È me qla yayatepatei, diq seké yaqsóró woseni, Talené kutó hale dirótóró tawalepó. Nalopaaekélé ai alatóró enérápó. ¹⁰ Ti Kerisoné bete mole mo fo è tuámó moleteiné diqpaae diriyóló i dere ape. È me dupu sini, ai fo wisi hale yó materemó, yalo i bopé faketere ala Akaia hae kwiamó betere whjrapekó betanékélé bete munire ala aqraalomeipó. ¹¹ Yalo diqpaae etei kaae dere fo-a, noa betené dapóló kisipa mute? Yalo diqpaae yaala sókó fole ala initepa de? Meipó. Diqpaae yaala sókó fole ala è tuámó moletei, Kótóné ama mo kisiparapó. ¹² Kae fo yó matere whjrapené du betere alata, so whjné atima dukirópóló dapó. Aita, dñé dere alaró atimané dere alatamo betá ala erapó yópóló, bopé fake du beterapó. Atei ala yaaire tū mulaqsóró dä moni sini, kutó hale diró tawaalopó.

¹³ Ti ai whjrapeta, Kerisoné doteyale mo aposel whjrape mei, so whj dilikóló kapala kutó diratere aposel whjrape bitutei, Kerisoné kutó diratere nisi yópóló,

aqtu beterapó. ¹⁴ Ai kaae alamó dä kilita sókó fenénipó. Ti noatepae, Satan à dë tuámó betere ensel aqtu beteretei, dñé kisiparapó. ¹⁵ Atétere kaae, ama kutó diratere whjrapekélé mo donoi kutó diratere whjrape aqtu betere ala kilitu, dä kilita sókó fumipó. Ti atimané ai du betere alamó saaire dowi dupu hásokó feni, mo donotóró melaalopó.

Pol qpaae sekéi ala erateremó bopé fakeyale fo

¹⁶ Yalo yale fo kaae momó dapa i wosae. Diq mepaae whjné è kisipa okokoi whj betere nisi yaqse. Diaaqtamó è kisipa okokoi whj beterapó kisipa mutupa, ti è bopé fakerturaalu, okokoi whjné dere fo kaae, sawa i dapa wosae. ¹⁷ Fea ala yalo sumó enérápóló bopé fakerturaalu dere fota, Talené dere fo kaae meitei, kisipa okokoi whjné dere fo kaae dapó. ¹⁸ I haemó betó mole whjrapené nene yóló bopé faketere ala feané sya fóló du betepa, ti ekélé nene yóló bopé fakeyaaalopó. ¹⁹ Ti fosó fosore whj diqta, mepaae kisipa okokoi whjné du betere ala yaqsóró seséni, hëkesereteiné yópóló, kaae tarapó. ²⁰ Ti diqne mo du betere alatóró i ape. Mepaae whjné diq wae sóró kutó diratere whj beteróo, diqne wisi wisi qla atima saai diq dilikóo, diq me ala tuénire whj aqroló, atimané tué mole ala eróo, atima doasi

doi saai dapóló dią hepée faróló atimapi folosene fóo, atimané dią okolope deké sóo, dua dapó. Ai alarape eratepa, atimapaae atékesé yóló foné sini, dią hale betó mulapó. ²¹ Ti dą bérreteiné atei kaae ala diapaae eranénipóló, ę haletu i dere ape.

Kisipa okokoi whjné dere fo kaae i dapa wosae. Mepaae whj dené ama du betere alamó ą bopé fake yaaitepa, ti ękélé bopé fakenérapó. ²² Atima Hibru fake so whjné dere ala sya fu betere so whj betere? Atima atépa, ti ękélé Hibru whjtóró beterapó. Atima Israel hae tale betepa, ti ękélé Israel hae taletóró beterapó. Atima Abraham-né deté wale whjrape betepa, ti ękélé Abraham-né deté wale whjtóró beterapó. Atima Kerisoné ala eratere whj betere? Atépa, ti ę keyaa furaalu hoko dere fo i ape. Yalo ai kutó ditere alané atima fea mo teraae falapó. ²³ Yalo i dere fota, topo doyóló keyaa fole whjné fo kaae hoko dapó. Atima Kerisoné kutó diratere whj betere? Atépa, ti yalo ditere kutó kolósu, atimané ditere kutó kolósu depa, atima yalo mo bosenó beterapó. Ti yalo dité wale kutó atimané diyale kutótamo suni, ę mo doasi depe tukó wei kutó ditu betalepó. Ti ęta, mo dekéró félimó dipula beterótua yoo, fokosoi ala yale tikimó yalo tiki mo

turukée fóo, ę mo felekemó sinitei kepaayóo dua yalepó. Ępaae ai erótú betale hapólui ala kaae, atimapaae erénipó. ²⁴ Juda fakené ę aporó félimó halika kaae olandé yalo tikimó daletei dokó sóró touróturaalu, 39-rópó. ²⁵ Sore fapo atimané ę biyané fokosoi ala yoo, betə be dəmōti kapo duné siriyóo, sore félimó ti ę betere wəi nuku fetée fóló do yoo yalepó. Tétu ę doasi wəi kəla tómó alande kutu betepa, be də betərō diki betətamo kemeyalepó. ²⁶ Ę betə bemótóró bitini, be hulua dokó fiyosu deté kutu betalepó. Atéturaalu, doasi fole wəi tikané ę aluranépatei, təyóló fua yoo, olémi whjrapenékélé ę denépatei, atima betere tuamó fóo, mo yalo be whjnékélé ę denépatei fua yoo, Juda meire fake whjnékélé ę denépatei atima tuamó bitiré fóo, doasi be huluamó bitukélé, ipumó bitukélé, doasi wəi kəla tómó fukélé, Keriso norape aqre whjrapetamo bitukélé, ę mo dóló aluranépatei, bitiré fóo yalepó. ²⁷ Ę kutó dituraalukélé depe tukó wei ala yoo, kutó ditétóró fu batereteiné nokekélé fini yoo, woteró wəi nokoletamo epatei, hale fitua yoo, kutikélé ó sikélé meiyóló sosóliné sukóo dua yalepó. ²⁸ Ai alarape tómó, Kótóné kae beteró betere Keriso fake so whj noa tumó wisi yóló betaaloé yóló, doasi whaalia

duraalu, ę doasi seké beleté fu beterapó. ²⁹ Diąkó me whj Talené ala eraaire fotokó meiyóló bétepa, ti ękélé bératapó. Diąkó me whj dowi alapaae ęlisóró fóló dée nukupa, ti ękélé dei kisipa mutu haletapó.

³⁰ Ę bopé fake yaaitamo kisipa mutepa, ti ę tuąmó fotokó mei, béré ala so whj feané kolópóló, bopé faketere ala mo hąkeamó yó manérápó. ³¹ Yalo i dere fota, mo kapala dumipó. Betere dokó so whj feané doi sóró hurótú betere Tale Yesuné Alima Kótóné yalo i du betere fo mo dapóló ama tuérapó. ³² Ę Damaskus bemó betepa, botokó faqsóró topo whj Aretasiné be kaae tanópóló, sóró beteró betere whjné ę tawópóló, ama diki tare whjrape kale be bolaare dopóku tų dokó sóró beteralepó. ³³ Téyaletei, mepaae norapené ę yomó deyóló halika duóló deralepó. Atéyaleteita, ai be hulua bopére dopóku sikimó, dę saai muló betere dolomó sókó faraleteiné atimané ę taní, hásokó felepó.

12

Pol-né ama nokené kaae kelale ala

¹ Ę i bopé faketu betere ala taaréni, hąle deté fu betenérápó. Ti bopé faketere ala tuąmó me ke bunitei, Talené ępaae nokené kaae yó melale alaró kinó betere alatamo hąkearaletei betą

diąpaae i dapa wosae. ² Ita mió yale ala dumitei, i ala yóló betepa, 14-ró ba fo kemeyalepó. Ai ala kelale whj ą ama tiki turó fele ó, kepe maaté feleró ę tuęni, Kótóné betą kisiparapó. Ai whj ą Keriso tuąmó betepa, mené ó hepen bepaae dapesó huturaalu, sákélé ę taoró ere tikikélé taaróló, mo hepen bepaaetóró dapesó holale whj yalo tuérapó. ³⁻⁴ Ti ai sekéta, mo kelaalo kokçi bepaae dapesó horóló beteraletei yalo kisiparapó. A atéró huturaalu, ama mo tiki turó felepé kepe maaté feleró ę tuęni, Kótóné betą kisiparapó. Mené fo depa ai sekéné ama wosalemó, bete etérapóló mo hae whjné yókélé enénipó. Ai fo hae so whjpaae uatei, yaqsóró Talené doasi fo mulapó. ⁵ Atei ala ere whjpoló kisipa mutu, ę bopé fake uatei, yalotei ę bopé fakenépa taaróló, ę hae whj bitu, yalo béré alarape betą dijané kisipa yaasepóló i dere ape. ⁶ Yalo kisipanétamo bopé faketere ala yaaitepa, ti yalo mo yale alatóró dereteiné ę topo doyóló okokoi whjné dere fo kaae uameipó. Ti yalo yó mótu betale mo foró du betale alatamo dijané kaae kolóló tué yópóló, bopé faketere ala enépatei, ę doasi doi mole whj nisi yaqsóró taalatapó.

⁷ Talené doasi kinó betere ala ępaae hąkeróló yó maleteiné ę topo whj bitu

bopé fake yaqsóró, Satán né dotéyale kepené dowi mu képiné kaae, é susupurópóló Kótónétei ai té mulalepó. ⁸ Até yaleteiné yalo tikimó doasi dele supa, Talepaae ai ala tokóló taae falae yóló sore félimó yalepó. ⁹ Téyaletei ama épaae duraalu, “Ai sekéi ala naao súmó beleyópóló, yalo hamokoróló hágé tao sere ala ya tuápaae mo suraalopó. Ti noatepae, mo whjné enéni béré ala tuámó yalo fotokó so whj feané kolópóló, mo hágéamó erótua dapó,” yalepó. Atétereteiné Kerisoné fotokó é tuámó hágé muó tanópóló, yalo enéni béré alapóló tué muturaalu, é hajyóló bopé faketere ala taaréni, hágé yó awalaalopó. ¹⁰ Atéreteiné Kerisoné ala mo ti faker-aairaalu, béré ala tuámó bitukélé, mepaaené é eratere fo du betepakélé, doasi sekéi ala tuámó bitukélé, Talené ala erótua betepa sere seké tuámókélé, doasi hapólui ala tuámó bitukélé hajtamo beterapó. Téru, mepaae bei ala tuámó bitukélé fotokó hágé bulapó.

Pol-né Korin so whj doasi whaaliatu yale fo

¹¹ Ti yalotei é kisipa okokoi whjné dere fo kaae yaleteita hágé mei, diaaq du betere alanétei é ai ala dere whj aqratepa yalepó. Yalo du betere alamó diaaq é dukiratere fo uásóró ti mo wisi uapó. Ti noatepae, é belei sokótei kolósu, ai doasi

doi mole *aposel* whirape kolósu depa, atimané é teteró bitinipó. ¹² Ti é dia tuámó bitu, me ala yaairemó dere alarapekélé, sira yópóló eratere alarapekélé, mo whjné enénire doasi kelemei alarapekélé, fea eró taté fu betalepó. Ai alarape kilitu, ita mo *aposel* whjné dapó enérapó. ¹³ Ti é mepaae be huluamó Kótóné touróló beteró betere so whjpaae erale ala kolósu, diaapaae erale ala kolósu depa, me noa alakómó diaapaae erénié? Atimapaaekélé, diaapaaekélé, betá kaae alatóró erótua yalepó. Ti é yayatere ola tao sae yaai yaletei, dia seké yaqsóró ini, taaralepó. Kae kae Keriso so whjpaaeta dua yaletei, diaapaae inire ala dorapó kisipa mutepa, ti dijané kwia tani, hágé kemerae.

¹⁴ É mió sore dakeróló dia kélé waai i du betere ape. É aimó wóló bitu, be ó nokole ola dia seké melaalomeipó. Ti noatepae, diaaq me qlakó melópóló waai dumitei, dia mo no apu aleyóló betamó betaai kisipa mutu, walapó. Ti naale senaalené hama alima tao saai dapóló mepaae ola ola betapaae yóló mutumitei, hama alimané naale senaalemó ola ola mulatere dua dapó. ¹⁵ Atétere kaae, é mo héksetamo dia tao saaираalu yalo ola qlakélé, yalo betere betekélé melaalopó. Yalo diaapaae mo turó yaala sókó fu betepatei,

dianémo ępaae yaala sókó fole ala sawa tómó maaté dere-a, wisire? ¹⁶ Diaaq ęhekese inire aqopatei, yálo diapaae me sekéi ala erénipó. Tépatei, ba ó nané nale wópóló, ęla wisi mulótú dere kaae, diané monikó ęmelópóló kisipa mutu, yálo diaq dilikale aqrapó. ¹⁷ Diaq tao sópóló yálo doteyale whírapené ó yálokélé diaq dilikóló, diaaq noa wisi wisi ęlakó saleé? ¹⁸ Taitus ędáné no me whíjamo diaq beterepaae wópóló, yálo seyóló doteyalepó. Até yale be démó, Taitus-né diaq dilikóló mepaae ęlakó saleé? Talené ala eróturaalu, dámó wusuró betá tué muóló, betá alatóró erótua inié?

¹⁹ Ti yálo diapaae asetu betere fo diaaq dosaté waletei-a, mené dą só de-raqsóró seséturaalu dapóló kisipa mute? Meipó. Dáne i du betere fota Keriso tuamó bitu, Kótóné keletómó mo i dere ape. Dáne hosaa mole no nerape-ó, dáne i du betere ala feata, diaq fotokó buóló beterópóló dapó. ²⁰ Ti noatepae, ę aipaae wale sukamó, diaq mo wisiyóló betepa kelenée dere ala diaq tuamó ini yóo, dianékélé ę tuamó epa kelenée dere ala ę tuamó inipa kelaalomolópóló, ę doasi witu beterapó. ę diaq beterepaae wóló kelenalemó, diaq tuamó hole fokélé, me whíjné dere alamó dei tué mutere alakélé, fopaae buóló hole sere alakélé, fake teketeré

alakélé, dowi fopaae butu me whíjné yóló sininatere alakélé, kikití eratere fokélé, dowqae fóló bopé faketere alakélé, wisiyóló bitini, hóko betere alakélé, ai alarape fea diaq tuamó epa kelaqsóró, ę doasi whaaliatu beterapó. ²¹ ę diaq beterepaae wale sukamó diaaq ai dere ala kilitu, ę teteróló kaae tare Kótóné keletómó, ę momó halenérapóló wi dapó. Mo take dowi ala du betale so whíjné mepaae hosekéyóló du betale dowi alakélé, nópu nokole alakélé, enénire sonaalei dowi alakélé taaréni, hale yótóró tapa kilitu, ę deké yaqsóró whaaliala duraalu dapó.

13

Diq Yesu Kerisopaae kisipa mo tiró beterémóló diaaqtei kqae kelae

¹ Mió yálo diaq sore dakeróló kèle waai i dere ape. “Mepaae so whíjné hásokó fóló dere alarape tale-turaalu, betá whíjné dere fo maaté woseni, tamo ó sore whíjné i ala mo depa kellelepó dere fo wosóló, ti taleyóló donoranérapó,” erapó.

²⁻³ ę tamo dakeróló diaq kèle wale sukamó, dowi ala dere so whípaae etei kaae sekéi ala eraalopóló diapaae yalepó. Mió ę kae tikimó bitukélé betá kaae fotóró momó i dapa wosae. Kerisoné du betere fo yálo

mo dapóló diaaq kisipa yaasepóló, े wouraalu take dowi ala deté wale so whjró mepaae dowi ala du betere so whjtamo kwia matere ala kqleturaalu taaréni, mo melaalopó. Ti Keriso ąta, diq tuqmó mole dowi alarape donoraaitere ala ą béni, fotokq mo turó bulapó. ⁴ Ti i dere fota, mo dapó. Keriso ą fotokq buni bére whj aqyóló, atimané ą filipaare ni tómó daletei, Kótóné fotokqné ą mo beterapó. Atére kaae, dä fotokq buni bére whjrapetei Kótó ątamo betqmó betereteiné ama fotokq dä tuapaae s̄uratepa, diq tao saai Talené kutó hâle diraté fu beterapó.

⁵ Diq Yesu Kerisopaae tué tiki tiró betere ala diaaqtei kqae kólóló taleya. Aténalemó, Yesu Kerisopaae kisipa tiratere ala inipa, ti yq ą tuqmó bitinipóló kisipa muae. ⁶ Ti diaaq dä kqae kolóló talenalemó, Yesu Kerisopaae tué tiki tiró betere ala epa, ti diaaq mo hâkeamó kelenérapóló kisipa mutapó. ⁷ Diq me dowi ala yaqsóró, Kótópaae suka fea dñé momarót beterapó. I dere fota, Talené dä kqae kolóló, whj wisipó deremó so whjné dä dukirópóló dumitei, dñé hqko dere alamó só deró betere whjrape aqpa, diqta mo donoi ala wisi du betere whj betaasepóló dapó. ⁸ Kale bete mole mo fotamo dñé bóe dóló me ala enéni, ai fo wisi fakeratere ala

betq enérapó. ⁹ Dä fotokq buni b  patei, diq mo doasi fotokq buóló betepa, ti d   mo hajrapó. D  n   diq momar  tu betere alata, diq haepaae derepeletei, mom   Talené ala erat   furaalu, diq mo ti diriyóló beterópóló dapó. ¹⁰ At  re betené,    diq beterepaae waai teópatei, y  lo i as  tere fo kolóló di  sisi bitu, mepaae diq tuqmó ere alarape donoraasep  l   i dere ape. Ti noa yaqsóró mei, Talené   p  ae ama so whj t  ter  l   kaae tawae ere fo sysa furaalu,    aipaae wale sukamó diq deteraayóló fon   saqsóró dapó. Ti Talené    diq t  ter  l   kaae tawópóló s  r   beteraleteita, diq doróló s   derópóló ini, tao s  r   wisiraté fópóló yalepó.

Kemeróturaalu kqleó yale fo

¹¹ No nerape-  , mo kemeróturaalu di  paae kqleó i dere ape. Me h  s  k   fole ala diq tuqmó muni, Talené ama ala mo donoyóló erae ere d  lem  t  r  r   s  k   faasepóló, hotowaró er  tu beta. As  m   y  lo di  paae i yae dere fotóró mo wosóló, diq fea mo betq kisipat  r   mulu, hosaa muni deyóló mo dua bet   muae. Atétepa, ti yaala s  k   fole alar   hosaa muni deyóló dua betere alatamo, matere K  t      diqta mo betaalopó.

¹² Diq Kótóné mo kae beteró betere so whj bitu, di  sisi yaala s  k   f  l  , apetu

betae. ¹³ Imó ętamo Talené
kae beteró betere so whj
feané diąpaae kôleó dapó.

¹⁴ Dą teteróló kaae tare whj
Yesu Kerisoné hamokoróló
hale tao sere alakélé, Kótóné
yaala sókó fole alakélé, Dęi
Kepe Wisiné eratere u yó
mótu i yó mótu dere alakélé,
dią feapaae eró tanópóló yae.

Kalesia

¹ Ḗta, Kótóné ama fo yó male fópóló doteyale *aposel whj* Pol-né dią Kalesia hae kwiamó t̄ mole be huluamó betó mole Keriso fake so whipaae asé i dere ape. Ḗta, mepaae whirapené dotonatepa ó mo whjné kisipané kekeme nóló i kutó dine fae yóló dotonatepa wéni, Yesu Kerisoró ą kepaarale Alima Kótótamoné i kutó dine fae yóló dotonalepó. ² Yalo i dere asëta, ę wotoró bitu dumí, mepaae Keriso norape ętamo betamó betó mole whirape dą feané dią Kalesia hae kwia dokomó betó mole Keriso fake so whipaae dapó.

³ Dañé Aya Kótóró Tale Yesu Kerisotamoné hale hamokoróló tao sere alaró hosaa muni deyóló mo dua betere alatamo dią tuapaae eropóló yae. ⁴ Mió i alimó mole dowi alané doasi fotokoné dą so whj dokoló mulaqsóró, Yesuné ama betere bete melóló dupuraleteiné dą hale fópóló eralepó. Aita, dñé Aya Kótóné kisipa mole ala sya furaalu eró beterapó. ⁵ Kótóné ama doi betä hale sóró horóló, doasi doi mo ti muó tanópóló yae. Mo kée. Téyópóló yae!

Talené kisi fo wisita, me kaae mei mo betatóró mulapóló ere fo

⁶ Yesu Kerisoné hale hamokoróló tao sere alané

Kótó ą beterepaae ape yalepó. Atéyale seké taaróló, kae kisi fo wisi wosaaí hapale kisipa feteyóló fole kilituraalu, aita enei ala meitei dapóló ę kilita sókó fulapó. ⁷ Mepaae whirapené diapaae mió wosetere kisi fo wisi i ape yóló yó matepa, ti aita kale wosetere fo wisi mei ai ape. Aita, Yesu Kerisoné mió wosetu betere kisi fo wisi me kae fotamo hosekéróló doroo, diaaq kisipakélé kópaae falóo, yaalopóló kisipa mutapó. ⁸ Dañékélé, ó hepen bemó betere *ensel-nékélé*, Kótóné mió wosetere fo wisi take dñé diapaae yó male kaae ini, kae fotei fo wisipóló yó matepa, ti ai whj mo ti só deróló alu yaaire tikipaae fópóló yae. ⁹ Take dñé diapaae yale fotei momó i dapa wosae. Whj me dené diaaq woseté wou betere kisi fo wisi kaaetóró yó meni, fo me kae yó matepa, ti atétere whj só deróló mo ti alu yaaire tikipaae fópóló yae.

¹⁰ Yalo i du betere fo ó du betere ala mo whirapené kololó, i whjné mo wisi ala dapóló dukirópóló dépé? Kótóné kilitu mo wisi ala dapó yópóló du betere? Mo whirapené kisipa tiki felé yaaire alatamo yalo du bituasóró, ti ę Yesu Kerisoné kutó diratere whj bituq meipó.

Pol aposel whj sóró beteraai Kótóné ą beterepaae ape yale fo

¹¹ Norape-ó, diaaq mo wisiyóló kisipa yaasepóló yálo i dere fo wosae. Yálo diapaae yó mótu betale mió wosetere kisi fo wisita, mo whjné kisipanétei kaarale fo meipó. ¹² Ai fo wisita, me whjné depa yálo wosóló ó me whjné é yó matepa kisipa sóró dumitei, Yesu Kerisoné amatóró épaae hakearóló yó matepa kisipa yalepó.

¹³ É take Keriso whj bettairu, Juda fakené Talepaae momatu betere ala sya fóló du betalepó, dere fo diaaq wosóló ai kisipare ape. Atétu, yálo mo doa keteké buóló du betale alata, Kótóné so whjpaakélé susupui ala eróo, Yesu Kerisoné ala wisikélé mo ti doroo du betalepó. ¹⁴ Yálo ayarapené mara mole ala sya furaalu, Juda fakené Talepaae moma dere ala etéró yae yóló, doasi kisipare yó matere whjrapené dä teó whjrape yó malepó. Atétu, betere tuámó etàmo betämó doayale Juda whjrape fea betepatei, yálo kisipa sale alané atima mo teraae felepó. Atéró, yálo ayarapené mara mole ala mo doa keteké buóló sya fu betale whj é i ape. ¹⁵ Atétu betaletei, é teó deyaipa sóró kae beterale Kótóné, ama hágé hamokoróló tao suraalu a beterepaae ape yalepó. Tétu, Kótó a wisi kisipatamo ama naale é tuámó hakearóló yó malepó. Atéyale sujamó, épaae etei ala eralepóló me whjtamo inipó. ¹⁶ Atéró betepa,

Kótóné ama Naalema noa kaae whjrópóló kóló kóló yaqsóró, amatei a é tuapaae yó malepó. Até yaleteita, Juda meire fake so whjpaae Yesu Kerisota, etei kaae whjpóló yó maté kweyópóló kisipa mutu, eralepó. ¹⁷ Ai ala yale be dêmó, i kaae ala yaletei noa betené yalerópóló, é betaaipa folo sóró beterale *aposel whjrape* Jerusalem bemó betó mupa kele fenipó. Aténi, épaae aí ala erale be dêmótöröti Arabia hae kwiapaaepi fóló, nalomo ti Damaskus bepaae fesaayóló felepó.

¹⁸ Atéró bitiré fóló, ba fo sore kemetepa, é Pita wisiyóló kisipa inireteiné kisipa yaai, Jerusalem bepaae horóló ątamо betepa, 15-ró be dë kemeyalepó. ¹⁹ Aimó ątamо mepaae *aposel whjrape* betepa kilinitei Talené noma Jems betä betepa kelalepó. ²⁰ Yálo i aşetu betere fota kapala mei, Kótóné keletómó mo i dere ape. ²¹ Atéró betale kílipaae ti é Siria hae kwiaró Silisia hae kwiatamopaae felepó. ²² Até yale sujamó Judia hae kwia dokomó betó mole Keriso fake so whjné é kolóló kisipanipó. ²³⁻²⁴ Ténitei, yálo i ala du beterapó dere fo maaté atimané wosipakalepó. Téturaalu ąta, take dä Keriso fake so whjtamo böe dóló susupui ala eróo, Yesu Kerisopaae kisipa tiki tiratere alakélé doroo du betale whjtei, miómó Yesupaae kisipa tiki tiraaire

fo wisi so whj feapaae yó maté kutu beterapó dere fo woseturaalu, Kótóné doi hale sóró horótú beterepó.

2

*Mepaae aposel whjrapené
Pol wisiyóló dape sale fo*

¹ Ḳ ba fo 14-ró beteró kemetepa, Jerusalem be huluapaae momó horalepó. Até yale sukamó Banabas dámó wusuró huturaalu, Taitus-kélé dapesóró dä fea horalepó. ² Ḳ atéró feleteita, yalo koleaané feni, Kótóné yalo kisipa tiki tuapaae i ala ene fae depa felepó. Juda meire fake so whjpaae yalo yó maté kutu betere mió wosetere kisi fo wisi etéró i ape yóló, yó melaai horalepó. Téyaletei, ai fo so whj feapaae yó meni, Keriso so whj betó mole tuamó doi mole whjrapepaae maaté yó malepó. Atéró doi mole topo whjrapepaae yó melaleteita, hale meipó. Yalo take ditu betale kutókélé, mió i ditu betere kutókélé, me bete muni nisiyóló, mepaae whjrapené eratere fo yaçsóró yalepó. ³ Ḳtamó betere whj Taitus ata Juda meire fake whj betereteiné apaae yä tiki sekäq tikae yóló senipó. ⁴ Ti aita hale meipó. Mepaae whjrape kapalatei, norape aqyóló dätamó bitu, Yesu Kerisoné yale alané dä teraayóló feléyóló betere ala kikiti kelaaí walepó. Aita, dä wae sóró kutó diratere whj beteraaí kisipa mutu, yalepó.

⁵ Até yaletei, atimané i ala yae yóló së du betere fo wosóló, téyaalopó dere fokélé inipó. Ti aita, noa ala yópóló kisipa mutu yaleé? Mió kale wosetere kisi fo wisi diaaq wosóló ita, mo doa bete mole fopóló dia tuamó muó tanópóló yalepó.

⁶ Jerusalem bemó doasi doi mulapó du betere whjrape-ó doi munire whjta, yalo me qla meipóló kisipa mualepó. Ti noa betené meipó. Kótóné ama däne tó tikimó ere ala kolóló, ita doasi doi mole whjpoló doi mulatere ala dumipó. Ai whjrapené yalo yó male fo wosetu mo dono dapóló, atimané me fo kae beleróló inipó. ⁷ Aténi, Juda so whjpaae mió wosetere kisi fo wisi Pitané sumó yó maté konérapóló Kótónétei q sóró beteratepa, kale doasi doi mole whjrapené kolóló kisipa yalepó. Até yale kaaetóró, Juda meire fake so whjpaae yó maté kwéyópóló, Talené q sóró beterateikélé atimané kolóló kisipa yalepó. ⁸ Ti Pita Juda fake so whj tuamó *aposel* whj bitu, Talené fo yó mótu betepa, ai ala tuapaae Kótóné ama fotoko bulalepó. Atétu yale kaae, Juda meire fake so tuamó *aposel* whj bitu, ama fo yó mótu betepa Kótóné q fotoko bulalepó. ⁹ Jerusalem bemó betó mole so whjrapené Keriso alamó be belerapó du betere whjrape Jems, Pita, Jon-sépi atimané Kótóné ama epaae

melale hamokoróló hale tao sale ala kilituraalu, Banabas dàmoné mo donoi ala dapóló kisipa mutu wisiyóló dape salepó. Atéró dàmo Juda meire fake so whj tuapaae fóo, atima ti Juda fake so whj tuapaae fóo, yaairaalu dà fea fo këlaaróló, wisirapóló mo betà kisipatórò mualepó. 10 Atéró, dàmopaae i fo betà yalepó. "Diaamo fo yó maté kuturaalu, ai be huluuarapemó yoleale yóló betó mole so whj tao sere alakélé hale yó tawae," yalepó. Ti aita, yalo keteké buóló mo taketi hale yó tare alapó.

Pol-né Pita foné sale fo

11 Téró Pita Antiok be huluapaae wóló betere sukamó, ama hásokó fele ala yalo apaae teraae faróló, à foné salepó. 12 Ti noa betené meipó. Mepaae Jems-né dotonatepa wale Juda whjrape waai teópa, à Juda meire fake whjrapetamo bitu, qla nukua yalepó. Até yaletei, kale whjrape Antiok bepaae wale sukamó, Pita à Juda meire faketamo qla betamó naletei taaróló, kae bitj felepó. Até yaleteita, kale tiki sekäf tukóló siriró betere whjrapené keletómó Juda meire fake whjrapetamo qla betamó nukupa noa kisipa muaalorópóló wituraalu yalepó. 13 Pitané dà fea Keriso fake so whj mo betà alatóró erapó du bitutei, ama yale alané fake tekeyóló Juda fake kae aqróo Juda meire

fake kae aqróo eralepó. Ai hóko ala mepaae Juda fakenékélé sya felepó. Ai hóko ala fakeyóló Banabasnékélé yalepó.

14 Mió wosetu betere bete mole fo wisi mupatei, atimané dere ala kae depa kilitu, atima feané keletómó yalo Pitapaae duraalu, "Yata Juda whjtei, Juda whjné dere alatóró ini, Juda meire fake whjné dere ala kaae du beterapó. Atéyaleteimo, Juda meire fake so whjpaae dà Juda whjné mara mole ala sya fópóló noatepa setu betere?

15 Dàta dowi ala dere Juda meire fake whj bitini, mo Juda fake whjné mara mole ala tuamó deyale whjrape bitu, i fo dàné mo kisiparapó. 16 Whj me dené kale yóló muló betere fo mo wisiyóló sya fóló erótú betepa, Kótóné ai whjpaae yà mo donoi whjpó fo yaalo meipó. Téyalo meitei, Yesu Kerisopaae kisipa tiki tiratere ala betà kilitu, Kótóné mo donoi whjpó fo enérápó. Atére betené Kótóné dàpaaekélé whj wisipó yópóló kisipa mutu, Yesu Kerisopaae betà kisipa tiki tiró beterapó. Kale yóló muló betere fopaae dàné kisipa tiróló sya fumipó. Ti noatepae, kale yóló muló betere fo sya fóló erótú betere whjpaae Kótóné me alakélé muni, mo donoi ala dere whjpó fo yaalo meipó.

17 Dà Keriso tuamó betereteiné ama dàpaae

mo donoi so whipó yópóló wóputé fu betere tuamó dñé du betere dowi ala hakearatepa, dñé noa fo yaaloé? Kerisoné dowi ala wisirapa, deté fae fo enére? Mo meipó.¹⁸ Kale tukóló muló betere fo aqmó sukóló betere alané Kótóné keletómó, wisi ala dere whj beteraairetei mo diripa kisipa mutu, yalotei ai tu mo taaralepó. Até yaletei, yalo momómo duraalu, kale tukóló muló betere foné dñ wi si ala dere whj beteraalopó depata, ti Kótóné tukóló muló betere fo yalotei tikitapóló hakearatapó.¹⁹ Ti noatepae, kale tukóló muló betere fo mo turó yalo kisipa yaleteiné ę sukale whj aqalepó. Atéreteiné, kale sukale whj ai fo aqmó momó kae netéró betaaloé? Meipó. Kótóné ama ala eróturaalu, ątamo mo ti beterópóló, kale tukóló muló betere foné ę dóló sukunalepó.²⁰ Ęta, Yesu Kerisotamo filipaa ni tómó taketi sukóló i mole ape. Atéyaleteiné ę momó kae bitini, Keriso ą ę tuamó beterapó. Mió haemó i betere yalo mo tikita, ti ępaae yaala sókó fóló, tao suraalu ama betere bete hale melale whj Kótóné naalemapaae kisipa tiki tiró betereteiné i betere ape.²¹ Ti Kótóné ama hale hamokoróló tao sere ala, yalo me bete munire ąla aleróló, ępaae mulanénipó. Ti noa betené i fo du meipó. Kale tukóló muló betere fonétamo dñ mo donoi so

whj beteróluqsóró, ti Yesu Kerisoné ama betere bete besekéróló, ą hale sukalepó fo uapó,”

3

Yesu Kerisopaae ó tukóló muló betere fopaae diaaq tué tiki tiró beterémóló kqae kelae

¹ Kalesia hae kwiamó betó mole kisipa okokoi so whj-ó! Mé whjné hosq foné diaaq kisipa tiki feteróló, diq mo ti okokoraleé? Yalo diapaae kale fo wisi yó móituraalu, Yesu Keriso filipaa ni tómó oleralepóló yó male fo diaaq wosóló diqne kelené mo kilitu yale kaae, ai kisipare ape.² Yalo diapaae wosetere fo betä i ape. Kale Dëi Kepe Wisi saletei-a, tukóló muló betere fo sya fele tikimó salepé, mo fo wisi wosóló kisipa tiki tiraleteiné saleé?³ Diqne kisipa tiki-a, noané mo ti okokoró betere? Kaae sutá, ti kale Dëi Kepe Wisiné fotokoratepa kaae saletei, kemene fole kwiapaae sókó faairaalu, mo whjné bole fotokoné sókó fenérapóló kisipa mute?⁴ Diq Yesu Kerisopaae tué tiki tiróló ama ala eró taremó sekéi ala wapatei, me ąla meipóló hale beleté fu betaleteimó saaire dupu hale ąla kaae taalaai kisipa mute? Ti ai doasi sekéi ala beletu betaletei bete munipa hale yaleé?⁵ Kótóné ama diq melale Dëi Kepe Wisiró kelemei ala eraleteitamo-a, kale yóló muló betere fo diaaq sya fele betemó

melalepé, kale wosetere kisi fo wisi wosóló kisipa tiratere alamó melaleé?

⁶ Kale whj Abraham-paae erale ala mo wisiyóló kisipa muae. I fo aseyóló muló beterapó.

“Kótóné ąpaae yale fo mo eraalopóló kisipa tiki tirale ala kolóló, i whjta me dowi ala ini, mo donoi whjpó,” erapó.

⁷ Térapa, mepaae so whj de Kótóné fo wosóló ąpaae kisipa tiki tiratepa, ti atétere so whj Abraham-né naale senaletóró beterapóló kisipa muae. ⁸ Juda meire fake so whjné Talepaae kisipa tiki tirateremó, Kótóné mo donoi so whjpó yaairetei, taketi asémó erapó. Dané mió i wosetu betere fo wisitóró mo take Abraham-paae itéró ipakalepó.

“I hae kwia dokomó betó mole so whj fea ąpaae eraitere alané wisiraalopó,” erapó.

⁹ Atére betené mepaae so whj de Talepaae kisipa tiki tiratepa, ti kisipa tiki tiratere seké Abraham wisirótú yale kaae, atéró kisipa tirale so whjkélé Kótóné wisirótú beterapó.

¹⁰ Kótóné ama tukóló muló betere fo erótú betere ala paae kisipa tiki tiró bitinire so whj fea, ti Kótóné doratere ala aqmó ai betere ape. Ti noatepa mei, Kótóné i fo aseyóló muló beterapó.

“Mepaae so whj detamo Kótóné buk-mó tukóló muló betere fo mo fea sya fóló eró tanitepa, ti Kótóné atima mo doraalopó,” erapó.

¹¹ Ti noatepae, kale asémó yóló muló betere fo i ape.

“Kótóné keletómó mo donoi so whjta, ti kisipa tiki tiratere alané betä bitiré fu betenérapóló,” fo erapó.

Kótóné tukóló muló betere fo eraté fu betaleteimó, mo betä whjpaaekélé Talené mo donoi so whjpó enéniretei mo hækearapó. ¹² Ti Kótóné tukóló muló betere fo sya fóló erótú betere alata, ti kisipa tiki tiratere tuämó kaatumipó. Tétumitei, kale asémó i ere fo kisipa muae.

“Mepaae whjtamo tukóló muló betere fo sya fóló erótú betepa, ti ama ai du betere ala tuämótóró ą beteraté faalopó,” erapó.

¹³ Kale tukóló muló betere foné doratere ala dąpaae eraqsóró, Keriso ą filipaa ni tómó sukuturaalu, dą tao sóró dupuralepó. Atéturaalu, doratere ala mo turó ąpaae eralepó. Ti noatepae, asémó i fo erapó.

“Mepaae whj de ni tómó oloratepa, ti ai whj Talené mo ti mokoróló doró beterapó,” erapó.

¹⁴ Abraham-paae eraalopóló mulale fo mo dokonóturaalu, eratere wisi ala Juda meire fake so whjnékélé sónpóló

kisipa mutu, Yesu Kerisoné ama dä tao sóró dupuró beterapó. Atéreteita, däne ąpaae kisipa tiki tiratepa, ama melaalopóló mulale Dëj Kepe Wisi sópóló erapó.

Kótóné folosóró i ala eraalopó ere fo melóló, nalo ti tukóló muló betere fo male ala

¹⁵ Norape-ó, yalo diąpaae i du betere fo bete diriyóló kisipa yaasepóló, däne suka fea du betere alapaae dó faróló i dapa wosae. Mo whjné dirii fo dokóló muló betepa, nalo me whjné ai fo tokóló aluratere ala ó me kae fotamo olokeratere ala mo enénipó. Yalo diąpaae i yaai dere fokélé atére kaaetórótipó. ¹⁶ Kótóné Abraham-ró ama deyaaire naaletamopaae i ala mo eraalopóló asémó yóló muló beterapó. Kótóné ama *buk-mó*, “Naao deté faaire naalerapepó,” fo inipó. Ai fo uąsóró ti whjrake feapaae erapó fo uąpó. Ai fo ini, “Naao deyaaire naalené deté faaire naalepó,” ere fota, mo betä whjmó kisipa mutu erapó. Ai whjta, Yesu Keriso ątórótipó. ¹⁷ Yalo du betere foné bete i ape. Abraham-paae mo eraalopóló dirii fo dokóló muló betepa, 430 ba fo kemeyalepó. Atéyle k̄lipaae kale tukóló muló betere fo sókó walepó. Nalo ai sókó wale foné Kótóné folosóró yale dirii fo tokóló alurótimipó. Ai fotamo aluratepa, ti ai fo tuąmō so whjpaae eraalopó ere

wisi alakélé aluranérápó. ¹⁸ I dere fota noa betené dumipó. Kótóné nalopaae eraalopó yóló muló betere wisi ala kale tukóló mulale fo tuąmō sókó wuąsóró, ti Kótóné ama eraalopó yale fo tuąmō sókó wuąmeipó. Até yaletei, Kótóné Abraham-paae eraalopóló ere fo mo dokonóturaalu, hamokoróló hâle melalepó.

¹⁹ Térapa, kale tukóló muló betere fo-a, noa betené melaleé? Ai fota, so whjné du betale dowi alamó kale folosóró yale dirii fotamo touró beterapó. Ai alata, mo ti eréni, Abraham-paae eraalopó ere fo dokonóló ama deté waaire naale wópóló kaae taru erapó. Ai tukóló muló betere fota, so whj feané kisipa yópóló *enselrapené* Kótóró so whjtamoné tuą whjpaae melalepó. ²⁰ Fake tamoné tuą whjné betä fake maaté tao su me fakemo taalatimipó. Tépatei Kótó ąta, mo betatóróti beterapó.

²¹ Kale tukóló muló betere foné Kótóné i ala mo eraalopó yóló muló betere fotamo bóe dóló sesétu betere? Mei, ai ala mo dumipó. Kale tukóló muló betere fonétamo mo ti betaaire bete melóluqṣóró, ai foné me dowi ala munire so whj beteroluqspó. ²² Téuqtei, Kótóné *buk-mó* asęyóló muló betere foné i fo erapó. I haemó betóló fale so whj mo fea dowi alané dokóló, *dipula* bemó kaae beteró beterepó. Aita, hâle mei, Kótóné ama

so whipaae eraalopó yale
ala mo dokonóturaalu, Yesu
Kerisopaae kisipa tiró betere
so whipaae melópoló erapó.

²³ Kisipa tiki tiratere ala
hakearóló sókó waaipa, kale
tukóló muló betere foné
dą dipula kaae sóró beteró
beterepó. ²⁴ Betə whi me
tikipaae fimó ama naale
senaale me whjné kapala
kaae tatu dere kaae, Kótóné
kale tukóló muló betere
foné ama so whi dą Yesu
Keriso beterepaae ąlisóró
fópóló, kapala asiri kaae
tawae yóló sóró beteralepó.
Ti aita hale meitei, dğné
Yesu Kerisopaae kisipa tiróló
betepa, Kótóné dą mo donoi
so whi beterópoló yalepó.
²⁵ Mióta, kale kisipa tiki
tiratere ala sókó wóló, take
kale tukóló muló betere foné
dą teteróló kaae taretei,
momó kae kaae taní, mo
kemeró beterapó.

Kótóné naale senaaleletóró beterapóló ere fo

²⁶ Dią fea Yesu Kerisopaae
kisipa tiki tiró betereteiné
Kótóné ama mo naale
senaaleletóró ai betere ape.
²⁷ Ti noa betené mei, so
whi węi kemó buó ditu dere
kaae, dią fea Yesu Keriso
tuamó węi tópuró beterapó.
Atéreteiné kuti derótü dere
kaae, Yesu Keriso diaaq ai
deró betere ape. ²⁸ Atérü,
Juda fake ó Juda meire fake,
wae sóró kutó diratere so
whi ó dią mo hale betere
so whi ó dią fea fake teketu
beteretei me ola meipó. Mió
dią fea Yesu Keriso tuamó

bitu, mo betə alatóró erapó.
²⁹ Dią Yesu Kerisoné ama
so whjtamo betepa, ti dią
Abraham-né deale naale
senaaleletóró betereteiné
Kótóné Abraham-paae er-
aalopó yóló mulélipakale
fo motóró dokonóturaalu,
eraaire wisi ala diapaaekélé
eraalopó.

4

¹ Yalo i du betere fo bete
mo whjné dere alapaae dó
faróló dapa wosae. Betə
nélí whjné naalema alimané
teraae fele mómu ola ola fea
muó mupatei, kale naale ą
ketepa, ą kaae tare whjrape
aomó bitu, ama kutó diratere
whi su beterapó. ² Kale
naale alimané teraae fele
ola ola amatei teteróló
kaae tawópoló tukóló mu-
lale be dę sókó waaipa,
ti alimané sóró beterale
whjrapené kale ola ola fea
kaae tawaalopó. Mepaae
whjné kale naalekélé kaae
tapa, ą ai whi aomó bitiré
fu betaalopó. ³ Take dą
atéró ketei naale senaale
kaae betale alimó, i haemó
ayarapené yó maté wale
mara mole alané dą teteróló
kaae taru, wae sóró kutó
diratere whi beteraté wou
betalepó. ⁴⁻⁵ Téyaletei,
Talené ama tukóló muló
betere be dę sókó wapa,
ama naale i haemó betere
soné deyópoló doteyalepó.
Ai naale ą kale tukóló muló
betere fo aomó betere so
whi dupuraairaalu, ą ai
fo aomó sukóló betalepó.
Atéyale alata, dą Kótóné

ama naalerapetóró bitu, ama wisi wisi qla sôpóló kisipa mutu erapó.⁶ Ti noa betené meipó. Diq fea Kótóné naale senaaletóró betepa, ama naalema Yesu betale sirimó bетeraaire Dëi Kepe Wisi dñé hosaa tuamó bетерополь doteyalepó. Ai Dëi Kepe Wisi dñä tuamó bетеретеинé dñé kôlómó Alima Kótópaae "Apa, Aya-ó" du bетерапó. ⁷ Atéreteiné, mió diq wae sóró kutó diratere whj momó kae bitini, mo ama naale senaaletóró bетеретеинé Kótóné Yesupaae eratere wisi wisi ala, diqpaekélé eraalo ai ape.

Pol-né Kalasia so whjmó kisipa mutu yale fo

⁸ Kótóné ama aleyóló muló bетере qla qlatei Kótópóló aqmó sukóló betepa, ai qlarapené diq wae sóró kutó diratere so whj betalepó. Atétu betale alata kapala kótó ai ape. ⁹ Taketa atéyaletei, mió diq mo Kótó tuérapó. Tépatei, Kótóné ama diq mo tuérapó. Atérapa, diq ai bete munire hóko alarape aqmó betaai momó fesaae fute? Diq atimané wae sóró kutó diratere so whj momó betaai de? ¹⁰ Ti yało i dere fota hale dumipó. Diaqtei mepaae be dñ mo doasi bete mulapóló, be dñrapekélé, wéliérapekélé, alirapekélé, ba forapekélé, kae tukóló mulótua dapó. ¹¹ Yało diq tao saai dapóló doasi keteké buóló du betale ala bete munire nisi erótú betepa,

yalo diqmó kisipa mutu, e mo doasi whaaliatu bетерапó.

¹² Norape-ó, i dere fo wisiyóló wosae. Take diqné du betere ala yało suróló du betepa, diqné ępaae me sekéi ala erénipó. Atéyalepa, mió diqmó yało du betere ala suróló du beta. ¹³ E me tikipaae faai yaletei hepo daayóló bitu, folosóró su kamó kale mió wosetere fo wisi yało diqpaee yó maletei diqné ai kisipare ape. ¹⁴ E tikimó daayale heponé diqpaee sekéi ala eraletei, diqné e dei kelené kólóló faletefere fokélé inipó. Ai ala ini, diqné e Kótóné ensel aqroló mo wisiyóló dape salepó. Ó kale Yesu Keriso a wisiyóló dapesu dere kaae, e mo wisiyóló dape salepó. ¹⁵ Diaq take du betale doasi hékesei ala mió netéyaleé? Diqné ępaae doasi kóletere ala mulu, kele sokóló me whj matere qla uásóró, yało kele kisi daaleteiné diqné kele sokóló e bulóluqpó. Mepaae whjné wosetepa, ti diqné ępaae erale ala fea yało enérapó. ¹⁶ Mió yało diqpaee mo bete mole fo yó matereteiné e diqné bóe whj aqrotú betere?

¹⁷ Ai whjrapenéta, diq atimatamo touróló bетераai dapóló, doasi keteké buóló atima mara mole alarape yae yóló setu bетерапó. Tépatei, atimané diqpaee ai eraai du betere alata, mo wisinipó. Ti aita, diq datamo betamó bетеретеi

tekeróló, atimané dere ala sya wópóló, du beterapó. ¹⁸ Mepaae wisi ala yaai, kisipa mutu butere ketekéta, ti doni mo wisirapó. Dią ętamo betere sukamó maaté wisi ala eraai ketekę buni, ę alupa diąsisi bitukélé ketekę buóló, ai alatóró yó tapa, mo wisirapó. ¹⁹ Yálo hosaa mole naale senaale-ó, Yesu Keriso diaaq betere bete tuämó sóró beteranée yóló mutere kisipané yálo hosaa betemó dere suputa, sorape naale sisó nukuraalu dere dele kaae momómo dapó. ²⁰ Diaaq du betere ala yálo wosaleteiné ę sekęi kisipa muóló fomo duraalu, dią neyóló tao saaloé du beterapó. Téreteiné yálo i dere hapólui fo taaróló, ę diątamo betämó bitu, naameiné dua uápóló, kisipa mutapó.

Hekaró Seratamopaae dó faróló dere fo

²¹ Kale tukóló muló betere fo aqmó betaai kisipa mutu betere whjrape-ó, ai fo tuämó mole fo dią wisiyóló kisipanié? ²² Ti noatepae, i fo aseyóló muló beterapó. Abraham-né ama naale tamo deipakalepó. Me naale ti ama kutó dirópóló wae sale soné deyoo, me naale ti ama mo soné deyoo, ipakalepó. ²³ Kale kutó diratere soné naaleta, ti mo sorapené naale detere kaae yólótóró dealepó. Téyaletei, ama mo soné naaleta, ti mo eraalopó yóló muló betere fo dokonóturaalu deipakalepó.

²⁴ I fota take mo yale alatei, mió yálo fo sale fopaae dó faróló i dapa wosae. Ai so tamota, kale dokóló mulale dirii fo tamo sú sóró dapó. Me dokóló muló betere dirii fo, ti Sainai hasi fosómó kaaróló sókó walapó. Ai dirii fo so kaae bitu, wae sóró kutó diratere naale senaale ditu beterapó. Ai suratere sota, Hekar-pó. ²⁵ Hekarta, ti Arabia hae kwiamó daale Sainai hasipaae dó falatapó. Mió tene be hulua Jerusalem-ta, ti kale Sainai hasi fosó kaae bitu, ama naale senaaletamó wae sóró kutó diratere so whjtóró beterapó. ²⁶ Tépatei, me kae taoró tene Jerusalem be huluata, wae sóró kutó diratere so whj kaae mei, mo be huluapó. Aita, dą deale so dąné haetórótípó. ²⁷ Ti noatepae, i fo aseyóló muló beterapó.

“Naale senaale deni, ni daale so-ó, fo fakeyóló hékesei fo du betaе.

Naale sisó nélitere so hajné sukutu betaе.

Ti noatepa meipó. Ni daapa sisópaae eró betere soné deale naale mo dekéró betóó, whjtamo betere soné detere naale senaale mo teraae fóo erapó,”

²⁸ Norape-ó, diąta, kale Aisak detu yale kaae, ama eraalopó yóló mulale fo mo dokonóturaalu deyale naale senaale ai betere ape. ²⁹ Até yale sukamó mo whjné detere kaae yóló deyale naalené Dęi Kepe Wisiné

fotokoné deyale naalepaae susupui ala eralepó. Até yale kaae, miókélé betä alatórò du beterapó.³⁰ Téretei, Kótóné *buk-mó* noa fo aseyóló muló betere?

“Kale wae sóró kutó diratere sóró ama naaletamo hókó falae,” fo erapó.

Ti noatepae,

“Kale kutó diratere soné naaleró mo soné naaletamo alimané qla qla tuamó buku-raqsorópa, hókó falae,” fo aseyóló muló beterapó.

³¹ Atérapa, norape-ó, däta kale wae sóró kutó diratere soné deale naale senaale kaae bitini, mo soné deale naale senaletóró ai betere ape.

5

Keriso tuamó me alané dokoni, feléyóló betere ala

¹ Dä mené wae sóró kutó diratere whj kaae, dokól muló betepa, Yesu Kerisoné teraayóló hale beteraleteita, ama kisipa mole ala eropóló erapó. Térapa, mepaae whjrapené diä wae sóró kutó diratere whj bетeraitepa, ai ala tuapaae momó kae bitj feni, fotokö buóló diri yóló betae.

² Eta Pol-né dapa, yalo i dere fo diañé mo wisiyóló wosae! Mepaae whjné diaپaae tiki sekaę tikae yóló setere fo diaq wosolótamo tikitepa, ti Yesu Kerisoné dia tao saaire wisi ala diaq ai tikitere ape. ³ Kale yale fo momó i dere ape. Whj

me dené ama tiki sekaę tukópóló kisipa mutepa, ti mepaae tukóló muló betere forape fea mo turó sya fóló enérapó. Mepaae ala maaté eróturaalu, mepaae alamo erénitepa, ti tu muni, ai mo dorapó.⁴ Diä mepaae whjné kale tukóló muló betere fo sya fu betepa, Kótóné me dowi ala munire so whjpó yópóló kisipa mutepa, ti Yesu Kerisotamo tekeyóló ai betere ape. Atéturaalu, Kótóné ama hamokoróló hale tao sere ala wisikélé diaq ai taaló betere ape.⁵ Tépatei däta, kale Dëi Kepe Wisiné fotokorratepa, kisipa tiki tiraté fu bethereteiné take nalopaae Kótóné mo donoi so whjpó yópóló kisipa mutu, hëkesetamo i betere ape.⁶ Ti noatepae, Yesu Keriso tuamó bitu, tiki sekaę tukóló siriratere ala ó siri erénitare ala me bete munipó. Kótópaae kisipa tiki tiratere ala dä tuamó moletei hakearóturaalu, mepaae no nerapepaae yaala sókó fole ala betä mo doasi bete mole ala ai ape.

⁷ Diä me qla saai sururu yóló fóló, däle muló betere tikimó sókó faai yaletei némo sesé yaleé? Atéró sesétu betere alata, mo bete mole fo diañé wosoló sya faqsoró, ai du betere ape.⁸ Ti diaپaae ai dotopoi fo du betere fota, diä ą beterepaae ape yale seké meipó.⁹ Wuliné apita, sawa qlatei fulukó furaalu, mo wuli tiki dorótü dere kaae, ai whjrapené diaپaae

yó matere foné ai du betere ape.¹⁰ Dią me kae fo woseni, yało i dere fo betę wosóló sya faalopóló ę Tale tuämó bitu kisipa tiratapó. Mepaae whj de doasi doi mole whj ó doi munire whjné diaaq tué tiki kóló kólóratepa, atétere whj doasi dowi kwia saalo ai ape.¹¹ Norape-ó, yałotamo tiki sekaę tikaę fo depa, ti atimané ępaae susupui ala noatepa hale erótú betere? Yało atei kaae fo yó meluqsóró, Yesu ni tómó sukalepóló yó matere fo wosetere hóróló sisópaae eratere ala uąmeipó.¹² Dią kópaae falaai du betere whjrapeta, atimané tiki sekaę tukóló siriratere ala maaté ini, mo turó tukóló taae fatepa ti mo wisirapó.

¹³ Yało no nerape-ó, me olané dią dokóló muló betaqsóró, teraae fóló hale beterópóló, Kótóné ą beterepaae ape yalepó. Atéró teraaeyóló hale beteró beterapa, diaaq tó tикинё ekélere dowi ala yaaire tē melaqse. Aténi, dią tuämó yaala sókó fole ala duraalu, u taosu i taosu dere ala betę yó tawae.¹⁴ Kale tukóló muló betere forape mo fea i doasi fo tuämó bulapó. Ai fota i ape.

“Naaotei ya yaala sókó fu dere kaae, naao be whj no nepaaekélé atéró yaala sókó fu betae,” erapó.

¹⁵ Ai ala ini, yuwitamo hóle suraalu u tukósu i tukósu dere kaae depata, ti atétere

alané diaaqtei dią dóló kemeräqsóró, mo hotowa yóló kaae tawae.

Dęi Kepe Wisiné fotokoró betepa da beterapó ere fo

¹⁶ Térapa, yało i dere fo wosae. Kale Dęi Kepe Wisiné yae dere ala sya fóló erótú betae. Atétepa, ti diąné tó tикинё ekélere yóló yaai du betere dowi ala mo yaalomeipó.¹⁷ Ti noatepae, dąné tó tикинё ekélere yóló du betere alané kale Dęi Kepe Wisiné eraai dere alatamo bóe du beterapó. Kale Dęi Kepe Wisinékélé ama ala eraairaalu tó tикинё eraaire alatamo bóe du beterapó. Ai ala tamo atimaamotei bóe dupa, ti diąné tó tикинё ekélere yóló yaaitere ala mo enénipó.¹⁸ Tépatei, Dęi Kepe Wisiné ama erae dere alatamo naao sya fóló du betepa, ti kale tukóló muló betere foné teteróló kaae tare aqmó ya betenipó.

¹⁹⁻²¹ Tó tикинё ekélere yóló du betere alarape so whj feané kisiparetei dosąatapa wosae. Nópu nokole alakélé, me dowi alatamo hoseké dere alakélé, enénire mo sonaalei dowi alakélé, kapala kótó ó mepaae alarapepaae kisipa tirótú betere alakélé, isi whjné du betere alakélé, mepaae so whjtamo dei kisipa mutu, hamoma hóratere alakélé, hóle sere alakélé, me whjné dere ala kilitu, ekélé até enée yóló dei kisipa mutere alakélé, mo dowi fopaae butere alakélé, doasi doi mole so

whipó yópóló du betere alakélé, mo turó so whj betepatei mepaae tóróti so whj fake tekeyóló betere alakélé, fake tuamó teketera alakélé, mepaae whjné dere wisi ala kilitu, ekélé até uapóló dei kisipa mutere alakélé, dowi wéi nóló topo dotere alakélé, so whj fea touróló bitu dowi wéi nóló du betere dowi alakélé, ai dosayale alarapekélé, mepaae dosanai yale dowi alarapekélé, tó tикиné ekele yóló du betere ala ai ape. Diq dowi tupaee faqsoró, yało diqpaee take yale ma fo kaae momó i dapa wosae. I dosayale dowi ala du betere so whj Kótóné teteróló betere ala tuamó beterénipó.

22-23 Tépatei, niné du wisi oletu dere kaae, Dëi Kepe Wisi so whj tuamó bitu, i alarape erótú betepa kelaalo ai ape. Ne nopaee yaala sókó fole alakélé, hosaa tuamó hajtu betere alakélé, hosaa muni deyóló mo dua betere alakélé, mené seketi ala erateretei me qla meipóló, Kótóné ama kisipa mole ala eropóló, kaae tawóló dua betere alakélé, wisi kisipa muóló kolené sukutere alakélé, mepaae so whipaae wisi ala eratereteikélé, mepaae whjné ama eraalopó dere ala hásokó feni, motró eratereteikélé, naameyóló mo dua betere alakélé, whjné tó tикиné enée dere ala yaqsoró amatei q teteróló kaae tareteikélé, i dosayale

alarape mo betákókélé Kótóné ama tukóló muló betere foné yaqse yóló fo muló bitinipó. ²⁴ Yesu Kerisoné ama dape söró beteró betere so whjné tó tikimó bole ekeleró kisipanétei senée dere alatamo alurópóló, ḡtamo filipaa ni tómó oleró beterapó. ²⁵ Dä betere beteta, kale Dëi Kepe Wisitóró ai ape. Térapa, ḡtamo betamó titiyóló furáalu, ama dere ala sya fóló yaalopa siépe. ²⁶ Djanétei ḡta, doasi doi mole whjpóló bopé fake dere alakélé, me whj dowi kisipa muópóló sese-meratere alakélé, mepaae whjné mole wisi wisi qla kilituraalu, ekélé ai ala enée yóló, u só derótú i só derótú dere alakélé, i dosayale alarape fea djané yaqse yóló i dere ape.

6

Dowi ala dere whj tū wisi-paae fópóló tao sae ere fo

¹ No nerape-ó, mepaae whjné du betere dowi ala dijané kelené keletepa, Dëi Kepe Wisiné yae dere ala sya fu betere so whjné ai whjné ama dere dowi ala taaróló, wisi ala momómo yópóló dua naamei ma fo yae. Tétutei, ai alané diákélé dée nalaairaalu sū sere ala eraqsoró, hotowa yóló kaae tawae. ² Yesu Kerisoné yae yóló muló betere fo eróturaalu, diq tuapaae wou betere seketi ala diasisi u taosu i taosu du beta. ³ Me

whj ą me bete munipatei, ama kisipané ą doasi doi mole whjpó du betepa, ti ą amatei dilikitu beterapó.⁴ No nerape-ó, diané ai du betere alata wisi ala dépé, dowi ala déró diaaqtet kaae kolóló taleyae. Mepaae whjrapené du betere ala kolósu naao dere ala kolósu yóló kaae kelaqse. Aténi, naao ditere kutó betə kaae kolóló wisirapóló kisipa mutupa, ti ya hakeseturaalu hajyóló betenérapó.⁵ Ti noatepae, Talené dą betə betə so whjné diyópóló tukóló muló betere kutó dekani, ai kutó amatóró dité fu beterópóló yae.

⁶ Mepaae Talené fo yó matere whjné yó matere fo wosetu betere so whjné wisi wisi əla, mepaae bukóló kale fo yó matere whj əmo tao sóró matepa mo wisirapó.

⁷ Mené dią dilikitere ala yaqsóró yae. Mo betanékélé Kótó faletere ala mo enénipó. Ti noatepae, mepaae whjné noa əla wae bilitepa, ti ama ai bilitere əlatóró үlumétepa sua dapó.⁸ Mepaae whjné tó tikiné felé yaaitere ala sya foleteiné əla wae kaae bilipa, ti tó tikimó kaaróló mo ti doróló aluyaaitere ala saalo ai ape. Mepaae whjné Dei Kepe Wisiné ama du betere ala wisi kolópóló erótú betepa, ti Dei Kepe wisiné ai whjmó mo ti betó tawaaire bete melaalopó.⁹ Diané du betere wisi ala hóyóló taaréni, hale detétóró

fu betae. Ti noatepae, diané du betere alatamo hale yó tapa, ti əla үlumétere alimó əla wisi su dere kaae yaalopó.¹⁰ Térapa, so whj mo feapaae diané wisi ala erótú tao saaire tý mupa, ti tao saalopa siépe. Téturaalu, Talepaae kisipa tiki tiróló betere so whjta, ti diané ne no mo betə faketóró betereteiné atima wisiyóló tao senérapó.

Tiki sekqe tikitere alata doasi bete muni, Keriso sukałe ala betə ti doasi alapó

¹¹ Diąpaae i əlatere asəta, yalo naasenétei mo doasi yóló ai erapa kelae.

¹² Tó tikimó ere ala kilitu, whj wisipóló dukiratere fo wosai ekele du betere whjrapené diąpaae tiki sekaę tikae yóló dotopo du beterapó. Ti ai du betere alata, hale mei, Yesu Keriso filipaaró betere ni tómó sukałepóló yó mótu betereteimó, atima susupui ala eraqsóró kisipa mutu ai du betere ape.¹³ Ai kale tiki sekaę tikire whjrape atima Kótóné tukóló muló betere fo feamo betere dokq̄ sya fóló erótumipó. Téretei, atima ere kaae, diąkélé tikimó siriratepa, atimané dere fo betə wosetapóló, atima bopé fake yaai kisipa mutu setu beterapó.¹⁴ Yalo dere alamó ę bopé faketuraalu, yalo doi hale sóró horatere ala yaalomeipó. Aténi, dą teteróló kaae tare whj Yesu Keriso oleró betere filipaai ni betə kisipa muóló, ita mo

doasi bete mole alapóló bopé fake yaalopó. Ti i haemó yó mole qla qla fea ni tómó oleróo, yaló ai qla qlarape saai ekele yaqsóró ekélé ai ni tómó oleróo yalepó.¹⁵ Tiki sekaç tikitere ala, ó tikinire alata, me bete munipó. Mo bete mole alata, ti Kótóné ama kae kisi kaaró betere ala betä mo bete mulapó.¹⁶ Ai ala wisi sya fu betere so whjí feapaae Kótóné hosaa muni deóló mo dua betere alaró kqelené sukóló tao sere alatamo erópóló yae. Atére so whjta, Kótóné ama naale senaale Israel fake ai ape.

¹⁷ Yálo mo kemérótu dere fo i ape. Yesuné ama ala er-ateremó erale sirirape betä yaló tikimó mulapa, mepaae whjné é eróturaalu, dere kae kae sekéi ala mo súpa taalae.

¹⁸ No nerape-ó, dä tñteróló kaae tare whjí Yesu Kerisoné hamokoróló hale tao sere ala dijané kepe bete tuapaae erópóló yae. Mo kée. Téyópóló yae!

Efesus

¹ Eta, Kótóné ama kisipa mole ala sya furaalu, Yesu Kerisoné fo eräle fae yóló doteyale whj̄ aposel Pol-né dapó. Yalo i dere aşeta, dią Efesus be huluamó Talené kae sóró beteró betere so whj̄ Yesu Keriso tuqmó bitu, ama ala eró tare so whipaae dapó. ²Dané Aya Kótóró dä teteróló kaae tare whj̄ Yesu Kerisotamoné hale hamokoróló tao sere alaró hosaa muni deyóló mo dua betere alatamo dią tuapaae erópóló yae.

*Keriso tuqmó betepa Dëi
Kepe Wisiné hale mótu betere
ala*

³ Dä teteróló kaae tare whj̄ Yesu Kerisoné Alima Kótóné dä hepen bemó naalema tuqmó betepa kilitu, ama hepen be tuqmó muó mole wisi wisi ala dñé kepe bete tuapaae eró beterapó. Atérapa, Kótóné ama doi betä hale sóró horótua betae. ⁴Tinoatepae, i haeró yó mole əlatamo aleyaai teópatei, dä ama keletómó me dowi alakélé ini, mo kae so whj̄ beterópóló, dä ama so whipóló sókó sóró Yesu Keriso tuqmó beteralepó. ⁵Atéreteita hale meipó. Dä betaaiapatei däpaae yaala sókó furaalu, ama kisipané yaaire ala hásokó feni, motóró dokonóturaalu, Yesu Kerisoné yale alanétei, dä Kótóné ama naale

senaaletóró aleróló beteraaire ala ama taketitei tukóló munélipakalepó. ⁶Dä atéró ama yaala sókó fale naale tuqmó betepa, ama mo kae ere dë fğane hamokoróló tao sere ala däpaae hale meló betereteiné, ama doi betä hale sóró horótua betae. ⁷⁻⁸Dä q tuqmó betepa, Kótóné ama hale hamokoróló tao sere ala mo ti fğaneteiné, dñé yale dowi alamó melaai yale kwia ama tokóló aluróturaalu, ama fğkené dä dupuróló beteralepó. Ai ala tómó tué tiki fosó fosóre alaró fo bete diriyóló tué dere alatamo mo turó melalepó. ⁹Atéró, ama eraai kisipa mole ala kinóló moletei, dñé kolóló tué yópóló hakeamó yó melalepó. Ai yó melale alarape mené ąpaae yae yóló səni, mo ama kisipa mole alatóró naalema Yesu Kerisoné erópóló yalepó. ¹⁰Ai alarape teó erótua bitutei, ama eraaire ala fea eraté fóló kemerale furaalu, ama tukóló mulale suksamótóró ó hepen bemó betó mole so whj̄ró i haemó betó mole so whj̄tamo fea betapaae touróló, betä topo whj̄nétóró teteróló kaae tapa, q aqmó beterópóló eraalopó. Ai sekéta, ti Yesu Kerisotórótipó.

¹¹ Dä q tuqmó betepa, ama sókó sóró kae beteró betereteita, hale meipó. Mo taketi fea ala ama mo eraalopó yóló mulaletei motóró dokonóturaalu, dä mo ama naale senaaletóró beteraaai tukóló mulalepó.

¹² Atéyaleteita hale mei, Yesu Kerisoné däpaae wisi ala eraalopóló, folosóró ąpaae kisipa tiró betere so whj dä mepaae so whjné kilitu, Kótóné ama kae ere dë wisinaale erapa kelae, yóló ą dukirópóló erótú beterapó. ¹³ Dią aluyaqsóró tao saaire mo bete mole fo wisi wosetepa, Kótóné diákélé dätamö touróló Yesu Keriso tuämö beteralepó. Ti ąpaae kisipa tiki tiratepa ama so whjpóló, diaaq tikimó mo dirii siri mulóturaalu, ama melaalopóló tukóló mulale Dëi Kepe Wisi mo melalepó. ¹⁴ Ai Dëi Kepe Wisi melaleteita, take Kótóné däpaae wisi ala mo eraalopóló kisipa muópóló melalepó. Kótóné ama dupuyale so whj mo wisiyóló betaaire tikipaae dapesó faai hale betepa, kale Dëi Kepe Wisi dätamö hale betótóró tawaalopó. Tépa, so whjné ai ere ala fea kilitu, ita Kótóné mo kae ere dë wisinaale erapóló, ama doi doasi mulaalopó.

Pol-né Talepaae mo kée yóló moma yale ala

¹⁵ Atére betené dią Yesu Kerisopaae kisipa tiki tiró bitu, Kótóné ama kae beteró betere so whjpaae yaala sókó furaalu, wisi ala erótú beterapó depa yalo wosalepó. ¹⁶ Atéyale sukmó kaae sóró, Talepaae mo kée yóló, yalo diämó momaraté wou betere ala kisipa keteréni, miókélé hale yó tarapó. ¹⁷ Yalo

diämó momarótú betere ala i ape. Dä teteróló kaae tare whj Yesu Kerisoné alimata, mo kae ere dë fğane Kótó beterapó. Atére Kótóné diaaq kepe tuäpaae fosó fosói ala eróo, kinó betere ala hakearóo, yópóló momatu beterapó. Aita hale mei, ą etei kaae Talepóló dijané kisipa deté fópóló dapó. ¹⁸⁻¹⁹ Yalo momarótú betere ala me i ape. Kótóné ama ere dë diaaq hosaa tuämö daale kelené kolópóló dapó. Take diäpaae eraalopa ape yóló bope yale ala wisi diaaq kelené diriyóló kolóló tué yóo, take ama dë tuämö betaai dape saalopóló kisipa mutu, kae beteró betere so whjta, Kótóné ama ke bole ąla wisipóló tué yóo, dä ąpaae tué tiki tiró betere so whj tao sóró eratere mo kae bole fotokékélé kisipa yóo, yópóló momarótú beterapó. ²⁰ Ti ai fotokqta, Yesu Keriso mo ti sukäletei Kótóné ama momó kepaaróló beterale doasi fotokq kaae ai ape. Ą atéró kepaaróló, hepen be ere tikimó ama turu naase dëmô beteralepó. ²¹ Ą beterale tikita, teteróló kaae tare alakélé, ama teteróló kaae tare tuämö me whjpaae teteróló kaae tawae yóló, sóró beteratere alakélé, doasi fotokq bole alakélé, doasi hae kwia teteróló kaae tare alakélé, mió i alimókélé, take betaaire alimókélé, doasi doi matere alarape fea Yesu Kerisoné ama doi mole alané teteróló mo ti

teraae falapó. ²² Fea ala feata, Kótóné Yesu Kerisoné teteróló kaae tare aomó beterópóló eróo, ama so whjró atima tao sóró eratere alatamo fea amatóró teteróló kaae tanópóló topo whj sóró beteróo yalepó. ²³ Ai so whjta, mo ama tikitóró daaleteiné fea ala du betere tuapaaekélé, kae kae ere ala tuapaaekélé, ama tikimó ere alatóró fayóló súró beterapó.

2

Dq Yesu Kerisotamo kepaaróló beterale fo

¹ Ti take Kótóné yóló muló betere fo diaaq tukóló du betale dowi ala tuqmó sukóló molepó. ² Take diaتا, i haemó mole kae kae du betere ala sya fóló yóo, to sá tuqmó té mole tiki teteróló kaae tare kepené dere ala sya fóo du betalepó. Ai kepeta, miókélé Kótóné fo tikitu betere so whj tuqmó bitu, ama kisipa mole alatóró erópóló du beterapó. ³ Take dákélé fea ai ala du betere so whjamo bitu, to tikané ekleyóló dowi ala yó tarepó. Atéturaalu, to tikané yaai héksetere alaró mo hae whjné mole tuétamo maaté sya fu betalepó. Atétu, so whj mo whjné detu dere kaae, dákélé atéreteiné Kótó ą fopaae butu melaaire kwia senére so whj beterepó. ⁴⁻⁵ Dáné yale dowi alané dákélé mupatei, Kótó ą tuqmó kólené sukutere

ala mo fjanuraalu, ama dápaae mo doasi yaala sókó faleteiné, Kótóné so whj teteróló kaae tare whj Kerisotamo dákélé kepaaróló beteralepó. Até yale alata, amatei diaq hale hamokoróló tao salepó. ⁶ Dq atéró, Yesu Keriso tuqmó betereteiné Kótóné ą kepaaróturaalu, dákélé ątamo betqmó kepaaróló, Kótóné ama teteróló kaae tare tiki hepen-mó Yesu Keriso sóró beteróturaalu, dákélé ątamo betqmó beteralepó. ⁷ Ti aita hale mei, dákélé fea Yesu Keriso tuqmó betereteiné nalo bitiré faaire alimó Kótóné dápaae yaala sókó furaalu, ama hale hamokoróló tao salepó. Ai ala tuqmó mo doasi ke boletei yó maté fu betepa dáné kolóló kisipa yópóló erapó. ⁸ Ti noatepae, diaaq tué tiki tiró betere ala kilituraalu, Kótóné ama hale hamokoróló diaq tao salepó. Ti diaqneitei diaq tao sere ala ini, Kótóné ama tao sere ala diaqmó hale malepó. ⁹ Ti aita, noa betené meipó. Me whjné ama erale wisi alané yalepóló, bopé fake yaqsóró yalepó. ¹⁰ Dq Yesu Keriso tuqmó betepa, Kótóné ama fosó fosói kisipané dákélé whj aleróló beteralepó. Atére beteta, Kótóné ama yaai kisipa mole ala wisi dáné erópóló, mo taketitei taleróló munélipakalepó.

Keriso tuqmó mo betqmó faketóró aleró beterapó

¹¹ Térapa, take dią Juda meire fake deóló betepa, tiki sekaę tukóló siriró beterapó du betere whjrapené duraalu, dąta tiki sekaę tikipatei, dią tикиnіpóló só deróló erótú betere fo diaaq ai i kisipare ape. Ti tiki sekaę tukóló sirirótú betere alata, mo whjné naasenétei erótú beterapó. ¹² Dią atéró betale su kamó Yesu Kerisotamo betamó bitini, kae betale ala kisipa muae. Israel hae talerapené dią atimatamo toune waqósóró sesétepa, dią wale so whjtóró bitu, Kótóné ama so whj tao suraalu, eraalopó ere ala wisi senére so whj bitinipó. Dią atéró bitu, take waaire be démó dąpaae i ala wisi mo eraalopóló tuékélé muni yóo, i haemó bituraalu Kótóné dą teteróló kaae tarapó tuékélé muni yóo, eretei diaaq kisipa muae. ¹³ Ti taketa, dią mo tika kae betaletei, ama fakené dupuyóló dapesó wóló, Kótó betere felekemó Yesu Kerisotamo betamó beteralepó.

¹⁴ Ti Yesu Keriso ąta, hosaa muni deyóló dua betere bete Tale ereteiné so whj tekeyóló fake tamo betepa, bóe amatei firóló mo betə faketóró beteralepó. Téturaalu, ai fake tamo tuamó ere satale fisikóló taae faralepó. ¹⁵ Atéró fisikaleteita, ama tikimó erale alané kale tukóló muló betere fokélé, ai fo tuamó mole forapekélé, etéró yae dere forapekélé fea tokóló

aluralepó. Ama yaai kisipa mole alata ai tamo fake ą tuamó mo betə whjtóró aleróló, bóe mo ti firaai yalepó. ¹⁶ Ai kale betə tiki tuamó fake tamo wusuró betepa, ama filipaa ni tómó erale alané Kótótamo bóe du betaletei, touróló betamó beteróo, kale fake tamo du betale bóekélé kemeróo yalepó. ¹⁷ Atéró ą wóló, dią saletómó betó mole so whjtamopaae bóe dele ala taaróló, dua betae yalepó. ¹⁸ Ti noatepae, dą fakeró dią faketamo fea touyóló Yesu Keriso tuamótóró bitu, Alima beterepaae sókó faaire alata, Dęi Kepe Wisiné betə fotokoratepa fenérapó.

¹⁹ Ti taketa dią kelepaal kilini, wale so whj betaletei, mió dią Kótóné so whjtamo touyóló be taletóró alée fóló, mo ama naale senaale beterapó. ²⁰ Kótóné ama naale senaale betere beta, hale hae tómó tēnipó. Ai be diriyóló daalópóló, mo diri eleké biliyóló, ai tómó be tetu dere kaae, *aposel* whjrapero Kótóné ama fo eratere kóló whjrapetamo ti be iru eleké kaae deyoo, Yesu Keriso ąta, mo doasi hulua yapo eleké kaae deyoo, erapó. ²¹ Be tetero ola ola fea hulua elekémó beleróló be diriyóló daalatu dere kaae, Talené ama yale alané dą fea ą tuamó touróló bitu, ama mo kae tene momatere be daalópóló tētē hutu beterapó. ²² Atétu dere

kaae, diąkélé fea ą tuąmó betereteiné Kótó ą betaaire be wisi daalópóló tété hutu beterapó. Ateró teteré bemó Dęi Kepe Wisi betereteiné Kótó ą beterapó.

3

Pol Juda meire fake tuąmó kale fo wisi yó mótu betale ala

¹ Atéreteiné ęta, dią Juda meire fake so whjpaee Yesu Kerisoné fo wosópóló, erótú betepa dipula sóró beteró betere whj Pol-né dapó.

² Kótóné ama hale hamokoróló tao sere ala dią feané tué yópóló, ępaae teteróló kaae tawae depa, kaae tarapó dere fo diąnē wosetu yalepó. ³ Kótóné ama dią feapaae mo eraalopó yóló mulale ala take so whj feané kolóló tuéni, kinóló moletei Kótóné ępaae hakearóló yó matepa, diapaae sawa halekeróló ai aseyalepó. ⁴ Atéyalepa, yalo i dere fo diąnē dosaturaalu, Kótóné ama so whj teteróló kaae tare whj Kerisoné yale ala kinóló mole bete yalo tuére kaae, diąnékélé tué yaasepóló dapó. ⁵ Ti ai beteta, mió Dęi Kepe Wisiné Kótóné ama kae beteró betere aposel whjrapero Kótóné ama fo eratere kóló whjrapetamopaae yó male kaae, mo take bitiré wale whjrapepaae hakearóló yó menipó. ⁶ Ti ai kinóló mole ala i ape. Juda meire fake so whjné kale mió wosetere kisi fo wisi wosóló, Yesu

Keriso tuąmó betepa, Kótóné ama Israel so whjpaee melaalopóló tukóló muló betere ąla, Juda meire fake so whjnékélé sóo, dią ai Juda faketamo betą tikitóró daayóló betoo ereteiné, atimapaae eraalopóló muló betere ala diąpaaekélé eratepa sóo yaalo ai ape.

⁷ Kótóné ama bole fotokó hakearóturaalu, ama hamokoróló tao sere ala ępaae hale melalepó. Atéreteiné mió kale wosetere kisi fo wisi yalo yó melópóló, ę ama kutó diratere whj sóró beteralepó. ⁸ Mepaae Kótóné so whj betó mupatei ę betą doi muni, mo belei sókótei betepa, Kótóné ama hale hamokoróló tao sere ala eróturaalu, ępaae i kutó dirae yóló melalepó. Ai melale kutóta, Juda meire fake so whjpaee Yesu Keriso tuąmó mole mo doasi ke bole ala wisi turó yó melópóló ę sóró beteralepó. ⁹ Tétu, i haeró yó mole ąla ąlatamo kaarale Kótó tuąmó, take bitiré wale alimó kilini kinó betere ala bete mió so whj feané tué yópóló, ępaae kaae tawae yóló ę sóró beteralepó. ¹⁰ Ama yaai kisipa mole alata etérópó. Mió ama fake so whj tuąmó erótú betere alané hepen ere tikimó betó mole teteróló kaae tare keperó fea ala teteróló kaae tanópóló male fotokötamoné Kótóné ama kae kae ere fosó fosói ala hakearatepa tué yópóló erapó. ¹¹ Atéyaleteita,

mo taketi Kótóné ama eraalopóló tukóló munélipakale ala dä teteróló kaae tare whj Yesu Keriso tuapaae erale alané dokonó beterapó.¹² Atéró ą tuamó bituraalu, ąpaae kisipa tiki tiró betereteiné Kótó beterepaae faaire tū mené sesénipa, halaainé fó betä yae.¹³ Térəpa, diq tao su betere alamó ępaae i erót betere sek̄ei alarape kilituraalu, diq fomo yóló haepaae derepaqse. Ti noatepae, ama kae ere dë wisinaale diqne mo saaireteiné ai sek̄ei alarape erót beterapó.

Efesus so whjmó mamarafo

¹⁴⁻¹⁵ Aya Kótóné ama ai doasi wisi ala eró betereteiné ę bukutiri teáró bitu, diámó momarótú i betere ape. Ti ó hepen bemó betere naale senaaleró, i haemó betere naale senaletamo feané Aya ą betä beterapó.¹⁶ Atére Aya betere felekemó bukutiri teáró bitu, momatu beteretei i ape. Mo kae ere ala wisinaale ą tuamó fānuraalu, diqne kepe bete tuapaae ama Dēi Kepe Wisiné fotokö bulópóló momarótú beterapó.¹⁷ Atétereteita hale meipó. Diq ąpaae tué tiki tiró betepa, Yesu Keriso ą diqne hosaa tuamó beterópóló kisipa mutu dapó. Ą atéró betepa, ni feleke haepaae doropóló diriyóló daatu dere kaae, diq Kótóné ama yaala sókó fole ala tuamó beterópóló dapó.¹⁸ Diqro

Kótóné wisiróló kae beteró betere so whjtamo fea ama bulatere fotokoné Kerisoné däpaae doasi yaala sókó fole ala mo turó diriyóló tué yópóló dapó.¹⁹ Ti ai yaala sókó fole bete turó dä mo whjné tuénitei diaaq tuénékélé, hosaa tuamókélé mo diriyóló tué duraalu asa yópóló dapó. Até duraalu, Kótó ą tuamó fāyóló sure kaae, diq tuamókélé fāyóló sūrōpóló momarótú beterapó.

²⁰ Ti dä tuamó ama erót betere fotokonétei, däne kisipané eranée dere alaró moma duraalu wosetere alatamo ama sumó eranérapó.²¹ Ą atei kaae whj betereteiné, dä Yesu Keriso tuamó ama fake so whj bitu, ama doi wisinaale mió i alimókélé, take betaaire alimókélé, hale sóró horaté fu beterópóló yae. Mo kée! Téyópóló yae!

4

Yesutamo olekeyóló mo betä tikitóró daale ala

¹ Əta, Talené ala erót beteremó *dipula* beteratepa bitu, yalo diqaae ma fo i dapa wosae. Diaaq du betale ala taaróló, Talené ą beterepaae ape depa wóló, ama so whjtóró beterapa wisi ala betä erót betae.² Talené ama teteróló kaae tare aqmó bitu bopé faketere ala ini, ama eraai kisipa mole ala erópóló, naaotei ya teteróló mo dua betae.

Téturaalu, naao no netamo naameyóló dua bitu, me hásokó fole ala ó me sekéi ala eratepa hapale tokó meni, mo dua kaae taté fu betae.³ Téturaalu, kale Dëi Kepe Wisiné diq Keriso so whj fea mo betq kisipatóró mulóló beteró beteretei, diqne doróló fake tekeyaqse. Aténi, hosaa muni deyóló mo dua betere alané diq fea dokóló mo betq faketóró beterópóló yae.⁴ Diqpaae eraalopó yale wisi ala saai ape depa yale hajta, mo betq hajtóró mulure kaae, dä fea mo betq tikitóró daayóo, Dëi Kepe wisikélé betatóró betoo erapó.⁵ Atérú, dä teteróló kaae tare Tale betatóró betepa, qpaae tué tiki tiratere alakélé, ama doimó wéi tóputere alakélé, mo betatóró erapó.⁶ Dä teteróló kaae tare Kótota, betatóró betepa dä fea ama naale senaale beterapó. Atérú, fea ala amatóró teteróló kaae tawóo, mo take bitiré wale alimókélé, mió i alimókélé, take nalo waaire alimókélé, deté fu betere ala fea q tuqmótóró yóo, mepaae ere ala tuqmókélé atóró betoo, erapó.⁷ Atépatei, Yesu Kerisoné ama kisipa mole ala sya furaalu, ama hamokoróló hqle tao sere ala dä feamó dokqróló melalepó.⁸ Atére betené Kótóné i fo aseyóló muló beterapó.

“A kepaayóló mo ópaae huturaalu, wae sóró ama kutó diratere whjrape naase tamo

dokóló dapesó furaalu, mepaae wisi wisi qla ama fake whjrape qliróló melalepó,” erapó.

⁹ Ti q “Ópaae holalepó” dere fo noa betené dérópóló, diq kqlo kqlo yaqsoró i dapa wosae. “Ópaae holalepó” dere fota, folosóró q mo haepaae derepelepó.

¹⁰ Atéró, kepaayóló momó ópaae huturaalu, fea tiki atóró suróló, hepen berapekélé teteróló, mo ó taoró beterale sekéta me kae mei, kale hae aopaae derepele whj atórótipó.¹¹ Atéturaalu, ai sekéné amatóró i kutórape taleróló malepó. Mepaae whjrape ama fo erale fópóló aposel doi melóló sóró beteróo, mepaae so whj Kótóné ama fo eratere kqlo whj sóró beteróo, mepaae so whj ti Kótóné fo wosenire so whj yó melópóló sóró beteróo, mepaae ti Kótóné so whj teteróló kaae tare pasta whj sóró beteróo, mepaae ti kale fo wisi yó matere whj sóró beteróo, erapó.

¹² Atéyaleteita, Kótóné ama so whjné mepaae so whjpaae eraaire wisi ala etéró yae yóló yó maté fu beterópóló, yalepó. Atétere alané ama so whj Kerisoné tikitóró daayóló mo dirii so whj beteraté fenérapó.¹³ Atétu, dä fea Talepaae tué tiki tiró betoo, Kótóné naalema etei kaae whjpóló bete mole fo diriyóló kisipa yóo duraalu, mo betq fake alée fóló mo

dirii so whj betaalopó. Atéró bitiré furaalu, Keriso ą me ala yayani mo turó fğane whj wisinaale biture kaae, dąkélé até yaalopó.

¹⁴ Atéró dirire whj betereteimó, keteirapené dere ala kaae dą momó kae yaalo meipó. Beséró węi asyatamoné ni tiki upaae só fu, ipaae só wou dere kaae, u fo wosene i fo wosene yaalomeipó. Ti mepaae whjrapené dowi ala yaai mole kisipa u tuąpaae hiró bitu, hąle tómó so whj dilikóló, kae kae yó matere fomó kisipa tiraalo meipó. ¹⁵ Aténi, yaala sókó fóló mo bete mole fotóró duraalu, dą teteróló kaae tare Topo whj Yesu Keriso tuąmó doaté horóló, dąné kae kae dere alakélé, fea ama dere alatamotóró suyaalopó. ¹⁶ Ą atéró betereteiné, ą tuąmó bole fotokoné whjné tiki feleke diritamo olekere kaae, dą fea mo betą tikitóró daayóló beterapó. Atéru, Talené dąpaae diyae yale kutó dirótú betepa, ti dą yaala sókó fole tuąmó doa deté faalopó.

Talené dənē deyóló beteró betere naale senaale kaae betere ala

¹⁷ Térpa, dą fea Tale tuąmó bituraalu, yalo i dere ma fo sya fóló mo erae. Kótóné fo woseni hąle betere so whj atima wisi ala yaaire kisipa muniru hoko betere kaae, diąkélé ai ala momó kae yaqse. ¹⁸ Atima hosaa táruraalu,

wisi tuékélé munireteiné tikikélé dilikiyóló Kótóné mo ti betere ala tuąmó bitini, tika kae beterapó. ¹⁹ Atéró, dowi alané hosaa tóruró betereteiné, atima dere dowi ala taalaaire kisipa muni, tó tixiné feléyóló yaaire ala betą hąle yó tarapó. Ai ala tómó mepaae kae kae sonaalei alakélé hąle yó taté fu beterapó. ²⁰ Tépatei, diaq Yesu Keriso kisipa deté waleteita, atimané du betale ala sya fóló yale tikimó inipó. ²¹ Yesu Kerisoné mo bete mole fotóró mené depa diaaq wosoo, ą tuąmó betepa mené diąpaae yó meloo, yale fo diąné wosetu yalepó.

²² Take diąné du betale alamó tuę muturaalu, atimané diąpaae yó malepó. Tó tixiné diaq dilikitepa ekęleyóló du betale alané diaaq kęlaaretei tiki derąakele kuti kaae sokóló taae falae. ²³⁻²⁴ Téturaalu, diaaq tuę tiki kae muóló, kisi kuti derótú dere kaae, kisi whj derae. Ti ai kisi whjta, Kótó tuąmó mo donoi alaró kae ere dę wisinaletamo fğanure kaae yóló beterópóló, kaaró beterapó.

²⁵ Atérapa, ai du betere kapala alarape mo ti taaróló, diaaq be whj so whjpaae diaq dokq feané mo alatóró erótú betae. Ti noatepae, hóró naasetamo tikimó botokó wóló, betą tikitóró daalure kaae, dą Keriso so whj fea touróturaalu, mo betą tikitóró beterapó. ²⁶ “Yą fopaae buturaalu, dowi ala yaqse,”

Naaō me whj̄tamo atéró butere fopaae hâle bupatei, be d̄e hâle kemeyaq̄sóró yae. ²⁷ Téturaalu, diaaq̄ betere ala tuapaae Satan-né ama tué mole ala eraq̄sóró t̄e mulaq̄se. ²⁸ Mepaae q̄lémi nuku betale whj̄rapē ai ala mo taaróló, atima naasenétóró kutó kae dioló q̄la nópolo yae. Atéró ditere kutómó botokotere q̄la mepaae yâyâ dere so whj̄mô melópolo yae.

²⁹ Diq̄nê dere foné mepaae whj̄ doraq̄sóró naao dere fo woseturaalu, q̄ tuamó mole seké ó yâyâre ala wisiraaire fo betatóró yae. Diq̄nétamo ai ala depa, ti ai fo wosetere so whj̄kélê tao senérapó.

³⁰ Take Kótóné diq̄ dupuróló beteró betereteita, ópaae dapesó holaalopóló tué muópolo, me q̄la seperótû dere kaae, Kótóné diq̄ ama so whj̄póló dâle mulóturaalu, ama D̄ei Kepe Wisi diq̄ tuamó beteró beterapó. Atérapa, diq̄nê du betere alané D̄ei Kepe Wisi dekéné suku tuamó seké yaq̄sóró yae. ³¹ Téni, dei fomaake kisipa mutere alakélê, hapale fopaae buturaalu dere alakélê, mo hâle fopaae butere alakélê, hâle suraalu fo faketera alakélê, eratere fokélê, mepaae so whj̄paae kae kae dei kisipa mutere alakélê, fea taalae.

³² Téturaalu, wisi tué betâ muóló, wisi alatóró eróo, kolené suku u tao su i tao su yóo, du beta. Atéturaalu, diq̄ Yesu Keriso tuamó betepa, Kótóné diaaq̄

yale dowi ala kwia kemerótû yale kaae, diapaae dowi ala eratere whj̄né kwiakélê hâle kemerae.

5

¹ Dâta, Aya Kótóné ama hosaa turó muóló, yaala sókó fale naale senaale betereteiné ama dere alatóró dâne sûróló enérapó. ² Ti noatepae, felé kâlaa wisi Kótó beterepaae fópóló simó sukûlaa dalatu dere kaae, Yesu Kerisoné dâpaae yaala furaalu, ama betere bete hâle melóló sukâlepó. Atéreteiné dâ yaala sókó fole ala tuamó bitu, dâne ne nopaaekélê atéró yaala sókó fu betenérapó.

³ Tétu, diq̄ Keriso fake so whj̄ tuamó nôpu nokole ala ó, mepaae hâko alatamo hosekéróló du betere ala ó me q̄la wisi dekéró senéé yóló, ekélé dere ala mo yaq̄se. Ti noatepae, ai alarapeta, Kótóné ama kae beteró betere so whj̄nê yaaire ala meipó. ⁴ Ai dosayale alarape mepaae i ape. Nôpu naai kisipa mutu, hâle mulatere alakélê, tué tekeyóló ini, hâle hâko dere fokélê, so whj̄ tekanóló dô nalatere fokélê, momókô yaq̄se. Ti noatepae, aita dâne enénire alapa, Kótópaae mo kée fo betâ du betae. ⁵ I fota, mo dapa diriyóló wosae. Nôpu nokole so whj̄kélê, kae kae dowi ala hosekéró du betere so whj̄kélê, néli whj̄ betaairaaalu wisi wisi q̄la dekéró senéé dere so

whjkélé, Yesu Kerisoró Kótótamóné teteróló kaae tare aqmó mole wisi wisi ala mo saalomeipó. Ai doshayale alarape yó tare so whjta, Kótó aqmó sukóló bitu, ama doi hale sóró horéni, ai alarape aqmó betó moleteiné, ai qla olarape ti atimané Kótó aleró beterapó. ⁶ Térapa, mepaae whjné bete muni hale fo duraalu, dią dilikaqsóró yae. Ti noatepae, atei kaae ala deremó, Kótó ą fopaae buturaalu, ama fo tukóló ai ala du betere so whjpaae kwia mótu beterapó. ⁷ Térapa, diákélé atimané ai du betere ala yaqsóró betámó touyóló bitu, mepaae dere ala momókó yaqse.

⁸ Ti taketa, dią diliki tuqmó betaletei, taaróló mió Talené ama ere dę tuqmó ai beterapa, ai dęné deyóló beteró betere naale senaaletóró betae. ⁹ Ti noatepae, wisi niné du wisi oletu dere kaae, dą dę tuqmó betepa, ti ai dęné du olerótü betaalo ai ape. Kae kae wisi ala eratereteikélé, me ala muni, mo donotóró dere alakélé, kapala fo mei motóró dere fokélé, fea ti dęné dutóró ai ape. ¹⁰ Téturaalu, dijané dere alamó Kótó ą hékese yaaire ala démoló, diaaqtéi kaae kolóló tué yae. ¹¹ Tétu, diliki tuqmó betere so whjrapené du betere alata, du wisi oletumipa atima beterepaae feni, atimané kikiti hiróló du betere alatei so whj feané

kolóló tué yópóló hékearae. ¹² Ti noatepae, Kótóné fo tikit betere so whj tuqmó kikiti hiróló du betere ala mené teraatepa haletóró yaalopó. ¹³ Tétu betepatei, ai hiróló du betere ala fea dęné hékearatepa, so whjné kelenérápó. ¹⁴ Ti dęnéta, fea qla fea kolópóló dęrotu beterapó. Atére betené i fo dapó.

“Dią noke fire so whjrapé-ó, dią sukóló moletei kepaayóló betepa, ti Yesu Kerisoné diapaae deraalo ai ape,” dua dapó.

¹⁵ Térapa, dią kisipa okokore whj kaae hoko bitini, kisipa dotoró fóló mole whj biture kaae, mo hotowaró betae. ¹⁶ Mió dąta, dowi ala du betere alimó i beterapa, Kótóné ama wisi ala eraaire tę mupa, ti ai be dę dokq fea eraté fu betae. ¹⁷ Atéturaalu, kisipa tiki okoko yóló hoko bitini, Talené ama kisipa mole ala betş kaae kolóló tué muae. ¹⁸ Topo doyaai kisipa mutu wain węi mo dekéró naqse. Atéró topo doturaalu, so whj feané keletómó kae kae sonaalei dowi ala kaaratapó. Atei ala ini, Dęi Kepe Wisi dią tuqmó fąanópóló yae. ¹⁹ Atéró bituraalu, Kótóné buk-mó asęyóló muló betere wole fokélé yóo, mió betere so whj feané tuére wole fokélé yóo, mepaae so whjpaae Dęi Kepe Wisiné yó matere wole fokélé yóo duraalu, u yó mótu i mótu

du betae. Atéró, dere wole fo diaaq kólónékélé, mo hosaa tuqmókélé hajtamo Talepaae feléi wole fo du betae. ²⁰ Betere dokq fea du betere alamó, dä teteróló kaae tare whj Yesu Kerisoné doimó Alima Kótópaae mo kée! du betae. ²¹ Ti Yesu Keriso ąta, doasi doi mole whj beteropóló wituraalu, diasisi me whj aqmó bitu dere fo u wosetu i wosetu du betae.

Dokore so whjpaae dere ma fo

²² Térapa, whjné dokore sorape-ó, diq dä teteróló kaae tare Tale aqmó sukóló biture kaae, diaaq whj aqmó betae. ²³ Ti noatepae, Yesu Kerisoné ama fake so whj, ama tikitóró betepa, ą topo bituraalu, atima aluyaqsóró tao su betere whj biture kaae, whj ama soné topo beterapó. ²⁴ Atérapa, Yesu Kerisoné ama fake so whj ą aqmó sukóló biture kaae, whjné dokore sorape diq fea ala duraalu, diaaq whj aqmó bitu depa mo wisirapó.

²⁵ Diq so dokore whjrapé-ó, Yesu Kerisoné ama fake so whjpaae yaala sókó furaalu, ama betere bete mótu yale kaae, diqné sopaae yaala sókó fóló, wisi ala erótú betae. ²⁶ Ą atéró sukáleteita hale mei, ama dokaaire so ama fonétei wéi tópuróló fokale tikimó me dowi alakélé muni, mo kae so beteralepó. ²⁷ Atétu, ama so me dowi alakélé muni, ama ere dñé kelaalo mo kokré

so beteropóló du beterapó. ²⁸ Atére kaae, so dokore whjrapé diqné tiki wisiyóló kaae taru dere kaae, diqné so wisiyóló kaae taruraalu, yaala sókó fu betae. Mepaae whjné somapaae yaala sókó fóló, wisi alatamo erótú betepa, ti amatei ą yaala sókó fu beterapó. ²⁹ Whj betanékélé ama tiki hóróló bóe dele ala dumi, wotetepa qla nóo, me ala yaqsóró amatei hotowayóló kaae tawóo dere ala so whj feané du beterapó. Atétu dere kaae, Yesu Kerisoné fake so whj amatóró mo wisiyóló kaae tarapó. ³⁰ Ti noatepae, dąta ama tikitóró betereteiné ama wisiyóló kaae tarapó. ³¹ Atére betené i fo asęyóló muló beterapó.

“Whjné ama hama alima taaróló sotamo dokotepa, ti atimaamo mo betą tikitóró daayóló betaalopó,” erapó.

³² I dere fo beteta tómó muni, mo apaae derepalapó. Tépatei, yalo i dere fo Yesu Kerisoró ama fake so whjtamo tué muturaalu dapó.

³³ Ti mo deretei, diq so dokore whj fea diaaqtei diqné tiki yaala sókó fu dere kaae, diqné sokélé wisiyóló kaae taru yaala sókó fóo, sorape diqkélé diaaq whj aqmó bitu, wisi ala eróo du betae.

Hae ayaró naale senaale-tamopaae dere ma fo

¹ Naale senaale-ó, dią Talené ere fo sya fóló diaaq hae ayané dere fo mo betą wosóló erótú betae. Ti aita mo dono ala dapó. ² Diaaq hae aya wisi doi mulópóló, diąnē wisi alatóró du betae. Ai tukóló muló betere forape kaae sóró dosqaté wapa, Talené diąpaae wisi ala eraalopó ere foró tukóló muló betere fotamo sürü folosóró mulapó. ³ Diąnē hae aya aqmó betae yóló muló betere fotamo sya fóló erótú betepa,

“Ti dią i haemó fölo su kamó bitiré fóló, mo wisi alatóró deté fu be taalopó,” erapó.

⁴ Dią naale senaale ali-ó, diaaq naale senaale atima fopaae buópóló hasekçai ala eraqse. Aténi, atima Talené fo tuämó doayóló naale senaale wisi beterópóló, ama fo etéró eraalopóló, ma fotamo dua yó maté fu betae.

Teteróló kaae tare whı̄raperó wae sóró kutó diratere whı̄rapetamopaae ere fo

⁵ Dią wae sóró kutó diratere whı̄raperó-ó, dią Yesu Kerisoné dere fo wosóló, a aqmó biture kaae, i haemó dią teteróló kaae tare whı̄raperó kilitu wiyló aqmó betae. Atéti, atimané yae dere fo wosóló wisi kisipatamo erótú betae. ⁶ Atéti, dią wae sóró kaae tare whı̄rapené dią whı̄

wisipóló dukirópóló, atimané keletómó maaté kutó hatepaa yóló dini, atima alupakélé ó betepakélé, betą alatóró yae. Ti Yesu Kerisoné wae sóró kutó diratere whı̄ kaae bitu, Kótóné ama kisipa mole ala eróturaalu, diaaq hosaa tuämó ketekę buóló dirótú betae. ⁷ Atéturaalu, ita mo whı̄jné kutópóló tuę muni, Talené kutópóló tuę mutu, diaaq hosaa turóné keteketamo dirótú betae. ⁸ Ti noatepae, wae sóró kutó diratere whı̄ ó hale mo betere whı̄ noa kaae wisi ala ó wisi kutó dirélimó, ti alamó Talené dupu melaalopó ere fo diaaq wosóló ai kisipare ape.

⁹ Teteróló kaae tare whı̄raperó diakélé, atimapaae i yae dere ala kaaetóró duraalu, diaaq kutó diratere whı̄raperaae mo wisi ala erae. Atimapaae dią i kutó wisiyóló dirénitepa, diąpaae i kaae seketi ala eraalopó wiréli fo yaqse. Atimakélé diakélé, fea teteróló kaae tare Tale ó hepen bemó beteretei, diaaq ai kisipare ape. Ti ai sekéta, mepaae so whı̄paae wisi ala eróo, mepaae so whı̄paaemo hoko ala eróo dere Tale bitini, mo betą kaae alatóró eratere Talepó.

Kótóné dqmó matere boé dele ola waseró sepaketamo tawaé

¹⁰ Yalo mo kemeróturaalu dere fo i ape. Dią Tale tuämó bitu, ama bole fotokö sóró betae. ¹¹ Satan-né

ama yaai kisipa mole dowi
ala eraqsóró seséturaalu,
bóe dópóló Kótóné matere
qla qla taaréni, mo fea
deróló siki siki yóló daayae.
12 Ti ai bóe dele alata, mo
wutiró dikitamo sóró mo
so whítamo bóe dae yóló
dumipó. Dañé bóe dele alata,
i haemó diliki tuqmó dere
ala teteróló kaae tare topo
keperapetamokélé, atima
doasiné i ala yae yóló, sóró
beteró betere keperapeta-
mokélé, kae kae fotokó bole
keperapetamokélé bóe dóo,
tó sá tuqmó hepen kaae
ere tikimó betó mulu, dowi
ala eraai doasi fotokó butu
betere keperapetamokélé,
bóe dóo du beterapóló dapó.
13 Térapa, bóe whjné dowi
ala eraaire be dë wapa, diq
daale tiki taaróló botokó
feni, bóe whjné yale diq
tikimó sene waqsóró sesé
yaaire qla qla fea, Kótóné
diqmó melaletei deróló be-
tae. Atéru, bóe whj wópóló
siki siki yóló, kaae tawóló
daayae.

14 Atéró fotokó
buóló daalu, mo fo ti to kaae
sóo, bóe whjné yale bopémó
saqsóró, bóe wase dakerótua
dere kaae, Kótóné dä melale
donoi ala bopémó dakeróo,
Talené ala eräle faairaalu,
kale kisi fo wisi hóleke be
kaae horóo, mo so whjró
Kótótamo bóe firóló, hosaa
muni deyóló mo dua beter-
atere fo wisi dñé hosaa
tuqmó mulóo epa, diq siki
siki yóló betenérapó. 15-16 Ai
alarapetamo touróturaalu i
alakélé yae. Dowi kepené

dä siritu betere si dokole
yälené dä tikimó saqsóró
sesé dere bóe waseta, tué tiki
tiratere alapa, ai ala wase
kaae fosókó tawóló daayae.
17 Kótóné dä aluyaqsóró
tao sere alata, bóe daai
derótua dere topo tao kaae
deróo, kale Dëi Kepe Wisiné
fosóratere sepake tawóló
daayoo yae. Ai sepaketa,
ti Kótóné ama fo wisipó.
18 Atéruraalu, kale Dëi Kepe
Wisiné diq fotokóratepa,
betere dokó fea kae kae dere
alapaaekélé, kae kae wale
sekéi alamokélé, Kótópaae
i ala erae yóló momakélé
yó tawae. Atei kaae dere
moma kutirimó mulóló
tué yó taru, diq noke kélé
ini, kele diriyóló bituraalu,
Kótóné kae beteró betere
so whjkélé fea tao sópóló
momaratere ala hale yó
tawae. 19 Atétu, kale fo wisi
yalo yó melaaire sukamó
Talené ama fo bete épaae yó
melópóló emókélé momarae.
Atétepa, ti e halaainé daalu,
kale fo wisi yó matereteiné
Kótóné ama hiróló mole
ala hakearaalopó. 20 Ai
fo wisi yó melópóló sóró
beteró betere whjtei, atima
e sein képiné dokóló dipula
beteró beterapó. Ti aita,
épaae dirae yóló melale
kutó ereteiné e wikélé ini,
halaainé daalu yó melaii
dapa, emó momarótua betae.

*Kemeróturaalu kgleó dere
fo*

21 Yalo mo hosaa mole
no Tikikas-ta, Talené ala

erótú betere whj wisipó.
 Amata, yało du betere alaró
 ḑ betere alatamo etérapóló,
 diąpaae depa wosóló tué
 yaasepóló, ḡ dią beterepaae
 ai dotonatere ape.²² Ti
 ḡ dotęyaaai dere beteta, dą
 betere ala diąné kisipa yoo,
 dią ketekę buópóló, ama
 fotokoratere fo yoo, yópóló
 dtonaai dapó.

²³ Dią ai be huluamó
 betó mole no nerape-ó, dą
 teteróló kaae tare whj Yesu
 Kerisoró Alima Kótótamo
 tuąmó kaayóló wale hosaa
 muni deyóló mo dua betere
 alakélé, tué tiki tiratere
 tuąmó kaayóló wale yaala
 sókó fole alakélé, dią fea-
 paae erópóló yae.²⁴ Dą
 teteróló kaae tare whj Yesu
 Kerisopaae yaala sókó fole
 ala yó tare so whj feapaae
 Kótóné hale hamokoróló tao
 sere ala erópóló yae.

Filipai

¹ I dere aşeta, Yesuné kutó diratere whj Pol-ró Timotitamoné dią Filipai be huluamó Tale Yesu Kerisoné kae beteró betere so whjrapepaaekélé, Keriso so whj teteróló kaae tare whjrapepaaekélé, mepaae Keriso fake so whj seketi ala depa taosu betere whjrapepaaekélé, dapa wośae.

² Dañé Aya Kótóró Tale Yesu Kerisotamo tuämó kaaróló wou betere hale hamokoróló tao sere alaró hosaa muni deyóló mo dua betere alatamo diapaae erótú betherópóló yae.

Mo kée yóló Talepaae momayale fo

³⁻⁴ Yalo dią tué yó taruraalu, ę teteróló kaae tare Kótópaae mo kée yóló moma yó tare dokö ę hakesené sukutu, dią feamó momarótú betherapó. ⁵ Ti noatepae, take ę dią beterepaae sókó wóló Yesuné mió wosetere kisi fo wisi diatamo fea betamó titiyóló bitu, yó maté fu betepa diaaq ę tao siré wóló miökélé ai alatóró yó tapa, mo kée yóló hajné sukutu betherapó. ⁶ Dią tuapaae ai erótú betere wisi ala kaarale sekénétei mo ti eraté fóló tuämó taaréni, Yesu Keriso wale sukamó sókó fóló kemeraalopóló, yalo mo diriyóló tuérapó.

⁷ Dią fea yalo hosaa tuämó muluraalu, diaaq du betere ala kolóló ę hakesené sukutu betere alata doni, mo wisirapóló kisipa mutapó. Ti noa betené meipó. Ę *sein* képiné dokóló *dipula* bitukélé ó belapaae mo kuturaalukélé, Kótóné mió wosetere fo wisi hale fo nisiyóló só deróló aluyaqsóró, mo diriyóló tué muópóló momó du momó du yó tapakélé, Kótóné ama hale hamokoróló tao sere ala dią feané ępaaekélé eróo, yalokélé diapaae eróo, du betere ala hale yó tarapó. Ti atéró titiyóló bitu du betere ala kilituraalu, ę hakesené sukutapó. ⁸ Yesu Kerisoné yaala sókó fu betere ala ę tuämó muluraalu, diatamo betenée yóló hosaamó su betherapó. Até enée yóló mutere kisipa Kótóné kolóló ama mopó enérapó.

⁹ Yalo diamó momatu betere bete i ape. Kótóné ama ere alata, tómó mole nisi yaqsóró, ą betemó kaaróló wale ala wisinaale mo turó kisipa duraalu, diaaq yaala sókó fu betere ala mo ti fakeraté fópóló momarótú betherapó.

¹⁰ Dią até deté fu bituraalu, kae kae yaaire alarape mupatei, mo bete mole ala tué yópóló momarótú betherapó. Ai du betere alata, me alatamo hosekéni, mo wisi alamaaté yó taté fóló, Yesu Keriso wale sukamó me alakélé muni, mo donore so whj betherapó yópóló, momarótú betherapó. ¹¹ Yesu

Keriso tuämó kaaróló sókó wale ala wisi nokole ola ke bulure kaae, diq tuämó mo donoi ala wisi atéró buóló fąapa so whj feané kilitu, Kótóné ama kae ere dę wisinaale mulapóló ama doi hale horaalopó.

*Pol dipula beterale alané
Talené fo yó melaairetei fakeralepó*

¹² Térapa norape-ó, épaae erale alané Kótóné mió wosetere fo wisi kejréní, mo ti fakeraté fu betaletei diaaq tué yaasepóló i dapa wosae. ¹³ È Yesu Kerisoné fo erótú betale alamó, atimané è sein képiné dokóló *dipula* beteraletei, topo whj bitua dere be wisimó betó mole diki tare whjraperó mo whjrape featamoné kolóló kisipa yalepó. ¹⁴ Talené ala tuämó betó mole mepaae norapené è sein képiné dokóló *dipula* beterale ala kolóló, atima wiyóló taaréni, halaainé bituraalu, Kótóné fo eraai doasi keteké butu beterapó.

¹⁵ Tétu betepatei, mepaae whjrapené dei tué muóló alale suraalu, Yesu Kerisoné dere ala i ape yóló yó mótu betoo, mepaaené ti mo wisi tuétóró muóló yó meloo du betereteita, mo dapó. ¹⁶ Ai wisi tué mulu yó mótu betere whjrapené kale mió wosetere fo wisi eraairaalu, è *dipula* beteró beterapóló tuéru, yaala sókó fóló yó mótu beterapó. ¹⁷ Tétu betepatei, kale dei tué mutere whjrapené

hosaa tuämó atima doi sóró horaaire kisipa mulu, Yesu Kerisoné ala eratere aqyóló yó mótu beterapó. Ti aita hale mei, è *sein* képiné dokóló *dipula* betepa, épaae sekéi ala eraalo nisiyóló, du beterapó. ¹⁸ Tépatei kapala ala depakélé, ó mo dere alakélé ó kae kae ala depakélé, aita me olameipa, mo doasi topo ala betä i ape. Yesu Kerisoné dere ala i ape yóló so whj feapaae yó mótu betere alata, mo doasi bete mulapó. Atétu betere alamó è hajné sukutu beteretei taaréni, mo hale yótóró tawaalopó.

¹⁹ Ti noatepae, dijané moma yó tare alaró Yesu Kerisoné doteyale Dei Kepe wisitamoné tao sóró erótú betereteimó, épaae erale ala fea deté wóló kemene wouraalu, ti è *dipula* beteretei taaróló, hale fópóló sokaalopóló kisipa mutapó. ²⁰ È betepa ó sukutepakélé Talené halaaratepa halenipó. Aténi, take bitiré wou yale kaae, mió yalo tikimó erótú betere ala so whjné kilitu, Yesu Kerisoné doi hale sóró horateretei kelenée kisipa mutu beterapó. ²¹ Ti noatepae, yalo kisipané è betere beteta, ti Yesu Keriso atórótipó. È sukutepakélé me olameipóló mo kée yaalopó. Mió i hajtu betere ala bosenóló mo doa hajné sukutu betaalopóló kisipa mutu, mo kée du beterapó. ²² È etéró hale bitirétamo fu betepa, ti yalo

i ditu betere kutó mo du oleraalo ai ape. Ti etei kisipa motei, tū tamo moleteiné mé tupaae faaloró ḑ mo diriyóló tuénipó. ²³ Atéró mutere kisipané yaló tiki tuamó tekéetamo dapó. Tépatei, yaló kisipané mo doasi alata, ḑ sukóló fóló Yesu Kerisotamo betepa, ti mo wisirapó kisipa mutapó. ²⁴ Ténépatei, yaló diaq yayqare ala tao saairaalu, ḑ diatamo betere ala doni, mo wisirapó. ²⁵ ḑ sukuni, diaq featamo betamó bitiré faaireteiné diaq hajné sukuturaalu, diaaq tué tiki tiratere alakélé mo diri deté faalopóló kisipa mutapó. ²⁶ Atéturaalu, ḑ diatamo betamó betereteiné, ḑ kilitu Yesu Kerisoné yale ala wisimó ḡ dukiróturaalu hajtere ala diaq tuamó mo ti fayaaalopó.

²⁷ Me noa alakó epaæ eratepakélé diaaq ai du betere ala taaréni Yesu Kerisoné mió wosetere fo wisi sya fóló eratere whítóró betae. Atépa, diaaq ḑ alupa yale ala ó ḑ diaq betherepaae wapakélé kelerälemó me ala kae ini, mo betä alatóró epa kelaalopó. Diaq fea betä kisipa muóló diriyóló betoo, diaq mo betä whj kaaetóró bitu, Talepaae tué tiki tiratere ala etérópóló yó meloo, du betheretei yaló kisipa yaalopó. ²⁸ Atéru, diatamo bóe du betere whjrapené diapaae kae kae sekéi alarape eratepakélé wiyaalomeipó. Atétere ala atimané kilitu, Kótóné dä mo

ti doroo, atima aluyaqsóró tao sóo, yaairemó dere fareyópupóló atima kisipa yaalopó. ²⁹ Ti noatepae, Kerisoné ala eróturaalu, apaae tué tiki tiratere ala maaté yópóló ini, ama doimó doasi sekéi alakélé sópóló melalepó. ³⁰ Ti ḑ Kótóné ala erótú betheremótei, epaae kae kae sekéi ala eraletei diaaq kelalepó. Miokélé betä kaae sekétóró su betherapó dere fo diaaq ai wosetere ape. Diaqaaekélé atei alatóró erótú betherapó.

2

Kerisoné ama yale ala sýróló enérapóló ere fo

¹⁻² Diaq Yesu Kerisotamo touyóló betamó bethereteiné keteké bulatere ala eróo, ama yaala sókó fole alané dä haj kisipa muloo, Dei Kepe Wisi dä fea tuamó bethereteiné mo betä alatóró eróo, kólené sukutu naameyóló mo dua betoo epa, ti ḑ mo doa haj yópóló, i ala yaasepóló dapó. Diaq fea Talené ala eróturaalu kae kae tué muni, dere alakélé yaala sókó fole alakélé, keteké bole alakélé, mo betä alatóró yaasepóló dapó. ³ Diaaq me ala duraalu, etóróti doasi whj betaai dapóló kisipa mutu, u teterótú i teterótú dere ala ó me bete muni-patei ḑ betä mo whj wisi betherapóló kisipa muaqsé. Téni, naaotei ya teteróló dua bitu, mepaae so whj dukiróló atima aqmó betherapó kisipa

muue. ⁴ Diaaq séle séle dere alamaaté kisipa muóló kaae taní, diqné dere ala wisiyóló kaae taru dere kaae, mepaae so whjékélé tao sóró atima kisipa mole alakélé wisiyóló kaae tawae.

⁵ Diaaq hosaa tuqmó mole kisipata, Yesu Kerisoné kisipa kaaetóró muóló betae.

⁶⁻⁷ Ti ḥta, ama ere ala kae mei mo take betere Kótó bitu, ama ere alakélé Kótótamo betə̄ ala eretei, atéró bitirétóró fu betaaitapóló kisipa muni, amatei q̄ belei alée fóló, mo kutó diratere whj̄ sū betalepó.

Atéró betepa, mo so whjné q̄ kilituraalu, mo whjpóló kisipa mualepó. Atéró ama dere ala fea amatei q̄ haepaae deróló beterepó.

⁸ Atéró, Kótóné fo aqmó sukóló bitiré fóló sukutere alapaae sókó felepó.

À atéró sukuturaalukélé mo whj̄ sukutu dere kaae ini, atimané apaae kisipa tiki mo fomaakei ala eróló, filipaaró betere ni tómó sukalepó.

⁹ Amatei q̄ atéró derale betené, Kótóné q̄ tao sóró fea ala fea ama teteróló kaae tanópóló beturóturaaglu, kae kae doasi doirape mupatei, ama doi doasi Tale mulalepó.

¹⁰⁻¹¹ Até yale betené mené Yesuné doi depa, hepen bemó betó mole ensel-nékélé i haemó betó mole so whjnékélé, i hae aqró betó mole so whjnékélé, ama doi woseturaalu, bukutiri teáró bitu, Yesu Keriso ḥta Talepó yaalopó. Téturaalu, Alima Kótóné ama ere ala wisinaale hakeamó mulaalo ai ape.

Diq tuqmó horené dē kaae dęyó falópóló yae

¹² Térápə, yalo mo hosaa mole no nerape-ó, Kótóné ama diq tuapaae eraai kisipa mole ala wisi ai erótú betere ape. Diq etamo betqmó bitu, diaaq yalo dere fo wosóló eraté wale kaae, mió q̄ alupa diqsisı bitukélé, Kótópaae wiyóló q̄ aqmó sukóló bitu, diq aluyaqsóró tao sere ala du wisi oleyópóló eraté fu betae. ¹³ Ti noatepae, Kótóné kisipa mole ala sya furaalu, ama fo wosóló eraaire kisipa wisiró keteketamo amatei diq tuapaae mo surótú beturapó.

¹⁴ Diq Talené ala eróturaalu, mené dere ala kilitu hoko dapóló eratere foró fonétei u só derótú i só derótú dere alatamo momókó yaqse. ¹⁵⁻¹⁶ Ti aita hale mei, me alatamo hosekéni mo wisi ala maaté du betere so whj̄ betepa kilitu, Kótóné naale senaale beturapó yópóló i dere ape. Diq atéró betepa, mió i alimó betó mole so whj̄ wuliné tū

kaae kotereteiné atima dere alakélé mo sonaalérapó. Dią atei kaae so whj tuämó bitu, mo ti betaaire fo wisi so whj feané wosópóló hägeamó yó mótu betepa, ti dią ó sámó daae mole höre dëru ere kaae, atima tuämó dërótu betenérápó. Atépa, ti Yesu Keriso wale suksamó, ę bopé fakeyóló halaa yaaire beteta, ti dią tuämó yälo diale kutó häle ini, du wisi olerapó yópóló kisipa mutu dapó.¹⁷ Atépatei, diaaq tué tiki mo ti tiró bitu Kótóné ala eraté fópóló, Talené fo diäpaae eraté felepó. Atéyale alata, *wain* wéi felé këlaa Talené kylumupaae fópóló sipaae sunée falótú dere kaae, yälo betere bete dią tao suraalu sukutepa ti me qla mei, diätamo hajné sukóló mo kée yaalo ai ape.¹⁸ Atérapa, diäkélé ę dere kaae hajné sukutu mo kée du betenérápó.

Timotiró Epaparataitas-tamo dotonaai yale fo

¹⁹ Tépatei, dä teteróló kaae tare whj Yesuné kisipanétamo Timoti dią beterepaae wópóló epa, ti ą hapale wópóló doteyaaí kisipa mutapó. Ti ąta, diaaq du betere ala kolóló ępaae ene wapa wosetu, ę hajné sukäai dapó.²⁰ Ti Timoti ąta, dią mo wisiyóló beterópóló kisipa mutu betere whjpó. Ama kisipa kaae mole whj mekókélé etamo imó bitinipó.²¹ Ti noatepae, i betó mole so whj

feata, Yesu Kerisoné ala eraai kisipa muni, mo atimané yaaitere alamaaté kisipa mutu beterapó.²² Téretei, Timotiné ama du betere ala diaaq kääe kolóló kisiparapó. Ti ąta, betä naale ama alimatamo kutó betämó ditu betere kaae, dämo wusuró Talené mió wosetere fo wisi keteké buóló erótú beterapó.²³ Atérené ępaae eraaire alapi kolóló, këlipaaeta ti ą dią beterepaae hapale téti doteyaaí kisipa mutapó.²⁴ Téró, ekélé Talepaae tué tiki tiróló bitu, dią beterepaae mo hapale waai kisipa mutapó.

²⁵ Atéyaaitei, yälo no Eparataitas dią beterepaae fesaae wópóló, mo dotonaai kisipa mutapó. Ti ąta mo whj mei, dämo betä kutó ditere whj bitu, Talené alamó böe daai etamo titi du betere seképó. Ti ąta, ę seké yaqsóró, mepaae yayare alarape tao sene wópóló diaaq ę beterepaae doteyale whj wisinaale ai ape.²⁶ Ti ama dią fea kelenée kisipa mupatei, diaaq Epaparataitas ą kisiné sukóló mulapó yale fo wosaleteiné ama tué sekéyalepó.²⁷ Ti aita mopó. Ą mo felekemó sukäai yaletei, Kótóné kolené sukuturaalu tao sale alata, ępaae maaté erénitei, ę dekené sukutere ala dekaaporóló muaqsóró Kótóné ekélé kolené sukutu, ą tao sóró kepaaraaleteiné mo kée dapó.²⁸ Atéreteiné, ą mo miótitei dią beterepaae

wópóló dotéyaaираalu, kisipa mutapó. Ti hale mei, diaaq ą kolóló hajné sukóo, ekélé whaalia du beteretei sawa feléyóló betóo, yaai dapó.²⁹ A wapata, diq Talené ala tuqmó hajné sukutu bitu, koleó yóló ą mo wisiyóló dape sae. Atéturaalu, atei kaae whj doasi doi muópóló hale sóró horae.³⁰ Ti noatepae, Yesu Kerisoné ala eraai wóputu bituraalu, ą mo felekemó sukaai yalepó. Ti noa betené meipó. Diaaq ę tao senépatei, tao saaire tų meipa, ama ę tao sene wóló, ama betere betemó kisipa muni, sukutepakélé me qla meipóló ę tao sere ala betä du betalepó.

3

Tó tikiné dere alamó dğné kisipa tirótumipó ere fo

¹ Yalo norape-ó, ke-meróturaalu dere fo i ape. Tale tuqmó bituraalu, hajné sukutu betaе. Take yalo aseyale fo kaae momó i dereteita, sekénipó. Me alané diaq só deraqsóró seséturaalu i dere ape. Ai haqrapené diaq tukó naqsóró mo hotowayóló kaae tawae.

² Ti atimata, dowi alamaaté hale yó taruraalu, whjné tikimótei siri eróló, tiki dorótlu betere whjrapepó. ³ Ti noatepae, take Kótóné ama so whjpóló tiki sekäę tukóló sirirótlu yale kaae, mió dákélé ama so whjpóló siriró beterapó. Dä atéró betere so whj

Kótóné Dëi Kepe Wisiné fotokoratepa, ą aqmó sukóló bituraalu, doa Tale-ó yóló hale sóró horótlu beterapó. Ti däta, me ala ó me whj kolóló bopé fake dumitei, dä teteróló kaae tare whj Yesu Kerisoné doi hale sóró horóturaalu, ama ere alamó dä bopé faketu beterapó. Atétu, i haemó ayarapené kae kae mara mole alaró tó tikimó du betere alatamo mupatei, ai alarape mo bete mulapóló dğné tué tiki tirótumipó.

⁴ E atei kaae tó tikimó bopé fake yaaire bete doasi mulapó. Mepaae whj dené ama du betere alarape bete mulapóló kisipa tiki tiratepa, ti yalo i haemó dere alanétei atimané du betere ala fea mo teraae felénérapó. ⁵ Ti eta, hoko deale whj mei, yalo haené deóló bitiré wóló, bokó wale be dë sókó wapa, ti yalo tikimó siriralepó. ⁶ Eta, be kae whj mei, mo Hibru be fo bole Israel whjkó Benjamin fakepó. Eta, dä Hibru so whjné ayarapené mara mole ala taaréni, mo wisiyóló sya fu beterepó. Atéró bitu, Kótóné yóló muló betere fo dosayóló bete mo wisiyóló sya fu betaleteiné ę betä Farisi whj beterapó. ⁷ Atéruraalu, me kae kisi alané dğné ayarapené du betale ala aluraqsóró, mo keteké buóló Keriso fake so whjtamo bóe dóló susuprotu betalepó. Atéturaalu, Kótóné tukóló muló betere fo yalo eraté

fu betepa so whjné kilitu, me ala hásokó fele whjpó fo əpaae mo inipó.

7 Atétu betale whjtei, take yało doi muale alarape taaróló mió Yesu Kerisoné ala sya fóló eróturaalu, ai alarape fea hale əla aqralepó. 8 Ai alamaaté meitei, ə teteróló kaae tare whj Tale Yesu Keriso əta, mo bete mole alané Talepóló, ə tué yaaitere ala doasi keteké buóló deté furaalu, mepaae əla əla fea bete muni, mo hale taae fatere əla kaaené keleraþó. Ti Yesu Keriso ə yało Talepóló sóró beteróturaalu, yało tare əla əla fea taaróló, mo ti kisipa keteralepó. 9 Kale tukóló muló betere fo sya fóló yało erótú betaleteimó, Talené əpaae donoi whjpó yópóló kisipa tirótumipó. Téni, Yesu Keriso tuamó bitu əpaae tué tiki tiratere kilitu, Kótóné əpaae donoi whjpó eranée yóló doasi kisipa mutapó. Ti ai donoi alata, Yesu Kerisopaae tué tiki tiratere betené Kótó tuamó wou beterapó. 10 Yało hosaa tuamó Yesu Keriso mo diriyóló kisipa yaai dapó. Atéru, ə sukóló momó kepaayale fotokó kisipa yóo, ama tikimó sale kae kae sekéi ala əpaaekélé eratepa sóo, ə mo dowi hale sóró sukutu yale kaae, ekélé atéró sukçai tué mutereteiné Talené ə mo surópóló kisipa mutapó. 11 Téró, ə momó kepaayóló mo ti betere bete su yale kaae, ekélé atéró momó

kepaayóló mo ti betaaire bete saalopóló kisipa mutu dapó.

Däle molemó sókó faai sururu yóló fole ala

12 Ti Talené ama əpaae eraai tukóló mulale alarape fea mió sóró taní, teórapó. Kótóné yało du betere alakélé wisirótú beteretei mo ti wisiréni, teópó. Yesu Kerisoné ə tuapaae eraaire ala mupa, ama ə tawóló dape salepó. Até yaleteiné, ama ai eraaire ala hale muaqsóró ə dekayóló hale bitini, ai ala saairaalu doasi keteké butu beterapó. 13-14 Norape-ó, yało ai saai du betere alata, mo turó sóró tanipóló kisipa mutapó. Tépatei, yało du betere ala betə i ape. Take deté wale alarape kisipa keteróló, tukóló muló betere dälemó sókó faairaalu, keteketamo folepaaetóró fu beterapó. Aita hale mei, ə Yesu Keriso tuamó betepa, Kótóné əpaae hepen bemó mole ala wisi saai ape eretei saairaalu, muló betere dälemó sókó faai keteké buóló fu beterapó.

15 Talené ala mo diriyóló tuére so whj də fea, atei kisipatóró muóló betae. Diákó mepaae whjné yało i du betere fo tuamó me fokó hásokó falapóló kisipa mutepa, ti atére alakélé diaaq kisipa yópóló, Kótóné hakearaalopó. 16 Atéyaipa kaae taru, dənē kisipa sere dälemótóró erótú betaalopa sae. 17 Norape-ó, mepaae

whjrapené yalo du betere
ala kolóló sya wou betere
kaae, diákélé atétóró yae.
Dañé yó matere fo wosóló
sya fu betere so whjné
dere ala kolóló tué muae.

¹⁸ Ti noatepae, take yalo
diapaae yó maté wou betale
fo kaae, miókélé diapaae
momó woletamo i dere ape.
Mepaae so whjné dere alané
Yesu Keriso dóló olerale
nitamo bóe du beterapó.
¹⁹ Ti ai whjrape atima ai ala
deté fóló, mo ti aluyaaire
tikipaae sókó faalopó. Atima
teteróló kaae tare kótóta, ti
qla naai ekélere ala ai ape.
Atima haleni, mo sonaalei
alatei, bete mulapóló bopé
faketu beterapó. Atimané
kisipa tikikélé haemó mole
alapaae mutu beterapó.
²⁰ Tétu betepatei, dñé
turuku beta hepen ereteiné
so whj aluyaqsóró tao saaire
Tale Yesu Keriso à hepen be
taaróló i haepaae wópóló,
dà faairaalu keteké buóló
kaae tawóló beterapó. ²¹ Ti
ai seké tuamóta, fea ala
ama teteróló kaae tawaaire
fotoqó mo turó bulapó. Dà
i haemó mo whjné daale
tiki taaróló, ama mo kae
daale dei tiki wisinaale kaae
daalópóló eraalopó.

4

¹ Yalo hosaa mole no
nerape-ó, diapaae yaala
sókó fóló mulu yalo dià
mo kelenée du beterapó.
Ti diàta, sururu yóló fóló,
folosóró fole whjné topo tao
suraalu, hajné sukutu dere

kaae, diaaq du betere ala
kolóló è mo hajné sukutapó.
Atéyalopa, yalo diapaae ai
yale fotóró sya furaalu, Tale
tuamó mo diriyóló atérótóró
betae.

*Alale sere alamó yale ma
fo*

² Yalo ne Yuodiaró
Sinteketamo-ó, diaamosisitei
u teterótú i teterótú dere ala
taaróló, Tale tuamó mo betà
kisipatóró muóló betaeyóló
diaamopaae mo dirii ma fo
i dere ape. ³ Atimaamota
atérapa, sekéi ala etamo
wusuró beletu betere whj
no kamale-ó, yalo yapaae ai
so tamo mo wisiyóló tao sae
yóló i dere ape. Atimaamota,
Klemen-kélé, mepaae etamo
betà kutó ditere so whjkélé,
dà fea Talené mió wosetere
fo wisi eraairaalu, betamó
bóe belerâle fu dere kaae
yale so tamopó. Ai so whjné
doita, mo ti betó tare buk-mó
asérapó.

⁴ Betere dokq fea dià
Tale tuamó bituraalu, hajné
sukutu betae. Momó dapa
wosae, hajné sukutere ala
hale yó tawae. ⁵ Tale
felekemó ai beterapa, so
whj feapaae diaaq mo dua
naameyóló du betere ala
erótú betae. ⁶ Dià mepaae
qla ó alarape netéró yaaloé?

yóló whalia du betaçse.
Téni, diaaq yayatu betere ala
fea Kótóné erópóló, apaae
yó móituraalu mo kée yóló,
moma dere ala betà yó
tawae. ⁷ Atétere betené dià
Yesu Keriso tuamó betepa,

me alané diaaq hosaaró tué tikitamo doraqsóró Kótóné hosaa muni deyóló dua betere alanétei, diq tipi yóló kaae tawaalopó. Ai hosaa muni deyóló dua betere ala wisinaale mo doasi sikipaae horeteiné fea so whjné tué yaaire mo sñipó.

⁸ Norape-ó, mo ke-merótú i dere fo wosae. Mo ala dereteikélé, wisi kisipa maaté mole so whjné dere alakélé, mo donoi alakélé, me alatamo hoseké inire alakélé, kelaalo mo kokqi alakélé, so whjné kolóló dukiraaire alakélé, ai dosayale alarape talerälemó, naao yaai dere alatamo betq kaae epa, ti kelaalo mo kokoreteiné duki-rraire alapóló kisipa mutepa, ai ala erótú beta. ⁹ Yalo diapaae yó matepa wosale fo ó asémó yale fo ó yalo hale ekei depa wosaletei, ó yalo mo du betere ala kelené kelateikélé fea sya fóló erótú beta. Até depa, ti hosaa muni deóló mo dua betere ala matere Kótó diaqtamo betaalo ai ape.

Hale tao sóró matere alamó mo kée dere fo

¹⁰ Take diaaq é koleturaalu, tao sere ala deté waletei sawa taaróló bitiré wóló, momó tao sereteiné mo kée yóló é Tale tuamó bitu, hajné sukutapó. Ti ita mo dapó. Take diaaq é tao suátei, tao saaire tñ me munipa tao sinipó. ¹¹ I dere fota, é me ola yayatepa dumitei, mepaae kae kae

sekéi alarape wapakélé me ola meipóló, hepée taae faróló bitiré wou betaleteiné mió é kisipa sóró asarapóló dapó. ¹² Atéró ola ola sumó mupa betere alakélé yalo kisipa yóo, yayare tuamó betere alakélé, kisipa yóo erapó. Ola sumó nukulé fóo, munipa hale bitiré fóo, kae kae felei ala ó sekéi ala wapakélé, faleyóló betaaire kisipa saleteiné mo sumó hale betenérapó. ¹³ Ti é fotokó mótu betere seké tuamó bituraalu, ai dosayale alarape fea yalo mo sumó enérapó.

¹⁴ Tépatei, épaae wou betale sekéi alarape diaaq kolóló hosaamó suraalu, dä feané tikimó eratapóló kisipa muóló é tao su betale alata, mo wisirapó. ¹⁵ Ti ai alamaaté mei, é Masedonia hae kwia taaróló diq Filipai bemó betó mole so whj beterepaae wua yóló, kale mió wosetere kisi fo wisi yó melaai kaae salepó. Atéyale sukamó, mepaae be hulua Keriso fake so whjné é tao sóró u mótu i mótu dere ala ini, diqné maaté é tao su betale ala diaaq ai kisipare ape. ¹⁶ Ti noatepae, é Tesalonaika bemó betepa yayá du betale ola ola diaaq é tao sóró dotonótua yó tarepó. ¹⁷ Ti i dere fota, diqné émó me qlakó melópoló dumitei, diaaq take saaire dupumó kisipa mutu dapó.

¹⁸ Diaaq Epaparataitas-paae émó melale fae yale ola ola fea yalo sumó saleteiné mió

mo dekéró mulapó. Aita ẽmó maletei, Talepaae hale móituraalu simó bilitepa felé kęlaa hotere kaae depa, Kótó ą felé kisipa mutu beterapó. ¹⁹ Yesu Keriso tuämó Kótóné ama kae ere dę wisinaale fəane wisi wisi qla mo turó mulapó. Atére wisi qla ę teteróló kaae tare Kótóné dią yayaretei fea mo sümó melaalopó.

²⁰ Dənē Aya Kótó ąta, ama kae ere dę wisinaale tuämó betereteiné ama doi doasi mulatere ala kemekélé ini, mo ti muó tanópóló yae. Mo kée.

*Mo kemeróturaalu kôleó
yale fo*

²¹ Yesu Keriso tuämó kae beteró betere so whjpaae kôleó yae. Etamo betämó betó mole Keriso ne norapenékélé diąpaae kôleó dapó. ²² Kótóné ala erópóló ama kae beteró betere so whjné diąpaae kôleó deretei, so whj fea teteróló kaae tare doasi topo whj Sisané bemó betere so whjnéta, mo doa kôleó dapó.

²³ Térapa, Tale Yesu Kerisoné hale hamokoróló tao sere ala diąné kepe bete tuapaae erópóló yae. Mo kée.

Kolosi

¹⁻² È Pol-ta, Yesu Kerisoné ala eräle fópóló, Kótóné ama tuénétei, *aposel whj* sóró beteralepó. I dere așeta, dğné no Timoti dğmo wusuró bitu, dią Kolosi bemó betó mole no nerapepaae dapó. Dią Yesu Keriso tuämó betepa, Kótóné ama so *whjpóló* kae beteró betereteiné diaaq ama ala hale eró tarapó. Dğné Aya Kótóné hamokoróló hale tao sere alaró hosaa muni deyóló mo dua betere alatamo diąpaae erópóló yae.

Talepaae mo kée yóló moma yaletei

³ Dą teteróló kaae tare *whj* Yesu Kerisoné Alima Kótópaae momaturaalu, dią keteréni kisipa hale yó taru, Kótópaae mo kée du beterapó. ⁴ Ti noatepae, dią Yesu Kerisopaae kisipa tiki tiró bitu, Kótóné kae beteró betere so *whjpaae* yaala sókó fu beterapó dere fo dğné wosalepó. ⁵ Diaaq tué tiki tiratere alaró yaala sókó fole alatamo hale dumitei, take nalopaae eraaire wisi ala hepen bemó mulapóló kisipa mutu du beterapó. Ti ai eraalopó dere alata, mené diąpaae bete mole fo i ape yóló yó male fo wisi wosale betené kisipa yalepó. ⁶ Take mené kale fo wisi diąpaae yó matepa wosaleteiné, Kótóné bete mole mo fo tuämó bole

ama hale hamokoróló tao sere ala mo turó diaaq kisipa yalepó. Atéyale su kamó kaae sóró, ai fo dią tuämó fakeraté fóló du wisi oleté walepó. Atére kaae i hae kwia feamó betó mole so *whj* tuämökélé ai fo wisi du oleyóló fakerótú beterapó. ⁷ Ai fo wisita, Epapras-né diąpaae yó matepa wosalepó. Ai seké ąta, dą betə kutó diratere hosaa mole no bitu, dğné dią tao saalopó yale kaae, Kerisoné ala wisiyóló eró taru, ama dią taosu beterapó. ⁸ Téru, kale Dęi Kepe Wisiné dią tuapaae eratere yaala sókó fole ala diąnémo mepaae so *whjpaae* erótú beterapó fo diąpaae ene walepó.

⁹ Atére betené, diaaq du betere ala dğné wosale be dêmó kaae saletei, miökélé diámó moma dere ala hale eró tarapó. Kótóné Dęi Kepe Wisiné diaaq kepe bete tuapaae mo bete mole fo diriyóló kisipa dere alaró ama kisipa mole ala eraaire fosó fosói kisipatamo dią tuapaae mo ti surópóló, momarótú beterapó. ¹⁰ Ti dğné momatu betere alata, dią Talené ama so *whj* sutóró beterópóló du beterapó. Dią atei so *whj* bitu, diaaq du betere alakélé fea ama kisipa feléyaaire ala eraalopó. Tétu, kae kae wisi ala deremó du wisi oleyóo, Tale ą etei kaae Kótópóló kisipa deté fóo yaalopó. ¹¹ Dią Talené ala eraai hóni, hale eraté fóló

wisi kisipatamo dua kaae taté fópóló, Talené ama kae ere ala tuämó bole fotokqné diaş suraalopó. ¹² Diş Ayané teteróló kaae tare aqmó mole dę wisinaale tuämó, Kótóné kae beteró betere so whjmó ama muló betere qla wisi diąkélé atimatamo betämó bitu sópóló, Ayané diaş suratepa hajtamo ąpaae mo kée yaalopó. ¹³ Dowi kisipatamo hoko teteróló kaae tare diliki tuämó dą betepa, Kótóné tao sóró ama hosaa mole naalené teteróló kaae tare aqmó beterópóló dape salepó. ¹⁴ Dą ą tuämó atéró betereteiné dowi alané dą dokóló mupa, ama dupuróló hale fópóló eralepó. Atétu, dąné dowi alamó saai yale kwia fea ama hale keméró beterapó.

*Yesu Kerisoné ama ere
alané mepaae whj ó ere ala
fea bosené falapó*

¹⁵ Yesu Kerisota, mo whjné kelené kilinire Kótóné ą ere ala kolópóló hakearó betere asotóró beterapó. Téru, qla qla fea aleyaaipatei, ą mo taketi hale bitu, fea ala ama teteróló ą topo whj beterapó. ¹⁶ I haemókélé, ó hepen bemókélé yó mole qla qla mo fea Kótóné Yesu Keriso tuämótóró kaarélipakalepó. Dąné kelené kelere qla ąlakélé, kelenire qla ąlakélé, teteróló kaae tare doasi topo keperapekélé, atimané teteróló kaae tare alarapekélé, atima aqmó bitu, mepaae ala teteróló kaae

tare keperapekélé mepaae kutó teteróló kaae tare whjrapekélé fea amatóró alipakalepó. Aleyóló muló betere qla qla fea Kótóné ąpaae aleyae yóló ama naase tuämó mulatepa alipakalepó. Ti ai qla qla fea aleyóló muló betereteita, Yesu Kerisoné ama kisipa mole alatóró erópóló erapó. ¹⁷ Fea qla fea aleyaaipatei, ą mo taketi hale bitipakalepó. Aleyóló muló betere ąlakélé, betó mole ąlakélé fea ą tuämó yó moletei, atima dokq feané yaai dere ala du beterapó. ¹⁸ Yesu Keriso ą topo bitu, dą Keriso fake so whj ama tikitóró betepa, ama teteróló kaae tarapó. Ti folosóró ą sukóló momó kepaareteiné dąkélé ą yale kaaetóró yaalo ai ape. Atéreteiné mió ą fea ala fea teteróló folosóró fale topo whj beterapó. ¹⁹ Ti noatepae, Kótóné ama ere ala mo turó ą tuämó fjanópóló wisi kisipatamo eralepó. ²⁰ Atéturaalu, Kótóné Yesu Keriso tuämó erale alané hepen bemókélé ó i haemókélé fea alatamo touyóló betämó wisiyóló beterópóló, ama naalema filipaa ni tómó sókó fararale sameané bóe firalepó.

²¹ Take diaş Kótótamo betämó bitini kae bitu, diaaq du betale dowi alané tuę tuämótei Kótótamo bóe du betalepó. ²² Tépatei, mió Keriso ą mo whj tiki daayóló sukäleteiné bóe

firóló diaq Kótótamo betámó beteralepó. Ti aita, Kótóné keletómó me alakélé muni, mo kae so whj betoo, hásokó felepóló só deraaire bete munire so whj betoo, yópóló yalepó. ²³ Ti Take diaaq woseté wou betale fo wisipaae kisipa tiró beteretei taaréni, miókélé ai fo tuamó diriyóló bitu, nalopaae mo wisi ala kelaalopóló hajtamo kaae taté bu betepa, ti Talené keletómó ama kae beteró betere so whj ai ape. Ai fo wisita, mepaaené diaapaae yó matepa wosoo, Kótóné i hae kwia dokomó beteró betere so whj feapaae yó maté kwéyoo, ḋ Pol-kélé ai fo yó melópóló kutó diratere whj sóró beteroo yalepó.

*Pol q so whj tao saaire
kutó dirótú betale ala*

²⁴ Yesu Kerisoné so whjta ama tikitóró betepa, atima tao saairaalu, ama tikimó doasi seké salepó. Ama tikimó ai sale sekéi ala kwia daaletei, mo ti kemeraairaalu, mió yalokélé diaapaae kale fo wisi yó mótu beteremó, mepaae whjrapené ḋpaae sekéi ala eraleteimó mo kée du beterapó. ²⁵ ḋta, Kótóné ama so whj tao sóró kutó diratere whj bitu, ama bete mole fo mo turó diaapaae yó melópóló, Talené ḋ sóró beteralepó. ²⁶ Ai fota, mo taketi bitiré wale so whjné kelaqsóró kinóló moletei, mió Kótóné kae beteró betere so whjné kolópóló hakearó beterapó. ²⁷ Juda

meire fake so whj tuamó kae beteró betere so whjpaae ai kinóló mole ala, dē fānu ke wisi bulapóló tué yópóló Kótóné ama kisipanétei hakearalepó. Ai ke bole wisi qlata, diaq tuamó betere whj Yesu Keriso ai ape. Ai seké diaq tuamó betereteiné, take nalopaae wisi dē tuamó betaalopóló hajtamo beterapó.

²⁸ Diaq fea Yesu Keriso tuamó me ala hásokó feni, mo donore so whj betepa, Kótóné keletómó yó melaii kisipa mutu, Yesu ḋ etei kaae whjpoló dānē yó mótu beterapó. Tétu, diaaq du betere hoko ala taaróló wisi tupaae fae yóló ma fo yóo, Kótóné matere fosó fosói kisipatamo ama bete mole fo etérópóló yó meloo, du beterapó. ²⁹ Ai ala yaalopóló kisipa mutu, Yesu Kerisoné ama kutó keteketamo depe tukówei ala i du betere ape.

2

¹ Diaq Kolosi bemó betó mole Keriso so whjklé, Laodisia bemó betó mole so whjklé, yalo kelepa kilinire no nerapekél, Talené tao sónpóló kisipa mutu, ḋ depe tukówei ala du beteretei diaaq kisipa yaasepóló i dere ape. ²⁻³ Yalo yaai kisipa mutere ala i ape. Atima haepaae derepén, yaala sókó fole aláné atima fea dokóló, mo betə tuétóró mulu, keteké buóló beterópóló dapó. Aita hale mei, mo bete mole fo sóró taru, Kótóné ama hiró

betere ala wisi mo turó tué yópóló du beterapó. Ai hiró betere ala hakearale whjita, me kae mei, Keriso ątórótípó. Kótóné fosó fosói kisiparó bete mole ala wisitamo ą tuşmó kinóló mulapó. ⁴ Yálo diapaae i dere fota, mepaae whjné diaq dilikituraalu, kisipa tiki tiranére fo depa mo nisiyóló sya faqsóró dapó. ⁵ Ti noatepae, ęta diatamo betamó bitini, tika kae bitutei diaq kisipa keteréni, yálo hosaa tuşmó tué hale yó tarapó. Yesu Kerisopaae diaaq tué tiki mo ti diriyóló tiratere alakélé, mepaae du betere alakélé hoko ini, donotóró du beterapó dere fo yálo woseturaalu, mo kée yóló ę hajné sukutu beterapó.

*Dqta mo hae whjné dere
ala sya fumi, Yesu Kerisotamo
betamó beterapó*

⁶ Take diaaq Yesu Keriso diaq teteróló kaae tare Tale beterótú yale kaae, mió ama fo wosóló ą tuşmó bitu, ama erae dere alatóró sya fóló erótú beta. ⁷ Atétpa, ti diaaq betere bete mo turó Yesu Keriso tuapaae muló beteretei ni feleke haepaae durupu dere kaae yaalopó. Diaq ą tuşmó atéró bitu, take mepaae whjrapené diapaae yó melale mo fo bete tué yó taru, ępaae tué tiki tiratere ala mo ti faketé fóló, mo dirii whj betenérápó. Talené diapaae ai erale alarapemó

kisipa mutu, mo kée dere fo dekéró yó tawae.

⁸ Ihaemó doasi kisipa mole whjrapené mepaae bete munire fotei, bete mole fo aqróló diaq dilikóló mo fo wisi taaróló, kapala fo du betere tuşmó atimatamo beteraai wae saqsóró hotowaró kaae tawae. Ti atei kaae fota, Yesu Keriso tuşmó kaayóló dumitei, mo whjné tuére alaró i haemó teteróló kaae tare fotokó bole kepetamoné kaarótú beterapó.

⁹ Ti noatepae, Yesu Keriso ą mo whj tikitóró daalutei, mo Kótótóró betereteiné, Kótóné ere ala ą tuşmó mo şuró beterapó. ¹⁰ Atépa, diakélé Yesu Keriso tuşmó betereteiné mepaae ala yayani, ama ere ala diaq tuşmó fşanóló mo şuró beterapó. Atéru, ó şaró i haetamo tuşmó betere mepaae teteróló kaae tare keperaperó doasi doi mole keperapetamokélé, fea ama teteróló kaae taru, ą topo whj beterapó. ¹¹ Mo take bitiré wale Juda fake whjné mo tiki sekaę tukóló sirirótú yale kaae, diaq Yesu Keriso tuapaae bitj wale su kamó ama so whjpóló siriró beterapó. Ti ai sirita, mo whjné naasené eréni, Keriso ą filipaa ni tómó sukaleteiné dğné tó tikimó bole ekłlere ala tukóló taae faralepó. ¹² Diaq węi tópualeteita, Yesu Kerisotamo betamó douralepó. Yesu Keriso ą mo ti sukaletei momó kepaaróló

beterale Kótópaae dijané tué tiki tiró betereteiné, diákélé kisi betere bete sónpóló ątamó betamó kepaaróló beteró beterapó.

¹³ Diané tó tикинé ekelere ala tukóló taae falaai hale muóo, take dowi ala du betoo, yale betené dia sukóló molepó. Tépa, Kótóné diákélé Yesu Kerisotamo betamó kepaaróló beteróturaalu, djané dowi alamó saai yale kwia mo fea ama tokóló aluralepó.

¹⁴ Djané yale dowi alamó da só deraai dapóló kwia betapaaeróló muté huturaalu deęle dukü Kótóné Yesu Keriso filipaa ni tómó oleróturaalu mo ti doróló aluralepó. ¹⁵ Atéyaleteiné kale teteróló kaae tare keperaperó doasi doi mole topo keperapetamoné tare bőe dele ąla ąla Kótóné fasó salepó. Atéró Yesu Keriso filipaa ni tómó sukuturaalu so whj feané keletómó atima só deróló mo doasi haleralepó.

¹⁶ Atérapa, mepaae whjné dia só deraairaalu, nokole ąla ó wéi ó tukóló mole be deę ó kisi wéié sókó wapa ąla deteremó ó kutó diyaqsóró tukóló muló betere be dékélé, wisiyóló sya fumipóló só deratere fo momókó wosaqse. ¹⁷ Ti ai dosayale alarapeta mo ala mei, Kótóné dąpaae eraaire wisi alamé aso maaté erélipakalepó. Mo bete mole ąlata, ti Yesu Kerisopó. ¹⁸ Mepaae so whj tuamó bopé faketere

ala bulutei, naameyóló dua betere aq yóo, ensel-rape aqmó bitu, atima doi sóró horoo, du beterapó. Térapa, dia Talené muló betere ąla wisi saasepóló, atei ala ekèle yóló du betere so whj momókó sya faqse. Atei kaae so whj atima i doasi ala kelalepóló, folo siyóló deté fu beterapó. Atima tuékélé Dęi Kepe Wisiné meni, hoko bete munire kae kae dowi kisipa maaté fąaturaalu, bopé faketu beterapó. ¹⁹ Yesu Keriso ąta, tикинé topo betepatei, atima atétu betere alamé ątamó betamó olekenipó. Ąta ama tiki bitu, ai topomó bole fotokoné tiki turó diriyóló daalópóló olekeratere feleke diriró beterapó. Atépa, ai tiki doatere alata Kótóné amatei erótú beterapó.

²⁰⁻²¹ Dia i haemó mara mole alarape teteróló kaae tare keperapené dere fo sya fóló du betatelei, Yesu Kerisotamo betamó sukale alamé mo ti kemeró beterapó. Téreteiné mió dia ai ala tuamó betepapakó, “I ąla naqse! ó I ąla tawaqse! ó i ąla olaa yaqse!” yóló ere fo aqmó bitu, sya fóló eraaloé? Mo meipó. ²² Ti noatepae, mo whjné tuénétei i ala yaqse ó i ąla naqse yóló yó mótu betere fota, bete muni mo aluyaalopó. ²³ Atei kaae ala du betere so whj atima kisipa mole ala sya fóló, Tale aqmó etéró betaalopóló yó melóo, bopé fake du bitutei naameyóló

dua betere aqyoo, atima tikimó felé dere ala ini, mo hapólui ala maaté yoo, du beterapó. Atére alata, fosó fosó ere fo aqpatéi, dä hae whjné dowi ala yaai ekélere ala sesé yaaire fotokó mo bunipó.

3

*Kerisotamo kepaayóló
betereteiné tū wisi sya fae ere
fo*

¹ Diäta, Yesu Kerisotamo betämó kepaayóló beterapa, diaaq hosaa mo turó ó hepen be tuämó mole alapaaetóró muló bitu, kisipa yó tawae. Ti aimota, Yesu Keriso ą Kótóné turu naase eró betere fakeró beterapó. ² I haemó mole alapaae kisipa muni, ó hepen bemó mole alapaae maaté kisipa mutu betaе. ³ Ti noatepae, Yesu Keriso sukale su kamó diákélé ątamo su kóló, mió diaaq betere bete Yesu Kerisotamo Kótó betere tuämó kinóló mulapó. ⁴ Diä betere bete Yesu Keriso ama ere dë wisinaletamo sókó wale su kamó, diákélé ai dë tuämó betepa so whj feané kelaalo ai ape.

⁵ Térpa, dä so whjné tó tikiné i haemó mole alarape yaai ekélere ala mo ti dóló alurae. Aita, so nópu nokole alakélé, sonaalei dowi alatamo hosekétere alakélé, me ąla senée yóló au nokole alakélé momókó yaqse. I haemó mole wisi wisi ąla senée yóló ekélere alata,

kapala kótópaae moma dere aqrapó. ⁶ So whjné ai alatamo hale du betepa, ti Kótóné fopaae buturaalu dowi kwia melaalopó. ⁷ Take diä mo hae whj doi muóló betale su kamóta, ai dosçayale alarape sya fóló du betalepó. ⁸ Téyaletei miota, ai du betale dowi alarape derqakele kuti sokóló taae fótú dere kaae, mo ti taae falae. Ai alarape i ape. Fopaae butere alakélé, fopaae buturaalu me whjpaae eratere dowi alakélé, dei kisipa mutu me whjpaae eratere sekéi alakélé, me whj eróló doi doratere alakélé, dowi teka fokélé, mo taalae. ⁹⁻¹⁰ Téturaalu, diä take daayóló betale tikiró yale alatamo sókóló taae faróló, mo bete mole fo tué siré furaalu, kisi whj aleraté fu beterapó. Ai kisi whj kaarale sekéné asotóró beterapa, diässi kapala fo yaqse. ¹¹ Dä mió i betere kisi ala tuämó mepaae whj Juda fake betepa ó Juda meire fake betepakélé, me ąla meipó. Mepaae whj tiki sekaç tukóló siriró betepa ó siriró bitinipakélé, me ąla meipó. Krik be fo buni, kae hae kwiamó wale whj ó me ąla kisipani, mo belei sókó deyóló betere whjkélé, kutó dirópóló wae söró beteró betere whjkélé, ó wae sini mo hale betere whjkélé, me ąla meipó. Mo doasi bete mole alata me kae mei, dä fea tuämó betere whj Yesu Keriso ątóró ai ape.

¹² Atépa, Kótóné dią yaala sókó furaalu, mo kae so whj̄ beterópóló sókó su erapó. Térapa, mepaae so whj̄paae yaala sókó fu kólené sukutere alakélé, mo wisi ala maaté eratereteikélé, deróló mo dua betere alakélé, ama enére ala taaróló, naame yóló mo dua betere alakélé, fopaae butere ala hapale ini, sekéi ala hâle beleyóló kaae taté fu betereteikélé, ai dosayale alarape feata, kuti derótú dere kaae yóló beta. ¹³ Mepaae whj̄ hâsókó fóló dere alamó seké kisipa muóló, foné hapale só deratere ala ini, me ola meipóló kisipa keteróló, sekétei beleté fu beta. Ti noatepae, Talené diaaq dowi ala fea me ola meipóló kemérótú yale kaae, mepaae whjné diąpaae me kwia muló betepa, me ola meipóló hâle kemerae. ¹⁴ Ai alarape fea teteró betere doasi bete mole ala i ape. Kutiné tiki turó husirótú dere kaae, ne nopaee kólené sukoló yaala sókó fole ala betâ hâle yó tawae. Ti ai yaala sókó fole alanéta, kale dosqaté wale wisi alarape fea touróló dokorapó. Atére alané dâ fea wisi kisipa muóló beterópóló, mo ti suró beterapó.

¹⁵ Atéru, Yesu Kerisoné mótu betere hosaa muni deyóló mo dua betere alané diaaq hosaa tuqmó mole kae kae ala fea taleyóló teteróló kaae tanópóló yae. Ti noatepae, Talené dią fea a beterepaae ape yóló, mo

betâ tikitóró daaróló beteró beterapó. Atére alata, diaaq mole kisipakélé mo betatóró muóló beterópóló erapó. Térapa, diaaq hosaa tuqmó Talepaae mo kée dere ala suka fea hâle yó tawae. ¹⁶ So whj̄ bemó suka fea bitu dere kaae, Yesu Kerisoné ama fo diaaq hosaa tuqmó mo ti muóló surópóló yae. Atéru, Talené ala eraairaalu, mo wisi kisipatóró muóló, u yó mótu i yó mótu dere alakélé, tû wisi sya foletei hâsókó fóló dée naaitere tupaae faqsóró, ma fo u du i du dere alakélé hâle yó tawae. Tétu, Kótópaae wole fo duraalu, ama buk-mó aseyóló muló betere wole fokélé yóo, mió i alimó du betere wole fokélé yóo, mepaae so whj̄paae Dëi Kepe Wisiné yó matere wole fokélé yóo duraalu, hajtamo diaaq hosaa turóné Kótópaae mo kée du beta. ¹⁷ Atétu, diaaq mepaae dere ala ó dere fokélé fea dâ teteróló kaae tare whj̄ Yesu Kerisoné doi doasi mulóturaalu, ai sekéné ama doimó Aya Kótópaae mo kée du beta.

Keriso so whj̄ atima naale senaaletamo wisiyóló betae yóló dere ma fo

¹⁸ Dią whjné dokore sorape-ó, diaaq dere ala mo Talené so whjné dere ala kaaetóró yaasepóló, diaaq whj̄rapené dere fo wosóló aqomó beta.

¹⁹ Dią so dokore whj̄rape-ó, diaaq sorapepaae hapólui ala

ó deteraai fo ini, yaala sókó fole alatóró yó tawae.

²⁰ Dią naale senaale-ó, diaaq hae ayané dere fo wosóló aqomó betae. Atétere ala Talené kilituraalu, ą hękesetu beterapó.

²¹ Naale senaale alimarape-ó, diaaq naale senaale atima fomaake kisipa muaqosóró hasekçai ala eraqse.

²² Kutó dirópoló wae sere whırape-ó, i haemó dią teteróló kaae tare whırape aqomó bitu, atimané erae dere ala fea erótua betae. Atimané kisipa tiki felé yópoló, atima keletómó maaté kutó hatepaa yóló ini, betepa ó alupakélé, betə alatóró yó tawae. Atimané diapaae dirae dere kutó diróturaalu, wisi kisipa betatóró muóló, Talepaae witamo dirótua betae. ²³⁻²⁴ Dią teteróló kaae tare whıta mo whıtei, yalo i ditu betere kutómó Talené dupu wisi melaalopóló, wisi kisipatamo ketekę buóló dirótua betae. Ti naao ai ditere kutóta, yą teteróló kaae tare whı Yesu Kerisoné kutópoló kisipa muae. ²⁵ Téretei, Talené keletómó diaaq me dowi alatamo depa, ti ai alamó mo dowi duputóró tokó melaalo ai ape. Ti noatepae, Kótóné taleturaalu, mepaae whırape tao sóo, mepaae whırapemo só deroo ini, mo betə kaae alatóró eraalopó.

4

¹ Wae sóró kutó diratere whı teteróló kaae tare whırape-ó, diąkélé teteróló

kaae tare doasi hepen bemó beterapóló kisipa mutu, Kótóné donoi ala eróturaalu, diaaq wae sóró kutó diratere whırape atimakélé, dią kaae mo whıtoró beterapa, wisi alatóró erótua yae.

Mepaae dere alarape hotowaró duraalu moma yae dere fo

² Diaaq momaturaalu, noke kęleiné ini, kele diriyóló bitu, hosaa tuşmó Talepaae mo kée yóló betere dokö fea moma dere ala hale yó tawae. ³ Téturaalu, Tale Kótóné ama kinóló mole fo so whı feapaae yó melaaire tü tukjyópoló, dąpaaekélé moma dere ala hale yó tawae. Ti ai kinóló mole foné, Yesu Kerisoné dią Juda meire fake so whıkélé tao saalopó. Atéyaaire fo wisi yó maté kutu betepa, atimané ę dipula sóró i beteró betere ape. ⁴ Talené fo yalo yó matepa, so whı feané wosóló bete mo wisiyóló kisipa yaaire fotóró yó melópoló momarótua betae. ⁵ Keriso meiyóló, hale belapaae betere so whıtamо diaaq mepaae ala duraalu, Talené matere wisi kisipatamo ama ala eraaire be dę mepaae hale kemeraqosóró, ama alatóró erótua betae. ⁶ Atéturaalu, mepaae mo so whıtamо diaaq dere fokélé, Talené hamokoróló tao sere ala mo fąayóló şuru, naao ai dere fo atima feané wosetepa, kó felé kaae dapó yópoló yae. Atéturaalu, mepaae so whıjné

diapaae kae kae wosetere fo depa, tokó melaaire fo kóló kóló ini, mo donotóró tokó melaalopó.

Mo kemeróturaalu koleó dere fo

⁷ Yálo mo hosaa mole no Tikikas-né ę betere ala etérapóló diapaae yaalo ai ape. Ti ąta, ętamo Talené kutó diratere whj wisinaale betepa, dią beterepaae wópóló dotęyaaai dapó. ⁸ A atéró wouraalu, dğné du betere alakélé diapaae yóo, dią fotokó bulatere alakélé yóo, yópóló dotonatapó. ⁹ Diaaq be whjkó dğné mo hosaa mole no Onesimas-kélé, Talené kutó diratere whj wisinaale Tikikas-tamo wópóló dotęyaaai dapó. Dğné imó du betere ala fea ti atimaamoné diapaae yaalo ai ape.

¹⁰ Ętamo betamó *dipula* betere whj Aristarkus-né diapaae koleó dapó. Banabas-né belema Mark-nékélé diapaae koleó dapó. Ai sekémó kisipa mutu yálo take diapaae yale fo diaaq kisiparapa, ą wisiyóló dape sae. ¹¹ Dą teteróló kaae tare whj Yesuné yakoma Yesu doi mupatei, Jastuspó du betere whjnékélé diapaae koleó dapó. Talené teteróló kaae tare tuamó mole ala erótú betere whjrape kuamó ętamo kutó ditere Juda fake whjrapekó sore betə beterapó. Aita Mark, Jastus, Aristarkus atimané yálo kisipa felérótú betalepó. ¹² Dią be whjkó

Yesu Kerisoné kutó diratere whj Epapras-né diapaae koleó dapó. Betere dokó ama diámó momatu beteretei i ape. Kótóné dią fotokó buloo, ama diapaae eraaire ala turó eróló suróo, Kótóné ama kisipa mole ala mo turó diaaq tué yóo yópóló, keteké buóló momarótú beterapó. ¹³ Yálo diapaae mo i dere ape. Ai sekéné diámokélé, Laodisia beró Hierapolis be huluatamomó betó mole Keriso so whjpaekélé, me sekēi ala eraqsóró, ama hosaamó suraalu kutó ditu beterapó. ¹⁴ Dğné hosaa mole no *Dokta* whj Lukró Demas-tamoné diapaae koleó dapó. ¹⁵ Laodisia bemó betó mole dğné Keriso ne noppaekélé, kale so Nimpáró ama bemó touróló bitua dere Keriso so whjtamopaaekélé, yálo koleó dapó yae.

¹⁶ Yálo i dotonatere asę diaaq dosşayóló kemetepa, ti Laodisia Keriso so whjnékélé dosşayópóló melae. Yálo atimapaae dotonale asę diaaökélé dosşayaе.

¹⁷ Artipus-paae Talené yapaae dirae yale kutó diróló, mo ti kemerae yae.

¹⁸ Ęta, Pol-né dapó. Yálo diapaae koleó yóló i asętere fota, mo yálo naasenétóró ai erapa kelae. Ę *sein* képiné dokóló *dipula* beteretei kisipa keterení, kisipatóró hale yó tawae. Kótóné hale hamokoróló tao sere ala dią tuamó mulópóló yae.

1 Tesalonaika

¹ I dere aşeta, e Pol-né dapó. Sailas-ró, Timotita-mokélé dą fea betamó bituraalu, diaq Tesalonaika be huluamó betó mole Keriso so whjpaae i dapa wosae. Diaq Keriso fake Aya Kótóró Tale Yesu Kerisotamoné ala tuamó betepa, Kótóné ama hamokoróló tao sere ala wisinaaleró hosaa muni deyóló mo dua betere alatamo diaq tuamó mulópolo yae.

*Tesalonaika so whj
Talepaae tué tiki tiró betepa,
Pol-né mo kée yale fo*

² Diaq fea dąné kutiri tuamó muó taru, mo kée yóló Talepaae moma dere ala hale yó tarapó. ³ Atéró, Aya Kótóné keletómó moma yó tare alata, diaq kisipa tiki tiró betere alané kaarale kutórapékélé, kólené sukóló yaala sókó fole alané kaarale depe tukó wei alakélé, take nalo waaire sukamó, Tale Yesu Keriso tuamó wisi ala mupa kelaalopóló kisipa mutu, hókélé ini, hale eró tare alamókélé, mo kée yóló Talepaae moma du beterapó.

⁴⁻⁵ Kótóné yaala sókó fu betere norape-ó, Talené diaq fopeyóló sókó suyóló beteró beteretei, dąné tuérapó. Ti noatepae, mió wosetere kisi fo wisi dąné diapaae Kótóné fotokötamo yó matepa dąné woseturaalu, hale tó tikiné maaté wosetere ala inipó. Mo bete mole fopóló Dëj

Kepe Wisi diaq tuamó fayóló sûreteiné diaq hosaa betemó salepó. Diaq wisiyóló beterópolo kisipa mutu, dą diaqtamo betatei diaqne ai kisipare ape. ⁶ Atéturaalu, dappaekélé, Talepaaekélé, dua yale dowi seké ala kaae, diapaaekélé erótua yalepó. Atétepatei, me qla meipóló hepée taae faróló, Dëj Kepe Wisiné matere hajtere ala mulu, kale fo wisi mo wisiyóló wosetu betalepó. ⁷ Atére ala Masedonia hae kwiaró Akaia hae kwiatamomó Yesupaae kisipa tiróló beterapó dere fo wosetu, atimakélé, atéró betaai dapóló kisipa mualepó. ⁸ Talené ama fo wisi, diaq betere tikimó kaayóló, Masedonia hae kwiaró Akaia hae kwiatamopaaekélé yó melaté fóló fakeralepó. Atéturaalu, diaq Tale Kótópaae kisipa tiki tiró beterapó dere fo hae kwia feamó betó mole so whjné wosalepó. Atéyaleteiné dąné me kae enénipó. ⁹ Ti noatepae, ai be huluamó betó mole so whj diaq dą wisiyóló dape sale ala atimanétei mepaae so whjpaae yalepó. Diaq kapala kótóné ala erótua betatei taaróló, ti betere Kótóné ala eraai walepó. ¹⁰ Atéró, ama kepaaróló hepen-mó beteró betere Naale wópolo kaae tawóló beterapó dere fokélé so whj feané wosalepó. Ti ai seké Əta, Kótóné fopaae buturaalu kwia melaaire ala dappaee eraqsóró, tao su

betere whị Yesupó.

2

Pol Tesalonaika be huluamó fo yó maté kwęale fo

¹ Norape-ó, take dą diątamo sawa hąleke su kamó bitu, eraai wale ala hąsókó feni, mo eraletei diaaq ai kisipare ape. ² Take diaaq be paae waai, Filipai be huluamó betepa erale sekę alaró, halerale alatamo diané kisiparapó. Tépotei, dąné Aya Kótóné dą tao su betepa, halaainé diąpaae ama fo wisi yó mótu betalepó. Ai ala du beteremó, mepaae whırapené dą daai keteké butepatei, wi yóló taaréni, hąle yó matere ala betą du betalepó. ³ Ti noatepae, dąné diąpaae du betere bete mole fota, hoko ala tuamó kaayóló ini, mopóló diaaq sya faase póló dapó. I foné dią dilikóló me ąla saai ó dią doraaire kisipa muluraalu dumí, motóró i dere ape. ⁴ Téni, Kótóné ama fo wisi yó melópóló, dą ama fo peyóló sóró beteró betepa, ama fo wisi dąné diąpaae i yó mótu betere ape. Dąné i du betere ala, mo whırapené kilitu, wisi ala dapóló dą dukirópóló dumitei, dąné hosaa tuamó mole ala kąae keletere Kótóné kolóló, wisirapó yópóló du beterapó. ⁵ Dąné diąpaae Kótóné fo yó mó turaalu, diané me ąla saai dapóló fonétei dią hąle mulóló, dilikiniyale ala diaaq kélé

kisipa yóo, Kótónékélé kisipa yóo erapó. Ti noatepae, dąné du betere ala feata, Kótóné ama kele tómótóró du beterapó. ⁶ Ti dąné i du betere alata, diaaq ó mepaae whırapené kélé wosóló dą dukirópóló dumipó. Ti dąta, Kerisoné ama sóró beteró betere yó matere whırape bituraalu, dą fiyaaire be ó naaitere ąla diąpaae tao sae yaalopóló yaletei, dią sekę yaqsóró kisipa mutu taaralepó.

⁷ Téturaalu, betą soné ama naale senaale awą nónpóló dua bitu dere kaae, dą diątamo naameiné dua beterepó. ⁸ Dąné dią yaala sókó fole ala mo turó mulu, Kótóné kisi fo wisi yó matere ala maaté ini, dią tao saai wisi kisipatamo dąné betere betekélé malepó. Ti noatepae, dią dąné hosaa mo turó mole ne no alée feleteinépó. ⁹ Norape-ó, dą diątamo bituraalu yale alarape fea kisipa muue. Kótóné fo wisi yó mótu bitu, mepaae dąné naaire ąla ó be diąpaae maaté sekę eraalomeipóló kisipa mutu, dętamokélé, dikitamokélé, dąnétei doasi depe tukó wei ala du betaletei diaaq ai kisipare ape.

¹⁰ Tétu, dią kisipa tiki tiró betere so whị tuamó dą betale ala dianékélé Kótónékélé, kolóló ai kisipare ape. Kótóné ama sóró kae beteró betere whırapené dere ala yóo, mo donoi ala maaté dere whırape betóo,

me dowi alakélé munire whj betóo, erepó. ¹¹ Ti noatepae, whj betané ama naale senaale kaae tatu dere kaae, dñé diq dokó fea atéró kaae taté fu betalepó. ¹² Até yaletei diq Kótóné ama teteróló kaae tare alaró ama kae ere ala wisitamo tuamó betaai ape yalepó. Atéru, ai sekéné mo ama so whj su beterópóló kisipa mutu, dñé diq fotokoróló keteké bulatere fo yoo, sekéi alané só deraqsóró hajratere fo yoo, duraalu, séttere ala du betalepó.

¹³ Téturaalu, miókélé Kótópaae mo kée yó tare alata, noa betené meipó. Dñé diapaae yó matepa, wosetu betale fota, mo whjné fo yó matapóló kisipa muni, Kótóné ama fotóró yó matapóló hosaamó salepó. Ai fota, diq tué tiki tiró betere so whj tuamó muluraalu, ai fonétei Kótóné ama kisipa mole erótú beterapó.

¹⁴ Norape-ó, Judia haemó Yesu Keriso tuamó betere Kótóné fake so whjpaae erale sekéi alamó kisipa muae. Ti atimapaae ai erale susupui alata, atima Juda fakenétei eralepó. Atéu yale kaae, diaaq be whjnétei, diapaaekélé ai alatóró eralepó. ¹⁵ Ti ai Juda whjrapenéta, Tale Yesu Keriso dóo, Kótóné ama kóló whjrapékélé dóló kemeróo, dákélé i fo wisi atimapaae yó melaqsóró hókó falóo yalepó. Juda fake mei, kae fake so whj mo ti aluyaqsóró Kótóné tao

sópóló dñé atimapaae kale fo wisi yó mótu betepatei, atimané sesétu betalepó. Atétere alané so whj featamo bóst dóo, Kótókélé fopaae bulóo, yalepó. ¹⁶ Atéturaalu, atimané ai du betere dowi ala mo ti muté hutu betepa, Kótóné fopaae buóló kwia melaai doasi keteké butu betale ala kemerale wouraalu mo ai melale ape.

Pol q Tesalonaika so whj kélé fenée du betaletei

¹⁷ Térapa norape-ó, däta diatamo betamó betaai yalemó, bóst dóló foya yaleteiné dä kae betóo, diq kae betóo, ai ere ape. Téretei, dñé diq kisipa keteró bitini, hale kisipa yó tarapó. Téruraalu, dñé diq kelenée yóló kisipa mutu, diq beterepaae waaire tû kikitu betale súpó. ¹⁸ Ti noatepae, dä diq beterepaae waaí dapóló é Pol-né tû dekéró kikitu betaletei, Satan-né dä waaire tû seséyalepó. ¹⁹⁻²⁰ Ti noatepae, take waaire alimó wisi ala kelaai dapóló hajné sukutere beteta, me qla kae mei, diatórótipó. Tale Yesu q waaire sukamó dä fea átamó betamó betó muluraalu, noa ala epa kilitu dä hajné sukóló bopé fake yaaloé? Ti atéró hajné sukóló bopé fake yaaitere alata, diatóró kilitu, doasi doi sóró hajné sukålópó. Atéró, mepaae qla wisi saairaalu whj fea sururu yóló foletai, betä folosóró sókó fole whjné topo tao sóró hékesené sinitu bopé

faketu dere kaae, dənékélé
diq kilitu atei kaae ala yóló,
mo kée yaalo ai ape.

3

¹ Téró də Atenis be huluamó betó mulu, diq netéró beterérópóló, də whaaliatu betalepó. Tétu, dásisi taleyóló dámó i Atenis bemó bituraalu, Timoti diq beterepaae ai doteyale ape. ² Dənē no Timoti ata, Yesu Kerisoné mió i wosetere kisi fo wisi so whipaae eróló fakeraté fópóló, dətamó betəmō bituraalu, Kótóné kutó diratere whipó. Ti ai seké diq beterepaae dotonatereteita, hale meipó. Diaaq kisipa tiki tiróló beteretei, mió ai wou betere sekéi alarapené haepaae só deraqsóró q̄ diatamo bitu, diq fotokó bulatere ala yópóló ai dotonale ape. ³ Mió də feapaae i erótú betere sekéi alarape, mené dəpaae eratepa, beleyópóló Talenétei tukóló muló beteretei diaaq mo kisiparapó. ⁴ Ti i dere fota kapala mei, də take diatamo bituraalu, doasi sekéi ala mo waalopóló diapaae inié? Ai yale fo motóró dokonóturaalu yale alata, diaaq mo wisiyóló tuérapó. ⁵ Atétere betemó, diq kisipa tiki tiró betere ala netéréró, ai sekéné kēle wópóló ai dotonale ape. Ti noatepae, kópaae fópóló dée nalatere sekéné diq dée nanóló, dənē diapaae erale alarape hale besekéróló doralemóló whaaliatepa kēle

wópóló kale seké ai dotonale ape.

Timotiné ene wale fo wosetu, Talepaae mo yaletei

⁶ Téyaletei, Timoti momó də beterepaae fesaae wóló i betere ape. Atéró ama diq betere alaró, diqne tué tiki tiróló yaala sókó fole alatamo du beterapó ene wale fo wosetu, dənē mo kée du beterapó. Ai seké q̄ mo miótóró də beterepaae sókó wóló i fo yalepó. Betere dokq̄ fea diqne də tué yó taru, wisi kisipa muóló betoo, dənē diq kēle wolée du betere kaae, diaaqkélē də kēle fenée du beterapóló dəpaae ene wóo, yalepó. ⁷ Norape-ó, diq atétu beterapó dere fo wosaleteiné də imó bituraalu, kae kae susupui alaró, sekéi alatamo wou betepatei, diaaq kisipa tiki tiró beterapó, dere fo woseturaalu, dənē hosaa muni deyóló, mo kée fo du beterapó. ⁸ Ti noatepae, diq Talené ala tuqmó mo diriyóló bitiré waletei, miókélē hale betótóró tarapó, dere fo woseturaalu, mo kée yóló dákélē hajné sukutu beterapó. ⁹ Də Kótóné keletómó bituraalu, diqne du betere ala kolóló hajné sukutere ala mo turó fəanapó. Atére alamó, Kótópaae mo kée dere fo yaairetei sunipó. Ti noatepae, hajné sukutere ala də tuqmó mo suró beterapó. ¹⁰ Diaaq tué tiki tiró betere tuqmó, mepaae yayare alarape diq tao sóró yó male waai, dikitamokélē

dətamokélē dənē mo dirii moma yó tarapó.

¹¹ Térapa, mió dəq diə beterepaae waaire tuta, dənē Aya Kótóró Tale Yesutamóné alerópóló yae. ¹² Dənē diapaae yaala sókó fu dere kaae, diaaq yaala sókó fole alakélé, mo ti fəayoló wəi feleyoló futere kaae yópóló, diəsisitei u yó mótu i yó mótu du betae. Téturaalu, mepaae so whipaae yaala sókó fole alakélé Talené amatóró erópóló yae. ¹³ Tale Yesuró ama kae beteró betere whjrapetamo wale su kamó, dənē Aya Kótóné keletómó me ala munipa kilitu, mo ama kae betere so whjpóló, Kótóné amatei diaaq hosaa dirirópóló yae.

4

Kótóné dəq betere ala kilitu, q həkeseyópóló etéró betae yóló dere ma fo

¹ Norape-ó, dənē diapaae kemeróturaalu dere fo i ape. Kótóné keletómó wisirapó yópóló, etéró betae yóló take dənē diapaae yó mótu betalepó. Ai yale fo mo dapóló diaaq wosóló eraté ai wou betere ape. Dəq fea Tale Yesu tuqmó bitu, ai du betere alatóró fakerae yóló, mió dənē diə keteké bulatere fo i dere ape. ² Ti noa betené meipó. Tale Yesuné fea ala amatóró sümó təteróló kaae taru, dəpaae erae depa, dənémō diapaae i ala yae yóló, yó mótu betale forape diaaq ai tuére ape.

³ Atéreteiné, diə fea dowi ala mo betakélé muni, mo kae so whj beterópóló Kótóné ama kisipa mutu beterapó. Térené, whjné so qlémi nokole alakélé, soné whj qlémi nokole alakélé, diapaae yaqse yóló dapó. ⁴ Térapa, diənē kisipa tiki séle séle wisiyóló təteróló kaae tare ala mo so whjnékélé, Kótónékélé kilituraalu, mo kae beteró betere so whj beterópóló dukirópóló diənē tó tiki diaqtei wisiyóló kaae tawae.

⁵ Kótó tuéni, mo həle betere so whjné, au nóló qlémi naairala ekele dere ala kaae yaqse. ⁶ Ti atéró qlémi nuku betere alata, me whjné kelaalomeipóló kinóló naao no qlémi nó matere ala mo yaqse. Atei dowi ala deremó, Talené doasi kwia melaalopó. Téyaqşoró, atei kaae ala momókó yaqse yóló, take dənē diə kisipa mulóló ma fo ai yale ape. ⁷ Ti noatepae, wisi alaró dowi alatamo hosekéyóló beterópóló Kótóné dəq q beterepaae ape fo ini, mo ama kae so whj beterópóló ape yalepó. ⁸ Térapa, whj me denétamo i du betere ma fo woseni nisyóló hórótumitei, diə Dəi Kepe Wisi mótu betere Kótóné fotei hórótumitei beterapó.

⁹ Téró, diaaq mo notamo dere kaae həkesené sinóló yaala sókó fu betere ala yópóló, Kótónétei yó male ala diənē kisiparapó.

Atérené dənē diąpaae me noa fo kae asę yaalomeipó. ¹⁰ Ti aita, mo dapó. Masedonia hae kwiamó betó mole Keriso norapepaae diaaq yaala sókó fu beterapó. Tépatei, ai ala mo ti fakerae yóló dənē dią keteké bulatere fo i dere ape.

¹¹⁻¹² Diaaq betere dokó du betere ala fea mo hale betere whjrapené kilituraalu, atimané i du betere alata, mo wisirapó fo yópóló yae. Diaaq yayatu betere qla me whjné melópólópó yóló dekayóló hale bitini, dią mo dua bitu kae depe tukó wei ala du betae. Dənē diąpaae yae yóló, yó male alatorótí sya fóló mené yaaire alamó kisipa muni, diaaq yaaire ala betə kisipa muóló du betae.

Tale wouraalu yaaire alamó ere fo

¹³ Norape-ó, sukale so whj atima neté yaalorópó yóló, kóló kóló du betaqósóró, diąpaae i dapa wosae. Take waaire alimó mo wisi ala kelaalopó yóló kisipa muóló, hajné sukutu betae. Mo so whj ai ala kisipa muniru, doa dekené sini molótú dere kaae, diaaqkélé yaqsóró kisipa mutu dapó. Ti atimané wole dere alata, ama kaepó. ¹⁴ Yesu mo ti sukaletei, momó kepaayóló beterapó dere fo dənē wose-turaalu, tué tiki tiró beterapó. Atéreteiné, mepaae Yesuné ala tuamó betepa, sukutere so whjkélé, Yesutamo betamó Kótóné dapesó

waalopó ere fomó də kisipa tiki tiró beterapó. ¹⁵ Talené diąpaae i ala eraalopóló ere fo dənémō diąpaae i dapa wosae. Tale waaire be də teópatei, sinale so whj taaróló, də sukuńi hale betó mole so whjrapepi folosóró faalomeipó. ¹⁶ Ti noatepae, Tale ątórótí ó hepen be taaróló dorowouraalu, i ala yae yóló fo fakeyóló yóo, doasi topo ensel-né fo yóo, Kótóné ukulumó wuti haletere ala yóo, yaalopó. Ai ala deremó, Keriso beteró sinale so whjpi turukó holaalo ai ape. ¹⁷ Atéyale sisópaae ti də sukuńi hale betó mole so whj tokó sóró, sakó tuamó atima sinale so whjtamó hokolaayóló, fea touyóló huturaalu, hale tó tuamómō Taletamo hokolaayóló. Atéró holóló, suka fea də Taletamo betamó mo titóró betó tawaalopó. ¹⁸ Atéyaaalopa, i dere foné, dią fotokó butere ala yópóló diąsisitei u yó mótu i yó mótu du betae.

5

¹⁻² Térapa, norape-ó, waaire ali ó be dərape diąnē kisipa inipapakó, dənē diąpaae asęyaalomeipó. Ti noatepae, Tale waaire be dęta, dikitamo olémi nokole whj woutere kaae yóló waairetei, diaaq mo diriyóló ai tuére ape. ³ Mo so whjné duraalu, “Dąpaae me ala eraalomei, mo dua beterapó,” fo du betepatei, betə soné naale saai, sisó nukutere

kaae, atimapaaekélé eraalopó. Téturaalu, be əla əla doratere ala mo hapale tétitóró sókó wóló, kilita eraalo ai ape. Atéyaaire alata, mo hásokó faalomeipó.

⁴ Téyaaalotei, norape-ó, dią diliki dolomó mokoleyaaayóló betepapakó, əlémi nokole whj sókó walemó me whj kilita sókó fu dere kaae, dią atéró kilita sókó faalomeipó.

⁵ Dią feata, déró sukatamo tuamó betó mole so whj ai betere ape. Dąta, dikitamo ó diliki dolomó betere so whj meipó. ⁶ Térapa, dą mepaae noke fire whj kaae fió muni, kele diriyóló betere so whjtóró bitu, dąnétei dą betere bete mo hotowaró kaae tanérápó. ⁷ Ti noatepae, atima dikitamo noke fitere so whjta, ti fitua yóo, topo dotere wéi nokole so whjkélé dilikitamo nóló topo doyóló hoko bitua yóo, dapó. ⁸ Dąta, dętamo betere so whjpa, dą betere bete dąnétei hotowayóló kaae tawóló bitiépe. Téruraalu, bóe daai kuti wase su dere kaae, kisipa tiki tiró betere alaró yaala sókó fole alatamo atéró sóró betaalopó. Talené dą aluyaqsóró tao saaire alamó tué muturaalu hajné sukutere alata, bóe daai deratere dirii topo tao kaae deróló betenérápó. ⁹ Ti noatepae, dą so whjta, Kótó ə fopaae buturaalu, kwia melóló susupu eraai dapóló, sóró beterénitei, Tale Yesu Keriso tuamó betepa, tao sóró wisiraai kisipa mutu

sóró beteralepó. ¹⁰ Dą tao saai ə sukäleteita, dą mo betere so whj ó sukäle so whjkélé fea ətamó betamó beterópóló kisipa mutu, yalepó. ¹¹ Térapa, mió dijané ai du betere alatóró hale yó taruraalu, dią Talené ala tuamó mo dirii Keriso so whj betaasepóló, diasisi u tao su i tao su yóló, keteké bulatere alakélé mo ti deté fu betae.

Mo kemeróturaalu i alarape yae yóló dere ma fo

¹² Norape-ó, Talené ala tuamó bitu, dią teteróló kaae taruraalu, depe tukó wei kutó ditu betere whjrapené dere ma fo wosóló, atima aqmó sukóló betae yóló i dere ape. ¹³ Térapa, atima ai kutó ditu betereteimó, dią yaala sókó furaalu, atimané doi sóró horótú betae. Atéru, diaaq no netamo hosaa muni deyóló dua betó muae.

¹⁴ Norape-ó, mepaae kutó dini, dekayóló hale betere so whjpaae dirii ma fo yóo, hásokó fole ala yaqsóró witu, fo tekeni kekóló fi betere so whj tao sóró keteké bulóo, fotokó buni, béré so whj tao sóo, yae. Tétu, mepaae so whj hásokó fole ala depa, hapale foné só deréni, dua kaae taté fóo, mepaae dere ala so whj feapaae eróo dua yae. ¹⁵ Téturaalu, mepaae so whjné yapaae me dowi ala eratepa, naaomo əpaae tokó matere ala momókó yaqse. Téni, suka fea diasisitei wisi ala yó taru, u tao su i tao su dere ala, mepaae hale betó

mole so whjpaækélé eraté
fu betaæ.

¹⁶⁻¹⁸ Kae kae noa kaae
ala diq tuapaae eratepakélé
taaréni, hajné sukutere
alakélé, momatere alakélé,
Talepaae mo kée dere fokélé
hale yó tawae. Ti noatepae,
Kótóné ama kisipané diq
fea Yesu Keriso tuämó bitu,
ai alarape yópóló kisipa
mulapó.

¹⁹⁻²⁰ Kale Dëi Kepe Wis-
iné dó tare si surukó faréni
yóo, Kótóné kóló whjrapené
so whjpaæe yó matere fo
bete munire qla aqróló fa-
leyóo du betaqse. ²¹ Ai
dere fo fea wisirémóló kaae
kolóló, taleyóló mo bete mole
fo maaté wosóló eró tawae,
²² Ai du betere kae kae dowi
alané diq só deraqsórópa, ho-
towayóló kaae taruraalu, wo-
leyóló betaæ.

²³ Tétu, hosaa muni deyóló
dua betere ala eratere Tale
Kótóné amatei, diaaq betere
ala mo turó wisiróló, mo
kae betere so whj beterópóló
yae. Ti atétere alata, diaaq
kepekélé, asoró mo tiki-
tamokélé, mo turó me dowi
alatamo hosekéni, mo donoi
so whj bitiré fóló, dä tpteróló
kaae tare whj Yesu Keriso
wale alimó sókó fópóló yae.
²⁴ Diçpaae ape du betere
sekéné ama diqmó eraalopó
du betere ala hásókó feni, mo
eraalo ai ape.

²⁵⁻²⁶ No nerape-ó, Talené
dä tao sópóló, momatere ala
du betaæ. Aimó betó mole no
nerapepaae koleó duraalu,
dowi ala mo betákélé munire
so whjné apuóló kóló tukó

nokole ala du betaæ. ²⁷ I
asëta, ai be huluamó betó
mole Keriso no nerape feané
wosópóló, dosäayae yóló Tal-
ené keletómó, yälo diçpaae i
dere ape.

²⁸ Dä tpteróló kaae tare whj
Yesu Kerisoné hamokoróló
hale tao sere ala wisi diq
tuämó mulópóló yae.

2 Tesalonaika

¹ I dere aşeta, ḑ Pol, Sailas, Timotikélē dą fea betamó bituraalu, dąné aya Kótóró Tale Yesu Kerisotamoné yó tare ala tuamó betere Tesalonaika Keriso so whjpaae dapó.

² Dąné Aya Kótóró Tale Yesu Kerisotamo tuamó kaaróló wou betere hale hamokoróló tao sere ala wisiró, hosaa muni deyóló mo dua betere alatamo dią tuamó muó tawópóló yae.

Talené eratere alamó Kótópaae mo kée yóló moma dere fo

³ Norape-ó, dąné diamó tué muturaalu Kótópaae betere dok̄ fea mo kée du betere fota, mo donopó. Ti noatepae, diaaq kisipa tiki tiróló betere alaró diaisisi yaala sókó fóló hękesené sukutere alatamo mo ti fakeraté fu betereteinépó.

⁴ Térapa, dią tuapaae kae kae susupui alaró sekēi alarapetamo erótú betepatei, dią hóyóló dekani, Kótóné ala hale eró taru kisipa tiki tiraté fu betere ala kilitu, dą Kótóné Keriso fake so whj betó mole tuamó kuturaalu, diaaq du betere ala atimapaae yó melóló dukirótú beterapó.

⁵ Dią tuamó ai erótú betere ala Kótóné taleyóló dowi alamókélē, wisi alamókélē, kwia materetei mo donorapóló kisipa mutapó. Atéró,

talerälemó dią Kótóné ama teteróló kaae tare aqmó mo sumó betenére so whjpóló kisipa muaalopó. Ti Kótóné ama teteróló kaae tare aqmó betaaireteimó dią doasi sekēi ala su beterapó. ⁶ Kótó ąta, fo tokótamo yóló taletere ala hásókókélē feni, mo donotóróti taleyóló dupu mótu betere Talepó. Mepaae whjrapené diapaae me sekēi ala eratopa, ti diapaae ai eratere ala kaae, Kótóné amamo atimapaaekélē tokó melaalopó. ⁷ Téyalotei, diapaae mió ai erótú betere sekēi ala siré fu betaqşóró, Kótóné seséyóló feléi ala eraalopó. Dapaaekélē ai kaae alatórótí eraalopó. Ti ai alata, Tale Yesu hepen be taaróló dorowouraalu, hale duku betere simiró ama doakale fotokó bole ensel-rapetamo hękeamó dorowale suksamó so whj feané kelaalo ai ape. ⁸ Kótó ą mo beterapóló tué muni, dą teteróló kaae tare Tale Yesuné mió wosetere fo wisi wosóló sya fóló erénitere so whjta, ti Kótóné dowi dupu melaalo ai ape. ⁹ Atétere so whjné saaitere duputa, kemekélē ini mo sótóró tawaaire dupu suraalu, mo ti doraalo ai ape. Ti ai so whjta, Tale betere felekemó bitu, ama ere dę wisinaale tuamó bole fotokó doasi kelaqşóró, atima kae beterópóló hőkó faraalopó. ¹⁰ Ti ai alata, metéli yaaloé? Ą waaire be dęmótóró yaalopó. Ai be dęmó ama kae beteró

betere so whj tuämó ama ere
ala wisinaale hąkearaalopó.
Téturaalu, ąpaae kisipa tiki
tiraté wou betale so whjné
Tale kilitu, ą dukiróló sira
yaalo ai ape. Djané diaپaae
yó male bete mole fo wosóló,
tué tiraté waleteiné diąkélé
ai so whjtamo touyóló
betaalopó.

¹¹ Ai alarape mo yaalopóló
kisipa mutu, dia ą Kótóné ą
beterepaae ape ere so whj
sütóró beterópóló, betere
dokó djané moma yó tarapó.
Téturaalu, diaaq tué tiki
tiró betere betené kaarale
mo du betere alaró, yaai
kisipa mole ala wisitamo
Kótóné ama fotokoné dia
suratepa, diajané mo erópóló
momarótú beterapó. ¹² I du
betere momata, dą teteróló
kaae tare Kótóró Tale Yesu
Kerisotamoné hamokoróló
tao sere ala sya furaalu,
ama dia tuämó erótú betere
ala kilitu, dą kaae tare
whj Yesuné doi hale horóo,
diąkélé ą tuämó bitu, ama
ere ala wisi hąkearóo, yópóló
dapó.

2

*Kótótamo bóe du betere
whj waalopóló ere fo*

¹ Norape-ó, dą teteróló
kaae tare Tale Yesu Keriso
wóló betepa, dą ą beteremó
touróló betaaire alamó
kisipa mutu i dapa, wosae.
² Mepaae whjné diaپaae
duraalu, “Pol sépiné asémó
Tale waaire be dę take ai
wale ape,” dere fo wosóló mo
dere nisiyóló tué tiki tiraqse.

Atei kaae fo djané asémókélé
ó mo kolónékélé inipó. Aita,
Kótóné ama koló whjpóló
kapala dilikitere whjrapené
dere fopa, whaalia yóló, diri
furu furu yaqse. ³ Mepaae
whjné kae kae dere alaró
kapala dilikóló dere fotamo
wosóló mo dapóló sya faqse.
Ti noatepae, atéyaaire be dę
waai teópatei, i haemó betó
mole so whjné Tale aqmó
beteretei hóróló, bóe dele ala
du betaalopó. Kótóné ama
yóló muló betere fo aqmó
bitini, tikitu betere whjta,
mió kinóló bateretei, take mo
hąkeamó betepa kelaalopó.
Atétere whj doraai tukóló
muló betere alata, mo hąsókó
feni, motóróti eraalo ai ape.
⁴ Ai whjné, i haemó betó
mole so whjné Kótó-ó yóló
momatu betere alatamo bóe
dóló, ama doitei sóró ho
raalopó. Téturaalu, ą Kótóné
momatere bemó amatei ą
sóró beteróló duraalu, ęta
Kótótóró hıtipó yaalopó.

⁵ E diałamo betamó bitu
raalu, i alarape eraalo ai
ape yóló du betale fo diaaq
kisipanié? ⁶ Ti ai kale whj
so whj feané keletómó sókó
waqsóró, mené ą sesétu
betereteita, diaaq ai tuére
ape. Ti atétu bateretei
hale mei, take ama tukóló
muló betere be dęmótóróti
hąkearatepa kolópóló du
beterapó. ⁷ Ti noatepae, kale
yóló muló betere fo tikitu
betere fotokota, mió hale yó
taretei hąkeamó ini, kinóló
du beterapó. Até deté fu

betepatei, ą waqsóró mené sesétere ala yó tarapó. Ai sesétu betere sekéta, take nalo mené ą tokó saalopó. Ą tokó saai teópa, ti ama ai sesétu betere alatóró hale yó tawaalopó. ⁸ Atétu betepa, Kótóné kale yóló muló betere fo faletu betere seké hakearóló sókó wapa, Tale Yesu wouraalu kóló momunétei, dóló hepée taae falóo, ama tikimó yóló wale kokqoi alané ą mo ti doroo yaalopó. ⁹ Téturaalu, kale yóló muló betere fo faletu betere seké wouraalu, Satané du betere ala kaaetóróti yóló waalopó. Kapala dilikóló dere alamótei so whjné mo dapóló kisipa tirópóló, kae kae kelemei alarapekélé eróo, Kótónétei eratapóló kisipa muópóló eratere alakélé eróo, so whj feané kolóló sira yaaitere alakélé eróo, yaalo ai ape. ¹⁰ Téturaalu, ai sekéné ama kae kae dowi alané, sukóló mo ti aluyaaire so whj, dilikóló kópaae faraalopó. Atéró aluyaai dereteita, atima aluyaqsóró tao saaire mo bete mole fo woseni hóraleteinépó. ¹¹ Atétere betené atima kale kapala fotei mo nisiyópóló, Kótóné doasi fotokqoi dilikitere ala dotonaalopó. ¹² Atétepa, dowi ala mo ekéle yóló duraalu, mo bete mole fo wosóló tué tiki tirénire so whj fea só deraalopó.

Talené ala tuqmó diriyóló betae yóló dere fo

¹³ Tépatei, Talené ama hosaa mole norape-ó, betere dokq fea dñé diámó kisipa muturaalu, Kótópaae mo kée du betere fota doni, mo wisirapóló kisipa mutapó. Ti noatepae, take kaae sale su kamótei dią Kótóné ama so whjpóló sókó sórō kae beteró beterapó. Téruraalu, me dowi alatamo hoseké yaqsóró kale Dëi Kepe Wisinétei, dią tao sórō kae beteróo, diaaq mo fo bete wosóló kisipa tiróo, du betereteiné Kótóné dią aluyaqsóró tao su beterapó. ¹⁴ Dią ai ala tuqmó beterópóló, mió i wosetu betere fo wisinétei ą beterepaae ape yalepó. Atéró yale fota, hale mei, dą teteróló kaae tare Tale Yesu Kerisoné ama doasi ere dę tuqmó beterópóló yalepó. ¹⁵ Térapa norape-ó, tué tiki diriyóló bituraalu, dñé diapaae yó male fo kólóné ó asémó yaletei kisipa keteréni, mo wisiyóló wosóló tuéruraalu erótua betae.

¹⁶ Dą teteróló kaae tare Tale Yesu Kerisoró Aya Kótótamoné däpaae yaala sókó fu beterapó. Téturaalu, ama hamokoróló hale tao sere alanétei, dą fomoné sukóló haepaae derepaqsóró, tué tiki diriratera ala mo ti eró tawóo, take nalo waaire alimó wisi ala tuqmó betaalopóló kisipa mutu, hosaa muni deyóló hajné sukóló beterópóló eróo dere alata, Talené amatei erópóló yae. ¹⁷ Ti ai seké tamoné dią keteké bulóló

fotokoratepa, wisi alaró wisi fotamo betere dokó fea yó tanópóló yae.

3

Pol-sépi atimamó momarae yale fo

¹ Norape-ó, yálo ke-meróturaalu dere fo diapaae i dapa wosae. Dá diatamo bitu, Talené fo mo bete mulapóló, hale betere so whjné wosóló mo hapale fakeraté fu yale kaae, dá i betere bemókélé ai alatóró du beterópóló, dapaasem marótú betae. ² Téturaalu, dei tué mulu dowi ala du betere whjrapené dapaasem sekéi ala eraqsóró momatu betae. Ti noatepae, mepaae so whj tué tiki tiró bitinipó. ³ Tépatei, Talené ama du betere wisi ala hale yó taru, dowi ala erótú betere sekéné diaq doraqsóró, diaq ama seséyóló fotokó bualaopó. ⁴ Dá Talepaae tué tiki tiró bitu, diapaae erae dere fo diaq wosóló mió erótú betere kaae, nalokélé hale deté fu betenérápóló kisipa mutapó. ⁵ Diaq hosaa ó kisipa kae alapaae muaqsóró, Kótóné ama yaala sókó fóló mole tuqmótóró muluraalu, Yesu Kerisopaae wou betale sekéi ala ama beleté fu betale kaae, diaaqkélé ai alatóró deté fu betepa, Talenétei bete mole ala i ape yóló, yó mótu beterópóló yae.

Dekayóló hale betaqse yóló dere ma fo

⁶ Norape-ó, Tale Yesu Kerisoné doimó dñé diapaae i ala yae yóló i mulatere ape. Dñé diapaae yó mótu betale fotamo, mepaae Keriso norapené wosóló sya fóló eréni, deka yóló hale betó mole whjrapetamo touyóló bitini, atima kae beterópóló diaq kae betae. ⁷ Ti noatepae, dñé i du betere ala diaaq kolóló suróló du betepa, ti ai ala doni, donorapóló diaqtei ai tuére ape. Ti dá diatamo betale sukamó dekayóló hale bitu, mepaae whjrapené qla hale nukuani, dupuyóló nukua du betalepó. ⁸ Até yaleteita, dñé naaitere qlamó diaq sekęyaqsóró, dikitamokélé dëtamokélé, dñé naaitere qlamó kisipa mutu depe tukó wei ala du betalepó. ⁹ Dñé até dua yaleteita, diaaq dá taosóró matere qla nenépatei, dñé dere ala diaaq kolóló sya fópóló kisipa mutu yalepó. ¹⁰ Ti dá diatamo betale sukamó, diapaae i ala yae yóló, etei dirii ma fo yalepó. “Mepaae whjrapo kutó dini, dekayóló hale betepa, ti atéteré whjmó naaitere qlakó melaqse,” fo ai yale ape.

¹¹ Diákó mepaae whjrapo kutó dini hale bitutei, kutó ditu betere nisyópóló dakeró beterapó dere fo dñé wosalepó. ¹² Atei kaae so whjpaae dá Tale Yesu Keriso tuqmó bitu, i ala yae yóló sej fo i dere ape. Hale hóko betere ala taaróló,

tamoyóló bitu, diaaq əla nokole sütóró kutókélé atéró diyae.¹³ Térapa, mió diq depe tukó wei kutó ditu betere norape-ó, diaaq ai du betere ala wisi taaréni, ai alatóró yó tawae.

¹⁴ Mepaae whj denétamo dənē i asémó ere fo sya fóló erénitepata, ti atétere whjné noa alakó déró kelaasepóló mo wisiyóló kaae tawae. Ti noatepae, ama dere alamó ətóró hale yópólópa, ətamo betəmō betere ala ó kotere alakélé ini, ə ama kae beterópóló diq kae beta. ¹⁵ Tétutei, əpaae diaaq bóe whjpaae eratere ala kaae ini, diaaq notóró beterópóló, atei ala ekesé yóló əpaae dirii ma fotei yae.

Mo kemerótū kqleó yale fo

¹⁶ Téró yalo kemeróturaalu dere fo i ape. Betere dokq fea diaaq noa alakó yaaitepa, ti hosaa muni deyóló dua betere bete Talené diapaae eróturaalu, Tale diq featamo betəmō betó tawópóló yae.

¹⁷ Ita, Yalo naasenétei asəyóló diapaae kqleó dere fota, ə Pol-né dapó. Yalo be hulua dokq feapaae faletua dere asə diaaq kilituraalu, ita Pol-né naasené erapóló tué muópóló dapó. Itei kaae naase daapa kilitu, ətóró hqtipóló kisipa yae.

¹⁸ Térapa, dənē Tale Yesu Kerisoné ama hale hamokoróló tao sere ala wisinaale diq featamo mulópóló yae.

1 Timoti

¹ Ḳ̄ta d̄ aluyaqsóró tao sale Kótóró d̄ take mo wisiyóló betaaire bete Tale Yesu Kerisotamoné kale fo wisi erâle fae yóló dotøyale whj Pol-né i asé dere ape.

² Ti i dere fota, Yesu Kerisoné ala tuämó beterópóló, yalo deyóló beteró betere naale Timotipaae dapa, dñé Aya Kótóró Tale Yesu Kerisotamo tuämó kaaróló wó tare hale hamokoróló eratere alakélé, kolené sukóló tao sere alakélé, hosaa muni deyóló mo dua betere alakélé, yapaae erópóló yae.

Tukóló muló betere fo yó matere whjrapené dere fo wosaqse yale fo

³ Ḳ̄ Masedonia hae kwia-paae faairaalu, yapaae i ala yae yóló setu betale fo kaae momó dapa wosae. Mepaae whjrapené kapala fotei Kótóné fo i ape yóló yó mótu beteretei foné sóró sesé du betaasepóló, ya Epesus be taaróló feni, aimótóró betae dere fota hale meipó.

⁴ Mepaae dolâ fo ó nouter-erapené doi mole alarape wosaaираalu keteké butu be-taqsóró sesé du betaasepóló, dapó. Ai alarapenéta, Kótóné so whj mo betâ kisipa muóló beteréni, kae kae kisipa muóló betere ala kaarótú beterapó. Atétere alané Kótóné erae dere ala erótumitei, mo kisipa tiki

tiratere alané betâ Kótóné kutó dirótú beterapó. ⁵ Yalo yapaae i alarape yae yóló sete fota, noa ala yaasepóló dumipó. Dâ fea yaala sókó fole alatöröti du betaai dapó. Ti ai yaala sókó fole ala kaaratere beterape i ape. Hosaa tuämó me alatamo hosekéní, mo wisi alatöröti muóo, mepaae yale dowi alarape hakeamó yó melóló mo wisi kisipa betâ muóo, tué tiki tiratere alakélé tómó ini, mo ti tiróo, du betereteiné yaala sókó fole ala kaarótú beterapó.

⁶ Mepaae whjrapeta bete muleire fo wosaaираalu, i bete mole fo wisi taaróló ai fele ape. ⁷ Ti ai whjrapet atimata, Kótóné kale yóló muló betere fo yó matere whj betaaитapó du beteretei, atimané yó mótu betere foró ai fo betetamo atima wisiyóló tué irumeitei, hale foné maaté mo diriyóló kisiparapó du beterapó.

⁸ Ti Kótóné yae yóló tukóló muló betere fo mepaae whjné mo donoyóló erótú betepa, ti doni mo wisirapó. ⁹⁻¹¹ Ti Kótóné ama i ala yae yóló muló betere fota, mo donoyóló fole whjrapené dosayópóló tukóló muló bitinitei, Kótóné yóló muló betere fo tukóló dowi alarape du betere whjrapené dosayópóló tukóló muló beteretei dñé kisiparapó. Ti ai whjrapené du betere alarape i ape. Yaqse yóló muló betere fo tikitere alakélé, teteróló

kaae tare whjrape aqmó bitini hóratere alakélé kótó bitinipóló ama ala eraalo hótereteikélé, mo sonaalei dowi ala du betereteikélé, wisi ala ini, dowi alatórō hale yó tareteikélé, kótóné fo wosetere alaró ąpaae momatere alatamo initereteikélé, hae aya ó mo so whj dóló sukunatere alakélé sotamo, nópu nokole alakélé, so ó whj hamomamatotei nópu nokele alakélé, kutó diratere whj beteraai dotonóló duputere alakélé, kapala fo dere alakélé, me whjpaae i ala eraalopó yólótei mo eréni, dilikitere alakélé, mepaae kae kae dere alarapenékélé, Kotóné fo wisitamo bóe dóló só derótú betere ala mo dorapó. Mepaae whjrapené yó mótu betere foró kale mió wosetu betere fo wisitamo betá alatórō epa mo wisirapó. Ti ai fota, mo wisi alamaaté erótú betere Kótóné ępaae naao wisiyóló kaae taru, so whjpaae yó melale fae yalepó.

Talené Pol hamokoróló tao suraalu erale ala

¹² Ę fotoko bulale seké djané Tale Yesu Kerisoné ama kutó dirótóró tawaalopóló kisipa mutu, ę fopeyóló sóró beteró betereteiné, yało mo kée du beterapó. ¹³ Take ęta, Kótóné doi doróló faletere whj betóo, ama so whj dóló susupuratere alakélé yóo, hapale fopaae buóló hóle fo dere whj betóo epatei, Talené kólené sukuturaalu

ę tao salepó. Ti noatepae, ę ąpaae kisipa tiki tiréni yaleteiné kóló kóló iru, ai alarape hóko du betalepó. ¹⁴ Dą teteróló kaae tare Talené hale hamokoróló tao sere ala wisinaale ępaae mo dekéró eró tawóo, ai alatamo touróturaalu Yesu Keriso tuqmó kaayóló wou betere kisipa tiki tiratere alaró yaala sókó fu betere alatamokélé, ępaae eróo du betalepó.

¹⁵ I fota, so whj feané wosóló mo bete mole fo dapóló tué tiki tiraaire fopa, wosae. Yesu Keriso i haepaae waleteita, dowi ala du betere so whj aluyaqsóró tao saai walepó. Yało du betale dowi alané mepaae so whjné du betale dowi ala teteróló mo doasi dowi ala du betalepó. ¹⁶ Atéyale betené take yało du betale dowi alamó Yesu Kerisoné ama ę kwia matere ala folo hapale ini, kólené sukuturaalu kaae taté fóló, nalo tao salepó. Ti até yale beteta, hale meipó. Take nalo Talepaae tué tiki tiróló, mo ti betó tawaaire bete saaire so whjné ępaae erale ala tué muturaalu Taleta, atei kaae Tale beterapóló tué muópóló eralepó. ¹⁷ Térapa, dą teteróló kaae tare mo doasi topo whjta sukókélé ini yóo, whj betanékélé mo kilini yóo, iruraalu, mo ti hale betó tare Kótó betatóró beterapa, mo ama kae ere ala wisinaale eraté furaalu, ama doi doasi doi mulópóló yae. Mo kée! Téyópóló yae.

¹⁸ Yalo hosaa mole naale Timoti-ó, Kótóné mepaae whjrapepaae yó matepa atimanémo, ya tué muóló yale fo kaae mió yálokélé yapaae i asémó dere fo wisiyóló dosçayóló kisiparu sya fae. Naaotamo ai fo wisiyóló sya fóló eró tapata, ti dñé bóe whjatamo bóe wisiyóló dóo, tué tiki tiratere alakélé yó tawoo, naao tiki tuapaae me haşókó fole alakélé muni yóo, yaalo ai ape. ¹⁹ Mepaae whjrapeta, ai alarape sya fóló eréni, hóratereteiné kale wéi nuku fetée fóló dotu dere kaae, atimané tué tiki tiraté fu betale alakélé haepaae dere-pelepó. ²⁰ Atéyale whjrapékó whj tamo Haimeneasiró Aleksandatamo beterapó. Ai sekétamoné du betere alané Kótóné doi wisinaale doratere ala hale deté fu betaşsóró, yáloeti Satan-né naase tuapaae mulalepó. Ti atéyaleteita hale meipó. Atimaamo sekéi ala suraalu, atimaamonétei yale alamó dapóló kisipa feteyóló, Kótópaae wópóló eralepó.

2

*Talené doi sóró horatere
ala etéró yae yóló yó male fo*

¹⁻² I haemó betó mole so whj feamó momaróturaalu, teteróló betere topo whjrapemókélé, atimané mepaae alarape teteróló kaae tanópóló sóró beteró betere whjrapemókélé momarótuaalu, Kótópaae me

alakó erae yóló wosetere fokélé yóo, mepaae so whj Kótóné tao sópóló momaratere alakélé yóo, Talepaae mo kée dere fokélé yóo, du betaasepóló dapó. Ti noa ala yópóló dumipó. Dä Kótóné mo ama kae beteró betere so whj bituraalu, ama ala erótú betepa mepaae whjrapené bóe dóló sesétere ala yaşsóró, mo dua beterópóló momatu betae. ³ Ti atéró momatu betere alata doni, mo wisipa dä aluyaşsóró tao su betere Kótóné kolóló, donoi ala du beterapó kisipa mutapó. ⁴⁻⁶ Ti Kótóné amata, so whj feané mo fo bete wisiyóló tuépa, aluyaşsóró tao saai du betere ape. Ti noatepae, Kótóta betatöró bituraalu, Kótörö so whjamo tuämö betere whj Yesu Keriso ḥata, mo whjtörö beterapó. So whj feané kilituraalu ita Kótónépó yópóló, kale tukóló mulale be dëmötörö so whj fea sukóló aluyaşsóró tao suraalu, ama betere betené duputamoróló sukalepó. ⁷ Atére ala bete yó melópóló, Kótóné ḥ sóró beteró beterapó. I du betere fota, kapala mei mo fo dapó. Juda fake mei, kae fake so whjpaee kale doasi topo whjné fo i ape yóló yó matere *aposolo* whj betóo, Kótóné kutó dirane fae yóló dotonatepa ama kutó diratere whj betóo, kale mo fo betekélé so whj feané wosóló kisipa tiki tirópóló yó matere whj betóo

erópóló, Kótónétei ę sóró beteralepó.

8-10 Yalo i dere ma fota, diaq whjrapené Talepaae momaturaalu, momatere bemómaaté ini, kae kae hoko tikimokélé du betae. Atéturaalu, fopaae buóló hole sere ala ini, mo ama kae beteró betere so whj bitu, naase horóló Talepaae momatu beterópóló dapó. I dere ma fo kaae diaq sorapepaaekélé dapa wosae. Diaq Tale aqmó sukóló bitu, ama doi hale sóró horóló momatu ai beterapa, diaaq tó tikimó deraai doasi *moniné* duputere kuti ó meleke ó au yaaire *kold kapané* aleale qla qla ó mepaae topo niki dokotere qla qlapaae doasi kisipa muaqsé. Diaq Kótóné fo wosetere sukamó ó momayaairaalu, whjné au nöpóló deratere kuti deréni, Talené ala sya fu betere sorapené kuti derótú dere kaae yóló deratepata, ti mo so whj feané kolóló mo donoi kuti deró beterapóló kisipa muaalopó. Diaaq tó tiki maaté auraai kisipa muni, tó tики́ne dere wisi alane tiki tuapaaekélé aurótú betae. Ai ala epa Kótóné kilitu, kelaalo mo kokorapó yópóló yae.

11-12 Diatamo betó mole Keriso sorapené Talené ala tué yaai dere alata, ti kaae tare whj aqmó sukóló hipá fi dua beterópóló yae. Mepaae sorapené whj yó matere ala ó whj teteróló kaae tatere ala ini yóo, whjné dere fokélé tikini

yóo yóló, whjrape aqmó sukóló mo dua beterópóló yae. ¹³ Ti noa betené meipó. Folosóró Kótóné Adam-pi aleyóló nalo so Ipi alipakalepó. ¹⁴ Wuliné soró whjtamо dilikale su kamó whj Adam dilikinitei, kale so Ipi dilikipakalepó. Tétepa kale soné mo dere nisiyóló, wosóló sya feleteiné dowi ala ipakalepó. ¹⁵ Atépatei, sorape atimata mo kisipa tiki tiratere ala yóo, yaala sókó fole alakélé yóo, ama mo kae beteró betere sorape bituraalu, mo donoi alakélé deté fu betóo iru, naale senaale deté fu betepakélé Talené atima aluyaqsóró tao saalopó.

3

Teteróló kaae tare whj disiró dikon whjrapetamomó dere fo

¹ I dere fota, mo tué tiki tiróló betaaire fopa wosae. Mepaae whj detamo Kótóné so whj teteróló kaae tawaaire whj betaai kisipa mutupata, ti ai whjné mo kutó wisinaalepóló diyai tué mutu dapó. ²⁻³ Kótóné so whj teteróló kaae tawaaire whj sóró beteraaitepata, ti i alarape sya fóló du betere whj sóró beteranérápó. So whj feané keletómó me alakélé ini, mo wisiyóló dua betóo, betá sotóró dokóló betóo, topo doyóló keyaa fópóló, *wain* wéi mo dekéró nélitere whj betóo, mepaae ala yaairaalu hapale ini,

teteróló mo dua kisipa tekeyóló yóo, so whj feané kolóló wisi ala dere whj beterapó yópóló dua betóo, uké wale so whj wisiyóló dape sóró firatere whj betóo, Kótóné fo yó melaai fosó fosóre whj betóo, topo dotere wéi nóló keyaa fenitere whj betóo, fopaae buóló hóle sere ala hapale ini, mo dua naame yóló betere whj betóo, me whjtamo fonétei u só derótú i só derótú yóló dokó dokó ini, mo dua betóo, monimó ekéle yóló hosaa fake initere whj betóo epa, ti atére whj sóró beterae.

4-5 Atéró bituraalu, ama so naale senaale mo wisiyóló teteróló kaae tapa, naale senaalenékélé alimané dere fo wosóló mo dua bitu, ama alimané doi sóró horaaitere alamaaté du betepa, ti atei kaae whj mo sumó sóró beteranérapó. Mepaae

whjnétamo ama so naale senaale wisiyóló teteróló kaae tawaaire kisipa initepa, ti Kótóné so whjkélé netéró wisiyóló kaae tawaaloé?

6 Teó wale Keriso whjtei so whj kaae tanópóló sóró beteraqse. Ti noatepa meipó. Atei kaae whjné kaae taru ą so whj teteróló kaae tare doasi whjpóló, bopé faketu betepa, Kótóné fo tokótamo yóló Satan só deróló kwia materetei atétere whj ąkélé saqsóró dapó. Téyaqsóró, belapaae hále betere so whjtamokélé mo dua bitu, wisi ala du betepa, ti ai whjné so whj kaae tanópóló

sóró beterae. Ti noa ala yaqsóró dumipó. Ama yale dowi alamó, ą haleturaalu Satan-né hemó daqsóró dapó. 7-9 *Dikon* whjrape sóró beteraai depata, ti u kale whjrape du betere kaae, atimané dere ala so whj feané kolóló i whjta mo wisirapó depa, ti ai whj *dikon* sóró beteranérapó. Kapala fo dekaaporóló ini yóo, topo dotere *wain* wéi dekéró nokole alakélé ini yóo, kapala mepaae whjrape dilikóló *moni* sere ala ini yóo, hosaa tuámó me ala muni tué tiki tiróló bitu, take kinóló muale bete mole fo diriyóló yó tare whj sumó sóró beteranérapó. 10 Atéró sóró beteraai, ama dere alapi kaae kelerälemótamo, ama ditere kutó ó dere ala hásokó fóló me dowi ala initepa, ti Kótóné ki diyópóló sóró beterae.

11 Atére kaae, kale *dikon* whjrapené somarapekélé mo so whjné kilituraalu ita, mo so wisipó yópóló yae. Atimané mepaae so whj eratere fo ini yóo, *wain* wéi mo dekéró néni mo tóróti nóo, fea ala duraalukélé hóko ini, mo wisiyóló yó tawoo, du betere so beterópóló yae.

12-13 Diqanétamo whj betákó *dikon* sóró beteraai depa, ti so betatóró dokóo, ama naale senaalekélé, ątamo betämó betere so whjkélé, mo wisiyóló teteróló kaae tawoo epa, ti atei kaae whj sumó sóró beteranérapó. Ai sóró beteratere whjrapené kutó

mo wisiyóló dité fu betere kilituraalu, i whírapeta mo wisi ala du beterapóló doi sóró horateremó wíkélé ini, halaatere ala mo ti fakeraté fóló asane furaalu, Yesu Kerisopaae kisipa tiró betere whírape betaalo ai ape.

¹⁴⁻¹⁵ Éta felekemó dią beterepaae waai kisipa mutupatei, é waaire tų mepaae alané sesépa, dią fea hóko bitini, mo wisiyóló Kótóné naale senaletóró beterópóló i aseču betere ape. Kótóné so whífea ti betä bemó betere su ai betere ape. Atéró touróló betere so whíta, mo ti betó tare Kótóné kale mo fo wisi hale muaqsóró, be mo diriyóló daalópóló hulua elekéró iru elekétamo kaae, ai dere ape.

¹⁶ I dere bete mole fota, so whífeané mo diriyóló tuére fopa wosae. Kótóné ama mo doa ere ala wisinaale hale tómó mole kwia maaté dąné kisiparetei, kinóló mole bete turó netéró kisipa yaaloé?

Ti ą mo so whíjné kolópóló mo whí tiki daayóló wóo,
so whíjné ą kilitu mo whímaaté nisi yaqsóró,

Kótótóró beterapó yópóló Dēi Kepe Wisinétei eroo,

ensel-rapenékélé ą mo koloo, kae kae tiki daae mole so whíjnékélé ą kisipa yópóló yó maté kwęyoo,

hae kwia feamó betóló fale so whíjné ama dere

fo wosóló kisipa tiki tiróo,
Kótóné ama kae ere dę tuqmó beteraai dapesó holóo, erapó.

4

Timotipaae i ala yaeró yale ma fo

¹ Kale Dēi Kepe Wisiné hakeamó yó mótu betere fo i dapa wosae. Kemeyaaire sukamó mepaae so whírape Kótópaae tué tiki tiró beteretei taaróló, kapala dilikitere keperapené i fo yae yóló yó mótu betere whírapené dere fo wosóló sya faalo ai ape. ² Ai fo yó mótu betere whírapeta, kapala fo bole whírapetei, Talené fo yó matere whírape aqrapó. Atéró yó mótu betere whírapeta, atimané deté fu betere dowi alané haletere ala ó witere ala ini, atima hosaa mo tóruyóló hale qla nisiró beterapó. ³ Atimané mo so whípaae so dokotere alakélé yaqse yóo, mepaae nokole qlakélé naqse yóo du beterapó. Ti ai naqse yóló sesétu betere qlata, mo fo bete tuéruraalu Kótópaae tué tiki tiróló betere so whíjné mo kée yóló nópóló Kótónétei ai qla qla aleyóló muló beterapó. ⁴ Ti noatepa meipó. Kótóné aleyóló muló betere qla feata, dorapóló taae faréni, mo wisirapóló Talepaae mo kée yóló nenérapó. ⁵ Ti noatepa meipó. Kótóné fo doshayóló tuéruraalu moma yó tareteiné fea qla Talené

wisiróló, ama kae tukóló muló beterapó.

⁶ Ti yata, tué tiki tiraaire fo wisi mepaae whírapené yó matepa wosóló, ai fo wisi tuamó doayalepó. Téyaleteiné yálo yapaae kale yale forape Kereso no nerapené wosópóló yó mótu betepa, ti ya Yesu Kerisoné Kutó diratere whí wisi betaalo ai ape. ⁷ Térapa, Kótóné ala aluraairaalu, mepaae bete munire kae kae dolça foró, so disirapené bete munire fotamo du betepa, mo nisiyóló sya faqse. Téni, Kótóné ala wisinaale betä ya tuapaae erópóló, naao tei fotokó bulatere alatóró yó tawae. ⁸ Ti noatepae, hale té tiki fotokó buópóló deté fu betere alata, ti sawa haleke sukamómaaté yóló kemeyaalotei, Kótóné ama ere ala wisi ya tuamó moleteiné kae kae ala ya tuapaae eratepa, ai eratere ala tuapaaekélé, wisi alatóró erótú beterapó. Ti mió dä i haemó betere alimó mo ti betere bete sóró tawóo, take nalo waaire alimókélé wisi alatóró mupa koloo yaalopó.

⁹ Yálo yapaae i dere fota, so whí feané wosóló mopóló tué tiki tirópóló dapó. Take waaire alimó däné mo wisi ala wisi kelaalopóló kisipa mutu, mo ti betó tare Kótópaae kisipa tiratapó. ¹⁰ Ti ata, so whí fea aluyaqsóró tao saaire Kótó betereteiné mo qapaae tué tiki tiró betere so whírape betä tao su beterapó. Atétu

betere alamó tué muturaalu, dä keteké buóló depe tukó wei ala i du betere ape.

¹¹ Yálo i yó melale forape so whí feané wosóló deté fu beterópóló yó mótu betae. ¹² Mepaae whírapené ya teó kokopei whípóló kisipa mutu, naao yó mótu betere fo wosaalomeipóló faleyaqsóró, naao du betere fokélé, betere alakélé, yaala sókó fu betere alakélé, kisipa tiki tiró betere alakélé, me dowi alatamo hosekéni, mo kae betere ala Keriso so whí feané kolóló, mo wisirapóló naao du betere ala sya wóló du beterópóló yae. ¹³ E ya beterepaae waai teópatei, mepaae kae kae alarape fea naao taaróló, Kótóné asémó yóló muló betere fo betä so whí feané wosópóló hakeamó dosqayóo, so whí dekayóló haepaae derepaqsóró keteké bulatere fokélé yó melóo, Kótóné bete mole fo i ape yóló, yó matere alakélé taaréni mo yó tawae. ¹⁴ Atétu bitu, kale Keriso so whí tetéróló kaae tanópóló sóró beteró betere whírapené naao tikimó naase mulóló momarótú betepa, Kótóné me whípaae i fo yae depa yale sukamó, Dëi Kepe Wisiné wisi qla wisi yamó hale melalepó.

¹⁵ So whí feané naao ai du betere wisi ala wisi fakeraté fu beteretei kolóló, mo wisirapó yópóló kisipa keteréni, ai alapaaetóró keteké buóló erótú betae.

16 Téturaalu, naao betere alaró yó mótu betere fotamo mo hotowayóló kaae taru, naao ai yó tare ala dekayóló taaréni, hale yótóró tawae. Ai alatamo yó tapa, ti yakélé, naao yó mótu betere so whjkélé aluyaqsóró, tao saalopó.

5

Whj disiraperó wulia sorapetamo, wae sóró kutó diratere whjrapekélé feapaae i ala yae yale fo

¹ Yata teó whipa, ma fo duraalu mepaae whj disirape foné sóró deteraainé ini, mo naao ayapaae dere ma fo kaae dua yae. ² Teó kokopei whjrapaekélé, naao no apupaae eratere ala kaaetóró eróo, mepaae so disipaaekélé mo naao haepaae dere ala kaae eróo, teó seimale sorapepaaekélé, mo naao ne apupaae dere ala kaaetóró eróo duraalu, mo wisi kisipa betä muóló erótú betae.

³ Naale senaale mei, mo doasi yayaqtu betere wulia sorape keteréni mo wisiyóló tao sua yae. ⁴ Tétu betä wulia soné ama naale senaale ó ama naale senaalené deale naale senaale betepata, ti ai naale senaalené Kótóné ala eróturqalu, atimané hama alima kaae tatu yale kaae, atimané auma serekélé atéró kaae tapa, ti Kótóné mo wisirapó kisipa muaalopó. ⁵ Téretei, mepaae wulia so tao saaire so whj bitini, mo yayaqtu bitutei Kótópaae

tué tiki tiróló, take nalo betaaire alimó wisi ala wisi kelaalopóló kaae tawóló bitu, dilikitamokélé, dëtamokélé, Kótópaae tao sae yóló moma yó tarapó. ⁶ Tétu betepatei, mepaae wulia so ama tó tикинэ ekçelere alamaaté du betepata, ti ai so ą mo betepatei sukune whj aqrapó. ⁷ I ala yae yóló du betere forapekélé, mo so whj feané wosóló sya fópóló yae. Ti noa yópóló dumipó. Mepaae Keriso so whjné wisi ala dumipóló eratere fo yaqsóró dapó. ⁸ Mepaae whjrapenétamo ama kili whj so tao sóró kaae tani yóo, ama soró naale senaletamokélé wisiyóló kaae tani yóo depa, ti atétere whjné Kótópaae tué tiki tiró betere ala amatei faleyóló, i wisi ala inipóló dere fo yaosóró, mo whjrapené du betere alakélé téteraasepóló dapó.

⁹ Diaq Keriso so whjné mepaae wulia betere sorape əla əla yayaqtepa, tao saaire fo i dapa wosae. Diaq mepaae wulia sorape tao saairaalu, doi mole tikimó betä wulia so 60 ba fotamo kemenipa, ti kale sorapené doi mole tikimó touróló mulaqse. ¹⁰ Motamo ama oma aqmótóró bitu, wisi ala erótú betale doi mole so betepa, ti ai soné doi asenérapó. Ti ai erótú betale wisi alarapeta etérópó. Naale senaale wisiyóló kaae taté fu betale alakélé, uké wale whjrape wisiyóló dape

su betale alakélé, mepaae sorapené naale senaalené di dasutu dere kaae, Kótóné so whj̄ tao sóró erótu betale wisi alakélé, mepaae kae kae sekétere so whj̄ tao suayale alakélé, kae kae du betere wisi alatamo touróló du betepata, ti atei kaae wulia soné doi asenérápó.

11 Tétu, mepaae wulia betere teó sorapené doi mepaae doi mole wulia sorapetamo touróló mulaqse. Ti noa yaqsóró dumipó. Atima Yesu Kerisoné kutó diraalopóló yóló mulale fo teteróló, nalomo whj̄ kaetamo furaalu, tikaqsóró dapó. 12 Atéró whjtamo furaalu, folosóró yóló mulale fo tikale betené dowi dupu saqsórópó. 13 Ti ai alamaaté meitei, atima kutókélé dini, dekayóló hâle bitu, mené bepe bitiré kotere alamaaté dua dapó. Atéró hóko bitiré kuturaalu, kutó ditere nisi yópóló dere alakélé, mepaae so whj̄ eratere fokélé, mo enénire fokélé hóko deté kutu beterapó. 14 Mepaae wulia betere teó sorapepaaekélé, ma fo i dapa wosae. Me whjné diaq dokóló naale senaale deyóló diaqne be ó nokole qla ó mepaae olarapekélé wisiyóló kaae tapa, dñé bôe whj̄ Satan-né dñ Keriso fake so whj̄ faleyóló só deraaire tñ muaqsóró yae. 15 Mepaae wulia sorapeta, ti kale tñ wisi taaróló Satan-né ala eraairaalu, ai tñ ai sya fele ape.

16 Mepaae kisipa tiki tiró betere soné ama kekelé sotamo atima tuämó betepa, ti ai soné atei wulia so mo wisiyóló kaae tanérápó. Ti noayaqsóró meipó. Kale Keriso so whj̄rape atima mepaae kekelé meire wulia sorape tao suraalu, kekelé betere wulia sorapetamo bipi yaqsóró, kekelé betó mole wulia sorapeta, ti atima kekelénétóró tao sua yópóló yae.

17 Fo meta i ape. Kale Keriso so whj̄ teteróló kaae tanópóló, sóró beteró betere whj̄rape atima Kótóné so whj̄ mo wisiyóló dapesó fu betepata, ti atima doi mulatere ala mo ti tómó beleróló mo doa doi mulópóló yae. Atépatei, mepaae teteróló kaae tare whj̄rape atimané diyópóló tukóló muló betere kutóta, ti Kótóné fo yó mótu betere alaró Keriso whj̄ keteké bulatere fotamo eró tare whj̄rape, ti mo doa doi mulópóló hale sóró horótú betae. 18 Ti noatepae, i aseyóló muló betere fo tué muae. Kale *bulmakau* hupurapené whiti ne ó *bali* ne ke whjné naairetei sókó fópóló, t̄eyia t̄eyia duraalu mepaae ke naqsórópóló kylumu faaraqse. Ai dere fo kaae me i ape. Kutó diratere whjné ama diale kutómó dupu sópóló melae fo aseyóló muló beterapó. 19 Térapa, me fo i ape. Beta whjné duraalu, kale teteróló kaae tare whjné i dowi ala depa kelalepó, dere fo

wosaqse. Motamo, tamo ó sore whjné kelalepó depa, ti ai kale dowi ala yale whj so whj feané keletómó foné sae. ²⁰ Ti noa yópóló meipó. Mepaae whjrapekélé ai dere ala kolóló wiyópólópó.

²¹ Yało i dosqayale alarape yae yóló yapaae du betere fo hásokó feni, mo eró taru-raalu naao hosaa mole so whjpaaemo wisi ala eróo, mepaae so whjpaae kae ala eróo yaqse. Tétu, mené dere fo bete wisinipatei taletu-raalu, atimané take du betale alamó kisipa mutu, miókélé i ala mo du yalepóló tao sere ala ó só deratere ala momókó yaqse. Ti i dere fota, Kótóné kele tómokélé, Yesu Kerisoné kele tómokélé, ama kae sóró beteró betere *enselrapené* kele tómokélé, yało yapaae i ala mo yae yóló i mulatere ape.

²² Mepaae whj Kótóné so whj teteróló kaae tanópóló sóró beteraai depata, ti hapale hóko sóró beteréni, ama betere alapi kqae kolóló, sawa kaae taté fae. Térqlemó, ama dere alatamo mo wisipa, ti ama tikimó naase mulóló sóró beterae. Mepaae whjrape dowi ala du betepa, naaotamo ai ala ekesé yóló sesétere fo initepata, ti yakélé ai dowi ala kwia ai sere ape. Téyaqsóró, naao du betere wisi ala me dowi alatamo hosekéni, mo wisi alamaaté du betere whj betaе.

²³ Téruraalu, ya suka fea daló tare kae kae kisiró depe tuqmó daale kisi betetamo

wisiyópóló, mo wéimaaté néni wain wéikélé sawa téti nukua yae.

²⁴ Mepaae so whj atimané hakeamó du betere dowi alata, so whj feané kolóló tuérapó. Atéreteiné ai du betere dowi alamó fo tokótamo yóló kwia saaire be dë teópatei, atima só deró beterapóló, so whj feané kolóló tuérapó. Mepaae so whj atimané kinóló deté fu betere dowi ala take fo tokótamo yóló taletere sukamó hakearatepa kelaalopó. ²⁵ Atétere kaae, mepaae hakeamó deté fu betere wisi alakélé, ti so whj feané kelerapó. Mepaae kikiti deté fu betere wisi alarapekélé ti so whj feané keletómó hiranénipó.

6

¹ Kutó dirópóló wae sóró beteró betere whjrape feapaae dere fo i ape. Kótóné doiró dñé yó mótu betere fotamo mepaae so whjné faleyóló doka doka yaqsovó, ai whjrape atima wae sóró dupuyale whj aqmó sukóló bitu, kutó mo wisióló diraté fu beterópóló yae. ² Mepaae wae sale whj talerapeta, ti Keriso whjrapetó. Ai whjrapeta, kale wae sale whjrape atimané nopóló kisipa muóló, atima aqmó betere hóyóló deka kutó dini, mo doa keteké buóló dirópóló yae. Ti noatepa meipó. Atima ai ditu betere kutómó botokotere qlata, ti Kótópaae kisipa tiki tiróló

betere Keriso no apunétóró naalo ai ape. Térapa, i yae yóló du betere fo yó móituraalu, mo dirii ma fo du betaee.

Moni-mó hosaa muaqse yóló ere fo

³ Mepaae whjrapenétamo kapala fotei Kótóné fo i ape yóló yó mótu betepata, ti ai whjné Tale Yesu Kerisoné yó matere fo wisiró Kótóné ala i ape yóló yó matere fotamo sya fumipó. Ti ai whjné ama dere alata, wisirapóló bopé faketu betereteiné betä alakókélé mo kisipanipó. Ama nomarapetamo betä tué muóló bitini, mo sawa fomótei doasi fo nisiyóló dóroi du betere alaró u teterótú i teterótú dere alatamo du betereteiné ama kisipa tiki wisini, mo dorapó. ⁴ Atéturaalu, mepaae whjné dere ala kolóló ekélé até enée yóló dei kisipa mutereteikélé, kae kae glamó alale suraalu hole sere alakélé, me whj dei tué muópóló kae kae eratere fokélé, me whjné me dowi ala depa kilinitai, yalemolópóló hajletei eratere fokélé, dua dapó. ⁵ Ti ai alarape du betere whjrapeta, mo foné bete sawakélé atima tuamó muni, mo dowi kisipatóró muluraalu atimasisitei hole fomaaté yó tarapó. Téturaalu, Kótóné ala erateretei doasi *moni* sere tū mole nisiyóló du beterapó.

⁶ Tépatei, Kótóné ala erótú bitu mepaae qla qla mo

dekéró saaitapóló kisipa muni, téti suraalu, ita Talené matere qla supóló supata, ti mo doasi ala ai ape. ⁷ Ti noatepae, dä haené depemó beteró i haepaae wouraalu mo betä qlakélé tawóló wénitu dere kaae, dä i hae taaróló fukélé me qla tawóló faalomeipó. ⁸ Téyaaalopa, dä mió bituraalukélé nokole qlaró deraaire kutitamo téti mupata, ti mo kée yóló wisi tué muóló betenérápó. ⁹ Mepaae so whjnétamo e doasi *moni* sóró néli whj betenée yóló kisipa mutupata, ti dowi alamó dée nöpóló sū sere alané kisipa okokoróló ălisóró fulapó. Téturaalu, na hemó duku dere kaae dowi alané atima dóló sukunótua dapó. Atéró doasi *monimó* ekélé yóló néli whj betenée du betere alanétei kae kae hqko alaró dowi alatamo kaaróló, so whj doakale hapisáa sélimó durupu dere kaae, dowi alané atima betere bete mo ti doróló só derótú beterapó. ¹⁰ Ti noatepae, kae kae du betere dowi alata, ti doasi *monikó* senée yóló ekélé du betere alané kaarótú beterapó. Mepaae so whj doasi *moni* saaitapóló keteké buturaalu, Kótópaae kisipa tiki tiratere ala taaróló kópaae ai fu betere ape. Ti aita, atimané yale alanétei betere bete mo doróló dei fomaake kisipa mutu beterapó.

bulóturaalu yale fo

¹¹ Kótóné ala erótú betere whj wisi-ó, ai du betere alarapené ya doraqsóró botokó fóló i alarape sya fu betae. Me dowi alakélé muni, mo donoyóló fole alakélé, Kótóné ala wisitóró eraté fu betere alakélé, tué tiki tiróló bitu naao no netamo yaala sókó fu betere alakélé, me sekéi ala wapatei me qla meipóló fotokq buóló Kótóné alatóró eró taru, naameyóló mo dua betae. ¹² Atéró Kótópaae kisipa tiki tiróló bitu, ama ala erótú beteremó bóe whjné ai wisi alatamo bóe dupata, ti fotokq buóló du betae. So whj feané keletómó naao duraalu, Kótópaae tué tiki tiróló beterapó yale su kamó Kótóné, ya mo ti betere bete tuapaae bitj ape, yalepó. Téyalepa, ai ti betere bete mo diriyóló tao tapatei fóló, kemene fole kwiamó sókó faase póló dapó. ¹³⁻¹⁴ Fea kae kae betere olaró ere qlatamo betere bete mótu betere Kótóné kele tómokélén, Pontias Pailat betere felekemó halaainé daalu, mo donoi fomaaté yale seké Yesu Kerisoné kele tómokélén, i ala yae yóló mulatere fo hásokó fole ala ó dowi ala yalepóló só deratere alakélé ini, mo hotowayóló eraté fu beteró, dä teteróló kaae tare Tale Yesu Keriso wale su kamó sókó faase póló, yalo yapaae mo dirii ma fo i yóló mulatere ape. ¹⁵ Tale waaire be dëta, mené ali

tanitei, Kótóné ama tukóló muló betere be dëmótóró waalopó. Fea ala feata, ti amatóró teteróló kaae taru, mo wisi alamaaté faanuraalu i haemó betó mole doasi topo whjrapero mepaae qla qla teteróló kaae tare talerapetamo teteró betere Taleta ątórótipó. ¹⁶ A betä mo kaayólókélén ó kemekélén ini, mo ti betó tare Kótó beterapó. Ama kae ere dë tuamó betepa, mo whj betákélén, a betere felekepaae fenénipó. Mo whj betané kolókélén inireteiné miókélén a kelenénipó. Ai seké ątóró dukiróló, mo doasi fotokq bole doi kemekélén ini, mo hale muó taté fu beterópóló yae. Mo kée! Térópóló yae.

¹⁷ I haemó doasi *moni* tare néli whjrapené i ala yópóló, ma fo i yóló mulatere ape. Atimané ai tare doasi *monimó* bopé faketuraalu, take nalo ai *moniné* atima tao saalopóló kisipa mutu betaqsóró yae. Ti noatepae, ai *monita*, ti muó tawaaire qlapakó kisipa tiki tiraalomeipó. Qla qla fea mótu betere beteta, ti Kótótóró beterapó. Ai Kótóné hamokoróló dämó qla qla fea sümó mótu beterapó. Atéró matere qla qla suraalu, mo kée yóló dä hajné sukqló só tarapó. Tétu beterapa, take nalo waaire alimó däpaae mo wisi ala eraalopóló kisipa mutu, ąpaae betä kisipa tiki tiróló beterópóló yae. ¹⁸ Atimapaae diaq doasi

moni tare néli whj biture kaae, diaaq du betere wisi alamaaté diq tuämó fäanu néli whj beterópóló yae. Atéró bitu, diaaq tare qla qla bukóló mepaae yäyäre so whjmó hamokoróló häle mótuá yae.¹⁹ Atétu betere alanétei, take waaire alimó mo diriyóló beterópóló, doasi bete muuaire wisi wisi qla muté muté horaalo ai ape. Téyaalopa, atima mo ti betere bete mo diriyóló taru du beterópóló, i ala yae yóló yó mótu betaе.

*20 Timoti-ó, ya melale qla wisi me alané ó me whjné doraqsórópa, hotowayóló kaae tawae. Me bete munire häle hoko fotei, so whjné mo bete mole fo nisiyópóló kisipa tiraaire fo depa, aita Kótóné bete mole fotamo bœ dilapa, kisipa keteróló sisópaae erae.*²¹ Mepaae whjrapené ai fo mo dere nisiyóló Kótópaae tué tiki tiróló beteretei taaróló ai fele ape. Térápа, yälo mo hosaa mole no-ó, Talené häle hamokoróló tao sere ala ya tuämó muó tanópóló yae.

2 Timoti

¹⁻² I dere asëta, Kótóné ama tuére ala sya furaalu, dtonale *aposel* whj Pol-né dapó. Yalo hosaa mole naale Timoti ya paae Aya Kótóró Tale Yesu Kerisotamo tuämó kaaróló wou betere kqelené sukuturaalu hale tao sere alakélé, hosaa muni deyóló mo dua betere alakélé, ya tuämó muó tanópóló yae.

Talené fo aqmó sukqló bitu erótú betae ere fo

³ Yalo ayarape deale whjrape me dowi ala ini, tué wisi muluraalu, Kótóné ama ala eraté wale kaae, mió yalokélé Yesu Keriso tuämó mo ti betere bete mulapóló kisipa mutu, é ama kutó i dirótú betere ape.

Tétu dëtamokélé, dikitamokélé, ya kisipa keteréni, momatóró yó taruraalu, Talepaae mo kée dapó.

⁴ Naaø kelemó dorowou betere wole kaapemó kisipa mutu, é hajné sukqai ya kèle wolée i du betere ape. ⁵ Yalo tué mutupa naao tué tiki tiratere alata, tómó ini, folosóró naao ausere Lois-ró naao hae Yunis-tamo tuämó iru yale kaae, mió ya tuämökélé mo atérápóló kisipa mutapó.

⁶ Atérapa, naao tikimó yalo naase mulale su kamó Kótóné yapaae melale ala mo hale muaqsórópa, si mi holópóló filitu dere kaae,

mo doa keteké buóló erótú betaasepóló, ma fo i dapa wosae. ⁷ Ti noatepae, Kótóné dä melale kepe beteta, wiratere kepe ménitei, dä mo halaaïyóló, yaala sókó fole ala yóo, dä tuämó kae kae mole kisipa tiki hásokó fóló dowi ala yaqsóró, mo wisiyóló teteróló kaae tawóo yópóló, fotokó bole kepe wisi melalepó.

⁸ Térapa, so whj feané keletómó dä teteróló kaae tare Talené ala etérápóló yó móituraalu, halaaïná erótú betae. Ama ala erótú betepa, *dipula* bemó beteró betere whj é kilitukélé hale yaqse. Téni, kale mió i wosetu betere fo wisi yó mótu betepa, é su betere seké kaae mené yapaaekélé eratepa, belée tawae. Ti ai sere sekëta, Kótóné dámopaae mótu betere fotokó tuämó betepa, ti sümó belenérápó.

⁹ Ti ai sekéné amatei dä aluyaqsóró tao sóró ama kae beteró betere so whj beterápóló q beterepaae ape yaleteita, ti dñé me wisi ala dere kolóló initei, Kótóné ama mo eraalopó yóló muló betere ala sya furaalu, hale hamokoróló tao salepó. Dä atéró Yesu Keriso tuämó betepa melale hale hamokoróló tao sere alata, i haeró sätamo aleyaaipatei meló beterapó. ¹⁰ Ai alata, dä tao sere whj Yesu Keriso wale su kamó hakeamó eratepa, so whj feané kelalepó. Ti ai sekénéta, suku terere ala ama sóró mo ti aluróo,

mo ti betó tawaaire ala dę tuąmό mupa so whjné kolóo yópóló, mió i wosetere kisi fo wisi yó mótu betereteiné hakearalepó. ¹¹ Mió i wosetu betere kisi fo wisi kae kae be huluamó betó mole so whjné wosópóló Kótóné fo i ape yóló yó melóo, bete mole fokélé yó melóo yópóló, amatei ę dotęyaaíraalu sóró beteralepó. ¹² Atétu betere alamó ę sekę su betepatei, wiyló haletere alakélé dumipó. Ti noatepae, ę tué tiki tiróló betere sekéta, yało mo diriyóló tuérapó. Atéru, mo hotowayóló kaae tawae yale ala mió i betere alimókélé amatei kaae taté foló, take kemene fole sukamókélé ama mo sümó kaae tanérápóló kisipa mutapó.

¹³ Yało yó matepa wosale fo mo diriyóló tué mulu, naao yó mótkélé ai fo kaaetóróti yó mótu betae. Atéró yó móituraalu, Yesu Keriso tuąmό bitu, kisipa tiki tiratere alakélé, yaala sókó fole alakélé, yó tawae. ¹⁴ Mené yapaae wisiyóló kaae tawae yóló melale ąla wisi me ala yaqsóró dą tuąmό betere Dęi Kepe Wisiné ya fotokoratepa, mo hotowayóló kaae tawae.

¹⁵ Esia hae kwiamó betó mole whjrape feané ę taaróló fupa, Fikelus-ró Hermosenes-tamokélé ę taaróló feletei naao ai tuére ape.

¹⁶ Onesiporus-ró ama be whjtamopaae Talené kolené

sukóló tao sere ala erópóló yae. Ti noatepae, ę *sein* képiné dokóló *dipula* bemó betepa kilitu, atima wiyló hale ini, wisi ala eraté fu betepa, ę kisipa feléyóló betalepó. ¹⁷ A Rom be huluapaae wóló, ę momó baterérápóló kelaai kikitu wikélé ó hókélé ini, mo ketekę buóló keketé kutu beteró nalo ę kelalepó. ¹⁸ Take Tale waaire be dęmó ama kolené sukóló tao saaire ala wisinaale ąpaae erópóló yae. Dąmo Epesus bemó betepa, ama ę tao suraalu, kae kae ala eraletei naao ai tuére ape.

2

¹⁻² Térapa, Yało naaleó, Yesu Kerisoné hale hamokoróló tao sere ala tuąmό fotokę buóló betae. Atéró bitu, so whj feané keletómó yało yó mótu betepa wosale fo naao mepaae mo wisi ala yó tare whjrapepaae i kale fo wisi mo wisiyóló kaae tawae yóló sóró beterae. Ti ai whjrapeta, hale whjrape meitei, mo so whjpare Kótóné fo yó melaai mo şure whjrapetóró sóró beterae.

³ Dąta, Yesu Kerisoné sóró beteró betere diki tare whj wisirape şu beterapa, sekęi ala wapakélé me ąla meipa, dąmo betamó titiyóló bitu, hale belée tawae. I haemó betó mole diki tare whjrapené dere ala tué muae. ⁴ Atima teteróló kaae tare whjné kisipa tiki

feléraaire alatóró yó taru, mo so whjné kae kae du betere alatamo hosekéyóló dumipó. ⁵ Atétu dere kaae, mepaae whjrape sururu yóló furaalu, i yae yóló muló betere fo wisiyóló sya fenitepata, ti kale folosóró fole whjrapené derótua dere topo tao saalomeipó. ⁶ Kutó dituraalu, depe tukó wei ala du betere whjnéta, folosóró үlumé dere qla amapi senérápó. ⁷ Yalo i dere fo bete wosóló, noa fo betené dérопóló kisipa tekeyae. Atétepata, ti ai forapené bete Talené yapaae yó melaalopó.

⁸ Yalo i yó mótu betere kisi fo wisita, kale Depit-né deté wale whj Yesu Keriso sukóló momó kepaayóló beterapóló du betere fo mo diriyóló wosóló, kisipa muae. ⁹ Ai fo erótú beteremó, e mo dowi ala yale whj kaae *sein* képiné dokóló *dipula* bitu, mo seké su beterapó. Téretei Kótóné fota *sein* képiné dokóló munipó. ¹⁰ Atérapa, Kótóné sorokó su yóló kae beteró betere so whjrapeta, Yesu Kerisoné tao sóró mo ti betó tawaaire dē tuámó beteropóló kisipa mutu, e kae kae sekéi ala sótóró tarapó.

¹¹ I dere fota, mopóló kisipa tiraaire fopa wosae.

Dä ątamo sukutepa, ti dä momó kepaayóló ątamo betamó be-taalopó.

¹² Mió i betere alimó däpaae sekéi ala wapakélé, hepée taae faróló fupa, ti take nalo waaire alimókélé, fea ala fea ama kaae tare kaae, däkélé ątamo betamó bitu, teteróló kaae tawaalopó.

Danétamo ą tuénipó depa, ti amakélé däpaae diákélé ą tuénipó fo yaalo ai ape.

¹³ Danétamo ama ala erótú beteretei hóyóló taalatepa, ti ama dñé dere kaae yaalomeitei, ama yó tare ala hale yótóró tawaalopó.

Ti noatepae, ama ere ala amatei doróló me kae ala enénipó. Ama du betere ala wisitóró hale yó tarapó.

Kótóné ama kutó dirateré whj wisipó yópóló kutó wisiyóló dirae ere fo

¹⁴ Kótóné fo wisi erótú betere so whjrapené kisipa keteraqsóró yó maté fu beta. Tétu, hale mo sawa fomótei doasi bete mole fo nisiyóló alale sóró u só derótú i só derótú yaqsóró, Kótóné keletómó mo dirii ma fo du beta. Ti noatepae, atei bete munire fo wosetere whjrapené kisipa tiki dorótú beterapó. ¹⁵ Naa Kótóné kutó ditu beteretei, hoko dirateremó haleyqsóró, mo bete mole fo wisi donotóró yó mótu beta. Atétepá, Kótóné naao ai ditu betere kutó wisiyóló kaae kolóló mo whj wisipóló dukirateré fo yópóló, mo doa keteké

buóló erótú betae. ¹⁶ Kótó sisópaae eróló, hágé hóko forape wosaaítapóló faqse. Ti noatepa meipó. Atei fo du betere so whjita Kótó kisipa keteróló sisópaae mulóló mo ti aluraté faalo ai ape. ¹⁷ Ai whjrapené yó matere fota, dowi humu fakeyóló kelaaté furaalu, whjné tiki turó dorótú dere kaae, so whj feané kisipa tiki mo ti doraalo ai ape. ¹⁸ Ai fo yó mótu betere whjrapekó Haimeniasisró Piletus-tamo kale mo fo wisi taaróló ai fele ape. Ti atimaamoné etei fo du beterapó. Dá Keriso so whjta, take kepaayóló bateretei, momómo kae kepaayaalomeipó du beterapó. Atétere foné mepaae so whjné tué tiki tiró betere ala mo dorótú beterapó. ¹⁹ Tétepatei, Kótóné mo ti muó tawaaire bete tukóló muló betere kapo fake tómótei i fo aséyóló muló beterapó.

“Talené ama naale senaaleta,
ti amatóró tuérápó.”

Fo me i ape.

“Talené ama ala erótú betere
so whj feata, ti ama
so whjpa, dowi ala mo
taaróló kae betae.”

²⁰⁻²¹ Betá néli whjné ama doakale tene be dolomó, *kold kaparó silpa kapatamoné aleale wisi wisi qla muóo, mepaae mo ni fakeró haetamoné aleale qla olakélé muóo, erapó.* Atére qla mepaae mo wisi kutó maaté diyaairaalu bukóló kae mulóo, mepaae qla qla,

ti hágé hóko kutó diyaai saaitapóló kae mulóo, dua dapó. Mepaae whj dené hágé bete munire ala sisópaae mulóló, me alakélé munipa, ti mepaae kae kae wisi ala ai whjné sumó eranérapóló kisipa mutu, Talené taleyóló kae beteró beteratapó.

²² Teó so whjné ekele yóló du betere dowi ala yapaaekélé eraqsóró, mo hotowayóló kaae tawae. Atéró, Kótóné so whj atima hosaa tuamó mo wisi kisipa betá mulu, Talepaae momatu betere so whjtamó yakélé betamó bitu, mo donoi alamaaté yó tawóo, tué tiki tiratere alakélé yóo, yaala sókó fóló hosaa muni deyóló dua betóo iru, keteké buóló eraté fu betae. ²³ Topo doyóló okokoi kisipa mole whjrapené u só derótú i só derótú dere kaae momókó yaqse. Ti noatepae, atétere alané hóle sere ala kaarótú bateretei naao ai tuére ape. ²⁴ Ti atei kaae ala Talené kutó diratere whjné dere ala meipa, mo yaqse. Téni, so whj featamo mo dua naameyóló bitu, Kótóné fo wisi betá yó melatere fosó fosóre whj betae. Menétamo yapaae dowi ala eratepa, apaae kwia tokó melaai kisipa muni, mo donoi ala betá erótú betae. ²⁵ Kótóné kutó diratere whjrapetamo bóe du betere whjrapetamo Kótóné fo wisi mo dua naameyóló yó mótu betae. Ti ai bóe du betere alata, hágé meipó. Satan-né ama kisipa

mole ala erópolo, atima ama hemó ai daló betere ape. Atérapa, ai yó matere fo wisi woseté furaalu, Kótóné atima kisipa tiki feterópolo dua yó mótu beta. ²⁶ Atéró feteratepa, mo foné bete diriyóló tuéturaalu momómo kisipa wisi muóló, Satan-né hemó doló mualetei sokóló hale fópolo eraalopó.

3

Kemetere be dêmó Kótó hóróló bóe daaitere ala

¹⁻⁵ I dere fo mo diriyóló wosae. Kemeyaaite alimó mo dowi sekéi ala wapa so whj feané i alarape du betaalo ai ape. Atimatei atima yaala sókó fole ala yóo, monimó ekéle dere ala yóo, bopé fake dere ala yóo, amatei ą hale horatere ala yóo, dowi teka fo yóo, atimané hae aya aqmó sukóló bitini yóo, mené wisi ala eratepatei mo kée dere fo ini yóo, Kótóné ama kae beteró betere so whj bitini yóo, mepaae so whjpaae yaala sókó fole ala ini yóo, me whjamo hole saletei hapale kemeraaire tué muni, dowqae fole ala yóo, eratere fo yóo, atimané ekélere ala teteréni yóo, kole dere alakélé ini, susupuratere alamaaté eróo, me whjpaae wisi ala eraai tué muni yóo, mo no apu nisirutei eleké deyóló dóo, yaaitere ala kisipa tekeyóló ini hóko yóo, mené kolóló dukirópolo nene dere ala yóo, tó tikiné

yaaitere ala ekéle yóló duraalu, Kótópaae yaala sókó fole ala ini yóo, atima Kótóné ala eratere whjrape aqrutei ai ala eraaire fotokó meitepa, atimanétei hóyóló taaralepó. Atei ala du betere so whjamo fulumu yóló bitini tika kae beta.

⁶ Ai ala du betere whjrapené wisi ala yaai tué munire sorapené bepaae kikiti dua sókó fóló kale sorapené kisipa tiki doróló i ala yae yóló yó mótu beterapó. Ti ai sorape atima du betere dowi alané atima só deróló atimané kisipa tikikélé beséné ni upaae só fua ipaae só wua dere kaae, kae kae dowi ala yaai ekéle yóló du beterapó. ⁷ Atimané kale fo wisi saalopóló su betepatei mo foné bete wisiyóló kisipa mutumipó. ⁸ Take Moses-né Kótóné fo i ape yóló yó mótu betepatei, Janes-ró Jamperes-tamoné ai fotamo bóe du bitu yale kaae, ai whjrapenékélé mo fotamo bóe du bitu, dowi ala yaaire kisipatóró fajanuraalu, Talepaae tué tiki tiró betaaire ala sunipa, Kótóné atima taaralepó. ⁹ Kale u whj tamopaae yale kaae, ai whjrapené hóko ala du betere bete so whj feané kolópolo hókearatepa folo sukamó deté fu betaalomeipó.

Pol-né Timotipaae i ala yae yóló keteké bulale fo

¹⁰⁻¹¹ Tépatei, yálo yó mótu betere fokélé, ę betere alakélé, yálo yaai tué mutere

alakélé, kisipa tiki tiró betere alakélé, seké beleté fu betere alakélé, yaala sókó fole alakélé, sekéi ala wapatei hepée taae faróló hale yó tare alakélé, susupui ala erótú betepakélé, kae kae su betere sekéi alakélé, ḑ Antiok beró Ikoniam betamomó betepakélé, Listra bemó betepakélé, ḑpaae kae kae susupui ala erótú betaletei, fea naao ai tuére ape. Ai alarapené ḑ só deraqosóró Talené ḑ tao salepó. ¹² I fota mo dapó. Mepaae whj detamo Yesu Keriso tuqmó bitu, Kótóné ala eraai kisipa muóló erótú betepatei mo whjrapené atimapaae sekéi ala erótú betaalopó. ¹³ Ai ala erótú betere whjrapero mepaae wisi ala du betere nisí dere whjrapetamo atimatei dilikitu yale kaae, atimané mo so whjkélé dilikitu beterapó. Atimané atéró du betere dowi ala mo ti faketuraalu, atima mo doraalopó. ¹⁴⁻¹⁵ Atimata ai ala du betepatei, yata kaepa, yapaae ai fo yó melale so whjrape naao tuéru atimané yó melale fo tuétóró yó tawae. Kótóné mo ama kae aseyóló muló betere fota, ya mo ketemó bitu woseté waletei naao mo tuérapó. Ti ya Yesu Kerisopaae kisipa tiki tiraté fu betereteiné aluyaqosóró ai fonétei mo tao saaire bete wisiyóló tué yópóló, yó melanérápó. ¹⁶ Kótóné asemó yóló muló betere fo feata, ama bole fomo sókó faraleteiné eró

beterapó. Ti aita noa ala yópóló meipó. Kótóné ala eratere whjné kae kae wisi ala erótú beterópóló kisipa mutu, yóló muló beterapó. ¹⁷ Tétu, ai fonétei mo so whjpaae yó matere ala yóo, dowi ala depa foné sere ala yóo, me hóko ala depa donoratere ala yóo, Kótóné ama donoi alamaaté mo sumó wisiyóló eraté fóo enérapó.

4

¹ Kótóné kele tómokélé, da betere so whjró sukale so whjtamo fo tokótamo yóló tale yaaire whj Yesu Kerisoné kele tómokélé, a waaire be dero ama teteróló betere alatamomó tué muturaalu, yało yapaae i ala yae yóló dirii fo i dere ape. Kale fo wisinaaleta so whj feané wosópóló i ape yóló yó mótu beta. ² Ai fo yó melaai tukóló muló betere be démokélé, ó mo hale be démokélé, naao yó melaaire fo ali ali yaqosóró taleyóló kisipa muóló beta. Atétu, mepaae whjrapené hasókó fupa donoratere alakélé yóo, me dowi ala depa taalae yóló, foné sóró keteké bulatere fotei yóo du beta. Atéró yó matere fo wisiyóló sya fenitepa, foné sóró hapale só deréni, dua kaae taté fu bitu, kale bete mole fo betə mo hotowayóló yó mótu beta. ³ Ti noatepae, mepaae whjné kale mo bete mole fo wisi yó mótu betepatei, so whjné wosetere

hóraaire ali waalo ai ape. Ai fo wisi wosetere hóróló, atimané yaai kisipa mole ala sya furaalu, dijané yó mótu betere fo wosaalo hóróló atima woséliné ekélé yóló wosetu betere fo wosaaitapóló, atei kaae fo yó matere whírapepaæ ape depa, atima fea wóló touraalopó. ⁴ Ti mo bete mole fo wisi atima wosetere hóróló sisópaae eróló, bete munire dolqa fo wosaairaalu ekélé yaalopó. ⁵ Ai alata mo du betaalotei, yapaae kae kae ala wapa, furu furu ini, kisipa diri iruraalu halaaiyóló betae. Mepaae sekéi ala wapakélé belée taruraalu, kale mió wosetere fo wisi betä yó mótu bitu, Kótóné yapaae erae yóló muló betere ala fea taaréni eró tawae.

⁶ Ti noatepae, mo so whjné Talepaae momaturaalu, kale *wain* wéi momatere kapo fake tómó sunée derótü dere kaae, yálo betere bete mió i kemeratere ape. Ti é i hae taaróló faaire be dë mió i sókó waaitere ape. Kale bóe dale alakélé yálo mo wisiyóló dóo, sururu yóló fóló sókó fópóló muló betere dälemó sókó fóo, Yesu Kerisopaae tué tiki tiratere alakélé hâle yó tawoo yalepó. ⁷⁻⁸ Téyaleteiné mió yálo doimó muló betere topo tao mulapó. Ti aita hâle topo tao meitei, dä feané yale alamó fo tokótamo yóló mo donotóró taletere Talené ita, mo donoi ala du betere whj i ape yóló melaaire topo

taopó. Ti aita, yâlomaaté saalomeitei, Tale waaire be dë sókó wópóló kaae taté fu betale so whj feané saalopó.

Pol-né Timotipaae hapale ape yale fo

⁹⁻¹² Fo me i ape. Yâ
é beterepaae hapale waasepólópó. Ti noatepae, Demas q i haemó du betere alamó hosaa muturaalu, é taaróló Tesalonaika bepaae ai fele ape. Tétu, Kresens-kélé Kalesia bepaae fóo, Taitus-kélé Dalmesia bepaae fóo depa, Luk betä etamo i betere ape. Ti Mark ata, é Talené kutó diratepa tao su betere whj wisipa, yâ wou q dapesó ape. Tikikas ata Epesus bepaae fópóló, yâlo doteyalepó. ¹³ Tétu, yâlo bukutere kuti Troas bemó yâlo no Karpus-tamo mupa walepa, yâ wou sóró ape. Yâlo bopeyóló mulale aştere sókurape sóró wou, kale hupu sekaqené aleale aştere sókurapekélé ai mulapa, taaróló wéni, mo sóró ape.

¹⁴ *Kapa* diriné qla qla aletu betere whj Aleksandané doasi bóe dóló épaae sekéi ala eralepó. Atéyale kwiata, apaae Talenétei tokó melaalopó. ¹⁵ Ai sekéné djané yó mótu betere fotamo doasi bóe dalepa, yâtamokélé bóe dóló me dowi ala eraqsóró mo hotowayóló kae tawae.

¹⁶ Etamo fo tokótamo yóló só deraai kaae sóró taleyale sukamó me whjné é tao sere fo yaai ani, atima feané é taaróló

felepó. Atimané atei ala yale kwia Talené alurópóló yae. ¹⁷ Tépatei, Tale ɻetamo betámó daalu fotokó súmó bulaleteita, kale fo wisi yálo mo diriyóló eratepa Juda fake mei, kae fake so whj feané wosópóló eralepó. Téteremó, atimané ɿ mo felekemó dóló aluraletei, Talené tao salepó. ¹⁸ Mepaae whjrapené kae kae dowi ala ɻepaae eraqşóró, Talené ɿ tao sóró ama t̄eteróló betere hepen bemó ere ala wisi tuámó beterópóló, mo wisiyóló dapesó fóló beteraalopó. Ama doi betä mo doasi doi muó taté fópóló yae. Mo kée! Téyópóló yae.

Mo kemerótu kqleó yale fo

¹⁹ Prisila-ró oma Akuila-tamopaaekélé, Onesiporus-ró ama kekelé so whjtamopaaekélé kqleó yae. ²⁰ Erastus Korin bemó betóo, Tropimus ɿ Miletus bemó heponé sukóló muóo epa taaróló walepó. ²¹ Yäta, sosóli ali waapatei, ipaae hapale waasepóló dapó. Yupulus-nékélé, Pudens-nékélé, Linus-nékélé, Klodianékélé, mepaae Keriso norape feanékélé, yapaae kqleó dapó.

²² Térapa, Tale naao kepe bete tuámó bitu, ama hâle hamokoróló tao sere ala ya tuámó surópóló yae.

deóló dua betere alatamo ya
tuapaae erópóló yae.

Tatus

¹ È Kótóné kutó diratere whj bitu, Yesu Kerisoné dotéyale *aposel* whj Pol-né dapó. Atéró dotéyaleteita hale mei, Kótóné ama sorokó su yóló beteró betere so whjné Talepaae tué tiki tiróo, kale bete mole fo tué yóo, yópóló è dotéyalepó. Ai bete mole mo fo wisi diriyóló kisiparu, tué tiki tiróló Talené ala eraté fu beterapó. ² Ti tué tiki tiratere alaró mo bete mole fo diriyóló kisipare alatamota, take nalopaae mo wisi ala tuámó betaalopóló, mutere tué tómó belerapó. Ti ai alata, kapala fo mo sawakélé eneitere Kótóné şaró haetamo kaaraai teópa, mo taketitei yóló munélipakalepó. ³ Dä aluyaqsóró tao su betere Kótóné ama fo wisi ępaae mo wisiyóló kaae taru, so whjpaae yó male fae depa, yalo yó maleteiné Kótóné ama mo eraalopóló tukóló muló betere be dëmótóró ama yóló mulale fo hakearalepó.

⁴ Tatus-ó, yalo i dere asëta, dämo wusuró mo betä fotóró wosóló Talepaae tué tiki tiró betere alakélé betä ala ereteiné ya yalo hosaa mo turó mole naalepa i dere ape. Däne aya Kótóró dä tao sóró wisiró betere whj Yesu Kerisotamoné hamokoróló tao sere alaró hosaa muni

*Atimané diyaai yale
kutórape kemerópóló Tatus
Krit-mó beterale fo*

⁵ È faairaalu, ya wéiné bopéró daaló betere hae Krit-mó beteróló fele bete i ape. Mepaae diyóló kemeréni, kwia mupa taarale kutórape naao donoróló diyóló kemeróo, ai hae kwiamó té mole be huluamó betere Keriso so whj teteróló kaae tawaaire whj disirape sóró beteraté kwęyóo, yópóló taaróló felepó. ⁶ So whj teteróló kaae tawaaire whj disi sóró beteratepa, i ala ere whj sóró beterae. Me dowi ala yalepóló só derénitere whj betoo, sokélé mo betatóró dokoo, ama naale senaalekélé Talepaae tué tiki tiró betoo, mepaae so whjné ama naale senaale hama alima aqmó bitini dowjae fóló, atimané tó tiki felé yaaire ala du betepa, só deratere fo ini yóo, dere whj sóró beterae. ⁷ Atéró beteratere whjta, Kótóné ama dirae yale kutó teteróló kaae tareteiné mepaae whjné me dowi ala yalepóló só deratere fo ó mepaae whjné dere fo woseni dowjae furaalu, ama kisipa mole alatóró sya fole whj ó hapale fopaae butere whj ó *wain* wéi mo dekéró nokole whj ó hapale fopaae buturaalu hole sere whj ó doasi *moni* saai ekeleru, kapala ala du betepa, ti atétere whj beteranénipó.

8 Ai dosayale alarape ini, uké whj wisiyóló dape sóo, wisi ala maaté yaai ekélé yóo, ama tикиné ekélére ala ini, a amatei teteróló kaae tawóo, ama dere ala fea mo donotóró yóo, Talené ama ala erópóló, kae beteró betere whj betoo, yaaitere alarape taleyóló mo bete mole alatóró yó tare whj betoo epa, ti so whj teteróló kaae tanópóló, sóró baterae.

9 Térapa, kale bete mole mo fo mené yapaae yó melaletei diriyóló tuéru, mepaae so whj keteké buloo, ai fotamo bóe du betere so whj donoroo, enére whjtóró sóró baterae.

10 Ti hale hóko whj sóró beteraqse dere fota, ti i betené dapó. Kale mo fo wisitamo bóe du betere whjrapekélé, bete muni hale hóko fo du betere whjrapekélé, kapala fo yóló so whj dilikitu betere whjrapekélé fea betó mole tuámó tiki sekäq tikae du betere whjrape mo dekéró betó moleteiné dapó.

11 Atimané du betere alata, enénire fotei ai yó mótu betere ape. Aita hale dumí, kapala so whj dilikóló moni saai du beterapó. Atéró yó mótu betere foné betä whjné ama soró naale senaaletamokélé, ama fake whjékélé, atima fea betä be dolomó betó moletei ai dorótú betere ape. Atétu betere ala momó kae yaqsoró, mo taalae yóló foné sae.¹² Ti ai Krit haemó betó mole whjrape atimané

fo eratere kóló whj betané i fo erapó. "Wéjiné bopéró daaló betere Kiriti haemó betó mole so whj fea kapala fo buóo, hupu haqné dere kaae, dowi ala hakeamó hóko yóo, dekayóló bitu qla maaté dekéró naai ekélé yóo, du beterapó,"¹³⁻¹⁴ Atimané fo eratere kóló whjné i alarape du betepa kelalepó dere fota ti mo dapó. Térapa, Taitus-ó, naao teteróló kaae tare so whj atimané tué tiki mo diriyóló tirópóló, Juda fake so whjné dolá foró kale mo bete mole fo hórale whjrapené i ala yae dere fotamo wosaqsoró, mo deteraa yóló atima foné sóró ma yae.¹⁵ Mepaae wisi tuétóró mole whj atimané dere alaró dere fotamokélé, mo wisiyóló du beterapó. Téretei, mepaae whj tué tiki tiró bitiniru, atimané hosaa tuámó dowi kisipa mupa, ti ama dere foró dere alatamokélé wisini, mo turó dorapó. Ti i dere fota, mo dapó. Atimané tué tikiró hosaa tuámó mole alamatota, wuliné api fulukó fóló qla wisi dorótú dere kaae, dowi alané atima mo ti doró beterapó.¹⁶ Ti Kótó tuérapó du betepatei, atimané dere alané ti Kótó tuénipóló hakeamó yó matapó. Atima mo sonaalei ala du betere so whj betoo, dere fokélé woseni, tikoo du bitu, wisi ala yaaire mo sunipó.

2

Sere otere ó teó so

*whipaae Talené bete mole fo
etéró yó manérapóló ere fo*

¹ Naafo yó móituraalu, kae kae fotamo touróló yó meni, Kótóné mo bete mole fotóró erótú betae. ² Atéró yó móituraalu, mepaae hágé Keriso maaté betere whj disirape atimané dere ala sawa tétitóró yóo, nokole qlakélé kisipa tekeyóló tétitóró nób, so whjné atima dere ala kilituraalu, mo donoi ala dapóló doi mulóo, atimané mepaae ala yaai fopaae hapale buni, hotowaró kaae taru, tué tekeyóló yóo, Talepaae tué tiki tiratere alakélé, yaala sókó fole alakélé, Talené ala taaréni, hágé yó tare alakélé mo diriyóló kisiparu, erótú betere whjtóró beterópóló, ma fo yae.

³ Até dere kaae, so disirapepaaekélé, atimané dere ala Talené so whjné dere alatóró du beterópóló yae. Téturaalu, so whj eratere fo ó wain wéi dekéró naai ekéle ini, mo wisi fo maaté yó mótu beterópóló ma yae. ⁴ Téturaalu, ai so disirapenémo mepaae teó sorape atimané whjró naale senaaletamopaae yaala sókó fole ala du beterópóló, etéró yae yóló yó manérápó.

⁵ Atimané me ala yaai fopaae butere ala hapale ini, hotowaró kaae taru, tué tekeyóló mo wisi alatóró yóo, bemó qla bilitere alakélé, naale senaale kaae tatere alakélé, be kaae tatere alakélé, mo kelaalo kokoj

alaró hosaa tuqmó me kisipa muni, mo wisi kisipa betá muóló, atimané whj aqmó beterópóló ma fo yae. Ama fo yae deretei hágé meipó. Atimané du betere ala mepaae so whjné kilituraalu, Kótóné fo bete muni nisiyóló doka doka yóló faleyaqsoró dapó.

⁶ Whj disiró so disitamopaae yale fo kaae, teó whipaaekélé atimané mepaae ala yaai tué tekeyóló hotowaró yópóló, ma fo yae.

⁷ Naafo du betere wisj ala so whjné kolóló, atimané tokóló yópóló, yó mótu folosoró naaopi yae. Atéró, naao yó matere fomo kae yóo, dere alakélé kae yóo ini, mo betá alatóró erópóló yae. Téturaalu, i ala tómó mole ala kaae aqréni, mo bete mole alapóló tué muóló yó mótu beta. ⁸ Atétepa, ti naao yó matere fo atimané wosaalomeipóló, mené só deratere ala enénipó. Ti noa yaqsoró du meipó. Yatamo bóe du betere whjrapené dä hásokó fole ala initera kilitu, atimané yale fomó atimatei hágé yópóló dapó.

⁹⁻¹⁰ Atéturaalu, wae sóró kutó diratere so whjrapepaaekélé atima teteróló kaae tare whj aqmó bitu, atimané tué tiki felé yópóló kutó wisiyóló dirae yóló ma fo du beta. Kutó diratere whjrapené atima teteróló kaae tare whjné dere fo woseni dowqae fóo, atimané mepaae qla qlakélé qlémi sóo yaqsoró yae. Aténi,

atima teteróló kaae tare whjrapené me ola qlémi nokole ala ini yóo, erae dere alakélé mo wisiyóló eróo depa kilituraalu, kutó diratere whj wisipóló tué muaalopó. Atéró atimané mepaae alarape duraalu, i dere ma fo sya fóló eratepa, ama fo woseturaalu, ama fo wisita mo bete mulapóló, Tale dukirópóló dapó.

¹¹ Ti noatepae, so whj aluyaqşóró Kótóné ama hamokoróló tao sere ala mió i alimó betere so whj feané kolópóló hakearó beterapó. ¹² Kótó bitini nisi yóló du betere alaró i haemó ekçleyóló du betere alatamo yae yóló s̄etepa, ai ala mo yaalo meipó yóo, mió i betere alimó mepaae ala yaai kisipa tekeyóló yóo, mepaae dere alakélé mo donotóró yóo, Kótóné ama ala hâle eró tawóo yópóló, ai fo wisinétei d̄apaae yó mótu beterapó. ¹³ D̄a noa wisi ala kelaai hêkesetamo kaae tawóló betere? D̄a tao sere whj Yesu Keriso ąta, d̄a teteróló kaae tare doasi Kótó beterapóló, ama kae ere d̄e wisinaletamo wale ala kelaairaalu, d̄a hajtamо kaae tawóló i betere ape. ¹⁴ D̄a dowi alané dokóló muló betepa, ai sekéné ama betere betené d̄a dupuróló ą sukaleteita, hâle meipó. D̄a dowi ala mo sawakélé muni, mo ama so whjtóró bitu, mo wisi alamaaté ekele yóló deté fu beterópóló, erapó.

¹⁵ Atérapa, ai dosayale alarapetamo naao yó mótu betepa, ti mo wisirapó. So whjné mepaae hoko alarape taalae yóló foné sóo, du betere wisi ala taaréni keteké bulóo yae. Ti yata, Talenétei ama ala erópóló, sóró beteró beterapa, mepaae so whjné yá belei aleróló só deratepa, ai dere fo woseni, ai bete mole fo yó matere ala betä du betaе.

3

Mo wisi ala betä erótu betae ere fo

¹⁻² So whj teteróló kaae tare *Gavman* whjrapero mepaae ala kaae tanópóló sóró beteró betere whjrapetamo aqmó betae yóló Kótóné so whjpaee ma fo yae.

Atéturaalu, atima kale teteróló kaae tare whjrapené yae dere ala sya fóló eróo, mepaae wisi ala keteké buóo, me whj eratere fokélé ini yóo, mepaae so whjtamo naameyóló mo dua betóo, me whj hamomané kisipa seké yaqşóró dere ala kisipa tekeyóló yóo, bopé fake ini, deróló dua betóo erópóló ma fo du betae.

³ Take betale alimó dákélé kisipa okoko yóló hoko bitu, ai fo wisi wosóló aqmó bitini, dowqae fóló du betale alané d̄a dilikitu betalepó. Atétepa, d̄ané tó tikińe ekele du betale alaró kae kae du betale feléi alatamoné d̄a dokóló wae sóró kutó diratere whj beteró beterepó. D̄ané no nené dere ala kilitu,

dákélé ai ala enée yóló dei kisipa muturaalu, dạné atima hóróo, atimanékélé dä hóróo, deté fu betalepó.

⁴ Tépatei, dä teteróló kaae tare Kótóné ama ere wisi alaró yaala sókó fole alatamo hakearale sukamótóróti, dä aluyaqsóró ama tao salepó.

⁵ Ti ama dä tao saleteita, dạné me donoi ala depa kolóló initei, ą kólené sukutu tao sere bete bitu, tao salepó. Téturaadlu, Talené ama fokóló dä ama naale senaale deyóló beteróo, Dëi Kepe Wisiné kisi whj̄ aleróló beteróo erapó.

⁶ Talené ai Dëi Kepe Wisita, dä so whj̄ fea tao sere whj̄ Yesu Keriso tuqmó betepa, Talené däpaae mo turó suniyalepó.

⁷ Atére alata, Talené ama hamokoróló tao sóró, mo donoi so whjpó ereteiné dä ai mo ti betere bete sóró taru, ama wisi wisi ala Yesumó matere kaaetóró dämökélé matepa saalopóló hajtamo kaae taté fu beterópóló erapó.

⁸ Ai fota, mo bete mulapóló tué tiki tiraaire fopa, mió Kótópaae tué tiki tiró betere so whjkélé keteké buóló mo wisi alatóró du beterópóló, ai fo naao mo diriyóló tuéru, donotóró yó mótu betepa, mo wisirapó. Ti ai dosataté wale alarape feata, wisi alatóró ereteiné so whj̄ fea tao sóró wisiranérápó.

⁹ Tépatei, kisipa okokoi whjrapené dóroi duraalu hale hóko dere fokélé, dä deyaairaalu deté wale noutererape dosataté wou

betale alakélé, Moses-né yóló muló betere fomó alale sere alaró hole sere alatamoné dere fo mo wosaqse. Ai alarapené, so whj̄ tao sóró wisiraaire bete mo munipó.

¹⁰ Dią betə kisipa muóló betere ala mepaae whjné tekeratepa, taalae yóló foné sae. Atéró foné senaalemó, naao dere fo wosenitepa, kale yale kaae momó foné sae. Ténalemókélé mo ti wosenitepa, momó kae ini, ama enére ala deté fu beterópóló mo ti taalae.

¹¹ Atétere whj̄ta, dowi ala ą tuqmó fajanuraalu, dowqae fóló du betere alané amatei ą ai só derótú betere ape.

*Mo kemeróturaalu Pol-né
Taitus-paae ape yale fo*

¹² Artemas ó Tikikas yalo ya beterepaae ai dotonatapa, ątamo ya beteremó sókó wapa, ti ya dámó Nikapolis be huluamó hokolaa yaalopa fae. Ti mió i waaire sosoli alita, dámó ai bemó betepa kemeyópóló faai kisipa mutapó.

¹³ Fo tokótamo depa tao sóró fo eratere whj̄ Senas-ró Apolos-tamo uké furaalu sóró faaire mepaae qla qlakó yayatepa, ti atimaamo tao sóró melae yóló i dere ape.

¹⁴ Yatamo aimó betere dä Keriso fake so whj̄ atima betere dokó nokole qla ó mepaae so whj̄ tao saaire qla qla yayani, mo sümó mulópóló, kutó keteké buóló diae yóló ma fo du betae.

¹⁵ Imó ętamo betó mole so whjné yapaae kóleó dapó.

Talepaae kisipa tiki tiró
bitu, dąpaae yaala sókó fu
betere so whj̄paae kôleó yae.
Tér̄apa, Talené hamokoróló
tao sere ala dią feapaae
erópóló yae.

Filimon

¹ Eta, Yesu Kerisoné ala yó mótu beteremótei, *dipula* beteró betere whj Pol, djané no Timoti dámō wusuró bitu dapó. Ita, dā fea betə kutó ditere whj Filimon-paae dapó.

²⁻³ Djané ne Apiapaaekélé, dā Kótóné alamó betamó bóe beleratere whj Artipuspaaekélé, Filimon naao bepaae tourəle wua du betere Keriso so whj feapaaekélé, djané Aya Kótóró Tale Yesu Kerisotamoné hale hamokoróló tao sere ala wisiró hosaa muni deyóló mo dua betere alatamo diq tuqmó mulópóló yae.

Talepaae mo kée yóló moma yale fo

⁴⁻⁵ E teteróló kaae tare Kótópaae momatere su kamó ya kisipa yó taru, Talepaae mo kée fo du beterapó. Ti noatepa meipó. So whj feané yata, Tale Yesu Kerisopaae kisipa tiki tiró betóo, Kótóné wisiróló kae beteró betere so whj feapaaekélé yaala sókó fóo, du beterapó deté fole fo yalo wosetereteiné dapó. ⁶ Naao tué tiki tiratere ala mepaae so whjpaae yó materetei atima tuqmó mo du oleyópóló yalo ya momarótua beterapó. Atétu, Keriso tuqmó mole wisi wisi ala fea djané sórō tarapóló mo diriyóló tué yaalopó. ⁷ No-ó, Kótóné

wisiróló kae beteró betere so whjpaae naao wisi ala erótua betaleteiné, atimané kisipa felérótua yalepó. Naao atéró yaala sókó fole ala náne yalo hosaa diriróló, e mo doa hajné sukunótua yalepó.

Pol-né Onesimas wisiyóló dape sópóló yale fo

⁸⁻¹⁰ Téyalepóló, dámō Keriso tuqmó bituraalu, yalo yapaae i ala yae yóló halaainé enépatei, taaróló yaala sókó fole ala betené yapaae dua woseratapó. Eta Pol-né dapó. E otene yóló bitiré fóo, miokélé Yesu Kerisoné ala erótua beteremó *dipula* sórō beteró betóo iruraalu, yalo naale Onesimas-mó kisipa mutu woseratapó. Eta, mo dirii képiné dokóló *dipula* betepa, q yalo naale aleyóló beterepó. ¹¹ Take bitiré wouraalu, ama ya fasóló naao erae dere ala fea ama wisiyóló ereni, hale hóko beterepó. Atéyaletei, mió dámō wusuróné dere fo wosóló, dámō aqmó sukóló bituraalu, erae dere ala fea ama sumó eranérapó.

¹² Ti qata, mo yalo hosaa mole naaletei, ya beterepaae wópóló momó dotonatapó.

¹³ Yesuné fo wisi yó mótu betalemó, *dipula* bemó dirii képiné dokóló beteró betepa, naao e tao su betere kaae, ya betere sirimó q bituraalu, e tao sópóló etamo betaai kisipa mualetei taaróló ya beterepaae dotonatapó. ¹⁴ Atéró q etamo bituqtei, naao ai ala yae dere

fo woseniruraalu, ą yalo tanénipó. Naaq ąpaae eraaire ala yalo ya şerateremó ini, naao koleaané ąpaae hosaa muóló wisi ala eraasepóló, naao naase tuamó i mulatere ape. ¹⁵ Kale seké ą yatamo betaletei, ya taaróló kae bitj fele beteta, ti take yatamo betamó mo titóró beterópóló, kapala asiri kae beterótú yalepó. ¹⁶ I sekéta naao kutó diraterere whj betepatei, ai tómó mió naao hosaa turó mole nopóló wisiyóló dapse sae. Ti noatepae, ąta mo whjkélé betoo, Keriso nokélé betoo ereteiné ą mo yalo hosaa mole notóró beterapó. Téreteiné naao ą kilituraalu, ąpaae hosaa mo turó mulaalo ai ape.

¹⁷ Atérené naaotamo dámó Kótóné alamó betə kutó ditere whjpóló kisipa mutupa, ti naao ę wisiyóló dapse saai yale sụ ą wisiyóló dapse sae. ¹⁸ I sekénétamo me dowi ala ó naao qlakó qlémi sale kwia mupa, ti yalotei tokó melaalopa, ępaae yae. ¹⁹ Əta, Pol-né mo yalo naasenétei i aşe dapa kelae. Ai kale kwia yalotei melaalo ai ape. Ti ya betere beteta, naaotei tué muae. Yalo yapaae erale ala eroluqmeisóró, ti ya atéró bituaméipó. Atéyale alané yapaae kwia mupa hakearóló uatei, me əla meipóló taalatapó. ²⁰ Noó, dámó wusuró Talené ala tuamó bituraalu, yalo enée yóló mutere kisipa mió

naaomo ępaae eraasepólópó. Atétepa, ti dámó Yesu Keriso tuamó bitu, yalo kisipa tiki felératere ala yaalo ai ape. ²¹ Yalo dere fo naao mo wosóló eraalopóló kisipa muturaalu, yapaae i asetere ape. Ti noatepa meipó. Yalo i eraasepé dere fo naao mo wosóló eróturaalu, naaomo tómó beleróló eraalopóló kisipa mutapó.

²² Téró, fo meta i ape. Əta waalopa, fiyaaire tiki betə donoróló mulae. Ti noatepae, naao Talepaae momayale ala Kótóné wosóló, take dámó wusuró betamó bitu yale kaae, miokélé atéró betamó betaai kisipa mutapó.

²³ Yesu Kerisoné ala erótú betepa, ętamo betamó dipula sóró beteró betere whj Epapras-nékélé yapaae koleo dapo. ²⁴ Ętamo betə kutó ditere whirape Mark, Aristarkus, Demas, Luk ai whirape atimanékélé diapaae koleo fo i dere ape.

²⁵ Tale Yesu Kerisoné ama hale hamokoróló tao sere ala wisinaale, naao kepe bete tuamó mulópóló yae.

Hibru

Whjné Naalemané ensel-rape t̄eteró beterapó

¹ Mo take bitiré wouraalu, Kótóné fo kae kae t̄umó, ama koló whjrapepaae mo dekéró félímó depa, atimanémo d̄a Juda fakené nouter-erapepaae dua ipakalepó. ² Téyaletei, mió i kemeratere alimó, ti Kótóné dere fo ama Naalemané d̄apaae yalepó. Ti fea qla qla ai naalené amatóró sópóló yóo, s̄aró haetamo ó ere qla qlakélé fea ama aleyópóló, Kótóné ai sekéné naase tuqmó mulóo, yalepó. ³ Kótóné ama mo kae ere d̄e wisinaale ai naale tuqmó d̄eyó faletei, mo so whj feané kolópóló hâkearó beterapó. So whjné ai naale kilitu, ama alima ere alatóró erapóló tuénérápó. Sámó ó i haemó betere qla ó ere qla feané du betere ala hâle deté fu beterópóló, ai naalené doasi fotokó bole foné hâle eratétóró fu beterapó. So whj feané dowi ala fokóló kemetepa, q̄ hepén-paae fóló, wisi wisi ala fea t̄eteróló betere Doasi betere turu naase d̄emó betalepó. ⁴ Atéturaalu, Kótóné q̄ mulale doiné *ensel-rape* mulale doi t̄eteró biture kaae, q̄ s̄oró beterale alánékélé, *ensel-rape* s̄oró beterale ala mo bosenóló teraae falapó.

⁵ Ti noatepae, Kótóné i fo erapó.

“Ȳata, yalo Naale betóo, q̄ mió naao Aya alée fóo, i dere ape.”

Me fo ipó.

“Ē ama Alima betóo, q̄ yalo Naale betóo yaalopó,” ere fo-a, mé *ensel-paae* yaleé?

⁶ Téró ai fo kaae, Kótóné ama topo naale betâ i haepaae dapesó wouraalu, i fo dapó.

“Kótóné *ensel-rape* fea q̄ aqomó sukóló bitu, ama doi betâ hale sóró horótú betaе,” erapó.

⁷ Tépatei, Talené ama *ensel-rape* tué muturaalu, i fo dapó.

“*Ensel-rape* ama fo erâle fópóló, besé tiki alée falóo, ama kutó diratere whjrape simi alée falóo dua dapó,” erapó.

⁸ Tépatei, kale Naalemamó tué mutu i fo erapó.

“Kótóo, naao so whj t̄eteróló kaae tare ala kemekélé ini, hâle yó tawóo, naao so whj t̄eteróló kaae tawaaire alakélé, mo donoi aláné kaae tawóo yaalopó.

⁹ Naao hosaa mo donoi alapaae muóo, dowi ala ya mo hóyoo yalepó.

Atéyaleteiné, ya t̄eteróló kaae tare Kótónétóró ya mo taoró beteróturaalu, naao fulumu whjrape ti ya aqomó beterópóló, haj fâane *wel wéi* naao topomó suniyóló, ya s̄oró beteralepó,” erapó.

10 Tétu, ama i fokélé dapó.

“Tale-ó, mo take keké nale alimó bete kaayóló fótuku mulóturaalu, haeró saatamo naao naasenétóró alerapó.

11 Ai aleyóló muló betere qla feata, doyóló aluyaalotei, ya ti hale betó tarapó.

Ai qla feata, deróló sókó fatere kuti derqakele yóló turukó fu dere kaae, doyóló mo ti kemeyaalopó.

12 Whjné deró betere derqakele kuti sokóló ó me qla bopetu dere kaae, mió i ere sáró haetamo naao bopée sóró, kuti kisi kae derótú dere kaae, kisi sáró haetamo aleyóló mulaalopó.

Téyaalotei, ya ta ai ere kaaetóró hale betó taru, bitiré faaire ba fo mo kemekélé yaalo meipó,” erapó.

13 Me fo i ape.

“Naao bóe whjrape fea yálo dóló teteróló, naao hó aqmó beteraaire be dë sókó wópoló, ya yálo turu naase eró betere tikimó kaae tawóló betae,”

ere fo-a, Kótóné mé ensel-paae yaleé?

14 Ti ensel-rape feata, Kótóné kutó diróturaalu, mo ti betaaire so whj tao sene fae yóló, doteyale keperape meié?

2

Wisiyóló kaae taru, kale fo wisi wosae ere fo

¹ Térapa, dä feané wosale mo bete mole fo keteróló, dä kópaae faqsóró ai fo kutiri mulóló, mo hotowaró kaae tawaalopóló i dere ape. ² Ti noatepae, mo take Talené ama fo so whjpaee yó melale fae yóló, *ensel-rapepaaepi* melalepó. Me whjnétamo ai fo tikitepa, ó sya feni hóratepa, ti ai whjpaee dowi kwia mo donotóró mótuá yalepó.

³ Mió dänekélétamo Talené doasi tao sere ala keteróló, hale qla kaae aqratepa, ti dákélé netéró hásokó faaloé? Ti ai doasi tao sere alata, Talené amatóró folosóró so whjpaee yalepó. Ai fo wosale so whj atimanémo, mopóló däpaae diriyóló yó melalepó. ⁴ Ai whjrapené yó matere fo mopóló tué tiki tirópoló, atimané yó male fotamo touróló kótóné, me ala yaairemó eratere alarapekélé, kolóló siratere alarapekélé, kae kae kelemei alarapekélé fea eralepó. Atéturaalu, Kótóné ama kisipa mole ala sya fóló, Dëi Kepe Wisiné hale matere alakélé atimamó dokoróló mo suralepó.

Yesu q ama no nerape kaae alée fele fo

⁵ Take nalopaae dä bitj faalopóló i bopetu betere tikita, *ensel-rapepaae* teteróló kaae tawae inipó. ⁶ Tépatei, Talené fo asere

tuämó whj mené etei kaae fo erapó.

“Mo whj-a, noa kaae doasi bete mupa ąpaae kisipa mutu betere?

Whjné naalemakélé hossaa muóló kaae tare-a, ą noa doi mole whj betepa de?

⁷⁻⁸ Naaø ą i haemó beterale su kamó, *ensel-rape* aqmó beterópóló yalepó.

Téyaletei, doasi doi mole alaró, mo kae ere dę wisinaletamo ąpaae eróló, ą sóró horalepó.

Téturaalu, fea ala amatóró teteróló kaae tawópóló, naaotei eralepó,” erapó.

Kótóné ai alarape fea ama teteróló kaae tare aqmó mulaletei, mo betakókélé hale munipó. Atére ala mió dąné kelené kilinipó. ⁹ Tépatei, Yesupaae eró betere ala kisipa muae. Taketa, Talené *ensel-rape* aqmó mo sawa su kamó beteraletei, ama tikimó susupu sóró sukale betené, mió Talené ą topo whj beteróturaalu, doasi doi mutere alaró mo kae ere dę wisinaletamo ąpaae eró betepa kelerapó. Aita, Kótóné hamokoróló hale tao sere ala dąpaae eróturaalu, sukutere ala dąpaae waqsóró, mo turó ama tikimótóró serapó.

¹⁰ Kótó ąta fea ala bete tale bitu, fea qla qlané ama kisipa mole alatóró erópóló, aleyóló muló beterapó. Atére sekéné ama mo dekéró betó mole

naale senaale aluni, mo kae ere dę tuapaae ąlisóró faaire whj Yesu ą mené dóló su kunópóló yalepó. A atéró seké siré fóló, asane feleteiné so whj tao saai mo şure topo whj beterapó. Ti Kótóné ąpaae ai eró betere ala fea dąné kilituraalu, mo dono ala erapóló kisipa mutapó. ¹¹ Me alatamo hosekéni, Talené ama kae beteró betere so whjró atima fokóló kae beteratere sekétamo, Kótóné mo betą faketóró aleró betereteiné Yesuné atimapaae no nerape-ó yaaire ą hale dumipó. ¹² Ama i fo dapó.

“Yalo no nerapené naao doi tué yópóló, yalo hakeamó yóo, touró betere so whj feané keletómó naao doi sóró horóturaalu, wole fokélé yóo yaalopó,” erapó.

¹³ Me dere fo i ape.

“Yalo ąpaae tué tiki tiraalopó,” erapó.

Ai fo kaae ama momó dapó.

“Ękélé, Kótóné ama ępaae melale naale senaalekélé, dą fea i betere ape,” erapó.

¹⁴ Ti Kótóné ąpaae kaae tawae yóló melale naale senaaleta, mo hae whjtóró betereteiné, ąkélé atima daale mo tikitóró alée felepó. Aita hale mei, sukutere fotokó bete tale Satan doraai yalepó. ¹⁵ Tétu, sukaqsóró witere alané wae sóró dokóló muló betere so whj ą sukuturaalu, teraayóló hale

fópóló eralepó. ¹⁶ Ti ama ai ere doasi alata, *ensel-rape* tao saai ini, Abraham-né deté fele naale senaale tao saai yalepó. ¹⁷ Atére betené Yesu ą Talené ala eróturaalu, so whj kólené sukóló, tao sóró momaratere topo whj bitu, so whjné du betale dowi alamó, Kótóné atima kwia melaqsóró sesé yaairaalu, ą ama no nerapené daale tikitoró alée felepó. ¹⁸ Ti noatepae, sų sere alaró kae kae susupui alatamo siré fóló mo asareteiné, mepaae so whj dowi ala yópóló sų sere su kamó, atima dée naqsóró ama mo súmó tao senérapó.

3

Yesuné Moses teteró beterapó ere fo

¹ Térapa, dowi ala fokóló kae beteró betere no nerape-ó, dákélé diákélé Kótóné hepen bepaae faai ape yóló mo betä kaae fotóró erapa, dijané tué tiki mo turó Yesupaetóró muló betae. Ti ąta, Kótóné ama fo yó melópóló doteyale whj betóo, dámó momaratere topo whj betóo erapóló dğané i du betere ape. ² Moses-né Kótóné ama fake so whj mo wisiyóló kaae taru yale kaae, Yesunékélé ą sóró beterale sekéné ąpaae erae yale ala fea mo turó eraté fu betalepó. ³ Betä be teteré whjné be wisinaale tēpa, so whjné ai be siratua dapó. Tépatei, ai be tēyale whj dukiratere foné be wisinaale tēnapóló, siratere

ala teteró beterapó. Atétu dere kaae, Yesuné doasi doi mole alané Moses-né doi muale ala, mo bosene falapó. ⁴ Be fea tēnetei ama koleaané daani, whjné tēyóló mulótua erapó. Atére kaae, ąla ąla fea Kótóné amatóró aleyóló muló beterapó. ⁵ Ti Moses ą Kótóné kutó diratere whj bitu, Talené so whj mo wisiyóló kaae taté fu bitipakalepó. Tétu, ama du betere alata, take nalopaae Talené mo eraalopóló, ama hakearóló yó mótu bitipakalepó. ⁶ Téyaletei, Keriso ą Kótóné naalematóró bitu, Talené ama fake so whj fea mo hotowayóló kaae taté fu beterapó. Atétu, take nalo waaire be dəmó Talené dąpaae wisi ala eraalopóló, hajitamo kaae taru, halainé ama ala hale eró tapa, ti dą Kótóné ama fake so whjtóró beterapóló kisipa muae.

Kisipa tirénire so whipaae wisiyóló kaae tawae ere fo

⁷⁻⁸ Atéreteiné Dəi Kepe Wisiné i fo dapó.

“Whj bitini hale kópu kaae fi tikimó, Kótóné diaaq noutererape sų sóró kaae kelalemó, ama dere fo woseni, dowqae fóló hosaa tə ipakalepó.

Atéyale kaae, mió diaaqkélé ama fotamo wosetepa, dijané hosaa tə yaqsóró yae.

⁹ Diaaq noutererape atima atéró kuturaalu, 40 ba fo tuamó ę kaae kolóló

sų siré fu betepa, yało
erótú betale ala ati-
mané kilitu betalepó.

¹⁰ Atéyale betené ai alimó
betale so whjtamo
fopaae butu, yało i fo
yalepó.

'Atimané hosaa mo
turó kae tikipaae
muluraalu, yało erótú
betere ala mo tuékélé
inipó,'

¹¹ Atétepa, ḡ fopaae butu etei
dirii fo yóló mulalepó.

'Yało hosaa muni deyóló
dua betere ala tuämó,
atima sókókélé mo
waalomeipó,' erapó.

¹² No nerape-ó, diąkó
mepaae whjné hosaa tuämó
mole dowi alaró, mo ti
betere Kótópaae tué tiki
tirénitere alatamo iru, Kótó
taaróló faqsóró, hotowaró
kaae tawae. ¹³ Téturaalu,
miópó du betere be dę
kemeyaaai epatei, dowi alané
dią dilikóló diaaq hosaa
taraqsóró, betere dokö
diąsisi ketekę u bulótú i
bulótú du betae. ¹⁴ Folosóró
kaae suraalu, dąné tué tiki
tirale ala tuämó taaréni, mo
diriyóló bitiré fóló, kemene
fole kwiamó sókó fupa,
ti Keriso tuämó mole ala
dąnékélé serapó. ¹⁵ Kótóné ai
fo ereteiné dąné u deté wale
fo momó i dere ape.

"Whj bitini hale kópu
kaae fi tikimó, diaaq
noutererapené Kótóné
dere fo woseni, hosaa
tayóló dowqae fu be-
tale kaae, mió diąkélé
ama fo wosetepa,

diaaq hosaa tą yóló
dowqae faqsóró yae."

¹⁶ Talené atimapaae yale
fo wosaalo høyóló dowqae
fele so whj-a, deé? Aita,
Isip hae taaróló, Moses-né
dapesó fele so whjórótipó.

¹⁷ 40 ba fo tuämó, Kótóné
fopaae bualetei-a, de-
tamo maaté yaleé? Aita
dowi ala yaleteiné kópu
kaae fi tikimó, hale sisir-
aae fele so whjórótipó.

¹⁸ Kótóné ama dirii malo
duraalu, "Yało hosaa muni
deyóló dua betere tikimó,
atima betakókélé mo sókó
waalomeipó," ere fo depaae
maaté yaleé? Aita, ama fo
tikitu betere so whjpaetóró
erapó. ¹⁹ Ti atima Kótóné
dua betere ala tuapaae
sókó fenire beteta, Kótóné
fo wosóló, tué tiki tiréni
yaleteiné erapó.

4

*Kótóné so whj sqa nöpóló
tukóló muló betere be dę mu-
lapóló ere fo*

¹ Ti Kótóné ama so whj
sqa nóló bitj wópólópó ere
fo kemeni, hale mulapó.
Atérapa, ai tuapaae bitj
faairetei dą hąsókó faqsóró,
witamo hotowaró kaae
tawae. ² Ti noatepae, mené
atima Juda fake so whjpaet
yó melale fo wisi dąpaaekélé
yó melalepó. Atimané ai
fo wosótá yaletei, mopóló
tué tiki tiréni yale betené
atima tuämó me dukélé
olenipó. ³ Ti ai fo mopóló
mió tué tiki tiró betere so whj

däta, Kótóné ama sşa nokole tikipaae sókó fu beterapó. Tépatei, kisipa tirénire so whjpaae Kótóné i fo erapó.

“Atétepa, ḡ fopaae buturaalu, etei dirii fo yóló mulalepó. ‘Yalo sşa nóló betere tikipaae atima wóló betókélé mo yaalomeipó,’” erapó.

Take Moses betale alimó Kótóné ai fo mo epatei, saró haetamokélé, ere qla ɻakélé, fea Kótóné ama aleyóló kemerélipakalepó.⁴ Ti noatepae, wéike be dëmó Kótó ḡ sşa nale fo mepaae asę tuämó erelei dosqatepa tuenérapó.

“Kótóné ama diyale kutó fea kemeróló, wéike be dëmó ti ḡ sşa nalepó,” erapó.

⁵ Kale yale fo momó i dapa, wosae.

“Atima yalo sşa nóló betere tikipaae wóló betókélé mo yaalomeipó,” erapó.

⁶ Atére betené mió mepaae so whj sşa nóló betaalopóló, i bopetu betere tuämó sókó fóló betenérapó. Ti take betale so whj Talené fo wisi mené yó matepa wosetua yaletei, ai fo aqmó sukóló bitini, tikitu betaleteiné sşa nóló betere ala tuapaae sókó fenipó. ⁷ Atéró bitiré fóló, mepaae ba forape keme itikímó, ti Kótóné be dë kae däle mulóló, miópó doi mulóturaalu so whjpaae i fo yae yóló, Depit-paae ipakalepó.

“Mió ama fotamo wosetepa, ti diaaq hosaa tayóló dowqae fu betaqsoró yae,” erapó.

⁸ Ti noatepae, Josuané Talené so whj sşa nalóló bateroluqásoró, ti nalo me be dëmó Kótóné sşa nóló betaalopó fo uämeipó.

⁹ Atérené Kótóné ama kutó kemeróló ḡ sşa naleteita, take ama so whj sşa nóló beteraaire alamó kisipa mutu ereteiné, diq ai sşa nóló betere ala tuapaae bitj fenérapó. ¹⁰ Ti noatepae, Kótó ḡ ama kutó diyóló kemeróló, sşa nóló bitu yale kaae, mepaae so whj de Kótóné sşa nóló betere tikipaae sókó fupa, ti so whjklélé atimané ditere kutókélé taaróló, sşa nóló hale betenérapó.

¹¹ Atérapa, atima Kótóné fo tukóló dowqae fu betere ala sya furaalu, däkélé dée naqásoró, ai sşa nóló betere tikipaae keteké buóló sókó faalopa siépe.

¹² Ti Kótóné fota, beteró betere fotokqtamo fäyóló mo surapó. Ai fota, tamo fakeró fosó daale böe dele sepakené fosókélé mo teraae falapó. Atéru, whjné asoró kepetamo tuämó tekeyóló sonaae fóo, diri tamo olekereteikélé tuämó tekeyóló sonaae fóo, dua dapó. Atérené whjné hosaa tuämó ere alaró mole tué tikitamo, Kótóné ai fonétei kqae kolóló talenérapó. ¹³ Kótóné aleyóló muló betere qla qla fea ama keletómó hiró bitini, mo fopa

häkeamó mulapó. Atére sekéné keletómó, däne du betere ala fea mo betákélé hiraalomeipo.

Yesuta Talepaae momaratere topo whj beterapó ere fo

¹⁴ Dä tao sóró momarótú betere doasi topo whj Kótóné naalema Yesu ą sá tuämó fóló hepen-mó beterapa, ama fo wisi däne wosóló mopóló ąpaae tué tiki tiratere ala taaréni, mo ti tiró betae. ¹⁵ Ti däta, mo hae whj betereteiné mepaae sekéi ala ó dowi ala yópóló sú supa, diriyóló daayaaire fotokó mo bunipó. Tépatei, dámó momarótú betere topo whjné ai alarape fea ama hosaamó suraalú, dä tao senérápó. Ti mió däpaae i wou betere seké ó dowi ala yópóló, sú sere ala fea ąpaaekélé wua yalepó. Téyaletei, ą dowi ala mo betákélé inipó. ¹⁶ Atérapa, däpaae sekéi ala wale sukamó dä koleturaalu, ama tao sópóló hamokoróló häle tao sere ala teteróló kaae tare tikipaae faaire wini, halaainé faalopa siépe.

5

¹ So whjmó Talepaae momaratere topo whj sóró beteraai, whjrape fea fokeyóló betä whjtóró sóró beterótua dapó. Ai whjta, so whjró Kótótamo tuämó bitu, so whjné yale dowi ala Kótóné tokóló alurópóló, simó sukülaa dalatere alaró häle matere alatamo dua

dapó. ² Ti kóló kólóru, kópaae fole so whj dä tao saai ai tuä whj ąkélé hae whjtóró ereteiné naameyóló mo dua bitu enérápó. ³ Ti ąkélé dowi ala dere whj beterapóló kisipa mutu, ama yale dowi alapi Talené wisirópóló, simó sukülaa daloo, nalo ti mo so whjné dowi ala wisirópóló sukülaa daloo, dua dapó.

⁴ Mepaae whj momatere topo whj betaaí doi sere alata, ama koleaané enénitei, Kótóné Eron-paae ape yóló momaratere topo whj sóró beterótú yale kaae, Kótónétóró ai whj sóró beteranérápó. ⁵ Atére kaae, Keriso ą doasi doi saai kisipa mutu, amatei momaratere topo whj bitinipó. Téni, Kótóné ąpaae duraalu,

“Yata, yalo naalepó. Əta, mió naao aya alée fulapó,” erapó.

⁶ Ai fo kaae, me aşe tuämó i fo dapó.

“Melkisedek ą momaratere whj bitu deté fele ala naao teteróló kaae taru, momatere ala häle yó taté fu beterópóló, yalo ya sóró i beteratere ape,” erapó.

⁷ Yesu i haemó bitiré fele sukamó, ą sinaqósóró tao saaire seképaae me sukamó ą wole yóo, me sukamó ą tao sae yóló moma fakeyóló yóo dua yalepó. Ə atéró Tale aqmó sukóló betaleteiné ama erae yóló kematere

moma Kótóné wosóló, mo eralepó. ⁸ Ti ą Kótóné naalema bitutei, sekę hale beleté feleteiné Kótó aqmó sukóló betere ala mo asane felepó. ⁹ Ai ala deté fóló, ą momaratere whj wisi bitj felepó. Atétu, ama fo wosóló eratere so whj fea aluni, mo ti betó tanópóló, tao su betere bete tale alée felepó. ¹⁰ Ti aita hale mei, Kótóné ąpaae duraalu, "Melkisedekné deté fele ala tuqmó ya momatere whj beteratapó," yale betené yalepó.

Talené ala taaróló sisópaae eratepa mo wió yae dere fo

¹¹ I bopeyale alarape dekéró moletei diapaae uqmó, ai fo bete diaaq wosaaire hapólureteiné, diapaae yaairekélé dirirapó. ¹² Ita mo fo dapó. Diq mo take kaae sóró Kótóné ama bete mole fo woseté waleteiné, mió diq Kótóné fo yó matere whjrape mo súmó bituapó. Até uatei, ama bete mole fo diq tué inipa, take kaae sóró yó malepaae fesaae fóló, mené diq momó yó manérápó. Diq dirii ąla naaire súni, keteirape mo awatóró naai ekéletu dere kaae erapó. ¹³ Mepaae so whj de awatóró ekéleyóló nuku betepa, ti ai so whj mo ketei kaae bitu, Kótóné mo donoi ala erateretei tuéni, koló kolórápó. ¹⁴ Tépatei dirii ąlata, disire so whjné nópóló muló beterapó. Atére so whj ti Talené fo wosetere dokó

fea ama alatóró eró tareteiné asa duraalu, dowi alaró wisi alatamo súmó kaae kolóló, talenérápó.

6

¹⁻² Atére betené Kerisoné ala i ape yóló, teómó kaae suraalu, yó matere fo momó kae yó melaalomeipó. Até yaletei taaróló, mió mo dirii fo diapaae i dapa wosae. Take kaae sóró yó melale foto, whjrapené be teteróturaalu, folosóró iru eleké detu dere kaae yóló, yó male alarape i ape. Sukutere alapaae ąlisóró fole dowi ala taaróló, tü wisipaae fole alakélé, Kótópaae tué tiki tiratere alakélé, wéi tópuratere alakélé, me whj Talené kutó dirópóló, ama tikimó naase mulatere alakélé, sukutere so whj kepaayóló betaaire alakélé, so whj feané yale ala taleyóló mo ti muó tawaaire kwia melaalopó ere fokélé, take folosóró kaae suraalu yó maté waletei, momó kae yó melaalomeipó. ³ Kótóné wisirapa, dirii fo yó melae depa, ti dğné mo yó menanérápó.

⁴⁻⁶ Mepaae so whj atima diliki tuqmó beteretei taaróló, dę tuapaae bitj fóo, hepen bemó mole wisi wisi ąla atima sóró asa yóo, Dęi Kepe Wisiné erótü betere alakélé atima sóo, Kótóné bete mole fo tuqmó bole wisi ala atima kisipa yóo, take waaire alimó teteróló kaae tawaaire fotokökélé

atimané tué yóló asa yóo ere so whj̄tei, Talené ala taaróló fupa, ti momó kae kisipa feteyóló fesaae wonénipó. Téturaalu, atima ai du betere alané Kótóné naalema so whj̄ feané keletómó doasi hale seróló, ą filipaa ni tómó momó oleratere aqrapó.

⁷ Hali wouraalu, wisi fę bulatere haemó qla wisiyóló holóló, ai kutó talené qla supa, ti ai hae tiki Kótóné wisiraalopó. ⁸ Tépatei, qla wisiyóló huni, mu daai képiró dowi netamo hotere hae ti fę buni, dowi deké bulapó dua dapó. Atére haeta, ai kutó talené doróló, kemeróturaalu simó néli biliyaalopó.

⁹ Djané hosaa mole no nerape-ó, i deté wale fota, diaq tuämó ere alamó dumipó. Ti diaqta, Talené ama so whj̄ aluyaqsóró tao sale ala tuämó betere ala djané kisiparapó. ¹⁰ Ti Kótó ąta, so whj̄ feané du betere alarape hoko taleyóló kwia mórumipó. Atérapa, diaaq ama kutó diratere alakélé, Kótó ąpaae yaala sókó furaalu, ama kae beteró betere so whj̄ tao sere alakélé, nalo tao siré faaire alakélé, fea ama tué yó taru, kwia mo donotóró melaalopó. ¹¹ Talené diaq dokq feapaae melaalopó yale qla mo saasepólópa, keteké buóló mió diaaq ai du betere alatórō hale yó taté fóló, kemene fole kwiamó sókó fae. ¹² Diaq Kótóné ala erótú beteretei deka

yóló taaréni, mepaae so whj̄ atima tué tiki tiratere alaró seketi ala wapatei, hale yó tare alatamo su beterapó. Diąkélé ai ala yaasepóló, atimané dere alatórō sıróló yae.

Kótóné eraalopó dere ala hásokó feni mo eraalopó

¹³⁻¹⁴ Kótóné ama eraalopó yóló mulale fo Abraham-né mopó yópóló, Tale ą teteró betere Doasi me bitinipa, amatei ą doi yóló dirii malo duraalu,

“Yalo ya wisiratereteiné, naao detere naalené deté fole naale senaalekélé doakale fake firatere ala hásokó feni, mo yaalopó,” ipakalepó.

¹⁵ Atétepa, Abraham ą whaaliani, dua kaae taté fóló, nalo Kótóné ąpaae melaalopó yóló mulale qla mo salepó.

¹⁶ Me whjné mepaae so whj̄paae i ala eraalopóló mulatere fo diriróturaalu, atimané doi yóló dirii malo dumi, atima teteró betere doasi whjné doi yóló, ó Talené doi yóló malo dua dapó. Atéró dirii malo dereteita hale mei, nalomo ai fo inipóló foné u só derótú, i só derótú yaqsóró dapó. ¹⁷ Ti Kótóné ama eraalopó dere fo diriróturaalu, amatei ą doi yóló dirii malo yaleteita hale meipó. Ama ai eratere ala saaire so whjné ama yóló mulatere fo kisipa feteyóló taaréni, mo dokonatapó kisipa muópóló yalepó. ¹⁸ Ti

Kótóné ama eraalopó yóló mulale foró dirii malotamo epatei taaróló, ama kisipa feteyóló me kae ala eranénipó. Kótóné ai ala yaleteita hale mei, dä dowi alamó kwia sóró aluyaqsóró, Talené tao sóró mo wisiyóló beteraalopó yale fo wosóló hosaa tuámó muló bitu, tué tiki tiraté fu betere so whj dä keteké buópóló yalepó. Ai so whjta, ti dátóró i ape. ¹⁹⁻²⁰ Take nalo dä mo wisiyóló betaalopóló hajtu betere ala mepaae seké ó whaalia dere alané só deróló doraqsóró, ai hajtere alané dä diriróló, turuku kaae derapó. Ai turukuta, hoko tikimó dini, satäle yóló kuti oleró betere tiki bosenóló, Kótóné mo kae aleyóló muló betere be ke tuámó erapó. Ai be ke tuapaae so whj nalo wópóló, dä tao sere whj Yesu ąpi folosóró sóró falapó. Ai sekéta, Melkisedek betale kaae, so whjmó momaratere topo whj alée fóló, ai ala hale deté fu beterapó.

7

Melkisedek momaratere topo whj betere fo

¹ Ti Melkisedek ąta, Salem be hulua teteróló kaae tare topo whj betoo, mo taoró betere Kótópaae momaratere whjkélé betoo, ipakalepó. Abraham ą mepaae topo whjrapetamo bōe fóló, bōe whjrape dóló kemeróló momó fesaae

wouraalu, tūmó Melkisedek tamo hokolaa yóló, Abraham wisiratere fo erapó. ² Atétepa, Abraham-né ama bōe dóló sale ąla ąla naase tamo moletei dekeyóló, betə Melkisedek-mó melalepó. Melkisedek-né doi bete tamo mulapó. Folosóró doiné bete, “Donoi ala dere topo whjpó,” Me doi bete, “Salem be hulua teteróló kaae tare topo whjpó,” Ai doi feteyóló, “Hosaa muni deyóló dua betere ala teteróló kaae tare topo whjpó,” erapó. ³ A deyale soró whjamoné doikélé, ą kaayale noutererapené doikélé, ą deyale be dékélé, sukale be dékélé, asémó muni, Kótóné naalema biture kaae, ą so whjmó momaratere topo whj hale betó tarapó.

⁴ Ai seké ą doasi whjpóló ere ala tué muae. Djané noutere Abraham-nékélé ama bōe dóló sóró wale naase tamo ąla ąla dekeyóló betə Melkisedek meló beterapó. ⁵ Kótóné ama tukóló muló betere fo tuámó i ala yae erapó. Lipai fake whjrapekó so whjmó momarópóló sóró beteró betere whjrapené mo so whjné mole naase tamo ąla ąla dekeyóló, betə siré kwęyae yóló munélipakalepó. Ti atéró kotere whjapekélé, matere so whjkélé, atima fea Abraham-né deté fele fake no nerape epatei, atima tuámokélé siré kwęipakalepó. ⁶ Melkisedek-

ta, Lipainé deale whj meitei, Abraham-né naasetamo qla qla dekeyóló betq ą melalepó. Åta, Kótóné wisi ala eraalopó yóló mulale whjtei, ai qla qla matepa sale seké Melkisedek-né ama foné ą wisiralepó. ⁷ Ita mo dua dere alapó. Doasi whjné ą aqmó betere whj ama foné wisirótua dapó. ⁸ Atétere kaae, so whjné naase tamo qla qla dekeyóló betq siré fu betepatei, ai whjrape sukutua yalepó. Atéyaletei, kale doasi whj Melkisedek-né naase tamo qla dekeyóló betq ama saletei, ą sukalepó fo munipó. ⁹ Mené etei kaae fo sümó enérápó. Naase tamо qla qla moletei, betq dekeyóló siré kotere whj Lipai ą Abraham tuämó, ni du ke kaae bolepó. Atépa, Abraham-né qla qla dekeyóló betq Melkisedek-mó matepa, Lipainé amakélé meló beterapó. ¹⁰ Ti Melkisedek-ró Abraham-tamo hokolaa yaleteita, Lipai ą deyyaai ama tikimó teó bupa yalepó.

Melkisedek momaratere whj betale kaae, Yesukélé momaratere whj betó tarapó

¹¹ Lipainé deale whjrape mo so whjmó momaratere topo whj betere tuämó Kótóné tukóló muló betere fo sókó walepó. Tétu, atima ai alimó momarótú betale alané Kótóné so whj mo ti wisiróluqsóró, momaratere topo whj me kae waalopó fo uämeipó. Ti ai momaratere topo whjta, Eron-né deale naalené deté

fele whj mei, Melkisedek bitu yale kaae du betaalopó, erapó. ¹² Ti noatepae, mo so whjmó Talepaae momaratere whjrapené du betere ala taaróló, Talené me kae alatamo tukóló mulatepa, ti ai ala sümó enérápó. Meitepa, ti enénipó. ¹³ Ai ere fo dokonó betere whjta, Lipai fake mei, kae fake whjpó. Ai fake mo betanékélé so whjmó Talepaae simó sukulaa dalóló, momaratere ala inipó. ¹⁴ Dä teteróló kaae tare whj Yesu ą Juda fakené dealepóló, so whj feané kisiparapó. Ti betq Juda fake whjkó so whjmó momaratere topo whj betaalopóló Moses-né asémó inipó. ¹⁵ Melkisedek betale sirimó, whj me kaetamo sókó hotepa, ti dñé i deté wou betere fo bete mo häkearatapó. ¹⁶ Ti noatepae, ai whj ą so whjmó Talepaae momaratere topo whj sóró beteraleteita, Lipainé deté fele whjrape maaté sóró beteranérápó, ere fo sya furaalu inipó. Ai seké ą tuämó doasi fotokó bulu, mo ti betó tareteiné dóló sukunaaire sunipa, Talené ą momaratere topo whj sóró beteralepó. ¹⁷ Ti ai fo kaae me aştuämó i fo erapó.

“Yata, momaratere topo whj Melkisedek-né du betale ala naao teteróló kaae taru, yó taté fu beteropóló, yalo ya sóró beteratapó,” erapó.

¹⁸ Kale folosóró yóló mulale fota, me ala yaaire suni bépa, hágé əla kaae aqróló taalatapó. ¹⁹ Ti noatepae, kale tukóló muló betere foné so whjiró Kótótamo betámó wisiyóló beterópóló, mo turó wisiranénipó. Kale folosóró yale ala taaróló, mió Talené ama so whjí wisiyóló beteraalopó ere foné betə Kótó betere felekepaae əlisóró fenérapó.

²⁰ Ti ə momatere whjí sóró beteróturaalu, dirii malo yóló sóró beteralepó. Téyaletei, mepaae momaratere whjirapeta, hágé foné maaté sóró beterótua dapó. ²¹ Téyaletei, Kótóné i seké momaratere whjí sóró beteróturaalu, əpaae i malo yalepó.

"Talené ama kisipa feteyaalomei, ya so whjmó momaratere whjí mo ti betó tanópóló, yało ya sóró beteratapó," erapó.

²² Ti atéró dirii malo yaleteiné Yesu ə Kótóné ama so whjí tao saalopóló, yóló mulale fo diriratere bete alée felepó. Ama so whjí tao saalopóló kisi yóló mulale foné folosóró yale fo teraae falapó.

²³ Ti mo so whjmó momaratere whjirape dekéró bitiré waletei, ai whjí sukutepa, me whjnémó teteróló kaae tatua yalemó, ai whjirapekélé fea sukutua yalepó. ²⁴ Téyaletei, Yesu ə mo ti betó tareteiné, so whjmó momarótú betere ala

hágé yó taté fu beterapó. ²⁵ Atérené Kótótamo betámó betaai kisipa mutu, Yesuné ama yale ala tuqmó fu betere so whjí mo ti beterópóló, Yesuné ama mo sumó tao senérapó. Ti noatepae, əta so whjiró Kótótamo tuq whjí bitu, Kótópaae atima tao sae dere fo hágé yótóró tarapó.

²⁶ Yesu ə atéró, momaratere topo whjí bitu, də yayäre ala fea ama mo sumó tao sóró eranérapó. Ti əta, Kótóné mo kae beteró betereteiné mené ə só deraaire bete muni yóo, ə me dowi alatamo hosekéni yóo, dowi ala du betere so whjtamo betámó bitini, kae betóo, ó əsaró hepen betamokélé fea amatóró teteróló kae tawóo erapó. ²⁷ Mepaae momaratere topo whjirape betere dokə fea atimané dowi alapi kemerópóló, sipsip o bulmakau hupu simó sukulaa daróló, nalo ti mo so whjnémó dowi alamó sukulaa dalatere ala suka fea hágé yó taté fu beterapó. Atima ai dere ala kaae, ə tuqmó me noa dowi alakó mupa atéyaaloé? Ti ama betere bete Kótópaae mo betə félimótóró melóló, mo so whjnémó dowi ala kwia ama tokóló aluróló wisiralepó. ²⁸ Ti kale tukóló muló betere fo sysa furaalu, mo hae whjitei, momaratere topo whjí sóró beterótua yalepó. Téyaletei, nalo sókó wale dirii malo fo tuqmó ti Talené naalema momaratere topo

whj sóró beteralepó. Ai whj ąta, me alakélé mo yäyäni, so whj tao sere alatóró hale yó tanópóló, Kótóné ą mo turó suróló beteralepó.

8

*Yesuta momaratere topo
whj bitu, mió kisi ere fo diriró
beteralepó*

¹ Djané i deté wou betere fo tuämó bete mole mo topo fo i ape. Dą tao sóró momaratere etei kaae topo whjta, hepen bemó Doasiné teteróló kaae tare tikimó, ama turu naase eró betere dëmô fóló betalepó. ² Take kaae sóró týale momatere kuti bemó, Talené ama kae ere ala erótú baterapó. Ai beta, mo whjné naasené tñi, Talené amatóró tñapó.

³ Ti mepaae mo so whjmó momaratere topo whjrapené Talepaae hale matere alaró simó sukulaa dalatere alatamo yópóló, Talené sóró beterótua dapó. Atétere kaae, mió dą tao sóró momarótua betere sekékélé, Kótó beterepaae hale faalomei, me qla sóró ti sümó fenérápó. ⁴ Åtamó i haemó bituásóró, ti so whjmó momaratere whj bituámipó. Ti noatepae, Kótóné tukóló muló betere foné Talepaae hale melae ere fo sya furaalu, mótuá dere whjrape sóró beteró baterapó. ⁵ Ai whjrape atimata, ó hepen-mó ere mo ti momatere be suróló, i haemó tñe mo kuti bemó Talené ala erótú baterapó.

Moses-né ai momatere kuti be týaaitepa, Talené ąpaae i ma fo erapó.

“Naao ai be téturaalu hoko tñi, dámoo hasi fosómó bitu, yälo yapaae yó melale be sütóró mo hotowaró týae,” yóló ipakalepó.

⁶ Týaletei, Talené ama so whj tao saalopóló, yóló mulale dirii fo Yesu ą tuämó erótú beterapó. Atére kaae, i haemó mepaae momatere whjrapenékélé ai ala du baterapó. Tépatei, mió kisi yóló mulale dirii foné take yóló mulale fo teraae falapó. Atére kaae, Yesuné Kótóné so whj tao sóró ditu betere kutóné atimané ditu betale kutó mo teraae falapó. Ti ai kisi dirii fo tuämota, Kótóné ama so whjrapaae eraalopóló, mulale wisi ala fajanuraalu, take yale ala mo hale qla aqro baterapó.

⁷ Ti noatepae, Talené take folosóró yale dirii fotamo mo surapó uásóró, ti nalo ama eraaire me dirii fo kae uámipó. ⁸ Tépatei, Kótóné ama so whj fopeyalemó, mepaae hásókó fole ala kololó i fo yalepó.

“Eta, Talené i dapa wosae. Take waaire ba fomó Israel so whjró Juda so whjamo yälo tao saai, kisi dirii fo kae yóló mulaalopóló diapaae i dere ape.

⁹ Ti mió yälo kae yóló mulaaire kisi dirii fota, take atimané noumatererape Isip

hae kwiamó betepa,
yalo dapesó wale
sukamó, yóló mulale
dirii fo kaae meipó.
Atimané yalo yóló
mulale fo sya fóló
eró tanitepa, yalo
atima tao saai yaletei
taaróló, sisópaae
eralepó.

¹⁰ **Eta**, Talené i dapa wosae.
Ai ala yóló kílipaae
Israel so whítamo yalo
etei dirii fo yóló mu-
laalopó. Yalo tukóló
mulatere fo tikaçsóró,
atimané tué tiki
tuãmó mulóo, hosaa
tuãmókélé aséyóo
yaalopó. Téturaalu,
ę atima teteróló kaae
tare Kótó betóo, atima
ti yalo so whj betóo
yaalopó.

¹¹ Atétere alimó, me
whjné ama be whj
so whipaae ó ama
nomapaae duraalu,
'Tale tué muóló be-
tae' dere fo momó
kae yaalomeipó. Ti
noatepae, ai be dëmó
mepaae sókó deyóló
betere so whjnékélé,
doasi doi mole so
whjnékélé ę mo tué
yaalopó.

¹² Atétepá, yalo koleturaalu,
atimané du betere
sonaalei alaró mepaae
dowi alatamomó,
kwia melaaí yaletei
yalo kisipa keteróló
aluraalopó," erapó.

¹³ Ti Talené ama i yóló mu-
laaire dirii fota, "Kisipó" doi

mulóturaalu, take folosóró
yóló mulale dirii fo bete
muni hâle qla kaae aqpa, kisi
foné mió mo felekemó ke-
meróló aluraai dapó.

9

*I haemó kapala tene kuti
bemó momatu betere ala*

¹ Take folosóró diaaq
noutererapepaae Talené
ama ala eróturaalu, apaae
momatere alakélé etéró yae
yóló yó melóo, ama ala
eraaire momatere bekélé
etéró teyae yóló yó melóo,
ipakalepó. ² Atétepá, so
whjné Talepaae moma
yaairaalu, kuti be teyóló, u
tuãmó be ke tamo aleyóló
munélipakalepó. Folosóró
sókó fole be ke ti arai kutiné
satäle erepó. Ai be kemó ti
lamp sá daalóo, qla mulatere
ni fakeró Talené keletómó
mulótua dere *bred* otamo
muóo erepó. Ai be kené
doita, Kótómó kae tukóló
muló betere tikipó. ³ Me
aleyóló muló betere be keta,
hapóli kutiné satäle erepó.
Ai be kené doita, Kótóné ama
ala betä eraai mo kae tukóló
muló betere tikipó. ⁴ Ai be
ke tuãmó felé këlaa wale
fetera kaae qla biliyaaire
tiki *kold kapané* aleyóló
daalóo, Kótóné ama so
whipaae wisí ala eraalopóló
ere dirii fo aséyóló buló
betere *bokis-kélé* mulóo
erepó. Ai *bokis* husiróló *kold*
kapa datekáró beterapó. Ai
bokis dolomó, *kold kapané*
aleale wutimó *mana* o deróló
mulóo, Eron-né dotó tiki
asé sokoretei mulóo, Kótóné

dirii fo asere kane fake tamokélé bulóo erepó. ⁵ Ai *bokis* tómó, Kótóné ama mo kae ere dę fəane *serupim ensel*-rape suróló aleale qla me uté daayoo, me ité daayoo erepó. Ai *serupim ensel*-tamóné baase dorokó faróló so whjné dowi ala kemeraleta dere tiki husiró beterepó. Atére alarape fea bete etérapóló, mió mo turó dñané enénipó.

⁶ I bope yale qla qla fea atéró taleyóló muló betepa, mo so whjmó Talepaae momaratere whjrape folosóró ere be kemó, atimané ditere kutó diyaai, hutua yalepó. ⁷ Tétua yaletei, mo u tuámó ere be kepaae ti so whjmó Talepaae momaratere doasi topo whj q maaté betq ba fomó, mo betq félitoró fua yalepó. Téturaalu, ai be kepaae naase hqle feni, *bulmakau*-ró *meme* hupu sameatamotóró sóró fua yalepó. Atétua yaleteita, Talené atima kwia melaqsóró seséturaalu, ama yale dowi alapi Talepaae melóo, nalo ti mo so whjné dowi alapóló tuení, mo ala nisiyóló du betale dowi alamó melóo, dua ipakalepó. ⁸ Mió ai be hqle tēpa, Kótóné mo kae ala ere be tuapaae sókó faaire tū hqle ai kinapa kelae yóló, so whjpaae Dëi Kepe Wisiné hakearóló yó mótu beterapó. ⁹ Ti take Talepaae me qla hqle matere alaró hupu simó sukylaa dalatere alatamoné ai qla sóró wale so whjné hosaa tuámó mole sekëi ala

mo ti wisiranénire ala mió i alimó betere so whjné tué yópóló, hakearóló yó matapó. ¹⁰ Atéró, qla nokole alakélé, wéi nokole alakélé, Kótóné wisirapó yópóló, kae kae ala yóló wéiné fokutu betere alakélé feata, mo tó tiki maaté wisiróturaalu du beterapó. Talené ama dä teteróló kaae tawaaire kisi alané tó tiki maaté wisiróló ai du betere alarape fea mo ti kemeraalopó.

Yesu Kerisoné samea sunée farale ala

¹¹ Mió däpaae i eró betere wisi alarape eraai, Keriso q so whjmó Talepaae momaratere topo whj bitj furaalu, folosóró q doasi momatere kuti be wisimó buó dealepó. Ai beta, i haemó mo whjné naasenékéló ó mepaae qla qla aleale sukamókéló tēni, mo taketi Tale q betere tikimó hqle tēne bepó. ¹² Keriso q Kótóné ai kae tukóló muló betere tikipaae sókó faairaalu, *meme* ó *bulmakau* hupu malené samea sóró feni, suka fea mo ti muó tanópóló, ama samea mo betq félímótóró melóló, q ai be tuapaae sókó felepó. Tétu, so whj fea dowi alané dokóló mupa, ai sameané teraayóló mo ti betó tanópóló dupuró beterapó. ¹³ Mepaae whj dené Kótóné yaqse yóló mole fo tukóló, nalo ama ala eraai momatere bepaae faqsóró doasi fo mulapó. Atérené *meme* ó *bulmakau* wq hupu sameané ó *bulmakau* so

utu hupu simó biliyale fapo terepeyóló, ai yale alapi kemeranérapó. Atéró, nalo ti Talené ala eratepa fo muni, mo súmó eranérapó. Ti ai alarape feata, hale tó tiki maaté fukuturaalu dapó.¹⁴ Téyaletei, ai du betale alarape bosenóló, mo ti betere Dēi Kepe Wisiné Keriso ą fotokqratepa, me alakélé munire betere bete wisinaale Kótópae hale melalepó. Dāné hosaa tuqmó mole dowi alané sukutere alapaae ąlisóró fu betepa, Kerisoné ama sameané súmó kemeranérapó. Atére beteta, mo ti betere Kótóné ama ala dāné erópóló yalepó.

¹⁵ Keriso ą atéyale betené Kótóné so whj tao saalopóló, kisi yóló mulale dirii fo eraaire tuq whj alée felepó. Aita hale mei, Kótóné ą beterepaae ape yale so whjné ama eraalopóló mulale mo ti muó tawaaire ąla wisi sópóló yalepó. Ą atéró sukale alata, folosóró ere dirii fo aqmó bitu, dowi ala du betale so whj dokóló moletei, teraayóló hale fópóló, dupurótua erapó.

¹⁶ Me whj ą sukuturaalu, ama mómu ąla taleyóló sae yóló mulatere fo kisipa muae. Ai whj ą sukuni hale betepatei, ama ąla ąla hapale taleyóló sumipó. Ą sukutepa, nalo ti ama yóló mulale fotóró sya fóló senérapó.¹⁷ Ti noatepae, kale whjné ama yóló mulatere fo sya furaalu, ą sukuni hale betepa, ama

ola ąla taleyóló saalomeitei, ą sinitepa ti senérapó.¹⁸ Atétu dere kaae, Kótóné ama so whj tao saalopóló folosóró ere dirii fota, *sipsip* ó *bulmakau* hupu samea sókó faraleteiné diriralepó.¹⁹⁻²⁰ Kótóné yae yale fo fea Moses-né mo so whjpaae yóló kemetepa, i ala yalepó. *Bulmakau* hupu malené samearó mo węitamo belere tikipaae fóló, mo sonaare *sipsip* hupu nikiró *hisop* ni tetejtamomó tópuró sóró asère sókumókélé so whjné tikimókélé, apuralepó. Ai ala yóló kemetepa, i fo yalepó.

“Ita, Kótóné ama tukóló muló betere dirii fo sya fóló, eró tawae yóló diriróturaalu, eratere samea i ape,” yalepó.

²¹ Ai ala kaae, Talepaae momayaairaalu tene kuti bemókélé, ai be tuqmó Talené ala eraai mole ąla ąlamókélé, Moses-né ai samea sóró apurótua ipakalepó.²² Ita, mo dere alapó. Kótóné tukóló muló betere foné fea ąla fea Talené ama ąlapóló dale mulóturaalu, sameané betä fokonérapó. Samea sókó farénitepa, ti dowi ala tokóló aluranénipó.

²³ Hepen bemó ere ala suróló, i haemó aleale mo ąla ąla Talené amapóló dale mulóturaalu, samea dilótua yaletei mo donorapó. Tépatei, hepen bemó mole mo alarape fokaai, ti i haemó mole ąla bosene

fale ọla wisinaalené súmó fokonérapó. ²⁴ Ti Keriso ą sukóló kepaayóló furaalu, hepen be súróló i haemó mo whjné tēyale bepaae sókó feni, mo hepen bepaaetóró sókó felepó. Atéró fóló, Kótó betere felekemó bitu, mió ą dą so whj̄ tao sere tuq̄ whj̄ beterapó. ²⁵ Kale momatere be tēteróló kaae tare topo whj̄ta, whjné tēyóló ama kae tukóló muló betere be tuq̄paae ba fo dokq̄ mo betq̄ féli furaalu, ama samea sóró feni, hupuné samea sóró fua dapó. Ai whj̄rapené dere kaae, Keriso ą hepenpaae momó fu, momó fu ini, mo betq̄ félimótóró ama tiki Talepaae hale melóló, sókó felepó. ²⁶ Keriso ą hepen bepaae dekéró félimó fuq̄sóró, ti i haemó ere ọla fea keké nale alimó kaae sóró, sek̄ei ala dekéró félimó beleté fu bituq̄pó. Téni, i kemetere alimó ą Kótó beterepaae mo betq̄ félitóró sókó fóló, dowi ala mo ti kemeróturaalu, ama betere bete Talepaae hale malepó. ²⁷ Dą so whj̄ta, Talené ere fo dokonóturaalu, bitiré fóló betq̄ fapotóró sukutua dapó. Atéró sukale k̄lipaae, ti dąné yale ala Talené taleyaalopó. ²⁸ Dą betq̄ féli sukutere kaae, so whj̄ feané dowi ala tokóló aluraai, Kerisoné ama betere bete Talepaae mo betq̄ félimótóró melalepó. Atéró mió ą momó waaireteita, dowi ala tokóló aluraai waalomeitei, ą wópóló kaae tawóló betere so whj̄ tao

sóró mo ti wisiyóló beteraai dapesene waalopó.

10

*So whjné dowi alamó
Yesuné betere bete mo betq̄
félítóró male ala*

¹ Kótóné tukóló muló betere fota, mo ti muaaire ala mei, take nalo waaire wisi wisi alané aso maaté erapó. Atére betené kale tukóló mole fo sya furaalu, ba fo dokq̄ hupu dóló moma yó tare alané Kótó betere felekemó bitj̄ faaire so whjné sek̄ei ala mo ti wisiranénipó. ² Ai alanétamo so whjné hosaa tuq̄mó mole kisipa tiki fea mo betq̄ félitóró wisirólusóró, ti atima etei kaae dowi ala yalepóló, atimatei Talepaae momaratere ala dekéró yó ta uq̄meipó. Ti noatepae, atima etei kaae dowi ala yalepó tué muq̄meipó. ³ Atérené ba fo dokomó hupu dóló momatere ala hale deté fu betere kilitu, dowi ala kemeni, atima tuq̄mó hale mulapóló hakearóló yó matapó. ⁴ Ti noatepae, wą bulmakau ó meme hupu sameané dowi ala tokóló mo aluranénipó.

⁵ Atérené Keriso ą i haepaae wóló i fo yalepó.

“Hupu dóló momatere alaró hale matere alatamo naao hékese inipa, naaotei ę mo whjné tiki daaróló beteralepó.

⁶ Simó sukulaa daróló momatere alaró dowi

alamó Talepaae hale
matere alatamo kili-
turaalu, naao kisipa
felénipó.

⁷ Atétepa yalo duraalu, ‘Ę
teteróló kaae tare
Kótóo, kale bopeyóló
mole asę tuamó ere
fo mo dokonóturaalu,
naao kisipa mole ala
eraai ę wóló i betere
ape,’ erapó.

⁸ Folosóró ama duraalu,
“Kótóné tukóló muló betere
foné i ala yae yóló
mupatei, hupu dóló
simó sukylaa dalatere
alaró Talepaae matere
alatamokélé, dowi
alamó matere alakélé,
fea naao kolóló
hëkesenipó,” erapó.

⁹ Ai alarape yale sisópaae
ama duraalu,
“Naao kisipa mole ala er-
aairaalu, ę i wale ape,”
yalepó.

Atéró, folosóró hupu dóló du
betale alarape tokóló taae
faróló, ai sirimó ą sukale ala
mo ti yó tanópóló eralepó.

¹⁰ Yesu Kerisoné ama tiki
Talepaae mo betə félitóró
hale melóló sukqleteiné,
Talené ama kisipa mole
alatórō sya furaalu, dą
ama so whipóló mo kae
beteralepó.

¹¹ Be dëtere dokq fea
momatere be kaae tare
whirapené Talepaae hupu
dóló momaratere ala hale yó
tarapó. Atétere alané dowi
ala mo ti tokóló aluranénipó.
¹² Tépatei, mió i bopetu
betere momaratere doasi
topo whi Yesuné dąné dowi

ala tokóló aluraairaalu, ama
betere bete Talepaae mo
betə félitóró hale malepó.
Atéyele kílipaae ą ama
alima Kótóné turu naase eró
betere tikimó fóló betalepó.
¹³ Ai alarape kemeróló, mió
ątamo bőe du betere whi
fea ama teteróló só deraaire
ala betə Kótónétei erópóló,
kaae tawóló beterapó.
¹⁴ Ti
noatepae, mo betə félimótóró
ą sukuturaalu, Talepaae ama
hale male alané wisiróló, mo
kae so whi betó tanópóló
yalepó.

¹⁵⁻¹⁶ Dęi Kepe Wisinékélé
Talené ai ere ala dąpaae
yó móituraalu, folosóró i fo
dapó.

“Ai alarape yóló kílipaae yalo
atima tao saairaalu,
yóló mulatere diri fo
i ape.

Yalo tukóló muló betere
forape atima hosaa
tuamó muloo, atima
kisipa keteni tuę yó
tanópóló yłotsei eróo
yaalopóló,” Talené
erapó.

¹⁷ Ai fo tómó me beleróló du-
raalu,
“So whi Kótóné fo aqmó
bitini, atima kisipa
mole ala maaté sya fu
betere alaró mepaae
dowi alatamomó kwia
meni, yalo aluróló
kisipa keteraalopó,”
erapó.

¹⁸ Ai dowi alarape feata, Tal-
ené mo ti kemeró beterapa,
hupu dóló Talepaae matere
ala momó kae hale noatepa
yaaloé?

*Talené ala taaréni, hale
eró tawae ere fo*

19 Térapa, no nerape-ó, dapaee Yesuné ama samea sókó faló betereteiné Kótóné mo kae ere be tuapaae faaire wini, mo halaainé sókó fenérapó. 20 Taketa, ai be ke satale yóló oleró betere kuti tuamó sókó fua yalepó. Mió Yesu sukóló ą mo ti betere bete matere kisi tü alée faleteiné ą tuamótóró sókó fenérapó. 21-22 Ai ala maaté mei, Kótóné fake so whj tao sóró, momaratere doasi topo whjkélé beterapa, dą apaae tué tiki tiróló bitu, hosaa tuamó hajtamo Kótó betere felekepaae fenérapó. Atéturaalu, dąné i dowi ala yalepóló hosaa tuamó sekéi kisipa muteretei ama sameané fokóló feléróo, dąné tikikélé mo kikisi wéiné fokóo, ereteiné mo halaainé fenérapó. 23 Ti noatepae, Kótó ąta, dą so whjpaae eraalopó dere wisi ala hásokó fóló taaréni, mo eraalopóló dąné so whjpaae du beteretei taaróló haepaae derepaalomei, hajtamo yó tawaalopa sae. 24 Dąné no nepaae yaala sókó fole alaró wisi alatamo fakeyópóló, keteké u bulótú i bulótú dere alatamo netéró yaaloé yóló, tué teketu betae. 25 Mepaae so whj atima Keriso fake tourótua dere tipapaae wale hótú dere kaae, dą momókó yaçse. Téni, Talené dą dape saaire be dę felekemó walapa, betere dokó ama ala erateretei taaréni, keteké u

bulótú i bulótú dere ala mo ti fakeróló deté fu bitiépe.

26 I bete mole mo fo dąné wosóló tuérutei dowaae fóló, dowi alatamo hale yó tapa, ti ai ala kemerópóló Talepaae melaaire ąla me kae munipó. 27 Kótótamo atéró bóe duraalu, du betere dowi ala hale yó tapa, Talené fo tokótamo yóló só deraaitere alaró ai whjrape dalaaire sitamo kolóló, mo wió yae. 28 Take mepaae whjné Moses-né aseyóló muló betere fo tukóló yale ala, tamo ó sore whjné kolóló mopó depa, ti ai whj kóletere ala ini, mo ti sinópóló dua ipakalepó. 29 Mepaae so whj dené Kótóné naalema belei ąla kaae aqróló t̄iyā t̄iyā yóo, Talené ama fo dirirale sameané fokóló kae beteró betepatei, ai samea hale ąla kaae aqróo, Talené ai whj hale hamokoróló tao supatei, ai ala erótú betere Kepe Wisi faleyóo depa, ti atétere whj ą kwia saairetei hásokó faalopóló de? Ti folosóró Moses-né yale fo tikitepa, dowi kwia mo salepó. Atéyaletei, mió ai alarape dere whjné saaire kwiata, folosóró sale kwia bosenóló mo doasi saalopó. 30 Ti noatepae,

“Kwia tokó matere ala hásokó feni, mo yálotei yaalopó,” yale sekéta, dąné kisi-parapó.

Me fo i ape.

“Talené so whjné du betere ala mo amatóró

taleyaalopó,” erapó.

³¹ Mo ti betere Kótóné naase tuapaae foleteita, wi alapa mo wió yae.

³² Dīta, mo take bitiré wale su kamó, Kótóné fo woseté waleteiné dīq tuamó døyó falapó. Atéremó, dīpaae kae kae sekéi ala wapatei, dīq wiyóló botokó feni, mo diriyóló betale ala kisipa muae. ³³ Ai maaté mei, me su kamó dīq so whj feané keletómó sóró daalóló, susupui alaró halera tere alatamo eró, me su kamó dīq sere seké kaae, diaaq no nerapepaaekélé eratepa, dīkélé atimatamo betamó titiyóló daalu beleyóo, dua yalepó.

³⁴ Atére kaae, atimané diaaq ne norape *dipula* beteratepa, köle duraalu, atima tao sua yalepó. Atimané diaaq mole ɻakélé fasó supa, mo ti muó tawaaire ɻla wisinaale saai dapóló hajturaalu, atima sópóló taalatua yalepó.

³⁵ Térpa, ai ala deté furaalu, diaaq kisipa tiki tiró beteretei hæle ɻla kaae taae faréni, mo hotowaró tao tawae. Atétepa, ti mo dupu wisinaale saalo ai ape.

³⁶ Kótóné ama kisipa mole alatamo eratepa, ti ama dīamó melaai dapóló bopere ɻla saasepólópa, dīqne kisipa tiki tiróló, diaaq du betere alatóró hæle yó tanérápó.

³⁷ Ti noatepae, Talené i fo erapó.

“Mo hæleke su kamó waalopó ere seké ɻ waaitere be dë hijiki faréni,

ai be dêmótóró mo waalopó.

³⁸ Téyaalotei, yælo donoi alatóró erótu betere whjta, ti kisipa tiki tiratere alanétóró betaalopó.

Ama kisipa tiró betere ala momó wotqale depa, ti ai whjtamо yælo kisipa felé yaalo meipó,” erapó.

³⁹ Tépatei, dä atei kaae wotqale yóló aluyaaire so whjtamо touyóló bitini, ɻpaae kisipa tiki tiró betepa, dä aluyaqsoró Kótóné tao serapó.

11

Kisipa tiratere alané mo betenérápó

¹ Tué tiki tiróló betere so whjné nalopaae yaaire wisi ala mió kilinitei, take mo kelaalopóló diriyóló kisiparu raalu, hajtu beterapó. ² Mo take betale so whjné atei ala deremó, Kótóné mo wisir apóló atima dukiró beterapó.

³ Kótóné i ala yó fae depa, ere ɻla ó betere ɻla ɻakélé fea motóró yó fipakalepó. Ti mió kelené keletere ɻla ɻla feata, kelere ɻla sóró aleni, ama fotoko bole fonétóró kaaró beterapóló, dä Talepaae tué tiki tiró betereteiné mo diriyóló kisiparapó.

⁴ Ebel ɻ tué tiki tiró bituraalu, Talepaae mo wisiyóló hæle maleteiné noma Kein né male ɻla teterélipakalepó. Ti Ebel ɻ kisipa tiki tiró

bitu matere ḥla Talené kilitu, wisirapóló ḥa dukiróló mo donoi whípó erapó. Ebel ḥata, take sukupatei, Talepaae ama kisipa tirale ala asémó mulu, dápaae hágé du beterapó.

⁵ Inoke Talepaae kisipa tiki tirale betené ḥa sukuni, itéró mo betepatei, Talené hepen-paae dapesó horapó. Mepaae whírapené ḥa kekálemó, Kótóné dapesó feleteiné mo koló fenipó. Kótóné *buk-mó* duraalu, Inoke ḥa hepen-paae faai i haemó hágé bitu, Kótóné ama kisipa mole ala erótú betepa, ḥa mo hékesené sinipakalepó.

⁶ Mepaae kisipa tirénire so whíné Kótó ḥa hékese yaaire ala mo eranénipó. Ti noatepae, mepaae so whí de Kótó beterepaae wapa, ti ḥa mo beterapóló kisipa tiroo, Kótó ḥa i betere ape yóló yó melaalopóló keteketamo kekitu betere so whí kilitu, Kótó ḥa mo hékserapó.

⁷ Talené Noapaae take naao kilini yale ala nalopaae mo eraalopó yale fo Noané mopóló kisipa tiralepó. Atéru, ḥa tuámó Kótópaae mo kae wi yóló, ama naaleraperó atimané sorapetamo yóo, ama soma atimaamo yóo yóló betá aluyaqsóró, tué tiki tiró bitu nuku alipakalepó. Atéyaleteiné ai alimó betale so whíné dowqae fóló du betale ala mo só deralepó. ḥa atéró tué tiki tiratere ala Kótóné kilitu, mo donoi whípó yaaire doi

melalepó.

⁸ Talené nalopaae Abraham ḥa melaaire hae kwiaapaae fópóló, dotéyaaai ḥapaae ape yalepó. Ai fo depa, ḥa faaire tiki kisipa inirutei, tué tiki tiró betere alané Kótóné dere fo mo betá wosóló felepó. ⁹ Kótóné Abraham ḥapaae yale fo mo eraalopóló tué tiki tiróló, ḥa melaalopó ere hae tikimótei uké whí kaae bitu, kuti be torokóló tété kutu betalepó. Ama naale Aiskálélé, Jekop-kélélé, ama ere fo dokonóturaalu, ai hae tiki saaire whírapetei, Abraham ḥa yale kaaetóró deté kutu betalepó. ¹⁰ Abraham-ta, ḥa betere haemó kisipa muni, take nalopaae dirii ḥla sóró tene mo ti bemó betaalopóló kisipa mutu, kaae tawóló bitipakalepó. Ai be teyaaai dález sóo, be teyóo yale sekéta, Kótó ḥatórótípó.

¹¹ Abraham ḥa mo ti otere yóo, soma Serakélélé hágé ni daayóló sere yóo epatei, tué tiki tiró betere ala Talené kilitu, naale deyaaire fotokó bulalepó. Ti ai ala eraalopó yóló mulale sekéné fo mopóló kisipa tiki tiraleteiné yalepó. ¹² Ai betá whítei ḥa otereyóló mo felekemó sinaai du bitutei, ama deale naalené kaaróló, naale senaale mo hágé ḥla kaae deté felepó. Ai naale senaaleta, sámó daale hóreró wéi atikatamo kaae ereteiné dosqayaaire mo sunipó.

¹³ I dos̄ayale wh̄irape atima fea kisipa tiki tiratere ala h̄ale deté fu betepatei, suku tua yalepó. Ti atima h̄ale betale alimó kale melaalopóló muló betere qla atimané sinitai, mo umó teó wou betepa, tuéne maaté kolóló mo kée deté fu betalepó. Atétu, atimané duraalu, “D̄ata haemó betepatei, i hae tale mei, uké wh̄i kaae i betere ape,” du betalepó. ¹⁴ Atei kaae fo dere wh̄irape atima mo ti betaaire hae tiki kekitu beterapóló h̄akearóló yó matapó. ¹⁵ Ti atimané atei kaae dere fotamo, take taaróló wale hae tikimó uq̄sóró, ti atima turuku bepóló kisipa mutu, momó fesaae fole ala uapó. ¹⁶ Aténi, mo ti betaaire hae wisipaae fenée kisipa mutu beterepó. Ai hae tikita, me kae mei, mo hepen betórótipó. Atéreteiné atima Kótópaae duraalu, ȳata d̄a t̄téróló kaae tare Talepó depa, ai fo wosetu Kótó ą haleni, mo dono dapó kisipa mutapó. Ti noatepae, ai be huluata atima mo wisiyóló beteropóló, ama taketi donoróló muló beterapó.

¹⁷ Abraham-né kisipa tiki tiró betere ala Kótóné kaae kolóló, s̄u sale sukamó, Abraham ą kisipa tiró bitu, ama naalema Aisak dóló simó sukylaa dalóló Talepaae h̄ale melaai yalepó. Kótóné ąpaae wisi ala eraalopó yale fo tuérulei, ama mo bet̄a betere naale daai yalepó. ¹⁸ Take Kótóné ąpaae duraalu,

“Naao naale Aisak-né de-
tere naalené naao
doi muuaire fake
firaalopó,” erapó.

¹⁹ Ti Abraham-né ama ai ala yaleteita, mo ti suku terere wh̄i Kótóné ama sumó kepaaraalopóló kisipa mutu yalepó. Até yaletei, ama naalema Aisak ą sukoló momó kepaayale wh̄i kaae aq̄pa dape salepó.

²⁰ Aisak ą Talepaae kisipa tiró bituraalu, ama naale Jekop-ró Isotamo nalopaae betaaire alamó kisipa mutu, foné atimaamo wisiralepó.

²¹ Atéyale kaaetóró, Jekop ą Talepaae tué tiki tiró bitu, ą felekemó suk̄aираaluu, ama dotó tiki tómó tiróló daalu, naalema Josep-né naale tamo foné wisiróló, Talepaae mo kée yóló momayalepó.

²² Josep kisipa tiróló bitu, ą suk̄aира be d̄e feleke depa, kale Israel fake so wh̄i Isip hae kwia taaróló, torokó faalopóló kisipa mutu, atimapaae ama diri sóró fae yalepó.

²³ Isip hae kwia t̄téróló kaae tare topo wh̄iné Israel so wh̄iné naalerape dae yóló tukóló mulélipakalepó. Ai fo epatei, Moses-né hamaró alimatamo wini, Talepaae bet̄a tué tiki tiró bitu, ai naale wisinaale daq̄sóró, wélié sore tuqmó ą hyó mulalepó.

²⁴ Moses doayóló Talepaae kisipa tiki tiró bitu, ą topo wh̄i Fero senaalemané naalepó yaq̄se yóló fo mulalepó. ²⁵ Moses ą sawa sukamó maaté tó

tikimó felétere dowi ala yaai kisipa muni, Kótóné so whjpaae erótú betere sekéi ala ąpaaekélé erópóló kisipa mutu, Talené so whjtamotei toune felepó. ²⁶ Moses ą so whj teteróló kaae tare seké Kerisoné ala erótú betheremó, faleyóló haleratere ala kolósu, Isip haemó mole wisi wisi ąla kolósu yalemó, Kerisotamo betere ala mo doasi ke boleteiné take nalopaae Kótóné dupu wisi melaalopóló kisipa mutu, ą ai ala sya felepó. ²⁷ Moses ą Talepaae kisipa tiró bitu, kale Isip hae kwia teteróló kaae tare topo whj fopaae buóló, ąpaae sekéi ala eraqsórópóló wini, Isip kwia taaróló felepó. Ti noatepae, aita kelené kelenire seké ama kelerreteiné, ama yaai dere ala betə hale yó taruraalu yalepó. ²⁸ Ą Talepaae kisipa tiró bitu, Kótóné doteyale whj dele *ensel-né* Israel fakené topo naalerape daqsóró, bosene fele be dəmó ąla detere alaró wą *sipsip* hupu malené samea dilatere alatamo, Talené ąpaae yae ala deté fu betalepó.

²⁹ Kótóné so whj Talepaae kisipa tiró bitu, sonaai węi kęla tuşmó tukóló, mo ere hae tiki kaaemó atima teyóló felepó. Tétepa, Isip fake atimakélé Israel fake yale kaae teyóló felemó, węiné atimatei mo ti alurélipakalepó.

³⁰ Talepaae kisipa tiró bitu, Israel fake so whj węikeró be dəmó, Jeriko be hulua bopére

dopóku bolaa aqró bopé yóló kutu betalepó. Atéyalemó, kale doasi dopóku ama koleaanétei kolokóló derepelepó.

³¹ *Moni* saairaalu nōpu nuku betale so Rahab ą Talepaae kisipa tiró bitu, kale bōe sə fele whjrape ama bepaae wisiyóló dape salepó. Téyaleteiné Talené fo tukóló dowqae fu betale so whj fea dóló kemeróturaalu, ą betə həsókó felepó.

³² Atimané ai yale alarampemó yalo kae me noa fo yaaloé? Kale doasi doi mole kisipa tirale whjrape Kideon, Barak, Samson, Jepta, Depit, Samuel, mepaae Kótóné kəló whjrapené yale alakélé fea diąpaae dekéró uątei, yaaitere be də dekéró munipa taalatapó. ³³ Ai whjrape atima Talepaae kisipa tiró bitu, mepaae teteróló kaae tare topo whjrapetamo bōe dóló atima teteróo, so whj mo wisiyóló kaae taru donoi ala eróo, Talené atimapaae melaalopó yale ąla mo sóo yalepó. Atéró Talepaae kisipa tiró bituraalu, whj dō nokole haq *layon-rape* kylumu faaralepó.

³⁴ Whj dokole doasi simi surukó fóo, whj dele fosói sepakekélé həsókó fóo, dua erapó. Atima mo whj bępatei, Kótóné doasi fotokó bulalepó. Tétu, atima bōe duraalu doasi fotokoné kae kae hae kwiamó wale bōe whjrape dóló mo ti kemeratepa, mepaae həsókó fele whjrape ti botokó dapo

yalepó. ³⁵ Mepaae sorape atimané naale senaale ó omaraape sukaletai, momó kepaaratepa atimatamo betamó bitua yalepó. Mepaae so whj atima kisipa tiró betepa, mené doasi susupui ala eróturaalu, diaq teraayóló faraalopa, Talepaae dowi teka fo yae yóló setua yalepó. Ai ala depatei, atima sukutepa, momó kepaayóló Taletamo wisiyóló betaalopóló kisipa mutu, atei kaae fo yaalo meipó, dua ipakalepó. ³⁶ Mepaae so whj faleyóló fokosoi ala yoo, mepaae so whj ti dirii képiné dokóló dipula beteroo dua yalepó. ³⁷ Mepaae so whj kapo duné dóo, mepaae ti ni tikitere saw fosóné fosóné tuamó tekéetamo yoo, mepaae bóe dele sepakené dóo, dua ipakalepó. Mepaae so whj hoko kuturaalu kutikélé nokole ola ó bekélé meitepa, sipsip ó meme hupu sekaé bukutua yoo, Atima mo yoleale betepa, susupui alaró kae kae dowi alatamo eroo dua yalepó. ³⁸ Atima atei kaae seké su betale so whj kolósu, i haemó betó mole mo so whj kolósu depa, seké sere so whjné atima mo belei aqróló teraae falapó. Seké sere so whj atima torokó kuturaalu, kópu kqae fi tikimókélé, hasi fosómókélé, kapo dolomókélé, hae dolomókélé, hoko fité kutua ipakalepó.

³⁹ Ai dosayale so whj atimakó mo betá whjnékélé

Talené melaalopó yale ola sinipatei, kisipa tiró betere ala kilitu, Talené mo wisir-apóló atima dukiralepó. ⁴⁰ Atimapaae erale alaró däpaae eratere alatamo, touróló eraté fóló mo ti kemerópóló, Kótóné atimapaae erale ala bosenóló, däpaae eraaire ala wisinaale ama tukóló mulalepó.

12

Kótóné ama naale senaale kópaae fupa, donoróló deké sua dapó

¹ Térapa, Kótóné doasi alarape eratepa kelalepóló u bope deté wale so whjné dä bopéró beterapó. Atérapa, Talené atima tao sóró erale alamó kisipa tiratere kilitu, dä sururu yóló furaalu, mepaae bi pire ola ola taae faloo, dä hapale dée nópóló ekeleperatere dowi ala taaloo, yaalopó. Tétu, Talené muló betere dälemó sókó faairaalu, naase hale sururu yóló fótóró tawiépe. ² Atéró furaalu, kisipa tiratere alakélé amatóró kaaróló, mo ti kemeratere alakélé Yesunétóró dua dapó. Térapa, däne kelené ai seké átóró kikéyóló kaae tawiépe. Ti take nalopaae hajtere ala mo eratepa kelaalopóló kisipa mutu, ai seké q filipaa ni tómó doasi sekéi ala sóo, halei ala eratepakélé me ola meipóló hale siré fóo yalepó. Atéyale klijpaae q hepen-paae fóló, Kótóné fea ala teteróló kaae tare tikimó, ama turu naase

démó betalepó. ³ Ti take dowi ala dere whírapené Yesutamo bóe duraalu, sekéi ala ąpaae eratepatei, hale beleté fu betalepó. Atérapa, diąpaaekélé sekéi ala eratepa, dią fomoyóló haepaae derepaqsóró, ama ai ere alatóró kisipa muae.

⁴ Mepaae whírapené dowi ala fakerótú betepa, atei kaae dowi ala dorapóló diąné sesé deremó, dią dóló samea sókó fatere ala ini, teópó. ⁵ Ti diąta, Talené ama naalepóló keteké bulótú, ere fo diaaq kisipa keteró beterapó. Ai fo i ape.

“Yalo naale-ó, Talené ya donoróturaalu dóló supuratepa, ai bete munire ala dere nisi yaqse.

Aita, diaaq du betere dowi alamó dią foné sirapa, seké duraalu, hóyóló taalaqse.

⁶ Ti noatepae, Talené ama hosaa mulu yaala sókó fu betere so whí donoróturaalu dóló supuroo, ama naalepóló dape sere naalerape atimané hásokó fole alamó kwia meloo, dua dapó,” erapó.

⁷ Diąpaae sekéi ala erótú betepa, ti aita dią Talené ama naale donoróturaalu dere alapóló kisipa mutu, beleté fu betae. Ti mé naalekó donoi tıpaae fópóló, ama alimané foné sóró dele ala dumie? ⁸ Kótóné naale senaale fea hásokó fupa donoróturaalu, supuróló dua

dapó. Dią hásokó folemó, Talené dóló supurénitepa, ti dią ama naale senaale bitini, hóko naale senaale ai ape. ⁹ Ai fotamo olekeyóló me dere fo i ape. Dá fea kópaae fole sukamókélé, mo hale betere sukamókélé, sekéi ala beleyópóló fotokó bulóturaalu, i haemó betere ayarapené dá donoróló supurótua deretei kisipa muae. Atétere alata, atimané mo dono dapóló kisipa mualepó. Ai ala mo ti bosenóló, dáné kepe teteróló kaae tare Ayané dá donoróturaalu dóló supuratepa, ti ama erópóló ą aqmó sukóló betenérapó. ¹⁰ I haemó betere dáné mo ayarapené dá tu wisi paae fópóló kisipa mutu, donoróturaalu sawa suka mó maaté dóló supurótua dapó. Tépatei, dá Kótóné ama kae ere wisi ala tuamó beterópóló kisipa mutu, dá kópaae fupa ama donorótú beterapó. ¹¹ Donoi tıpaae fópóló, supuratere suka mó felé dumi, supu dua dapó. Téyaalotei, ai alané donoróló asa dere so whíta, take nalopaae hosaa muni deyóló mo dua betere alaró, mo donoi alatamo atima tuamó epa kelaalopó.

¹² Térapa, sekéi alané dią fótururóló Talené ala diaaq erótú beteretei haepaae derepaqsóró, béré hó naase fotokó bulatere ala du beta. ¹³ Diaaq doalére hó mo ti doyaqsóró, dią kwęyaaire tu mo wisiyóló aleya.

Kótó hóróló sisópaae eraqsoró hotowaró kaae tawae

¹⁴ So whj featamo bóe dóló hole sere ala ini, Kótóné ama hosaa muni deyóló dua betere alaró ama kae ere alatamo, diaq tuapaae erópóló, keteké butu betae. Ti Kótóné ama mo kae ere ala munire so whjta, Tale mo kelaalomeipó. ¹⁵ Diąkó me whj ama hékkesere ala sya furaalu, Kótóné hamokoróló hale tao sere ala hásokó faqsoró yae. Tétu, diaaq ne notamo mutere dowi hasekqai kisipa so whj feapaae tokóló, me whj draqsoró, mo hotowaró kaae tawae. ¹⁶ Diąkó mepaae so whj nópu nokole ala ó Kótó faleyóló hóko betale whj Iso kaae betaqse. Ti Iso ąta, alimané mómu ąla ąla saaire topo naaletei, ą wotepa ai mómu ąlané betę be démó naaire ąla nomatamo dupuyalepó. ¹⁷ Atéyale k̄lipaae kale sekéné ama alimapaae ąkélé wisiratere fo yae yóló woletamo yaletei, alimané ama dere fo mo wosenipó. Atétepa, ą woletamo yalemókélé, ama tué tiki feteyaaire suni, mo hapólu yalepó.

¹⁸ Take Talené so whj fea touyóló bitu, kelené kolóló olaa dere hasi fosó erepó. Ai hasi fosómó si dóo, be mo diliki yóo, doasi beséró hali tikitamo wóo, mepaae mo winé sini alakélé eróo, dua yalepó. Ti diaqta, atére hasi fosópaae wénipó. ¹⁹ Ai hasi fosómota, ukulumó wuti

hale yóo, mené fo fakeyóló depa wosoo duraalu, atima atei kaae fo wosetere hórapa, me yaqse du betalepó. ²⁰ Ti noatepae, Talené atimapaae yóló mulóturaalu,

“Ai hasi daale felekepaae so whj ó hupu, na ó kae kae ąla fupa, ti kapo duné dóló sukunae,”

ere fo atima wosaleteiné faalo wiylepó. ²¹ Moses-né ai hasi fosómó mo winé sini ala du betepa kolóló, i fo erapó.

“Ę mo winé sukuturaalu diri furu furu dapó.”

²² Ti diaqta, atéyale hasi fosómó wóló bitini, mió diaq betere hasiné doita, Saionpó. Ti diaq wóló ai betere tikita, hepen bemó Kótóné ama teteróló kaae tare doasi Jerusalem be huluapó. Ti diaqta, ensel-rape ni sóku kaae mo dekéró touró bitu, hékkesetu betere tuqmó wóló ai betere ape. ²³ Aita, Talené ama topo naale senaalepóló sóró beteró betere so whj fea touró betere tikipó. Ti ai so whjné doita, hepenmó asęyóló muló beterapó. Ti diaqta, so whj feané dere ala taletere Kótó beterepaae wóló, ama take donoróló beterale so whjné keperape betere tikimó, ai betere ape.

²⁴ Diaqta, ama so whj tao saalopóló yóló mulale kisi fo dirirale tuq whj Yesu beterepaae walepó. Ti ai sekéné ama samea so whjné tikimó apuróturaalu yale foné Abel-né sameané dorae yale fo teteró beterapó.

13

Mo kemeróturaalu keteké bulatere fo

25 Diąpaae ai fo du betere seké diąné sisópaae eraqsóró yae. Ti noatepae, Kótóné kutó dirale mo hae whjné so whjpaae duraalu, “Di-aaq hqko du betere ala taarénitepa, ti Kótóné kwia melaalopó,” dere fo woseni, sisópaae eraleteiné dowi kwia matere ala atimané mo salepó. Atérapa, hepen bemó betere sekéné dere fo sisópaae erateremó, atimapaae ai erale ala mo bosenóló, dąpaae melaaire dowi kwia netéró hásokó faaloé? 26 Take Talené ama fo yalemótei hae wore ipakalepó. Téyaletei, mió ama i ala yaalopóló muló beterapó.

“Taketa, hae maaté yálo wor-eraletei, mió ti sáró haetamo wusuró wor-eraalopó,” erapó.

27 Momó woreraalopó dere fo bete i ape. Wore ini, dirire alaró qla qłatamo ti enópóló, Kótóné aleyóló muló betere qla qla whaaló yóló wore deretei, ti ama woreróló mo aluraalopó.

28-29 Kótóné ama teteróló kaae tare alata, mené wore worekélé mo eranénipó. Ti dąta, atére ala tuapaae fóló beterapa, Talepaae mo kée yóló, dą witamo ą aomó sukóló bitu, hékese yaaire ala betą du betaalopa sae.

“Ti noatepae, dą teteróló kaae tare Kótó ąta, qla qla fea doló kemer- atere si sú beterapó,” erapó.

¹ Mepaae no netamo yaala sókó fole ala hosaa mo turóné yó tawae. ² Uké wale whj diaaq bepaae wisiyóló dape sóró, qla melóló firatere ala taaréni, mo yó tawae. Ti noatepae, take mepaae whjrake atima mo kóleaa whjné *ensel-rapetei*, mo whj nisiyóló dape sua erapó. ³ Mepaae no nerape *dipula* betepa, ti diąkélé atimatamo *dipula* betere aq yóló, atima kisipa hqle yó tawae. Tétu, mepaae whjrapené naao no nepaae sekéi ala eratepa, diąkélé ai seké sere aq yóló, atima kisipa hqle yó tawae.

⁴ Soró whjtamo dokotere alata, mo donoi alapa dią feané hale horótú betae. Whjró sotamo dokore ala folokole yaqsóró, so whj kae-tamo fiyóo, whjkélé so kae-tamo fiyóo momókó yaqse. Ti noatepae, atei kaae nópu nokole alaró kae kae nópu nokole alatamo du betere so whjta, Kótóné taleyóló dowi kwia melaalopó. ⁵ Dią betere tuqmó *moni* mo doasi bete mole qla nisiyóló diąné tué tiki turó ai qłapaae momókó mulaqse. Téni, meteró qla qla mupa, ti aitóró sypóló kisipa muae. Ti noatepae, Kótóné duraalu,

“Ę diątamo beteretei taaróló, metikpaae mo faalomeipó. Téturaalu, yálo dią tao su betere alakélé hqle

yótóró   tawaalopó,”
erapó.

⁶ Ai fo wosetu dą whaaliani,
halaainé i fo dua dapó.

“Talené ama ę tao sóró
mo wisiyóló kaae
tareteiné, mo whjné
ępaae noa kaae
sek̄ei ala eratepa ę
wiyaalomeipó.”

⁷ Take Talené alamó
folosóró fóló, diapaae Kótóné
fo i ape yóló yó melale
whjrape atima Talepaae
kisipa tiró bitu du betere
ala kaae kolóló, noa kaae
du wisi olepa, ti ai ala
diagnékélé suróló yae. ⁸ Yesu
Kerisoné ere alata, take
bitiré walepaaekélé, mió
i betere alimókélé, nalo
betaaire alimókélé, mo bet̄
kaae alatóró h̄ale yó tarapó.

⁹ Térapa, mió diaaq wosetu
betere fo wisi taaróló,
kópaae falaairaalu, mepaae
whjrapené kae fo yó matepa,
mo dere nisiyóló wosaqse.
Kótóné keletómó wisirapó
yópóló, ępaae moma yóló
nuku betere ęlané atima fo
tokó bulóló wisiraaire fotokó
bunipó. Tépatei, dą fotokó
buóló wisiyóló beterópóló,
Talené hamokoróló tao sere
ala dą tuapaae eratepa, ai
ke bole ęlané bet̄ dą mo
wisiranérapó. ¹⁰ I haemó
mo so whjmó Talepaae
momaratere whjrapené
dąné momatere kapo tómó
bilitere ęla naaire sunipó.

¹¹ Mo so whjmó Talepaae
momaratere topo whj bul-
makau hupu samea sóró
Kótópaae momaraai, mo

kae tukóló muló betere be
kepaae fóló, so whjné dowi
ala kemerópóló ai samea
dilótua dapó. Tétua deretei,
mo hupuné tikita, ti so whj
betere tiki taaróló, be bela
démó sukylaa dalótua dapó.
¹² Atétere kaae, Yesuné
ama sameanétóró so whjné
dowi ala kemeróló, mo kae
so whj beteróturaadlu, ą
doasi sek̄ei ala sóró doasi
be hulua bolaare dopóku
aomó sukalepó. ¹³ Térapa,
ama tikimó sale halei ala
dappaekélé erópóló, be
taaróló ą sukale tikipaae
faalopa fiépe. ¹⁴ Ti noatepae,
dą mo ti betaaire doasi
be hulua mekó i haemó
tēnipó. Téretei, take dą mo
ti betaaire doasi be hulua
kelaai kisipa mutu, dą kaae
tawóló i betere ape.

¹⁵ Térapa, Yesuné dą
fotokó bulatepa, mo wisi
ęla Kótópaae mótu dere
kaae, Kótóné ama doi sóró
horatere ala suka fea yó
tawaalopa sae. Ti dą teteróló
kaae tare Kótó ą etei kaae
Tale beterapóló, ama doi
sóró horatere alata, kutómó
ęla wisi su dere kaae erapó.
¹⁶ Mepaae ęla ęla yayatere
so whj tao sóró matere alaró
eratere wisi alatamo kisipa
keteréni, h̄ale yó tawae. Ti
atei kaae alata, Talepaae h̄ale
matere ęla wisi kaaepóló
Kótó ą mo h̄ekeserapó.

¹⁷ Dią Keriso so whj kaae
tare whjrapené dere fo
wosóló, atimané teteróló
kaae tare aomó betae.
Take nalo Talené atima-
paae so whj netéró kaae

tawaleé? yóló wosetepa, atima etéró kaae tawalepóló tokó melaalopó. Atima kutó héksetamo diyópóló atimané dere fo wosóló sya fae. Ai ala initepa, ti atimakélé kisipa sekétamo dituraalu, atimané ditere kutóné dią tao sere alakélé yaalomeipó.

¹⁸ Talené dą tao sópóló momarótú betae. Dañé du betere ala dñétei taleyalemó, so whj dilikitere ala me bunipó. Dañé du betere ala fea so whjné taleyóló, mo dono ala dapó yópóló, i ditu betere ape. ¹⁹ Yalo diapaae i dere fota, ę diatamo betaai hapale wópóló, momarae yóló dapó.

²⁰ Kótóné so whj tao sóró mo ti muó tawaaire fo, Yesuné ama sameané diriróló mulalepó. Atéreteiné, bóe firóló mo dua betere ala kaarótú betere Kótóné, dą teteróló kaae tare whj Yesu ą momó kepaaró beterapó. Atéró kepaarale seké ąta, Talené *sipsip* hupurape kaae tare doasi fotokó bole topo whj beterapó. ²¹ Ai Kótóné ama kisipa mole ala diaaq mo sumó erópóló, amatei wisi wisi alaró wisi tuétamo dią tuapaae mo súraalo ai ape. Atétu, Kótóné ą hékese yaaire ala Yesu Kerisoné dą tuapaae erópóló yae. Ai sekéné doi doasi mulóló, hale sóró horatere ala hale deté fu betae. Mo kée téyópóló yae.

²² No nerape-ó, yalo

hálekeróló i dere asëta, diaaq wosóló kisipa yaaitere su i dere ape. Térapa, Kótóné ala etéró erae yóló asemó keteké bulóturaalu, i deté wou betere ma fo wosaalo hó yaqse.

²³ Dañé no Timoti *dipula* sókó wóló beterapóló, diapaae i dere ape. Ə ę beterepaae hapale wapa, ti dämo wusuró dią kèle waai kisipa mutapó.

²⁴ Dią teteróló kaae tare whjraperó Kótóné mo kaae beteró betere so whj feata-mopaae yalo koleó dapó yae. Itali hae kwiamó wale Keriso so whjnékélé diapaae koleó dapó. ²⁵ Talené ama hamokoróló tao sere ala dią fea tuämó muó tanópóló yae.

Jems

¹ I dere asēta, Kótóró Tale Yesu Kerisotamoné kutó diratere whj Jems-né dapó. Diq Kótóné ama 12 fake so whjrapetei torokó faróló, kae kae tiki daae mole so whj kuamó betó mole no nerapepaae kôleó fo i dere ape.

Sekēi alané dğnē tué tiki tiró betere ala kqae kolóló sū sirapó

² Yalo hosaa mole no nerape-ó, mepaae kae kae sekēi alarape diapaae wapa, ita e kqae kelaai dapóló hajné sukutu betae. ³ Ti noatepae, ai wou betere sekēi alarapenéta, diaaq Kótópaae tué tiki tiró betepa kqae kólóló sū ai sere ape. Ai sū sere alanéta, diaaq du betere wisi ala taaréni, yótóróti tawópóló fotoko bulótú beteretei, diğné ai tuére ape. ⁴ Ti atétu betere alanétei, diaaq hosaa tuamó wisi ala mulu, whj wisinaale beteraté fole ala tuamó tikini, hale deté fóló kemene fole kwiamó sókó fópóló yae. Téturaalu, me alakókélé yayani, mo turó sū yaalo ai ape. ⁵ Diqkó mepaae so whj detamo Kótóné ala eraairaalu fosó fosói kisipa tiki wisi yayatepa, ti mo turó mótu betere Kótópaae wosae. Atétepá, Kótóné wosóló taaréni, q mo hamokore seké betereteiné diaq feamó mo melaalo ai

ape. ⁶ Téyalotei, mepaae whjné Kótópaae woseturaalutamo ępaae i ala eraalopé neyşalarópó yóló kisipa tamo muni, mo ąpaaetóróti kisipa tiki tiró bitu wosae. Ti atei kaae kisipa tamo mutere so whjta, beséné wēi upaae só fua, ipaae só wuatere kaaené kelerapó. ⁷ Atei kaae kisipa mutere whjné Talepaae kematere qla mo betákókélé saalo nisi yaçse. ⁸ Ti ai sekéné ama kisipa tamo moleteiné, ama dere alarape fea diriyóló bitu ini, hale tómó dakeró bitu dua dapó.

⁹ Qla qla meiyóló hale yoleale betere Keriso nota, doasi doi mulapóló hajturaalu bopé faketu betae. ¹⁰ Ata atétu betaalotei, fea qla qla tare neli whjta, doasi doi muni, sókó dei beterapóló bopé faketu betae. Ti noatepae, neli whjné ama dere alata, kale hale yó mole ne fua hapale dulukó fu dere kaae yaalo ai ape. ¹¹ Atétere kaae dirii suka duraalu, suka supuné ere qla sóku botó yóló dulukó durupuraalu, ama ere au kelené kelaalo kokó yaletei dotua dapó. Atétere kaae, neli whjné ama du betere ala deté fu betepatei, alu deté fu betaalo ape.

¹² Whj me de ąpaae doakale sekēi ala wapatei, haepaae derepéní, beléetóró tare whjta, Kótóné wisiró betereteiné hajné sukutu beterapó. Ti

noatepae, ai sekéi alané kæae kelaai sū siré fu beteró kemene folepaaekélé haepaae derepéni, diriyóló daapa, ti atétere whj sururu yóló fu folosóró sókó fole whjné topo tao su dere kaae, mo ti betere bete saalo ai ape. Ti ai betere beteta, Kótóné ąpaae yaala sókó fole so whjmó melaalopóló, taketi ere ąlapó.

¹³ Me dowi ala yópóló sū seremó me whjné duraalu, ita ępaae Kótónétei eratapó fo ekesé. Ti noatepae, Kótó ą dowi ala yópóló, me alané sū seni yóo, amakélé me whj dowi ala yópóló sū sóo, dumipó. ¹⁴ Tétumitei, hupu dópóló he tēnóló ama ekéleyóló nokole qla he dolomó mulótú dere kaae, dā so whj dokó feané hosaa tuämó mutere kisipanétei dowi ala yaai ekéleyóló, au nuku beterapó. ¹⁵ Atéró au nóló kisipa sere alané sorape naale derótú dere kaae dowi ala kaaratapó. Atéró naale yóló ühlümétepá ditu dere kaae, ti kale dowi ala foparóló hąkeamó depa kilitua dapó. Atéró kale naale doayóló mo doasi whj bitu dere kaaeta, dowi ala faketuraalu sukutere ala kaaratapó.

¹⁶ Yalo hosaa mole ne norape-ó, mené kapala fonétei dią dilikaqsóró yae. ¹⁷ Djané Aya ą ó hepen bemó ere dę wisinaale tuämó bituraalu, dā i haemó betere so whjpaae wisi alaró wisi ąlatamo betere dokó fea

mo turó mótuă dapó. Ai sekéné ama dere alata, whj sukamó daatepa aso hálezetu, fğlotu dere kaae dumipó. Betere dokó fea ama erótú betere alata, mo betə kaae alatörötí eró tarapó. ¹⁸ Djané kale mo fo wisi woseté fu betereteiné, ama naale senaale beteraai dapóló, amatei dā sóró beteralepó. Taketi Talené ama kaaróló muló betere qla fea yó mupatei, dąta folosóró doasi topo qla beterópólópó yóló kisipa mutu, deyóló beteralepó. Atéreteiné dąta mo ama so whjtóró beterapó.

*Dere fo wosóló taaréni,
sya fae*

¹⁹ Yalo hosaa mole no nerape-ó, i dere fo mo wisiyóló wosóló tué muae. Dią feané kale fo wisi wose-turaalu, deka ini, keteké buóló mo wisiyóló wosae. Mepaae fo yaairaalu, hapale hqko ini, mo dua tué tekeyóló yóo, me whjné yä fopaae buópóló sesemeratere fo depakélé, kisipa tekeyóló me qla meipóló mo dua betóo, yae. ²⁰ Ti noatepae, mo whjné atéró fopaae butere alané Kótóné ama mo donoi naale senaale beteranée yóló mole kisipa eranénipó.

²¹ Térpa, Kótóné keletómó mo kelaalo sonaalei dowi alaró i hae kwiamó mole kae kae dowi alatamo momó kae ini, mo ti taaróló kisipa keterae. Atéturaalu Kótóné fota, dā aluyaqsóró tao saaire fopa, qla wae hae wisimó bitu dere kaae, naao tiki

tuapaae derepópóló mo muaalopó.
keteké buóló sae.

²² Kale fo hale woséliné maaté wosóló taalatepa, ti naaotei kapala ya ai dilikitu betere ape. Ai ala ini, ama yapaae erae du betere fotórótí mo eró tawae. ²³ Mepaae whj dené Kótóné fo wosótá deretei, ama yae dere ala mopóló erénitepata, ti etei ala dere kaaepó. Whj betané ama kelepaas *klas-mó* fopeyóló, a faaire tikipaae fulapó. ²⁴ Atéró furaalu, ama kelepaas etei daapa kelalepóló kisipa yó taní, mo hapale téti keterótua dapó. ²⁵ Téretei, Kótóné ama tukóló muló betere fo dokonaleteiné so whj dokóló moletei hale fópóló erótú beterapó. Mepaae whj dené ai fo wosóló kisipa keterení kutirimó mulóló eraté fu betepa, ti até dere whjné ama du betere ala tuamó Kótóné a wisiraalopó.

²⁶ Téretei, mepaae whj denétamo a Kótóné ala erótú betere whjpó du bitutei, ama dere fo fea wisiyóló tué tekeyóló ini, dowi fotamo dekaaporóló du betepa, ti ama ai dere fonétei a dilikóló, Kótóné ala erótú betereteikélé mo hale ola kaae aleratapó. ²⁷ Dáné Aya Kótóné keletómó so whjné Talené ala eróturaalu, kae kae alatamo hosekéni, mo donoi alata, i ape. Bokonaaale naale senaaleró wulia sorapetamo seké yaqsoró tao sóo, depa, ti Kótóné ama mo donorapóló kisipa

2

Doi mole whj wisiyóló dape suraalu, doi munire so whj sisópaae eraqse ere fo

¹ Yalo no nerape-ó, dä teteróló kaae tare Tale Yesu Kerisota, Kótóné ama kae ere dë wisi naale a tuamó fajanapó. Atéró betepa dä apaae tué tiki tiróló betere so whjné, mepaae doasi doi mole whjrape dape suraalu, mepaae sókótei betere so whjrape wisiyóló dape sinitere ala yaqse. ²⁻⁴ Atéturaalu, dia betapaae touratere su kamó *kold kapané* aleyale bi naasemó bulóló kutikélé kelaalo kokoi deróló wale whj wisiyóló dape sóró ni fake wisimó beteróo, dowi derqakele kuti deróló wale yoleale whjmo tumó daayaé ó e betere aq keya tómó hóko betaé yóo, dere-a dia Talere kaae kele fosoru, tale du bitute? Diaq atétere alanétei dowi kisipa mutu me whj só deratere whj su ai betere ape.

⁵ Yalo hosaa mole no nerape-ó, i dere fo mo wisiyóló wosae. I haemó betó mole so whjrapené duraalu, ai whjrapeta, me olakélé meiyóló mo yoleale yóló beterapó dua dapó. Tépatei, ai whj kisipa tiki tiratere ala mo turó yópóló Kótóné amatei sorokó su yóló kae beteró beterapó. Atéró, Kótópaae yaala sókó fu betere so whjrapené ti

Kótóné teteróló betere ala súpólópó yóló muló betere fo dokonóturaalu, take atimané mo saalopó. ⁶ Tépatei, diaaq yale alané atima yoleale yóló betere whjrape hale seróló só ai derale ape. Kale doasi *moni* tare néli whjrapené noa alamaaté diapaae erótua déró, diaqtei tué tekeyae. Diaq dilikóló diaaq tare qla sua yóo, diatamo fo tokótamo yóló só derótua yóo dere-a, némaaté dua de?

⁷ Ai whjrapeta, diaaq tikimó muló betere Talené doi wisinaale dorótua betere ape.

⁸ Daq teteróló kaae tare Tale doasi whjné asémó yae yóló muló betere fo wisinaale i ape. Naaotei yaala sókó fu dere kaae, mepaae so whjpaækélé atéró yaala sókó fu betae. Atétu betepata, ti mo wisi ala ai du betere ape. ⁹ Tétu bitutei, me whjmo wisiyóló dape sóró wisi ala eróo, me whjmo wisiyóló dape sini yóo depata, ti kale yóló muló betere fo tukóló dowi ala ai dere ape. Atéturaalu, ai kale yóló muló betere fonétei ya só deró beterapó.

¹⁰ Ti noatepae, Kótóné yae yóló muló betere fo fea mo wisiyóló sya fóló erótua bitutei, betq alakó hásokó fóló depata, ti Kótóné yae yóló muló betere forape turó ai tikire ape. ¹¹ Ti noatepae, fo yóló mulóturaalu, so qlémi naçse dere sekénétei whj daçse fokélé tukóló muló beterapó. Mepaae whjné

so qlémi nokole ala ini, whj dele alamaaté depa, ti ai whjta kale yóló muló betere fo tikitü betere whj ai betere ape.

¹² Mepaae whjnétamo i yae yóló tukóló muló betere fo sya fóló erótua betepa, ti ai whj me dowi alané só deréni, wisi kisipa betq muóló hale fópóló eraalo ai ape. Atéró hale fópóló eratere alané take waaire sukamó doasiné yóló muló betere fo kolósu dñé du betale alaró du betale fotamo kolósu yóló taleyaalopó. Téyaałopa, diaaq dere foró du betere alatamo hotowayóló kaae taru, kisipa tekeyóló du betae. ¹³ Ti noa yaqóró meipó. Mepaae whjné me whj kóletere alakélé ini, dupumaaté saalopó du betepa, take doa Talené taletere sukamó ąpaae kóletere alakélé ini, ama yale dowi alamó kwia tokó mótu mo donotóró melaalo ai ape. Téyaałotei, mepaae whj dené me whj kólené sukuturaalu me qla meipóló taalatepata, ti ama yale dowi alamó dupu melaai yaletei, teteróló aluraalo ai ape.

Tué tiki tiratere ala sya fóló mo erae

¹⁴ Yalo norape-ó, whj betq né duraalutamo ąta Kótópaae tué tiki tiró beterapó du bitutei, ama me wisi alakó initepa, ti ama ai du betere ala wisirapóló tué mute? Atei kaae tué tiki tiratere alané

ą aluyaqosóró súmó tao senénipó. ¹⁵⁻¹⁶ Motamo mepaae no ó nené ama deraaire kutiró naaire qlatamo meipa kilirutei, diaqó betä whjné ąpaae duraalu, “Ya mo wisiyóló fóló ąla nóló, noke fitukélé wisiyóló fiyae,” fo dutei, ama yayare qlarape tao sóró menénitepata, ti naao ai dere ala fea wisirapóló kisipa mute? ¹⁷ Atérapa, naao mo dere alakélé tué tiki tiratere alatamo surópóló dekaaporóló ini, tué tiki tiró betere alamaaté epa, ti ai tué tiki tiró betere ala sukóló mo hale ąla kaaené kelerapó.

¹⁸ Térapa, whj mené etei kaae fo yaalo ai ape. “Naao du ya Kótópaae tué tiki tiró beterapó fota ai dapa, yälokélé wisi ala erótua beteretei kaae kelaai dämo i ala yaalopó. Wisi ala mekókélé initutei, naao tué tiki tiró betere ala kelaalopa, ępaae yó ąlæe. Yälokélé Kótópaae tué tiki tiratere ala naao kelaasepóló, wisi ala eróturaalu yapaae yó melaalopó,” fo enérapó. ¹⁹ Mo betä Kótótóroti beterapóló, naao tué tiki tiró betereteita, ti wisirapó. Kale dowi keperapenékélé Kótó mo beterapó kisipa muturaalu, wiyló diri furu furu ai du betere ape.

²⁰ Kisipa tiki okoko yóló betere whjrape-ó, diaaq me wisi alakó inituraalutei tué tiki tiratere alamaaté epata, bete muni mo hale

ola kaaené kelepa diriyóló tué muópóló, yalo me noa alakó yó melaaloé? ²¹ Dqné noutere Abraham-né yale ala tué muae. Ama naale Aisak Talepaae hale melaairaalu, Kótópaae hale matere ąla sukylaa dalaai aleyóló muló betere kane fake tómó beleralepó. Atépa Kótóné kolóló, “Ata, mo donoi whjpó,” erapó. ²² Ti ama kisipa tiki tiróló betere alaró du betale alatamo touróturaalu yale ala kolóló kisipa muae. Ama yale alanétei Kótópaae tué tiki tirale ala mo turó eralepó. ²³ Até yale teita, asémó yóló muló betere fo mo dokonóturaalu erapó. Abraham-né Kótóné dere fo wosóló tué tiki tiró betepa, Kótóné kolóló i whjta, mo donoi whjpó, fo yóló mulalepó. A atéró betere ala kilituraalu, i whjta Kótóné mo ama hosaa mole fulumu whj ai betere ape dua yalepó. ²⁴ Ti ai yale ala tué muae. Kótóné mepaae whjné tué tiki tiró betere alamaaté kolóló, i whjta mo donoyóló fole whjpó fo sumi, kale whjné dere alakélé kolóló i whjta, mo donoyóló fole whjpó du beterapó.

²⁵ Até yale kaae, kale nöpu nuku betale so Rahab-né kale böe sa fele whjrape ama bepaae dape sóró firóló, ai kale be hulua whjné atima daqsóró kae türó fópóló doteyale ala Kótóné kolóló i sota, mo donoyóló fole sopó yóló mulalepó. ²⁶ Atérené

sukune whj tuämó kepe bete bitinire kaae, Kótópaae kisipa tiki tiróló bitutei, wisi ala initepa, ti ai kale sukune whj aqrapó.

3

Hape mo hotowaró teteróló kaae tawae

¹ Yalo norape-ó, diąkó me whj Kótóné fo yó matere ala wisiyóló kisipa inirutei, dą fea fo yó matere whjpóló hale hoko yó mótu betaqse. Ti noatepae, Talené fo yó matere whjrape dąta, mepaae fo hásokó fóló yó melótua beteremó, nalo ama taleturaalu mo doa kwia melaairetei diaaq ai kisipare ape. ² Dą fea kae kae hásokó fole alané dée nalatua dapó. Me whjné ama dere forape hásokó fóló dée nanénitepa, ti ą me alakélé ini, mo whj wisinaale bitu, ama betere bete turó amatei wisiyóló kaae tanérápó.

³ Atéruraalu, kale *hos* hupu dą whjné faai kisipa mutere tikipaae fópóló *hos* hupuné ama hape teteraire dirii ola kólómó hamunótua dapó. Ai hamunale qlanétei, whjné kisipa mutere tikipaae fópóló, ama tiki turó donorótua dapó.

⁴ Meta i ape. Kale mo doakale węi kēlamó kotere doasi nuku tué muae. Ti ai nukuta doasi ola muóo, ama fole alakélé besé tiki fotokonétei faloo depatei, kale nuku só kotere whjné ama faai fole tikipaae fópóló,

mo sawatamo néli fetetepa kutua dapó. ⁵ Atéru ere kaae, whjné tiki tuämó daale hapeta sawatamo qlatei, bopé fake duraalu ęta doasi qlapó dua dapó. Mo sawatamo si kelenétei kaaróló doakale si fakeyóló dukuraalu, qla qla fea kuló dokoletei tué muae. ⁶ Atétere kaae, dą whj tiki tuämó kae kae qlarape daaletei dąné hape betata, mo si kaaetóróti dukuraalu, kae kae dowi ala kaarótua betere qlapó. Kale wuliné api fulukó furaalu, naaitere mi dorótua dere kaae, hapenétei dąné tiki turó dorótua dapó. Kale sawa si kelenétei fakeyóló doasi si duku dere kaae, hapené whjné betere bete turó dorótua beterapó. Ai hapemó dokole si-a momó deyaleé? Mo apaae derepale dolomó dó tare dowi simó ai deyale ape.

⁷ Fea kae kae betó mole na, hupu, wuli, kou, ó ba, doa węi kēla tuämó betó mole qlakélé feata, whjné whaayóló bérótua yóo, mió i alimokélé whaayóló béróo du beterapó. ⁸ Téteretei, hape betata whjné dere fo wosóló aqmó beterópóló mené béránénipó. Ti hapeta, dowi ala yaai keteké bulu, whj dóló sukuratere herei kaae buóló fəanuraalu, ama yaaitere ala taaréni hale yótóró tarapó.

⁹ Ti dąné kólómó sókó wale fonétei, dą teteróló kaae tare Taleró Alimatamoné doi hale sóró horótua bitutei, Kótóné

ama aso suróló aleyale so whíkélé foné só deróló dorótú beterapó. ¹⁰ Betä kólómótei Talené doi sóró horatere fo yóo, whí fale yóló doi doratere fo yóo, ai du betere ape. Yálo norapé-ó, aita mo enei ala meitei, diaaq ai du beterapa taalae. ¹¹ Betä wéi ɬamalemótei, wisi wéiró dowi atukú wéitamo wale? ¹² Yálo norape-ó, nose tikimó *Olip* du ó kae ni du oleyaaloé? *Wain* képimó nose du oletua de? Meipó. Dowi atukútamo wale wéi ɬamalemó wisi wéi sókó wómipó.

Haemó mole fosó fosói kisiparó Tale betemó wale fosó fosói kisipatamó

¹³ Diákó mé whí Kótóné bete mole fo mo wisiyóló tué muluraalu, ama kisipa mole ala eraai fosó fosóre? Atéró mole kisipa wisi, so whí feané kolópóló wisi alarape hakeamó erótú betae. Téturaalu, Kótóné tué wisi tuámó kaaróló sókó wale mo dua hemée deyóló bitu du betere wisi alané ai fosó fosóre ala hakearatapó. ¹⁴ Tépatei, diaaq hosaa tuámó dei kisipa muóló alale suraalu, ɬékéle u whí kaae doasi betaai dapó kisipa mutepa, ai wisi ala nisiyóló bopé fake yaqse. Atétu betereteiné kale mo bete mole fo kapala nisiyóló faletu beterapó. ¹⁵ Atei kaae fosó fosói kisipa mutereteita, ó hepen bemó kaayóló dorowómitei, i haemó betere dowi keperapené mulatere

kisipa ai ape. Ti ai kisipata, Dëi Kepe Wisiné kaaréni, i haemó mo whjné kaaratere kisipapó. ¹⁶ Ti noatepae, etóró doasi topo whí bettaaitapóló, ama yaaitere alamaaté kisipa muóló alale su betere tuámó hale hoko alarape duraalu, kae kae dowi alarape sókó wapa kelaalo ai ape.

¹⁷ Téretei, hepen bemó kaayóló dorowou betere fosó fosói kisipa tikiné dere alata etérópó. Me kisipatamo hosekéni mo betä alatóróti yó tare alata, mo folosóró bete mole ala ai ape. Ai alané sisópaae fopaae fokélé ini, mo dua betere ala yóo, mepaae whjné tué tiki seké yaqsovó tué tekeyóló dua du betere ala yóo, doasiné dere fo wosóló aqmó sukóló dua betere ala yóo, kolené sukóló wisi alamaaté eratere ala yóo, mepaae doa doi mole whírapepaae eratere ala kaae, hoko sókó dei betó mole so whírapakélé betä alatóróti eróo dere alata, me kapala fotamo dekaaporóló ini, mo fotóróti buluraalu dua dapó. ¹⁸ Hóle sere ala taaróló, mo dua betaalopó yóló hóle filitere whírapeta, hosaa muni deóló mo dua betere ala tuámó bitu, kutómó qla wae wisi bilitu dere kaae du beterapó. Atéró qla ɬulumétepa su dere kaae, so whí feané me alakélé muni, mo donoi alatóró yaalo ai ape.

4

*Kótóné teteróló kaae tare
aqmó dua betae*

¹ Dią tuamó fopaae buturaalu, hole sere alaró huri dere alatamo-a, noa betené kaarótú betere? Aita hale kaani, kae kae alakó enée yóló ekéle du betere alanétei diaaq tué tiki tuamó bóe dolótú betepa, hole sere alaró huri dere alatamo ai du betere ape. ² Diaaq mepaae qlakó senée yóló kisipa mutu betepatei sini yóo, dijané au nóló whj du bitutei diaaq kisipané senée dere qla mo sini yóo, dią huri yóló fopaae buturaalu hole su betóo, du beterapó. Diaaq kisipa mutere qla saaitapóló Kótópaae wosenitereteiné ai senée dere qla sumipó. ³ Diaaq Kótópaae me qlakó qlae yóló wosetu betepatei, ai qla sumipó. Ti noatepae, dijané ekéle yóló senée du betere qla saairaalu ąpaae wosetu betepa ama matepa sórómo, diaaq ekélere ala yaai mole kisipa ama kilitu mórumipó.

⁴ Dią i haemó kae kae du betere alatamo nópu nuku betere so whjape-ó, i haemó du betere alatamo fulumu du betere betené Kótó hóróló bóe du beteretei diaaq kisipanié? Mepaae whj de i haemó mole alatamo fulumu kisipa mutupa, ti Kótóné bóe whj ai alée fole ape. ⁵ Kótóné asémó yóló muló betere fo i ape. Dá tuamó betere Dęi Kepe Wisiné dá Kótóné ama dokore sopa,

whj me kaetamo fulumu ini, ątamotóró fulumu yóló beterópóló doasi keteké butu beterapó, ere fo-a bete munipa hale aşeyaleé?

⁶ Téretei, Talené dá ama hale hamokoróló tao su betere tómó beleróló miókélé hale tao suatóró yó tarapó. Atétere betené i fo aşeyóló muló beterapó.

“Bopé fake du betere so whj atima yaai dere ala yaqsóró Kótóné sesé yóo, haemó sókó deyóló betere so whj ti ama hale hamokoróló tao sóo, du beterapó,” erapó.

⁷ Kótóné ama diapaae eraai kisipa mutere ala erópóló, ama teteróló betere aqmó sukóló mo dua betae. Dowi ala yópóló dée nalatere topo daale kepené dią dée nýpóló ş sere ala ai du beterapa, sesétu betae. Atétepata, ti dią taaróló ą botokó faalo ai ape. ⁸ Atéró dią Kótó betere felekepaae bitj wapa, ti ąkélé dią betere felekepaae wóló betaalopó. Dią dowi ala du betere so whj-ó, diaaq bólure naase wisiyóló fukutu betae. Tué tiki dekaaporóló betó mole so whj-ó, dijané mutere dowi kisipa taaróló, wisi kisipa betş diaaq hosaa tuamó muóló betó muae. ⁹ Atéró, diaaq du betere dowi alamó kisipa mutu, dekené sukóló moló yóló wole du betae. Dią hékésuturaalu dö nokole ala taaróló, fomaake kisipa

mutu dekené sukutu moló du betae.¹⁰ Atéturaalu, Talené keletómó diaaqtei mo dua sókó deyóló betepa, ti amatei dia sóró horaalo ai ape.

¹¹ Norape-ó diaasisitei eratere fo yaqse. Whj me denétamo ama no só deratere fo ó eratere fo depata, ti Kótóné yae yóló tukóló muló betere fotei, faleturaalu taleyóló só deratapó. Ti diaaq atéró kale tukóló muló betere fo taletu betepata, ti atétere su kamó dia ai fo aqmó sukóló bitini, ai fotei teteróló taleyóló só derótú beterapó.¹² I ala yae u ala yaqse yóló tukóló muló betere fo bete Tale mo betatöröti bituraalu, so whj feané yale ala fea amatei taleyóló kwia melaalo ai ape. Ai sekéné amatei so whj aluyaqsóró tao sere ala yóo, mo ti doratere alakélé eróo enérápó. Téyaalopa, naao be whj so whj taleyóló só derótú betere fo-a, ya Tale kaae bituraalu du bitu de?

Bopé faketuraalu, nolopaae i ala yaalopóló foné hale hoko yaqse

¹³ Térapa, i dere fo mo wisiyóló wosae. Diaq mepaae whjrapené etei kaae fo dua dapó. Mió ó dó dä me doasi be huluapaae fóló bituraalu, moni saai kae kae kutórape ditu betepa, ba fo betä kemeraalopó dua dapó.¹⁴ Ti diaaq dó yaaire ala tué inirutei du beterapó. Diqné betere beteta, noa ala kaaené kelere? Hjka epo mupa

suka sókó huturaalu, epo hapaté turukó falótú dere kaae, diqné betere betekélé ai ala erapó.¹⁵ Ti ai yaalopó dere fo taaróló, i fo depa wisirapó. Talené ama kisipa mole alapata, ti dä bitiré furaalu, ai ala mo yaalo ai ape.¹⁶ Ti diaaq atei ala yaalopó du betere fota, diaq bopé fake duraalu dapó. Atéró du betere fo feata, ti dowi alapó.¹⁷ Térapa, mepaae whjné eranére wisi ala mupatei erénitepa, ti aita dowi ala ai ape.

5

Néli whjné mepaae yolealere whjrapé sekéi ala eraqse ere fo

¹ Atérapa, diaq doasi wisi wisi ola tare néli so whjrapé-ó, diaaq i dere fo wosae. Diqnae waaire sekéi alamó kisipa muturaalu, wole yóló moló du betae.² Diqné tare wisi wisi néli olarape fea käläa yóló, kutikélé ero siné turukóló mo ti ai doró betere ape.³ Diqné tare, kold kaparó silpa kapatamokélé hoti dakóló ai do yale ape. Take taletere su kamó kale hotinétei diaq só deróturaalu, diaaq tiki mi mo siné kaae dukulé fu bateró kemeraalopó. Até yaaireteita, diaaq wisi wisi néli olarape ukusituraalu, betapaae yóló muté hutu betaleteinépó. Atéyaaire be dë teópatei, mió kaae sóró seké ai su betere ape.⁴ Diaaq kutórapemó yó mole

qla ʉlumétepa siré kotere whjrapené saaire *moni* turó meni, mepaae kwia diaaq kemei dekée sale *moninétei* diɑ̃ só deróturaalu, fo fake yóló ai du beterapa wosae! Ai kutómó qla siré kotere whjrape atimané dupu sunipóló dere fo Talené ama mo wosetu beterapó. ⁵ Diɑ̃ i haemó bitiré wale sukamó wisi wisi ɻalarape diŋmaaté ekelyéló nukulé ai fu betale ape. Até deté fu betaleteiné, daaire hupu whaaturaalu, seraayópóló qla wisiyóló mótu dere kaae, diaaq du betale alanétei diaaq tiki ai botokorótu betale ape. ⁶ Atéturaalu, diɑ̃ néli whjrapené me dowi ala inire whjrapetei, diaaq só deróló du betalepó. Diaaq atétepa, atima sesé yaairekélé mo sunipó.

Sekéi ala eratepa haepaae derepéni, hgle beléé tawae

⁷ Yalo norape-ó, Tale waaire be d̄e teópa, mo dua bitu kaae taté fu betae. Kutó ditere whjné kutómó qla wae biliyóló sukaró halitamo wópóló kaae taruraalu, ama ke kutómó qla wisi saai kisipa mutu, kaae tawóló betere ala kisipa muae. ⁸ Atétu dere kaae, Tale mo felekemó waalopa, diákélé mo hotowayóló kaae taruraalu diriyóló beta. ⁹ Norape-ó, diaaq mepaaené dere fo wosetere hóturaalu, no hamoma dokó dokó yaqse. Diaaqtamo ai ala depa, ti fo tokótamo yóló diákélé só deraalo ai ape.

Atéró tale dere seké, ti mo felekemó sókó waai t̄u serekemó ai daale ape.

¹⁰ Norape-ó, take betale Kótóné k̄oló whjrapené Talené fo erótú beteremó doasi seké wapa me qla meipóló beleté fu bitipakalepó. Atérópa mió diapaaekélé sekéi ala wapa, atimané yale ala kaaetóró sya fóló yae. ¹¹ Take betale whjrapepaae sekéi ala wou betepa, faleyóló bitu Kótóné erae dere ala yó taté fu betale whjrape atimané yale ala kisipa mutu, d̄a mió betere so whjné atima doi hale sóró horóturaalu, Talené tao sóró wisiró betere whjrapepó du beterapó. Kale whj Job-paae kae kae sekéi ala wapatei, faleyóló bitiré fóló nalo kemene folepaae Talené apaae erale ala diaaq ai kisipa ere ape. Tale ɣta, k̄olené sukuturaalu, d̄a so whj tao sere ala mo turó fāanapó.

¹² Norape-ó, ó hepen bemó betere Talené doi yóló ó i haemó ere ala doi yóló ó mepaae qla ɻalarape doi yóló diŋné dere fo diriróturaalu malo momókó yaqse. Diŋné motóró yaaitepata, ti épó, yaalopó fotóróti yae. Motamo meipó duraalu, ti mo meipótóró yae. Ténitamo, naao yale fo fotokoróturaalu, kae kae fotamo dekaaporóló depata, ti ai yale fomó Kótóné ya só deraalopó.

Tuę tiki tiróló dere moma

¹³ Diąkó mepaae whj̄ detamo me sek̄ei alané só deraai depata, ti ai whjn̄é Talepaae moma yópóló yae. Mepaae whj̄ detamo hajn̄é sukutu betepata, ti ai whjn̄é Talené doi hale sóró horatere wole forape du beterópóló yae.

¹⁴ Diąkó mepaae whjtamo hepo daae mupa, ti amatei kale Keriso so whj̄ teteróló kaae tanópóló sóró beteró betere whj̄rapepaae momarale wópóló yae. Atima wóló ą boperóló daalu, ama tikimó Talené doimó wel wēi dilóló moma erópóló yae.

¹⁵ Ti atima Talepaae tué tiki tiró bitu momatepa, ai whjn̄é hepo mo wisi yaalopó. Atéturaalu Talené ą kepaaraalopó. Ai whjn̄étamo me dowi alakó ipata, Talené ama yale dowi ala kwia me əla meipóló hale kemeraalopó.

¹⁶ Atérapa, diaaq hepo bete wisirópóló, diqané du betere dowi ala diqasisitei u yó mótu i yó mótu yóló, momatere alakélé u erâle i erâle du beta. Mo donoi alamaaté du betere whjn̄é dere momata, fotokó boleteiné hásokó feni, dokonótú mo eraalo ai ape.

¹⁷ Ti Ilaija ąkélé dą kaae mo whj̄ bitutei, atima betere haepaae hali waçsóró keteké buóló momatóró yó tawalepó. Atétu betaleteiné, ba fo sore kemeyóló dou ba fo tuämó halikélé ani, hale bitiré fipa kalepó.

¹⁸ Atéró bitiré fóló, momómo hali wópóló momayalemó, hepen bemó betere Kótóné

hali momó anóló, atima betere haemó ere əla əla sokipakalepó.

¹⁹⁻²⁰ Yalo norape-ó, diąkó whj̄ betä kale mo fo wisi taaróló kópaae fupa, mené ą momó dapesó wapa i dere fo kisipa muae.

Mepaae whjn̄é atétere whj̄paae no-ó, yata kó tupaae ai fulapa, tü wisi i mole ape yóló yó matepata, ti atétere whjn̄é ama noma dowi alané mo ti alutere tikipaae façsóró tao sóo, mo dekéró yó tare dowi alakélé mo ti aluróo, yaalo ai ape.

1 Pita

¹ I dere asëta, Yesu Kerisoné doteyale *aposel* whj Pitané dapó. I fota, Pontus, Kalesia, Kapadosia, Esia, Bitinia, i dosayale hae kwiarapepaae dapo dapo yóló betó mole so whjpaae dapó. Ti diäta, Kótóné ama sókó su yóló kae beteró betereteiné, i haemó uké wale so whj kaae ai betere ape. ² Atéró, Aya Kótóné diä kaaraai teópa, ama tuénétei mo ama so whjtóró beterópóló sokósu erapó. Kótóné ama so whjpóló atéró kae beterale alata, Dei Kepe Wisinétei eró beterapó. Aita, noa ala yaai ini, Yesu Kerisoné ama dere fo wosóló sya fóo, diä Talené ama so whjpóló däle mulótú, Yesuné samea apuróo yópóló erapó. Kótóné ama hamokoróló hale tao sere alaró hosaa muni deyóló mo dua betere alatamo, mo turó diä tuapaae eraté fu beterópóló yae.

Nalo mo ti betere bete saalopóló hajtamo Kótóné doi sóró horótú betae

³ Dä teteróló kaae tare whj Yesu Kerisoné Alima Kótóné doi doasi mulópóló, hale sóró horae. Ama dä doasi koleyóló tao suraalu, kisi so whj deyóló beteralepó. Atétere alata, Kótóné Yesu Keriso kepaaróló beteraleteiné, take waaire alimó däpaaekélé Talené

mo ti beteraaire ala wisi eraalopóló hajtamo bitiré fu beterópóló erapó. ⁴ Atéró bitu, Kótóné däpaae eraaire wisi alaró melaaire əlatamo hepen bemó ama mo wisiyóló kaae tarapó. Ai wisi wisi əlata aluyóló doni, mo ti hale muó tawaalopó. ⁵ Take kemetera alimó dä aluyaqsóró, Kótóné mo ti betaaire ala hakearaai donoró betere be dë teópatei əpaae tué tiki tiró betepa, me alané dä doraqsóró Kótóné ama fotokö wase kaae diru, sesétu beterapó. ⁶ Mió i betere alimó, kae kae sekéi alané diä kæe kólóló sū serémó dekéné sukutepatei, mió ai waaire wisi ala saai däpóló kisipa mutu, diä doasi hajtu beterapó. ⁷ Ti diäpaae ai wale sekéi alané diaaq tué tiki tiró betere ala mo erapó yópóló, kæe kolóló sū sirapó. Doasi *moni* sere əla *kold kapa* simó biliyóló mo əla alerótú dere kaae, sekéi alané diaaq kisipa tiki tiró betere ala kæe kolóló sū su beterapó. Kisipa tiki tiratere ala kolósu, *kold kapa* kolósu depa, kisipa tiratere ala doasi bete moleteiné *kold kapata*, ti doyóló mo aluyaalopó. Yesu Keriso wouraalu hakearatera sukamó, atéró tué tiki tiró betere so whj feané kilitu, ita Talené ama kae ere dë wisinaaleró fotokötamo eratapóló doasi doi mulóló, hale sóró horaalo ai ape. ⁸ Take bitiré wou diaaq ə kelené kilinirutei, əpaae

hosaa muóo, miókélé kelené kilinipatei, kisipa tiróo erapó. Atérú, Kótó tuámó bole haj wiśinaale dią tuámó fānatei, ai bete etérapóló me whjné yó melaairetei mo sunipó. ⁹Ti noatepae, tué tiki tiraté fóló kemene furaalu, saaire kwia ti mió diaaq mo su beterapó. Ti aita me kae mei, dią aluni tao sóró mo ti betaaire bete ai ape.

¹⁰⁻¹¹ Ai kale bopeyale tao sere alata, mo take Kótóné fo erale kóló whjrapepaae kale Dēi Kepe Wisiné Kerisopaae eraaire ala i ape yóló yó matepa, atimanémo mo so whjpaae deté wou bitipakalepó. Ai fo dokonóturaalu, Kerisopaae sekéi ala mo eróo, ai kílipaae hepen bemó doasi doi mulatere alaró mepaae wisi alatamo ąpaae eróo yaletei, mepaae ala ti eraai teórápó. Ai ala eraai teópa, kale kóló whjrapené me noa alatamo touróló eraalorópóló kaae tawóo, ai ala metéli eraaloé yóló kaae taru, bete kekitu betóo, ipakalepó. Ai kale kóló whjrapené bopeyale Kótóné hamokoróló tao sere ala mo dokonóturaalu, diąpaae eratepa diaaq mo su beterapó. ¹² Talené ama kóló whjrapepaae i fo hākearóló erapó. Diaaq ai ditu betere kutóta, dią maaté tao saai dumi, take nalo betaaire so whjkélé tao saaire kutó ai ditere ape yalepó. Mió ai kale fo wisi yó matere whjrape, ó hepen bemó betere sekéné

dotonale Dēi Kepe Wisiné fotokoratepa, atimanémo diąpaae yó melalepó. Ai fota me kae mei, take betale Kótóné kóló whjrapené yó melale fotórótipó. Ai ala bete ensel-rape atimakélé tué inireteiné, atima kelenée du beterapó.

Kótóné kele tómó mo kae so whj betae

¹³ Térapa, diaaqtei dią teteróló kaae taru, Talené ala eraaire tué betä muóo, Yesu Keriso ą hākeamó wouraalu dią hamokoróló tao saaire alapaae betä hosaa muóo iru, siki siki yóló ama ala betä erótú betae. ¹⁴ Take dią mo fo bete tuéni hōko bitu, tó tikané ekèle yóló du betale bete munire ala momó kae yaqse. Téni, dią ą beterepaae ape yale seké ą mo kae biture kaae, diąkélé atérú, naale senaale hama alimané dere fo mo betä wosóló, aqmó betere kaae yae. ¹⁵ Tétu, diąpaae ape yale Kótó ąta, me dowi alakélé muni mo kae biture kaae, diąkélé me dowi alatamo hosekéni mo kae bitu, ama ala wisi maaté erótú betae. ¹⁶ Ti noatepae, asémó ere fo i ape.

“E me dowi alatamo hosekéni mo kae beterapa, diąkélé ę ere kaae mo kae betae,” erapó.

¹⁷ Diaaq Aya-ó, dą tao sae du betere seké ąta, so whj feané du betere ala taleturaalu, mepaae so whj wisiyóló koloo, mepaae so whj wisiyóló kilini yóo, dere Tale meipó. Ąta mo

feapaae betə kaae alatóró erótū betere Tale beterapa, diq i haemó uké wale so whj kaae bitu, q kolóló witamo ama ala betə erótū betae. ¹⁸⁻¹⁹ Ti noatepae, take diaaq ayarapené yó tawale mepaae bete munire alarape diaaq tokóló hoko deté faqsóró, Kótóné diq dupuyóló tao salepó. Diq atéró dupuyaleteita, doyóló aluyaaire qla *silpa kapa* ó *kold kapané* dupuni, mo whjné *sipsip* hupu fopeyóló tikimó siri ó me ala inire hupu male Talepaae matere kaae, Keriso q sukuturaalu sókó fele mo doasi ke bole sameanétóró, diq aluyaqsóró dupuyalepó. ²⁰ Atei wisi ala Yesuné ama erópóló, haeró ere qlatamo kaaraai irutei, Kótóné q sókó sóró tukóló kaae beterélipakalepó. Téyaletei, mió i kemetere alimó ama diq tao saai doteyale whjpóló, so whj feané q kolópóló hakearó beterapó. ²¹ Kótóné Yesu Keriso kepaaróló hepen bemó, mo kae ere dē wisinaale tuqmó beteró beterapó. Yesu Kerisoné ama ai yale alané diq Kótópaae tué tiki tiró beterapó. Térū, take nalo Kótóné diapaae eraaire wisi alaró kisipa tiki tiratere alatamo Kótó tuqmó ai ere ape. ²² Diaaq mió Kótóné bete mole mo fo wosóló sya foleteimó, diaqne dowi ala fea fokóló wisiró beterapa, diaaq no nepaae yaala sókó fole ala diaqne hosaa mo turóné du betae.

²³ Ti noatepae, diq Kótóné ama naale senaale deyóló beteró beterapó. Atéreteita, kēlaa yóló alutere kené deni, kēlaa initere kené derapó. Ti ai keta me kae mei, betere bete mulu Kótóné mo ti muó tare fonétóró diq kisi so whj deyóló beteró beterapó. ²⁴⁻²⁵ Ti noatepae,

“So whj fea i haemó betere alata, ne sélitu dere kaae yoo, atimané tikimó ere au wisinaalekélé haemó yó mole ne fua kaae yoo, erapó.

Nekélé hapale séli yoo, ne fuakélé hapale dulukó fóo deretei, Talené ama fota, ti hale muótóró tarapó,” erapó.

Aita me kae mei, mepaae whjné diapaae yó male fotóró ai ape.

2

¹ Atérapa, Keriso so whj diaisisi me so whjpaae dei tué mutere alakélé, me whj dilikitere alakélé, wisire nisiyóló tó tикиné hale sikjili dere alakélé, mepaae whjné dere wisi alamó dei tué mutere alakélé, me whj hamoma kae kae eratere fo yóló, só deratere alakélé, fea diq tuqmó muaqsóró yae. ²⁻³ Ti Yesu qta, etei kaae Tale wisi beterapóló diaaq kaae kolóló ai kisiparapa, diq mo teó deyóló betere naale senaale awa naai ekéle du dere kaae, Kótóné diq aluyaqsóró tao sere ala wisi

mo ti doa yópóló, Dëi Kepe Wisiné matere qla betatóró ekélé yóló nukulé fu betaе.

Ata mo ti betere kane epa, däta ama sókó sóró kae beteró beterapó

⁴Ti Yesu Kerisota, be hulua eleké dere kane fake kaae daalu, betere bete ątóró ereteiné, dią ą beterepaae walapó. Mo so whjnéta, ai kane fake hale qla kaae taae fatepa, Kótóné ama ti be teteré kane fake wisipóló, ą tokó sóró kae beteralepó.

⁵Atérapa, whjné mo be tetu dere kaae, dią Kótóné ama ala eratere be daalópóló, diąkélé ai kane fake kaae ereteiné, ą beterepaae wóló, ai ti betere kane fake tómó olekeyóló tetu beterapó. Aita, whjné kelené keletere be meitei, Kótóné mo kae tene momatere be daalu, dią fea ama kae beteró betere momaratere faketóró aleró beterapó. Atéró, dią Yesu Kerisoné fotokoratepa, so whjné mo qla Talepaae hale mótu dere kaae, Dëi Kepe Wisiné dä tuapaae eratepa, dänémo Talené doi hale horóló, ama ala erótua dapó. Ai alarape Kótóné kilitu, mo wisirapóló ą doasi hékesetu beterapó. ⁶Ti noatepae, ase tuamó Talené i fo dapó.

*Ę betere be hulua Saion-mó
be teyaaí fótukuróló
kane fake wisinaale
yalotei fopeyóló sókó
sóró i mulatapa kelae.*

Mepaae so whj detamo
ąpaae tué tiki tiró
betepa, ti ai so whj

hale dere alakélé mo yaalomeipó,” erapó.

⁷Tué tiki tiró betere so whj dijanéta, ai kane fake wisinaale mo doasi bete mulapó, dua dapó. Tépatei, tué tiki tirénire so whjmó kisipa mutu, i fo aserapó.

“Be teteré whjrapené dorapóló hale qla kaae taae farale kane faketei, be teyaaire kane fake wisinaale alée felepó,” erapó.

⁸Me fo i ape.

“Ai kane fakené whj kotoo sóró, dee naloo, dua dapó,” erapó.

Atéró dee nokole alata, hale mei, Kótóné ama fo wisi wosóló sya feni dereteiné, atima dee nukua dapó. Aita, hale mei, Kótóné i ala yaalopóló, ere fo dokonóturaalu dapó.

⁹Atima ai ala erapa, dią take diliki tuamó beteretei taaróló, mo kae ere dë wisinaale tuamó betaai ape yale sekéné doi hale horópóló, dią ama sókósú yóló kae beteró beterapó. Téru, dią teteróló kaae tare topo whj Yesuné tué mole ala eróturaalu, momaratere so whj betoo, ama kae betere teteróló kaae tare ala tuamó so whj betoo, Kótóné mo ama so whjtóró betoo, erapó. ¹⁰Taketa, dią Kótóné so whj bitinitei, mió ama so whjtóró betoo, take Kótóné dią kooleyóló tao sinitei, mió ama koleturaalu, tao sóo, erapó.

¹¹Yalo mo hosaa mole no nerape-ó, dią i haemó uké

wale so whj kaae beterapa, gó tikiñé ekéleyóló du betere dowi ala yaqósóró, tika kae betae yóló, diaçpaae mo dirii ma fo i dere ape. Ti ai dowi alanéta, diaaq tiki tuqmó betere kepetei só deróló dorótú beterapó. ¹² Diq i haemó mo so whjtamo hosekéyóló ai beterapa, mo wisi alatóró erótú betae. Mo hale betere so whjné diq dowi ala dapóló ai só derótú betere ape. Ai fo du betere so whj atima diqané dere wisi ala kilitu, kisipa feteyóló Talepaae wapa, Kótó dä beterepaae wale sukmó atétere so whjnétei, ama doi doasi munaalo ai ape.

Doasi topo whjró teteróló kaae whjrapetamo aqmó betae

¹³⁻¹⁴ Ti Tale qta, fea ala amatóró teteró beterapa, diq ama doi sóró horaai, i haemó mepaae kae kae ala teteróló kaae tanópóló sóró beteró betere whjrapetamo aqmó betó muae. Téru, teteróló kaae tare topo whj aqmókélé betó, ai sekéné dotonatere mepaae ala teteróló kaae tare whjrapetamo aqmókélé betó, yae. Ti ai whjrapeta, dowi ala du betere so whjmó dowi kwia meloo, wisi ala du betere so whj ti dukiróo yópóló, sóró beteró beterapó. ¹⁵ Ti noatepae, Kótóné ama kisipanéta, diaaq du betere wisi alanétei, ai topo dore whjrapetamo diq só deróturaalu du betere hóko forape alurópóló kisipa mutapó. ¹⁶ Ti diqta, dowi

alané dokóló *dipula* kaae beteró bitini, hale betere whj ai beterapa, atérótóró betae. Atéró hale beterapóló kisipa mutu, diaaq me dowi ala yaai mole tué tiki so whjné kelaqósóró, me alané diaq teteró kaae tanipó dere foné husuraqse. Aténi, Kótóné ama kutó diratere so whjtoró betae. ¹⁷ So whj feapaae fo ó mepaae alarape erótú, atima mo whjpóló kisipa muóló, mo donoi alatóró erótú betae. Atéturaalu, diaq fea betá alatóró iru, kisipa tiki tiró betere hamomatamo hosaa mo turó mulu, yaala sókó fu betae. Kótó qta, doasi Tale beterapa, q kilitu wiýóló betae. Téturaalu, kale teteróló kaae tare topo whjné doikélé sóró horótú betae.

¹⁸ Wae sóró kutó diratere so whj-ó, diaq teteróló kaae tare whjrapetamo aqmó betó muae. Naameyóló mo dua bitu, wisi ala dere whjrapetamo aqmó maaté bitini, mepaae deteraa ere whjrapetamo aqmókélé dua betae. ¹⁹ Ti noatepae, me whj dowi alakélé inipatei, mené q fokosói ala depa, ai sekéi alané q só deréni, Kótó mo beterapóló kisipa mutu, hale beletétóró fu betepa, ti wisi ala dapóló ai whj dukiranérápó. ²⁰ Tépatei, me whj ama yale dowi alamó q fokosói ala depakélé hale beleté fu beteremó so whjné q dukiranénipó. Diaaq wisi ala deremó mené

diapaae eratere sekéi ala hale beleté fu betepa, ti Kótóné keletómó mo wisi ala dapóló dukiranérápó.²¹ Diá Talené ą beterepaae ape yaleteita, ai ala yaasepóló yalepó. Ti noatepae, ama yale ala dijané kolóló suróló yópóló kisipa mutu, diá tao suraalu Keriso ą doasi seké salepó.²² Ámó kisipa mutu i fo asérapó.

“Áta, dowi ala mo betákélé ini yóo,

so whj dilikóló kapala fo sawakélé ini yóo, yalepó,” erapó.

²³ Atimané ą só deróló mo dowi faletere ala depatei, amamo atimapaae tokó matere ala mo inipó. Á doasi seké suraalu, diaaq ępaae etei kaae ala eralemó, yalo diapaae tokó mótu, i ala eraalopó fo inipó. Tokó matere ala taalaturaalu, mo donoyóló talere sekéné ą kaae tawópóló, ama betere bete Kótóné ama naase tuámó mulalepó.²⁴ Djané dowi ala yaai mutere kisipata, ti whj mo sukutu dere kaae sukóo, Talené mo donoi ala yaairaalu, ti whj mo biture kaae betóo, yópóló, djané dowi ala ama tikimó sóró, ą filipaa ni tómó sukalepó. Téturaalu, ama tikimó kae kae susupu saleteiné, dowi alané diá sukunaaí yale ala mo ti kemeró beterapó.²⁵ Ti diäta, sipsip hupu fokó fu dere kaae, take diá kópaae feletei, mió diá momó ai hupu kaae tare whj aqmó betaai, fesaae

walepó. Ai seké ąta, dijané kepe betekélé teteróló kaae tare whjópó.

3

Dokore so whjpaae dere mafo

¹⁻² Atére kaae, whjné dokore sorape diákélé diaaq whjrape aqmó betae. Ti noa ala yaai meipó. Diá dokore whjrapemekó Talené fo wosóló tué tiki tirénipa, diaaqtei i ala yae yóló sé yaqse. Téni, dijané dere ala me alatamo hosekéni yóo, Tale mo beterapóló ą aqmó bitu, mo wisi ala maaté yóo dere kilituraalu, atima koleaanétei kisipa feteyóló Talepaae tué tiki tiranérápó.³ Mepaae so whjné, diá sorape diaaq tó tikimó ere au kilitu, mo kokorapó yópóló tó tiki maaté aurótú betaqse. Kae kae qlané dijané topo niki dokoo, *kold kapané* aleyle naase bi ó depa dere meleke ó oleratere kao ó doasi moniné duputere kuti wisinaale horoo deretei, doasi bete mole nisiyóló atei kaae qla qlané aurótú betaqse.⁴ Téni, diá kokó yópóló dere auta, ti mo hosaa tuámó erópóló yae. Ti aita, naameyóló mo dua betere ala naao kepe tuámó epa Kótóné kilituraalu, ita mo bete mole kokoi au erapóló kisipa mutapó. Ti atei kaae kokoi auta, doyóló alu deté feni, mo ti yó tawaalopó.⁵ Take mo kae bateró betere sorapekélé

nalo Kótóné atimapaae wisi
ala eraalopóló kisipa mutu,
atei kaae kokqí au dua
ipakalepó. ⁶ Ti Serané oma
Abraham-paae ą teteróló
kaae tare whj-ó yóló, oma
aqmó bitu yale kaae, mepaae
mo kae beteró betere so-
rapekélé, atimané whj aqmó
bitipakalepó. Sera ą atéró
oma aqmó bitu yale kaae,
dią wiyóló furu furu ini, wisi
alatóró eraté fu betepa, ti
Serané ama senaalerapetóró
ai betere ape.

⁷ Dią so dokore whjrape-
ó, sorapepaae yale fo kaae,
diapaaekélé i dere ape. Dią
diaaq sotamo betamó bitu,
sota whjtamo suni bérápóló
kisipa mutu, tao sóró wisi
ala maaté erótua yae. Ti
noatepae, naao so diaamo
wusuró Talené hamokoróló
hale matere mo ti betere
bete saaireteiné, diaamoné
momatere ala me alané
seséyaqsóró, ma fo i dere
ape.

*Mepaae sek̄ei ala eratepa
tokó meni, wisi ala bet̄a erótua
betae*

⁸ Kemerótua dere ma fo
me i ape. Me qlamó arale
sóró huri dere ala ini, dią
fea mo bet̄a tué muóló,
dua betó muae. Atéró, me
whj hamoma sek̄e supa, ó
dekjené sukutepa, ti diaaq
hosaamókélé suraalu, kole
yóló tao sae. Tétu, diaatei
deróló mo dua bitu, no
netamo yaala sókó fu betae.
⁹ Menétamo diapaae dowi ala
eratepa, diaaqmo atimapaae
tokó melaqse. Ti noatepae,

Talené ama wisiratere ala
dięné sópóló kisipa mutu,
a beterepaae ape yalepó.
Atéró, mené dią eratere
fo depakélé tokó meni,
Talepaae atimatei wisirae
fotei yae. ¹⁰ Ti noatepae,

“Dią mepaae so whj de
wisiyóló héseketo
bitiré faai depa, ti ai so
ó whj ama dere dowi
foró kapala fotamo
ini, kisipa tekeyóló mo
hotowaró betenérápó.

¹¹ Téró, dowi ala yaaire
tuapaae feni, woleyóló
wisi ala maaté du bitu,
hosaa muni deyóló
mo dua betae. Aita,
mo doasi topo alapa,
Talené dią tuapaae
erópóló, keteké butu
betae.

¹² Ti noatepae, donoi ala du
betere so whjta, Talené
wisi kisipatamo
kaae tawóo, atimané
dere momakélé
wosoo, dua dapó.
Tépatei, mepaae so
whjné du betere dowi
alamó Kótó ą felé
inipa, ama atima
sisópaae erótua dapó,”
erapó.

¹³ Diaaq wisi ala yaai
keteké bupa, ti né dią
doraaloé? ¹⁴ Tépatei, diaaq mo
donoi ala deremótei, mené
diapaae sek̄ei ala eratepa,
me qla meipó, Talené dą
wisiró beterapó kisipa muae.
Ti asémó i fo erapó.

“Atima me sek̄ei ala kolóló
witeretei dięné kilitu,

ai alamó dią wiyaqose,” erapó.

15 Téni, diaaq hosaa tuqmó Keriso ata, dą teteróló kaae tare Talepóló, dią ą aqmó sukóló betae. Atépa, mepaae whjné diapaae woseturaalu, take nalo wisi ala kelaalopóló suka fea hajtu betere-a, noa betené de? depa, atimapaae tokó melaaire fo donoróló tawae. Atimané atéró wosetere fo tokó móituraalu, ąkélé Talené aleyóló beteró beterapóló kisipa mutu, naameiné mo dua yae. 16 Ti noa yópóló meipó. Dią Keriso tuqmó bitu, du betere wisi ala mepaae whjné kilitu, dei tué muóló dią só deraalotei, nalo atimané yale ala kisipa duraalu, hoko ala yalepóló atima haleyalopó. Até yópóló diaaq hosaa tuqmó me ala dekaaporóló muni, mo wisi tuétamo mo alatórótí erótú betae. 17 Dią dowi ala deremó seké supa, aita dukiratere ala meipó. Kótóné ama kisipa mole ala wisi erateremó diapaae sekéi ala eratepa, ti wisirapóló kisipa muae. 18 Ti noatepae, donoi ala initere so whjné dowi ala kwia tokóló aluraairaalu, kale donoi ala dere seké Keriso ą mo betę félitóró sukäletei, momó kae sukälomeipó. ą atéró sukäleteita, dią dapesó fóló, Kótótamo betqmó bетeraai yalepó. ą sukópóló dele alata, ti mo hae whj tiki daayóló betepa daletei, momó kepaayóló

beteraleteita, ti mo kepené dere ala tuqmó kepaaralepó. 19 Ąkélé kepetóró bitu, kepené dere ala sya fóló, kale *dipula* beteró betere keperapepaae fo yó melale felepó. 20 Ti ai keperapeta, Noané nuku aleyale sukamó Kótóné fo tikitu betepa, ama atima hapale kwia matere ala ini, dua kaae taté fu bitipakalepó. Ai alimó betale so whj mo fea węiné aluróló, 8-ró so whj maaté hásokó fóló, węiné sóró kutu betepa atima aluyaqsóró, Kótóné tao serapó. 21 Ti take Noa betale alimó, węiné so whj aluraleteita, dą mió i alimó Yesu tuqmó węi tóputere so whj aluyaqsóró, Kótóné tao saaire alapaae dó faróló erapó. Ti węi tóputere alata, tó tikimó ere bolu fokaai dumitei, dąné hosaa tuqmó mole tué tiki Kótóné ama keletómó mo wisirapó yópóló, dale mulótú beterapó. Ti Yesu Keriso ą kepaayóló betereteiné dią aluyaqsóró tao su beterapó. 22 Ai seké ą hepen-paae fóló, Kótóné turu naase dəmō betepa, *ensel-rapekélē*, mepaae ala teteróló kaae tare doasi doi mole keperapekélē, doasi fotokó bole keperapekélē fea ą aqmó sukóló betó mulapó.

4

*Sekéi ala wapakélé Talené
ala betę hgle erótú betae*

1 Térpa, Keriso ą mo hae whj tiki daayóló bitu, doasi

sek̄ei ala serapa, diąkélē ama muale tué kaaetóró muóló siki siki yóló betae. Ti noatepae, mepaae wh̄j sek̄ei ala supa, ti ama du betale dowi ala momó kae enénipó. ² Ai sek̄ei ala sale wh̄j i haemó hâle bituraalu, tó tикиné ekélere dowi ala yaai kisipa muni, Kótóné kisipa mole ala eraai bitiré faalopó. ³ Ti noatepae, dią take Kótóné fo woseni hâle betale sukamó, mo hâle betere so wh̄j atima kisipané yaaitere ala sya fóló du betale kaae diaaqkélē du betalepó. Ti atei ala diaaq sumó yalepa, mió mo ti taalae. Ti hâle betere so whjné dere alarapeta, i ape. Hâkeamó mo sonaalei nópu nokole alakélē, au nokole alakélē, w̄ei dekéró nóló dere dowi alakélē, touróló q̄la deteremó qlaró w̄eitamo dekéró nokole alatamokélē, hâle h̄oko du betere kae kae dowi alakélē, kuturaalu h̄oko deté kotere dowi alakélē, bete muni sonaalei kapala kótópaae moma dere alakélē, fea deté fu beterapó. ⁴ Atima beteró betere sere q̄la qlatamo hâle h̄oko sonaalei ala du betereteiné, hâle besekérótua dapó. Ai ala diąnékélē tokóló initepa, atimané dią faleyóló kae kae eratere forape mo dekéró du beterapó. ⁵ Ti ai ala du betere so wh̄j taleyaaire ala h̄asókó feni, mió betere so wh̄jró sukâle so wh̄itamo taleyaaai donoró betere sek̄ené taleturaalu, atimapaae diąné yale ala fea

yae depa, me alakó hiraaire t̄u muni, mo fea hâkeamó enérapó. ⁶ Atére betené, sukâle so wh̄j atima sukâai hâle betepatei, mené kale fo wisi atimapaae yó malepó. Ti aita hâle mei, i haemó tó tикиné dere ala sya fóló, taletu betere so wh̄j taleyóló só deróo, kepené dere ala tuqmó betepa, Kótóné ama taletere ala atimapaae eraleteiné mo betóo yaalopó.

⁷ Mió i haemó mole alarape fea kemetere be d̄e felekemó sókó waai dapó. Térapa, Talepaae momatere ala mo wisiyóló yaasepóló diaaq kisipa mo diriyóló bitu, tó tикиné yaaitere ala yaqsóró mo hotowaró t̄eteróló kaae tawae. ⁸ Fea ala t̄eteró betere doasi topo ala i ape. Diaaq hosaa mo turóné diąsisi yaala sókó fu betae. Ti noatepae, yaala sókó fole alanéta, fea dowi ala munire aq̄róló husiratapó. ⁹ Diaaq bepaae wale uké wh̄irape dape suraalu me fo ini, mo wisi kisipatamo dape sae. ¹⁰ Dią feané kae kae wisi ala erópóló, Kótóné dią hâle matere ala wisi séle séle dok̄oralepó. Atérapa, Kótóné yapaae noa alakó eró betepa, ti naaomo hâle hamokoróló matere ala taaréni, so wh̄j mo wisiyóló tao sóró erótua yae. ¹¹ Mepaae whjnétamo, Kótóné fo yó mótu betepa, hâle h̄oko fotamo touréni, Kótóné ama mo fotóró kutirimó mulóló, mo hotowaró yó mótu betaе. Mepaae whjnétamo Kótóné so wh̄j

tao saai depa, ti Kótóné ą matere fotokoné tao sóró erótua enérapó. Ti aita, diaaq kae kae du betere ala fea mepaae so whjné kilituraalu, ita Yesu Kerisoné yale alané erapóló Kótóné doi hale sóró horópóló dapó. Ti ąta, mo kae ere dę wisinaaleró doasi fotokotamo bole Talepa, ama doi hale horóló suka fea mo ti muó tanópóló yae. Mo kée. Téyópóló yae.

*Kerisopaae erale sek̄ei
ala kaae, yapaaekélē eratepa
kilita sókó faqse*

¹² Yalo hósaa mole no nerape-ó, me whjné diapaae susupui ala eratepa, aita dijané tué tiki tiró beteretei kaae kilitu dere alapa, kisi ala nisiyóló dią kilita sókó faqse. ¹³ Téni, take Kerisopaae erale sek̄ei ala kaaetóró, mió diapaaekélē ai eratapa, mo kée yóló hajné sukutu betae. Ti noa ala yaai mei, take nalo Keriso wale sukamó, ama kae ere dę wisinaale hąkearatepa kilitu, mo kée yóló doasi hajné sukållopóló kisipa mutu dapó. ¹⁴ Kerisoné doi diaaq tikimó dakeró betereteiné, mené dią faleyóló eratere fo depa, Talené ya wisiró beterapóló kisipa muae. Ti noatepae, Kótóné mo kae ere dę wisinaale fąane Kepe Wisi dią tuamó beteró beterapó. ¹⁵ Tépatei, diaķó me whjnétamo whj dóló sukunatere ala ó, ąlémí nokole ala ó, kaae tare whjrapené fo tukóló kae

kae dere dowi ala ó, mené dere ala fasóló deremó diapaae sek̄ei ala eratepa, aita Keriso so whjné dere ala meipóló haleturaalu wi yae. ¹⁶ Tépatei, Kerisoné ala erótua beteremó, mené diapaae sek̄ei ala eratepa, hale yaqse. Téni, diaaq tikimó Kerisoné doi moleteiné dapa, Kótóné doi betą hale sóró horótua betae. ¹⁷ Ti noatepae, dą Kótóné ama naale senaale bitu du betere ala tale yaaire be dę kaae sere aqrapó. Ama taleyóló kwia matere ala kaae suraalu dąpaaepi eróló, nalo kemérótua ti Kótóné ama fo woseni, dowqae fóló tikitu betere so whjpaae, mo doasi sek̄ei ala eraalo meipóló kisipa mute? ¹⁸ I fo erapó.

“Donoi so whjtamo sek̄ei ala su betepa, Talené ama tao saaire ala hapólupa, ti Kótóné fo woseni, dowqae fóló dowi ala yó tare so whj tao saaire ala mo doasi hapólunipóló kisipa mute?” erapó.

¹⁹ Térapa, Kótóné ama kisipa mole ala erateremó, sek̄ei ala su betere so whj dią kaaróló beterale sek̄ené ama dią tao saalopóló kisipa mutu, ąpaae tué tiróló wisi ala betą yó tanérapó.

5

*So whj kaae tare whj disiraperó teyó whjrapetamopaae
dere fo*

¹ Dią tuamó betere so whj teteróló kaae tare whj disirapepaae dirii ma fo i

dapa wosae. Ḳékélé dią ere kaae, so whj teteróló kaae tare whj disi bitu, Kerisopaae erale sek̄ei ala yalo kelené mo kelaletei, so whjpaae yó mótu beterapó. Atérú, Kótóné ama kae ere dę wisinaale so whjné kolópóló hakearatere be d̄emó, Ḳékélé ai dę wisinaale saaire whj bitu, diąpaae dere ma fo i dapa wosae.² Kótóné ama so whj teteróló kaae tawae yóló dią sóró ai beteró beterapa, ai so whj me ala yaqsóró mo hotowayóló kaae tawae. Me whjné diąpaae i ala yae yóló s̄etere fo woseni, Kótóné ama kisipané diaaq yópólópó ere ala bet̄ tué muóló, wisi kisipatamo erótú betae. Doasi *moni* saai dapóló ekèle dere ala ini, so whj hâle tao saaire keteké bet̄ bulu du betae.³ Talené diąpaae kaae tawae ere so whj kaae taru, dią doasi topo whj aqyóló kaae taní, mepaae Keriso so whjné diaaq du betere wisi ala kolóló dią sya wópóló, wisi ala diaaqpi kaae sóró yae.⁴ Atéró betepa, Kótóné *sipsip* hupu kaae tare topo whj q sókó wouraalú, Kótóné ama kae ere dę f̄ane doi mole topo tao diámó matepa saalo ai ape. Ti ai kokqi au wisinaale ere topo tao dokélé ini, mo ti muó tawaalopó.

⁵ Dią teó whjrape-ó, kale whj disirape Tale aqmó sukóló biture kaae, diąkélé ai whj disi aqmó betae. So whj diąsisi u teterótú i teterótú ini, naameyóló dua betere

ala kuti kaae deróló betae. Ti noatepae, asémó i fo erapó. “Mepaae bopé faketere so whjné yaaitere ala Kótóné ama sesé yóo, naameyóló dua betere so whj ti ama hamokoróló tao sóo, dua dapó,” erapó.

⁶ Tér̄apa, Kótóné ama kisipa mole su kamó dią tao sóró dukirópóló, ama fotokqné teteróló betere aqmó naameyóló mo dua betae. ⁷ Diąta, Kótóné hosaa mole naale senaale betereteiné, ama dią mo wisiyóló kaae tarapa, diaaq enée yóló whalia du betere sek̄ei ala fea ama wisi eraté fu beterópóló ąpaae melae.

⁸ Diaaq tó tikané du betere ala hotowaró teteróló kaae taru, kele diriyóló betae. Kale whj dó nokole bete haq *laiyon-né* whj dóló naai keketé kutu dere kaae, diąné bōe whj Satan-né dią doraaire t̄u keketé kutu beterapó. ⁹ Ai sekéné ama kisipa mole ala diąpaae eraqsóró, wisiyóló kaae taru, Talepaae tué tiki tiró betere alané dirii tipi kaae yae. Ti noatepae, ai kaae sek̄eta, diąpaae maaté mei, i hae kwia feamó betó mole diąné no nerapekélé bet̄ kaae sek̄etóró su beteretei diaaq kisipa muae.

¹⁰ Ti dią Yesu Keriso tuámó betepa, Kótóné ama hamokoróló tao sere ala, mo dekéró erótú beterapó. Ai ala du betere Kótóné kae ere dę wisinaale tuámó

betaasepoló, diɑ ape yalepó. Sawa su kamó diɑ mepaae seké siré fu betepa, atéyale sekéné diɑ haepaae derepéní diriyóló beterópóló, amatóró diɑ fotokó bulóló, mo ti suraalopó.¹¹ Ti ąta, mo doasi fotokó bole Tale beterapa, so whj feané ą dukiratere ala hale yó tanópóló yae. Mo kée. Téyópóló yae.

*Mo kemeróturaalu kóleó
dere fo*

¹² Yálo kisipané Sailas ąta yálo mo no bitu, Talené ala eró tare whj wisipó. Atéru, ama ę tao supa, yálo diapaae mo hálezkeróló aséyalepó. Yálo ai yale aséta, Kótóné hamokoróló tao sere ala diqané tué yópóló yó meloo, Talené ala erópóló keteké buloo yalepó. Téyalepa, Diɑ ama ai hamokoróló tao sere ala tuamó diriyóló betaes.

¹³ Talené sókó su yóló diqatamo betamó beteró betere no nerape atima Babilon be huluamó bitu, diapaae kóleó dapó. Yesuné yale ala tuamó yálo naale sutóró betere whj Mark-nékélé diapaae kóleó dapó.¹⁴ Diqasisi yaala sókó furaalu, kóleó yóló aputu betaes. Talené hosaa muni deyóló dua betere ala Keriso tuamó betó mole so whj diɑ fea tuamó mulópóló yae.

2 Pita

¹ I aşeta, Yesu Kerisoné ama kutó diröpóló doteyale *aposel whj Saimon Pitane* dapó. Yesu Keriso ata mo Kótótóró bitu, dä aluyaqsóró tao su betere whipó. Térü, ama ere mo donoi ala sya furaalu, mo doasi ke bole betä kaae kisipa tiki tiratere ala dämökélé, diämökélé matepa salepó.

² Kótóró dä teteróló kaae tare whj Yesutamo diriyóló kisipa dereteiné, atimaamoné erótú betere hamokoróló hale tao sere alaró hosaa muni deyóló dua betere alatamo mo turó dia tuamó mulópóló yae.

Kótóné q beterepaae ape ere fo diriyóló kisipa muae

³ Kótó sya fóló ama ala eróturaalu, fea ala yayá yaqsóró ama doasi fotokoné däpaae mo suró beterapó. Ti aita, ama kae ere dëró wisi alatamo fananu, däpaae ape yale seké q kisipa deté fole betené su beterapó. ⁴ Ai doasi fotoköi ala däpaae eróturaalu, etei kaae bete mole alarape diaapaaekélé eraalopóló muló beterapó. Ai eraalopóló ere fo wosóló, däne tué tiki tiratapa, ti Kótó q tuamó ere ala wisinaaletóró däpaae tokó meloo, i haemó betó mole so whjrapené ekèle yóló hoko du betere sonaalei dowi ala däpaae tokó meni yoo, yaalopó.

⁵ Atéró doasi ala ere betené, diaaq tué tiki tiró betere ala tómó beleróló wisi ala mo keteké buóló du betae. Ai wisi ala tómó, Talené ama bete mole fo diriyóló tué yae. ⁶ Ai ala tómó, tó tikané ekélere ala yaqsóró teteróló kaae tawae. Ai ala tómó, sekéi ala wapakélé hale beletétóró fu betae. Ai ala tómó, Kótó tuamó ere ala wisi suróló du betae. ⁷ Ai ala tómó, diaaq ne no kqleturaalu, hosaa muóló betae. Ai ala tómó, mepaae so whj kólené sukóló hosaa mo turóné yaala sókó fu betae. ⁸ Ti ai alarape dia tuamó muluraalu fakeraté fu betepa, ti dä teteróló kaae tare whj Yesu Keriso tué deté faalopó. Atéruraalu, dia hale bitini, Talené ala eraté fóló, dia tuamó mo du wisi wolleyaalopó. ⁹ Tépatei, mepaae whj tuamó ai alarape munipa, ti mepaae bete mole ala ama diriyóló kilini, kele dilikirapó. Atéró, ama take yale dowi ala Talené fokóló kemeró beteretei kisipani, mo ti kisipa keteró beterapó.

¹⁰ Atérápä yalo no nerapé-ó, dia ta Kótóné ama sókó su yóló q beterepaae ape yale so whjtamó betamó biturapa, diaaqtei hotowayóló kelae. Ti noatepae, diaaq ai alarapetamo deté fu betepa, ti dia dée nóló haepaae derepéní, mo diriyóló bitiré faalopó. ¹¹ Atéró bitiré furaalu, dä aluyaqsóró tao sale whj Yesu Kerisoné ama mo ti mole ala teteróló kaae tare tuamó

dią beterópóló, ama mo hékесетамо wisiyóló dape saalopó.

Kótóné kóló whírapené asérefo

¹² Kale bete mole mo fo diąné wosóló diriyóló tué yóo, diąpaae yae yóló bope yale alarapekélé diaaq tué yóo epatei, kisipa keteni tué yó tanópóló diąpaae yaairetei ę hóni, hale yó tawaalopó. ¹³ Ę sukaiairaalu kapala asiri haemó i daale mo tikita, kuti be fisikaai kapala asiri tñure kaae, ę i haemó kapala beterapó. Ę sukaai hale bitutei, yalo i bope yale alarape diaaq kuitiri tuamó hale muó tanópóló momó du momó du deretei, mo dono dapóló kisipa mutapó. ¹⁴ Ti noatepae, dä tñteróló kaae tare whí Yesu Kerisoné ępaae ya betere kuti be mo felekemó fisikaai dapóló, hakeamó yó maletei yalo kisiparapó. ¹⁵ Yalo mió i du betere forape ę sukjikimó diąné kisipa keteni, tué yó tanópóló ę doasi keteké buluraalu, aşeró fotamo diąpaae i du betere ape.

¹⁶ Ti dä tñteróló kaae tare whí Yesu Keriso ą doasi fotokötamo waalopóló, dñné diąpaae yó melale fota dñné kekeme nóló hale dolşa fo kaae inipó. Ama mo kae ere ala wisinaletóró dñné kelené mo kelaletei diąpaae yalepó. ¹⁷ Ti Alima Kótóné ama mo kae ere dë wisinaale tuamó naalema betepa

kolóló, i fo yalepó. “Ata, yalo hosaa mo turó mole naale ai ape. Ama du betere alamó ę mo doasi hékesené sukutu beterapó,” erapó. Alimané ai fo yaleteiné, ą tuamó mo kae ere dë hakearóturaalu, ą doasi doi mulatere ala yalepó. ¹⁸ Ai fota, ama kae ere hasi fosómó dä Yesutamo bituraalu, hepen bemó Kótóné ai fo deretei mo dñétóró wosalepó.

¹⁹ Ai hasi fosómó yale fo woseturaalu, take betale Kótóné kóló whírapené yale fo Yesu tuamó mo dokonat-apóló dñné mo diriyóló kisiparapó. Diliki tuamó dñró betere sá deyó taru ere kaae, diaaq kisipa ai kóló whírapené ere fopaaetóró muló bitu, diąné hosaa tuamó be deyó hotu dere kaae yóo, hıka deyó tare hore koloo yaaipatei, ti ai eró betere alapaaetóró kelené kikéyóló kaae tapa mo wisirapó. ²⁰ Ai deté wale forape tómó, me doasi bete mole dirii fokélé i dapa wosae. Kótóné ama kóló whírapené yale fo asé tuamó moletei, atima kisipané kekeme nóló inipó. ²¹ Atimané yale fota, mo whjné kisipa sysa furaalu kaaróló ini, Dëi Kepe Wisiné kale kóló whírape fotoköratope, so whípaae Kótóné fo i ape yóló yó maaté kwęyalepó.

2

Kemeratere be dëmó so whí dilikóló kópaae falatere

*whjirape mo ti dowi kwia
saalopó*

¹ Téyaletei, atéyale alimó Kótóné fo yó matere kóló whjirape nisi yópóló kapala fo yó matere kóló whjirapekélé beterapó. Téyale kaae, mió diq tuqmókélé atéró kapala fo yó matere whjirape betaalopó. Ai whjirapené Talené fo yó matere aqyóló, so whj dilikóló doraaire fotei yó melaalo ai ape. Téturaalu, atima dupu yale sekéné atima teteróló kaae tapatei, atima Talené dupu yóló teteróló kaae tanipó yaalo ai ape. Atétere betené atima kwia móituraalu, dóló aluraaire tū atimanétei aletu beterapó. ² Atimané ai du betere mo sonaalei ala diq mepaae so whjné sya fóló yaalo ai ape. Atéremó, mepaae belamó hale betere so whjné mo bete mole fo sya fole ala faleyaalopó. ³ Atéró kapala fo yó mótu betere whjirapené diaaq qla qla saairaalu, diq dilikóló kapala seraai fo atimanétei kekeme nóló yaalo ai ape. Atimané atei kaae yale dowi alamó, atima fea só deróló mo ti doraairaalu Tale ą noke fini, kwia melaai ama taketi taleyóló muló beterapó.

⁴ Ti noatepae, *ensel-* rapekélé dowi ala depa Kótóné kóle duraalu bokó sini, dowi kwia saaire dolopaae taae deralepó. Aita hale mei, Talené ama taleyyaire be dę sókó waai teópa kaae taru, dowi diliki

tuqmó bitiré fu beterópóló, mo apaae derepale osono dolomó *dipula* beteró beterapó. ⁵ Mo take betale so whjirapekélé, Kótóné kóle duraalu dowi kwia matere ala bokó sóró taarénipó. Kótóné ama mo donoi ala i ape yóló yó mótu betale seké Noaró mepaae wéikeró so whjtamo betä Kótóné tao sipa kalepó. Téyaletei, ai so whjné Kótóné fo wosóló sya feni dowqae fu betepa, Kótóné mo doasi wéi anóló so whj fea doróló alurélipakalepó. ⁶ Atéró bitiré fóló nalo Kótóné Sodom be huluaró Komora be huluatamo siné doló kemeróló, kili alée faralepó. Kótóné ai ala eraleteita, nalo betaaire so whjnékélé ama fo wosóló sya feni dowqae fu betepa, atei kaae kwia melaalopóló tué yópóló eralepó. ⁷ Téyaletei, Sodom be huluamó betó mole so whj Kótóné dóló aluróturaalu, Lot sinaqósóró ama tao salepó. Ti Lot ąta, mo donoi whj bitu, ątamo betó mole so whjné kae kae du betere sonaalei dowi alaró Talené fo woseni tikitu betere alatamo kilituraalu, ą hasekqa kisipa mutu felé yóló bitinipó. ⁸ Ti ątamo betó mole so whjné yaqse ere fo tukóló, dowi ala dó mió yóló hale yó tapa koloo, dowi fokélé wosoo du betaleteiné, mo donoi ala du betale whj Lot ą felé kisipa muni, ama hosaa tuqmó deletamo bitiré fu betalepó. ⁹ Até yale ala kilituraalu, dowi ala du betere so whj

Kótóné kwia melóo, ama ala erótú betere so whj sekéi alané só deraqsóró tao sóo, dere ala Tale ą mo asaru mo donotóró dua dapó. Atéró kwia matere ala taaréni, hale yó taté fóló ama taletere be démó sókó faalopó.¹⁰ Ti ama kwia matere alata, mepaae dowi ala yaai ekélé du betere so whjró Talené ama teteróló kaae tare aqmó betere hóyóló dowæae fu betere so whjtamo, ti Talené mo doasi hapólui ala erótú betaalopó. Ai ala du betere so whjrape mo halaainé atima bopé fakeyóló nene duraalu, Talené ama kae ere dë fãane *ensel*-rape faletu beterapó.

¹¹ Tépatei, *ensel*-rapené bole fotokoné ai kapala fo yó mótu betere whjrapené bole fotoko teteró beterapó. Atére *ensel*-rape Kótóné keletómó mo kae ere dë fãane sekérape faleyóló só derótimpó.¹² Ai kapala ala yó matere whjrapené mole tué tikita, mo whjné mole tué tiki kaae muni, mepaae betere qla hupu ó haq atima tué muni hale hóko betó mole kaae, ai whjrapékélé atérapó. Ti na huputa, whjné dóló nòpóló Talené aleyóló beteró beterapó. Ai whjrapené i kale sekérapené bole doasi fotoko bete tué iniruraalu, atima Tale doka doka yóló eratere fo dua dapó. Whjné hale hóko betó mole qla naró huputamo dóló nuku dere kaae, ai ala du betere whjrape Kótóné

dóló aluraalopó.

¹³ Aita mepaae so whj dorale alamó, Kótóné atima kwia melaalopó. Atimané tó tikimó feléyaaire dowi ala ekéléyóló, be dëtamotei hakeamó du beterapó. Atéró du betere alané, diatamo touyóló bitu qla deyóló nokole suksamó, diaaq doiró du betere wisi alatamo folokoleróló dorótú beterapó.¹⁴ Ai so whjrape atima nòpu naaire tué muluraalu, me so ó whj kelené kolóló au nukua dapó. Atei kaae dowi ala ekéléyóló du beteretei mo kemekélé ini, hale yó tarapó. Mepaae whj wisi ala yaaire tué meiyóló, bére so whj dowi ala yópóló, atimané ąlisóró fua dapó. Mepaae so whj dilikóló wisi wisi qla sua yaleteiné ai ala atima mo asarapó. Ai ala du betere whjrape ti Talené mo doróló mokoraaираalu, tukóló muló beterapó.¹⁵ Ai whjrapeta, kale Beor naalema Balam dowi hóko ala duraalu doasi *moni* saai ekélé du yale kaae, atimakélé donoi tū taaróló kópaae felepó.¹⁶ Ti Balam ą tū tuamó keyaa fole whj kaae fu betepa, ą faqsóró sesé duraalu, ama *donki* hupunétei mo whjné fo kaae yóló ą foné sipakalepó. Atéyaleteita, Balam-né ama yale dowi ala hakearótú yalepó.

¹⁷ Ti ai whjrapené du betere alata, mo fole wéi dikitu dere kaae yóo, dirii suka dere alimó sáko dilikitepa hali waai

dapóló whjrape hëseke yóo du betepatei, beséné hali kaepaae sóró fu dere kaae atimané dere alakélé atérapó. Atétu betere whjrape atima diliki tuämó mo ti betó tanópóló, Talené tukóló muló beterapó.¹⁸ Ai whjrape atima me bete munipatei, wisi ala dapóló atimatei doi sóró horóló, bopé faketu beterapó. Kapala ala tuämó betó mole so whjtamо touyóló betaletei, mo dótitóró ai ala taaróló wale so whj tó tикиné ekélere ala sya fóló dowi ala yópóló, ai whjrapené atima kapala dilikóló ąlisó fulapó.¹⁹ Ai

whjrapené mo so whjpaee däne dere fotamo diaaq wosóló sya fupa, ti diaq mené kutó diratere so whj betaalo meipó du beterapó. Ai fo du betere whjrape atimatei, mo sonaalei dowi alané wae sóró kutó diratere whj beteró beterapó. Mepaae whjtamо me alané ą teteróló kaae taru ąlisóró kutu betepa, ti ą ai alané wae kutó diratere whj ai betere ape.²⁰ Térü, mepaae so whj i haemó mole mo sonaalei dowi alané dokóló muló betepa, dą aluyaqsóró taosóró teteróló kaae tare whj Yesu Keriso tué yaleteiné, atima teraayóló hale beteralepó. Atéretei taaróló, take du betale dowi alapaae momótamo fesaae fupa, ti mió betere alané take betale ala teteróló ą mo ti dorótú beterapó.²¹ Mepaae so whj Talené ala eróturaalu, donoi tų sya

feni hale hoko betepa, ti dorapó. Tépatei, mepaae so whjpaee Kótóné ama yae yóló kae muló betere fo wisi mené atimapaae yó matepa tué yóló, donoi tų sya feletei taaloo, kale fo wisikélé hale ąla kaae taae faloo depa, ti ai so whj atima betere ala mo turó dorótú beterapó.²² Ai so whjné du betere alata, i mara mole fo tamoné sūratapó. "Yuwine ama soraitei momó nukua dapó," Me i fokélé erapó. "Hupu biki biki epa mené ą wej fokoteretei momó fesaae fóló biki biki dua dapó," erapó.

3

Tale waaire be de

¹ Yalo mo hosaa mole no nerape-ó, mió yalo diapaae tamo dakeróló i asé dere ape. Folosóró yale aséró mió i dere asétamota, dijané kutiri tuämó wisi ala yaaire tué hale muó tanópóló, diaaq kisipa disiróturaalu, dapó.

² Ti hale meipó. Kótóné take mo kae beterale kóló whjrapené yale foró, dą alu yaqsóró tao sóró teteróló kaae tare sekéné ama aposel whjrapaee yae yóló yó melale fotamo, diaaq kisipa keterení, tué yó tanópóló dapó.

³ Yalo diapaae folosóró dere fota, nalo kemetere alimó tó tикиné du betere dowi ala sya furaalu, Tale faletu betere so whj wóló, Talené ala eratere so whj faleyaalopó.

⁴ Téturaalu,

atimané etei kaae fo yaalo ai ape. "À waalopóló, tukóló muló betere fo-a metéli yaaloé? Djané ayarape sukaalé alimótei kaae sóró wóló, Kótóné ama kaarale qla qla fea me ala kae ini, kale alatóró hale erapó," yaalopó. ⁵ Tépatei, folosóró Kótóné ama foné şaró haetamo kaarélipakalepó. Kótóné hae aleturaalu, wéi tuamó hae sókó holae depa, wéi betapaae maane fóló, hae sókó holipakalepó. ⁶ Ai alimó ere hae tikiró qla qlatamo fea Talené ama fonétei belere wéi anóló dora depa, mo dorélipakalepó. Ai yale ala fea atimané tuérutei, dowqae fóló ai fo sisópaae erótú beterapó. ⁷ Ti Kótóné ama qla qla kaarale fonétei, mió i alimó ere şaró haetamokélé siné doló aluraalopóló tukóló muló beterapó. Tétu, Kótó tuéni hóróló betó mole so whjékélé, Talené taleyóló kwia mótu siné doló aluraaire be de sókó wópóló, qla qla kaarótú yale kaae, ai fonétóró dale mulóló, kaae tarapó.

⁸ Térapa, yalo hosaa mole no nerape-ó, i ala betá kisipa keteréni, diaaq kutiri tuamó muó tanópóló yae. Talené ala eróturaalu, 1,000 ba fo kolósu, betá be de kolósu depa, me ala kae ini, mo betá alatóró erapó. Kótóné ama keleterpa 1,000 ba fota, betá be de kaae aqrapó. ⁹ Mepaae so whjné kisipanéta, Talené ama eraalopó yóló mu-

laterere ala kese kese dere nisi dapó. Ti qta atéró kese kese dumí, so whj mo betákókélé aluyaqsóró kisipa mutu, diaaq du betere dowi ala taaróló, fea q beterepaae wópóló, ama dua kaae taté fu beterapó.

¹⁰ Téretei, Tale q momó fesaae waaire be deqta, olémi nokole whj wou dere kaae yaalo ai ape. Şaró şamó yó mole qlatamo aluróturaalu, doasi be sapalaahale kaae yóo, haeró haemó yó mole qla qlatamo fea siné doló kemeróo, yaalopó. Téturaalu, i haemó yó mole qlakélé fea siné doló kemeróló, hae tiki mo haleraalopó. ¹¹ Ti qla qla feata atéró aluraalopa, diq noa kaae so whj betaa kisipa mute? Ti diqta, Kótóné ama mo kae beteró betere so whj ereteiné ama ala erótú betepa mo wisirapó. ¹² Diq atéró mo kaae so whj bitu, Kótóné tukóló muló betere be de kelenée yóló keteké butu betere alané, Tale waaire be de hapale felekeratapó. Atétere be demó, şamó ere olaró i haemó yó mole dirii qla qlatamo, mepaae siné doló wéi kaae alée faraalopó. ¹³ Téyalotei däta, Talené ama haeró şatamo kisi kae aleyaalopó ere fo tué muturaalu, ai donoi ala mole be kelaai dapóló keteketamo kaae taté fu beterapó.

¹⁴ Atérapa, yalo hosaa mole no nerape-ó, diqta ai alarape kelaai kaae tarapa, Tale tuamó bitu, me só

deraaire ala ó haletere ala ini, ama bóe firó betereteiné, ḷtamó betamó betaai kisipa mutu, keteké buóló mo dua betae.¹⁵ So whj atimané du betere dowi ala taaróló, Tale ą beterepaae wópóló ama kaae taté fu betereteita hale mei, so whj aluyaqsóró tao saairaalu kaae tarapó, kisipa muae. Ti i fo kaae, djané hosaa mole no Pol-paae Kótóné fosó fosói kisipa matepa amakélé aserapó.¹⁶ Pol-né so whipaae dotonale asémó me fo kae ini, yalo i du betere fo kaaetóró erapó. Ama yale aserape tuamó mepaae ere fo bete tué yaaire mo hapólurapó. Mepaae mo kóló kólóre so whjró Talené ala tuamó diriyóló bitinire so whjtamóné, Kótóné mepaae asé tuamó ere fo wérótú dere kaae, Pol-né asere fokélé atimané bete tokóló donotóró yó meni, wérótú beterapó. Atétere alané atimatei doraaire tū aletu beterapó.

¹⁷ Térapa, yalo hosaa mole no nerape-ó, i ala yaalopóló bope yale ala diaaq wosóló ai tuérapa, Kótóné tukóló muló betere fo aqmó bitinire so whj kópaae fu betere alané dią qlisóró faqsóró, mo hotowaró kaae tawae. Ti noa yaqsóró meipó. Dią Kótóné ama bete mole ala tuamó mo diriyóló beteretei taaróló, haepaae derepaqsóró dapó.
¹⁸ Tépatei, dą aluyaqsóró tao sóró teteróló kaae tare whj Yesu Kerisoné hamokoróló

hale tao sere alaró ą kisipa dété fole alatamo dią tuamó mo ti fakeraté fu betae. Mió i betere alimókélé, take betaaire alimókélé, ama doi hale muó tanópóló, sóró horótú betae! Mo kée, téyópóló yae!

1 Jon

Mo ti betere bete mole fo

¹ Mo take keké naale alimótei kaae sóró bitiré wale whj, diapaae hakearóló i dere ape. Ai whjné ama dere fo dñé mo wosoo, kelenékélé mo koloo, dñé wisiyóló fopeyóló naasenékélé olaa yoo, yalepó. Dñé i dere fota, ai mo ti betere fo bole whj Yesu diq kóló kóló yaqsóró hakearóló dapó. ² Ai kale mo ti betere bete qta, Alimatamo betóló dä beterepaae hakearóló sókó wapa, dñé mo kelalepó. Atéró hakearale wapa dñé kelale mo ti betere bete q i ape yóló, dñé mió diapaae yó i matere ape. ³ Diqkélé dñatamo betq kisipa mutu dere ala fea touyóló yaai dñé kelale alaró wosale fotamo yó i matere ape. Até du betere alata, ti dñasisi maaté bitu ini, Alimaró Naalema Yesu Kerisotamokél dä fea touyóló, betq kisipa mutu dere ala du beterapó. ⁴ Dñé i aş dereteita, haj dere ala dä tuqmó mo ti fayópóló du beterapó.

Talené ama ere dë tuqmótóró betaee

⁵ Ama dñapaae yó male fo diapaae hakearóló i dapa wosae. Kótó qta mo dëtóró faanuraalu, q tuqmó diliki ere ala mo sawakél munipó. ⁶ Dä diliki tuqmó bitutei, hale

foné maaté däta Kótótamo mo betq kisipa mutu, dere alarape du beterapó depata, ti kale mo fo bete dñé hosaa tuqmó muniruraalu kapala fo du beterapó. ⁷ Tépatei, Yesu q Talené dë tuqmó biture kaae, dákélé ai dë tuqmó betepa, ti ne notamo mo betq kisipatóró mutu, dere ala fea du beterapó. Atétepa, ama Naalema Yesu Kerisoné fakené dñé dowi ala fea fokóló aluró beterapó.

⁸ Dñé duraalutamo dä tuqmó dowi ala me munipó depata, ti kale mo fo dä tuqmó muniruraalu dñatei ai dilikitu betere ape. ⁹ Dñé yale dowi alatamo kemerae yóló Kótópaae hakeamó yó matepa, ti ama eraalopó ere fo hásokó feni, ama mo donoi ala sya furaalu, dñé du betere dowi ala tokóló aluraalopó. Téturaalu, dä fea dowi alatamo hosekéró betaqsóró, ama fokóló mo ti aluraté fu betaalopó. ¹⁰ Dñé duraalutamo, dñata dowi ala mekélé munire so whj beterapó depata, ti Kótó q kapala fo bole seké aqratapó. Atétere alané Kótóné ama mo fo dä tuqmó sóró mulalénipó.

2

¹ Yalo hosaa mo turó mole naale senaale-ó, diq me dowi ala yaqsóró kisipa mutu, aş i dere ape. Tépatei, whj me detamo dowi ala depata, ti ai dowi alané dä só deraqsóró, mo donoi ala du betere whj Yesu Kerisoné, tao sere

fo ama Alima Kótópaae du beterapó. ² Dạné du betere dowi alamó Kótó ą fopaae butu, melaai yale kwia dąpaae melaqsóró sesé duraalu, Yesuné ama tikimó seróló ą sukqlepó. Atére alata, dạné du betere dowi ala maaté sóró aluraai initei, i hae kwiamó betó mole so whjné dowi alakélé tokóló kemeraai yalepó.

³ Dạné ama ere fo wosóló sya fu betepa, ti Yesu Keriso ą mo diriyóló kisiparapóló tué mutapó. ⁴ Whj me dené duraalu, yalo ą mo wisiyóló kisiparapó du bitutei, Kótóné ere fo wisiyóló sya feni depata, ti kapala fo du betereteiné kale mo bete mole fo ai whj tuamó munipó. ⁵ Tépatei, me whj dené Kótóné ama fo sya fóló eró tapata, ti atétere whj tuamó Kótóné ama yaala sókó fole ala fąayóló mo suró beterapó. ⁶ Da ą tuamó betere ala etéró kąae kolóló kisipa enérapó. Whj me dené duraalu, ąta Kótó tuamó beterapó depata, ti ai whjné ama dere alakélé Yesuné yale ala kaaetóró enérapó.

⁷ Yalo hosaa mole no nerape-ó, yalo diąpaae yae yóló i asetere fota, kisi fo kae dumipó. Mo take kaae sale alimótei, Kótóné yae yóló muló betepa diaaq woseté wale fotórótipó. Ti ai yóló muló betere fota, take dạné diąpaae yó matepa, diaaq woseté walepó. ⁸ Tépatei, Kótóné yae yóló muló betere

kisi fo yalo diąpaae i asę dere ape. Ti ai yae yóló dere foné du ą tuamó muóo, diaq tuamókélé muóo epa so whjrapené kilitu, aita mo alapó enérapó. Ti noatepae, doasi dę sókó wóló dęro betereteiné diliki kemeraté fu beterapó.

⁹ Whj me dené ąta dę tuamó beterapó du bitutei, ama Keriso no ne hóróló bōe du betepata, ti ai whj ą diliki tuamó hąle ai betere ape. ¹⁰ Whj me dené ama ne nopaee yaala sókó fole ala mupa, ti ai whj ą dę tuamó betereteiné me alané ą dée nalatere ala mo enénipó. ¹¹ Téretei, whj me de ama no ne hamoma hóróló bōe du betepa, ti ai whj ą diliki tuamó bitu ą kotere alakélé, diliki tuamótóró kutu beterapó. Atéreteiné ą kotere tiki ama kelené kelenénipó.

¹² Yalo hosaa mole naale senaale-ó, diaaq yale dowi ala fea Yesuné ama yale alané hąle sóró kemeró beterapóló diąpaae asę i dere ape.

¹³ Ayarape-ó, mo take keké nale alimó hąle betó tare seké diaaq kisiparapóló yalo diąpaae asę i dere ape.

Dią teó whjape-ó, dowi Satan-tamo bōe dóló Talené fotokoné diaaq ą teteró betepa, yalo diąpaae i asę dere ape.

Yalo hosaa mole naale senaale-ó, Aya diąnē

kisipareteiné yálo diapaae i asé dere ape. ¹⁴ Ayarape-ó, mo take kaae sale alimó hágé betere seké dijané kisipareteiné yálo diapaae asé i dere ape.

Teó whírapé-ó, diaq doasi fotokó buóo, diaq tuámó Kótóné fo muóo, dijané dowi Satan doló teteróo, ereteiné yálo diapaae asé dapó.

Haemó mole qla ó alapaae hosaa muóló yaala sókó fu betaqse ere fo

¹⁵ I haemó mole qla olapaae ó dere alarapepaae hékkesetu hosaa mo turó mutu betaqse. Whí me detamo ai ala du betepa, ti atétere whí tuámó Aya Kótóné yaala sókó fole ala munipó. ¹⁶ Ti noatepae, i haemó mole alarape i ape. Whírapené ekelyéló du betere dowi alakélé, kelené kolóló au nokole alakélé, mepaae du betere alaró qla qlatamo mole doasi néli whípóló bopé faketu betere alakélé, fea Aya beteremó kaayéló wómitei, i haemó kaaróló du beterapó. ¹⁷ I haeró haemó muó mole qlakó senée yóló ekélé dere alatamota keme yaalotei, Kótóné ama kisipa mole ala sya fóló erótú betere so whíta sukókélé ini, mo ti hágé betó tawaalopó.

Kerisotamo bóe dóló kapala fo yó matere whí waalopóló ere fo

¹⁸ Yálo hosaa mole naale senaale-ó, mió dä mo kemetere sukaamó beterapóló kääe kolóló kisipa yaaitere ala i ape. Kale Kerisotamo bóe dele whírapé wou beterepó dere fo diaaq wosalepó. Ti ai whírapeta, mió wóló i betere ape. Atétere ala kilituraalu, kale kemetera suka felekemó walapóló kisipa muaalopó. ¹⁹ Ai whírapé atima take dätamo betaletei, dä taaróló fele beteta, dä fake meiru yalepó. Motamo dä faketóró uásóró, ti dätamo fea betamó betó mulapó. Té uátei, atima dä taaróló fele betené atima mo betä whíkókélé dákó meipóló hágearalepó.

²⁰ Tépatei diaqta, dowi ala mo betákélé munire whí Yesu Kerisoné ama so whípóló Dëj Kepené däle muló betereteiné kale mo foné bete diaq feané ai kisipare ape. ²¹ Yálo diapaae i dere aşeta, kale mo foné bete diaq kisipanipóló dumipó. Tépatei, ai fo diaaq mo turó kisipa yóo, ai fo tuámó kapala fo mo sawakélé buni yóo, eretei diaaq kisipa epa dapó. ²² Doasi kapala fo du betere whí de? Yesuta, Kótóné so whí teteróló kaae tare whí meipóló bóe du betere whípó. Atétere whíta, Alima Kótóró Naalema Yesu Kerisotamo bitinipóló faletu betere whí ai ape. ²³ Whí me dené Naalema bitinipóló sisópaae eratapata, ti Alimakélé bitinipóló sisópaae eratapó. Mepaae whí denétamo Naalema mo

beterapóló kisipa tiratepa, ti atétere whjné Alimakélé mo beterapóló kisipa tiratapó.

²⁴ Téräpa, mo take kaae sale alimótei, diaaq woseté wale fo diq tuämó muó tanópóló yae. Ai fo diq tuämó muó tapa, ti diq Naalemaró Alimatamo tuämó betó tawaalo ai ape. ²⁵ Ai ala tuämó betepa, ama däpaae mo eraalopóló ere fo i ape. Sukutere alakélé ini, mo ti betó tawaalopó erapó.

²⁶ Yälo i dere aşeta, diq dée nalaairaalu, kópaae ąlisóró fu betere whírapené du betere ala diaaq kisipa yópóló i dere ape. ²⁷ Diq tuämota, Dëi Kepe Wisi taketi beteró betereteiné, diq yó melaaire whí me kae yayqanipó. Ti noatepae, kale Dëi Kepe Wisiné fea ala bete diäpaae yó mótu beterapó. Ai Dëi Kepe Wisiné diq tuämó ai eró betere däleta kapala mei, mo ti eró beterapa, ama diäpaae yó matere fo sysa furaalu, Yesu Keriso tuämó betó tawae.

Kótóné naale senaalepó ere fo

²⁸ Téräpa, yälo hosaa mole naale senaale-ó, Yesu Keriso fesaae wale su kamó dä hale dere ala ini, halaainé betepa kolópólópa, diq Yesu Keriso tuämó betere ala häle yó tawae.

²⁹ Diaaq kisipané Yesu Keriso ąta, donoi ala du betere whí wisinaale beterapó kisipa mutupa, ti mepaae so whjné du

betere wisi ala kilituraalu, ita Kótóné naale senaale beterapóló kisipa muae.

3

¹ Däta, Kótóné ama naale senaale ereteiné, Aya Kótóné däpaae mo doasi yaala sókó fale ala muluraalu erapa kelere! Ai fo ereteiné dä mo ama naale senaletóró i betere ape. I haemó betó mole so whjné Kótó tuénireteiné atima däkélé tuénipó. ² Yälo hosaa mole no nerape-ó, däta Kótóné mo ama naale senaletóró beterapó. Take nalopaae dä noa kaae so whí betaaloró mió dä kisipanipó. Tépatei, ą sókó wale su kamó mió ere ala kaaetóró yóló wapa däne kelaaireteiné, däkélé ą kaaetóró alée fóló betaalopóló kisipa mutapó.

³ Take nalopaae atei ala mo yaalopóló, Yesupaae kisipa tiki tiratere so whí feata, Yesu ą me dowi alatamo hoseké inire whí wisi biture kaae, atimakélé dowi alatamo hoseké inire so whí betaairaalu, atimanétei taletu beterapó.

⁴ Mepaae so whí de dowi ala du betepa, ti yaqse yóló Kótóné tukóló muló betere fo tikitü beterapó. Ti dowi alanéta, Kótóné tukóló muló betere fo munire aqratapó.

⁵ So whjné du betere dowi ala tokóló aluraai Yesu Keriso waletei diaaq ai kisipare ape. Ti ąta, dowi ala mo sawakélé munire whjipó. ⁶ So whí de Yesu Keriso tuämó betepa,

ti atére so whj dowi ala du betaalo meipó. Mepaae so whj de dowi ala hale deté fu betepa, ti ai so whjné ą kolókélé ini yoo, kisipakélé ini yoo, erapó.

⁷ Yalo hosaa mole naale senaale-ó, mepaae whjrapené dią dilikóló kópaae ąlisó faqsóró yae. Mepaae whj de mo donoi ala du betepa, ti Yesu Keriso ą mo donoi whj biture kaae, ai whjkélé atéró beterapó. ⁸ Whj me detamo dowi ala du betepa, ti Satan ą tuamó bitu yae depa du beterapó. Ti noatepae, take kaae sale alimótei Satan ą dowi ala bete tale bitu, so whj dowi ala yópóló sesemeraté wou betalepó. Kótóné Naalema wale beteta, Satan-né ai du betere ala doraai walepó. ⁹ Mepaae so whj de Kótóné ama ala tuamó deyóló beteró betepa, ti ai so whj dowi ala deté faalo meipó. Ti Kótóné wisi ala kaaratere ke ą tuamó boleteiné me dowi yó tanénipó. Ti noatepae, Kótóné atima deyóló beteró betereteinépó. ¹⁰ Ita Kótóné naale senaale ó Satan-né naale senaalepóló kqae kolóló tué yaaitere ala i ape. Mepaae so whj donoi ala initipa ó no nepaae yaala sókó fole ala initipa, ti atétere so whj Kótóné naale senaale bitinipó.

*Ne notamo yaala sókó fu
betae ere fo*

¹¹ Diaq mo take kaae sale alimótei, kaae sóró woseté

wale fo i ape. Djané ne no hamomatamo yaala sókó fole ala du betenérapó. ¹² Kale whj Kein ą dowi kepené yae dere ala sya furaalu, ama noma dóló sukunótú yale kaae, diaaqkélé atei kaae ala yaqse. Ti noa betené Kein-né ama noma dóló sukunaleé? Ama yale ala do yoo, nomané yale alamo dono yoo, yale betené nomatei dalepó. ¹³ Yalo no nerape-ó, i haemó betó mole so whjné dią hóróló bóe dele ala depa, ai noa ala du dérropóló, dią kilita sókó faqse. ¹⁴ Dáta, ne no hamomapaae yaala sókó fole ala du betereteiné sukutere ala tuamó betaleteti taaróló, mo ti betere ala tuapaae fóló beterapóló kisipa muaalopó. Whj me de yaala sókó fole ala initipa, ti atétere whj sinitere ala tuamó hale beterapó. ¹⁵ Whj me dené ama no ne hóróló bóe dupa, ti atétere whj ą whj dele whjpó. Whj dele whjrapé tuamóta, mo ti betere bete muniretei diaaq ai kisipare ape.

¹⁶ Yaala sókó fole alané bete djané kisipa yaaire ala i ape. Yesu Kerisoné dą tao suraalu, ama betere bete hale melóló sukalepó. Até du yale kaae, djanékélé djané betere bete ne no tao suraalu hale melóló sukunérapó. ¹⁷ Whj me de fea qla sumó muluraalutei, ama no koletu mepaae yayare qla taosóró meni depa, ti atétere whj tuamó Kótóné yaala sókó fole

ala nétéró muaaloé? ¹⁸ Yálo hosaa mole naale senaale-ó, dạné hález tó kolóné ó foné maaté yaala sókó fole ala ini, hosaa tuämó mo alatóró muluraalu, me whj tao sóró eratere ala yaalopa sae. ¹⁹⁻²⁰ Dạnétamo ai ala du betepa, ti dä mo fo tuämó beterapóló kisipa yaalopó. Dä hásokó fole alané hosaa tuämó sekéné mo ti só deraqsóró, ne nopaae yaala sókó fole ala depa Talené keletómó hosaa muni deyóló dua betere ala enérápó. Ti noatepae, Kótóné fea ala ama tué iruraalu, dạné hosaa tuämó mole sekéi alarape fea ama teteró beterapó.

²¹ Yálo hosaa mole no nerape-ó, dạné hosaa tuämó mutere kisipané dä só derénitepa, ti Kótóné keletómó halaainé diriyóló daanérápó. ²² Dạné ama yóló muló betere fo wosóló sya fóo, ama kisipa mole alakélé eróo, du bethereteiné dạné mepaae yayatere qla qapaae wosetepa, ti ama mo melaalopó. ²³ Ama yae yóló muló betere fota i ape. Kótóné ama Naalema Yesu Kerisopaae kisipa tiki tiró bitu, dạné ne nopaae yaala sókó fu betepa, ti aita ama däpaae yae yóló muló betere ala ai sya fole ape. ²⁴ Mepaae whj de Kótóné ama yae yóló muló betere fo sya fu betepa, ti atétere whjrape Kótó tuämó betoo, Kótó ąkélé atima tuämó betoo, erapó. Tale dä tuämó

beterapóló tué dere alata, ama dä tuämó beterale Dëi Kepe Wisiné yó matepa, dạné ą kisipanérápó.

4

Kótóné dotçale Keperó kae keperapetamo kqae kolóló tué yaaitere ala

¹ Yálo hosaa mole no nerape-ó, kae kae keperape fea so whj tuämó ai betó mulapa, ai keperapené dere fo wosóló mo dapóló kisipa tiki tiraçse. Aténi, ai keperapeta Kótóné dotonatepa walepé whj me kaené dotonatepa walerópoló mo wisiyóló kqae kolóló tale yae. Ti noatepae, Kótóné fo eratere kóló whjpoló dilikitere whjrape i hae kwiamó mo dekéró wóló ai betó mole ape. ² Kótóné dotonale Kepe méró kqae kolóló kisipa yaai dere alata, i ape. Mepaae whjrapené duraalu, Yesu Keriso ąta, Kótótei mo whjné tiki daayóló walepó dere keperapeta, ti Kótóné dotonale Kepe ai ape. ³ Atépatei, Yesu Kerisota Kótótei mo whjné tiki daayóló wénipó dere keperapeta, ti Kótóné dotonale keperape meipó. Aita, Yesu Kerisotamo bóe dóló so whj dilikitere whjné keperape waalopó depa take dijané woseté waletei, mió i haepaae mo wóló ai betere ape.

⁴ Yálo hosaa mole naale senaale-ó, diağa Kótóné ama deyóló beteró betere naale senaaleteró ai betere ape. Atéru, diaq tuämó betere

Kepené bóe dóló ama bole fotokçoné ai kapala fo du betere whjrape tuämó betere keperape teteró beterapó.
⁵ Ti ai whjrape atimata, i haemó kaayóló betereteiné atima kisipakélé i haemó mole kisipatóró mulapó. Atérené, haemó betó mole so whjnékélé atima dere fotóró wosóló sya fu beterapó.
⁶ Däta, Kótó tuämó kaayóló betereteiné, mepaae Kótó kisipare so whjné ti däne dere fo mopóló wosetu beterapó. Tépatei, Kótó tuämó bitinire whjrapenéta, ti däne dere fokélé mopóló wosetimipó. Ti ita mo fo dere Kepe Wisiró kapala fo dere kepetamo taleyóló kisipa yaai dere ala ai ape.

Kótóné däpaae yaala sókó fu dere kaae, dänekélé mepaae so whüpaae yaala sókó fae

⁷ Yalo hosaa mole no nerape-ó, däne ne notamo mo yaala sókó fole ala du betaalopa sae. Ti noatepae, yaala sókó fole alata, Kótó tuämó kaayóló walapó. Ne nopaae yaala sókó fu betere so whj feata, ti Kótóné deóló beteró betere naale senaale bitu, Kótó mo diriyóló kisiparapó.
⁸ Mepaae whj de tuämó yaala sókó fole ala munipa, ti atétere whjné Kótó mo tuénipó. Ti noatepae, Kótó äta yaala sókó fole ala bete ereteinépó.
⁹ Kótóné däpaae yaala sókó fóló mole ala hakearóturaalu, ere ala i

ape. Dä ä tuämó beterópóló, ama mo betä betere Naale i haepaae wópóló doteyalepó.
¹⁰ Kótóné ama yaala sókó fole alané bete i ape. Folosóró däne Kótó apaae yaala sókó fole ala inipó. Ténitei, amapi däpaae yaala sókó furaalu, däne dowi ala kwia tokóló aluraai, ama Naalemané betere bete hale melóló sukópóló, dotonalepó.
¹¹ Yalo hosaa mole no nerape-ó, Kótóné amapi kaayóló däpaae yaala sókó fole ala hale yó tareteiné, dänekélé ne notamo mo yaala sókó fole ala depa ti mo wisirapó.
¹² Mo betä whjné Kótó kolókélé inipó. Ténitei, däne ne nopaae yaala sókó fole alatamo du betepa, ti Kótó dä tuämó bitu, ama yaala sókó fole alakélé dä tuämó mo suró beterapó.

¹³ Ti ama Kepe Wisi dä tuämó betereteiné, Kótó ä dä tuämó betóo, dä ä tuämó betóo, erapóló däne kisiparapó.
¹⁴ Alima Kótóné ama Naalema i hae kwiamó betó mole so whj aluyaqsóró, tao sere whj beterópóló dotonale ala däne mo kelalepóló, hakearóló so whüpaae i du betere ape.
¹⁵ Mepaae so whj denétamo Yesu Kerisota Kótóné naalemapóló diriyóló kisiparu, mepaae so whüpaae hakeamó yó matepa, ti ai so whj Kótó tuämó betóo, Kótókélé ai so whj tuämó betóo erapó.
¹⁶ Atéru Kótóné däpaae yaala sókó fole

ala dənē tuéreteiné, əpaae hosaa muóló tiró beterapó.

Ti Kótó əta yaala sókó fole alané bete Tale beterapó. Whj me de yaala sókó fole ala tuämó betepa, ti atétere whj Kótó tuämó betoo, Kótó əkélé ai whj tuämó betoo, erapó. ¹⁷ Dä Kótó tuämó atéró betepa, yaala sókó fole ala dä tuämó mo turó fəayaalopó. Atéró bitu, take kemeterere alimó fo tokóló taletepä dä wikelé ini, mo halaainé daayaalopó. Ti noatepae, Yesu Keriso ə ama Alimané kisipa mole ala erótu betale kaae, əkélé i haemó hale bitu, Yesuné ama kisipa mole ala erótu bethereteiné dä ə kaaetóró betherapó. ¹⁸ Yaala sókó fole ala du betere so whj tuämó witere ala mo sawakélé bunipó. Tépatei, witere whjta ama du betere alamó dowi kwia saalopóló kisipa mutu dapó. Ti atéró witere so whj tuämó Kótóné yaala sókó fole ala fəani teórapó. Ai ala epatei, Kótóné yaala sókó fole ala fəaturaalu, witere ala alurótu betherapó.

¹⁹ Folosóró Kótóné amapi əpaae yaala sókó faleteiné dənē əpaaekélé, ne nopaaekélé yaala sókó fu betherapó. ²⁰ Whj mené duraalu, ə Kótópaae yaala sókó fu betherapó du bitutei, ama no ne höróló bōe du betepa, ti ə kapala fo dere whj ai ape. Ti noatepae, whj me dené ama kilitu betere no nepaae yaala sókó fole ala initepa, ti kelepa kilinire

Kótópaae yaala sókó fole ala mo enénipó. ²¹ Ti Kótóné əpaae yae yóló muló betere fo i ape. Kótópaae yaala sókó fu betere so whjnéta, no nepaaekélé yaala sókó fu betenérapó.

5

Yesu Keriso Kótóné Naalemapóló kisipa tirae ere fo

¹ Yesuta, Kótóné so whj teteroló kaae tare whj Kerisopóló kisipa tiki tiratepa, ti atétere so whjta, Kótóné deyóló betheró betherapó. Mepaae so whj Alimapaae yaala sókó fole ala du betepa, ti atétere so whjné ama naale senaalepaaekélé yaala sókó fu betherapó. ² Dənē Kótó əpaae yaala sókó furaalu, ama yóló muló betere fo sya fu betepata, ti Kótóné ama naale senaalepaae yaala sókó fu betherapóló dənē kisipa enérapó. ³ Kótóné ama yóló muló betere fo sya fóló ai fo aqomó mo dua betere alata, ti Kótópaae yaala sókó fole alané bete ai ape. Ai fo sya foleteita, mo hapólunipó. ⁴ Ti noatepae, Kótóné deyóló betheró betere naale senaalené i haemó mole alatamo bōe dóló teteró betherapó. Ti aita, Yesu Keriso mo betherapóló dənē kisipa tiki tiró bethereteiné i haemó mole ala fea mo ti dóló teteró ai betere ape. ⁵ Noa ala ere so whjné i haemó mole alatamo bōe dóló teteró betherapó? Yesu Keriso əta,

Kótóné Naalemapóló kisipa tiki tiróló betere so whjné maaté ai ala teteró beterapó.

⁶ Yesu ąta Kótóné Naalemapóló hąkearatere alata, węiró sameatamo tuqmó walepó. Ąta, mo węi tuqmó maaté wéní, samearó węitamo tuqmó walepó. Kale Dęi Kepe Wisi ą mo foné bete betereteiné, amakélé Yesu ąta, Kótóné Naalemapóló yó mótu beterapó. ⁷ Até yale alata, sore qlarapené etéró hąkearóló yó matapó. ⁸ Kale Dęi Kepenékélé, węinékélé, sameanékélé, i sore qlarape atima feané mo betą fotóró dua dapó. ⁹ Mo whjné etei kaae ala depa kelalepóló dere fo dąné wosóló mo dapóló kisipa tirótua dapó. Tépatei, Kótóné ama Naalené ere alamó kisipa mutu, hąkearóló ere foné mo whjné dere fo teteróló teraae falapó. Ti noatepae, Kótóné ąta, mo foné betereteinépó.

¹⁰ Kótóné Naalemapaae kisipa tiki tiró betere so whjné hosaa tuqmó, Kótóné ama hąkearóló dere fo mopóló kisipa mutapó. Tépatei, mepaae whjné Kótóné dere fo wosóló tué tiki tirénitepa, ti atétere so whjné Kótó ą kapala fo bole seké aqrapó. Ti noatepae, Kótóné ąta ama Naalepó, dere fo wosóló tué tiki tirénitereteinépó. ¹¹ So whj feané wosóló kisipa tiki tirópóló, Kótóné hąkeamó ere ala i ape. Kótóné ama mo ti betere bete dą meló

beterapó. Ai ti betere beteta, ama Naalema tuqmó mulapó. ¹² Kótóné Naalema Yesu Kerisotamo betqmó titiyóló betere so whjta, mo ti betere bete sóró tarapó. Ama Naalematamo titiyóló betenire so whjta, mo ti betere bete sóró tanipó.

Yesu Kerisoné ala tuqmó betaе yóló mo kemerótua dere fo

¹³ Yalo i dere asęta, Kótóné Naalema Yesu Kerisoné doimó bitu, ąpaae kisipa tiki tiró betere so whjpaae mo ti betere bete diąné sóró tarapóló kisipa yaasepóló i dere ape. ¹⁴ Dą witere ala ini, Kótó betere felekepaae fóló halaainé wosaai dere ala i ape. Dąnétamo ama kisipa mole ala eraai me qlakó kematapa, ti ama mo wosetua dapó. ¹⁵ Dąné wosetere ala ama mo matapóló kisipa tiratepa, ti ąpaae noa qlakó wostepa ama melaalopó.

¹⁶ Me whjné ama no netamo sukóló mo ti alu enénire dowi ala du betere keletepa, ti Kótóné ama betere bete melópóló Talepaae moma eranérápó. Yalo i dere fota, alu enénire dowi ala dere so whjmó kisipa mutu dapó. Tépatei, mo ti sukutere tikipaae falaaire dowi alata, ti ama kae mulapó. Ai aluyaaire tikipaae faaire dowi ala dere so whjmó momarae yóló dumpó. ¹⁷ Kótóné yóló muló betere fo tikitere alata, ti ai dowi ala ai ape.

Tépatei, mepaae dowi alané so whj sukutere tikipaae ąlisó fumipó.

¹⁸ Kótóné deyóló beteró betere so whjta, dowi ala hale deté fumipóló dąné kisiparapó. Ti ai so whj me ala yaqsóró, Kótóné ama deyóló beteró betere Naalené mo wisiyóló kaae tareteiné, dowi kepené ą doranénipó. ¹⁹ Dąta, Kótóné ama naale senaaletóró beteretei dąné kisiparapó. Tépatei i haemó betó mole so whjró yó mole qla qlatamo dowi kepené teteróló kaae tare aqmó mulapó. ²⁰ Kótóné Naalema Yesu Keriso i haepaae waletei, dą so whj feané ą tuämó mole ala bete kisipa yóo, dąné Kótó ąkélé mo alané betepóló kisipa yóo, yópóló waletei dąné tuérapó. Dąta, mo alané bete tale Naalema Yesu Keriso tuämó beterapó. Ąta me kae mei, Kótótóró bitu, mo ti betere bete talepó.

²¹ Yalo hosaa mole naale senaale-ó, dią Kótó taaróló, i haemó kae kae betó mole kapala kótópaae faqsóró, mo wisiyóló kaae tawae.

2 Jon

¹ I dere asëta, Kótóné so whị teteróló kaae tare whị disiné Talené sókó sóró kae beteró betere soró ama naale senaaletamopaae dapó. Ḛ Talené mo ala tuqmó bitu, yalo diapaae yaala sókó fu beterapó. Ti ai alata, yalo maaté ini, mo fo bete tuére so whjnékélé betä kaae alatórò du beterapó. ² Ti noatepae, mo fo bete Tale miókélé dä tuqmó bitu, take nalokélé hale bitiré faaireteiné diapaae yaala sókó fu beterapó.

³ Atérapa, dä mo foró yaala sókó fole alatamo tuqmó betepa, Alima Kótóró ama Naalema Yesu Kerisotamo tuqmó kaaróló wale hamokoróló tao sere alakélé, kqlené sukutere alakélé, hosaa muni deyóló dua betere alakélé, dä feapaae erópóló yae.

⁴ Aya Kótóné däpaae erae yóló muló betere mo fo naao naale senaalené sya fóló erótú beterapó dere fo woseturaalu, Ḛ mo doa hajné sukutu beterapó. ⁵ Térapa, yalo hosaa mole so wisíó, yalo yapaae duraalu ne no hamomatamo dä yaala sókó fole ala enérápóló i asetere ape. Ti ai yae yóló muló betere fota, kisi fo kae mei, mo take kaae sale alimótei woseté wale fotórópó. ⁶ Yaala sókó fole alané beteta i ape. Kótóné

ama yóló muló betere fo aqmó bitu, sya fóló erótú betere alapó. Mo take kaae sale alimótei diaaq woseté wale foné duraalu, ne no hamomapaae yaala sókó fu betaerapó.

⁷ Yesu Keriso i haepaae mo whjné tiki daayóló wénipóló, so whị dilikóló kapala fo yó matere whjrape mo turó i haemó su ai ere ape. Atétere whjrape atimata, so whị dilikóló Yesu Kerisotamo bóe ai dele ape. ⁸ Atérapa, diaaq diale kutómó saaire dupu wisi aluni, turó saasepóló mo hotowayóló kaae tawóló betae. ⁹ Mepaae whị de so whị teteróló kaae tare whị Kerisoné yó matere fo taaróló, kae fo wosetepata, ti atétere whị Kótómó betämó bitinipó. Tépatei, whị me de Kerisoné yó matere fo mopóló wosóló eró tapa, ti até dere whị Alimaró Nalematamo fea betämó ai betere ape. ¹⁰ Mepaae whítamo diaq beterepaae wóló mo fo yó meni, kae fo yó matepa, ti atétere whị naao bepaae dape sere ala ó kqleó dere fokélé yaçse. ¹¹ Mepaae whjné atétere whị ama bepaae wisiyóló dape supata, ti ai whjné ama du betere dowi ala yópóló, keteké ai bulatere ape.

¹² Yalo diapaae yaaire fo mo turó mupatei, naasené fas-mó asé dere hótepá, taalatapó. Ti noatepae, Ḛ diaq beterepaae wóló kelepaa kqaetamo yóló bitu ekei fo

depa, haⱨ dere ala dⱨ tuämó
mo fⱨayóló sŷrópezló kisipa
mutu dapó.

¹³ Kótóné sókó sóró kae
beteró betere so naao
hamané naale senaalené
diapaae kboleó, dapó.

3 Jon

¹ I dere aseṭa, Keriso so whj teteróló kaae tare whj disi mo fo tuämó bitu, yało hosaa muóló, yaala sókó fu betere no Kaius-paae dapó.

² Yało hosaa mole no-ó, yało yamó Talepaae momarótú betere ala i ape. Naaø kepe bete tuämó wisi

ala irure kaae, naao tó tikimókélé me kisi daani, mo wisiyóló bitu, mepaae dere ala fea yópóló kisipa mutu, momarótú beterapó.

³ Mepaae Keriso norape ḥ beterepaae wóló, yał mo bete mole fo tuämó bitu, ai fotóró eraté fu beterapó dere fo wosaleteiné, ḥ doasiné hajné sukutu beterapó.

⁴ Yało naale senaale dią mo fo tuämó bitu, ai fo sya fóló erótú beterapó dere fo woseturaalu, dere hajné kae kae alamó dere haj mo bosenée falapó.

⁵ Yało hosaa mole no-ó, mepaae naao tuénire whjrapekélé, Talené ala eróturaalu, Keriso norapepóló tao su betere alata, mo wisirapó. ⁶ Yał tuämó yaala sókó fole ala mulu, ai whjrape wisiyóló dape sale fo atimané i betó mole Keriso so whjpaee ene walepó. Térapa, me sukamókélé atéró Talené kutó diratere whjrape yał beterepaae wapa, Kótóné ama hamokoróló matere ala sya fóló, atimané yaya

dere ola sümó melóló, atima faaire tikipaae fópóló yae. Aita, mo wisi ala dapó. ⁷ Ti atima be taaróló, Talené doi eraté kotepa, Tale tuénire so whjné atima yał yátere ola tao sere alakélé inipó. ⁸ Atérapa, dą fea touyóló Talené mo bete mole fo eróturaalu, atei kaae whjrape mo wisiyóló dape sóró, tao sere ala depa mo wisirapó.

⁹ Keriso so whjpaeta, fea fo aseyóló dotonaletei, ai so whj teteróló kaae tawaai ekèle du betere whj Diotrepes-né dąné dere fo mopóló woseni, dowjae felepó. ¹⁰ Atérapa, ḥ aipaae wapa, ti ai sekéné dąné doi doróló folokolerótú betere fo diąpaae yaalopó. Ai ala maaté mei, mepaae Keriso norapekélé wisiyóló dape sini yóo, mepaae whjné dape saai kisipa mutupa, ti ai so whj atima Keriso so whjtamo touyóló betaqsóró hókó faloo, du beterapó.

¹¹ Yało hosaa mole no-ó, atei kaae dowi ala suróló ini, mepaae dere wisi ala ti suróló yae. Mepaae whj de wisi ala du betepa, ti Kótóné ama whjtóró beterapó. Mepaae dowi ala du betere whjné ti Kótó mo kolókélé inipó. ¹² Demitriasané du betere ala so whj feané kilitu, q mo whj wisipó du beterapó. Kale mo fonékélé, ama wisi ala dapóló hąkearótú beterapó. Ti ama dere ala dąnékélé

mo wisiyóló kolóló, mo betä
kaae fotóró dapó. Djané
kelale ala diapaae i deretei,
motóró dapóló kisipa muae.

¹³ Yalo diapaae yaai dere
fo dekéró mupatei, asemó
dere hótepa taalatapó. ¹⁴ Ti
noatepae, é dią beterepaae
wóló, diątamо kelepaa
kqaetamo yaai, mo felekemó
waai kisipa mutapó.

Kótóné hosaa muni deyóló
mo dua betere ala dią tuqmó
mulópóló yae. Imó betó mole
ne norapenkélé diapaae mo
doa kqleó dapó. Aimó betó
mole no nerape atima dokó
feapaae mo doa kqleó, dapó
yaе.

Jud

¹ I dere asëta, Yesu Kerisoné kutó diratere whj Jems-né noma Jud-né dapó. Talené ą beterepaae ape yóló, Alima Kótóné hosaa muóló yaala sókó fóo, Yesu Kerisoné dapesene waai wisiyóló kaae tawóo, ere so whjpaae dapó.

² Ti Kótóné koleturaalu hale tao sere alakélé, hosaa muni deyóló dua betere alakélé, yaala sókó fole alakélé, mo turó diaq tuämó mulópoló yae.

Kótó hórater whjrapené dere alamó dowi tikipaae faaire ala

³ Yalo hosaa mole no nerape-ó, dä fea aluyaqsóró Kótóné tao sere ala bete diañé tué yópoló, aseyaa keteké bualepó. Téyaletei, Talené ama kae beteró betere so whjpaae tué tiki tiratere fo mo wisiyóló kaae tawae yóló, mo betä félimótóró melalepó. Ai fo wisi tokóló aluróló mené kae fo depa, taalae yóló foné saasepóló i dere ape.

⁴ Ti noatepae, mepaae whjrape kikiti wóló diaq kuamó betereteiné dapó. Ai whjrape atimané mió ai du betere ala yaai teópa mo taketitei, Kótóné só deró beterapóló asémó erapó. Ti atimata, Kótóné ala erénitere whjrape bitu, Kótóné hamokoróló tao sere

ala hale əla aqróló, nópu naaitere ala fo munipa yae du beterapó. Atéturaalu, dä teteróló kaae tare mo doasi Tale Yesu Keriso betatóró betepatei, atima ą aqmó betaalo hóróló ama doi doróló faletu beterapó.

⁵ Mió yalo i yaaitere fo fea diaaq tuépatei, mo diriyóló tué yaasepóló, momó i dapa wosae. Talené ama so whj Isip hae kwiamó betepa, ama tao sóró dapesó waletei, nalo ama dere fo wosóló tué tiki tiréni yale so whj mo ti dóló sisiraae faralepó. ⁶ Meta, Kótóné mepaae *ensel-rapepaae* kaae tawae yóló melale kutó taalóturaalu, atima betere tikikélé taaralepó. Atétepa, atima Kótóné dirii *sein* képiné dokóló diliki tuämó mo ti *dipula* beteró beterapó.

Aita hale mei, Talené ama taleyyaire doasi be dë sókó wópoló, kaae taru beteró beterapó. ⁷ Meta, Sodom beró Komora betamokélé, ai be hulua tamo felekemó té mole doasi be huluarapekélé, doró beteretei kisipa muae. Ai berape huluamó betó mole so whjné nópu nokole alaró kae kae sonaalei dowi alatamo mo dekéró hale yó tapa, Talené kwia melalepó. Mió i alimó betere so whjné ai yale ala tué muóló, nalo waaire alimó Talené dowi kwia matere so whj mo ti dó tare simó beteratepa, doasi dele saalopóló kisipa muópoló erapó.

⁸ Ai ala ere kaaetóró, yálo diapaae yale kapala fo yó matere whírape atima no-kené i ala kelalepó du bitutei, nópu nokole alané atimané tikitei doróló folokoleróo, doasi teteróló kaae tare whírape aqmó bitini dowqae fóo, hepen bemó betere sekérapekélé faleyóo, du beterapó. ⁹ Tétepátei, doasi topo *ensel* Maikel ą halaainé Satan-paae etei kaae só deratere fo inipó. Moses-né tiki sini né saaloé yóló atimaamo sej sej yaletei, Maikel-né Satan foné sóró só deréni, “Talené amatei ya foné sóró, só derópolo yae,” fo betá erapó. ¹⁰ Topo *ensel*-né atei faletere fo dumitei, dia tuamó ai betó mole whírape atima diriyóló tué inire alarape fea faletu beterapó. Tétu, atima topo daanire ąla hupu ó yuwiné dere ala kaae, tó tикиné ekéleyóló hale hoko du betere ala atima mo wisiyóló kisiparu, dere alanétei atima mo dorótú beterapó.

¹¹ Ai whírape atima doló sukunaaire tuéni, hale hoko du betere alata, Kein ą dowqae fóló noma du yale kaaetóró ai du betere ape. Kale whí Balam ákélé doasi *moni* saai ekéleyóló kópaae fu yale kaae, ai whírapekélé tué tekeni, *moni* saai dapóló ekéle duraalu ai fele ape. Kale whí Kora-kélé Kótóné sóró beterale topo whí Moses aqmó betere hóyóló dowqae fupa, Talené atima doló alurótú yale

kaae, ai whírapekélé atéró doraalopó. Téyaalopa ai whírape atima wiyó yae!

¹² Ai whírape atima haleni, Keriso so whí diaisisi yaala sókó furaalu, ąla deyóló nokole suksamó atimakélé Keriso whírapépoló halainé, dia tamo ąla betamó nukua dapó. Ai whírape tuamota, i ala kaae erapó. Tumó kapo fosó ó ni serake kikiti holó tare kaae, dia doraaire ala atima tuamó bulapó. Meta, *sipsip* hupu kaae tare whírapené hupu-rape wisiyóló kaae taní, ąla atima maaté nuku dere kaae ai whírapené du betere ala atérápó. Hali waairaalu, sako diliki deretei halimo wéni, beséné kae tikipaae só fu dere kaae dua dapó. Meta, ni du woletere alimó kelerálemó, du betákélé woleni, ama felekekélé haepaae derepéní yóló hale tómó beleru, kale ni mo ti sélitu dere kaae atimané dere alaró betere alatamo atérápó. ¹³ Meta, doasi wéi dokole suksamó dakeró ąla ąla holopetamo sóró wóló wéi fókumó mulotu dere kaae, mo sonaané yóló halei alatei, atima mo halaainé du beterapó. Meta, sámó hore hoko kutu dere kaae, atima mo dowi diliki dolomó atéró beterópolo, eró beterapó.

¹⁴⁻¹⁵ Adam-né deale naalené deté feletei dosqaturaalu, apo mi dakoróló deale whí Inokepaae Kótóné i fo yae yóló ipakalepó. “Talené ama kae beteró betere *ensel*-rape

mo hale əla kaae ətamō ai walapa kelae. So whi feané ama ala eréni, kae tu sya fóló dowi ala duraalu, Tale faleyóló deteraaire fo du betaleteimó, taleyóló só deraai waalopó,” erapó.¹⁶ Ai whjrape atima Kótóné ala sya faalomeipóló, doka doka yóló faleturaalu, tó tikiné ekélere ala sya fóló dowi ala du beterapó. Tétu, atimatei doi sóró horóló bopé faketu beterapó. Mepaae so whjné atimamó me alakó erópóló kisipa mutu, foné so whi hale mulóló dukiratere fo du beterapó.

Kótóné ala erótú bateretei taaréni, hale eró tawae

¹⁷ Tépatei, yalo hosaa mole no nerape-ó, dä teteróló kaae tare whi Yesu Kerisoné dotonale *aposel* whjrapené take nalopaae i ala yaalopóló, diapaae yó melale fo tué muae.¹⁸ Ai whjrapené diapaae i fo yalepó. “Take kemetere sukamó Kótóné ala faletu betere so whi atima tó tikiné ekélere ala sya fóló, dowi ala maaté du betaalopó,” erapó.¹⁹ Ti ai ala du betere whjrape tuámó Dëi Kepe Wisi bitini, mo hae whjné mole tuéró dere alatamo maaté sya furaalu, diq tuámó fake tekerótú beterapó.

²⁰ Tépatei, yalo hosaa mole no nerape-ó, diq Talené ama so whi bitu əpaae tué tiki tiró bateretei mo ti fakeyópóló, ama mo kae ere fo wisi sya fóló erótú betoo, Dëi Kepe

Wisiné diq fotokoratepa Talepaae moma yóo, du betae.²¹ Dä teteróló kaae tare whi Yesu Kerisoné koletu, tao sóró mo ti betere ala tuápaae dapesó faaire be dë kaae taru, diq Kótóné yaala sókó fole ala tuámó betó tawae.

²²⁻²³ Atérū, mepaae so whi kisipa tamo muluraalu tué tiki tiratere ala wotqalepa, koletu tao sae. Téturaalu, mepaae mo felekemó sipaae faaitere so whi atima aluyaqsóró tao sóo, sukale whjné yei kuti bukaalo hótu dere kaae, mepaae so whi atimané tó tikimó ekéleyóló du betere sonaalei ala diapaae tekaqsóró, wiyló tika kae bitu köleyóló tao sóo yae.

Kótóné doi doasi mulatere fo

²⁴ Diq dée naqsóró tao senére sekéné doi doasi muópóló, hale sóró horae. Ti diq ai sekéné ama kae ere dë tuápaae dapesó fóló, me alakélé muni mo doasi haj fajanuraalu ətamō betamó betenérápó.²⁵ Dä teteróló kaae tare Tale Yesu Keriso tuápaae erale alané so whi aluyaqsóró tao su beterapó. Atére Kótó mo betatóró baterapa, ama doi doasi mulae. Tétu, mo kae ere dë fáane alakélé, ama mo kae ere ala wisinaalekélé, doasi fotokökélé, fea ala teteróló kaae tare betekélé, mo əpaaetóró erópóló yae. Mo take keké nale alimókélé, mió i betere alimókélé, nalo

betaaire alimókélé, ama doi
doasi hâle muó tanópóló,
sóró horótú betae. Mo kée,
téyópóló yae!

Kinóló mole ala häkearaletei

¹ I dere fota, Kótóné Yesu Kerisopaae mo felekemó yaai dere alapa, naao kutó diratere so whjné tué yópóló, kinóló moletei häkearóló yó melae, yóló malepó. Ai fo Yesuné wosóló, ama kutó deratere whj Jon beterepaae *ensel* dotonalepó. ² Atétepa, Jon-né ama kelale ala so whj feané tué yópóló, amamo aseyalepó. Ai fota me kae mei, Kótóné dere foró Yesu Kerisoné ama yale alatamo etérapóló yó male fopó. ³ Take i ala yaalopóló i asère fo häkeamó dosqatu betere whj Kótóné wisiró beterapa, hajné sukutu beterópóló yae. Ai dosqatere fo wosóló, hosaa tuqmó mulatec so whjkélé, wisiró beterapóló hajné sukutu betenérapó. Ti ai yó male alarape dokonóló yaaire be de mo felekemó sókó waai dapó.

Talené doi hale horatere foró kqleó dere fotamo

⁴ Eta, Jon-né Esia hae kwiamó betó mole wéikeró Keriso fake so whipaae dapó.

Miókélé betoo, takekélé bitiré woo, nalo waaire alimokélé hale betoo, yaaire sekéró kale teteróló kaae tare doasi betere tiki felekemó betere wéikeró keperapetamo tuqmó kaaróló wale hamokoróló hale tao sere alaró, hosaa muni deyóló dua betere

alatamo diqpaee erópóló yae. ⁵ Ti Yesu Kerisoné yó matere fota, ama mo kelale alatóró du beterapó. Ti ata, mo sukaleti kepaayóló betaaire so whjmó, tñ aleróló folosóró fóló betere whjpó. Atéturaalu, i haemó betó mole topo whjrapekélé mo fea amatóró teteróló kaae tarapó.

Ai sekéné amatóró diqpaee yaala sókó furaalu, dñ dowi ala tuqmó betepa, ama sameanétei teraayóló hale fópóló eró beterapó. ⁶ Téró dñ ama teteróló kaae tare aqmó sóró beteróló, Alima Kótóné ama ala erópóló, so whjmó momaratere whj sóró bateralepó. Téreteiné, ai seké ama mo kae ere ala wisiró doasi fotokötamo mo hale muó tanópóló yae! Mo kée, téyópóló yae!

⁷ I dere fo wosae! Å ó hepen bemó ere sakotamo wapa, so whj mo feanékélé, take q duraalu wutiné deyale whjrapenékélé, kelaalo ai ape.

Atéteremó, i hae kwia feamó betóló fale so whjné doasi wole u yaalopó.

Ti ai alata, motóró yaalo ai ape. Mo kée, téyópóló yae!

⁸ Téró Tale Kótóné duraalu, “Eta, Alaparó Omekatamopó.

Ai fo feteyóló, kaae sereteiró kemeratereteitamota, ti mo etórótipó. Take bitiré waleteikélé, mió

betereteikélé, take nalo betaaireteikélé, etóró bitu, fea əla əla teteróló kaae tare seké etórótipó,” yalepó.

Whjné Naalema aqpa kelale fo

⁹ Ḳta, diaaq no Jon-né dapó. Dą fea Yesu tuamó bitu, seké sere alakélé, ama teteróló kaae tare aqmó betere alakélé, hóni hale belée tare alakélé, dą fea betamó deté fu betere whjpó. Yesuné yale ala i ape yóló yó melóo, Kótóné fo eróo, yalemó atimané ę wéiné bopéró daaló betere hae Patmos-mó betalepó. ¹⁰ Atéró betepa, Talené be démó Dei kepe wisiné fotokó tuamó bitu, yalo kılıpaae doasi fo fake ukulumó wutiné hale kaae depa wosalepó. ¹¹ Atéró dere foné duraalu, “Naao keletere ala fea bopeyóló mole sókumó aşeyóló, wéikeró Keriso fake so whjpaae falae. Ai berape i ape. Efesus, Smerna, Perkamum, Taiyatira, Sardis, Piladelpia, Laodisia, i dosayale be huluamó betó mole Keriso so whj feapaae aşeyóló falae,” yalepó.

¹² Ai fo du betepa, né déró sisópaae fetée fóló kelalemó, *kold kapané aleale wéikeró* sə dirirape kelalepó. ¹³ Atépa, ai sə dirirape duku betere tuğ dolomó whj betə Whjné Naalema kaae daapa kelalepó. Atéru, deróló sókó fatere föloi kuti deróló,

kold kapané aleale toné ai kuti teteróló bopémó sepa kelalepó. ¹⁴ Ama toporó nikitamota, mo yako kaae də wisinaale yóo, ama kelekélé si mi kaae holoo, depa kelalepó. ¹⁵ Ama hóta, ti *brons kapa* siné dóló whaare kaae yóo, ama dere fokélé, wéi douq kqaturaalu dere hu kaae depa wosalepó. ¹⁶ Ama turu naasené wéikeró hörerape tawóo, ama kqolómó bóe dele separe fosó tamо daai sókó wóo, ama kelepaakélé, sukané də kaae yóo, epa kelalepó.

¹⁷ Yalo ą kilituraalu, ę ama hó aqmó sukale whj kaae deraapisa foló molepó. Atéró mupa, ama turu naasené ę wolaa yóló duraalu, “Yə wiyaqse. Kaae sereteikélé, kemetereteikélé, mo etórótipó. ¹⁸ Ḳta, mo ti betere seképó. Ḳtake sukaletei, momó kepaayóló mo titóró betó tarapó. Téruraalu, sukutere alaró sukale so whjtamo betere tū ki yalo i tare ape.

¹⁹ Térapa, naao kelale alakélé, mió i alimó keletere alakélé, nalo betaaire alimó yaaire alakélé aşeyæ. ²⁰ Yalo turu naasemó mupa, naao kelale wéikeró höreraperó *kold kapané aleale wéikeró* sə dirirapetamo kelale bete i ape. Kale hörerapeta, ti u wéikeró be hulurapemó betó mole Keriso so whj tao sópóló, dotonale wéikeró *ensel-rapépó*. Kale wéikeró sə dirirapeta, ti wéikeró be

huluamó betó mole Keriso so whípó,” yalepó.

2

Efesus Keriso so whípaae aséyóló farale fo

¹ “Efesus be huluamó betó mole Keriso so whí tao sópóló dotéyale *ensel-paae* i fo aséyóló falae.

Turu naasené kale wéikeró hörerape taru-raalu, *kold kapané aleale* wéikeró sá dirirape daae mole tuámó kutu betere sekéné dere fo i ape. ² Diá hókélé ini, mepaae du betere alarape yálo tuénipóló de? Diá hókélé ini, depe tukó wei ala hale yó tare alakélé, kale dowi ala yó tareteikélé, whírapé diátamo betámó betaqsóró hókó fatu betere alakélé, yálo tuérapó. Mepaae whírapené duraalu, ‘Dáta, Talené dotonatepa wale *aposel whírapépó*,’ dere fomó, diáné atima kqae kolóló duraalu, ‘Diáta kapala fo bole whírapépó dere alakélé kolóló, yálo mo tuérapó.’ ³ Diá yálo so whí betepa, mepaae sekéi ala ó faletere alarape wou betepatei diá hóyóló dekani, yálo doimó hale yó tarapó. ⁴ Tépatei, yálo keletepa wisinire ala betá i ape. Take kaae suraalu diaaq yaala sókó fu betale ala mió taaló beterapó. ⁵ Térapa, take diaaq yaala sókó fu betale ala taaróló, mió diá haepaae ai derepalapa

kisipa muae. Atétu, diaaq kisipa tiki feteyóló take du betale ala momó yae. Diá ai alatamo initepa, ti é diá beterepaae wóló diáné dérótu betere sá yálo tokó saalopó. ⁶ Téretei, diaaq du betere alamó yálo i yaaitere fo betá mo wisirapó. Nikolas whírapené hótú betere kaae diaaqkélé atétu beterapó. ⁷ Mepaae whí me de woséli daapa, ti Dëi Kepe Wisiné kae kae Keriso so whípaae du betere fo feané wosópóló yae. Whí me de tû wisipaae faai fupa, me sekéi alañé sesé depakélé hepée taae faróló wale whíta, Kótó betere kelaalo mo kokoi tikimó daale kepaayóló mo ti betaaire ni du wisi nöpóló yálo melaalopó,” yalepó.

Smerna Keriso so whípaae aséyóló farale fo

⁸ “Smerna be huluamó betó mole Keriso so whí tao sópóló dotonale *ensel-paae* i fo aséyóló falae.

I dere fota, kaae sereteiró kemerale folleteitamoné bete Tale q mo ti sukáletei, momó kepaayóló betere sekéné dapó. ⁹ Diápaae kae kae sekéi alarape wou bituraalu, yoleale yóló betere ala yálo tuéretei, doasi dirii qla wisinaale betá diáné sóró tareteiné, diá doasi néli whí kaae ai betere ape. Mepaae so whí atima Jüda fakepó du

beteretei kapala fo dapó. Ti atimata, Satan-né fo wosetere fake bituraalu, diɑ̄ erótú betere fo yaló kisiparapó.¹⁰ Diɑ̄paae sekéi ala waairemó wiyaqse yóló, ma fo i dapa wosae. Diɑ̄ betere ala kaae kelaairaalu, Satan-né diɑ̄ mepaae so whj̄ dipula bетeraalo ai ape. Atéró dipula bетeró betepa, sekéi ala siré fu bituraalu, naase tamo be dērəpe kemeyaalopó. Diɑ̄ dupakélé me ola meipóló, tué tiki tiraté fu betepa, ti atétere whj̄rapemó bóené whj̄ dolóló kemeratere whjné deratere topo tao su dere kaae, yaló mo ti betere bete melaalo ai ape.¹¹ Mepaae whj̄ de woséli daapata, kale Dēi Kepe Wisiné Keriso fakerapepaae i dere fo wosópóló yae. Whj̄ me de tū wisipaae faai fəlalemó sesétepakélé, hepée taae faróló wapata, ti atétere whj̄ a tamoróló sukutere alané doraalo meipó.”

Pergamum Keriso so whipaae asęyóló farale fo

¹² “Perkamum be huluamó betó mole Keriso so whj̄ tao sópóló dotonale ensel-paae i fo asęyóló falae.

Fosó tamo daale bōe dele sepake tare sekéné dere fo i ape.¹³ Diɑ̄ta, Satan-né ama teteróló kaae tare tikimó bетeretei yaló kisiparapó. Diɑ̄ atéró bitutei, yaló doimó du betere ala taaréni, häle yó

tarapó. Take yaló ala erótú betale whj̄ Antipas dale alimó, diɑ̄né ępaae tué tiki tiratere ala taaréni, häle yó tawaletei yaló tuérápó. Ti diɑ̄ta, Satan betere be huluamó ai betere ape.¹⁴ Tépatei, diaaq dere mepaae ala yaló keletómó wisiniretei i ape. Diɑ̄ betó mole kua dolomó, mepaae so whj̄ Balam-né hoko yó mótu betale ala kaae du bетerapó. Balam-né Balak-paae Israel fake so whj̄ dowi ala yópóló, etéró yae yóló yó melalepó. Balak-né Israel fake so whj̄ kapala kótópaae moma yóló matere əlaró nōpu nokole alatamo yópóló, əlisóró fipakalepó.¹⁵ Atétu betere kaae, diɑ̄ mepaae whj̄rapekélé Nikolas whj̄rapené yó matere ala sya fu bетerapó.¹⁶ Térapa, diaaq ai du betere ala taaróló, kisipa tiki feteyóló betae. Diɑ̄tamó ai ala initepa, ti ę diɑ̄ bетerepaae hapale sókó wóló, diɑ̄ ai ala du betere whj̄rapetamo yaló kólómó sókó wale sepakené bōe daalopó.¹⁷ Mepaae whj̄ de woséli daapata, kale Dēi Kepe Wisiné Keriso fakerapepaae du betere fo wosópóló yae. Whj̄ me de tū wisipaae faai fenalemó sesétepakélé, hepée taae faróló wapa, ti atétere whj̄mó yaló hyó muló betere mepaae mana o nōpóló melaalopó.

Téturaalu, kisi doi aséyóló muló betere dëi kane fakekélé melaalopó. Ai kane fakemó asére doita, hæle mo whjné tué yaalo meitei, ai kane fake sere whjné maaté tué yaalopó.”

Taiyatira Keriso so whipaae aséyóló farale fo

¹⁸ “Taiyatira be huluamó betó mole Keriso so whj tao sópóló, dotonale *ensel-paae* i fo aséyóló falae.

I dere fota, Kótó Naalema ama kele mo si kaae dó taru, hølekekélé kale *brons kapa* siné dóló kasa kasa kaae ere sekéné dapó. ¹⁹ Diaaq yaala sókó fole alakélé, diaaq tué tiki tiratere alakélé, yälo doimó mo so whj tao sóró erótú betere alakélé, seké wapatei beléetóró tare alakélé, diaaq mió du betere alané take kaae suraalu yale ala bosene faletei, fea yälo tuérapó. ²⁰ Tépatei, kale so Jesepel ą fópóló mo taketitei høkó faréniyólópó. Ai soné amatei ą Kótóné fo eratere køló sopó du beterapó.

Téturaalu, ama yó matere fonétei, yälo kutó diratere whjrape nöpu nokole ala yóo, kapala kótópaae momatere ąla nöpóló ąlisóró fóo, du beterapó. ²¹ Ai soné nöpu nuku betere ala taaróló, kisipa feteyóló wópóló kaae taté fu betepatei, wéni mo dowäae fu beterapó. ²² Até du betereteiné, ą dele

sóró fitere tikimótóró fiyó mulópóló, taae deraalopó. Téturaalu, ątamo nöpu nuku betere whjrapekélé kale soné atimapaae yó melale dowi ala taaróló, tué tiki feteyóló anitepa, ti atimakélé kale so dere kaae, dele sòpóló taae deraalopó. ²³ Ai soné ama naale senaalekélé sinópóló, yälo mo ti daalopó. Ai ala depa, Keriso fake so whj feané kilitu, ęta, so whjné hosaa tuämó mole alaró tué tikitamo taleyóló, atimané yale alamó mo donotóró tokó matere Tale beterapóló kisipa yaalo ai ape. ²⁴ Dią mepaae Taiyatira be huluamó betó mole Keriso so whj kale soné yó matere fo wosóló sya feni yóo, Satané mo apaae derepale kinóló mole ala kisipa sini yóo, ere so whjpaee yälo sekéi ala kae eraalo meipó. ²⁵ Téyaalomeipa, ę wale alimó sókó faasepóló, diaaq ai du betere wisi alatóró hæle yó taté fo betaet.

²⁶ Whj me de tū wisipaae faai fenalemó, me sekéi alané sesé depakélé, hepée taae faróló, kemene fole kwiamó sókó fupa, ti atétere whj i hae kwiamó betó mole so whj fea teteróló kaae tanópóló, yälo sóró beteraalopó.

²⁷ Asémó ere fo i ape.

‘Topo whjné tatere *aiyon kapa-né aleale dotótiki*

taru, haené aleale
wuti deraketu dere
kaae, yalo bóe
whirape ai ala
yaalopó,’ erapó.

Yalo Ayané é so whij
teteróló kaae tanópóló
sóró beterótú yale kaae,
yalokélé diá sóró beteraalo
ai ape.²⁸ Atéró sóró beter-
atere so whípaae híka
be dëteretamo dëyó tare
hörekélé, yalo melaalopó.

²⁹ Mepaae so whij me
woséli daapata, kale Dëi
Kepe Wisiné Keriso fak-
erapepaae i du betere fo
wosóló tué muópóló yae,”
yalepó.

3

*Sardis Keriso so whípaae
aséyóló farale fo*

¹ “Sardis be huluamó betó
mole Keriso so whij tao
sópóló doteýale *ensel-paae* i
fo aséyóló falae.

Kótóné wéikeró kepe
tawóo, wéikeró horerape
tawóo, ere whjné dere fo
i ape. Diagné du betere
ala yalo kolóló kisiparapó.
Mepaae so whjné diá
kilituraalu, i Keriso faketa,
Kótóné ala eraai noke fini,
mo doa keteké bulapóló
dukiróturaalu, diaaq doi só
kutu beterepó. Téretei diá
yalo keletepá sukale whij
açrapó.² Diá fire whirape-
ó, turukó horóló betae!
Diaaq du betale wisi ala
fea sisiraae fóló betá betá
beteretei felekemó sukai
dapa, fotoko buóló daayaee.

Ti noatepae, é teteróló
kaae tare Kótóné keletómó
diaaq erótú betere ala mo
turó keméróló, ama muló
betere dälemó sókó fenipó.

³ Térápa, diagné take wosóló
tuére fo kisipa muae. Ai
fo aqmó sukóló bitu, kisipa
feteyóló ai fo sya fóló erótú
betae. É waaire be dë diá
kisipani, mokoleyaa yóló
betó mupa, é olémi nokole
whij kaae, sókó waalo ai
ape.

⁴ Téyaalotei, diá Sardis
bemó betere whirape
kuamó betá betá so
whjné deró betere kuti
mo wisiyóló kaae tare
tikimó, bólukélé inipó. Ai
whirapeta, dëi kuti deróló
etamo kwéyadlopó. Ti
noatepae, atima dere ala
wisireteiné ai ala yaaire
mo surapó. ⁵ Whij me de
tú wisipaae faai fenalemó,
sesé depakélé hepée taae
faróló wale whjta, ti u
kale so whjné deró betere
dëi kuti kaaetóró deraalo
ai ape. Ai whjné ama
doita, mo titóró betó
tare *buk-mó* moletei yalo
helekókélé yaalo meipó.
Téni, yalo Ayaró ama *ensel-*
rapetamoné keletómó
daalu, ita yalo whípóló, yó
melaalopó. ⁶ Mepaae whij
de woséli daapa, ti kale
Dëi Kepe Wisiné Keriso
fakerapepaae du betere fo
wosóló tué muópóló yae,”
yalepó.

*Filadelpia Keriso so
whípaae aséyóló farale fo*

7 "Filadelpia be huluamó betó mole Keriso so whj̄ tao sópóló doteyale *ensel-paae* i fo aseyóló falae.

I dere fota mo fo bete Tale dowi ala betakélé muni, kae betere sekéné dapó. Take betale whj̄ Depit-né ki mió yalo i tare ape. Yalo kinatere tū me whjné tukiyóo, yalo tukwé mulatere tū mené kinóo, enénipó. 8 Diaaq du betere ala yalo kisiparapó. Diq faaire tū yalo ai tukwé muló beterapa kelae. Ai tūta, whj̄ mené kinatere alakélé mo enénipó. Diq fotokō sawa bulutei, yalo fo häle eró tarapó. Térū, mepaae so whjné yalo doi yóló, diq Talené so whjé yóló wosetepa, diq né meipó initeretei yalo mo kisiparapó. 9 Mepaae whj̄ atimata, Juda fakepó du betepatei, Juda fake mei, kapala fo du beterapó. Ai so whj̄ta, dowi Satané fo wosetere fake ai ape. Atima diq beterepaae wóló, diaaq hó aqmó deraapisa fóló fió muluraalu, i so whj̄ta Yesuné yaala sókó fole ala mulapó yópóló, dere ala yalo eraalopó. 10 Yalo diq paae sekéi ala wapakélé häle eró tawae yale fo diaaq wosóló eró tawalepó. Téyaleteiné i haemó betó mole so whj̄ fea sū söró kqae keletere seké wale su kamó, diq paae waqsóró yalo sesé yaalopó.

11 Ē mo felekemó walapó. Bóe dóló tēteratere whjné sere topo tao diaaq saairetei, mené saqsóró diq né tēteróló kaae tanópóló male qla wisi mo hotowayóló kae tawae. 12 Whj̄ me de tū wisipaae faai fenalemó, sesé depakélé hepée taae faróló wapa, ti atétere whj̄ e tēteróló kaae tare Kótóné momatere be hulua eleké sū deyaalopó. Atétere seké q̄ ai be taaróló fókélé mo yaalomeipó. Ai whjné tikimó e tēteróló kaae tare Kótóné doiró ama be hulua doitamo aseyaalopó. Ti ai be hulua doita, kisi Jerusalem-pó. Ai be huluata, e tēteróló kaae tare Kótó betere hepen be taaróló, dorowaalo ai ape. Ai whjné tikimó yalo kisi doikélé aseyaalopó. 13 Mepaae whj̄ de woséli daapa, ti kale Dēi Kepe Wisiné Keriso fakerapepaae i dere fo wosóló tué muópóló yae," yalepó.

Laodisia Keriso so whjpaae aseyóló farale fo

14 "Laodisia be huluamó betó mole Keriso so whj̄ tao sópóló dotonale *ensel-paae* i fo aseyóló falae.

I dere fota, Mo kée, téyópóló yae! dere bete Tale bitu, mo ala yó taruraalu, ama kelale ala i ape yóló häkearóló yó mótu beterapó. Åta, Kótóné aleyóló muló betere qla qla fea tēteróló kaae tare sekéné dapa

wosae. ¹⁵ Diąné du betere alata yálo tuéretei, sirii ala ó supui ala meiyóló, hález tuámó beterapó. Ai tamo ala me taaróló betá alatóró uásóró ti mo wisi wuápó. ¹⁶ Ti diąta, supukélé meiyóo, sirikélé meiyóo, yóló hí fale qla kaae epa kilitu, yálo kólómó hamuóló soraae falatere qla kaae soraae faraalo ai ape. ¹⁷ Diąné duraalu, 'Dáta, wisi wisi qla mole néli whí betereteiné mo betá olakélé yayánipó,' dua dapó. Téretei, Tale Kótóné dią keletepa, mo sonaalei so whí betepa kilitu, kólerapó du beterapó. Diąta, yolealere alakélé, kele dilikire alakélé tiki daapi hález betere alakélé, epatei, diaaq kisipané wisire nisi dapó. ¹⁸ Yálo i dere ma fo wisi wosóló, i sore qla diąné étamo dupu yae. Siné biliyaletikimó wisiyóló sókó wale kold kapa supa, ti dią mo doasi néli whí betaalo ai ape. Dią tiki hálezetei, kinóló deí kuti sóró bukae. Diaaq kele dilikiretei wisiyópóló, yálo i tare mula mula sóró dilae.

¹⁹ Yálo yaala sókó fale so whí atima kae kae dowi ala depa kilitu, tū wisipaae fópóló donoróturaalu, yálo atima foné sóró dekésu beterapó. Térapa, yálo diąpaae dowi ala taalae du betere fo mopóló, tué tiki feteyóló Tale Kótóné alamó keteké buóló betae.

²⁰ Etá, tū sókó walemó daalu, tū du beterapó. Whí me denétamo yálo dere fo wosóló tū tukutepa, ti é a betere tuapaae wóló, átamo qla betámó nóo, ákélé étamo qla betámó nóo, yaalo ai ape.

²¹ É tū wisipaae folemó sekéi alané sesé deparatei, hepée taae faróló, yálo Ayané téteróló kaae tare tikimó átamó betámó betalepó. Atére kaae, diákélé tū wisipaae fole ala kilitu sesé deparatei, hepée taae faróló wapa, ti yálo téteróló kae tare tikimó étamo betámó sóró beteraalopó. ²² Mepaae whí de woséli daapa, ti kale Dëi Kepe Wisiné Keriso fakerapepaae i dere fo feané wosóló tué muópóló yae," yalepó.

4

Hepen-mó téteróló kaae tare tiki

¹ Ai alarape yóló kemetepe kelalemó, hepen be tū tukwé fóló molepó. Atéru, folosóró ukulumó wuti hale kaae yóló fo yale whjnétóró épaae duraalu "Yá ipaae holae yalepó. Yá hotopa, ti i alarape yóló kemene fupa, nalo yaaire ala yálo yapaae yó melaalopó," yalepó. ² Tétepá, mo ai fapotóró Dëi Kepe Wisiné é fotokoratepa kelalemó, hepen bemó é daalepaae anóló, téteróló kaae tare topo whí betere sea tómó doasi beterepó. ³ Ai seamó betere

doasi kolóló, *jasparó kanilian* kanetamoné kasa kasa kaae ere doasi beterepó. Ti ai seké ą betere tikita, sikipa douné bopéró beterepó. Ai sikipa douta, *emerald* kane kasa kasa kaae epa kelalepó.

⁴ Kale teteróló kaae tare doasi betere tiki bopéróló, 24 whj disirape 24 sea dokoyóló betó molepó. Ai sekérape atimané deró betere kutita, mo dei wisinaale deroo, atimané topomokélé teteróló kaae tare doasiné deró betere *kold kapané* aleale topo tao deroo epa kelalepó.

⁵ Ai kale doasi betere tikimó epée fita duraalu, be sapalaan yóo, teteróló kaae tare doasiné kutiriró beterepaae anóló, wéikeró sá dirirape dó diliki yóo, erepó. Ai sá dirirapeta, Kótóné wéikeró keperapepó. ⁶ Atéró kelalemó, kale teteróló kaae tare sea mole hosaamó wéi kela wisinaale belerepó. Ai wéita, *klas* kasa kasa kaae erepó.

Kale teteróló kaae tare doasi betere tuamó, Kótóné aleale doyró betere olarape ai doasi bopéróló betó molepó. Ai kale doyró betere olané tikimó hosaapaaekélé sisópaaekélé mo fea keletóró daae molepó. ⁷ Kale doyró betere olarapené ere ala i ape. Kolosale olata, ti *layon* kaae beterepó. Kolosale noma qla ti hae dukiyaii só kotere *bulmakau* wá hupu kaae beterepó. Dou noma ti whjné kelepaan kaae daai qla beterepó. Dou ti

sikimó sé kotere ba dukaa kaae beterepó. ⁸ Ai doyró olarape atima dokó fea baase apomiró daalepó. Atimané tikimó ere kaae baase aqrókélé keletóró daae molepó. Ti ai sekérape atima dëtamokélé dikitamokélé etei fo häle yótóró tarapó.

“Mo doasi fotoko bole mo kae betere Tale Kótó ą take biteré wóo, miókélé, nalo waaire alimokélé ątóró häle betó tawaalopó fo,”

momó du momó du, du betalepó. ⁹ Ai doyró betere olarape atima kale teteróló kaae tare doasi betere tikimó bitu ama ere doakale doi mole Talepae mo kée yóló dukiratere fo du betepa, kale teteróló kaae tare 24 whj disirapekélé i ala dua dapó. Atima betere searape taaróló, haemó deraapisa fóló mulu, kale teteróló kaae tare doasi betere tikimó mo ti betó tare Talepaae mo kée yóló, ą aqmó sukóló bitua dapó. ¹⁰ Ai 24 whj disirape atimané deró betere topo taorape sókó su yóló, teteróló kaae tare doasi betere tiki felekemó mulóló duraalu,

¹¹ “Dá teteróló kaae tare Tale Kótóo, fea qla naaotóró aleyóló muló beterapó.

Aita naao kisipa mole alatóró sya furaalu, kaaró betereteiné takekélé miókélé, atima häle betó tarapó.

Naaao fotokoné ai alarape epa ya doasi doi mulatere

alakélé, naao doi hale horatere alakélé, dąné yapaae mo sümó er-anérápó,” dua dapó.

5

Bopeyóló muló betere asäre sókuró Sipsip hupu maletamomó ere fo

¹ Téró yálo kelalemó, kale teteróló kaae tare doasi ą seamó bitu, betä bopeyóló mole sóku utékélé itékélé aşeretei, ama turu naasené tarepó. Ai asë mo whjné kelaqsóró, kinóló wéikeró dirii qlané diriróló datekáró betepa kelalepó. ² Atépa, mo doakale fotokó bole ensel-né fo fakeyóló duraalu, “I bopeyóló mole asë datekáró betere qlarape mé whjné dąayóló teraanére?” yalepó. ³ Térené ó hepen bemókélé, i haemókélé, hae aqrókélé, ai bopeyóló muló beteretei teraayóo, u tuamó asęyóló mole fokélé koloo yaaire whj mo betákókélé bitinipó. ⁴ Kale bopeyóló muló betere qla teraayóo, tuamó asęyóló muló betere fo koloo, yaai sure whj mo betákélé bitinipa kilitu, e dekéné sini wole du betalepó. ⁵ Atétu betalemó, kale whj disirapekó betané ępaae duraalu, “Wolekesé. Juda fake tuamó wale Laiyonta, Depit kaayale bete ai walapa kelae. Ai sekéné ama bőe whj dóló teteró betereteiné kale bopeyóló mole asë datekáró betere wéikeró qlarape ama betä

sümó tukóló dąanérápó,” yalepó.

⁶ Atétepä kelalemó, betä *sipsip* hupu male teteróló kaae tare doasi betere tuamó daalepó. Ai *sipsip* hupu maleta, whjné daletikimó sukale nisi erepó. A doasi betere tuq dolomó, kale doyró betere qlaraperó 24 whj disirapetamoné ą bopéróló daae molepó. Ai tuamó daale *Sipsip* hupu malené topomó wéikeró sekéró wéikeró kelerapetamo daae molepó. Ai sekéró keperapetamota, Kótóné i hae kwiamó betó mole so whjpaae dotonale wéikeró keperapepó. ⁷ Ai seké ą wóló, kale bopeyóló muló betere asäre sóku, kale teteróló kaae tare tikimó betere doasiné turu naasené tapa salepó. ⁸ Kale sekéné asäre sóku sóró tapa kilitu, doyró betere qlaraperó kale teteróló kaae tare 24 whj disirapetamo atima kale *Sipsip* hupu male daale felekemó deraapisa fóló fió molepó. Ai whjrape atima dokó feané *kita* kaae qla *harp* tawóo *kold* *kapané* aleale okopoi nukurape tawóo, erepó. Ai nukurape tómó simó bilitepa felé kēlaa wisi wale qlarape belerepó. Ti ai felé kēlaa wisi wale qlata, Kótóné ama so whjpóló kae beteró betere so whjné momatere fopó. ⁹ Téró atimané kisi wole foné duraalu,

“Yata, ai bopeyóló muló betere asäre sóku ter-

aayaaire mo surapó.
 Ti noatepae, ya dupa
 sókó fele sameané Kótóné so whj beter-
 aai, kae kae fakekélé, kae kae be fo bole
 so whjkélé, kae kae tiki daale so whjkélé,
 kae kae *Gavman-*
né teteróló kaae tare so whjkélé, i
 dosşayale fakerape tuamó mepaae so
 whj naao sameané dupuralepó.

10 Naao dupurale so whj atimata, Kótóné teteróló kaae tare aqmó betoo, Kótóné ala eróturgaalu moma yoo, yópóló naaotei sóró beteralepó.

Atéyale so whj atimané i hae kwia fea teteróló kaae tawaalo ai ape,” yalepó.

11 Téró yalo kelalemó, kale doasi betere *sea* bopéróló doyró betere qlarape daayoo, ai sisómó 24 whj disirape daayoo, ai té faróló *ensel*-rape mo ni sóku kaae (100,000,000) wó mulu, i wole fo du betepa wosalepó.

12 “Teteróló kaae tare fotokélé, mepaae wisi wisi qlakélé, fosó fosói kisipakélé, fotokélé, doasi doi mole alakélé, ama ere ala wisi häkearatereteikélé, ama doi sóró horatere alakélé, fea djané ąpaae eratepa, kale dale *Sipsip* hupu malené mo sumó

senérapó,” du betalepó.

13 Téró, Kótóné hepen bemó aleyóló muló betere qlakélé, i hae tómó betó mole qlakélé, hae aqró betó mole qlarapekélé, wéi tuamó betó mole qlarape feané kóló betapaae touróló i wole fo du betepa yalo wosalepó.

“Kale teteróló kaae tare seamó betere sekéró *Sipsip* hupu maletamo dukiróló hale horatere alakélé, doasi doi mulatere alakélé, ama ere ala wisi häkearatere alakélé, fotokóbole alakélé, betere dokó fea atimaamopaae eraté fu beterópóló yae!” du betalepó.

14 Atétu betepa, kale doyró betere qlarapené duraalu, “Mó kée, téyópóló yae,” fo dekeró yó tawalepó. Atimané ai fo depa, kale 24 whj disirape deraapisá fóló mulu, Talené doi sóró horótú betalepó.

6

Diriróló kinó betere qlarape

¹ Téró, kale *Sipsip* hupu malené bopeyóló mole asére sóku diriróló kinó betere wéikéró qla betä tukóló teraatepa kaae taremó, ai douró betere qlakó betané “Ape!” dere fo be sapalaa dere kaae yalepó. ² Atétepá kelalemó, betä deji *hos* hupu ę daalepaae anóló mo tumó

daalepó. Ai *hos* hupu tómó betere whjné diki tawóo, doasi teteróló kaae tare whjné deratene topo tao mené à maletei deróo erepó. Atéró deróló, bóe whj dóló torokó falaai mo doakale keteké buló felepó.

³ Kale *Sipsip* hupu malené kolosale noma kinóló datekáró betere qla tukóló däayalemó, kale kolosale noma betere qlané, "Ape!" yalepó. ⁴ Teró me *hos* hupu sókó wapa kelalemó, mo si mi sonaa kaae erepó. Ai hupu tómó betóló wale whjpaae, i haemó mole so whj hosaa muni deyóló dua betere ala fasó sóró, bóe dóló u du i du yópóló, mené fotokó ąmó malepó. Téturaalu, ąpaae doasi bóe dele sepakekélé mené melalepó.

⁵ Téró, kale *Sipsip* hupu malené dou noma qla tukóló däayalemó, kale dou noma betere qlané duraalu, "Ape!" yalepó. Atétepa kaae taremó, dilikii *hos* hupu wóló ę daalepaae anóló daalu, betä seké däle sere qla *skel* tarepó. ⁶ Atétepa, yalo wosalemó, kale douró betere qlarape kuamó whjné fo kaae yóló duraalu, "Betä whj betä be démó kutó diteremó sere moniné whit o betä *lita ó bali* o sore *lita* wuti senérapó. Térapa, nokole *Olip wel* wéiró *wain* wéitamo betä doraqsóró hotowaró kaae tawae," yalepó.

⁷ Téró, kale *Sipsip* hupu malené dou kinó betere

qla tukóló teraatepa kaae taremó, dou betere qlané duraalu, "Ape!" yalepó. ⁸ Atétepa kelalemó, ę daalepaae anóló betä sini tiki daale *hos* hupu daalepó. Ai *hos* hupu tómota, sukutere ala bete tare whj beterepó. Ai *hos*-né sisómó sukutere ala betepa, ai hupuné kílimó sukutere so whj betere tiki ama doi *Hedis* wou betalepó. Ai whj tamopaae, hae kwia feamó betóló fale so whj dópóló fotokó bulalepó. Ti so whj daaireteita, atimaamoné bóe dele sepakenékélé, wote alinékélé, doakale hepo alinékélé, i haemó betó mole syaae kaae qlanékélé, dilé kwęyópóló fotokó sumó melalepó. Atéró dilé kuturaalu, douró fake beteretei betä fake duraalu, sore fake beterópóló taaraalopó. I hae kwia feamó betóló fale so whj atéró dilé kwęyóló kemerae, yóló fotokó sumó matepa tarepó.

⁹ Téró kale *Sipsip* hupu malené apo kinó betere qla tukóló teraatepa kaae taremó, momatere kapo daale aqmó keperape betó mupa kelalepó. Ai keperapeta, Kótóné fo yó matere alaró Yesu Keriso etei kaae Talepóló yó matere alatamo deremó, mepaae whjné dale keperapó. ¹⁰ Ai sekérape atimané fo fake yóló duraalu, "Mo fo fjanuraalu betere bete tale bitu, fea ala teteróló kaae tare Tale-ó, i haemó betó mole so whjné dowi alaró dä duraalu sókó farale

sameatamomó tale yóló kwia melaaire be dę wópóló meteró felimó kaae tawóló betaaloé?” yalepó.¹¹ Atéró atima dokó feamó deróló sókó fatere dęi kuti melóló duraalu, “Dią betą kutó diratere norape atimakélé mené dópóló sawa kaae tawae. Ti noatepae, i dosayale daaire whjrape fea sümó dóló kemeréni teópó,” yalepó.

¹² Yalo kaae taremó, apomiró datekáró betere ola tukóló teraayalepó. Atéró teraateremó, doakale bao yóló, suka mo ti diliki yoo, wéliékélé mo samea betqae fo erepó. ¹³ Sámó daae mole hörerapekélé, doakale beséné nose du hara torokó derótü dere kaae torokó deralepó. ¹⁴ Sata, aşetere sóku bopetu dere kaae bopeté fóló alune felepó. Hae kwia feamó daae mole hasi fosórapekélé, wéiné tukóló bopéró betere haerapekélé, daale tiki taaróló, kae tikipaae daane felepó.

¹⁵ Hae kwia fea teteróló kaae tare topo whjrapekélé, atima betale sirimó betaaire naalerapekélé, diki tare whjrape teteróló kaae tare topo whjrapekélé, néli whjrapekélé, bóe dele fotokó bole whjrapekélé, wae sóró beteratere whjrapekélé, koleaané betó mole whjékélé, kapo dolopaae hyó muni fóo, kapo beléli dolopaae hyó muni fóo yalepó. ¹⁶ Atima atéró fóló bituraalu, hasi fosópaaekélé,

kapo fakepaaekélé duraalu, “Kolokó dorowouraalu dą təiyane dere ape. Ti noatepae, teteróló kaae tare tikimó betere sekéné kelepaaró *Sipsip* hupu maaletamoné fopaae bole alatamo dąné kelaqsóró kinae. ¹⁷ Ti noatepa meipó. Atimaamóné doakale fopaae butu kwia matere be dę ai sókó wale ape. Atétere be dęmó de daanére? Mo daayókélé enénipa wiyae,” du betalepó.

7

144,000 so whj sirirale fo

¹ Ai ala yóló kjlipaae i dojró hae kwiamó dojró *ensel* dokó yóló daapa kelalepó. Atéró daalu, haepaaekélé, doasi węi kęlapaaekélé, besé tiki waqsóró, atima dokó feané sesétu beterepó. ²⁻³ Atéró, *ensel* me kae suka hoteró ę daalepaae wou betepa kelalepó. Ai *ensel*né mo ti betere Kótóné siriró betere ola tarepó. Ai *ensel*né haekélé, węi kęlakélé, doraaire fotokó bole dojró *ensel*-rapepaae fo fakeyóló duraalu, “Kótóné kutó diratere so whjné kutirimó siripi eraaipa, hae tikikélé, węi kęlakélé, nirapekélé, hapale doréni kaae tawae,” yalepó. ⁴ Ai sirirale so whj dosąatepa yalo wosaletei i ape. 144,000 so whjta, Israel fakerapetórótipó.

⁵⁻⁸ Juda fake dosayóló sirirale so whj dokó sóró touróturaalu 12,000-rópó.

Ruben-né fake touróturaalu 12,000,
 Kad-né fake touróturaalu 12,000,
 Aser-né fake touróturaalu 12,000,
 Naptaliné fake touróturaalu 12,000,
 Manasené fake touróturaalu 12,000,
 Simeon-né fake touróturaalu 12,000,
 Lipainé fake touróturaalu 12,000,
 Isakar-né fake touróturaalu¹² 12,000,
 Sepulun-né fake touróturaalu 12,000,
 Josep-né fake touróturaalu 12,000,
 Benjamin-né fake touróturaalu 12,000-rópó.

*So whj hale qla kaae dēi
 kuti deróló daae mole fo*

⁹ Ai ala yóló kemetepa kese faralemó, so whj mo hale qla kaae daae molepó. Ai daae mole so whjta, betə be huluamó maaté wenipó. Kae kae *Gavman*-né tēteróló kaae tare so whjkélé, kae kae tiki daale so whjkélé, kae kae be fo bole so whjkélé, kae kae fake so whjkélé, kale tēteróló kaae tare tikimó mole searó *Sipsip* hupu male-tamo betere hosaamó daae mupa kelalepó. Atéró daae mulu, dēi deróló sókó fatere kutirape deróo, olóu dārapape tawóo erepó. ¹⁰ Téró, ai daae mole so whjné doasi fo fakeyóló duraalu, “Tēteróló kaae tare seamó betere Kótóró *Sipsip* hupu maletamoné dā mo ti aluyaqsóró tao

su betere beteta, mo atimaamotórótipó,” yalepó.

¹¹ Ai daae mole *ensel*-rape fea, tēteróló kaae tare doasi betere tikikélé, kale whj disirapekélé, kale doṣró betere əlarapekélé, bopéróló daae molepó. Tēteróló kaae tare doasi betere *sea* molepaae fetée fóló, Kótó betere aqmó deraapisa fóló fió mulu duraalu,

“Mo dapó.
 Téyópóló yae! yóló, hale sóró horatere alakélé, mo dēi ala wisikélé, tué tiki fosó fosó yóló dotoróę fole alakélé, mo kée du betere alakélé, doakale doi mulópóló du betere alakélé, fea ala yaaire fotokó sumó bole alakélé dā tēteróló kaae tare Kótópaae betere dokó fea yó tanópóló yae. Mo kée. Téyópóló yae!” du betalepó.

¹³ Téró, kale tēteróló kaae diliki yó mole whj disirapekó betənē ępaae woseturaalu, “I dēi fofo kuti deró betere so whjrape-a, demaaté? Mopaae wale so whjé?” yóló wosalepó.

¹⁴ Ti fo depa yalo ępaae tokó mótu duraalu, “Doa whj-ó, naao ai tuére ape,” depa, kale sekéné ępaae duraalu, “I daae mole so whj atimata, doasi sekēi ala hale beleté waleteiné atima deró betere kutikélé *Sipsip* hupu male sameané

fokale tikimó mo dē ai erapa kelere? ¹⁵ Atéyale tikimó, 'Teteróló kaae tare Kótó ama seamó betepa, atima ą beterepaae kese anóló bitu, ama momatere hemó mole ala dëtamokélé, diki-tamokélé, häle erótú beterapó. Até du betepa, teteróló kaae tare doasi ą betere tikimó bituraalu, ama atima wisiyóló beterópóló, kuti be ténótú betaalopó.

¹⁶ Atérú, wote dere alaró wéi nokole dere alatamo momó kae yaalomei ai ape.

Suka supunékélé, mo häle supunékélé atimané tiki mo do-raalomeipó.

¹⁷ Ti noatepae, teteróló kaae tare doasi betere tuämó daale *Sipsip* hupu maleta, hupu kaae tare whjné dere kaae, atima mo wisi yóló kaae tarapó.

Atima dape sóró mo ti betere bete tuämó wó tare wéi nöpóló ąlisóró faalo ai ape.

Atéró betepa, Kótóné atima kelemó dorowou betere wole kaape fea helekóló kópuraalopó," yalepó.

8

Wéike diriróló kinó betere ąla tukóló teraayale fo

¹ Téró, kale *Sipsip* hupu malené kinó betere wéike ąla

tukóló teraayalemó, ó hepen bemó fo mo sawakélé ini, häle hipa fi betepa suka kele 30-minit kemeyalepó.

² Atépa kelalemó, Kótó betere felekemó daae mole wéikeró *ensel-rape* uku-lumó wuti betə betə yóló melalepó.

³ Atéró kelalemó, me *ensel-né kold kapané aleale* okopoi nuku tarepó. Ai nuku tómota, felé kəlaa wale fetera kaae ąla belerótua dapó. Ai ąla só wóló, simó sukulaa daróló momatere tikimó daapa, si keletómó biliratepa felé kəlaa wisi wale ąla mené ąpaae mo dekéró malepó. Ai felé kəlaa wale ąlaró Talené kae beteró betere so whjné dere momatamo touróló, doasi betere sea molepaae anóló, *kold kapané aleale* momatere tikimó, Talepaae melaai sóró walepó. ⁴ Téró, kale felé kəlaa wisi sukuli kaae, *ensel-né naase taaróló*, Kótó beterepaae holalepó.

⁵ Téró, kale *ensel-né* okopoi nuku taruraalu, kale momatere tikimó duku betere si kelerape kəae sóró nuku fəanóló, i haepaae taae deralepó. Téyalemó, epée fitəa yóo, doasi be sapalaan dorowóo, bao doasi yóo yalepó.

Kale wéikeró ukulumó wutirapené haleraletei

⁶ Wéikeró *ensel-rape* uku-lumó wuti haleraai donoróló daae molepó.

⁷ Kale kolosale *ensel-né* ama ukulumó

wuti haleralemó, hali
ais kane kaae alée fóló
dorowóo, simiró sameatamo
hosekéyóló dorowóo, yalepó.
Atéyaleteiné hae kwia sore
moletei betä siné dukuraalu,
tamo hae kwia hale muni
felepó. Nirapekélé atétóró
yalepó. Nerapeta, fea siné
doló sukúlaa dalepó.

⁸ Téró, kale kolosale noma
ensel-né ama ukulumó wuti
haleralemó, doasi hasi fosó
kaae ḥla siné doló kuló di wéi
kēla tópaae taae deralepó.
Atéyalemó, ai wéi kēla sore
maanetei, tamo hale belene
furaalu, betä samea alée
felepó. ⁹ Wéi kēla tuamó
sore betere ḥla fake betä
dóló sukunóturaalu tamo
betepa taaralepo. Doasi wéi
tómó kotere nukukélé tamo
mupa taalóturaalu betä fake
doralepó.

¹⁰ Téró, doy noma *ensel-né* ama ukulumó wuti
haleralemó, sámó daale
doasi ḥore betä i haepaae si
kaae dukulé dorowóló, doasi
fole wéiró ḥmale wéitamo
tópaae dorowalepó. Atéyale
tikimó, sore fake maanetei
betä fake doróturaalu, tamo
taaralepó. ¹¹ Ai dorowale
ḥorené doita, Hakesṣapó.
Ai hakesṣare wéirape nale
tikimó, mo dekéró so whí
sisraae felepó.

¹² Téró, kale doy *ensel-né* ama ukulumó wuti
haleralemó, suka ke
sore fake dēretei, betä
fake dalemó dilikiyalepó.
Horekélé, wélikélé atétóró
yalepó. Be dētamokélé
tamo fake dēpatei, betä

fake dilikiyóo, dikitamokélé,
tamo fake sawa dēpatei, betä
fake mo ti diliki yóo yalepó.

¹³ Téró, yało kaae tapatei,
betä dukaa ó sa tuamó
sé kutu bitu fo fakeyóló
duraalu, “Kale hale biti
fale sore *ensel-né* ukulumó
wuti haletepa, i haemó betó
mole so whípaae sekéi ala
waairemó mo doasi, ‘Wió
yae! Wió yae!’ I haemó betó
mole so whírape-ó, diaq mo
wió yae!” du betalepó.

9

¹ Téró, kale apo *ensel-né* ama ukulumó wuti
haleralemó, take ó sámó
i haepaae tokó dorowale
ḥorepaae mo apaae derepale
wosono dolo tu ki mené
apaae matepa kelalepó.

² Téró, ai sekéné mo
apaae derepale wosono
dolo tukiyalemó, kutó néli
bilitepa, hotere sukuli kaae
sokalepó. Atéró holale
sukuliné sukáró sátamó
kinóló, be mo dilikiyalepó.

³ Téró ai sukuli dolomó,
ero nusurape haepaae
dorowalepó. Atimané whí
tukó nukupa dotopo deretei,
tu serekené tukó nukupa
dere kaae yópóló, mené
a doasi fotoko melalepó.

⁴ Ai erorapepaae i fo yóló
mulalepó. “I haemó yó mole
nerape ó mepaae ere olarape
ó nirape momókó doraqse.
I hae kwiamó betere atima
kutirimó Kótóné siri eréni
so whí maaté tukó nae,”
yóló mulalepó. ⁵ Ai ero
nusupaae melale fotokota,

so whj mo ti sukópóló tukó néni, doasi dele sóró kaketu beterópóló, aporó wéliémó tuqmó turukóló nukulé fu betae. Atétepa, dere dotopota, tq serekené tukó nukupa, dere kaae yaalopó. ⁶ Atétere su kamó, so whj fea suqáitire tu kekáalotei, sukutere ala kelaalomeipó. Atima mo ti su kunée deté fu betaalotei, ai tuqmó sukutere ala mo muualomeipó.

⁷ Téró, kale ero nusurape kelalemó, bóe dèle faairaalu, *hos* hupurape donoróló biture kaae erepó. Atimané topomótá, kale teteróló kaae tare doasiné deró betere *kold kapané* aleale topo tao kaae deróo, atimané kelepaakélé mo whjné kelepaan kaae daayoo erepó. ⁸ Téró kale ero nusurapené topo nikikélé, sorapené niki kaae daayoo, atimané sekékélé *laiyonné* seké kaae daayoo epa kelalepó. ⁹ Atimané bopémó yale sene waqsóró, *aiyon kapa* wase kaae dakeró beterepó. Atima burá furaalu dere sépi haleta, *hos* hupuraperó atimané sjyóló só kotere qlatamo bóe daai furaalu, dere diri fake hale kaae yalepó. ¹⁰ Atima disalené whj tukó nukupa dere dotopota, tq serekené tukó nukupa dere kaae dapó. Atimané so whj tukó nukuraalu, fē dée daalatere dotopomó kaketé fu betepatei, wélié aporó kemeyaalopó. ¹¹ Atima

teteróló kaae tare topo whjta, mo apaae derepale wosono dolomó betere *ensel* daalapó. Ai *ensel*-né ama doi Hibru foné Apadonipó. Krik foné Apoliyonipó.

¹² Folosóró waaire sekémó, wió yae yale ala kemeyalepó. Tépatei, tamo waai häle mulapó.

¹³ Téró kale apomi *ensel*-né ama ukulumó wuti haleralemó, Kótó betere felekémó *kold kapané* aleale momatere tiki kwia dokomó daaté fale sekérapemó sókó wale fota, mo whjné dere fo kaae depa wosalepó. ¹⁴ Atéró yale foné kale ukulumó wuti tare apomi *ensel-paae* duraalu, “Kale doasi Yupretis fole wéimó dokóló muló betere doyró *ensel*-rape häle fópóló sókó daalae,” yalepó. ¹⁵ Atima ai doyró *ensel*-rapeta, ba fomókélé, wéliémókélé, be démókélé, sukaakelemókélé, mo tukóló mulóló donoró betere be démótóró i hae kwiamó betó mole so whj sore fake beteretei, betä fake dójpóló dotonalepó. ¹⁶ Atéró, bóe daai kale *hos* hupu tómó betóló fele whjrape fea, dokq sóró touróturaalu, 200 milion-pó (200,000,000) depa wosalepó.

¹⁷ Yalo nokenaró dere kaaené i ala epa kelalepó. Kale *hos* hupu tómó betó mole whjrape atima bopémó sere bóe wase mo si kele kaae sonaa yóo, mepaae sukuq yóo, mepaae ti *sulpa* kaae, whé yóo, erepó. Ai *hos*

hupuné topota, mo *laiyonné* topo kaae daalepó. Ai hupurapené kólómó, simiró sukulitamokélén, si dokole kane *sulpa-kélé* atimané kólómó sókó walepó. ¹⁸ Ai sore əlarape atimané kólómó sókó wouraalu, i haemó betó mole so whj sore fake beteretei tamo taaróló, betə fake dóló kemeralepó. ¹⁹ Ai *hos* hupurape atimané fotokta, kólóró disaletamomó bulapó. Atimané disalerape mo wuli tiki kaae daalu, ama disale kwiamó topo daalapó. Ainé so whj tukó nukupa, doasi dele sua dapó.

²⁰ Kale whj dele əlané dóló mepaae taarale so whj atima naasené aleale kapala kótópaae tué tiki tiratere ala taaréni, hæle yó tarepó. Ti ai kapala kótórapeta, *kold kapanékélén*, *silpa kapakélén*, *brons kapanékélén*, mo kaponékélén, ninékélén, aleyóló daaló betepatei, atima kotere ala ó, wosetere ala ó, keletere alamo dumipó. ²¹ Atimané whj dele alakélén, kae kae hosó fokélén, nópu nokole alakélén, əlémi nokole alakélén fea taaróló kisipa feteni, hæle yó tarepó.

10

Asere sóku belekqamale doasi fotokq bole ensel-né dqae faróló tare fo

¹ Téró, me doasi fotokq bole *ensel* hepen be taaróló, i haepaae dorowou betepa yalo kelalepó. Ai sekéné ama kutita, mo səkotóró deroo, ama topo tó sikimó

sikipa dou filipaa yóo, ama kelepaakélén, mo suka də kaae yóo, ama høleke tamokélén, doasi ni tikimó si dukutere kaae dó tawóo erepó. ² Ai sekéné ama naasené belekqamale asere sóku dqae faróló tarepó. Ama turu høleke doasi wəi kəla tómó daalóo, fé høleke hae tómó daalóo epa kelalepó. ³ Atéró, ai sekéné ama dere fo faketa, *laiyonné* keteré kaae yalepó. Ama atéró fo faketeremó, wéikeró be sapalaané whjné fo kaae depa wosalepó. ⁴ Atéró wéikeró be sapalaané yale fo yalo asə yaai yalemó, ó hepen bemó sókó wale foné duraalu, “Kale wéikeró be sapalaané yale fo asəni kinae,” yalepó.

⁵ Take me høleke wəi kəla tómó daalóo, me høleke hae tómó daalóo, epa kelale *ensel-né* ama turu naase ó hepen-paae horó beterepó. ⁶ Atéró, səró hepen-tamokélén, haekélén, wəi kəlakélén, ai sore tikimó ere ala ó mole əlatamo, fea aleyale mo ti betó tare Talené doi yóló malotu duraalu, “Kaae taté fole ala momó kae yaalomeipó. ⁷ Tépatei, nalo kale wéike *ensel-né* ama ukulumó wuti hale yaaire be də teópa kaae taru, i ala yaalopó. Kótóné kinóló mole ala i ape yóló ama kutó diratere kóló whjrapepaae deté wale fo dokonóturaalu, mo eróló kemeraalopó,” yalepó.

⁸ Téró, take hepen bemó

sókó wapa wosale fonétei ɻpaæe momó duraalu, "Kale wéi këlaró haetamomó hó daaló betere *ensel*-né dæae faróló tare asëre sóku sene fae," yalepó.

⁹ Atétepa, é kale *ensel* daalepaae fóló, naao ai tare asëre sóku kwia sawakó ɻmale melaaloé yóló wosalepó. Tétepa ɻpaæe duraalu, "Tao sóró nae. Atéró nukupa, naao kólómota, meke fë felé kaae yaalotei, depe tuámó feléni doyaalopó," yalepó. ¹⁰ Atétepa, kale asëre sóku sawatamo ama naasené tapa, yálo tao sóró nalemó, kólómó meke fë felé kaae yaletei, depe tuápaae bitj durupuraalu, yálo depe mo doyalepó. ¹¹ Téró, ɻpaæe duraalu, "Kae kae tiki daale so whjkélé, kae kae *Gavman*-né tpteróló kaae tare so whjpaaekélé, kae kae be fo buó mole so whjpaaekélé, kae kae tpteróló kaae tare topo whjräpepaaekélé, mo so whjpaaekélé, Kótóné eraaire ala i ape yóló, momó yó melae," yalepó.

11

Kótóné yaaire ala i ape yóló yó matere whj tamoné yale ala

¹ Téró, däle sere ɻla kaae, kape siki mené ɻpaæe melóló duraalu, "Yá fóló, Kótópaae momatere beró Talepaae simó sukylaa dalatere tikitamo däle sene fae. Téturaalu, ai be tuámó touróló bitu, Kótóné

doi sóró horótú betere so whjkélé dokó sae," yalepó. ² Tépatei, kale momatere be bolaare tipi tuã betä däle saqse. Ti noatepae, ai belata, Juda meire fake so whjmó meló betereteinépó. Kótóné ama mo kae tñe be hulua wisinaale Juda meire fakené folokoleróló, hóko kutu betepatei, 42 wélie kemeyaalopó. ³ Téró, yálo du betere ala yó matere whj tamo yálo fotokó matepa, atimaamo dekémó deratere yei kuti deróló, Kótóné diapaae dere fo i ape, yóló yó maté kutu betepa, 1,260 be dërape kemeyaalopó. ⁴ Ti ai seké tamota, i hae kwia fea tpteróló kaae tare Tale betere felekemó daale *Olip* ni tamo kaae daayóo, sá diri tamo kaae daayóo erapó. ⁵ Mepaae whj denétamo atimaamo doraai du betepa, ti atimaamoné kólómó sókó wale siné atima dó sóró mo ti aluraalopó. Mepaae whj dené ai seké tamo doraai kisipa mutepa, ti atimané ai dere alamó atimatei sukçalo ai ape. ⁶ Kale seké tamoné bole fotokó etérópó. Kótóné atimaampaae dere fo mo so whjpaae yó matere be dëmô, hali waqsóró kinaaire fotokökélé sümó bolepó. I haemó belere wëikélé samea alée falóo, yaaire fotokökélé sümó buóo, erepó. I haemó betó mole so whjpaae kae kae dowi sekéi alarape atimaamoné hëkesere be dëmô sümó eranérapó.

⁷ Atimaamoné kelale ala yó

maté fóló kemerateremó, mo a dolopaae derepale wosono dolomó betere dowi syaae kaae qla sókó huturaalu, bóe dóló atimaamo teteróló mo ti sukópóló daalo ai ape. ⁸ Téró, ai seké tamoné tiki doasi doi mole be hulua tū häkeamó muaalopó. Ai be huluamótóró atimaamo teteróló kaae tare Tale filipaa ni tómó oleróló dalepó. Ai be huluapaae dó faróló, Sodom beró Isip haetamo kaaepó. ⁹ Atimaamoné tiki atéró häle mupa, kae kae tiki daale so whjnékélé, kae kae fake so whjkélé, kae kae be fo bole so whjnékélé, kae kae *Gavman*-né teteróló kaae tare so whjnékélé, sore be dē kemeyóló dou be dñé suka tuamó keleta yópólópa douraqse. ¹⁰ I hae kwia feamó betóló fale so whjné duraalu, “Atimaamo Kótóné kóló whj bitu, dā dóló susupurót betale seké tamo ti mulapa kelae yóló doka doka yaalopó. Téturaalu mo kée yóló, atimasisi wisi wisi qla u mótu i mótu du betaalopó,” yalepó.

¹¹ Tétu betaalotei, sore be dē kemeyóló dou be dñé suka tuamó daapa, Kótó betemó sókó wale fomo atimaamoné tiki tuapaae bitj derepaalopó. Téturaalu, kale seké tamo turukó holóló daane hotere kilitu, kale so whj atima winé sukóló diri furu furu yalepó. ¹² Atéró turukó holóló daapa, ó hepen bemó atimaamopaae fo fake yóló duraalu, “Ipaae holae!”

deremó, atimaamoné bóe whjrapené kaae dilikiyó mu-patei, hepen-paae huturaalu, sako dolomó buó deyalepó.

¹³ Até yale sukakelemótóró doasi bao duraalu, naase tamо be hulua eretei betä kolokó doropuraalu, aporó kemeyóló, me naase douró be hulua fake häle erepó. Ai bao yaleteiné be kqaturaalu, doló kemerale so whj fea dokq sóró touróturaalu 7,000 so whjpó. Até deremó, dini hásokó fele so whj atima winé suku, ó hepen bemó betere Kótó mo daalapóló doi sóró horót betalepó.

¹⁴ Kale kolosale noma wió yae yale seké wóló kemeyaletei, dou noma wió yae yale seké betä mo felekemó waalo ai ape.

Wéike dakeróló ukulumó wuti hale yaletei

¹⁵ Téró, kale wéike *ensel*-né ama ukulumó wuti haleralemó, ó hepen bemó atimané doasi fo fakeyóló duraalu,

“Take i hae mené teteróló kaae taretei, fasó sóró mió dā teteróló kaae tare Taleró ama so whj teteróló kaae tare whj Kerisotamoné teteróló kaae tarapó.

Ai sekéné ama kaae tare ala kemeni, häle yó tawaalopó,” yalepó.

¹⁶⁻¹⁷ Téró Kótó felekemó betere 24 whj disirape, atima teteróló kaae taru betere *sea taaróló*, haemó deraapisa fóló mulu Kótóné doi sóró horóló duraalu,

“Mo doasi fotokó bole Tale Kótóo, yata take bitiré wóló, miókélé hale betereteiné dáné yapaae mo kée dapó.

Ti noatepae, naao doasi bole fotokóné teteróló kaae tare ala kaae salepó.

¹⁸ I hae kwia feamó betó mole so whjné fopaae butu betepa, naao fopaae bole ala sókó walepó.

Sukále so whjkélé, naao kutó diratere kóló whjirapekélé, naao kae beteró betere so whjkélé, yapaae wiyló naao doi sóró horótú betere so whjkélé, mepaae doi munire so whj ó doi mole so whj fea tale yóló kwia melaaire be de sókó wóló i mole ape.

Ai be demótóró i hae dorótú betere so whjkélé kwia melóló, doraalopó,” yalepó.

¹⁹ Atéyale kílipaae Kótóné hepen-mó tene momatere be tu tukwé fóló molepó. Atépa kelalemó, ai be tuamó ama so whj tao saalopóló, mo dirii fo aseyóló muló betere *bokis* molepó. Téró, epée fitqá yoo, be sá kili kili yoo, doasi sapalaa dorowoo, bao doasi yoo, *ais kaporó* doasi besé tikitamo dorowoo yalepó.

12

Dowi wuli disóró betä sotamoné yale ala

¹ Mo doasi bete mole ala yaairemó, me alapaae dó faróló hepen-mó epa kelale ala wisinaale i ape. Betä soné ama deró betere kutita, ti mo sukatóróti deróo, ama hó aqmó wélié daayóo, 12 hörerape ama topo tao deróo, epa kelalepó. ² Téró kale soné ama ere naale ulumétepá saairaalu, kakóló sisó nuku beterepó. ³ Téró kale dere kaae, hepen-mó me alapaae dó faaróló depa kelaletei me i ape. Sonaai wuli doasi disó kaae betepa kelalepó. Ama topo wéikeró daayóo, seké naase tamо daayóo, wéikeró toporapemó doasi teteróló kaae tare topo whjné deratere topo tao kaae deróo, yó molepó. ⁴ Ai sekéné ama disale fépo yaletikimó, sámó daae mole hörerape tamо fake hale daapatei, betä fake haepaae torokó dorowalepó. Atéró, kale soné ere naale sere tamotóró tao sóró nó deraaираalu, mo felekemó melaa yóló beterepó. ⁵ Atépatei, kale soné naale só mulalepó. Ai naalenéta, *aiyon kapa* fake nópulu tawóló daalu, i hae kwia kae kaemó betóló fale so whj ama teteróló kaae tawaalopó. Kale soné ama naale seretamotóróti mo hapale Kótóné tao sóró ama teteróló kaae tare doasi betere tikimó átamо betamó titiyóló beteralepó. ⁶ Téró kale so q whjkélé bitini, hale wópu mole haepaae botokó felepó. Ai haeta, kale so q naale detepa, 1,260 be de

tuämó mené ą wisiyóló kaae tawópóló, Kótóné tukóló mulale tikipó.

⁷ Atéró, ó hepen bemó doakale bóe du betalepó. Maikel-né ama *ensel-rape* ipaae kqayóo, kale disó kaae wuliné ama *ensel-rape* upaae kqayóo, yóló bóe du betalepó. ⁸ Téyaletei, Maikel-ró ama *ensel-rapetamoné* fotokné kale disó kaae wuliró ama *ensel-rapetamo* doló teteróló hepen-mó betere alakélé mo ti kemeralepó. ⁹ Atéró, kale disó kaae wuli i haepaae sóró taae deralepó. Ai wulita, mo taketi bitiré walepó. Ama doita, bóe dele dowi kepe ó Satan-pó. Ai sekénétóró, i hae kwia feamó betó mole so whj, dowi tūpaae qlisóró fu beterepó. Ai sekéró ama *ensel-rapetamo* i haepaae taae deralepó.

¹⁰ Téró, hepen bemó etei fo fakeyóló depa wosalepó.

“Dä teteróló kaae tare Kótóné tao sere alakélé, fotoko bole alakélé, ama so whj teteróló kaae tare alakélé, ama sóró beteró betere whj Kerisoné teteróló kaae tare alakélé, mió wóló mulapó.

Ti noatepae, betere dokö Kótóné keletómó dñé ne norape dñtamokélé, dikitamokélé só derót betere seké ąkélé sóró taae deró beterapó.

¹¹ Kale *Sipsip* hupu malené samearó Talené ati-

mané betere bete tuapaae erótú betere alatamo häkeamó yó mótu betalepó.

Atétu beteremó, atima dupakélé wiyló taaréni, Kótóné ala betq häle eraté fu betaleteiné, ne norapetamo bóe du betale seké mo ti dóló teteralepó.

¹² Atéremó, hepen be tuämó betó mole whj diq mo kée yóló hajné sinitu betae.

Tépatei, ą hepen be taaróló diqatamo haepaae bitj dorowaleteiné diq haemó betó mole so whjró doasi wéi kela tuämó betere so whjtamo diq fea ‘Wió fo du betael’!

Ti noatepae, ai sekéné ama yaaire ala doa be dñmó yaalo meipóló kisipa mutu, ą doasi fopaae butapó,” yalepó.

¹³ Kale dowi disó kaae wuli ą i haepaae sóró taae deró betepa kisipa mutu, kale naale deale so daai sya felepó. ¹⁴ Ai so ą bitj fópóló, Talené taketi donoróló muló betere whjkélé bitini, häle wópu mole tikipaae sé fópóló, doakale dukaané baase tamо ą melalepó. Atéró fóló betepa, wuliné ą me ala yaqsóró mepaae whjrabené ą mo wisiyóló kaae taté fóló, ba fo sorené dou ba fo tuämó tukóló kemerópóló malepó. ¹⁵ Kale so atéró fupa, ą só fópóló

dowi wuliné ama kólómó doasi fotokoi wéi tiki siriýó analepó. ¹⁶ Atéyalemó, kale so tao suraalu, haenétei kóló hásóró holóló, ai wéi tiki nó deralepó. ¹⁷ Atéteremó, disóné kale sotamo mo doakale fopaae buturaalu, ai soné ama mepaae naale senaaletamo bóe daai felepó. Ti aita, Kótóné ama yae yóló muló betere foró, Yesuné ama yale alatamo mopóló erótú betere naale senaaletamopó. ¹⁸ Téró, kale disó kaae wuli ą fóló, wéi fókumó daalepó.

13

Doasi wéi kēla tuqmó sókó holale syaae kaae qla

¹ Téró ai wéi kēla tuqmó syaae kaae qla sókó hotepa kelalemó, topo wéikeró daayóo, sekérapekélé naase tamo daayóo, erepó. Ai sekérape tómó teteróló kaae tare doasiné deratere topo taorape deró beterepó. Ai toporape dokomó Kótó faletere doirape aseyóló dakerótua yó molepó. ² Ai syaae kaae qlata, mo *lepat* kaae aqroutei, ama hóleke ti *beané* hóleke kaae daayóo, kólókélé, *laiyonné* kóló kaae daayóo erepó. Téró, kale wuli disóné fotokékélé, ama teteróló kaae tare alakélé, fea ala yópóló, sóró beteró betere alakélé, ai kale wéimó sókó holale qlapaae malepó. ³ Ai kale syaae kaae qlané toporapekó betamó, mo ti sukunei tq daayaletei,

momó duniyale siri mupa kelalepó. Atére ala kilitu i hae kwia feamó betó mole so whj feané “Haió” yóló siraturaalu, kale syaae kaae qlané ama dere alapaae tué tiki tiróló sya felepó. ⁴ Ai kale disó kaae wuliné kale syaae kaae qlané doasi fotokoi ala yópóló sóró daalatere ala kolóló, so whj feané ai kale disó kilituraalu, “Ata mo doa Taletóró,” hítipó yóló, atima ą daale aqmó sukóló bituraalu, ama doi hale horalepó. Atétu yale kaae, “I kale wéimó sókó horale syaae kaae qlatamo de şure? Atamo mené bóe dele alakélé mo enénipó,” yóló dukirótú betalepó.

⁵ Téró, ai kale syaae kaae qlané bopé fake dere fokélé, Kótó faletere fokélé, so whj teteróló kaae tare alakélé, yópóló mené ą fotoko sumó melalepó. Ai seké ą ai ala yópóló sóró beteratepa, eraté fu bituraalu, 42 wélié tuqmó eróló kemerópóló t̄ melalepó. ⁶ Ama kólómó dere foné Kótó eratere fokélé, Kótóné doi hóko eróló faletere fokélé, Kótóné ama hepen bemó ątamo betere whjrape faletere forapekélé du betalepó. ⁷ Téturaalu, Kótóné atima dowi ala kemeróló kae beteró betere so whjtamo bóe daairaalu, keteké buló só deraaitepa seseni, ama yaaire ala betə yópóló taalalepó. Kae kae fakekélé, kae kae tiki daae mole so whjkélé, kae kae be fo bole so whjkélé, teteróló

kaae dilikiyó mole hae kwiarapekélé, mo fea ama teteróló kaae tanópóló mené ąpaae fotokó malepó. ⁸ I hae kwia feamó betó mole so whjné, kale syaae kaae ąla aqmó sukóló bitu, "Yata Talepó," du betaalo ai ape. Ti atimata, kale *sipsip* hupu malené mo ti betó tare *bukmó* doi asenire so whjpó. Ti ai *Sipsip* hupu maleta, i hae kwia keké naapatei, döpólópó yóló muló betere hupu malepó. ⁹ Mepaae whj de woséli daapata, ti i dere fo wosóló tué muópóló yae.

¹⁰ Whj me detamo bóe duraalu, wae sóró *dipula* beteraalopóló tukóló muló betepa, ti mo atétóró yaalopó.

Whj me de bóe whjné bóe dele sepakené döpólópó yóló muló betepa, ti mo sepakenétóró daalopó.

Até yaairemó, Kótóné kae beteró betere so whjpaae sekéi alarape wapakélé, haepaae derepéni, diriyóló bitu, Talené ama ala betä keteké buóló eró tawae.

Hae tuqmó sókó holale syaae kaae ąla

¹¹ Téró yalo kelalemó, hae dolomó syaae kaae ąla me sókó horalepó. Ai sekéné ama topomóta, *Sipsip* hupu malené seké kaae daalutei, ama dere fo wosalemó, kale wuli disóné fo kaae yalepó. ¹² Kale haemó sókó horale syaae kaae ąlapaae folosóró wéimó sókó

horale sekéné ama teteróló kaae tare ala melalepó. Atétepa, nalo wale sekéné ama teteróló kaae taru, kale folosóró wale sekéné doi eróturaalu, i haemó betó mole so whj feané kale sukítei tokóló doasi siri mole seképaae Tale-ó, yóló doi sóró horópóló setu betalepó. ¹³ Ai kale sekéné amatei mo doakale kae kelemei alarape eróturaalu, so whj feané keletómó sikélé ó hepen be taaróló i haepaae dorowópóló erótua yalepó. ¹⁴ Kale folosóró wale sekéné doi doasi mulópóló mené ą fotokó sumó matepa, kae kae kelemei alarape erótua betalepó. Téturaalu, i hae kwiamó betó mole so whj fea dilikóló kópaae falatua yalepó. Téró, kale haemó sókó holale sekéné i haemó betó mole so whjpaae duraalu, sepake daayale tikimó doasi siri mole sekéné ama doi doasi muópóló, ama aso suróló aleale ąla daalae, yóló mulalepó. ¹⁵ Téró, kale folosóró wale seké suróló aleale ąlané fo yópóló, fomo bulaaire fotokó mené haeró sókó holale seképaae malepó. Atépa, i hae kwiamó betó mole so whjné ai asopaae, Tale-ó yóló doi sóró horénitere so whj döpóló, haemó sókó horale sekéné fotokó sumó bulalepó. ¹⁶ Ai sekéné, doasi doi mole whj ó doi munire whjpaaekélé, néli whj ó yoleale whjpaaekélé, hale koleaané betó mole whj

ó wae sóró kutó diratere whípaaekélé, atimané turu naasemó ó kutirimó siri erópóló yae yóló so whí feapaae sęyalepó. ¹⁷ Ai siritamo munipa, ti əla dupu dere alakélé, ó dotonatere alakélé, mo yaalo meipó. Ti ai srita, kale syaae kaae əlané ama doi ó ama doipaae fó faróló ere *nambapó*.

¹⁸ Ti etei alata, mo häle whjné tuéyaalo meitei, mo tué tiki fosó fosó yóló dotoróę fale whjné betä sumó taleyóló bete tuénérápó. Whí me detamo, ama tué tiki fosópa, ti kale syaae kaae əlané *namba* taleyóló bete tuénérápó. Ti ai *nambata*, mo whjné *namba-pó*. Ai sekéné ama *nambata* 666-pó.

14

Sipsip hupu maleró
144,000 so whírapetamoné
yale ala

¹ Téró yalo kelalemó, ę daale felekapee anóló Saion hasi fosómó kale *Sipsip* hupu male daapa kelalepó. Aimó 144,000 whírapékélé, atima betämó daae molepó. Ai whírape atimané kutirimóta, kale hupu malené doikélé, Alimané doikélé asęyóló dakeró beterepó.

² Téró yalo wosalemó, hepen bemó sókó wale haleta, węi doy kąatu dere hu kaaeró be sapalaa dorowale hale kaaetamo depa wosalepó. Meta, *kita* kaae əlarapené dere hale kaae depa wosalepó.

³ Téró, u kale whírape atimané kale teteróló kaae tare doasi betere tikipaaekélé, ą bopéróló betó mole doşró betere əlarapepaaekélé, kese anóló daae muluraalu, kae kisi wole fo du betalepó. Ai wole foto, häle mo whjné tué yóló enénipó. I haemó dowi kwia saqsóró Kótóné tao sóró dupurale 144,000 whírapené betä tué yóló enérápó. ⁴ Ti ai daae mole whírapeta, sorapetamo folokolei ala initu detere kaae, i haemó mole alatamo hosekénire whírapepó. Ti noatepae, atimané betere ala folokole yaqsóró ó me alatamo hoseké yaqsóró mo hotowayóló kaae tawaleteinépó. Ti ai whírapeta, *Sipsip* hupu malené dere ala sya fóló erótú beterapó. Ai whírape atimata, häle mo so whí kuamó betó mupa, dupuróló Kótóró *Sipsip* hupu male tamopaae kale kutómó folosóró үlumé dere əla, Talepaae häle matere kaae yóló melale 144,000 whírapepó. ⁵ Atimata, kapala fo sawakélé muniru, me hásókó fole alakélé inire whírapepó.

Sore ensel-rapené yale ala

⁶ Téró yalo kelalemó, *ensel* me kae ó sámó sé kutu betepa kelalepó. Ai sekénéta, mo titórótı häle betó tawaaire kisi fo wisi, i hae kwia feamó betó mole so whípaae yó melaaiaalau,

tarepó. Ti ai fota, betə fake so whipaae maaté yó melaai mei, kae kae *Gavman*-né teteróló kaae tare so whipaaekélé, kae kae fake so whipaaekélé, kae kae be fo bole so whipaaekélé, kae kae tiki daae mole so whirapepaaekélé, yó melaaire fo wisipó. ⁷ Téró ama fo fake yóló duraalu, “Kótópaae winé sukuturaalu, ama doi betə doasi doi muópóló erae. Ti noatepae, ama fo tokótamo yóló taleaturaalu, kwia melaaire suka kele i sókó wale ape. Térapa, ḡ aqmó sukóló bituraalu, ‘Aya Tale doasi-ó,’ yóló, ama doi betə sóró horótú betae. Ti amata, hepen beró sàtamokélé, haekélé, doasi wéi kēlakélé, fole weírapekélé aleyóló muló betereteinépó,” yalepó.

⁸ Ai fo yale *ensel* folosóró fi tikimó, *ensel* me kae nalo sya fu bitu duraalu, “Kolokóló dorowóló a mole ape. Doakale doi mole Babilon be hulua kolokóló dorowóló mulapó. Ti ai nópu nokole so Babilon-néta, ama nópu nokole alané aleale keyaa fole *wain* wéi hae kwia kae kaemó betó mole so whj feané nópóló melótua yale so, mió kolokó dorowóló ai mole ape,” yalepó.

⁹⁻¹⁰ Téró kale dere kaae, ai *ensel*-tamo fi tikimó, *ensel* me kae sya fu fo fakeyóló duraalu, “Mepaae whj detamo, kale syaae kaae qlapaae ó ama aso kaae qlapaae, ‘Doa Tale-ó,’ yóló

aqmó sukóló bitu, atima kutirimó ó naasemó, ai qolané siri eró betere whirape ama doakale fopaae buló kwia matere wéi nópóló melaalo ai ape. Ai *wain* wéi mo wéitamo hoseké ini, mo *wain* wéitóró Kótóné fopaae butu kwia melaairetei, wutimó tepeyóló mulapó. ¹¹ Atéró atima duku bituraalu, hotu betere sukulita, mo hale holótóró tawaalopó. So whj de kale syaae kae qlaró ama aso kaae qlatamoné, doi sóró horoo, ama doi mole siri sóo, ere so whj atima détamo ó dilikitamokélé, sāa nóló betere ala mo yaalomeipó,” yalepó. ¹² Kótóné kae beteró betere so whjné, ama yae yóló muló betere fo aqmó sukóló bitu, Yesuné ala eraté fu betaalopó. Ai tuqmó i kale bope yale sekéi alarape wapakélé, haepaae doropóló taaréni, hale beleté fu betereteiné ai ala mo sumó eranérapó.

¹³ Téró, hepen bemó i fo depa yalo wosalepó. “I fo aséyae. Mo mió kaae sóró Taletamo betamó betere so whj sukutepa, ti atima Talené mo wisiró beterapó,” yalepó. Kale Dëi Kepe Wisiné duraalu, “Mo dapó. Ti atimané depe tukó wei ala du beteretei taaróló, sāa nóló bituraalu, atimané yale alamó dupu saaire ala felekemó yaalo ai ape,” yalepó.

*Haemó yó mole qla
ylumétepa turukóló saairetei*

¹⁴ Téró yálo kelalemó, é daalepaae anóló mo dēi sáko tómó, whjné naalema kaae betepa kelalepó. Ama topomó, teteróló kaae tare doasiné deró betere *kold kapané* aleale topo tao deró bituraalu, ama naasené əla ȳlumétepa turukó suatere hekemée wei fosói separe tarepó. ¹⁵ Tépa, me *ensel* momatere bemó sókó wóló, kale sáko tómó betere seképaae fo fakeyóló duraalu, “Naaō tare sepakené kale ȳlumére əlarape turukóló sae. Ti noatepae, mió əla ȳlumépa saaire be dē i sókó wale ape,” yalepó. ¹⁶ Tétepa, kale sekéné tare sepakené i haemó ȳlumé yó mole əlarape fea felesé yóló turukó salepó.

¹⁷ Téró, me *ensel-nékélé*, hekemée wei separe fosói tawóló, hepen-mó tēne momatere bemó sókó walepó. ¹⁸ Atépa, Talepaae matere əla sukylaa dalatere tikimó si kaae tare *ensel* sókó wóló, kale separe tare *ensel-paae* fo fakeyóló duraalu, “Naaō ai tare separe fosóné i haemó yó mole *wain* képi durape ȳlumérapa, sepemó tukóló siré kwéae,” yalepó. ¹⁹ Tétepa, kale *ensel-né* ama sepakené i haemó yó mole *wain* képi du felesé yóló turukó siré kwéyóló, kale képi du dōtere doasi tikipaae taae derale fae. Ti kale képi du dōtere tikita, Kótóné ama fopaae bole ala kwia melaairaaalu, dōtu betere tikipó. ²⁰ Doasi be hulua aqró

wain wéi dōtere tikipaae taae deratepa, atimané tēiyá tēiyá yaletikimó, samea doasi sókó felepó. Atéró sókó fele sameata, wéi kaae dukulé holóló, *hos* hupuné fālo aqmó depa sale dāleta, 300 kilomita súpó.

15

Wéikeró ensel-rapené wéikeró doasi sekéi alarape tapa kelaletei

¹ Téró yálo kelalemó, hepen bemó mo doasi bete mole ala wisinaale yairemō dere ala epa kelalepó. Ai kale kelale alata, i ape. *Wéikeró ensel-rape* dokó mo kemeróturaalu so whj feapaae dowi sekéi ala melaire wéikeró tapa kelalepó. Ai kemeróturaalu dere fota, ti Kótóné ama fopaae buóló kwia melaire alarape mo ti kemeróturaalu, i wéikeró alarapené kemeraalopó.

² Téró yálo kelalemó, *klas-ró* sitamo hosekéróló aleale wéi kēla kaae belerepó. Ai wéi fóku dēmóta, so whj mo fea hale əla kaae daae mupa kelalepó. Ti aimó daae mole so whjta, kale syaae kaae əlaró a suróló aleale asotamokélé, ama doimó sere *namba-kélé*, ai alarapetamo bōe dóló teteróló wale so whjipó.

³ Kótóné ai daae mole so whjpaae male *kita* kaae əlarape taruraalu, Kótóné kutó diratere whj Moses-ró kale *Sipsip* hupu maletamo dolanóló du betale wole fo i ape.

“Mo doasi fotokó bole Tale Kótóo, naao du betere alata, mo doasi sira yaai dere ala du beterapó.

Take keké nale alimó kaae sóró bitiré waleteikélé, mió i alimó bitiré faaireteikélé, teteróló kaae tare Tale-ó, yaata, naao ere alatóró sya furaalu, mo dono taletu beterapó.

⁴ Tale-ó, whj me de yapaae winé sukutu, naao ere alamó naao doi doasi muaalomeipóló de?

Betä whjkélé ya kaae bintini, yaata dowi alakélé muni, mo kae betere Talepó.

Kae kae hae kwiamó betó mole so whj ya beterepaae wóló, ya aqmó sukóló bitu, Doa Tale-ó yóló dukirótú betaalo ai ape.

Ti noatepae, naao mo donoyóló taletu betere alarape take hiróló mualetei, mió so whj feané kolópóló häkeamó muló beterapó,” yalepó.

⁵ Ai alarape yóló keme-tepa kelalemó, ó hepenmó momatere be tu tukwé fóló molepó. Ai momatere beta, Kótóné ama so whj tao saalopóló dirii fo muló betere kuti bepó. ⁶ Téró kelalemó, kale wéikeró ensel-rape atimané wéikeró sekéi alarape tawóló ai momatere bemó sókó walepó. Atimané deró betere kutita, mo dē

tekée fóló kasa kasai *linen* kuti deróo, *kold kapané* dokale to atimané deró betere kuti teteróló bopemó sóo, epa kelalepó. ⁷ Téró, kale doşró betere olarapekó betané kale wéikeró *ensel-rapaae* *kold kapané* aleale wéikeró okopoi nukurape dokoralepó. Ai nukurapemó, mo ti betó tare Kótóné ama kwia melaaire fopaae butere ala fayóló molepó. ⁸ Kótóné ama ere ala wisinaale häkearatere alaró ama doasi fotokötamoné momatere be dolomó sukuli kaaróló fajaneteiné, whj fókélé mo enénipó. Kale wéikeró *ensel-rapené* tare wéikeró dowi sekéi alarape melóló kemenipatei, ai be dolopaae folo hapale honénipó.

16

Kótóné fopaae bole ala belere okopoi nukurape

¹ Téró yalо wosalemó, momatere bemó sókó wale foné kale wéikeró *ensel-rapaae* fo fakeyóló duraalu, “Kótóné fopaae buluraalu kwia melaaire ala okopoi nukumó beleróló diaaq ai taretei, haepaae sunée derale fae,” yalepó.

² Ai fo depa, kale kolosale *ensel* fóló ama tare okopoi nukumó belere qla sóró fóló, haepaae sunée deralemó, kale syaae kaae olané siri eróló, ama aso aqmó sukóló betó mole so whjné tikimó, dotopo yóló mo doasi dele su

betaaire sonaalei humu fulu deralepó.

³ Téró kolosale noma *ensel-né* ama tare okopoi nukumó belere qla doasi wéi kélapaae sunée deralemó, kale wéi mo sameatóró alée felepó. Ai sameata, mo ti sukale whjné samea kaae hókoloipó. Até yaletikimó, wéi kélä tuámó betó mole qlaraperó ere qlarapetamo mo fea sisiraae felepó.

⁴ Téró, kale dou noma *ensel-né* ama tare okopoi nukumó belere qla, doasi fole wéiró ąmale wéirapetamopaae sunée deralemó, samea alée felepó.

⁵ Téró yálo wosalemó, kale doasi fole wéirape kaae tare *ensel-né* duraalu,

“Naaø taletere alata, mo donotóró tale yóló kwia materetei mo wisirapó.

Ti noatepae, yáta takekélé betóo, miókélé betóo iru, dowi ala mo betákélé munire Tale beterapó.

Térú, fo tokótamo yóló tale yóló kwia matere alata, mo donoyólótóróti ai yale ape.

⁶ Ti noatepae, naao kae beteró betere so whjró naao fo eratere kóló whirapetamo dale kwia tokó móituraalu ai sókó fele samea nópóló materetei, mo donorapó,” yalepó.

⁷ Téró yálo wosalemó, Talepaae moma yóló simó

sukülaa dalatere tikimó etei fo yalepó.

“Mo doakale fotokó bole Tale Kótó-ó, yáta mo fotóró bulu, naao tale yóló kwia matere alakélé mo donotóró dapó,” yalepó.

⁸ Téró, kale dou *ensel-né* ama tare okopoi nukumó belere qla suka betepaae sunée deralemó, siné so whj dolo baalu sorokó faaire fotokó mené sumó melalepó.

⁹ Atéró dokole si supuné atima tiki turó baalu sorokó felepó. Até dere supumó, Kótóné doi doróló ą eratere fo du beterepó. Atimapaae atei kaae susupui ala eratepatei, atimané du betere dowi ala taaróló, tué tiki fetenipó. Téruraalu, Kótóné doi doasi muópóló eraaire alakélé hóyóló, dowjae fu betalepó.

¹⁰ Kale apo *ensel-né* ama tare okopoi nukumó belere qla, kale syaae kaae olané teteróló kaae tare tikimó sunée deralemó, ai hae kwia fea dilikiyó felepó. So whj supumó atéró kakutu bitu, atimané hapetei turukóló nuku betalepó.

¹¹ Atimané tikimó daae mole humu dotoporó siné dale deteraatamomó kakutu bituraalu, hepen bemó betere Kótóné doi doróló, tekani fo du betalepó. Tétu, atimané yale dowi ala taaróló tué tiki feteyóló betaalo hóyóló, dowi ala yaaitei dowjae fu betalepó.

¹² Kale apomi *ensel*-né ama tare okopoi nukumó belere qla doasi fole Yupretis wéipaae sunée deralemó, kale suka hoterepaaeróló teteróló kaae dilikiyó mole topo whírape waaire tu mulóturaalu, kale wéi tiki dikalepó. ¹³ Téró yało kelaalemó, sore dowi keperape sepéerape kaae beterepó. Ai dowi kepe atima, me wuli disóné kolómó sókó wóo, me syaae kaae qlané kolómó sókó wóo, me Kótóné fopóló kapala fo yó matere whjné kolómó sókó wóo, yalepó. ¹⁴ Ti ai keperapeta, kae kae kelemei alarape erótú betere sekérapetó. Doa fotoko bole Tale Kótóné ama tukóló muló betere doasi be démó, Taletamo bóe daaire whírape mei yaqsóró, i hae kwia feamó teteróló kaae dilikiyó mole topo whírapaee bóe daalopa ape yóló, dape siré kutu beterapó.

¹⁵ “Térapa eta, qlémi nokole whí kaae waalo ai ape! Atéyaalopa, whí me de noke fió muni turukó holóló bitu, ama de ratere kuti q betere tikimótóróti muló betae. Atétere whí q Talené wisiró beterapóló hajné sukáalo ai ape.

Ti noa yaqsóró mei, ama tiki daapi hale furaalu hale yaqsóró dapó,” yalepó.

¹⁶ Téró, atima fóló kale topo whírape dape siré kwéyóló, Israel fake so

whjné Hibru foné doi muló betere, Armakedon haepaae tourqle walepó.

¹⁷ Téró kale wéike *ensel*-né ama tare okopoi nukumó belere qla sá tó tuqmó sunée deralemó, kale momatere be tuqmó teteróló kaae tare doasi betere tikimó fo fakeyóló duraalu, “Mió ai kemeyale ape!” yalepó. ¹⁸ Ai fo yalemó, epée fita yóo, be sá kili kili yóo, doasi sapala dorowóo, mo doasi bao yóo, yalepó. Take i haemó betale so whjné etei kaae bao depa mo kilinipó. ¹⁹ Ai bao duraalu, kale doasi be hulua tekeyóló sore fake daane fóo, i hae kwia feamó té mole doasi be huluarapekélé kolokóló doropóo, yalepó. Kótóné kale doasi doi mole Babilon tué muturaalu, ama dowi fopaae bole *wain* wéi wutimó tepeyóló, kale so nópóló melalepó. ²⁰ Wéiné bopéróló daae mole hae kwia fea daani, alu yó molepó. Doasi daae mole hasi fosórapékélé kelalemó daani, aluyó molepó. ²¹ Ó sámó doasi *ais* kapo du kaaené whírape téiya yaai dorowalepó. Ai dorowale *ais* kanerape seké dáleta, 50 kilogram-pó. Atimapaae atei mo dowi sekéi ala erateremó, Kótó eróló tekani fo du betalepó.

17

Syaae kaae qla tómó betere somó yale fo

¹ Téró, kale wéikeró okopoi nuku tare *ensel*-rapékó betä

é beterepaae wóló duraalu, "Kale wéirape tómó betere doasi doi mole nópu nokole soné dere alamó, kwia melaairetei yálo yapaae yó melaalopa ape. ² Ai sota, i hae kwia fea téteróló kaae tare topo whírapetamo nópu nuku betalepó. Téró, kale soné i hae kwiamó betó mole so whíkélé, nópu nokole *wain* wéi melale tikimó topo doyóló keyaa fu betalepó," yalepó.

³ Téró, é kale Dëi Kepe Wisi tuámó betepa, *ensel-né* so whíkélé bitini hale kópu kaae fi tikipaae belayóló sóró felepó. Aimó bituraalu kelalemó, betá so mo sonaai syaae kaae qla tómó beterepó. Ai syaae kaae qlané ama tiki turó, Kótó aqratere doirape aseyó bopéróo, wéikeró toporape daayóo, naase tamo sekérape daayóo, epa kelalepó. ⁴ Kale soné ama kutita, mo sonaairó sukutáitamo deróo, ama aure qlarapekélé, *kold kapané* alealeteiné hore hore yóo, mo doasi *moniné* sere kasa kasai kaneró du dui meleketamo sóo, erepó. Ama naasené tare *kold kapané* aleale wuti dolomó kelaalokélé mo sonaalei qlaraperó ama nópu nokole alané bólutámo deyóló fáfanó beterepó. ⁵ Ama kinóló mole doi kutirimó aséretei i ape.

DOASI BABILON-TA, NÓPU
NUKU BETERE SORAPERÓ I
HAEMÓ MOLE KELAALO MO
SONAALEI ALARAPETAMONÉ
HAMAPÓ.

⁶ Téró yálo kelalemó, Kótóné ama kae beteró betere so whí atimakótei, mepaae Yesuné yale ala i ape yóló yó melateremó dale so whíné samea naletikimó kale so q topo doyóló keyaa fu beterepó. Atétere ala kolóló, é sira yale súpó. ⁷ Atétepa, kale *ensel-né* épaae duraalu, "Yá noatepa siratu bitute? Ai wéikeró topo daayóo, naase tamo seké daayóo, ere syaae kaae qlaró ama sisó tómó betere sotamoné kinóló mole ala bete yálo yapaae häkearóló yó matapa wosae. ⁸ Naao kelale syaae kaae qlata, take betaletei, mió bitinipó. Tépatei, take mo apaae derepale wosono dolomó sókó holóló, q doraai dale muló betere tikipaae faalo ai ape. Mepaae so whí i haemó bitu, atimané doi take keké nale alimótei mo ti betere *buk-mó* munipó. Atére so whíné kale syaae kaae qla kilituraalu, doasi sira yaalopó. Ti noatepae, take q betepa koloo, mió bitini alu yóo, nalo momó sókó wóo dereteinépó.

⁹ Naao ai kelale alata, mo kisipa tiki fosó fosoyóló dotoróé fale whíné betá bete tokóló kolóló tuénérápó. Kale wéikeró toporapeta, ti kale soné ama ero dée daalóló betere wéikeró hae durapepó. ¹⁰ Me beteta, ti kale téteróló kaae tare wéikeró doasi topo whírapetamo. Ai wéikeró whírapékó, aporó whírapetamo atimané téteróló kaae tare

ala kemeyalepó. Até yóló betə whjné teteróló kaae tare ala betə hale erapó. Atépa, nalo me whj wouraalu, ama teteróló kaae tare ala sawa sukamó maaté kaae tawaalopó.¹¹ Ai kale syaae kaae qla take betaletei, mió bitinipó. Åta kale teteróló kaae tare wéikeró doasi topo whjrapekótei, åkélé atimatamo touróturaalu bokówaleropó. Ai wéikeró topo whjrapetamo betamó beteretei, q doraai tukóló muló betere alapaae fu beterapó.

¹² Nao kelale naase tamo sekérapené beteta, naase tamo teteróló kaae tawaaire doasi topo whjrapepó. Ti mió atimané teteróló kaae tawaaire ala sini, téyopó. Take atima doasi doi muópóló mené sóró beteraalopó. Atéró sóró beterminatepae, kale syaae kaae qlatamo betə bitu, sawa sukamó teteróló kaae tawaalopó.¹³ Atima fea mo betə kisipatóró muóló, kale syaae kaae qlapaae naaotóró kaae tawae yóló, fotokóró teteróló kaae tare alatamo melaalopó.¹⁴ Ai fakerape atima touyóló kale *Sipsip* hupu maletamo bóe daalopó. Téyaalotei, kale *Sipsip* hupu malené atimatei dóló teteraalopó. Ti noatepae, åta i haemó betó mole talerape teteróló kaae tare Tale betoo, mepaae hae kwia teteróló kaae tare topo whjrape teteróló kaae tare topo whj betoo, erapó.

Atéru, q sya fóló ama ala eró tare so whjta, ti åtamo betamó betaalopó. Atimata, ama ape yóló sókó su yóló, kae beteró betere so whjpó,” yalepó.

¹⁵ Téró, kale *ensel-né épaae* duraalu, “Kale nópu nokole so betere wéirapené beteta, i ape. Kae kae tiki daae mole so whjkélé, kae kae touró betere fakekélé, kae kae *Gavman-né teteróló* kaae tare so whjkélé, kae kae be fo bole so whjkélé mo fea tómó, ai so q beterapó.¹⁶ Kale syaae kaae qlaró naase tamo sekérapetamoné kale nópu nokole so hóróló, bóe daalopó. Atéturaalu, ama kuti fea sorokóló taae faróló tiki daapi hale betepa, ama tiki mi fea sorokóló nóló diri hale simó sukulaa dójpóló biliraalopó.¹⁷ Ti noatepae, kale naase tamo sekérape atima fea fo dokóló betə tué mutu, atima teteróló kaae tare fotokó kale syaae kaae qlapaae melaalopó. Até yaaire alata, Kótóné ama eraalopó yóló muló betere fo dokonótú mo erópóló, atima tuapaae bulaalopó.¹⁸ Nao ai kelale sota, i haemó betó mole topo whjrape teteróló kaae tare doasi doi mole be huluapó,” yalepó.

18

Babilon kolokóló derepele fo

¹ Ai ala yóló kemetepa, me *ensel* hepen bemó dorowou betepa kelalepó. Ai sekéné,

fea ala ama teteróló kaae tawóló beterópóló, mené ą sóró beteró beterapó. Ą tuqmó ere kokoné sini dę wisinaale i hae kwia feapaee dérarelepó. ² Téró, kale sekéné mo doasi fo fakeyóló fotokqiné duraalu,

“Ai kolokó dorowóló mole ape! Kale doasi doi mole be huluá Babilon kolokóló dorowóló mulapó.

Ti ai sota, dowi keperape betere be alée fóo, mepaae kae kae dowi keperaperó hókolo yóló kelaalo mo sonaalei barapetamo, betere tiki alée fóo erapó.

³ Ti noa betené mei, hae kwia kae kaemó betó mole so whj ai soné ama nópu nokole ala tokóló yateiné wain wéi nóló, keyaa fu dere kaae du betalepó.

I hae kwiamó betó mole so whj teteróló kaae tare topo whirapekélé, kale sotamo nópu nukua yalepó.

Ai soné ama doasi nélire alané, i hae kwiamó ąla ąla dotonóló duputu betere so whjné moni mo dekeró siré feleteiné néli whj betalepó,” yalepó.

⁴ Téró hepen bemó me i fo depa wosalepó. “Yalo so whj-ó, ai sotamo betere so whj kua dolomó beteretei taaróló sókó ape.

Ama du betere dowi alarape diapaae tokó melóturaalu, ama saaire dowi sekéi alarape diákélé saqsórópa, taaróló ape.

⁵ Ti noatepae, ai soné Kótóné yóló muló betere fo tikale dowi ala muté holóló, hepen bepaae sókó horapó.

Atéremó, melaaire dowi kwia Kótóné keteréni, kisipa häle yó tarapó.

⁶ Kale soné ama melatua yale wéi ąpaae tokó mótu, ama male su tómó me beleróló ątei nöpóló melae.

⁷ Kale so ą doasi doi mulapóló, wisi wisi ąla dekeró nuku betale sutóró, susupui alaró dekené sukutere alatamo sónpóló melae.

Ama tué tiki tuqmó bopé fake dere ala bulu, ‘Eta, mo doasi teteróló kaae tare topo so betereteiné ę wulia so betepapakó woletere ala enénipóló,’ kisipa mutu beterapó.

⁸ Atéreteiné, mo betə sukamó ama sónpóló däle muló betere sekéi alarape hásokó feni, mo saalo ai ape.

Ai alarapeta, i ape. Sukutere alakélé, dekené sukuturaalu wole yaaire alakélé, wotené sukutere alakélé, tiki siné dóló sukulaa dokole

alakélé, ai ala fea mo
amatóró saalo ai ape.

Ti noatepae, ai somó dowi
kwia melaaire Tale
Kótóta, mo doasi fo-
tokó bole bete Talepó,”
yalepó.

⁹ Ai sotamo nópu nokole
ala yóo, ama wisi wisi əla
sóo, du betere teteróló kaae
tare topo whírapené ai kale
so dukuraalu, hotere sukuli
kelalepó. Atétepa, atima
kale so dekené sukóló wo-
letu betaalopó. ¹⁰ Kale so
atéró duku bitu, susupu sóró
kaketu betere alamó, atima
wituraalu, tika mo umó daae
mulu, i fo yaalopó.

“Mo doa wió! Doasi doi mole
be hulua-ó, wió yae!

Doasi fotokó bole be
hulua Babilon, ya do-
raalopóló tukóló muló
betere alata, betə
sukakelemótóró mo
ti doróló ai kemeyale
ape.”

¹¹ I hae kwia feamó
əla əla dotonóló duputua
yale whírapené kale so
dokole kolóló, dekené suku-
turaalu, moló-u yaalopó.
Ti noatepae, atimané əla
qlarape take yale kaae
whírapené momó kae
duputimipó. ¹²⁻¹³ Atimané
atéró dotonótú betere əla
qlarape i ape. *Kold kapa,*
silpa kapa, doasi *moni*
sere kasa kasai kaner-
ape, meleke kaae, du dui
əla, *linen* kuti wisinaale,
sukutai kuti, *silk* kuti, sonaai
kutikélé, fetera kaae əla
sitron nikélé, hupu sekéné
aleale kae kae qlakélé, doasi

moni sere nikélé, *brons*
kapa, *aiyon kapa*, be tētere
kane fake wisinaalekélé,
sinamon fetera kaae əlaró
mepaae kae kae fetera
kaae qlatamokélé, simó
bilitepa felé kəlaa wale
ni sekae kaae əla mura
ni fəkélé, *frenkensense* ni
fəkélé, *wain* wəikélé, *Olip*
ni duné aleale welkélé,
flawa wisinaaleró *whit-*
tamokélé, *bulmakau* hupuró
sipsip huputamokélé, *hos*
hupuró ama sijóló só kotere
qlatamokélé, wae sóró kutó
diratere so whíro hale mo
betere so whítamóné tikiró
asotamokélé dupu yaalopó.

¹⁴ Atimané i fo yaalopó.
“Naa senée du betale ni
du mo ti aluyalepó. Naa
wisi wisi əlaró néli butukutu
betale ala wisinaletamo
aluyaleteiné momó kae
kelaalomeipó.” ¹⁵ Téró, ai
kale dosayale əla qlarape
dotonóló néli botokó fu
betale whírape atima kale
so doasi susupu sóró kaketu
betere alamó, atima witu-
raalu, tumó daae mulu,
dekené sukóló fakeyóló etei
wole fo yaalopó.

¹⁶ “Doasi wió yae! Doi mole
doasi be hulua-ó,
ya tuámó betó mole
so whíné aure əla
qlarape i ape. *Linen*
kuti wisinaalekélé,
sukutai kuti, sonaai,
kold kapa, doasi *moni*
sere kaporó du dui
melekerapetamoné au
wisinaale yóló néli whí
betaletei, mió wió yae.

17 Doasi *moni* sere wisi wisi əla fea häleke su kamótóró doyóló ai kemeyale ape.

Doasi wēi nuku só kotere so whjékélé, ai nukumó kotere so whjékélé, nuku tuamó kutó ditere so whjékélé, *moni* saaire kutó ditere so whjékélé, mo fea tumó kese anóló daae muaalopó."

18 Kale so dukuraalu hotere sukuli kolóló, atimané i fo yaalopó. "Atei kaae doi mole doasi be hulua wisinaaleta, me kae mei, mo betatóró tēnapó," 19 Atétepa, dekené sukuutraalu, atima hae diyóló, etei wole fakeyóló du betaalopó.

"Wió! Doasi doi mole be hulua-ó, wé! naao teyae.

Ai soné doasi wēi nuku talerape atima *moniné* doasi néli whj beteralepó.

Téyale sotei, häleke su kamó ə mo ti doyalepó.
20 Ó hepen bemó betó mole doasirape-ó, ai sopaae eratere alamó diq hajné suku tu beta.

Kótóné dowi ala ke meróló kae beterale so whjékélé, *apose* whjrapekélé, Kótóné fo eratere kóló whjrapekélé, hajné suku tu beta.

Ti noatepae, ai soné diapaae erale sek̄i alamó, kwia Kótóné əpaae tokó melalepóló, diq hajné suku tu beta."

21 Téró, doasi fotokó bole *ensel-né* mo doasi kane fake tao sóró doasi wēi kēla tópaae taae deróló duraalu, "I doasi kane taae derótü dere kaae, kale doi mole Babilon be hulua kolokó dorowóló, mo ti doratere be, momó kae tēyalomeipó.

22 Ya tuamó *kita* kaae əlané halekélé, wole fokélé, fó wutiné halero kapané aleale ukulumó wutiné haletamo momó kae wosaalomeipó.

Be tētere ala ó nuku wisiratere ala ó kae kae fosó fosóteré whjrape mo feata, Babilon ya tuamó mo kolókélé yaalomeipó.

Whiti o du deraketuraalu, kane fakené halekélé, momó kae wosaalomeipó.

23 Kale *lamp* sənē derótü beteretei, momó kae dēralomeipó.

Soró whjítamo dokóló əla deturaalu, hékese dtere fo momó kaae wosaalomeipó.

Naaō əla əla dotonóló duputua dere whjrapeta, i haemó doasi doi mole whjrapetó.

Naaō isi whjné dere alané kae kae *Gavman-né* tēteróló kaae tare aqmó betó mole so whjékélé, fea kópaae alisóró fu betalepó.

24 Kale so tuamó, Kótóné fo eratere kóló whjrapekélé, Kótóné ama kaae beteró betere so whjékélé,

bóené mepaae i haemó betó
mole so whj dale
sameakélé ą tuämó
mupa kelalepó,”
yalepó.

19

Talené doi hale sóró horópóló yae!

¹ Ai ala yóló kemetepa wosalemó, ó hepen bemó so whj mo häle qla kaae wó muluraalu fo tiki whaa du betalepó. Atéró duraalu,

“Talené doi hale sóró horae.

Mo ti aluyaqsóró tao
sere alakélé, ama ere
alané doasi doi mole
alakélé, fotokó doasi
bole alakélé, bete
Tale dñé Aya Kótó
atórótipó.

Ti noatepae, ama taleyóló
só deratere ala hqko
ini, mo alatóró sya
furaalu, dono taletua
dapó.

² Atéturaalu, kale doasi doi
mole nópu nokole
soné ama du betale
alané i haemó betó
mole so whj kópaae
faróló doralepó. Até
yale alamó, Kótóné
ama kutó diratere
whjrape dóló sókó fale
sameamó kwia tokó
malepó,” yalepó.

³ Téró atimané momómo fo
fakeyóló duraalu,

“Talené doi hale sóró horae.

Kale so duku bituraalu
hotere sukuli tukókélé
ini, häle holótóróti
tarapó,” yalepó.

⁴ Ai fo deremó, kale 24 whj
disiraperó kale dojró betere
qlarapetamo kale teteróló

kaae tare doasi betere tikimó
derapisa fóló fió mulu fo
fakeyóló duraalu,

“Mo kée, Talené doi hale
sóró horópóló yae!”
yalepó.

⁵ Tétepa, kale teteróló kaae
tare doasi betere tikimó sókó
wale foné duraalu,

“Talené kutó diratere so
whjrape-ó, diaq apaae
winé sukóló, doasi
doi mole so whjró doi
munire so whjamo
feané dä teteróló kaae
tare Kótóné doi hale
sóró horótu beta,”
yalepó.

⁶ Tétepa yalo wosalemó, so
whj mo häle qla kaae wó mu-
luraalu dere fo tiki whaata,
mo doasi wéi doy kqatu dere
hu kaaeró doasi be sapala
dere kaaetamo yóló duraalu,
“Talené doi hale sóró horae.

Dä kaae tare doasi
fotokó bole Kótóné
qla qla fea amatóró
teteróló kaae tareteiné
ama doi hale sóró
horae!

⁷ Dä fea hajné sukóló
hekesuturaalu, ama
doi doasi muópóló
hale sóró horaalopa
siépe.

Ti noatepae, kale *Sip-sip* hupu malené so
dokaaire be dë sókó
wapa, kale sekéné
dokaaire soné ama
auyaaire qla qla
donoróló muló beter-
apó.

⁸ Kale so ą derópóló, fokó
fale dëi *linen* kuti

wisinaale melalepó,”
yalepó.

Ti ai kale dei *linen* kuti wisinaaleta, Kótóné ama kae betere so whírapené du betale mo donoi alapaae dó faróló erapó.

⁹ Tétepa, kale *ensel-né epaae* duraalu, “I fo aşyae. Kale *Sipsip* hupu malené so dokaairaalu, əla deyaalopa ape,” yóló dape sere so whí mo doa hajné sinópóló yae. Téró ama duraalu, “Ita, Kótóné ama kólómó sókó wale fotóró dapó,” yalepó.

¹⁰ Até deremó, ə ama hó aqmó deraapisa fóló fió mulu, əpaae moma yaai yalepó. Atéyalemó, ama duraalu, “Atékesel! Əta, yaró Yesuné yale ala mopóló eró tare so whírapetamo də betə kutó diratere seképó. Térapa, Kótó aqmó sukóló bitu, əpaae betə moma yae. Ti noatepae, Yesuné yale ala etérópóló yó matere alané Kótóné kóló whírapené dere fo fea bete häkearótú beterapó,” yalepó.

Dəi hos hupu tómó betə seké whí betepa kelale fo

¹¹ Téró yalo kelalemó, hepen be tu tukwé fóló, dei *hos hupu* ə daalepaae anóló daalepó. Ai hupu tómó betere whí mo foné betetóró bitu, Talené ala eró tare Seképó dua dapó. Ai sekénéta, fo tokóló taletere alaró bóe dele alatamo, mo donotóró dua dapó.
¹² Ama keleta, mo si mi kaae buóo, ama topomó kale

teteróló kaae tare doasiné deró betere topo taorape deroo, erepó. Ama tikimó aseyóló muló betere doita, mo whí betanékélé tuéni, ama betə tuérapó. ¹³ Ama deró betere kutita, samea belere dolopaae deróló sókó sale kuti deró beterepó. Ai sekéné ama doita, ti Kótóné fopó. ¹⁴ Hepen bemó bóe dele *amirape* atimané deró betere kutita, mo fokó fale tikimó dei *linen* kuti wisinaale deróló, dei *hos hupurape* tómó betóló, kale sekéné sisómó wó tarepó. ¹⁵ I hae kwia feamó betó mole so whítamó bóe dóló teteraairaalu, bóe dele fosói sepake ama kólómó sókó wapa kelalepó. “Amata, *aiyon kapané aleale* nópulu taru, haemó betó mole so whí fea ama teteróló kaae tawaalopó.” Ai sekénéta, mo doasi fotokó bole Kótóné dowi fopaae buló, kwia melaaire *wain* képi du wəi döttere tikimó təiya təiya du beterapó. ¹⁶ Ama deró betere foloi kutiró fasatamomó etei doi aserepó.

TETERÓLÓ KAAE TARE
WHÍRAPE KAAE TARE DOASI
BETÓO,
I HAEMÓ DOASI QLA QLA
TALERAPE TETERÓLÓ KAAE
TARE TALE BETÓO,
erapó.

¹⁷ Téró yalo kelalemó, betə *ensel* suka ke tómó daalu, kale sikimó sé kotere barapepaae fo fakeyóló duraalu, “Kótóné ama doasi

qla deyaalopa, dia fea betapaae tourale ape.¹⁸ Ti häle mei, Kale teteróló kaae tare doasi whírapékélé, diki tare whírapené topo whírapékélé, mo doasi fotokó buló bóe dele whírapékélé, *hos hupuraperó* ai hupu tómó betóló kotere whírapetamokélé, mo häle betere so whírapero wae sóró betere so whírapetamokélé, mo doasi doi mole whírapero doi muni häle betó mole so whírapetamokélé, i dosayale so whírapené tiki mirape dia naasepolópa, tourale ape,” yalepó.

¹⁹ Téró yalo kelalemó, kale *hos hupu tómó betóló* wale whíró ama bóe dele *amirapetamo* atima daae molepaae, kale syaae kaae qlaró hae kwia fea teteróló kaae dilikiyó mole doasi topo whírapetamokélé, atimané bóe dele whírapékélé touyóló, bóe daai wou betepa kelalepó.²⁰ Téyaletei, kale syaae kaae qlaró, Kótóné ama kóló whípóló kapala fo yó matere whítamó tawóló dokóló mulalepó.

Ti ai kale kapala fo yó matere kóló whíné kale syaae kaae qlané doi doasi muópóló kae kae kelemei alarape erótú betalepó. Ti ama ai kelemei alarape yó melasetikimó, syaae kaae qlané siri sóo, ama aso aqomó sukóló bituraalu, dukiratere fo yóo, du betale so whírape kópaae fópóló

dilikitu betale whípó. Téró, ai kale dokóló mulale seké tamo, betepatei doasi *sulpa si* duku betere wéi kélä belerepaae taae deralepó.²¹ Téturaalu, atimaamoné bóe dele whírapeta, kale *hos hupu tómó betóló* wale whíné kólómó sókó wale sepakené mo fea dóló muó mupa, barapené tiki mi nóló depe watamo fua yalepó.

20

1,000 ba fo tuqmó yaire ala

¹ Téró yalo kelalemó, ó hepen bemó *ensel* dorowou betalepó. Ai sekéné ama naasenéta, mo apaae derepale osono dolo tý kinaaire kiró mo doasi *sein képitamo* tarepó.² Ai *ensel-né* kale wuli disó botokó sóró tawalepó. Ai disóta, mo taketi bitiré wale wulipó. Ama doita, Satan ó Kótótamo bóe du betere dowi kepepó. Å dokóló muló betepa 1,000 ba fopi kemeraairaalu dokalepó.³ Téró, *ensel-né* kale wuli disó tawóló, mo apaae derepale osono dolopaae sóró taae deróló, tý kinóló diriratere qlané mo ti diriralepó. Ti aita häle mei, i hae kwiamó betó mole so whí ama momó kae dilikóló kópaae falaqsóró, 1,000 ba fo tuqmó häle beteralepó. Ai ba forape kemetepa, kílipaae sawatamo suksamó maaté ą sókó daalóló, häle beterópóló eraalopó.

⁴ Téró yalo kelalemó, teteróló kaae tare doasi

betere searapemó fo tokýyló taletere whjrape betó molepó. Aimó, Yesuné yale alarape i ape, yóló yó matere foró Kótóné fotamo yó materemó, depa tikale so whjné keperapekélé, betó mupa kelalepó. Ti ai so whjrapeta, syaae kaae əlaró ama asotamo aqomó sukóló bitu, dukiratere fo ini yóo, ama siri atimané kutirimó ó naasemó dakeratere hó dua yóo, yale so whjrapené keperapepó. Ai sekérape atimata, kepaayóló bituraalu, Yesu Kerisotamo betámó 1,000 ba fo tuqmó teteróló kaae taté fópóló sóró beteralepó. ⁵ Téró, kale hæle sukåle whjrape atima hapale kepaani, 1,000 ba fo kemeyale kílipaae, ti kepaayóló betó muaalopó. Ti aita, folosóró kepaayóló betereteipó. ⁶ Ai kale folosóró kepaayóló betere so whjta, Kótóné ama kae sóró beteró betereteimó, mo hajné sukóló betó mulapó. Tamo dakoróló sukutere alané atimapaae me sekéi ala eranénipó. Téni, atima Kótóró Yesu Kerisotamopaae momaratere so whj bituraalu, ətamo betámó teteróló kaae taté fóló 1,000 ba fo kemeyaalopó.

Satan doasi dele tuqmó beteraaire fo

⁷ Téró ai kale 1,000 ba fo kemetepa, Satan ə *dipula* beteraletei fópóló sókó daalaalopó. ⁸ A atéró sókó daalatepa furaalu, i hae detene fale doyró kwiamó

betó mole Kok fake so whjró Makok fake so whjtamokélé dilikóló, dape siré kweyóló bóe daai, betapaae tourale waalopó. Ti ai so whj, fea touróturaalu, wéi atiká súpó. ⁹ Ai tourale *amirape* atima, delaapemó daayóló doasi mulure hae tiki mo suróló wou, Kótóné ama so whj betere tiki boperóló betó molepó. Ai so whj betere tikita, ti Kótóné ama yaala sókó fóló mole be huluapó. Atima atéró be naai boperale wóló betó molemó, ó hepen bemó si sókó dorowóló atima mo fea doló kemeralepó. ¹⁰ Ai kale siné doló kemerale so whj dilikale Kótótamo bóe du betere dowi kepe əta, kale *sulpa* si dó tare wéi kela belerepaae taae deralepó. Take kale syaae kaae əlaró Kótóné ama koló whjpóló kapala fo yó male whjtamo taae derale kaae əkélé atéró taae deralepó. Atima atéró bituraalu, dikitamokélé, dëtamokélé, doakale dele doasi sóró kaketu betere alata kemekélé ini, hæle yótóróti tawaalopó.

Sukgle so whjtamo fo tokóló tale yaaire fo

¹¹ Téró, kale teteróló kaae tare doasi betere dei *sea* kolóo, ai *sea* tómó betere seké kolóo, yalepó. I haeró satamota, ai kale doasi kilitu botokó feletei, kinnaire tiki meipó. ¹² Téró yalo kelalemó, take sisiraae fele doasi doi mole so whj ó doi munire so whj, doasi betere tkipaae anóló daae molepó.

Atima atéró daae mole tuqmó, *buk*-rape dääe faróló muó molepó. Me dääe faróló mole *buk*-ta, mo titóróti betó tare *buk*-pó. Take kale sisiraae fele so whjrape atimané yale alarape fea kale *buk*-rapemó aséyóló moletei, kolóló taleyalepó.¹³ Kale wéi nóló sisiraae fua yale so whjita, doasi wéi kelané dotonale holoo, mo sukutere so whjrape fóló betere bemó betó mole so whikélé, ti ai benétei dotonale wóo, sukutere alané tao tare so whjrapeta, ti ai alanétei dotonale wóo yalepó. Atéró wóló betó mupa, atima dokó feané yale ala donotóró taletua yalepó.¹⁴ Téró, kale sukutere alaró sukale so whjrapetamo betó mole tiki kale doasi si duku betere wéi kela belere dolopaae taae deralepó. Ti ai si duku betere wéi klapaae taae deraleteita, tamoróló sukutere tikipó.¹⁵ Téró, mo ti betere *buk*-mó doi munire so whj kale si dó tare wéi kela dolopaae taae deralepó.

21

Kisi Jerusalem be

¹ Téró yalo kelalemó, me i ala erepó. Take mole haeró hepen beta-mokélé kemерóturaalu doasi wéi klapakélé kemeralepó. Téturaalu, kisi hepen beró haetamo sókó wóló mupa kelalepó.² Téró yalo kelalemó, dowi ala betakélé munire kisi Jerusalem be hulua wisinaale, Kótó betere

hepen be taaróló dorowou betalepó. Ai be huluané ama ere alata, so seimale ą whjítamo dokaai kolóló kokoné sukj kuti wisinaale derótú dere kaae erepó.³ Téró yalo wosalemó, kale teteróló kaae tare doasi betere tikimó fo fakeyóló duraalu, “Mió, Kótó ą betere be dorówóló so whjítamo muóo, ąkélé atimatamo betoo, yaalopó. Atéró, atima ama so whjítóró betepa, Kótó atimatamo betamó bitu, atima teteróló tare Tale betaalopó.⁴ Atéró, so whj feané wole kaape ai sekéné helekóló kópuraalopó. Tétu, sukutere alakélé, dekené sukóló wole dere alakélé, moló hu dere alakélé, dele sere alakélé, momó kae yaalomeipó. Ti noatepae, folosóró yale alarape fea mo ti kemeró betereteinépó,” yalepó.

⁵ Téró kale teteróló kaae tare tikimó betere doasiné duraalu, “Fea qla fea yalo kae kisi aletu beterapó! Térapa, yalo i yale fo naao aséyae. Ti noatepae, i dere fota, mo yaai dere ala dapóló diaaq tué tiki tiranérápó,” yalepó.

⁶ Téró ama ępaae du-raalu, “Ai alarapeta, fea ai yóló kemeyale ape. Eta, Alaparó Omekatamo bituraalu, kaae sereteiró kemeratereitamo, mo ętórótipó. Whj me de wéi nokole depa, mo ti betó tare tikimó wó tare wéi me qlané dupuni, hale nöpóló yalo melaalopó.⁷ Whj me de ą tū wisipaae

faai fəlalemó, sesétepakélé hepée taae faróló wale whjné i qla qlarape fea take ama saalopó. Téturaalu, ę ą teteróló kaae tare Kótó betoo, ą yalo naale betoo yaalopó.⁸ Téretei, atimapaae me sek̄ei ala eraq̄sóró witu, ę taaróló fele so whjékélé, whjné sotamo dere ala kaae yóló whj hamomatamotei dowi ala du betere so whjrapekélé, whj dele whjrapekélé, nōpu nokole so whjékélé, kapo nipaae momatere alaró herei whétamoné whj dele so whjékélé, kapala fo dere so whjékélé, mo fea atima betaaire tikita, *sulpa* si duku betere wēi kēla ai ape. Ti aita, atima tamoróló suk̄aire alapó,” yalepó.

⁹ Mo kemeróturaalu melaaire w̄ikeró sek̄ei alarape belere nuku tare w̄ikeró *ensel*-rapékó betané ępaae duraalu, “Kale *Sipsip* hupu malené dokaaire so, yalo yapaae yó melaalopa, kelaai ape,” yalepó.¹⁰ Ai fo deremó, D̄ei Kepe Wisiné ę fotok̄ bulatepa, kale *ensel*-né mo doasi sokore hasi fosópaae beleyóló söró holalepó. Atéró söró holóló beteró bituraalu, dowi ala mo betákélé munire be hulu Jerusalem, Kótó betere hepen be taaróló ai dorowou beterapa, kelae yóló yó malepó.¹¹ Tétepa yalo kelalemó, ai kale be huluata, Kótóné ama ere d̄e wisinaale d̄eyó faralepó. Atéró ere d̄eta, mo doasi *moni* duput-

ere kanené kasa kasare d̄e kaae erepó. Mo häle kaponé ere d̄e kaae mei, *jaspa* kanené d̄e kaaetórótipó. Mo hūkulukélé ini, *klas* kasa kasa kaae yó fi *jaspa* kane wisinaalené ere d̄e kaaepó.¹² Ai be huluata, doasi dopóku ópaae horóló deyóló boperó beterepó. Ai dopóku tuqmota 12-tü dolorape móo, ai tü kaae diliki yóló 12-*ensel*-rape daa yóo, ai tü serekemó 12-Israel fakené doirape as̄ yóo, erepó.¹³ Ai dopókumó suka hoterepaaeróló tü sereke sore muóo, suka doropolepaaeróló tü sore muóo, *norti* d̄epaaerólókélé, sore muóo erepó.¹⁴ Ai kale be hulu boperóló dere dopóku 12-ró kapo fakerapené mukuté mulaté horepó. Ai 12 mukuté mole kane fake tómó, kale *Sipsip* hupu malené söró beteró betere 12 *aposel* whjrapené doi as̄erepó.

¹⁵ Etamo kale fo yale *ensel*-né kale be huluakélé, dopóku dereteikélé, tü serekerapekélé fea suróló dale saairaalu *kold kapané* aleale dotó tiki tarepó.¹⁶ Ai be huluata etéró teyóló muló beterepó. Filipaaró betereteiné d̄aleró doló faló betereteiné d̄aletamota, ti mo bet̄ kaaetórótipó. Kale sekéné ama dale saai tare dotó tikané be hulu suróló dale saleteita, doló faló betereteikélé, filipaaró betereteikélé, ópaae horeteikélé, mo bet̄

kaaetóró 2,200 kilomitapó. 17 Téró kale dopóku hapólu eretei ama däle saleteita, 65 mita-pó. Ti ai *ensel-né* ama däle sere alata, me kae mei, mo whjné dere kaaetóró yalepó. 18 Ai kale be hulua boperóló dere dopókuta, *jaspa* kanené aleyóo, be huluata, ti *kold kapa* wisinaalené aleyóo erepó. Ai kale *kold kapata*, hukulukélé ini, mo kasa kasa yó fipó. 19-20 Ai be hulua boperóló dere dopóku mukuté mulaté hore kapo fakerape auraairaalu, mo doasi *moniné* duputere kae kae kasa kasai kanerapené auró beterepó. Fulosóró kaae suraalu, muló betere mukuté *jaspa* kanené auróo, 2 ti *sapaia* kanené auróo, 3 ti, *kalsitoni* kanené auróo, 4 ti *emerald* kanené auróo, 5 ti *sadoniks* kanené auróo, 6 ti *kanilian* kanené auróo, 7 ti *krisolait* kanené auróo, 8 ti *berl* kanené auróo, 9 ti *topas* kanené auróo, 10 ti *krisopres* kanené auróo, 11 ti *jasint* kanené auróo, 12 ti *ametes* kanené auróo, erepó. 21 Kale ai dopóku 12 tū serekrapeta, 12- du dui meleke *perl-né* alée molepó. Ai tū sereke dokota, mo betä *perl* doasiné alée mulapó. Be hulua tuämó fale tūta, *kold kapa* wisinaale mo kasa kasai *klas* kaaené aleyóló molepó.

22 Ai be hulua tuämó Kótópae momatere be betä kilinipó. Ti noatepae, doasi fotokö bole Tale

Kótóró kale *Sipsip* hupu male atimaamota, ti ai be hulua tuämó ere momatere betórótipó. 23 Ai be huluamó Kótóné ama ere alané dëró kale *Sipsip* hupu malené dëtamo eró betereteiné, suka dëró wélié dëtamo mo yayá inipó. 24 Ai be huluamó dëyó fale dëné, i haemó betó mole so whj fea diliki dolomó kutu betaqsóró, ai dëné dëraalopó. I haemó teteróló kaae tare topo whjrape, atima mo kelaalo kokoné sini ala wisinaale sóró wóló ai be tuämó mulaalopó. 25 Ai be hulua tuapaae faaire türape kinókélé ini, mo hale tukwé faróló muló betaalopó. Ti noatepae, aimó diki dere ala muni, dëtóró yó tareteinépó. 26 Kae kae hae kwiamó betó mole so whjné doasi doi mutere alaró, kelaalo kokqoi ala wisinaletamo sóró wóló ai be hulua tuämó mulaalopó. 27 Dowi ala mole whj ai be hulua tuämó sókó faalomeipó. Halei ala dere whjraperó, kapala dilikitere so whj betäkélé ai be hulua tuapaae mo sókó faalomeipó. Kale *Sipsip* hupu malené mo ti betere *buk-mó* doi mole so whj betä ai be huluamó fóló betaalopó.

22

Mo ti betó tawaaire wéi

1 Téró, kale *ensel-né* épaae mo ti betó tawaaire fu betere kikisi wéi kelaai ape yóló yó melalepó. Ai fole wéita, Kótóró kale *Sipsip* hupu

maletamoné teteróló kaae tare doasi betere tikimó sorokó wóló, ai be hulua tuamó fale tū seraa fu betepa kelalepó. ² Ai wēi fóku uté dērō, ité dētamomó mo ti betó tare ni daalepó. Wélié dokó fea ai niné du oletua dapó. Ai niné ama sókuta, i hae kwiamó betó mole so whj tuamó mole kae kae sekēi alarape fea i ni sóku fotokné súmō wisiranérápó. ³ Take so whjné yale dowi alamó Kótóné erale sekēi ala ai be huluamó momó kae muaalomeipó. Kótóró *Sipsip* hupu maletamoné teteróló kaae tare tiki ai be huluamó mupa, ama kutó diratere so whjné ama erae dere ala erótú betaalopó. ⁴ Atimané ama kelepa kolóo, ama doi atimané kutirimó asé yó fóo, yaalopó. ⁵ Aimó be dikitere ala momó kae muaalomeipó. Atima suka dē ó sā dékélé, yayatere ala mo enénipó. Ti noatepae, atima dē tuamó beterópóló Tale Kótóné ama ere dēnē dērō betaalopó. Atéró bituraalu, betere dokó fea atimanékélé, fea ala fea teteróló kaae taté fu betaalopó.

⁶ Tale ḥta, ama koló whjrapené keperape teteróló kaae tare Kótó beterapó. Atéró, mo felekemó eraaitere ala ama kutó diratere so whjrapae ene fópóló, ama ensel atima beterepaae doteyalepó, yalepó.

Yesu walapóló ere fo

⁷ “Ἐ mo felekemó waalo ai ape. Kótóné i ala eraalopóló

i buk-mó asére fo eró tare so whjta, Kótóné atima wisiralepóló, hajné sukutu betaalo ai ape,” yalepó.

⁸ I yale forape wosoo, yale alarape kolóo, yale whjta ḥ Jon-pó. I alarape yó male k̄lipaae ai yó male ensel daale tikimó apaae moma yaai deraapisa fóló fió mualepó. ⁹ Téyalemó, ama epaae duraalu, “Atékesé! Ḫta tale mei, dāmo wusuró Talené kutó diratere whjpoló. Nonaorape Kótóné koló whjrapékélé, kale i buk-mó mole fo eró tare so whjkélé, dā fea betā kutó diratere fakepó. Térapa, Kótó aqmó sukóló bitu, ama doi betā sóró horótú betaes,” yalepó.

¹⁰ Téró, kale dere kaae epaae momó duraalu, “Kótóné i ala eraalopó ere fo häkearóló i buk-mó aseyóló muló betere fo kinóló mulaqse. ¹¹ Dowi ala du betere so whjta, atima ai alatóró yó tanópóló yae. Kae kae mo kelaalo sonaalei dowi ala du betere so whjta, ti ai alatóró du beterópóló yae. Mo donoi ala wisi du betere so whjta, ti atimané ai du betere wisi alatóró yó tanópóló yae. Me dowi alatamo hosekéni, Kótóné ama kae beteró betere so whjti atima ai betere kaaetóró betó tanópóló yae,” yalepó.

¹² “I dere fo wosae, ḥ mo felekemó waalo ai ape!

So whj dokó feané yale alamó tokó melaaí yālo i tare duputa, ḥ

wouraalu melaalo ai ape.

13 **Ęta**, *Alaparó Omekatamopó*.
Folosóró kaae sóró betaleteiró, ke-merale foloteitamota etórótipó.

Qla ola fea keké nale betekélé, fea ala touróló kemeratere betekélé, ti mo etórótipó.

14 Deróló sókó fatere fóloi kutu fokotu betere so whjá, Kótóné wusiró beterapa hajné sukutu betaee.

Ti atétere so whj be dopóku tū serekemó doasi be huluapaae sókó fóo, mo ti betere ni du tokó nóo, yaairetei, mo surapó.

15 Kale dopóku aqró haqrapé betó mulapó.

Ai haqrapeta i ape. Whéró hereitamoné whj dele alakélé, kae kae hosó fo ó isi whjné dere alakélé, nópu nokole alakélé, whj dele alakélé, kapala kótóraperó keperapetamopaae momatere alakélé, kapala fo yóló whj dilikáai ekéle du betere alakélé, i dosşayale alarape du betere so whj atima feata, dopóku aqró betó mulapó.

16 **Ęta**, Yesupó. I kelale alarape Keriso fake so whjné dosşayóló tué yópóló, diapaae

yó male fae yóló yálo ensel dotęyalepó.

Ęta, Depit kaayale beteró ama deté fele naalené naaletamopó.

Atéru, híka be dëteretamo dëyó tare hórepó,” yalepó.

17 Kale Dëi Kepe Wisiró whjné dokaai du betere sotamoné duraalu, “Ape,” du beterapó. Mepaae i dere fo wosetere so whjnékélé “Ape,” yópóló yae. Mepaae whj de wéi nokole depa, é beterepaae wópóló yae. Mepaae whj dené wéi nenée du betepa, mo ti betó tawaaire wéi dupuni, hale sóró nale wópóló yae.

18 Kótóné i ala eraalopóló, buk-mó asére fo wosetu betere so whj feapaae dirii ma fo i dapa wosae. Mepaae so whj denétamo i buk-mó mole fo tómó me kae beleróló depa, ti Kótóné i buk-mó bopetu betere sekéi alarape ai so whjpaae mo turó eraalo ai ape. 19 Mepaae whj dené Talené i ala eraalopóló buk-mó mole fo mepaae kwia tokóló aluratepa, ti Kótóné atétere whjmó melaalopóló i buk-mó bopeyale mo ti betere ni du nóo, kae tene be huluamó beteróo, yaái yale alatamo ama fasó saalopó.

20 I kale aséyóló muló betere alarape kelale whjné duraalu, “Mopó. Ę felekemó walapó,” fo dapó.

Tétepa duraalu,

“Mo kée Téyópóló yae.

Tale Yesu-ó, ya ape," sere ala wisinaale Kótóné so
dapó. whípaae wópóló yae. Mo
²¹ Tale Yesuné hále tao kée. Téyópóló yae.